
3 1761 08116699 3

BESEDY ČASU

ROČNÍK DEVÁTÝ

MAJITEL A VYDAVATEL
Dr. JAN HERBEN
VYDÁNO V PRAZE 1905

V DEVÁTÉM ROČNÍKU »BESED ČASU« JSOU OBSAŽENY PRÁCE:

BELETRIE:

a) BÁSNĚ PŮVODNÍ.

❁

b) BÁSNĚ PŘELOŽENÉ.

c) PROSA PŮVODNÍ.

❁

d) PROSA PŘELOŽENÁ.

STUDENTSKÝ KOUTEK.

DĚTSKÝ KOUTEK.

ÚVAHY A RŮZNÉ ČLÁNKY.

DROBNOSTI.

NAŠE VYOBRAZENÍ.

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLA.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 3. ledna 1904. Číslo 1.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

M. VOTRUBOVÁ-HAUNEROVÁ:

RADA.

Na devět zámků Štěstí své
uzavři v pevné věži —
A nedůvěry hafani
ať bedlivě vchod střeží...

Sám, tajnou stezkou k věži choď,
když slunce za horami —
když měsíc mračny zacloněn
a chmury před hvězdami.

A strážcům — psům svým — nedovol
nic z ruky cizí vzíti,
Jed v sladkém soustu ukrytý
moh' by je otráviti;

pak vchod bys našel nestřežen
a zámky zpřerážené, —
v svých síních zástup zvědavých,
své Štěstí — zavražděné.....

FRAM:

ČTRNÁCT LET — —

Mdlým kovovým leskem odráželo moře střech poslední světlo denní; nebe bylo šedé, ocelové. Byla ta světlá chvilka, ke které se vzpruží zmírající den — vzplane na chvíli a umírá. Oči mi zabloudily z knihy, pozorovaly to moře střech, vlažný vítr přinášel do mého pokojíku jednotvárné, dušené oddychování velkého města.

Zaklepáno na dveře. — „Nemáte chuť s námi jít se podívat na Armádu Spásy? Dnes nemám divadlo a vůbec žádný program; dnes by se to hodilo. Jde slečna K. a já."

— Dobře, budu připravena v čas, chci jen něco dočíst. Zaklepejte, prosím, u mne, až půjdete.

Den zhasl, a my jsme šly oživenými ulicemi, zašly do mrtvějších, kráčely přes špinavý dvůr, po vyšlapaných schodech tam, kde měla své sídlo Armáda Spásy. Nahoře přivítaly nás ženy v podivných kloboucích a staromodních černých šatech. Usedly jsme vzadu. Začly zpěvy, modlitby a řeči.

Náboženské písně se světskými veselými melodiemi, špatně zpívané, působily nezvykle a směšně. Modlitby a kázání (kdokoliv z Armády Spásy může povstat a mluvit) měly všecky týž ráz; refrainem všech bylo — „obrácení, znovuzrození." — Bylo by to směšné, kdyby bylo možné, aby fanatické bylo směšným. Ale ta fistule, která neslyšena přidávala se zpěvu a řeči, ta fistule fanatismu dělala směšné hrozným a velikým.

Přešla jsem řady přítomných a chtěla jsem vyčíst z jejich tváří, jaká síla je sem láká. Někteří přišli ze zvědavosti, někteří přišli se pobavit, a byli zde i lidé, kteří neměli kam jít a proto přišli. Tonuli a neměli stébla, jehož by se chytili — proto přišli.

Jedna tvář mne pronásleduje. — Bylo jí čtrnáct let. Čtrnáct let! A tolik neštěstí v tom obličeji. Tahy její byly klidné; měly tu zvláštní povolenost, kterou mají tahy těch, jimž svraštěné čelo, stisknuté rty pranic už neulevi. Měla ty klidně otevřené oči, které se otvírají více a více, aby slzy, které do nich **samy** vstupují, nepřekanuly. A bylo jí čtrnáct let! — Vnitřní bída sužovala ten bledý obličej, vnější to úzké tělo. Vstala před koncem pobožnosti. Na konec se vybíralo.

Byl konec, a my jsme šly. Mé známé, jedna přímá evangelička s úcty hodnou pevností charakteru, druhá hudební, živá a světská, rozhodovaly o Armádě Spásy. Odsuzovaly, chválily, smály se. — A nad námi klenulo se tiché nebe, vlažný vítr roztrhal mraky. Nemohla jsem soudit. Přede mnou stála jedna otázka: „A co my, co my?! Žijeme a zapomínáme, zapomínáme a žijeme. — Co těch čtrnáct let?' — Musí to být jinak, **musí**! Musíme žíti, abychom viděli, viděli, aby jiní žili! Půjde to těžce, ale musí to jít!!"

A nad námi zářily velké, čisté hvězdy, a vesmír ve svém pravidelném, konečném letu zvučel sladkou harmonií sfér.

O VRÁSKÁCH MATEK.

(DLE CIZÍHO MOTIVU VYPRAVUJE B. H.)

Byla jednou šťastná země, kde lidé neumírali. Vypravuje o ní papuánská legenda. Tou šťastnou zemí protékala divotvorná řeka, Řeka života. Když starý Papua nebo stará Papuanka dožili se velikého věku, mohli v kterýsi den — jejž jim pud tajemně naznačil — ponořit se do divotvorné řeky a vykoupat se. A v řece proměnili své tělo jako housenky bourců, když svlékají kůži. Směli si vyvolit ta léta mladosti, která pokládali za nejšťastnější v životě svém a do kterých se nejraději zase chtěli vrátit, aby prožívali štěstí života znova. Koupali se v čisté řece, starý obal těla jejich odplaval po proudu, a oni vyskakovali na břeh s novou pletí a s obnovenými, čerstvými silami mládí, krásného, jarého mládí. A také utopili v divotvorné řece všecky svoje životní zármutky, takže se srdcem lehkým vraceli se v omlazený — věčný život.

Za těch blažených časů žila žena, která již pomalu stárla, jménem Daudai. Jaká ona bývala dívčina! Jako mladice svižného těla se svými kudrnatými vlasy, svými zuby oslňující bělosti byla v očích Papuů krasavicí. Léta však běžela, a Daudai stárla. Měla šest dětí, upracovala se, tělo její pozbylo hebkosti, černé a kudrnaté vlasy bělely jí na hlavě, a zuby — i ty zuby oslňující bělosti zžloutly. Nebyla tak příliš stará, ale Papuové nakládají na své ženy těžké práce a nevlídně s nimi zacházejí. Proto i Daudai tak rychle sešla. Daudai však nenaříkala na svůj osud, byl to osud všech žen. I sousední národové tak nakládali se ženami, a Daudai nepomyslila si ani, že by mohlo být jinak.

Čekala. Však věděla, že přijde den, kdy v divotvorné řece omládne a bude potěšovat svou krásou zraky mužů. Jestliže přece byla někdy netrpělivá, bylo to proto, že měla velice ráda nejmladšího synáčka svého, jemuž bylo sotva deset let. Byl to roztomilý černošek, kudrnatý, živý jako rtuť. Vyskakoval, když viděl matku přicházet z polí, a věšíval se jí na krk jako lasička. K vůli tomu kudrnatému černoškovi byla by ráda brzy omládla. Bála se, aby se mu nezošklivěly její hluboké vrásky na čele a na tvářích, její šedivějící vlasy i její celá nahnutá postava. K vůli tomu kudrnatému černoškovi toužebně si přála vrátit se z divotvorné řeky jako mladice, aby věděl, jakou krasavicí bývala matka jeho, když žila v patnácti letech dívčího svého půvabu.

Veliký ten den pro Daudai nadešel. Pocítila jednou tajemné chvění v celém těle a porozuměla mu. Vystrojila se, udělala si umělý účes, opásala své boky tenkou máčenou kůrou, pověsila si na hrdlo skvělý náhrdelník z klokanních zubů a ozdobila ruce své zlatými náramky. Vášnivě objala svého černého synáčka a loučila se s ním. Plakal a nechtěl ji pustit.

Vyprostila se mu přece, vyšla z chatrče a pospíchala do pralesa, tichého, mlčícího, velkolepého pralesa. Kráčela tiše dlouhou cestou pod korunami obrovských stromů, překračovala spleť kmenů a lian, až stála na břehu divotvorné řeky. Vlny plynuly bystře, šuměly a zpívaly hluboké tajemství života. Daudai odloživši na břehu pas i šperky, ponořila se do proudu. Jak začala plavat, pociťovala, že údy její stávají se hbitějšími, síly se jí vracely a srdce jí tlouklo jako zvon. Velké bolestné napjetí — prudké trhnutí, a Daudai pocítila lehkost jako motýl. Vyskočila ze své staré kůže, která splaskla a vetchá plynula po vodě. Na břehu se opásala, připjala své ozdoby a vrhla poslední pohled na řeku. Spatřila ještě, jak její stará pokožka zachytila se za kořen na břehu, a již chvátala domů.

Čím více blížila se vesnici, tím bujněji se těšila, jak se objeví před zraky svého muže a svých šesti dětí krásná a mladá. Zvláště si kouzlila obraz, jak zavýskne nejmladší její kudrnatý černošek, až uzří černé havraní vlasy a perleťové zuby své matky a pocítí její něžnou, vonnou a kyprou pleť na tvářích, bez šeredných vrásek.

Koho prvního uzřela, byl její kudrnatý černošek, jenž si hrál na prahu chatrče. Jako laň přiskočila k němu a brala ho do náručí: — Hleď na svou maminku!

Černošek odstrčil ji s křikem.

— Cože, pravila, ty už nemáš rád svou maminku?

— Tebe nemám rád, odpověděl černošek zarmoucen. Moje maminka odešla.

— Já jsem se zas už vrátila, podívej se, což mne neznáš? a něžně Daudai laskala svého černoška.

— Neznám, nechci tě. Taková maminka se mně nelíbí — pravil černošek. Moje maminka byla stará, měla vrásky a šedivé vlasy — tu já chci! vzlykalo dítě. Ty jsi cizí, jdi pryč!

Daudai byla zděšena a smutna. Všecka radost a pýcha v ní zemřela. Co jí záleželo teď na tom, je-li mladá a svižná jako patnáctiletá dívčina, má-li černé vlasy a zuby oslňující bělosti, je-li pleť její kyprá a hladká: její dítě chtělo ty vrásky a ty bílé vlasy a tu starou upracovanou postavu! Tu mělo dítě rádo a žádnou jinou. — to byla jeho matka! —

Bolest, sklamání, zoufalost. Dítě jí nechtělo, marné bylo lichotit se k černoškovi. Se srdcem plným slzí vracela se Daudai za šera ku břehům divotvorné řeky, Řeky života. Jenom drsné skřeky poplašených opic rušily veliké ticho v pralese. Ah, tam na kořeni u břehu posud visela její stará kůže! S hlubokým vzdechem vrhla se pro zvadlé známky

svého stáří, oblekla na sebe opět tu starou kůži a vracela se teskně domů, jakoby šla v rubáši.

Sotva však vkročila do chatrče, její kudrnatý černošek vyskočil jí jako šipka naproti, zavěsil se na starou šíji, zulíbal její vrásčité tváře a vpadlé oči a hladil prořídlé vlasy. A výskal a švitořil a radoval se jako ptáček. Maminka se mu vrátila.

Daudai tekly po lících potůčky slzí radosti. Za toto uvítání stál celý život. Odříkala se ochotně mladosti, krásy a života nesmrtelného. Stará matka Daudai byla první, která si nepřála být mladou, a od té doby divotvorná řeka pozbyla své zázračné moci. Neboť — tak bylo předpověděno proroky — jakmile první Papua nebo Papuanka zřekne se mladosti a věčného života, Řeka života promění se v řeku smrti a všichni Papuové budou umírat.

ANNA MARIA:

PRYČ.

Kdyby byl mohl jenom Jarouš najít nějaká slova v hlavě pr[illegible], jak mu to teď bylo všechno divné! Ale tak, tak divné... už od Ježíška. Nač s ním chodila na procházku místo maminky jenom Minka, jeho velká sestra, nebo jenom Nána v bílém šátku a černé jupce? Proč? Ale, vlastně, chodil raději s Nánou než s Minkou a i než s maminkou. Proto — nevodila ho a chodila s ním po chodníku, anebo středem Václavského náměstí za červeným sudem, který ze sebe vodu chrlil na dlažbu a hrozně se mu líbil. Tak jako červený župan maminčin, červené tramwaye, červené čepice posluhů, muchomůrky, vaření raci a vůbec všechno červené. Ale, když to u nich bylo pořád takové... maminka poléhávala a říkala panu doktoru s velikým zlatým prstenem bez kamene na ukazováčku: Viďte, že to se mnou jde dolů? Pořád pletla do řeči slovo: smrt. Tak to bylo divné.. Co byla ta smrt vlastně? Co se stane, když člověk umře? Jeho vojáci šli do boje a umírali — a co potom? Měli polámané šavle, ale byli dřevění a cínoví, jako dřív. A proč, když se s nimi nic nestalo, proč se tomu říkalo smrt?

Ráno na svatého Mikuláše našel Jarouš za oknem místo jedné — dvě pozlacené metly s chrastivými růžemi. To... věděl Jarouš, proč je dostal. Pár dní před svatým Mikulášem byl naposled na procházce s maminkou. Byl večer a všude už svítily lampy, v krámech a u krámů, v průjezdech, v oknech, na schodech a u vozů. A ve všech výkladech byly věci svítivé a točivé. U každého se zastavil, od žádného nechtěl a prosil, škemral, kňučel. A konečně, když přišel před dům, zlobila se na něj maminka už skutečně, a on si náhle vzpomněl, že ho nožičky bolejí, dal se do pláče a chtěl vší mocí drožku. Líbilo se mu, že se všichni na něj dívají. Cupal, dupal a křičel jediné slovo, vždy znovu a znovu: „Drožku! drožku! drožku!" Potom se přízemní okno osvětlilo, domovník vyšel ven a přinesl mu kočku... Ale nyní, ať křičel nebo dupal, nikdo si ho nevšiml. Začal někdy jako dřív povídat Mince pohádku o princi Blátovi, který byl z bláta a mezi trpaslíky se dostal, pohádku, které se Minka smávala jako střeštěná, ale přestal, když viděl, že jej neposlouchá. A i doktor byl jiný — ne ten, s prstenem, který chodil k mamince, dokud byla ještě doma, ale ten, o kterém říkala Nána, že je „pán slečny", tedy Minky. Na něj roztahoval Jarouš vždycky ústa až k uším, aby se ho doktor bál a aby viděl, že je lidožroutem. Doktor se sice ptal jako jindy: Od čeho máš tak velikou hubu, Jarouši? a Jarouš odpovídal taky jako jindy: Od toho, že jím lidi — ale doktor se neusmíval jako jindy, ani mu skřipec nespadl. Jakoby nevěřil doopravdy, že je Jarouš lidožroutem. Přece jím nepřestal být, jako přestal kdysi býti listonošem.

Jaroušovi to připadalo vlastně tak, jako by ani nebyl doma. Pít a jíst se mu nechtělo. Sedal nahoře u stolu na maminčině místě mezi tatínkem a Minkou, a viděl na doktora a na Jendu, který dělal tuze velkého pána, protože se učil latinsky. Ptal se: Proč tady sedím já, a ne maminka? — No, víš, — odpovídal tatínek, — maminka není zdráva... je v nemocnici, až bude zase zdráva, však ji pustíš. — Když nechtěl jíst, domlouval mu tatínek a Minka přistrčila mu jeho malou červenou skleničku s trochou piva na dně a dodala: — Na, pij... to je lidská krev. — Nakrájela mu maso a řekla: — To je lidské maso, Jarouši, — ale ani trošinku se neusmála. Tatínek koukal do talíře, a měl hlavu nějak tak, že mu nebylo vidět ani krk, ani bílý límec, jenom na kabátě mu hlava seděla. Proč se nikdo už ničemu nechtěl smát?

Maminka byla od té doby pryč, jak ji viděl v tureckém křesle. Měla župan, neučesané vlasy svázané pentlí, a byla bledá tak, jako ta panna, kterou jedné holčičce umyl. A vypadala ustrašená, hrozně! Pořád na něco voskovýma rukama sáhala, potom zajektala zuby, jakoby jí bylo zima. A nikdo nic nemluvil — všichni jenom stáli jako dřevění. Dva maminku snesli se schodů i s křeslem, vsadili ji do vozu, tatínek přisedl k ní, bouchl dvířky a kola zahrčela. Kam to jela? A proč nepřijela nazpátek, jako jindy? Proč bylo všechno tak jiné než jindy? Proč už ani Minka s Jendou se nehádali? Potom přišel jednou doktor, ten co měl veliký prsten a fialové žilčičky na nose a řekl: No tak,

sláva, už je po operaci. — A Jarouš měl takovou radost, jako kdyby byl vyhrál vojnu. — Sláva, — vzkřikl — to je dobře! Tatínek vytáhl ramena a řekl: — No však ještě nemáme vyhráno. —

Minka ho někdy odstrkovala a někdy zase mačkala; tatínek říkal: — Nech mne, kluku, já mám jiné starosti... ještě ty mne zlob — a Jenda dřel latinu. Jarouše si všímala jenom jeho Nána a stará švadlena, na kterou se vždycky koukával, že kouše kroupy v polívce. Chodila v pondělí, a když bylo moc prádla, zůstávala i v úterý. A Jarouš naschvál trhal punčošky, aby musela zůstat. A jak slyšel, že cinkl zvonek, už si táhl sesličku k šicímu stolku. Sedla si, připlácla si sukni rukama, z kapsy vyňala náprstek, potom z něho vyfoukla drobečky, tak že hvizdl, jako když někdo neumí pískat, nastrčila si ho a dala se do šití a do povídání. Povídala o červenopláštníku, o zubaté Náně, o zvířatech — a cokoliv.

První, když přišla bylo, že jí Jarouš povídal: — Víte, že je maminka pryč?

— Vím... chlapečku.

— No, ale bude zase zdráva.

— Dá pán bůh, dá pán bůh...

— Kdo je to vlastně pán bůh, švadlo?

— Kdo by to byl? Duch je. Všecko vidí a všecko může.

— Všecko... že vidí? ptal se a začervenal se Jarouš.

— Všecko, i kdybyste byl ve sklepě... a všecko může.

— Poslouchejte, švadlo, jak se může k tomu pánu bohu?

— To já nevím, chlapečku...

— A co, kdyby... kdyby mne někdo vyzdvihl, tak vyzdvihl, že bych hlavou sáhal do nebe a nohama do pekla... mohl bych k němu?

— Ale, Jarouši, vy mluvíte samé hlouposti. Sedněte si, hrejte si... to máte to nejlepší...

Jarouš sedl si na zem a hrál si se svými vojáky dřevěnými a cínovými. Byl jejich pánem bohem. Oni měli oči cínové a dřevěné, barvou omalované a neviděli ho. Byl pro ně neviditelným a pánem bohem. Co chtěl, udělali. Bylo šero a někdo rozsvítil. Hrál si a seděl podle staré švadleny sám. Tatínek i ostatní byli někde pryč. V sedm hodin odešla švadlena s taštičkou, a přišla k němu jeho Nána. Četla mu pomalu a zpívavě z knížky, a jezdila prstem po řádcích. Po večeři ho uložila do postele a tak dlouho u něho seděla, až usnul.

Když se probudil, bylo úterý a švadlena seděla už u okna v ložnici. Přiběhl k ní a povídal:

— Prosím vás, povídejte!

— Dnes ne, chlapečku... až jindy — a náhle zaplakala.

— Švadlo — řekl a zatahal ji za rukáv — proč pláčete?

— Ale jen tak, chlapečku... to jeden známý si zlámal nohu, — a plakala ještě víc.

Chodil po pokoji, pomalu, ruce na zádech, jako tatínek, a myslil. Vlastně cítil jenom, že se kolem něho něco divného děje. Chtěl se zeptat Minky a šel předsíní do jídelny, která byla na druhé straně. Minka stála uprostřed pokoje, zástěru na očích. A na kanapi a na židlích seděly samé nějaké paničky v mantilách a v malých kloboučkách. Měly ruce na břiše, na stole, na kolenou, v nich šátky, nemluvily, jenom se na něj koukaly, zrovna na něj. Bylo mu to hrozně nepříjemné, že se tak na něj koukají Znal z ulice malé chlapečky s ovázanými krky, kteří prodávali na víku žabinec a měli červené ručičky ve fialových nátepníčkách. A teď proti těm paničkám si připadal jako takový chudý chlapeček se žabincem. V čem to bylo, nevěděl, nebyl chud, nemusel sedět u patníku, bylo to jiné, a přec to bylo takové. Co se vlastně stalo s tou maminkou? Jsou tady k vůli ní? Kdy přijde? A proč se zrovna na něj tak koukají, když není dobře mamince a nikoliv jemu? Nebo naposled — umřela?

Šel zase předsíní k švadleně do ložnice, a položil obě ruce na bílé prádlo.

— Švadlo — řekl — viďte, vy pláčete proto, že mně maminka umřela.

— A vy nepláčete? ptala se švadlena.

— A proč bych plakal?

Potom přinesl krejčí Mince černé šaty, které se mu nelíbily, protože vypadaly jako tma. Lidé přicházeli a odcházeli, líbali mu mokrými obličeji hubičku, nosili a posílali věnce, které měly zase černé pentle a voněly zvadle, jako všecky utržené kytky vonívají. Nejedlo se, nepilo, neuklízelo, pořád někdo něco chtěl, hledal a nenacházel. Chodilo to všechno kolem něho, jako by ho nikdo neviděl. Potom Minka vzala na sebe ty šeredné šaty, závoj si stáhla přes opuchlé oči, tatínek měl na sobě dlouhý, černý kabát a řekl: — No tak, holka, půjdeme... Ptal se: — Kam? — Na pohřeb ... mamince... A Juroušovi se zdálo, že ty kytky, které včera přišly, proto tak ošklivě páchly, protože páchly pohřbem. Chtěl, aby ho vzali sebou, ale nikdo mu zase ani neodpověděl.....

A odpoledne, pořád jenom myslil: Maminka .. pohřeb... smrt? Bylo to něco ošklivého, ale co to vlastně bylo?

Až večer, když ho Nána dávala do postýlky, dal jí ruce kolem krku a povídal:

— Náno, maminku dali do hrobečku, viď?

— Jo.

— A hlínu na ni nasypali?...

— Jo...

— A to už nemůže ven?..

— Ne, ale spěte už, Jarouši, vždyť už to není nic platno... A máte ještě tatínka, Minku, hračky — tolik hraček! a svoji Nánu!...

Stáhl si deku přes oči, jako jindy. Jenom, že mu jindy hned přejel před očima vlak, nebo trpaslík se zašklebil pitvorně a už spal. Ale dnes nic. Tma byla jenom. Vlastně ne tma, ale díra. A v té díře byla jeho maminka, on nemohl k ní, protože byla hlína na ni, a ona nemohla ven... A bylo mu tak divně. Neplakal. Když upadl, nebo něco nedostal, plakal a věděl, že bolest přestane, anebo že to, co chtěl, dostane. Ale teď najednou, věděl, toto že nepřestane. Věděl, že maminka je pryč... Držel svoji Náně ruce a věděl už, co je smrt... Takové šeredné pryč.

JOSEFINA KLUMPARTOVÁ:

NĚKOLIK MYŠLENEK O COELIBÁTU UČITELEK.

— Když Komenský psal svoje „Informatorium“, představoval si první školu dítěte na klíně matčině; — zdaliž tušil světlý myslitel českobratrský, že o několik set let později bude třeba *dokazovati*, že povinnosti učitelky a matky nejsou neslučitelné? —

— Na hříchy proti přírodě jsou paragrafy trestního zákoníka — jenom coelibát, útok proti přirozeným právům lidským, zákonem se schvaluje, ba nařizuje. —

— „Nechtějte pohltit všecko!“ Tuto varovnou výčitku učinila kolegyním, bojujícím za odstranění coelibatu, kolegyně, která domnívala se asi, že učitelkami smějí býti jenom ty, které nemohou, anebo nechtějí se provdati. Vy kolegyně ustaraných líc a prokvetlých vlasů, které svorně s námi mladšími odhlasovaly jste kdesi proticoelibatní resoluci, co jste učinily? Vy, které již jste súčtovaly se životem a klidně hledítě vstříc bezútěšným dnům své zimy — co jste to ještě chtěly? Co může pro *vás* znamenati bytí či nebytí coelibátu ve světle nazírání oné kolegyně, volající „Nechtějte pohltit všecko!“? —

— Nikdy nebyla hůře šlápána čest a nikdy nebylo drsněji zasahováno v soukromý život člověkův, jako se to děje se ctí a soukromým životem učitelek — *se strany lidí, kteří coelibat schvalují*... Ptejte se jich — a oni s vážnou tváří vám dokáží, že je to tak moudře a spravedlivě zařízeno, a potom se k vám důvěrně nachýlí a sarkasticky poznamenají: „Inu — však ony...“ A jak přísnými soudci dovedou být ve věcech cti a soukromého života těch, jimž káží coelibát! Stačí sebe bídnější a průhlednější klep, stačí sebe mizernější *anonymní denunciace* — a učitelka jest hnána na pranýř a nucena odpovídat k otázkám které by se při soudním líčení mohly dávat obžalovanému jen s vyloučením veřejnosti... A vyjde-li na jevo její nevina, nezabolí to nikoho, že jí tím vláčením bahnem pomluv otrávili život a zhnusili práci...

— Jsou země, kde muži volí družky svého života většinou z žen, živících se samostatně prací tělesnou nebo duševní. Vzdělání a schopnost k samostatné výživě jest věnem těchto žen, od mužů jejich uznávaným a ceněným. Jest jisto, že třeba vyšší inteligence a větší energie, aby tito lidé vedle svých povinností rodičovských dostáli také povinnostem svého povolání. A národové těch zemí prospívají, národové těch zemí podmaňují svět — neboť učí se již od mladosti vážiti si práce a svých sil, nespoléhati na cizí pomoc, a nespatřovati v manželství jen pohodlné zaopatření. Když *u nás* dostala se do proudu otázka zrušení coelibatu jisté kategorie žen samostatně se živících, naši věčně pohodlní a spokojení lidé uvažovali nejdříve: „A v kolik hodin by se obědvalo?“ —

— Učitelka má vychovávati dobré matky — ačkoliv sama smí se státi matkou jen za cenu svého povolání; učitelka má vychovávati samostatné, karakterní lidi, kteří by svobodně rozhodli o svém určení — jen ona sama o sobě samostatně a svobodně rozhodnouti nesmí; učitelka má vychovávati pro život — jehož nezná... Leč doufejte, vy učitelky dětí národa Komenského: až všichni národové ve světě, ba snad i na měsíci pochopí, že, vzdá-li se někdo něčeho jenom proto, že jest k tomu *donucen*, není to vzdáním se *dobrovolným*, pak snad i vám [illegible] — *svobodnou lidskou vůli*...

JINÉ DARY...

V osmnáctém století řekl Condorcet, že práce posledních století mnoho vykonala pro pokrok ducha lidského, ale málo pro zdokonalení lidstva. Dnešní život a lidé v něm poučují nás o stejné pravdě. Vzdělání a vědění, dřívější výsada šťastnějších jednotlivců, proniká nyní již do všech vrstev — šíří obzory, kácí předsudky, trhá třídní přehrady a stává se přední osvoboditelkou všech potlačovaných. A vždy

nové, četnější voje derou se na lopotnou cestu za poznáním a věděním, tíhnou k dalším, vyšším metám.

Mezi nimi v zástupech i ženy.

Proč i ženám stává se dnes takřka životní již potřebou, trhati se sebe jho nevědomosti a hmotného otroctví? — Je to jen ta touha po samostatnosti, vědění a poznání? Je to pouze cílem jejich snah? Těžké životní otázky k nim doléhají. Trpce na ně útočí zkaženost a znemravnělost veřejného života. Skličujícím způsobem ničí a kazí, co v životě rodinném na dětech budují.

Je jeden hlavní, domněle neklamný důvod pro duševní inferioritu žen. Nedaly jsme světu žádného ženského Beethovena, Michel-Angela, Shakespeara ..... Málo, opravdu málo, zdá se, vykonaly jsme tedy pro pokrok ducha lidského. —

A dnes širší obzor a bližší styk se životem vede nás k dalšímu poznání a hlubšímu: málo také vykonaly jsme pro zdokonalení lidstva.

Mohly jsme vykonat? — Jsme matkami. Výchova lidí — mravní i tělesná — spočívá především v našich rukou.

Nezapomínejme však jednoho! Práce v rodině může být účelná, jen jde-li ruku v ruce s prací v životě veřejném. A my vlastní svou nevědomostí, neznalostí byly jsme dosud nulami v životě veřejném. Proto zde chceme pracovat pro skutečný pokrok a rozvoj života, proto také zde napravovat, kde třeba. O to zdokonalení lidstva chceme usilovat — děti naše nejen v rodině vychovávat, ale působit pro ně i v široké oblasti společenské, nás obklopující.

Tak chceme životu vracet, čeho nám dává víc, než dával ženám dřívějším. Ženský Beethoven, Michel-Angelo, Shakespeare se nenarodil .... Snad ženský genius dá světu jiné dary .... regeneraci mravní a tělesnou!

V.

DROBNOSTI.

Žena jako matka a vychovatelka. O tomto thematě přednášela 13. prosince sociální demokratka sl. K. Máchová na Kladně. Zmíněná přednáška náležela k cyklu podruhé již letos zde pořádanému sociálně-demokratickým dělnictvem. Hlavním účelem řečnice bylo vytknouti důležitost ženy jako matky a vychovatelky. Referentka začala tím, jak ke každému řemeslu, ke každému zaměstnání třeba se připravovati a učiti: jen k tomu jedinému, o němž možno směle říci, že jest nejdůležitějším povoláním, k zaměstnání tvořiti lidi na duchu i na těle, jen k úloze matky a vychovatelky netřeba se dle mínění většiny vůbec připravovati. A přece není ta úloha lehká, ba možno říci, že jest nejtěžší úlohou. Jak možno tedy přistupovat k úkolu tak těžkému beze vší přípravy, bez jakékoli znalosti dětské duše, ano i bez nejmenšího ponětí o vývoji lidského těla a o nejjednodušších zdravotních zásadách? Všimneme-li si dnešní výchovy, vidíme, že matky nevychovávají vědomě, ony pouze napodobují to, co viděly u svých matek a co slyšely od nich a o svých babičkách. To vše je pouze pud mateřské lásky, který je vede. Není to žádná výchova, nýbrž napodobení. Výchova však znamená pochopiti duši dítěte, poznati ji, neboť každé dítě má zcela jinou duši a s každým dítětem se musí jinak zacházeti. A to není snadné. V tom se může často mýliti i ten, kdo mnoho o výchově přemýšlí; jak teprve taková matka, která myslí, že nemá kdy s dětmi mnoho se obírati, anebo která skutečně nemá kdy odpovídati jim k jejich otázkám. — A otázky dětské jsou důležitou věcí — a je velice záhodno v zájmech výchovy, aby dítě ke každé otázce dostávalo správnou a pravdivou odpověď. Když přijde dítě s otázkou: Odkud jsem se tu vzal?, nebude a nemá mu matka nynější lháti, nebude mu vypravovati o čápovi a vráně. Bude-li o tom přemýšleti, však ona nalezne jistě pravdivou a rozumnou odpověď. Nevysvětlení této otázky navádí dítě, aby samo pravdy se dohledalo a přivádí je často na zcestí. — Z neznalosti duše dětské páchají ženy často nenapravitelné chyby na člověku, kterého mají vytvořiti. Často přičítají za chyby dětem jejich přednosti a naopak zase chyby vynášejí a chválí. Dítěti s bujnou obrazností se řekne, že lže, a dítě třeba egoistické a skoupé, se pochválí jako spořivé atd. A z neznalosti těla činí matky z vlastních dětí mrzáky. Žádný člověk se nenarodil hrbatým — také většina slepých oslepla teprve po narození nevědomostí matky.

Než stává se často též, že dítě přichází k úrazu proto, že matka skutečně nemůže sama je opatrovati. Ale tím není ona vinna, tím je vinna kapitalistická společnost, která bere dětem matku. Povinností státu je starat se o to, aby ženy nemusely ani v těhotenství konati těžké práce, ani později aby nemusely děti své nechávati bez dozoru. K vojsku odvádějí matkám děti, ale nikdo se jich nezeptá, co vše musely vytrpěti, než jim ty děti mohly zdravé odevzdati, jak je vynosily, jak je ošetřily a vychovaly. O tom, čeho by bylo třeba matce k tělesné i duševní výchově dítěte, měly by dívky již poučovány býti ve škole. Ale naše školy nevychovávají děti pro život, nýbrž p r o n e b e. My však, pravila slečna, potřebujeme děti p r o ž i v o t vychované. My nebe chceme mít již tady na zemi a chceme se učiti, jak si je připravovat. Proto je neslýchané, jak možno vůbec svěřovati výchovu dětí rukám žen, které života a světa se bojí. Jak mohou ženy řeholnice, které ži-

vota se straní, poněvadž se ho bojí, vychovávati pro život dítky? A právě v tomto jařmu nejvíce vězí ženy. Jsou u nás ohromné četné soukromé ústavy, kde výchovu budoucích žen a vychovatelek mají na starosti ženy, které životu, a proto také výchově pro život, za mák nerozumějí.

Mají-li se všechny ty smutné poměry dneška prospěšně změnit, musí se změniti též starý názor na ženu. Postavení ženy a vzdělání nepokročilo vlastně od dob Napoleonových, který řekl, že nechce míti ženy vzdělané, nýbrž ženy, které rodí děti, aby měl hodně, hodně vojáků. Tato zásada sleduje se podnes. Básníci opěvají posvátnost domácích krbů a muži stále ještě míní, že jen mezi čtyřmi stěnami je ženin svět. Ale to dnes již není správné. Žena musí míti účast na všech současných hospodářských i politických otázkách, které i jí se těsně dotýkají. Musí se přestat se starým: „Mně do toho nic není, beze mne to také půjde.“ Nepůjde to a nejde to. Tomu dobře rozuměly všechny náboženské kulty, které si vždy z žen učinily hlavní oporu. Tomu dobře rozumějí i lidé v pokročilých státech Anglii a Americe. V Londýně jsou společné kuchyně, společné prádelny i společné lacinější a pohodlné byty, jež snímají s ženy velikou část břemen a rozšiřují kruh její působnosti. Dnešní výchova musí být prostě širší, než bývala; nesmí býti tak egoistická, jako až dosud. Velkou vinu na tom mají muži, kterým lichotí, spatřuje-li žena jen ve své domácnosti celý svět. Matka nesmí učiti dítě jen lásce a příchylnosti ke své rodině a nesmí vychovávati je pouze pro svou rodinu, ona musí mu ukazovati stále, že všichni patříme k jedné společné rodině, a potom bude se znenáhla zmírňovati ten egoismus dnešní společnosti, který je největší její ranou a vrcholí vždy ve slovech: „Já, my, naše rodina!“ Žena nesmí tedy přestávati jen na rodinných zájmech. Povinností mužovou je, aby z ní učinil svou přítelkyni, aby ji uvedl do širého života. Žena musí se starati o veřejné otázky, musí se snažiti, aby dosáhla i všeobecného hlasovacího práva, a pak teprve přijde nové pokolení, které zmůže více než my až dosud.

To jest asi jádro přednášky soudr. Máchové. Lituji, že nemohu ve stručném referátě zachytiti opravdu populární její výklad, který se tak dobře poslouchá a kterým dovede tak objasniti a ženám i mužům pracujících tříd vpraviti lehce nejsložitější věci.

Gabriela Foustková.

*

Kalendář paní a dívek na rok 1904, vydávaný u J. Otty, cena 2 K 20 hal. dovedl by mne uvésti v nadšení, kdyby byl vycházel takto před 40 a 25 lety ještě. Vděčny musíme být za pěknou Hudební revui z r. 1903 slečny Emingrovy, která sleduje české umělkyně a seriosní snahy českých žen v oboru hudby. Vděčny musíme být za přehled českého snažení ženského, pokud se soustřeďuje v Česko-americkém klubu dam z domu Náprstkova. Ledacos i z beletrie a jiných statí chutě jsem si přečetla. A přece tento kalendář už po několik let naplňuje mne steskem. Tento kalendář není obrazem ženského světa celého, nýbrž jen pěkně ošacené a mlsavé jeho elity, ve špatném slova smyslu. Elita ženská, v dobrém slova smyslu, je dál a má být dál. V českém životě veřejném česká universita r. 1882 položila mezník. Od ní se našim mužům otevřel nový svět s většími obzory. V českém životě ženském takový mezník položen stvořením Minervy a první družinou absolventek jejích, která usedla v lavicích vysokých škol. Tyto dívky a ženy znamenají veliký pokrok ženských snah. Je už skutečně viditelný a snad zrovna makavý tomu, kdo nechodí s očima zavřenýma. Ale náš oficiální ženský svět — a výrazem tohoto oficiálního světa zdá se mi být Kalendář paní a dívek — strnul a zkameněl tam, kde muži přestali počátkem 80. let. Buďme rády a nežárleme na pokrokový ženský dorost, těšme se, vždyť jsme daly samy podnět k němu. Ignorovat ho nesmíme, musíme se spíše učit od těch mladých soudružek. A z tohoto hlediska Kalendář paní a dívek představuje periodu ženských snah dávno zastaralou. Zrcadlo ukazuje falešně. Kalandář by měl přinášet obraz činnosti žen měšťanských v Německu, v Anglii, Dánsku, Švédsku a Norsku, snad i v Americe. A kdyby jen psal o malém Finsku, viděly by čtenářky jeho, co otázek nejvýš důležitých leží u nás ladem. Jak slušelo by knize, která snad v nejedné rodině bývá ročně jedinou knihou z ženské literatury, kdyby dotýkala se otázek veřejné mravnosti, zanedbaných a opuštěných dětí, dětí nemanželských po našem venkově roztroušených; kdyby promluvila o povinnostech české ženy v životě veřejném a hlavně politickém (ne o skládání na adresy pochybným veličinám domácím i cizím!). Náš kalendář je němý. O tom ani nemluvím, že sociální a socialistická žena česká nemá v kalendáři zrnečka. Na př. kniha Lily Braunové „Ženská otázka“ budila pozornost všeho inteligentního čtenářstva, časopisy psaly pro a contra — Kalendář paní a dívek českých obchází podobné zjevy mlčením. Naši mužové zápasící o pokrok naříkají na práznotu a chudobu života českého; kde teprve jsme my ženy české? Kde jsme? — náš oficiální kalendář ukazuje ještě do let 60. a 70. **B.**

*

Reforma nemocenského pojišťování pro ženy. Při listopadovém rakouském sjezdu strany sociálně demokratické ženami učiněn byl návrh na opravu zákona ochranného, (který po 20 let v Rakousku opravován nebyl) — pokud se týče matek. Návrh žádá.

aby v poslední době těhotenství práce ženě byla zastavena bez výpovědi. Ochranná doba po slehnutí, aby ze šesti neděl prodloužena byla na osm neděl když dítě žije. Při předčasném porodu, nebo při úmrtí dítěte po narození, ochranná doba šesti neděl. Po celou ochrannou dobu nechť matky dostávají plný výdělek. Stát má spolupůsobit, aby nemocenské pokladny stačily vyplácet tyto podpory. V zájmu zdraví žen ženská konference socialistická žádá zřizovat oddělení při nemocnicích pro slehnutí žen, po případě zřizovat zvláštní ústavy, domoviny pro šestinedělky a pro opatřování šestinedělek opatrovnicemi v jejich domově vlastním, a to za součinnosti státu, země a obce. — Že otázka ta jest podstatnou částí otázky tak zvané ženské — praví Ženský List (redakcí Karly Máchové) — vysvítá z toho, že žena jako matka má plné právo žádati na státu, na zemi a obci, aby neustále pečovaly o vzrůst zdravého pokolení, o vzrůst lidstva a národa. — Dle zákona dosavadního náleží ženě při porodu podpora po 4 týdny. Celou tíži tohoto pojištění nese dělnictvo. Jest na státu a zemi, aby se ujaly této podpůrné akce, kterou často zachrániti se mohou dva životy, nebo aspoň omeziti úmrtnost novorozenců. —

*

Pojišťování matky pro případ nemoci nebo v šestinedělí zavedla — dle Naší Doby — ve Frankfurtě chudinská správa již r. 1892. Založila spolek, který od té doby byl vzorem pro podobné spolky ve všech velkých městech Německa. Spolky ty posílají na své útraty řádné starší ženy do domácnosti, kde všechna domácí práce pro nemoc ženy ležívá ladem. Ty opatřují celou domácnost. Děti mají domov, muže špína a nepořádek nevyhání z bytu, žena může po lidsku stonat a musí-li do nemocnice, nemusí se trápit trudnou představou, jak to doma vypadá bez ní. Taková pomoc i při obětavosti členů spolku ve velkém městě může býti ovšem poskytnuta jen nejchudším. Ale jsou i rodiny, které nežádají almužny, a které přece jen nemohou si zaplatit takovou hospodyni z 10—12 zlatých, které muž týdně domů přinese. Pro ty jsou zase pokladny, které za premii 1 feniku denně poskytují v případě potřeby takovou hospodyni, které se platí, stravuje-li se v rodině 10 feniků denně, jinak 50.

•

— Jedním z prvých členských večerů nově otevřeného Ženského klubu má býti slezský večer, jak se dočítáme v Ženském Světe, orgánu Ústř. spolku českých žen. Účelem večírku má být informace širokých kruhů o věcech slezských.

•

— Přednáškové družstvo Jednoty moravských učitelek v Brně nabízí themata přednášková pro zimní období dámským spolkům nebo jednotlivým ženám, které by chtěly seznamovati širší kruhy se ženskou otázkou na veřejných schůzích. Themata pěkná.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Leonora Pohorská.

Říkačky.

(Když si děti hrají na honěnou.)

I.

Modré nebe již se kalí,
černé mraky k nám se valí,
bude bouře, bude hrom,
utíkejte, děti, dom.

II.

Hej dudy, hej dudy!
Sbírali žaludy;
a když měli plný měch,
přišel hajný — to byl spěch!
„Ať je to ten nebo ten,
každý musí z lesa ven.“ —

III.

Mraveneček v lese
těžké dřevo nese,
pomozte mu, kamarádi,
máte-li ho trochu rádi,
sic by se vám potrhal,
nikdy by víc neběhal.
Hop, hop, hop,
honem přes příkop!

▪

Slovenské říkačky dětské.

Oraly by moje volky,
oraly,
keby maly pohoniča
z Oravy.
Ale majú pohoniča
ze Sliezska,
a ten sobě bičíkom len
vyplieská.

*

Kominár,
Kedy si sa umýval?
Včera večer v sobotu,
ked som nemal robotu.

Dnešní číslo sepsaly celé ženy a je skoro celé věnováno také ženám. Došlo k tomu spíše náhodou než z úmyslu a proto také je spíše nahodilé než smluveně programové, o čem dnešní číslo jedná. Nuže směr a duch, jenž neviditelně dnešní příspěvky svazuje, bude snad tím milejší čtenářům; neboť nemůže ujíti jejich pozorosti, že ten směr a duch je opravdový nehračkářský. —

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 17. ledna 1904. Číslo 2.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

Z BÁSNÍ J. S. MACHARA.

Ve Vídni, 12. září 1683.

Prostřelenou střechou Jungfer Gertrud
dívala se do rozlehlé dálky.
Zvony hlaholily s farních věží,
z dola z ulice zněl lidský jásot,
a z té dálky táhle hřměla děla,
pušky praskaly svým suchým hřmotem.
Prachu oblaka tam poletala,
valila se ku hranicím Uher,
Z nich se nořili a mizeli v nich
jezdci, pěší, vozy v divém chvatu,
větší ne, než polních kobylek roj.

Dívaly se v dálku modré oči
Jungfer Gertrud, ale její duši
zpola zlost a zpola tesknost jala,
jako při povídce zajímavé,
jejíž konec zůstal nepověděn.
Minulé dny táhly plavou hlavou:
přepady a útoky a ohně,
úzkost obavy a prosby v chrámě,
strachuplné rozhovory lidí
o pohanech zpupných, nezmožených,
zkáze Vídně, konci toho světa.
Turci často harcovali těsně
pod hradbami stísněného města,
poletali na koních pyšných,
v pestrých barvách, každý jako kníže,
silní, opálení, oheň v očích.

— Kdykoli dobyli města Turci,
znásilnili předně všechny panny —
snila plavá hlava Jungfer Gertrud.

Prach se v dálce ztrácel ku hranicím,
děla jen tak ze sna hovořila,
Jungfer Gertrud stáhla nazpět hlavu,
po točitých schodech sešla s půdy
do klidného střízlivého vzduchu,
kde vše půjde zase starým řádem,
každé povídky se poví konec —
Jungfer Gertrud mrzutě si zívla.

Waterloo.

Na vršku, kde větrný mlýn zdvihal
ku kalnému nevlídnému nebi
kříž svých lopat v cáry roztříštěných,
stanul leutnant Fortin se svou četou.

Šedý dým se rozvaloval těžce
šlehán vytrvalým, drobným deštěm,
po krajině. Kde se roztrh, pluly
jako hřebeny vln pestré čáry,
z nichž se chvilkou jaksi vztekle blyskl
řetěz světel. Někde valily se
černé obdélníky. Spěšní jezdci
kmitli se a znikli. Zem se chvěla
hlubokým a rozmrzelým hřměním.
Roztrhaný praskot pronikavě
třásl sychravým a vlhkým vzduchem.
Signály trub lkaly kdesi v kouři —
trosky obrazů a trosky zvuků . . .

Na kameny ze zdi rozvalené
sedli vojáci si. Hlavní dolů
obrátili pušky. Déšť bil v čáky,
v tornistry a shášel cigaretty.

Mlhou, kouřem, hlasem děl a pušek
hodiny se vlekly. Vzduch čpěl prachem.

K večeru se zjevil rudý kabát
Angličana, za ním druhý, třetí,
mdle se leskly nahé bajonetty
celé řady. S řevem hnali k mlýnu.
Leutnant Fortin přehléd svoji četu:
— Děti, císaři, což císařovo!
Ty zde padneš, ty tam, onen tamhle —
naznačoval kordem lidi, místa.
— A já tady — postavil se na kraj.
Potom zadíval se blažen v dálku,
v kouř, dým, chaos zvuků, žatvu smrti,
jak by hledal známý plášť a klobouk:
— Vive l'Empereur! — pozdravoval
kordem.

— — - — — — - -

Byla noc. Smrt unavena prací
k spánku ulehla si na bojišti.
Na vršku, kde větrný mlýn zdvihal

k hvězdnatému, bezcitnému nebi
kruh svých lopat rozstřílených,
u kamenů ze zdi rozvalené
v městečku tě, četa Fortinova,
ležely přesně na vytčeném místě,
každý s hrdou pýchou v mrtvé líci,
ležela. A nic více nevěděli,
než že dali život za císaře.

Alkibiades.

U Aigospotamoi se Athénčíci bijí.

Se střechy domu svého
dívá se Alkibiades
na truchlý boj.
Byl předvčírem, byl včera
u věhlasných athenských vůdců,
varoval, radil, nabízel svou pomoc —
a povýšený úsměšek jen sklidil.
Byltʼ psancem, vlastizrádcem bídným,
jenž drzou rukou na hermy své vlasti
a jazykem zlým na city sáh kdysi
počestných Athénčíku —
a to vše věhlas vůdců připomněl mu,
to bylo vše, co dostal za odpověď.

U Aigospotamoi se Athénčíci bijí.

Peloponeských lodí ostré zobce
do boku vráží padesátiveslic,
a padesátiveslice jdou ke dnu
a s nimi naděje i pýcha Athen.

Se střechy domu svého
dívá se Alkibiades
na truchlý boj.

LIDSKÉ DOKUMENTY.

V B. byli misionáři. Lidé hrnuli se proudem do kostela na misionářská kázání, která nezvykle rozechvívala a otřásala jejich srdce. Vysoká, polozatemnělá klenba, chladný prostor kostela, vůně kadidla, planoucí oči kazatelovy, jeho hřímavý hlas který jako bouře se nese dlouho lodí chrámovou když mluví o bezbožných nevěrcích, a tiše šepce, když kazatel podepřen lokty o římsu kazatelny oznamuje pověsť o svatém pacholíku, který nikdy nehřešil a už od kolébky mluvil moudře, a bohabojně Všechno to — místo, oči, hlas, gesta a pak kázání plné obrazů a přirovnání ze života svatých i hříšníku, z prvních zápasů církve nadšených za svatou věc, i z nynějších boju za statky a moc vezdejší, makavé příběhy, jak dobrý Bůh zlé tresce tresty věčnými a hodným dává království nebeské — všechno to působí na srdce a mysli věřících, rozechvívá nejjemnější struny duše, která roztesknena a rozbolena v tichém smutku pláče a kvílí. Je to nová, nezvyklá, unášející nálada, která posluchače v jich vlastních očích vysoko povznáší.

Kdy jenom mohla, chodila i Tóni, ošetřovatelka z pětky na kázání. Den ode dne rostlo její nadšení, které se stupňovalo až k náboženské exaltaci. A když přišla domů, chodila ještě jako u vytržení s očima planoucíma a myslí bůh ví, kde se toulající. Napadla jí, snad vnuknutí, slavná myšlenka. Což kdyby některý z misionářů přišel kázat i na pětku? Tolik nemocných slyšelo by zas jednou slovo boží, a síle jeho by snad neodolal ani zarytý socialista na 14. posteli, který dosud odmítl i „Anděla strážce" i „Kříž" a „Marii", a dokonce s hlučnými nadávkami zahodil sebraná kázání P. Neuschla. Snad hnulo by se svědomí i v něm. Tóni všecka se chvěla rozčilením, když na to všechno myslila a hluboko v srdci ukrývala tajnou radost nad zásluhami, kterých si v nebi získá.

Byla už několikrát u misionáře. Prosila, až ho uprosila ke slibu, že v neděli ráno přijde. Celý týden pak žila Tóni v samém spěchu, rozčilení a radostném očekávání. Nechtěla se nikomu svěřiti se svým štěstím a musila tedy všechny přípravy na důstojné uvítání misionářovo sama oběhati. Však jí to dalo práce, než sehnala květiny, pentle, koberce, svícny, a co ještě patří k posvátnému obřadu!

V sobotu odpoledne to na pětce vypadalo, jako by se chystala svatba. Nemocní, kteří nemohli z lůžka, splétali nejistýma, třesavýma rukama věnce, rekonvalescenti je rozvěšovali po stěnách, motali je kolem železných pilířů uprostřed světnice. Dva zvláště obratní zabývali se improvisací malého oltáříčku.

Ubohá Tóni v noci skoro ani oka nezavřela. Chystala ještě pro sebe bílé, slavnostní šaty, mušelínový závoj a myrtový věneček. A když ulehla, bušilo jí v hlavě rozechvěním, jak to zítra dopadne.

Konečně přece usnula a zdálo se jí, že klečí před oltáříčkem ve světnici a zpívá ve sboru s nemocnými hymnu mariánskou, vidí, jak celá světnice se naplňuje jasem a září nebeskou, vidí dlouhý zlatý žebřík Jakubův a na jeho konci trojúhelníkovou Matku boží, jak ji kdysi viděla v Maria Zell, kterak se milostně na ni usmívá, a Ježíšek na ni radostně kývá ručkama. Probudila se zmatena a zmámena. Ale hned zase upadla v jiný sen. Z lůžek nemocných, tak bělostně čistých vstávají, však ne nemocní, než krásní andělé, odění v dlouhé, bílé řízy s liliemi v rukách, zrovna takoví, jak je má v modlicích knížkách na obrázku, jdou za zpěvu a modliteb a klekají před ní a klaní se jí, jí tak vroucné ctitelce Matky boží. Tak míjel sen za snem, a Toni spocena, rozpálena sebou zmítala na posteli.

Konečně se rozbřesklo, a Toni s hlavou od ne-

vyspání a snů celou zmatenou skočila s postele a se zimniční horlivostí se dala do posledního rovnání.

Nemocní ostříhaní, oholení a umytí leželi v čistě povlečených postelích, oltáříček zářil barvami květů a leskem světel, celá světnice dýchala vůní květinových věnců, svíček a kadidla. Toni sama oblékla nové sněhobílé šaty, rozpustila řídké svoje vlasy volně po plecích a na hlavu si položila pod hustý až k zemi splývající závoj malý myrtový věneček. Tak čekala dychtivě příchodu misionářova. Čekala už dlouho a stále marně. Byla už netrpělivá.

Konečně ozvaly se venku jakési kroky a hlasy. Dvéře se otevřely — a v nich primář oddělení. Toni se zarazila a udiveně se podívala na primáře, jako by chtěla říci, co tu vlastně chce? V rozčilení posledních dní si Toni ani nevzpomněla na primáře a jiné úřady. A kdyby si byla i vzpomněla, byla by myslila, že i pan primář si poslechne pěkné kázání a snad se s nimi i pomodlí.

S kázání ovšem sešlo, a Toni zavolali k výslechu.

*

Stařenka Jakubíčka, vetchá 75letá staruška s bělmem na pravém oku a malým hrbem na zádech, přišla do nemocnice. Dali ji ještě s jinou, mladší stařenkou, ale také stařenkou na malou trojku. Jakubíčce se brzo zalíbila čistá postel, čisté prádlo a vysoká, vzdušná světnice s velikými kamny, která tak příjemně hřála. Krčila se pod pokrývkou, a oči jí jezdily pomalu a nejistě po předmětech okolo ní rozestavených, padly i na sousedku, která celý čas ztrnule před sebe hledí, ani slova nemluví, jen chvílemi cukne jí tvář, jakoby bolestí.

— Co jí jen může býti? povídá si stařenka. Taková ještě mladá ženská, a jak ji to vždycky chytne.

Ale za chvíli oči unaveny bezúčelným blouděním se zavřely a stařenka usnula. Probudila se, až nad ní stál lékař u odpolední visity.

— Tak co je s vámi, stařenko? tázal se lékař poklepávaje stařenku po rameně.

Stařenka sebou trhla, vypoulila oči, a zcela neočekávaně vyhrklo z ní:

— Pane doktor, já už jsem 25 roku v B

— To mě těší, ale povězte mně raději, co vám chybí?

— No, prosím, bolí mě všechno. Záda, prsa, hlava a nejvíc nohy.

— Kašlete?

— A jak!

Lékař ji prohlédl, ale nenašel určité choroby. Byla to všeobecná sešlost věkem.

— Milá stařenko, vy sem nepatříte. Vám nic neschází, jste jenom slabá a potřebujete odpočinku. Napíšeme na vaši domovskou obec, aby si vás odvezli a postarali se o vás.

— Pane Ježíši Kriste, vždyť mě tam nikdo nezná.

— Tak kde jste byla celý čas?

— Prosímich, já už bydlím 25 roků v B.

— A to jste tedy příslušná do B.?

— Prosím nejsem, vzlykla stařenka. Já patřím do K. (malá horská vesnička).

— Proč jste se tedy nestarala o domovské právo zde, když tu tak dlouho bydlíte? Dle nového zákona už vám dávno patří.

— Jo, když je člověk mladý, nemyslí na takové věci.

— Co jste dělala po celý čas?

— Za mlada jsem pracovala, a potom . . . potom, když už jsem nemohla, tak jsem se modlívala u kostela.

— A to vám nenapadlo, aspoň jednou místo kostela zajít na obecní úřad?

— Ach, matičko sedmibolestná! Já jsem si myslela, že však mě Pánbíček milý neopustí.

*

Co pomohou nejlepší zákony, když lid je zabedněný a zaslepený pověrou a nemá ani tolik inteligence, aby té trochy, kterou sytí bohatci nechají padnouti se svých tučných stolů, ani té trošky nedovede využít.

Po celý život dřela se stará Jakubíčka, napřed při polní práci, pak jako posluhovačka a pradlena, dřela se do úpadu, aby uhájila živobytí svého i své dcery — celý život nosila růženec s sebou a okolo hrdla soukenný amulet třetího řádu, modlila se, na otčenášky dávala, v pobožnostech kostelních zapomínala na denní lopotu svou. A zatím život, ten bezohledný, tvrdý život, který na povrch vynáší jen silné a chytré a vše ostatní nemilosrdně drtí, valí se dál a vrhá hekatomby takových Jakubíček i s růženci a amulety v propast neskonalé bídy.

Kult katolický je poetický a náladový. V každém člověku dříme touha po náladách slavných, povznášejících, jindy po náladě vážné a přísné, kdy člověk v skrytu otvírá srdce své, pláče a kvílí sám nad sebou a svou nicotou. A tyto nálady umí církev katolická buditi. V jejích rukách vytryskne i z duše zvadlé, usychající živý pramen citové nálady, jak vyšlehl proud vody živé na poušti pod tepem hole Mojžíšovy. Všechny ty večerní pobožnosti pod rozličnými tituly tak často konané za šera blikavých svíček dávají základní ton nálady, jejíž sílu pak zvyšují misionáři, varhany se staženými registry až na fluto a piano, a vážný gregorianský chorál, který v táhlých, plných hlasech pomalu ton za tonem stoupá, jak vlna, pak pomalu ton za tonem klesá a posléze v táhlých kadencích tiše zmírá ve vysokých klenbách chrámových. — Kázání, hudba, zpěv

dozněly, a člověk sedí někde v temném koutě před zmučenou hlavou Kristovou, která jen slabým, odraženým světlem nadechnuta, s mrtvolnou sinalostí hledí na něho. Neumělost a hrubost rysů ve tmě nevidět, vidíš jen dvě velké, temné skvrny, v nichž tušíš dvě zkalené, umírající oči, a ty hledí na tebe tak smutně, ty [illegible] s třesoucím srdcem poslední bledý zálesk jejich. To jsou chvíle, kdy unavené duše se chvějí, třesou pláčem a sténají, a hluboká, zžíravá bolest sebepoznání drásá nitro člověkovo.

A zas jiná stránka kultu katolického. — Odhučely poslední jarní větry, dobojován zápas jarního teplého slunka s chmurnou, mrazivou zimou. Zazelenala se příroda, přilétlo ptactvo a naplnilo vzduch svým šumným štěbotem; slunko přidalo svého ohně, roztála skřehlá země, a volný, omlazující její dech nese se svěžím vzduchem, jásá ve zpěvu ptačím a chví se na prvních, skromných květech jara. V přírodě vše raší a bují novým, svěžím životem, který i člověku sugestivně vlévá čerstvé síly v žíly, vrací chuť k životu a radost z něho.

Na křížové dni vychází rok co rok procesí ven do polí. Napřed školáci, pak odrostlá mládež, uprostřed kněz v bílé, krajkami zdobené rochetě, za ním obecní výbor a pak pestrý zástup žen mladých i starých. Za zpěvu prosebných písní a tlumeného hlaholu modliteb vine se celý průvod polními cestami, jak pestrý květ v měkké zeleni luční zvíří průvod mužů, žen a děti v širých plochách svěže zeleného osení, které své mladé, křehké lístky koupe v záplavě májového slunka. Jak moře táhnou se tyto zelené plochy do nedozírna, jak moře uchvacují i ony svou šírostí a nádherou barev. A lidé ssají plnými nozdrami opojný, trochu ještě vlhký vzduch, který nasbíral na luzích a nivách sytou vůni svěžího, rodícího se života; teplo jeho rozlévá se po celém těle, svou opojností zmamuje duši a uchvacuje ji k nadšení; každý úd, každý atom těla chvěje se radostí jásavou, slavnou, duše překypuje a zpívá nadšené hymny na velebu boží. A tehdy jde procesí pomalu, vážně, prosí od Boha požehnání své práci a topí se v poesii jarní přírody...

Škoda, že život lidský nezáleží jen z nálad a poesie. Pak bylo by katolictví náboženstvím ze života vyplynulým, bylo by jedině možným náboženstvím. Zatím je v životě většiny lidí poesii a náladě vyměřen jen tak nepatrný, malušinký koutek. Právě tento zapomenutý koutek našla s velikým důvtipem církev katolická a v něm snažila se zapustiti své kořeny. Svou poesií a náladovostí chytá katolictví duše lidské, ne však v tom úmyslu, aby těmito prostředky je povznesla na vyšší stupeň žití. Ne, poesie a nálada jsou jenom udice, na které církev duše chytá. Mystikou kostela, jindy poesií veřejných pobožností v přírodě zmámené duše vrhají se střemhlav v náruč církvi, která je pak tisíciletou, dobře vyzkoušenou praxí předělává a přistřihuje dle své chuti. Udupává v nich poslední záblesky myslivého rozumu, rozsívá tmu nevědomosti a pověry, a působíc vždy jen na cit, vychovává jemné duše oddané mystice a snu o prvních a posledních věcech člověka. Svým stálým odkazem na život věčný a přezíráním života vezdejšího podlamuje životní sílu jednotlivců i celých národů, otupuje jich energii životní a rozsévá jen zmalátnělost a spustlost. Nebýti náboženských bojů v minulosti a hrozivé konkurence jiných náboženství v přítomnosti, byli bychom se svou poesií a sny o životě věčném došli tam, kde jsou nyní Mohamedáni — k naprostému úpadku ducha a vůle. **H. B.**

PROSTÉ SLOVO.

NAPSAL C. WAGNER, PŘELOŽIL LEV ŠOLC.

Vyjímáme tuto kapitolu (IV.) z díla Žijme prostě, jež právě vychází v nakladatelství Jana Laichtera na Kr. Vinohradech ve sbírce Otázky a Názory. Sešit po 30 hal. Chceme tím čtenářům doporučiti spis francouzského spisovatele C. Wagnera, jenž sám o své ideji praví v předmluvě: „Usilovati o život prostý, toť vlastně usilovati o to, abychom naplnili nejvznešenější určení člověkovo. Všechny rozmachy člověčenstva za rozmnožením spravedlivosti, za rozmnožením osvěty, bývaly zároveň rozmachy za prostším životem.“ Toť program.

*

Slovo jest veliký nástroj, jímž zjevuje se duch, jest první viditelná podoba, již na sebe béře. Jaká myšlenka, takové slovo. Abychom opravili život svůj ve smysle prostoty, třeba bdíti nad svým slovem a nad svým perem. Slovo budiž prosté jako myšlenka, budiž upřímné, budiž jisté: Mysli právě, mluv přímo!

Vztahy společenské zakládají se na vzájemné důvěře a důvěra ta živa jest upřímností jednoho každého. Jakmile ubývá upřímnosti, důvěra se kolísá, obcování trpí, nejistota vzniká. To platí v oboru zájmů hmotných i zájmů duchovních. S lidmi, jimž neustále třeba nedůvěřovati, jest stejně těžko provozovati obchod a průmysl jako hledati pravdy vědecké, snažiti se o shodu náboženskou nebo vykonávati spravedlnost. Třeba-li předem zpytovati slova a zámysly každého a vycházeti od zásady, že, cokoliv se mluví nebo píše, má za účel podávati vám šalbu na místě pravdy, život zaplétá se nad očekávání. Případ ten svědčí nám. Jest až příliš mnoho úskočníků, diplomatův, kteří si počínají náramně chytrácky a snaží se druh druha klamati, a jen z té příčiny každému tolik se protiví poučovati se o věcech nejprostších, které však proň mají důležitost největší. Snad by to, co jsem právě řekl, postačilo naznačiti mou myšlenku a zkušenost jednoho každého mohla by

přispěti k tomu [illegible] výkladem [illegible] obrázky. Však i přes to rád se pozdržím při věci té a podám několik příkladův.

Kdysi lidé mívali, aby se navzájem sobě sdíleti mohli, prostředky dosti skrovné. Mohlo se tedy právem předpokládati, že zdokonalením a rozmnožením prostředkův oznamných přibude osvěty. Poznávajíce se lépe na vzájem, národové prý se naučí milovati se vespolek, spoluobčané téže vlasti prý ucítí se sbratřenými těsnějším příbuzenstvím, jsouce lépe poučeni o všem, co se týče života obecního. Když bylo vynalezeno knihtiskařství, volalo se: F i a t l u x! a ještě s větším právem, když se rozmohl obyčej čísti a záliba v časopisech. Proč by se nebylo rozumovalo takto: Dvé svící vydává více světla, než jedna, a více svící více světla, než dvě; čím více bude časopisův a knih, tím lépe bude se věděti, co se děje, a těm, kteří po nás budou psáti dějiny, bude hej: budouť míti plné ruce pramenův. To se zdálo býti samozřejmým. Však bohužel zakládaly se vývody ty na vlastnostech a zdatnosti nástroje, ale počítalo se bez prvku lidského, jenž je všude činitelem nejdůležitějším. I shledalo se, že sofisté, řečníci, pomlouvači, zkrátka všichni lidé s dobrou vyřídilkou a, kteří nad jiné lépe umějí vlásti slovem a pérem, hojně získali všemi prostředky, jimiž rozmnožují a rozšiřují se myšlenky. Co z toho následuje? Že naši vrstevníci mají ovšem co dělati, aby se dozvěděli pravdy o své vlastní době a o svých vlastních příhodách. Proti některým časopisům, jež pěstují dobré vztahy mezinárodní, pokoušejíce se poučovati své sousedy nestranně a pozorovati bez úskoku, kolik je těch, jež sejí nedůvěru a pomluvy? Kolik je nezdravých proudův, uměle vzbuzených u veřejném mínění, se lživými zvěstmi, se zlovolnými výklady skutkův nebo slov? O vniterních záležitostech svých nejsme mnohem lépe poučeni než o cizině. Ani o důležitostech obchodu, průmyslu neb zemědělství, ani o stranách politických nebo směrech sociálních, ani o osobnostech, zapředených do událostí veřejných, není snadno dobrati se nepředpojatého výkladu; čím kdo více čte časopisů, tím méně jasně do věci vidí. Některý ten čtenář, když je byl přečetl, ač věřil-li by jim na slovo, viděl by nezbytí vyvoditi následující závěr: Rozhodně už jsou všude jen samí zkažení lidé, bezúhonných zbývá už jen něco málo zpravodajův. Leč tato druhá polovina závěru padla by také časem svým. Zpravodajové zajisté požírají se navzájem. Čtenář měl by potom před očima divadlo podobné, jako představuje karikatura nadepsaná „Hadí vojna". Pohltivše všecko kolem sebe, zbývající dva plazové útočí jeden na druhého a sežerou se navzájem; konečně zbude na bojišti dvé ocasů.

A netoliko člověk z lidu bývá v rozpacích, nýbrž i lidé vzdělaní, ba bezmála kde kdo. V politice, v peněžnictví, ve právech, ba i ve vědě, v uměních, v písemnictví a v náboženství, všude jest nějaký rub, nějaké chytráctví, nějaká skrytá nit. Pravdu máme dvojí, pravdu na vývoz a pravdu zasvěcencův. Z toho následuje, že všichni jsou klamáni; neboť, bychom sebe lépe se znali v jedné kuchyni, ve všech nevyznáme se nikdy, ba právě i ti, kteří druhé klamou s největší chytrostí, do[illegible] upřímnost druhého.

Následkem takového podloudnictví jest znevážení lidského slova. Vejdeť v nevážnost z prvu v očích těch, kteří ho užívají za bezcenný nástroj. Není už slova svatého pravotářům, svárlivcům, rozumářům a všem těm, kteří jsou naplněni pouze vášní vrch obdržeti nebo nárokem, že toliko jejich prospěchů šetřiti dlužno. Trestem jejich jest, že jsou nuceni souditi o jiných dle pravidla, jehož sami se přidrží: M l u v i t i, c o p r o s p í v á, a n e, c o j e p r a v d a. Jim nemožno již bráti kohokoli vážně. Smutný stav ducha pro lidi píšící, mluvící, učící. Kterak třeba opovrhovati posluchači a svými čtenáři, abychom před ně předstupovali s myslí tak upravenou! Kdo si zachoval kus poctivosti, nic mu není odpornějšího nad nezbednou ironii akrobata péra neb slova, an se pokouší vzbuditi víru v některých dobrých lidech, plných důvěřivosti. Na jedné straně bezradnost, upřímnost, žádost býti poučen, na druhé nestydatost, jež má obecenstvo za blázna. Však neví lhář, do jaké míry sám se šálí. Jistina, z níž tráví, jest důvěra, a důvěře lidu vyrovná se jen zase nedůvěra jeho, jakmile znamená, že jest zrazen. Ovšem nějaký čas dává se voditi těm, kteří zneužívají sprostnosti jeho. Leč potom jeho mysl přívětivá zvrhne se v odpor; dvéře, jež bývají dlouho dokořán otevřeny, nastavují příchozímu své necitelné dřevo, a sluch druhdy pozorný se uzavřel.

Žel bohu, nejen zlu zavírá se teď, nýbrž i dobru. A v tom spočívá vina těch, kteří překrucují a zlehčují slovo. Otřásajíť obecnou důvěrou. Za pohromu pokládá se nedocennost stříbra, klesání hodnot, rozvrat úvěru: však jest neštěstí mnohem větší tohoto, a to zmar důvěry, úvěru mravního jehož poctiví lidé druh druhu povolují a jenž působí, že slovo obíhá jako dobrý peníz. Ať zahynou penězokazcové, spekulanti, červotočina peněžnická, neboť oni uvádějí v podezření i pořádné peníze. Ať zahynou kazitelé peníze psaného i mluveného, neboť oni působí, že člověk nedůvěřuje už ničemu a nikomu, a že hodnota toho, co jest řečeno nebo napsáno, blíží se hodnotě ceduli banky de la Sainte-Farce.

Vidno, do jaké míry jest žádoucno, aby každý bděl nad sebou, střehl jazyka svého, krotil péro své a snažil se po prostotě. Nechte skrytých a odlehlých smyslů, nechtež okolkování, nechte odmlk a kličkování! Tím se jen všecko zmate a zamotá. Buďte muži, stůjte v slově. Hodina upřímnosti více vykoná pro blaho světa, než leta zlodějství.

(Dokončení.)

______

DROBNOSTI.

Básník a jeho výtvor. Když jeden z přátel navštívil německého básníka Jindricha von Kleist, našel ho v proudech slzí. „Proč pláčeš?“ „Jest mrtva!“ „Pro Bůh, kdo? Sestra? Nevěsta?“ „Nikoli, moje Penthesilea?“ Tak miluje — dí jeden kritik — nebo nenávidí, tak směje se nebo pláče, tak pečuje a bojuje básník s nejvnitřnější účastí se svými dětmi. Miluje otcovsky z celého srdce. —

DĚTSKÝ KOUTEK.

Po celý rok vám, malí čtenáři a čtenářky, chystáme tento koutek. A jak slýcháme často od vašich tatínkův i maminek, sháníváte se po svém koutku v Besedách a rádi jej čítáváte. Máme z toho upřímnou radost.

Dnes jsme si pomyslili: Což, aby nám také oni jednou způsobili radost? Když my tak po celý rok těm svým drobným čtenářům vypravujeme, nemohli by oni také něco nám pěkného pověděti? Těm, kteří znají už dějepis český, dáváme dvě otázky:

1. Který z českých králů se vám nejlépe líbí? A proč?

2. Ve které době vedlo se českému lidu nejlépe? A proč?

Velice se na odpovědi těšíme a nejpěknější z nich otiskneme zde v koutku. Na konec pak povíme sami, který z českých králův nám se nejlépe líbí a o které době my myslíme, že se v ní dařilo lidu českému nejlépe.

Redaktor.

Ve světě vyvržených, zápisky bývalého sibiřského vyhnance, napsal L. Melšin. Začali jsme loni svému čtenářstvu dílo toto překládati v Besedách Času, dílo, jež na Rusi způsobilo v posledních letech dojem nemenší, nežli Zápisky z mrtvého domu, když se objevily. Budeme v překladu letos pokračovati. Domníváme se, že čtenářům svým se jen zavděčíme pokračováním vážné této knihy, vyplněné hořem lidským. Čtenářům novým aspoň nepovíme stručně obsah kapitol dosud vyšlých v r. 1903. Ostatně vydáme v několika týdnech dosavadní část v samostatné knize, takže čtenáři noví mohou pohodlně z ní začátek poznati. — Ve světě vyvržených je dílo skutečně podobné Dostojevského „Zápiskům z mrtvého domu.“ Co mu chybí proti Dostojevskému po stránce umělecké, to zase nahrazuje čerstvost dojmů.

Ruský básník Jakubovič, jenž skrývá se pod jménem Melšin, všecka ta muka, jež inteligent dvojnásobně zakoušeti musí ve vyhnanství sibiřském, prožil sám, byv v mladém věku odsouzen jako „revolucionář“ na „kátorgu“, t. j. na těžkou práci v dolech sibiřských. Velice prostě, slohem zcela nehledaným, někde až nápadně střízlivým, vypravuje Melšin o velikém utrpení svém a spolubratří svých — ostatních vyhnanců sibiřských, z nichž zprvu vanul na něho děs a hrůza, které však stykem a pochopením jejich životní bídy měnily se v nejryzejší lásku křesťanskou.

Takový jest tedy postup vypravování: Po zdrcujícím rozloučení s matkou, Melšin nastoupil hrůzyplnou etapovou cestu na Sibiř. Cestu tuto líčí spisovatel jako hroznější muku, než samu kátorgu. Celá četa trpí pod násilnostmi některých prohnaných průvodčů, kozáků a jiných individuí, ještě více však celým kočovným životem, protože hnána jest v chatrném oděvu pěšky do mokra i chladu, často nocuje v nevytopených kobkách cestovních věznic. Po této strastné pouti konečně Melšin dostane se v četě asi 150 lidí do nové, „vzorné“ věznice při dole Šelajském, někde ve východní Sibiři. (Jméno Šelaj, rozumí se, neexistuje.) Těžké byly mu prvé dny, než zvykl společnosti tuláků, zlodějů a kolikeronásobných vrahů, v nichž později některé s velikou láskou čísti a psáti učil, a jimž s nadšením předčítal Puškina, Gogola, Lermontova a Shakespeara. Potom nastala práce v dole; — člověku, aristokratu, který tělesné práce nikdy nekonal, dali do rukou kladivo a nebozez, jímž měl žulu provrtávati... Melšin vděčně vypravuje, jak trestanci hleděli mu práci ulehčiti, ba, nabízeli mu největší úlevu, on však ve vlhké šachtě statečně bušil, někdy místo do nebozezu i do vlastní ruky... S trpkým humorem po většině líčí „šestiokého“ velitele-tyrana Šelajské trestnice, chrabrého kapitána Lučezarova, pro něhož „instrukce“ má větší cenu než duše lidská. O svých druzích vypravuje s porozuměním a láskou a hříchům jejich hledá původ ve společnosti lidské, hříchy na nich spáchavší. Kapitoly, kdy Melšin, dostav z domova knihy, předčítá svým spoluvězňům, jsou psychologicky nejzajímavější z celé knihy.

V prvé části zajímavého tohoto díla poznali jsme takto celou řadu roztodivných, děsivých postav mezi vypovězenci Šelajskými. Propuštěním většiny z nich do volného sboru, kdež potom žijí sice poblíže věznice a pod stálou dohlídkou, ale mohou se živiti sami a v jistém okruhu volně se pohybovati, a přesídlením Melšinovým do jiné komory, skončila se prvá část dílu prvého. S novým okolím a částečně i s novými osobami — z nichž nejpoetičtější jest jinoch Marazgalí — seznamují nás kapitoly další, jež v ročníku letošním začínáme.

B. H.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

XIX. Mohamedáni. — Usanbaj Marazgalí.

Mohamedáni-cizinci žili v Šelajské věznici jako vždy a všude, odděleně a uzavřeně. Hlavní příčinou toho byla jejich neznalost ruského jazyka, naprosto však ne náboženský fanatism. Sotva že naučil se mohamedán rozuměti ruskému jazyku a ovládati jej, vzájemná nepřízeň rychle měkla, a on téměř splynul s ostatním trestaneckým množstvím. Po hříchu u většiny cizincův není pobídky, ani žádosti učiti se ruštině, protože každý z nich sní jenom o návratu do domova. Z volného sboru a z osad utíkají náhle v celých desítkách, při čemž jich většina hyne cestou, nebo upadá znova do věznice a jenom řídkým jednotlivcům podaří se dostati se do Chivy, Buchary, ba i do Afghanistanu. Na příčiny nepřízně ruských trestancův vůči nim poukázal jsem výše. Zvláště v nelásce bývají Sartové, mezi nimiž lze rozeznávati dva hlavní typy: jeden zasmušilý, mlčelivý a nepokrytě lenivý; druhý naproti tomu, štěbetavý, veselý, ale lstivý, jenž umí se uměle vyhnouti práci, a uvaliti ji na soudruhy. Pamatuji se na jednoho takového Sarta, mladého, zdravého siláka s dlouhou, hustou, černou bradou, který bavil celou věznici svým žvatláním. Rád vyprávěl o svých dobrodružstvích na svobodě a chytře pomrkávaje, vyprávěl sám o sobě, že Ajdar Jakubajka byl „taškaříček, velký taškaříček“, a jestli to pochopil „Urus“ a vsadil ho do vězenice, stal se tím jen „bučenější“, a když vyjde zase na svobodu, to se Urusům zle vyplatí. Jakubajka byl zábavný a směšný, byl zvědav, každému hovoru naslouchal a přes slabou znalost jazyka, hleděl vždy něčemu rozuměti. Tyto vlastnosti mohly mu získati obecnou náklonnost trestancův, kdyby nebylo úžasné lenosti a chytrosti při práci, kdy se jen tvářil, jakoby pracoval, a každou těžkou práci svaloval na druhé; k tomu družila se ještě protivná lakota, nedůtklivost a svárlivost. Každého okamžiku pouštěl se do rvačky a při vší své síle a statnosti, býval při tom často bit, protože byl nemotorný a komicky neobratný; tu mu prorazili hlavu, tu vyrvali chomáč vousův z brady. A bylo třeba Jakubajku při rvačce viděti: tu proměnil se ve skutečné zvíře, cenil zuby, strašlivě koulel bělimou očí, řičel a skučel jako tygr. K jeho cti musím ostatně říci, že nevyznačoval se mstivostí: za dvě hodiny již nepamatoval urážek, za něž ruští trestanci, alespoň slovy, blouzní během mnohých a mnohých let o pomstě. Když byl Ajdarka propuštěn do volného sboru, ihned utekl a praví se, že byl zabit stepními Tunguzy. Nepochybně chtěl něco „sklidit“ (ukrásti), ale Šelajská „bučenost“ nepřinesla mu užitku. Tunguzové ukázali se jsou lepší „taškaříčkové“ než on...

Mnohem sympatičtější byli Kirgizové nebo, jak si sami říkali: Kyrgyzové.*) To byly v plném slova smyslu dítky přírody, synové stepi, ještě docela nedotknutí leskem usedlé, městské kultury. Mezi nimi nalézaly se tváře s jemnými, delikátními rysy, s ušlechtilým obrysem čela a výrazem očí. Při pohledu na tyto podivuhodné postavy, jež vyšly z hloubi našich orenburských a turkestanských stepí, nezřídka vzpomínal jsem si románů Cooperových a jeho úchvatné historie Posledního Mohykána... Tak vryli se mi do paměti bratří Stambekové — Tělenčí a Eskambaj. Přišli do vyhnanství za okrádání karavan a nejedno odehnání cizího skotu. Tělenčí byl starší a měl jeden z oněch sympatických zevnějšků, o nichž jsem právě mluvil: pružnou a štíhlou postavu, dlouhou, snědou, avšak úplně evropskou tvář s nevelkým španělským vousem, hluboké sametové oči a něžné, nepracující ruce. Byl sláb a křehký, a užívaje práv staršího bratra, téměř ani nepracoval; Eskambaj vyplňoval obyčejně dvojitý úkol — za něho i za sebe. Tato něžnost bratrského poměru velice pobuřovala kobylku a na Tělenčí sypaly se ze všech stran nadávky a výčitky.

— Oh, lenivá, tatarská kůže! Stále jen na bratrovi se svážíš. Jsi rád, že jsi takového hlupáka našel!

Tělenčí byl zamlklý a stále smuten. Kdyby to bylo možné bývalo, byl by snad od svítání do svítání ležel na pryčnách, nehýbaje se z místa. Spal však málo, vídal jsem často v noci otevřené jeho dlouhé brvy, zpod nichž hleděly veliké tmavé oči. Eskambaj spal spokojeně, ale Tělenčí stále dumal..

Eskambaj měl docela jinou povahu, dokonce i jiné rysy tváře, více hrubé a odpovídající mongolskému typu: vystupující lícní kosti, žlutavá barva kůže, trochu šikmo položené oči. Dva vytlučené přední zuby dodávaly mu ještě divočejšího výrazu. Ale všecky tyto nedostatky vyrovnávalo jeho neobyčejně dobrácké, dětsky veselé chování. Eskambaj byl dobrý a úslužný nejen k bratrovi, nýbrž i ke všem, kdo jen chovali se beze zloby vůči němu. Tak byl u velikém přátelství s Čirkem, který mu se své strany přál. Eskambaj zalezl mu pod pryčny a štěkal odsud jako skutečný pes, bekal jako čistokrevný beran a kukal jako pravá kukačka. Čirek toho nesnesl, vyskočil a začal vyháněti uražeče z pod pryčen, křiče:

— Ach, ty tarská kůže! Hade! Potvoro!

— U. di, palás! Kučuk palás! (psí synu!)

A celá komora omdlévala smíchem.

---

*) Rozdíl možný jen v ruštině tvrdou výslovností y. Pozn. překladatelky.

Týž Čerňak učil Eskambaje prositi o almužnu po městě u všech.

— Vždyť ty nepotřebné budeš volati, vždyť já dobře znám vaše zvířecí plémě. Jen se dostane do volných stepí, hned [illegible] na záda — a utíká domů!

Eskambaj smíval se lstivě tomuto proroctví a učil se od něho prositi o almužnu ukláněje se až do pasu a vyslovuje k popukání směšně:

— Mátušky, bátušky, dejte almužničky, pro Boha! ...

Stambekové skutečně utekli později z volného sboru a o dalším osudu jejich není mi ničeho známo.

Velice často lze mezi Kirgizy, Sarty a Uzbeky i mezi ostatními cizinci setkati se s chorými a při tom stále tesknícími lidmi, kteří každým zvukem svého hlasu, každým pohybem svým vyjadřují nekonečný smutek po dalekém domově, kde zůstala žena, děti a druzí blízcí lidé. Postavení těchto nešťastných je zvláště tím tragické, že psáti listy domů, zůstává pro ně ve většině případů bez úspěchu: téměř nikdy nepřichází odpověď. To se vysvětluje rozličnými přičinami, — i vzdáleností poštovních stanic od míst obývaných rodinou, žijící někde v pustině, na vsi, nebo ještě spíše její neznalostí jazyka ruského. Někdy Uzbek nebo Sart, když dostane dopis od syna nebo bratra z vyhnanství nenajde nikoho, kdo by mu mohl nejen napsati odpověď, nýbrž přečíst i dopis, napsaný obyčejně barbarsky nesprávně a nečitelně. A psáti z věznice po tatarsku nebo dostávati dopisy ne po rusku psané, zapovídá se pravidly vězeňskými.

Když převedli mne do čísla 1., byl jsem nejvýš potěšen, když uviděl jsem jako spoluobyvatele a souseda svého mladého Uzbeka Usanbaje Marazgalí, který již dávno poutal mou sympatii i soucít. Poprvé zpozoroval jsem při večerních procházkách jeho postavu s pružným graciosním tělem, lehkou chůzí a divnou tváří; brzy mladistvě krásnou, vesele se usmívající, brzy sestárlou, s patrnými vráskami na tvářích a trpkým výrazem rtův a černých, překrásných očí. Začal jsem se vyptávati trestancův a dověděl jsem se, že celá věznice zná a miluje tohoto mladíka.

— To myslíte toho Usanku? — vyptával se mne Gončarov. — Jediného ze vší té zvěře viděl jsem za celý svůj život, který se takřka podobá člověku. Je docela jiný než jejich rodák. My jim říkáme bez rozdílu Sarti, a skutečně ten Usanka není Sart. On se také zlobí, když mu říkají Sart: „Já, říká, Uzbek. Sarty naši taky nemají rád.“ A je to obdivuhodný hoch; ten Usanka, takový veselý, zábavný. I na cestě ho měla celá četa ráda... A po takové lenosti, která v Jakubajkovi vězí, není u něho ani stopy. Všecko za [illegible] odpracuje a ještě [illegible] chému hledí pomoci. Tak mu často říkám: Proč se, Usane, tak dřeš? Mezi našinci je také několik lenochů, kteří by se rádi na tvých zádech svezli... Ve vyhnanství netřeba se přes sílu nutiti.... Směje se jen a rukou mávne: „Dobře, já nebojí se!..“ A jak pak dodře: sám je všecek nemocen! Vždyť je všecek pobit. Již s cesty utekli, ještě tam na jejich straně: otce i bratry vojáci zabili, on sám polomrtev byl... Někdy se tak rozkašle, chudák, až je těžko na něho hleděti... Chytá se za prsa: „Tady bolí,“ říká. Slavný hoch to je, bezelstný, jen co je pravda!

Do dolů Marazgaliho neustanovili a proto neměl jsem dlouho příležitosti seznámiti se s ním blíže, potkávaje se s ním větším dílem jen na procházkách; ale ve věznici nehovořili o nikom častěji než o Usanovi, o tom, jaký je bezelstný při práci, jak se nad sílu namáhá, nechtěje pochopiti, že „i mezi našinci jsou ničemové“. Všichni chválili jednohlasně také jeho veselost a se zálibou napodobovali jeho špatnou výslovnost ruských slov. Mezi jiným proběhla věznicí jednou pověsť, že Marazgalí je znamenitě dovedný zápasník a že v kuchyni v zápase na pasy povalil za sebou tři ruské siláky, od nichž by nikdo nebyl očekával takové hanby. Věznice se rozčilila. Většina byla nadšena pro Usanbaja a dráždila ho k dalším činům; menšina pak, ti, kteří sami činili nároky na slávu dobrých zápasníkův, mrzeli se a ubezpečovali, že se jen nechtějí mazati, ale že by mohli najednou „střeva vyvrhnout tatarskému háděti“... A Usanbaj zatím kladl na podlahu jednoho za druhým asi z patera chvastounův, z nichž mnozí byli dvakráte těžší i větší jeho; on však vítězil pohyblivostí a obratností svého pružného, mladého těla. Na konec přivedli protivníci do kuchyně samého Andrjušku Zápasníka, mladíka strašně velikého a ohromné síly. Přemluvili ho ostatně násilím — bál se. — Nedůvěřuje bezpochyby svojí síle, Andrjuška sáhl k podlé lsti: neupraviv ho předem, jakým způsobem bude zápasiti, náhle s lehkostí kočky přehodil si Marazgalího přes hlavu. To děje se způsobem velice riskantním, čistě barbarsky: po několika přiměřených pohybech padne jeden ze zápasících nenadále v před na koleno a v tu chvíli protivníka přehodí vší silou přes svou hlavu. Nejsou prý řídky případy takového zápasu s výsledky smrtelnými. Nešťastný Marazgalí uhodil se silně do ramene o poleno na zemi ležící a [illegible] potom postonával. Proti Andrjuškovi povstala celá věznice, ale raněný se usmál a choule se bolestí, pravil:

— Nic, nic, dobře.

(Pokrač.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr Jan Herben
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 24. ledna 1904. Číslo 3.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

KONRÁD POSPÍŠIL:

SRDCE A OČI.

Bylo to v době jubilejní výstavy, kdy proudy lidu hrnuly se na Letnou a vozy tramwayi, obsazené k umačkání a ověšené chomáči lidí, kteří nemohouce vejíti se do vnitř, zachycovali se sloupů podpírajících střechu otevřeného vozu, nemálo podobaly se roji včel, usednuvšímu na suchou větev. —

Mezi šťastnými, kteří přišedše v čas, mohli se pohodlně usaditi, byla krásná dáma, černě oděná, jejíž nápadně elegantní úbor i zjev naprosto nehodil se do tohoto okolí — zdála se tu jako otazník: kde kočár, lokaj aneb aspoň drožka? Naproti ní stál stařeček, jenž typem čistě oholené tváře připomínal učitele pensistu. Vůz se již rozjížděl, když tu pojednou dáma se vzchopila, řkouc stařečkovi: „Pane, jste bled a třesete se: vám není dobře, sedněte si na moje místo.“ A seskočivši lehce jak víla s vozu, rozevřela deštník a šla pěšky deštěm a blátem. „Nač ta oběť,“ bručeli páni vedle sedící, „kdyby byla hlesla, každý z nás by byl ustoupil!“ — Věřím že by každý byl ustoupil vetchému starci, i kdyby nebylo dámy — srdce zajisté mnohých jest otevřeno, ale oči nevidí . . .

LORD BYRON:

UKÁZKA Z »DONA JUANA«

PŘEKLÁDÁ V. A. JUNG.

Pak začla mluvit Hedy spanilá,
však Juan z toho nerozuměl pranic;
ač slouchal tak, že nezastavila
se v horlivosti neznající hranic,
a an ji nerušil, tak znavila
se, k svému chráněnci a druhu žvaníc,
že vyčerpala dech a síly všecky,
než poznala, že nerozuměl řecky.

Pak pokyny a znaky pomáhá si
a úsměvy a mluvných očí svitem,
a čte (jen knihu tu číst mohla) z krásy
črt jeho jemných, našedši svým citem
tam větu výmluvnou, v níž duše hlásí
svou dlouhou odvěť v jednom hledu hbitém,
a vidí, v každém pohledu že stajen
svět slov a věcí, které hádala jen.

A z prstů teď i očí namnoze
a opětovanými po ní slovy
se učí mluvnické své úloze,
ač z jejích zraků víc než ze slov loví;
jak ten, kdo pilně bádá v obloze,
z hvězd mnohem více nežli z knih se doví;
tak Juan z dívčích očí líp se učil,
než kdyby se byl písmenkami mučil.

Je rozkošno rty ženskými i zraky
se řeči učit — to jest, chtěl jsem říci,
když učitelka mláda a žák taky,
jak aspoň mně s tím osud přišel vstříc;
žák práv je — smějí se: když omyl jaký
se stane, smějí se pak ještě víc;
stisk ruky mezitím, snad pocel cudný —
tu trošku, kterou umím, mám z té studny.

Španělsky, turecky a řecky hlavně,
však vlašsky pranic, neměv učitele;
mně v angličině nedaří se slavně;
té učili mne hlavně kazatelé,
South, Barrow, Tillotson, jež neunavně
krom Blaira čítám, dosahovatelé
to v zbožnosti a prose krajních hranic —
své básně nechte si — mně je z nich nanic.

Nic nechci říkat, co se týče dam,
já, jenž jsem na svět modní zanevražil;
já jako jiní den svůj měl jsem tam
a vášně hru jak jiní snad jsem zažil;
to všecko přešlo již jak jiný klam
i s hlupci, jež jsem zpražit znal a spražil;
druh — nedruh, ženy — muži jsou teď matným
snem minula jen a již nenávratným.

Než, zpátky k Juanu. On poslouchal
zvuk nových slov, jež opětoval pilně;

však cit tak mocný jako slunce pal
mu v hrudi háral o nic méně silně,
než jaký v jeptišce by skrýt se dal;
on miloval — vám též vím neomylně
by tak se dělo s dobrodějkou hezkou;
jí ovšem též — to chodí známou stezkou

A denně za svítání kvapila
(proň trochu časně, neb si hověl rád)
sem k sluji, však jen aby spatřila
své drahé ptáče ve hnízdečku spát;
a kučery mu měkce hladila,
snu hosti svému nechtíc nedopřát
a dýchajíc mu něžně v líc i ret
jak jižní vánek na růžový květ.

Den každý v líc mu svěžší dýchal nach,
a každým dnem se lepšilo mu zdraví;
ba, zdraví k lidem příjemný má vztah,
ať nedím, že to lásky základ pravý,
neb klid a zdraví v lásky žár jsou prach
a olej; dobrou naučenou staví
nám také Ceres s Bakchem před oči,
neb bez nich Venuše míň útočí.

Když v srdci Venuše (neb lásky pud-li
je dobrý, bez srdce je věc to smutná)
nám Ceres poskytuje talíř nudlí —
jeť lásce jako tělu strava nutna —
co Bakchus zatím vínem nezaškudlí; ; ,
též pokrm z vajec, ústřic lásce chutná,
než, kdo je z nebeských k nám nosí sfer,
ví bůh — snad Neptun, Pan neb Jupiter.

Když Juan prokouk', našel dobré věci —
tož lázeň, snídaní a očí skvost,
muž mladý jakými kdy hlavu plet' si,
krom služčiných, ač malých, hezkých dost;
než, o tom jsem již jednou mluvil přeci —
a opakovat se, je nemoudrost —
nuž — Juan, vykoupav se v moři tedy,
se vrátil ke kávě a ke své Hedy.

Tak mladí, ona pak tak nevinná,
že koupel byla ničím; Juan byl
snad onať bytost pro ni jediná,
duch její o níž ta dvě léta snil;
to, co lze milovati, děvina
to štěstí tvůrce, by ji oblažil
a ona jeho; štěstí činí zadost
když dělí se — jeť dvojče rodem radost.

Slast bylo zřít ho, bylo proč teď žíti
a nořit se s ním do přírodních kouzel,
se pod dotykem jeho blahem chvíti,
bdít nad snem jeho, čekat, až se vzbouzel;
snad příliš bylo by s ním věčně dlíti,
ač rozloučení její cit se vzpouzel:
vrak vzácný, mořský poklad za svůj mní —
sen její lásky první — poslední.

Dál měsíc kulil se a slečná Hedy
šla denně hocha svého navštívit
a starala se, před cizími hledy
by ve skalnatém koutku zůstal skryt;
když otec s loďmi svými naposledy
se vypravil, by na číhané chyt'
tři dubrovnické lodi, jdoucí v Chio,
a ne jak druhdy, aby odnes' Io.

Teď byla volna; máť jí zemřela,
tak že než otec její přišel zpět,
jak žena, která měla manžela,
si mohla chodit, kam jen zrak ji veď;
ba, k stráži své ni bratra neměla,
tak že tak volné ženy nezřel svět:
ten příklad o křesťanských zemích platí,
kde zřídka nutno ženy zavírati.

Teď častěj dlela s ním a mluvila,
a on již tolik uměl řecky, co by
ji vyzval, k procházce by svolila,
neb málo jen se prošel od té doby,
co jako květ, jejž bouře zlomila,
on na pobřeží ležel v lůně mdloby —
tak odpoledne toulali se vezdy,
až slunce zapadlo a vyšly hvězdy.

To ostrůvek byl s břehem od vln bitým,
níž písek, nad ním skalin ostrý hrot
a jako vojskem sevřen skalím skrytým;
jen tu a tam že pro lodi byl vchod,
by přivítání vlídné v bouři skyt' jim;
a zřídka ustával vln pyšný hřmot
krom za mrtvých a dlouhých letních dní,
kdy moře svítí jak hlaď jezerní.

Pak vlnka nebývá, jež na břeh vráží,
víc nežli šumný šampaňského vzruch,
když přetéká lem číše v bujné ráži;
déšť srdce! rosa, jíž okřívá duch!
Co nad staré je víno? Ať si káží,
kdo chtí — tím spíš, že káží v hluchý sluch —
dnes víno, ženy, smích a žertů hříčka
a zítra sodovka a kázáníčka.

Tvor rozumný se člověk musí zpít;
slast žití v opojení mudrc vidí:
zvuk jména, víno, lásku, zlato mít
se žene touha na světě všech lidí;
těch nebýt šťav, strom žití musí shnít,
plod s něhož časem bohatý se klidí;
než, k věci — zpij se; probudíš-li však
se s kocovinou, uvidíš, co pak.

Pak zazvoň na sluhu — ať obstará
hned sodovku a rýnské; poznáš něhu
pak hodnou Xerxa nebo Césara;
neb ani šerbet pod čepičkou sněhu,
ni první doušek, jejž dá Saharra,
ni burgundské, jež rovno slunce žehu,
po dlouhé cestě, nudě, lásce, boji
dle rýnského a sody neobstojí.

Břeh mořský — ano, jsem si skoro jist,
že břeh to byl, jejž líčit jsem se chystal —
v ten čas jak obloha byl tich a čist;
ni vánek nečeřil vln modrých krystal;
vše němo bylo mimo racka hvizd,
skok delfína a malou vlnku, kdy stál
jí v cestě nízký kámen nebo skála,
v niž vrážejíc, si v drobnou peřej hrála.

Tak volně těkali jak jelen s laní,
neb otec pryč byl, za lupem se bera;
ni máť ni bratr — nikdo nepás' za ní,
krom Zoë, jež, ač za ranního šera
již vstávala, si myslila, své paní
že službou povinna jen do večera;
jí vodu nosila a pletla vlasy
a staré šaty vyprošovala si.

Toť chvíle chladivá, kdy rudé kloní
se slunce za hřbet hory zamodralé,
jež, zdá se, celý svět svým stínem cloní,
a všechen tvor v něm dřímá, v tiš se hale,
co zatím půlměsíc, se opřev o ni,
svou záři lije v moře rozespalé;
a nebe jako z růží je — jím hvězda
jak jedno oko dolů dívat se zdá.

(Dokončení.)

KAREL SCHEINPFLUG:

PERLY V OCTĚ.

Kleopatra, královna egyptská měla prý perlu báječné ceny. Při kterési hostině vhodila ji do sklenky vinného octa, aby ji vypila na zdraví svého milence Antonia. Perla se v tekutině rozpustila a po její ceně, po její kráse, po jejím mlžném třpytu a barevném nádechu nezbylo ani stopy. Zbyl pouhý ocet. Ocet za dva miliony korun, líbo-li; a přece zcela obyčejný — ocet.

I.

Melodram.

Opona se zdvihla, a dva muži vstupují na jeviště. Jeden nese svitek not, druhý červené desky. Oba jsou černě oděni a tváři se slavnostně. Vypadají oba velmi slušně a dle jejich vstupu řekli byste, že jsou nejlepšími přátely.

Muž se svitkem not usedl k pianu a muž s červenými deskami stanul v popředí jeviště. Pianista začíná praeludovati a jeho soudruh rozevírá své rudé desky. Nasloucháte těm lehkým a nepokojným zvukům, které se vynořují z ticha a zanikají zase jako had spěchající travou; rozbíhají se jistým směrem a náhle se zastavují, těkají sem a tam, kupí se v hloučky, šeptají si a zase se rozbíhají, aby přivedly jiné. . . jako trousící se dav, jenž se hodlá sešikovati k slavnostnímu průvodu. Nasloucháte a časem zavadíte zrakem o muže s rudými deskami v nejistém očekávání. Stojí, dívá se do rozevřených desek a časem si pohladí knír, nebo rovná kravatu.

Z nitra klavíru vyběhly teď první zřetelné vlny melodie. Okřídlený kůň zamával perutěmi a vznáší se ze země. Muž v popředí jeviště pozdvihne své desky, rozhodí obecenstvem signál upozorňujícího pohledu a vpadne: Vpadne, ale nastojte! On se nevymrštil na hřbet toho okřídleného oře, aby se s ním vznesl do výše; vpadne s pozdviženou pěstí, zachytí jeho uzdu v prvním povzletu a strhne jej hrubě k zemi. On nezpívá. Mluví. Čte.

Čte o starém králi tyranovi, který měl mladou dceru, líbeznou a laskavou, jež bloudila jako vůně růží nevlídnými komnatami otcova zámku a snažila se září svého něžného zraku a svými lahodnými slovy získati úlevy a slitování ubohým poddaným. Hlas jeho v rozpjetí tří tonů zaznívá dutě a jednotvárně v mihavý ruch tonů piana, vybíhajících a seskakujících po vysokém schodišti o sedmi oktavách. Rytmus jeho veršů křižuje a sráží se s rytmem hudební melodie a rozbíjejí se navzájem v neurčitý a nepravidelný cupot.

Čtenář vypouští klesavým hlasem bezpřízvučné slabiky a pianista je podškrtává energickými údery; lehýnké tony se pokoušejí vyletěti z měkce doteknutých strun a čtenář je sráží zpět ranami svých přízvuků. Řečník tlumí hlas v důvěrné šuškání, ale temné hučení basových tónů pohlcuje jeho slova; pod prsty hudebníkovými zašvitoří vysokými-zvonivými zvuky lahodný popěvek, ale tvrdá, hlasitá slova jej rázem zaplaší, jako hovor chodců ptačí zpěv. Verše zvolňují a zvolňují svůj krok, jakoby chtěly na chvíli odpočinouti, a melodie běží nevšímavě dál svým tempem. Verše se rozbíhají v prudkém spěchu, jakoby chtěly nahraditi zameškaný čas, v udýchaném trysku vyrážejí v před — a melodie vleče se za nimi znaveným ritardandem.

Zklamáni a rozladěni těmito neshodami a rozpory, snažíte se uzavříti brány sluchu dojmům rhytmickým a dynamickým a naslou-

chati více duší. Vnitřní harmonii, shodě myšlenkové, souladu citů a nálad.

Princezna kráčí za jitra zámeckým parkem a všecky květiny obracejí k ní své kališky a usmívají se na ni třpytem rosy.

„Sestro, volaly bílé růže, sestro, sestro..." vydechuje čtenář něžným, sladkým hlasem a .. klavíru padají v to hlučné, těžké synkopy jako pochod rytířů v kovovém brnění. Pak zavraždění královo a pád jeho těla po granitovém schodišti. Těžké, dunivé spondeje. A k tomu hudba šerá a usínavá jako píseň vodometu v opuštěném parku. Zde výkřik bolesti a hrůzy a tam nádherná kadence, jež stoupá a klesá, svítíc barvami a uhasíná jako echo, ale echo prosté tajemného a příšerného, vyznívající zvonivě, jako by se odráželo od skleněných stěn.

Ne, ti dva lidé nejsou na témž místě skladby, napadne vás. A vskutku, zdá se vám, že pianista snaží se dohoniti zostřeným tempem uprchlého recitatora, a za chvíli zase, že recitátor hledí dostihnouti hráče rychle chrlenými slabikami. Pak zas, jako by si ani nebyli vědomi, kdo z nich předběhl a kdo se opozdil, zvolňují oba krok a kráčejí resignovaně každý svou cestou.

Unaven marnými pokusy vnímati současně oba tyto zvukové proudy, chvílemi se sbližující a chvílemi rozbíhající na celé hony, rozhodnete se všímati si jen jednoho. Zastavíte se u deklamace a spokojíte se pouhým sledováním děje. Princezna vládne teď sama v starém království a rozsévá vlídnost a dobrotu všemi směry. Ale zpupné panstvo se bouří, kuje intriky, uchvacuje vládu a vrhá lid v nové otroctví; a není moci, jež by se mu postavila v cestu. V tom to zableskne vedle vás, jako když odlesk slunce zasvítí v ručeji, zářivé vlny laškovné melodie spěchají kolem a strhují váš sluch ve svůj proud. Dáte se tedy po břehu hudby, ponořujete se ve hru vln, v jejich skoky a víry, pěnění a jiskření, opájíte se jejich šumem a třpytem, vztahujete ruku po modrých pomněnkách břehů . . . V tom však pronikavý výkřik recitatorův — zdviháte udiveni hlavu. Rytíř Silvan? Kdo je rytíř Silvan? Kde se tu náhle vzal? Proč ho vítá všechen lid s nadšením? Vracíte se rychle k básni a snažíte se navázati přetržené pásmo děje. Marně.

Klesnete ve své židli, zadíváte se ke stropu a chcete se oddati svým myšlenkám. Ale vaše myšlenky poletují poplašeně mezi ranami slabik a ranami tónů jako míč mezi oběma stranami hráčů tennisu.

Pojednou vás překvapí chvíle, kdy oba proudy, řeč i hudba plynou těsně vedle sebe týmž rytmem, týmž tempem, v téže šíři a hloubce. To křepké daktily líčí blaho princezniny lásky a s nimi ruku v ruce poskakují hravé trioly. Hlas recitátorův nabývá zvláštní znivosti, roste objemem, stoupá výše a klesá hlouběji . . . Hráz mezi oběma proudy se šíří a již již musí nastati splynutí. V tom jako by poděšené trhnutí v proudu recitace, vlny se kupí do výše a zabočují stranou. Recitator, jako by byl polekán náhlým pozorováním, že jeho přednes přechází ve zpěv, zplošťuje hlas a žene rytmus verše proti rytmu hudby. Rázem vidíte zas v duchu ono vztažené rámě, jež drží za uzdu vzlétajícího okřídleného oře a strhuje jej k zemi. Proč se nevymrští na jeho hřbet a nevznese se s ním do výše? Neumí zpívati? Nebo si netroufá, protože mu to zakazuje trojslabičné slovo na programu zábavy?

Někdy jeden z účinkujících na chvíli umlká a hudba nebo recitace zaznívá sama. Zaznívá volně, jasně, nespoutána, nesmýkána, nepřehlušována . . . oddechnete si z hloubi. Tu však již nový pochod veršů, nové rozvíření strun. Zápas počíná znovu a stává se vám nesnesitelným. Uši trnou, nervy jsou zjitřeny a v duši jako by vám nějací neohrabanci přestavovali nábytek. A najednou se vám zdá, že to, co se tu odehrává, je aktem zvůle, a vy jste obětí bezohledné sočivosti. Muž s notami a muž s červenými deskami jsou zuřivými nepřátely, kteří si umínili rušiti druh druhu produkci. A vskutku má pianista tvrdý, neústupný výraz v bledé tváři a recitátor, zrudlý v obličeji, koulí očima a svírá křečovitě své desky. Rozhlédnete se obecenstvem, co ono říká tomuto skandálu. To však sedí klidně a dívá se lhostejně na jeviště. A tam se bije dále hudba s řečí, křehké rytmy se rozbíjejí navzájem v ustavičných srážkách, těžkopádné věty šlapou po květech melodií a dotěrné shluky tonů rvou poetické obrazy.

Konečně zápas utichne, pianista vstává a recitator zavírá své červené desky. Oba se ukláněíí s vítězným úsměvem a oba odcházejí svorně do téže kulisy. A obecenstvo tleská nadšeně. Snad radostí, že to má již s krku.

IDA FARSKÁ:

VY TMAVÉ OČI . . .

Vy tmavé oči tesklivé a ryzí,
váš tichý pohled na dno duše padal,
a co tam tím svým měkkým leskem spřádal,
to do smrti odtamtud nevymizí!

Vy tmavé oči, — jak jste byly krásny,
když bolestně jste toulaly se dálí!

Mně vždy se zdálo, že vás někde šálí
mihavým plyna šerem fantom jasný.

Vy tmavé oči — já vás měla ráda!
Mým bohatstvím jste byly — vším mým žitím, —
a dosud v duši žhavou ránu cítím,
pohádka o vás když se do ní vkrádá.

Vy tmavé oči — dávno tvrdě spíte,
i sladké báje ve vás zkamenělé.
Ale mé duše struny rozechvělé,
jsou dosud pláčem, že se nevzbudíte!

*

JEN LISTY SEŽLOUTLÉ A SVADLÉ KVĚTY!

Bylo to v podzim přede dvěma lety —
sním o tom dosud v utajeném bolu —
zamlklým parkem domů šli jsme spolu
přes listy sežloutlé a svadlé květy.

Pak minul rok; zas přišel podzim kletý,
vše spustlo zas, i onen hřbitov malý,
i čerstvý rov, na němž si s větrem hrály
jen listy sežloutlé a svadlé květy.

Dnes zas je podzim; do mé duše vsety
již tolikeré stopy těžkých stesků,
že zůstaly tam místo jarních lesků
jen listy sežloutlé a svadlé květy.

*

Z POBLEDLÝCH VZPOMÍNEK.

Sál vířil jen — a světla všechna piála —
a vzduch se chvěl, jak jarý kvapík hřímal,
a z čerstvých kytic, vůně růží vála,
dech kamelií opájel a jímal.

Ta melodie — — jaká byla divá!
— —To bouře zvuk tak z daleka se hlásí,
tak vzteklá řeka vodopádem zpívá — — —
— — — zda pamatuješ, hochu plavovlasý?

Mně všechno trvá pevně v mysl vryto:
i ten tvůj zjev — i tvého hlasu znění.
Vzpomínám dosud — — a vždy je mi líto,
že všechno má tak brzké zakončení.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Včeličky.

Malý Jarka stál, díval se a rozumoval: „Jak pak to tam asi vypadá? V těch malinkých, hezky obarvených domečcích? Jak pěkně vedle sebe v dlouhé řadě stojí! Takhle se některým z těch malých okének podívat, jak to tam asi vypadá. Jaké to tam asi mají?"

Takhle uvažoval malý Jarka, když stál na zahradě před úly. Pustili ho tam tenkrát v tom jaře poprvé, a bylo mu všecko skoro docela nové, protože tam nebyl celou zimu, stonal i s bratříčkem Bohouškem, asi o rok mladším.

Ze všeho, co dnes viděl, padly mu tyhle domečky nejvíce do oka. Že v nich bydlí včeličky, to už věděl z obrázkové knížky. Včeličky, co nám dávají ten dobrý, sladký med, který on tak rád na pomazánce, zejména, byla-li s máslem. Říkávali mu, tak že chutnala manna na poušti, a on vždycky Izraelitům záviděl. Škoda, že u nich doma dostávali pomazánkovou mannu — chleba s máslem a medem — jenom jednou za čas, o slavnostních příležitostech, když přišla vzácná návštěva, neb o svátcích, nebo když měl někdo narozeniny.

Často si myslíval, a také to říkával nahlas, tihle staří Židé, ti byli přece jenom hrozně hloupí, když takovou dobrou věc, jako byla manna, nechtěli jíst. To on by ji třeba celý život rád, a nic jiného by nechtěl, jen ji mít každý den tolik, co by chtěl, a ne jen tak málo a tak zřídka, jak dostávali u nich. A teď, když se tak na ty úly díval, sbíhaly se mu sliny v ústech. Tolik té sladkosti je tam — jakživo mu to ještě nanapadlo. Takhle se na ni podívat dovnitř, po případě kousek dostat, malinký kousíček ....

Sluníčko vesele svítilo holými větvemi stromů, na nichž si špaček radostně pohvizdoval. Kdyby jen bylo trochu víc hřálo, aby byla maminka pustila ven také Bohouška. Ale byla ještě hodná zima, i v tom sluníčku, a Bohoušek prý ještě nesměl z pokoje.

Trávník sic už byl pěkně zelený a na něm hojně pampelišek, žluťoučkých jako malá housátka, a hromada běloučkých sedmikrásek. — Však jednou, později, Jarkovi napadlo, kde se těch svatojanských broučků u nich tolik nabéře. V létě přece nebylo žádného vidět, a tolik už on věděl, že sedmikrásky rostou jenom tam, kde umřel nějaký brouček. Tatínek sic říkal a matinka také: U nás žádných broučků není, ale Jara se postavil se svým malinkým rozoumkem na odpor. U nich byly chudobky, a kde je chudobka, tam umřel svatojánek. Tak to stálo v té hezounké knížce, kterou si Jarka tak často dával tatínkem nebo maminkou předčítat. Tak tedy svatojánci museli u nich být také. Ale to bylo asi tak: Ti jejich broučci asi nebyli dost poslušni, a nechtěli tak časně vstávat, jak Pán Bůh chtěl, vylétali někdy pozdě v noci, když už všecko spalo, nebo ne-

chtěli vůbec svítit, a proto jich nikdo neviděl, ani maminka, ani tatínek, ani služky. Však si tatínek dal říci a Jarkovi přisvědčil: tak že to asi s těmi broučky bude, jinak že to vskutku není možná.

Chudobek tedy bylo dost a pampelišek také, ale to bylo všecko. Stromy a keře byly skoro docela holé, jen na angreštech vyrážely pupeny, a na lískách visela hromada kočičích ocásků, a houpaly se větrem sem a tam. Kdyby byl hledal na kopečku pod vysokou zdí, byl by našel několik fialek, ale byl ještě malý a hledat neuměl — nikdy snad ještě fialek nehledal.

Tak tedy tam stál, díval se na úly, počítal je, „jeden, dva, tři, čtyry, pět", — dále to už nešlo dobře. A myslil na med, co ho v tom nespočítaném množství úlů asi je. V tom zahlédl v koutě zahrady tatínka. Seděl tam jako na bobečku a díval se do země. Něčím si tam hrál. Přes černý kabát měl uvázánu modrou zástěru, jako nosívaly služky, a Jarky si ani nevšiml, ja kse díval na záhon.

„Tatínku, prosím vás, já bych rád viděl, jak to tam vypadá? A co to tam děláte?"

„Co to dělám? I sázím hrášek. Pojď se podívat. Ale včeličky ti neukážu. Mohly by tě popíchat."

Jarka sic poslechl, ale šel jen pomaloučku. Nešlo mu to s tím pícháním nijak na rozum. Něco o tom slyšel, že včeličky také píchají, ale nemohl tomu dnes nějak věřit. Dávat med a píchat, píchat a dávat med — ne, v tomhle něco vězí. Rozumoval, rozumoval, samým rozumováním se zastavil, jednu ruku v kapse sametového kabátku, palec druhé v ústech, až konečně si zase vzpomenul, kam chtěl jít. Běžel tedy dál, podívat se, co to tam tatínek robí. Měl v jedné ruce malou motyčku, vždycky vykopl malou jamku, a sázel do ní drahou hrách. Jarka, to že by on také dovedl. Ale tatínek, že by mu to zkazil, a aby počkal, že dostane svůj záhonek, kde by si mohl sázet hrášek sám. V tom však vyšla maminka a volala, že má strach, Jarka že není dost oblečen, a že snad je přece jen vlhko, a že by se mohl rozstonat znova, aby tedy šel raději domů. Bohouškovi že se beztoho stýská. Tatínek také ho posílal, aby už šel, že může přijít zítra, až všecko víc oschne.

Jarka by byl sice raději zůstal v zahrádce a díval se na tatínka, ale musel poslechnout, zejména, když mu tatínek slíbil, že ten záhon bude hotov už zítra, pak že může sázet sám. Šel tedy domů hrát si s Bohouškem. Nešlo to sic hned jako jindy. Jarkovi nešel hrách a včeličky dlouho z hlavy. Teprve tu, doma, si vzpomenul, že se nevyptal, jak to vlastně s tím pícháním je.

Maminka jim dovolila hrát si na zvěřinec, jejich oblíbenou hru, a při té zapomenul brzo na všecko. To se hrálo takhle: Jarka vlezl bosýma nožkama do postýlky, kolem do kola zamřížované, která vypadala jako vysoká klec, a dělal nejdřív lva, potom tygra. Bohoušek dělal krotitele, stál venku a lva hůlkou dráždil. Ten řval a lomcoval mřížemi, až bylo hrůza poslouchat. Chvílemi mu dal jeho krotitel pokoj a lev si mohl odpočinouti. Ale i při tom zlostně koulel očima a zuřivě mručel. Potom nastalo nové dráždění s krmením, jenže při něm lev dostal místo masa kousek jablíčka, z něhož si dříve jeho krotitel také kousek ukousl. Ale nejstrašnější to bylo, když se lev změnil v tygra. Tu se rozdráždil tak, že vyskočil přes mříž a svého mučitele srazil k zemi, vydávaje při tom ještě hroznější hlas, než lev. Jenže pak už bylo hře konec, sešeřilo se zatím a maminka začala dětem povídat pohádku. O Josefovi, jak měl jedenáct bratrů, a jací byli zlí, neměli ho rádi a prodali ho proto nějakým cikánům, aby tatínek a maminka nevěděli. A on se, chudák malý, dostal kdo ví kam, až k moři, a náramně se mu stýskalo. Pohádky z bible uměla maminka znamenitě, jiné už ne tak, ty dovedla stará Heranka líp. Než dětem se ty z bible líbily skoro líp, než ty druhé, daly se tak hezky hrát.

Když maminka pohádku dopovídala, přišel tatínek ze zahrádky a večeřeli. Jarka měl plnou hlavu cikánů a kradení dětí a Josefa, takže nemluvil o ničem jiném, na včeličky docela zapomenul. Hned po večeři se děti pomodlily svoji modlitbičku — stojí v Broučcích — políbily tatínkovi a mamince ruku, „Dej vám Pánbůh dobrou noc" a za chvíli spali oba dva, krotitel i lev, ve své postýlce.

Druhý den nebylo sic tak teplo, ale za to přes noc hezky vyschlo. A tak maminka oba dva hochy teple oblékla a poslala je na chvilku do zahrady k tatínkovi, který tam zase něco sázel. Šli k němu a dívali se, jak to dělá, ale Jarku to brzo omrzelo, jen se tak dívat — ten jeho slíbený záhonek pořád ještě nebyl hotov — a tak zavedl řeč na včeličky: Jak že to píchají, jak ten med sbírají, kdo jim dává ten jed? Jak to, že se samy neotráví, co tam dělají teď na jaře, když ještě je zima a skoro nic nekvěte? A hromadu jiných otázek dal tatínkovi, který se tomu divil, že se ten hoch letos o včeličky tolik stará. Vídal je přec už dřív, ale nikdy se o ně mnoho nestaral. A teď najednou tolik.

(Dokončení.)

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

Hrdinské kousky zápasnické však přece přestaly po této příhodě.

Snažil jsem se všelijak sblížiti se s Marazgalím. ale zvláštní věc: ač byl veselý a svobodný v chování s druhými trestanci, věčně žertující a skotačící, přede mnou býval pro cosi v rozpacích a prchal přede mnou; omlouvaje se obyčejně bezvýznamnými frázemi, spěchal utéci do své komory. Napodobuje trestance, dokonce říkal mi Vy, ačkoliv to bylo jeho mateřskému jazyku docela cizí a jinak mne neoslovoval než „gas-padin" (pane). Když zašel jsem k němu do komory, tu, když se nemohl schovati, byl v rozpacích a odvracel se, ale chtě nechtě byl přinucen se mnou pustiti se do hovoru. Přisedával si k nám některý dobrovolník, jenž býval v těžkých případech překladatelem: Marazgalí mluvil směšně špatně rusky, i nerozuměl jsem často v pravém slova smyslu ničemu z jeho vypravování. Ale když došel až k historii svého útěku, obyčejně oživl, přestal se ostýchati a vyprávěl s planoucíma očima a prudkými gesty o tom, jak utíkal a jak po něm střelili... Jak upadl... Jak voják s bodákem na něho dorážel... On vyskočil, uchopil se zbraně a začal se brániti... Bráně se kousl vojáka do ruky a ten s křikem utekl... Tu však přiletěla celá tlupa nových vojínův, ti ho povalili a pobodali ho bodáky. Rozuměl jsem špatně slovům, ale tím živěji před stavoval jsem si toho mladého tygříka, který jsa obklopen nepřátely a nevidě odnikud spasení, skučel, škrábal a kousal, draze prodávaje svůj život a svou svobodu.

Potom přišel Marazgalí k nejbolestnějšímu místu svého příběhu. Již z cesty napsal matce po tatarsku o tom, že otec i bratr jsou zabiti a jemu samému že trest práce v dolech prodloužen ze dvou do desíti let. Ale matka vrátila, dle jeho slov, dopis zpět, nechtíc uvěřiti, že ho psal Usanbaj, nýbrž nějaký „podvodník".

— Ne věří . . . Nu, nechť ne věří! — vzkřikl s hořkostí Usan, mávaje rozhorleně rukou a v očích měl slzy.

Z jeho vlastních nezřetelných výkladů a ze špatného podání samozvaných překladatelů mohl jsem se dověděti pouze o tomto málu z minulosti Marazgalího.

Jednou zaslechl jsem, že projevuje neobyčejnou vnímavost ke čtení a že si již jako samouk osvojil polovici ruské azbuky. Chopil jsem se s radostí této okolnosti a navrhl ihned Marazgalímu, aby se učil se mnou. Když to uslyšel, tak byl jaksi hrozně zmaten a začal mne zapřísahati, abych ho nechal na pokoji.

— Pane! prosím, není potřeba, prosím

Naléhal jsem na něho otázkami, proč se nechce učiti; přemlouval jsem ho, aby se učil, přesvědčuje ho, že bude potom sám rád, když půjde na osady jako gramotný člověk. Marazgalí poslouchal mlčky, odvrátiv se ode mne; ale potom opět šeptal:

— Není potřeba, pane, raději není potřeba.

Zpozoroval jsem i slzy v jeho očích, i přestal jsem ho přemlouvati.

— To jsou všecko hlouposti jejich mully Safarbajeva, — pravil mně jeden Rus, který vyslechl naši rozmluvu: — ten jejich učitel zakazuje jim učiti se rusky.

Šel jsem bez prodlení k Safarbajevu, mladému Sartovi, který četl arabsky lépe než druzí šelajští Mohamedáni a znal korán, proto považován byl od nich za mullu, a položil jsem mu otázku: nechce-li Marazgalí učiti se ruskému čtení na jeho radu? Mulla se rozesmál a odvětil, že mohamedánský zákon nezapovídá žádných věd, ani jazykův a slíbil dokonce, že promluví se své strany s Marazgalím v tom smyslu.

Ale brzo na to došlo na nové umístění trestanců v komorách, a Marazgalí octl se neočekávaně jako můj spoluobyvatel a soused. Usan ukázal se býti spoluobyvatelem nenahraditelným, veselým, vždy zdvořilým a úslužným. Všichni trestanci ho jako dříve milovali a určitě ho rozlišovali od ostatního množství Mohamedánův, kteří ve většině případův netěšili se sympatii; ba i sám Marazgalí stál jaksi stranou jich, přistupuje zřídka k jejich hloučkům a naslouchaje bez účasti mullovu huhňavému čtení z posvátné knihy. On vůbec neuměl soustřediti pozornost na jednom předmětě, ať jakémkoliv. Když jsem mu znovu navrhl, aby se naučil ruskému čtení, radostně souhlasil a vysvětlil mi dřívější své zdráhání, že se mne velice bál a, považuje sebe jaksi za nezpůsobilého, myslil, že bych se proto hněval... Uměl trochu arabsky čísti i osvojil si brzo ruskou azbuku a slabiky; ba naučil se dosti pravidelně psát slova, jež jsem mu diktoval. Ale běda! špatná znalost ruského slovníku nedovolovala mu rozuměti čtenému a tím silně ochlazovala se jeho horlivost učení. Proto, aby se rychle naučil mluviti rusky, bylo mu třeba, aby naprosto nebyl v jedné komoře s Tatary a to se téměř nikdy nestalo. Konec koncův, i když nenaučil se správně hovořiti, přece nečetl a nepsal špatně.

Brzo poznal jsem dopodrobna celý jeho smutný příběh.

Pocházel z Ferganské oblasti, z okolí města Margelana, kde rodiče jeho zabývali se zemědělstvím a

pěstováním zeleniny. Do města samého jezdil i zřídka, jen na trh. Rodina skládala se z otce, matky a dvou synův a žila velice družně. Rodiče pohoršoval jen starší syn Marasil, jenž naučil se píti vodku a hráti v kostky. Za to Norbjutá Marazgalí, otec Usanbajův, často tvrdě bil Marasila, ale ten se nelepšil. Záhy upadl do dluhů, které otec nechtěl platit a jednou v noci Kirgiz, jemuž Marasil prohrál v kostkách značnou sumu, přišel k jejich domu, sebral nejlepšího koně a ujel do stepi. Norbjutá zpozoroval lup, vzbudil své syny a všichni tři uháněli na koních, pronásledujíce lupiče. Dohonili ho u samé vesnice jeho a Marasil prvý vyhodil ho ze sedla ranou kistění (sudlicí s hřebovitou koulí na řemeni). Norbjutá-otec srubl mu hlavu kynžálem. Usanbaj zapřísahal se a Bohem se dokládal, že sám nebil Kirgize, že omezil se toliko na tom, že podal otci šavli; ostatně docela schvaloval vraždu a když začal jsem se s ním příti, — položertem a polovážně, pravil:

— Nač má takový člověk žít, Nikolajčik? (Tak mne jmenoval, nejsa s to, aby vyslovil „Nikolájevič“; trestance Kanareviče, jenž bydlil v naší komoře, nazýval Kanarejčikem.) — Krást, v karty hrát ... nač má žít?

— Ale vždyť i Marasil v karty hrál.

— Marasil zemřil. Bůh ho potrestil.

— A ty sám, Usanbaji, nezkusil jsi nikdy hrát?

— Zkusil, Nikolajčik, — pravil rozpačitě hlasem vinníka; — jednou já pět rublů v kostky prohrál ... Cesta ... V Algači také já jednou rub' vyhrál . . .

— To není hezké, Usane.

— Ba, pravda, Nikolajčik . . . Já neumím . . . Čert ví! nic neumím v karty!

— Když vražda byla vykonána, svítalo již a vrahy viděl jakýsi Kirgiz, který jel kolem. Norbjutá byl se syny záhy uvězněn a odsouzen: on sám na 15 let práce v dolech, Marasil na 10 let a Usanbaj, jako neplnoletý na dva roky. Nemohl bez slz vzpomenouti okamžiků loučení s matkou, kterou patrně vášnivě miloval. A sám také byl jejím milovaným synem. Kdosi z trestanců pochválil jednou Marazgalího vlasy, jež se trochu kroužily a byly černé jak vraní peruť s modravým leskem. Všecek oživl a začal vypráveti, jak u nich doma dle zvyku náboženského holí celou hlavu, jenom na vršku temene nechávají dlouhou kadeř.

— Máti nechal, — vyprávěl o té kadeři: máti nechal dluhý, dluhý, takový . . . Ach, jak máti plakal, když loučil se, tváře si škrabal, do krve škrabal, křičel . . . Ach, jak on křičel máti.

A pokaždé, když došel k tomuto místu vypravování, zamlčel se, a rychle vtiskl nos do podušky a hluboce tam vzdychal . . . Silné duševní rozčilení, radostné, nebo truchlivé, vyjadřoval rovněž komickým přimlaskáváním jazykem.

V četě Marazgalího byli třicet dva Uzbeci, Sarti a Kirgizi a průvodčích vojáků bylo pouze osmnáct. Na třetí nebo čtvrté zastávce od města Věrného, kde byla dněvka (odpočinek celodenní), byl zamýšlen útěk. Průvodčí neměli žádného podezření, odložili zbraně a v téže komoře, kde byli trestanci, usedli si ke hře v karty, jenom za dvéře postavili jednu stráž. Dle úmluvy Norbjutá Marazgalí měl se vrhnouti s křikem „Allah!“ na stráž a odzbrojiti ji ostatní měli se zmocniti zbraní a přemoci průvodčí. Norbjutá tak učinil — s výkřikem „Allah!“ odzbrojil a omráčil stráž, avšak ostatních devatenáct lidí, kteří byli v úmluvě, patrně v rozhodném okamžiku dostali strach a nechopili se zbraně, nýbrž po různu střemhlav uháněli, kam je oči vedly.

Mezi nimi byli i Usanbaj s Marasilem. Průvodčí se vzpamatovali, vyskočili z etapy a začali stříleti za uprchlíky. Norbjutá byl právě zde, na prahu etapy, nabodnut na bodáky. Uprchlíkům překážely těžké okovy, jež visely všem na nohách; háj nebyl blízko. Jen třem podařilo se ukryti se zcela beze stopy. Z ostatních šestnácti byli všichni postříleni a pobodáni. Usanbaj byl raněn do nohy a upadl, ale když voják, který na něho střelil, k němu přiběhl a chtěl ho probodnout, zdvihl se na nohy a odzbrojil vojáka. Mezi nimi povstal ruční zápas, v němž Marazgalí tak bolestně zuby svými prokousl ruku vojákovu, že voják s křikem utekl. Ale tu přispěchali druzí průvodčí a dorazili ho bodáky a pažbami. Tak alespoň sami myslili. Dle slov Marazgalího, proležel déle než dvacet čtyři hodiny v bezvědomí, a když za druhé noci přišel k sobě, tu uviděl, že u pobitých těl stojí stráž, a že nejmenší zastěnání mohlo by ho zahubiti.

Šestnáctiletý hoch, těžce raněný, zmírající nesnesitelnou žízní a bolestí, měl tolik síly ducha, že nevydal ani jediného zvuku a neučinil ani jediného pohybu tak dlouho, dokud opět za dvacet čtyři hodiny nepřijel z Věrného lékař a neprohlédl zabitých. Teprve tehdy Marazgalí zastěnal a pohnul se. Avšak i tu rozlícení vojáci vrhli se na něho a byli by ho jistě dorazili, kdyby nebylo lékaře. I oněch dvanáct lidí, kteří nepokusili se o útěk a po celý čas zůstali v etapě, bylo pobito. Zároveň s nimi odvezen byl Marazgalí do Věrného a uložen v lazaretě; a zatím, co byl nemocen a hojil se, vojenská soudní komise odsoudila ho a, majíc zřetel k jeho nezletilosti a k strhujícímu příkladu otcovu a bratrovu, přidala mu osm let práce v dolech.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 31. ledna 1904. Číslo 4.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

LORD BYRON:

UKÁZKA Z »DONA JUANA«

PŘEKLÁDÁ V. A. JUNG.

(Dokončení.)

Tak za ruce se spolu vodili,
a po škeblích a lesklém kamení
a po píščinách hladkých chodili;
pak ve vymletém, divém sklepení,
jež bouře jak dle plánu zrobily
a umně vyklenuly, znaveni
si sedali a v náručí se vzavše,
v tom kouzlu noci zapomněli na vše.

Výš k nebi zřeli, jehož rudý žeh,
jak zrůžovělý ocean tam plynul;
pak na moře, jež objímalo břeh,
a na měsíc, jenž velký z vod se šinul;
šplych vlny slyšeli a vánku dech
a zřeli svit, jenž z tmavých očí linul
se v duši jim — to zříti, sblížily
se jejich rty a v pocel sklížily.

Toť dlouhý, dlouhý pocel lásky, mládí
a krásy — kterýž každý paprslek,
vzňat shora, v jedno ohnisko se svádí;
tak líbati znal jen ten dávný věk,
kde srdce, cit a duše v ladu pádí,
kde krev je lávou, každý polibek
pak srdce otřesem — neb v délce, věřte,
je síla polibku — jen tou jej měřte.

Mním délkou trvání; ten jejich, kdo ví,
jak dlouhý byl — zda sami mohli říc'?
A byť i — kniha účtu nehotoví
se z citů sladkých, na chlup souhlasíc:
tím zmoženy, co ústa nevysloví,
jich rty a duše, jak by si šly vstříc,
se semkly, jako včely, když se rojí —
jich srdce květem, jenž je medem pojí.

Zde byli sami, ale ne tak sami,
jak poustevník, jenž samotou to mní;
tiš oceanu, záliv se hvězdami,
a zvolna mroucí záře večerní,
břeh pustý, v sluji černých koutů tlamy
ji k němu tulily a jej zas k ní;
jak živých nebylo by pod oblohou,
krom nich, a že tak věčně žíti mohou.

Zde nelekal jich cizí zrak ni sluch
ni osamělých nocí nebezpečí;
ač slova lámali, přec druhu druh
vším jsouce, myšlenou se shodli řečí —
z těch žhoucích mluv, jimž učí vášně bůh,
vzdech jediný vše tlumočníky předčí —
vzkaz samé přírody — jich láska prvá —
vše, po Evině pádu co zde trvá.

Slib nechtíc, neslibujíc, bez pochyb
v své duši, Hedy nikdy neslyšela,
co přísaha neb manželský je slib,
neb výčitka, již láska pak si dělá;
jsouc vším, čím bývá nezkušený vtip,
jak ptáče k svému samečkovi spěla,
a nikdy nesníc o lsti nebo falši,
se nestarala o svůj osud další.

Jsouc milována, milovala — ctili
se jako božstva; po přírody zvyku,
jak duše jejich smrtelné by byly,
div nezmíraly ve vášnivém styku;
a, jen se probíral jich smysl zpilý,
by znova burácel v tom okamžiku;
a vůbec nesnila již o rozluce,
hruď proti hrudi rozvlněná prudce.

Ó žel! Tak krásní, mládím usměvaví,
tak sami, bezpomocni, a v té chvíli,
kdy srdce plní cit jak láva žhavý,
jenž nad sebou už nemaje dost síly,
čin vnuká, jaký věčnost nenapraví,
však nekonečným pekla deštěm pílí
mžik platit — a to všecko čeká lidi,
že za živa se milují neb šidí.

Žel Juana i Hedy! svojí lásce
tak oddaných, tak milých — do těch chvil

krom předků v ráji věčných trestů sázce
svuj osud párek taký nesvěřil:
A Hedy, pobožnici jako krásce,
břeh Styxu, v pekle hříšných duší kvil
byl jistě znám — však paměť ztemněla
jí právě ve chvíli, kdy neměla.

Jak hledí na se, lunou zrak jim nyje;
kol Juana se bílé lokty strou,
a ruku svou on vina jí kol šíje,
se baví jejích černých vlasů hrou;
mu na kolenou, vzdechy jeho pije,
a její on, až v náhlém vzlyku mrou.
To skupina tak antická je všecka —
půl nahá, krásná, životní a řecká.

Když ohnivé ty chvíle přešly pak
a Juan v náručí jí zavřel víčka,
tu sama nespíc, něžně, pevně však
skráň jeho na vnadách svých ňader hýčká;
jen časem na nebesa vrhá zrak
a na bledá pak na svých prsou líčka,
je k srdci bušícímu tulíc úže,
jež dalo vše, co srdce dát jen může.

Když zrak svůj nemluvně v zář světla noří,
když dítě ssaje mléko z prsů matky,
když zbožný snílek hostii se koří,
když Arab hosta dostal do své chatky,
když kapitán loď vraha stopí v moři,
když lichvář kupí poklady a statky,
má radost; avšak menší cítí blaho,
než ten, kdo nad tím bdí, co jest mu draho.

Neb zde to drahé v klidu spí dle chuti
a vše nás k žití zve, co žije v něm,
tak něžné, zkonejšené, bez pohnutí,
slast nevědomky sijíc kolkolem;
vše city, křivdy, rány, snové krutí
v hloub ztišeny a tajny zrakům všem;
věc drahá s všemi vadami i kouzly
tu spí jak smrt, s níž všechny hrůzy sklouzly.

Tak bděla nad milencem — a tou chvilkou
noc, láska, mořských osamělost plání
jí svorně chvěly každou srdce žilkou;
zde v prostřed skal a písčinatých strání
hoch-ztroskotanec stan měl se svou milkou,
kde nerušilo nic jich milování;
a hvězdy rojící se v modré vejši
snad neviděly tváře blaženější.

Ach, běda! láska žen! Že jejich zmar tu
i spása leží, známo dojista;
neb na jedinou sázejí vše kartu,
a prohrají-li, život nechystá
jim nic než posklеb minulosti na rtu,
a jako tygra skok jest jejich msta —
tak smrtná, rychlá; než, jak vlastní ranou
se trápí, cítí bolest jiným danou.

Jsou v právu; neb muž k muži často krutý,
je jím vždy k ženě; ta pak jednu mívá
jen cestu — zradou mstíti svoje rmuty;
a ve lsti vycvičené srdce zrývá
se žalem nad modlou, až za kov žlutý
kýs chlípník získá je — co potom zbývá?
zlý muž, pak milec nevěrný, pak ovšem
jen moda, děti, kostel — a je po všem.

Ta galána se drží, ta lne k doušku;
ta myslí na krb, ona na zábavu;
ta prchne a jen vběhne v horší zkoušku,
se zbavíc výhod počestného stavu;
je stále táž, jen jinou že má roušku,
a obětí jsouc převrácených mravů,
jde z nudných komnat do špinavé chýše:
čert bere jinou, jež pak román píše.

Však Hedy Přírody je snoubenkyní,
a neví to; je děckem Vášně, v kraji,
kde slunce třikrát palčivějším činí
dcer srnookých pocel; ty jen znají
plát láskou, jako Hedy k tomu nyní,
jejž zvolila: co věčnost pro ni tají,
jí lhostejno — nač míti před tím bázeň?
zde její naděj, láska, slast i strázeň.

Ten zrychlený ruch srdce! Jaké statky
nás stojí! A přec každý prudčí tluk
je v příčině i účinku tak sladký,
že Moudrost stále zkouší stem svých ruk
číš blaha vzít nám, opětujíc zmatky
svých pravd; i pro Svědomí zlý to suk,
nám vzácné zásady své vnuknout jaksi —
div, Castlereagh že nevypsal z nich taxy.

Tak pustý břeh byl těch dvou srdcí bytem,
hvězd svíce v jejich sňatek hořely
a krásu krásným oblévaly svitem:
jich svědkem moře a sluj postelí,
svým spojeni a posvěceni citem,
jich knězem noc, a byli manželi:
A byli šťastni, ve svých očích vzájem
si byli anděli a země rájem.

PROSTÉ SLOVO.

NAPSAL C. WAGNER, PŘELOŽIL LEV ŠOLC.

(Dokončení.)

A teď slovo o nějaké zvrácenosti národní, slovo určené těm, kteří jati jsou pověrou slova a slohových výkladův. Pravda, nenapadá mne mluviti o tom lidem, libujícím si v uhlazeném slově

nebo ve čtení vybraném. Jsemť toho mínění, máme-li co říci, že toho nikdy nemůžeme říci příliš dobře. Ale z toho nenásleduje, že by věcmi nejlépe řečenými a nejlépe napsanými býti měly věci nejvystrojenější. Slovo má sloužiti věci, ale nemá se vtírati na její místo a pro samou ozdobu jí uváděti v zapomnění. Věci největší zároveň také zasluhují nejvíce, aby řečeny byly prostě, protože potom jeví se takými, jakými jsou; neobestíráte jich ani tím průzračným závojem lepého hovoru, ani tou chmurou pravdě tak osudnou, jež zove se marnivostí spisovatele nebo řečníka. Nic nemá té síly, té přesvědčivosti, jako prostota. Jsou posvátná hnutí, lité bolesti, výše obětavosti, vášnivá nadšení, než jediný pohled, jediný posuněk, jediný výkřik lépe tlumočí, než nejkrásnější periody.. Co lidstvo má v srdci nejcennějšího, to projevuje se nejprostěji. Kdo chce přesvědčiti, ať mluví pravdu; a některé pravdy lépe se chápou, vycházejí-li z úst prostých, ba slabých, než hlaholí-li je rtové nad míru cvičení, neb jsou-li hlásány z plných plic. Pravidla ta hodí se v životě každému na každý den. Nikdo si nemůže ani pomysliti, jaký prospěch by vcházel jeho životu mravnímu, kdyby vytrvale šetřil tohoto pravidla: býti pravdivým, střízlivým, prostým ve vyjadřování svých citův a svých přesvědčení, jak v soukromí tak u veřejnosti, nikdy nepřestupovati míry, tlumočiti věrně, co v nás jest, a zvláště pamatovati se. Toť hlavní věc.

Neboť nebezpečím krásných slov jest, že žijí zvláštním životem. Jsou to urození sluhové, kteří si zachovali své tituly, ale úkonův jejich už nevykonávají, čehož příklad nám dávají dvory královské. Dobře jste řekli, dobře jste napsali; je dobře, to stačí.

Kolik jest lidí na světě, kteří se spokojili mluvením, jsouce toho domnění, že to je zbavuje povinnosti jednati? A ti, kteří jich poslouchají, spokojují se tím, že slyšeli mluviti. Tak se přihází, že se celičký život může skládati konečně pouze z několika obratně vedených hovorův, z několika pěkných knih, z několika her divadelních. Skutkem provozovati to, co je tak velkopansky vyloženo, na to se ani nepomýšlí. A sestoupíme-li z oboru lidí nadaných do nízkých oblastí, z nichž tyjí nepatrní, tam v té matenici temné uvidíme proháněti se všecky ty, kteří myslí, že jsme na světě jen proto, abychom mluvili a mluviti slyšeli, nesmírný a beznadějný dav tlučhubů, všeho, co křičí, tlachá nebo řečňuje a po tom všem ještě shledává, že se dosti nemluví. Zapomínajíť všichni, že ti, kteří nadělají nejméně hluku, vykonají nejvíce práce. Stroj, který stráví všecku páru svou na pískání, nemá pak, čím rozhýbati kolesa. Nuže, pěstujme mlčení. Co uberete hřmotu, o tolik přibude vám síly.

* *
*

Tyto útvary vedou nás k látce blízké, která rovněž plnou měrou zasluhuje naší pozornosti, míním to, co by se nazvati mohlo odulostí řeči. Pozorujeme-li obyvatelstvo jediné země, shledáváme v něm různosti povah, jichž stopy jeví se i v řeči. Na jednom místě obyvatelstvo jest spíše flegmatické a klidné; libuje si ve zdrobnělinách a ve výrazech mdlejších. Jinde povaha jest pěkně vyrovnána; slýcháme slovo případné, věci dokonale přiměřené. O něco dále zase účinkem slunce, vzduchu a snad i vína horká krev jim krouží v žilách; neradno s nimi žertovati, mluví na blechu perlíkem; jejich řeč hemží se superlativy, a o věcech nejprostších užívají silných slov.

Různí-li se způsob řeči dle podnebí, liší se též dle dob. Srovnejte psanou nebo mluvenou řeč naší doby s řečí některých jiných období našich dějin. Za starého království mluvilo se jinak, než za časů revoluce, a my nemáme řeč touž, jako lidé z roku 1830., z roku 1848. nebo druhého císařství. Celkem jest způsob naší řeči nyní prostší, nenosíme již vlásenek a majíce psáti, nenavlékáme již krajkových rukávců; leč jednou známkou lišíme se téměř ode všech svých předkův, svou nervositou, z níž plyne naše nadsazování.

Na nervové soustavy podrážděné, jen dosti málo chorobné — a bůh ví, že míti nervy už není výsadou šlechtickou — slova nepůsobí účinkem týmž, jako na člověka normálního. A naopak člověku drážlivému nestačí výraz prostý, snaží-li se vyjádřiti to, co cítí. V životě všedním, v životě veřejném, v písemnictví i na divadle řeč klidná i střízlivá ustoupila řeči výstřední. Pomůcky, jichž skladatelé románův a veseloher užívávali, aby galvanisovali ducha obecenstva a napiali jeho pozornost, nevyspělé nacházejí se opět v nejvšednějších hovorech našich, ve slohu dopisném a především v polemice. Naše způsoby mluvení jsou proti způsobům člověka usedlého a klidného, co naše písmo proti písmu našich otců. Vina toho svaluje se na péra ocelová; kéž by to byla pravda!

To by nás tedy zachránily husy. Leč zlo tkví hlouběji, v nás samých vězí. My píšeme, jako lidé štvaní a rozrušení; našim dědům běželo péro po papíře jistěji, klidněji. Zde stojíme vůči jednomu z následků tohohle dnešního života tak spletitého, jenž ztráví tolik a tolik síly životní. On jest příčinou, že jsme netrpěliví, udýcháni, v ustavičném nepokoji. Je to znáti na našem písmě i na naší řeči; obé svědčí proti nám. Od účinku beřme se zpět ku prameni a pochopme naučení, jež se nám dává. Co dobrého může vzejíti z toho zvyku nadsazovati v řeči? Jsouce lživými tlumočníky našich vlastních dojmův, nadsázkami svými nemůžeme než kaziti ducha svého a svých soudruhův. Lidé, kteří nadsazují, přestávají si navzájem rozuměti. Podrážděnost povah, zuřivé a jalové spory, nejhrubší neřesti ve výchově a ve vztazích společenských, toť jsou následky nestřídmosti řeči.

*
*

Budiž mi dovoleno, abych, dovolávaje se prostého slova, vyslovil přání, jehož vyplnění by mělo následky nejblahodárnější. Žádám si písemnictví prostého, nejen, že by to byl nejlepší lék našim přesyceným, schváceným, výstřednostmi unaveným duším, nýbrž i že by bylo zárukou a zdrojem sjednocení společenského. Žádám si také prostého umění. Naše umění a naše písemnictví vyhraženy jsou těm, kteří požívají výsad štěstí a výchovy. Ale ať se mi dobře rozumí; nevybízím básníků, romanopisců, malířů, aby sestoupíce z výšin kráčeli „vejpůl stráně“ a libovali si v prostřednostech nýbrž naopak, aby postoupili výše. Lidovým (populaire) jest, nikoli co se hodí určité třídě společenské, kterou zvykli jsme zváti třídou lidovou; lidovým jest, co je všem společno a co je jednotí. Zdroje inspirace, z nichž mohlo by se zroditi umění prosté, jsou v hlubinách srdce lidského, v nepomíjejících pravdách života, před nimiž jsou všichni rovni. A zdroje řeči lidové hledati jest v nevelikém počtu prostých a jadrných útvarů, vyjádřujících prvotné city a základní rysy osudu lidského. Zde jest pravda, síla, velikost, nesmrtelnost. Snad dovedl by takový ideál rozplameniti mladé lidi, kteří, cítíce v sobě hořeti posvátný plamen krásy, znají soucit a před pyšnou odpovědí: „Odi profanum vulgus“ *) přednost dávají tomuto výroku daleko lidštějšímu: „Misereor super turbam“.**) — Co se mne týče, nejsem sice veličinou uměleckou, ale od davu, v němž žiji, mám právo pozdvihnouti hlasu svého k těm, jimž dostalo se nadání, řka: Pracujte pro ty, jichž zapomínají. Zjevte se nízkým! Tak vykonáte dílo osvobození a smíru; tak znovu otevřete zdroje, z nichž druhdy čerpávali mistrové, jichž výtvory vzdorovaly věkům, poněvadž uměli genia přioditi rouchem prostoty.

SOEREN KIERKEGAARD:

ROZJÍMÁNÍ MALOMOCNÉHO.

(Scéna jest mezi hroby za svítání. Šimon malomocný sedí na kameni, spí, probouzí se a volá:)

Šimone! — ano — Šimone! ano, kdo volá? — Kde jsi, Šimone? — Zde, s kým mluvíš? — sám s sebou. Jsi zde, jak jsi hnusný se svou vyraženinou, mor všem živým, vyhneš se mi, ohavo, skryj se mezi hroby. — Proč jedině já nemohu takto mluviti, takto jednati? Každý ode mne utíká, jestliže neutíkám — před ním já, a nechává mne samotného. Zdaliž se neskrývá umělec, aby tajně byl svědkem toho, jak jest jeho dílo obdivováno? Proč nemohu tuto hnusnou postavu odloučiti od sebe a jenom v skrytosti býti svědkem toho, jak se lidem ošklivím? Proč mám býti k tomu odsouzen, abych ji s sebou nosil a na odiv ji stavěl, jakobych byl marnivým umělcem, který sám osobně musí slyšeti obdivování? Proč mám naplňovati poušť svým křikem a býti společníkem divoké zvěři a krátiti jí čas svým naříkáním? To není výkřik, to jest otázka. Tážu se toho, jenž sám pravil: Není dobré býti člověku samotnému. Jest toto moje společnost, které mám vyhledávati, jsou toto mně rovní? Hladové obludy nebo mrtví, kteří se nebojí, že se nakazí!

(Sedne si opět, ohlíží se a praví potom k sobě:)

Kde zůstal Manasse? (nahlas:) Manasse! — (mlčí okamžik). Přece šel do města. Ano, vím to. Vynalezl jsem masť, která každou vyraženinu obrátí dovnitř, že jí nikdo nemůže viděti a kněz nás musí prohlásiti za zdravé. Naučil jsem ho jí užívati, pravil jsem mu, že nemoc proto nepřestane, že zůstane uvnitř a dech může nakaziti jiného, jenž se stane viditelně malomocným. Tu jásal, on nenávidí život, proklíná lidi, on se chce pomstíti, běží do města a dýchá jed na všechny. Manasse, Manasse, proč jsi vpustil ďábla do své duše? Nebylo toho dosti, že tvoje tělo bylo malomocné?

Zahodím ostatní masť, abych nepřišel do pokušení. Bože Otce Abrahama, nech mne zapomenouti, jak se připravuje! Otče Abrahame, až budu mrtev, probudím se ve tvém lůně, budu jísti s nejčistšími, tobě není úzko před malomocnými. Izáku a Jakobe, vy se nebojíte seděti u stolu s těmi, kteří byli malomocnými a u lidí v ošklivosti. Vy mrtví, kteří tuto spíte, probuďte se jenom na okamžik, slyšte slovo, pouze slovo, pozdravujte Abrahama ode mne za to, že připravil místo mezi svatými pro toho, jenž mezi lidmi žádného nenalezl.

Ach, co jest lidský soucit! Komu právem náleží nežli nešťastnému a jak se mu platí? Schudlý upadá do rukou lichvářových, který ho na konec přivádí do zajetí otrockého. Tak také šťastní lichvaří a pokládají nešťastného za oběť a domnívají se, že lacino koupí přátelství Páně, ba nezákonným způsobem. Dar, šart, mají-li sami přebytek, návštěva, nehrozí-li jim nebezpečenství, trochu účasti, která kontrastem koření jejich chuť, hle, to jsou oběti soucitu. Když však tu jest nebezpečí, pak vyženou nešťastného ven za poušť, aby neslyšeli jeho křiku, který by snad rušil hru na struny a tanec a veselí, a odsuzoval jejich soucit — lidský soucit, který chce oklamati Boha i nešťastného.

Hledáš-li tedy nadarmo soucit ve městě a u šťastných, tož hledej ho zde venku na poušti. Děkuji ti, Bože Abrahamův, že jsi mi dal nalézti tuto masť, děkuji ti, že jsi mi přispěl, abych se odřekl jejího užívání, rozumím tvému milosrdenství, a nyní dobrovolně ponesu svůj osud, rád budu trpěti nutnost. Nikdo neměl ke mě soucitu, což divu, že soucit

*) Nenávidím sprostého lidu. (Horác.)
**) Líto jest mi zástupů. (Kristus.)

podobně jako já utekl se mezi hroby, kde já sedím, potěšen jako ten, který obětuje svůj život, aby jiné zachránil, jako ten, který dobrovolně zvolil vyhnanství, aby jiné zachránil, potěšen jako ten, který má soucit se šťastnými. Bože Otce Abrahama, dejž jim moštu a zrní v hojnosti a šťastné časy, dejž otcům moudrost a matkám plodnost a dětem požehnání, dej vítězství v boji, neboť to jest tvůj lid. Slyš prosbu toho, jehož tělo jest poskvrněno a nečisté, knězi ošklivost, lidu hrůza, šťastným osidlo, slyš jej, dokud jeho srdce není poskrněno.

Šimon Leprosuo byl Žid. Kdyby byl žil mezi křesťanstvem, byl by nalezl jiné sympatie. Pokaždé, když během roku káže se o deseti malomocných, ujišťuje kazatel, že se také cítí jako malomocný — avšak když jest tyfus . . . Přel. **J. V.**

BOLESLAV L. ČERNÝ:

LEV.

I.

Za mříží klece hlodáš kosti shnilé
ty — chlouba pouště. Tlapou svojí
nadarmo bušíš. Zuby tvoje bílé
jen zarosí se čerstvou krve znojí.

V kout skrčen — sni tam všecky dlouhé chvíle,
sni o poušti, o divém boji,
o tom, jak tulil jsi se ke své milé,
jak bylo dobře duši tvojí.

Jen sni! Co jiného je v poutech mříže!
O kusu masa, bídně choré stravě —
vše vynahradí dlouhé zapomnění.

Ve snu tvá lvice přitiskne se blíže
a rázem ulehčí se tvojí hlavě.
Ve stínu klece volným budeš v snění...

II.

Na chvíli zlákáš úsměv pouště zpátky,
žár písku — mdlobou dýchající,
a jeden okamžik tvé duši sladký
za mříží vyjasní tvou líci.

Sni opřen o tlapy sen dávna krátký:
jak náhle zřel jsi večer tmící,
jak zapřádal jsi milostné své hádky
a pral se o nádhernou lvici.

Jak mohutnou svou tlapou jedním rázem
jsi protivníka ranou srazil na zem,
jak potom šílenou jsi zařval touhou
a v lásce hýřil po celou noc dlouhou. —
Jak vášní spiti mrtvou šli jste poušti —
v oase domov našli v houští....

III.

Sni o svém štěstí — o té tiché báji,
když dřímal's touhy ve objetí
a jindy opět zíral, jak si hrají
s tvou bujnou hřívou tvoje děti.

Sni o té dáli... Stíny kolem vlají,
bol zvítězí v tvých citů změti,
až davy zvědavé se zadívají,
jak hrotem štván se budeš chvěti.

Jak hanbou syt lkát budeš v kleci,
dav zábavou tvé poslechne si řvaní —
jen k posměchu tvé slzy budou téci.

A jestli vzplaneš v děsném duše bolu
a v skoku vypneš mohutnou svou skráni —
strop klece tvé tě nazpět srazí dolů....

DROBNOSTI.

Četba žáků v Americe. Americké školy hledí si pilně četby žactva a snaží se navádět žáky k tomu, aby četli knihy vážné, spíše pro myšlenky než pro příběh poutavý. Zajímavou pomůckou k prospěšnému čtení jsou lístky, obsahující návod, které rozdávány jsou žákům ve státě Maine organisací, zvanou „School Improvement League of Maine“. Na takovém lístku velikosti dvanácterky vytištěny tyto pokyny:

1. Čti málo knih!
2. Čti knihy nejlepší!
3. Čti knihy nejprospěšnější!
4. Čti jednu knihu mnohokráte!
5. Čti spíše pro myšlenky než pro události!
6. Dělej si poznámky o čteném!
7. Zajímavá místa si vštěpuj v paměť!
8. Založ si knížku výňatků z četby a opatři ji seznamem!

Po té následuje stručné, ale obsažné upozornění, jak třeba čísti, aby četba užitku nám přinesla. Lístek ten má si žák přilepiti na prvý list knížky své o četbě a na poslední list naučení podobné. O čteném mají učitelé se žáky rozmlouvat a upozorňovat je na krásné myšlenky ve spisech obsažené.

Časopis Učitelek.

Umělecká práce. Našli někde po smrti Whistlerově zlomek práce, v níž odpovídal Whistler na otázku, kdy je hotovo umělecké dílo? Obraz je teprve tehdy hotov — míní W. — až zmizí

poslední stopa prostředků, kterých užil umělec k dočtení zamýšleného výsledku. Říci o obraze — jak se často stává k jeho pochvale —, že je na něm viděti pilnou a úctyhodnou práci, jest říci tolik, jako že je nehotový. Píle v umění jest pouze nutností — ba ani ne ctností — a každá známka její jest chybou, ne předností, ne důkazem práce, neboť práce má všecky své stopy vyhladit. V práci mistrově nesmíme cítiti pot jeho čela, ani zříti nejmenší námahy. Mistrovské dílo musí se nám zjeviti, jako květina se podává malíři, hotová ve svém rozpuku, bez naznačování svého budoucího poslání — má být radostí pro malíře, illusí pro každého člověka, hádankou pro botanika, probuzením citů pro básníka.

Kolkovna v Dlouhé třídě odsouzena k smrti. Roku 1898 zakoupila obec pražská tento dům za 237.000 zl., ale komise asanační už vyřkla nad ní ortel, aby byla zbourána. Protestoval Klub za starou Prahu, promluvila i Ústřední komise vídeňská pro zachování uměleckých památek, neboť kolkovna má vzácnou uměleckou facadu a gotický arkýř na dvoře je stejně cenný jako radniční a karolínský. Hospodářské důvody dokonce uváděny pro zachování domu i ve sboru obecních starších. Nic naplat. Dům bude sbořen, pozemek rozparcelován a osmimetrový pás z něho padne na rozšíření vchodu do Dlouhé třídy. Architekt Sakař navrhoval, aby v domě bylo proraženo pro pěší loubí předními krámy domu. Tím mohl být dům zachován. V posledních dnech ještě se ozval protest a zas protest, ale jakoby hluchým kázal. —

Moriz Schwind, slavný německý malíř, narodil se v lednu 1804. Německý svět umělecký oslavuje sté narozeniny cituplného pohádkáře a panensky něžného romantika. I my Čechové můžeme si s úctou vzpomínat na Schwinda, neboť náš J o s e f M a n e s chodil k němu do školy. V Kunstwartu jsou ukázky prací Schwindových, z nichž jedna vypadá přímo jako od Manesa. Zatím je od Schwinda a jeho žáka Julia Naue.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Včeličky.

(Dokončení.)

V tom musel tatínek domů. Přišla nějaká návštěva. Tak hoši zůstali v zahrádce sami. Stáli tam chvílečku tiše, dívali se z dálky na včelí domečky, hovořili o nich, ale brzo udělal Jarka několik kroků do předu k úlům a Bohoušek za ním. Tatínek sic včera povídal, aby Jarka k nim nechodil, ale co pak záleží na několika krocích! mudrovala Jarkova malá hlavička. To jen aby líp viděl. Udělal tedy ještě několik kroků. Potom mu to zase nedalo, ke včelkám bylo pořád ještě hodně daleko a on by byl rád viděl ještě líp. Ale pak mu to zase nedalo. Udělal tedy ještě několik kroků, a ještě několik kroku, a ještě nějaký krok — Bohoušek pořád za ním — a už stáli skoro u samých domečků. Srdce v něm tlouklo jako kladivo, a on se začal trochu bát. Aby tak tatínek přece jen měl pravdu, a včeličky byly taková zlá, jedovatá zvířátka a štípla ho, jako tuhle na jednom obrázku štípla jedna husa nějakého chlapce do ruky, až bolestí upustil koláč a začal křičet, až až.

Řekl tedy Bohouškovi: „Já mám strach“, a couvl o několik kroků do zadu. Bohoušek také.

Jarkovi to však přece jenom nedalo, takhle blízko být u včeliček a vrátit se beze všeho jen tak zpátky. Povídal: „Já tam přece jenom půjdu a o trochu poprosím, viď.“

Bohoušek kývl hlavičkou, ale sám už nešel, měl strach.

Jarka se zastavil u prvního úlu a potichu povídá: „Včeličky, prosím vás, nepopíchejte mě! A dejte nám kousek medu!“ Včeličky nic. Jarka to řekl hlasitěji, a když včeličky pořád nic, uhodil svojí ručkou na úl, jako houchal na dvéře, když jich nemohl otevřít, a znova jim povídal, co by rád. Ale v tom: bzzzzzz a už jedna vyletěla, zrovna jemu do tváře, a už ho to píchlo, jako kdyby si byl hodně hluboko zarazil velikánskou třísku. Jarka se dal, toť se ví, do hrozného křiku a nářku a běžel přes záhony rovnou domů.

Tatínek vyšel právě ven, a když uviděl, jak Jarka běduje, uhádl hned, kolik uhodilo. „Viď, ty neposlucho, ty jsi byl u včeliček?“

Vytáhl žihadlo, namazal bolest nějakou vodičkou — štípalo to až až — „a teď už nekřič, proč si byl neposlušný, nebylo by se ti nic stalo. Podruhé budeš snad poslouchat.“

Jarka sliboval, že bude, byl hodně potrestán za svoji neposlušnost. Celá tvář mu otekla a neviděl na obě oči několik dní, a jak to bolelo, to byla bolest! Dá si už podruhé pozor.

Včeličkám dlouho nemohl odpustit, že byly takové zlé. Pěkně je poprosil, aby ho nepíchaly a ony takhle na něho! Nemohly mu ten kousek medu dát? Byl by je měl jistě za to rád, a ony takhle... Jarka nebyl sic hodný, ale včeličky byly ještě horší než on. Tak aspoň si to myslil a rozumoval, když ležel na postýlce a dávali mu jíst, jako slepému — neviděl kolik dní ani trošičku. Že včeličky jsou také k tomu na světě, aby učily děti poslouchat, na to tenkráte docela nevzpomněl.

L. L.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Když Marazgalí ozdravěl, byl opět zapsán do čety a vydal se po staré cestě. Na třetí zastávce, kde došlo k útěku a kde byli zabiti otec i bratr, plakal tak hořce, že vzbudil i soucit průvodčích. Šikovatel (týž, který i tenkráte byl) přistoupil k němu a pravil:

— Děkuj Bohu, Marazgalí, že zde není nikoho z tehdejších vojáků! Oni by tě ještě dnes zabili. Proč jsi utíkal?

— Já plakal a nemohl nic říci. Šikovatel mne politoval a řekl: Pojďme, Marazgalí, hrob podívat, kde Norbjutá a Marasil ležet. Já šel. Ach, co jsem se naplakal! Vzal jsem si hadřík a země nasypal... ta země, kde otec leží a budu vždycky tady nosit. —

A Marazgalí ukázal mi nevelíký sáček, jejž měl zavěšený na prsou a v němž byla zašita drahá hlína.

Často zpíval, leže, smutným recitativem, na pryčnách s rukama založenýma pod hlavou, na způsob, jakým vůbec Mohamedáni čítají korán, jakousi naříkavou modlitbu, složenou jedním mullou Sartem, který zároveň s nimi šel do vyhnanství. Lituji, že si jí nepamatuji doslovně, ačkoliv mi Marazgalí nejednou překládal tuto překrásnou, opravdově poetickou píseň; pokaždé však, když slyšel jsem její monotonní, trpký nápěv, smutek a bol drásaly mi srdce.

„Opustili jsme svou domovinu, ženy, matky, děti i bratry, — pravilo se v písni mullově, — opustili jsme svá krásná pole, kde roste džugara, rýže a mořena, kde dozrává a nalívá se sladká merunka. Bože! neopouštěj nás, nezapomínej nás v cizině!

„Hrozná cizina, v níž kráčíme, kde nelítostní nepřátelé zakovávají nás do řetězů, zavírají do temného podzemí a nutí nás konati těžkou práci . . . Nikdo k nám nepřichází, nikdo nás nepolituje . . . Veliký Bože! neopouštěj nás alespoň Ty v této cizině, nezapomeň na nás!

„V hrozné výročí rozloučení, kdy naše ženy a matky budou oplakávati nás, jako mrtvé a rváti na sobě vlasy, drásati si líce do krve a volati Tebe za svědka svého velikého hoře, — veliký Otče! sečti slzy jejich i naše a rozpomeň se nad námi v cizině!“

XX.

Utišení.

Zmínil jsem se již výše o tom, že Marazgalí z cesty byl již psal matce a že ona dopis onen snad vrátila se slovy, že ho napsal nějaký podvodník, a Norbjutá i Marasil že jsou živi . . . Když přibyl do Algače, Usanbaj poslal jí druhý list, psaný již ruským jazykem, v němž opakoval své smutné zprávy a prosil, aby jim bylo uvěřeno a právě za osm měsíců, když se již nalézal v Š[illegible] trestnici, v mé přítomnosti dostal list zpět s přípisem Margelanské pošty: „Pro nedostavení se adresáta vrací se list.“ Tyto dvě okolnosti: „nevěra“ a „nedostavení“ se matky úžasně Marazgalího pobouřily a rozhořčily, i tázával se mne často:

— Proč máti nevěří? Proč nepřichází? „Pro nedostavení se“ — jaké nedostavení? Proč?

Sám byl jsem, jako v temném lese, a snažil jsem se pečlivě, abych si sestavil z nejasných a spletených vypravování Marazgalího nějakou představu o pravidlech pošty ve Ferganské oblasti. Ubožák téměř ničeho nevěděl a já znal jsem toliko fakt, že nikomu z jeho krajanův, jimž jsem psal dopisy, ani jednou nepřišla z rodiny odpověď. Na konec napadla samého Usana myšlenka, že matka snad zemřela . . . Tenkráte navrhl jsem mu, aby učinil ještě jeden pokus: aby poslal dopis na jméno jednoho ze strýcův, na Pirmata, jenž žil v téže vsi, ale jezdil často za obchodem do Margelanu a měl tam velké styky. Abych rozhodně zabezpečil si úspěch, ohlásil jsem se v kanceláři u Lučezarova, vyložil jsem mu všecku tragiku stavu Marazgalího a prosil jsem, aby se zřetelem na jeho výjimečnost dovolil psáti po tatarsku. K mému podivení, Lučezarov téměř ani neváhal a dal svolení: jak patrno, zalichotilo mu, že obrátil jsem se k jeho humanním citům. My s Marazgalím jsme jásali. Nejbližší neděle mulla Safarbajev napsal dle našeho diktátu dopis tatarským jazykem; já pak napsal jsem nejzřetelnějším způsobem adresu na obálce a do dopisu samého vložil jsem obálku se zřetelnou adresou Marazgalího. Jedním slovem, vše bylo, jak se zdálo, vypočteno a pojištěno. Dopis byl dán odporučeně na poštu, a podací lístek jeho uschován nejpečlivějším způsobem. Nezbývalo než čekati trpělivě na odpověď. Téměř každý večer od té doby přemýšleli jsme o tom, jak strýc Pirmat dostal dopis, a jak neprodleně spraví o něm matku Usanbajovu, jak tato bude ráda a jak pospíší si s odpovědí. Ale běda! dnové míjeli za dny, měsíce za měsíci a odpověď přece jen nepřicházela . . . A Marazgalí upadl v temné zoufalství . . .

— Vše zemřeli, vše! . . . — pravil, lámaje rukama: — i máti zemřel, i strýc zemřel . . . Nikdo nezůstal!

Ba i jakási zloba ovládala ho po chvílích.

— Proč, Nikolajčik, máti ne věří, na poštu nejít? Proč máti rodil mne? Zabit máti, zabit!

— Co to mluvíš, Usanbaj, Bůh buď s tebou!

— Bůh s tebou, Bůh s tebou . . . Jaký Bůh? Kde Bůh? Proč Bůh vyhnanství dělal?

Nevěděl jsem, co odpověděti na tuto otázku, i mlčel jsem a Marazgalí žalně přimlaskával jazykem po svém zvyku a klesnuv na lužko, poddával se „chapě“. Tak jmenoval svůj mračný splean, v němž se někdy nalezal po několik dní, kdy nemohlo ho nic zajímati, ani rozveseliti, kdy všechen svobodný čas mimo práci ležel jako kláda, na pryčnách, zakryv se chalátem, těžce vzdychal a stále rozmýšlel a přemýšlel . . . Gončarov dobře přeložil slovo „chapa“ ruským slovem „dumka“. Jednou večer byl zvláště smuten a když dorážel jsem na něho s neodbytnými otázkami, vysvětlil mi:

— Ach, Nikolajčik! Dnes máti pláče . . . Dnes jel já vyhnanství . . . Otec, bratr . . . Máti křičel, plakal . . . Ach!

A náhle spráskl ruce a sám zasypal mne otázkami:

— Proč, pověz, Nikolajčik, přišel člověk na svět? Proč je vyhnanství na svět? Proč Urus zákon ošklivý? U nás zákon lepší: Zabil člověk — sám hlínu jez! Palice dolů! Na kůl píchnou! A tady vyhnanství . . Trápit se, plakat . . Ach! . . náš zákon lepší. Umřít je třeba Nikolajčik!

Hleděl na mne očima plnýma slzí a já žasl jsem při myšlence, že pro Marazgalího není v budoucnosti skutečně lepšího východu. Těšil jsem ho však, jak jsem mohl, snaže se rozehnati černé myšlenky o smrti a dáti jim jiný směr.

Ale „chapa“ pokračovala, stávajíc se tím temnější a úpornější, čím více se blížilo léto, čím jasněji zelenaly se za zdmi věznice vrchy a čím silněji vnikala k nám vůně rozkvetlého šípku a modravého rojovníku, tím více zdraví Marazgalího bylo docela pochroumáno: po celé léto kašlal, někdy i krev, a chytal se za bok, naříkaje na bolest.

— Marazgalí, říkali mu dozorcové: — proč bys nezalichotil felčarovi? Jsi takový hlupák, všecek se dořídíš!

— Nechci lichobit, — odvětil, smutně se usmívaje: — říkali by: lichobník, lichobník Marazgalí. Nechci.

A nezřídka musil jsem proti jeho vůli a přání prositi felčara, aby ho osvobodil na několik dní od práce. Líhal potom po celé dny někde na dvoře, zahalen do chalátu a oddával se svým zasmušilým myšlenkám. Ke konci léta se přece zotavil, byl veselejší a stal se opět na čas duší komory i vší trestnice. Zase skotačil, rval se, žertoval s trestanci a dřel se v práci. Vrátila se mu naděje, že dostane psaní z domova.

— Zazpívej něco, Usanko, — říkali mu trestanci, žertujíce a on začal zpívavě přednášeti svou zamilovanou:

Mal sem džinku,
mal sem milku,
jel sem v les po dříví,
ošidila holoubka.

Neznal dále slov této písně, ba ani nechápal smyslu tohoto popěvku, jejž uměl; ale tím mileji zněla v jeho ústech ona zkomolená slova a tím větší vyvolávala smích.

— Ne, zazpívej „stařenku“, pořádně ji zazpívej a zatanči!

Marazgalí se začervenal a odepřel. Tu kterýsi ze smělých vstoupil do prostřed zástupu kupícího se kolem něho, a začínal tančiti a zpívat:

Stařence je kopa let,
mladice, ta nemá let!

Marazgalí, uslyšev známý a milý nápěv, nevydržel toho a začal si také pozpěvovat a mile se ukláněl, dupaje na místě, napodobuje tak dívky, jak chodí v chorovodech, a k dovršení podobnosti mával při tom šátečkem.

Oj, stařenka sestarala,
ty, mladice, jen osměl se!

Někdo třetí tleská dlaněmi v takt.

Ale náhle když zpozoroval na blízku mne, nebo některého z dozorcův, libujících si v jeho pění a tanci, Marazgalí přišel do hrozných rozpaků, přetrhl píseň v půli slova a provázen všeobecným smíchem, utekl do svého koutka v komoře . . .

Nalezal se ve stálém pohybu: nyní mohl jsi ho potkati v chodbě zápasícího se kterýmkoliv z trestanců, nebo vesele si pozpěvujícího svou „Mal sem džinku“; za minutu — pak uviděti ho sedícího nad knihou, nebo jak si váže tatarský fez z mých starých hedvábných kapesníků; a zase za minutu — jak prochází se po dvoře a zvědavě pozoruje vlaštovky, kroužící kolem svých hnízd. Ale tu byla pozornost jeho upoutána mladým holubem, který usedl si u krylca (vchodu) věznice a za dřevěným sloupkem nepozoroval, že blíží se člověk. Okamžitě se Usan proměňuje: jako kočka natáhl do předu hlavu a jednu ruku, kdežto druhou jaksi divně zatkl do zadu, a přikrádal se po písku dvora opatrnými, neslyšitelnými kroky k označené oběti. Tvář jeho přijala dravý výraz, oči sálaly jak u zvířete, v němž probudil se přirozený lovecký pud a on se všecek převrátil z delikátního a dobrosrdečného Marazgalího, jehož znám a tak mám rád, v prvotního divocha, v krvežíznivého a nebezpečného syna stepí. Mžik — a zadívavší se holoubek třepetá se v obratné ruce, jež ho uchvátila, bije silně křídly a trousí peří po dvoře. Trestanci po koutech dvora volně se procházející, přivábeni hlukem, běží na místo děje a smíchem i výkřiky odměňují Usankovu hbitost. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, 7. února 1904. Číslo 5.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 6 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

M. VOTRUBOVÁ-HAUNEROVÁ:

RYTÍŘSKÁ ROMANCE S POHYBLIVÝM LETOPOČTEM.

Pan rytíř seděl za stolem
a s ním tři vzácní hosti,
o kráse žen svých mluvili,
chválili jejich ctnosti.

Ti tři se právě vraceli
po delším čase domů —
Pan rytíř zprávy dával jim
a dobré víno k tomu.

Děl první: „Moje manželka
jak jeptiška je živa —
Jak anděl chodí po hradě
a zbožné písně zpívá.“

Řek' druhý host: „Tak mnohé z žen
jen ctnostné mají larvy —
Však přísahám: Mé ženy líc
stud poctivý vždy barví!“

A třetí zvolal: „O svou čest
já nemusím se třásti —
Mou ženu nikdo nedoveď
by důvěrným slovem zmásti!“ —

Pan rytíř, ten byl svoboden.
Když První choť svou chválil,
myslil na její polibky
a k připitku číš nalil;

když Druhý svoji jistotu
až ku přísaze vedl,
žár cítil měkkých objetí
a nadšeně číš zvedl;

když Třetí ženu velebil
pak slovy nadšenými:
Vzpomínal noci včerejší
a připíjel si s nimi . . . .

PÍSNIČKA.

Přišli k nám zpěváci
staří, prostí —
Zpívali písničku
o věrnosti —
Děvčata si ji hned notovala —
Družka však družky se tajně ptala:
„Nevíš snad, dušinko moje milá —
co to ta věrnost asi byla?“ . . . .

KAREL SCHEINPFLUG:

PERLY V OCTĚ.

II.

Živé obrazy.

Chcete-li dobyti pronikavého úspěchu u obecenstva, ctižádostivý mladý muži, není třeba, abyste psal tlustou vědeckou knihu, pro niž byste musil prožiti několik roků nad zaprášenými rukopisy archivů, nebo abyste hledal léčivé serum proti tuberkulose, vychovával kolonie bacilů a trápil nevinné králíky a morčata; také není třeba, abyste skládal historickou tragedii jemně ciselovaným veršem, nebo abyste pomaloval třicet čtverečních metrů plátna osmdesáti osobami v životní velikosti. A co pravím: není třeba! Nesmíte tak činiti! Neboť všecky tyto prostředky vyžadují nadání a dlouhé práce a výsledek jest pochybný. Lákají-li vás triumfy operních tenoristů a houslových virtuosů, nezapomeňte, mladý muži, že houslovým králem může se státi jen ten, kdo vydržel býti čtvrt lidského věku houslovým otrokem. Příprava operních tenoristů bývá sice obyčejně poněkud snazší a kratší, ale . . . vy jste, příteli, ná-[illegible] a pak . . . vždyť vy ani nemáte krásný tenor, nýbrž velmi špatný baryton. A třpytnými řády, stříbrnými poháry a zvučnými tituly závodních jezdců se dokonce nedejte svésti. Ujeti na kole šedesát kilometrů za hodinu je přece jen veliká námaha, můžete při tom zlomiti nohu, uloviti zánět pohrudnice a hlavně . . . to již patří minulosti. Dnes jsou při závodech cyklistů tribuny prázdny.

Povím vám o jiném prostředku, ctižádostiví mladí muži, o prostředku, jenž vede k cíli rychle a jistě, k němuž není třeba žádného talentu a jenž nevyžaduje skoro žádné práce: chcete-li dobyti pronikavého úspěchu u obecenstva, uspořádejte mu ž i v ý o b r a z.

O vhodnou příležitost není v českém životě nouze. Na počátku minulého století žil v Čechách jistý počet nepokojných a všetečných lidí, kteří si vytkli za úkol probouzeti náš národ z líbezného spánku k nepříjemnému životu. Nyní připadá na každý rok několik výročních dnů jejich stých a stých padesátých narozenin, jejich čtyřiceti nebo padesátiletého úmrtí, a tato jubilea národ oslavuje z neznámých příčin. Data naleznete v každém lepším kalendáři a před samým jubilejním dnem upozorní vás noviny. Kdyby se vám žádný z těch dnů nehodil, vzpomeňte, že 6. července byl upálen mistr Hus, že 8. listopadu byli jsme poraženi na Bílé hoře a 14. července dobyli jsme na Žižkově velikého vítězství. Lipany, Tachov, Domažlice, volba Poděbradova . . . celá česká historie jest vám k disposici. Můžete se také pohroužiti v dějiny své obce, které vám objeví mnoho památných dnů. Neuplyne-li záhy padesát roků ode dne, kdy vaším městem projela první lokomotiva? pětadvacet od založení místního gymnasia a patnáct od otevření okresní nemocnice? Nebude-li slaviti v brzku vaše Beseda své třicetileté, Sokol dvacetileté a klub footballistů tříleté trvání? A že nepropasete lákavé příležitosti, jíž vám poskytne život současný, otevření tělocvičny, matiční slavnost, svěcení střeleckého praporu,, očekávám bezpečně od vašeho důvtipu.

Není třeba ničeho více, než upozorniti na významné datum některý ze dvaačtyřiceti místních spolků, které čekají celý rok na příležitost k rozvinutí činnosti, a nabídnouti slavnostnímu výboru své služby k uspořádání živého obrazu. Pro ostatní program večera nemusíte hnouti prstem. Proslov přednese ochotně pan učitel Novák, přednášku prosloví pan profesor Horák; má-li býti zpěv, zapěje pěvecký spolek Lumír, má-li se hráti divadlo, je to věci ochotnického spolku. Vy pořádáte živý obraz, více nic. —

Všecka vaše práce bude tedy ta: Pozvete ta a ta děvčata (seznam vám zapůjčí jednatel slavnostního výboru) na určitou hodinu do té neb oné spolkové místnosti a tam jim vyložíte, jaké si mají poříditi šaty. Požádáte náčelníka Sokola, aby vám vybral několik mladých, statných borců, a jsou-li náhodou doma nějací akademikové, jistě vám také svého účinkování neodeprou. Potřebné rekvisity: sádrové poprsí oslavencovo (nemusí být přesné; Dobrovského možno nahraditi Kolárem, Tyla Havlíčkem atd. — na tu vzdálenost toho nikdo nerozezná), prapor s českým lvem, několik květináčů s vavříny nebo oleandry, nějaký kus červenobílé látky obstará vám jednatel slavnostního výboru. Pak provedete jednu nebo dvě zkoušky a jste s přípravami hotov. Nestojí tolik slávy za tak málo práce?

Že byste svůj plod vystavil před prázdným domem, toho se neobávejte. Jméno nějakého Dobrovského nebo Kolárovo arci nikoho do divadla nepřiláká, o zpěv a hudbu „národ muzikantů" valně nestojí a přednáška i proslov jsou osvědčenými prostředky k odstranění obecenstva. Ale vždyť vy chystáte živý obraz, nejvyšší požitek, jaký lze obecenstvu z oboru umění poskytnouti! A v tomto obraze zaměstnáte čtyřicet mladých děvčat — jejich maminky, sestry a tety naplní vám celý parter. Jejich ctitelé přijdou z lásky, švadleny ze zvědavosti a kamarádky ze závisti. Bláhové obavy!

— A hlavní věc?

— Co nazýváte hlavní věcí, mladý muži? Snad ne otázku, j a k se mají živé obrazy sestaviti? Vskutku? Ale vždyť není na světě nic snazšího než to.

Vybéřete dámu vysokého vzrůstu, jež se obleče v bílé splývající roucho, obepjaté zlatým pásem. Na hlavě může míti korunku nebo vavřínový věnec. Bude představovati Vlast, Slavii, bohyni Dobra nebo Krásy, Osvětu, Svobodu, Pokrok . . . jak komu libo. Bude dobře, bude-li štíhlá a bude dobře, bude-li míti řecký nos. Hlavní je však, abyste pro tuto roli získal některou mladou paničku; neboť kdybyste ji svěřil jedné z účinkujících čtyřiceti děvčat, odřeknou vám ostatních devětatřicet spolupůsobení. Tuto dámu usadíte ve středu pozadí na vyvýšené místo (vyvýšené místo obstará jednatel). Jde-li o oslavu vynikajícího muže, postavíte před ní na podstavci sádrové poprsí (viz výše) a ona nad ním bude držeti vavřínový věnec nebo palmovou ratolest. Oslavujete-li otevření veřejné budovy, dáte na místo poprsí model nebo obraz budovy a vaše Vlast, Slavie atd. vztáhne nad ním ruce, žehnajíc. Při slavnosti matiční přitulí se k ní malý hošík nebo děvčátko a bude nahlížeti do velké knihy, rozevřené na jejím klíně. (Viz obrázek na vignetě matičních zápalek). Jako Osvěta, Pokrok, Svoboda bude zdvihati hořící pochodeň nebo kynouti pravicí vzhůru.

Ostatní dámy rozestavíte po obou její stranách ve velikém polokruhu. Oblečeny mohou býti jako Musy, Víly, andělé atd. dle povahy věci a bez ohledu na ni. Oblekem zvláště výhodným je selský národní kroj z Plzenska, jenž se hodí do jakéhokoli živého obrazu. Některá může míti ruce volně spuštěny, jiná může se opírati o rameno sousedčino, držeti ji kolem krku a podobně, jak to vídáte na skupinových

podobiznách zakyňšících ústavů. Hlavním vašim vodítkem při jejich rozestavování budiž, aby bylo každou viděti celou, vždyť peníze za kostým nevyhodí ráda žádná žena zadarmo.

Za obloukem dívek umístíte Sokoly v kroji a studenty v čamarách a poděbradkách, ukazující nadšeným gestem na sádrové poprsí a žehnající Vlast, nebo mávající čapkami. Několik jich stane po obou křídlech, rozkročeni jako při soubojovém výpadu, s napřaženými kordy. Jeden Sokol nebo student vztýčí se za Čechii, Osvětou, Svobodou, třímaje červenobílý prapor s českým lvem. Při slavnostech dělnických nahradíte Sokoly dělníky v modrých bluzách. Ale ani jindy nemůže býti na škodu, umístíte-li ve svém živém obraze nějakého muže práce, snědého a vousatého, s napřaženým kladivem. Můžete připojiti také cyklistu a cyklistku s ověnčenými koly. Pak oddělíte několik selských dívek od ostatních a utvoříte z nich v popředí skupinu rozsévaček a žneček. Můžete si přáti někdo ještě více?

Tento recept stačí vám pro všecky případy. Menší změny nemohou uškoditi, jsou však celkem zbytečny.

A nyní se vžijte v slavné chvíle, které vám připraví tato nepatrná práce.

Před oponou zaznívá nekonečný slavnostní proslov, pořízený okresním básníkem, a obecenstvo ani nedutá — k vůli živému obrazu snese obecenstvo trpělivě i takovou trýzeň, jakou je mu deklamace proslovů. A za oponou sestavujete vy svůj živý obraz.

„Nuž rozepni svou peruť ocelovou“

(v každém dobrém proslovu se rozpínají peruti) —

napomenete účinkující, aby byli připraveni.

„Rozbijte pouta, která národ tíží!“

(v každém dobrém proslovu se rozbíjejí pouta) —

druhé napomenutí a signál zvoncem. V orchestru „Kde domov můj“ a opona jde vzhůru. Úžaslým zrakům diváků zjeví se vaše dílo. Slavie, Osvěta, Svoboda vznáší svou pochodeň, věnčí sádrové poprsí, nebo vztahuje žehnající ruce, čtyřicet dívek v národních krojích drží se kolem krku a pod pažím, Sokolové mávají čapkami a napřahují své kordy, rozsévačka rozsévá, velocipedy se třpytí . . . a mezi tím vším krčí se sádrová hlava překvapena a ustrašena před hroty kordů, které míří na její tvář, před napřaženým kladivem kovářovým, hrozícím ji rozbít na prášek, před šesti sty páry vyvalených očí diváků, před taktovkou kapelníkovou, vzletující vysoko nad rampu. Několik vteřin napjatého ticha . . . pak první salva potlesku. Opona padá, však znovu již se vznáší, potlesk hlučí silněji a silněji. Maminky tleskají radostí ze svých dcer, švadleny pýchou nad svými výtvory, terciani z vlastenectví a všichni z unesení krásou vašeho díla. Tato skupina pestře oblečených lidí s dřevěnými gesty zdá se jim symbolisovati bůh ví jaké veliké ideje a sálati nejvznešenějšími city, jimiž se kdy zachvělo jejich nitro. Při třetím vzletu opony zapálí sluha bengál, červené reflexy kmitnou po bílých šíjích děv, hroty kordů se zalesknou krví, sádrová tvář se pokryje žhavým ruměncem, „Kde domov můj“ přejde v „Hej Slované“, potlesk vzkypí vodopádem a první výkřiky „výborně“, „sláva“ vpadnou v jeho rachot. Krev rozprouděná zuřivým tleskáním vrazí do tváří, oči se rozžhavují, potlesk a volání rozhučí se v orkán a radostné vzrušení přechází v extasi. Bengálský oheň již dávno dohořel, matce Slavii klesá ruka s palmovou ratolestí, napřažené kordy se chvějí, prapor se kýve sem a tam, celý obraz se pohybuje, jakoby se měl rozpadnouti; a ovace neutuchá a opona koná po dvacáté, po třicáté svoji pouť.

A to všecko platí vám, mladý muži, vám, vašemu dílu! Můžete se opíjeti tou slávou. Můžete se dáti unésti tím všeobecným nadšením a v závratu výše uvěřiti ve svou vlastní velikost.

Uschován mezi kulisami, vidící a neviděn, můžete přimhouřiti oči a vžíti se v pocity Samsonovy před zřícením filistínského chrámu. Což nechvěje se pod vámi vskutku země? neboří se stěny, nepuká strop, nepohybuje se velký lustr?

Pak pojednou opona klesne a již se nepohne. Proč? Nevíte. Bezpochyby, že dělník, jenž ji vytahoval, pozbyl už sil. Tlumený potlesk za ní ještě chvíli proudí, opadává, až zanikne. Živý obraz se rozpadává a jeho postavy valí se do kulis. Procitáte . . . Avšak nechť následuje nyní program jakýkoli, Dvořákova „Husitská“, Beethovenova „Devátá“, drama Ibsenovo, vše bude jen bledým stínem vedle vašeho díla. Této noci, mladý muži, můžete spáti na bobku.

LUDVÍK ANT. TIMOTHEUS:

Z PÍSNÍ SAMOTY.

(Po ztrátě rukopisu.)

Tak je as matce, když jí děti zemrou,
A která nemá nic, než ty své děti . . .

Já vstal dnes časně, Praha ještě spala,
A chtěl jsem na nich něco urovnat,
jak Morfeus mi radil v nočním tichu,
A ony pryč . . . Pryč byly děti mé . . .
Já hledal, hledal, marné hledání . . .
Já hodil na se nejnutnější oděv,

Jak nad mou hlavou kdyby požád plál,
A běžel hledat děti ztracené,
Na březích Vltavy, tam před památným domem,
Kde jednou se Smrtí jsem zápolil,
Tam znovu zas jsem prožil všecku úzkost,
Jež hořela mi tenkrát v duši mé . . .
A možná, větší byla dneska ještě,
Vždyť tenkrát šlo jen pouze o muj život,
Však dneska, o mé děti, děti moje,
Jimž dal jsem svoji krev a mozek svuj,
O děti moje, drahé moje děti,
Jež vlastní vinou svou jsem včera ztratil,
Jež požaty jsou v slasti největší,
Již země mohla srdci mému dát,
I v bolu největším, jejž poznal jsem,
V těch týdnech adventních a v novoroční čas,
Jež v rozechvění, v úzkostech jsem zrodil,
a na ně potom s úsměvem se díval,
Když muka hrozná na čas odstoupila . . .

A zoufalství mi omámilo duši,
A jako šílenec jsem běhal ranní tmou . . .

(Po nalezení rukopisů.)

Dnešní má noc a den snad obrazem být měly
Celého života,
Radost má v duši, dříve však jí hřměly
Bolest a temnota . . .

KOSMICKÁ.

Aetheru vlnění stále nás nese,
Stále nás nese teď výše a výš,
Jak jdeme společně v sluneční záři,
Stále nás ponese ve hvězdnou říš.

Od hvězdy k hvězdě a od nebe k nebi,
Stále teď, drahá má, letíme tak,
Stále tak budeme lítati spolu,
Třebas nás dělil teď života mrak.

Třebas bych nikdy už nestiskl ruku,
Andělsky ve struny která zná hrát,
Stále jdem společně ve hvězdném zvuku . . .
Proto teď k obloze zírám tak rád . . .

THEORIE VALTA WHITMANA.

(Walt Whitman: Vyhlídky demokracie s třemi články kratšími. Otázek a názorů sv. VIII. Přeložil V. A. Jung. Jan Laichter. K 1.50.)

Kdo by čekal snad podle titulu, že najde v knize výklady o ústavách budoucích států demokratických, o všeobecném právu hlasovacím, o úpravě existenční rovnosti a jiných podobných věcech, byl by arci důkladně zklamán. Whitmanova hlavní rozprava i tři připojené drobnější stati neobsahují nic jiného, nežli jeho theorii ideální literatury americké, té, o kterou pokusil se prakticky svými proslulými Stebly trávy. Jeho vývody jsou neseny touž nadšenou vírou v neobyčejné poslání americké kultury jako jeho věštecká poesie. Tam, na nesmírných rozlohách panenské půdy, z davů jarých sebevědomím mládí a nevyužité, nezdržené, kypící tvořivosti, za podmínek majetkových, politických a socialních, o jakých ani nesní se Starému světu, jen tam může vzejít pravý, krásný den lidstva, uskutečnění všech tužeb a nadějí, jež člověk o šťastném životě může mít. Nedosáhne se ho bůh ví jakými výmysly zákonů a společenských zřízení. Bude teprve tehdy, až každý bude moci žít úplně po svém, nesa sám v sobě vlastní svůj spolehlivý zákon a vlastní své spolehlivé měřítko: vrchol demokracie bude vrcholem individualismu. K tomu však je třeba pracovat s ohnivým zápalem k obnově a přípravě duší. A zde vězí úkol Whitmanovy americké literatury. Musí být od kořene naprosto jiná, nežli byla a jest literatura Starého světa, prosáklá dodnes duchem feudálních aristokracií. Třeba vděčně uznávajíc, co velkého vykonali literární geniové evropští (Whitman umí je tak upřímně ocenit!), musí vytrhnout se ze všech přejatých vyžilých způsobů a chytrostí a musí utvořit se zcela od počátku a samostatně ve smyslu potřeb a cílů právě amerických. Jest její povinností, aby vyslovila úchvatné sliby, jež utajeny dřímou v milionech kvasících, chaoticky vířících a překotně hledajících zástupů. Na ní jest, aby v prorocké tuše uzřela a všem na oči postavila skvělé arcitypy člověka, osvobozeného vnitřně a vnějšně, rozvíjejícího plně a volně veškero tíhnutí své bytosti, člověka, jak jen Amerika je s to jej zplodit. Nesmí dát se lekat a srážet zdánlivými nesrovnalostmi, pošetilostmi a zlořády přítomnosti. Ve všem musí umět najít zázračné símě oslňující budoucnosti a k ní musí se upírat její vzplanulé zraky, k ní musí ukazovat a podněcovat každé její slovo.

V knize Whitmanově přijde často vzpomínat na nedávnou přednášku p. Šaldovu o národnosti v umění vytištěnou také ve Volných Směrech. Odstavce Whitmanovy mají na více výhodu ovzduší, z něhož vyšly: ovzduší, jež ovšem vnuká jinou žhavost a unesenou přesvědčenost nežli naše. V čem p. Šalda a Whitman nejvíce k sobě se blíží, jest asi poměrné číslo těch, kteří je slyší. A přece kniha Whitmanova nevztahuje se toliko na americkou literaturu, nýbrž na pravé a

velké umění vůbec. Pro naši přítomnost tak zvláště by se hodil na př. tento úryvek: „Pravím, že národ může míti a dávati do oběhu celé řeky a moře velmi slušných tiskovin, žurnálů, měsíčníků, románů, knihovniček, básní atd., — takových, jaké dnes Státy mají a dávají do oběhu, — nesporné užitečnosti a ceny, — sta nových svazků, rok co rok sepsaných a sem dopravených, dost úctyhodných, ba nevyrovnaných svou čiperností a vybroušeností, s dalšími sty či spíše miliony (pomocí výdělného kořistění nebo krádeže, jak shora naznačeno) rovněž hozenými na trh, — a proto pořád ještě ten který národ, země, přesně řečeno, nemusejí míti vůbec žádnou literaturu." Nepřipadá vám, jakoby to bylo napsáno o naší literatuře?

Překládat dlouhé a spletité věty Whitmanovy není jistě snadno. Bylo by potřebí hodně mnoho času, aby dosáhly v češtině nejvyšší srozumitelnosti a lehkosti, jaké jsou schopny a jaká by vyhověla všem čtenářům. Whitman ovšem má jistou podobnost s Ruskinem: Angličané sami potřebují společnosti, aby jeho temnoty vyjasňovala.

VOLTAIRE:

POVÍDKA O DOBRÉM BRAMÍNU.

Na svých cestách potkal jsem starého bramína člověka to velmi moudrého, duchaplného a velmi učeného: mimo to byl i bohat a proto tím moudřejší: neboť nepotřebuje ničeho, nemusil klamati nikoho. Jeho domácnost byla velmi dobře řízena třemi krásnými ženami, které se snažily jemu se zalíbiti; když se pak nabavil se svými ženami, zabýval se filosofií.

Blízko jeho domu, který byl krásný, plný ozdůbek, obklopen pěknými zahradami bydlela stará Indka, bigotní, hloupá a dosti chudá.

Bramín pravil ke mně jednoho dne: „Raději bych se byl ani nenarodil." Ptal jsem se ho, proč. Odvětil mi: „Hloubám po čtyřicet let, to je čtyřicet let zkažených; vyučuji druhé a nevšímám si ničeho: tento stav vnáší v duši mou tolik ponižujícího a znechucujícího, že mi je život nesnesitelný: narodil jsem se, nahlédl jsem do času a nevím, co to je čas; nalézám se na bodu uprostřed dvou věčností, jak říkali naší mudrci, a nemám žádné ideje o věčnosti; jsem složen z látky; přemýšlím, a nikdy jsem se nemohl pochopit, co nám praví myšlenka: nedbám zda moje chápání je ve mně jednoduchá schopnost jako schopnost kráčeti, tráviti, a zda myslím svojí hlavou jako beru svýma rukama. Nejen princip mé myšlenky je mi neznám, ale i princip mých duševních hnutí je mi skryt: nevím, proč existuji; ostatně kladou mi lidé den co den otázky o všech těch věcech; musím odpověděti a nevím, jak bych jim správně odpověděl; mluvím mnoho a potom zůstanu zmaten a zahanben sám před sebou.

„To je mnohem horší, než když se mne lidé ptají, zda Brahma byl stvořen Višnou, či jsou-li oba od věčnosti. Bůh je mi svědkem, že o tom nevím ani písmene, a je to dobře vidět v mých odpovědích. Ach, důstojný otče! říkají mi, poučte nás, proč zlo zaplavuje celý svět. A mě to dělá právě tolik starosti jako těm, kteří mi kladou tuto otázku: říkám jim někdy, že vše je nejlepší na světě, ale ti, kteří o vše přišli, nebo kteří byli zmrzačeni ve válce, tomu nevěří, a já také ne; uzavírám se doma sklíčen svojí zvědavostí a nevědomostí. Čtu naše staré knihy a ty množí moji temnotu. Mluvím se svými soudruhy: jedni odpovídají, že je třeba těšiti se ze života a dělati si blázny z lidí; druzí myslí, že něco vědí a ztrácejí se v ideách prazvláštních; vše to zvětšuje bolestný pocit, který zakouším. Častokráte málem upadám do zoufalství, když uvážím, že po všem svém hloubání nevím, odkud přicházím, ani co jsem, ani kam jdu, ani čím se stanu."

Stav tohoto dobráka mně věru dělal starosti: nikdo nebyl rozumnější, ani svědomitější, než on. Chápal jsem, že čím měl více světla ve svém vnímání a citu ve svém srdci, tím byl nešťastnějším.

Téhož dne uzřel jsem stařenu, která bydlela v jeho sousedství: tázal jsem se jí, byla-li kdy zarmoucena proto, že nevěděla, jakou má duši. Nejen že nerozuměla mé otázce: nýbrž nikdy také neuvažovala ani okamžik ve svém životě o věcech, které trápily bramína; věřila v metamorfosy Višnovy z celého srdce svého, a až měla někdy sotva tolik vody z Gangu, že se stěží umyla, věřila, že je nejšťastnější ženou na světě.

Překvapen štěstím tohoto ubohého tvora, vrátil jsem se k svému filosofu a pravil jsem mu: „Nejste zahanben svým neštěstím v době, kdy před vašimi dveřmi žije starý automat, který na nic nemyslí a žije spokojen?" — „Máte pravdu," odvětil mi; „pravil jsem si stokrát, že bych byl šťastnějším, kdybych byl tak hloupý, jako má sousedka, ale přes to nechtěl bych takového štěstí."

Tato odpověď bramínova udělala na mne větší dojem, než vše ostatní; zkoumal jsem sám sebe a shledal jsem, že bych nechtěl býti šťasten s podmínkou: býti hlupákem.

Navrhl jsem to některým filosofum, a oni byli mého náhledu. „Ostatně," pravil jsem, „je hrozný odpor v tomto způsobu myšlení: neboť oč se konečně jedná? býti šťasten. Co záleží na tom, jsem-li duchaplný či hlupák? Nad to více: kteří jsou spokojeni svou bytostí, jsou šťastni, kteří uvažují, ne-

jsou si jisti, že dobře uvažují. Je přece jasné," pravil jsem, „že je třeba vybírati, co nemá společného smyslu, jestli jen tento smysl přispívá k našemu nedostatku." Všichni byli mého náhledu, a přece nenašel jsem nikoho, kdo by přál cestu býti hloupým aby byl spokojen. Z toho jsem dovodil, že, kdybychom zavedli stav štěstí, zavedli bychom ještě více stav rozumu.

Ale uváživ o tom, uvěřil jsem, že je lépe dáti přednost rozumu než štěstí, to jest býti velikým bláznem. Jak pak tedy může se vysvětliti tato kontradikce? Je třeba mnoho o tom hovořiti.

Přel. **Zd. J. Černý.**

DĚTSKÝ KOUTEK.

Dali jsme čtenářům tohoto koutku dvě otázky: 1. Který z českých králů se vám nejlépe líbí? A proč? 2. Ve které době vedlo se českému lidu nejlépe? A proč? Již došla řada odpovědí. První část jich dnes uveřejňujeme:

1. Nejlepší král český byl Jiří z Poděbrad; protože: Měl rád chudý lid a zachovával zvyky české. Vládl moudře a spravedlivě. Lid český ho miloval. 2. Nejlépe se lidu českému vedlo za panování Karla IV., protože: Karel IV. lid český neutiskoval a dbal o pořádek v zemi.

Milada Veselá,
žákyně Vb. třídy v Benešově.

*

Nejlepší král český byl Jiřík z Poděbrad, protože byl český a spravedlivý. Nejlépe se vedlo za krále Jiřího. Protože vládl spravedlivě.

Svatopluk Veselý,
žák III. třídy v Benešově.

*

Čtu rád „Dětský koutek" a velice mne těší, že mohu na Vaše otázky odpověděti.

Král Karel IV. líbí se mi ze všech českých králů nejlépe, protože pečoval o svůj národ všemožně, miloval českou řeč a nevyhledával válek.

Také za krále Karla vedlo se českému lidu nejlépe proto, že zveleboval obchod, řemesla, rolnictví, hornictví a dal sázeti vinnou révu. Založil lázně Karlovy Vary, v Praze universitu, dal stavěti Nové město pražské, kostel sv. Víta, kamený most a hrad Karlův Týn.

Napsal jsem Vám, kterého z králů českých mám nejraději a těším se, až Vy nám řeknete, který zase Vám se líbí. Uctivě Vás pozdravuje Váš vděčný čtenář

Stáňa Vrtílek,
žák V. třídy obecné školy.
Ve Vyškově dne 24. I. 1904.

*

I. Mně se nejvíce líbí král Jiří Poděbradský, protože byl z domácího rodu, při tom stoupenec Jana Husa a vzorný panovník.

II. Českému lidu se vedlo nejlépe za doby Karla IV., protože tento také vzorný panovník zvelebil zemědělství, stavitelství, umění a založil r. 1348. vysoké učení v Praze.

Miloslav Číha,
žák IV. tř. ob. šk. na Smíchově.

*

Dovoluji si poslati též odpověď na otázky ve Vašem váženém listě „Besedy Času" v dětském koutku uveřejněné:

I. Na první otázku „který král český se nám nejlépe líbí a proč?" Na první místo kladu krále a císaře Karle IV., který země české po svém otci zanedbané, obohatil, rozmnožil, bezpečností a spravedlností povznesl, památek slavných a krásných mnoho zřídil: universitu, Karlštejn, most v Praze, kostel sv. Víta, sv. Karla, sv. Jindřicha, panny Marie Sněžné, sv. Štěpána a klášter na Slovanech a mnoho a mnoho jiného, i také proto, že on první po dávných časích byl zase jazyka českého milovný.

Za druhé líbí se mně též Jiří Poděbradský, Čech urozený, věrný, statečný v boji, moudrý ve správě země, tak spravedlivý, že ho po smrti krále Ladislava i nepřátelé volili za krále k přenesmírné radosti všeho lidu.

Na druhou otázku „ve které době vedlo se lidu českému nejlépe a proč?"

Dobře se vedlo lidu za krále Karla IV., za jehož dlouhé vlády země bez válek byly a bohatly obchodem i řemesly.

Dobře se vedlo i za Jiřího z Poděbrad, jenž sice mnoho válčil, ale vždy hleděl o dobro lidu. Roboty do těch dob selský lid český nepoznal.

A dovolím si, prosím, ještě připsat, co zapomenula jsem dodat, že když za krále Karla IV. vypukl v Čechách hlad a mor, tu císař obětavě pomáhal, dav k obživě lidu stavěti zeď na Petříně nazvanou hladovou.

S dychtivostí jako vždy budu očekávat dětský koutek, neboť ten nejraději čtu, a zvláště teď, zda odpověď moje přibližně správná byla. V hluboké úctě se poroučí

Božena Rafaelová,
žákyně I. měšť. školy v Plzni.

(Pokračování.)

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

Přistupuji také, nespokojen s krutou hrou, vymyšlenou mým žákem a jsem hotov dáti mu mravné naučení. Avšak naučení ukazuje se býti zbytečným — Marazgalí se opět všecek proměnil: tiskne tak něžně ke svým prsům přestrašeného ptáčka, s takovou láskou a opatrností hladí ho rukou po peříčku a tvář jeho září takovou měkkostí a láskou, že brvy moje mimoděk se vyjasňují. Dříve než mohu se docela přiblížiti, Marazgalí zdvihá holoubka vzhůru a otevírá dlaň: polekaný zajatec jakoby několik okamžiků se rozmýšlel, ale potom střelou zdvihne se k obloze a začíná pod ní radostně kroužiti, provázen radostným smíchem kobylky a vnímavými, zářícími hledy Marazgalího . . .

Se zatajeným nepokojem stopoval jsem však toto patrné vzkříšení, obávaje se, že je dočasné a že potrvá nedlouho. A skutečně: dík své neopatrnosti při práci, — před níž nebyl jsem s to, abych ho uvaroval, — v měsíci říjnu, kdy nastoupil hnilobný severní podzim, větrný, brzy se sněhem, brzy s deštěm nebo s nenadálým mrazem, Marazgalí se silně nastudil a roznemohl se zánětem plic. Opilec felčar nechtěl ho uložiti do lazaretu a stále se mne dotával: proč se tak starám o to „zvíře“? Ale když jsem mu pohrozil, že budu si stěžovati přednostovi věznice, tedy splnil ihned všecka má přání, věře přehnaným pověstem o mém vlivu na Lučezarova. Ostatně, když i Marazgalí přestál šťastně tuto nemoc, tedy mohl děkovati jedině své mohutné přirozené konstituci a nikterak ne péči nebo umění tohoto omezeného aeskulapa. Dělal jsem se své strany vše pro Marazgalího, co jsem jen mohl, dělil se s ním o vše to, co jsem sám měl a všecek svobodný čas proseděl jsem poblíže jeho lůžka. Mluviti mnoho nesměl, hleděl na mne však vřelýma, vděčnýma očima a vlídně se usmíval. Jednou tázal se mne šeptem:

— Já zemru, Nikolajčik, ne?

Spěchal jsem odpověděti mu záporně, ba rozesmál jsem se strojeným smíchem, ač jsem v nitru nebyl přesvědčen, že není nebezpečí, a Marazgalí vroucně stiskl mou ruku. Přestál tuto těžkou nemoc, ale potom se mi často vyznával, že se silně bál smrti a vášnivě si přál zůstati na živu.

Zatím v mé hlavě uzrál plán, že vysvobodím Marazgalího z vyhnanství a vrátím ho domů. Plán tento zakládal se v tom, že podám jménem Usanbajovým na nejvyšší místa prosbu, v níž vylíčím celou jeho smutnou historii, všecky fakty a příčiny, které ho zahubily, bez nejmenších příkras a omluv. Zdálo se mi jasným, jako boží den, že jen když prosba dojde do Petrohradu a bude tam čtena, bude Marazgalího svoboda jista. Když došel jsem k tomuto přesvědčení, rozhodl jsem se opět utéci se k humanním citům chrabrého štábního kapitána a prosil jsem ho o dovolení, abych směl napsat koncept prosby Marazgalího. Tentokrát podivil se Lučezarov mojí prosbě a především vyslovil pochybnost, že o prosbě bude uvažováno.

— Takových proseb píšou se tisíce, — pravil, — a z tisíce jedné věnují pozornost.

Odvětil jsem, že zejména tato prosba bude jednou z tisíce, jako že jsem hluboce přesvědčen o její spravedlivosti a zákonnitosti. Lučezarov na to pokrčil rameny.

— Ale jaký užitek z toho bude míti? — pokračoval ještě: — vždyť on co nejdříve zemře.

Na to jsem odpověděl, že všichni lidé jsou smrtelni, nicméně přece že každý pomýšlí na lepší budoucnost.

— Nu, což, — rozhodl se konečně Lučezarov: — sepište to, prosím . . . Přikážu potom svému písaři, aby to opsal.

Když vrátil jsem se do vězení, napsal jsem bezprodlení koncept žádosti a zdálo se mi, že přelévám na papír nejlepší část své srdeční krve . . . Lučezarov, když si to přečetl, vyslovil svou plnou spokojenost:

— Máte silné péro, silné!

A ještě jednou potvrdil slib, že žádost dá opsat svému písaři, a odeslati, kam patří.

Potom oddali jsme se s Marazgalím snům ještě duhovějších barev než tenkráte, když psali jsme Pirmatovi. Rozhodli jsme, že právě za rok, příštího podzimu musíme dostati odpověď z Petrohradu... O tom, že odpověď bude příznivá, nepochyboval jsem ani okamžik a hleděl jsem o tom též svého přítele přesvědčiti. Ale jednou jsme se div vážně nepohádali.

Ještě jednou (snad již po sté) nutil jsem ho, aby mi vyprávěl historii zavraždění Kirgize a tu poprvé všiml jsem si okolnosti, že Usan podal otci šavli, i uzdálo se mi, že dříve přede mnou tajil tuto vážnou okolnost.

— Proč pak jsi mi dříve o tom neřekl? — rozzlobil jsem se. — Nepřipomenul jsem to v žádosti a car bude mysleti, že lžeš, protože ve tvých spisech nalezne jiné líčení.

Marazgalí se úžasně zarmoutil . . .

— Já říkal, Nikolajčik, říkal, — šeptal mi omlouvavě a hleděl na mne prosebným pohledem: — Ty zapomněl . . .

— Nikoliv, ty jsi to zatajil, Usane, zatajil a tím jsi sobě uškodil.

Ale tu zastal se Marazgalího087Gončarov, jenž mnohokráte, jako já, slyšel vypravování o jeho mi-

n'nosti a potvrdil, že vskutku připomínal o té šavli a že ho zbytečně viním ze lži . . .

Marazgalí pohlédl na mne s výčitkou.

— Tak vidíš, tak vidíš, — vykřikl radostně: — Marazgalí nic nelže, Marazgalí řekl . . . On nic tajit!

Byl jsem zahanben, i prosil jsem za odpuštění. Té chvíle mi odpustil a zapomněl mou nespravedlivost, ale zmocňoval se ho neklid z toho, je-li žádost dobře napsána. S velkým namáháním uspokojil jsem ho, připouštěje sám, že nepřesnost, které jsem se dopustil, byla spíše prostým zamlčením než lží, a že v žádném případě nemohla míti vliv na nepříznivé vyřízení záležitosti.

Nezapomenutelné večery, plné důvěry a štěstí! Oba jsme si tak živě kreslili, jak právě přišlo úplné omilostění Marazgalího, jak jede domů do svého teplého a světlého Margelanu . . . Nalézá tam živou a zdravou matku a celé příbuzenstvo . . . Krásně se zařídí, zavede si velké hospodářství a vlastnoručně píše mi o všem podrobné dopisy . . . Naše sny zabíhají někdy již tak daleko, že již i já vycházím do osad a jedu k němu, k Marazgalímu, do jeho Margelanu; on mne hostí merunkami, rýží a tučnou skopovinou a mně zalíbí se na tolik Ferganská oblast, že se sám rozhodnu navždy se tam usaditi . . . Konec konců oženil mne Marazgalí s Uzbečkou a tančil na mé svatbě . . . Naivní, zlaté sny! Co stalo se z vás?

Zatím však chrabrý štábní kapitán chtěl Marazgalímu ukázati se své strany blahovůli a právě na den Nového roku ohlásil mu, že propuštěn je do volného sboru, do něhož mu po zákonu scházelo ještě kolem roku. Toto propuštění bylo pro nás oba tak neočekávané, že Marazgalí byl v prvých okamžicích všecek zmaten, ale, jak bylo patrno, přece jen se z toho těšil . . I já jsem se zaradoval . . . Přece jen svoboda, myslil jsem si; snad tam rozkvete, pozdraví se.

Když si však Marazgalí vzpomněl, že se musíme rozloučiti, zasmušil se nenadále a začal mne ubezpečovati, že není rád volnému sboru, že věznice je lepší.

— Nikoliv, Usane, těšil jsem ho: — svoboda je lepší. Pamatuj si jen to vše, co jsem ti říkával: nehrej, nepij vodku a neutíkej. Utečeš-li — je vše ztraceno, neuvidíš ani domova, ani matky, protože tě stejně chytí. Čekej raději na vyřízení žádosti.

— Dobře, dobře, Nikolajčik. Děkuji. Buď zdráv.

A rozloučili jsme se.

Bohužel život Marazgalího ve volném sboru utvářil se nanejvýš nešťastně. Nebylo tam ruky podobné mojí, která by ho opatrovala ode všeho zlého. Především nastaly mu špatné styky se soudruhy ve volném sboru. Mnozí již i v trestnici poslední dobou hleděli se závistí na to, že dík přátelství se mnou nalezal se v lepších hmotných poměrech a žil „jako pán". Některým nelíbilo se i to, že napsal jsem mu žádost, když jsem dříve byl tak mnohým psáti odepřel.

— Oč pak je lepší nás, tatarské hádě? Vždyť se chce každému na svobodu.

Cestou všelikých nejasných pověstí a klepů přenesla se tato nepřízeň i za stěny trestnice: pravili, že Marazgalího ochráncem je sám Šestioký a že je to vyložená věc, že Marazgalí je „jazyčníkem", patrně umí donášet . . . Začaly drobné hádky a pronásledování. Představuji si, co musela vytrpěti hrdá duše Usanbajova, následkem těchto nespravedlivých urážek a výpadův; představuji si divoké výbuchy jeho čistě východního hněvu, při nichž býval i v trestnici strašný. Pamatuji si na jednu potyčku jeho se Švabím Osrdím pro jakýsi zlopověstný sáček, který přišel z prádla: Švabí Osrdí prohlašoval ho za svůj majetek, a Marazgalí ukazoval na znamení zuby které udělal na způsob písmene. Z počátku bylo to jen prosté hašteření, při němž se oba sokové drželi rukama za spornou věc; ale potom Marazgalí nenadále zrudl jako oheň a v zápětí smrtelně zbledl... Ruce se mu zachvěly a křečovitě semknuly . . . Byl malebný v tuto chvíli se svou hrdě vztýčenou hlavou a strašně zčernalýma očima. — Švabí Osrdí pustil sáček z rukou a bruče pro sebe nějaké nadávky, ustoupil. Dle toho mohu si představit, jak Marazgalí běhal jednou za vypuštěncem, který nadával mu tím nejhroznějším slovem, naznačujícím zvěda. Násilím ho jen udrželi a upokojili. Přirozeně, že při takových poměrech byl nucen vzdalovati se Rusů a těsně se přivtěliti k hloučku svých souvěrcův Mohamedánův.

Život propuštěncův byl i v některých poměrech horší života vězeňských trestancův: vydělati si kopějku nebylo kde a nebylo čím, i musili živiti se jako v trestnici, pouhou erární balandou (polévkou s masem), nemajíce ani čaje, ani cukru; a úkoly erární práce byly časem větší a těžší. Na Marazgalího uvalili noční stráž u skladišť s trestaneckými věcmi a výrobky. Musil bdíti po nocích za tuhých lednových a únorových mrazů, a ve dne ještě být poslíčkem dozorcův. Ubožák docela se udřel a začal opět namáhavě kašlat. K dovršení zlých okolností, přihodilo se snu počátkem velkého postu neštěstí. Zlá a mstivá kobylka usnesla se na tom, že ho podvede a tak, když jednou z rána zpozorovali, že Marazgalí usnul na svém místě, ukradl kdosi několik závaží z erárních váh.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 14. února 1904. Číslo 6.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

LOUIS KŘIKAVA:

SNÍM S TRUCHLIVOSTÍ PIJANA . . .

(Z knihy „Blažej Jordán“.)

Sním s truchlivostí pijana
o písni, kterou moje milá
před osmi roky vyloudila
z rozplakaného piana.

Těch osm let . . . kde je? Kde je?
Kde toho sled, co bylo žito?
Kde síla, které tolik skryto
v úsměvu bylo naděje?

Vnikání bledé měsíce,
sadu šum, dálný hukot splavu,
pohyb, jímž hnědou hladím hlavu . . .
vše to z dna stoupá sklenice.

Minulost krásnou vypíjím — —
Douškem tím klid je dneška ztráven
i zítřek probudí se znaven,
neboť i noc má trpí jím . . .

Sním s truchlivostí pijana
o písni, kterou moje milá
před osmi roky vyloudila
z rozplakaného piana.

KAREL SCHEINPFLUG:

PERLY V OCTĚ.

III.

Slavnostní řečník.

Milému městu Tiché Vodě dostalo se cti, že se v něm narodil slavný muž. Ve kterési postranní uličce v patrovém domku s úzkými okny, nízkými dveřmi, křivou střechou a soškou svatého Jana ve výklenku průčelí. Čtrnáctého příští měsíc uplyne právě sto let od té šťastné chvíle i jest třeba jubileum oslaviti.

A nelze neuznati, že Tichá Voda chystala se oslaviti je vážně i důstojně.

Tedy: protektorát městské rady, prapory v ulicích, divadlo v lesku, dva sbory pěveckého spolku „Lumír“ a za slavnostního řečníka získán profesor X., specialista. Považte, specialista, člověk, který věnoval studiu tichovodského vynikajícího rodáka celý svůj život a chystá o něm rozsáhlou publikaci!

Stojím ve foyeru tichovodského divadla a pozoruji obecenstvo. „Kdo to je?“ ptám se známého na staršího, černě oděného pána, obklopeného kroužkem místních předáků. „Ten? Slavnostní řečník, profesor X.“ Uleknut prohlížím si slavnostního řečníka. Drobný mužík pedantické tváře, s vysokou chlupatou čepicí na hlavě. Tato čepice podivně kontrastuje s jeho dlouhým, až ke kotníkům sahajícím černým kabátem a zlatými brýlemi. Něco kavkazského, čerkezského nebo jakého vane z té čepice. A nepříjemná předtucha zamrazí mne zrovna fysicky. V tom si vzpomenu na Bjoernsona a uklidňuji se. Ne, chlupatá čepice neznamená ještě nic.

Za chvíli sedím již v parteru. Divadlo nabito. Pěvecký spolek „Lumír“ zpívá vervně a vzletně. Po chvíli vznese se opona po druhé a na jevišti vkusně dekorovaném bělá se mezi palmami a květy poprsí oslavencovo. Jeho plná tvář s malýma očima usmívá se na nás vlídně s výrazem prosté a rozumné dobroty. Člověku se rozbuší srdce a lehké, sladké pohnutí jím zachvěje. Před sto lety, před sto lety! Pohádka jarního procitnutí . . . A vzpomínky z j e h o života, které vám jej činí tak sympatickým, letí volně hledištěm. Můj soused, redaktor Zima, atheista a červený antiklerikál, nahýbá se ke mně s měkkým úsměvem: „P ř e d t a k o v ý m k n ě z e m m o h l č l o v ě k r á d s m e k n o u t?! T a k o v ý kněz, jako byl ten, dovedl by i našince obrátit na víru.“

Ale již vstupuje slavnostní řečník a uklání se dřevěně. Za ním sluha, přinášeje plnou náruč knih, jež klade nemotorně na stůl. Pohled na tyto knihy žlutě vázané, z nichž vyčnívají přečetné papírky a visí šňůrky čtenářských znamének, vyvolává ve mně zase ten mrazivý záchvěv nelibé předtuchy, jako tam venku pohled na řečníkovu chlupatou čepici. Bezděčně pohlédnu na hodinky: osm. A roz-

hlédnuv se maně, pozoruji, že současně několik mužů v mém okolí zastrkuje hodinky do kapsy. Neb slavnostní řečník přistoupil již ke stolku a stoje začíná svou přednášku

Dostalo se mu pozvání slavnostního výboru, praví, aby přednášel dnešního večera o životě a díle slavného rodáka tohoto staroslavného města. Měl zprvu v úmyslu odříci, neboť jest velmi zaměstnán, zejména korrigováním velkého literárního díla o dnešním oslavenci, které vyjde záhy n á k l a d e m Č e s k é a k a d e m i e c í s a ř e F r a n t i š k a J o s e f a p r o v ě d y, s l o v e s n o s t a u m ě n í (Poslední slova pronesl se zvláštním důrazem a rozhlédl se pátravě, aby zjistil jejich účinek.) Mimo to byl také poněkud churav. Zánět průdušek. Rozhodl-li se na konec, vyhověti přece pozvání slavnostního výboru, učinil tak hlavně z ohledu na osobu oslavencovu, jehož si z mužů o vlast zasloužilých obzvláště váží a jehož studiu věnoval valnou část svého životá. Mimo to působily naň i vzpomínky na toto staroslavné město. Byl tu jako chlapec po dvakráte o prázdninách u tety. (Líčí některé dojmy z oné doby s barvitostí a suggestivností článků z Baedekra.) Konečně jej přiměl k příznivému rozhodnutí také ohled na pana předsedu slavnostního výboru, jejž zná osobně a jehož si velmi váží. Vypočítává přednosti [illegible]ě předsedovy a jeho zásluhy o duševní život Tiché Vody.

Ano, přátelský ohled na milého předsedu slavnostního výboru rozhodl na neposledním místě, že pan přednášející pozvání přijal. Musí také upozorniti hned předem, aby od něho nikdo nečekal nějaké efektní řeči, nějakých lesklých frází; je mužem vědy, není parádním řečníkem. Nikdo však nesmí také očekávati, že by mohl ve své řeči rozebrati podrobně celé dílo oslavencovo; to není vůbec možno v takovéto přednášce, při níž je třeba dbáti největší stručnosti. Kdo by se chtěl poučiti podrobněji, tomu doporučuje své dílo, které vyjde co nejdříve nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. (Zase ten důraz.) Ovšem, dík svým mnohaletým studiím a přátelským stykům s příbuznými oslavencovými, může seznámiti posluchače s mnohými zajímavými podrobnostmi z jeho života, jež byly dosud veřejnosti neznámy. Na to rekapituluje pan přednášející příčiny, proč nechtěl přijati úkol slavnostního řečníka a proč jej přece přijal, a upozornění, čeho smí obecenstvo od jeho přednášky očekávati, a čeho nikoli. Konečně usedá ke svému stolku, nalije si z láhve vody a pije.

„Nu, už by mohl začít!“ šeptá mi soused redaktor. Dívám se na hodinky: půl deváté. Je slyšeti šoupání četných nohou, velká část posluchačstva usedá do jiné posice.

Slavnostní řečník vypráví pak životopis oslavencův. Tak, jak byl otištěn před týdnem v provolání pořadatelského výboru, před třemi dny ve feuilletonu místního časopisu a včera v pražských denních listech. Jenže mnohem obšírněji, s množstvím bezvýznamných podrobností a se spoustou dat. Vyličuje životní běh jeho rodičů a všech jeho bratří a sester. Vypočítává jména všech jeho učitelů na obecné škole i na gymnasiu i jména jeho spolužáků „pokud bylo lze je zjistiti“. Uvádí, kdy šel poprvé ke zpovědi, ky byl biřmován, kdy navštívil prvně s otcem Prahu a kdy meškal u dědečka v Roztokách. Všechno ovšem s příslušnými daty, dny, měsíci a letopočty, jež vyslovuje zvolna a široce: „roku tisícího osmistého dvacátého a třetího“. Pak opakuje ještě jednou nejdůležitější data životopisná „k vůli lepšímu zapamatování“. Pak se na chvíli odmlčí, nalije si vody a pije.

Čtvrt na deset. V obecenstvu zas ten šumot z přesedání, v který se mísí cosi jako povzdech četných stísněných hrudí. „Pro pána boha!“ slyším šeptati za sebou. Hezounká dívčí hlavička v obláčku rusých kadeří; modré oči hledí na jeviště plny ulekání. Soused redaktor nahýbá se ke mně s mračným výrazem: „Děkuji pěkně, to je otrava!“ Kontrolor ve výslužbě, pan Říha, starý fešák a bonvivant, jenž dostal tentokráte nešťastnou náhodou lístek do prostřed řady, prohlíží zkoumavě terrain, kudy by mohl vyklouznouti.

Slavnostní řečník pokračuje. Mluví šedivě a bezpřízvučně, což není nijak příjemno; opakuje se, lapá po výrazu a koktá, což je ještě mrzutější; nejhorši však jest, že již předmluva vyčerpala jeho hlas tou měrou, že je třeba nejvyššího napjetí sluchu, aby mu bylo rozuměti.

Pokračuje: Vzácné duševni vlastnosti oslavencovy, jeho názory, zajímavé rysy jeho povahy vysvitnou nejlépe z jeho korrespondence, již on, pan přednášejici, pečlivě sebral a rozdělil v sedm svazků dle různého obsahu dopisů; v dopisy soukromé a veřejné, a tyto opět na beletristické, vědecké, politické atd. I tato korrespondence bude uveřejněna v jeho velikém díle, které vyjde nákladem České akademie císaře atd. O oslavencově hluboké lásce k vlasti svědčí nejlépe dopis ze dne 15. března roku . . . jeho důvěrnému příteli N. N., kde píše: „Doufám, že všecko dopadne dobře ku blahu naší milované vlasti.“ O jeho lásce k přírodě a poetickém cítění dopis psaný v Roztokách sestře oslavencově: „Chodívám denně do lesa. Bože, jak je tu krásně!“ Z ji-

ného vyzařuje hluboká moudrost životní: satelova: „Člověku, jenž se nespokojí s malem, i to málo bývá odepřeno."

Čte takových hlubokých a výstižných výroků celou řadu a shledává je v knihách, jež leží před ním na stole. Obyčejně nahmátne nepravou, vystřídá tři, čtyři, dívá se na tituly, konečně jednu rozevírá, sliní prsty a obrací listy. Mezi tím uplyne vždy slušná umělecká pausa.

Deset hodin. Ohlížím se po svých sousedech a pasu se na jejich dojmech. Ironický úsměv s jejich tváří zmizel a nastoupil výraz velmi přísný. Z očí redaktorových se blýská, jakoby mělo každou chvíli uhodit. Rusá hlavinka leží na opěradle sedadla, bleda, s očima přivřenýma, jako v posledním tažení. Nejlépe přenesl se přes tíhu okamžiku pan kontrolor Říha: hlavu maje skloněnu k prsům a ruce v klíně, spí pevně a, jak se zdá, libezně. Bolestné vzdechy umlkly, za to šoupání nohama sílí, ale pozbývá svého náhodného, nesmělého rázu a zní úmyslně a vyzývavě. Zdá se, že jeviště a hlediště se přesunuly ve dva nepřátelské tábory, jež se srazí co nevidět.

Náhle ozve se odkudsi z galerie suché a krátké zakašlání a z parteru odpoví mu druhé. Než se naději, kašle se v celém hledišti, vedle mne, za mnou, přede mnou. Z počátku krátce a tlumeně, pak stále častěji, jakoby bylo všecko obecenstvo zachváceno akutní chorobou průdušek. V to se mísí hlasité chrápání pana kontrolora Říhy.

A slavnostní řečník stále čte. Hrabe se ve svých knihách, povytahuje z nich papírky a šňůrky, sliní prsty, obrací listy a čte a čte. Není mu již rozuměti ani slova, jeho řeč zaznívá jako temné vrčení Neefova kladívka. A neústupný kašel mu odpovídá, kašel ve všech tóninách a všech odstínů, kašel, v němž se třese horečná netrpělivost a nezkrotný vztek. Jako když se rozštěkají všichni psi vesnice, lomcují vraty dvorů a dorážejí alespoň hlasem na neviditelného pozdního chodce.

Tento napjatý a hrozivý nepokoj mne rozčiluje. Můj ironický pozorovatelský zájem je ten tam. Pojednou pozoruji, že mne bolí celé tělo. Usedám jinak, ale marně; nohy mi dřevění, ať přeložím pravou přes levou či naopak, opru-li se v lenoch, tlačí mne záda a vzpřímím-li se, píchá mne na prsou. Nikdy jsem ještě nepocítil, že jsou sedadla tichovodského divadla tak tvrdá!

A slavnostní řečník čte a čte, přebírá se ve svých knihách a chvílemi pije. Vrrr vrrrrr, vr vr vr vrrrrr, zní to od jeho stolku a huf huf, hufhufhuf, odpovídá mu z hlediště. Je již úplně jisto, že si z nás tropí šašky, ne, že nás schválně trápí a pase se na našich mukách. Jeho brýle zmizely, jeho límeček [illegible] je ohromných rozměrů a dlouhá žlutavá tvář Albova dívá se na nás tvrdě a ledově. „Noircarme, konejte svou povinnost!"

A to obecenstvo, jak je zbabělé! Pravá otrocká láj u nohou tyranových. Dá se posmívat, týrat, šlapat, a nenapadne ji, že by se mohla prostě zdvihnout a odejít. A já, já sám? proč já tu sedím? Nebolí mne nohy a záda již nesnesitelně a nejímá mne chvílemi závrať? Vstanu a půjdu a to zcela ostentativně!

Ale vedle mne v loži sedí rodina slavnostního řečníka, jeho žena, dcera a dvě sestry a všecky na mne upírají pronikavé pohledy. Neviditelné, pevné ruce tisknou mne k sedadlu, nejsem s to povstati.

Tu se stane, že při výměně knih spadne jedna řečníkovi na zem a papírky se rozsypou. Vítězoslavný, jízlivý smích vybuchne na galerii. Pak je slyšeti těžké kroky a bouchání dveřmi, jakoby odcházela tlupa rejtharů oděných po zuby železem.

Slavnostní řečník sebere své papírky a zrudlý v tváři podívá se do obecenstva. Ten pohled praví: „Tak vy tak? Nu počkejte, však vás zkrotím!" A rozevře knihu a vrčí dál.

Ubohý oslavenec! Vzhlédnu k jeho popsí. Ale jeho masitá tvář ušklíbá se sarkasticky a jeho malé oči mžourají ďábelskou spokojeností. Ach! To je tedy tvá pravá tvář, vlastenecký pokrytče, prázdnohlavý ctižádostivče?! Pod maskou vlastenectví domáhat se ukojení své samolibosti, neohrabané verše psát, mizerné povídky, nekonečné dopisy plné bezduchých frází a týrat tím ještě třicet let po smrti nevinné potomstvo!

A teď je mi úmysl řečníkův zcela jasný. Nepovolí, dokud nám nepřečte všecky ty knihy, které leží před ním, od první stránky do poslední! Pak zas upoutá mé oko dvoulitrová láhev vody, která je ještě do polovice plna. Neustane, dokud ji nedopije do dna! A zoufalá zuřivost se mne vzmáhá. Odejíti teď bylo by již příliš slabé. Cítím, že musím vykonati něco strašného a učiniti rázem konec mukám svým i ostatních. Těkám očima po pažení orkestru, nelze-li z něho odlomiti nějakou část, hoditi mu ji na hlavu a zabiti ho jednou ranou.

Kochám se tím úmyslem a rozpřádám jej. Vidím na jevišti schoulenou postavu v černých šatech v kaluži krve. Ten široký, bílý límec jak je nasáklý krví, hahaha! I jeho knihy plavou v krvi a jeho chlupatá čepice; a bezedná láhev vody vyčnívá z rudé kaluže svým hrdlem jako stožár potopeného korábu. Dvéře bouchnou a dva strážníci staví se přede mne.

„Ve jménu zákona!“ praví a navlékají mi pouta. Ale obecenstvo volá: „Nechte ho, zachránil nás, pomstil nás!“ Vlekou mne ulicemi, psi štěkají ze všech domů a vřava davu hučí kolem mne. Pláč mé ženy vyniká z hluku a bledá tvář mého synáčka dívá se na mne upłakanýma očima. Bože, tedy je se mnou konec? A chtěl jsem ještě tolik pěkného vykonat! Měkká sentimentalnost se mne zmáhá, jsem tak pohnut, že bych zaplakal.

Pak poslední zábřesk jasného vědomí. Hloupé, romantické nápady! myslím si. Vstanu a oslovím shromáždění: „Paní a pánové!“ řeknu. „Paní a pánové! Tento muž... Tento muž...“ Ech, však mi rozhořčení vnukne pravá slova. Chci povstati. Ale ty ruce, ty hrozné ruce, ty hrozné ruce, předsudky, ohledy, společenské mravy, nebo jak se jmenují, drží mne jako kleště. Že se jim nevyrvu? Stojím. Však hle také ostatní posluchači stojí.

— ? —

Slavnostní řečník se uklání, je konec. Opravdu, konec!

Vybíháme na chodbu, oddechujeme z hluboka, protahujeme údy, usmíváme se druh na druha laskavě, tiskneme si ruce a snad bychom se objímali radostí. Je nám jako nešťastníkům vytaženým na světlo po mnoha mnoha hrozných dnech ze zasypané sluje. Pak vyrážíme ven. Je půlnoc. Hvězdy září, vzduch je tak svěží a noc tak tichá a dobrotivá. Bože, život je přece jen krásný!

Z NÁZORŮ WHISTLEROVÝCH O UMĚNÍ.

Umění jest bohyní vybíravého přemýšlení — mlčelivého života: zamítá všechnu dotěrnost, nechce nikdy jiných polepšovati. Zaměstnává se vždy sobecky svým sebezdokonalováním — nemá touhy učiti — hledá a nalézá krásu ve všech postaveních a ve všech dobách. — Tak vedl si její velekněz Rembrandt, když objevil malebnou velikost a ušlechtilou důstojnost v židovské čtvrti v Amsterodamě a nežaloval, že její obyvatelé nebyli Řeky. Tak vedli si Tintoretto a Paolo Veronese mezi Benátčany, když se nelekali přeměniti klasické záhyby roucha athénského v hedbávný brokát. Tak si vedl na dvoře Filipově Velasquez, jehož infantky oblečené v nepěkné krinoliny vyrovnají se jako umělecká díla mramorům Elginovým. Nebyli reformatory tito velcí muži, nebyli opravci života jiných! Jejich výtvory jediné byly jejich zaměstnáním, a naplněni poesií svého vědoucího umění netoužili po tom, aby měnili své okolí, neboť jak se jim zjevovaly zákony jejich umění, viděli v rozvoji svého díla onu skutečnou krásu, která jim byla stejně předmětem jistoty a triumfu jako je astronomovi potvrzení resultatu, jejž předvídal osvětlením mysli, jehož se dostalo jen jemu.

*

Zamilovaná víra učících a drahá jim jest, že některé doby byly zvláště umělecké a že někteří národové byli horlivými milenci umění. Tak se nám říká, že Řekové jako národ byli ctiteli krásy a v 15. století prý umění kořenilo v davu množství. Velcí mistři žili prý ve všeobecném souladu a dorozumění se svými ochránci, ranní Italové byli prý umělci — všichni — a touha po kráse byla prý toho příčinou.

Slyšte! Nikdy nebylo umělecké doby.

Nikdy nežil národ, který miloval umění.

Lid žil v divech umění — a jedl a pil z mistrovských děl —, neboť nebylo nic, z čeho by se mohlo jíst a pít, a nebylo špatné budovy, kde by se mohlo žít, žádného kusu pro všední život, který by nepocházel z kresby mistrovy a nebyl pracován jeho dělníky. A lid se neptal a neměl nic do toho mluvit. Tak stálo Řecko ve svém lesku a umění vládlo neobmezeně — mocí věcí a ne volbou — a nikdo, kde stál mimo, nemohl se do toho mísiti. Slavný bojovník byl by se právě tak málo odvážil nabídnouti svou kresbu pro chrám Pallady Atheny, jako posvěcený básník rozvrhnouti plán ke stavbě katapultu. A amateur byl neznám a o diletantu se nikomu nezdálo.

*

Příroda obsahuje ve formě a v barvě prvky všech obrazů jako klaviatura noty vší hudby. Ale umělec je k tomu zrozen, aby vybral tyto prvky a volil a sebevědomě sestavoval, aby výsledek byl krásný — jako hudebník sbírá své noty a tvoří akordy, až vytvoří z chaosu slavné harmonie.

Říci malíři, že má vzíti přírodu, jak je, znamená říci hráči, aby se na piano posadil. Že má příroda vždy pravdu, jest tvrzení, které je umělecky stejně nepravdivé, jako se jeho pravda přijímá všeobecně za dokázanou. Příroda mívá velmi zřídka pravdu, tak zřídka dokonce, že lze skoro říci, že mívá obyčejně nepravdu. To znamená: ten stav věcí, který má zploditi dokonalost harmonie důstojnou obrazu — tento stav jest řídký a dokonce ne obyčejný.

Jak málo se tomu rozumí a s jakou povinnou věrností přijímá se v přírodě, co je náhodné, za vznešené, můžete porozuměti z neobmezeného obdivu, jejž denně vyvolává nejpošetilejší západ slunce. Důstojnost hor sněhem věnčených ztrácí se ve zřetelnosti, radost turistova je pouze ta, že poznává poutníka tam nahoře. Touha viděti, aby viděli, jest u massy to jediné, co žádá ukojení; z ní vzniká rozkoš detailu. A když večerní mlha halí břehy řeky poesií jako závojem a když ubohé budovy ztrácejí se v temném nebi a veliké komíny stávají se campa-

nilami a obchodní domy jsou paláci v noci a celé město visí v nebesích, když země vil leží před námi — pak spěchá poutník domů: dělník i vzdělanec, mudrc i člověk požitku přestávají rozuměti, neboť přestali viděti, a příroda, která alespoň tentokrát zpívala v melodiích, zpívá svůj nádherný zpěv jen umělci, svému synu a pánovi — svému synu proto, že ji miluje, svému pánovi proto, že ji zná.

*

Umělec vidí květinu ne zvětšující čočkou, aby sbíral fakta pro botanika, nýbrž v osvícení někoho, kdo v ní spatřuje výběr lesklých tónů a něžných barev, nápovědi budoucích harmonií. Umělec neobmezuje se na to, aby bezúčelně a bezmyšlenkovitě kopíroval každé stéblo trávy, jak to doporučují filistři, nýbrž z dlouhé křivky úzkého listu, jíž pomáhá rovný velký styl, učí se, jak se důstojnost snoubí s gracií, jak síla zvyšuje líbeznost, aby z toho vyšla jemná zdobnost. V citronově zbarveném křídle bledého motýla s jemnými oranžovými skvrnami vidí před sebou statné prostory z jasného zlata, prostory se štíhlými šafránovými pilíři, a učí se, jak vysoko má běžet na stěnách něžná kresba v lehkých žlutých tonech, které se dole v notách vážnějších barev opakují. Ve všem, co je líbezné a milostné, nalezá pokyny pro vlastní kombinace, a tak je příroda vždy jeho pramenem a vždy k jeho službám a nic nebude mu odepřeno.

Jeho mozkem destiluje se jako poslední křivulí jemně essence oné myšlenky, která od bohů vyšla a již mu zůstavili, aby ji dokončil. Postaven jimi stranou, aby jejich díla dovršil, tvoří onen zázrak který se nazývá uměleckým dílem a který dokonalostí převyšuje všecko, co vymyslili ve své „přírodě“. A bozi stojí při tom a žasnou a vidí, oč nekonečně krásnější jest Miloská Venuše, než byla jejich Eva.

*

Napodobitel jest ubohá bytost. Kdyby byl umělcem člověk, který namaluje jen strom nebo květinu nebo jiný povrch, jejž vidí před sebou, byl by králem umělců fotograf. Umělci náleží však vykonati něco vyššího: maluje-li portrét, musí dáti na plátno cosi víc než tvář, kterou si vzal za model pro tento jeden den; namalovati krátce může jako jeho vzhled; v aranžment barev pokládati květ za jeho klíč a ne model.

*

Jest falešné ono učení o úpadku umění. Mistr není v žádném vztahu k časovému momentu, do něhož spadá svým životem — jest veliký osamělec, který nemá žádné účasti na pokroku svých bližních. Je stejně málo výsledkem civilisace jako vědecká věta závisí od moudrosti některého období. Věta sama vyžaduje jen člověka, který by ji postavil. Pravda byla od počátku.

Malíř má ještě týž štětec — sochař dláto staletí. Barev nepřibylo od chvíle, kdy poprvé těžké závoje noci byly sňaty a krása světla byla zjevena. Ani chemik ani technik nemohou dáti nové prvky mistrovskému dílu.

*

Falešná a vybájená je souvislost mezi velkostí umění a slávou a silou státu. Neboť umění nežije z národů, a národové mohou býti shlazeni s tváře země, ale umění jest. Je věru již svrchovaný čas, abychom od sebe odvrhli těžké břemeno zodpovědnosti a partnerství a poznali, že naše cnosti nijak neslouží jeho ceně, že naše neřesti nezabrání nikterak jeho triumfu.

*

Jako hudba jest poesií zvuku, tak je malba poesií zraku, a látka nebo předmět nemá nic činit s harmonií zvuku nebo barvy. Velcí hudebníci to věděli. Beethoven a ostatní psali hudbu — prostě hudbu, symfonii v tom klíči, sonatu v onom klíči... Umění má být neodvislé ode všech pastí — má státi samo pro sebe a apelovati jen na umělecký smysl oka nebo ucha a nemísiti ho se vzněty úplně mu cizími jako jsou zbožnost, soucit, láska, vlastenectví a podobné. To všecko nijakým spůsobem se ho nedotýká a proto trvám na tom, aby se zvala má díla aranžmenty a harmoniemi.“ (W. nedával svým obrazům jmén beletristických a nedopouštěl, aby jinak byly pojmenovány leč jako harmonie, symfonie, aranžmenty a nokturna.)*)

*) Výňatky tyto vybrány jsou z Volných Směrů, kdež uveřejněna byla přednáška zesnulého mistra J. M. Whistlera Ten o'clock („V deset hodin večer“ — nazvaná tak od hodiny, kdy byla konána). Ve Volných Směrech čtenář, jenž se víc o Whistlerovy názory bude zajímat, najde také Mauclairův nekrolog a referát F. X. Šaldy o anglické knize Whistlerovi věnované.

ZE SONETŮ
ALŽBĚTY BARRETTOVÉ-BROWNINGOVÉ:

ZMĚTENÁ HUDBA.

Jak bledý hudec drží zkušenost
trpělivosti loutnu v rukou svých,
zkad v nepojatných pro nás souzvucích
hlas změtený zní, veselosti prost,

o vůli Boží; smrti ledovost
nás přepadá a odvolává v mih
toužící srdce z hájů vysněných,
kde u slavíků dlelo, tichý host.

A reptáme: „Zda těchto zvuků tlum
kýs nápěv nebo rytmus ukrývá?“

Však jinak zní nebeském ve kraji
ta hudba v jemnější sluch andělum:
jim jasna tajná její přediva,

a úsměv v líci: „Krásná“ šeptají.

PRÁCE.

Proč na zem poslán jsi? Bys pracoval:
a neustaň svou pěstit vinici
přes slunce žár, než zajde plající
a Smrti klekání tě pozve v dál.

Bůh svatým olejem tě pomazal,
bys zápasil, ne vlád'; tvé po líci
když slzy kanou — perly zářící —,
On sbírá je, by za amulet dal

je mladším druhum tvým, jež nosí zem.
Tak jiní práci, sílu budou brát
v své paže, ňadra z paží, ňader tvých,

a skrze tebe požehná Bůh všem.
Květ nejmenší pln vláhy může stát

a v sousední ji sdílet ve kalich.

ŽIVOT.

Svuj zvláštní bod má v světě každý tvor.
Kdo prstem hne však, zaševelí rtem,
by' přemnohé bytosti kolkolem
v bezčetných světech dálný za prostor

i čas až k centru světa pod obzor
se nezachvěly echem? Soucitem
zní přes propasti život s životem
jak plnou antifonou svorný sbor.

Tak úsměv, kterým spící děcka ret
se náhle osvětlí, snad bezděky
s kés duše z těla odpoutané slét.

Vzdech, potlačený v hrudi mé, snad chví
perutí anděla, jenž daleký

se nepohnutě v Božím slunci skví.

F. B.

DROBNOSTI.

Do písní samoty v posledním čísle Besed Času dostalo se několik tiskových chyb; V první má státi místo: Požaty — počaty. Radost má — radost mám. Ve druhé čti místo: budeme lítati — musíme letěti.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Když došlo 2. číslo Vašich „Besed Času“, přišel osmiletý můj malý bratříček, pilný jich čitatel, na Vaše otázky a pravil: 1. Mně se nejlépe líbí král Karel IV., poněvadž dal vyhubiti všechny zlé rytíře; 2. a za něho bylo také českému lidu nejlíp, poněvadž mohli třeba na několik dní odejíti, dvéře nezavříti a byli jisti, že je nikdo nevykrade.

Pavlíček Maruščak
v Libštatě.

Z českých králů se mi nejlépe líbí Karel IV. pro svou ušlechtilou mysl a péči o zvelebení národa, o pronásledování loupežnických rytířů. Za doby tohoto krále vedlo se lidu českému nejlépe, protože jazyk český byl po celé Evropě ctěn a vážen, průmysl a obchod znamenitě kvetly, a proto právem nazýván „otcem vlasti“.

Uctivě Vás pozdravuje

Josef Heřmánek,
žák III. třídy v Žimuticích p. Bzí.

*

Z českých panovníků mi se nejlépe líbí statečný Břetislav I., kterýž byl obnovitelem slávy a moci české a Soběslav I., proto, že nechtěl šíji svou poddati pod jho nových zákonů, které otcům jeho byly neznámy.

Lidu českému vedlo se nejlépe za válek husitských, poněvadž počalo duch jeho pronikati světlo svobody. Druhá doba štěstí lidu je věk českobratrský, neboť lid vracel se k životu Krista Pána.

Fr. Adamec,
žák VIII. šk. roku obecné školy ve Vel. Čermé.

*

Mně se nejlépe líbí Spytihněv II., protože vyhnal Němce z Čech.

Za Karla IV. země česká největší slávy dosáhla; tento panovník se mi proto líbí, že dbal o chudý lid (viděla jsem Hladovou zeď) a nemiloval válek ani skutků násilných.

Karel IV. nepřipojil země koruny České k říši německé. (Zlatá bula.)

Král Václav IV. zaslouží chvály, protože se ujímal drobného lidu a nedával mu vysokou šlechtu ubližovati.

Libuše Smrtková,
žákyně VI. šk. roku obec. školy ve V. Čermné.

(Pokračování.)

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

Když se probudil, zpozoroval krádež i začal prositi trestance, aby mu závaží vrátili; ale [illegible] nejen že se neslitovali, nýbrž pospíšili si donésti správci o krádeži. Ten rozkázal ještě před rozhodnutím velitelovým, který ještě spal, aby Marazgalí šel do vězeňského karceru.

Byl jsem právě v dole tou dobou, kdy ho přivedli, a když vrátil jsem se z práce, dověděl jsem se, že Šestioký ustanovil, aby Marazgalí držen byl pět dní ve vězení. Posílal jsem vězni každý den po parášnících tabák a cukr a dovídal se od nich, že zdraví jeho je docela špatné, že leží ani hlavy nepozvedaje a chvilkami jen tiše sténá. Čtvrtého dne vězení přemluvil jsem přece felčara, aby navštívil Marazgalího a tu dokonce on považoval za nevyhnutelné prositi Lučezarova o dovolení, aby ho mohl převésti do lazaretu. Při tomto převádění viděl jsem Marazgalího a sotva jsem ho poznal. Můj ubohý ferganský orle, co se s tebou stalo? . . .

Zdál se mi jaksi sešlý, vybledlý, sestárlý a nevýslovně ubohý! Žlutý, bledý a smutný jen s námahou se usmál na mne a kývnul hlavou; sotva se na nohách držel; vlasy měl rozcuchány a vlhky horečnatým potem. Ba i oděv jeho měl nejžalostnější vzhled: zmačkaná čepička, roztrhaný chalát a rezavé, děravé boty . . .

V lazaretě ho umístili do zvláštní malé komůrky a já jsem opět všecek svůj volný čas trávil u něho. Přiznávám se: nyní jsem mu chvílemi i přál smrt . . . Co vskutku mohl očekávati od života? Co mu mohl život ještě dáti mimo nové hoře, urážky a ústrky? Marazgalí sám byl, jak patrno, konečně unaven a po té mladistvé radosti ze života, po té nekonečné touze — existovati za každou cenu, kterou pozorovati bylo na něm po čas jeho prvé nemoci, nebylo nyní ani potuchy. Hleděl jsem však zahnati tyto temné myšlenky a nedobrá přání a snažil se přece jen přesvědčit i sebe i nemocného, že ani tentokráte neumře. Někdy, dík mým řečím, vzplál v něm opět plamínek naděje; častěji však kýval smutně hlavou v odpověď na všecka má přesvědčování a trpce se usmíval. Po celý čas nepřestával [illegible]lati krev. Jednou zastal jsem ho v neobyčejně rozčileném stavu. Čekal na mne a obrátil se ke mně s vášnivými výčitkami:

— Proč jsem neutekl, Nikolajčik? Proč jsem poslouchal tebe? Proč jsi tak mluvil?

A slzy valily se mu proudem . . . Brzo na to dělalo se mu jakoby lépe. Když konečně přijel vězeňský lékař, kterého již dávno marně očekávali, zrodila se v něm skutečná naděje i pozdvihnuv se z postele, upřel na něho zrak, jak se zdálo s prosbou. Ale doktor (pravý doktor vyhnanství!) sotva na něho pohlédl, máchl rukou a šel ven. Nesnesl jsem toho, i přistoupil jsem k němu se slovy:

— Buďte tak laskav, prohlédněte lépe tohoto nemocného . . . Možná, že se dá ještě něco dělat.

Doktor se zamračil: — Bratr? Příbuzný?

— Ne, ale osud toho jinocha je velice dojemný . .

— Kdyby byl ještě jednou nebo dvakrát dojemnější, nemůže tu medicina nic dělat. Kdyby mohl do Italie, nebo na ostrov Madeiru, no, pak by . . . Ale ve vyhnanství . . .

— Ale vždyť jste ho pranic neprohlédl?

— To jest, co to znamená? Mne poučovat? Sluhové, nemocniční sluhové! Pane felčare! Z jaké příčiny sem chodí zbyteční lidé? Zde není divadlo, nýbrž nemocnice. Zde není hospoda. Nemocní potřebují klidu.

Pokrčil jsem rameny a vyšel ven.

Zatím přišlo nové jaro. Přiletěli první jeho poslové — malé neposedné třasořistky. Sluníčko začalo silněji hřáti. Na střechách vrkali holubi; nezbedové vrabci všady vesele lítali a čimčařili. Na kopcích ukázala se zelená tráva a Marazgalí začal vycházeti na dvůr a vyhřívati se na sluníčku. Sny o domově a matce znova se oživily . . .

— Nikolajčik, já viděl dnes — pravil mi jednou: — v noci viděl . . . Sartanku . . . krásný, krásný!

Přimlaskl ještě i jazykem, aby lépe vystihl krásu Sartanky ve snu viděné — náhle však přišel do hrozných rozpaků, zčervenal a skryl si hlavu v žlutém nemocničním chalatu.

— Já brzo si zadám, Nikolajčik, brzo o propuštění, při sám bůh! Hleď: já docela zdráv, docela. Jen tady trošku bolí . . . tady . . . tady na tom místě . . . Jaké je to pořád místo? Čert ví, co tam bolí? Srdce bolí, játra bolí? Čert ví!

Výbuchy radosti ze života minuly, a vystřídala je tupá, o nic se nezajímající apatie, že jsem ani za nejslunnějších a nejteplejších dní nemohl ho přemluviti, aby vyšel z nemocnice na čistý vzduch. Tehdy lekal ho nejmenší vánek, a ani ptáci, ani sluníčko ani prvé květy — [illegible] — zabajkalský podsněžník s pěti fialovými plátky a se žlutým očkem ve středu), které jsem mu nosil z dolů, nemohly rozehnati jeho temný spleen. Zevnějšek jeho se též rychle měnil. Z těla stala se skutečná kostra; v tváři nebylo ani kapky krve, ve rtech chvílemi jen plála krev, ale oči hárały zvláště prudkým ohněm a rozšířily se neobyčejně. Dohářel jako svíce.

Jednou zastal jsem ho, jak prohlížel si před úlomkem zrcadla vlasy na hlavě. Když mne uviděl, zasmál se chraptivě.

— Hleď, Nikolajčik, hleď: šedý . . . I tady šedý, i tady . . . Všecky vlasy — stařec!

— A kolik je ti let Marazgalí?

— Buh ví. [illegible] se v Margelaně — šestnáct

let... Soudil se ve Věrné — to byly dva roky... Cesta jeden rok . . . Algačí seděl — ještě rok . . . Zde — ještě půldruhý rok . . .

— To by ti byla dvacet dvě leta?

— Ano, dvacet dva. Kdož ví? Máti ví.

A při posledním slově se trpce zamyslil.

Cítil jsem již dávno jistý úbytek vlastních sil. i rozhodl jsem se, že užiji této příležitosti a sám budu žádati do nemocnice, předvídaje blízkost osudného rozuzlení a chtěje býti v posledních dnech při svém miláčkovi. Lampa hasla rychle, oleje bylo na mále . . .

V posledních dnech umírající rozmlouval se mnou o Bohu, tázal se, kamže se dostane: do begiše — ráje, nebo do džagenemu — pekla? Uvidí-li otce a bratra? Uvidí-li matku? O matku se zvláště bál, protože v Koraně dle jeho slov nikde nebylo zmínky o budoucím osudu žen . . .

Ráno posledního dne ještě jednou oživl, povstal na loži a začal živými barvami popisovati Margelan, jsa nadšen jeho sladkými merunkami, rýží a pod. při čemž i několikráte zamlaskl jazykem.

— Naši straně, Nikolajčik, taková tráva je: každý nemoc léčí, každý nemoc! . . Ach! zde ne takové trávy . . . A ty léky . . . Čert ví, nic nepomáhají, nic!

A opět zamlaskl jazykem, aby lépe vyjádřil své žalné city, tím vyvolané. Nevěděl jsem, co bych řekl, i považoval jsem jaksi za potřebné sděliti mu nyní novinku, že prý na Kavkaze zařizuje se nová vyhnanecká věznice pro jižní domorodce, kteří nejsou s to, aby snesli chladné sibiřské podnebí. Když to uslyšel, jako by se byl zaradoval.

— To dobře, — pravil vážně: — Kavkaz pěkný.

A ulehnuv znova, zahalil si hlavu pokrývkou. Vyšel jsem ven. Ve dvě hodiny přišel ke mně nemocniční sluha Dorožkin s úsměvem:

— To je podivín, ten Usanka! Právě nyní mne volá: Dej jíst, praví. Budu nyní mnoho jíst . . . Hodně, co nejvíc přines! Přinesl jsem mu vajec a chleba, i snědl tři vejce a velikánský krajíc černého chleba. Pak si lehl spát.

Rozhněval jsem se na Dorožkina.

— Což jste se zbláznil! Co jste to udělal? Vždyť mu černý chleb může uškodit!

Dorožkin se zasmál.

— Tomu uškodit? A co jste vy? Jste vy při sobě? Vždyť je to vše lhostejno, zemře, když ne dnes, tak zítra. Ať se zásobí proviantem na dalekou cestu.

Neodpověděl jsem na to. Za hodinu přišel Drožkin zase ke mně. — Nyní bude . . . brzo konec. Polekal jsem se. — Proč myslíte?

— Protože začal pokrývku trhati a chytati cosi ve vzduchu. To je jistý příznak, vím to.

Se srdcem silně tlukoucím vešel jsem k Marazgalímu a nevstoupiv ani do světnice, pozoroval jsem ho. Ležel na lůžku tváří ke stěně, jak se zdálo, s otevřenýma očima, a chvílemi skutečně levou rukou chytal cosi ve vzduchu . . . Já jsem ho tiše zavolal — on se neozval.

Při večerní prohlídce byl ještě živ, pozdvihl se nenadále na lůžku a promluvil něco svou mateřštinou.

— Co pak, Marazgalí? — tázal se dozorce.

— Nic, dobře, — odvětil a opět ulehl. To byla jeho poslední slova.

Pohlíželi jsme nesměle do dveří a viděli ještě dlouho, že dýchá. Jsa unaven úmorně dlouhým čekáním, usnul jsem na svém lůžku. Kolem půlnoci mne Dorožkin vzbudil.

— Zemřel!

— Není možná?! — vydral se mi nejvýš mimovolně výkřik, jejž Dorožkin neuznal ani za hodna odpovědi a já pospíchal jsem za ním do světnice Marazgalího. Několik nemocných trestanců kupilo se zde již kolem těla a snažilo se pečlivě zavříti široce rozevřené, přímo udiveně hledící oči. Tento spěch mne pobouřil a odehnav pryč nezvané opatrovníky, uchopil jsem ruku vychudlou jako tříska, bledou, z lůžka visící — a zdálo se mi, že je ještě teplá. Pohleděl jsem do očí, ale ony nehleděly již oduševněně a zdály se býti skleněnými . . . Usanbaj Marazgalí skončil pozemskou pouť.

Dorožkin začal šukati kolem mrtvoly. Jeden rys překvapil mne při tom starém tulákovi, který neuznával nic svatého a nic na světě nectil: dosti hrubý a často nesnesitelně dotěrný k nemocným, projevoval nyní v chování k mrtvému jakousi zvláštní, téměř mateřskou něžnost a pečlivost.

— No tak, holoubku! — domlouval mu, oblékaje na tělo čistou košili, — uvidíš teď i svůj Margelan i máti... Nikdo tě už nebude urážet, nikdo tě do vězení nevsadí.

Zatím zařinčel zámek a do nemocnice vešli s hlukem felčar a několik dozorců, jimž bylo se již dalo věděti o smrti trestancově....

Marazgalí byl pohřben na vězeňském hřbitově, nedaleko cesty, po níž šelajští trestanci chodí do dolů. Nad jeho hrobem není kříže a v zimě bývá všecek sněhem zavát, ale v létě je hustě pokryt květy rojovníku a omamnou vůní dýšícího šípku. Jaké sny zdávají se tobě, můj drahý, ubohý hochu? Našel-li jsi aspoň zde, v tomto hrobě upokojení svého nevyléčitelného stesku po daleké vlasti? A jestli ano, tedy nestalo-li se lépe, že zemřel jsi v tu dobu, kdy život nemohl ještě zatvrditi tebe a pošpinitit tvůj čistý, krásný obraz?... (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 21. února 1904. Číslo 7.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

FR. KHOL:

MEMENTO MORI.

Záludná choroba ulehla
vyhublá na prsa má.
Přišla a na lože usedla
postava neznámá;
dechla mi do tváře: mrazivý chlad
dechem tím do duše mojí se vkrad.
Bylo to:
Memento mori.

Jako by v dechu tom cizí zněl hlas
slyším v něm slova se chvět,
výrazy stlumené neznámých krás
spjaté do rythmických vět.
Věty ty zvolna zas v píseň se pnou
tišivě svůdnou a lahodnou — — — —
Refrén je:
Memento mori.

Tichounce, tiše píseň ta zní,
truchlivá melodie,
nálada pohřební těžce z ní
širokou vlnou se lije.
Kolkolem pláčem se tváře chví všech,
do toho velebný kadidla dech,
zvony zní:
Memento mori.

Slyš, kterak smutně jen hrany ty zní,
nářek je slyšet v jich hlasu —
— přátelé moji a příbuzní
hlasitě za duše spásu
modlí se u lože, a v jejich ston
těžkými údery hovoří zvon
refrénem:
Memento mori.

„Čas už je umříti, čas už je jít,"
postavy šepce teď hlas,
„zbývá jen rychle se rozloučit
s přáteli na věčný čas.
Proto hleď do sledních života vět
uložit pravdu všech umění, věd" . . .
Řek' jsem jen:
„Memento mori."

Přátelé, co u mé hlavy dlí,
slyšeli slední můj vzdech,
nikdo z nich více se nemodlí,
strach zbavil smyslů je všech.
Každý však — i ten, kdo nevěřil —
rychle se křížem přeměřil
při tomto
Memento mori.

GEORGE MOORE:

PSANÍ DO ŘÍMA.

Jednou z rána zmínila se knězova hospodyně, uklízejíc nádobí po snídaní, že Mike Mulhare odepřel provdati svou dceru Kateřinu za Jamesa Murdocha, dokud si James nevydělá na prase.

„To je zlá novina," řekl kněz a odložil noviny.

„A on na ni čeká celé léto! Nebylo to posledního února, kdy vyšel z chudobince? A jakou pěknou chalupu pro ni vystavěl! A teď bude tak opuštěn a půjde asi do Ameriky."

„Do Ameriky!" vzdychl kněz.

„Možná, že půjde zpátky do chudobince, neboť při pomocných pracích nevydělá si nikdy na cestu."

Kněz díval se chvíli na ni, jako by nerozuměl, co tím míní. Potom když bylo zaklepáno na dvéře, řekl:

„Inspektor je zde a lidé na mne čekají."

A pak když rozděloval šaty, obdržené z Manchestru, radil se s inspektorem, jakým směrem by se měla nová silnice vésti, a když se vrátil od pomocných prací, měl oběd na stole. Po celé odpoledne psal pilně dopisy a teprve když je odevzdal poštmistrové, mohl mysliti na ubohého Jamesa Murdocha, který byl vystavěl chatrč na konci hladové silnice v úpadu za větrem. Již z dálky mohl kněz viděti, jak kopá na svém kousku slatiny.

Když James Murdoch uviděl kněze, zarazil rýč do země a šel mu naproti. Měl na sobě roztrhané šerkové kalhoty, z nichž vyhlížely bosé nohy; měl také košili, ale ta byla tak rozbita, že vítr foukal na nahá prsa. Kněz si pomyslil, že hospodyně měla pravdu, že James musí zpátky do chudobince. Oči

jeho leskly se divoce, tak že připadal knězi jako nějaké samotářské zvíře, vylezlé právě z doupěte. Jeho chalupa z hlíny byla plna rašelinného kouře a kolem ní byly kaluže zelené vody. Ale James pravil, že byla suchá po celé léto a že zamýšlí udělati drenáž.

„Mám to smůlu, důstojnosti, teď když jsem vystavěl pro ni ten domek. V chalupě je sice teď trochu kouře, ale kdybych dostal Kateřinu, vystavěl bych si brzo komín. Říkal jsem Mikovi, aby dal Kateřině prase pro štěstí, ale on prál, že jí dá tele, když já koupím prase, a já povídal: Co pak jsem nepostavil pěkný barák a nebylo by hezké to prasátko v něm vyhlídati? “

Kráčeli spolu slatinou; James mluvil ke knězi po celou cestu, neboť mohl si jen zřídka s někým pohovořiti.

„A teď už vás nesmím zdržovat od kopání.“

„To má čas,“ děl James, „já tam nebývám celý den.“

„Půjdu a promluvím si sám s Mikem Mulharem.“

„Zaplať to Pánbu vaší důstojnosti.“

„A pokusím se sehnati vám peníze na to prase.“

„Ach, vaše důstojnost je k nám příliš dobrá.“

Kněz stál, dívaje se za ním a přemítal, neodhodí-li život jako zbytečnou přítěž a nevrátí-li se do chudobince. Ale zatím co myslil na Jamesa Murdocha, byl si vědom jisté myšlenky; byla dosud nezřetelná a vzdálená, jasnila se však každým okamžikem. Uvědomoval si a to zřetelně, že Irsko hyne, že v pěti a dvaceti letech, nenastane-li veliká změna, bude Irsko protestantskou zemí. „V celé farnosti není mimo mne jediného člověka, jenž by měl slušný domek k obývání,“ šeptal si, a pak ta myšlenka vyvstala náhle v jeho mysli. Řeckým kněžím bylo dovoleno podržeti své ženy, aby se zabránilo rozkolu. Řím dovedl se vždy přizpůsobiti okolnostem, nebylo pochyby, že kdyby Řím věděl, jak Irsko potřebuje dětí, uvažoval by o odvolání dekretu. — kněžstvo musí se ženiti.

Dívaje se přes rašelinové hromady, viděl svatého Petra, zvedajícího se nad ovrubou perlobarvých vrchů, a než si byl toho řádně vědom, počal uvažovati o psaní papeži a vraceje se domů, rozpomínal se, že v Irsku byl zaveden celibát teprve ve dvanáctém století. Nevěnoval žádné pozornosti hospodyni, jež by se byla ráda něco dověděla o Jamesi Murdochovi.

Kněz seděl zabrán v myšlenku, jak se Irsko stává protestantskou zemí. Nepohnul se ani na své židli, když služka přišla s čajem. Vypil čaj mechanicky. Přecházel potom po jizbě. Trvalo dlouho, než se dal do pletení. Ale nemohl plésti a odložil punčochu, aby mohl přemýšleti. Co bude platné to psaní? Psaní chudého faráře, žádajícího aby by-

odvolán jeden z nejstarších dekretů! Papežův sekretář hodí dopis do koše. Papeži snad se zmíní jen o jeho obsahu. Kardinálové jsou muži, jichž myšlenky pohybují se nahoru a dolů po jistých úzkých cestách, chytří lidé zajisté, ale chytří lidé bývají často hříčkou konvencí. Všichni na světě žijící lidé přijímají konvence jako pravdy. Idea této změny v kněžském řádu napadla mu proto, že žil v širé slatině.

Ale napíše to psaní? Dříve nebo později musí je napsati. „Pud,“ pravil si, „je jistějším vůdcem než logika, a mé psaní do Říma bylo náhlým zjevením.“ A jak tak pletl, sedě u krbu, zdála se jeho myšlenka vycházeti z kouta pokoje. Mluvila k němu.

„Když jsi byl v Rathowenu,“ pravila, „slyšel jsi duchovenstvo naříkati, že lid opouští vlast. Slyšel jsi biskupa a mnohé řečníky mluviti o tomto předmětu. Slova, slova, ale na cestě slatinou byl ti zjeven lék. Pojme-li každý kněz ženu, narodí se do roka asi čtyři tisíce dětí, čtyřicet tisíc dětí přibude k počtu narozených v deseti letech. Irsko může býti zachráněno svým kněžstvem!“

Správnost tohoto odhadu nedala se popírati, a přece bylo otci Mac-Turnanovi nesnadno, smířiti se s myšlenkou na ženaté kněžstvo. „Člověk je vždy šálen předsudky,“ řekl si a pokračoval v dumání. „Kněži žijí v nejlepších domech, jedí nejlepší potravu, nosí nejlepší šaty; jsou opravdu květem národa a plodili by skvostné syny a dcery. A kdo by dovedl vychovávati své děti dle učení naší svaté církve lépe než kněži?“

Tak se jeho myšlenka rozvíjela a brzo si uvědomil, že by tím nastaly i jiné výhody mimo přírůstek čtyřiceti tisíc dětí, ba jedna výhoda převyšovala i tento přírůstek, spočívajíc ve znárodnění náboženství a vytvoření irského katolicismu, přizpůsobeného myšlenkám a potřebám irského lidu.

Na počátku tohoto století ztratilo Irsko svou řeč, uprostřed století význačné příznaky svého náboženství. Byl to kardinál Cullen, jenž odnárodnil náboženství v Irsku. Ale každý uznával jeho přehmat. Jak mohla se církev znárodniti lépe než zrušením onoho dekretu? Plození dětí připoutá kněze k irské půdě a nemůže se říci, že ten miluje svou vlast, kdo nepřispívá k jejímu udržení. Kněži opouštějí Irsko pro cizí missie, a každý katolík opouštějící Irsko, pravil si, přispívá k mohutnění toho, proti čemuž bojovalo Irsko po staletí — protestantismu.

Jeho idea hovořívala k němu každého večera a jednou pravila: „Náboženství, jako vše ostatní, musí býti národní“ a přivedla ho k tomu, aby srovnával kosmopolitismus s parochialismem. „Náboženství, jako umění, vyšlo z farnosti,“ pravil si. Nějaká veliká síla byla za ním. Musí psáti! Musí psáti! . .

Potřísnil inkoustem stůl i papír, črtaje své myšlenky až do pulnoci; viděl v duchu všechny odstavce svého psaní, a když spal, plulo jeho spánkem.

„Musím míti čistý opis, než se dám do latinského překladu.“

Napsal anglický text, mysle na pozdější latinu, jsa si dobře vědom, že nepsal latinsky od svého pobytu v Maynoothu a že špatný překlad poškodil by jeho myšlenky i papežského sekretáře, jenž byl zajisté veliký latiník.

„Irští kněží bývali vždy dobrými latiníky,“ mručel si, listuje ve slovníku.

Stůl byl přeplněn knihami, neboť kněz považoval za nutné, vytvořiti kol sebe latinské ovzduší než se pustí do překládání. Pracoval hlavně v noci, a jednoho krásného rána kolem tří hodin dokončil svůj překlad a vstav se židle, kráčel k jasnícímu se oknu. Oči ho bolely. Rozhodl se, že odloží čtení toho, co byl napsal, až na ráno.

Jeho illuse týkající se jeho latiny se rozprchly. Položil rukopis na stolek k posteli a když se vzbudil vztáhl po něm ruku, ale pustil ho, nedočet ani stránky a nechal ho ležeti na podlaze, zatím co se oblékal. Šel k snídaní a když posnídal, pozbyl mysli. Nemohl se odhodlati, aby si došel pro rukopis, a tak mu ho přinesla hospodyně.

„Ach,“ řekl si, „je to bez chuti, jak kaše toho ubohého Jamesa Murdocha.“ A vzav se stolu Konfesse sv. Augustina vzdychl: „Jaká je toto potrava!“

Četl stoje. To nebyla latina, jen latinská slova místo anglických. Konečně byl vyrušen zarachocením vozu přede dveřmi. Otec Meehan! Nikdo nepsal tak dobrou latinou v Maynoothu jako Meehan.

„Můj drahý Meehane, toť opravdu příjemné překvapení.“

„Chtěl jsem se na tebe podívat, tak jsem sem zajel. Ale — snad tě nevytrhuji . . . Dal jsi se zas do čtení. Svatý Augustin! A píšeš latinsky!“

Obličej otce Jamese zrudl. Vzal rukopis příteli z ruky.

„Ne, nesmíš to vidět.“

Ale jsa v pokušení, aby ho požádal přehlédnouti mu některá místa, rozmyslil se jinak.

„Nebyl jsem nikdy velkým latiníkem.“

„A chceš, abych ti prohlédl tvou latinu. Ale proč píšeš latinsky?“

„Protože píšu papeži. Zprvu jsem byl trochu v pochybnostech, ale čím déle přemýšlím o tomto psaní, tím se mi zdá nutnější.“

„A o čem píšeš papeži?“

„Ty víš, že Irsko se stává protestantskou zemí.‘

„Opravdu?“ děl otec Meehan a naslouchaje chvíli, přerušil přítele:

„Slyšel jsem dosti. Radím ti důtklivě, abys neposílal toho psaní. Známe se spolu po celý svůj život. Nuže, můj zlatý Mac-Turnane —“

Otec Michael mluvil horlivě a otec Mac-Turnan seděl, naslouchaje. Konečně viděl otec Meehan, že jeho duvody nemají účinku a řekl:

„Nesouhlasíš se mnou.“

„Ne, že bych s tebou nesouhlasil. Mluvil jsi obdivuhodně se svého stanoviska, ale naše stanoviska jsou rozličná.“

„Zahoď ten papír, spal jej!“

Potom zdála se mu slova jeho drsná, tak položil ruku na přítelovo rámě a děl:

„Můj drahý Mac-Turnane, prosím tě, neposílej toho psaní.“

Otec James neodpověděl, mlčení stávalo se trapným. Otec Michael požádal otce Jamese, aby mu ukázal pomocné práce, jež vláda byla nařídila.

Kráčeli k místu, kde ubozí lidé pracovali, ale ač tyto práce byly důležité, zdálo se otci Michaelovi psaní do Říma býti důležitějším. Pravil:

„Milý příteli, není zde jedinkého děvčete, jež by se za nás provdalo, že ne? V celém Irsku není dívky, jež by o nás zavadila. Chceš, aby papež sprostil také jeptišky slibu?“

„Myslím, že by se museli učiniti výjimky ve prospěch řádů. Ale myslím, že by bylo dobře pro Irsko, kdyby světské duchovenstvo bylo ženato.“

„To není moje míněni. Myslím, kdyby i dekret byl odvolán, že nenajdeme ženy. Žil jsi příliš dlouho v pustině, zlatý příteli. Ztratil jsi se ve snách. Nedostali bychom ani groše. Naši osadníci by řekli: ‚Proč pak máme vydržovat toho člověka a jeho rodinu?‘ To by dozajista řekli.“

„Byli bychom ovšem chudi,“ odpovídal otec James. „Ale ne tak chudi jako naši osadníci. Moji osadníci jedí žlutou mouku, a já jím vejce a bydlím v pěkném domku.“

„My jsme vzdělaní lidé a musíme žíti v lepších domech.“

„Největší světci žili v pouštích.“

A tak spor pokračoval, až nastal čas k rozchodu, a tu děl otec James:

„Byl bych rád, kdybys mne kousek svezl. Musím na poštu.“

„Odeslat své psaní?“

„Ta myšlenka mi přišla — přišla jako blesk a nemohu uvěřiti, že by to byla pouhá náhoda. Kdyby byla padla do tvé duše s takou náhlostí jako do mojí, uvěřil bys, že to bylo vnuknutí.“

„Trvalo by dlouho, než bych uvěřil, že mám vnuknutí,“ děl otec Michael a díval se za otcem Jamesem, jak šel rekomandovati psaní.

Když otec James šel domů, potkal dlouhou řadu venkovanů, ubírajících se z práce. Poslední byla

Nora Flynnova a kněz se hluboce zarděl — bylo to poprvé, kdy viděl jednu ze svých osadnic ve světle možné choti. Vstoupil ustrašen do domu a když se rozhlédl po své jizbě, ptal se u sebe, zda přijde jednou den, kdy uvidí Noru Flynnovu seděti proti sobě. A obličej jeho zarděl se ještě temněji, když se podíval ke dveřím ložnice. Padl na kolena a modlil se, aby mu byla zjevena boží vůle.

Vzbouzel se častěji během noci a sen, který ho byl probudil, pokračoval, i když vstal s lůžka a tápal po jizbě hledaje cestu. Konečně našel okno, vytáhl záclonu a viděl šerý úsvit rozbřeskující se nad slatinou.

„Díky Bohu," řekl, „byl to jen sen — jen sen."

Ulehnul znova, usnul však ihned; objevil se nový sen právě tak hrozný jako předešlý. Hospodyně slyšela, jak klepá na zeď.

„Jen sen, jen sen," pravil.

Ležel bdě, neodvažuje se spáti, aby nesnil. A bylo okol sedmi hodin, když slyšel hospodyni, že přišel inspektor, aby se rozhodli, kterým směrem má se nová silnice bráti. Inspektor mínil, že by měla býti rovnoběžná se starou cestou. Provésti starou silnici o dvě míle dále by vyžadovalo zvláštní práce; lidé museli by choditi dále do díla a kámen muse by se dále voziti. Kněz myslil, že tato zvláštní práce je podřízené důležitosti. Řekl, že stavěti dvě rovnoběžné silnice bylo by svévolným pokořováním lidu.

Ale inspektor neuznával knězových důvodů. Tvrdil, že lid myslí toliko, jak by vydělal dost peněz, aby si naplnil žaludek.

(Dokončení.)

ZE STUDENTSKÝCH:

ŠAKAL.

Písčitá, vyprahlá Sahara
v noční již stíny se halí,
v šakalu strašlivý hlad hárá,
kruší mu ochablé svaly.

„Zda něco noční tu za chvíli
přeostrý dráp můj dnes schvátí?"
Obhlíží — vzteky pak zakvílí:
„nikde nic — zprali to káti."

Marně vzduch nozdrami prosaje,
napíná bystré své oči,
by noci pronikl do taje . . .
Ničeho — darmo se točí.

Ticho již zavládlo v Sahaře,
v dáli jen vychrtlý šakal.
Hlad — ten i šelmu zlou pokáře,
hladem řval, vyl a pak — plakal.

ZIMNÍ.

Motto:

Bude zima, bude mráz,
kam se ptáčku, kam schováš . . .

Ptáček odpoví nám hned,
nevadí mu zima, led:
„Zalezu já za meze,
za ty zima neleze."

V zimě bych jak pták chtěl být,
bez uhlí své teplo mít,
aspoň jak ten ptáčíček
nemít v „báni" *) zimníček.

Fr. Schullerbauer.

K UPRKOVĚ VÝSTAVĚ.

Četl jsem kritiku prof. Mádla 7. února v Národních o Uprkovi. Kritika pěkná, pěkná; ale pořád cítím, něco jí chybí, něco základního, co se nedá nahradit sebe krásnějšími slovy. Připadá mi tak ta kritika, jako úsudek cestovatelův, který spatřil lid někde o slavnosti a píše o kráse kroje, ale o skutečný, všední, každodenní život toho lidu se nestará. A proto píšu:

Uprka je dnes víc, než pouhý malíř, který ovládá kresbu a na svých obrazech jásá barevnými harmoniemi. To není jen malíř, který vznítí se každým krásným motivem, dnes je to již umělec, který zabral se do života vážněji, než jak to u našich umělců vídáme. Jemu nestačila všechna ta nádhera krojů a typů, jemu nestačily ty svérázné písně zpívané v toninách od bílých začínaje celou skalou barev až do barevných jásání, že až zarážejí oko, které skutečnosti nikdy nevidělo; on vidí pod tím zevnějškem, který nás oslňuje, jako syn toho lidu — v n i t r o. Jemu nepřekážela ta nádhera barev, která by slabšího umělce upoutala navždy, on maje „ty barvy" v krvi, živý temperament, čilost postřehu a přiléhlost výrazu, když odbyl si vášnivou dobu mládí, co představil své „Slováky" světu, vytváří díla, jichž realismus je tak silný, že sevšeobecňuje a stává se symbolickým. A jsou díla, která ženou diváka do hlubších závěrů, než ku prostému obdivování malířských kvalit.

Jen se podívejte blíž na obraz N a p a n s k é m a uhlídáte v té virtuosně perspektivně krácené řadě lidí víc, než „sporé" luštění těžkého problemu a přiznáte mi zajisté, že v tom leží pravá velikost díla. Všimněte si výrazu těch tváří stařen a dědů a vyčtete přece, že jsou to lidé, kteří zvykli s láskou pracovati jen na svém, všimněte si té mládeže, už

*) „Báň" = zastavárna.

bez kroje, v laciných bez vkusu a výběru navlečených kartounových šatech, a jak se všecky ty fabričné produkty jmenují; všimněte si šafáře a panského kočáru v pozadí a jistě mi přiznáte, že to vše nebylo malováno jen proto, aby mistr ukázal, jak dovede luštit těžký problem. Ale musili byste znát ten rolnický lid, jak miluje půdu vlastní po otcích zděděnou, abyste viděli, co hořkosti probudí ta řada lidí pracujících na cizím „na panském". Vždyť jsou to otroci —

Lid ten tak splynul s půdou, že vytržen z ní bude odumírat, houževnatě sice, ale jistě. A to vše malováno přímo, bez sentimentality, a srdce se úží při pomyšlení, že ty bílé mezníky nezůstanou na svých místech, ale že budou zabírat více a více ten krásný úrodný kraj, a řad těch, „na panském" bude přibývat, budou se rekrutovat z těch starých i nedospělých, co zatím lid v mužné síle odchází, aby si vydělával trpký, cizí chléb jinde. A důsledky: lid vytržený z vlastní půdy, odloží kroj, své zvyky, zapomene své písně a celá ta kultura slovácká, tak krásná a svérázná tam „ve třinácté uherské stolici" zmizí.

Fr. Fromek.

ALEX. SWIETOCHOWSKI:

ROZLOUČENÍ.

Buď zdráv, maličký, neplač, nedívej se tak na mne, sice se s tebou vrhnu pod mlýnská kola! Otec zemřel, bída není sestra, chleba nedá, a bohatá paní zrodila dítě a mě bere za matku. Ssaj, papej a ssaj. Snad nedlouho již bude vplývati dech do tvých ústeček. Oh, kéž bys ke mně přirostl! Buď zdráv, andilku, zulíbám ti toliko rtíky, ručičky, nožky. Prosila jsem, by mi dovolili dívati se na tebe, třeba pod posteli tě míti jako štěně, a časem tě nakrmiti . . . Paní však nechce; říká, že chudé dítě takového přepychu nepotřebuje. K prsům vlastní matky nemáš práva, neboť matka ta nemá peněz. Čubka je šťastnější nežli já! Usmíváš se? Křič až do nebe! . . . Oh, co se to se mnou děje! Vyrvete mi všecky útroby a ponechte mi jen jediný prs . . . Buď zdráv, ty žale můj! Jak jen napojím panské dítě, vezmu tě a upravím ti ladné sukýnky. Za nedlouho, za rok . . . Pláčeš — zemřeš? Budu výti jako vlčice, běhati po lesích a po polích! V nemocnici dají ti hodně mléka. Buď zdráv . . . můj drahý . . . jediný. Krutý osude, vždyť přece i zemi je dovoleno kojiti své děti . . .

*

Hlavu plačící matky objal duch země a řekl smuten: „— Ani já nekojím vždycky těch dětí, které jsem zrodil."

Přel. F. Votruba.

DROBNOSTI.

George Moore. — „Irčan rodem, Francouz duchem. Píše sice anglicky, vybírá své hrdiny ze středních a uměleckých vrstev anglických, ale při tom je výstředně a vyzývavě neanglický. Proud, k němuž náleží, ale jemuž dodává mnoho vlastního směru a rázu, vine se od Goncourtů k Turgeněvu, od Balzaca k Tolstému, ale vždy mimo anglické konvence. Jeho úsečná, lámaná, roztříštěná prosa není klasická, ale je mohutná, chvějná, nervosní a plastická a nadobro zapomněla nebo snad ani nikdy nepoznala školních učebnic. Vše jest u něho nad míru jemné, znavené i vášnivé, tesklivé a pesimistické. Hlas jeho chvěje se hrůzou a utrpením života. Neleká se silných výrazů a často se opakuje... Není populární, protože je příliš literární. Pohroužil se hluboko do studia umění — poesie, hudby a malířství. Jedna z prvních jeho knih Impressions and opinions (Dojmy a náhledy) zabývá se skoro výlučně francouzskou literaturou. Balzaca staví mezi polobohy."

Toť několik slov ze článku, jež o G. Mooreovi napsal Josef Bartoš do Lumíra 20. října 1903. Vysvítá z článku, že Moore je irský dekadent ve francouzských šatech, ale přece má na sobě mnoho barvy své země. Jmenuje tam z románů jeho: Esther Waters, Evelyn Innes, Sister Teresa; jmenuje tam dvě sbírky krátkých povídek: The celibates a The untilled field (Nevzdělané pole).

Nevzdělané pole jsou povídky z irského života. Měl na mysli vzor, jejž literatuře světové dal Turgeněv Lovcovými zápisky. O této knize, z níž naše dnešní povídka Psaní do Říma je vybrána, pan překladatel napsal v Lumíru: „Umělec, rozkochaný hudbou, poesií a malířstvím nachází při návratu rodný kraj bez životní radosti; smutný, hladový lid, plížící se jako stíny po ponurých slatinách, nebo prchající houfně do Ameriky. Irsko stalo se nejchudší zemí na světě, ale irské kněžstvo je na světě nejbohatší. Všechny peníze obracejí se na náboženství. Gaëlovi je duše největší výlohou, na tělo mu ničeho nezbývá. Nikdo se v Irsku nežení a nevdává; muži přestali dbáti o ženy, ženy o muže. Na počátku předešlého století bylo v Irsku deset klášterů a sto jeptišek. Není tam svobodné lásky jako není svobodných myšlenek, není tam intelektuální vášně, ba ani náboženské vášně, jen náboženské formulky. Nezdar Irčanů v umění lze přičísti tomu, že milovali vždy svět příští a na ten krásný svět pod svými nohami zapomínali, nebo jej dávali na pospas kněžím, a takových kněží jako otec Mc Turnan je žalostně málo. Tak si stýská básník v poslední povídce jmenované knihy." —

Anglický malíř Val C. P[illegible] v měsíčníku The Magazine of Art [illegible] dojmy z [illegible] návštěvy své v Čechách. P[illegible] městem Husovým, Komenského, reformace a protireformace. Buďme si toho vědomi, že to je první a základní [illegible] jenž cizince v naší zemi [illegible] Venkov český překvapil anglického umělce malebností. „Všude vidíte obílené domky s doškovými střechami, obklopené [illegible] dříví nejmalebnější směs obytných a hospodářských stavení. Jdete-li silnicí, potkáte každé chvíle pluh tažený trpělivými voly, řízený malebným oráčem; každou chvilku potkáte „slovanskou“ dívku, jež by mohla seděti za sochu k řecké [illegible]“ Úsudek ten připomíná [illegible] když byl na Slovácku. Stále blouznil: To jsou Řekové...

DĚTSKÝ KOUTEK.

Honba za vlakem.

(Z anglické čítanky.)

Vlak, který couvl na vyhybku, byl tak těžký, že strojvedoucí Campbell nebyl s to, aby jím pohnul, tím méně, že trať tam značně stoupala. Zatím však co nádražní zřízenec Blacklock odběhl, aby opatřil druhý výpomocný parostroj, podařilo se Campbellovi přece, že se vozy hnuly.

Campbell byl výbornou silou, jedinou však jeho chybou bylo, že někdy příliš mnoho pil. Byl si vědom své veliké zodpovědnosti, nicméně zlozvyku svého zanechati nedovedl; a onoho dne byl podnapilý. Následkem toho místo co by byl měl zastaviti a to před samým nádražím, vjel s vlakem na nepravé koleje a nezastavil vůbec.

Zpozorovav to Blacklock, ztrnul zděšením, neboť věděl, že právě touto kolejí co nejdříve má přijeti rychlík. Vyskočil tedy na lokomotivu svého přítele Sinclaira a oba pustili se za uhánějícím vlakem Campbellovým, aby předešli neštěstí.

Campbell byl vzdálen před nimi téměř 2 angl. míle. Jestliže expresní vlak se neopozdí, není naděje. Za pět, šest minut nastane katastrofa. Kdyby však přece se rychlík opozdil? Potom bylo by lze ještě doufati. Nuže, ku předu!

Parostroj letěl, páky hřměly a ocel skřípala. Tendr se potácel a třásl, a půda, ozařovaná světlem lokomotivy, mizela pod nimi jako blesk. Dál a dále — jako meteor hlučící bouří a temnotou. Telegrafní tyče prchaly jako poděšení duchové zemřelých. „Hle, tam jest!“ zvolali současně oba, spatřivše konečně před sebou dvě rudá světla, zářící na trati.

Proletěli s rachotem mezi skalami u Elmsliovy farmy a hnali se dále a dále na své divoké a hrozné honbě. Vlak Campbellův byl stále blíž a blíž a naděje rostla. Poznova zahřměl parostroj, jak mihnul se kolem stanice a opět dále a dál. Rachot jich kola jako by volala: „Na život — na smrt, na život — na smrt!“

V okamžiku, [illegible] železném mostě nedaleko Blackfordu, octli se [illegible] rychlostí [illegible] mil za hodinu. Sinclair se svým druhem Blacklockem míjíce vůz za vozem, pozorovali v temném světle lampy řady cestujících, z nichž mnozí spali a ani jediný netušil, že se nalézají na nepravé koleji, [illegible] smrti. —

Hnali se dále, až se octli po boku parostroje. Tam seděl Campbell zcela zpitý s hlavou hluboce skloněnou. Blacklock volal a křičel naň, Sinclair hvízdal, avšak Campbell spal jako zabitý.

„Ku předu!“, zvolal Sinclair, „dáme znamení rychlíku, aby zastavil.“ Podíval se na hodinky. Za osm minut jedenáct. Expres se opozdil o dvě minuty. Nesměli ztratiti jediného okamžiku.

„Bůh s námi,“ vzkřikl Blacklock, uchopiv druha za rámě, „hle, zde jest!“

Vskutku, v dáli na vedlejší trati plály dva světelné body jako žhavé blýskající oči a šířily se a plály tím ohnivěji, čím více železná obluda blížila se od jihu temnotou rychlostí jedné míle za minutu. Bylo již slyšeti zřejmě rachot blížícího se vlaku, sotva jediná míle dělila oba — ve třiceti vteřinách se najisto srazí.

„Signál! Dej signál!“ ryčel Blacklock. Avšak jak zaraziti stroj Campbellův? Blacklock vrhl pohled na prostor, který dělil oba stroje. Několik stop — pouze několik stop — a sto životů visí na nitce!

„Skočím k němu!“ zvolal a v okamžiku, dříve než Sinclaire mohl jej zadržeti, schoulil se a učinil zoufalý skok. Upadl na plošinu tendru. V zápětí se vzchopil a nabyv rovnováhy, vskočil do parostroje, uzavřel páru a chopil se brzdy.

To bylo vše, co ten statečný hoch mohl učiniti. A nyní — zachrániti sebe sama! Vzbudil opilého strojvůdce, odstrčil jej stranou, aby mohl vyskočiti, když tu ve tmách zablýskl rychlovlak a hromová rána rozlehla se vzduchem. Země otřásla se hrozným rachotem. Oba parostroje se roztříštily, kotle vybuchly, veliké vozy obou vlaků letěly šíleně jeden přes druhý a srdcelomné výkřiky pronikaly divoce otřásajícím se ovzduším noci.

Blacklock učinil [illegible] svůj zoufalý skok. Byl později nalezen, svíraje ztuhlými svými pažemi tělo muže, jehož nerozum zavinil toto neštěstí a pro něhož Blacklock nasadil a ztratil svůj život.

Ž.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

XXI.

V nové komoře. — Nevinni a ukrutni.

Mé vypravování předběhlo daleko do předu, a nyní musím se vrátiti k tomu okamžiku, kdy jsem se dostal při novém umístění trestancův do čísla 1.

Útisky vyvolané případem Šach-Lamasovým netrvaly déle než měsíc; potom zase zvolna začaly polevovati. Vrátili kotlíky, jichž odnětí tak bouřilo Nikifora, komory zase nedbaleji zamykali; karty objevily se opět a neznámo odkud; starosta Juchorev s druhými Ivany přišli na moudrý nápad opatřiti si časem i vodku... Jedinou vzpomínkou na utracený lidský život zůstaly okovy na nohou a všech a knihy mně odebrané, o něž neodhodlal jsem se Lučezareva znovu žádati. Ostatně trestancům pracujícím v dolech byly později také okovy opět sňaty. Se zřetelem k neštěstím, jež přihodila se nejednou v dolech trestancům zakovaným do řetězů, administrace horní správy, jež vůbec obyčejně humanně se chovala k vyhnancům a často stála na jejich straně ve srážkách jejich s vězeňskou správou, ustanovila za trvalé pravidlo, aby trestanci do dolů chodili bez pout.*)

Nedostatek předčítání bylo však velice cítiti za dlouhých zimních večerů: obraznost trestancův, ničím nezaměstnávaná, přirozeně obracela se ke vzpomínkám na život za svobody, a já stával jsem se tak mimoděčným posluchačem nejhroznějších krvavých a cynických historií. Nevím, mám-li děkovati těžkému duševnímu stavu, jenž pro mne halil do smutečního floru celý boží svět a nutil mne, abych viděl jasněji v lidech zvláště jejich špatné stránky, nebo něčemu jinému: avšak z té doby zachoval jsem si nejtemnější vzpomínky na své mimovolné spoluobyvatele; ta nejhroznější vypravování vryla se mi do paměti zejména v tomto období.

A zvláště jedna okolnost lekala mne v těchto příbězích: zřejmá u většiny spokojenost se svou minulostí a se svým proviněním a neobyčejně lehkomyslné nazírání na prolitou lidskou krev, na zničený cizí život a lítost jen z toho, že nestačil jim vtip na to, aby lépe skryly stopy zločinu a že nepodařilo se uklouznouti rukám spravedlnoti. Ba i u těch nejméně zkažených, poznával jsem stálou snahu, aby za každou cenu se ospravedlnili a zdáli se nevinně trpícími.

Klonil jsem se již často k závěru, že pokání v onom vyšším smyslu, jak se mu rozumí ve vzdělaném světě, je cit úplně neznámý prostému člověku-trestanci. Každý zárodek jeho ničí se v duši jejich vědomím, že snášejí trest, že je trýzní a mučí za vykonaný hřích. Na počátku známosti téměř každý trestanec, i z nejzatvrzelejších snažil se mne z jakési příčiny přesvědčiti, že je odsouzen nevinně, jen zlobou vyšetřujícího soudce, kterého urazil, nebo některého ze svědků (nejčastěji svědkyň). Přivykl jsem tak těmto přesvědčováním, že začal jsem chovati nedůvěru i k vypravování oněch, kdož snad skutečně dostali se za cizí hřích do vyhnanství. Mnohem lépe se mně líbilo, když trestanci přímo, bez rozpaků přiznávali, že jsou „zbojníci, ničemové a taškáři“. Ostatně i ty bylo lze rozděliti na několik svérázných druhů.

Jedni, ti nejzatvrzelejší, jakoby se chlubili a chvástali podobnými „vlastnostmi“; to byli buď skutečně lidé zlí nejvyšší měrou, ve svém způsobu nespořádaní, nebo naopak nejchatrnější povahy, křiklouni a chvastouni, drzouni a občas lháři, nevážení ani svými vlastními, hledící na život lidský jako na život mouchy, hotovi za groš nebo skleničku dopustiti se zvířecí vraždy i všeliké jiné špíny. A vrcholem všeho — strašní zbabělci. Snažíce se podobati velikým zlosynům a dobyti si slávy takových „hromotluků“ zašli nekonečně dále než oni v radikalismu názorův na věci: nejen že zapřeli vše svaté na světě, nýbrž oni se i rouhali a Bohu posmívali; nejen že vraždili, oni vypíjeli při tom ještě i sklénku teplé lidské krve; jim líbilo se zablýsknouti se na každém kroku svou neúprosnou a nenapravitelnou zkažeností a zvrhlostí. Tento oddíl trestancův, jejichž živé obrazy čtenáři představím svou dobou, je nejvíce antipatický a škodlivý. Malé dušičky a ubohé rozoumky nejsou ani způsobilé k nějakým vyšším vzpruhám duše, jež bývají tak často známy Semenovům. Rozumí se samo sebou, že i tento základní karakter má opět několik podřadí, počínajíc samou směle otevřenou drzostí a cynismem a končíc odporným ramenářstvím a patolízalstvím. Co se týče těch, kteří se tvrdošíjně prohlašují za nevinně odsouzené, opakuji: k podobnému ubezpečování třeba vždy se zachovati cum magno grano salis (s velikým zrnem nedůvěry).

Nepodléhá arciť žádné pochybnosti, že před čtyřiceti lety, za časů Dostojevského, kdy Rusko bylo „hluboce nešťastnou zemí, utlačenou, otrocky nesoudnou“; kdy mimo nevolnictví byla ještě dvacetipětiletá vojančina a dle výroku básníkova „hrůza lidu při slově o d v o d byla podobna hrůze před potopou — [illegible], že v ty doby muselo se d

---

*) Pokud se týče pout správa nejevila vůbec veliké důslednosti a řídila se více svou náladou. Proto i v mých zápiskách — jak v I. dílu tak i v II. dílu — trestanci vystupují brzy v okovech, brzy bez okovů; jednu dobu věční nosili i náruční okovy... Poznám. autorova.

stávati do vyhnanství ohromné procento docela nevinných lidí a ještě více odsouzených nemírně přísně. Nejhroznější zločiny mohli v ty doby prováděti lidé úplně normální a mravně nezkažení, kteří pouze vybočili z hranic trpělivosti nespravedlivým a abnormálním složením samého života. Proto Dostojevskij měl jisté právo idealisovat obyvatele svého Mrtvého Domu, sestávající téměř na polovic z vojáků (kteří téměř všichni uměli číst a psát), kteří svou duševní skladbou stáli velice blízko l i d u. Takového práva neměl by však současný pozorovatel, který by si vytkl za cíl nakresliti obraz současného ruského vyhnanství. Vždyť přece nelze vskutku pochybovati o tom, že za období čtyřiceti let ruské zákonodárství a ruský soud právě tak, jako i vlastní život a mravy udělaly ohromný pokrok na cestě humanismu a spravedlnosti. Proto lze a priori se domysliti, že do dnešního vyhnanství dostávají se lidé mnohem více zaslouženě než v dřívějších časech a že obyvatelstvo nynějšího vyhnanství v hlavních svých částech představuje u s e d l i n u lidového moře a nikterak ne vlastní ruský lid. A vskutku přes to, že dobrá polovice trestancův, jež jsem viděl, ujišťovala mne, že přišla do vyhnanství pro cizí hřích a že téměř všichni bez výminky stěžovali si do surovosti soudu, který je odsuzoval, — stávalo se mi zřídka, když jsem se blíže obeznámil s jejich povahou, s jejich minulostí a tížícími je obviněními, abych nalezl člověka nevinně odsouzeného. Ve většině případův, když i bylo lze připustiti chybu nebo vášnivost soudců v daném případě, tedy sám trestanec přiznával se podobně jako Gončarov, že, ač byl tentokráte nevinný, dopustil se dříve množství přestupků důstojných vyhnanství, jež však zůstaly nedokázány. A přiznávaje se k tomu, naříkal neméně na osud, proklínal všecky soudy a zákony na světě a tvrdil, že ho poslali nespravedlivě do vyhnanství...

Avšak, znamená-li vše to, co já hlásám, kruté chování vůči nynějším vyhnancům, protože je nazývám „usedlinou lidového moře“, což již tím vyjadřuji jim plné opovržení, jako „vyvrhelům“, kteří si zasluhují jenom, aby je dle možnosti opustili a vydali zničení? Dovoluji si doufati, že vše to, co napsal jsem do této chvíle o světě nešťastných zavržencův, zdrží čtenáře od tak nespravedlivého a převráceného chápání mých slov. Což pak na dně moře není perel? Což, říká-li se, že s vrchu nádoby je voda lepší jakosti, tvrdí se tím, že na dně je naprosto nevhodna na pití? A což se nezakládá hlavní účel mých náčrtkův zejména v tom, abych ukázal, jak obyvatelé tohoto hrozného světa, tito zmrzačení, tupí a časem šílení lidé, jsou způsobilí, podobně nám všem, milovat i nenávidět, klesati i zdvihati se, toužiti po světle, po pravdě, svobodě a trpěti neméně než my vším, co se staví jako překážka do cesty lidskému štěstí?

Vraťme se však ke své analyse. Existují-li však přece ve vyhnanství nevinní — oběti nešťastných nedorozumění nebo soudcovských omylů? Theoreticky mluvě, existují beze vší pochyby, ačkoliv se mi nepřiházelo potkati se osobně s takovými trestanci, za jejichž nevinnost mohl bych se s přesvědčením zaručiti. Co mohu, na příklad, říci o otcovrahu Daškinovi, nemotorném to dětinovi ohromného vzrůstu, s nepříjemným zvířecím výrazem v červené tváři a v bezduchých, ospalých očích — o člověku, jehož myšlenková způsobilost měla docela předpotopní karakter? Musil si odbyti ve vyhnanství, nesnímaje pout a nevycházeje do volného sboru, plných sedmnáct let, a po skončení tohoto trestu, jako všichni otcovrahové, vydati se do Vrchnoudinské centrály do věčné samovazby... Každý jiný trestanec na jeho místě, nemaje žádné naděje do budoucnosti, přemýšlel by jen o tom, jak by se „urval“, jak by utekl, nebo aspoň dostal se do jiné věznice, kde je pobyt trochu pohodlnější; konečně když by i byl zůstal v Šelajské věznici, byl by pro představené bělmem na oku, choval by se drze, lenošil by a ničeho by se nebál. Zatím však Daškin pracoval jako vůl, byl tichý a pokorný jako jehňátko. Cizímu člověku, který by ho docela neznal, mohlo by snad napadnouti, že ho hryže červ pokání, že chce tíží kříže na sebe vzatého v sobě přehlušiti muka svědomí. Ničeho takovéto tu není! Tomu kusu masa s lidskou tváří a podobou byly takové jemné věci nedostupny a nepochopitelny. Vedle toho kategoricky tvrdil, že nezabil otce, nebo že se na to aspoň nepamatuje, protože ve chvíli vraždy byl do němoty opilý.

— Nemohu nic říci, sám nevím, — říkával roztržitě: — zabil nebo nezabil, na nic se nepamatuji. Je pravdě podobnější, že jsem já ho nezabil, nýbrž zeť, protože jsem neměl, za co bych otce zabíjel!

Dle slov Daškinových, ani se s počátku při vyšetřování nepřiznával; nýbrž teprve, když zeť, kterého on sám nepodezříval v tu dobu z vraždy, přemlouval ho, aby se přiznal, říkaje mu, že soud bude k němu shovívavější. Přihlouplý Daškin tomu uvěřil a dostal se do věznice na celý život. Možná ovšem, že odsouzení Daškinovo bylo opravdu strašným, skutečně tragickým omylem; ale je možno i to, že Daškin lhal, věda, jak nepřátelsky chová se trestanecké množství k otcovrahům.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben

Tiskem E. Beauforta v Praze.

BESEDY ČASU
J.S. MACHAROVI

PETR BEZRUČ:

1864—1904.

Šum Labe slyšel, viděl nad Brandýsem
červánky [illegible] svého [illegible] krajem.
Vltava v [illegible] těžkým psala rysem
[illegible] žitu, [illegible] nad Dunajem

Let čtyřicet lid horkou pouští táhne.
Kost z kostí jich, však ne krev z bídné krve,
květ z jejich luk, však ne co na ostrve
ssečeny padnou, než co kosu zlomí,
tož jeden z těch, co od Sinaje hromy
k národu mluví a kam rukou sáhne —
moc miluje, moc bije — masku strhne,
tam modlu skácí, oštěpem kam vrhne,
(při každé stezce jsou) —
daleko od Dunaje
v svůj hledí kmen, jenž postaví se křečkem
při plném poháru před děckem, před stařečkem,
vždy oddanost spečetit hotov bojem,
vítězstvím u Visu a hrobem před Dobojem,
vždy hotov k Sadové a hotov k Solferinu,
grunt dědů dát a vylit krev svých synů
za úsměv vznešený, rab modré krve, kněží,
za panským kočárem až na kraj lesa běží —
k těm, o nichž čteš ve foliantu lichém,
že předci jich prý stáli pod kalichem,
k těm těžkým mluví slovem,
řinčícím jak vůz válečný a tuhým jako kovem,
že věřil bys, kdo toho věštce slyšel,
že jiným jest a čist že z ohně vyšel.

Lid neslyší? — Los věštců od staletí.
Za jinou výzvou davy v řadách letí,
jiného hesla dbají, velitele,
jenž sladký jest, však nemá pravdy v čele,
(lid ženou jest, jen lichotníku věří),
v těch těžkých chvílích, kdy se kolem šeří,
kdy zoufal bys, kdy básníkova strofa
jen hořkým úsměvem je filosofa, —
v chaosu kolem sobě sám jen bod
na sever hledí, jak ten svatokrádce,
ten řecký exul, rouhač, šašek, zrádce
na boj u Kozích Vod.

Už tak či tak. Nechť divná sudba zraje,
nechť v břehy bije bílý bouře syn,
nechť kdo a co chce přes naše jde kraje,
jen věštba nechť nám zvoní od Dunaje
rtů z nejlepších, jež vzbudil Hospodin . . . .

———

jv:

O MACHAROVI

K JEHO ČTYŘICÁTÝM NAROZENINÁM.

TROCHU VÝKLADU A TROCHU LYRIKY.

Když jsem, na venkovském městě, čítával polemiky, jež Osvěta a jiné časopisy přinášely proti Macharovi, představoval jsem si věc právě jen jako literární válku: jsou, kdož se cítí Macharem ohroženi ve svých literárních posicích, a proto se brání, jak mohou a dovedou. Nepřikládal jsem jim v duchu žádného smýšlení příliš zlého, přával jsem jim od srdce, že se vymluví a že si opatří sami před sebou jakés takés dostiučinění své znamenitosti a obratnosti. Ale později přesvědčil jsem se z přímého názoru o něčem jiném. Poznal jsem lidi, kteří při jméně Macharově do slova se otřesou odporem a nepřátelstvím (přes všechno své češství domněle — velmi domněle! — libovolné a něžné), a jiné, u kterých vnější přijímání a přisvědčování jen zakrývá nepřízeň zcela podobnou. A čím více jsem vnikal do jedněch i druhých a čím více jsem si stavěl proti nim literární fysiognomii Macharovu, tím určitěji a zřejměji se mi objasňovalo, že nemůže být jinak. Pro ty, o něž jde, srovnat se s Macharem znamená zkrátka popřít všechen svůj život. Založili jej na důležitostech, falešných, hloupých a prázdných, které důležitostmi nejsou. Pracujíce v podstatě pro nejsobečtější a nejžistnější zájmy, dávali jim lživé vzezření velkých, šlechetných a kulturních cílů, jen aby si za jich záminkou pojistili pomoc četných jiných, na jichž ramenou by se vysunuli výše nebo aspoň udrželi tam, kde jsou. V skrytu jejich duše dříme stále, nepřipuštěno a utlačeno, vědomí vší té nesmyslnosti, malosti a šalby, z nichž záleží jejich snažení. Jejich oči jakoby pořád pátraly kolem sebe, uznává-li se o nich, co chtí, aby bylo o nich uznáváno, neposmívá-li se někdo vratkosti a lži celé jejich životní soustavy.

A tu vskutku vyskytne se někdo, ne ledajaký jednotlivec, nýbrž typ, výrazný, silný, strhující, který vším, jak je uzpůsoben a jak se jeví, představuje již sám sebou příkré obnažení jejich pravého obsahu. Hledí na ně svými prostými verši klidně a pronikavě, a jest jim, jakoby se musili svíjet pod jeho jasným pohledem. I když neříká nic proti nim, vědí, že jim vidí až do nejzazšího koutečka duše a že opovrhuje jejich bídou. Všecko, čemu oni připisují, třeba nepřiznaně, největší váhu, na čem oni zakládají svou potřebu oslňovat, mít moc, stát v popředí, všecko to nemá u něho větší ceny, nežli hluchý, pohozený škvár. Za vším, čím se oni zastírají, co stavějí na odiv, aby za-

krvli sobě i druhým podezřelost svého tíhnutí, uhaduje on a vysloví pravý popud a pravou tužbu. Nic mu nevnutí úctu, co nemůže dokonale osvědčit svou ryzost. V Konfesích literáta (knize, jíž nemáme podobné a jež bude teprve lepší budoucností oceněna řádně) je tento odstavec o Macharovu katechetovi: „Díval jsem se mu při přednáškách, při zkoušení do očí, — drze, významně, díval jsem se mu, myslil jsem, jako augur augurovi, chtěl jsem, aby věděl, že vím a cítím víc, než on sám povídá: páter Dorovín buď se podíval stranou, buď mě pohledem odkázal do hranic...“ Odstavec, jejž lze pokládati za dodatečný výlev studentské radosti, že se podařilo znepokojit profesora trýzniče. Ale právě v něm máte vystižen poměr lidí, o nichž mluvím, k Macharovi, k Macharovi jako obávanému typu.

Jen si vzpomeňte. Vyšel Macharův Confiteor a byla tam, abych neuváděl jiných, báseň Mémoiry Ahasverovy. Vyšlo Bez názvu a byla tam s jinými také báseň Časová. Vyšla Třetí kniha lyriky a byla tam, ne-li jiné, báseň Moudrost života. A přišly horší a horší. Konečně, tytéž názory a táž stanoviska mohli pronést také jiní. A pronesli. A jak pompésně a vysoce! Ale kdokoli jiný se jich odvážil, na každém snadno se našlo, že tolik jiných stránek jeho bytosti hned je zase potírá; že je tu povolnost k přechodům a kompromisům: že jsou tu básnické pózy, jež se nemyslí tak zcela do opravdy. Kdežto Machar! Celá jeho poesie a celý jeho život byly a jsou, v ulitém, pevném celku, venkoncem jen tím: usvědčováním a poražením augurství jakéhokoli druhu a podoby. Machar mohl psát třeba jen milostnou báseň, a všichni ti roztomilí lidé, kteří mu tak přejí, museli se cítit dotčeni tím, jak zcela jinak miloval nežli oni; jak pravdivěji, úzkostlivěji, hlouběji a — krásněji; jak jejich milování a city, měl-li jaké, ve světle jeho poesie srážejí se na divnou, mělkou, klamnou a nicotnou věc, která je před ním naplňuje rozpaky. Ne, nebylo možné nějaké sblížení mezi nimi a Macharem, Macharem-typem. Objevil se člověk, před nímž nemohli hrát veškeru svou komedii, aby on ji nestigmatisoval jako komedii, a jehož žádným způsobem nebylo lze zlákat, aby ji hrál s nimi. Zbývalo jen jedno: obmezit jeho vliv, jak jen bylo lze. Byl příliš jiný nežli oni! Pouhé jeho jméno bylo jejich pokořením a znehodnocením. Stál duševně příliš nad nimi, a nemohli mu ničím imponovat, ničím, čím imponují jiným. Shakespearův Caesar říká o republikánu Cassiovi: „ . . . Jest velký zkoumatel a lidské skutky naskrz prohlíží . . . Málokdy se usměje a usmívá se tak, jak by byl jízliv sama na sebe a zhrdal vlastním duchem, že se dá jen pohnout něčemu se usmáti. A tací lidé . . . velice jsou nebezpeční.“ Bylo tuze nevolno Caesarovi vedle Cassia.

A přece, — čím víc Machara čtete, čím víc stává se vám jednou z oněch několika ustálených četeb, v nichž nalézáte vždycky nejlepší část sebe samých a v nichž se očisťujete od rmutu a špíny denního života, — tím více upevňuje se ve vás přesvědčení, že není vlastně (básnicky, znám příliš málo Machara skutečnosti) družnější a přátelštější bytosti v nejlepším smysle, nežli jest on. Často a často musí vám připadat nad jeho čistými a světlými verši, jako byste zrovna k němu chtěli se uchýlit s nejspodnějšími svými, zasmušilými a tíhotnými smutky a boly. Že by zrovna on nejlépe a nejměkčeji jim porozuměl. A že by nejvlídněji a nejjemněji se jich ujal. Přijde vám, jako byste jen jemu mohli se svěřit, bez upravování a okolků, a on že by vaše každé slovo cítil s vámi, stejně mocně, ne-li mocněji, nežli vy. Před nikým, zdá se, nebylo by lze tak být zcela sebou samým jako před ním. Machar napsal sbírku Zde by měly kvést růže. Napsal Magdalenu. Napsal takové básně, jako je Valerius Asiaticus v 1893—1896 nebo Dioklecian v Golgathě. Napsal v Konfesích literáta kapitolu o zpěvácích od Backů a jinou o smrti svého přítele Karla Kvapila. Veliká vespolnost lidského smutku a bolu prostupuje celé dílo Macharovo, kam se obrátíte. Ne oněch různých všedních, drobných, krátkých zklamání a nehod, jejichž účinky dnes přijdou a zítra odejdou, dnes jsou a zítra nejsou. Nýbrž oněch bolů a smutků, jež ssedají se během celých životů dole pod nánosem zkušeností a pestré střídy osudů a jež dávají výslední tón celým osobnostem, všemu, co se jich tkne a co jimi prochází. Žijete se dne na den, děláte svoje, vyřizujete stero záležitostí, mluvíte, bavíte se, rokujete, — ale kdesi hluboko ve vás stále něco chtělo by rukama zalomit, chtělo by hlavu na prsa sklonit, klesnout, zaúpět. A vroucí, rozechvěný smysl pro to něco, smutné a bolné, co nás všechny pojí v jediný zástup stižených, jako přídech a věčný doprovod veškerého našeho dění, ten nalézáte v Macharovi jako v nikom.

Ovšem, u Machara docela jinak vypadá nežli u jiných. Neboť u Machara nade vším vznáší se jasné a určité vědomí žitého života. Kdyby bylo třeba kupit citáty a rozbory, nanesli bychom plno veršů a dokladů, jak u něho ovládá ta ústřední myšlenka: především se žije, po lidsku se žije. Žije se cokoli a jakkoli, ale žije se. Žije se tisícero oněch praobyčejných drobností a všedností, z nichž je složena každá člověčí existence. Žijí se tak zvané malé a tak zvané velké věci, aniž náš smutek

hledáte na tom co změnit. Vidíte je, vnímáte, rovnáte, posuzujete, zabíráte se do nich, účastníte se na nich, — hledíte činit to co možná uvědoměle, intensivně a plně, — plynete se světem, v jehož proudu jste se octli, — a t o je hlavní věc. Že na dně všeho tkví hoře, přívalné, těžké, dusné, to nejen že nás nemůže srážet, nýbrž sílit tím, jak nás to pojí. Žijeme! Ve sbírce Zde by měly kvést růže je výjev z dělnického života (Otrokyně otroka), ať vzatý ze skutečnosti, ať fingovaný, — co na tom sejde! Dělníkova žena byla večer bita od muže rozzlobeného ze schůze a ráno pobavivši se snářem, vypravuje sousedce: „To je vždycky. Zrovna jako když se zlobí ve fabrice . . . Chudák, vztek si musí vylít. Bolí to, — ba — ale když se vyzlobí a ukonejší, řekne jedno vlídné slovo — —“ A když ji muž rozlobeně zavolá, ona: „R u c e s k ř í ž í c, h l a v u s k l o n í c, vklouzla rychle v tmavý prostor.“ V téže sbírce je jiná báseň (List) o ženě zklamané manželstvím, která utíká od muže s jiným. Píše: „A dnešní krok můj nezdá se mi nijak býti mezníkem v mém celém živobytí, jen změna kulis, h r a j d e k l i d n ě d á l e, a potom jedna nová mužská role . . . A nedívám se k němu už s illusemi, nemám jich už vůbec, ni o sobě ne (za vše díky tobě). Jsem připravena ke všem zkušenostem a zklamáním . . . nehledám už krásu (zas díky tobě), jen pár pěkných chvilek a těch chci užít každičkým svým nervem . . .“ Obě vědí, co a jak žijí, co a jak budou žít, ale obě ž i j í. Smutek a bol, který nalézají všude a pode vším, učinil je jen pevnější k životu, dal jim výši, se které usedle shlížejí na jeho tok, nutný a nezdrženě se valící.

Machar psal také oslavné básně. Jedna na př. je velmi známa: Jaroslavu Vrchlickému v r. 1893 (k čtyřicátým narozeninám). Jiná snad ne tak: Sonet svatební (panu a paní H.). V prvé Machar zmínil se už také o své čtyřicítce: „Sám kysele se budu usmívati, až vstoupne jednou v moje veřeje.“ Obě jsou si v něčem podobny: nasazují na slavnostní tón, ale pak najednou obracejí, že nejsou schopny spousty vět a že jen tedy přestanou na tom, stisknout ruku, popřát štěstí. A mně se děje zrovna tak. Měl jsem napsat příležitostný článek — literárně kritický. Ale cítím příliš, že všechna má — literární kritika nepoví, co bych chtěl povědět: jak mám Machara rád. Říkají se takové věci zrovna jen při zvláštních dnech? ve chvíli, kdy se může zdát, že jsou řečeny tak právě ad hoc?

BOŽENA BENEŠOVÁ:

JARNÍ VEČER.

Můj básník napsal teskných veršů pár,
ty ke mně přišly v pustý okamžik
a bolest tryskla v žití suchopar,
dík básníkovi, za tu bolest dík!

Mé srdce mládlo vůní dávných jar,
tím žalem mládí nevybouřeným,
jejž vznítilo v něm teskných veršů pár
a ze dna vzneslo teplým dechem svým.

A v slzách horkých, dlouho čekaných
se zvolna tavil citů bouřný svár,
déšť vlahý padal v širé brázdy lích,
a duši táhlo teskných veršů pár.

Z VÍDNĚ.

Podzim je tu, znuděný, teskný, němý,
chladný jeho dech vane cizím městem,
první listí kaštanů s jemným chřestem
dopadá k zemi.

Smutno je zde duši, vztek tají v sobě,
Čecha vztek a člověka marnou pýchu,
utíkám pryč, z města ven v ranním tichu
daleko, k tobě.

Sluníčko plá, vyšlo na okamžiky,
hraje zlatě kol domu tvého zdiva,
zeleň smavá zahrady tvé mi kývá,
díky, o díky!

J. S. MACHAROVI.

Slovutný Pane,

dovolte, abych Vám u příležitosti Vašich 40. narozenin vřele stisknul ruce. Mám k tomu více příčin, ač cizinec, než mnohý Váš krajan.

Bylo to na jaře r. 1898. Celá naše chorvatská kolonie bydlela tam na konci Vinohrad, v těch fádních a jednotvárných domech. Ale což na tom. Velké ideje, upřímné nadšení a nezlomná energie vířily jejími hlavami: měla poctivost a sílu mladých živlů, jež chtějí doma kácet modly a křísit nový život. V chudých a nudných pokojích bylo živo — tak živo, jak může být jen u přítomnosti temperamentu a nezkrocené jižní povahy.

Bylo na jaře — zvláštní teplý vzduch vanul nám kol tváří, slunce prorazilo konečně mlhu a kouř. Oh — slunce! Jak jsme je pozdravili, jak jsme dlouho toužili po něm; my, kteří ho ve vlasti máme až příliš, nyní jsme tady teprve začínali si ho vážit a je milovat. Smálo se nad

„Starý brachu, tomu se kdysi říkalo jed!"

Fr. Kupka: Machar doktor. Pan Kupka z Paříže napsal v dopise, zasílaje obraz: »Jak bych nepůsobil s Vámi v okamžiku, kde se jedná o sváteční den tak významného člena Vaší hojné pokrokové rodiny intelektů . . . Zachytil jsem Machara, jak jsem se naň pamatoval. Je tomu již dvě léta, co jsem ho neviděl. Jednou, když jsem se díval na Manesův titulní list slavného královdvorského rukopisu, zahalucinoval jsem si tak, že jsem přišel k přesvědčení, že můj přemilý mistr Manes byl dobrým mediem a že předvídal ten čistě slovanský typ muže, který stojí na stráži národního pokladu — literatury. Tento čistě slovanský typ v Manesově kresbě jsem si brzy ztotožnil s tím, co mi zbylo v upomínkách na bratra (bez sokolství) Machara. A proto jej vidíte, jak si jej okamžitě představuji, že totiž zavazuje ránu starému bručáku s dvojitým ocasem . . . Je to pokus člověka, který by rád byl vážným a rád obložil ránu i bratrovi, který skutečně trpěl, byv souzen jako otravovatel. Ostatně doktoři, kteří užívají liquor van Swieten, budou dobře rozuměti, že pálí jako Macharův pohled, ale — hojí.« — —

námi, když jsme loudali na Olšany, do Strašnic a jinam — ale my jsme se nedávali příliš zlákat. Tam, do třetího patra jsme spěchali, ke staršímu kolegovi, jenž již ovládal češtinu. Do jednoduchého pokoje svítilo slunce, pod námi řinčila elektrika, otevřeným oknem valil se teplý vzduch, — a my poslouchali a poslouchali dychtivě, jak u vytržení, našeho kolegu. Četl nám — Magdalenu . .

Nám všem otvíral se nový svět. Jakoby nás byla zachytila pevná pravice a energickým tahem vedla v nový, netušený kraj. My přišli do Prahy od našich egyptských hrnců, vychováni naší tehdejší limonádní idealisující poesií, zhnuseni tím epigonstvím a bezšťavnatým živořením v celém veřejném životě. A teď — najednou uslyšíme takové tóny — — Slovutný pane, ten dojem, význam toho dojmu nemůžete pochopiti a nemůže Vám jej tlumočiti sebe větší naše vděčnost!

A šli jsme dále. Zajímalo nás od Vás vše. Četli jsme všechno hltavě. A když jsme přehlédli obsáhlé a pestré pole Vaší působnosti — rozbřeskla se nám velká a nezapomenutelná pravda: tak musí pracovat velká duše v malém národě! Vždy a všude vystupovat neohroženě a sebevědomě, šeptat sladce a kletbou kácet idóly, nadšeně oslavovat krásu a velikost a neúprosným sarkasmem podrývat půdu ubohým, malým a zbabělým. Na všechny fronty nejrůznější zbraní — vždy celý za svým přesvědčením.

To byla pro nás drahocenná, nenahraditelná nauka!

A ještě něco. Je zajímavo, že zrovna Vy dal jste nám to poučení, že zrovna Váš vliv na nás byl tak velký a nesmazatelný. Vy, který nikdy jste nezavadil o „slovanskou vzájemnost“, který nikdy ani slovem ani skutkem jste nevyhledával styku s ostatními Slovany — a hle, Slovinci Vás již mají v překladu a nám Chorvatům jste a zůstanete nejdražší osobností v české literatuře . . . Velcí a malí hořekují a křečovitě volají za tou vzájemností — my přišli k Vám sami, Vy naučil jste nás mnohem více — — pravé a hluboké vzájemnosti! Ale ovšem: velký jednotlivec svým životním dílem učiní pro ideu více než všechno řečnění a citové horování.

Slovutný pane, u vděčnosti za všechno to poznání, za všechny krásné okamžiky, jež mi způsobilo čtení Vašich knih — dovolte, abych Vám tiše stisknul pravici. Váš

Praha. **Vladimír Jelovšek.**

KE DNI 29. ÚNORA 1904.

Snad, Mistře, trpěls též těch okamžiků trýzní,
kdy duše přetéká a rtové němi jsou,
po slovech velikých kdy vzňaté city žízní,
a ani malých nenajdou . . .?

Řci: Mistře, s pohledem v Tvou duši pokoj vchází,
jejž nikdy nezkalí už bojů ryk a rej . . .?
Ne. Vím, že nade vše vždy nenáviděls frázi
a Pravdě zíral pevně v obličej.

Či mnohých šťastných let Ti projeviti přání
a nových úspěchů své přání upřímné?
Víš, Osud všemocný že ve své pýše ani
si tužeb našich nevšimne!

A jaká pro Tebe by mohla v tom být cena,
říc, že jsi z mála těch, jimž věřím, jež mám rád?
Vždyť vím, že toho znáš as sotva podle jména,
jenž chtěl by se tu zpovídat.

Jsou prázdny záhony, když nejkrásnější květy
by člověk trhat chtěl svým drahým na kytku.
Se srdcem bušícím a sevřenými rety
Ti podávám svou čistou visitku.

Karel Scheinpflug.

Pět, deset ti jich srdce otrávilo —
a přijde jedna — a je požehnáním
Machar.

Slavím čtyřicetiletí Macharovo zcela sobeckým způsobem. Již po několik dní, když v pozdní chvíli rozloží se ticho domem, — čtu znova jeho verše. A čím úchvatněji vystupuje přede mnou veliký básník, tím tepleji hledí mu po boku zlatá hlava s duší v šedých očích — paní Hedva — žena básníkova.

A tak ji vidím před sebou: v prostých domácích šatech s bílou zástěrkou a v ruce s něčím, čím se čistí dům. Hospodyně. A za chvíli nasadí veliké okuláry na oči a stojí nad stolem mezi dvěma dětskými hlavičkami a probírá s nimi úlohu, kterou jim uložil otec-učitel. Při tom má jehlu v ruce, neboť její ruce nezvykly zahálce. Pro své děti nelituje sebezapření a obětí, dovede si i nejmenší pohodlí, tím spíše zábavu odepříti ta paní Hedva — matka. Leda snad že zbývá jí někdy půlhodinka, kdy zasedá k pianu a vyhledá toho Schuhmanna a Chopina, kteří kdysi omamovali hlavu švarnému mysliveckému důstojníkovi, — žena básníkova a Musa.

Žena básníkova! Jak velké požadavky ta dvě slova v sobě pojí! Býti pak ženou českého básníka ve vyhnanství žijícího, přímo znamená:

H. SCHWAIGER: SLOVÁCKÁ STAŘENKA.

trpěti. A paní Hedva vytrpěla a probojovala s básníkem boj celý. Těžce žije se tam nad Dunajem . . . S citlivou a hudební duší, prudkým a pevným úsudkem, plna vkusu a záliby pro krásu a pravdu, pomáhala celou bytostí svou básníkovi, že „mohl nést své hrozné žití," jak praví — a doplňovala ho, jak zas vyznává jinde: „Čím's mi řadu let, dnes bych už vzletně říci nedoveď — jen tuším, čím bych byl tu bez tebe!". . .

Chrám domácnosti! Muž je především uskutečňoval, tvůrce, objevitel, obhájce, jak praví Ruskin, ale síla ženina je pro vládu a sladký řád, úpravu a rozhodování. Není tak brzo harmoničtějšího spojení manželského nad ty dva přátele z Gersthofu. Posvátný krb, chráněný Vestálkou a krása rodiny vykoupená ženou. V tomto ovzduší paní Hedvy pocítil básník, že zde by měly kvést růže . .

Je mu požehnáním . . . .

Mistře, dnes, kdy tisíce duší nadšených myslí na Vás a jásají Vám vstříc: kéž nejste smuten! Opakujte paní Hedvě vlastní slova svá: Máme tedy poledne, nu, ještě dojdem zdrávi někam spolu, než slunce žhavé sklouzne s nebes dolů . . . .

B. H.

RODOKMEN.

Krev Nerudova přešla ze Tvých žil
v Tvé syny oba: Kaina, Abela,
co, mistře, český ráj jsi opustil.

Než není to jak v bibli docela.
Tvůj Abel — Bezruč je kus rebela
a nechce podkuřovat jehňaty;
a Kain — Dyk nezabil sic Abela,
jen v mladí kdys se pustil do táty.

Gem.

BANKOVNÍ ÚŘEDNÍK.

Mnohokrát mně říkali známí i neznámí — a teď před Macharovým jubileem opět — : Povězte nám něco o Macharovi, jak pak tam žije a co tam dělá přece v té zakleté Vídni! Veliká část lidí — i takových, kteří nečtou básníky a nezajímají se o malíře — tuze ráda něco slyší o životě umělců, hledí na ně jako na rarity. Slyšeli divná dobrodružství z jejich soukromého života, povídá se mnoho anekdot o nich, jak jedí a pijí, jak pracují; ba četli, že jeden básník, aby se dostal do nadšení, čichal ke shnilým jablkům. Machar tím, že žije daleko od nás, opředen je zvláště báchorkami a nejistými údaji. Má vysoký úřad, bohatě se oženil, sedí si v teple ve velikém domě ve Vídni. Ah, proto on je tak pyšný! Proto se mu tak pohrdlivě soudí o našich poměrech . . .

Je mi až líto, že mnohým ethusiastům a zvláště romantickým čtenářkám musím roztrhat ty báchorkové představy. Náš drahý J. S. Machar vypadá na vlas jako my všichni, kteří žijeme zcela šosácky. Trochu úřadu, trochu zaměstnání v rodině, trochu večery v kruhu přátel, jí, pije, kouří, v noci spí a ráno druhého dne začne to od repetice. Ráno vstává po měšťácku mezi 7. a 8. hodinou a rychle odchází z domu, neboť má hodinu cesty do úřadu v Teinfaltstrasse v Ústavě pro úvěr pozemkový. Normální úřad trvá do 3. odpoledne. Bývá však mnoho dní přestupných, kdy se básník vrací až po západu slunce domů. Po obědě, který je zároveň večeří, mění se bankovní úředník v učitele. Obléká k tomu docela po rakousku v duchu Gautschových reforem zbytky uniformy, kterou za blahých dob nosíval. Odstřihl se od lajtnanské blusy límec s hvězdičkami a stala se z ní blusa učitelská. Dvě živé hlavičky, snědá Sylva a kaštanová Jiřina — vzájemně se však jmenují Aza a Kvedinka, nad kteroužto etymologií nechť si učenci lámou hlavy — předkládají své úlohy. Machar jako vychovatel je přívržencem řeckých a Komenského zásad. Předmětům, při nichž není třeba psaní a kreslení, vyučuje se v přírodě a názorně. Učitelské methody a zásluhy básníkovy nebyly ještě nikde oceněny v učitelských odborných listech. Znají je však české rodiny v Gersthofě, neboť málem by byl básník musil otevřít druhou soukromou školu v XVIII. okrese vedle školy »Komenského« ve Favoritech. Pojednou měl řadu školáků a školaček, kteří sedali (většinou se hemžili) u nohou mistrových. »Machar jako vychovatel« bude obšírná

a dobrá kapitola v příštím jeho životopise. Úspěch učitelův korunován bývá výbornými známkami na vysvědčení žaček, jež vozí ke zkoušce do Prahy. V cizině odnárodňují se jen lidé hloupí a děti vynikajících »vlastenců«. Machar na štěstí není »vlastenec«.

Byt básníkův jediný je trochu básnický — blízko oblak. V tom mohu poněkud fantasii čtenářů povolit. Ovšem zase Machar zkazil by sám mnohým illuse, kdyby ho viděli s dlouhou hadicí zalívat zahradu a urovnávat motykou cestičky v ní, což dělá panu domácímu gratis. V bytě vládne všudypřítomná ruka hospodyně, voní zdravý horský vzduch a jasná čistota. Řeknu to plnými ústy, tady Machar není pánem. On, jenž vztyčuje hlavu před celým světem, doma ji sklání oddaně a pokorně před něžnou desposicí paní Hedviky. K výhradnému panství svému má vykázánu jenom světnici, kolem dokola zastavenou knihami v nejrozkošnějších vazbách.

Tato knihovna zůstala zachráněna přes všechny změny, jež se odehrály v duši básníkově. Machar nebyl totiž vždy tak ucelen, neměl takové rovnováhy duševní jako nyní. Čtenáři znají jeho věnování ke Třetí knize lyriky, v níž praví prof. Albertovi: »Jen Vy jste mi podal pomocnou ruku, když se přede mnou zavřelo několik dveří, kde jsem hledal existenci. Vy jste mě postavil na nutnou materialní basi v životě.« V roce 1889 potkalo Machara veliké štěstí, za které byl tak vděčen jeho původci. Dostal v Bodencreditanstalt místo s 32 zlatými a 50 krejcary měsíčně. Tímto štěstím vytvořen také jásavý konec té knihy . . . básník se oženil.

Mít zlatovlasou princeznu a 32 zl. 50 kr. měsíčně, to vedlo básníka k roztodivným rozmarům. Nevěděl bujností co dělat, abych tak řekl. A tehdy se stalo, že prožil všecku tu filosofii, kterou tak doporučivě vyvelebil Thoreau ve Waldenu. Vytvořil si stoický ideál — míti co nejméně potřeb a nebýt otrokem nábytku. Tomuto ideálu padl za oběť nejdřív drahocenný klavír a jiné, podle názoru méně stoických lidí, vzácné kusy nábytku. Machar nebyl proti civilisaci, jen proti civilisaci špatné, a proto chtěl zjednat co nejvíc volného prostoru děvčátkům, jež začaly zkoušet první krůčky.

Později dostal Machar záchvaty tolstojovství. Nepožívat masa, přiblížit se přírodě i potravou. Ach, jak nadšeně a úchvatně mi jednou líčil při návštěvě v Táboře, jak celé týdny rodina se živila čokoládou, podruhé květákem a sem tam houskou. Zvykali ponenáhlu i služku a získávali ji theorii tolstojovské. Paní pravila jí jednou s veselou tváří: »Pepičko, slyšte, to se budeme mít dobře. Muž má v kanceláři po 14 dní mnoho práce, nebude chodit k obědu — on se nějak v městě obejde — a my si uspoříme práce s kuchtěním a umýváním nádobí«. A tak to šlo s tou čokoládou a karfiolem. Aby pro Pepičku přechod nebyl tuze náhlý, ona sama dostávala sem tam uzeninu nebo buřty, ale rodina jinak odříkala se vesele starých návyků.

Tyto rozmary přešly časem, až na nějaké zbytky recidivy. Sem tam nějaký klasik zmizel v knihovně, nemýlím-li se. V celku se Machar ustálil, jí zas všecko a mívá dokonce zdravý apetit. O tom by mohli povídat u Nepomuckých na Perštýně — jedna z prvých cest Macharových, když přijede do Prahy.

Je pochopitelno, že se našli závistníci a nepřejníci. Když Macharovo služné dostoupilo závratné výše něco přes tisíc zlatých, byl to nebožtík Hořica, jenž vyhrkl v Národních Listech závistivý povzdech, jak si Machar sedí ve Vídni v teple!

Přijdou-li konečně ta shnilá jabka? Nepřijdou, přátelé! Leda snad trochu občanské černé kávy nebo doušek vína a kuba po večeři. A hlavně alpská voda vídeňského vodovodu, čistá a střízlivá. To patří — podle mého — k divným vzácnostem poesie Macharovy, že netryská z okamžitého vytržení. Machar svou poesii nosí v sobě ve všední dni jako všední šaty na sobě. Ona se rodí ze stálého citu a myšlení, ne z vytržení. Byli jsme u Machara hosté, bylo to na zelený čtvrtek toho roku, kdy v nedělním čísle Času objevovaly se jeho Konfesse. Živo bylo, veselo, zvučel klavír, zpívalo se a děti šveholily. A Machar v téže světnici usedl pod lampou a napsal za hodinu obvyklou kapitolu, která časně ráno musila poštou do Prahy. Machar nosí své dílo v hlavě až do uzrání. Roku 1896 kráčeli jsme po silnici z Hradiště hory Tábor do Starého Tábora a z úst Macharových cestou poznal jsem celého Diocletiana. A poznal jsem i Chelčického, jak tane básníkovi na mysli. Kdy pak později Diocletian byl napsán! A Chelčický nebyl posud vůbec napsán. Tak prostě a šosácky Machar píše. Tedy žádná kuriosita? — natahuje se zvědavým čtenářům nos. Žádná. Machar nečichá ke shnilým vejcím. Pokud vím, snad jen jednou měl takový pocit: když psal »Boží bojovníky«.

Machar bydlí za Vídní, na předměstí, kde už začíná Vídeňský les. Zahradní dům stojí na výšině, kousek za domem se zelenají trávníky a les, kde z jara kvetou fialky. Z verandy domu vidíš v pravo na Vídeň a přes Vídeň až k Dunaji, v levo na Kahlenberg. A přes ten Kahlenberg daleko k severu zalétává zrak básníkův, jednou jako stráž z osamělé vedetty na Dunaji, jindy jako Mciri, jenž schoulen jako holoubek štěrbinou věže neznámého kraje hledal vrcholy své vlasti.

Z této vedety poslal do vlasti »pár allarmujících výstřelů«. Je až nepochopitelno někdy, jak básník stopuje život ve vlasti, jak je zpraven o každém hnutí a vlastní struna jeho se rozechvívá dotekem nejjemnějšího vánku, jenž přichází od severu. Dlouho si nemohl zvyknout v cizině. Připadal si jako stěhovavý pták, jejž příroda proto vysílá na jih, aby se mu stalo dražším jeho hnízdo na severu. Když jsme zakládali denník, pálila ho vídeňská půda pod nohama. Ještě r 1903 pozoroval jsem na něm tu slabost — dostat se do Čech. Řekl mu kdosi, že se chystá pro něho nějaké místo, a jeho oči podlily se krví. Rozumí se, že z toho nic nebylo. Národ, jenž dobývá státního práva do hospodářského ožebračení a do vyčerpání všech sil rozumu, nemá kdy starat se o básníky a jejich slabostné touhy. Takové místo dá se bývalému šikovateli, a je po starosti.

Machar to ví a respektuje tyto city politických vůdců. Také se dle toho zařídil. Věren svému credu, že vlast svou nosíme v sobě jako svatou povinnost, zbudoval si na obrubě Vídeňského lesa svou českou vlast. To je především jeho domácnost. Vkročíte-li do č. 53 v Scheidlstrasse, jakobyste vkročili na území, kterému říkají v právu mezinárodním exterritoriální. Tady panuje výsostní právo českého jazyka, nedotknutelnost vnitřního i vnějšího jednání v něm. Toto právo přenáší se nejenom na panovníka, nýbrž i na jeho družinu. Bělokurá Pepička, krajanka z jižních Čech, slouží v domě mnoho let a užívá i ve styku s obyvateli cizího státu výhradně češtiny. Protože německy neumí. Dcerušky Macharovy také ne.

Na tomto vyhraženém místě žije se šumně. Sem uchyloval se Albert do knihovny Macharovy, když překládal authologii českých básníků Němcům; u Machara věčně rozčilený Eim chrlíval své hromy a blesky na špatnou politiku strany; Kaizl tu sedával i Kramář. Sem denně putují umělci, spisovatelé a profesoři čeští, když o Vídeň zavadí, a kolonie přátel vídeňských je tu jako doma. Málokdy vrací se Machar odpoledne z úřadu, aby ho někdo nedoprovázel. Kdo něco ve Vídni hledá a potřebuje, snad každý zná tuto cestu. Dům Macharův je poptavárnou, nebo řekněme vybraněji: neúředním českým konsulátem ve Vídni. A jistě úspěšným, neboť roste do netušených rozměrů. Kolikrátkoli čtenáři naši nenajdou v neděli pod čárou v našem listě Macharovu šifru: vězte, že konsulské práce byly naléhavější.

J. Herben.

Besed Času číslo 8. — Na Besedy Času předplácí se ročně 5 K. — Předplatitelé denníku Času dostávají je zdarma. — Toto číslo stojí 30 h.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze dne 6. března 1904. Číslo 9.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 50 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

J. S. MACHAR:

JUBILEJNÍ.

(Ke dni 29. února 1904.)

Nu, když to cifry přesně hlásí,
když v novinách čtu o tom zvěst,
když stříbrem přesvědčují vlasy —
tož čtyřicítka tady jest.

A vážné dumy jít by měly,
úvahy těžké duchem tím —
však buď mi svědkem Olymp celý:
já tíhu těch let necítím!

Krev bujnost má svých dvacíti let,
duch shrbeně se nenese,
a mám-li z luku k cíli střílet,
páž železná se netřese.

Já v bojích rost. Vzpomínky moje
jdou těžkým krokem. Nebudu
je vyvolávat. — Za ty boje
však žehnat musím Osudu!

Za bídu, strasti, utrpení,
zlost hlupců, přátel prorady,
za rány v přímém zápolení
i zákeřnické výpady —

dík, za vše dík! A mám-li jíti
tou drahou dále, půjdu rád!
A proto účty toho žití
dnes nebudeme zavírat!

Má čtyřicítko, je mi líto,
že nelze na tě ohled vzít,
že musíš skoro incognito
a často ostře se mnou jít,

neb doufala-lis, že co paní
ty vejdeš do mých veřejí —
to pošetilé bylo přání
i s pošetilou nadějí.

Však, Madame, hleď, ty číše vína
tu hrají bleskem krvavým;
tož sedni a pít nebuď lína,
vždyť já jsem pánem laskavým!

Pij na své zdraví, svoji službu,
by příjemně ti plynula,
na boje příští, ducha tužbu
i na čest bojů z minula.

Na zdraví přátel v dálném kraji
tu číši, Madame, nyní vznes,
pak připij všem, kdož vzpomínají
nás v dobrém s číší vína dnes!

JAN BRANBERGER:

DRUHÉ SMYČCOVÉ KVARTETO SMETANOVO.

(K výročí skladatelova narození 2. března.)

Komorních skladeb Smetana napsal dosti málo, bylyť mu pouze jakýmsi hudebním denníkem, jakýmsi žalozpěvem života. Jemné tkanivo komorního ensemblu hodilo se mu nejlépe k vyjádření vlastních nejniternějších citů. Klavírní trio z g-moll tlumočilo Smetanův žal nad smrtí nadějné dcerušky Bedřišky, smyčcové kvarteto „Z mého života“ a duo pro housle a klavír „Z domoviny“ jsou také roztroušené listy z hudebníkovy autobiografie v tonech a druhé kvarteto d-moll jest posledním listem jejím, poslední stránkou velkolepé partitury jímavé symfonické básně — života krutě osudem stihaného největšího českého skladatele. Výročí osmdesátých narozenin Smetanových bude snad dosti vhodnou dobou k opětnému poukázání na poslední kvarteto jeho, na tuto

zneuznávanou a spolu nejtragičtější skladbu mistra našeho.

Představte si duši hudebníkovu již zpola zmučenou od hluchoty, představte si ji bičovanou halucinacemi a sbírající poslední síly k dílu, které má ukázati budoucí době, co se dálo v nejmusikálnější hlavě české krátce před konečnou věčnou pausou, před zmlknutím na věky. Kvarteto toto jest posledním význačným slovem genia Smetanova, jest základním tonem závěrečného akordu jeho uměleckého díla. Ukazuje, že přes všechny strázně, do posledního dechu, invence mistrova stále rozvíjela se v nejvonnější květy, že jeho melodie i z té doby stále mile hřejí a dojímají srdce měkkostí a otevřenou upřímností. Struny Smetanovy lýry nebyly ještě v posledních okamžicích zcela přervány, zněly pořád plnými akordy, a lahodný soulad jejich nepřerušilo ani přetrhnutí některé z nich — první snad to stopy skladatelovy bezradnosti a churavosti tvůrčí. Druhé kvarteto jest doslovem k prvému „Z mého života“ a nebyl by věru bez zajímavosti pokus, provésti obě bezprostředně za sebou.

Druhé kvarteto nebylo již dlouho veřejně provozováno, málo kdo je zná a leckdo je i podceňuje — stihá je osud podobně se vyskytající také u mnohých děl jiných vynikajících skladatelů českých. Těšíme se však nadějí, že jednou bude i toto kvarteto zrovna tak často hráno jako jiné skladby Smetanovy, až bude totiž skladatelův význam pro naši hudbu všestranně oceněn. V našich malých uměleckých poměrech dlouho trvá, než dojde se k plnému porozumění, a jest třeba poraziti předsudky, které šíří se zejména o tomto díle. Skladba sama jest dosti přístupna, věty její skrývají tolik krásných pokladů ryze Smetanovské hudby, ba třetí věta jest přímo úchvatná, tak že za velký hřích na geniu Smetanovu dlužno pokládati zanedbávání jeho poslední komorní skladby.

Tyto řádky buďtež vepsány v paměť všem, kteří mají příležitost šířiti českou hudbu, zejména oběma českým kvartetním sdružením, aby aspoň při výročních dnech Smetanových nezapomínaly na jeho druhé kvarteto, nejvelkolepější mistrův odkaz vedle Čertovy stěny z poslední doby jeho tvoření.

GEORGE MOORE

PSANÍ DO ŘÍMA.

(Dokončení.)

„Nesouhlasím s vámi, nesouhlasím s vámi,“ odporoval kněz. „Lépe jíti opačným směrem a vystavěti silnici k moři.“

„Nuže, důstojnosti, vláda si nepřeje zavázati se k dílu, jež by prospělo nějaké zvláštní třídě. Takové jsou mé instrukce.“

„Cesta k moři neprospěje žádnému . . . Vidím, že myslíte na majitele panství. Ale není zde přístavu, člun nepřijde nikdy do tohoto plochého, pustého moře.“

„Nuže, důstojnosti, jednou se snad zřídí přístav a klenuté oblouky budou se hezky vyjímat uprostřed slatiny. Lid pak nebude míti daleko do práce.“

„Ne, ne, silnice k moři bude zcela nepotřebná, ale její zbytečnost nebude zjevná — aspoň ne příliš zjevná a lidem nebude to kormoutiti srdce.“

Inspektor zdál se býti trochu v pochybnostech, ale kněz ho ujišťoval, že zbytečnost silnice uspokojí anglické ministry.

„A přece tito angličtí ministři nejsou hloupí lidé,“ uvažoval kněz, jsou jen zaslepeni theorií a předsudky jako všichni lidé žijící ve světě. Jejich pošetilost bude zjevna příštímu pokolení a tak dále, na vždy a na vždy až do skonání světa.

„A nejhorší při tom je,“ pravil dále, „že lidé, hledající výdělek při stavbě těchto silnic, nechávají svá pole ležeti ladem a tak nebude žádných žní příštím rokem.“

Otec Mac-Turnan se zamyslil o kardinálech a o vyřizování záležitostí ve Vatikáně; kardinálové zrovna jako ministři jsou šáleni konvencí. Jen kdo se odcizí zvykům a obyčejům, může správně mysliti.

„Kdyby mi vláda dala peníze, jež vynakládá na tyto nesmyslné silnice, byl bych s to, abych vyživoval lid za pětník denně a mohli by si při tom nasázeti bramborů. A kdyby jen kardinálové uvažovali o výhodách odvolati tento dekret, bylo by Irsko zachráněno před protestantismem.“

Některý kardinál snad chystal odpověď — snad je odpověď již na poště. Snad Řím nepokládá jeho psaní za hodno odpovědi.

Za několik dní navštívil ho inspektor, aby mu ukázal dopis od správy veřejných prací, a otec James měl psáti mnoho psaní a musel jíti do Dublína a tak v rozruchu těchto lidumilných opatření byla vystěhovalecká otázka zapomenuta. Mluvil s inspektorem o možnosti zříditi přístav, když mu listonoš doručil psaní.

„To je psaní od otce Morana. Biskup by mne rád viděl. Budem pokračovati v rozhovoru zítra. Do

Rathowenu je osm mil a jak daleko je odtamtud do biskupského paláce?"

„Dobrých sedm mil*)," odpověděl inspektor. „Snad nepůjdete pěšky, důstojnosti?"

„Proč pak ne? Za čtyři hodiny tam budu." Podíval se nejprve na své boty a doufal, že to vydrží; potom se podíval na oblohu a doufal, že nebude pršeti.

Nechystalo se k dešti; nebude dnes pršeti z té slunceplné oblohy, jemné holubičí barvy; rozkošný vánek zvedal dlouhý vřes, ten růžobarvý vlas pahorků a po jezdeckém šatě slatiny poletovala bílá divoká bavlna. Tu a tam žlutý kladivouš vznesl se z drsné trávy a poletoval chvíli před knězem a jednou párek jeřábků opustil slunnou stráň, kde hnízdil, ale nedolétl daleko, nesl se do nížiny, a kněz viděl, jak ho dvě hlavičky nad vřesem pozorují.

„Jak zajdu, vrátí se do svého hnízda."

Kráčel dál a dále. Když měl šest mil, usedl a vyňal kus chleba z kapsy; a jak tak jedl, bloudily jeho oči přes vlnící se slatinu, hnědou a růžovou, rozčleněnou tu a tam černými pruhy, kde vesničané byli vyrývali rašelinu. Obloha se jen málo změnila, byla dosud bledá, holubí barvy; tu a tam prohlédal modrý kousek šedí a někdy se světlo umenšilo, ale za několik minut vytryskly zase sluneční paprsky a zdřímly si mezi vřesem.

„Musím dále," pravil a díval se na hnědou vodu v obavě, že nenajde jiné k uhašení své žízně. Ale když se sehnul, zahlédl nějakou ženu, pohánějící osla. Přišla si nakopat rašeliny a pověděla mu, kde najde studánku. Zdálo se mu, že nikdy nepil něčeho tak dobrého, jako byla ta voda.

„Mám před sebou ještě hezký kousek cesty," řekl si a kráčel dále, studuje obrysy hor. Mohl teď rozeznávati jeden vrch od druhého, po míli nebo dvou bude míti slatinu za sebou. Cesta stoupala a na druhé straně bylo několik smrků. O několik kroků dále byl zelený trávník. Ale potom zase se objevil vřes a musil ujíti deset mil, než vyšel z cesminy a vřesu.

Šel a myslil na svou rozmluvu s biskupem a byl skorem na konci své cesty, když se mu jeden střevíc rozpáral. Zastavil se v jedné chatrči a zatím, co žena hledala jehlu a nit, utíral si obličej velkým červeným kapesníkem, jejž měl v kapse ošumělého kabátu, který býval kdysi černý, ale sezelenal věkem a nepohodou. A pociťuje, že se ušel a že by nedovedl odpovídati na biskupovy otázky, rozhodl se, že si chvilku odpočine. Žena sehnala trochu včelího vosku a trvalo hodinu, než mu spravila střevíc.

Byl dosud na dvě míle od biskupského paláce, a ty poslední dvě míle byly dlouhé. Přišel s bolavýma nohama, pokryt prachem a byl tak unaven, že mohl sotva povstati se židle, aby pozdravil otce Morana, když vstoupil do komnaty.

„Zdá se, že jste vykonal dlouhou cestu, otče Mac-Turnane."

„Hned se zotavím. Doufám, že Jeho Milost nechce mne hned viděti."

„To je právě to. Jeho Milost mne posílá, že by s vámi rád hned mluvil. Očekával vás dříve."

„Vyšel jsem v tu chvíli, kdy jsem obdržel psaní Jeho Milosti. Myslím, že Jeho Milost přeje si se mnou mluviti o mém psaní do Říma.

Sekretář váhal, pokašlával, potom vyšel, a otec Mac-Turnan přemýšlel, proč se na něho otec Moran tak upřeně díval. Vrátil se za několik minut, pravě, že Jeho Milosti je líto, že otec Mac-Turnan měl tak dalekou cestu a doufá, že si chvilku odpočine a občerství se nějakým zákuskem . . . Sluha přinesl trochu vína a obložený chléb a sekretář vrátil se za půl hodiny. Jeho Milost byl by teď hotov k audienci . . .

Otec Moran otevřel dvéře u knihovny a otec Mac-Turnan uviděl biskupa — pomalého, čilého muže asi pětapadesátiletého s ostrým nosem, šedýma očima a huňatým obočím. Pobíhal po pokoji, dávaje svému sekretáři mnohé rozkazy, a otec Mac-Turnan uvažoval, bude-li tomu jednou konec. Zdál se býti hotov. Ale náhle napadlo mu cosi, že šel za svým sekretářem ke dveřím a otec Mac-Turnan počal se obávati, že se papež nerozhodl postaviti irské kněžstvo na roveň s řeckým. Kdyby tomu tak bylo, pak by biskup neměl toho zájmu na tak rozmanitých věcech, maje mysl zabránu něčím důležitějším.

Když se Jeho Milost vrátil od dveří, šel kolem otce Mac-Turnana, aniž na něho promluvil, a dojda k psacímu stolu, počal hledati mezi papíry. Konečně zeptal se otec Mac-Turnan:

„Vaše Milost snad hledá moje psaní do Říma?"

„Ano," řekl Jeho Milost, „vidíte je?"

„Je pod rukou Vaší Milosti, ty [illegible] papíry."

„Ach ano," a Jeho Milost opřel se o lenoch pohovky, nechávaje otce Mac-Turnana státi.

„Nechcete si sednouti, otče Mac-Turnane?" řekl pak nedbale. „Psal jste, jak vidím, do Říma, přimlouvaje se za zrušení celibátu. Není pochyby, že emigrace katolíků je velice vážnou otázkou. V tom bodě získal jste si sympatii Říma, ba mohu říci i moji, rozumím-li totiž, že vaší pohnutkou k tomuto psaní byla obava o náboženskou bezpečnost Irska."

„A jaký jiný důvod bych měl míti?"

Za dlouho chvíli nepadlo ani slůvko a knězi biskupovo mínění počalo se vybavovati v mysli, byl všecek zmaten a obličej se mu zarděl.

„Doufám, že Vaše Milost ani na okamžik nemyslí, že —"

*) Rozuměj anglických; anglická míle — 1½ kilometru.

„Jen bych rád věděl, je-li zde někdo — jestli vaše myšlenky někdy řekly: „Nuže, bude-li dekret odvolán —“

„Nikoli, Vaše Milosti, nikoli. Celibát nebyl mi nikdy břemenem — jsem toho dalek. Někdy jsem se obával, že právě celibát přivábil mně k duchovnímu stavu. Celibát jest spíše výhodou než obětí.“

„Jsem rád,“ pravil biskup pomalu a důrazně, „že toto psaní bylo diktováno takovými neosobními důvody.“

„Zajisté, Vaše Milosti. Jeho Svatost nedomníval se —“

Biskup zamručel zvučné vlaské jméno a otec Mac-Turnan se domyslil, že mluví o jednom z papežských sekretářů.

„Nejednou jsem se obával,“ děl otec Mac-Turnan, „bude-li dekret odvolán, že nebudu míti dostatečné odvahy, abych se mu přizpůsobil.“

A potom vyprávěl biskupovi, jak se na cestě setkal s Norou Flynnovou. Čtveračivý výraz vkradl se do biskupova obličeje a jeho hlas se změnil.

„Předpokládám, že nechcete učiniti manželství závazným; že béřete v úvahu závadu schopností těch, kteří se neženi?“

„Myslím, že by se musela učiniti výjimka ve prospěch řádového duchovenstva a ovšem i ve prospěch těch, kdož dosáhli určitého věku, jako Vaše Milost.“

Biskup zakašlal a tvářil se, jako by hledal nějakou založenou listinu.

„To byl jeden z bodů, o kterých jsem uvažoval s otcem Michalem Meehanem.“

„Oh, tak vy jste se radil s otcem Meehanem,“ pravil biskup vzhlédnuv.

„Přišel jednou, když jsem pročítal svůj latinský překlad, než jsem ho dal na poštu. Bojím se, že myšlenky, které jsem předložil Jeho Svatosti, utrpěly mou bídnou latinou. Byl bych si býval přál, aby otec Meehan přehlédl mou latinu, ale on odepřel. Prosil mne, abych neposílal psaní.“

„Otec Meehan je váš veliký přítel. Ale žádný jeho důvod nemohl zvrátiti vašeho rozhodnutí psáti do Říma?“

„Žádný,“ děl otec Mac-Turnan. „Vnuknutí bylo mi příliš zřetelné a příliš jasné, abych mohl váhati.“

„Vyprávějte mi o tom vnuknutí.“

Otec Mac-Turnan vypravoval biskupovi, jak chudý muž odešel z pracovny, aby se mohl oženiti a Mike Mulhare mu nechtěl dáti dcery, dokud si nevydělá na prase. „A když jsem s ním hovořil, slyšel jsem, jak moje svědomí povídá: ‚V Irsku si nikdo nemůže dovolit, aby se oženil mimo kněžstvo. My všickni žijeme lépe než naši osadníci.“

A pak, zapomenuv na biskupa, mluvil, jako by byl samoten se svým Bohem, popisoval, jak nabyl přesvědčení, že Irsko stane se protestantskou zemí, neustane-li katolická emigrace. A vyprávěl, že mu to přesvědčení nedalo pokoje, dokud nenapsal dopis.

Kněz mluvil dále, až byl přerušen otcem Moranem.

„Musím teď vyříditi nějakou záležitost s otcem Moranem,“ pravil biskup, „musíte však zůstati na oběd. Přešel jste dlouhou cestu a jste unaven a hladov.“

„Ale nevyjdu-li teď, Vaše Milosti, nedorazím za světla domů.“

„Dám vás dovézti, otče Mac-Turnane. Zařídím to již. Musím míti některé přesné zprávy o vašem ubohém lidu. Musíme proň něco učiniti.“

*

Otec Mac-Turnan hovořil ještě s biskupem, když přijel povoz, aby ho dopravil domů. Biskup pravil:

„Otče Mac-Turnane, nesl jste osamělost své osady dlouhou dobu.“

„Osamělost je jen věcí zvyku. Myslím, Vaše Milosti, že se hodím na to místo lépe, než na jiné. Nepřeju si změny, je-li Vaše Milost se mnou spokojena.“

„Nikdo nebude se starati o ty chudáky lépe, než vy, otče Mac-Turnane. Ale myslím, že jsme na něco zapomněli. Neřekl jste mi, zdali se vám podařilo sehnati peníze na to prasátko.“

Otec Mac-Turnan se hluboce zarděl . . . „Zapomněl jsem na to. Pomocné práce —“

„Nu, není pozdě. Zde je pět liber a za ty si už prase koupí.“

„To ano, za ty si koupí dvě!“

Opustil palác, ani se nezeptav biskupa, jak bylo jeho psaní v Římě přijato, i dal zastaviti a málem by byl řekl vozkovi, aby jel zpátky. Ale co na tom, doví se toho jindy. Přinášel štěstí dvěma chudákům a nechtěl jejich blaženost ani na minutu oddáliti. Nepřinášel jedno prase, ale dvě, a teď Mike Mulhare dá Noru i tele, a kněz si vzpomněl, že James Murdoch řekl: „Co pak jsem nepostavil pěkný barák a nebylo by to hezké je v něm vyhlídat?“ Mnozí již soudili, že lidské bytosti a zvířata nemají pospolu žíti, ale co konečně na tom záleží, jsou-li šťastni? A kněz zapomněl na své psaní do Říma při pomyšlení na štěstí, jež přináší těm dvěma ubožákům. Neuviděl Noru Mulharovu v ten večer, ale zajel na hladovou silnici a volal s vozkou tak dlouho, až vzbudil Jamesa Murdocha. Když chudák připotácel se přes slatinu, kněz pověděl mu svou novinku.

Přeložil **Josef Bartoš.**

CO JE RODINA?

Otec, matka a děti to je dohromady rodina! Otec dává matce peníze, aby mohla vařit a nakupovat, a když děti něco vyvedou, tak jim nahubuje nebo vybije. Ale taky hubuje, když je pozdě oběd. Matka je tuze moc hodná a maže dětem máslo na chlebíček. Ona vaří a hubuje služku a je vždycky ženského rodu. Děti musí poslouchat a chodit do školy. Sestry a bratři rodičů, to jsou strýčci a tetičky. Když přijdou, tak se musí děti umýt a vzít si čisté zástěrky. Jejich děti, to jsou bratranci a sestřenice. Bratranci jsou chlapci a sestřeničky holky. S těmi si děti hrají, ale sestřeničkám nesmějí nikdy nic udělat, protože hned brečí.

Jan Nečas, žák II. třídy obecné školy.*)

VLADIMÍR VLK:

TEPLICE.

Tam pod Krušnýma Horama
Teplice město leží.
Jak dávno jsem už neslyšel
znít zvony jeho věží.

Jak dávno už jsem neviděl
silnici vyjetou koly
za městem blízko hřbitova,
kde propadlé jsou doly.

Za městem blízko hřbitova
rákosí léta roste . . .
Tou cestou asi málokdy
lázeňští chodí hosté.

A kdyby touhle cestou šli,
svědomí měli by špatné.
Ta půda je celá krvavá,
pěst se tu pevněji zatne.

Tady před roky vezli z Eichwaldu
povozy mrtvá těla.
Rudá krev žen a dělníků
silnici promáčela.

Městem takové průvody
zakázány jsou přísně.
Tam pokojně občani zpívají
velkoněmecké písně.

Z paláců, domů vlají tam
prapory v barvě trojí . . .
A bodrý Tepličan i lázní host
se téhle cesty bojí.

Teď chodí tam jen dělníci,
z továren když jdou domů.
A časem s blátem teče krev
okolo smutných stromů.

Teď léto je a v proudu saisona.
Obilí na polích zraje.
Jdou massy silnicí a v městě zní:
Náš rudý prapor vlaje . . .

---

*) Pan učitel chtěje žákům druhé třídy udělat radost, oznámil jim, že budou psáti slohový úkol jako velcí žáci. Měli napsati, co je rodina, kteří jsou nejbližší příbuzní a jaké mají členové rodiny povinnosti. Úkol malého Jeníka vypadl takto (ovšem po opravě pravopisných chyb). — Tak vypravuje Sborník ústředního spolku učitelských jednot na Moravě (pořádá Josef Úlehla) v čísle 2.

Z BÁSNÍ P. B. SHELLEYE.

(Památce studujícího F. Hanuše, † 13. února 1904.)

Hudba, když počne mizeti
hlas něžný, víří v paměti;
vůně, když zvadly lilie,
dál žije v smyslech, sladí je.

List růže, která dožila,
milencu lože postýlá;
tak v citech tvých, až smrt tě schvátí,
bude sama láska spáti.

Přel. **Em. Chalupný.**

TŘI DÁMY.

Jistá dáma pravila k mladé učitelce klavírní hry: „Slečno, budu vám výjimečně platiti za hodinu 3 zlaté — — —.“

„Děkuji velmi,“ odvětila slečna.

Jistá dáma pravila k mladé učitelce klavírní hry: „Víte co?! Říkejme si ty“ — — —.

„Jak jste dobrá,“ odvětila slečna.

Jistá dáma pravila k mladé učitelce klavírní hry: „Slečno, v „jisté“ dny nemusíte přicházeti. Lekce se bude pokládati, jako by byla — — —.

Slečna neodpověděla zcela nic, a uklonila se s němou vděčností.

DVĚ BÁSNÍŘKY.

Báseň matky u kolébky dítěte:

„Zde ležíš, mého srdce sílo a slabosti, mé jasné štěstí a moje temná úzkosti — —.“

— — — — — — — — — — — — —

Báseň matky u kolébky dítěte:

„bš bš bš bš — — —.“

PRAMEN.

Byl tu opravdu onen pramen?

Přišlo dítě, házelo do něho kaménky — — — nikoli, nebyl tu.

Přišla dáma a plakala — — — nikoli, nebyl tu.

Přišel muž a pil — — — nikoli, nebyl tu.

Přišel umělec a viděl — — — teď tu byl.

*

Pán a dáma stáli u pramene.

Ona pravila: „Přála bych si býti vašim očím tím, co tento pramen. Stojíte tu zcela pohřížen — — —.“

On pravil: „Přál bych si, abyste svlékla své střevíce a punčochy a dala svým nohám míhati se ve vodě pramene — — —.“

Částí krásy pozemské jsi, ženo, muži — — —. Ty mu však chceš býti celou!

▪

„Pokud žízním, nevidím lesku pramene a neslyším symfonie jeho šumotu,“ pravil jinoch.

„Pokud žízním, vidím lesk pramene a slyším symfonii jeho šumotu,“ pravil muž.

„Vždycky vidím lesk pramene a slyším symfonii jeho šumotu,“ pravil stařec.

Z knihy „Wie ich es sehe“. Přel. **J. Lch.**

DROBNOSTI.

Ve stati o G. Mooreovi v čísle předminulém vypadl na jednom místě řádek, čímž je smysl celého odstavce porušen. Čti takto: „Na počátku předešlého století bylo zde deset klášterů a sto jeptišek, ke konci století dvanáct set klášterů a dvacet tisíc jeptišek.“

J. S. Machar poslal svou báseň Jubilejní časopisu Buditeli do Mor. Budějovic, jenž vydal samostatné slavnostní číslo Macharovo. Z Buditele jsme si dovolili ji otisknout. (Při té příležitosti upozorňujeme, že Machar nejmenuje se Jan, jak většina jubilejních článků psala.)

Antonín Sova slavil skoro současně s Macharem čtyřicáté narozeniny, totiž 23. února. Náhoda tomu chtěla, že bezděky přinesli jsme v denníku zrovna v jubilejní čas úvahu o posledním románě Sovově Výpravy chudých, a pan Sova vyložil nám své názory literární i společenské v odpovědi, kterou jsme v denníku uveřejnili 1. března pod čárou.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Arabská pohostinnost.

(Z anglické čitanky.)

Na svých cestách — vypravoval cestovatel — octl jsem se kdysi v Arabii a maje vyříditi některé své záležitosti, zašel jsem do stanu arabského náčelníka. První starostí jeho bylo dáti mi pojísti chleba a soli. Na mou otázku, proč tak činí, odvětil, že chléb a sůl jsou znamením přátelství, a já, když jsem chléb a sůl jeho pojedl, že stal jsem se na vždy jeho přítelem. I vyprávěl mi, že jednoho dne nalezl na poušti jakéhosi Araba polomrtvého od hladu i odnesl jej do svého stanu a nasytil ho. Když se cizinec zotavil, jal se prý mu líčiti všecko zlo, které byl kdysi svému hostiteli spáchal:

„Ukradl jsem tvé velbloudy a pobil tvé ovce,“ řekl.

„Pojedl jsi mé soli; já ti odpouštím,“ odvětil náčelník.

„Otrávil jsem vodu tvých cisteren, naplněn jsa hořkou nenávistí k tobě,“ pravil host.

„Pojedl jsi mé soli; já ti odpouštím,“ opáčil náčelník.

„Zabil jsem tvého syna tvého jediného syna, zřítelnici tvých očí,“ pokračoval host se sklopeným zrakem.

Tvář starcova se zachmuřila, rty se zachvěly a oči se zalily slzami. Po chvíli však řekl tichým hlasem: „Pojedl jsi mé soli; já ti odpouštím. Odejdi v pokoji.“ *Ž.*

V Besedách Času se ptáte, které české krále děti mají nejradši a kterou dobu považují za nejšťastnější pro lid český.

Národní Jednota pro východní Moravu pořádá ve Frenštátě skoro každou neděli pohádkový dýchánek pro děti; účastno bývá více než 100 dětí. Položila jsem dětem vaše otázky. Děvčata mají ráda Karla IV., a jeho dobu považují za nejšťastnější pro český lid. Jedinké děvče se přihlásilo, že má rádo sv. Václava a to proto, že byl tak hodný a svatý. Hoši se shodli, že nejlepší král český byl Přemysl Otakar II. a také jeho doba že byla šťastna, ale ještě šťastnější že byla doba Karla IV.

Frenštát pod Radh.

Lenka Kalandrová.

Listárna administrační. Macharova čísla Besed Času máme ještě nějakou zásobu na skladě. Číslo to stojí 30 haléřů v naší administraci i ve všech řádných knihkupectvích.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Mnohem častěji setkati se lze s případy, kdy člověk odsouzen byl jen z formálního stanoviska zákonitě a spravedlivě, ale za to v podstatě nelidsky krutě. Nejkřiklavějším příkladem takového způsobu byla záležitost Marazgalího, o němž jsem právě vyprávěl. Naše zákony o trestech vůbec se nad míru krutě zachovávají k uprchlíkům, a teprve v posledním čase administrace začala obraceti pozornost k hroznému faktu, že ve vyhnanství nalézají se do dneška lidé odsouzení dle dnešního názoru úplně bez viny, ještě za dob nevolnického práva na malé lhůty, ale potom pro časté útěky, nespáchavše při tom ani zločinu, zasloužili si věčného, ba i delšího než věčné vyhnanství . . .

Ale co měl zákon dělati na př. s takovým člověkem, jako byl jistý Šemelin, odsouzený na dvacet let za vraždu vlastního bratra, které se skutečně dopustil. Horší z trestanců nezřídka na něho křičeli žertem i vážně:

— Ty jsi horší než kterýkoliv z nás! Vlastního bratra jsi zabil, Kaine! Šibenice jsi zasloužil.

A stařec, patrně nespokojen s takovým pokřikováním a považující se v duchu za nekonečně vyššího a lepšího než zkažená a spustlá španka, vyslýchal je trpělivě a mlčel. A zatím, když se věc v podstatě rozebrala, nebylo možno Šemelina přísně viniti. Ruský mužík z nejodlehlejšího i Bohem zapomenutého místa, vyrostlý jako peň v lese, mezi právě takovými omezenými a předpotopně prostými rozumy jako byl sám, zbožný, práce milovný, polekaný, bohatý trpělivostí a snášelivostí a konečně dle svého způsobu i nejvýš čestný, byl uražen svým starším bratrem, který mu utrhl kousek země a za nic ho nechtěl vrátiti. Spor o mez protáhl se po celých sedm let, tu utichnuv, tu znovu vzplanuv, jako dohořívající hranice, do níž padne nová tříska a stále udržoval mezi bratry nepřátelství. Starší byl, jak patrno, smělejší a drzejší. Vskutku se zmocnil země a dovoloval si ještě přede všemi lidmi posmívati se, a „naparovati se" nad mladším.

Šemelin sám pravil, že mu několikrát napadlo, aby nepřítele zabil, ale Bůh pokaždé zadržel jeho ruku před hříchem. Ale na konec i jeho trpělivost praskla. A když jednou v neděli bratr jeho nastrojený ve svátečních šatech šel kolem jeho domu do kostela, vystřelil na něho z pušky a zabil ho na místě. Šemelin nehájil nikdy svého skutku, nikdy neříkal, že by i podruhé tak učinil; neuznával však s druhé strany celou mravní závaznost tohoto zločinu a hleděl na něj ne jako na hřích, který nutno vykoupiti mukami vyhnanství, nýbrž jako na neštěstí, kterého nutno nějak se zbýti. Mlčelivý a vyhýbající se většinou sám spoután a okovaný od hlavy až k patě, považoval se v duchu přece jen za dobrého člověka, a byl ve svém způsobu i hrdý na svou čest. Rád, na příklad, vyprávěl, jak cestou na jedné z etap vrátil prodavačce dvougrivenník, o nějž se předala, vracejíc mu, a všecka kobylka se mu vysmála. Tento starodávný vtip nejostřeji vyznačil se mi v jedné besedě, která se konala v komoře a jednala o přímých a nepřímých daních. Mezi vyhnanci byli znalci, pro něž jak theorie tak i praxe carských financí byly skutečnými hloupostmi. Jeden z nich, proklínaje až hrůza vládla, jen sypal takty a cifry. Druzí mu pozorně naslouchali a přikyvovali mu. Na konec se mlčelivý Šemelin nezdržel a zpívavě protáhnul:

— Nu, to lže-eš.

— A co lžu? . . .

— To že z nás tolik vydírají! Já jsem na příklad, co živ tolik peněz neměl, kolik jsi ty napočítal za jeden rok.

— Jakže! A plátýnko na košili nebo ženě na sarafán jsi nekupoval, že?

— Nekupovali jsme plátýnka . . . Sami jsme tkali, čeho bylo třeba. To teprve nyní i k nám došla moda, že se i na vsích strojí.

— Dobře. Nu a sirky jsi nekupoval?

— I sirky jsme sami dělali . . . Za mých časů si sedláci všecko pro svou potřebu dělali.

— Oh čertova hlavo! A tabák jsi nekouřil? Čaj a cukr jsi měl?

— Tabáku jsem nekouřil, pomiluj Bože; a čaj, cukr . . . ano, někdy jsem o nich jen slýchal, ale nevěděl jsem, jak se to jí!

— No tak divochu proklatý! Potom s ním má promluviti vzdělaný člověk, má se potěšiti s tou divočinou borovou! Což vodky jsi nepil? Neplatil jsi za vodku?

— Neplatili jsme ani za vodku . . . Sami jsme si ji pálili . . .

Po tomto sdělení odešel řečník od Šemelina, odplivnul si vztekem a beznadějně mávnul rukou. Ale Šemelin se také zamlčel v blahém vědomí své neodolatelné nevinnosti a povýšenosti, proti nimž jsou bezmocny všecky nástrahy nepřátel. A vskutku mohla vzbuditi pohnutí tato dojemná prostota fysických potřeb a rozumových zájmův, které nebyly tuze daleky od zájmův a potřeb trávy v poli, ptáka v oblacích, stromu v lese. Neděkoval-li této psychické jednoduchosti i za svou mravní čistotu a nezkaženost, které vytrvaly i ve vyhnanství, pod vlivem set spustlých příkladův a faktů, pod tlakem nejdotěrnější propagandy všeliké podlosti a darebáctví?

Ostatně již i Šemelin činil jim jakési ústupky. Tak, dověděl se, že všecky zbytečné erární věci ve vyhnanství odebírají, i našetřil si během cesty stařeckou opatrností a přesností několik párů pletených rukavic, onuček a jiných hadříkův, a před příchodem do dolu zašil si je do své podestýlky, domnívaje se,

že tím jich nenajdou. Ale v Šelajské věznici nejen že ji našli, ale vzali mu i samu podestýlku zároveň se schovanými věcmi a spálili ji. Stařec byl tím velice pohoršen a nezřídka si mi stěžoval, že je mohl cestou prodati za slušnou cenu a „taková hloupost vlezla mu do hlavy — pronésti je jistojistě do vyhnanství!" Jak nevinná a prostá byla však tato nezdařivší se chytrost proti vynálezům a aférám skutečných vyhnaneckých „umělců"!

Šemelin byl nejčestnějším mezi čestnými v Šelajské věznici, na tolik čestným, že všichni soudruhové se mu posmívali a považovali ho sami za zrůdu ve vlastní rodině. On byl skutečně řídkou výjimkou. Co pak mohlo takovému člověku dáti vyhnanství? Snad něco užitečného, pro duši spasitelného? A nebylo-li by lépe, ba i spravedlivěji dokonce — propustiti takového člověka na svobodu a omeziti jeho trest na to, že je vzdálen svého domova. Myslím, že by to bylo lépe; ale zákon, bohužel, neřídí se představami jiné spravedlnosti, než čistě formální a zevnější, a proto Šemelin, odsouzený na dvacet let těžké práce v dolech, musel z nich sedm ztráviti ve věznici, čtyři roky v okovech na nohách a všech sedm s oholenou hlavou a ještě jedenáct ve volném sboru, kde musí konati tytéž těžké práce a podrobiti se témuž nesmyslnému řádu. Život člověka byl zničen na dobro a beznadějně . . .

Připomínal jsem již nejednou, že v některém směru trestanci připomínali mi skutečné děti: táž hořoucí vnímavost bez hloubky a trvalosti dojmův: totéž neumění skrývati duševní pohnutí; táž neustálenost vůle, rychlé přechody od myšlenky k myšlence, často naprosto protikladné myšlence prvé a — co je ještě horší — nerozvážnost skutků samých, nenadále rychlý přechod od slov ke skutku. Tato neustálenost vůle je, mně se zdá, hlavní příčinou většiny zločinův. Jsem však dalek toho, abych prováděl úplnou paralelu mezi trestanci a dětmi, jen ke špatnému nakloněnými, nebo i strašně zkaženými. Potkáváme ve světě vyvržených mnoho individuí se skutečně zločinnými náklonnostmi; ještě více je však takových, kteří jsouce neméně normální a zdrávi než tisíce lidí úplně spokojeně žijících na svobodě s pověstí lidí bezúhonně čestných, připojili ku přírodní prostotě a jednoduchosti své duše lehkomyslnost a zkaženost vyhnaneckých mravů a zvyklost pohledu na krev a násilí. Je třeba vlastně si vzpomenouti, že i děti bývají také hrozně ukrutné a lhostejné k cizímu utrpení; ještě dědeček Krylov vyjádřil se o nich, že „tento věk lítosti nezná". Sám pamatuji si ze svého dětství, jak býval jsem časem ukrutný k ptáčkům, hmyzu a jiným bezbranným tvorům, a jak jsem se zvědavostí býval někdy přítomen scénám rozčilujícího násilí (ovšem v tom případě, když mně samému ničím nehrozili); zatím však po dvaceti letech, když stal jsem se vzrostlým a vzdělaným člověkem, nemohl jsem klidně snésti pohled na krev, ba ani slyšeti o nějaké strašné ráně bez mimoděčného zachvění a pocitu čistě fysické bolesti. Tak velký rozdíl je mezi duševním stavem dítěte a vzrostlého inteligenta! Mnozí z trestancův podobají se v tom směru dětem, že právě tak jak oni vyznamenávají se tím, že neumějí si představiti sami sebe pomocí obraznosti a pocítiti cizí bolest a utrpení jako svoje vlastní. Ale u více vyvinutých a zkažených, kteří výborně znají z vlastní zkušenosti, co je to výprask a vůbec fysické muky, příčina krutosti je ovšem docela jiná: k nedostatku fantasie a přirozené lehkomyslnosti připojuje se u nich ještě zvláštního způsobu smyslnost, cynism krutosti. Bývají individua, která projevují vůči svým obětem jakousi zjemnělou, nepochybně chorobnou zuřivost . . .

Před vyhnanstvím bych na příklad nebyl nikomu uvěřil, že po dnes v Rusku existují ještě lidojedi; ale vypráběli mi jako jistou věc nejen trestanci, nýbrž i členové vězeňské správy, že v Algačinském dolu sedělo několik Rusův i Tatarův, odsouzených za několikaleté obchodování lidským masem! Na Sachalině jest mnoho vrahů, kteří jedli maso svých nepřátel, jež byli zabili. Ba i v Šelajské věznici byl jeden tulák, který tvrdil, že sám okusil pirožku s nádivkou z „človččiny" a shledal, že jsou velice chutné . . . I kdyby toto povídání bylo lživé, je přece dosti karakteristické. Jiný trestanec úplně chladnokrevně vyprávěl již úplně pravděpodobnou ač rozčilující příhodu. Tulačil se soudruhem Kirgizem. Potkali na cestě mladou ženu a než ji zabili a obrali, Kirgiz nešťastnici odřízl pravý prs a vypil z něho koflík teplé krve.

— Jak jste mu mohl dovoliti takovou hnusnost? — tázal jsem se vypravovatele.

— A jaké pak právo jsem měl mu to zakázati? — byla klidná odpověď: — byl mým soudruhem.

— Ale vždyť je to Bůh ví co! Měl jste to násilím překaziti.

— Haha! Násilím . . . A proč by on mne nebyl mohl přemoci?

— Proč jste zabili onu ženu?

— Tak se to přihodilo. Bylo to nevyhnutelné. Šli jsme po tři dny o hladu a ona měla peníze. Měli jsme sami zahynouti? Tu jsem, bratři, uviděl poprvé, že se pije lidská krev. Dříve jsem se domníval, že to jen lesní zvěř dělá; no, a tu jsem uviděl, že našinec také . . .

— A jak to dělají! — přisvědčil jeden z posluchačů.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 13. března 1904. Číslo 10.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

MOUŘENÍNE . . .

Je vlažná mořská jižní noc. Do zahrad moře zpívá.
Ohnivé blaží úsměvy a těší láska snivá.
Zní hudba kytar s balkonů a růže sladce voní.
— Což srdce tvé dnes zaplálo vášnivě pro ni, pro ni?
Zvou k lásky sladkým obětem olivy v sadech stinné,
zpívej a líbej, mouřeníne!

— — A máš už, co jsi chtěl a snil. Tvé horké rety laská
ta, kterous toužil v náruč vzít, nádherná bílá kráska;
je družkou tvojich večerů, tvých nocí společnicí,
ty temný nach jí vylíbat smíš na ubledlé líci.
Však marno vše. I štěstí tvé jak jarní píseň mine —
— Krátké tvé štěstí, mouřeníne!

Tvůj pobočník je věrný muž a ten ji viděl hřešit,
ji jiná ústa líbat zřel a jiné oči těšit.
Tvá vřelá aethiopská krev se prudce k mozku valí
a žárlivost ti v duši tvou jak ohně plamen pálí.
Vzmach ruky pomstou zvlčilé a bílý květ tvůj hyne
— je dokonáno, mouřeníne . . .

To není vše. Já lituji tě, slavný generále.
Nebyla tobě trestem smrt, ty pykat musíš stále.
V divadlech strašit po světě s tvou étherickou paní,
ji denně musíš zabíjet a zuřit bez ustání;
Je Šekspír přísným soudcem tvým, tvá pověst nepomine —
jak lituji tě, mouřeníne!

REVOLUCE.

(Zlomek kroniky.)

Zde zpěv svůj počínám, kde skončil jej už jiný.
Zde zpěv svůj počínám, kde vše už známo je.
Jak smutečním jdou pochodem kolem mne tyto stíny
a pláčou, v hrobě nemají že ani pokoje.

Král rozmařilý v orgiích a v hýření si hoví,
své žírné země vladařství nechává milcům svým.
A žádá jenom desátky a daní drahé kovy.
Však z klidných domů občanů jde k nebi vlídný dým.

Až mezi milci hádka kdys jak náhlý oheň vzplane.
(Na jednom tučném smetišti zápasy kohoutí.)
Je slabé příliš slovo tvé a síla tvá, ó pane,
a nelze mysli divoké ku smíru pohnouti.

A šlechta, vojsko, měšťané se na dvě drobí strany.
Hory se, doly slibují a zlatem podplácí.
I všemocné jsou odpustky na každý zločin dány —
A vzplane už co nevidět povstání domácí.

A mladý král? To z radostí jej rušit může stěží.
Jsou ještě noční orgie a láska přesladká.
— Král mladý v měkkých poduškách u maitressy své leží.
Už revoluce vzplanula — — Zde končí pohádka . . .

JE VŮLE OCHABLÁ . . .

Je vůle ochablá a v duši straší stíny,
už nikdo tady nechodí, kde bylo veselo.
A budou slavit hodokvas meče a guillotiny,
ač srdce (sic už umdlené) přec umřít nechtělo.

Je vůle ochablá. I květy chladem vadnou
poslední těžkou vůni svou nám v duši nakupí.
Jsme smutní ptáci podzimu a rty nám žalem chladnou —
jsme žebráků a otroků nešťastné zástupy.

A Osud, stařec morosní nás v temno odkazuje.
Nás není více širý svět a jeho radosti.
Je vůle ochablá. A prudký vítr duje.
dřív než se v poušti ticho jak před smrtí rozhostí . . .

JE TŘEBA VZCHOPIT SE . . .

Je chvíle rozhodná, kde stesk už nemá místa.
Je třeba vzchopit se a přestati se bát.
Je třeba vzpružit se a a zabít antikrista
a ohně zapálit a zapuditi chlad.

Tak dlouho v bolestech se srdce tetelilo —
stesk tělo vysílil a duši spálil mráz — —
Je třeba zapomnět, co smutek v duši vrylo
a novou nadějí svůj nechat zachvět hlas.

Jsou ještě vzpomínky, jichž paměť v duši čistá —
je třeba písmena jich napsat na svůj štít;
meč pomsty zkrvavět a zabít antikrista.
— Je třeba vzchopit se a znovu začít žít . . .

SVÉMU JÁ.

Hahaha! Smát dosyta se můžeš.
Vím, obzor tvůj se beznadějně šeří.
A osud svůj as dosti těžko zmůžeš,
tvým steskům tady nikdo neuvěří.

Jsou chladné ruce, které kdysi hrály.
(Vzpomínka bolí, ale nehřeje.)
A v očích těch, jež kdys se na tě smály
už poslední uhasla naděje,
že ještě jednou k životu tě vzkřísí . . ..
Ah, pravdu máš, je nejlíp navždy spát.
Ve chladno zimy smrti dech se mísí,
spí v ruinách tvých tužeb letohrad . . .

UMĚLCI NAŠICH HOR.

NAPSAL JIŘÍ OPOČENSKÝ.

I.

„Co pak to, sousede, děláte?“ tázal jsem se svého sousídka Ignáce Syřiště.

„Ale, pletu nosidla, víte, na hnůj, abysme to nemuseli nosiť v košku, víte, co máme na bandory,“ odpověděl Nácek.

„A dokážete to?“

„I co pak, to čloujek musí inší věci dokázať. Poďvejte se, tohle perkno hodlám roštípnouť, je pěkně zahnulý a je to ze starý verby, to budou nůše*) ňáký. Drobek to voškrabu pořízem, udělám do každý nůše dlátem čtyři dlaby, pak do toho nauràžím mečíky a to mě máma taky jednou pochválí, dyž bude na čem hnůj z chlíva vynášeť.“

„Víte, to já sem taky kousek kumštýře. Co příde takle umazať ňákou šklíbu u baráku, to víte, že se toho taky neleknu. A dybych já měl potřeby, jako nemám, to byste koukal!“

A tak Náca rozštípnul starou vrbovou fošnu a div že neskákal nad zdařenou ránou; drobek to zaštíplo, no, ale no, čtvrt lokte sem, čtvrt lokte tam, jen když to dopadlo tak.

Sluníčko pražilo; z Náci se jen lilo, ale on nic nedbal; oškraboval pořízem a dlabal díry o všecko pryč. Třetí den ráno dodlabal poslední. Myši by to také tak vyhrýzaly, jako Nácovy hrábě, ale kdepak, snad mu to hanět, když on již v duchu vidí slavná nosidla. Je pravda, já jsem tím koukáním promarnil také dost.

„No přeci jsem to šťastně dodláb, tejď jen dybych měl něco na mečíky; víte, takhle něco zas tverdýho,“ promluvil na mě konečně Náca.

„Panečku, to já nemám, a nevím, jest-li se kde doděláte jen takle u sousedů“ — řekl jsem.

„Dóvi, esli by to mohlo bejť ze starejch šindelů? — Co říkáte?“

„No, to přeci snad ne, vždyť to máte spuchřilý?“

„No, jaká pomoc, rozřežu tuhle to pérkynko, je ho škoda, a je to taky měkký, ale jaká pomoc!“

A tak Náca popad prkno, uříz čtyři mečíky, radš o drobek delší než kratší a za malou chvíli dával nosidla dohromady. Nemusil mít kladivo, ani sekyrku, mečíky lezly jako do tvarohu.

„E, to nic nedělá, že to nejde kór fest; — semhle dám klínek, semhle taky a tadyhle vrazím šindeláky. — — Mámo! slyšíš! poď sem!“

„Co pak zas chceš, táto?“

„Ale, tuhle mě to drobek poděrž, já to trochu uklínim, aby se to tak nekejvalo.“

„A tos to měl udělať přeci z gruntu, abys nemusel klíny vrážeť!“

„E, di, vole, ty myslíš, abych to roštíp, že?“

„Ale di, tolik dní to děláš a přec se to vikle jako stará hermonika.“

„Di domu, di, di, di, a nedopaluj, nebo to víš vo mně!

Čloujek se tuhle stará, diu se nepřerazí“ — — — bručel si Náca, když vrážel hřebíky a klíny.

Konečně to bylo jednou v hromadě.

„No, sousede, co tomu říkáte, není to dost dobrý? Já myslím, že by to žádnej řemesnik lepší neuďál.“

„Ale dauno dobrý,“ řekl jsem, ale na nosidla jsem nesáh, proto že vrzaly jako rozštemované čelo.

Náca je vzal, a šel je zrovna vyzkusiť. Vzal je mezi mečíky za jednu nůši a dones do chlíva; tam

---

*) Nosidla.

naložil hnůj a křičel: „Mámo, slyšíš, poď mně po noct, už mám naložený!“

A máma přiběhla, v sukni a v košili a vzala s Nácem, každý u svého konce za nůše. Ale, ach, běda, dvéře úzké a nůše široké, prubovali všelijak, ale nešlo to.

„Mámo, polož to! Vyklopme hnůj, já to musím předělať drobek na ouží.“

„No, jó! a zas s tím budeš takhle deň vakaulovať,“ řekla Syřišťová mrzutě.

„No tak prolez, esli můžeš!“ zlobil se Náca.

„Toť! musels to dělať tak širokánecký, že!“

„E, dí, hloupá, co pak já věďal, že sou dvéře tak ouzký?“

„E, dí, hloupej, tos to moh změřiť!“

„A čím?“

„Třeba pobříslem!“

„No, no, nó! Nemusí bejť tak zle, to se snad dá spíš ze širokýho udělať ouzký, než z ouzkýho široký. Podej mně sekyrku!“

Máma podala. — Náca začal vyrážet. Padla jedna, nebylo nic, padla druhá, udělalo to — křup, a z jedné nuše byly dvě.

„I že do toho nechce, hrrrr, set, sak — abych neklel.“ Bác, — Náca praštil s výrobkem a měl nůše čtyři.

„I přeci, přeci, tolik dní to dělá a teď to rozbije!“

„E, di, hloupá, dyž to bylo spukřilý!“

„A tos to neujeděl, že to je spukřilý, až tepru teď?“

„E, di, domů dí, a neklápej, byli sme dýl bez nůší, mužme bez nich bejť eště...“

II.

Kdo že byl nedávno zahrabaný, jako nebožtík tesař Šprclík. Dověděl jsem se, že po něm zvostala širočina. „Širočina, dobrá véc v domácnosti. Takhle ten tes, jeden nebo dva, to nestojí za tesaře; počkej hochu,“ řekl jsem sám k sobě, „tu by sis moh koupit.“

Jdu, ptám se stařenky vdovy, má-li ještě širočinu po svém starouškovi.

„Jó milej člouječe,“ odpovídá ona, tu před malou chvílej vodnes, jest-li ho znáte, Ferda Syřiště.“

„A co vám za ni dal?“

„No, chtěla jsem zlatku a tak mě ji dal.“

„To věřím, byla-li jen trochu k světu...“

„Bodejť né, táta s ní jakžiu vyďál peněz až běda.“

„No, já ji Ferdoji přeju, je to hodnej čloujek, a až ji budu potřebovať, šak on mně ji jistotně půjčí.“

Netrvalo dlouho a soli jsem tak nepotřeboval, jako širočiny. Honem tedy k Ferdoji. Štěstí, že byl doma, právě soukal cívičky, co se dávají do člunku, a žena jeho dělala za stavem.

„Co pak ste nám přines?“ ptal se Ferda.

„Ale, strejčku, nic, já bych eště za něco prosil.“

„Ale jó, bude-li to mocť bejť, to já s radostí udělám.“

„Dybyste byl tak láskavej a půjčil mě širočinu.“

„A vy víte, že mám širočinu?“

„Ale já ji chtěl taky koupiť, ale vy jste ji tenkrát zrouna před malou chvilkou vodnes.“

„Tak vy ste ji chtěl taky koupiť. Panečku, to sem byl šťastnej, že sem si připospíšil; ale proto, to já vám ji půjčím s radostí, to já mám přehroznou radosť, když můžu takle taky někomu něco půjčiť.“

„A já vám z ní třeba něco dám, jen dyž mně ji půjčíte.“

„I kata, kata, to já vám ji půjčím zadarmo, z lásky. — — Tak vy taky takle něco ukutíte?“

„No tak drobek.“

„To já vám zas ukutím snad všecko na světě. Já umím kamna rozházeť a postaviť si to znovu, dyž to někdy dopaluje. Umím došky dělať, šindele přibíjeť a víte takovejch šelijakejch hloupostí, darmo poudať.“ (Pokračování.)

A. DENIS.*)

ÚTRAPY ČESKÉHO VENKOVA ZA TŘICETILETÉ VÁLKY.

V městech alespoň občas bývá nějaký týden oddechu, jsou zabezpečena proti lupičům a tulákům; měšťané přece jsou poněkud chráněni řádnými úřady, jimž konečně se podaří zbaviti se [illegible]. Na venkově není ničeho. Žádné ochrany, žádného odvolání, jen bezvládí a hrůza. Sedlák žije v neustálém zděšení: dobytek jeho jest pobrán, sklizeň jest uloupena, chalupa pobořena, vinice jeho vytrhány, stromy jeho pokáceny; aby donutili ho vyzraditi úkryt, kam schoval své poslední úspory, lupiči vymýšlejí muka, jichž ukrutnost naplňuje nás hrůzou: hromadně házejí je do peci, rozsekávají jim nohy, sypou do ran soli, již pak dávají olizovati kozám. „Již ke konci roku 1633,“ píše Tomek ve svých Příbězích kláštera a města Police nad Medhují, „událo se, že přes polovice domů ve městě pustých se nacházelo;“ pleny Gallasa, Armina, Banera a všech generálů, kteří pak táhnou touto krajinou, již na dobro vyčerpanou, dovršují bídu. „Sousedům, kteří ještě zůstávali při svých domích, do-

*) Vyňato z díla Čechy po Bílé Hoře, jež v překladě dra Jindřicha Vančury vychází u Bursíka a Kohouta. Sešit po 40 hal.

bývali se vojáci do schrán, a brali co tu bylo; v domích opuštěných vylámali dvéře i okna, rozbořili kamna a pobrali každý kus železa neb co od dříví bylo." A téměř po 20 let noví a noví vojáci vrhají se na toto městečko, přivedené na mizinu. Bída a návyk zničily u těchto lupičů všechnu stopu lidskosti, a není proti nim jiné záchrany, než útěk; často za noci ozve se znamení, výkřik poplašný: sedláci zmámeni prchají polonazí, vlekouce několik koní, jim zbylých, matky unášejí své děti, rozprchnou se po lese, skrývajíce se v doupatech: vrátily se zajisté zlé časy, hrůza prvních věků. Potom nastává jakési ticho: prameny řídnou více a více, péro padá z ruky písařovy, a sotva tu a tam chropot smrtelného zápasu nese se k nelítostným nebesům.

Vrchnosti zkoušejí stejně jako jejich poddaní. Zachovalo se dosti veliké množství listů, z nichž můžeme sledovati, jak rok od roku vzmáhala se bída. „Nejní možné," píše roku 1622 Bohunka Licková z Risenburka, „abych se tomu mohla dívati; divně plundrují, až těžko poslouchati — jako bych ňáká selka byla. Jáť berně nebudu dávati, nebo bych již neměla kde vzíti; kdyby tak každý den mně brali, však bych sama neměla co jísti." *) Listy paní Kateřiny z Žerotína **) odhalují nám jasně neustálou hrůzu, v níž žijí obyvatelé, mrhačství generálů, zkázu panství, a útěk sedláků, „loupení a plundrování statkův i poddaných od lidu válečného z obojí strany". Všeobecná bída šíří se po zemi. Asi až do roku 1639 lidé nejráznější pokusili se bojovati proti zlu, používajíce chvilkového vyjasnění, aby znovu zřídili své hospodářství. Po vpádu Banerově vládne již jen chmurná resignace. † „Co nepřítel nepobral a nezplundroval," naříká Anna Bechyňová z Dobrše, „to naše armáda dodělala, rybníky zlapali, co ještě od kotelního nádobí, od železa bylo, to pobrali, vokna, kamna a jiné, co nepobrali, to potloukli a v nic obrátili, že by se Pánu Bohu mohlo slitovati toho . . . Lidsky miluvic, jaké napravování pak tu bude, když mezi rukama nic není, nežli dycky ještě — ‚dej'. Poddaní nic nemají. Bože, popřej trpělivosti. — „Ach, mé přenejmilejší dítě," píše Zuzana Černínová svému synu Humprechtovi, „což my máme veliké soužení, dejž Bože! aby byly lepší časy, když ty, bohdá, do Čech přijdeš . . . . Kolikráte přes mé grunty (vojáci) táhli k Pelhřimovu a jinam, žeťby mohli na podkovách ty mé grunty odnésti, k tomu ty největší kontribucí a ještě k tomu sami berou obojí." Dvorský prokázal věru znamenitou službu své vlasti vydáním listů těchto statečných a šlechetných paní českých; při čtení jich tážeme se maní, neposuzujeme-li příliš přísně starou šlechtu českou, jež podlehla na Bílé hoře; aspoň je jisto, že ve svém lůně skrývala vzácné zárodky pozdvižení, a jak velmi špatná byla politika panovníka, který rozmetal vše, co tu ještě zbylo mravního duševního bohatství. V této staré šlechtě by se bylo nalezlo více než deset spravedlivých, kteří by byli zadrželi hněv boží. Zvláště ženy zasluhují často obdivu, jsouce více prodchnuty kázáním Jednoty bratrské, jako vždy jsouce schopnější odporu, a nepodléhajíce tak rychle protivenství.

Z těchto povah vzácných, jež utrpením se nezhorší, ale promění, Z u z a n a Č e r n í n o v á *) jest jednou z nejčistších; zůstává laskava, zbožna, milosrdna k svým poddaným, věrna svému národu; není ani stínu deklamace v její do-

*) Fr. Dvorský, „S t a r é p í s e m n é p a m á t k y ž e n a d c e r č e s k ý c h", 1863, str. 245. [Bohunku Lickovou z Risenburka, rozenou Zárubku z Hustiřan, nalézáme mezi vdovami, kterým zmírněním nálezu komise konfiskační zůstaveny byly statky jejich. Bohunce Lickové statek Domoradice (na Chrudimsku). Bílek, „D ě j i n y k o n f i s k a c í" I., LXXXIII. a str. 327.]

**) [K a t e ř i n a z Ž e r o t í n a, rozená Valdsteinová, čtvrtá a poslední manželka slavného Karla st. z Žerotína; v prvním manželství provdána byla za osvíceného, v politických i literárních dějinách českých proslulého pána moravského Smila Osovského z Doubravice a na Třebíči († 1613). S druhým manželem svým sdílela od r. 1629 dobrovolné exilium ve Vratislavi, ošetřovala jej pečlivě ve dlouhé nemoci jeho, s vnukem jeho Karlem Bruntálským z Vrbna přítomna byla smrti jeho na zámku Přerovském (9. října 1636), odkud po přemožení odporu kardinála Harracha opatřila pohřeb jeho v Brandýse nad Orlicí. „Přemilého svého manžela" přežila již jen rok († 1637). Tělo její pochováno na panství jejím Třebíči vedle prvního manžela jejího Smila Osovského. Smutné osudy potkaly hrobky starých rodů Žerotínův a Osovských, Brandýsská pobořena, Třebíčská v klášterní pivní sklep přestavěna, kosti slavných předků přeházeny a rozmetány, ale památka Smila Osovského a Karla st. z Žerotína a osvícené a vzdělané choti jejich oživena za naší doby vydáním vzácných památek písemních, po nich zůstavených, diarií, zápisův a zvláště bohaté korrespondence. Listy Kateřiny z Žerotína z let 1631, 1633, 1634 a 1635 — převzácný pramen pro kulturní dějiny XVI. století — vydal ve dvou hrubých dílech Fr. Dvorský (1894—1895).]

*) [Z u z a n a (1600—1654), mladší ze dvou dcer Jiřího Homuta z Harasova († 1614) a Elišky, rozené z Cimburka, r. 1621 rovdána za Jana st. Černína z Chudenic († 1622), synovce pověstného Heřmana Černína z Chudenic, přestoupila k víře katolické, kdežto všickni druzí mužští členové rodu toho — mimo Václava st. Homuta — pro náboženství opustili vlast. Pilným hospodařením a dědictvím přibylo její rodině statku, ač strasti válečné zle na ni doléhaly. Přibylo nouze, když roku 1642 zemřel manžel její Jan st. Černín, a potřeba nastala nejstaršího syna Humprechta Jana vypraviti na studie do ciziny. Rodinné listy paní Zuzany Černínové, dýšící teplem něžného života rodinného, mají velikou cenu historickou, ježto v nich věrně zrcadlí se útrapy a hrůzy války třicetileté. Sbírka jich vydána r. 1880

písech; píše svému synovi, jejž zbožňuje, a spíše chtěla by mu skrýti své úzkosti. Její listy jsou proto pramenem nekonečně vzácným, a s palčivou výmluvností líčí nám peklo, v němž se zmítají nejnižší, i ti, kdo někdy byli bohatí: „Bože! což se v těch Čechách divně plete, zle od našich i od nepřítele. — Zle, přezle, nikdy hůře nebylo, jak od jedněch, tak od druhých, přispějž nám vnově narozené děťátko Kriste Ježíši na pomoc, a račiž nám svatý pokoj dáti. Berou, loupí, sami dávati musíme ještě daň lidu, je nemožná vypsati těch těžkostí. Bože! račiž nám sám pomoci, nesvornost veliká, a my, nebozi, v tom hyneme! — V našem kraji tu sobě z té Jihlavy nepřítel jako pes vede. — Nového Ti odsad nevím co psáti, nic jinšího zde v Čechách není než pláč, úpění a naříkání mnohých lidí . . . — Ach, Bože! prolomiž nebesa a podívej se na to, co se děje, a račiž nám všem z těch soužeností pomoci.“ — Ale nebe zůstává hlucho k jejím prosbám, a znenáhla ona upouští od poslední své naděje: sklání hlavu do rukou Boha, jehož vůle je neproniknutelna, a jenž tak přísně trestá své věrné. Neznám nic dojemnějšího a nic hrdinnějšího nad projev víry, jímž touží ve své trýzni: „Věřím silně a nepochybně svému milému Pánu Bohu, že podle svého zalíbení vdovám a sirotkům a jiným všem své ochrany otcovské uděliti ráčí; neděje se mně to samé, než celému království, právěť se schyluje k tomu království České, že bude na špatné knížetství přivedeno.“ (Dokončení.)

Fr. Dvorským, který doplnil ji vydáním listů matky její Elišky z Cimburka, vzorné matere a ochránkyně čeledi své a poddaného lidu selského, a dcery její Elišky, provdané r. 1640 za vynikajícího generála císařského Sigm. Myslíka z Hyršova, ale záhy zesnulé († 1645). Zuzana Černínová, přečkavši hrůzy válečné, zemřela 22. února 1654.]

A STÁLE FALEŠNĚ . . .

Dychtivě očekával jsem jubilejní články o Macharovi. Není divu. Dvacet let stopuje člověk činnost svého miláčka, raduje se z nezlomné síly rozpjatých křídel genia, z jeho vzletu k nejvyšším cílům.. Není divu, že jest pak zvědav, co v rozhodný, důležitý okamžik povědí jiní.

Jeden akt piety k mistrovi mám před sebou. Vzpomínku ve „Zlaté Praze“. Čtu se zájmem. Počáteční slova nejdou mi jaksi na rozum: „Jubilejní kapitola náleží tu především a plným právem modernímu básníku, který látkou a formou svého verše vnesl nové tony v české písemnictví.“ Proč to? Proč ne celému básníkovi? Než budiž! Následuje ocenění básníka, zvláště vřele je promluveno o jeho „Konfesích“. Tato ojedinělá a nejupřímnější kniha naší literatury nezasluhuje zajisté, aby se o ní mluvilo tonem takových kožených Rohanů. — Ale poslední odstavec! „Aby byla úplná bibliografická bilance tvorby Macharovy — leč jenom proto — třeba jmenovati též sbírku satirických invektiv „Boží bojovníci“. — Satirické invektivy! Nikoliv, milý pane V. Č., trochu více než invektivy. — Proti takovému komolení básníka a jeho díla jako ze žuly tesaného rozhodně protestujeme — my čtenáři. A přejít „Boží bojovníky“ tak jako kritik V. Č. — toť by bylo našeho Machara jen polovic.

Ve zmínce o literárních bojích praví opět p. V. Č.: „Mnohý z těch literárních bojů patří dnes už literární historii, a budoucnost jistě přinese o nich soud přesnější a spravedlivější, než by bylo současníkům pronésti.“ Nikoliv. „Přesný a spravedlivý soud“ můžeme vynésti hned. Machar měl pravdu a jemu bylo nezaslouženě křivděno. O tom nemusí rozhodovati budoucnost — ten fakt tu je. Bohužel! Nechceme býti zlomyslnými, ale což kdybychom se zeptali p. referenta, koho míní těmi lidmi „nejmalichernějšími“, proti nimž Machar ve svých literárních bojích bojoval? Mluvil jsem tu o speciálním případě — referátě ve Zl. Praze, kdyby mně byl přišel jiný do rukou, byl bych mluvil o něm. Na tom tedy nesejde. Ale tolik jen chci svými řádky pověděti: Čtenáři znají svého básníka celého a tak poznaného jej milují. Jsou nedůtkliví. Nedají si z jeho díla odštěpiti ani řádky! A proto hořejší nadpis. Či snad ještě pro něco jiného?

Něm. Brod. Jos. Navrátil.

JEŠTĚ KE DNI 29. ÚNORA 1904.

(J. S. Macharovi.)

Tak vzpomínky mou ztmělou duší jdou:
Když v chvílích umdlených mě smutek ovál
a srdce zladil hudbou tesklivou,
Váš, mistře, verš vždy mír mi přičaroval.

A pravdou jest, že Vy jste první byl,
jenž, neznán, podal moje celé žití,
jenž ze sta jiných první promluvil
a jejich srdce doved' rozechvíti.

Hold obdivu Vám k nohám složit mám?
či vděku rozezvučet řídkou cnost?
Nač to?! Co dnešek nedocenil Vám,
to v údivu pochopí budoucnost! Bohuš Glos.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Konrad Pospíšil:

Odměna.

Ze vrat zámeckého parku vyhrnul se zástup hochů s pokřikem: Pomoc! pomoc! Lojzík vrátných se topí! Dříve však než sehnali pomahače s háky a bidly, vlekl Bártů Tomeš, hoch jako jedle, silák, jemuž z celé školy nikdo se nevy-

rovnal nešťastníka k vrátným. Z obou stékaly proudy studené vody po šatech, zmrzlých jako kůra. U vrátných nic netušili; otec nebyl doma a babička s matkou div neomdlely překvapením, leknutím i radostí, že Lojzík je živ. Tomeš nečekal, ale pádil domů, aby svlékl mokrý šat a ohřál údy zimou zkřehlé. —

Druhého dne ve škole vypravoval panu učiteli celý příběh, jak se Lojzík vozil na kře ledové, která pod ním praskla, jak zmizel pod vodou; chlapci s pokřikem utíkali, ale Tomeš neváhaje skočil za ním a uchopiv jej za nohu, vytáhl jej zpod ledu, kde již půl tělem vězel, a vyhodiv jej na led dosud neprosekaný, vyškrabal se za ním a odvlekl jej domů. „Měl jsem však již na mále," vypravoval, „chytala mne již křeč a málem bych tam byl zůstal." „Jsi hrdina," řekl pan učitel, „neboť jsi zachránil život lidský, jsi větší než hrdinové, kteří životy lidské ničili." A Tomeš nebyl nikdy v životě šťastnější než tento den, kdy blažilo jej vědomí, že vykonal skutek záslužný. Celou cestu ze školy vypravoval hochům, jak tam skočil, jak ho chytl a vlekl domů „jako hastrman".

* *

Pověst o hrdinství Tomšově rozšířila se po celém okolí. Paní hraběnka dala si Tomše zavolati, pochválila jej a povolavši krejčího, dala mu ušiti pěkný zimní oblek.

Peněz Tomeš nevzal, ač jej lokaj nutil a paní hraběnka se skoro hněvala. Připadalo mu, že mu chtějí zaplatit jeho dobrý skutek, připravit jej o radost z hrdinného činu; nevěděl, jak mu je, málem by se byl rozplakal. Nepolíbiv ani paní hraběnce ruky, jak mu matka přikázala, než šel do zámku, potácel se se schodů a přišel domů jako vyděšen. Když pak matka mu domlouvala, proč nevzal peněz nabízených a proč paní hraběnku urazil, propukl v usedavý lítostivý pláč. Byl to zvláštní hoch, ten Tomeš! Silný a zavalitý, pravý Lamželezo, ale dobrák učiněný. Když si sousedův čtyřletý Pepíček uřízl na řezačce prstík, myslili Bártovic, že se Tomeš zblázní; tři dni skoro nejedl, jen plakal a naříkal nad Pepíčkem. Divila se proto matka, že se v zámku tak podivně zachoval, jak o tom panský lokaj vyprávěl, když přišel k Bártovým. „Vždyť on bývá vždycky způsobný", divila se matka, „co mu to jen vjelo do hlavy?" „Vidíš, kluku nešťastná," dokládal lokaj, „kdo ví, zda by byla paní hraběnka ještě více tě neodměnila; možná, že jsi mohl přijíti k štěstí!" Ale Tomšovi se zdálo mukou každé slovo protivného lokaje a svíral pěsti v kapse.

* *
*

Přišla Tomšova sestra Baruška, která sloužila u nadlesňů; od té dostal teprve Tomeš výtopek za to, že se tak nezdvořile zachoval k paní hraběnce. Naříkala, co se nadře, než korunu uloží, a tady ten furiant pohrdne penízem jistě mnohem větším. Tomeš vytrpěl muka. Matka sama nemohla již poslouchati Baruščiných nářků a napomínala ji, aby už přestala.

Druhého dne přinesl krejčí šaty; byly krásně ušity, po městsku, z drahé vlněné látky a Tomšovi padly jak ulité. Ale Tomeš necítil se v nich volným; každý ho zastavil, prohlížel a pochvaloval dobrotivost a lidumilnost paní hraběnky, která tak štědře odměnila chalupníkova hocha. Potkal-li jej kmotr, strýc nebo kterýkoliv známý, každý ptal se ohledávaje šatu: „To jsou ty od paní hraběnky?" Pro každou sebe menší skvrnu býval doma kárán, bál se sednout, bál se běhat; připadal si jako vězeň ve vlastním šatě. Soudruzi se ho stranili, i nejlepší přítel jeho, Jeník Buršů, se mu vyhýbal.

A Tomeš nedůvěřoval si již ani mezi hochy, bál se jejich narážek a úsměšku; hoši zase vidouce, že se jich straní, říkali: „Hleďe, Tomeš zpanštěl! Myslí, když má panské šaty, že je víc než my." „Máme šaty koupené, on má darované," podotekl jiný; a všecko to slýchal často Tomeš a bylo mu nevýslovně úzko. Červené líce jeho bledly, bujnost a veselost byly ty tam. „Co je ti, dítě?" vrtěla matka hlavou. „I nic, maminko, nevím ani, proč mne hoši nemají již rádi, snad mi závidí!"

Tak to trvalo několik neděl a Tomeš ponenáhlu uvykal na samotářství. Byl již lhostejný ke všemu, nic ho netrápilo, i hoši přestali — každá písnička má konec — ale také jeho nic netěšilo, ba ani ve škole nebyl již tak čilý a pozorný. Často sedával, nemysle nic a na nic. Učitel pozoroval změnu, tušil však, že Tomši něco vadí, že není vinen svou roztržitostí. Proto ho nekáral, aniž mu domlouval. Ale i Tomeš cítil, že není vše v pořádku, jak bývalo, a trápil se proto velice.

Nadešlo jaro a matka přinesla Tomšovi z přístěnku letní plátěné šaty. „Těch zimních užiješ ještě napřesrok," pravila, „teď jsou ti tyto ještě dobré." S Tomše rázem jakoby spadla všecka tíha, uchopil svou plátěnou „plandu", jak říkal šosatému kabátu, a skákal s ní po světnici jako pominutý. A když oblékl zase své staré plátenice, vyběhl na dvůr, za humna, na náves jako šílený; zpíval, výskal, válel se po trávníku, chytil věrného „Šekla", svého starého psíka, objímal jej a skákal s ním po dvoře. Když pak přišel do školy, zdálo se mu, že zde vše se zas na něho směje: děvčata, co seděla v levé řadě lavic, hoši s nimiž se úplně rozhněval. Se starou halenou vrátilo se Tomšovo štěstí; dlouho potom vzpomínal na dva šťastné dny svého života: Když vytáhl Lojzíka a pak — když svlékl panské šaty.

———

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Neviděl jsem ani neslyšel nikdy toho, aby vypravování o jakékoliv vraždě, nebo mučení, se všemi svými nejhnusnějšími podrobnostmi bylo někoho z posluchačů přimělo zachvěti se, vzkřiknout nebo vysloviti zločinci přímý nesouhlas. Naopak, obecenstvo bylo, jak patrno, vždy na straně katově a nikoliv na straně oběti a pro kata vždy se v jejich očích našla nějaká omluva. Naopak, musil jsem být svědkem nejveselejšího, rozpustilého smíchu celé komory při takových vypravováních, při nichž mi hrůzou vlasy na hlavě vstávaly a mráz mi přebíhal po těle...

Jednou maličký a obyčejně tichý trestaneček, Andrjuška, dle přezviska Kuchař, vyprávěl v mé přítomnosti o tom, jak zabil svou milenku. Příběh ten připomínal mi silně některými zevnějšími rysy historii Paramonovu, ale v podstatě nebylo mezi nimi žádné podobnosti.

Andrjuška žil se svou Uljanou tři roky, při čemž, dle vlastních slov svých, bohopustě se opíjel. Konečně se Uljana pro cosi s ním pohádala a sebravši své „hadry“ odešla od Andrjušky k jinému mužíkovi. Milenky samé Andrjuška nelitoval, ale „hadry“ považoval za své a proto po několika dnech objevil se u své bývalé milostnice a žádal zpět věci, které mu patřily. Byl hrubě odbyt.

— Dříve jsem nic takového neměl na mysli, — vyprávěl Andrjuška, — ale tu mne to chytilo! Jakže, myslím si! Za mé vlastní peníze směla by se děvka tak nade mnou vypínati? — Ohlížím se. V koutě na lavici sedí mužík, její milenec a na stole leží veliký nůž. Chopím se nože: „A! ty tak? — pravím. — Tak na, travičko!“ — a bodnu jí nůž zrovna do bachoru... Oči vyvalila... Dívám se: ruce rozpřáhla a valí se, valí se na mne... Takto... Ha, ha, ha, ha!

— Ha, ha, ha ha! ... — zavřískla komora v odpověď při pohledu na Andrjušku, představujícího, jak se na něho valila zavražděná s roztaženýma rukama a vyvalenýma očima...

— Kam lezeš, zdechlino, — pravím jí. Strčím do ní rukou... Ona — brkla nohama a práskla sebou na zem... Cha, cha, cha, cha!

— Cha, cha, cha, cha!

Chvěje se na celém těle, hleděl jsem s úžasem na ty lidi a nepochopoval jsem, jak mohou se chechtat podobným věcem. Jasně si vzpomínám, jak se mi zdálo v tu chvíli, že nalézám se v blázinci a mimoděk zamyslil jsem se nad jednou kriminální theorií, která mne kdysi silně rozčilovala tím, že považuje všecky „provinilé“ za lidi s nenormálními duševními schopnostmi.

— Tu milovník její vyskočil s lavice! Chytil odkudsi sekeru a švihl jí po mně! Tak mi sekera zasvištěla podle ucha a zabodla se hluboko do dveří. Vzpamatoval jsem se a vrhl jsem se na něho také s nožem. „A! ty také nechceš žít? Jdi si za ní!“ A rýpl jsem i jeho do břicha... On také oči vyvalil a plácl sebou na zem... Ha, ha, ha, ha!

— Proč se smějete, Andreji? — nesnesl jsem toho, třesa se ještě všecek a hroze se: — což pak je tak příjemno a snadno lidi vražditi?

Komora stichla na chvilku.

— A co je při tom těžkého? — tázal se zase Andrjuška udiveně na mne pohlédnuv: — sám jsem také zpočátku myslil: „Nedopouštěj Bože, zabít člověka!“ A ve skutečnosti jsem uviděl, že je to docela stejné — zaříznout berana nebo člověka! Stejná práce. Píchneš nožem do břicha a ani toho necítíš: tak do čehosi měkkého, zrovna jako do plev leze nožík.

V komoře se někteří zase zasmáli; tentokrát neznámo čemu: jestli se divili hlouposti Andrjuškových řečí nebo s nimi sympatisovali. Mně se zdálo, že je v tom smíchu trochu toho i trochu onoho.

— Nyní, až vyjdu z vyhnanství — pokračoval rozpálený Andrjuška: — každý den po jednom zaříznu.

— Koho?

— Kdo se namane. Kdo si toho zaslouží. Černá ovce jako bílá ovce — duch je stejný. Je-li to pop, nebo popová, nebo kostelník — jeden stav. A nejvíce ze všeho budu ženské zařezávat, protože mi nejlépe zachutnaly. Cha, cha, cha, cha!

— Nu, a co bylo potom, Andreji, po dokonání vraždy?

— Co bylo? To, že jsem se sám, hlupák, udal. Mohl jsem velice snadno utéci, ale šel jsem a ohlásil selskému starostovi: tak a tak, prosím, zabil jsem dva čerty, tu jsem. Nu, a svázali mi ruce. Stalo se tak ráno. Do večera sjelo se tolik všelijakých úřadů, že, kdybys je byl věšel po celý den — všech bys nepozvěšel. A do lednice jíti, kde umrlci leželi, se báli! Nikdo tam vlézti nechtěl... „Jdi ty, Andreji, praví, vytáhni je ven.“ Co mně na tom záleželo! Vlezl jsem tam. Dívám se: leží a nehýbou se. Ji chytím za vlasy, jeho za nohu a vyvleku je na světlo boží: pokochejte se, poctivá společnosti! Všichni tak odskočili stranou . . . „To jsou ti tvoji, títéž?“ — táže se mne předseda. — Moji, vaše blahorodí, pravím, Nepochybujte, povedený kousek práce . . . Cha, cha, cha, cha! Potom jsem proležel šest neděl v tyfu: stále na mne lezli, proklatí . . .

— Kdo?

— Ti umrlci . . . Tak na mne lezou, tak lezou! A já jim stále nožem břicho páral: pryč, proklatí, jen se opovažte!

Andrjuška Kuchar šel za svou vraždu na jedenáct let na těžkou práci. Ať si po kolikáté vyprávěl soudruhům svou historii (a já slyšel jsem ji od něho třikrát), pokaždé ovládla ho jakási nepřemožitelná veselost, i mohl často, jak se říká, smíchem popukati. A zatím, v obyčejném životě nebyl jedním z nejhorších, byl tichý a pracovitý, neztratil ještě docela svědomí a neplil na čest. Jinak dělal dojem přihlouplého hocha. Kdežto v zástupu byl obyčejně tichý a nebylo ho ani pozorovat, byl neobyčejně prchlivý a citlivý proti výsměchu. Mimo to rád si přilhal a přichvástal ve vypravování o svém minulém životě: tak, jestli se opíjel, tedy jistě celý rok bez vystřízlivění; jestli zabil na lově soba, tak přímo jako dům velikého; viděl-li strašného hada, tedy s křídly. Kobylka chovala se k Andrjuškovi proto s vysoka a vypravování jeho nevěřila příliš.

Vzpomínám si nemálo i na jiná vypravování, jež mi způsobovala chvění, ale mým spoluobyvatelům, jak bylo patrno, nejbezstarostnější veselost. Jednou přišla řeč na mrtvé a na pověry s nimi spojené. Jistý Sokolcev, jeden z nejstarších trestancův v Šelajské věznici, začal poměrně nevinnou historii.

— Bylo to na Leně. Byl jsem teprve po prvé v Sibiři. Byli jsme se soudruhem v úzkých — měli jsme nejvyšší potřebu opatřiti si peníze nebo zásoby. Tu přijdeme v noci do veliké vesnice; vidím na kraji neobydlenou chaloupku a je zavřena na zámek. Nu, myslím si, je to komora selská, tady bude nějaký užitek. Sděláme zámek, vejdeme. V síni není nic. „Dávej pozor a já půjdu a poohlédnu se v druhé polovici. Zajdu tam, škrtnu sirku. Vidím: zabití berani tu leží . . . Jaká radost! Chtěl jsem jednoho jen tak za hubu chytit — ach, vem to čert: umrlý! . . . Deset kusů jich tam leželo. Snad náhle zemřelí nebo zabití a podobně, čekají na doktora. Bylo to v zimě. Aha, pomyslím si: polícím si na tebe žert, zkusím tě . . . Vyšel jsem k soudruhovi do síňky: „Nu, bratře, ruka v rukávě. Našel jsem deset zabitých beranů. Jdi, vytáhni jednoho nebo dva. Ale jdi beze světla, aby to někdo neviděl.“ „Ba ne, beze světla bych si ještě čelo rozbil, dej mi pár sirek.“ — Na, pravím. — A tak šel a já jsem se postavil místo něho na stráž. Tu najednou vyskočil odtud, jak s rozumem pominulý . . . Kam pak? kam pak? volám na něho. Neodpovídá ani slova a letí podle mne jako střela ze dveří! Až na druhý den k poledni jsem se s ním setkal. Zůstal jsem sám, vysmejčil jsem všecky kouty, stáhl z nebožtíků košile a odešel.

— A což se to neprozradilo?

— Ano, prozradilo. Byl jsem ještě hloupý — usvědčili mne. Ale ostatně nebylo z toho nic zvláštního. Podrželi mne as měsíc ve fišpance a pustili pak do čtyř stran světových. No, nasolili mi, to se ví, třicet ran.

— A to já nejsem takový: já se bojím umrlcův! — pravil Voďanin, onen Železný kocour, známý vězeňský rýmovač a vtipkář. — Vskutku, bojím se, ačkoliv jsem pořádný chlap. Sám sobě se divím: jak jsem svého Tatara zabil a pochoval!

— A ty jsi tu za Tatara? — tázal se kdosi.

— O, já jsem, bratře, za velkého pána — odvětil kovář: — Nebyl jsem také na hlavu padlý. Měl jsem všecko nejlíp zaonačeno. Kdyby nebylo té baby proklaté, nebyl by se toho nikdy nikdo dověděl.

— Jaká baba?

— No, má žaba? *)

— Žena? Vida havěť! A co to, že ona?

— Tak, bratře, podvedla mne, že na to do smrti nezapomenu. Vyslala mne sem do zdejšího kamenolomu.

— Vypravuj souvisle, Železný kocoure.

— Třebas. Po našem městě chodil podomní obchodník Tatar. Míval na dvě stě při sobě a zboží také za tolik. Jednou povídám tak ženě: „Hleď, abys s ním začala větší koupi, bude mi to snazší.“ Zavolám k sobě Tatara na dvůr: „Pojď sem, můj milý, vezmu si od tebe něco na dluh. Vyjde má žena, zastaví ho uprostřed dvora a celou hromadu zboží mu z koše vytáhne. Začal jsem ji kárati: „Zač pak chceš tolik nakoupiti? Nemám drobných a on nemůže rozměniti.“ Jako by mne to znepokojovalo. „Eh, směje se můj Tatařín: já ti třeba sto velkých rozměním.“ Aha! myslím si: když tak, tedy dobře. Však já ti již zaplatím. Přinesl jsem si z kovárny perlík, asi desítiliberní, a postavil se do zadu. Žena začala se ještě více smlouvati a příti. Vidím, že nadešla pravá chvíle dílo provésti. Prásk ho perlíkem po hlavě! Ve dvou vteřinách převrátil se na bok. Tu jsem mu zadrhl provázek kol hrdla a zatáhl ho do konírny. Potom jsme spolu s ženou pískem všecky stopy zakryli a zašlapali; zboží uložili jsme do koše a schovali. Usnesli jsme se, jak nastoupí noc, zavléci Tatara do močálu a spustiti ho do rybníka. Tak nastoupil večer. Dívám se a měsíc svítí jako rybí oko. Nelze nésti mrtvého, zpozorovali by to. Lehnu si opět spát. Probudím se — na dvoře ještě světleji. Trest Boží! Odplivl jsem si ze zlosti a lehl si ještě jednou. Konečně se probudím — a je temno. Nu mělo být dávno. „Vezmeme, hospodyně, nosítka, pravím, a poneseme ho.“ Ale jí, mrše, napadlo se vzpírati: „Jak pak opustím dítě? Zavrní ještě, nadělá hluku, lidé ho uslyší a přijdou. Odnes ho sám.“ Rozzlobil jsem se, plivl jsem ji na hlavu: Dobře, ponesu sám!

(Pokračování.)

*) Rýmy Železného kocoura. Baba — žena, žaba — ropucha.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 20. března 1904. Číslo 11.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

J. S. MACHAR:

ČASOVÁ SCÉNA.

Básníkův pokoj. Na stole spousta dopisů, telegramů, otevřená láhev uherského vína, krabička drahých doutníků, knihy v nádherných vazbách a několik právě přišlých obrazů. Na velkém etažéru stojí obrovská květinová loď s červenými praporečky na stožáru, kolem ní leží kytice. Slavnostní nálada. Básník sedí u stolu a dívá se do světla plynové lampy. Náhle se objeví proti němu černě oděný pán.

Básník ho nepozoruje.

Černý pán: Hm, hm!

Básník: Dobrý večer! Odpusťte, neslyšel jsem zaklepání —

Černý pán: Neklepal jsem. (Posadí se ke stolu, naleje si vína, napije se, vezme z krabičky doutník a uřezávaje zvolna špičku básníkovým nožíkem, prohodí): Dobré víno. Vůbec — podařené jubileum!

Básník (nakvašen, ale zdržuje se): Předně: S kým mám čest? Za druhé: Přejete si?

Černý pán: Jsem zlý duch, duch negace, satan, a přišel jsem si pohovořit.

Básník (nuceně se směje): Vtip víc starý než dobrý. Četl jste mou báseň: Konec Satana? Chci říci, že pro mě čert neexistuje. Kdo jste pane?

Černý pán: Neexistuje mimo [illegible] dobrá, ale nemůže existovati ve vás?

Básník: Vy byste —?

Černý pán: Ano, já. Polovička [illegible] vlastní, „ten druhý ve Vás“, jak jste jej ráčil často pozorovat. Proto jste neslyšel mého zaklepání. (Zapaluje si doutník.) Skvostné jubileum! Vyhlíží to u vás jak u primadonny nebo slavného tenora! A blaží to, viďte, drahý?

Básník se indignovaně zachmuří.

Černý pán (pokračuje): Ne, neskládejte jen čelo své v záhyby! Emancipovali jsme se od lecčehos, ale kus té ješitnosti přece v nás zbylo! Světu se řekne ve slavnostním momentu něco o „konání své povinnosti“ — ale když to uznání jeho potom přijde, je člověku přece jen teploučko a příjemno v duši —

Básník (vstane rozhorleně): Ano, člověk je příliš člověkem. A můžete a smíte mi to jmenovat ješitností? Když člověk táhne tu svou brázdu po dvacet roků a nejen že slyší nadávky, posměch a utrhání, ale i sám bičuje svého ducha den co den jako fanatický anachoret, při těch zoufalých podmínkách životních, při věčném strádání, věčné starosti — pane, kdyby v takový den, jako je dnešní, uslyšel jen vlídné slovo, ucítil jen přátelské pohlazení — těšilo by ho to a byl by za to vděčen. Slovem: nemohl jsem, nebylo lze zůstati nepohnutým vůči tolika projevům.

Černý pán (usmívá se): Neříkám nic jiného. Je v nás kus tenora, kus primadonny. Sláva světa je příjemnou věcí. Kristus pán vjížděl do Jerusaléma, stlali mu palmy na cestu, prostírali roucha svá a volali: Hosannah — není známo, že by se byl bránil proti tomu, což je ovšem v rodině, neboť, jak církevní otcové tvrdí, má bůh otec nacvičené anděly, kteří mu celý den hrají a zpívají hymny. Nevyčítám vám.

Básník: Jádro toho všeho jest poctivé. Bil jsem se za dobrou věc —

Černý pán (paroduje): třímal prapor pokroku, nesl pochodeň pravdy, jak říkali staří páni —

Básník (nevyrušen): chtěl jsem ku předu, přes mrtvý bod, někam dále, do nových krajin, pod nové slunce —

Černý pán (paroduje): k lepšímu příští, pro zdar a blaho drahého národa, jak říkávají starovlastenci.

Básník: Ne, nevěřím v nějakou konečnou blaženou metu. Věřím jen v ruch, život. Konečná blaženost jest sybaritské hnití, smrt. Žít plně. Věřím jen ve veliké vyšvihy v životě národů. K nim je třeba spartánských duší. Řím v punských válkách měl lidi takových spartánských duší. Husité byli jimi. A tvořit takové duše — může-li být krásnějšího, vznešenějšího povolání spisovatelského? Kdysi básníci tvořili lidem bohy: Homér dal řecké antice náboženství, poeti Starého Zákona vybásnili Jehovu, mystik Jan Evange-

lista s didaktikem Pavlem přidali Jehově Syna-Slovo. Svět pokročil. Je třeba emancipovat lidského ducha a dát mu sílu a důvěru, aby mohl státi sám. Moderní básník ničí vyvětralé formy, jichž obsah vyprchal, protože tyto formy jsou nyní pouty a překážkou života. Otcové jeho tvořili bohy, on lidi. A tito lidé nebudou žít malým životem.

Černý pán: Pardon, že vás chytám za křídlo. Uletěl byste mi. Ono „jádro“, jak jste se vyjádřiti ráčil, mi deklamace vaše, odpusťte, nevyloupla dosud a v tom letu sotva asi vyloupne.

Básník: Sta lidí cítí již totéž co já, sta lidí mi rozumí —

Černý pán: čili, řekněme veršíkem:
dnes na sta čackých bojovníků
už stojí s vámi v jednom šiku.

Básník (ochlazen): Třeba.

Černý pán (rozloží se pohodlně na židli, natáhne nohy pod stolem a vydychuje modré kroužky dýmu k lampě. Důvěrně): Příteli, to vaše „jádro“ má ještě jedno jádro. Ba, zdá se mi, že se dá loupati jako cibule. Podívejte se: Sníte o spartánských duších. Pěkně řečeno, a snění jest svobodno. Ale zkoumal jste také už materiál k těm svým „spartánským duším?“ Není naposled ve vaší tužbě pouze ta vaše žhavá vůle jedinou reální věcí? Nedáváte vy tady svou krev a květ své duše jenom proto, aby se z nich staly nové fráse? Fráse, které se budou zrovna s takovým pathosem papouškovat jako ty, které jste odstranil? Fráse, které budou tak dlouho živy, až přijde někdo jiný, odstraní je a utvoří nové? Hleďte, můj drahý, sedím tak v té vaší vlastní duši už hezkou řadu let, dívám se na ni, chudáka, a neujde mi pranic: jako na závratné houpačce létá od víry ke skepsi, od naděje k zoufalosti, sám často chopím provaz a trhnu jím, aby jen víc létala — malá snadno odpustitelná zábava a je to už moje métier — nu, přiznejte mi: není tohle trochu zvláštní pořádek v domácnosti tvůrce „spartánských duší?“

Básník (mlčí).

Černý pán: Cibule se loupá trochu důkladně, viďte?

Básník: Příšero! Vrahu!

Černý pán: Nemusíte užívati hned tak silných výrazů. Nezasluhuji jich. Nehoupám pouze vaši duši, ale koriguji také vaše verše a chráním vás před mnohou pošetilostí, kterou byste byl jistě napsal, kdybych vám ji byl v celé podstatě neukázal. Ba, pane, mám lví podíl na vaší práci a ne docela bez práva piji vaše jubilejní víno a kouřím váš jubilejní doutník.

Básník: A nechápete bolest, fysickou bolest z té houpačky duše?

Černý pán: Nebude jinak, pane. A připravte se na všecko. I na to, že vámi stvořené spartánské duše by nesly také spartánská utrpení. Věčnou houpačku duše v sobě, jak jste to nazvati ráčil. A vy víte, že člověk se zrovna štítí každého utrpení . . . Proto žádné velké illuse o tom šiku bojovníků . . . Ostatně vidím, že cibule je oloupána. Co vám zbývá? (Zmizí).

Básník: Snad přece padesát nebo čtyřicetpět . . . Kam až to smluvil starý Israel s Hospodinem v povídce o zkáze Sodomy a Gomorrhy? Na deset, tušim.

UMĚLCI NAŠICH HOR.

NAPSAL JIŘÍ OPOČENSKÝ.

(Pokračování.)

Tuhlecky máma pořád: zedníka, zedníka, že prej jí neštemujou kamna. Já poudal: Nech to, nech to, já to rač zrychtuju sám; ale co pak vony ženský nedočkavý, tejď, tu máš — chce píct bandoráka, heč ho, pořád syrovej, a mohla snad spálit meter dříví, bandorák furtum furt syrovej; to ti patří, já ti to poudal. Tak co, víte, já sem taky koumes, já sem taky kus špekulanta; víte, já se tak hned nedám, já sem kujoun, já sem mudérlant, já pořád takle něco puntuju. Já sem na tohle, toť se ví, mércha. Ale víte, já ji potrestal, já ji zrychtoval, ja se na kamna ani nepodťval. Trap se, kakrahente! Vona pořád verzala, pořád dloupala, ale já nic. A tak se vám do toho naposled dala sama. Jó ale, jak na to šáhla, zrátil se jí jeden kachlík, hned zas druhej a hned byly voba na cimper camper.

Toť se ví, dyž sem viďal, že je zle, jdu k tomu sám. Toť se ví, ta to ráda uslyšala. A víte, já sem mudérlant, já sem koumes; já milý kachlíky, čiberž třepy, pěkně na plotně srounal, vymazal sem je, toť se ví pořádně v nitřku blátem a dyž to zaschlo, toť se ví, byly skoro jako nový.

Tak sem to zas stoznovu postavil, uďál sem, toť se rozumí, novýho kocoura pod plotnou; víte, co to je ten kocour?“

„Vím, ten kopeček z bláta.“

„No tak, to už vidím, že máte za ušima, že ste taky koumes, že ste taky nezobal kaši z košatky. A to se neptejte, jak se tejdě vaří, a jak se tejdě peče; já myslel, že mě máma ruce i nohy zvolíbá. A vidíte: bez míry, bez vodováhy, a chybí tomu něco? Že by to žádnej zedník lepší neuďál?“

„Ale poslouchejte, strejčku, nevytečou tetičce bandory z hrnce, dyž je na týhle plotně vaří?“

„Proč? Že to je drobek na stranu? I dejte pokoj, to právě je ta podara, dyby to takle nebylo, za to ručím, že by to takovýhle nebylo, že by máma zas naříkala až ouvej. Vite, to já dybych měl vo-

kázat, co mám potřeb a šelijakeich čerchmantů, to byste vostal až koukať. Těch dlat, těch nebozízku, pilníků a šelijakejch hlouposti."

„A daremností" doložila Syřišťová ze zástavu. „A pojď rač soukať, bez toho že zas za chvilku někam poletíš."

„I jo, poďvejte se, vona mě už zná. To já věrte sem takovej, já se hned splaším, hned letím, třá tři hodiny pro tabulku skla."

„A proč si to nekoupíte rač tady?"

„Víte, já sem koumes, já sem na tóhle mércha, tady já jim už tak neujeřím, voni by mě mohli třá vošiditľ."

„A dyž jdete daleko, to vás nevošidějí?"

„I to voni, dyš zas už, víte, vidějí čloujeka z daleka, to voni mají už zas jinej rešpecht. A hader bych tady taky nekoupil. Tuhle sem vám přines synoji z města na šactvo a zatrolený dílo, na počiuku sem nevzpomněl. A to víte, je to tři hodiny cesty a myslíte, že sem koupil počiuku tady? To já hned: Cák mě to udělá, dyž sem přines vod tamtaď na šactvo, počiuka musí bejť taky tamvocať. —

Víte, voni lidi myslejí, že sem hloupej, ale, nechme je bejť, to já sem, toť se rozumí, no — — —

Poďvejte se," vytahuje Ferda jakési dřevěné kolečko z truhličky, „tuhle taky mám udělaný ke tlouku do másnice, to dělám do foroty."

„A co s tím?" ptám se.

„No, dyby tak někdo potřeboval. — — A to mně, panečku, dalo práce, než sem vám tyhle díry jen vyvertal, co sem měl strachu, aby se to nerozštíplo, eště že bylo dost silný pérkynko."

„A čím ste ďál ty díry? Jsou trochu chlupatý."

„No, vono až se parkrát ztluče, tak to smetana srouná. A to vám, panečku, dá práce, takováhle pakáž, já vám s tim kutil takle na chvíle skoro celej tejdeň."

„A co pak za to asi budete chtít?"

„No, to já pod patnácť krejcarů nehodlám dáť."

„Poslechněte, váš brater taky takle něco kutívá."

„Brater? To jako Náca. I, děte, von je eště hloupej, von nezná míry, von by musel tepruvá merkať, to já dybych vám měl ukázať, co všecko mám, to byste koukal. Poďte, já vám vokážu."

A už mě Ferda vedl.

(Dokončení.)

SMIL Z ROLNIČKY:

KLEC.

Když už tě jedenkrát neznámý bůh
do klece uzavřel žití,
na bidlo vhoupni neb posaď se v kruh,
skromným a moudrým hleď býti.

Nechať kol tebe si zahýří svět,
nechť v srdce padne ti tiseň,
z ticha, co bylo by neslyšet,
života cvrlikej píseň!

A když let několik uběhlo v dál,
bez žalu, slova a ženy
hlavu si rozbi jak Bajazet král
o klece železné stěny.

DOMASLOVICE.

(† knězi I.)

Než na nás to přijde hoře,
než padneme v polské moře,
než nám na šíj vloží
polské jho páni z Těšína:
pros ty za nás Hospodina,
služebníče boží!

Než z žen za noc jednu zrobí
beze ptaní polské roby,
nežli synkum vloží
v ruce polské slabikáře:
Pros Ty za nás u oltáře,
služebníče boží!

A než pluh nám z ruky padne,
než nás posledního za dne
pod kříž polský složí:
nechť modlitby české vzplanou
nad mohylou nasypanou,
služebníče boží!

KRÁSKA.

V štít mne staré zdvihly ruce,
a já hrď se díval po ní,
jak se díval Cimbrů vůdce,
když přeskočil devět koní.

Sláva není zlato! Prudce
sjelo se rtů a smích zvoní.
Kráska zří jak Cimbrů vůdce,
když přeskočil devět koní.

A. DENIS:

ÚTRAPY ČESKÉHO VENKOVA ZA TŘICETILETÉ VÁLKY.

(Dokončení.)

Pod tíhou těchto útrap hmotných pozbývá zřejmě svého ostří potřeba samostatnosti náboženské, která zbraň vtiskla do rukou prvním bojovníkům. Pluky švédské však stále ještě chovají v řadách svých četné protestanty, vyhnané z Čech a z Rakous, které Oxenstiern udržuj

v naději restaurace, a kteří mívali často rozhodnou účast v úspěších Banerových, Torstensonových a Wranglových; *) oni dokázali, co bylo ještě tuhosti a pružnosti v tomto statečném národu českém, který chabostí Thurnovou a Bedřicha V. tak bídně vydán byl svým katanům. Svou přítomností umožňovali nájezdníkům, že loupežným svým vpádům dávali ráz křížových výprav. Když Baner roku 1639 vnikl do země, rozšířil na tisíce provolání, **) v nichž vyzýval obyvatelstvo k † součinnosti, a sliboval svobodu slova božího; místy sedláci běželi mu v ústrety, volajíce: Ať žijí královští! — kněži byli proná sledováni a pobijeni. *)

Podobné projevy, ale vážnější, udály se ve Slezsku, kde reakce katolická byla zdržována a znesnadňována smlouvou Pražskou, a kde zástupy odporující byly kompaktnější. Na Moravě vedly ke vzpouře, která na chvíli způsobila císařským vážný nepokoj, a která jest jako poslední vojenskou episodou dějin české reformace. Protože není opravdu hlavního města, ježto Brno bylo až po naše dny jen kolonií cizineckou bez vlivu na obyvatelstvo převážnou většinou slovanské, markrabství zůstalo rozděleno na skupiny ethnické, dosti se různící, nad nimiž ústřední moc vykonává se špatně; Dietrichsteinovi jesuité dosti rychle zřídili panství katolicismu mezi Hanáky v úrodném a širém úvalu hornorakouském; méně šťastni byli u Horáků v krabatině, dělicí Čechy od markrabství, a zvlášť u Valachů na severovýchodě, kteří chráněni byli jak neschůdností své země, tak sousedstvím Slezska a Uher. Roku 1627 v době velikého nárazu katolického podniknuta proti nim výprava; úspěch její byl povrchní a pouze chvilkový, **) a když Torstenson objevil se roku 1642, „starý kvas se zdvihl." Nespokojenci utvořili malý voj, který vzrostl pří-

---

*) [Z hojné řady emigrantů českých, kteří vyšší místa důstojnická zastávali v plucích švédských, prolévajíce marně krev za zištné spojence a ochránce, právě tak jako dříve ve vojskách saských, uvádíme aspoň jména známější. V hodnosti generálů švédských nalézáme Zdeňka hraběte z Hodic, manžela Alžběty, rozené Trčkovy, vdovy po Vilému Kinském, zavražděném v Chebu roku 1634, Bedřicha Sobětického ze Sobětic, Karla Robmhapa ze Suché. V hodnosti plukovníků Jaroslava Kinského, Václava Čabelického ze Soutic, Černhouze Adama Berku z Dubé, Jindřicha Bedř. ze Štampachu, Mateje Jizbického, a j.]

**) [Smutnou předehrou slibovaného osvobození utlačovaného evangelia byla zkáza české obce exulantské v Perně. Od míru Pražského (1635), kterým emigrace česká opuštěna byla od Sasů, všecky naděje její skládány v pomoc Švédů. Když Baner po vítězství svém u Hohensteina (14. dubna 1639) dal obléhati Perno, exulanti čeští odepřeli pomoc svou při obraně města, ale nedošli ani ochrany švédského vojevůdce, když 26. dubna dobyl města. Zbytek vojska saského s měšťany spasil se ústupem na pevný hrad, kdežto město samo vydáno třídennímu nelítostnému drancování, při němž 38 exulantů českých bylo zabito, 157 raněno, všickni pak až do košile obráni. Přes to neutuchaly pověsti o „zradě" Čechů, posílené i tím, že exulanti účastnili se opevňovacích prací švédských v Perně — přehlíželo se, že k tomu byli přinuceni násilím. Exulanti čeští necítili se bezpečni v městě. Již s Banerem v květnu 1639 odtáhli mnozí do Čech, většina však (v počtu dobře na 1000 osob) v srpnu odešla s generálem švédským Stalhansem, když vytáhl za Banerem do Čech. V Perně zůstalo asi 200 starých a slabých osob. Ale již cestou žalostně zklamáni ubozí vystěhovalci čeští, když od hrabivých žoldnéřů švédských byli olupováni o poslední majetek svůj. V Šluknově oddělili se od vojska švédského, někteří dále se brali do Čech, jiní vrátili se do Sas, pozbyvše vší naděje v dobré úmysly Švédů. Návratu do Perna se neodvážili. Když Švédové v září upustili od dalšího obléhání hradu, většina zbylých exulantů českých se švédským vojskem opustila Perno, kde ze 200 Čechů zůstalo jen 24, mezi nimi šest mužů, kteří si zde zjednali právo měšťanské. Dne 25. listopadu 1639 kurfiřt Saský zakázal Perenským, aby exulantů, kteří odešli se Švédy, nepřijímali nikdy více do města svého. Když po vypuzení Banerově z Čech na počátku r. 1641 exulanti vraceli se ve vyhnanství, hledali útočiště opět v městech saských a lužických. Na místě Perna hlavními středisky jich staly se Drážďany a Žitava, kde tvořili zvláštní obce s vlastními kostely a zvláštními bohoslužbami. M. Samuel Martinius nedožil se katastrofy perenské a zkázy a rozptýlení své církve. Zemřel krátce před vpádem Banerovým 7. února 1639. Český kostel sv. Mikuláše u Donínské brány spálen při počátku obležení. O řádění Švédů proti českým exulantům zachovány jsou zprávy dvou očitých svědků M. Jiřího Kezella, emigranta mladoboleslavského (viz str. 65) a Jana Theodora Sixta z Ottersdorfu, někdejšího direktora, jemuž 21. června r. 1621 na popravišti udělena milost (viz str. 25). Sixt při drancování švédském želel ztráty všech rodinných papírů, vlastních spisův a bohaté knihovny, za drahé peníze pořízené. Osudy exulantů v Perně r. 1639 vylíčil Rezek v Čas. Čes. Mus., 1891, str. 401—412, na základě důkladné práce perenského historika prof. Oskara Specka: „Zur Geschichte der Stadt Pirna im dreissigjährigen Kriege" v programu realky a progymnasia Perenského r. 1889.]

*) [Jako roku 1631 před Sasy, tak r. 1639 před Švédy kněžstvo katolické, a zvláště řeholní, prchalo z venkova, odvážejíc majetek svůj v bezpečí. Tak i jesuité venkovští se vzácnějšími věcmi svými sjeli se v Kutné Hoře, aby odtud dále spasili se útěkem na Moravu. Ale mezi Michalovicemi a Horkovicemi přepadeni jsou od lidu selského, tři z nich zastřeleni a vozy jejich vyloupeny.]

**) Exekuce vojenská byla přece mocně vedena Chorvati vrhají se do města, bijí měšťáky a týrají všemožně, potom nutí obce všeho panství Vsackého, aby podepsaly revers, † „že jako nepřátelé císaře a kardinála Dietrichsteina propadli svůj život a majetek, ale že se jim přece udělila milost, začež slibují za sebe a za své potomky nejpřísnější oddanost a věrnost zeměpánu a své vrchnosti, v opačném pří-

vrženci, přišlými z ostatní země: ‚Pro slovo boži a vlast to vše podnikáme‘ — napsali na svůj prapor. a pokračovali v drobném boji svém, i když vojsko švédské obrátilo se k severu. Generalu Puchheimovi bylo uloženo podrobiti je, a ukrutnost, s jakou byli potlačeni, dokázala, jak tímto selským povstáním poděšen byl dvůr. Bylo na dvě stě hromadných poprav; protože nedostávalo se šibenic, odsouzení věšeni na stromy podél silnic, a vojáci bavili se střílením do oběšených, vůdcové byli odvedeni do Brna, kde konán nad nimi přísný soud, a zhynuli za nejhroznějších muk. „Strkali je na rožni,“ líčí † bezcitně současná píseň katolická, „tento lid bezbožný. — Kolami polámali, a jiných navrtovali. — Měli mistři dost práce, mordujíce ty zrádce.“ *)

Tato tragická episoda je téměř osamocená; jsou-li místní vzpoury četné, a jest-li některý úředník panský nebo příliš horlivý missionář podlehne ranám zbouřených sedláků, tyto srážky jsou jen skutkem zoufalosti bez politické důležitosti. Ačkoli mnoho poddaných tvrdošijně zachovává věrnost staré víře, odvykli již tak od dávna všemu životu samostatnému, že nevzmohou se ani k myšlence všeobecného povstání; požadavky jejich jsou skromnější; trochu pokoje, trochu poshovění, více nežádají. Nad to Švédové příliš zvláštním způsobem získávají si sympathie: kdož by poznal obhájce evangelia v těchto lupičích velkého slohu!

DROBNOSTI.

O hudbě Číňanů a Japonců.

Úryvek z připravované J. Branbergrovy příručky dějin hudby, jež vyjde nákladem Fr. A. Urbánka

V Číně uchoval zkostnatělý konservativismus snad nejstarší stopy hudby. Čínský hudebník Fu-hi ze 3. tisíciletí př. Kr. jest nejstarším hudebníkem lidstva. V theorii jsou Číňané evropskému nazírání dosti blízci. Materiál tonový vyvozují kroky kvintovými. Pěti kroky docházejí k oblíbené stupnici pentatonické (bezpultonové) f g a c d f^1, jež nejvíce jest v užívání, sedmi kroky k naší diatonické f g a h c d e f^1 (tony zovou se pien) a 12 kroky k naší chromatické f fis g gis a ais h c cis d dis e f^1 (tony zovou se ly). Pien a ly slouží k modulaci a hlavně k transposici. Na každém tonu 7stupňové škály vytvoří se samostatná diatonická stupnice bez předznamenání, kterouž možno transponovati na všech 12 půltonů oktávy. Proto jest všech čínských tonin 84. Tato čínská hudební spekulace obdobná jest s názory Řeka Pythagory, hlavně v akustickém měření intervalů, jež děje se dle délky bambusové píšťaly. Ačkoliv Číňané neužívají naší 12stupňové temperatury, přece není jim cizí. Notové písmo, i značky pro přednes mají zrovna jako ohromný počet nástrojů, z nichž pozornost zasluhují hedvábnými strunami potažený kin (drnkací) a nejrůznější druhy sladěných visících desek kamenných i kovových. Mezi spisy o hudbě nalézají se i práce z oboru hudební esthetiky o psychologickém vysvětlení hudby. Konfucius prvý znal hudební ethiku. Byla známa i souvislost musických umění, zejména hudby a poesie.

Do Japonska přišla hudba z Číny a nástroje i systém jsou proto původu čínkého. Kin zove se koto. Podkladem dnešní japonské hudby jest čisté ladění, ačkoliv jsou odchylky i dle pythagorejské theorie i touha po temperatuře jest citelná. Notace pro nástroje číslicemi i značkami rhytmickými upomíná na evropské nástrojové tabulatury. Smysl pro harmonii jest nevyvinut, ač vyskytují se simultanní intervaly (často sekundy). Různé hlasy pohybují se na nejdůležitějších místech a částech taktu uni-

padě pak prosí, aby se zakročilo proti nim mečem a ohněm.“ Revers ten měl býti každoročně čten při obnovování úřadů. [Jestliže hrůzami válečnými měla býti připravena půda komisí protireformační, účelu toho nedosaženo, protože Valaši zachovali houževnatou věrnost staré víře své. Za nové vrchnosti — r. 1632 Zdeněk Žampach z Potštýna prodal panství Vsetínské kardinalu Petru Pazmaňovi, jenž postoupil je bratru svému Mikuláši — podporováni sice jesuité v činnosti obracovací, ale odezvou jejich úsilí byly vzpoury horalů. R. 1638 snesením sněmu zem. vypsáno za hlavu každého odbojného Valacha živého po 30 zl., za mrtvého 15 zl. R. 1639 tribunál královský vysadil 300 zl. na hlavu vůdce jejich Adamčíka. Všecko Valašsko zdvihlo se, když Švédové r. 1642 vtrhli na Moravu. Vsačtí Valaši přispěli k dobytí Kroměříže od Švédů (26. června), první ztekše hradby městské. I potom konali dobré služby Švédům, opatřujíce posádku jejich v Olomouci hojnými potravinami. (M. Václavek, „Dějiny města Vsetína“, 1881. str. 189—191.)]

* [Skladatelem písně té, počínající verši: „Pásli kozy Valaši — v Romanovým salaši. — Nedobře se jim vede, — Bucham na ně přijede“ — byl minorita M. Pavlin Žačkovic, jenž učinil tak na žádost kanovníkův Olomouckých. V jiné písni: „O Romane, Romane — náš valašský hejtmane“, hlásá se nezdar všelikého podnikání proti císaři. Text obou písní otištěn v monografii Václavkově na str. 194. Mimo Romana odvedeni jako vůdcové odbojných Valachů do Brna Kovář a jeho syn. Předsedou hrozného soudu Brněnského byl Jan hrabě Rotal, jenž příležitosti užil k osobnímu prospěchu svému, dav odvésti mnoho Valachů z hornaté otčiny jejich, a rozsadiv je po dobrém i po zlém na panstvích svých na Holešovsku a Napajedelsku. Krvavými exekucemi, útěkem Valachů do Uher a násilným přestěhováním hrozně prořidlo obyvatelstvo hornatého kraje toho, ale vším tím neobměkla tuhost a síla přesvědčení náboženského. I potom kladli vždy Valaši nezlomný odpor všemu úsilí missionářů katolických, jsouce neustupní a tvrdi jako ty jejich hory a skály.]

sonně a jinde dovolují si některé z nich odchylky. Hudba v japonském divadle přimyká se těsně k ději, hudebníci ukryti jsou za kulisou. Umělou hudbu pro koto, domácí nástroj japonský, skládají Shuji Isawa a S. Yamase.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jak Nelly jela do města.

Byla to Nelly sama, která psala tetičce Martě, že ona a její panenka Katy přijedou desátého do města, aby tam u ní několik dní ztrávily. Než psaníčko dokončila a pečlivě zalepila, dlouho hledala a počítala v kalendáři ta malá Nelly. „Jsem ráda, že nepojedeš sama Nelly“, — pravila jí matinka, líbajíc ji na rozloučenou, „máš svou Katy sebou! Však víš!“

„Vím“ —odpověděla Nelly držíc svou panenku v náručí, a slibovala jí, jaké pěkné časy budou mít u strýčka Jana, jak strýček přijde jim naproti, a možná s ním i teta Marta.

Ale když dojely do města, potkávaly samé cizí tváře, nikdo z těch lidí nebyl strýček Jan, ani teta Marta. Žádný z nich nepřicházel.

„Musíme se zde posadit, a chvilku počkat“, pravila Nelly ke Katy, a vyhoupnuvši se na jedno z vysokých sedadel, těšila Katy: „Strýček musí přijít brzy, bude tady už každou chvíli.“ Strýček však nepřicházel. —

Ručička na starých hodinách, které byly umístěny v rohu velké čekárny, ukazovala 10 hodin, když vlak přijel; od té doby oběhla však již jednou kolem. Čas od času přecházel kolem starší pán přívětivého obličeje, procházel se a pohvizdoval si. Nelly s panenkou v ruce neušla jeho pozornosti. — To čekáš na vlak maličká?“ otázal se. „Ach né pane“, odpověděla Nelly slabým ale čistým dětským hláskem. „Čekáme zde na strýčka Jana já a tady Katy.“ — „Nu tak nejsi sama“, řekl pán dobrosrdečně a odešel.

Hodiny právě oznamovaly 11 hodin, když Nelly radostí slabě vykřikla. Do stanice přichází dáma, a s ní malý chlapeček. Nelly s jásotem běží jí naproti. „Ó drahá tetičko, my jsme myslily, že již ani nepřijdeš!“

— Někoho hledáš holčičko? táže se dáma. Hlas její zní mile, je příjemný, ale to není přece tety Marty? Že to není ani hlas, ani tvář tety Marty zpozorovala Nelly teprve, až pohlédla na ni vzhůru.

„Óh odpusťte, my myslily, že je to teta Marta. — Ubohé dítě, praví dáma, jsi zde samotná? „Ne paní, Katy se mnou čeká.“ Paní tedy s chlapečkem odešla, a Nelly vrátila se zpět na své místo. —

Hodiny tikají vážně a jaksi slavnostně dál, bude již brzo poledne. To jest již přeci jen dlouho pro Nelličku. Proč jen nikdo nepřichází? „Aspoň kdybychom věděly cestu k strýčkovu domu, mohly bychom tam sami jít, navrhovala Nelly Katě, ale je prý to skoro hodina, matinka mi to řekla, a pak tetička píše, abychom čekali na stanici, než strýček Jan přijde.“ „Konečně by to nebylo tak dlouhé, jen kdybychom měly co jíst“, vzpomene si Nelly u které se hlad počíná ozývat; jest právě 1 hodina. „Ty počkej zde Katy, a já se podívám, zda-li bych něco nenašla. — A odcházejíc ohlédla se Nelly na svou panenku, a hleděla si dobře zapamatovat místo; avšak není zle, je to tam, co stojí ta stará paní v tom modrém klobouku. Ale když se vracela, stará dáma, modrý klobouk, všecko zmizelo, a s tím i Katy.

Ubohá, malá Nelly! Sama, v cizím městě, a ještě bez své dobré přítelkyně. Nelly hledá všude pod každým sedadlem, všecko prohlíží, již prošla celou stranu, všude pátrá, kde by uviděla svou milou Katy, ale ta se ztratila. Slzičky nejsou již daleko, však slyš! Bijí hodiny! Nelly vyskočí, vždyť její sedadlo je právě pod hodinami v rohu. A již je tu Nelly, pohlédne do rohu, a tam rovně a vzpříma sedí její drahá usmívající se Katy. S radostí popadne ji do svého náručí a líbá ji vřele a dlouze, až samou únavou a radostí zavrou se její malá očka k posilujícímu spánku.

O páté ji hodiny probudily. „Vlak odjíždí“, hlásí konduktér, a vyvolává jména stanic, kde všude vlak zastavuje. Jedno z nich je Woodburg, město, z kterého pochází naše Nelly, a odkud ráno s Katy přijela. Nelly je brzy rozhodnuta. Chytne panenku do náruč a jako blesk mihne se v otevřených dveříc čekárny. Tři hodiny později unavená usedav plačíc, a hned zase se smějíc vrhala se i s svou věrnou Katy do matinčina náručí.

*

Po celé dva dny čekal otec, matka i Nelly Konečně třetího dne přišlo psaní od tety Marty. „Strýček Jan očekával v úterý Nelly na stanici. Proč nepřijela? Strachujeme s o ní. Přece psala, že desátého přijede.“

A ty jsi jela ve středu devátého. pra vila matka a šla se přesvědčit do kalendáře

O Nelly, dítě, až budeš psát po druhé te tičce, nesmíš se radit s loňským starým ka lendářem!

Z angličiny přeložila Klára Kl—á.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Šel jsem do konírny. Před tím jsem se večice mrtvých bával. Ale tu dodal jsem si odvahy Jdu, uchopím ho. Přitáhl jsem mu provazem nohy k zádům a posadil ho do kolečka . . . takhle . . .

Železný kocour klekl na kolena a ukazoval, jak mrtvý seděl v jeho kolečku.

— Vyvezl jsem ho za vrata a vezl do močálu. Močálem jelo se těžko. Kde jaký hrbek — kolečko se mi převrhlo na bok i s umrlcem. Takhle . . .

Železný kocour převalil se sám na bok.

— A kde bylo více pahrbků, tam můj umrlec docela z kolečka vypadl. Co počít? Zdvihám kolečko a zase ho tam kladu.

Vypravovatel kleká opět na kolena, celá komora se chechtá hlasitě, hledíc na toto živé představení.

— Nu, však je to Železný kocour! přímo za dva... To není kocour, to je pochoutka.

— Jedu, bratří moji, dále. Udělám-li dva, tři kroky — převrhne se opět můj Tatar!

Železný kocour si lehne opět na bok a přivádí tak diváky v zuřivou veselost.

— A dlouho jsem se tak potýkal, dokud jsem ho přes močál nepřevezl k rybníku. Nu, myslím si, nyní sláva Bohu! Spustím ho tady, — zpátky se dám cestou. Hodím ho do rybníku. Ale závod v tu noc nepracoval,*) v rybníce bylo málo vody, všeho všudy dvě červerti (čtvrť 209.9 litru) do dna. Nepotápí se můj Tatar, ne a ne! Obracím ho z jednoho boku na druhý — nic platno, trčí ven. Musil jsem ho znovu vytáhnout, mokrého do kolečka vsadit a zase táhnout. Dovezl jsem ho konečně k rýžovací jámě. Jama je asi jako naše komora, na dně je voda. Měl jsem ho tam shodit, ale boky jámy nejsou rovné. Můj umrlec se valil bokem, ale kdesi zůstal vězet. Nechtělo se mi tam lézt. Dopálil jsem se, odplivl jsem si, mávl rukou a odešel domů. Ráno zašel jsem k Agapovu, přechovávači jednomu, a smluvil se s ním o zboží, kam je přinést a jak. Na neštěstí poslouchala nás jeho žena. Jakmile mého Tatara našli v jámě, udělali mezi jinými též u Agapova prohlídku a našli půl kusu kartounu. Chňapli ho, holoubka, ihned. Zapadl do vězení, do pekelné tmy! Žena jeho se polekala a upozornila na mne, že tuhle slyšela rozmluvu mužovu s kovářem o zboží. A mne, junáka, také sebrali. Má žena přišla mne navštíviti a vypravovala mi, koho a koho ještě sebrali. Kljukina také zavřeli, našli u něho aršin (loket) kartounu a svědkové svědčí, že Tatar v onen den k němu vešel a on, hlupák, že zapírá. Myslím si v duchu: ten aršin je nám na prospěch. Ty mu, ženo, ještě přisol. A tu se nám s Agapovem ještě jedna slavná věc namanula. Jeden voják, který seděl ve vězení, přihlásil se, že jako sucharník vezme vraždu na sebe. Již se smluvili, jak a co: 75 rublů na penězích, boty, šarovary sametové, dvě hedvábné košile, červenou a modrou. Kdyby nebyla má žena křápala — byl bych na svobodě. Minul den, dva, tři i celý týden. Žena nepřichází. Vyšetřující soudce mne předvolal: „Tvá žena, praví, se přiznala.“ A čte mi její výpověď: vše, jak se stalo, až na poslední puntík vylíčeno. Je známo, že ženské nedovedou držet huby.

— Vida, mrchu! Co jí to jen hlavu pomátlo? Někdo ji navedl snad?

„To se ví, že navedli. Potom sama brečna brečela a u nohou se mi válela. Myslela, víš, že mi bude lépe, když se ze všeho vyznám! Co jsem si měl počít? Vyhuboval jsem ji, vynadal, do zubů trochu strčil, duši jsem ulehčil a odpustil jí. Ať děti nezahynou, pravím, a na mne potom nežalují, já tě sprostím hříchu, vezmu všecko na sebe. A skutečně: takové svědectví jsem jí dal, že ji soud úplně sprostil a mně samému dvacet let naložil. Jenomže žena se ukázala býti šelmou. Předpokládal jsem, že zůstane mi až do smrti zavázána za to a že půjde za mnou do vyhnanství. Dokud trval soud, přímo na krku mi visela a samými sliby mne těšila; ale sotva jsem ji vytrhl z ohně, nepřišla se ani rozloučiti. Poseď si tam nyní, milý přítelíčku, strčila jsem tě do pěkného pytlíka!

— Cha, cha, cha, cha!

— A co, Mikolajiči, — obrátil se nenadále ke mně Železný kocour, — mohu-li já ji, ještěrku, k sobě mocí přivésti?

— Jak to mocí? — podivil jsem se.

— A tak. Není-li takového zákona, aby muž ve vyhnanství ženu k sobě po etapách požadovati mohl?

— Ne, takového zákona není. Ale jest-li s vámi špatně jednala, čím pak je vám? není čeho litovati!

— Což pak já něčeho lituji? Kdyby mi sem přišla — prošla by se po ní moje hůl! Tak by se slavně prošla, že by si zapamatovala především, jaký já jsem Železný kocour. Nedalo-li by se, Mikolájiči, takové psaníčko složiti, přetvářlivé, jakobych pro ní tesknil, a tak ji šidbou pozvat?

— Takových psaní já, Voďanine, nepíšu. Na mne se s takovými prosbami neobracejte.

— Haha! a proč pak? Co na tom?

— To, že bych byl účasten podvodu.

— Vždyť by nebyl ten podvod ke zlému? Vždyť bych ji nezabil do smrti. Tak jen bych ji poučil zlehka, pro pamatování. A potom bychom opět začali žíti po starém. Dětí je mi nade všecko líto. Nyní by

*) Stalo se to v permské gubernii.

byl čas staršího přiučovati řemeslu. A sám bych do volného sboru dříve vyšel a stal se opět člověkem. Měl bych nějaký cíl. A nyní, co jsem? Ztracená duše — jedním slovem. Vyjdu na svobodu — buď budu tulačit, nebo propadnu nové bídě. A bez ženy jak pak bys sem dětiček dostal?

Později jsem se přesvědčil, že Voďanin měl z části pravdu. Kdyby byl měl nějaký cíl životní, byl by se ještě mohl dostat na čestnou dráhu. V jeho povaze byly některé velice pěkné rysy. Na slovo, které dal soudruhovi, mohl se směle bezpečiti; licoměrnosti v něm naprosto nebylo; dětí svých velice miloval, někdy na ně se slzami vzpomínal a nechtěje psáti ženě, dostával zprávy o nich od tchána a posílal jim dárky. Naprostý nedostatek lakoty byl také příjemně nápadný při tomto člověku. Vydělával jako kovář na trestance řádné peníze a dělil se o ně na polovic s mladým pomocníkem Jefimovem, což se naprosto nesrovnávalo s pravidly mistrovskými.

XXII.

Jefimov. — Sokolcev.

Když jsem se rozhovořil o Železném kocourovi, narýsuji také stručně i jeho pomocníka Jefimova. To byl typ docela jiného druhu. Voďanin sešel se s ním jako s krajanem a sblížilo je také řemeslo. Jaksi náhodou ustanovili je dozorcové zároveň do kovárny a potom ze zvyku je nerozdělili během několika let. Ba bylo by se již všem zdálo podivným kdyby byli Voďamina a Jefimova ustanovili na různá místa. Ba i v době nového umístění po komorách, umísťovali je vždycky spolu. Spolu obědvali z jedné misky dřevěné, spolu pili čaj, stejným dílem dělili se o všecky vydělané peníze. Jedním slovem, bylo lze se domnívati, že jsou to nerozluční přátelé. A zatím ve skutečnosti bylo tomu zcela jinak. Jefimov, přes všecku svou samolibost vedl sobě skutečně vůči Voďaninovi opatrně, v ničem se mu nevzpíral a ve všem ustupoval; pouhá vypočítavost nutila ho k takovému postupu... Železný kocour dával mu polovici všeho výdělku, kdežto kováři dávají pomocníkům jenom ničemnou částku, a mohl si nalézti deset jiných právě takových pomocníků, naprosto ne horších.

Za to Voďanin, člověk vůbec velice dobromyslný a měkký, neostýchal se Jefimovu říci do očí i tak trpkou pravdu, kterou by Jefimov při své samolibosti nebyl od nikoho klidně vyslechl. Pravil jsem již, že to byla povaha docela zvláštního druhu. Rodem byl také Permják, ačkoliv z místa opuštěného, ne obchodního, nýbrž zemědělského, přece již dostatečně znemravnělého. Na nucenou práci přišel pro vraždu dvou kupců, kteří na trh přijeli. Dle slov Jefimových, idea vraždy vystoupila u něho nanejvýš nenadále, díky hustému lesu, v němž potkal své oběti. Při svém gigantském vzrůstu a síle byl s nimi rychle hotov a všecky stopy skryl nejpečlivějším způsobem. Podezření by na něho nebylo nikdy padlo, upadl v záhubu jenom čistě šílenou náhodou lživým nařčením a lživým usvědčením. Jedna žena, která byla v den vraždy kupce potkala, svědčila, že potkala také Jefimova opatrně z téhož lesa vycházejícího; a zatím ve skutečnosti viděla docela jiného člověka, který mu byl pouze postavou podoben. Kromě toho našli při prohlídce u Jefimova košili s čerstvou skvrnou od krve, která však opravdu nebyla lidskou, nýbrž telecí krví. Ještě několik jiných, právě takových domnělých svědectví, shodovalo se vespolek tak osudným způsobem, že Jefimov, který se naprosto nepřiznal k vraždě, odsouzen byl na patnáct let nucené práce v dolech. Tato okolnost Jefimova velice překvapila. Mnohokráte mi říkal, že dobře zakusil, jak nevýhodno je býti zločincem, a že příště bude se živiti jenom poctivou prací.

— Vždyť jsem, jak myslím, všecky stopy ukryl, čistě všecko provedl, ani jednoho spravedlivého usvědčení nezanechal a přece jsem se do vyhnanství dostal. A kolikrát jsem pozoroval, jak často nějaká vražda zůstala neprozrazena.

— A dříve jste se, Jefimove, nezabýval nějakými špatnostmi?

— Bůh chraň! A celá naše rodina je poctivá!

— Co to lžeš, Jegracho? — přerušil ho Čirok: — a za co byl tvůj bratr poslán do Jakutského traktu?

— Aha! Čirok ti sáhl na tipec — zakdákala radostně celá komora, která z jakési příčiny Jefimovu nepřála.

— Můj bratr byl poslán pro docela něco jiného, — odvětil Jefimov rozpačitě: — ne pro zločin.

— Pro svatost snad ne? — jedovatě dotíral Čirok dále.

Jefimov mlčel; všichni se poťouchle usmívali a vyměňovali mezi sebou pohledy. Bylo mi jasno, že jenom my dva s Čirkem nerozumíme, oč se jedná.

— Ale oni jsou Skopci! — nezdržel se na konec Železný kocour, jenž se dávno již zlostně vrtěl na své pryčně. — U nich je celá ves vykleštěná... A bratr jeho za to byl poslán do Jakutska... Pouze Jegraška se jakýmsi divem neposkopčil...

— Fuj! Fuj! — odplivoval si Čirok: — tak těch lidí nenávidím... To jsou ti nejprotivnější lidé! Abych si vlastní své tělo řezal, abych se mučil? Raději docela umřít. A nač také žít, když se to má — odřezat? Jsem už téměř dědek, ale žiju ještě v té naději, že až vyjdu na svobodu, stanu se opět člověkem. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 27. března 1904. Číslo 12.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

ŽÁBY.

V mých vědomostech o přírodě má žába zvláštní hrozné místo. Nemyslím „žábou" skokana zeleného nebo hnědého, zvířátko to zcela nevinné a neškodné, ba naopak užitečné chytáním škodlivého hmyzu; nemyslím touto „žábou" hnusnou ropuchu, strašící ošklivou podobou ve všech našich přírodopisech; nemyslím tím jménem ani malou kuňku, jež svým jednotvárným zpěvem oživuje naše tiché tůně. Moje žáby jsou docela jiného druhu, nejsou popisovány v žádné knize, o nich přírodovědci nevědí. Moje žáby vůbec nejsou obojživelníci, jak jsme zvykli žáby nazývati. O svých žábách vím jen já sám, znám je jen já sám; ty žáby skutečně byly, žily — ve mně žily! Neviděl jsem jich, nemohu říci, jak vypadaly. Však cítil jsem je. Moje představivost dávala jim ovšem podobu takovou, jakou mají jejich příbuzné žáby.

Ve svých dětských letech vídal sem často opravdové žáby při chytání raků a ryb v řece a v rybničních stokách; na hladině tiché vody se vyhřívající zabíjel jsem dlouhými pruty. Pak s kořistí žab stažených a na hůlky přivázaných tůně potoční jsem obcházel a před díry ke kořenům keřů pro vylákání raků je dával. Zbytky našich žabích výprav často jsem vídal na kamenech u silnice. Tu a tam na nich ležela černá, suchá, roztažená žába. Byly to žáby popravené, a popravčími bývali jsme my kluci. Živé žáby stéblem jsme nafukovali do prasknutí. Jak bouchaly nafouklé žáby, když jsme pleskatým kamenem silně je přitiskli! Štítili jsme se takto usmrcených žab a proto jsme je na místě nechávali.

Jen otužilí hrdinové dovedli žábu stáhnouti neb nafouknouti. Někdy se stávalo, že v našem klukovském houfci nenalezl se ani jeden, jenž by byl měl k tomuto řemeslu schopnost. Ti hoši, kteří to dovedli, byli nám dobře známi. Divili jsme se jim a záviděli jim. Často mne mrzívalo, že to sám nedovedu. Bál jsem se žábu do ruky vzíti. Její studenost byla mi odporná. A musel-li jsem kdy žábu rukou uchopiti, bral jsem ji jenom za prsty zadních nohou. Stahování žab obstarávali ti dovední. Však i na žáby prostě kamenem roztlučené, až z nich vnitřnosti vylézaly, také dobře raci „šli." —

A teď ty tak často mnou pronásledované žáby žily ve mně, v mém těle! —

Nerad jsem dlíval ve světnici. Příklad jiných chlapců lákal mne ven. Často jsem rodičům utekl; tu jsem šel s Honzíkem z chalupy pást k lesu stádo ovcí, tu zase hnal jsem kravku s Františkem Cvočkářovým. Hrávali jsme tam „svini" i „kuželku", dělali ohníčky a z plotových tyček pyramidy. Doma jsem býval sám, a venku bylo tak krásně a veselo. Řeka, rybník, pole, pastva, lesy bývaly mým cílem. —

Jednou po dešti notně se ochladilo. Vraceli jsme se právě bosi, umazáni a zmočeni z jedné takové žabí výpravy. Svačina nečekala na mne; aspoň k večeři jsem přišel. Však nejedl jsem mnoho; nebylo mi dobře. Ostrou řezavou bolest jsem cítil v krku při polykání každého sousta. Ta bolest a má rozpálená hlava trápila mé starostlivé rodiče. Brzy jsem ulehl jako k nemoci. Ani ráno nebylo lépe. Již ani jíst jsem nemohl. Bylo se mnou zle. —

„Zavoláme starou Solnářku!", pravila matka. Znal jsem dobře tu starou ženu, shrbenou a scvrklou. V levé ruce nesouc malý kamenný hrneček chodívala o hůlce podél našich dveří; k nám zacházívala tuze zřídka. Vídával jsem ji však častěji na prahu jejich chalupy vedle obecné kovárny u samé Nežárky.

„Ona ti poříká na žábu!" — doložila matka.

Strach projel mým tělem. Bál jsem se nejen staré Solnářky, ale zvlášť lekl jsem se slov: ona ti poříká na „žábu". Jak strašná to slova, jimž jsem té chvíle ani dobře nerozuměl. V paměti mé však vynořily se rázem obrazy žab živých i mrtvých, žab rozbitých, stažených, nafouklých i těch suchých na kamenných sloupech při silnici. Bolest v krku, úzkost před poříkáním staré ženy, temná představa o žábě v mém krku, — to vše sevřelo mne nesmírně.

Byl jasný teplý den. Vyvedli mne na práh dveří. Před sebou viděl jsem pod naším trávníkem svou řeku, oblíbenou Nežárku; Františk Kaleu právě přihnal, a dobytek pije před statkem v řece. Jiní dva hoši závodí, který z nich přehodí řeku kamenem. Viděl jsem vrby s dlouhými pruty a řadu vysokých olší, jež lemovaly levý břeh. Na druhé straně za řekou tiskla se řada bílých domů se zahradami skoro až k samé řece. Vše bylo mi teď lhostejné. Očekával jsem příchod staré Solnářky.

Konečně objevila se dole u kovárny. Pomalu šourala se nahoru. Již viděl jsem zcela dobře i hůlku i hrneček. Byla to jistě ona. Zároveň vyšla matka, aby ji přivítala. „Včera se ulítal a nastydl; teď pro bolest v krku ani jíst nemůže," vysvětlovala jí matka. Posadily mne na práh. Solnářka postavila vedle mne hrneček a položila hůlku. Sehnula se ke mně a pátravě dívala se mi otevřenými ústy dovnitř. Blízko před mým zrakem byla ta žlutá scvrklá tvář se zapadlými ústy a vysedlou bradou, a polovyhaslé jakoby uslzené oči vážně pozorovaly dutinu ústní. Trapná chvilka mlčení.

„Panečku, ta je zlá, červená až do modra," pravila skoro pro sebe.

V mém krku žába červená až do modra! Vzadu v tom otvoru tam sedí, nadýmá se, má málo místa, tlačí na vše strany! Jak to bolí! Pokřižovala mne suchými třesoucími prsty, dala mi píti z toho hrnečku. Voda to byla. Napadlo mi, že je jistě svěcená. Třikráte mne tou vodou pokropila a mou levou ruku do vody vložila. Pak jednotvárná šeplavě pronášená slova zaříkávací řinula se jí z bezzubých úst. Zaklínala „žábu" do devatera studnic k velkému trápení a hrozila jí. Často se slovo „žába" při zaříkávání opakovalo. Ústa jsem otvíral co nejvíce. Kéž vyleze ta „žába" z mých úst! Nevylezla; ba zdálo se mi, že se ještě více nadýmá a tlačí a i dýchat mi brání. Jistě že ji to zaříkávání podráždilo! Je opravdu zlá! Snad vyleze, až se upokojí! Jen aby mi nevlezla do žaludku! —

Nemoc trvala dále. Zavolali konečně lékaře z města. Ten poručil studené obklady na krk, dal tekutinu k vyplakování úst a i nějaké mazání. Za týden jsem byl zdráv. Žába totiž se ztratila. Jednou ráno jsem se probudil a bolesti jsem již necítil. To jsem si oddechl. —

Teď o té druhé žábě. Trápila mou mysl mnohem déle než první, několik let. Ne ustavičně, ale po dlouhých přestávkách způsobovala mi bolest vždy několik dní. To jsem již chodil do obecné školy. Když přestaly nadobro její bolestné účinky, byl jsem již studentem na gymnasiu. —

Jednou pozdě večer uběhán a uřícen vrazil jsem do světnice. Chtělo se mi pít. Uchopil jsem oběma rukama velký kamenný džban s vodou a pil, hodně pil. Tu jakoby mi něco hladkého sjelo po jazyku do jícnu. Chtěl jsem to zadržet, ale bylo již pozdě. Ustal jsem v pití, pozoroval, a pak pil jsem dále. V následujících dnech několikrát jsem si na to vzpomněl, ale mnoho o tom nepřemýšlel. —

Jednou brzy na to vypravovali si hoši na pastvě, jak jeden chlapec snědl veš s chlebem nevěda o ní. Z ní se mu jich mnoho v žaludku rozmnožilo. Stonal, až umřel. Věřili jsme tomu všichni. Ubohý chlapec, ten se natrápil! S hrůzou vyslechl jsem toto vypravování. — Co pak asi jsem tehdy s vodou vypil? Hladké to bylo. Snad malý pulec? Ano, jistě že to byl pulec! Z pulců povstávají žáby — —

Bedlivě jsem pozoroval od té doby všechny pocity v žaludku. Nic, dlouho nic. Měl jsem starost a strach. Pojednou cítím slabou bolest v žaludku, byla krátká. Pohnula se tam již vylíhlá žába? Zatajuji dech a pozoruji. Nová bolest, silnější. To žába se hýbe hltajíc potravu mnou snědenou. Teď leze v pravo, teď zas v levo. Utišila se. — Z toho pulce stala se žába. Či je to snad ještě ta první žába z krku? —

Od těch čas hubeněla moje tvář, kůže žloutla a měla vzhled chorobný. Rodiče byli starostliví o mne. Vyptávali se, co je mi a zdali snad jsem něco nesnědl. Bál jsem se říci jim, že mám v žaludku žábu. Jistě že by nevěřili a snad by se mi ještě vysmáli! Nikdo nezvěděl o příčině mé nemoci.

Žába se hnula v následujících letech několikrát. Pojídajíc to, co jsem jedl já, okrádala mne o všecku sílu a zdraví. Trápila moji mysl a budila strach před smrtí. Vzpomínal jsem na onoho chlapce. Necítil-li jsem právě bolesti, myslíval jsem na to, kdy a jak se ohlásí. Přišla-li bolest, klesl jsem na duchu a málomyslněl jsem. Nedůvěřoval jsem lékům, jež jsem jen z přinucení pil. Vždyť ona je tak chytrá, že je zajisté nepozře, aby po nich nezhynula. Někdy jsem jedl schválně málo, abych ji umořil hladem. Pil jsem přec dále léky, jež mi rodiče i lékař podávali.

Tak jsem rostl, a s rozumem přestávala konečně i víra v mou žábu. Přestával jsem věřit, že by mohl chlapec zahynouti následkem vši v žaludku a že by i v mém žaludku mohla žíti žába. A skutečně, bolest v žaludku se mírnila, až jsem byl zase zdráv.

Rud. Šecka.

L. BUBELOVÁ:

OH, JSEM TU SÁM!

Ničím mi více kletby milionu,
ničím mi jejich ryk a jásot, ples,
ničím mi boje, strašné zvuky stonů,
ničím mi svět, jenž v zapomnění kles;
svá pouta shodiv, osvobodiv ruku,
jak hoch, jenž nedovolen prchl k hrám,
se v bázni chvěji při nejmenším hluku
a jsem tu sám, oh, jsem tu sám a sám!

Dřív každé hnutí světa v zlobném echu
mi znělo děsně v unavené duši,
teď egoistou ve svém každém vzdechu
a chtěl bych vyrvat srdce, jež mne ruší;
nechť kolem mne se pokolení bouří,
u nohou mých je ničí žár a plam,
já klidně zřím v své cigaretty kouři,
že jsem tu sám, oh, jsem tu sám a sám!

Nechť pro mne lidstvo problémy své smělé
si ještě smělej třeba luští dál,
těm myšlenkám víc neustelu v čele,
jsem nad nimi jak absolutní král;
čím kdys jsem dýchal — nemá pro mne ceny,
jen marně nad svým mládím zašlým lkám,
kol život plyne pustě, beze změny
a jsem tu sám, oh, jsem tu sám a sám!

AŤ DAL JSI SÁM, ČI NEDAL — —

Ó, Bože skrytý, jsi-li nad hvězdami,
či v srdci mém je skromná pro tě skrýš,
neb jako duch jen dlíš tu mezi námi
a mysl naši zdviháš k sobě výš;
zda lidské rozumy tě sobě vymyslily,
neb jsi-li přec tak plný svaté, mocné síly —

Ať dobrý jsi a znáš jen lásku k lidu,
či stvořil-lis jej sobě pro rozmar
a s rozkoší zříš jeho boj a bídu,
neb žehnáním svým práci dáváš zdar;
zda velký s trůnu svého vévodit znáš světům,
neb fantomem-li znikáš volajícím retum —

Nechť závisím zde na tvé pouze vůli
a z ruky tvé je štěstí mého jas,
neb odvěkých mi řádů kněžky snuly
ze zašlých cetek žití pestrý pás;
zda zazní v ssutinách kdy Říma písně Allahovi,
neb k nebi vztýčí sloupy pýchy Babel nový —

Zda to-li víš, co v prsou mých zde sálá
a bázeň před tebou's mi v srdce dal,
či to ti jedno, duše má-li stálá,
neb vichr jí jak třtinou kolísal;
a jsi-li otcem, jaks to Mojžíšovi slíbil
a tvůj-li syn, jejž zástup v zášti na kříž přibil —

To vše mi jedno — já jen v duši cítím,
že do srdce mi slzný démant pad
a s Gwynplainovým smíchem na rtech kráčím žitím,
s tou silou v duši, již znal Gilliat:
a, Bože, za vše to, co srdci mému svato,
ať dal jsi sám, či nedal — dík Ti, Bože, za to!

A byť mi více přáno není v žití,
než laur hanby mojím nad čelem,
to dosti mi, i za to děkuji Ti,
mnět láska byla sladkým údělem.
A pak-li přec cos lepšího tvá ruka v vínek dala,
tož vše vem zpět a dej té, již jsem milovala!

UMĚLCI NAŠICH HOR.

NAPSAL JIŘÍ OPOČENSKÝ.

(Dokončení.)

„Dejte pozor, abyste přes tenhle práh neupad. Moh bejť trochu níž, ale já sem na neštěstí uďál drobek kratší sloupek a tak sem ho musel podložiť tímhle kamenem. Táhle fortna tady nebejvávala, ale víte, já sem špekulant, nechce se mně v zejmě do stodůlky po sněhu a tak sem si tóhle vystaujel.“

„A že ste si neuďál tenhle trámek veskrz, proč ho máte z samejch kousků jeden vejš, druhej níž?“

„Ale, víte, to je snadný. Eště nemáte jedno dodělaný, už zas puntujete druhý. A to já sem pořáď takovej, já pořád něco puntuju. Tóhlečky sem se ňák drobek zapomněl, vydlabal sem to do těhle dvou sloupků sik, sak, a už to neštymovalo. A aby to štymovalo, tohohle sloupku sem kousek asi tak čtverť lokte uříz, a proto je ten práh tak vysoko a vono to, pakáž, eště neštymovalo. A tak sem si pomyslel: Počkej, ty měršino, dyť já můžu tenhle dlouhej trámek přeřezať na víc kousků a ty kousky už ňák do těch dlabů ušikuju. Ale víte, vono se to lehce poudá: špekulace, panečku, dycky nedopadne; přeřezal sem to a neušim sem si, že museji bejť týhle čepy, týhle zářezy a tak mě vám to potom ze sloupku na sloupek nestačovalo. Tak co. Víte, já taky hned tak nejsem pytlem praštěnej, pomyslil jsem si. Dyť já můžu udělať eště jeden sloupek. Jó, ale kde houziť a nekrásť? E, prozatím sem vyříz sloupek támhle u tý druhý kůlničky, a aby to tam nespadlo, narounal sem tam matenic, a bylo po nouzi. A, šelma, eště to potom neštymovalo, proto to je dycky jedno vejš a druhý níž. Jináč, míť mys pohromadě, mohlo to bejť jak poudáte v celku a bylo by to vo míň práci; ale

kde pak. já sem na tóhle dosť fikanej, to já se tak hned nedám, na mě by musel Náca časněje vstáť, ale čloujek se vám překalupíruje, ani neví zrouna jak, až tepruvá dyž už to je uříznulý, vidí, že je kudla v kerku.

Ale počkejte," vedle mně Ferda dál, „tohle eště nic není, já vám tepruvá vokážu."

Octli jsme se ve stodůlce, na dřevěném mlatě.

„Tak vidíte, tohle jsem si sám ukutil: žebřiny na vůz; tak co tomu říkáte?"

„No, jsou hezký, jsou."

„No tak, vidíte. Že by to žádnej lepší neuďál!? Ó to já jsem, pane, meršina na tóhle."

Žebřiny byly chlupatý jako by z nich patnáct let vosi*) dřeli na své báně, ale žádná pomoc, pochválit jsem to musel.

„Poďvejte se, vece Ferda dál, tóhle je taky špekulace, že!?"

„Co pak to člouječe asi máte? Je to drobek podobný stavu."

„No vidím, že přec jen nejste hloupej. Bude to stau. A není to na mě dost? Nejsou to pěkný postranice? A poďvejte se, jak je to pevný, jak to řápne."

Ferda nazved postranici a zas ji pustil; toť se ví, že na dřevěném mlatě to zadunělo, ale Ferda tím chtěl dokázať, že se to ani udeřením hned tak nerozsype, že jeho práce je tedy pevná.

„A co pak na tom stavu budete tkáť?"

„Ale šandy.*) Víte, já jsem už uplet jednu šandu, a člouječe, neřek byste ani, ze samejch třísní."

„Z třísní? To není možná."

„Ó jo, svázal jsem vám dycky pár třísní dohromady, usoukal jsem z toho takový špakáty a pak jsem to zďál. Dalo to práci, ale přeci jsem ji prodal. Má ji támhle soused, dal mně za ni pětaštyřicet krejcarů."

„To vám asi nedopadlo."

„Inu, nedělejme nic, nebude kór nic! Víte, já bych to neďál, ale mně je těch třísní líto, a pak, dyž takle najdu ňákej provázek, tak ho budu moct taky takhle sprachtycýrovať. Není to dost dobrá špekulace?

No, a poďte dál! Vidíte, tuhle mám patentního kozla na řezání dříví. Ten je zrouna tak dělanej, jako stavec vod flašinetu. Jen že u flašinetu jsou ty šandy, aby se to nerozcapovalo, ale já mám provázky, vono to taky stačí. Nač pak se dříť s ňákou slotou těžkou; dyž je potřá řezať dříví, takle to pěkně vemu ze hřebíku dolů, takléčky si to pěkně postavím a už můžu řez — — —. Ty prachbando! Vono se to zrouna naschvál, snad že vy tady ste, rozsypalo!

*) V horském nářečí vos (masc.) ne vosa.
*) Popruhy.

Vono to jindy nedělává, a dyž se to nakrásně udělá někdy, co na tom! Čloujek dycky mívá takléčky v kapse provázek, pěkně se to sváže, a drží to zas jako Fenedyk. No a co, není to na mě dosť? Že by to žádnej lepší nedokázal!!"

„I co pak vy, vy jste — — —"

„No tak vidíte. A eště vám něco vokážu. Poďvejte se, tuhle sem si sám uďál korťák." *)

Bylo to hodně na křivo, ale Ferda zas: „Že by to žádnej lepší neuďál?"

„I toť — — —"

„No tak vidíte. A tuhle jsem si uďál jesličky takléčky dyž žebřiny by byly veliký, tak tohle bude — — — — Že by to žádnej lepší nedokázal?"

„Inu dyť — — — —"

„No tak vidíte. Tuhle jsem si uďál kříž pod košík bandorovej; že by to žádnej lepší neuďál?"

„No vono — —"

„No tak vidíte. A víte, já už moh míť potřeb a šelijakejch vercajku, ale cák naše máma, vona mně to zas dycky spálí."

„To by vám neměla páliť."

„No tak vidíte, že vy tomu rozumíte. Tuhle sem si taky uďál věšák pro šelijaký hlouposti; je to jen vyvertaná díra a zaraženej klacek a že by to žádnej lepší neuďál."

„To ne."

„No tak vidíte. Tuhle mám novej roubík, sám jsem si ho ďál. Tuhle mám vohoblovaný perkýnko, to taky sem ďál sám. Tuhle mám voškrabanou tyčku, takle dyby bylo potřá hrabišťata; to taky já dokážu. A co motyčišťat sem jakživ uďál a žebřík chci eště dělať, žebřiny taky hodlám kutiť asi dvoje, nebo troje do foroty. Víte, já sem takovej puntýř, já pořád něco puntuju. Kde jaký perkýnko vidíte, to sem všecko přibil já. A uďál by to někdo lepší?"

„Inu, dyť já nic . . . ."

„No tak vidíte. Ale řekněte, jakej je to rozdíl, takovej táta, jako já sem a nebo takovej, kerej neumí ani hřebík zaraziť. Že můj syn spíš bude mocť za tohle všecko položiť vo ňáký stouče víc, než někerej, kerej nemá ani do čeho hřebík vraziť?"

„I vono, panečku, stouku — — —"

„No tak vidíte, já mu to dycky říkám, že tako výhleho tátu by ani ve dne s lucernou nenašel. Tuhlečky jsem vám taky spravoval támhle v tom statku řeben na střeše. Ale to je to nejhorší, že vod zdůli po žebříku se mně dobře leze, ale pak vejš, to už jako je horší. A tejď sem vám měl přibiť takléčky až nahoře v lomenici perkýnko. A to vám bylo nejhorší; řekněte, komu by se taky na světě v takový vejšce nohy neklepaly a tejď eště řebík se pořád vohejbal, ale šťasně sem to přeci přibil. Dyž sem to

*) Kolečko.

uďál, hospodár tu vod zduli křičí: No tohle by ani hloupej nedokázal! To bylo slovo, to bylo přeci slovo, toť se ví čloujek je taky rád, když si ho lidi váží. A tu vám eště poudá: Víte co, Ferdo, já měl vědiť, že ste takovej muderlant, já bych byl vám spachtoval stodolu. A co myslíte, že bych se třá do stodoly nepustil? Neďál sem to eště nikdy, ale to ne smí bejť čloujek hloupej. Víte, já, toť se rozumí, vono čloujek, vono by se eště uďálo, darmo poudať; ale vono, toť se rozumí, nejsou ciuky, nebo není sůl, nebo zas pro bandory do sklepa, tu není chleba, nebo zas běžím pro mejdlo a tak vám to je se mnou, víte, já sem jako velká voda."

„No tak já už půjdu, kdy pak vám mám vodvíst širočinu?"

„No, víte, to nemusite s ní moc pospíchať, já s ní nerad sekám, vona je, slota, na pravačku, a já dělám skoro všechno kerchňou,*) víte, já si ji dám možná dýlkou předělať na kerchňu."

„Vono to ale strejčku půjde špatně, vona je vod vcstrýho až po uši prasklá."

„To snad né?"

„No, poďvejte se!"

„Zatrolený dílo, já si ani neušim. Tak sem se zas jednou vošidil."

Na to jsem odešel.

Druhého dne dal jsem se do sekání lesů. Nebyl jsem ještě ani v polou prvního, měl jsem zas návštěvu já a to svého sousídka Nácu.

„Copak to, sousede, děláte?" ptá se Náca.

„Ale, sekám lesy."

„A kdepak jste sebral širočinu?"

„Vypůjčil jsem se."

„A vod koho?"

„Vod vašeho bratra Ferdy."

„A kde von ji podědil?"

„Koupil, po nebožtikoji Šprdlikoji."

„Taky bych rád věděl, co ten chlap bude se širočinou dělať, takovej chomout. Takovej tlouk a koupí si taky širočinu. Moh si ráčí koupiť šupáka**) a za dva košilatý, to by byl uďál dobře, šak von bez toho jinýho neumí, protože by jen nejrač pořád někde lítal."

„Ták, a von zas říká, že umí, ale vy že prej neznáte míru."

„Von? Von že umí? To bych se rád na to poďval. A já, že neznám míru? Trouba, dyby byl rač tiše; to já sem se přec eště nemodlil z čítánky."

„Jak to? Ferda se modlil někdy z čítánky?"

„Toť se rozumí."

„A jak to?"

„Ale, umíral mu pantáta, a to víte, Ferda se smerti bojí. Tak popad honem knížku a dal se do modlení. Ale jeho hoch, ten není takový terdlo jako táta, přiskočí a poudá: Tatínku, tatínku, cák děláte? Dyť vy deržite zhůru nohama čitánku!? — Tak není to kus volova? A vo mně bude eště klápať."

„To je tak, milej sousídku, my to děláme už tak, jako velcej páni, sami mnoho neumíme, ale vo jinejch si přeci votřeme jazyk."

„Poslouchejte, sousede, s těma mě dejte pokoj! Vo těch nechci ani slyšeť. Poslouchal sem jednou takovýho nadějvance, že prej ta selská holota jsou takový voli a krávy. Ale já říkám, sousede, tak: že voni umějí ty krávy dojiť a s těma volama táhať, ale neumějí je napásť, rozumíte?"

„Ó rozumím."

„No tak, pracujte s pánem Bohem."

---

*) Levou rukou.

**) Veliká houska.

NÁRODŮM POŠLEME MANIFEST . . .

Národům pošleme manifest hebký;
škoda je každé lidské lebky.
Ministři vojenství zavřete boudu,
svěříme spory své smírčímu soudu!
Státové odzbrojte, uzříte hned,
kterak se vyjasní boží ten svět!

Všichni se zbavíme válečné mury —
jenom co Anglie vyhladí Bury,
jen co boj Filipin dojde konce,
co Porta vyhubí Makedonce,
jen co my, všem jsouce příkladem,
ještě se porveme s mikadem.

Naše zem je nám už tuze úzka,
musíme rozlít se do Mandžuska;
na každém čtverečním kilometru
sedí nás několik Pavlů, Petrů . . .
Chceme-li dýchati volněji,
musíme zakotvit v Koreji.

Jenom co vyklepem s pomocí boží
několik tisíc žlutých koží,
pak mohou zasednout soudní dvory,
jimž svěří státy své vzájemné spory;
rozsudkům jejich se skloníme v ráz —
pokud se nebudou týkati nás.

Gwynplaine.

DROBNOSTI.

O pomnících. V únorovém čísle Neue deutsche Rundschau je zajímavý článek Maxa Osborna o pomnících. Vystupuje v něm energicky a s hojnými doklady z nové skulptury proti banálnímu realismu pomníků. Praví na př.: „Pomníky, jež stavíme, neměly by se obmezovati na formule epigonské. Měly by s dostatek podnětu ztělesnit v sobě zvuky řeči budoucnosti. Vždyť nechceme jimi jen děkovat za dobytá vítězství, nýbrž opatřit prapory pro další boje. Velikost, vynikající výše, volnost, božská veselost, hrdost, jistota, odpoutanost od všedna, vše, čeho si dobýváme, nebo, skromněji, co svým vnukům chceme připravit, mělo by zde usilovat o viditelný výraz. Činnorodá síla, které již nemáme, a gigantičnost, které ještě nemáme, měly by zde splynout v postavu. Národní sebevědomí a pocit duchovního vladařství, vzdor a síla, vědění o člověku a světě a fantastické tíhnutí těch, kdož hledají krásu, — vše mělo by zde plodistvě spolupůsobit. Pro takové účely ojedinělá postava podobiznová může jen málo prospět. Co záleží na tom, ví-li budoucnost, jaké ten který muž měl vzezření? Ví-li, jak chodil, stál nebo seděl na koni? To má význam leda pro dynastické zájmy rodinné...“ Osborn rozepisuje se pak zejména o tom, jak řešit při moderních pomnících obtíže oděvu. Ukazuje na Rodinova Balzaca a na jeho V. Huga, na Klingerova Beethovena a na Tuaillonova císaře Bedřicha (má být postaven v Brémách): buď stylisovat šaty jednotně z postavy nebo úplně přes ně přejít. Mnoho váhy, a arci právem, Osborn přikládá architektonické souvislosti podstavce se sochou: socha aby takřka myšlenkově vyplývala z podstavce. — Hlavní věc: stále všude týž směr, jenž odvrací se od planého pouhého historismu a jenž tedy i v pomnících místo do minulosti chce hledět do budoucnosti, k jejím metám a touhám. Nietzsche nepsal svých Nečasových úvah nadarmo.

Básně Petra Bezruče otiskuje Ostravský Denník ve své nedělní příloze, v Besedách. Básně tyto redakci nezaslal Petr Bezruč sám, nýbrž dovolil jen před lety, abych je zapůjčil spolku slezských akademiků „Odře“ k recitování na nějakém večírku. Uveřejňování děje se tedy neprávem a bez vědomí básníkova. **J. H.**

DĚTSKÝ KOUTEK.

Fanda a srnec.

Byli jsme na houbách; těch bylo vloni v našich lesích jako máku. Děvčata šla s maminkou do houštin za paseku; já s Fandou zůstali jsme na kraji u příkopu.

„Kdyby tak přišel jelen!“ přál si Fanda.

„Milý hochu, jeleni u nás nejsou.“

„Tak ňákej srnec!“ — (Fanda říkal tehdy „sunec.“)

„Ale kdepak, blázínku, srnec sem také nepřijde; ten se bojí lidí a schovává se ve dne do houští.“

Avšak než jsem to dořekl, zaslechnu šustot: prm, prm, jako když někdo zlehka na bubínek paličkami zavadí. Ohlédnu se a před námi stojí srnec! Srneček mladý a hezký jak mládeneček.

Hnědé šaty má jak vykartáčované; pod krčkem štíhlým a vztýčeným světlejší vestičku, kopýtka, jak by je právě na černo olakoval; taková malinká, krásná kopýtka, parůžky vidličaté, lesklé a čisté.

Fanda zapomněl úžasem a radostí mluvit; stojí jen a dívá se na nového kamaráda, srneček svýma krásnýma očima zas na Fandu, jakoby jej vyzýval: „Nu, proskočíme se?“ A ve mžiku vyskočí pružně a lehce, jako když paličky od bubínku se odrazí: prm, prm!

Fanda to zkouší po něm: hup, hup! — ale kampak! Ačkoliv je Fanda dobrý Sokol, proti srnečkovi je učiněný medvídek.

„Hup, hup, prm, prm!“ skáčou podél příkopu naproti sobě, každý na jiné straně.

Když potančili, srneček se uklonil a zaběhl do řídkého ovsa, aby ukázal Fandovi své vyšší umění.

Vyskočil a ve skoku se otočil tak lehce, jako motýl.

Fanda radostí zářil; výskati se bál, aby srneček neutekl.

V tom ozve se hlasité volání: „Bočku! Bočku!“ Malá myslivcova Anda volá tak na svého ochočeného srnečka. Škoda! srneček nás opustil; Anda vzala jej do náručí, jako máma kluka, a odnesla ho domů. —

Tohle se Fandovi už víckrát nepřitrefí, aby mu na zavolání přišel srneček do cesty v lese a poskákal si s ním.

Konrád Pospíšil.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Soudíš, Čirku, jako všichni světští lidé soudí — nesměle ujímal se Skopcův Jefimov, červený jako rak: — oni jsou lidé zvláštního druhu... Myslí na nebe, protože písmo praví...

— Nestydové proklatí jste! — přerušil ho Čirok, podporován jsa obecným souhlasem: — na nebe že myslíte? Takových ohav, jako jsou vaši Skopci, svět nezrodil. Nejfalešnější lid. A jaká lakota v nich vězí, jaká lakota! Na nebe že myslí!... Fuj! Proč pak jsi ty zůstal neporušen?

— Tak jaksi to přišlo samo. Ženil jsem se záhy. Vždyť nikoho nenutí, z dobré vůle také pečeť přijímají. Měl jsem ovšem i já to přání, jenom že mne ďábel přemohl a svět zajal.

— Vida, hlupáka! Ďábel prý ho přemohl. A kde by se měli jinde ďáblové hledati, když ne ve vaší sechtě? Znám ji dobře. Vím, co se tam u vás děje, jak se na bohoslužbu tajně scházíte!

— Nic zlého se tam neděje, to jsou jen samé klepy. Slyšel jsem to.

— Ty se arciť budeš svých zastávati. Ale mne, bratře nenapálíš! Jsem také z těch končin. Skopci jsou nepohanštější plemeno.

— Co je pravda, to je pravda, — nesnesl toho zase Železný kocour: — ať jsou tam vykleštění nebo nevykleštění — je to stejné plemeno znamenané! Lakomci, licoměrníci! Pohleďte třeba na Jegrafa. Vždyť by bylo těžko se světlem druhého takového žida nalézti. O každou kopějku se třese jako osykový list, sedí na penězích jako hlídací pes u špýcharu.

Při posledních slovech byl Jefimov patrně hrozně uražen, ale nechtěl začínati sporů s Železným kocourem, mávl tedy vztekle rukou a všecek hoře jak oheň, vyběhl z komory. A za jeho zády začali ještě silněji nadávat a pomlouvat, že nezůstalo na něm dobré niti.

A skutečně, Jefimov byl strašně skoupý. Cestou držel majdan; nyní, znaje poněkud psáti a čísti, vedl účty peněz, které spolu s Železným kocourem dostali, a hamižně schovával každý groš. Nahodilo-li se mu, aby od představenstva mohl po tichoučku koupiti si mléka nebo masa, nikdy nepozval ke své hostině soudruhů a touto svou skoupostí uváděl patrně do rozpaků kováře, který byl otevřenějších způsobů a štědrého srdce. Zdá se mi, že jenom slabost povahy zabraňovala kováři, aby přetrhl s Jefimovem všecky styky; hrozně ho neměl rád a často, nemoha se zdržeti, řekl mu do očí prudká obvinění.

Žena Jefimova rozhodla se, že přijede za ním do vyhnanství a když se byla již na cestu po etapách vypravila, poslala svému muži uschovati několik desítek rublů, získaných prodejem majetku. Radil jsem Jevgrafovi, aby poslal jí odporučené dopisy do Krasnojarska, Nižněudinska a Irkutska, do měst nalézajících se na její cestě. Jefimov se zamyslil.

— Ovšem, že by neškodilo poslati je, — souhlasil na konec: — jenomže myslím, že lze poslati obyčejná psaní...

— Pravda, že je lépe poslati obyčejná, — přisvědčil Železný Kocour, tak že jsem ani nepozoroval s počátku jemné jízlivosti v jeho slovech: — tři odporučená psaní — vždyť to stojí zbytečně 21 kopějku... Za 21 kopějku lze rodinu během dvou dní vyživiti!

Z naivnosti začal jsem se i příti s Železným kocourem, a dokazovati mu, že není příčiny k tomu býti tak šetrným, když se jedná o klid opuštěné ženy, s třemi maličkými dětmi na rukách, jedoucí v neznámý kraj a do neznámého života těžkou etapovou cestou.

— A přece je lépe poslat obyčejná psaní, Mikolájiči — pravil Železný kocour; — dle mého mínění raději obyčejná!

A náhle vypukl v trpký posměšný chechtot, který podporovala celá komora a zase uvedl Jefimova do strašných rozpaků.

Jefimov choval se vždy solidně a byl pracovitý; považoval sebe za nezkaženého, poctivého člověka a mnohem vyššího a lepšího všech druhých trestanců. Hrozně se vždycky urážel, když mu připomínali, že také sám poslal dvě duše na onen svět. Svou vraždu nepovažoval z jakési příčiny za vážný přestupek, nýbrž za cosi na způsob nešťastného experimentu, který se může každému přihoditi, a přesvědčivě ubezpečoval, že po druhé nevyslouží si vyhnanství. Jsem také nakloněn mysliti, že podruhé Jefimov si rozmyslí sedmkrát, než se odhodlá někomu hlavu srubnout, nenašelť „výhody“ v tomto řemesle... Avšak nikdy bych se nezaručil za to, že můj Jevgraf odolá pokušení zločinu, když bude míti úplně zaručeno, že unikne docela netrestán a že přinese tuze veliký výtěžek.

Mezi mými novými spolubydlícími byl jeden trestanec, který již dávno obracel na sebe mou pozornost. Příjmení jeho bylo Sokolcev. Především byl nápaden již pouhým zevnějškem: tělnatý, nevysoký brunet asi čtyřicetiletý, vyznačoval se krásou takového druhu, jež cizí je typu ruského selského člověka. V jemných rysech jeho tváře, v pravidelné téměř elegantní kresbě citlivých rtů, v jemnosti bledé, bezlesklé pleti, v sametovém výrazu velikých černých očí, mramorové šíji i ve všech pohybech bylo cosi čistě aristokratického, co bývá vlastní jenom oněm desítkám zhýčkaných pokolení, nezabývajících se tělesnou prací. A zatím byl Sokolcev prostý negramotný venkovan z jedné z vnitrozem-

ských ruských gubernií, který záhy vyšinul se z přímé cesty a dostal se na Sibiř. Ostatně dle jeho slov byl z dvorské čeledi jednoho bohatého hraběte a tato okolnost mimoděk uváděla na myšlenku o vlastním jeho původu... Mezi obyvateli věznice Sokolcev těšil se pověsti jednoho z nejrozumějších trestanců, naprosto ne z „laciných“ a něco v životě zkusivších. Jeho trest vyměřen byl na čtyřicet čtyři roky a čin, jímž si své vyhnanství zasloužil, byl jedním z nejúžasnějších, o jakých jsem vůbec kdy slyšel. Hledě na tuto krásnou, rozumnou tvář a naslouchaje tomuto měkkému hlasu, mluvícímu vždycky opatrně a lichotivě, těžko jsem někdy mohl věřiti, že přede mnou stojí týž Sokolcev, který mohl s klidnou myslí prováděti podobné věci; a zatím strašlivé zbojnické činy jeho byly skutečnou, nevymyšlenou historií.

Sokolcev žil na osadách v Irkutské gubernii jako dělník u jednoho zámožného „čeldona“ (přezdívka domorodců). Ten se zabýval skupováním zlata od „lupičů“ a báňských dělníků. Dověděv se jednou, že v domě hospodářově nakupilo se kolem půldruhého pudu zlata, Sokolcev přemluvil jednoho soudruha osadníka a vpustil ho v noci do domu, pak udusili společnými silami hospodáře, jeho ženu a patero dítek. Potom sebrav zlato i hotové peníze, kterých bylo rovněž nemálo, schoval je v lese na místě již dříve připraveném. Soudruh jeho vrátil se potom domů a Sokolcev vrátil se do domu činu, zavřel ho z vnitřku, zapálil se všech čtyř stran, vylezl oknem a ulehl si do sena a stavěl se spícím. Když se lid sběhl, byl se požár rozmohl již takovou silou, že nejen nebylo možno uhasiti ho, nýbrž ani vejíti do světnic. Podařilo se jakýmsi způsobem dostati se na senník, také plameny obklopovaný a naplněný dýmem a vytáhnouti odtud bez sebe ležícího a silně již popáleného Sokolceva. Zvířecky vykonaná vražda byla tak obratně provedena, že ani stínu podezření nemohlo padnouti na dělníka, který sám zdál se býti zachvácenou obětí. Těla zabitých ještě k tomu shořela na prach a popel. Tušili, že to učinila čísi zlomyslná ruka, ale hledali ji naprosto na jiném místě.

Na neštěstí Sokolceva byl soudruh jeho mnohem neopatrnější a dal kterémusi jinému osadníkovi rozměniti storublovou bankovku. Pojali proti němu podezření a uvěznili ho a on ukázal na toho, kdo mu dal peníze. U Sokolceva byly nalezeny některé věci zabitých. Článek po článku, důkaz po důkazu a vyšetřující soudce dopátral se až k samému Sokolcevu. A on i jeho soudruh byli odsouzeni doživotně k nucené práci; jenom zlata nemohli nalézti. Zůstalo tak zakopáno někde v lese podporujíc v odsouzených odvahu a sny k útěku. Soudruh Sokolcevův dostal se na Sachalín, odkud se tak brzo „neutrhují“, ale Sokolcevu podařilo se skutečně cestou najmouti sucharníka, který šel na osady; Sokolcev šel místo něho do ustanoveného kraje a odtud bez prodlení vypravil se, aby pátral po pokladu. „Ale kobylka je netrpělivá,“ vyprávěl sám o sobě Sokolcev: „Chce vždycky najednou dva nebo tři zajíce chytit.“ Dříve zapálil dům, v němž bydlil jeden uškodivší mu svědek; potom chtěl se zásobiti penězi „na prvá vydání“ a zapletl se v novou krádež spojenou s vraždou a byl znovu zavřen. V Irkutské věznici ho, rozumí se, usvědčili, i byl pod dřívějším svým jménem poslán na nucenou práci, tentokráte byl již odsouzen na čtyřicet čtyři roky. To jsou hlavní věci, které přivedly Sokolceva do Šelajského dolu a o jichž pravdivosti nebylo lze pochybovati. Lze-li však věřiti vypravování trestanců o Sokolcevu a jemu samému, byla to jen nicotná částka jeho dobrodružství v Rusku i na Sibiři: bylo mu již přes čtyřicet let a ve vlasech sem tam stříbřily se mu šediny. Bohužel, dalo se těžko rozhodnouti, co bylo pravda a co výmysl ve vypravováních Sokolcevových o sobě samém, a co je vážná řeč a co jemný posměch nad posluchači. Byl to podivný člověk. Nenáležel nikterak k oněm trestancům, kterým ve vlastním prostředí říkají „zvonek“ a „břídil“, nicméně však rozuměli všichni výborně, že ani jednomu jeho vypravování nelze zcela klidně věřiti. Neobyčejně vtipný Sokolcev, jak se zdálo, kochal se svým vtipem a tím, že vyniká nad obklopující ho španku; jak patrno, hrozně se mu líbilo dnes hájiti před ní jedno a zítra s nemenším úspěchem dokazovat docela něco jiného, protikladného onomu tvrzení. Byl to ve svém způsobu vězeňský sofista a Mefistoteles. Zdálo se, že si se svými společníky hraje jako kočka s myškou. Často začal zdánlivě docela vážnou rozmluvu, která se shodovala s obecným míněním, ale zavedl ji zhola nepozorovaně do tak zjevných nemožností a žertovných protikladů, že společníci jenom rty zaťali a hleděli na něho jako berani, nevědouce, mají-li se smáti nebo zlobiti... Tak vyprávěl jednou nejvážnějším způsobem, jak v době žní přepadly ho třicet dvě ženy za jakousi urážku a spočátku zcela zdravě mu nabily, ale jak on se potom pozdvihl, uchopil poblíž ležící kůl, deset z nich zabil do smrti, druhým deseti vypíchal oči a ještě několik zmrzačil jiným způsobem a jak jen velice nemnohým podařilo se zachrániti se na živu a bez poranění. Vyprávěl tuto historii s tak reálnými podrobnostmi, s tak živým a zároveň hrozným humorem, že bylo skutečně těžko říci (ze jména při prvém dojmu), bylo-li vše v ní výmyslem, nebo tajilo-li se v ní také zrnko pravdy.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 3. dubna 1904. Číslo 13.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

Z NOVÉ NĚMECKÉ ŽENSKÉ LYRIKY.

MARKÉTA BEUTLEROVÁ:

VÝCHOD SLUNCE.

Jak mračna letí přes hoř temena!
Je zaplaví zář slunce plamenná.
Ó kéž by už slunce vstalo
a z dolin dusné mlhy mrak
i zmatků, pochybností tlak
z toužících duší sňalo!

PŮLNOC.

Nemluv a naslouchej tiše
jestli našem na okénku,
jestli nad domem tam venku
Křídla jakás šumějí s výše
Ne? — Mluv tiše, tiše, jak jsem chtěla;
víš, mně chůva vždycky píseň pěla,
hučel kolovrat:
Padá snížek, lítá plání,
lítá po pučící stráni,
padá do poupat,
točí se, točí.
Snítky poupat, jak to zřely,
všecko, všecko zapomněly,
že je jaro líbalo,
že už jaro nastalo,
že už jaro přilétlo . . .
spaly by, spaly . . .
„Nezapomeň na světlo!"
Spaly by . . . spaly . . .
Polib mé oči!

VÍTĚZSTVÍ.

Já v mukách matky těžce pracovala —
má jizba byla dusná tak a malá.

V ní s protějška se teskné zvuky chvěly,
tam jeptišky pohřební písně pěly.

A obloha je jitřní zamlžená
a u mne v jizbě stará, cizí žena.

Ta ruce spínajíc se ke mně sklání:
„O Ježíši, dej šťastné umírání!

Tvá ruka duši hříšnou nerozdrtí —
tam naproti již pějí písně smrti" — —

Tu divá radost mojím nitrem šlehla
a horkou vlnou moje údy sžehla:

Ó blahá muka. — šťastné umírání —
tak umírám v rostoucí záři ranní.

Vem, bože, moji duši vzlykající,
já statečnou jsem byla bojovnicí!

S živícím sluncem srůstati se zdám,
korunu matky již mám, již mám — — —

— — Z úst mého dítěte se první vzlykot dral —
Tu přemohla jsem smrt, že musila jít dál!

Gem.

PAMĚTI KANTORA TOMÁŠE JURENA

(1750—1827).[1])

Před několika dny vyšla v Čáslavi knížečka s tímto titulem jako 1. číslo „Příspěvků k dějinám českých škol." Obsah její je tak obecně zajímavý a tak kulturně-historicky významný a cenný, že zasluhuje zvláštní pozornosti. Jsou to paměti moravského potomka českých bratří z doby josefinské. Kantor Juren otevřeně vyznává „své" náboženství těmito slovy: „Já sem náboženství dle mého vyznání (t. j. před „Komisí na náboženství" r. 1782) reformistického, však ale milovník starobylého náboženství evangelicko-milo-bratrského, podlé konfesi někdy bejvalé jednoty bratrské." (str. 24.). Tím už je naznačen základní ton jeho pamětí: hluboká, vroucí, upří-

[1]) Dle rukopisu podává Kliment Čermák. V Čáslavi r. 1904, str. 48, 16°, nákladem vlastním, za 50 h.

mna a smělá zbožnost, která projevuje se v každé z líčených „všelijakých proměn a příhod" Jurenových. A jako celá postava tohoto kantora moravského a veškeren běh jeho neklidného života, tak i jeho religiosita svým vznikem, obsahem i výrazem je zvláštní a originální. Juren se narodil z katolických rodičů, byl na čas katolickým kantorem, ale četbou Písma, podporovanou nepochybně rodinnou tradicí o bratrském nábožensví svých předků dospěl sám od sebe ke „svému" náboženství, které sice po vydání tolerančního patentu Josefa II. r. 1781 přijalo legální formu dovoleného náboženství helvetského, ale svůj zvláštní ráz podrželo i dále až do smrti Jurenovy r. 1827.

Tento zvlátšní ráz bratrského náboženství Jurenova jeví se netoliko v jeho (abych tak řekl) kritičnosti, která se nezastavovala ani před přijatým a veřejně vyznávaným helvetstvím, ale i v jeho životním a osobním výrazu, pokud to možno z jeho záznamů vysouditi. Juren byl v i s i o n á ř, míval od jisté doby „sny", které vykládá a applikuje na osudy a „průby" svého života. Ale všechny tyto sny jsou podivuhodně jasné a střízlivé, bez nejmenší stopy mysticky exaltovaných visí ku př. středověkých mystiků nebo pietistů 18. st. — právě tak střízlivé, jako bylo celé náboženství Jurenovo. To se konečně jeví i v obsahu a formě jeho pamětí. Náboženských výkladů, morálních maxim nebo mystických výlevů byste tu nadarmo hledali. Juren vlastně o svém náboženství nemluví, nikde nevykládá, več věří a več nevěří, nikde nepolemisuje s jinou náboženskou naukou, — nýbrž prostě vypisuje své životní příběhy a „svého stavu proměny", ale v ž d y c k y s u b s p e c i e s v é h o ž i v o t n í h o n a z í r á n í a p ř e s v ě d č e n í n á b o ž e n s k é h o. Tím však již vtiskuje svým záznamům osobní ráz, určité zabarvení a zvláštní půvab: od prvních slov předmluvy až do poslední věty textu vidíte a cítíte, že mluví k vám duše biblicky zbožná a upřímná, která prostě a bez falše líčí svoje životní osudy „k svému potěšení, též i také k připamatování."

Tím zároveň jest dána míra hodnověrnosti Jurenova zápisníku jako historického a kulturního pramene. Celé vypravování je tak prosto veškeré tendence — jak právě uvedeno, Juren psal své paměti sám pro sebe — a tak proniknuto upřímností a poctivostí, že není příčiny, proč by se mu nemělo věřiti. To je důležito, jak s hlediska historického, tak i s hlediska psychologického. Paměti Jurenovy jsou a zůstanou vzácným (byť ne nejvzácnějším, poněvadž dosti omezeným a suchým) pramenem pro poznání náboženských poměrů na Moravě před vydáním a po vydání tolerančního patentu císaře Josefa II. a zároveň důležitým dokumentem, svědčícím o síle a kontinuitě českobratrských tradic na Moravě. S psychologického pak hlediska jsou Paměti Jurenovy důležity netoliko tím, že poskytují jasný pohled na duševní vývoj a povahu Jurenovy religiosity, nýbrž a hlavně tím, že obsahují několik zajímavých dokladů pro „psychologii snů". Juren, jak již podotčeno, míval od jisté doby (asi od 26tého roku) sny: byl totiž ve svádě s myslivci několikrát pěstí udeřen do hlavy. „A od těchto časův a let (praví výslovně) následovali mně někteří moji snove, kteréž mně, když na mě nějaká Boží průba aneb mého stavu proměna z vůle Boží přijíti měla, jako jistými toho předpověděním a proroctvím bývali a svým časem jistotně se mně vyjevili, (str. 16. a 17). To pak dokládá svými životními příběhy. Také jsem již podotkl, že sny Jurenovy jsou svým obsahem střízlivé a že je to v souhlase s povahou jeho náboženství. Zde však upozorňuji na jinou stránku snů Jurenových. Poprvé asi v 32 letech měl sen, ve kterém viděl, „jak se k němu veliký zástup lidu obojího pohlaví přibližuje a v e l i c e z v u č n ý m i a k r á s n ý m i h l a s y l i b e z n ě z p í v a l: O povstaň, lid Boží nás zastaň! Přispěj svou pomocí, Pane všemohoucí! (uvádí též noty té písně a dodává:) A t a p í s e ň a j e j í n o t a s a m a s e m n ě v e s n u z k o m p o n o v a l a." (str. 23.) Podobně v jiném snu slyšel, „jak pěkný mládenec na nějaký podivný cimbál hrál, však ale smyčcem, a při tom hraní v e l m i l í b e z n ě z p í v a l t u t o n o v o u a n i k d y n e s l ý c h a n o u p í s e ň" (zase se uvádějí noty a 2 verše písně — str. 24). Jindy sám Juren zpíval píseň z knížky, „kdežto ani taková píseň nikde se na světě nenachází" (str. 27). Podobně str. 31. Juren byl kantorem a muzikantem! —

Po tomto všeobecném výkladu o obsahu a hodnotě Pamětí kantora J. Jurena podáváme čtenářům svým ve stručném přehledu obsah jejich; jest srdečně zajímavý a poučný.

* *
*

Tomáš Juren narodil se r. 1750. v Prosetíně v kraji Brněnském ze selských rodičů. Předkové jeho byli náboženství evangelického, jak Tomáš poznal ze starého bratrského kancionálu, pozůstalého po Matoušovi Jurenovi, bratru Tomášova dědečka. Ale rodiče Tomášovi byli již katolíky. Od 7. do 13. roku naučil se číst, psát, počítat a muzicírovat. V 13. r. byl dán „na učení řemesla krejčířského k Řehořovi Jakubovi, ten čas kantoru Prosetínskému." Roku 1769. byl již katolickým kantorem v dědině Sulkovci. Jako kantor dostal n á h o d o u do rukou Manuálník, v kterémž „k svému potěšení rád, však ale v soukromosti na větším díle buď v lesi aneb někde na poli čítával. Za to ho missionáři „examinírovali a pro nějaké svého psaní modlitby do pout a do arestu dali a poutama s ře-

těžem na nohy spjali" na jeden týden. Ale když se ho dost zepnutého poutami z žaláře do fary navodili a naexaminovali, propustili ho „na vejmluvu mé mladosti. A tu jsem já u knězu jejich víru a lásku jich ztratil, však ale předce mně tím jejich kantorem nechali." Polepšil se tak, že „jestliže čítával písmo sv. před tím, čítával je potom zas, až potom sám životně takovou knížku „J á d r o p í s m a s v." Jezovitům do města Bystrýho zanést musel." Potom r. 1774. vstoupil do stavu manželského, „aby řízení Božímu odporným nebyl." Ale hned přišla „druhá průba": byl od svého kněze vypovězen ze školy a ze služby kantorské, protože byl „l u t r y á n". I odstěhoval se se svou manželkou do jiné dědiny, Malého Ubušína a tam si „řemesla krejčířského a spravování a vázání knih, též i také muziky hleděl a dítky z několika dědin čist a psát učil."

Touha po sv. knihách vedla Jurena na pouť za nimi: r. 1776 odešel z Moravy do saského města Ž i t a v y „skoro naschvál pro evangelické modlitby, totiž „Jádro všech modliteb". Šťastně je od „knihohandlíře" koupil za 1 rýn. a k tomu ještě „čtyry kousky písma". Za 3 leta potom zase odešel ze své dědiny, tenkrát do P r e š p u r k a „pro evangelické knížky", za 12 rýn. si jich odtud, ale se strachem přinesl.

Není divu, že kantorovy evangelické knihy a písně psané, „dosti kněžím ten čas odporné," vzbudily pozornost katolických kněží: kněz Jan Linhart, týž, který Jurena kdysi kopuliroval a potom ze školy vypudil, navštívil podezřelého lutryána a chtěl mu jeho knihy pobrat. Ale ačkoli špatně byly uschovány (v truhlici uprostřed kuchyně, v posteli pod peřinami, na stropě ve spížírni mezi pecny chleba, na římse a j.) a kněz Linhart celou chalupu prohledal a i okolo chalupy a v chlévě hledal, přece „nic nenašel a neviděl, a zase prázdný a na knihy hladovitý odejíti pryč musel, a já sem (vítězně dodává Juren) dost knih měl." Viděl v tom velikou ochranu Boží.

Po vydání tolerančního patentu cís. Josefa II., jemuž „za tu jeho velikou milost „Vděčnost protestantských českých a moravských" etc. zkomponiroval a z vděčnosti na budoucí toho památku v Litomyšli do impressí dal"[1]) přiznal se T. Juren i s manželkou k e k o n f e s i h e l v e t s k é. 8. září 1782. byl ponejprv v Nosislavě u večeře Páně. Za dvě leta potom, když byl již pohřby mrtvých evangelíků na kolika panstvích konal, ustanoven byl T. Juren z a h e l v e t s k é h o k a n t o r a v e V e s e l í. Lid, praví Juren, sobě toho náboženství z počátku vážil. Ale když pak své učitele, kterýchž se hned dost z Uher nahrnulo, dostali, tu prý již mnozí osadníci šilhavě na kantora Jurena hleděli a proti němu reptati počali, protože prý si pánů učitelů málo vážil (což, praví Juren, skoro pravda byla). Juren upřímně vyznává, že „mrzlivě svou povinnost konal," a to z té příčiny, že mu „od nich slíbené a dosti ničebné solarium hůř než Laban Jakobovi na několikrát změnili a pokaždý umenšovali, až i také muziky a jeho muzické ničemné (t. j. nevýnosné) vejhránky za jeho službu odkazovali a ani na muziky jej brát nechtěli". Tu Juren, vida „takovou od nich k sobě nelásku a svého stavu ničemnost," začal sázet do loterie. Ale ačkoliv mu „sama paní Fortuna" ve snu šťastná numera pověděla, přece Sirachovým Písmem se řídě samochtě vsadil jiná čísla a tak od svého štěstí se zvrátil.

R. 1792. jistí starší helvetští Tomáše Jurena „rozličně a lestně před školní komisí obžalovali, tu jej tupili a haněli, i také mnozí bít a pohlavkovat jej chtěli, nectných mu nadávali a svým podruhům vyházet ho z fary jejich rozkazovali. „Nejináč se mnou, praví Juren, všichni zacházeli, jako by nebeští anjelé byli a já tam mez nima ďábel. Ó, potvorníci potvorní ! s vaším křesťanstvím a helvetstvím! A to jest ta hlubina, plná rozličného nekřesťanského šeredství, o kteréž se mně před tím ve snách zdálo. I vidouce já, dodává podruhé zavržený kantor, svou ouzkost, obrátil sem se k jinší helvetské církvi, myslice sobě, že aspoň tam nějakého milosrdenství dojdu, ale ach! nikde nic. Notta: A tak o málo, že bych byl od nich, však ale toliko jmenem a ne srdcem, sklouzl . . ."

V čas největší zimy r. 1793. odstěhoval se z helvetské služby sesazený kantor z Veselí do Vitouchova „do pustého, skoro bez oken kvartýru." Ještě jednou několik helvetských církví „pruboval", aby se mezi ně zase dostati mohl, „ale nikde — trpce poznamenává — sem se těm svatým a neboli jakým lidem nelíbil a nešikoval a zatím ani také hrubě jsem o to nedbal, poněvadž sem špatné křesťanství mezi nima tu a jinde, jen toliko pouhé jméno křesťanství bez milosrdenství poznal." I spolehl na samé milosrdenství Boží a jen v rodině své odpočinutí a oddechnutí nalezl. Avšak přišly těžší ještě rány: r. 1794. v jednom měsíci umřeli mu dceruška a synáček: „sám jim místo jinšího kantora při pochování pohřební písně odzpíval a jak slušelo a patřilo, s valthornama pohřebním způsobem pochovat dal." A brzo na to přišel o posledního syna, Ignáce: odvedli mu ho na vojnu. Ale všechna tato utrpení a bolesti i těžkou nemoc přečkal starý kantor — zemřel teprve r. 1827. v 77. roce života ve Vitouchově.

[1]) List tento jest v Pamětech otištěn.

Není pochyby, že kantor Tomáš Juren byl pozoruhodný člověk své doby: opravdově nábožný, značně vzdělaný a v životě i v názorech přísný a houževnatý. Byl katolickým kantorem, ale pro „lutryánství“ byl služby zbaven. Byl helvetským kantorem, ale ani helvetům „se nešikoval“ a byl od nich „zavržen“. O povaze jeho náboženství byla řeč výše. Zbývá dodati několik slov o osobních vlastnostech a o vzdělání tohoto moravského bratra 18. st., pokud ovšem sám o tom svědčí ve svých Pamětech. A tu nutno říci předem, že Juren, jako člověk, jako otec rodiny, jeví se nám ve velmi jasné podobě. Stačí uvésti jeho poměr k nejstaršímu synu Ignácovi, kantorovi a vojákovi. S otcovskou pýchou a zalíbením popisuje takto svého „od Boha zdařilého syna“: „Pěkná a hrubá postava, v mravu a manýru dokonalý a mně jako otci ve všem poslušný, a při tom hned od nátury fundamentní muzikant obzvláštní a vejborný, totiž na cimbál, housle, basu, klarinet, pikolo, flautrawer, walthorný, též i také něco clawir učený, a také školní prýfunk odpravený, a své školní athestací mající. A ten mně byl jako pravou mou rukou k mému obživení a ve všem všudy mě zastání. Kdežto sme se spolu velmi milovali a říkaje, jako vlastní bratří dle postavy byli, a všudy sme spolu chodívali a aspoň se spolu těšívali, poněvadž mně všechny dítky jiné pomřely.“ Ale i o toho syna starý kantor přišel: odvedli jej na vojnu. Dojemnými slovy líčí opuštěný otec svoje rozloučení se svým rozmilým synem, při němž se jednomu i druhému „spolu láskou spojené a upřímné srdce na sta kusů roztrhnout a rozsypat mohlo . . .“

O vysokém vzdělání kantora Jurena svědčí jasně jeho librář. Je to opravdu ku podivu, jaké množství knih, a namnoze vzácných, měl tento prostý a chudý moravský kantor 18 st. Seznam jich je pevným dokumentem náboženské intelligence Jurenovy. Knih jednoty bratrské měl T. Juren celkem 24, knih evang. augšpurské konfesí 7 a rozličných knih více než 25. Knihy bratrské měl následující: 1. Řeči Boží na neděle, středy a pátky. 2. Modlitby církevní neb kazatelské. 3. Konfesí aneb počet z víry. 4. Řád církevní jednoty Bratří Českých. 5. Kancionál starý po předcích. 6. Písně duchovní, evangelické (kancionál). 7. Žalmové, t. j. zpěvové sv. Davida. 8. Kancionál žalmů a zpěvů duchovních. 9. Praxis Pietatis. 10. Centrum securitatis. 11. Celý žaltář krále a proroka sv. Davida. 12. Modlitby psané. 13. Kazatel domovní. 14. Labyrint světa a lusthaus srdce. 15. Labyrint světa a ráj srdce. 16. Kšaft umírající matky jednoty bratrské. 17. Kšaft večeře Páně. 18. Harmonií na žalmy sv. Davida. 19. Historia o těžkých protivenstvích. 20. Knížka uroz. pana Jana Lasitského. 21. Katechyzmus. 22. Obojí církve práva i falešné základy. 23. Hystoria o bratru Janu Palečkovi. 24. Nejmenovaná. — Z „rozličných knížek“ vytýkáme Příhody Vratislava z Mitrovic, Index Bohem. librorum, Ezopa, Josefa, Rozmlouvání starého Čecha s kněžími, Resolucí na náboženství a j.

JAN BRANBERGER:

PŘEKLADY TEXTŮ K PÍSNÍM.

E. FIORENTINO: P. MASCAGNI (Universal-Edition)

TVÁ HVĚZDA.

(La tua stella.)

Když tvoje hvězda, dívko milá, září,
zřím jen tvou krásu, plám v lásky přesladkém citu:
hvězdička jiskří a na tvé krásné tváři
hrá odlesk její v čarném ke mně svitu.

Zvědět bych chtěl, zda v tomto hvězdy jasu,
v němž tak líbeznou se jeví podoba tvoje,
zříti jen mám, má drahá, tvoji krásu,
jež září víc než nebes světla zdroje.

G. PERGOLESE (1710—1736):*)

ARIETTA.

(Se tu m'ami, se sospiri.)

„Mladá, krásná pastýřko moje,
rád bych milovat tě chtěl!
Soucit budí strasti tvoje,
dovol, bych je zmírnit směl.
Dávám sebe sama tobě,
lásku tvou však mít chci též.“
„„Pastýřečku, neškoď sobě,
poznáš záhy svoji lež.
Krásnou růži, purpurovou,
dnes si Silvio vyvolí,
ale pro trn s láskou novou
zítra ji zas odhodí.““
„Ptát se nechci rádců žádných,
poslechnout je nehodlám;
proto ze všech květů ladných
liliji jen přednost dám.“

KAREL HENCKELL: R. STRAUSS (op 48. č. 2.)

JAK ANDĚLÉ JIŽ VZLÉTÁM . . .

(Ich schwebe.)

Jak andělé již vzlétám k výším,
zem ztrácí se pod nohou mou.

---

*) Překrásná píseň tato uveřejněna v Ricordiho sbírce „Arie antiche“ díl I. V přítomném překladě byla zpívána několikráte sl. Bobkovou, pro niž byla též přeložena.

a v uších stále zníti slyším,
jak bych se loučil s láskou svou.
Zní to tak krásně, mírně, lehce,
ševelí něžně v řeči jen,
o svých též dávných písních šepce,
by vábně jímal zrak můj sen.
Můj září hled, jak melodii
by přesládlou kdos v duši hrál;
hle, nikdy neztajím, aniž skryji,
že jíti láska má chce dál.

NA ZÁLESÍ.

(OBRÁZEK Z HOR.)

Několik dní usmívalo se dubnové sluníčko na zasněžené vrchy našeho Zálesí. Sníh tál valem a všude přes cesty a přes pěšiny zurčely čisté potůčky sněhové vody. To byla první jarní píseň v horách. Tu a tam v úvoze uvázla natržená krajka sněhového šatu Zimy, ale i ta byla již potřísněna a jako pošlapána.

Právě dnes byl takový smírný jarní den. Lesy vystupovaly na jasném pozadí oblohy a již z dálky jsi tušil jejich dlouhé oddychování. V Rousinově buky nějak hnědly a kdesi nad hlavami rozezpíval se skřivánek tak jásavě, až v duši se cosi chvělo a toužilo s ním vyletěti k čistému azuru. Byla ta píseň skřivánčí ještě kratinká, ale tím mohutnější a působivější. Jaro z ní zpívalo! —

Na večer. V dálce peláší od vesnice opozděný žáček přespolní, až mu taška z bílé pytloviny na zádech poskakuje. Starý výměnkář chodí po sadě od stromu ke stromu a prohlíží, mají-li „na květ". Vesele při tom pokuřuje z krátké dřevěnky. Od Rousinova cestou táhnou postavy dřevařů, každý s polenem na ramenou. Jdou po celodenní robotě k svému chudému krbu. Sem tam mihne se po vesnici plaše postava; ale všude ticho, takové posvátné ticho. —

Slunce se zasunulo za obzor — soumrak padá na lesy. Vzdálený Křemešník jen jako ve snách pozoruji. Na východě vyhoupl se plný měsíc. V mé duši smírno. Na všechen boj životní zapomínám a tak se klamu, že všude tam daleko ve světě jest ticho jako tady u nás na Zálesí. Ano, tu jest klidno, v přírodě ticho, leč tam za těmi okny, v nichž právě tu a tam světélko prokmitá, jest tolik bídy a tolik krutého boje životního. — —

V takové náladě jsem přišel zasednouti ku práci. Okny září mi měsíc na stůl. A tak mne táhne k oknům. Sotva přistoupím a v tom — zvony spustí svou melodii. Slyšel jsem již mnoho zvonů, slyšel jsem zníti zvony k oslavám i na poplach — ale jako sobotní zvonění na Zálesí, tak ke mně nemluvily zvony nikde. Nevím, co se mne zmocňovalo, ale neodtrhnul jsem se nikdy, dokud nedozněl poslední jejich úder a často ještě dlouho jsem je slyšel znít, tak přítulně znít a hovořit — nejprve všemi, potom velikým a na konec třikráte „za dušičky". To jsme tak slavně vítali příští neděli — den odpočinku. I teď, kdy vzpomenu, kouzlo jejich mne jímá tu v dálce a lituji, že jsem tak brzy odešel — —

Však to byla jen předehra slavného večera na Zálesí. To nebyl již chvatný, klopotný den, to nebyla honba za potřebami života — to již byl klid a požehnání odpočinku! —

Hvězdy probleskly. Tu kdesi ozval se osamělý hlas a zazněla píseň. Ne celá, jen úryvek, jako by zpěvák hlas zkoušel. Však za nedlouho vpadl již celý sbor a píseň blaholila tichým večerem. Naše mládež slavila předvečer neděle. Zpívali staré písně. Sem a tam i novodobá se připletla, slušná. Zpívali národní, ale jak zpívali! Celou duši do nich vkládali. Nehudebník nenašel v jejich zpěvu krásy — vždyť jich nikdo necvičil — ale ve zpěvu jejich cítil jsi zníti strunu vzácnou, cit. Jak oni povzneseně pěli, chodíce s jednoho konce vsi na druhý!

Tak se střídaly písně jako obrazy v kaleidoskopu. A často když jsem usínal, ještě na dobrou noc mi zněl z dálky zpěv našich pěvců. Často jsem shášel světlo a se zatajeným dechem jsem ssál ty národní melodie a lapal slova písní. Jindy horečně jsem psal, abych alespoň kus písně zachytil a potom se s ní celý týden těšil. A opět jindy bych byl s takovou chutí vyběhl a od plic si zazpíval s nimi, abych zapomněl na tísně duševní, jež jsem vssál do sebe z knih různých filosofů. — —

Sobotní večery prožívám sám a sám, daleko od Zálesí. A tu mi nezní v sluch národní písně, ale spíše tu a tam nějaká odrhovačka s doprovodem falešné harmoniky. Máte tam na Zálesí mnoho bídy, ale v duších vašich jest posud poklad, národní poklad. Jen chraňte jej a zachovejte synům svým!

Zapovídali našim pěvcům na Zálesí zpívati, aby mohli klidně spát. A potom chtěli dávati jim umění!

Hanuš Sedláček.

DROBNOSTI.

Paradoxa.

Shledal jsem u učenců nevinnost dětí, a každého dne vídám nevědomce, kteří myslí, že jsou osou světa. Každý z nás domýšlí se býti středem vesmíru. Jest to obecná illuse; ani metař ulice jí neuniká.

*

Čím déle rozjímám o životě lidském, tím více se mi zdá, že jest třeba vzíti si za svědky a soudce žití Ironii a Soucit, tak jako Egypťané svolávali nad

mrtvými bohyní Isis a bohyní Neftys. Ironie a Soucit jsou dvě dobré rádkyně: jedna, usměvavá, nám činí život příjemným; druhá slzami jej posvěcuje. Ironie, jíž se dovolávám, není ukrutnou. Nevysmívá se ni lásce, ni kráse. Je jemná a blahovolná. Její smích mírní hněv a ona sama učí nás vysmáti se darebákům a hlupákům, které bychom bez ní ve své slabosti nenáviděli.

*

Kouzlo, jež duši nejvíce jímá, jest kouzlo tajemnosti. Není krásy bez roušky, ji halící; nedáváme přednost leč jen Neznámému. Život byl by nesnesitelný, kdyby se nikdy nesnilo. Co má život nejlepšího, jest představa něčeho, co není v něm. To snad nejvíce opravňuje ideály.

Anatole France.

„V každé době vynikající spisovatelé bývají vážení: prostředních je třeba právě k oživování ducha bádacího, k šíření záliby ku práci a ku připravování pokroku; jejich žvatlání básník nadšený proměňuje ve zpěvy vznešené, a z jejich skromné práce vyvíjí se zářivá tvůrčí myšlenka; vedle své ceny naprosté kniha má moc iniciativní.“

Arnošt Denis.

Při svém příchodu do světa nemáme nic vlastního jen schopnost k akvisici idejí. Ideje nemůžeme vymýšleti, můžeme toliko nasbírati některé, které jsou v oběhu od počátku světa. Vyzdobíme je barvou a formou své doby, a je-li ta barva a forma výtečné jakosti, dílo naše stane se representativním dílem naší periody v dějinách vzdělanosti. Genius není ničím jiným než asimilační mohutností, jen blázen se domnívá, že vymýšlí. Život je nepřetržité hypnotisování, myšlenky jiných narážejí na nás ze všech stran, řídíce do valné míry naše výkony.

George Moore.

DĚTSKÝ KOUTEK.

J. W-á:

Z dětských nápadů.

I.

Když se malý Jary jednoho dne probudil, stála u jeho postýlky služka Žofa a zvěstovala mu slavnostně: „Tak už mu, Jaroušku, Panbíček poslal bratříčka!“ „Bačíčka!“, opakoval Jary vesele, neboť malý bratříček nebo sestřička, to mohlo býti přece něco velmi pěkného; vždyť mu to bylo slibováno vždy jen pod tou podmínkou, bude-li „moc hodný“.

Honem se postavil a natahoval ručky, volaje:

„Já chci bačíčka.“ — Žofa vzala jej do náručí a donesla do druhé světnice, kde v kočárku celý ukrytý spal malý bratříček. — Jary s údivem a s patrným sklamáním naň pohlížel. Dle všeho neodpovídal nikterak představě, kterou si byl o něm utvořil. Chytil energicky svrchní peřinku, a tu s úžasem zpozoroval, že bratříček nemá „ani nožičky ani ručičky“, nýbrž že je to jen jakýsi balík, z něhož vykukovala malá hlavička s růžovým obličejíčkem.

Právě když mu Žofa vysvětlovala, že nožičky a ručičky jsou schované v peřince, aby bratříčkovi nebylo zima, začal se tento vrtěti, otevřel očička a — vá, vá, vá — spustil na celé kolo.

Nejdřív se Jary trochu lekl, pak se ale odvrátil a řekl pohrdavě: „Kdáče jako havran!“

Žofa postavila Jaryho na zem a nesla bratříčka mamince, ale Jary ji honem předběhl, aby mohl mamince zvěstovati, že „bačíček kdáče“.

„Bratříček neumí ještě mluvit a proto musí plakat, když má hlad,“ vysvětlovala mu maminka a dodala ještě: „Mně se ale zdá, že ti něco donesl, podívej se lépe do kočárku.“

A vskutku dole pod peřinkou ležela kravička, taková pěkná strakatá, že byl Jary nad ní všecek u vytržení.

Ta okolnost, že naň bratříček v nebíčku pamatoval, smířila ho nadobro s jeho „kdákáním“ a později bylo mu nejmilejší zábavou pozorovati, jak bratříček plave ve vodě mamince na ruce „jako kapr“. Měl velký strach, aby mu někdo neublížil, a když jednou přišel pan doktor, aby bratříčka očkoval a vytáhl lesklý nožíček, Jary dostal velký strach, chytil pana doktora za rukáv a křičel: „Nechci, abyste bratříčka očkoval, nechci, nechci!“

A což teprve když bratříček vyrostl a naučil se běhat a mluvit! Ač byl Jary skorem o tři roky starší, ani po jiných kamarádech netoužil. Už mu neříkal „bratříčku“, nýbrž Miloši.

Když byly Milošovi 4 roky, dovedl už Jarovi pěkně vykládat ze svých „zkušeností“.

„Víš, Jaryku, když jsem byl ještě v nebíčku, tak jsme si jednou hráli s andělíčky zrovna na kraji a dívali jsme se, jak chodí lidičky po Veveří ulici. A ty jsi tam šel se Žofou v tom bílém kožíšku, co měl dřív beránek a vytrhl jsi jí ručičku a chtěl jsi utíkat a zatím — plác — už jsi byl v blátě, až s kožíšku kapalo, a andělíčci se tolik smáli a já taky se smál a celé nebíčko se smálo.“

Jindy zas vypravoval: „Když mě vrána nesla s andělíčkem domů k mamince a tatínkovi, tak jsme letěli přes velké kopce a mě moc bolela nožička, protože jsem měl k ní uvázanou tu kravičku, a ona mě do nožičky tloukla, ale přece jsem ji nezahodil, ale donesl jsem ti ji až domů.“

Slyšel vypravovat Žofu o příhodě s kožíškem, když byl ještě zcela maličký a též o kravičce věděl, a tak se s tím nějak ve své fantasii stotožnil.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Když se začali Sokolcevu posmívati a říkati, že zase „práší“, nijak se neurážel a sám začal se šibalsky posmívati — neznámo ostatně komu: zda sobě, či posluchačům. Byla-li to vnitřní síla, která čišela z tohoto člověka, nebo velká pověst jeho, nebo něco jiného, ale přes všecko nepochybné „prášení“ a „tlučení hubou“, opakuji, Sokolcev byl považován za jednoho z vážnějších trestanců, z oněch, kteří při příležitosti nepozastavují se před ničím a nad ničím se nezamýšlejí . . .

Jednou jsem sám slyšel vypravovati Sokolceva o tom, jak jednou, když tulačil, jsa hladov jako pes a bez groše peněz, uškrtil stařenku poutnici, která mu na potkání do rukou padla a nalezl u ní čtyřicet kopějek.

— No, tobě se, myslím, i nyní chce žráti jako psovi, když takové pumy střílíš, — poznamenal na to jeden z jeho přátel, také vážný trestanec. — musíme tě, jak vidět, čajem napojit, abys méně lhal. —

Sokolcev se zasmál svým obvyklým sametovým smíchem, a já zůstal jsem v nejistotě, skutečně-li zabil poutnici, či zdali si to vymyslil. Za to slýchal jsem od něho i jiné věci. Zcela patrně horšíval se upřímně na ony tuláky, kteří jsou s to, aby za kopějku provedli nejhorší zločin, třeba celou rodinu pozabíjeli.

— Jsem barbar, — říkával v takových případech: — takový barbar, jakých snad i svět málo viděl; ale chci raději hladem zemřít, než abych zabil člověka pro oblek nebo pro pět rublů. Něco jiného je zabíti ze msty, nebo pro veliký kapitál, který může člověka jednou ranou postaviti na nohy.

Takové pověsti těšil se zejména mezi svými soudruhy, přese všecko svoje „prášení“ a výmysly o svém minulém životě. Poslouchati Sokolceva bývalo vždycky zajímavo; ale odpuzoval mne jeden jeho rys: byl strašně rafinovaný cynik, a rozpustilý jazyk jeho neměl soků sobě rovných po celé věznici. Líbilo se mu zacházeti v tomto směru až do siláckých výkonů a často začal něco vypráběti zcela rozumně a slušně, ale neočekávaně přešel k takovým nízkostem a ohavnostem, že odstrašoval dokonce i polovici svých nesoudných a všeliký cynism milujících posluchačův.

Bylo každému jasno, že takový člověk nevypadá dle toho, aby si klidně odseděl v Šelajské věznici svůj nekonečný trest, a že v mysli jeho straší ustavičná starost o útěk, neb alespoň o přechod do jiné, pohodlnější věznice. Jednou tázal jsem se Sokolceva, domnívá-li se, že se dostane do volného sboru a na kdy zejména je ustanovena v jeho „kvitku“ („kvitek“ jmenuje se lístek, jaký vydává se každému trestanci s vymezením jeho trestu). Sokolcev se rozesmál a odvětil, že kvitek ihned zničil, jakmile ho dostal, a nebyl ani zvědav, co je v něm napsáno.

— A proč to?

— A k čemu by mi byl volný sbor?

— Jak to, k čemu? Odtamtud lze utéci, a z věznice to není tak snadné. Ale víte co: jest-li váš trest opravdu počítá se ode dne prvého vašeho rozsudku a od rozsudku toho minulo již, jak pravíte, dvanácte let, není tedy nyní již tak daleka lhůta vašeho východu do volného sboru.

— Ne, není mi k ničemu, — odvětil Sokolcev, trochu se zamysliv: — dle toho, jak já tomu rozumím, lze vtipnému člověku z věznice utéci mnohem snadněji. Zde spoléháš již sám na sebe a nastavuješ bystře uši. Ale ten, kdo hledá pro sebe vhodný okamžik a čeká na volný sbor, nestojí za groš. Za nic takový člověk nestojí.

Odpověď byla pěkná a důmyslná, ale nebylo možno asi tak snadno potvrditi ji fakty. Z volného sboru tu i tam utekli trestanci, každým letem po deseti lidech (dokonce i při šelajském četném sboru), ale z věznice nestalo se do té chvíle ani jednoho vážného pokusu o útěk. Ochrana věznice byla skutečně výborně zařízena a většina vážných trestancův s tresty beznadějně ohromnými na plecích snila spíše o předběžném přechodu do jiné věznice, než o útěku ze Šelajského dolu. Níže věnuji tomuto předmětu zvláštní hlavu, nyní řeknu toliko o Sokolcevu, že při všem jeho vtipu a uzavřenosti vyšla na jevo jedna věc, která ukázala všem, že i on snil o útěku.

Sokolcev byl výborný truhlář a hotovitel nábytku a pracoval stále v dílně, která se nalezala za vězeňskou ohradou; kromě něho pracovali tam ještě zámečník Zabotin z volného sboru a bednář Kalinčuk ve věznici se nalezající. Sokolcev vstoupiv jednou do dílny, dával na jevo všecky příznaky velikého rozčilení.

— Nevíš, kam se poděly moje pilky? — obrátil se šeptem na mladého bednáře.

— Jaké pilky? — tázal se tento udiveně.

— Moje . . . tajné pilky . . . To znamená, že je vše vyzrazeno. Nějaká čubka to donesla.

— Ani jsem nic nevěděl. Odkud jsem to měl vědět?

— O tobě já nic nepovídám. To mohl jenom jeden člověk. On jediný to věděl mimo mne. Vždyť jsem je měl tak dobře schovány. Beze vší pochyby donesl to!

— Kdo by to byl? Snad ne Zabotin?

Sokolcev pokrčil rameny a neodpověděl ničeho.

— Co to pravíš? Takový člověk? Vždyť je tvůj soudruh a věrný přítel?

— Tu ho máš, soudruha. Nyní se, bratře, nelze na nikoho spolehnouti. Chceš-li věděti, měl jsem již dávno podezření, že je — čubka.

— To je podlec! To je ohavník! — horšil se Kalinčuk a brzo věděla celá věznice, že u Sokolceva našli v dílně pilky a že to donesl Zabotin. Pilky objevily se skutečně v rukách představených. Ve věznici provedena byla brzo prohlídka, a ve slamníku Sokolceva nalezeny rovněž zašity dvě malé pilky. Dozorcové sotva že vešli do komory, vrhli se ihned k jeho slamníku. Udání nepodléhalo pochybnosti. Zabotina soudili tak a tak, zaklínali se a zapřísáhali, jest-li se mu udá někdy vrátiti se do věznice, že mu polámou žebra. Sokolcev nic neříkal, ale zdálo se, že i on byl rozhořčen. Očekávalo se, že ho Šestioký podrobí surovému trestu; ale on omezil se z jakési příčiny jen na to, že při prohlídce věznice přesvědčil se o pevnosti mříží a že sesílil dozor pod okny. Od té příhody uplynulo půl roku, a Zabotina skutečně vsadili do věznice za jakési kousky. Všichni dávali zvědavě pozor, jak se s ním potká Sokolcev, který měl více než všichni právo pomstíti se mu.

Ale jaký byl všeobecný údiv, když uviděli, že nejen Zabotinovi odpustil, nýbrž znova se s ním i spřátelil a začal s ním jíst a pít. Všem i těm nejneprozíravějším stalo se tehdy jasno, že i když udání bylo učiněno, stalo se na prosbu samého Sokolceva, jenž chtěl polekati Šestiokého a pobídnouti ho, aby Sokolceva poslal do jiné věznice; ale chytrost se nezdařila, nechali ho v Šelajském dolu a obklopili pouze bystřejším dozorem. Mladý a prudký Kalinčuk se hrozně a otevřeně horšil na Sokolceva za tak drzý podvod; co se pak týče ostatní španky, tu kdyby podvodný žert byl provedl jiný, méně znamenitý a vážený trestanec, byli by se na něho velice rozezlili. Sokolcev byl však Sokolcev a nikdo nesměl se ho ani slovem dotknouti. Všichni hleděli, aby tato historie se vykouřila z hlavy, a v očích mnohých Sokolcev právě pro ni stoupl ještě výše. Mně osobně ukázala jen znova, že tento člověk pro svou záchranu nebo prospěch nebude se štítiti žádných prostředků, neušetří ani přítele, ani nepřítele.

Demoni zla a zhouby.

Seznamováním se s minulostí trestanců, s jejich na oko prostou a zároveň záhadnou psychologií plynul můj život v nové komoře, táhly se dlouhé večery bez knih a hlasitého čtení, jež přinášelo oduševnění a příjemné oživení. Časem se pohádky zprotivěly a spolubydlitelé vymýšleli si nějakou hru, při níž bylo možno kosti si polámat a hodně hlučet. Jednou z oblíbených her v tomto způsobu byla hra na slepou bábu, jež však byla docela nepodobna oné nevinné zábavě, která nás v dětství tak blažívá. Trestanci zavázali nejpevněji oči nešťastnému, na něhož padl los, ozbrojili se ručníky a kradouce se k němu se všech stran, nemilosrdně ho bili po zádech a kam dopadli (vyjímaje tvář ovšem) tak dlouho, dokud se mu nepodařilo chytit jednoho z katů a postaviti jej na svoje místo. Na konec hry ukázaly se téměř u všech rudé pruhy a krevní podlitiny na celém těle, nemluvě ani o bolestech v údech a o roztrhaných košilích; ale to vše ani trochu neumenšovalo společné vášně k slepé bábě. „Ta tak krev rozproudí, říkali trestanci, jako tvoje parní lázeň!“ Mnohem větší překážkou bylo okřikování dozorců, kteří téměř bez prodlení přiběhli na hrozný hluk, který zvedal se hrou, a začínali hned rozpusty strašiti karcerem a žalobami veliteli. Tu se hluk poněkud zmírnil a slepá bába zaměnila se nějakou jinou hrou, zábavou méně na sebe upozorňující. Tak vystupovali obratní akrobati, provádějící takové kousky, že všichni jen ústa otevírali a pečlivě se snažili provésti totéž. Marazgalí lehl si na příklad na podlahu obličejem vzhůru a za svojí hlavou položil na podlahu lžičku, nebo dvougrivenník, našel-li se nějaký v komoře. Potom prohýbaje ponenáhlu páteř, ale podlahy se nedotýkaje rukama, dokázal toho, že vzal do úst předmět ležící na podlaze a rychle se zdvihnuv, vítězoslavně vzkřikl:

— Tak tedy! . . . Nechť jde nyní jiný!

Ale z druhých jediný toliko Čirok, k obecnému údivu přes svou zdánlivou nehybnost a nemotornost mohl provésti přibližně totéž, co dělal obratný a graciosní Marazgalí. Týž Marazgalí snadně bez rozběhu přeskakoval s jedněch pryčen na druhé, na vzdálenost půl čtvrta aršinu. Nikdo toho nemohl dokázati bez rozběhu. Čirok se arciť chlubil, ale nedoskočiv na druhé pryčny, div si nos nerozbil. Mohl si snadno i vaz zlámati, i musil jsem mocí obecenstvo přemluviti, aby zanechalo nebezpečných pokusův; ale brzy vymyslili jiné.

— Pojďte, bratři, Čirkovi sázet baňky, — navrhl nenadále Železný kocour.

— Nestydatá hubo, a za co? — vyskočil Čirok, na něhož se obyčejně všecky rány sypaly jako na ubohého Makaria.

— No tak, pro nic za nic.

— Přijato! — podporovala komora Železného kocoura.

— Nikoliv, — přerušil Sokolcev: — proč za nic, pro nic. Však mu vinu nalezneme, dle vší pravdy budeme postupovat, po zákonu. Můžeme ho soudit.

— Soudit! Soudit! — hlučeli všichni.

— Ale cožpak jste se zbláznili, bratří? Jsem tak již odsouzen, Bohem i lidmi potrestán. Nač pak mne, stařečka takového, budete mučit? (Pokrač.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 10. dubna 1904. Číslo 14.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 6 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

Z NOVÉ NĚMECKÉ ŽENSKÉ LYRIKY.

II.

HEDVIKA LACHMANNOVÁ:*)

CESTOU.

Zas bloudím velkým městem. Každou střechu
podzimní mlha halí v závoj tmavý,
ruch denní lopoty kol hučí rvavý
a tisíc lidí míjí v chvatném spěchu

Já neznám jich. Kdo jsou? Co asi děje
se v jejich nitru? Snad jim srdce zmírá,
já nechápu, co jejich duši svírá
a jim zas cizí, co mým srdcem chvěje.

A z mlhy prší. Všichni jdeme, jdeme . . .
Blesk neprošlehne taje hloubky tmavé,
a kdyby někdo vyřkl slovo pravé,
je vítr schvátí, než je zaslechneme.

*

Je slunce na sklonku. My loučíme se.
Drobounce mží! Slyš! Pláče pěnice.
Jak mlčelivo, temno v širém lese.
Tys neřek', cos říc' toužil nejvíce.

Dvě bílé břízy na pokraji stojí,
a mezi nimi pavučiny síť,
jak lehce, jemně oba kmeny pojí!
Co nejhloub v duši, nechcem vyzradit.

Ten záchvěv znáš? Jezerem na dně zmítá,
však povrch vodní sotva sčeří jen,
stín pohnutí kol našich retů kmitá,
ten život náš byl jenom jako sen.

VĚRNÁ AŽ DO SMRTI.

U svého muže ženou, — službou byla
a sloužila mu věrně mnoho let.
Co lepší sousto, jemu podstrčila
a ve všem jemu chtěla vyhovět.

A deset dětí se jim narodilo,
ty krotila, by muž se nezlobil,
tak cele s ním se její nitro slilo, —
vše konala, jak on jí poručil.

Teď umřel jí. Ji — posud v plné síle —
ji nechal tady sirou ubohou;
jen ještě rubáš šijí ruce čilé,
když jiného mu dáti nemohou.

Svou rukou svadlou myje mrtvé tělo, —
ukládá v rakev, chladné jako led,
by naposledy měkké lůžko mělo, —
je službou mu i ženou naposled.

Přel. Gem.

*) Z knihy Im Bilde. Gedichte, auch Nachdichtungen von Hedwig L. Berlin 1902, Schuster & Loeffler.

ZE SPOLEČENSKÉHO ŽIVOTA.

Časová úvaha.

Potkal jsem jednou vážného, usedlého pana A., radu, professora nebo tak něco. Šel pomalu, důstojně, a tvář jeho prozrazovala patrnou únavu a zemdlenost. Pobledlé tváře mu visely schlíple, beze všeho tonu svalového, a oko mdle a bez zájmu stopovalo své okolí. Pan A. potkal po chvíli svého známého, pana B., také vážného a důstojného pána. Beze všeho přechodu, který by svědčil o opravdovém vnitřním impulsu, rozjasnila se mihnutím oka ponurá tvář pana A. ve sladký, roztomilý úsměv. Koutky úst se mu malinko zdvihly, kol očí naskočil vějíř vrásek, a malá, černá očka zasvítila patrnou radostí. Trochu třesavým a nosovým hlasem pozdravil pan A.:

— Má úcta, pane B. To mne těší, že vás vidím.

Potřásli si ruce, pohovořili trochu a rozešli se. Sotva se pan A. obrátil zády k panu B., zmizel zas beze všeho přechodu roztomilý úsměv s jeho tváře, která se v okamžiku protáhla jak měchuřina beze stopy života a pružnosti. Zářivá očka zapadla hluboko pod skleslá víčka a unaveně, ospale těkala s předmětu na předmět.

Pan A. patří k vybrané naší společnosti; profesoři, radové a advokáti jsou jeho přátelé. Tam

poznal pan A., že člověk má býti vždy roztomilým, vždy a ke každému, ať to vnitřnímu citu jeho odpovídá nebo ne. Kdykoli se objeví pan A. ve společnosti, kdykoli mluví s představeným, anebo aspoň s člověkem, kterého by mohl někdy potřebovati, kdykoli přijímá návštěvy, potká někoho, slovem, když je někdo ze známých v dohledné blízkosti, pokaždé naladí tvář v laskavý úsměv, očka mu zasvítí, a hlas dojemně se zachvěje. Častým cvikem naučil se své roztomilosti tak, že nepotřebuje v nitru svém cítiti docela nic, anebo dokonce i odpor, a poslušné svaly obličejové spraví na jednoduchý, vlastně už neuvědomělý povel ve mžiku, co u jiných lidí se děje pomalu, se střídavou intensitou a souřadně s vnitřním vlněním a stoupáním citu.

Podruhé jsem byl ve společnosti advokátů, radů, profesorů a jejich žen. Bavili se hlučně a živě, ale co mluvili, je nezajímalo, mluvili beze všeho vnitřního zájmu, mluvili, jen aby mluvili. Časté, pečlivě potlačené zívnutí při sevřených ústech — praštívá prý při tom za ušima, a oči někdy až zaslzí — svědčilo příliš jasně, že myšlenky jejich se toulají bůh ví kde, jen ne u předmětu, o kterém byla řeč. Pánové vykládali s důležitou tváří a živou gestikulací rukou hlouposti, za které by se styděli, kdyby nebyly mluveny ve společnosti; na všech přítomných patrna byla snaha vyhnouti se co nejpečlivěji jen trochu vážnému slovu, které by snad dalo nahlédnouti do jejich nitra.

Hlavním thematem byl klep, ovšem ne obyčejný z ulice, nýbrž klep salonní, oblečený v příslušné roucho společenské; klep, který se vykládal s patřičnou dosí vážnosti, mnoho jen napovídal, více dával tušiti a velmi příjemně se poslouchal; zdálo by se málem, že je to jen roztomilá causerie, obrázek, silhoueta, a byl to přece jen klep.

Ostatně liší se takový salonní klep už osobou, o které se klebetí, od obyčejného klepu pouličního, nesalonního. Kdežto malí, drobní lidé proklepávají obyčejně jen své známé a přátele, zas malé a drobné lidi, v salonech klepe se o literátech, hercích, výtvarnících, politicích, zkrátka o lidech, žijících ve veřejnosti.

Nemluví se ovšem o tužbách, práci a významu umělců, vědců a politiků, nýbrž rozmanité interesantní drobnůstky z jejich intimního života jsou hlavní osou hovorů společnosti. Mluviti o vědě a umění vyžadovalo by důkladné znalosti předmětu, jisté hloubky přesvědčení a hlavně odvahy říci své mínění. Ve společnosti však najde se málo těch, kteří by oboje vlastnosti v sobě spojovali, a proto většina spokojuje se pouze paběrkováním po zákulisí života uměleckého a politického. Tak uchová se aspoň zdánlivě dojem, jakoby vedený hovor byl opravdu vážný, a společnost, která o tom neb onom umělci, politikovi a vědci se rozhodla příznivě nebo ho odsoudila, opájí se myšlenkou, jakoby byla opravdovým národním tribunalem, oddělujícím svědomitě zrno od plev. Komu pak by nelichotilo, seděti na soudné stolici nad našimi nejlepšími hlavami?

Ze všech těch lidí, kteří se smáli a nevěděli čemu, kteří mluvili, na čem jim nezáleželo, kteří své tváře nabírali do úsměvů, k nimž neměli příčiny, ze všech těchto lidí, když byli samotni a odhodili společenskou škrabošku, vyklubali se prostí, snad i milování hodní lidé.

Společenský život lepších tříd je nudný, odporný. Moderní člověk, čím více je nucen pohybovati se ve společnosti, tím více se uzavírá do svého nitra a zapírá svou individualitu. Svou duši, své já, obklopuje hustou vrstvou společenského taktu, a té věkem vždy ještě přibývá; navykne určitým vnějším formám a těmi snaží se odbýti své závazky ku svému okolí. Ráno sice vstává, jak ho bůh stvořil, bez forem a ohledů, ale dříve než vyjde z domu, obleče masku úřední nebo pracovní, tu zamění později za masku kavárnickou, hospodskou, spolkovou, společenskou, dle potřeby a dle způsobu svého života. Bez masky však nevychází nikdy a hrozně se mrzí, podaří-li se někdy nějakému všetečkovi přistihnouti ho demaskovaného. Odtud ona hrozná nabubřelost a falešnost našeho života společenského, kde každý vědomě a s úmyslem se přetvařuje a lže, vědomě a bez zardění poslouchá a pozoruje přetvářku a lež svých společníků.

Smutné, ale docela přirozené jest, ze všechna tato lež a přetvářka nezůstává omezena na intimní společnost, ale pomalu rozežírá i život veřejný, jak vidno z periodického vybíjení se nahromaděných třaskavin v určitých sférách. Za lživou, vnější formou nahromadí se takové spousty kalu a špíny, že čas od času slabá vnější ochrana formy povoluje, a nastává evakuace. Denní, odborné i umělecké listy jsou stále plny polemik, které poodhalují obyčejně jen trochu oponu nad lží a licoměrností súčastněných. Bilance podobných polemik bývají velmi smutné. Ve většině případů vyjdou dva na světlo boží, kteří oba mají na hlavách másla nazbyt, v bouřlivém vření vášní zapomenou na své ohledy a na dobré vychování, vykydají spousty špíny a kalu, až je někdo okřikne, a oni se staženými ohony zalezou za staré, osvědčené hradby svých forem.

Pečlivé uzavírání svého nitra před okolím a před veřejností je jistě znakem všeobecné, vzájemné nedůvěry. Ve společnosti stýkají se lidé

těch nejrůznějších názorů světových, vyznání politických, všelijakých zájmů soukromých, které se často křižují se zájmy jiných členů společnosti. Je třeba nejvybranějšího taktu, aby člověk všemi těmito nesnázemi různých názorů proplul bez úhony, nenarážeje ani v levo ani v pravo. Ze samé snahy vyhnouti se všem úskalím předsudků, sobectví a nesnášelivosti vyvinula se salonní plochost a mělkost, která krásnými slovy a velice mnohomluvně nepovídá vlastně nic a pod svým pláštěm bezpečně ukryje kde co na světě. Odtud vyvinula se často velice odůvodněná nedůvěra, která se bojí odhaliti před svými společníky a přáteli kousek svého já, poněvadž neví, nebude-li důvěry a upřímnosti její někdy zneužito. Tak ukládají se vrstvy, stále mohutnější vrstvy, tuhnoucí v okovy společenského taktu na duši moderního člověka, který maskuje denní, klopotný život, maskuje smutek, maskuje zábavu, ba i pro veselost, tento nejspontanější projev lidské duše našel si své konvencionální formy.

Nepřirozené tyto poměry jsou nám vlastně cizí a byly nám uměle vočkovány. Nižší vrstvy žijí ve vzájemném styku svém mnohem jednodušeji a prostěji, i naše nejlepší společnost žila dříve jinak. Se vzrůstem společnosti co do objemu i významu duševního i hmotného zrodila se i touha vyrovnati se jiným v každém ohledu, v přední řadě ovšem našim sousedům. Zavedena řada zvyků a způsobů nám cizích, ale v očích propagátorů cizích mravů nutná, chceme-li se na světovém kolbišti vyrovnati jiným. Lidí na to nebylo, nebo jen velice málo, náš stupeň vývoje ještě nestačil na tyto společenské útvary, ale přes to společnost se nutila do nich, vrhla se na zaslepený kult taktu společenského, zapomínajíc, že společenský takt sám nedělá člověka; přehlédlo se, že k formám je zapotřebí i přirozené ušlechtilosti a intelligence, se zřetele pustil se úplně takt přirozený, který se má k taktu společenskému, jako čistý, solidní preparat k surrogatu. Ve svém výsledku neliší se takt přirozený od umělého, společenského, oba vedou tam, že chováním, řečí svou nemáme urážet druhého a dělati, co mu je nepříjemno. Rozdíl je pouze v tom, že chováním první nese na sobě pel přirozené nenucenosti, spontanosti, která dosvědčuje, že člověk ten v daném případě jinak nemohl jednati; druhý způsob prozrazuje lehce jen prázdnou formu, která oslní pouze člověka krátkozrakého, poněvadž je dutá, bezobsažna. Pryč tedy se surrogatem (který ostatně i tak bývá často velmi pochybné jakosti) a vraťme se ke kultu taktu přirozeného, který však vyžaduje prohloubení života citového.

Člověk citový zachová se k druhému vždy pěkně, ne proto, že tak poroučí společenský ton, ale protože mu srdce jeho velí tak jednati. S jistou mírou citu rodí se každý člověk, ale ne každý stejně ho pěstuje. U většiny lidí ubíjí výchova téměř soustavně citovou stránku života, vysušujíc a dusíc duše, které pak oklestěny a zbaveny citu a poesie, sesýchají a chřadnou. Cit má každý, jen třeba najíti ho a pěstiti ho. Jemné, citové chování samo znemožní škrobenou formu salonu a vrátí nás teplu domácnosti.

Místo salonů a společnosti — jednoduché, intimní večírky beze všeho lesku a nákladu. Jen několik lidí sobě blízkých, rozumějících si, spějících za stejnými cíli může učiniti základ k obrození našeho života společenského. V takové společnosti jsou nemožny načechrané, duté fráze salonní, takové společnosti vylučují i trivialnost hospodských řečí. Zde lze mluviti bez masky, od srdce k srdci, upřímně a s opravdovým zájmem. Život rodinný jest, anebo aspoň má býti, pravdivý. A právě tato prostá, jednoduchá pravdivost rodiny zničí a znemožní společenskou lež a konvencionalnost. K intimním kroužkům rodinným není třeba ani učenosti ani peněz, jen čistého srdce.

Místo salonů a hospod — rodinnou, domácí intimitu.

H. B.

JAK ŠLA HAGAR S IZMAELEM KOLEM ŘIPU DO KRABČIC.

To jest, chtěla jít, ale nedošla. Horko bylo příliš velikánské, a Hagar měla vody málo, a unavila se velice brzo, a tak zůstala ležet v lečické poušti. A poněvadž nepřicházel žádný anjel, který by jí byl ukázal nějaký pramen, rozhodla se na konec, že se přece jenom vrátí zpátky. Už také proto, že jí to Izmael pořád navrhoval.

Stalo se to takhle:

Jarka měl už jako docela malý hoch tři zvláštnosti v jídle a pití, pro které s ním měli tatínek a maminka těžký kříž.

První byla, že mu každá polévka chutnala několikrát líp, směl-li ji pít z hrnečka, a nemusel-li jíst, jako všichni ostatní pořádní lidé, lžící z talíře. A s kávou to bylo naopak. Na té si zase nejlíp pochutnal, když mu dovolili, aby ji jedl lžící z talíře, a to oni dovolovali jenom za čas. Nač prý si má zvykat už tak brzo na všelijaké podivínství? Na to že bude mít času dost, až bude starý pán. Ale tomu se Jarka vždycky musel smát. On a starý pán? Co pak to je možné? Veliký, to ještě, ale bílé vousy že on by měl mít? To se snad přece jenom nestane. Ale ať se smál, nebo nesmál, kávu do talířka dostával jenom zřídka kdy. Takhle stará Horanka, když ostatní byli pryč, ta mu vyhověla

vždycky, a on ji za to měl také rád, babičku hodnou.

A třetí jeho zvláštnosť byla ta, že pil vodu s větší chutí, než leckdo dobré víno, směl-li ji pít z láhve. Kdo pak ví, proč to tak bylo. Byly to nezpůsoby, ale Jarka za to přece nemohl, když mu to tak nebo tak líp chutnalo, nežli tak nebo jinak.

Měli s ním kříž, dlouho a dlouho. A Jarka mnohé boje s nimi. Až mu jednou šťastná náhoda přišla na pomoc.

Maminka vykládala jednou v opatrovně dětem pohádku o Hagar, jak musela na poušť. A ukazovala k tomu jeden obrázek. A jak jim povídá, že si vzala na cestu láhev s vodou, a také tu láhev ukazovala, jak leží pohozena v písku, vyskočil najednou Jarka s radostným křikem a povídá, když ta Hagar směla pít vodu z láhve, že proč on by nesměl? A nedalo se s ním už potom vyjednávat. V bibli to stálo a co je v bibli, to je pravda, a tak že on smí dělat, co dělala Hagar. Co si s ním měli počít? Dovolili mu to, a za několik neděl měl toho dost a pil slušně, jako jiní lidé, už jen ze sklenice.

Ale než si zvykl pít vodu způsobně, stalo se něco pamětihodného. Stalo se to několik dnů po tom výkladu té pohádky.

Bylo hrozné vedro, takhle na začátku srpna. A dopoledne v tom vedru přišel k nim z Krabčic bratr jedné jejich služky. Byl však zaprášen a zapocen a unaven. Jen něco snědl, a už běžel ke studni napít se. A jak tu vodu pil, povídá: „To jsem měl žízeň. Je tam dnes horko jako v poušti.“ A sotva to dopověděl, už měl Jarka nápad. Když tam dnes je jako v poušti, co pak aby si zahráli na tu Hagar s Izmaelem. František — tak se ten chlapec jmenoval — bude Izmael, a on, Jarka, bude Hagar. Láhev si uváže na provázek, jako byla tam ta na obrázku, a přehodí si ji pěkně přes rameno, do ruky vezme tatínkovu hůl a to se to půjde. A už všecek hořel při pomyšlení, jak spolu přijdou do krabčických velikých pískoven, kde prý to vypadalo jako v poušti, a tam jak se posadí, a budou pít vodu. A potom z láhve vodu vypijou, a Izmael musí umírat. Nu a pak, pak půjdou dál, na noc k paní kmotřince do Krabčic, u které se Jarka míval vždycky náramně dobře.

Honem si našel příhodnou láhev, přivázal ji na motouz, potom připravil hůl, nejraději by se byl také jako Hagar oblékl, jak to viděl na obrázku, ale to mu nechtěli dovolit, poněvadž nejsme v Asii. A teď už jenom brzo na cestu. Nejraději by byl viděl, aby šli hned před obědem, ale to přece nešlo jen tak, protože návštěvu museli pohostit. Tak teda že půjdou hned po obědě. A šli. V láhvi čerstvou vodu, v malé cestovní brašničce krajíc chleba, a tatínkovu hůl v ruce — byla skoro vyšší než ona — vykračovala malá Hagar srdnatě do pouště. Izmael po levici, jen že by nikdo nebyl řekl, že to má být Hagar se svým synem. Byl dobře dvakrát tak veliký jako jeho maminka. Ale to nevadilo, jen když šli na poušť.

Vyšli z Lečic, a vskutku, bylo to jako v poušti. Samý prach, a nic zeleného, všecko spáleno sluncem, i ten trávník u silnice, stromů málo a malých jenom, a les nikde žádný. Jenom daleko, daleko proužek beřkovických lesů, a modrý Řip, s kapličkou bílou, jakby to běloučký holoubek na něm seděl.

Šli chvilku, a Jarkovi se poušť začala nelíbit. Takhle těžkou on si tu cestu nepředstavoval. Dostal žízeň, napil se tedy a Izmael se napil také. A za chvilku se napili zase, a potom Hagar s hrůzou zpozorovala, že jejich voda nestačí ani pro ni, na tož pak pro jejího Izmaelka. Ale Izmael, to se musí povědět, všecka čest, byl hodný syn. Že jen aby se Hagar napila sama, on že už to nějak vydrží. A snad, že aby šli zpátky domů, pro čerstvou vodu. Ale Hagar ani slyšet o tom. Co by doma řekli? Raději někde nějaký ten pramen hledat. Ale nebylo žádného na blízku, a tak se skrčili oba dva v příkopě a čekali. Nač, nevěděl ani Izmael ani Hagar. Sluníčko pálilo dál, a žízeň je trápila čím dál tím víc, a Izmael že už aby se raději vrátili. Tam že by umřeli žízní a ostatně, že je takové vedro, že by mohla přijít bouřka. A bouřky se malá Hagar vždycky bála, venku nejvíc. A tak teda povolila prosbám Izmaelovým, ač se styděla přiznat se k tomu, že se vlastně vrací s velikou radostí. Byla Izmaelovi z celého srdce vděčna, že to vzal na sebe, jako by on byl nejvíc chtěl, aby se vrátili.

Ale hezké to bylo přece, jak tenkrát šli spolu na poušť, a Jarka si na to často vzpomenul, dokonce i do knížky to namaloval.

JOSEFINA KLUMPARTOVÁ:

IMPROVISACE O PAPRSKU NA SVÍCNU.

Na starém svícnu z lesklé mosazi
hraje si paprsk — chvějící se zlato.
Teď poskočil, teď prodloužil se rázem,
a starý svícen, zleštěn jeho září
hned plno úsměvů na oblých plochách měl:
ach, úsměvů, jichž stopy léty zašly,
těch šťastných lidí, do tmy večerní
jimž plála svíčka s mosazného svícnu . . .
Snad dědouš — bába — vnouče buclaté:
křik, žvatlání a píseň marianská —
a dědouš, prostodušná figurka,
při plápolavém světle mírně bafčí . . .

Cos — jako praskot dřeva smolného
cos — jako vzlykot větru za okny . . .
zvuk skřipavý — to dráty mihají
se v ruce báby, plete punčochu — —
Cos chrastí teď tak jemně, úsečně:
to článek růženečku z klokočí
přes svadlé prsty sklouzl k ostatním . . .

Ó usměvavý zlatý paprsku,
co upomínek blaha klidného
a plných tiché, svaté poesie
jsi rozchvěl svojí hrou na starém svícnu!

Ne, neleť blíž! Tam zůstaň, hrej si dál,
k životu vzbouzej mrtvé idylly!

Když třeba světla teskné do duše,
tam blesku šlehej zážeh krvavý —
ne sladké záře kontrast podivný,
jenž z tebe line, teplá sloko štěstí! . . .

Ne, neleť blíž, tam zůstaň, hrej si dál!

Nač třeba mrtvým zlata do hrobu,
kde rvou se červi shnilou o kořist?
Nač třeba třpytem ověšovat rov,
kde bodlák dusí drobnou chudobku?
Byť důlky Smrti sluncem vyzlatil's,
přec Smrtí bude zas, ne Životem,
jen příšernějʼ se zjeví trpký škleb
té prokleté — a přec tak toužené . . .

Ne, neleť blíž, tam zůstaň, hrej si dál!

Tak zvědavě jsi šlehʼ, jak s majáku
zář padá do noci a v bouře úpění — —
Ne, neleť blíž! To není skvělá loď,
to pustý vrak se plíží k přístavu
a chladná Smrt je dobrý lodivod:
v své ruce drží veslo Osudu.

Ne, neleť blíž, bys tajným prstem byl,
jenž mene tekel v kalnou píše pěnu...
bys vyzněl hlasem hromu děsnějším:
A c h, m l á d í, ž i v o t, t u ž b y — h l e, c o j s o u!?

Ne, neleť blíž! Tam zůstaň, hrej si dál,
k životu vzbouzej mrtvé idylly!

DROBNOSTI.

Některé názory a projevy Arnolda Böcklina.

Nová kniha o tomto slavném německém malíři od Adolfa Frey-e (Arnold Böcklin, Stuttgart Cotta, 4.50 Mk) podává mnoho pozoruhodného ze života Böcklinova v Curichu, v letech 1885—1892. Malíř Otto Lasius vydal rovněž z této životní doby slavného mistra své „Denníky“ (Tagebücher, Berlin, Fleischel & Comp., 3 Mk), v nichž také zachytil rysy umělecké povahy Böcklinovy. V obou knihách je mnoho zajímavých výroků mistrových, z nichž některé tuto podáváme.

*

— Je velice důležito, — pravil jednou Böcklin, — kde se začíná. Obraz má býti načrtnut z předu do zadu, kdežto malovati máme ze zadu do předu, to jest z pozadí do popředí. Tím zamezíme, že nebudeme nuceni dělati v zadu „im Dreck“ odstíny, protože jsme v předu dosti silných barev nenanesli.

*

Rysy štětcem jsou Böcklinovi pouze „prostředkem k dosažení účelu, prostředkem k v y p r a v o v á n í“. — „V přírodě nejsou žádné rysy štětce.“

*

O vidění a nazírání praví: Musím vždy na to přijíti, p r o č na mne přírodní dojem tak aneb jinak působil . . . Takové působení spočívá vlastně v pocitu, jak barvy na mysl působí. Působí na ni zcela určitým půvabem. Bývá tak zejména u barev sytých. Proto malíř musí užívati tohoto jejich dojmu. — Každý zdravý člověk má radost z barevného zjevu, jenom nemocný vidí vše zakalené a šedé. Všednosti vidíme denně až příliš mnoho.

*

Nepochopuji, jak může někdo býti malířem bitev. Nemohu vystát ztrhané tváře. Tak jako jest úkolem básnictví, aby v nás budilo myšlenky, úkolem hudby, aby vyjadřovala a vzbuzovala city, tak malířství má povznášeti!

*

O portrétování praví: „Podobizna není vlastně pražádným uměním. Pravým umělcem jest tvůrce. — Jindy však vyslovuje nejvýš poučné poznámky, jako: „Ti staří egyptští malíři podobizen byli velice chytří lidé, dělali z moudré vypočítavosti oči zvláště veliké. Totiž proto, že oči nejvíce působí, pozorujeme-li člověka. Na ruce a nohy se přece nemůžeme současně dívati . . .“ Přesnému profilu má se portrétista dle Böcklina vyhýbati, neboť: „Pojetí to je jistě nejvíce ze všech vůbec karakteristické pro člověka, jelikož tvar nosu, brady a celý tvar lebky podržují svůj nezměněný rozměr. Ale nejsme nijak zvyklí hleděti na své bližní v profilu, když se s nimi stýkáme a také nevěříváme tak docela podobnosti obrazu z profilu, byť byl i výborně podoben . . .“

DĚTSKÝ KOUTEK.

J. W-á:

Z dětských nápadů.

II.

Někdy Jaryk však velice Miloše škádlil, a tu se Miloš rozzlobil, že býval až prchlivým a rodiče to moc trápilo.

„Maminko“, povídal jednou po takovém výstupu, kajícně a s jakousi bojácnou otázkou, „jest-li pak nemám trochu zkaženou krev, že se tak zlobím?“ „Proč si to myslíš?“ divila se maminka. „No, víte, onehda jste povídala, že když musela Žofa jít domů a byla tu zatím jiná holka, že šla se mnou kdysi na místě procházky do hospody, když jsem byl ještě malý a že jste ji pak poslali pryč. Jest-li ona mi tam

nedala napít kořalky?“ Nedlouho před tím viděli totiž hoši s maminkou na ulici rozzuřeného opilce, a maminka jim řekla, že mu kořalka zkazila krev a srdce, a to si Miloš zapamatoval.

Jednoho dne ptala se známá, maminky: „Jak je starý teď Miloušek?“ a maminka řekla, že 4 roky. Ale tu on vyskočil, postavil se před paní a s důrazem protestoval: „Já nejsem čtyry roky starý, já jsem čtyři roky mladý!“

Jary, který začal už choditi do školy nedělní, přinesl odtud Milošovi časopisek „Radostné poselství pro malé a velké děti,“ a prosil maminku, aby jim to přečtla.

Tak tedy čtla o malém chlapečku, který si přál býti ovečkou Pána Ježíše.

„A to bysem já nechtěl,“ ozval se rozhorleně malý Miloš. „Proč pak Miloušku?“ ptá se maminka. „Protože já jsem lidiček a mám dvě nohy a nechci skákat po čtyřech.“

Že by byl „člověk,“ to rozhodně nechtěl připustit. „Já nejsem člověk, já jsem lidiček,“ tvrdil kategoricky na všecky námitky Jarykovy.

Maminka četla druhou povídku. Byla v ní řeč o děvčátku, které se modlilo, aby mu dal Pán Bůh nové srdéčko.

„Ale to bysem já taky nechtěl,“ zvolal Miloš ještě rozhorleněji, až mu tvářičky zčervenaly. „To by mně musel dřív to staré vyndat a to by bolelo.“ — Patrně zdála se mu přeměna srdcí nějakou velmi bolestnou operací.

Maminka si z toho vzala naučení, že tak útlá dětská mysl nemůže ještě podobné obrazy chápati a vzala raději „Broučky,“ o kterých hoši by byli každý den znovu a znovu poslouchali.

Rádi zpívali modlitbičku broučkův:

„Pod večer tvá čeládka, co k slepici kuřátka
k ochraně tvé hledíme, laskavý Hospodine.“

Když se jí však učili, ptal se Miloš maminky: „Maminko, nemohli bychom raději říkati „telátka?“

Neměl rád slov, kterým nerozuměl a poněvadž výraz „čeládka“ mu byl dosud neznámým, chtěl jej raději nahraditi známějším „telátka.“

Měl vůbec ve všem svou vlastní logiku. Když byl jednou těžce nemocen a musel ve dne v noci do mokrých plachet být zabalován, poslal lékař matce k výpomoci milosrdnou sestru, kterou v tom byl vycvičil. Když Milošovi bylo řečeno, že je to milosrdná sestřička, zakroutil jen hlavičkou. Sestřička, to přece je malinké děvčátko. Poněvadž však sestřeniček tak velkých měl už několik, říkal důsledně „milosrdná sestřenička.“

Kdysi upadl v bílém beránčím kožíšku, který po Jarykovi zdědil, do prachu, a maminka ho oprašovala hezky energicky, aby všechen prach vylítal.

Chvilku si to nechal líbit, ale potom obrátil k ní svá dobrá očka a ptal se upřímně: „Maminko, to jen vyprašujete ten kožíšek, nebo dostávám taky zrovna bití?“

Maminka mazala chlapcům krajíčky máslem a náhodou vypadlo to trochu tence, protože máslo právě došlo. Hoši nebyli spokojeni, a tu maminka, aby je zahanbila, vykládala jim, když byla v dívčím ústavě, že nemívala na svačinu ani mléka, ani pomazánky, nýbrž jen suchý chléb a jak ho s chutí slupla. A byla jen ráda, když kuchařka „mamička“ hodně tlustých krajíčků nakrájela. Jary si to vzal k srdci a honem se pustil do svého krajíčka, Miloš však ještě koukal zamyšleně. a jaksi soucitně na maminku. „To se mi podařilo,“ myslela si matka, „to mu bude na dlouhý čas ponaučením.“ V tom ozve se Miloš lichotivě: „Viďte, maminko, to jste ráda, že jste teď u nás a že si můžete krajíček namazat?“

Maminka říkávala, když hoši zlobili, že malá děvčátka jsou hodnější a jednou pravila, že si ještě Miloše za nějaké děvčátko vymění. To se Miloše velmi dotklo. Seděl tiše v koutečku a najednou mu něco napadlo. Viděl u pana faráře velkou knihu, do které prý zapisuje malé chlapečky a děvčátka a jelikož měl maminku moc rád a nechtěl se dát vyměnit, odhodlal se k těžké oběti: „Maminko, řekněte panu farářovi, aby to v té velké knize napsal jináč a udělal ze mne děvčátko, jestli byste měla radši děvčátko,“ pravil s jakousi smutnou resignací. Ale jak se mu očka zajiskřila, když ho matka ujistila. že ho má stejně ráda, i když je chlapečkem, jen když bude hodným! S velkým jásotem běžel k Jarykovi zvěstovat, „že tedy taky zůstane chlapcem jako on.“

Když již začal choditi do školy, hrávali si oba chlapci někdy ve stromořadí pod okny bytu.

Jednou bylo tam několik hochů pohromadě. Tu se k nim blížil slepý žebrák, tapaje po zdi domů a úpěnlivě prosil: „Prosím Vás, děťátka, doveďte mne na Novou ulici do čísla 20. To bezbožné děvče, co mne vodí, mně uteklo, a já si teď nevím rady.“ Ostatní hoši se jen smáli, ale Milošovi i Jarykovi ho bylo líto a Jary vzal odhodlaně žebráka za ruku a přes posměch hochů, že s ním jde žebrat, vedl ho až do vzdálené ulice, kde jej známý slepcův od něho převzal. Vděčný slepec strkal Jarovi vyžebrané krejcárky, ale Jary se obrátil a honem utíkal za Milošem, kterému nakázal čekati na ulici. Miloš zatím zažil veliké úzkosti, neboť hoši mu napovídali, že slepec zavede Jaryka někam do sklepa a že jej zabije. Chtěl běžeti za ním, ale už ho neviděl a ulice ještě neznal a tak byl všecek šťasten, když jej uviděl zase živého a zdravého se vraceti.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Mlčet. Předseda odebírá ti slovo. Obžalovaný obviňují tě z toho, že jsi Nikolájiči zatajil ještě jednu duši.

Spěchal jsem zříci se se své strany všelikých nároků na ubohého Čirka, věda výborně, jaká ohavnost jsou trestanecké „baňky".

— Co na tom, komora mu toho neodpustí! — křičel Železný kocour a již s Nikiforem obskakoval Čirka.

— Stůjte, čerti! jakou pak duši jsem utajil?

— Ale tu tetku . . . Tu tetku, o níž jsi mi v noci vyprávěl?

— Kocourku milý! což pak můžeš takové kamarádské seklety vyzrazovati? (Sekret — tajemství.)

— Aha! „seklety" . . . Nová vina! Mikolájiči, slyšíte, jak zase vyslovuje: seklety?

— Baňky! Baňky! Pět baněk nasázet!

— Nejsem žák . . . Stráž!

— Zacpěte mu honem hubu! Mikiško, drž mu ruce. Marazgalí, vykasej mu košili. Držte mu hlavu, rouše, čert!

— Sem, sem, — s radostí skočil Marazgalí pomáhati při divoké zábavě, ale já jsem ho zadržel.

— Nechoď, Marazgalí. Je to špatnost.

— Ale to nic, Nikolajčík, — pravil prosebně a smutně se na mne ohlížel: — pět baňka se může . . . pět malá baňka . . .

— Je to ošklivé, Marazgalí, velice ošklivé, není třeba.

A Marazgalí mne poslechl a smutně odešel. Ale ulehl si vedle mne na pryčny a nemohl toho vydržeti, aby se z celé duše nesmál hlasitým dětinským smíchem a aby nebyl třeba jen v duchu přítomen strašnému shonu, který prováděli na protějších pryčnách, odkudž slyšeti bylo zvuky sázených baněk a přidušené výkřiky neblahého Čirka.

Baňky dávaly se tak, že „kat" odtáhl jednou rukou kůži na obnaženém životě trestaného a prudkou ranou do ní druhou rukou přiváděl ji zase do předešlé polohy a tak „sázel baňky". Při nejlehčích ranách rděla se kůže po několika baňkách, a v případě vážného trestu mohla po dvou baňkách již krev vytrysknout.

— Ráz! dva! tři! — počítal Železný kocour své rány na břicho Čirkovo: — čtyři! pět! šest!

— Zadržte, proklatí, dali jste mi víc! Pět jste mi přisoudili a on mi vysekl šest.

— Za to musí i Kocour baňky dostat. To je nespravedlivo — přisvědčoval Sokolcev, který neměl přímého účastenství ve hře, ale po celý čas ji řídil se své pryčny.

— Nikoliv baňky, nýbrž žičky! — vykřikl rozezlený Čirok.

— Žičky, tedy žičky. Jedna se musí odpustit.

— Ne jednu, nýbrž také šest, jako mně!

— Vidíš, — jak jsi chytrý, — protestoval Železný kocour: — tobě bylo dáno podle zákona pět, podle rozsudku. Jednu přespočetní jsem ti vsadil, tak si ji vezmi, když to komora přisoudí. Nebudu proti všem.

A Železný kocour ulehl si pokorně na pryčny a sám si zastrčil košili. Čirok začal sháněti po komoře, hledaje lžíce. Tvář se mu svítila, jako dobře omaštěný lívanec: tak živě zakoušel slast pomsty. Konečně vybral si nejtěžší dřevěnou lžíci. Přistoupiv pctom k nahému životu kovářovu, plivnul na něho, rozetřel plivnutí rukou a s křikem: „Podrž si žičku!" ze vší síly udeřil ho po těle dnem lžíce. Železný kocour hekl prudkou bolestí a vyskočil na nohy: život mu od jedné rány zmodral a napuchl . . . Všichni se rozchechtali. Dozorce přistoupil ke kukátku ve dveřích a opět křikl:

— Což pak se vám zachtělo karceru? Při živém Bohu, ohlásím to veliteli. Zítra vás všecky rozdělí po jiných komorách. Ani jedno číslo není tak rozpustilé!

Na to všickni utichli a začali se za krátko ukládat spát. Začali tiché hovory. Tlustý Nogajcev prohlašuje:

— Nu, nacpal jsem se dnes. Soleného masa jsem snad tři libry sežral, a okurek nakládaných jsem snad půl bečky schroustal.

— Kde pak? — táží se ho udiveně.

— Otloukal jsem ve štole. A Monachov si tam zřídil celou spižírnu. Je tam pěkně — chládek, učiněný sklep . . . Tak jsem tam zalezl. Až se mi teď vnitřnosti obracejí.

— Nu, to není nic hezkého, — poznamenává Sokolcev káravě. — Protože já tomu takhle rozumím: jsi-li ty člověk úslužný a budeš-li se pro něho namáhati, to je něco jiného. Ale tak ti není ničím zavázán. Pro vás, čerti, potom našinec nepožívá žádné důvěry.

— Jistě, pro takovou chátru, — slyšeti bylo i jiné hlasy.

— Ale vždyť nezpozoruje ničeho, — ubezpečuje Nogajcev. — Tak jsem to snědl, že nelze nic zpozorovati . . . Nebylo to nerozvážné!

— Nu, jestli toho nezpozoruje, tedy je dobře. — přisvědčuje Jefimov.

Kdosi začíná vypravovati o svém minulém životě, o svých zločinech, o jiných věznicích, v nichž musil seděti. Začne hádka. Myšlenky u sporných stran přeskakují s jednoho předmětu na druhý, tak že nezřídka i sami zapomínají, o čem začali rozmluvu. Sotva že vypravovatel vylíčil, jak hlava

spadla člověku s ramen, pravíc: „Gríšo, co's to udělal?“ — již vzpomíná na to, jaká výtečná kaše je v Tarské věznici . . .

Do rozhovorů dost málo abstraktních nebylo lze se pouštěti s těmi lidmi. Jakýkoliv mělký, nicotný fakt, uvedený vámi, nebo některým z vašich společníkův v podobě příkladu, zavede je daleko stranou; předmět hovoru se zapomíná a na místo prvého plánu vstupuje reálná skutečnost se svými konkretními podrobnostmi a zájmy. Tak přišla jednou řeč na to, koho častěji ve věznicích vraždí: dozorce nebo našince-trestance? Spor se na chvilku přiostřil; ale náhle jeden z hlavních účastníků jeho, když uslyšel vypravování o jedné vraždě v Tomské věznici, udělal poznámku, že rozdělení komor tam není naprosto takové, jak praví jeho protivník. Odpůrce začal namítati a původní otázka byla všemi na tolik zapomenuta a opuštěna, že se debata pro mne stala nezajímavou a já pospíšil jsem si, abych usnul. Jindy začal spor o tom, je-li pes přítelem člověkovým, nebo není-li. Většina tvrdila, že je přítelem. Tehdy jeden z trestancův začal z neznámé příčiny vyprávěti o svých příhodách, o tom, jak se vloupal se soudruhem do jednoho domu, jak mučil starce hospodáře se stařenkou, žádaje peněz, jak rozedral ústa starci a stařenu jak posadil na kůl; dále o tom, jak poprvé seděl ve věznici a seznámil se s trestaneckými zvyky, a jak žil potom v Sibiři . . . Hrozné toto vypravování protáhlo se téměř na celou hodinu, tak že všichni zapomněli již na psa a mnozí již dávno spali. Já sám byl jsem v pochybnosti, i otázal jsem se konečně:

— A kde je tu pes?

Jaký pes?

— Vždyť jsme začali tím, je-li pes přítelem nebo nepřítelem člověka?

— Však jsem i já o téže věci mluvil.

— Jak pak jste o tom mluvil?

— No takto: Zapomněl jsem jen říci, že pes zaštěkal a prozradil nás . . . Jaký je tedy přítel člověkův? Kdyby byl přítelem, nebyl by mne zahubil. Ale tak my zabijem s přítelem starce a stařenu a tu on zaštěká! Náš vlastní pes. Tak nás chytili. Jaký pak přítel? Jak vidět, je prvým nepřítelem.

Taková je associace ideí v temných rozumech a taková je logika ve zkažených srdcích . . .

Někdy zaváděly se všeobecné rozmluvy i o širokých společenských thematech. I zde musil jsi býti překvapen divokostí názorův a duševní surovostí mých mimoděčných soudruhův . . . Mezi jiným vyznamenávali se téměř všichni bez výjimky strašnou nenávistí k „železným nosům“: tak nazývali rozhodující třídy — šlechticův, kupcův a úředníkův (kněžím říká se v onom zvláštním žargoně „kladivouni“.) Osnovaly se samé nemožné krvavé návrhy sociálního převratu, vyslovovaly se takové rozvratné teorie, o jakých nezdálo se ani jednomu anarchistovi na světě!

— Hle, co bych já udělal, — křičel netrpělivý Nikifor: — já bych sedláky postavil na místo pánův, posadil bych je, aby stolovali, hodovali a šlechticům a popům bych poručil, aby zemi vzdělávali, nás živili, jak my je nyní krmíme . . .

— Z toho by, bratře, ze všeho nic nebylo, — odvětil prozíravý Sokolcev: — šlechtic je v porovnání s našincem bezvýznamná hodnota, snad nějaký stý díl. Kolik by oni toho napracovali, zvláště když nejsou zvyklí? Kdyby dnešní selský lid byl závislý na pánech, musil by hladem pojíti! Ne, tu zůstává jen jediný prostředek: provaz všem hodit na krk — a konec! Tak jako Pugačev u Puškina chtěl . . .

— Zajisté, provaz jim všem, ohavám! — nadchl tímto návrhem Čirok, poškrabuje se energicky na břiše: — A náš lid je opravdu hloupý! Je nás bezpočtu a jich — tisíc — dva, více ne — a my se jim pokořujeme!

(Ani jednomu z těchto blouznivců, poznamenávám v závorce, nenapadl ani stín pochybnosti o tom, že „lid“ a oni, vyhnanci, — jsou úplně jedno a totéž.)

— A jaký to bude trest, — vpadl Nogajcev, — provaz na krk? Kolik krve oni z nás vyssáli, jak dlouho si na šíji naší pojezdili, a za to mají dostati pouze provaz? Ale já bych to takto udělal. Všecek lid bych pobil, všecek do posledního člověka, a nechal bych na světě jedině železné nosy. Ať by si pak zkusili sami se protlouci! Ti by zpívali potom! . . .

Tento neočekávaný a originální návrh na chvilku všecky omráčil. Nikdo nemohl nic odpověděti. Sokolcev se první tichounce zasmál a druzí začali ho doprovázeti.

— Hle, to je obratně vymyšleno, to se musí říci! Vtipná kotrba.

— A já bych . . . — zabasoval neočekávaně Medvědí ouško: — já bych především boháče za jednu noc všude pozabíjel . . . V jedné noci všecky! Ti by potom zpívali!

— Nu a co by z toho bylo? — nevydržel jsem své neutrality, zajímaje se krvežíznivým návrhem našeho obyčejně krotkého básníka: — dejme tomu, vy byste je zabil . . . Zítra by se synové zabitých stali právě takovými boháči . . .

— Pobil bych tedy i je! — řval Medvědí ouško.

— Nu a co potom?

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 17. dubna 1904. Číslo 15.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

SMIL Z ROLNIČKY:

LABUTINKA.

I.

Či jsi, ztepilá ty krásko?
Sama chodí, pyšno hledí,
knížky v ruce, na můj pozdrav
nikdy nemá odpovědi;

temné pleti, temných vlasů,
pohled třpyt je hvězdy v šeře,
myšky — nožky, každý pohyb
kmit labuti na jezeře —

Chceš mi být jen beznadějné
lásky smutnou upomínkou?
Jak jmenovat kněžnu svých snů?
Nazvu si tě labutinkou.

II.

Bor jde vrchem, bílý mlýn jde,
opuštěn na mleče čeká,
plot je rozbit, bokem malba —
dáte se mně napít mléka?

Je ta kráska Vaší dcerou?
Pěkná — ale nemá věna . . .
Je to moje labutinka,
chcete . . . bude moje žena?

Dáme rádi. Počkal by pán?
Ještě mláda, útlá v boku . . .
Budu čekat na svou ženu
jako Jakub deset roků!

III.

Na dva roky musím v dálku,
počkáš, budoucí má žínko?
Vrať se v město, uč se vařit,
budeš věrná, labutinko?

Vrátil jsem se. Bůh stůj při mně!
Městem letí hrozná zmínka:
Každému, kdo chce ji míti,
patří tvoje labutinka!

Lžeš! — Jdi večer na Vrch Žlutý,
kam nevěsťky v létě chodí,
najdeš tam svou labutinku,
jak si ji tam kdo chce vodí.

IV.

V zimě zase . . . Do hrobu dost
bolesti jest — nemluv dále!
Labutinko, kudy chodíš,
šlapeš po mém srdci stále.

Nesuď ženy! Kdož bez hříchu,
nechť kamením na tě háže . . .
Srdce chce ti odpustiti,
však čest domu jinak káže.

Sám dožiju. Bez tvé lásky
jak ten život dlouho trvá,
labutinko, labutinko,
labutinko temnobrvá!

KAREL SCHEINPFLUG:

PERLY V OCTĚ.

IV.

Jak vznikly Kash' komári?

(Žaponerie.)

V básnické produkci žaponské posledních let mají značnou převahu krátké básně o pěti slokách čtyřveršových, psaných verši volnými, ale rýmovanými. Říká se jim kash' komári. Kult této formy, jež zatlačila skoro všechny ostatní, vznikl tímto způsobem.

Když se na sklonku minulého století umění žaponské rozdělilo vlivem evropským, hlavně francouzským, na ‚mladé" a „staré", zavládli dva nejvyšší kritikové na žaponském parnasse: Shíroi a Kurói. Zavládli oba suverénně a despoticky a oba upírali druh druhu právo k vlá-

dě, ke kritice, ano i k existenci. Byli jak oheň a voda, jako rovník a točna, jako dva protivné póly elektriky; potírali se navzájem každým škrtnutím péra a různili se příkře vším, co milovali, nebo, správněji řečeno, vším, co nenáviděli.

Shíroi nenáviděl volný verš, tuto „zkaženou prósu, rozsekanou svévolně na nestejně dlouhé řádky"; Kurói potíral s nemenším záštím verš pravidelný, tuto „ztrouchnivělou veteš, Prokrustovo lože myšlenek, formování hlavy dle koupeného klobouku." Jako červeň na krocana účinkoval na Kuróie rým, toto „plané klinkání a brinkání, dětinská hra dospělých, honba na motýle, při níž se šlape po květinách a srážejí ptačí hnízda, aby se ulovila nohatá housenka s odřenými křídly — ano, mrzačení myšlenek a vodění obrazů v železech, aby se konec konců dokázala světodějná pravda, že ‚yorokobashii' a ‚utagawashii' mají podobně znějící koncovky." Shíroi naopak zahrnoval posměchem verše bez rýmů, „pávy bez chvostů, bezkřídlá hříbata kulhavých Pegasů, ironie lišáků o kyselých hroznech, které visí příliš vysoko." Kurói nesnesl veršů ve větších dávkách; každá báseň, jež se opovážila přerůsti nejvyšší dovolený rozsah šestnácti veršů, byla jím předem odsouzena jako rhetorická, verbalistní, jako obšírné povídání a zbytečné žvanění. A Shiroi pohrdal krátkými básněmi mladých, jako důkazy básnické krátkodechosti a označoval každou báseň, jež nedosáhla alespoň dovoleného minima šestnácti veršů, veršíky na cukrlata a poetickým nimráním.

Nelze neuznati, že žaponští básníci měli za těchto poměrů postavení velmi obtížné. Pochvala Shíroiho přiváděla s naprostou určitostí odsouzení Kuróiho, a naopak. Získati současně souhlasu obou králů kritiky, jevilo se nemožným. A přece bylo tak nesnadno obejíti se bez něho!

Kurói u m ě l chváliti a u m ě l haněti. Své projevy uznání dovedl vystupňovati v nadšené hymny, stoupající mocnými rozmachy do oslňujících výší, jako zpěv skřivana vznášejícího se k obloze; jeho posměch bodal jako ledová sprcha a výbuchy jeho nevole působily jako vchrstnutí sírové kyseliny do obličeje. Shíroi byl zdrželivější a uhlazenější. Odměňoval jen úsměvem a lehkým stisknutím ruky dvěma prsty své pravice, stíhal jen jemnou ironií; ale jeho úsměvy přivolávaly sny o pracovně vystlané jemnými rohožkami a vyzdobené originály Hokusaiovými a Korinovými, po jeho stisknutí ruky zbýval pocit, jakoby na dlani ležel zlatý dvacetiyen; a jeho ironie působila na postiženého jako smích milenky, která jde právě kolem se zářícím sokem, nebo jako bouchnutí dveřmi před nosem znaveného poutnika, jenž hledá v deštivé noci přístřeší.

Kurói byl velice agilní a ovládal kritické rubriky skoro všech revuí mladé intelligence, která dle jeho soudů buď vtipkovala o autorech po čajovnách, nebo dle nich volila barvy svých šatů a tvary svého kuřáckého náčiní. Shíroi psal méně, byl však literárním referentem „Asy", denníku mluvícího ke stopadesáti tisícům čtenářů a konservativní revue „Haru", orgánu zámožných tříd, jenž čítal ke svým abonentům bohaté továrníky papíru a porcelánu, dvorní rady, důstojníky od plukovníka výše a jemuž se dostávalo cti povalovati se v ložnicích vznešených Žaponek na toiletních truhlicích ze dřeva kafrovníku, vykládaného perletí. Kurói nescházel mezi spolupracovníky žádného ze současných domácích děl literárně historických a také přední listy zahraniční, francouzské i anglické, přinášely zprávy o žaponské literatuře z jeho péra. Shíroi byl sekretářem Císařské akademie věd a umění v Tokiu a přísedícím všech porot, jež rozhodovaly o udělení literární ceny. Bez pomoci Kuróiho bylo nemožno státi se slavným a módním, bez pomoci Shíroiho nemožno státi se uznaným a populárním; bez pomoci prvého bylo nemožno založiti doma básnickou školu a nalézti za hranicemi překladatele svých prací, bez pomoci druhého nemožno dosíci členství akademie, cenv nebo podpory na cestu do ciziny.

Básníci žaponští si marně lámali hlavy, jak by propluli mezi touto Charybdou a Scyllou s neporušenými loďkami. Až v hlavě mladého lyrika Amai zrodil se nápad, jenž přinesl spásu všem. Napsal knihu básní verši volnými, ale ozdobenými zvučnými rýmy: (Kurói zajisté uvítá volný verš jako vítězství svého stanoviska a přimhouří oči nad balastem rýmů, „který časem zajisté odpadne"; a Shíroi neopomene demonstrovati, jak zvučným, sytým rýmem nabude jistého půvabu i tak nedokonalý útvar rythmický, jakým je volný verš, „jenž ostatně, jak lze po tomto slibném kroku básníkově doufati, vyhraní záhy v pevné krystaly.") Všecky básně knihy měly po pěti čtyřverších, tedy po dvaceti řádcích. (Kurói zajisté promine toto nepatrné překročení svého maxima, jevící slušný ohled na jeho theorii, a Shíroi se zajisté spokojí tímto malým překročením svého minima, svědčícím o dobré vůli.)

Vtipný autor se nezklamal ve svých předpokladech, úspěch byl značný a jeho příklad došel záhy hojného následování. Od té doby objevují se pravidelně ve všech časopisech žaponských dvacetiřádkové básničky, psané

verši volnými, ale rýmovanými, které neznámý satirik pokřtil kash' komári:*) kniha za knihou rozmnožuje jejich počet a jiné útvary rapidně vymírají; v brzku nabývá nová forma v říši žaponské poesie takové vlády, jaké se nikdy nepodařilo dobýti žádné jiné.

Poesie žaponská poslední doby stala se tím sice formálně drobet jednotvárnou, ale jaké blahodárné převraty vnitřní události se za to v její říši! Přehrady mezi literárními směry a školami padly; mladí inteligenti přestali páchati po čajovnách vtipy na „oficialní" poesii a ministři na pensi jali se předpláceti svým dcerkám „revoluční" časopisy mladých; pokladník „Císařské akademie věd a umění" nestačil vypláceti k návrhům Shiroiho podpory nadaným začátečníkům a v anglických i francouzských revuích začaly se objevovati články z péra Kuróiho o zasloužilých starých mistrech žaponské poesie, kteří „neztrnuli na určitém stupni vývoje, nýbrž dovedli se přizpůsobiti ještě ve vysokém věku pokroku doby." V literární obci žaponské zavládl utěšený mír a všeobecný blahobyt.

A to všecko přivodily básničky o pěti slokách čtyrveršových, psané veršem volným, ale rýmovaným, jimž se říká kas' komári.

SIPULUSZ:

PŘÍBUZNÍ.

Dopis synovci v hlavním městě.

Milý synovče! Slyším, že si stěžuješ na naši přátelskou návštěvu u tebe v hlavním městě. Já — tvůj strýc Miška — dám ti za pravdu. Sazba dle pásem je strašný vynález, zvlášť ta její stránka, které jsi sobě ani nevšiml, že totiž cesta z Budapešti do Bürgözdu je právě tak levná, jako z Bürgözdu do Budapešti. Čili nejen my můžeme za levný groš k vám, nýbrž i vy k nám — za tutéž maličkost. To je ten háček!

Minulý měsíc — už ti to tedy rozpovím — dostal jsem telegram od Jejího Blahorodí tvé tety Eufroziny, že i s dcerou Tatjanou, synem Aladárem a s jeho bratrancem Ivanem přijede z Budapešti k nám, do Bürgözdu. Můžeš si myslit, že jsem měl z toho radost. Tvojí tety Eufroziny jsem již deset let neviděl, dětí rovněž ne. Zatím je její manžel již královským radou (dostal to za nějakou prohořenou hať, či co!), děti asi též hezky povyrostly, jedním slovem: myslil jsem, že budu mít radost z hlavnoměstských členů Sármezeyovské rodiny. Víš, my vesničané (darmo mluvit, jsme už takoví) milujeme své příbuzenstvo.

V určený čas vyslal jsem dvě čtverky na nádraží. Také přivezly — telegram, že teta „Fruži" nepřijede, jelikož musí předsedat porotě výstavy květin, až prý pozítřku. Jak . . ., ta tolik rozumí květinám? To je hezké; moje stará se také potěšila: jak prý bude Fruži ráda květům v naší zahradě!

Na druhý termín vyslal jsem čtverky zas. To víš, že teď zase teta Fruži zasedala v porotě ovocnické výstavy a nemohla tedy přijet. (Ty, nemá směnky ta tvoje teta? Jistě by byly protestovány.) Z novin jsem se přesvědčil, že v hlavním městě bude ještě výstava drůbeže a dobročinný bazar. Proto na třetí telegram vypravil jsem jenom kravský vůz na stanici. Domníval jsem se, že telegram tety Fruži i ten může přivezt. Nepřivezl ani telegram. Na čtvrtý telegram nevyslal jsem vůbec nic. Teď přijela ctěná familie.

Ze stanice vzkázali, že si přejí dva kočáry a čtyři posluhy s vozíky. S dvěma kočáry vyjel jsem jim naproti a místo čtyř posluhů poručil jsem zapřáhnout čtyry voly do dlouhého vozu. To pro zavazadla.

Vznešené příbuzenstvo vzbudilo na nádraží velkou sensaci. Cestou slyšel jsem, že přijeli komedianti na stanici. Ký ďas! Jak s první čtverkou zajíždím před nádražní budovu, hned se mi koně vzepjali: lekli se slunečníků. Slunečník tety Fruži byl z jasnožlutého hedbáví, Tatjanin ohnivě červený a na obou různobarevné stuhy. Teta Fruži měla klobouk jako půl dlaně, Tatjana zase desetkráte větší než obě dlaně. Na tom klobouku byly dále květy, střešně, višně, hrozny; ta, tuším, nese s sebou celou květinovou a ovocnickou výstavu, aby ji matka zde posoudila? Obě byly v bílém obleku, s nahým hrdlem; můj ty bože, že se Fruži nestydí před svou dospělou dcerou!

Já je chtěl more patrio zobjímat, ale teta Fruži nadstrčila mi k políbení svou ruku (v rukavici), kterou jsem nepolíbil; a malá nevinná dívenka udělala hezkou poklonu a nastavila mi čelo. To jsem už políbil, alespoň nebyla tam rukavice. No ale chlapci, s těmi se dá snad mluvit. Bože, Aladár, ten se ukloní a podává mi dva prsty jako biskup, Ivan pak vyzvedl mi ruku do výšky nosu a tam počne s ní pilovat. Tomu se snad od nějakého dřevorubce přiučil. Pro rány . . ., na pravé ruce měl náramek, na něm samé joujou; co se tam nevešlo, to měl na řetízku u hodinek. Jinak nosil krátké pepita kalhoty, plátěné polostřevíce a růžové punčochy. Hrdlo měl límcem stáhnuté a hlavu držel tak, jako já někdy, když mám křeče krčních svalů. No, Aladár, ten je už jednodušší, vážnější, jen kabát má napříč zapjatý: od pravého ramene k levé straně. Má na sobě oblek z hrubé šedé vlny, z toho je i kabát, kalhoty . . . hle, ty má zastrčené do bot . . . hleďme, boty jsou

---

*) Kash' komári = býti k službám

z téže látky . . . kravata rovněž. Snad to není stejnokroj v ministerstvu? Aneb je to snad uniforma pro obžalované na svobodě? (Má totiž nějakou soubojovou záležitost, nemýlím-li se.)

— Co je to, u čerta, Aladáre? — tázal jsem se, štouchaje do ubohého příštího trestance.

— To je, prosím, oblek dle prof. Jägra. Já jsem jégerián: od hlavy po paty nosím samou vlnu.

— K čemu to?

— To je proti nachlazení. Jsou v tomto kraji jégeriáni?

— Oh, jak pak by ne, v hojném počtu.

— Ah! A jací jsou to lidé?

— Ovce.

Zatím přijel vůz pro zavazadla a napočetli jsme naň dvaadvacet kufrů, krabic a dvě bedny.

— Jak dobře vyhlížíte, strýčku, — šeptala mezitím Tatjana.

— Kam vyhlížím? — ptal jsem se nevinně.

— Jaký witzig (vtipný) člověk je strýček — vzdychla ubožátko.

— Vždy byl takový špásmacher — duplovala teta.

(Už mlčím, tomuhle esperantu nerozumím.)

Když byl všecek náklad na voze, moji dobře chovaní voli pohnuli se, pokroutivše hlavou, my pak zasedli jsme do kočárů. Aladár a Ivan nasadili si anglické korkové helmy. Ivan oblékl se ještě do dlouhého pláště, potom jsme jeli.

Koně po celé cestě se vzpínali; ty krásné slunečníky učinily na ně nezapomenutelný dojem. Teta stále držela se okraje kočáru, že vyskočí, Tatjana pak držela matku, aby neskočila.

— Nedržte se, Fruži; stačí, když Jožka drží koně.

— Jak jen možno mít takové draky? — vzdychala teta.

— Neměj jim za zlé, po prvé ve svém životě viděly takový slunečník jako je tvůj.

— Stál čtyřicet zlatých — přiznala se Tatjana.

—Pak asi tvůj otec skáče z toho ještě víc, než moje koně — řekl jsem, ale ihned mne to mrzelo, viděl jsem, že se dámy pohoršují. Já však co na srdci, to na jazyku, a tenhle čtyřicetizlatový slunečník mne opravdu zlobil.

Ve vsi přijala nás mládež s velkým obdivem. Kdyby měla peštské vzdělání, jistě by nám byla provolala „abcúg“. Takhle se spokojila s házením hrud za námi, z uctivé vzdálenosti. Moje stará čekala milé hosty již s prostřeným stolem. Jí nastavili již líce naši milovaní hlavnoměstští příbuzní. Ale pro koho mají ústa? Následovala vzájemná osvědčení: u starých zjištěno omládnutí, u mladých vzrůst. Mladíky pohladila maminka po tváři, načež tito se na sebe pousmáli a učinili šeptem nějakou poznámku na mou starou. Drzost!

—Že se vám jde dobře, strýčku? — ptal se Aladár, ohlédnuv se kolem sebe.

— Co mi „jde“, milý synu? — ptám se jégeriána.

— No, statek!

— Kam pak by šel; neumí chodit.

Aladár pokrčil rameny a na víc nebyl zvědav.

— Složte rychle klobouky, rukavice, — řekla moje stará — už zvonili poledne, ihned budeme obědvat.

Páni a dámy vzdálili se do svých pokojů, já jsem si sedl za stůl, zastrčil ubrousek za límec a úvodem snědl jsem kus chleba se solí a s paprikou. Přišel můj syn Jánči (víš, letos skončil šestou v Keszthelyi, je teď doma na prázdniny), za ním maminka s hovězí polévkou příjemně vonící. Sedli jsme si a čekali jsme. Mine půl hodiny, nepřichází nikdo. Zapálím si dýmku, vykouřím ji, a stále nepřichází žádný. Konečně jde se mami podívat za nimi.

— Ihned jdeme, jen toaletu děláme k obědu — řekla teta Fruži.

— A co dělají mládenci? — ptám se netrpělivě.

— Aladár šněruje Ivana.

Mlčky pokynul jsem synovi Jančimu a šli jsme do špižírny. Byla tam slivovice, měkký chléb a salám. Pojídaje salám, rozumoval jsem: buď je někdo hladný, anebo není hladný. Má-li hlad, jest to lhostejné, v jakých šatech jí, hlavní věc je jídlo; nemá-li však hladu, je úplně zbytečné oblékat se k tomu, aby nejedl.

Asi v půl třetí objevili se konečně milí příbuzní v růžovém domácím úboru. Matka zase víc ukazovala z krku než dcera. Ivan se také pozměnil: čistý límec, čisté manžety, čistý monokl, místo šedé vzal si červenou kravatu, na ní místo jehly Eiffelovu věž; i manžetové a košilové knoflíky samá Eiffelova věž. Kolem pasu široký řemen z nevydělané kůže se stříbrnou sponou.

— Hle, hle, to už nosíte řemeny od kalhot zevně? To jsem nevěděl. To my, vesničané, jsme přece jen slušnější.

— Ale strýčku, vždyť je to móda a není to řemen, nýbrž jen ozdoba.

— Pak má Slovák více rozumu, nežli ty, ten toho alespoň prakticky užije.

— Prosím tě, Anna, — dí Fruži mé ženě — vyhoď tu kytici květu, rozbolí mne hlava z té vůně.

— Cože? Ty, která předsedáš porotě květinové výstavy? — pravím já.

— To je něco jiného, tam květů vůbec nevidím. (Dokončení.)

CO JSEM CHTĚL ŘÍCI . . .

(Poznámka k insertu v Čase.)

Dnes přišel první dopis. Přímo na mou adressu. Zdvořilý není. „Člověče, co to děláte? Insertem hledat nakladatele? Má to být vtip?“

Snad. Dovolil jsem si jej učiniti jménem jiných. kteří mi k tomu nedali své svolení.

„Hoďte knihu raděj do stolku!“

K tomu odpovídám:

Příteli! Kniha básní není žurnalistický článek. Vždyť jsme to my v nich, je v nich kus našeho bytí. etappa našeho vývoje!

Jsou to duševní stavy zachycené a Vy jako čtenář je čítáte a poznáváte, že říkáme Vám, co Vy sám jako člověk cítíváte, ale co nedovedete říci ku příkladu.

A my tep svého srdce cítíme tlouci v nich, chvění svých čivů v nich postřehujeme.

Ale tomu Vy nerozumíte.

Mám posílat novou knihu svou po nakladatelstvích a vyhazovat peníze na porta? Nemám tolik peněz.

Mám hauzírovat krví svou? Toho na mne již žádat nikdo nebude.

Tedy — je tomu skutečně tak? Nu — ano . . .

Ve Vídni, v dubnu 1904.

Louis Křikava.

DROBNOSTI.

Paměti kantora Tomáše Jurna. Při úvaze, kterou jsme uveřejnili v čísle 13., odpadla nedopatřením tato poznámka: Paměti Jurnovy (v Prosetíně a okolí skloňuje se Juren-Jurna, jak jsme se přesvědčili) vydal Kl. Čermák jako 1. číslo „Příspěvků k dějinám českých škol“. Program této nové sbírky, vydávané vlastním nákladem, není udán, ale budou-li také následující čísla obsahovat tak zajímavé a důležité dokumenty jako 1. číslo, možno celou sbírku upřímně vítat. Za vydání Pamětí kantora Jurna můžeme být panu vydavateli vděčni, ač nemůžeme úplně schvalovati způsob jeho vydání. Tak cenný pramen historický a tak vzácný dokument kulturní, jako jsou Jurnovy paměti, nutno vydat celý, a ne toliko „podstatnější věci“, dále nutno vydání opatřit analytickým úvodem o spisovateli a jeho díle, věcnými poznámkami a ne-li rejstříkem, aspoň podrobným obsahem. Za chybu pokládáme vynechávání citátů z bible, jimiž Juren svoje výklady významně pointuje. Dr. K.

Hlas slovenský (Ružomberok, dr. Šrobár): „S Macharovou zbraní bojujeme, majíce jeho za sebou cítíme se pevnějšími, vzorem jeho posilněni neumdléváme. Proto je Machar postrachem všech zpátečníků, nepřátel svobody a utlačovatelů našeho svědomí.“ —

DĚTSKÝ KOUTEK.

J. W-á:

Z dětských nápadů.

III.

Když se potom také Miloš naučil čísti, byli v domě dva horliví čtenáři a všeho, co četli, použili k nějaké hře.

Jednoho dne slyšeli rodiče v předsíni podivné skoky. Když tam nahlédli, viděli Miloše, který představoval chromého čápa (z knihy „Na panství kmotra čápa“). Na zádech měl jakž takž uvázané dvě peroutky a musel skákat po jedné noze a mávat rukama jako křídly. Jary sám byl sedlákem, který jej zajal. Jen že jednu peroutku vzali hoši z moučného šuplíku a druhou na vymetání kamen z popela a podle toho pak chromý čáp i sedlák vypadali.

Také četli (nedopatřením) o Vinnetou a Shatterhandovi a líbilo se jim jejich věrné přátelství a soucit s Indiány. Když po dlouhém domlouvání shodli se na tom, kdo bude Vinnetou a kdo Shatterhandem, postavili do kouta „šedého grizzly“ (medvěda, kterého představovala zakrytá židle) a pif, paf, pustili se s ním do boje. Ale teď nastal spor. „Já jsem ho skolil.“ „Ne, já jsem ho trefil zrovna do srdce, tvá rána šla mimo“ a konec konců byl, že ti dva věrní přátelé vjeli si do vlasů, kteréžto zakončení May byl by se asi velice podivil. Nezbývalo, než aby tatínek oba hrdiny z prérií zatahal za uši a vrátil je do střízlivé skutečnosti.

„Co myslíte maminko, mám já chladnou krev nebo horkou?“ „Nu ovšem, že horkou.“ „Škoda, to teda nebudu chladnokrevným“, povzdechl si Miloš, maje asi na paměti zmíněné zálesáky s chladnou krví.

Nejen však povídky četli hoši rádi, zvláště u Miloše byla to evangelia, která byla mu nevyčerpatelným zdrojem potěšení. Jeho upřímná zbožnost nebyla nijak uměle vypěstována, nýbrž vycházela přímo z důvěrného jeho srdéčka. Asi v 9tém roce dostal černý kašel a spával, aby Jaryka nenakazil, s maminkou v jiném pokoji. To mu bylo vlastně jakous náhradou za všecky útrapy jeho nemoci; neboť předně měl tatínkovu postel a za druhé mohl každý večer držet maminčinu ruku, dokud neusnul. Míval v noci vždy silné záchvaty, a ta-

tínek se trápil i nad ním, i nad tím, že už je z toho nevyspalá maminka všecka přepadlá.

„Maminko," řekl Miloš jednoho večera pln radostné důvěry, „dnes se jistě dobře vyspíte." „Myslíš?" tázala se maminka. „O vím to jistě; já jsem Pána Boha tolik prosil, aby všecky záchvaty na mne poslal až zítra ve dne, abyste se mohla vyspat, že mě jistě vyslyší." Blaženě zářila jeho očka, když na jeho první otázku, sotva se probudil, maminka mu zvěstovala, že skutečně dnes dobře spala.

Kterýsi den zaslechla maminka, že po obvyklé své modlitbě večerní, když ještě se pološeptem modlil, uvedl slova: silnice, město, prales. Bylo jí to divné a jen tak jako mimochodem tázala se, zač se to dnes ještě modlil? „To já jsem prosil Pána Ježíše, když je naším dobrým pastýřem, tak aby nás vedl po takové pěkné bílé silnici, kde je na konci město spasení, abychom nezabloudili do pralesu hříchu, — víte matinko, po takové krásné široké" — — „Ano vím, po takové jako je ta, co po ní jezdíme do Klobouk, viď?" odvětila k velké radosti Milošově maminka. Uhodla, že byla to ta bílá silnice, po které jeli posledně v době kvetoucích třešní, z obou stran hustě jí vroubících, která se tehdá Milošovi tak velmi líbila, jež tuto představu v něm vyvolala. K tomu nemálo přispělo i to, že na konci jejím čekala v Kloboucích krásná kvetoucí zahrada a hodná ziatá tetička Emilka, která vždy pro hochy něco dobrého uchystáno měla.

„Jen že v životě to bývá často naopak," povzdychla si matka při myšlence, že by její milý hoch jednou zakusiti měl, že „úzká je cesta, která vede k životu," jak praví Písmo.

V té době se Miloš také pustil do básnění, když jednou z večera se díval z okna na měsíček. Básnička zněla takto:

Soumrak.

1. Když se blíží k večeru, měsíček jako rybí oko vyhoupne se na oblohu
2. Měsíčku, pověz mi, proč skoro každý den vyhoupneš se na oblohu?
3 Proto se vyhoupnu skoro každého večera na oblohu, abych lidem svítil místo krásného sluněčka.
4 Ale proč, když tě vidívám, každého večera, vypadáš, jako bys měl obličej?
5 Co si myslíš, že je to obličej? To jsou veliké doliny.
6 Proč ale každého rána se schováš, proč místo tebe vyhoupne se sluněčko?
7 Proto se ráno vždy schovám, poněvadž je to tak zřízeno, abych já v noci a sluněčko ve dne svítilo.

Ale to si Miloš dal. „Tohle že je báseň!" smál se Jaryk, „vždyť to nemá ani rýmů a báseň se musí rýmovat. Tak třeba když je na konci jednoho řádku kosa, musí být na druhém vosa, nebo kráva — dává; ale takhle, to přece nejde!"

Tyto pádné argumenty přesvědčily Miloše, že básnění nadobro nechal. Vždyť Jary to musel vědět, bylť už c. k. studentem a on ještě jenom „obecním klukem", jak často slýchal.

Týž rok o prázdninách navštívili hoši s rodiči Budapešť a velmi se o vše zajímali. S pány v české besedě byli hned dobrými přátely. „Co pak ty Miloši," dobíral si ho jeden z nich, „ty nejsi žádný Čech, ty jsi Moravan, ale já jsem Čech."

„A vy si myslíte, pane inženýre, že Češi jsou něco víc než Moravani?" rozohnil se Miloš „a kdo pak to tam na Bílé Hoře u Hvězdy bojoval, když Češi utekli, kdo?" „Bravo, Miloši," volal od druhého konce flegmatický Hanák, „to jsme byli my, jen se nedej." A měl radost, že se Miloš nedal.

Teď už není Miloš „obecním klukem", nýbrž c. k. primánkem a má největší respekt před konferencí, jak o tom následující příhoda svědčí.

V jakémsi letáčku protialkoholistickém četl, že děti rodičů, kteří pijí mnoho piva, bývají tupí, hloupí a špatně se učí. „No tatínek a maminka pijí večer jen po jedné sklenici, to není moc, to mně neuškodí" — těšil se Miloš. Ale právě týž den přijel tatínek z cest a — ó hrůzo — posílal služku pro druhou sklenici, že má dnes velkou žízeň.

„Což jestli tohle je už moc a konference bude co nevidět a já, já" — — Miloš ani nedomyslel a už stál pln rozpaků před tatinkem: „Prosím Vás, tatínku, nepijte tu druhou sklenici, já jsem četl, že děti těch rodičů, kteří pijí moc piva, jsou hloupí a špatně se učí — a to já bych nerad." — — Tatínek a maminka se zasmáli a vysvětlili mu, že u takových studentů ze středních škol závisí to jen na jejich píli, přijdou-li do konference neb ne a měli pravdu, neboť přes to, že tatínek vypil druhou sklenici, Miloš nebyl v konferenci ani napomínán, ani kárán, nýbrž chválen a taky nepozoruje, že by byl od té doby zhloupnul.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— A potom by se uspořádala loupež po celém Rusku! — odvětil za Vladimírova Čirok: — všecky věznice by se otevřely a bohaté by všecky zařezali.

— Tak. A co dále?

— Dále? . . . Jak to, co dále? Chudý lid stal by se pak bohatým, přestal by strádati.

— Ale vždyť vy sám říkáte, že boháčů je nyní „tisíc — dva, ne víc“? Jak pak by se mohl všecek lid státi bohatým?

— Eh, Mikolájiči! co pak je s tebou za řeč! . . Ty jsi dobrý člověk, o tom není pochyby — dobrý, ale i ty bys musil dostati provaz. Protože držíš s nimi, se železnými zobáky. To se v tobě ozývá vlastní krev!

Všichni se zachechtali při tomto neočekávaném výpadu Čirkově proti mně.

— Z čeho tak soudíte, Čirku?

— No, soudím, mne neošidíš!

S Čirkovým míněním o mně souhlasili, jak patrno, i ostatní. Marně rozvíjel jsem své vlastní názory o pokroku, mluvil o síle a moci osvěty, o neužitečnosti a škodlivosti krvavých vyrovnání; marně ukazoval jsem na existenci vzdělaných lidí, kteří vyšli ze středu týchž „železných zobáků“ a přece jsou hotovi obětovat pro blaho lidu i své osobní štěstí, svobodu, ba i život . . . Má slova byla zcela patrně hlasem volajícího na poušti. Smysl všelikého jiného boje s tíží a zlem současného života, boje jinými prostředky kromě prolití řek krve, všeobecného požáru a zpustošení, byl naprosto nepochopitelný a cizí těmto srdcím pokrytým slupkou zloby, nevědomosti a zkaženosti. Neveselé myšlenky ovládaly mne po každém z takových hovorů; úzkost a hrůza se mne zmocnila nad budoucností vlasti . . .

XXIV.

Noví žáci. — Luňkov.

V nové komoře přihlásili se mi kromě Burenkových ještě i jiní žáci: Marazgalí, Petin, Nogajcev a Luňkov. Utvořila se skutečná škola, které jsem časem ani nebyl rád. Poslední tři vyprosili se zvláště k vůli učení z jiných čísel do našeho, hoříce, jak patrno, stejnou horlivostí k učení. Petin uměl ostatně ještě na svobodě čísti a psáti dosti řádně; ba on psal dokonce i veršíky a nyní snil jen o „vyšším vzdělání“. Bohužel, veliké jeho samolibosti neodpovídaly ani velikost ducha, ani způsobilost. Petin měl podobně jako Sokolcev na bedrách více než třicet let vyhnanství (jež ještě k tomu právě načínal) a mezi lidmi, kteří ho neznali, těšil se slávě velikého „plenitele“. Jeho přezdívka „Sochatý“ (dvouletý sob), jež byla mu dána pro jeho vysoký vzrůst a dovednost rychle běhati, byla známa téměř po celé Sibiři. Avšak sláva ta byla planá, nejvýš nezasloužená. Především Petin neměl žádné samostatné povahy. Nalézal se stále pod vlivem nějakého „popichovače“, ve spolku s někým odvažoval se skutečně k nejsmělejším činům, na příklad k nejednomu útěku za bílého dne před očima nepřísnější stráže; byl-li však ponechán sám sobě, vedl sobě na svobodě nejhorším způsobem, šel ihned domů, kde ho hledali (chytil se matčiny sukně — žertovali o něm trestanci), a ocital se tak, rozumí se, v rukou policie. Vládna silným hrdlem, zdravou pěstí, přál si vášnivě, aby hrál ve věznici úlohu Ivana a náčelníka, ale v podstatě měl způsoby telátka, byl dosti omezený, netečný a ospalý a proto vždy a ve všem chodil ve vleku jiných. „Opravdoví“ trestanci, k nimž lnul, cenili ho nevysoko, a často mu do očí říkali „laciný“.

Při učení ukázal se Petin býti na vlas takovým jako v životě. Chtěl najednou vše pohltit, k pilné práci a volnému pohybu do předu, krok za krokem, pociťoval vyslovený odpor. Pročísti si zvolna tlustou knihu byl pro něho výkon nad síly. Nicméně měl sám neobyčejně vysoké mínění o sobě a na druhé žáky, kteří začali od abecedy, ale ohrožovali ho, že svým nadáním a vytrvalostí brzo ho dohoní ba předhoní, hleděl s největším opovržením. Mezi jiným s Luňkovem, jiným mým žákem, byl ve stálé vojně a soupeřství, což začalo už na cestě.

Luňkov byl docela mladý hošík, na pohled 23letý, malého vzrůstu, bezvousý, trochu přihrbený, ale hezký jako panenka, obratný v pohybech a smělý jazykem. Byl svérázný člověk, prudce nenáviděný takovými Ivany jako Petin. Příčina byla v tom, že Luňkov podobně jako Michajla Burenkov opovrhoval trestanci a zavrhoval všecky obyčeje trestaneckého života, jakmile byly na úkor jeho osobnímu prospěchu a názorům. Michajla byl však uzavřený a jen ve výjimečných případech projevoval svůj individualism a osobní nazírání na věci; naproti tomu Luňkov přes svou drobnou postavičku a nevelikou fysickou sílu, vyznamenával se otevřeností a škodlivou pro něho hovorností. Bez bázně vycinkal každému do očí, co si myslil a necouval před ručními potyčkami s nejpřednějšími siláky a rváči. Tato pro něho nevýhodná smělost spojovala se v něm jaksi hrozně se střízlivostí a praktičností, které byly nepochybně základním rysem jeho rozumu a karakteru. V mnohém směru Luňkov byl to, čemu se říká: mladý, ale zralý. V jiné věznici by na něho, rozumí se, zapomněli a on by byl přinucen pokořiti se; ale v Šelajské věznici byli všichni přistřiženi dle jedné míry, velicí jako malí, hloupí jako moudří, nejposlednější parášník měl zde právě ta-

kový hlas jako první chvastoun a tlučhuba, což bylo arciť velkou předností šelajského režimu. Petin hleděl se zlostí na svého trpaslíčího soka, dělajícího rychlé pokroky v učení a chvastavě tvrdícího, že ho brzy předhoní. Petin, který sebe a Michajla Burenkova nazýval „staršími žáky“ a všecky ostatní „mladšími“, za nic toho nechtěl připustiti. Při večerním zaměstnání bývaly jejich srážky zábavou.

— Jdi, trdlo, pryč, nyní se bude učiti starší žák! — říčel Sochatý, mrkaje svýma telecíma očkama.

— Já se tě, bratře, nebojím, proč řičíš? — pištěl maličký Luňkov, trochu uhýbaje: — místo stačí všem, sedni si. Jenom že nemáš z učení užitku.

—Jak to, že nemám užitku? Víš-li, trdlo, co je to podstatné jméno?

— Však já se to svého času dovím, buď klidný. A jak pak jsi ty starší žák, když jsi včera světlý napsal s e? (V ruštině s jať.)

— Osle! To jsem se přepsal. Chamraď vězeňská, bando, chátro!

— Petine, proč pak nadáváte? — vmísil jsem se do hádky.

— Nic nevadí, Ivane Nikolájeviči — klidně odvětil Luňkov, — ať si nadává. Jeho nadávky se na mne nepřilepí. Tím více, protože dobře vím, že on sám je věčný obyvatel věznic a takových si nevážím. Vždyť jen hlupáci považují za veliké jeho jméno: So-cha-tý! A já vím, čím páchne ten Sochatý.

— A čím páchnu? Mluv.

— Lácí páchneš; tím.

— Jakou lácí, trdlo?

— Takovou. Vždyť já dobře vím, co jsi na svobodě dělal, a za co jsi přišel do vyhnanství.

A za co jsi ty? Co jsi ty dělal? Ohony jsi uřezával. V Krásnojarsku jsi se zdechlých koní kůže stahoval.

— Přihodilo se, že jsem stahoval, netajím se tím. Ale děvčat jsem neznásilňoval, nechytal je do náručí a nevlekl do roští. A na cestě jsem neprohrál společné peníze jako někteří jiní.

Čím dále, tím prudčeji rozdmychovala se hádka a někdy končila i bitkou. Potlučený Luňkov plakal ze zlosti, ale pokořiti se nechtěl před drzým Petinem. Ostatně Petinovi ani na drzost a osobivost nevystačila dlouho energie jeho a trpělivost. Upadal brzo ve svou obvyklou apatii, spával po celé 24 hodiny a nadlouho zahazoval všeliké učení a samolibé sny. Taková nálada ovládala ho po každém větším sporu. Tu pak uhostily se v komoře mír a klid.

Nikifor smířil se dávno s myšlenkou, že ho bratranec předhonil a dřívějších výjevů řevnivosti již nezpůsoboval. Všecko učení jeho omezovalo se pouze na čtení. O pokrocích Marazgalího a o tom, že pokroky ty se zadržovaly pro neznalost ruských slov a že Marazgalí ochladl ke gramotě, již jsem byl řekl. Co se týče Nogajceva, ukázal se býti mimořádným tupcem, který nebyl s to, aby došel dále než na slabikování.

Tento ospalý a otylý mozek vyznamenával se zvláštní vědychtivostí.

— A co, Ivane Mikolájeviči, bývají prokuratory také Chochlové? (Malorusové) — obrátil se na mne nenadále otázkou, když našel někde na útržku potištěného papíru slovo „Chochol“.

Nebo toto: — Ivane Mikolájeviči! tady je řečeno, že v Rusku panoval Alekséj a v Číně byla v ten čas dynastie . . . Je to pravoslavné jméno, nebo není?

Podobně jako Gogolův Petruška, se stejnou rozkoší čítal všecky knihy a papírky, jaké jen se mu do rukou dostaly.

Při podobné povaze mých žáků není divu, že jsem hlavní pozornost soustřeďoval na Michajla Burenkova a na horlivého a nadaného Luňkova. Byl jsem také dychtiv, abych se seznámil s minulostí Luňkova a s jeho vnitřním světem. Dík hovornosti Luňkova proměnily se večery naše ve skutečné soudy. Já jsem byl vyšetřujícím soudcem, Čirok mým adjunktem, Sokolcev, krajan Luňkova (též voroněžský rodák) svědkem, Petin prokuratorem a všecka ostatní komora — obecenstvem, živě se zajímajícím o nejmenší podrobnosti pře. Ukázalo se, že Luňkov přes svoje mládí byl již recidivista.

— Jenom že jsem se hloupě dostal tu podruhé do vyhnanství, Ivane Nikolájeviči, — vyprávěl s lítostí Luňkov.

— Jak to, hloupě?

— Ale tak, že pro hlouposti bez všelikého zájmu.

— Jak pro hlouposti! Vždyť se říká, že jste zabil člověka.

— Co na tom, že jsem zabil? Musím se pro něho, pro neřáda při nejmenším třináct let na nucené práci trápit, jenom zkušebných sedm let;*) a on si nyní spí, jemu není nic . . .

— Vypravujte, Luňkove, jak se celá věc přihodila.

(Pokračování.)

---

*) Soud recidivistům ustanovuje zkušební dobu vždy delší než obyčejný trest. Poznámka aut.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem É. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 24. dubna 1904. Číslo 16.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

KONRÁD POSPÍŠIL:

JELEN.

Krásné parohy jelenovy budily postrach, závist a nepřízeň soudruhů. Těžce nesl jelen neupřímnost a špatně tajené záští svých rodných bratří; bylo mu líto, když viděl, jak mladší druhové v upřímné lásce žijí, jak dovádějí a si hrají. Kdykoliv sám se vmísil do jejich hry, ustupovali, nedůvěřujíce mu.

„Shoď parohy," radila mu liška, „ty jsou příčinou závisti, a kde závist, tam není důvěry ani lásky."

Rozmýšlel se jelen a váhal. Až touha po přátelství potlačila poslední zbytek hrdosti a marnivosti. Zoufale vrážel krásnou zdobou čela svého do kamenů a stromů, až mu zůstaly na hlavě pouhé pahýly. Utišiv těžký svůj bol z oběti tak veliké, vešel skromně mezi soudruhy. Leč — o žel! — posměch a pohrdání byly mu odměnou, a záští neubylo.

„Pošetilče," volala naň stará vrána, „což nebylo ti lépe, když se tě báli a tobě záviděli, než když tebou pohrdají?" —

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

KOUZLO HUDBY.

— Fr. Hoblovskému a E. Pickovi. —

Ó hudbo kouzelná! Když bolem chví se ret,
já útěchu v tvém zvuku slyším chvět;
když duše zmučená vstříc rostoucím lká tmám,
já hlavu skloním svou a němě naslouchám...
Zní klavír do ticha a houslí jemný kvil
v mé duši teskně zní... Ó sladká rozkoš chvil!
Já naslouchám, a duše moje v dál
jde krajinou, kde každý zmírá žal,
kde bolest usíná... Ó sladká rozkoš chvil!
O slavném království já snil jsem, blaze snil,
kde hudba věčně zní a sladkých písní hlas
teď roste výš a výš a v dálce padá zas.
— Ach druzi milení, zda jednou v řadě let
duch žalem zničený sem létne zase zpět,
až v smutné světnici z nás každý bude sám,
zda světla paprslek mu bleskne proti tmám?
— — —Zní klavír do ticha a houslí jemný kvil
v mé duši teskně zní... Ó sladká rozkoš chvil!

V Krouně, 7. IV. 1904.

SIPULUSZ:

PŘÍBUZNÍ.

Dopis synovci v hlavním městě.

(Dokončení.)

Přišlo hovězí maso s dobrou omáčkou.

— Hle, tatarská sauce — těšila se Tatjana.

— Kde pak tatarská sauce, je to poctivá uherská omáčka. Ty, když máš takové tatarské jméno, měla bys to lépe znát.

— To přec není tatarské jméno, nýbrž ruské, je to rekyně „Oněgina".

— Mně se zdá, že jsi se jmenovala kdysi Růženou, — poznamenal jsem.

— Oh, od té doby stal se můj muž již královským radou, leccos se změnilo, milý Michale — podotkla uštěpačně Eufrozina.

— Ale z tvého muže snad se nestal ňáký Adolár? Nebylo by to ostatně špatné: Adolár Sármezcy.

Moje stará pohlédla na mne vyčítavě. Nerada viděla, že tak píchám vznešené příbuzenstvo. Oběd jen tak ochutnávali. Jednomu to bylo silné, druhému mastné, Aladárovi příliš národní. Matku pak rozbolela hlava od vůně jídel; na to jsem se již nemohl zdržet, bych se nezeptal:

— Doma se snad držíš za nos při obědě? — zač se mi zase dostalo vyčítavého pohledu od ženy.

Teta Fruži lehla si po obědě a chtěla „migrénštift" a antipyrin. Poslal jsem pro to jezdce do lékárny v sousední vsi. To víš, že to nepomohlo, bylo to vesnické. Pak jí moje stará třela spánky toaletním octem až do večera. Večer mohla už vstát a k večeři se zase oblékala. Už se mi oči zavíraly, když jsme konečně sedli k večeři. Jedl jsem na

rychle mnoho, a celou noc zdálo se mi o čarodějnicích a tetách Fružinách.

V druhý den dopoledne přišel jsem třikráte domů z pole a teprve po třetí jsem je našel vzhůru. Již zdaleka slyším pekelné kýchání. Byl to Aladár.

— U svatého Jágra, ty jsi se nachladil? — volám na něho.

— Od chladné zdi u postele.

— No, příteli, zdi si už nedám z vlny dělat, ať mluví tvuj patron cokoliv.

Ivan zušlechťoval si ještě nehty: pomocí dvojí voňavky, trojích nužek a čtvero kartáčku. Uvnitř, u dam, byl velký zmatek: tentokráte byla Tatjana churava (ještě dobře, že si to tak rozdělily). Stoupla na ještěrku a dostala nervové křeče. (Co má pak říci ta ještěrka!) Žena běhala sem tam, vyčerpala celou domácí lékárnu, vše marně. Ihned poslal jsem pro lékaře do sousední vsi, Süky. Přijel, prozkoumal ji. Ptá se mne mezi čtyřma očima:

— To je dcera pana král. rady Sármezcyho?

— Ano.

— Pak zde nepomůže lékař, jenž béře padesát krejcarů za návštěvu. Zde bylo by třeba nějakého věhlasného universitního profesora, ježto slečně nic není.

Denique, konečně v půl čtvrté jsme obědvali. Teta Fruži objevila se v nové toaletě. K večeři sedali jsme k ránu druhého dne. Teď už z toho mne bolela hlava, co se mi dvacet let nestalo. — V druhý den u oběda nové překvapení: Ivan objevil se v dlouhém plášti.

— A co tohle je za pařížskou modu? — ptám se. Zavolal mne stranou, do kouta.

— Není to móda, strýčku, je to nutnost. Nemám kalhot . . .

— Kam pak jsi je dal?

— Sedl jsem si v zahradě na čerstvě natřenou lavici a zničil jsem si je. Jak jen můžete teď lavice natírat?

— Hja, natírání lavic má právě tak svůj čas, jako lámání kukuřice . . . A nemáš jiných kalhot?

— Nemám.

— Vždyť máte každý po jedné bedně a po pěti kufrech.

— V těch však nejsou obleky.

— A co pak?

— Dvěstědvacet kravat, dvanáct košil, stoosmdesát límců, sto párů manžet, třicet a dvě hole, mezi nimi několik těžkých železných, pět láhví „francbrantvajnu“, čtyřicet lahviček voňavky. Pak jedno kolo, rozkládací, amatérský fotografický aparát, šest párů rukavic k boxování . . .

— Dost, dost! Víš co? Pošlu pro svého krejčího do Süky. Výborný mistr, jenže slepý.

— Alespoň levně pracuje.

— Předběžně můžeš nosit Jančího kalhoty, ne jsou kratší tvých.

V poledne teta Eufrozina překvapila nás návrhem, abychom se zařídili dle francouzského způsobu. Co pak nežijeme dosti francouzsky? Bože, co chce ještě? Žena div si už oči nevyplakala od mnohé zlosti, já jsem už čtyři špičky rozkousal. Kuchařka hrozí samovraždou, když se prý její jídla nelíbí; dva nejlepší psi mi ochuravěli od voňavek, když spali jednou odpůldne v pokoji mladých pánů; kočí Jožka si stěžoval, že mu hrozili vyfackováním a vyfotografováním, jelikož vyleštil plátěné i vlněné střevíce. V černé náladě a s černým úmyslem vybral jsem se z domova. Fruži chtěla se mnou, že si prohlédne hospodářství.

— Nechoď. Jdu se podívat na churavý dobytek, mají slintavku; je to nakažlivé.

Přišel jsem domů večer, zavolal jsem stranou ženu a syna, něco jsem jim pošeptal a šli jsme všichni do jídelny. Milované příbuzenstvo tentokráte jenom asi o hodinu se opozdilo. Aladár fotografoval, Ivan jezdil na kole, dámy upravovaly si účesy.

Přinesli kuře na paprice. Odstrčím mísu, pohladím si čelo a škubnu ústy až po levé ucho. Několikrát jsem to opakoval.

Fružina najednou upustí vidličku.

— Co ti je, Michale?

— Mně? Nic.

— Co sebou škubeš?

— Co pak ti napadá! (příšerné škubnutí k pravému uchu).

— Teď se ti škubla ústa na pravo. Nešťastníku! Teď mi napadá, že's byl u dobytka, který trpí slintavkou. (Tu jsem škubnul ústy v pravo i v levo jednou.) Dostal's tu nemoc. My ji dostaneme také. Co s námi bude?

— Buď klidná. Zřídka kdy zemře člověk z toho. (Strašné škubnutí.)

— Ano, ale zůstanou mu křivá ústa.

— I ne, jen to škube ústy po celý život.

V následující minutě všichni zmizeli. Já pak jsem se dal do kuřete a najedl jsem se. Ctěné příbuzenstvo po celou noc balilo. Ráno odjeli. Ivan v Jančího kalhotách. Zůstavili jednu Eiffelovu věž, pět láhví voňavek, sedm kartáčů, třicet manžet a jednu korkovou helmu: užili jsme ji na zátky. —

Z maďarštiny přeložil —S.—

ANGLICKÁ KNIHOVNA.

(George Eliot: Adam Bede. Přeložil Zdeněk Franta. — Dva díly. — J. Otto. K 6·80.)

Upozornili jsme již několikrát na Ottovu A n g l i c k o u k n i h o v n u, ve které, kromě

několika románů Twainových, vyšly již i takové věci jako Jiřího Meredítha Zkouška Richarda Feverela, Maclarenovy Drumtochtské obrázky, Sternova Sentimentální cesta, Kiplingův Kim, Schreinerové, Příhody z africké farmy. Každá z těchto knih znamená četbu, jež není jen pouhou zábavou (slovo zábava je u našich rozumnějších lidí dnes úplně diskreditováno pro obvyklý smysl, který se mu dává), nýbrž mnohem více — prohloubením a povznesením. A to platí zvýšenou měrou zejména o dvou svazcích Anglické knihovny, jež přinesly v pečlivém a pěkném přehledu velký román Eliotové, Adam Bede, — román, jehož tvůrčí snahy a zásady by měly být snahami a zásadami každé uvědomělé literatury beletristické. Neboť nemůže být jistě krásnějšího cíle pro umění slovesné, nežli ten, o nějž pracuje Eliotová: rozšiřovat rozsah a pochopením zjemňovat ráz vespolných lidských sympatií.

Bude asi mnoho těch, kterým hlavní osobou románu nebude titulní Adam Bede, mužný a plodně energický tesař v závodě Jonathana Burge, nýbrž spíše Hetty, — Hetty Sorrelova, neť hovorné paní Poyserové, ubohé sedmnáctileté rozkošné stvořeníčko, jež nezná na světě nic mimo svůj půvab nevinného telátka s lysinkou na čele a mimo svou marnivou potřebu, zdobit se a líbit se! Je osudem krutě vyvedena z obmezenosti svého životního názoru. Dá se zlákat klamnými nadějemi lásky, kterou jí projeví mladý statkář Arthur Donnithorne, porodí dítě, způsobí jeho smrt, prožije muka usouzené popravy a skončí v doživotní deportaci. Cesta, kterou (ve druhém díle) Hetty před slehnutím podnikne z Hayslopu do Windsoru, aby vynašla svého milence a prosila jej o záchranu z hanby, její zpáteční bloudění, její osudný čin, její vězení a soud jako by byly emočním vrcholem románu. Když Hetty v posledním oddíle knihy zmizí, nemůžete přestat myslit na ni a pořád ji vidíte tam kdesi v dáli, smutnou, povrženou, trpící vinou a nechápavostí jiných.

Nicméně Adam Bede je skutečně ústřední postavou románu. Ne jak rozechvět se něčím trudným příběhem, nýbrž jak pevně se nad něj vyšinout, jak pohledět v tvář každé pravdě a jak svědomitě vykonat své lidské určení, to je zde přední záležitostí. Adam Bede je silák, kterého žádná sebe těžší práce neumoří: dovede celý den horlivě robotit v dílně, a když přijde večer domů, zase ještě tesat, hoblovat a sestavovat místo otce celou noc až do rána. Řemeslo, jemuž se naučil, je jeho živlem, vynalézat v něm, zkoušet, podnikat a tvořit tak, aby výrobek vyhovoval co nejlépe účelu, je mu životní potřebou. Nemyslí při práci na to, co mu vynese, nýbrž na to, aby byla řádně udělána. Ale arci, když ji udělá, je příliš hrdý, aby se spokojil mzdou menší, nežli jakou pokládá za přiměřenu námaze a umu: raději zadarmo. Vědomí, že dokáže více nežli jiní, je mu ne tak pýchou, jako měřítkem povinnosti: jsi-li s to více učinit, učiň. Eliotová nezapřela v Adamovi, že jest ženou. Postavila v něm, docela po žensku, ideál muže imponujícího svou vlohou a sílou a muže, který se cítí povolán být ochrancem a zastancem vší slabosti a nedostatečnosti. Musil milovat nejprve Hetty a pak Dinu Morrisovu, obě bytosti tak neb onak vystavené křivdám světa. A musil mít bratra, který se neobejde, aby někdo za něho nemyslil a nad ním nebděl. A přece zase, jaký rozdíl od jiných ženských hrdin! Adam Bede je tesař, tesař tvrdě a těžce pracující, tím spokojenější, čím tíže pracuje!

Není podružnou tato poslední okolnost. Naopak: tkví v ní nejdůležitější moment pro realism Eliotové a anglický vůbec. Odpouští se tak snadno nejhorší nečest mladým hezkým mužům, bydlícím v nádherných pokojích a utrácejícím denně tisíce franků. Ale podává se tak nerada ruka, má-li ji stisknout drsná, mozolná dlaň řemeslnická, jejíž dotek škrabe a z jejíchž rýh nelze vymýt znečišťující stopy práce. Lze být tak snadno dobročinným, nejde-li o nic jiného, nežli vyndat orukavičkovanými prstíky hebkou tobolku z hedvábné sukně. Ale hůře, je-li nutno vejít do chudé jizby, kde je plno nepořádku, kde je třeba uklízet, mést a drhnout a poslouchat za to ještě mrzutosti nějaké staré Lisbety. A takový je realism Eliotové: milovat nejnižší a nejvadnější lidskost, protože je lidská. Její realism, jdoucí za malými a obyčejnými lidmi, nevychází z hledisek literárních ani filosofických, nýbrž z touhy po neobmezené vlídnosti ke všemu, co je člověk. Napsala v Adamu Bedovi: „Nevnucujte nám esthetických pravidel, která by chtěla vypudit z oblasti umění ty staré ženy, škrabající mrkev upracovanýma rukama, ty neotesané neohrabance, kteří tráví svátek ve špinavé pivnici . . . Je potřebnější, aby mě nitky sympathie vázaly s tímto obyčejným občanem, který mi váží cukr v špatně uvázané kravatě a zapjaté vestě, než s nejmalebnějším lotrem s červenou šerpou a zeleným perem . . .“ Píše dle toho: chce být bezpečna, že její pospolitost nezastaví se před šerkovým kabátem, pihovatou tváří a kostrbatými, hrubými větami.

V nedávném jednom svém essayi (Die Mütterlichkeit in der Gesellschaft) Ellen

Keyová napsala, že, domáhá-li se žena práva na stejnou veřejnou působnost jako muž, má to pravý smysl jen tehdy, je-li schopna přinést do ní to, co tvoří její duševní zvláštnost jakožto rozené matky. Víte, že matka jediná dovede, aby jí nic přirozeného u dítěte neodpuzovalo; aby neštítila se u něho, čeho jiní se štítí; aby jeho chyby tížily ji tím, že ono jimi trpí; aby neměla mezí pro svůj soucit a přívětivost. S té stránky sotva lze mít lepší vůli uskutečnit požadavek Keyové lépe, nežli má Eliotová v literatuře. Není falešnou optimistkou, nepředstavuje si svět příliš dobrý a správný. Je si vědoma, že sedmnáctiletá Hetty se svou marnivostí je prázdná bytost, v níž není kusa vyššího a platnějšího zájmu. Že Arthur Donnithorne je lehkomyslný hoch, který si plně zasloužil Adamova výprasku. Že Dina Morrisova má ve svých stanoviscích methodistické kazatelky mnoho, co ji může zprotivit. Eliotová nemyslí ani, že každé zlo odčiňuje se dobrem, jež způsobí: ne, zlo jednou vykonané nedá se n i č í m napravit. Ale na dně všeho špatného a vadného je u t r p e n í, kruté, slzavé utrpení, které je nám všem společno, od nejvyššího až do nejnižšího, a které nás všechny sbližuje a zušlechťuje. Je možná procítit toto intensivněji, nežli v té třídě lidí, která obyčejně vylučuje se z velké a vysoké literatury? A budeme kdy jisti, že jsme dospěli v sobě pravé lidskosti, dokud se nezkusíme na každičkém, sebe choulostivějším ryse v životě, zevnějšku a povaze těch, od nichž se rádi vzdalujeme?

A d a m B e d e je vzácná kniha. Ale také rozkošná kniha. A o tom druhém přesvědčit se ponechávám čtenářům.

V. L. LIBERTÉ (F. CAJTHAML):

PÍSEŇ PIRÁTŮ.

Pluli jsme v soumraku úžinou,
v bok lodi vlny zle bily,
paluba sotva nám stačila —
a všichni jsme psanci byli.

Kapitán mrtev. Dnes do moře
vrhli jsme zabité tělo;
na můstek velící vstoupiti
v souhlasu všech se jen smělo.

Pluli jsme v mělčinách, v úskalí,
(hladoví vlci tam vyli),
vpluli jsme do moře šírého
a doušky volnosti pili.

Bylo nás bez počtu na lodi,
však jeden duch, jedno tělo:
a touhou po světech dalekých
každému srdce se chvělo.

POD HORAMI.

(Motiv z Bezruče.)

Stotisíc nás chodí denně pod Horami,
stotisíc nás dýše otrávený vzduch.
Když utichne Moloch — pereme se sami:
jeden sražen a hned jiný vztýčen bůh.

Hynuli jsme, hynem, budem hynout dosti,
kde ční komín, tam je otevřený hrob,
a přec rostem, rostem (nevíme k čí zlosti)
a všechny nás těší hvězda lepších dob.

Hvězdička ta milá ještě v kosmu dříme —
či snad pro kouř černý nemůže k nám jít?
Nechť! My neptáme se, zdali žíti smíme:
stotisíc nás hyne, s t o t i s í c c h c e ž í t!

OSUD.

Po dlouhých letech kdysi
nás šelma osud sved',
ač ve vlasech už jíní —
my poznali se hned.

Před lety v našich duších
společný oheň plál,
a ten čas rozloučení
se smrti rovným zdál.

Teď hovoříme spolu
jak je ten život zlý,
však starý oheň dávno
je zcela vyhaslý.

PROPADLINY.

Za městem — tam haldy hořely,
dech jejich — hrozný dech moru,
za městem haldy dohořely
a déšť jim rozbrázdil koru.

Zůstalo jen plno močálů,
vroubí je popelné břehy,
v rákosí žlutém zříš trochu žab,
když slunko roztaví sněhy.

A do štol, pustých již před lety,
propadá se mrtvá půda,
tu a tam trs mechu vyráží
a plevel živoří chudá

Skřivan tu dvacet let nezpíval,
ni zajíc neběžel líchou —
když člověk někdy sem zabloudí,
utíká též s bázní tichou . . .

DROBNOSTI.

Karel Henckell.*) Básník silného ducha, mocného nadšení pro pravdu a skutečnost, muž neobyčejné podnikavosti a horlivé činnosti dovršil 17. dubna 1904 čtyřicátý rok plodného, pracovitého života. Hanoverský rodák, básník, publicista a učitel lidu. Henckell nemá ve veliké své vlasti na růžích ustláno. Sám o sobě praví v časopise „Das litterarische Echo“ (VI. 10.), jenž mu věnoval pěkný článek z péra Karla Diedericha, že dvacátým již rokem zřekl se vlasti i životní kariéry. Jal se tehdy nenáviděti říši, jejíž ohromný vzrůst dětství jeho šíleným přímo plesem bylo pozdravilo. A proč? Nedovedl snésti, aby byli kaceřováni lidé pro různost přesvědčení, pro jiné ideály, než jaké předpisovaly současné vládní kruhy. Smýšlením svým se netajil — a následkem toho bylo proti jeho knihám užito prostředků nejpřísnějších. „Vzplála moderní hranice,“ — směje se básník, který z ohně vyšel jako foenix. A cejch ten dlí podnes na Henckellovi. Básník dvacetileté činnosti, bohatě doložené osmi sbírkami, a není posud zastoupen v anthologiích. „Tendenční básník“, zní zdrcující soud o něm, zabraňující mu vstup do školy a do rodiny, kde zbožňují starého Körnera, jenž přece byl neméně tendenčním! — A přece Henckell stál u kolébky moderního hnutí literárního. Vydával se zesnulým C o n r a d i m „Moderne Dichtercharaktere“. A jeho touha nesla se za svatým přímo cílem, povznésti poesii opět na svatostánek, k němuž by lid z daleka široka putoval. Slova jeho srší opravdovou vůlí. Henckell opravdovost svou doložil i skutky, slouží krásnu a svému lidu. Krásnu jako básník vzácných a rozmanitých námětů. Lidu jako učitel. Letáky jeho „Sonnenblumen“ zasluhují povšimnutí všech pracovníků lidových. — U nás je dílo Henckellovo málo jen známo. Mackův výbor sociální poesie přinesl jedinou otázku. Bylo by dobře více z tohoto silného, poutavého pěvce překládati. B e s e d y Č a s u by mohly směle úkol ten převzíti a tak uctíti narozeniny muže, který pro vzácnou činnost svou plně toho hoden, aby byl poznán také za hranicemi.

—gn—

::

Jurnovy Paměti. Píše se nám: V Besedách Času byla dvakrát učiněna zmínka o Pamětech kantora Tomáše Jurna. Snad to bude Vás i veřejnost zajímati, že k úplnému vydání Pamětí dojde po prázdninách. Sbírám k úvodu „ústní podání“ o tolerančním kantorovi, jež v místech, kde T. J. působil, dosud kolují. Podařilo se mně vypátrati z knihovny Jurnovy j e d e n á c t t i š t ě n ý c h k n i h a tolikéž j e h o v l a s t n í r u k o u p s a n ý c h l i s t i n, jež pěkně jeho autobiografii doplňují. Vlastimil Juren, ev. farář v Libenicích.

*) Karl Henckell: Gedichte. Bildschmuck von Fidus. Zürich und Leipzig. Verlag v. Karl Henckell et Co. Cena 5 M. Str. 520.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Včeličky.

II.

To bylo o nějaký rok později, když u Jarka chodil do školy. Maminka měla právě svátek a Jarka narozeniny. Na počest takového významného dne dostal dovolení, aby si pozval nejlepší kamarády a uvařil jim čokoládu.

Jarka kuchařil totiž náramně rád, pekl, smažil a vařil. Smažit na kraji plotny koláčky z rozstrouhaných bramborů se solí a trochou pepře, nebo péci topinky, nebo karbonátky, nebo vařit vajíčka, tatínkovi na měkko, mamince na tvrdo, — nebo krupicovou kaši míchat, nebo jinak v kuchyni a při pečení chleba pomáhat, to byla jeho oblíbená zábava. Však si vařil později, když přišel na studie do cizích zemí, také, všecko možné, celé měsíce a leta skoro, aby ušetřil na knihy a na cestování. Divná věc, že se nechtěl stát kuchařem.

Ne, na to nepomýšlel. On že bude farářem, kazatelem, a bude povídat lidem pohádky z bible, jako jim povídávala maminka doma nebo v opatrovně. Možná, že ještě líp než maminka, vždyť na to bude študovat kolik let, a maminka neštudovala skoro nic, alespoň ne na vysoké škole. Na tu se Jarka hrozně těšil, na tu vysokou školu, jak je asi vysoká.

Kazatelem tedy že bude, že nebude kázat, jako slýchal u nich. To se mu nijak nelíbilo. Nebýt v kostele starých varhan — ne, Jarkovi se kázání nelíbilo nikdy ani trochu. Takové divné věci, nerozuměl tomu nikdy, a dlouho to trvalo, a měl sedět tiše při tom. Štěstí ještě, že tam ty varhany byly. Pan učitel někdy tak krásně zahrál, a za takovou hru by tam byl Jarka seděl třeba každý den. Ale kázání, hm, — ale o tom se nesmělo povídat, s takovými rozumy musel zůstat hezky zticha. Ani Bohouškovi to neřekl, ten to vždycky honem všecko prozradil, jaké myšlenky zas dneska Jára měl. Takhle tetinka Růženka, to byla jejich vychovatelka, která mamince pomáhala v opatrovně, té mohl svěřit všecko a hezky si

s ní pohovořit. Však jí také sliboval, že by si ji vzal, jest-li na něho počká, až vyroste.

Tak teda pohádky bude vypravovat z bible, ale žádná kázání. Tatínek sic tvrdil, že bude také muset, ale Jarka, to že on ne. Že by to ani nedovedl, i kdyby chtěl, ale on že nechce. Jenom pohádky!

Však se už tenkrát v tom cvičival. A ještě raději, než v kuchaření. Vylezl někdy na hromádku písku, která stála v opatrovně na dvoře, aby si tam děti mohly hrát, a že bude kázat. Děti se honem seběhly, postavily okolo hromady a on jim kázal. Nejraději pohádky z bible, o Mojžíškovi, jak plaval v ošatce po řece, ve které byli krokodilové — jednou u nich jednoho ukazovali ve zvěřinci, který tam přijel —, nebo o Jozefovi, jak byl v té jámě a v žaláři a jak se potom stal z něho veliký pán, první po císaři pánu v celém království, a jak k němu potom ti zlí jeho bratři přišli a pěkně musili prosit. Nebo pohádku o Izákovi, jak ho chtěl tatínek obětovat na oltáři — hu! — a jak najednou sletěl anjel s nebe a chytil ho za ruku, když se už už na malého Izáčka rozpřahoval. Z toho míval Jarka vždycky velikou radost, že to tak dobře dopadlo, zrovna se vždycky hrůzou třásl, když si vzpomněl, kdyby tak ten anjel byl trochu zmeškal.

Děti poslouchaly Jarku raději, než když jim povídala v opatrovně Jarkova maminka nebo ve škole pan farář a pan učitel. Ať už vypravoval pohádky z bible nebo jiné, co znal od babičky Heranovic nebo z knížek. A v jaké vážnosti ho za to měly! Tak nikdo z nich nedovedl vypravovat. Jeho bratr Bohoušek byl tím kázáním jednou tak nadšen, že mu přede všemi slíbil — on zase chtěl být doktorem — že mu bude zuby trhat docela zadarmo. A ostatní, cizí, dívali se na Jarku jako na náčelníka, a co Jarka při hře navrhl, to se obyčejně také udělalo. Proto že také nedovedl nikdo z nich, jenom on, udělat z každé povídky honem hru, kterou potom děti hrály. Ale o tom jindy.

A teď zpátky k tomu kuchaření. Tu čokoládu tenkrát vařil docela dobře — stará Heranka mu, pravda, trochu pomáhala, ale jen tak maloučko, a potom svačili v průjezdě.

Seděli na zemi u dlouhé, nizounké lavičky, a každý měl před sebou malovaný, kamenný hrneček čokolády a u něho krajíc pomazanky s máslem a medem. Mluvili o ledačem: Kdo z nich umí nejlíp utíkat, kdo je nejsilnější, kdo má největší oči, a kdo ví co ještě. Vašík Šafránkův si vzpomenul při řeči, že jsou u nich v díře ve zdi vrabci, zrovna nade dveřmi u světnice, a že je za nějaký den vybere s oráčem Vinckem, a aby všichni k němu přišli, na zabijení. Jeho maminka že jim je upeče s vajíčky. A tak si povídali, a krajíce zatím zmizely, a čokoláda také. A tu nějaký jedlík prohlásil, on že by ještě kousek, a ostatní svědčili, oni že také. Ale tatínek s maminkou, když přišli se na ně podívat a poslechnout, co Vašík vypravoval o vrabcích, řekli, že už snědli dost, beztoho že snad krajíce byly pro ně trochu veliké. Že by si zkazili žaludek, a že by jim potom mazanka nikdy už nechutnala. A připomenuli ty Židy na poušti a mannu. Tu Jarka začal zase rozumovat — on rozumoval vždycky o všem možném. To že oni ne, oni že tak hloupí nejsou. A potom, chleba s máslem a medem, a zkazit si jím žaludek — co pak je to možné? Takhle krupkovou kaši, to ještě. Proč pak to tatínek nikdy neřekl, že teda aby ho nenutili, když jí nerad, a aby mu dali místo ní něco jiného? To Jarka hezky musel, ať mu chutnala nebo ne. Proč pak tu tatínek neměl strach o jeho žaludek? Ne, Jarka myslel, kousek malý že by přece ještě mohli dostat, když jsou dva svátky. Ale tatínek, tomu že on rozumí líp, a Jarka že tomu také bude rozumět, až bude větší, a že uvidí, proč nedostanou medové pomazanky tolik, kolik by snědli. Že jim z lásky nedávají, kolik by oni chtěli, a ne, že by jim nepřáli. A tak Jarka navrhoval, ale už trochu nesměle, aby to teda tatínek zkusil, a dal jim, že se bude vidět, kdo si zkazí žaludek a kdo ne. On že strachu nemá. Jenže tatínek o tom nechtěl ani slyšet, a že už ať si jdou hrát do zahrádky, ale aby dali pozor na stromky a na květiny, nic nepošlapali a nepolámali.

Jarka se na tatínka trochu rozmrzel, že byl takhle lakomý. Proč pak to nezkusí a nedá jim, má asi strach, že by prohrál. Vymlouvat se zkažením žaludku, a že on, Jarka, tomu nerozumí, že až bude větší! Nebyl už dost veliký? Na osmý rok už mu šlo, uměl z celého oddělení ve škole nejlíp číst, — starý pan učitel to jednou o něm řekl, když Jarka nebyl ve škole, a dával ho ostatním za vzor, co se čtení týče. Knížek už přečetl Jarka hezkou hromádku, a teď najednou, a před dětmi, tomu on že nerozumí. Ale nejvíc ho rmoutilo, že snad děti, až přijdou domů, budou pomlouvat, že jsou u nich lakomí, že by byly ještě jedly, a oni že jim nechtěli dát. Jarka se vskutku styděl. Nazve si na slavnost kamarády a teď tohle! Taková hanba!

(Dokončení.)

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

— Ivane Nikolajeviči, nepravím, že jsem poprvé z Ruska na Sibiř přišel pro nic. Tenkráte jsem skutečně z vlastní hlouposti se od otce odtrhl a spojil se s takovými lidmi . . . No, ale za to nyní — jsem se sem dostal pro nic, ubezpečuji vás! Pro svou povahu ovšem. Můžete sám viděti, že mám srdce neklidné: nesnesu, aby jakýkoliv křikloun (velice významný pohled v stranu Petinovu) se nade mnou vypínal. Raději ať mne zabije, nebo já jeho! . . Když jsem byl osadníkem v Jenisejské gubernii, obchodoval jsem drobnostmi. Nakoupíš si, víte, různého laciného zboží, kartounu, skleněných korálků, jehel, náušnic, prstýnků, a chodíš s košem po vesnicích a vyděláváš si od ženských chleba.

Tak jednou přijde ke mně ten . . . zabitý: „Dovol mně, Koljo, abych chodil trochu s tebou, a naučil se prodávat. Jak jsem starý člověk, v těchto věcech ničeho nesvedu.“ — A já, musím vám říci, znal jsem ho málo do těch dob a přiznávám se, že mi nebyl milý: takový nehezký pohled měl, nevlídný . . . Ale myslím si: co je mi do toho? Cesta není moje — ale boží! — Pojď, pravím, jak chceš. V pondělí se vydám na cestu. —

A to bylo v sobotu. V pondělí časně zrána přijde ke mně už také s košem na ramenou. Šli jsme a chodili tak asi týden spolu. On jde za mnou a stále mlčí. Ale tu začne najednou sám pro sebe vrčet, že špatně jdeme, ne tou cestou, kterou máme jíti. Nevšímám si toho, nanejvýš řeknu: „Nejsme, strýčku, svázáni; když se ti nelíbí, — jdi si svou cestou.“ Umlkl.

Mívám na cestě vždycky při sobě lévolvert. Bez něho jsem nechodil. V předvečer vraždy nocovali jsme u jedné známé vdovy. Ráno jsme se probudili, a já si objednal snídaní; sednu si k jídlu i jeho zvu, toho zabitého. On odpírá: — Nechci, — praví. — Pročpak jsi, dědečku, tak zasmušilý? — táže se ho hospodyně. — I to jen tak. Měl jsem divný sen: jakoby mnoho sněhu napadlo, a na cestě, po níž jsem šel, ležela břevna. — Ano, — odpověděla hospodyně, to je sen, o němž nelze říci, že by byl z příjemných snů. — Tak jako nyní slyším, Ivane Nikolájeviči, tato slova: — „Sen, o němž nelze říci, že by byl z příjemných snů.“ A nač se mu takový sen zdál v tu noc? Snad duše jeho cítila něco takového?

— Nu, vypravujte dále.

— A v tu noc napadlo právě vysoko sněhu, div ne po kolena. Tak jsme se vydali na cestu. Já napřed, jako vždy, on vzadu. Nevyšli jsme ještě ani za pastviště, on se začal hádati. — Kudy, jdeš? praví.

— Já říkám: Na Lesní. — Hlupáku, Lesní neleží naprosto na této cestě, nýbrž na té — a ukazuje mi na pěšinku sotva viditelnou, po níž mužíci jezdívají do lesa pro dříví. — Jdi si, pravím, [illegible] a já se půjdu svou cestou. On chytil mne za koš: Ty, co pak jsi stále tak hrubý? Už mne to omrzelo [illegible] Já se obrátím: Nech mne na pokoji, neuváděj mne v pokušení. Já mám tebe již také dost. To znamená, že nejsme více soudruhy. Jdi ode mne. — A chci odejít. On všecek bez sebe chce mi zabrániti. — Jdi, praví kam starší velí. — Tu jsem vytáhl levorvert: Hleď, kdo je u mne starší! Jdi s cesty, ty nestvůro! On se ohnal holí, no a tu jsem vystřelil . . . Dívám se — on sebou jen na zem plesknul. Koule ho trefila přímo do levé bradavice . . . Štípal jsem ho — mrtvý. Odvlékl jsem ho stranou cesty, zasypal trochu sněhem a šel dále. Sotvaže sejdu s kopečka, známý mužík mi jede vstříc: „Jaký pak výstřel to tu byl, Luňkove?“ — „Nic jsem neslyšel, pravím; patrně se ti to jen zdálo.“ Šel jsem ještě dále — ještě několik mužíků potkám. Srdce se mně tak usedalo a krví se zalívalo. Nu, nyní jsem ztracen, myslil jsem si! Musím se schovat! — Prodal jsem rychle koš vzal si cizí pas a ujel na sto verst od onoho místa.

Jenomže právě ten pas mne zahubil: Člověk nespolehlivý mi ho dal. Zavřeli mne a přivezli do okresu. Zavedli mne, kde mrtvý ležel. — „Je-li to ten, tážou se, kterého jsi zabil?“ Podíval jsem se, podíval na něho . . . Leží, jako živý: brada prošedivělá a na hrudi maličká ranka . . . Vzal jsem ho za bradu a obrátil ho tak k světlu. Ještě jsem se podíval, podíval . . . Ale tu jsem se rozehnal náhle nohou a tak jsem ho kopl do podbradku špičkou: „Jen pro tebe dostanu se tam, neřáde!“ Nu tu mne chytili, odvedli a protokol sepsali.

— Proč jste se, Luňkove, dopustil takové ohavnosti? Zabil jste ho pro nic za nic a ještě jste se mrtvému rouhal?

— Vzteku, Ivane Nikolájeviči, nepřemůžeš. Do dneška, když si na něho vzpomenu, všecek se zachvěju. Jednou se mi ve snu ukázal . . . jedinkrát pouze za celá léta . . . Přijde, stojí a hledí na mne . . . „Proč pak jsi přišel, tážu se“. Mlčí, pouze bradou na mne třese — tak upřeně hledí. „Ah, ty podlý, pravím, ty se mi budeš ještě posmívat?“ Chytím sekeru a pustím se za ním. Zmizel. Od těch dob, co utekl, nepřišel už. Vždyť mne za tu trochu vynadání odsoudili tak příliš přísně; což pak by mi byli dali třináct let po úplném přiznání?

— No a teď povím já svoje mínění, — začal Čirok, když vypravování skončeno. — Všecko to je lež. Tak jsi nezabil stařečka, nýbrž pro koš jsi ho zabil.

— Ano, pro koš, jak pak! Našli u něho, když ho

zlvihli všecko tak a v tom samém stavu, jak to bylo košík se zbožím, peněz čtyři ruble a 90 kopějek.

— Povídej si! Já tě znám . . .

— Velice mne znáš! Přivedu ti svědky z krásnojarských a z Algačí i z Aleksandrovské centrály. Ostatně nač daleko choditi? Zde se třeba u Stěpky Čeldončíka zeptej.

— Jsem také krásnojarský — vykřikl náhle Petin: — mohu být také svědkem. Rozumí se, že zabil starce za koš.

— Tebe učiním neškodným, — klidně mu odvětil Luňkov: — ty jsi můj nepřítel. Ty můžeš na mne ještě nějakou novou vraždu vyzraditi.

Všichni se rozesmáli. Petinovi nestačilo vtipu, aby pokračoval ve svém křivém svědectví.

— A za co dostal jste se dříve na Sibiř? — doptával jsem se Luňkova.

— Dříve, Ivane Nikolájeviči, za věc, — odvětil hluboce vzdychaje, — při níž musím přece jen sama sebe viniti, nikoliv osud.

— Nu, vypravuj, krajánku, souvisle, — poznamenal Sokolcev — tady tě již nenechám selhati. Právě jsem v tu dobu utekl z Kary a byl jsem přiveden na voroněžský zámek k vyšetřování.

— Co bych lhal — smutně odvětil Luňkov — nežli lhát, raději ani nemluvit.

— I poprvé jste byl, Luňkove, odsouzen za vraždu?

— Kdepak, Ivane Nikolájeviči! Tak za různé hlouposti . . .

— Jakže! ty se opovažuješ zapírati, hulváte? — vrhl se na něho hrozivě Petin, vypouliv oči a zaťav pěsti. — Cožpak jsi mi sám nevyprávěl v šestém čísle, že jsi děvčátko zabil?

— To já nepočítám, — odvětil chladnokrevně náš obviněný: — to byla hloupost dětinská, na níž není třeba vzpomínati. Pro ni nebyl jsem odsouzen.

— Přece však . . . Jak jste ji zabil?

— Železnou šínou uhodil jsem ji z nenadání do spánku . . . Ale nač potřebujete vědět takové hlouposti, Ivane Nikolájiči?

— Co to mluvíš, trdlo, že z nenadání a sám jsi vyprávěl, že to bylo pod mostem? Odkud bys byl vzal železnou šínu?

— S tebou nemluvím, krásnojarský otevřhubo! Budeš-li všecko zvídat, brzo sestárneš.

— Já již vím, proč děvčátko zabil — vmíchal se opět Čirok do hovoru: — chtěl ji znásilniti a ona se nechtěla dáti.

— Tak, jak pak to! Mně bylo celých třináct let a jí deset. Ty toho víš!

Vida, že Luňkov nechce z jakési příčiny vypravěti tuto příhodu, omezil jsem se na otázku, proč nebyl za to odsouzen, i dostal jsem odpověď, že vina jeho na vraždě nebyla vyzrazena a mrtvola děvčátka že nalezena byla, až zima minula.

— Nu, dobře. Vypravujte, za co jste byl odsouzen poprvé.

— Vidíte, Ivane Nikolájeviči, já jsem se obíral duchovní částí . . .

— Jak to duchovní?! Vždyť jste pravil, že otec váš byl izvoščíkem?

Společný smích celé komory byl mi odpovědí. Sám Luňkov se zachechtal.

— To jest, chodil jsem po kostelích . . .

— Modliti se k Bohu — doložil Sokolcev, — víte sám, že náš Voroněž byl od starodávna bohat chrámy a že slyne zbožností.

Všichni se opět zasmáli. Pochopil jsem konečně, oč se jedná.

— Jenom že je třeba, Ivane Nikolájeviči, abych vám svůj život vypověděl od začátku, — pokračoval Luňkov a přijal zase vážný, ba smutný výraz. — Otec můj zabýval se obilním obchodem a také stanoviště vozků měl. S počátku jezdil sám starší bratr se šeďkami. Začal se však spouštěti. Za vínem a za ženskými. Jednou mu ze msty koňům ohony uřezali. Otec ho za to silně sbil. Podruhé zase přišly k němu známé slečny a prosily ho, aby je provezl. A koním právě před tím pouštěli žílou. Bratr zapřáhl a jel. Koně se uhřáli, spustila se jim krev a tak padli dva nejlepší z koní otcových. Och, jak bil tehdy otec bratra, až hrozno vzpomenouti. Přikoval ho řetězem za ruce k břevnu, břevno zavěsil ke stropu, kam se kolíbka věší a celé tři hodiny ho chomoutníkem švihal. Oddechne si a zase začne bít. Byl by ho utloukl do smrti, kdyby matka nebyla sousedy svolala na pomoc. No, ale bratr se nenapravil. S jiným izvoščíkem obral jednoho pána, sebrali mu sto rublů na penězích, zlaté hodinky, kožich a dobré boty a propustili ho živého. Na druhý den začalo pátrání po městě, ale usvědčiti jich nemohli. Jenom otec brzo podle hodinek poznal, že to bratr udělal. S počátku chtěl je zanésti na policii, ale matka mu to vymluvila. Tvrdě zbil zase bratra, ještě surověji, než poprvé. Potom, když bratr ozdravěl, odešel od otce a se svou milenkou otevřel si malou krčmu. A tam se docela zapletl; dostal se brzo na Sachalín . . . Tenkráte začal jsem já jezditi na stanoviště. Matka v tom čase zemřela a otec oženil se podruhé. Doma se hůře žilo, a já začal jsem se také kaziti.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne [illegible] května 1904. Číslo 17

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

NÁMOŘNÍ ÚTOK.

(Ze soukromého dopisu jednoho z obhájců Port-Arthuru.)

Jsem velitelem části opevnění na Elektrickém útesu. Moje dvě baterie, jedna výše, druhá na srázu níže, při každém japonském útoku zasypávány jsou granátovými střepy. Střely trhají se bez konce a s pekelným praskotem před námi, nad námi, za námi. Jsme však klidni a myšlenka na smrt ani nám do hlavy nepřichází. Jak se jen nad naší baterií první bomba roztrhne, vše zmizelo! Zapomenuty sny, touhy, smutek i radosti a zůstal dojem nevysvětlitelného, sladkého klidu, který nás neopouští do konce boje. Jen — zuby nám trnou; nejspíše naše ušní nervy jsou příliš otřásány.

Dovolte, abych Vám vylíčil, pokud to dovedu, dojmy své při bombardování dne 9. února, jež zvláště utkvělo v mé paměti:

Byl krásný, jasný den a teplo. Moře bylo klidné a vzduch chvěl se ve zlatých paprscích jarního slunka. Bylo asi 10 hod. dopoledne, když v dáli, na obzoru, ukázaly se jakési tečky. Blíží se, rostou. Jedna, dvě, tři . . . patnáct. Tečky mění se v čárky; blíží se, blíží . . . ze šedivých staly se hnědé. Jsou ještě daleko — 15 verst. Teď již jen 12, 11, 9 verst . . . Bělounký mráček . . . Bum . . .! Čekáme, zvědavě čekáme, kam střela padne. Naše baterie visí nad propastí, 40 sáhů nad mořem. Pod námi admiralský obrněnec „Peresvět". Třásk! před jeho okrajem. Sloup vody zvedl se vysoko, zazářil na slunci a zvrátil se na palubu. Poplach mezi námořníky. Druhý obláček. Kam ty? Nad hlavou nám zasupěl granát a rozbil se strašným třeskem o skálu za námi. Třetí obláček. Ošklivá minuta. Těla necítíte, stalo se věcí vedlejší a duší žene se orkán myšlenek. Zůstává jistota: Vždyť jestli dobře střílejí — tak to sem vletěti musí. Nejdřív střela padá před cílem, potom přelétá, potom rozdíl se dělí na polovic a budeme ji míti zde. Vždyť tak je to u nás, u Japonců i u všech ostatních národů a říká se tomu „přicíliti se". Bác! Zrovna do srázu před námi. Teď začínáme také my. Co se děje, těžko líčiti. Moře, bílé, přímo kypí pod střelami; povelů není slyšeti, křičíte chraplavě vojákům do uší a cítíte, že tu živelní sílu překřičeti nelze. Více než 150 děl vrhá své smrtonosné střely. Divoké jejich hřmění, dým, pára a prach naplňují vzduch. Najednou zoufalý skřek — granát utrhl nohu našemu vojáku. Krev, zdravotníci s nosítky . . . Cítím, že mě někdo béře za rameno. Obracím se — bledý voják. Rty se mu třesou, chce něco říci, ale jazyk nechce poslouchati. Ukazuje mi prstem dolů. Hned jsem poznal, že se na mé dolejší baterii něco stalo. Mám dole malou baterii rychlostřelných děl, takových malých a úhledných! Ti milí tvorové za minutu vrhají 60 kartáčů t. j. 60 × 200 = 12.000 kulí; slouží k ochraně proti vylodění. Běžím dolů, přede mnou strašný obraz. Střely praskají jako rakety na slavnosti, střepy sviští, syčí, zvoní; dým, čoud, kusy hlíny. Mezi děly a lidmi roztrhl se granát. Jeden vojín leží s vyhřeznutými vnitřnostmi, druhý s rozbitou hlavou, třetí blábolí cosi [illegible] střepiny zaryly se mu do lebky. Jedno dělo zlámáno jako stéblo. Smutný, hrozný obraz, a krev, všude krev. Dal jsem sebrat zabité i raněné a spěchám nahoru. Tam totéž peklo jako dříve . . .

Ale vše má svůj konec. Nastoupil i konec boje. Japonci zmizeli na obzoru. Dým se rozešel, slunce zazářilo, ale nad čím . . .

Hledím otupěle kolem a začínám pociťovati strašnou únavu . . .

Z UPOMÍNEK NA ŠVÝCARSKO.

— — — — Za svěžího jitra jsme vyjely údolím Rhôny. Společnost, skládající se většinou z Angličanek, byla veselá, zábava nenucená — ledové dcery Albionu roztají při podobných příležitostech. Teplé počasí nás vlákalo do lehkých halenek: každá svítila jinou barvou, tak že jednotlivé vozy měly vzhled pestrých záhonů květinových, aneb reklamních vozů konfekčního závodu — přimyslíte-li si rozmanité, hezké i šeredné kloboučky. Přední

vůz byl skladištěm holí, [illegible] s prosaickým proviantem atd. atd. Vesele se brala naše karavana směrem k Aiglu. Ptáci nás provázeli svým štěbetáním, sněžné vrcholy majestátních Alp, ozářené prvními paprsky vycházejícího slunce, jakoby nás lákaly a pobádaly: „Pospěšte k nám, naleznete u nás klid, mír i občerstvení!“ Lidé na lukách udiveně ustávali v práci a v duchu se as tázali, z kterého necivilisovaného koutu země že přicházíme. Byli uvykli krásám své země, mezi námi však byly mnohé, jimž tamní příroda poprvé se zjevovala v celé své čisté nádheře — proto vyhlížely jsme dosti neduchaplně s nosíky k nebi zdviženými. Událo se při tom cos čistě anglického: do výrazů obdivu a chvály zavznělo kňouravé: „I'ai faim — I am hungry!“ atd. Jedna z vlastností, s níž se častěji setkáváme u obyvatelů Velké Britanie: nedávají se unést dojmy tak daleko, aby zapomněly na žaloudek.

V Aiglu jsme opustily údolí a šlo to dále příkrou cestou do vrchu. Dolů s vozů a otevřte oči; začíná milá, svěží krása horská! Povozy nás následují cestou vozovou, poněvadž mnohé z nás nejsou schopny unavující chůze. Uhněme na stinnou stezku, aby nám neprášilo do očí. Hleďme, i některým z otužilejších se zdá, že koně zbytečně jdou na prázdno a raději se smaží na slunci v prachu, než by namáhaly své nožky! Lenoši! Nezdá se vám, že i v životě mnozí raději se praží na pohodlné, ale zaprášené cestě víru světa, olupujíce se tím o nenahraditelné štěstí, jež skýtá stinná stezka vnitřního, duševního života? — Zanechme však meditací a dýchejme plnými doušky vonný vzduch horský. Cesta vede příkrou strání; na jedné straně se zdvihají holé, neb jen travou a křovím porostlé balvany, hluboko dole pak je slyšet temný hukot horské bystřiny, bojující s obrovskými kameny, jež se jí staví v cestu. Na protějších zelených stráních vidíme rozsety horské domky, chalety a vysoko nad námiční bílé hlavy valdenských Alp. Hle, co tu květin, v údolí neznámých! — Bravo! Sjel jste nešikovně! Pozor, terrain jest zde nestejný, potutelný, tráva vlhká! Opřete se pevněji o hůl, vždyť má železný hrot na dolním konci! A nyní dále vzhůru! Obraťte se zpět a vidíte údolí Rhôny. Nu, městečko Aigle nevyhlíží právě vábně; jest to malé, začernalé hnízdo; významnější jeho část tvoří starý zámek z dob vlády bernské. Obdivujte se spíše zářivé „Dent du Midi“, její sestře „Dent d'onze heures“, mohutným „Glaciers du Trient“ a ostatním jednotlivým částem horského věnce, jež vroubí údolí. Nebe jest jasné, slunce zaplavuje svými paprsky veškeren kraj. Zde vane chladivý větřík — chutě tedy na pochod! Tamto se vrhá stříbropěnný vodopád, tříště své křišťálové vody o skalní stěny, onde upoutá vaši pozornost skupina úhledných chaletů mezi stromovím — vždy opět něco nového.

Jakže — stoupáme již několik hodin — a naše slečinky necítí hladu, ni žízně? Nemožno! Hle, povozy se zastavují před malou originalní hospůdkou a z nich se ozývá ve všech toninách: „Soif — Durst — thirsty“ — každá svojí mateřštinou, tak to dovedou nejlépe. Není pomoci, zanechte vlastních požitků a pospěšte k svému stádečku! Vejděme do světnice a objednejme čerstvé mléko. Mezi tím co andílkové se občerstvují, prohlédněme si okolí. V jednom koutě sedí udatný obrance svobodné Helvetie, pokuřuje a statečně přihýbá z malé sklenky — snad na zdar vlasti. Kol čistého stolu bodří horalé všecci uhřáti rozpráví o lukách, dobytku a jiných denních otázkách pro ně důležitých. Zde sedí naši páni kočové při obvyklém ve Švýcarsku víně. Pozor, pánové, naši lenoši rádi by dojeli se zdravými údy — a cesta je místy závratná!

Pokračujme v cestě. Přibývá horka, a stezka se stává obtížnou. Tam vidíte již střechy domků v Sépey, tam si odpočineme. Než dojdeme, povím vám, co vím o Sépey. Není toho mnoho. Sépey jest místem výletním a léčební stanice pro osoby stížené chorobou plicní. Vesnice leží mezi svěžími lukami, na břehu divokého potoku, jenž má dnes kalnou vodu. Najdeme v Sépey jedinou větší budovu, t. j. „Hôtel des Alpes“; tam uvedeme naše slečinky, aby se posilnily k dalšímu pochodu. Zanecháme tu povozy a půjdeme výše pěšky. Oběd sestává ze studeného masa, chleba, másla, vajec a nezbytného pro Angličany čaje. Usedneme v malé zahrádce za domem, odkudž můžeme volně pozorovat okolní krajinu. Brzy se kolem nás kupí zvědavci z vesnice — lidé jsou všudy zvědaví — a činí naivní, nejapné poznámky. Děvče, jež nás obsluhuje, jest úslužné, bodré, bravá horalka a dle tamnějšího zvyku oslovuje učitelku „Madame.“ Hm, to mi lichotí! Jak pěkně a vábně to zní: „Poroučí madame to neb ono —“ „Madame může odpočinout nahoře v pokojíku.“ Cítím se hned o hlavu vyšší.

Pospěšte s tím prosaickým obědem! Kéž jsme měsíčany, kteří dle Sv. Čecha se občerstvují vonným dechem květin a křišťálovou rosou. Jak mnohem dokonalejší byl by život bez kuchařek a podobných dnes nepostrádatelných členů lidské společnosti. (Než jsme ráno vyjely, pohádala se řiditelka s kuchařkou.) Začínáte znovu? Rychle, kdo jsou hole? Na pochod!

(Dokončení.)

VIDI:

„ŠTASTNÉ DĚTI“.

Seděly ve třídě namačkány v parnu jasného ервnového dne. Tam, kde jindy mačkalo se jich při vyučování devadesát, tísnilo se jich pojednou přes půl druhého sta. Čekaly, brzo-li dojde na ně řada, aby vyšly potichu, dva a dva do sousední třídy, kde té chvíle odbýval se slavnostní akt: Náboženská zkouška. Potily se vedrem, lapaly vzduch otevřenými ústy, snažily se přesedávat, ale mačkaly tím více sváteční obleky, kterými je matky k slavnému tomu dnu vyzlobily. Učitel, který měl nad nimi dozor, otevíral všechna okna i dvéře otevřel, aby vzduch více proudil — nic naplat. Pot a výpary ze stošedesáti dětských těl činily ovzduší ve třídě nesnesitelným, tak že každé chvíle musel vycházeti na chodbu, by se o něho mdloby nepokoušely. A děti seděly tiše, jen pot otíraly a otevřenými ústy vzduch lapaly a tichounce, opatrně přesedávaly. Byly to samé děti sedmi až devítileté a očekávaly okamžik zkoušky se srdci plnými nepokoje, bázně a strachu. Pan vikář sem přijel, z daleka přijel pan vikář, aby je vyzkoušel. Věděl sice každý ten malý človíček, kterou otázku mu velebný pán při zkoušce dá, vždyť šest neděl napřed hodinu co hodinu to s nimi dřel a na papírku měl napsáno, který z nich dovede kterou otázku zodpovídati. Než přece! Před panem vikářem odpovídat! Vždyť on je něco neskonale většího než pan učitel, než pan řídící, než velebný pán! Tak něco blízkého nebi je, tak jako polosvatý. Jako apoštol! Tak jim ho vylíčil pan katecheta, že v dušičkách tetelila se jim úzkost, jak před ním budou stát a mluvit! A dívat se mu do očí! Ach! — Již přes hodinu tu seděly v tom horku a před tím byly tak dlouho v kostele, kde pan vikář měl slavnou mši. A potom byla snídaně u pana řídícího, ta trvala půl hodiny a teď je zkoušena první třída.

Konečně! Ve zkušební síni ozvaly se hlasy. To děti začaly: „Ve jménu Otce —“ a dále, až přenodlily se zdlouhavě, skoro po slabikách odzpívaly celý „Otčenáš“. Pak zavrzly dvéře a děti slyšely, jak vyzkoušená třída po špičkách v pořádku vycházela, slyšely hlas napomínajícího učitele a již viděly ve dveřích červenou, do mokra zpocenou hlavu pana řídícího, jenž kynul dozírajícímu učiteli, aby děti vyvedl. Tu chvíli zatloukla jim srdéčka, že nebýti hluku, který ztropily vstáváním, bylo by je bývalo slyšeti hlasno tlouci.

Vystupovaly. Zbylé třídě třetí se odlehčilo.

Po špičkách, se zatajeným dechem vstupovaly do vedlejší třídy, se sklopenýma očima klaněly se směrem, kde ve skupině pánů stál pan vikář.

Ach je! Pan starosta tu byl, skoro všichni páni učitelové, pan řídící, pan dozorce školní, a tam vzadu, v posledních lavicích seděli tatínkové jejich a maminky, kteří přišli poslechnout, jak miláčkové jejich budou hezky odpovídati. S úsměvem vyhledávali smělejší drahé ty, známé tváře, jiní bojácně vstupovali do lavic, jak jim pan učitel ukazoval a ani očí nechtěly pozvednout, ač tu bylo tolik nového a krásného!

Stůl pokrytý pestrým ubrusem ze salonu paní řídící a na něm ve váze skvostná kytice, kterou na přivítanou podalo panu vikáři jedno děvčátko z první třídy — Mařenka Válová. Však její maminka seděla tam vzadu na kraji lavice všecka ještě blažená nad povedeným přivítáním. Byla sice chudá maminka Mařenky Válové, velice chudá, ale když už velebný pán tak ji poctil, že Mařence, která byla nejlepší žačkou z celé první třídy, svěřil přivítání, nedala se zahanbit. Za celé tři zlatky koupila Mařence pro pana vikáře kytici s hedvábnou manžetou, a nové šaty Mařence pořídila, bílé, skládané, že vypadala jako andělíček. Však se jí taky radostí zalily oči. Když Mařenka přivítání odříkala, a pan vikář ji po vláscích ji pohladil a dal jí obrázek, takový hezký obrázek, ne ledajaký, ale jako se na poutích prodávají po třech krejcařích. — Takovou radost měla, že když jí ho Mařenka k uschování přinesla, zbožně jej políbila.

Konečně děti se rozsadily. Velebný pán, ten „jejich“, co je učil náboženství, oddělil se od skupiny a šňupnuv si, řekl jim „Vstaňte!“ Vstaly a začaly zvolna, slabikovaně odříkávati „Anděle boží“.

A teď to začalo.

Velebný pán vyndal z kapsy papírek a zavolal: „Bártová!“ a když Bártová, nejlepší školačka druhé třídy se postavila, dal jí otázku. A Bártová, hezounké, bledé děvčátko, se světlými, jemnými vlasy, začala tichounkým hláskem odříkávati. Odříkala dobře, velebný pán spokojeně si šňupl, pochválil ji a pan vikář se usmíval a kýval hlavou. A tak to šlo dále. Měl jich velebný pán na papírku deset napsaných a ti byli pořád voláni, nejvíce Bártová, a všichni pořád dobře odpovídali. Ostatní, co vyvoláváni nebyli, se hezky slušně hlásili dvěma prsty, které pozvedaly do výšky očí a hlásily se na každou otázku, třebas jí ani nerozuměly, nebo neznaly na ni odpovědi. Velebný pán je tomu tak naučil a ještě před zkouškou ten den jim povídal, jestli některý se nebude hlásit, že ho — A ukázal jim vařečku, kterou v rukávě nosil do školy a kterou je vyplácel.

Skoro půl hodiny tak odpovídala Bártová s ostatními devíti žáky a maminka její, která také seděla vzadu, radostí plakala. Velebný pán ji sám zval na zkoušku, aby přišla dcerušku poslechnout. I jiné matky pozval, vesměs těch dětí, které měl na papírku poznamenané, a které stále odpovídaly. A velebný pán pořád spokojeně šňupal, pan vikář stále vlíd-

ně kýval hlavou, a ze zadních lavic bylo slyšeti pomrkávání blažených maminek.

Než pojednou — vše začalo vypadat jinak. Sice se děti stále hlásily, ale už neodpovídaly. Velebný pán přestal šňupat a začal se potit, vyvolával hned Bártovu, hned jiného z oněch devíti, ale nikdo ani nehnul. Velebný pán pomáhal, odříkával celé odpovědi sám, vyvolaný slovo za slovem za ním, ale samostatně nikdo ani pyskem nehnul. Pan vikář přestal pokyvovati hlavou a popotahování v zadních lavicích umlklo. Po třídě rozložilo se trapné ticho, rušené jen zlostným hlasem velebného pána a slabounkým, papouškujícím hlasem vyvolaného dítěte. — Velebný pán byl s naučenými otázkami hotov dříve, než jak si vypočítal. A pan vikář ještě nevstával. —

Než, pan vikář byl moudrý pán. Rozpaky páně katechetovy nebyly mu nesrozumitelné. Popásl se na nich — pan katecheta byl ještě jenom kaplanem — ale ne dlouho. Vstal a sestoupil od stolu a pokynul vlídně velebnému pánovi, aby odstoupil. Velebný pán z hluboka si oddychl a tak se zapomněl, že rukávem kleriky přejel spocené čelo a celý obličej.

Děti ani oddychnout si netroufaly. Pro ně nastával teď ten nejposvátnější okamžik. Což bude-li se pan vikář ptát? A pan vikář již začal. Pochválil dětičky, že moc hezky odpovídaly — dětem zahořely oči, nejvíc ovšem Bártové a druhým devíti — a najednou se zeptal:

„No, a jestli pak tadyhle (pan vikář měl ve zvyku říkat stále „tadyhle“, „tudle“ — „tento“), dětičky, víte, které my jsme víry?“

Děti se všechny hlásily dle předpisu. (Velebný pán ze zadu na ně mrkal.)

„No, to mne, tadydle, tento, dětičky, tuze těší, že to všechny víte. Tak nám to pověz, Bártová!“

Bártové zapálily se tvářičky, vstala, mlčela.

„No,“ pomáhal pan vikář, „my jsme víry — no — no — jaké jsme víry? Tadydle ten nám to poví tak hezky se hlásí.“

Zahanbená Bártová se slzou ve velikých očích si sedla a vyvolaný klučík v první lavici se postavil.

„No — jaké jsme víry?“ opětoval otázku pan vikář. „No, tak, tadydle — teda — říkej — my jsme víry — no — no“ nutil z klučíka namáhavě.

Klučík vysokým hlasem kurážně odříkal po vikáři: „My jsme víry —“ a zarazil.

„No — jaké jsme víry? My jsme víry — no — no —“

„Nóbl!“ — vyhrkl zoufale klučík, synek bohatého statkáře.

V posluchačstvu ozval se špatně utajený smích, velebný pán se mračil, klučík stál jako odsouzenec a pan vikář se zlobil.

„Ale — ale, tadydle, co pak jsi to řekl?! No tak vám to teda povím. My jsme víry katolické. A vidíte, tento, dětičky, jsou ještě jiné víry na světě. Je ještě víra židovská a evangelická a ještě jiné a jiné. No, — a tadyhle, která pak z těch věr je nejlepší? Co myslíte? No tak, ty tam!“

„Nejlepší je víra, nejlepší je víra židovská —“ odpověděl zpívavým hlasem vytáhlý klučina.

„Ale, tento, tudle, tadyhle, ale, ale — ne židovská, ale katolická,“ opravoval pan vikář tak rozhorleně, že zapomněl ubohému provinilci dát znamení, aby si sedl a ten zůstal jako na pranýři stát až do konce zkoušky.

„No, vidíte — dětičky — já vám to vysvětlím. Tadydle — šel sedlák na trh a tam koupil za sto šedesát zlatých krávu. No a tudle šel tam taky druhý sedlák a taky si tento koupil krávu. Ale jen za stodvacet zlatých. A šel tam taky třetí sedlák a tudle si taky koupil krávu. Ale ještě lacinější. Jen za osumdesát zlatých. No tak a co myslíte, která ta kráva byla nejlepší?“

Ruce všechny vzlétly až nad hlavy.

„No tak — ty tadydle!“

„Nejlepší byla kráva ta, co byla za stošedesát.“

„No dobře, dobře. Tak vidíte děti. A jako byla nejlepší ta kráva za stošedesát zlatých, tak je taky naše katolická víra nejlepší! — Tak si to hezky pamatujte — a teď vstaňte, pomodlíme se!“

Spadl dětem kámen se srdcí. Zmalátnělé, hladové, upocené, s rozpálenými tvářemi, vstaly, pomodlily se zase zpívavě „Věřím v Boha“ a vycházely tiše, po dvou, aby udělaly místo třídě třetí. A když třetí třída přišla a se usadila, opakovalo se totéž, jenom s tím rozdílem, že velebný pán, který zkoušel, nepřišel do takových rozpaků jako ten před ním. Neboť ve třetí učil náboženství pan farář a pan vikář vstal ještě dříve, než pan farář byl se svým papírkem hotov.

Jen doslov byl jinačí.

Ptal se pan vikář, jaký je Duch svatý? Stálo to hodně mučení, než si odpověděl, že „neviditelný“.

„No a jak pak, tadyhle, dětičky, jak pak to je neviditelný? No, já vám to teda vysvětlím. Tak se tudle podívejte. Já dám tadydle tu ruku sem do kapsy u kalhot. A teď mi, tento, řekněte, co tam v té ruce držím! No tak, tadydle ty!“

„Šrajtofli!“ — vyhrkl klučina.

„Ba ne. Tadydle ta!“

„Vy tam držíte šnuptychl!“

„Ba ne. Tadydle ten.“

„Vy tam držíte nůž.“

„Ba ne. No tak tadydle vidíte, jako nevidíte, co držím v ruce v té kapse, tak ani nevidíte Ducha svatého. On je neviditelný. Tak si to, tadydle, pamatujte.“

A přišla na řadu čtvrtá a po ní pátá. Na konec vysvětloval dobrý pan vikář Trojici boží

„Tak to vidíte, tadydle, no tak — je to divné, viďte, že jsou tři osoby a přece jedna osoba. No — tadydle, já vám to tudle vysvětlím. Co je to? Jsou to tři věci a přece je to jedna věc? — No nevíte? Tak tadydle tento, jsou to vidle. Na těch jsou tři zuby, vidíte, no a tadydle — přeci je to jedna věc. A tak jsou tři božské osoby — jedna osoba. Tak si to tadydle dobře pamatujte.“

A pan vikář obrátil se ke stolu, ale v tom již zastoupila mu cestu dívka v růžových šatičkách, hezká, vyspělá již, nejstarší a nejhodnější žakyně páté třídy. V ruce kytici s modrou hedvábnou manšetou (ta od Mařenky Válové měla manšetu růžovou) a zvučným hlasem začala říkati poděkování:

„Veledůstojný jemnostpane —“ a tak dále, jak ji tomu v horlivosti naučil její třídní pan učitel.

A zase velebný pán spokojeně šňupal, pan vikář kýval vlídně šedivou hlavou a ze zadní lavice rozléhalo se hlasité popotahování.

Dívka přeříkala, pan vikář pohladil ji po hlavě, se zalíbením podíval se na krásnou její tvář a silnou, vyspělou postavu, sáhl do náprsní kapsy a podal děvčeti tenounký sešitek.

„Tak, děkuji ti, děvčátko, děkuju, tento, tadydle, hezky jsi to říkala a tadydle tento si vem na památku.“

Pan vikář šel na faru. Zvony zněly, děti od školy až k faře tvořily špalír. K vůli tomu ještě musely po zkoušce čekati ve třídách. A před školou stál hlouček blažených rodičů-posluchačů.

„Takovej krásnej vobrázek, takovej krásnej vobrázek,“ opakovala už asi po desáté maminka Mařenky Válové.

„No, ten jí toho nasypal za tu kytici,“ rejpl si občánek, jehož synek ani neodpovídal. „Za tři nový vobrázek —“

„Ale takovej krásnej. No, a třeba za tři nový —— kde by se jich jemnosťpán nabral — to je ňákejch škol, kam přijede. To nemůže dávat za zlatku! Kam by přišel?“

„No a naše Růženka dostala takovou pěknou knížku,“ povídala trochu kysele paní Moravcová, matka oné velké dívky, která říkala poděkování.

„Prosím jich, ukážou!“ žádal nespokojený občánek. „No, to je teprva present! První sešit ňákýho říkání — to dostal nejspíš na ukázku a zapomněl to vrátit. Je na tom cena šest krejcarů.“

„Ať, ale na památku si to Růženka nechá.“

„Jo, to von dělá dycky tak. Takovejch sešitů už rozdal. Von prej si je schválně k vůli tomu nechává!“ dodal jiný občan, patrně také nespokojený s nevyvoláváním svého synka. —

V. L. LIBERTÉ:

VLÁDA TMY.

Nedávno proběhla novinami zpráva, že v kterési vsi moravské zavraždil dvacetiletý tovaryš tkalcovský svoji mistrovou i s dítětem u prsu.

Motiv vraždy — loupež!

Tovaryš věděl, že mistrová má uschováno sedm zlatek. Když je náhodou přepočítávala, neodolal lakotnosti a provedl děsný zločin.

Dvě vraždy pro sedm zlatek! Může býti spácháno něco surovějšího? Noviny bez rozdílu odsoudily tovaryše jako vyvrhele a lidská spravedlnost na něm provedla starou svoji zásadu: Oko za oko, zub za zub! Nezáleží na tom, byl-li vrah oběšen nebo na celý život zavřen do žaláře k pozvolnému umírání, jisto je, že skutek jeho nezůstal bez pomsty ...

Kolik lidí se však zamyslilo a pravilo ke svému rozumu nebo ke svému srdci: „Jak musilo býti zanedbáno vychování tohoto tvora!

Jak bídný musil býti jeho výdělek, když u něho znamenalo sedm zlatek celý poklad, hodný toho, aby jej skropila krev dvou lidí a život třetího dán do pochybné sázky!

A kdo měl v tom případě seděti správně na soudné stolici?“

V TATRÁCH.

Nad Tatrou prý blýskávalo —
možná, za onoho času,
dnes už se tu blýská zřídka,
hromu neuslyšíš hlasu.

Po košicko-bohumínské
od Berlína vlaky hbité
přijíždějí časně z rána,
když vy, bratři, ještě spíte.

Přijíždějí, odjíždějí —
něco vážného se děje,
bodrá mládež bezstarostně
na vysokých horách pěje.

Písně, tatranské vy písně,
dovršila se již míra,
při veselých vašich zvucích,
srdce se nám úzko svírá!

Krásné kroje, krásné zvyky,
jenž z jiné doby lidské — — —
Od Berlína signalují
konec éry idylické

Pišta.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Včeličky.

(Dokončení.)

Moc ho to bolelo, tahle tatínkova lakomost. Byl přece takový hodný, ten jejich tatínek. Hrát si uměl s dětmi jako nikdo jiný na celém světě. Do postele si hochy brával a hrál s nimi na hastrmana, a někdy na Ježibabu a hromadu jiných her ještě si uměl hrát. Na toho hastrmana, to se hrálo takhle: Ráno, když si tatínek někdy trochu přispal, skočili hoši s postýlky a k tatínkovi, neoblečeni, jen tak v košilkách. Tatínek ležel se zavřenýma očima, ale nespal, prý přemýšlel, co bude ve dne dělat. Hoši tedy přišli k jeho posteli, chvílečku tam stáli a šeptali: „Hastrmane, Hastrmane“ a v tom najednou Hastrman: „Hou už tě mám“ a už byl jeden z nich ve tmě pod vodou. Jenže ta voda nestudila, ale byla hezky teploučká a pěkně hřála. Byla to tatínkova peřina. Anebo byl tatínek Ježibabou a zavřel děti do komůrky — stisk je pod peřinu mezi koleny a něčím je tam krmil, ořechy nebo fíky, aby ztloustli. Anebo na slepou bábu jak si s nimi uměl hrát, v průjezdě, — to se to hezky tahalo za dlouhé šosy jeho nedělního kabátu! A medvěda, toho nikdo tak nedovedl s nimi dělat, když si hráli v opatrovně na Elizea (— to vynalezl Jarka, tuhle hru, podle biblické pohádky —) jak se mu hříšné děti smály, že je lysý, a jak je za to mědvědi roztrhali. Tatínek býval vždycky ten medvěd, schoval se někde, a potom najednou když se děti chudákovi Elizeovi nejvíc posmívaly a dělaly rámus až až, vyskočil, ukrutně mručel a odnes jednoho po druhém do své díry. A při tom, jak je nesl, píchal je vousy do tváří a na bradu.

A teď ten hodný tatínek takhle lakotí, před cizími dětmi lakotí. Co jen o nich doma řeknou?

Jarka chodil zamyšleně po zahrádce, zatím co druzí si hráli u vodotrysku, a v tom mu něco napadlo, až radostí vyskočil. Na pěšinkách a cestách leželo tolik, tolik včeliček, byly nějak unaveny a odpočívaly si na cestě. A Jarka už měl hotový plán. Nasbírají včelek a udělají si svůj vlastní úl, a budou mít medu, co budou chtít.

A už s tím běžel k ostatním a povídal jim to. Všichni ho nábožně poslouchali, a tak tedy že budou chytat včely. „Ale pozor, ať vás některá nepíchne, berte je mezi vinný list a dřívko a noste mi je sem“ — poroučel Jarka svým ctitelům. Přinesl si zatím starý, veliký železňák, který ležel mezi harampátím a že z něho udělá úl. Železňák měl u dna malou dírku, to bylo okénko, položil tedy nahoru dvě široká prkénka, dal na ně cihlu a úl byl hotov. A teď nosili všichni horlivě do něho, a Jarka dohlížel. Také trochu květin jim tam dali, aby měly co jíst, než si odpočinou a budou moci vyletět ven.

Včelek sic přibývalo jen což, ale na pořádný úl toho bylo ještě trochu málo. Pravda, jejich včelky budou mít mladé, ale to by se načekali!

Tak alespoň soudil Vašík Šafránkův, a začal tedy, aby to šlo rychleji, chytat včelky, které létaly do úlů a z úlů. Srážel je malou lopatkou na uhlí k zemi a nosil omráčené do jejich železňáku. „Však ony se vzpamatujou,“ povídal, když mu vyčítali, že je zabíjí. Najednou se dal do křiku, lopatku hodil do vodotrysku a utíkal ze zahrádky a oháněl se rukama kolem hlavy. A než doběhl ke dveřím zahrádky, zakvičel: „Už mi je dala“ a křičel ještě víc. Nějak jednu včelku chybil, jen ji podráždil a ta ho za to píchla. Všichni nechali lovu a běželi mu na pomoc; ale milý Vašík, že poběhne k matince. A běžel, jako by za ním hořelo. Ještě že Jarka za ním mohl zavolat na potěšenou: A nedělej si z toho nic, až budeme přehlížet, dostaneš největší kus! Ale Vašík jako by neslyšel, na med mu chuť docela teď zašla, a utíkal jak jen mohl.

Než prý doběhl k mamince, otekl mu krk tak, že mu maminka ani nemohla límec stáhnout. Musela prý ho rozstříhnout, protože měla strach, aby se jí Vašíček nezadusil. Včela mu dala žíhadlo na dásni pod uchem a bylo prý štěstí, povídal Jarkův tatínek, že to nebylo níž, že by snad byl vskutku nemohl dýchat. Ale nestalo se mu nic, léčili ho vodičkou a obklady a jílkou. Jenže měl kolik dní oteklý krk a vypadal jako volatá Podrábská.

Ostatním dětem už se potom nějak nechtělo chytat. Sebraly se a utekly domů také, tak že Jarka s Bohoušem zůstali sami u svého úlu. —

Přehlížet chodili sic každý den, ale vraceli se pokaždé se smutnou tváří, čím dál, tím víc. Včeličkám se z úlu nějak nechtělo, mnoho jich umíralo a tak na konec pustili zbytky svého „roje“ ven, na záhon. A i z těch hromada pomřelo. „Snad se rozstonaly“, soudil Jarka. Bohoušek myslel, že byly zvyklé úlům ze dřeva a s tím železňákem že nebyly proto spokojeny.

Tatínek neříkal nic, když se o tom dověděl, jen se usmíval. A ještě dlouho potom se Jarky ptával a ostatních také, kdy už budou vybírat ten med. Ale Jarka si z toho málo dělal, když ho škádlili. Může on za to, že včeličky byly staré, nebo nemocné, nebo že neměl pořádného úlu jako tatínek? „Ať se smějí!“

L. L.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Víte sám, Ivane Nikolájiči, že jezdění hůře než jiné řemeslo může zkaziti člověka . . . Neustále vozíš pány po nádražích, hostincích a traktérech; vidíš, jak se lidé veselí, dobře pijí a jedí, mnoho peněz mají. Nu, rozumí se, že sám začneš před hospodářem zatajovati peníze, začneš vínko popíjeti, s holčičkami se toulati . . . Kromě toho vidíš i všeho druhu lidi. Jednou se v mé drožce i vražda stala.

— Jak to vraž la?

— Tak. Známý měšťan Ulitin s jednou slečnou jeli se mnou; oba ovšem podnapilí. Začali se hádati, příti o cosi. Bylo to v noci. On chopil se mého klíče z tašky a bác ji do spánku. Vydechla duši!

— Co jste učinil? Udal jste to policii?

— Známého? Co si myslíte, Ivane Nikolájeviči! Zachoval jsem se zdvořile. Odvezli jsme ji za cihelny a tam jsme ji spustili do smetiště.

— Pěkně dobrý skutek! To je již třetí duše, dle všeho, kterou máte na svědomí?

— Co myslíte, Ivane Nikolájeviči! Co pak bych měl při tomto? Já jsem při tom byl úplně vedlejší osobou.

— A nateklo ti mnoho krve do drožky? — zajímalo pro cosi Čirka.

— Ani jediné kapky. Jenom klíč byl zakrvácen.

— Nu tak lžeš a odporuješ si. Byl-li klíč zakrvácen, musila nevyhnutelně býti celá drožka zalita krví.

V komoře začala proto hádka. Odborní znalci této věci byli úplně zkušení. Většina držela s Čirkem. Ale Luňkov stál úporně na svém, ujišťuje, že děvče bylo zahaleno šálou, a krev že šálou nepronikla na povrch. S namáháním přesvědčil jsem sporné strany, aby nechaly této nezajímavé hádky a vrátily se k vypravování.

„Kažení“ Luňkova pokračovalo dál a dále; otec začal i jeho učiti jako bratra a on jednoho krásného dne jako sedmnáctiletý hošík utekl z otcovského domu a padl do tlupy jakéhosi „Štěpána Ivanoviče“, znamenitého voroněžského kapsáře, jímž Luňkov až do dneška byl nadšen. Štěpán Ivanovič zaměstnával se hlavně „duchovní stránkou“. Hned za první noci, v níž Luňkova zasvětili v tuto stránku, musil býti svědkem vraždy. Když otevírali u kostela zámek, přiskřípli jednomu ze soudruhů ruku mezi dveřmi a on zařval nelidským hlasem: tu Štěpán Ivanovič utišil ho na věky palicí po hlavě a mrtvolu hodil do řeky. Několik dní po tom táž tlupa provedla loupež s vraždou, dohnavši za městem dva kupce, kteří byli městem projeli. Luňkov byl při tom kočím a Štěpán Ivanovič s jistým Feodorem a ještě s třetím soudruhem stříleli z revolverův, a na základě tohoto Luňkov odpíral svou spoluvinu na této vraždě.

— Co se vám zdá, Ivane Nikolájeviči, prosím vás! Jaký pak byl můj zločin při tom? Já jsem nestřílel, neškrtil jich pasy . . . Řídil jsem jenom koně . . . Neudal jsem je, to je pravda; ale vždyť to je podle našeho zásluha a nikoliv vina.

Když Luňkov podobné věci mluvil svým tenkým zpívavým hlasem, vážně, ba až smutně, nebylo lze rozhodnouti, je-li to ve svém způsobu naivnost nebo slaboduchost, nebo je-li to vrchol zvrhlosti a licoměrnosti.

Pas, který jednomu ze zabitých vzali, Štěpán Ivanovič dal Luňkovu a proto byl Luňkov i později odsuzen. A pravé jméno jeho nebylo prý Luňkov, nýbrž jiné.

Bylo by únavno vypravovati všechna zlodějská dobrodružství, jichž se Luňkov účastnil během pěti měsíců svého volného života. Zcela zvláštní svět, zvláštní ideály a pojmy o cti a přátelství. V jedné vesnici pod Jelcem jakási ženština „uvedla“ jejich tlupu, skládající se ze Štěpána Ivanoviče, Fedora a samého Luňkova, k bohatému mužíkovi, na něhož měla s vrchu, a sdělila jim, že v jednom ze tří špejcharů, poblíž domu jeho, stojí kufřík s penězi. Našli skutečně na naznačeném místě tři tisíce rublů a za tutéž noc „odpálili“ odsud na boso na čtyřicet pět verst daleko. Zastavili se u rozvalin nějakého sklepa za městem. Luňkov s Fedorem zůstali, aby si oddechli a Štěpán Ivanovič vydal se do města nakupovat. Za nějakou dobu vrátil se opilý se čtyřmi soudruhy, z nichž jeden byl známý vyzvědač. Všech sedm vydalo se do spustlé peleše a tam v několika dnech probili dva tisíce. Potom začali přemýšleti, jak by se zbavili vyzvědače. Chtěli ho „přišít“ (zabíti), ale dali přednost tomu, že mu dali peníze a poslali ho s nějakým vyřízením. Vyzvědač se na čas schoval. Tu jim majitelka peleše ukázala na kostel, v němž bylo možno něco vyzískati. V noci kostel navštívili, ale zmýlili se ve výpočtech; vytěžili všeho všudy na penězích čtyřicet rublů a na věcech asi sto rublů. Téhož rána přitrhla policie. U Fedora při prohlídce našli v kapse kostelní roušku z velebné svátosti . . . Začalo zkoumání dokumentův. U všech shledány v pořádku; jenom v listinách Luňkova vyhrabali čtvero dřívějších odsouzení, o nichž Luňkov ani nic nevěděl. Dík těmto cizím hříchům šel prý na osady, kdežto soudruzi jeho odbyli si to pouhým vězením.

— A za co jsi, krajánku, seděl o rok dříve ve vězení? — otázal se nenadále Sokolcev, jenž po celou tu dobu o čemsi přemýšlel.

— Kdy dříve? — zarděl se Luňkov.

— No tehdy. Vždyť v onom čase, o němž mluvíš,

nebyl jsem již ve Voroněži. Šel jsem zase do vyhnanství.

— Jak to? Nu, to jest . . . ty jsi mne viděl ve voroněžském vězení mýlíš se s někým. Neseděl jsem dříve.

— Jak pak neseděl! Ještě budeš zapírati! Nemýlil jsem se. A sám jsi mne napřed poznal.

— Ha, ha, ha, ha! Chytil jsi se ptáčku! — zakřikla celá komora, radujíc se z toho, že Luňkova konečně usvědčili.

— Připouštím, skutečně . . . seděl jsem jeden čas . . . ani půldruhého měsíce . . . tak pro hlouposti, — zavrtěl se Luňkov.

— Nu, však.

— Mluv, trdlo! — zařičel Sochatý.

— Vypravuj, krajánku, vypravuj. Sám jsi se chválil, že než-li lhát, raději docela nic neříkat.

— To jsem seděl pro bratrovy věci . . To jest, ne, pro záležitost Karla Ivanoviče.

— Ale vždyť Karel Ivanovič byl pro poštu obviněn a tvůj bratr pro popa. Vždyť já to dobře vím.

— Ano . . . tak . . . Jenom že Karel Ivanovič byl uznán za nevinna v této věci.

Konečně spojenými silami Sokolceva, Čirka, Petina a mojími přitiskli jsme Luňkova tak ke zdi, že vyprávěl nám toto:

Bydlel ještě u otce, když proveden byl drzý pokus oloupiti poštu o čtyřicet pět tisíc rublů: Dva listonoši byli zabiti na místě, ale vozkovi podařilo se ukrýti s poštou. Podezření padlo na Karla Ivanoviče a bratra Luňkova s tlupou, kteří brzo na to zavřeni byli z příčiny jiné. Dva měsíce proseděl ve vězení také mladší Luňkov, náš známý. Vozka svědčil, že „maličký“ po čas přepadnutí seděl a křičel: „Nevažte jich, utlučte je!“ Prokuratura měla podezření, že ten „maličký“ byl mladší Luňkov. Ale po čas vyšetřování choval se jako dítě skutečně zcela nevinné; vedle toho tajemník prokuratorův udělal, podle slov vypravovatelových, nejhrubší chybu, jmenovav vozku příjmením těch, jež podezříval z vraždy. Proto prý se celé obvinění shroutilo a věc byla zastavena. Když toto Luňkov vyprávěl, nemínil se nikterak přiznati, že „maličký“ byl on sám, ačkoliv Čirok přímo říkal:

— Ano, jistě to byl on! On, dareba!

Vy jste špatně žil, — pravil jsem jednou Luňkovu.

— Čím pak špatně, Ivane Nikolájeviči? — odvětil: — Kdybych tak byl chodil hladov, otrhán a za dveřmi prosil, tu by se mohlo říci: špatně. Ale tak jsem žil, sláva Bohu.

Pohněvalo mne takové cynické ospravedlňování — Ještě se Boha dovolávejte!

— On odpustí, Ivane Nikolájeviči. Vždyť písmo praví — tu nedávno jsem to četl: „Bez vůle boží ani vlas s hlavy nespadne.“ Tato slova se mi vryla ostře v paměť. Jaký by to tedy byl hřích, že jsem zabil? To znamená, že tomu Bůh chtěl. Nehněvejte se Ivane Nikolájeviči, na mne. Vidím, že se hněváte . . Což pak! Povídám vám pravdu . . . Ale druzí se před vámi přetvařují, tají, co jsou zač, a vy máte rád takové licoměrníky . . . Ale jednoho lituji, Ivane Nikolájeviči. Když jsem žil v Sibiři před vraždou udělala mi jedna ženuška návrh: „Unes mne, Koljo! Vezmeme muži pět set rublů a ujedeme.“ Kdybych ji byl uvezl do Permy, hodil někomu na krk a sám bych byl jel dále . . Toho skutečně velice lituji.

— A co byste dělal, Luňkove, kdyby vás nyní propustili na svobodu? Vrátil byste se domů?

— Ovšem, že bych se vrátil. Vždyť jsem tam, čist. Přímo na své rodné jméno se tam mohu objeviti.

— U otce?

— Ne, spíše bych . . . V Jelci šel bych k jednomu . . . jako host bych tam šel.

— Hádám, jaký host by to asi byl.

— Ale co by, Ivane Nikolájeviči! Bylo by mi stydno přijíti k otci bez peněz, s prázdnýma rukama. Řekl by: Kde jsi se potloukal tolik let? Vrátil jsi se jako žebrák? A já tě teď mám krmiti!

Maličký rezonér ani trochu se netajil, ba chlubil se ještě svou přímostí a řekl mi přímo, že pro sto, nebo dvě stě rublů nerozpakoval by se zabíti člověka.

— A kdyby Mikolájič šel s tebou tulačit, — tázal se ho jednou Čirok: — také bys ho přišil?

— Nikoliv, nač pak! Přišel bych na svobodě k Ivanu Nikolájeviči, požádal bych je o penízky a oni by mne ani tak neodbyli.

— Nu a kdyby odbyl?

— Nu, to se ví, nezaříkám se . . . Jenom že jest-li mne naučí číst a psát, nač bych je zabíjel?

Smál jsem se zároveň se všemi ostatními, když poslouchal jsem ty věci, ale v duchu jsem žasl a nevěděl, co si mysliti o tomto podivném člověku, ještě téměř hochu a již tak nekonečně, tak beznadějně zkaženém a ztraceném. To jediné, co mne k němu pcutalo, byla nebojácnost, s níž on, maličký a slabý jako dítě, válčil s vězeňskými obry-Ivany, metaje jim do očí božskou pravdu. Možno-li věřiti slovům Luňkova, tedy dokud byl na svobodě, idealisoval si trestance nesmírně.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 8. května 1904. Číslo 18.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

FR. KHOL:

JARNÍ ROMANCE.

Smutně stála donna Stella
na cimbuří svého hradu,
smutně v dálku pohlížela,
kde den jarní na západu
zvolna zmíral v slunka záři,
jehož slední světlo žluté
líbalo ji v bledé tváři
mužským retem nedotknuté.

Z dola, kde už bílá pára
mlžným hávem kryla kraje,
nyvá vůně květů jara
pozdrav vznášela k ní máje,
a ten spolu s ptáků písní
pějících o slastech lásky
nenadále divnou tísní
sevřel srdce bledé krásky.

To kdes v mlžin sněžné běli
mandoliny něžné zvuky
tichounce se rozzvučely
při doteku čísi ruky
a hlas muže, ještě v dáli,
ukrytého v bílou páru,
plnou silou píseň chvály
na oslavu zpíval jaru.

Byl to sic jen nápěv pouhý,
který zněl do ticha noci,
v ní však budil nové touhy
tajuplnou onou mocí,
která bouří mladá těla
na jaře, když lásku tuší,
nesmělá a rozechvělá
s sladkým strachem v naivní duši.

A čím víc za zvuků písně
trubadur se hradu blížil,
v jejím nitru, místo tísně,
touhy nové žár se šířil
po pěvci, jenž o své lásce,
pod hradem, skryt noci stíny,
sladká tato slova krásce
k průvodu pěl mandoliny:

Donno Stello, krásná paní,
slyšte vroucí moje slova,
o svém věrném milování
přicházím vám pěti znova,
a co třikrát již se stalo,
po čtvrté vám chci teď říci,
neboť mladé jaro vstalo,
radostné a vítězící.

Znáte mne? Již po třikráte
zjevil jsem vám lásku svoji,
v zašlém roce po třikráte —
— co tu srdce nevystojí —,
ale vždy, když pohled dlouhý
vnořil jsem ve vaše zraky,
uzřel jsem v nich místo touhy
jenom chladu šedé mraky.

Po prvé to na zápase
bylo v létě. Tam mé sloky
pějící o vaší kráse
zvítězily nade soky.
Jenom vaše srdce chladné
nemohl jsem dobýt jimi,
křišťalové srdce zradné,
verši svými vášnivými.

Pak to bylo kdysi v jesni
při sokolím velkém lovu,
když jsem se vám v tiši lesní
po druhé již hlásil k slovu,
a pln víry v štěstí nové
pohlížel jsem vaše v zraky.
Vaše zraky tyrkysové
odmítly mne v podzim taky.

A když v zimě světla plála
při maškarním slavném plesu,
do třetice se vás ptala
moje duše v tajném děsu.
Vy však místo odpovědi

prchla jste mi, plachá lani . . .
A jdu dnes vám naposledy
zpívat o svém milování.

Na naděje chabém vraku
připlul jsem k vám tichou nocí
zmámen kouzlem vašich zraků,
bez vlády a bez pomoci,
abych dnes již naposledy
v zraky vaše mohl zříti
a v jich němé odpovědi
četl ortel svého žití.

Starodávná pověst čísi
vypráví, že jarní noci
v mladých srdcích lásku křísí
divotvorně tajnou mocí
a na místě odříkání
mladé touhy v srdci nítí,
neboť jaro, krásná paní,
je jak láska: pramen žití.

Proto čekám s vírou v štěstí
na rozhodnou onu větu,
která se má nyní snésti
s korálových vašich retů —
— ač bych raděj' tuto větu,
na níž visí moje žití,
z retů vašich rudých květů
rety svými chtěl vypíti.

Pěvec umlk. Teď už pěly
jenom struny smutnou báji.
A když ty se odmlčely
bylo ticho v celém kraji.
Náhle tajná branka ve zdi
hradu táhle zaskřípěla.
Na obloze padly hvězdy.
V dálce ptačí píseň zněla.

Z UPOMÍNEK NA ŠVÝCARSKO.

(Dokončení.)

Cesta není právě nejhorší, cítite však, že vzduch vane čím výše, tím chladnější a brzy přijdete i na sníh, který neuznal dosud za dobré podlehnout teplým paprskům slunečním. Sejděme s cesty, kudy jezdí malé vozíky tažené osly a dejme se lukami. Ještě něco o oslech; nejvíce jich zde užívají italští dělníci, kteří pracují na stavbě elektrické dráhy mezi Aiglem a Leysin-Feydey. Dovážejí na vozících potřebný material i potravu. Obyčejně dva osli táhnou zmíněný vozík, také tři, je-li náklad těžší. Nejsou zapřaženi vedle sebe, nýbrž jednotlivě za sebou, což působí dojmem nezvyklým. Často se přihází, že poslední osel si vzpomene brousit si zuby o ohon druha před sebou, tento mu za to dá pocítit sílu svých kopyt a jen stěží se utiší bitka umíněných ušatců. Víte, co mi právě napadá? Přeneste se v duchu domů do českých krajů, zaměňte tyto čtyrnohé osly za . . . . . že mám mlčet? Máte pravdu, škoda chvilky! Mluvením to nespravíme. Kde jsme zůstali? Ano, na lukách mezi Sépey a Feydey. Půda jest zde močálovitá; zabodnete-li hůl do země, zmizí celá a jen násilím ji vytáhnete. Prýští se tu podzemní prameny, které napájejí studnice dole v údolí. Před sebou vidíte nádherné hotely ve Feydey, léčební stanici pro souchotináře a pro osoby stížené plicními neduhy vůbec; jsou to budovy velkolepé, zařízené s veškerým pohodlím. Jest zde asyl pro nemajetné nemocné. S nejvyššího bodu kolonie přehlédnete údolí Rhôny i vesničky roztroušené po stráních pokrytých svěžími zelenými koberci a protkaných věnci pestrých květin. Blížíme se hotelům a potkáváme nemocné, jež slunce vylákalo do přírody. Jsou to nejvíce mladí lidé, znaveni, zemdleni jako starci. Svadlé větve na kmeni lidstva. Smutně, závistivě nás měří. Co bídy v zákoutí tak utěšeném!

V bazaru lze koupiti různé památné maličkosti; vejděme. Na místě, abyste vydali své úspory — není jich mnoho — za drobnosti jinak bezcenné, vhoďte svůj groš do schránky ve prospěch zdejšího asylu. Dáti blaží více než bráti. Přichází lékař, sám nemocen; působil dříve dole v Bex. Poznává nás: „Bonjour, mesdames!“ „Bonjour, monsieur!“ Sestaral — a na tvářích mu kvetou růže hřbitovní.

Okolí feydeyské tvoří divoké skály a jehličnaté lesy, vydychující silnou, zdravou vůni. Tu a tam leží dosud sníh. Nemocní se zde sjíždějí ze všech stran světových: Rusové Francouzi, Italové, Angličani, Němci atd. atd. Hledají úlevu, ne-li uzdravení. Dýchá se tu lehce, zdejší vzduch jest balsamem pro choré plíce. Nemůžete se odloučit od tichého toho koutku země. Pospěšme však, čas ubíhá a před večerem musíme být dole. Ještě něco zajímavého! Před jednotlivými domky tam na stráních visí vojenské stejnokroje statných Švýcarů. Větrají a suší je, poněvadž musí nastoupit vojenská polní cvičení. Na prahu sedí majitel a pilně cídí zbraň. Zde totiž každý vojín chová stejnokroj i zbraň u sebe. Není to zřejmý důkaz důvěry a jistoty se strany „tam nahoře?“

Lenoši se usadili na lavice před hotelem — projděme se po břehu onoho špinavého potoku. Samota je dobrodiním! Potok má malebné okolí; ve skalách zejí černé sluje, nad nimiž ční k nebi štíhlé sosny. Potok sám skýtá pohled rozervanosti, divokosti. Ulehněme na chvíli do

měkké trávy, zde nás nikdo nevyžene. Zavřete oči. Nevzpomínáte hebké trávy v malé zahrádce na břehu Labe, nepřipomíná hukot potoku známý šum jezu, jejž jste slýchávali denně, když jste se kolébali na klidných vlnách „svého“ Labe a kochali se pohledem na známé malebné břehy? Ano, bylo to „doma“! Cože, máte slzy v očích — vám se stýská, viďte? Pojďte zpět k svému stádečku. Jen hrdinsky! Slečinky nemají pochopení pro podobná vnitřní hnutí; večer ve své komůrce můžete vzpomínat nerušeně dále. — Nyní do vozů; pěšky byste nestačili. Cesta je příkrá, ujeli by vám. Šíleným tryskem letíme dolů.

Buď zdráva, milená horská krajino, malebná skaliska, divé srázy, štíhlé sosny, svěží květy! Škoda, že den již uplynul! Co nevidět budeme v údolí, jež znenáhla zahalují lehké večerní mlhy. Slunce vysílá poslední růžovou záři na bílé vrcholy hor, vesničané se vrací z polí a luk. Slyšíte i milý zvuk večerního „Ave“ ze sousedního kantonu katolického. Přibývá chladna, zmrzlí Angličani kývají ospale hlavou. Cítíte v nohou všecky zdejší vrchy, že? Přijíždíme k Bex. Známí přicházejí nám vstříc, z kuchyně vychází líbezná vůně, jež pomáhá ospalcům hbitě s vozů a láká je domů. Dobrou noc! Zachce-li se vám ještě se mnou si vyjít, jsem k službám. Co prachu máte na sobě a jak jste opáleni! Čistá voda to spraví, není drahá.

L. H. J.

R. TĚSNOHLÍDEK:

O NĚKOM, KOHO JIŽ BOLELY RUCE.

J. S. MACHAROVI — Z ČÁSLAVĚ.

Je tu, bože, nějak smutno, nějak divně, ospale. Po velikém smutku, nebo se hýřilo příliš? Stromy v ulicích se skrčily, pod městem v kraji umírá žlutá řepa na ponravy. Což ale večer je veselo, důstojníci chodí rovně, parfumy dam se příliš rozptylují ve volněm vyhřátém vzduchu, skupina hráčů lawn-tennisu vrací se přes náměstí s hlučným smíchem. Za chvilku začnou se trousit dva, tři do taneční hodiny, ozve se klavír . . .

Ale město bude unaveně usínat, přec bude smutno a propuklý smích dvou důstojníků utopí se v zádumčivém tichu.

Dívají se tak divně na mne: pan dr. X. a jeho pes. Vždyť jim neudělal jsem nic zlého. Že chodím rád takhle pozdě ven do polí, že se mi zatoulají oči kamsi k nevysokým horám, že mi srdce naříká a ruce by někoho stiskly, že má dušička je napojena slzami až nesnesitelno? Co vám je do toho, pane doktore? Co je do toho vašemu psu? Ale to vás také přece nerozčiluje, pane doktore.

Ano, jsem záhadný podivín. Jak to nedávno napsal váš redaktor, trochu váš psovod: „Inteligent mezi omezené chudáky nepatří.“ Věřím. Inteligent jako vy, jako váš redaktor, jako pan professor * * *, jako váš pes. Ne, inteligent mezi omezené chudáky nepatří. Mají svou bídu čistě lidskou, celou, nerozdělenou — nejhorší bídu, bídu srdce.

Přišel ke mně jeden chudák. Bál se. Bylo to v neděli, v pravé poledne, na korsu. Přišel. Duše třásla se mu otázkami, až závratno z nich bylo. A šel s naivní důvěrou, s nadějí dětského srdce.

Já pro něho neměl odpovědi. Zdálo se mi, že mu srdce zaplakalo. Ano tonoucí s umdlenýma rukama. Měl jsem mu říci, že je neodvratný konec již blízko, měl jsem rozbít poslední naději? Teskno bylo mi nad vším životem, jakby se nebe hrozně snížilo a proměnilo se v mokrý žalářní strop.

Arci podal jsem mu ruku, tiskl jsem ji. Přiznávám se, pane doktore. Ovšem, šel jsem i dál a vyhledával takové chudáky, trosečníky, vášnivě jsem je hledal, abych měl s kým vyplakávat tuhle drtivou bídu.

To byl můj hřích.

A tuhle v neděli přišel tatínek se zarosenýma očima, rukama zalomil:

— Hochu, hochu . . . I ta řepa . . .

Těšil se celý týden na neděli. Stává vždycky pod akáty u parku, povídá se sousedy od ranní až do poledne. Dnes?

Jeho dítě se tak zvrhlo, pořádným lidem na obtíž, s nuzáky chodí, ve čtvrtek chodil s nějakým odrbou, prý redaktorem štvavého, rýpavého listu. Už k němu ani hoši nechodí, na něho někteří sousedé se všelijak dívají. Tohle překvapení mu chystal na prázdniny? Při kázání v kostele o nezdárných dětech dvacet hlav se k němu obrátilo.

Pan doktor mi nemůže vzít chléb jako nádenníku úředník cukrovaru, jako majitel píly — ale přičiňuje se, aby mi zhořkl ten chleb aspoň.

Dva, tři chudáci nesmějí ani nést společně svou bídu, už to je nebezpečné pro klidně žijící, pro nemyslivé přežvykavce zlatého pořádku.

Valná hromada podpůrného jakéhosi spolku. Pan dr. X. mluví se svojí obvyklou jistotou. „Nic nedávat tomu, kdo nám škodí. Hůl půjčit na svá vlastní záda atd.“ Fráse třicet let staré. Pětka se spolku nedá, protože několik haléřů by se mi mohlo dostat z té almužny.

— Zaplať vám to pámbu. Já už prosit nemohu. Nejsem váš pes, pane doktore. Hleďte, znám svou bídu líp, než ti ubožáci, s nimiž chodím. To je jediná — má inteligence, to pevné, nezvratné vědomí své bídy. A tím nezlomným vědomím nouze — zdá se mi — prolamuji prosebné ruce omezených chudáků. Inteligent mezi ně nepatří. Pane doktore, vždyť máte

dobré odchovance, zdárné děti a ty se přičiní, aby na mne z almužny nezbylo. Podívejte, jsem ostatně lepší, než myslíte. Nic od vás nechci, ani tu hůl (ne na vaše záda) — berličku pro choré nohy. Nechci o vaši almužnu okrást větší chudáky, než já sám, ty, kteří vás ještě potřebují. Mám trochu hrdosti na svou bídu. Aristokratickou hrdost může mít i — rasův syn.

Jdu širým polem. Starý dělník proti mně. Směje se. —

— Ležím v lese — povídá. Kde se vzal tu se vzal, stojí tu hajný. „Co se tu provaluješ jako baron?", hned na mne. „Kam's položil oko, což, zloději, lajdáku!"

Jak je šťastnější, že mu to panský pes řekl přímo. Ale mně? Mně budou opřádat pavučinkou, nitka za nitkou, až se udusím. Eh, zatím lze ještě chodit přímo. „Stojíš aspoň za pětku," povídám si.

Můj ubohý pane doktore X. Byla jednou bohatá obchodnice porcelánem. Kdysi mamička stála u jejího krámu, zlatku v ruce. Líbil se jí dvoušestákový hrneček. Už se chtěla zeptat, co stojí, ale obchodnice utrhla se na ni: „Jdou od toho, beztoho nemají peněz."

Ta obchodnice, potom stará, nebohá stařenka, mne chovala, kolikrát na to vzpomněla, mamička o tom nikdy nepromluvila.

A jeden pán, pane doktore, pán velkého statku, pustil se jednou do tatínka: „Co myslíte, že do té barabizny polezu, mohlo by to spadnout." Barabizna stojí, ale pán chodí po městě, výsměšek bývalým sokům, obtíž obci — a jeho statek?

Pane doktore, děkuji vám za všechnu pozornost, za všechnu laskavost, odpusťte, vy jste mi přec na dobro lhostejný, vy stoupající, rostoucí den ke dni — ale ty chudáky mám celým srdcem rád.

Náš kraj má nouzi o vodu. Kdyby se dovedlo šetřit a chodit s pietou kolem studánek, kdyby se našly pečlivé ruce! Chodí se však k nebohým studánkám jen na výlety a v potocích lučních vody hnijí.

Za všecko dobrodiní našeho bohatého kraje děkuji, snad si odnavyknu domovu i chlebu, tak znamenitým lékařem jste, pane doktore, tesknice dovedete zhojit . . . Můj bože, tma je nejen nad Čáslavskem . . .

J. ZEMAN:

Z DEKRETNÍCH KNIH SMIŘICKÝCH.

Z času paní Marie Teresie hraběnky z Paaru, majitelky panství smiřického (1715 až 1761) zachovaly se z rozbrakovaného archivu zámeckého dvě knihy t. zv. dekretní, v nichž jsou buď česky neb německy zaznamenány všeliké žádosti poddaných, prosby, dovolávání spravedlnosti a p. spolu se stručným zápisem, kterak věc byla vyřízena. Prvá kniha obsahuje 209 dekretů z let 1729—1737, druhá zaznamenává 92 suplik z let 1737—1744.

S počátku t. j. od září 1729 vyřizovala žádosti sekvestratura panství smiřického, v níž zasedal hrabě Josef Zsereni, rytíř Václav Vražda z Kunvaldu a Jan Václav Klusák z Kostelce. Od 9. máje 1733 podepisovala dekreta již sama Marie Teresie z Paaru; většinou německy.

Dekreta ta jsou výmluvnými svědky poměrů poddaných. Úředníci zámečtí vyřizovali žádosti ne vždycky laskavě a ochotně a dle své nálady a choutky informovali vrchnost. A kde byla příležitost, aby vrchnost osobně zakročila v řízení, tam jí chyběla znalost jazyka lidu a cit k němu. Žadatelé a prosebníci téměř šmahem byli odmítáni a jen v několika málo případech znamenáme trochu uznalosti a blahovůle. Umřel-li ženě muž, nebo jestliže tělo starcovo samo vypovídalo službu, sleven byl nějaký dloužek, trochu chrastí za palivo dáno nebo strava čelední poskytnuta (Meiergesindelskost). Takovou stravu dostával stařeček Jiří Holomoucký z Plesu, bývalý holota (opatrovník panských psů honicích). — Josef Scharf, lazebník ve Smiřicích, aby se mohl službě své lépe věnovati, a smiřickým v nemoci pomáhati, dostal r. 1773 na tovaryše 8 zlatých. — Ještě nejspíše vyslyšán býval ten, kdo panské služby chléb jídal nebo kdo býval s důchodem panským v obchodním styku.

Takové osoby už časem vrchnost sama při některých vzácných příležitostech obdařila i soudkem piva. Václav Janák, soused a zedník smiřický koupil si k svatbám ve své rodině soudek piva ze zámku a domníval se, že mu jej vrchnost potom daruje, jak obyčejně se stávalo —; ale zmýlil se. Nařízeno mu, aby už co nejdříve zaplatil a podruhé „nenabíhal." Panské přízně se mohl dočkati jen v nemoci; to by byl dostal s jinými nemocnými a chudými — patoky.

Dorota, pozůstalá vdova po Václavu Markovi v Čibuzi, když za dříví žádala, byla odmrštěna, protože její syn raději se zmrzačil, než by Jeho Veličenstvu sloužil. Kateřina Pólová také odmrštěna, ježto prý má domek a výživu. Osmělil-li se kdo žádost opakovati, doufaje, že v jiné náladě panské jinak mu bude vyřízena, pravidelně se zklamal. Paní hraběnka hned dekretovala, že suplikant už ví, co a jak a že chce být od žádostí ušanována nebo hned pohrozila, aby se neopovážil více žádosti podávat.

Jakuba z Velké Skalice stihlo r. 1735 ne-

štěstí. Shořela mu chalupa. V takových případech sice vrchnost trochu pomáhala, ale sousedského soucitu bylo více. Když po druhé za dříví kmenové žádal, bylo mu řečeno, ať jen je spokojen s tím, co už dostal. Vrchnost ani třísek nerada dávala. Tesaři v panské službě, když o hoblovačky prosili, byli upozorněni, aby jen se mzdou spokojeni byli; hoblovačky a třísky zužitkovati vrchnosti že patří.

I hromadné žádosti obcí poddaných nebývaly z pravidla oslyšány. Nadarmo žádali (1733) sousedé obce Bukoviny, aby směli dobytek u panských rybníků pásti. V podobné věci smržovským také nebylo vyhověno. Obec Rusek také špatně pochodila. V Libranticích zaseli kus role, které odedávna sloužilo za pastvisko, ale vrchnost dala si oves skliditi a poručila, že musí pole tak dlouho ladem ležeti, pokud se nevyšetří, komu náleží: zda obci či vrchnosti.

Mates Černý marně prosil o výměnu louky za kousek panský. Nebylo dobré vůle.

Rychtář a celá obec černožická přála si přítok vody k rybám svým; i žádali za kousek pastviska. Vrchnost upřela obci právo v přítoku chovati ryby. Ve vodě z Labe na luka z jara vystouplé nebylo také dovoleno ani černožickým ryb loviti. Kdo by se byl opovážil „podobné nepřístojnosti" nebo dokonce panského náčiní byl k tomu užil, jak se asi časem stávalo, nebyl by ušel pokutě 50 zl. Pan zámecký hejtman měl přísně nařízeno, aby nad rybolovem bděl. Pásti u panských lesů bylo ještě přísněji zakázáno, neboť vrchnost prý se přesvědčila, jak veliké škody naděláno v podrostu svinarském a mezlečském. Lesy mezlečské měly být zvláště chráněny a chovány pro pálení uhlí. Ale když Ples, Vlkov, Smržov a Lejšovka r. 1738 si stěžovaly, že vysokou zvěří z lesů rasošských mnohou škodu na polích trpí a žádali za odškodnění, vrchnost odbyla je, řkouc, ať se neopovažují podruhé „tlouci na keř." Vyšetřováním nic prý neshledáno a ostatně vysoké zvěře je prý v Rasoškách málo a zaběhne-li z lesů do polí panských, mohou ji odehnati a pole svá hlídati!

Nepřála-li vrchnost obci kus pastviska, jak jí mohla slevovati na kontribuci a na robotě? Jenom „chalupníkům čibuzsky rychty" podařilo se, že jim sekvestratura jednou slevila něco kontribuce a vrátila pustá role, z nichž nemusili daní platit (1729). Jiřík Vynálek z Čibuze nesvezl se při tom příjemně. Jemu odpověděli, že by byl lépe udělal, kdyby peníze, co od toho memoriálu dal, byl propil!

(Dokončení.)

DROBNOSTI.

Soukromá četba žáků. Pan učitel Ant. Rambousek napsal do výroční zprávy „Pražské jednoroční obchodní školy Českoslov. obchodnické besedy" za uplynulý rok úvahu o vyučování češtině na škole té. Touží po dobré čítance. „Leč ani nejdokonalejší čítanka nemůže nahraditi soukromou četbu studentovu. Čítanka by měla ovšem ukazovati přísným svým výborem, jaké měřítko sluší bráti na knihy, jež dostanou se nám do rukou, měla by tedy býti společně s živým slovem učitelovým jakýmsi kriteriem četby vůbec.

Jistě velkou část svých nejcennějších vědomostí máme ze soukromé svojí četby, a mladíka, jenž knihu nerad bere do ruky, poznáte na první pohled. Dal jsem kdysi žákům naší školy úkol, aby napsali stručně, co vědí o kterémkoli vynikajícím českém muži (bylo to kolem vánoc). Dověděl jsem se věcí nadmíru poučných: Komenský jest prý hlavním původcem při sepisování bible Kralické, Neruda napsal Kosmetické písně, Baby a Bábi, Svatopluk Čech pak básně Václav z Michalovic a Kříž u potoka, Čelakovský je z našich spisovatelů nejen nejlepší, ale i nejchytřejší. Palacký byl prý slavný básník (pisatel básně jeho rád čítá!), jakýsi buditel národa českého, jenž ve spiskách svých psal nejvíce o milé vlasti české a j. a j. Výroky zde vybrané nepocházejí od žáků nejhorších (jeden z nich absolvoval kvartu), ale vesměs od nečtenářů. A ti, kteří tak a podobně psali, byli na několika řádcích hotovi, kdežto jiným, čiperným čtenářům, nestačil daný papír, protože neměli nouze o myšlenky, a mnohé odpovědi mě svým rozhledem i znalostí leckterého detailu vskutku překvapily.

Podobný zjev opakuje se při volbě a zpracování themat k volným přednáškám. Thema ponechává se zálibě přednášečově. Někteří hravě si je vyberou, upraví a naučí se mu, jiným působí to vše nepřekonatelné obtíže. Proto také lépe se osvědčilo, když slabí žáci k volnému přednášení nebyli nuceni.

Úhrnem čte se na škole naší málo, ani dosti času není, protože předměty odborné skoro všechen prázdný čas zaberou. Leč i tu našli by žáci mnohou chvilku, jíž by mohli věnovati soukromé četbě, kdyby jen byla při škole naší zřízena účelně sestavená knihovna žákovská. Němcová, Jirásek, Rais, Šmilovský, Sv. Čech, Neruda, Vrchlický, Machar dávali by jí ráz v beletrii, nikoli tedy bezcenné „moderní" škváry, jako jsou spisy Mayovy, ani zase přestárlí autoři mravoučných kázání. Vedle toho bylo by třeba lehčích populárních děl odborných a spisů obecně vzdělávacích, zejména cestopisných a dějepisných, a zajisté by naše škola mnoho získala, zjednavši tak mocnější než dosud protiváhu jednostrannému rozumovému (a pamětnímu) vzdělání majíc na mysli též třeba nepřímo pěstování obrazotvornosti, citu a vůle.

Z letošní své zkušenosti — pokračuje pan Rambousek — mohu uvésti do očí bijící doklad působivosti četby. Nejlepším žákem v češtině a z nejlepších vůbec byl absolvent 6. třídy obecné školy venkovské, který delší dobu pobyl v praxi, soukromě pilně četl a všecky ostatní ve třídě rozhledem a smyslem pro správnost jazykovou převyšoval.

Rozumí se, že máme zde na mysli četbu učitelem

řízenou, ne sice vnucování určitých knih (časem bylo by možno 2—3 zvláště vhodné knihy zavésti jako četbu povinnou), ale danou výběrem knihovny a kontrolovanou ať již občasným referováním nebo případnými prácemi písemnými. Při tom učitel, maje za podklad četbu děl klasických našich autorů a doplňuje ji vhodnými ukázkami ve škole (na př. výborem čítanky), mohl by podati i žactvu naší školy přehled rozvoje českého umění slovesného. A že, kdyby mu zbyla volná chvíle, prospěla by občasná exkurse i po jiných oborech umění, jest nepochybné. Jest úkazem jistě nezdravým, když studenti znají kde kterou novinku sportovní, ale při jménech Smetana, Dvořák, Aleš, Manes neozve se v duši jejich pranic, když nejkrásnější výtvory našeho umění zůstávají jim zastřeny tmou úplné lhostejnosti. Není tak těžké vzbuditi trochu zájmu! A kde jinde dají se lépe slova povzbuzení, upozornění pronésti, ne-li v hodinách jazyka vyučovacího, kterému proto i na školách odborných sluší věnovati zvláštní péči."

DĚTSKÝ KOUTEK.

Ctěná redakce! Čtu rád Váš dětský koutek, a proto rád odpovídám na Vaše otázky:

I. Karel IV. byl jedním z nejlepších panovníků. Ač byl cizinec, staral se o Čechy v pravdě otcovsky. Založil Nové město a universitu v Praze; udržoval mír a staral se o dobro svých poddaných. Vystavěl kamenný most přes Vltavu, hrad Karlův Týn. Dal nasázeti u Mělníka vinné révy a založil Karlovy Vary. Když vypukl hlad, dal stavěti hladovou zeď na Petříně.

II. Za Jiřího z Poděbrad, který byl pravý český král z lidu, se vedlo Čechům nejlépe. Zveleboval obchod a průmysl, odbojné pány pokořil. Zvítězil proti křižákům, císaři Bedřichovi a uherskému králi Matyáši, kterému papež dával českou korunu.

V Hněvšíně, dne 19. února 1904.

Jaroslav Drtina,

žák II. tř. II. odd. obecné školy v Živohoušti.

*

Který král český se Ti nejlépe líbí a proč? Nejlépe se mně líbí šlechetný král Jiří Poděbradský, kterého si Čechové, jakožto bývalého správce po smrti Ladislava Pohrobka za krále českého zvolili. Jiří Poděbradský pečoval o hmotný i duševní blahobyt lidu svého. Umínil se, že zacelí rány, které Čechům války Husitské způsobily. Proto Čechové jej velice milovali. Také byl Jiří Poděbradský udatný. O tom svědčí bitva u Vilímova, kde svého nepřítele, Matyaše krále uherského, úplně sevřel tak, že mohl Jiří Matyašovo vojsko do jednoho pobíti. Však velkomyslný tento Čechů král propustil vojsko Matyašovo, když Matyaš slíbil, že nebude více proti Čechům bojovati. Také za vlády Jiřího z Poděbrad byla v Čechách založena jednota Českých bratří. Ze všech činů jeho je viděti, že král Jiří Poděbradský byl král o národ dbalý, moudrý a velikomyslný.

Však za nedlouho vypustil ctnostnou duši svou roku 1471. Ztráta tohoto krále pro český národ byla nenahraditelná, a každý Čech jej želel. Český národ oslavil památku slavného krále Jiřího tím, že mu postavil v Poděbradech na náměstí pomník.

Napsal

Josef Horák,

žák Ib. tř. měšť. šk. v Holicích.

*

Slavné redakci „Času" v Praze. Ze všech českých králů se mi nejvíce líbí nynější panující císař Frant. Josef I., král český. Pod žádným vladařem Čechové ten pokrok neučinili, jako za nynější doby. Žádný národ na světě, v tak poměrně krátké době takové pokroky v každém oboru neudělal, jako národ český; a to jedině děkujeme blahovůli našeho císaře a krále. A třeba Frant. Josef I. posud jako král český korunován není, to na věci nic nemění; přece všude vede titul: „Císař rakouský a král český".

Ve vší úctě oddaná

Valerie Schwarzová,

žákyně II. r. měšť. školy v Uhl. Janovicích.

*

Nejvíce se mi z českých králů líbí Jiří Poděbradský, protože měl heslo: „Pravda Páně vítězí"— a i v tom ukázal svou velikost, že si vyvolil za šaška Jana Palečka.

Nejlépe se vedlo lidu českému za Ladislava Pohrobka, za správy Jiřího Poděbradského. Neboť v tu dobu byli Čechové bohatí v věcech tělesných i v Bohu.

Tenkrát, za krále Holce, byla za groš ovce. Tenkrát Petr Chelčický psal knihy, aby se lidé milovali, boje pak a války aby načisto přestaly. Tenkrát husitské ženy české znaly se více v Písmě svatém než mnohý biskup jinde. A pro své přesvědčení nebyly pronásledovány. Náš milý jazyk český byl tehdáž v veliké vážnosti.

Lépe se vedlo lidu českému i za Václava IV. než za Karla IV.: protože berně zmenšil a sám osobně dokračoval na to, aby chudí nebyli šizeni od řezníků a pekařů, a nádeníci na vinici aby dostali v poledne odpočinek a byli slušně placeni.

V Brandlíně, dne 11. února 1904.

Jan Kynčl, žák III. odd.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Myslil jsem, Ivane Nikolájeviči, že jako mají en jednu víru, tak že musejí jako jedna duše býti. že v neštěstí pevně stojí druh při druhovi.

— To jest, jakou pak víru?

— Takovou, že všichni darebáci jsou stejně odsouzeni . . . A ve skutečnosti jsem uviděl, že jsou to ničemné nestvůry. Dnes jsi ho napojil čajem a jsi jeho nejlepší přítel; ale zítra ho nenapojíš — a on ě již proklíná do pekla horoucího! Je to samý mizerný a prodejný lid, Ivane Nikolájeviči. Všecky jejich zákony a řády nestojí za zlámanou grešli. rozhodl jsem se od těch dob, že si jich nebudu vážiti a že jim budu dělati všecko na vzdory. Nemám žádné soustrasti s těmi nestvůrami bezduchými. Při tom jsem laskav jenom k tomu, kdo je laskav ke mně, a polituji jen toho, kdo polituje mne. toho se nebojím, Ivane Nikolajeviči, že bych pro svou prchlivost byl představenstvem znřčen, nýbrž oho, že některému našinci někdy břicho rozpářu, nebo že sám jeho rukou zahynu. Vím, že mne právě ak nenávidí ti různí tlučhubové a chvastouni; ale nebojím se jich. Ať si mne zabijou — nehoním se a životem. Možná, že bych byl rád, kdyby mne někdo poslal na onen svět. Nechť! Zahynout v mizerii není hrozné. Ale od soudu si petličku zasloužiti — oho bych nechtěl . . . Nechtělo by se mi ještě louiti se s světem božím! Kdybych se té petličky neál — cožpak bych to snášel? Dávno bych byl ne jedoho, nýbrž dva přišil.

— To znamená, že se vám chce velice žíti, Luňove?

— Ovšem, chce, Ivane Nikolájeviči. Kolik pak sem toho božího světa viděl? Nu a přece, kdybych istě věděl, že je mi Bohem určeno za dva roky mříti, neotálel bych. Nehospodařil bych s těma věma roky . . . Provedl bych jedno takové dílo, že y padesát let, ba i sto snad na mne vzpomínali! elkého jména bych si dobyl!

— Copak byste učinil?

— Nestojí to ani za řeč, Ivane Nikolájeviči. Jen edno vám povím: ne tam s t o u stranou bych jedal (Luňkov kynul hlavou na kukátko ve dveřích), ýbrž s t o u t o tady (a zaklepal záhadně prstem na tole). Protože tam tu polovinu neviním tolik. Odud nemám docela žádného zla, ale z d e . . . Zde nazám více viny!

Luňkov nechtěl mi nikdy vysvětliti všecky příiny své nenávisti k trestanecké mase; mohl jsem n hádati z některých jeho narážek, že v počtu mnoých jiných nemohl zapomenouti a odpustiti nespraedlivého obviňování sebe kterýmsi z pohlavarů vězeňských z jisté nízké náruživosti, která vtiskla nezahladitelné znamení potupy v očích trestancův každému, kdo z ní byl usvědčen. Ke svému neštěstí Luňkov měl, jak jsem již dříve byl řekl, mladou a žensky půvabnou tvářičku, mělo tedy obvinění ono pravděpodobnost v očích zkažené španky. K obětem oné hnusné náruživosti trestanectvo nezná vůbec milosti ani slitování, a naopak k oněm, kdož užívají jejich slabosti, chová se netoliko blahosklonně, nýbrž váží si jich . . .

— V trestnici musím trpět, Ivane Nikolájeviči, — pravil Luňkov: — vynasnažím se, abych to snesl; ale jakmile se vyrvu na svobodu — dva, ne-li tři jistojistě přemluvím! Dávám čestné slovo — že přemluvím. A nacedím si napřed z něho koflík krve a vypiju a potom ho dotluču, mrchu!

K jednotlivým osobám z týchž trestancův Luňkov nejen že choval se beze zloby, ba dokonce s jakousi sentimentální něžností. Několik osob stojících podobně jemu stranou společného života vězeňského, zvláště jeden nemocný stařeček-krajan, byli i věrnými přáteli jeho. Po dlouhý čas zdálo se mi neobyčejně divným a nepochopitelným toto: jak mohl Luňkov při podobném nepřátelství k vězeňským pravidlům a zvykům býti jednou z nejhorlivějších a nejsebezapíravějších milosrdných sester v poměru ke všem, kdož seděli v karceru? Nikdo s větší smělostí a neúnavností nepátral po tom, aby rozhodně v ničem netrpěli nedostatku a nikdo s větší obratností nedodával jim vše, čeho třeba i při těch nejbystřejších a nejchytřejších z dozorcův. Jaška Tarbagan býval odvážný, ale Luňkov prováděl svou věc umělecky, jakoby se sám kochal ve svém umění a hrál si s ním . . . A zpozoroval jsem brzo, že i k této činnosti pobádal ho stále cit téže nenávisti i téhož opovržení k trestaneckým názorům a usnesením. Staral se rozhodně o všecky, koho jen vsadili do karceru, nedělaje žádného rozdílu mezi těmi, jež artěl milovala nebo nenáviděla. Tak byl jednou do karceru vsazen muž z volného sboru, kterého všichni nazývali vyzvědačem a o němž se usnesli, že mu ničeho nepodají. Luňkov však demonstrativně za ním chodil a dokonce i více a horlivěji, než kdykoliv jindy za kýmkoliv jiným.

— Dělám to, Ivane Nikolájeviči, — vysvětloval mi své chování — protože nic nevím, mluví-li kobylka o něm pravdu nebo lež. Pro mne jsou oni všichni stejní. Nadíval jsem se v trestnicích hodně na to, jak úplně nevinné lidi Bůh ví z čeho obviňovali, ba je i zabíjeli! Jeho trestají představení; proč bych ho ještě i já, právě takový nešťastník, jako on, trápil? . . .

Při všech odporech a spletích myšlenek, které překvapovaly v úsudcích i názorech Luňkova, tajilo se v něm jádro jakoby něčeho dobrého, čestného,

samostatného, jádro snad sotva pozorovatelné pod tvrdou slupkou zkaženosti a nevědomosti, které mu však přece jen dodávalo sympatické tvářnosti a dělalo z něho potěšitelnou výjimku uprostřed tuctové a beznadějně zkažené španky.

Většina trestanců velice nenáviděla a nadávala na Šelajský důl; Luňkov naproti tomu byl jedním z nemnohých, kdož ho chválili. Byl zejména spokojen s tím, proti čemuž Petinové, Sokolcevové a Semenovové se bouřili; s tím, že v něm bylo přísno, že každý člen artěle měl ve všem rovný hlas a že proto nedály se krádeže na společném majetku a strava byla lepší, než v jiných věznicích. Karet rovněž nemiloval a dával před nimi přednost knížce.

Takový byl druhý z mých žákův. Přineslo-li mu učení užitku? A jak skončí? Píšu otazníky, na něž sám nejsem s to, abych dal jakoukoliv určitou odpověď.

XXV.

S přiblížením jara šířily se po vyhnaneckých věznicích nejasné pověsti o nastávajícím výběru pro ostrov Sachalín. Trestanci se zbytečně rozčilovali. Jedni lekali se pouhého jména tohoto ostrova jako trestu smrti; jiným naopak zdálo se býti symbolem tajné naděje na vzkříšení... Říkali, že prý vystěhování pro tentokrát budou podrobeni všichni nenapravitelní tuláci, všichni odsouzení po druhé, všichni uprchlíci z vyhnanství a konečně ti, kdož provinili se něčím ve věznici. Tyto kategorie obsahovaly v sobě ohromnou část vězeňských obyvatel i je pochopitelno, že všichni čekali s rozechvěním rozhodnutí svého osudu. O tom, co vlastně je Sachalín, onen proslulý Sokolinin ostrov, nikdo nic určitého nevěděl. Jedni tvrdili, že je to — živý hrob, z něhož není návratu; o nucených pracích v kamenouhelných dolech, kde se musí lézti po kolenách až po krk ve vodě, vyprávěly se hrozné věci... Druzí zase naopak smáli se podobným strachům a líčili Sachalín jako něco na způsob pozemského ráje: tam dle jejich slov pouštěli nenadále trestance s nejdelšími tresty na svobodu do šírého světa; nucených prací téměř ani nebylo; trestancům dávali nářadí ku práci, skot ba i peníze do základu hospodářství; toho bylo ještě málo: každému ponechávalo se na vůli vybrati si za ženu kteroukoliv z desíti hedbávím vystrojených vyhnanek... Pro ty, jimž se všecky tyto blaženosti zdály býti málo, byla prý vždy možnost útěku.

Jmenovali na doklad celé desítky rodin zerentujských, algačinských i karských trestancův, kteří prý uprchli ze Sachalína a velice ho chválili. Konec koncův nikdo nevěděl, komu má věřiti. Vyhnanci s malými tresty, kteří byli též rodáky zabajkálskými a zamýšleli vrátiti se domů po skončeném trestu, rozumí se samo sebou, báli se nejvíce Sachalínu a upadali v zádumčivost při každém obnovení pověsti o brzkém výběru. Kdežto naopak trestanci s tresty beznadějně dlouhými, ti snili o tom, aby se dostali do seznamu vybraných: byli ochotni vydati se i za Sachalín, až na samý kraj světa, jen aby se vytrhli ze stěn Šelajské věznice, která se většině z nich zdála horší samé smrti. „Změniti si osud", změniti jej za jakoukoliv cenu a jakýmkoliv způsobem — bylo jejich prvým a nejdražším snem, který nedával jim ani spánku, ani pokoje. O vzdálené budoucnosti žádný z těchto blouznivců nedovedl se a neměl záliby se zamysliti. Sachalín, i kdyby se objevil býti hroznou věcí, představoval se jim div ne tak vzdálen jako život záhrobní, a zatím, na cestě k němu, rýsoval se jim v obraznosti hýřivý etapový život s majdany a hrou v karty, s množstvím nových věznic, jimiž bylo nutno projíti, s množstvím nových lidí a setkáním se starými známými a soudruhy a — kdož ví? — možno, že i se šťastnými náhodami, které opět vynesou mrtvého člověka na světlo boží ...

Zejména se rozplameňovaly sny odsouzených na dlouho, kteří měli ženy s sebou. Mezi trestanci vůbec vládlo mínění, nevím zda správné či nesprávné, že nejen na Sachalíně, nýbrž i ve většině jiných stanic vyhnaneckých, nedrží ženatých ve věznici vůbec ani během trestu vyměřeného, nýbrž vypouštějí je téměř hned do volného sboru se zřetelem k tomu, že trestanci mající rodiny zřídka utíkají.

V Šelajském dole takového zvyku na všechen způsob nebylo: Šestioký choval se k ženatým právě tak přísně, jako k svobodným. Shledání s ženami dovolovalo se jim jednou za týden za přísného pozorování dozorcům; nedovolovalo se jim dávati z volnosti ničeho jedlého (kromě toho, co bylo možno snísti po čas shledání) a nikdo neměl naděje, že by vyšel na svobodu dříve, než by skončila uložená a vyplněná lhůta trestu.

— Ani nechť vám to nenapadne, — hrozivě prohlásil jednou štábní kapitán Lučezarov při večerní prohlídce: — u mne jste si všichni rovni a nikoho nevypustím před zákonitou lhůtou. A když já nepustím, nepomůže vám ani sám Pán Bůh, abyste vyšli za tyto stěny!

Zatím uložené tresty většiny šelajských ženáčů byly beznadějně veliké, i je pochopitelno, jak všichni musili se dráti ven z drápů Šestiokého, když chovali přesvědčení, že druzí vězenští představení chovají se k ženatým trestancům měkčeji. Postavení některých z nich skutečně vnukalo mimoděčnou soustrast. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 15. května 1904. Číslo 19.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

DOJMY OD MOŘE.

KOMTESSE M.

Bylo to v mořských lázních na jihu. Ostruvek neveliký; nahozeno na něm několik pahorků, několik hlubokých zálivů mořských a mezi tím bujná zeleň luk, snivé stíny vavřínových hájů, propletených temnými, vážnými kmunami ilexů. Vše bylo v bujném květu. Z lučiny, jež rděla se ohnivým květem cyklamen, pučel jako z nádherné vásy žlutým květem obsypaný vavřín. Tam kdesi dole šumělo moře velkolepou hymnu jara, a slunce teplé, zářivé, hřející vrhalo spousty svého jasu na stromy, luka, květy a na šumné, svěžím vánkem oddechující moře.

V tom malém, ale nádherném ráji, byl jsem už několik dní. Zapomněl jsem rychle na mlhy severu a bláznivě se opájel krásou velkolepé přírody a narkotickou vůní jara.

Potom přišla jste Vy. Diblík tak malounký, jak byste teprve byla odrostla dětským šatečkům, tak něžná a gracilní, že není, nemůže býti člověka na světě širošírém, kdo by Vám mohl ublížiti.

Šla jste alejemi květů a vonných dechů lehce jako pohádkový zjev, a když promluvila jste, jako by ptáče kdesi ve vonném keři zaševelilo.

Chodili jsme potom spolu.

Když slyšel jsem tehdy lehký šelest kroku Vašeho a cítil vůni těla Vašeho a viděl blankyt očí Vašich, mně hlava šla kolem, já mluvil zmateně a těžce, nehorázně kolem Vás se točil. A každou nešikovnost mou Vy jste smíchem perlícím splácela. Já se snažil vybaviti z Vašich pout, jež ducha, vzlet i sílu moji schromily, však marně. Vy — odpusťte mi trivialnost toho slova — jako bručivého medvěda na šňůře mě jste vedla. Té šňůry nikdy jsem neviděl, však byla pevná. Kdo ji utkal, z čeho spředl, jsem také netušil. Vy jste měla vrtochů rozmarných plnou hlavičku. Bručel medvěd, ošíval se, ale šňůry Vaší trh ho skrotil, a bubla huňatý zapomněl na všechnu svoji vážnost medvědí, vzhůru se vzpřímil a tancoval a skákal, jak Vy jste do taktu tleskala.

Bylo to jednou k večeru, kdy slunko posledním svým žárem ještě líbá družku svoji zem. My seděli jsme tenkrát na kamenných stupních, jež ve skálu vtesány, kams vzhůru vedly do háje. Před námi růže v prvním rozpuku a rozmarinu bujný keř se halil v pestré roucho květu. Veliký banan líně rozložil své tlusté listy, a v koutě jemně bambus ševelil. Tu ticho tak bylo; jen muška chvíli zabzučela a s louky ozval se pták zpěvavý.

Vy usedla jste na stupeň a umdlenou hlavu složila jste ve klín svojí družky. Já vedle vás jsem seděl. Mlčeli jsme. Hleděla jste v modro nebe, v němž ostře rýsoval se snítek vavřínu, jenž nad námi se měkce pnul. Oči vaše těkaly s lístku na lístek a konečně nehybně vetknuly se v nedozírné modro nebe. Tak v polosnění zašeptala jste náhle:

— Povězte mi, muži učený, co jest to láska?

Jen slabě hlavou při tom jste hnula, a sotva jsem zachytil šelmovský oka blesk, jenž ve zraku Vám se mihnul.

Po způsobu mužů učených jsem nabral čelo u vějíř vrásek, hlavu složil těžce do dlaní a dumal jsem, co sám jsem kdys v kolotavém života běhu prožil, co slyšel od jiných, co četl v knihách břichatých i v útlých svazcích veršů.

— Co láska je? — opakoval jsem po chvíli těžce, pomalu a dutě, za každým slovem malou caesuru, — to těžko říci, moudře jsem dodal. Tu třeba . . .

Však bouře smíchu hlučného, perlícího se z Vašich drobných úst mě přerušila.

— Oh vy muži učený! a smíchy div jste se nedusila. Jste všichni stejní . . . a zase záchvat smíchu . . . Moudříte se, moudříte a dohromady přece nic nevíte. A veselý zvonkovitý Váš smích padal na hlavu mou jako krupobití. A zahanben sklonil jsem čelo; rvala jste květy v záchvatu šíleného veselí se záhonu a házela je na mě, na hlavu, prsa, ruce, klín. Až unavena klesla jste na stupeň vedle mě a tiše, skoro prosebně

jste na mne hleděla. Lehký ruky stisk, a byli jsme přáteli zase.

—

A zas jiné odpoledne. Ve Val'Madonna to bylo. Zase slunko metalo záplavu teplého jasu kolem nás, keř zvonivými vysílal vůni omamnou a na větvi pták pěl píseň plnou touhy a něhy. Tam dole před námi se chvělo modré moře, a jemný šepot jeho hravých vln jen jako hudba sfér k nám zalétal. Váš snivý zrak těkal tam kdesi v dáli, na chvíli utkvěl na bílém břehu vzdáleného ostrova a zas do neurčita tam na kraj zabloudil, kde nebes hrdá klenba se sklání jako příkrov na pozlacené hřbety vln.

Hlasem tichým začala jste mi vykládat své vroucí lásky bol. Jak naposledy viděla jste se s ním, jenž srdce Vaše zaujal, jak šeptaly rty jeho roztoužené, a klidné, mírné oko jeho jak se nořilo v tajemnou hlubinu blankytu očí Vašich. A dívčí rozmar Váš to srdce jeho ubohé mučil zdánlivým chladem a lhostejností strojenou, a přece srdce Vaše chvělo se, hořelo láskou vznešenou k němu, jen k němu jedinému.

To všechno slyšel jsem z drobných Vašich úst, a Vy jste nevěděla, že každé slovo Vaše jako hrot šípu se zabodává v srdce moje. A bolest mučivá sevřela mou hruď, zadrhla stisněné hrdlo, a mlčky naslouchal jsem, jak velké bylo štěstí lásky Vaší. Umlkla jste posléz, a hleď Váš zas se šinul do nekonečné, modré dáli, a moře dále šumělo a pták zpíval píseň lásky.

———

Večer to bylo. Seděli jsme v parku, kam málo kdy kdo zabloudil, kde chodník mechem zarůstal a skalní holub kraloval. Před námi skála tvrdá, a na ní visely v bujných ručejích trsy břečťanu, a voněly modrých glicinií hrozny, a v koutě palma svůj vějíř ke spánku skládala. Vlahý, teplý vzduch voněl, a vůně jeho mámila smysly, hlava šla kolem, a srdce krutě se svíralo.

Vy jako luzný květ jara jste seděla mezi květy, mluvila jste, smála jste se, vzpomínala jste, a na mě smutek hrozný, plný tesknoty a žalu padal. Chmury s čela chtěla jste mně zaplašit, však tím hlouběji klesal jsem v své beznaděje žal. Vy smutku sama zkusila jste dost, Vy víte, jak to bolí.

A Schumannovu píseň, toho Schumanna, jenž tolik skryté vášně sžírající do zvuků písní svojich vlil, jeho píseň jste zpívala o dívce, jež s chvěním roztouženým padne na prsa miláčkova. Nevěděla jste, že prsa moje hořela sžíravou, plamennou touhou po krásné hlavě Vaší.

Vy smutku sama prožila jste dost, Vy víte, jak to bolí, když touha každým hledem, každým ruky stiskem srdce chvátí, a nikdy, nikdy nemá býti splněna.

———

Dnes je smutný den. Po nebi honí se olověné chmury dravým vichrem ve špinavé, rozplizlé cáry rozervané. Tenký, kvilivý hlas vichru chvěje se vzduchem, tu slábne, tu tichne, jak by v zadrhlém hrdle zmíral poslední sten bolesti, zas potom na novo zakvílí, zapláče do duše řezaný tón, jako srdceryvné stony duší utonulých, jež v jaru života vztek moře spláchl do svých hlubin bez konce a kraje. Pláčou, kvílí, sténají nad předčasně odvátým štěstím života, zlý osud jejich, divý vichr temně hučí dál svou hroznou melodii, a bolestné vzdechy hrdel jejich mísí se v zuřivý vztek jeho. A moře v divých vlnách řve a bílou pěnu svou vrhá na břeh, třísní ji osamělý keř na skále, dusí slinou svou i útlý květ, jenž ve stráni skromně vypučel. Sesmutněl park, zachvěl se luh a vonné keře i stromy bázlivě krčí své hlavy běsy zlekané pryč od lítých větrů, hluboko kloní koruny své a mladé tělo jejich bolestně sténá a žalně vzdychá.

Zemdlena a znuděna uložila jste se v měkkou lenošku a sklonila hlavu v náruč družky své. Já k nohám Vašim usedl. Tak krásně bylo tu. Vesele praskal oheň v kamnech, mně bylo tak teplo, tak dobře u Vašich nohou. A zpívaly jste. Vy jemným stříbra hlasem melodie jste pěla dojemné, jak ptáče mladé po jaru, když zkouší drobný hlásek svůj, kovovým altem vpadla družka Vaše do chvění písně Vaší. Co všechno jste zpívaly! Ať prostá píseň národní, nebo zvuky mistrů tónů se Vám se rtů chvěly, vždy něhou, touhou a sladkým lásky bolem písně Vaše kypěly. Seděl jsem Vám u nohou v němém úžasu, se rtů Vašich očí jsem nespouštěl, a stesk a žal mé srdce schvátil.

Umlkly jste. Drobnou písní jakous srdce Vaše rozechvěno k miláčkovi Vás vedlo v myšlenkách. Neboť zase vzpomínek Vám milých tkáň se nesla se rtů Vašich, tak roztomile podrobných a něžně naivních. Musil jsem s vámi vzpomínat, musil se s Vámi těšit a snad radu dobře míněnou Vám dáti. Láskou svojí zmámena neviděla jste bolestí zkřivené mé tváře a neviděla jste srdce mého tak těžce raněného. Jako jongleur v rukách držela jste srdcí dvě. To jedno jste něžně laskala, s tím druhým jste prováděla hru smělou, odvážnou. Jím nevědomky, jako hráč, jste směle házela výš a výš, pak na tyč jste je vsadila a točila jím . . . co zatím druhé, bouřně jste tulila na ňadru.

A venku vichry vedly drsnou hudbu svou, mně bylo tak bolno a teskno, a přece nemohl jsem se od Vás odloučiti.

———

Konečně jsme se rozešli. Vy jste zůstala na slunném jihu, mě vlna osudu odvála v dál. Však ve vzpomínek bujném reji jsem stále tam u Vás, u Vašich nohou a vidím stále Vašich rtů

úsměv luzný, slyším zvonky zpěvu, cítím vzdechy Vašich ňader.

Smutek svírá čelo, slzu žene v oči rmutnou — je konec všemu.

Posílám Vám teď lístek tento, jako skromnou kytku květů. Sežloutne lístek, jako květy vadnou, a jak bledne rej vzpomínek. Však po letech, kdy jaro žití odvanulo, třesoucí rukou ze stolku rádi vyndaváme uschlé květy, sešlé stužky, sežloutlé papíru proužky. A zapadlé, pohřbené mládí svým dechem lásky, ohně a bolu zvadlé líce ovane. Mezi tyto kytky, stužky a svitky papíru, prosím Vás, komtesso, vložte i tento lístek malý a po letech vzpomeňte si na srdce, jež pro Vás hořelo.

Váš

H. B.

LUDVÍK LOŠŤÁK:

STAŘÍ A MLADÍ.

Proč tu jsou a proč tu žili
slavní mistři, professoři,
nežli aby mládež mravná
v jejich stopách kráčela?

V jejich jasných stopách kráčet,
každé jejich slovo lapat,
jejich paty geniální
v každém kroku líbati,

cpát jim dýmky, zouvat boty,
doutníky jim zapalovat,
poklonkovat, potakovat,
práznit noční nádoby?

Milostpaní líbat ruce,
slečnám dcerám nosit růže,
chovat děti, dělat cumle,
jak ševcovský učedník.

Ano, to je generace,
takovou si dáme líbit,
takovou si odchovati
v naší vlasti musíme!

Té pak nechť se stipendia
se všech stran jak kroupy sypou,
ta nechť tyje, ta nechť tuční,
vždyť to mládež poslušná.

Vůbec ve všem fedrovati
budeme své učně milé,
naši tichou mládež krotkou,
světla naše budoucí!

Té se budou básně tisknout,
té se budou hráti skladby,
od té budem kupovati
skulptury a obrazy!

Posléze až dobré Musy
na Věčnost nás povolají,
křesla naše na Olympu
náležejtež pouze jim!

A ti hloupí rebelanti,
ti nechť dále huby suší,
na ty mor a neštovice,
čert je, lumpy, všecky vem!

Je to boží dopuštění
tihle naši Noví lidé,
je to rota zákeřnická
tahle Nová holota!

Jaké časy roztomilé
panovaly kdysi v Čechách,
nežli tihle rebelanti
zalidnili naši vlast?!

Mládež naše skotačila,
zpívala a tancovala,
dováděla, laškovala,
pořádala věnečky.

Knedlíky a vdolky jedla,
jelítka a jitrnice,
a při tom též básně psala
na děvčata buclatá.

Ale dnes, o hrůza, běda! —
je to samá analysa,
samý odpor, samý zápor,
samá hloupá kritika!

Staré formy osvědčené
s očí mizí vůčihledě,
a na jejich místě nyní
bují chaos prokletý!*)

J. ZEMAN:

Z DEKRETNÍCH KNIH SMIŘICKÝCH.

(Pokračování.)

Černilovští chalupníci žádali za zmírnění daně polní. Marně. Ať bez řeči platí a kdyby nechtěli platit a dluhem vázli, přiberou se k polní práci na dvorech a jinak se zužitkují. Aby snad nenapadlo i jiným obcím hledati úlevy — před Černilovem hlásili se vyravští — sdělena všem obcím poddaným ostrá resoluce

---

*) Ukázka z Písně Bohatýrské básně ironické, kterou Ludvík Lošťák vydal nákladem vlastním Praze 2 koruny

vrchnostenská (1733). A nebyl také snížen nájem z panských rolí, jak vidíme z dekretu libnikovickým sedlákům; vrchnost jim suše řekla, ať dají tedy výpověď, hospodářský úřad že si bude vědět rady.

Krčmáři z celého panství, když společně r. 1729. žádali za slevení „musikalimpostu“ a za slevení 18 kr. z každého sudu, jmenovitě když „pálené zvlášť platit a od vrchnosti bráti musili“, také nepochodili. Sekvestratura panství paarovského, v níž tehdá zasedal Křištof Norbert Voračický, svobodný pán z Paběnic, sdělila suplikantům, že jsou u velikém bludu, domnívají-li se, jako by plat z muziky přicházel do panského důchodu; ten prý se odvádí do berně cís. král. milosti. A co platu a braní páleného se dotýče, to ne teprve nyní svůj počátek vzalo, nýbrž dle urbáře již stará povinnost jest. Pročež musikalimpost nechť krčmaři odváději sami panu kontribučnímu, aby nemyslili, že peníze do důchodu panského přicházejí a „co se staré povinnosti týče, zůstává při starém“.

Žádosti za úlevy v robotě — a nebylo jich málo — paní hraběnka odbývala krátce: „Nenacházím příčiny, proč bych suplikantovi toho čtvrt dne (!) roboty pasírovati měla“ (Jiřík Havlas z Vel. Skalice 1733), nebo: „Ať ji jen dále jako dosud koná“ (Kat. Velcová z Bukoviny, Václ. Morávek z Černilova a j.). Naopak každému odmrštěnému vysloveno bylo přání, aby pilněji než dosud robotil. Jen r. 1736. uznala milostivá vrchnost vyslyšeti poníženou prosbu, podanou všemi robotníky panství. Neúroda toho roku byla tak citelná, že pohnula i svědomím hraběnčiným, a tak nařídila, aby místo poprutní pšenice odveden byl ječmen a oves, napomenuvši při tom poddané, aby si milosti jim učiněné vážili a robotu lépe než dosud vybejvali.

Jakýsi Pavel Hanuš, že byl k robotě neschopen, musil se vykoupiti. Toman z Hubilesa také. Dal důchodu 4 zl. Nebyl to také řídký zjev. Za peníze „zkrátila se práce na panství“, za peníze došlo svolení k ženitbě, propůjčení hospody, povoleno dáti synka na studie nebo do učení, za peníze vydávány listy zhostné, za peníze šlo všechno.

Matěj Kovář, šenkýř rathouzský ve Smiřicích, oženil se se svobodnicí (nepoddanou) Barborou Uhlířovou. Zaplatil, manželka zůstala na dále svobodnicí, ale děti z manželství toho staly se poddanými. Kontingent poddaných nemohl se přece zmenšit! Podobně vyřízena žádost sluhovi Modrému, jen podmínka, že děti jeho předem určeny budou k poddanství, oslazena mu byla soudkem piva gratis.

Tomáš Prudký z Hradce vzal si Kateřinu Hanušovou z Holohlav a za její list zhostný složil do panského důchodu 6 zl. Mikuláš Rezek, panský kovář, složil za zhostný list pro dceru, kterou si vzal Tluka z Jaroměře, 20 zl. Václav Řehák z Číbuze dal za zhostný list 35 zl., Václ. Slezák z Jásené 40 zl., Jan Dušek z Plesu 88 zl. (1733.)

Jan Petzold, pernikář z Nového Města n. M., přistěhoval se do Smiřic 1730 za roční poplatek 6 zl. Dostalo se mu naučení ještě, aby se neosmělil „druhému (pernikáři smiřickému) nejmenší překážku a roztržitost pod skutečným trestem a pokutou 3 kop míšeňských činiti, nad čímž kancelář obecní ochrannou ruku držeti má.“

Jakubovi Skákalovi z Plesu dovolila vrchnost 1729 „aby za smiřického měšťana poddaného přijat býti mohl proti složení 10 zl. do důchodu panského.“ Jan Baroch z Vysokého Veselí domohl se měšťanství o 2 zl. laciněji.

Vdově Uhrové svoleno bezplatně — jaký div! — aby syn její směl se učiti řemeslu truhlářskému v Hradci. Ovšem poddaným při tom zůstal a bez svolení vrchnosti na vandr se vydati nemohl.

Vyssávající ruce panské nedaly vzniku životu lidštějšímu, držíce právo rozhodovati i o budoucím povolání poddaných. Jiříku Kučerovi v Černilově bylo dovoleno dáti syna na studie — ale toliko usque ad rethoricam.

Panské, rychetní hospody dost vrchnosti vynášely a vrchnost také užitku z nich pilně dbala. Propůjčila-li komu hospodu, žádala, aby nejen správně platil, ale aby „užitek vrchnostenský zveličovati nepomíjel“. Matěji Bartošovi, šenkýři v Librantících slíbeno 1739, jestliže se řezníkem zaopatří, že musejí všichni poddaní divečtí od něho maso bráti; kdyby odjinud maso donášeli, „v tom hejtman můj smiřický jemu na ruku jíti, přestupky potrestati, nobrž i taky na ně aufšlák dle usedlosti rozvrhnouti a je k tomu přidržeti neopomine.“

Vedle užitku z hospod měla vrchnost obchod se solí v rukou, měla své železárny bechyňské a j. Smiřický primator, když mu bylo dovoleno zavésti si obchod železem, zavázal se, že pod pokutou 15 kop a konfiskací odjinud než panské železo z Padolu bráti nebude.

Paní hraběnka ujala se hospodářství svého ostře. Vydala zákaz, aby se nikdo neosmělil bráti tabáku „aus dem Luthertum“ pod pokutou 10 zl., dala opraviti ratejny, špeichary, všímala si pilně lesů a dokročovala na všechny služebníky své od pana vrchního až na pacholka v ovčíně. Seznala, že i sám purkrabí smiřický, p. Jan Fröhlich, peníze za plátno a sůl si nechává a že bere kde kdo. Leckteré místo se

tak uprázdnilo a mnohého v službě stojícího měla hraběnka ještě na mušce. Janu Krafcíkovi, když za zvýšení deputátu žádal, odpověděla, jestli prý to, co má, mu nestačí, a nelíbí-li se mu, ať jen resignuje; místo se obsadí pořádnějšímu než je on. Za nedlouho byl také přeložen na revír žďárecký (1735). To vládl všude v myslivnách jiný již pořádek, nikoli však blahobyt. Hraběnce bylo s nemalým podivem, že si foŕti drželi 4, 5 až 6 kusů hovězího dobytka, který vysoké zvěři překáží a proto od roku 1733. nesměl žádný fořt pod ztrátou služby a milosti více než 2 kousky si držeti.

Z uvedených dekretů patrna je snaha po pořádku spíše pro zvýšení důchodů panských než pro mravní cenu pořádku samého, viděti z nich i tvrdost panskou a málo lásky k lidu. Nenajdeš ve 300 dekretech ani 20, kde by bylo znamenati trochu kavalírské uznalosti nebo dokonce lásky k lidu.

Ke konci ještě zmínku o učitelích. R. 1744 uvádí se Joanes Henricus Josefi, odstupující kantor v Holohlavech — ve Smiřicích tehdá školy ještě nebylo — a nastupující Jiřík Matějíček. Dostávali 2 sudy piva deputátu. Jan Lankhart, měšťan smiřický, „vacierender Cantor“, obdržel r. 1743 místo v Plesu. Vrchnost mu poroučí, aby mládeži dobrý příklad dával, ve čtení a psaní a v katolických ctnostech je cvičil, náboženství katolické do nich vštěpoval, rozumně si vedl, nemírného pití a darebností se vystříhal. — Matěj Prokeš, mládenec školy černilovské, stal se 13. máje 1730 kantorem v místě. Na srdce mu vloženo, aby věrně a poslušně při službách božích, v křesťanském učení dítek a při všem, co by jeho povinnost sebou nesla, pilen byl. Dostal nepřímo i pochvalný dekret. Když totiž r. 1733 o Černilov se ucházel, Jiří Ferd. Pořádek, kantor z Plesu, dostalo se mu vyrozumění, že je v Černilově „pořádný subjekt“ a vrchnost že žádné příčiny nemá nějakou „mutaci před se vzíti. Suplikant na další čas trpělivost míti a zatím dobře chovati se musí.“ Než — časy a lidé s nimi se změnili. V r. 1739 byl ten pořádný subjekt propuštěn. Sám ani na panství nechtěl trvati a žádal za zhostný list. Avšak dekret zněl: „Suplikantu na ten čas svobodu uděliti žádnou příčinu nenalézám, nýbrž povoluji, aby jinde službu přijmouti mohl s doložením, že každý rok buď při mně nebo při smiřickém kanceláři o další povolení se ohlásiti povinen bude.“ Nevím, kde službu našel. Na jeho místo dosazen Václav Šust, kantor z Čibuze, jemuž uloženo toliko rospekt a poslušnost panu faráři.

BESÍDKA.

Antonín Dvořák.*)

Prvního dne měsíce května Dvořák zemřel, první slavnostně krásné neděle májové. Jako takový třpytný den májový Dvořák sám svého času vkročil do hudby. Nové zelené žití pučelo z této symfonické a komorní hudby, kořenná svěžest proudila z těchto bujných pramenů melodických vnuknutí. To byl zase někdo — řekněme krátce se Stormem — jenž měl „tyrili“, čerstvý tep srdce, jímž skřivan své písně šveholí. Mluvilo se záhy o českém Schubertovi, když Dvořákovy komposice počaly vítězně raziti si dráhu. Byla tu táž naivita a nehledanost, také táž bezděčnost, táž produkce bez starosti a námahy. Jinak chybělo ovšem mnohé do Schubertovy velikosti, málo jen do schubertovské délky. Též u Dvořáka shledáváme ono rozpovídání, pohodlnou šířku, lákavé zacházky, jaké milují ti, kdož tomu navykli a svádění bývají bohatou, velkomyslně štědrou fantasií. Avšak pravé tvůrčí nadání hlásilo se zřejmě: a tento český muzikant jevil se z těch mála vyvolených, pod jejichž rukou vše se v hudbu mění.

„Na počátku byl Smetana“ praví letopisec novější doby vývoje české hudby. To má znamenati že teprve od nedávna může se mluviti o hudbě národní mezi Čechy. Její vznik vůbec počíná zároveň se vnikáním národních prvků do hudby, se zrozením národních nářečí hudebních. Zvláštní náhoda tomu chtěla, že Smetana nalezl (as 1859) prvé působiště v Norsku. Tam jako u pramene mohl naslouchati, jak energicky sbírá národ svoje síly v hudbě. Brzy mělo vedle skandinavského nářečí české znamenati proud v hudbě z nejdůležitějších. Jako na severu tak i v Čechách v zemi hudbou požehnané, obrátil se zrak snaživých umělců k prostým plodům duše lidu, k lidové písni a tanci. A Smetana, talent převahou dramatický a poeticky líčící, vnesl prvky české lidové hudby do opery, do symfonické básně. Ne, že by jej německé živly stylu a formy — ony nejmodernější: Wagnerovy a Lisztovy ve své stopy nebyly strhly. Smetana zemřel 1884; ale tu již byl vedle něho hudebník, jenž na české půdě znamená podobný protějšek k Smetanovi, jako na německé Brahms k Wagnerovi a Lisztovi: Antonín Dvořák.

Není-liž zajímavo, že jako Brahms s Uherskými tanci, Dvořák se Slovanskými si dobyl prvních úspěchů? Avšak u Brahmse bylo to jen vniknutí příklonného ducha německého k cizí písni lidové, výlet mistrné skladby do cizí země. Dvořák zpíval z nitra svého lidu. Brzo se ukázalo: jenom kořeny tkvěly v domácí půdě; koruna pjala se mocněji a mocněji do volného vzduchu, jenž jest všem společný. Dvořák příklo-

*) Feuilleton Julia Korngolda z N. F. Presse 3. května.

nil se k německému umění, avšak k onomu velkému klasickému, k jeho moderním zástupcům a obnovitelům, zvláště k Johannu Brahmsovi. S magickou zálibou hloubajícího umělce k naivnímu uvil Brahms také osobní svazek mezi sebou a českým hudcem; a Německo dalo Dvořákovi nejen svou velikou minulost, své mohutné vzory, nýbrž i, čeho umělec mimo to potřebuje, aby se uplatnil: závažné podporovatele, vážené nakladatele.

V tom tkví hlavně význam Dvořákuv, že přiklonil se svým českonárodním hudebním dialektem ke všeobecné hudební řeči světové. Vřadil do **obecného** vývoje, co bylo pouze **národním** směrem, rovněž i prakticky přivedl českou hudbu do světového oběhu. Mnohem více než Smetana. Mužeme říci, že Smetana svezl se na triumfálním voze Dvořákově, umělce mladšího. Teprve Dvořákova hudba instrumentální probudila důvěru v ryzost dukátů, za něž Smetanova Nevěsta se prodává, a každý proto spíše šel za starším mistrem k břehům jeho Vltavy, že byl přilákán rozkošnými líčeněmi tanců a písní domoviny, jež pěl mladší. Co dělí nás ještě tak citelně od novoruské hudby, co nás zdržuje, abychom tyto nadané komponisty připočetli „k dobrým Evropanům“, proč sálá tato technicky vysoce vyspělá, nejvážnější západní formy pěstující hudba ostrým parfumem exotičnosti? Chybí jí splynutí národní látky s historickou državou hudby. Není pravé kultury, ani umělecké, bez posily toho, co pozvolna stalo se nutným. Mladé Rusko počalo stavěti od střechy, majíc teprve jakž takž sklep. Lidovou píseň a tanec vyšperkovali křiklavé berliozovskylisztovskými barvami orkestru, barbarská divokost, ověšující nahotu přírody třpytivými titěrkami.

Dvořák staví na základech klasických forem, přinášeje pouze hojný kámen z plodné domoviny. Sám již dokonale stavivo to otesal a obrousil, lidovou melodii v jádru pozměnil, ba i poněkud odnárodnil. Česká melodie lidová, většinou rhythmu pádného, dupavého, neskytá příliš plodného thematického materiálu. To také dobře poznal Brahms. Pisateli techto řádků popíral kdys, že Dvořák českých lidových melodií užívá. Dvořákova themata že jsou pěkná a květnatá, nikoliv však české nápěvy písňové a taneční. Bezpochyby Dvořák dříve je zidealisoval, nežli produkt lidu do pokladu svých themat vložil. Tak i Smetana lidový tanec stylisoval; on je Chopinem české Polky. Nu a vizme Dvořákův Furiant: z českého víru pronikají hlasy klasických tanců.

Dvořák, universální hudebník, vzdělával veliké pole hudby ve všech částech. Není umělecké formy, ať nejmenší nebo největší, jež by chyběla v díle jeho. Všecky druhy hudby instrumentální, operní i oratorní pěstoval. Písňové a operní skladby, jindy nosiči popularity skladatelovy, nepomáhaly k popularitě Dvořákově. Jeho sláva vzešla z děl jeho orkestrálních, z hudby komorní. 1879 zazněly první tony Dvořákovy u vídeňských filharmoniků. Byla to Slovanská rhapsodie z As. Skladatel přiznal barvu, nikoliv hned publikum. Dílo přijato zdrželivě; v této volné formě vystupoval národní živel mnohem směleji, rozvinuv příliš ostentativně červenobílou vlajku. A pojmenování „Slovanská rhapsodie“, zdaž nepřipomínalo příliš „Uherské rhapsodie“? Dvořák nemohl tehdy ještě býti pokládán za českého Liszta. Mocný pomocník přispěl ku pomoci chladně přijatému skladateli: Eduard Hanslick. On lámal kopí za nového muže, jenž napsal Slovanské tance a Moravské dvojzpěvy; on to byl, jenž pronesl obsažné slovo „Schubert“. Brzo přišlo sextetto z A dur — jaká pochoutka pro Hellmesbergra! — aby ospravedlnilo skladatele, rovněž tak jako jeho prozíravého recensenta. (Dokončení.)

DĚTSKÝ KOUTEK.

Hádanka pražským čtenářům a těm, kteří Prahu dobře znají: Dva kamarádi rozejdou se na Františkově nábřeží v Praze, u sochy císaře Františka. Dají si slovo, že vykonají tutéž cestu a že se na totéž místo u pomníku vrátí. Jeden půjde v levo na Františkův most, přes Malou Stranu (Kampu) a Karlův most; druhý na pravo přes Karlův most, Malou Stranu (Kampu) a Františkuv most. Jest otázka: vykonají oba opravdu tutéž cestu, nebo bude mít jeden z nich cestu kratší?

Slavná redakce Času v Praze.

Ze všech českých knížat a králu se mi nejlepe líbí Boleslav I. a Jiří z Poděbrad. Boleslav proto, že učinil z mnoha malých knížectví jedno veliké; a tak mohl proti cizákům k nám se deroucím lépe obstáti. Kdyby jeho nebylo, byl by jeho bratr Václav jistě Němcům Čechy ve větší poplatnost uvedl.

Jiřík, to byl pravý král Čechů. Narodil se v nejslavnějších dnech bojů husitských. Pomohl sice u Lipan ubíjeti nejsvobodomyslnější část národa, ale to svým pozdějším životem a skutky odčinil. On tak svůj národ miloval, aby ten samý dalších krvavých bojů ušetřil; sám Čechům poradil, aby sobě krále ze sbratřeného rodu polského vybrali.

Ve vší úctě

Vratislav Funda,

žák II. tř. 1. odd. starších.

V Hajku u Sán. 9. května 1904.

(Příště tyto odpovědi zakončíme.)

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Tak mladý ještě Polák Musjal dostal dvanáct let za zabití otčíma své ženy, který řadou dlouholetých nespravedlivostí, šideb a dráždění připravil ho o trpělivost. Musjal byl prostý ruský mužík, svým puvodním stavem rozumovým i mravní nezkažeností připomínal silně našeho ruského Šemelina. Lze-li věřiti vypravování Musjalovu (a nevěřiti — proto nebylo by příčin, tak byl prostý a pravděpodobný) tedy by většina ruských trestancův udělala bez rozmýšlení a neprodleně totéž, co učinil on až po několika letech vysilujícího snášení: tak pobuřující byly skutky tchánovy. Sama Josefa, žena Musjalova pobízela muže, aby pomstil se provinilci. Když Jana odsoudili pro vraždu, vypravila se za ním do vyhnanství, zanechavši maličké své děti u příbuzných. Ještě na cestě narodila se jim ještě jedna dcerka, hezounká Kaša, kterou jsem někdy vídal při shledání rodičů. Takovému člověku, jako Musjal, mravně docela ještě neporušenému, skutečně hluboce oddanému rodině a ženě, který částečně z lásky k nim dopustil se svého zločinu, mohl se ze srdce přáti časnější východ na svobodu. Trpěl mnoho a před mýma očima odehrálo se v jeho poměru k ženě úžasné drama. Jan byl omezený a žárlivý; hezká a zdravá Josefa představovala pak takové mlsné sousto nejen pro trestance ve volném sboru, nýbrž i pro kozáky ba i pro samy dozorce, že musila proti štěstí mladého párku nevyhnutelně nastati celá řada nízkých intrik a úskokův. Celé desítky svudných návrhu pronásledovaly Josefu a jenom její selská nezkaženost a katolická zbožnost ji zachránily: málo která ruská žena vydržela by takové pokušení, jaké jí bylo údělem.

Jedna špinavá pověst za druhou povstávala za stěnami trestnice a ústy zlovolné kobylky, vždy žádostivé cizích utrpení, dostávala se k sluchu mužovu. Dlouhou dobu se muž jenom smál, důvěřuje své ženě jako světici. Klevetníci a utrhači však všestranně brousili svou obraznost a vtip: tu říkali, že Josefa žije se správcem, tu s jedním z dozorců, tu zase ukazovali na nějakého kupce. Byly sdělovány nejreálnější podrobnosti, vymýšlely se nejpravděpodobnější scény a jakoby vyslechnuté rozmluvy . . Podezření začalo konečně zapouštěti kořeny v srdci Janově . . . Na dovršení bídy při jednom shledání manželů, dozorce, který již dávno měl zuby na Josefu, která byla odbyla jeho ucházení, zachytil jí nějaký bezvýznamný lístek, prý mužem jí dodaný a Šestioký zakázal jim za trest na pět měsícův shledění. Na to nepřátelé jen čekali. Klevety dělaly se ještě nepokrytěji a drzeji, a nešťastný Jan zbaven byl i možnosti přesvědčiti se o nich; a od té doby uchvátila ho žárlivost jako požár

Marně pokoušeli se mnozí přátelé jeho, aby ho upokojili a přesvědčili, aby nevěřil trestaneckým pověstem a výmyslům: on sám proměnil se nyní v obviňovatele a veřejně a hlasitě uctíval ženu takovými slovy, za něž by byl dříve rozbil hlavu každému, od koho by je byl uslyšel. Jednou potkal se s ní za věznicí, vrhal na ni zuřivé pohledy a z průvodu zasypal ji hrubými nadávkami. Josefa, necítíc se v ničem vinnou, po dlouhý čas toho nechápala a jen hořce plakala v odpověď na nezasloužené urážky; ale brzo se také rozhořčila a začala na nadávky odpovídati opět nadávkami. Kobylka, jsouc přítomna takovým manželským scénám, radostně se chechtala, jakoby oslavovala svoje vítězství. Skončilo to tak, že po uplynulých pěti měsících, kdy skončil uložený trest Josefa sama nepřicházela muže navštíviti. Rodinný mír a štěstí zdály se býti na vždy zničeny; Josefa chystala se již s maličkou Kašou jeti do Ruska . .

Pouhá náhoda předešla to neštěstí. Šelajský důl navštívil ředitel něrčinského vyhnanství a Musjal nejvýš neočekávaně obrátil se na něho a vylíčil mu svůj smutný stav. Přes komičnost poloruské řeči Musjalovy, líčení to dopadlo tak silně a dojemně, že ředitel, přeptával se u Lučezarova na jeho chování a dověděv se, že za nějaký měsíc končí jeho vyměřený trest, rozkázal, aby byl ihned propuštěn z věznice. Kobylka vyprovázela ho na svobodu posměchem a zlověstnými proroctvími o přírůstku, který ho tam očekává . . .

Ale všecka ta proroctví ukázala se, na štěstí býti nesmyslem; nedorozumění vysvětlila se při osobním shledání k oboustranné spokojenosti a mladý párek začal žíti v předešlém smíru a souhlasu.

Krejčí Bulanov, který měl velice četnou rodinu, budil soustrast méně než všichni ostatní ženatí. To byla vskutku hnusná osoba, licoměrná, s ušima vždy nastavenýma, s chytrýma těkavýma očkama a sladounkým úsměvem na rtech. Doma žil si úplně bez nedostatku, v ničem se nenuzoval a přece jen přišel na nucenou práci pro vraždu tří lidí, vykonanou pro loupež. S úžasným cynismem vyprávěl o podrobnostech zločinu, neříkaje ostatně přímo, že by se v něm byl súčastnil; bylo to však patrno z jeho chytrého úsměšku a z chladného lesku ostrých oček.

— Dostal jsem se nevinně na práci, — zpíval v takových případech lstivý mluvka; — vždyť jsem byl bez přiznání odsouzen na věky.

Krejčí byl dobrý; šil pro všechnu místní vrchnost, počítaje v to i samého Lučezarova, a měl slušný výdělek. Žena jeho byla, jak patrno, praktická osoba a také uměla vydělávati peníze. Nicméně Bu-

lanov dral se vší silou ven z Šelajského dolu a stále snil o „převedení“: prožil ve vyhnanství všeho všudy jen dva roky a v budoucnosti zůstávalo mu ještě devět let pouze vězeňského trestu! . . .

Ale nikdo z ženatých nevedl si tak přímočarně a dusledně, jako Ďudin, mající na krku patnáct let tuhého trestu (jako recidivista-věčný). Byl to podivný člověk, jehož příroda obdařila spusobilostí pracovati jazykem až sám div nezpitoměl. Nešťasten byl ten, kdo dal na jevo sebe menší chuť pohovořiti si s ním: pak nebylo vůbec možno vyposlouchati jeho vypravování. Ďudin byl již obstarožný člověk a vynikal vnější spořádaností a slušností. Ztrávil náhodou tři roky v Německu jako lokaj a naučil se nejhroznějším způsobem mluviti po německu; uměl rozhodně všecka řemesla a umění na světě a látek k rozmluvám nekonečné množství. Při tom mluvíval vždycky s podivně šroubovanými obraty v řeči z nichž byla patrna snaha blýsknouti se vzdělaností a evropským leskem. Tak dle vlastních jeho slov „pokusil se jednou svým životem u rakouského poddaného barona Rosenvalda“; všechna panstva, u nichž byl v Rusku i v cizině, byla s ním vždycky „v sympatickém poměru“. Hádal-li se kdo z trestanců a začínal mluviti zjevně nesmyslné řeči, tu mu Ďudin prohlásil: Nu, bratře, tys nadělal již hloupostí do „apogejevových sloupů“. Jmény baronů, knížat a hrabat, s nimiž byl znám, jen tak sypal jako písek do očí svých spoludruhů. Je nepochopitelno, že ho trestanci měli strašně neradi, a byl málokterý den, aby Ďudin nebyl měl s někým spory, hádky ba i rvačky.

— Ďudin našel opět dobrodružství! — říkala kobylka, zaslechnuvši odněkud hluk jím způsobený.

Tehdy, když druzí ženáči všelijak se plazili před představenými a „tloukly před nimi jazykem“ (t. j. donášeli), Ďudin, který rovněž nebyl proti tomu, vymyslil si, že proti sobě popudí všecky dozorce svým nezkroceným vzdorem, neumlkající brebtavostí a vášní k „dudám“. Věčně upadal do jakýchsi „dobrodružství“: tu protizákonně pronesl do věznice při shledání se ženou pecen chleba a pečivo při službě „dobrého“ dozorce u vrat, a ihned na to šel s tím na oči vnitřnímu „nedobrému“ dozorci a přivedl tím do nehody prvého dozorce. Tu opět začal hádku i políčkování s kuchyňskými nebo s pradlenami; tu, konečně, roznesl klevetu o ženách dozorcův, která došla k sluchu dozorcův a spůsobila zmatek za stěnami trestnice . . . Nižádné tresty, ba ani zákaz shledati se s ženou, nemohly napraviti tohoto vzdorného člověka. Rozhodně na každé večerní prohlídce začal se Šestiokým nekonečné přenі, obraceje se tu s prosbou, tu se žalobou, anebo jednoduše s nějakým nesmyslem. Ani vznešenost chrabrého štábního kapitána nebyla pro něho dostatečným strašákem a kapitán začal se konečně oháněti rukama i nohama, jakmile jen z dálky shlédl Ďudina, dříve ještě, než mohl úst otevříti, aby začal své chrlení slov . . . Skončilo to tím, že Lučezarov sám začal se starati o převod Ďudinuv do jiné věznice.

V poměrech naprosto jiných nalezali se trestanci s malými tresty; pro ty bylo přesně vyměřeno, aby sice odbyli si své tresty v přísné věznici Šelajské ale potom aby byli jen na osadách zabajkálské oblasti a nikoliv na strašném Sachalíně. Z tuláků, nepamatujících si odkud pocházejí, byl u nás jeden zabajkálský sedlák, sběh vojenský, odsouzený bez „hodnosti“, pouze za tajení původu svého: lhůta jeho čtyřleté nucené práce končila se tímto letem, nicméně mohli ho odvésti na Sachalín. Je pochopitelno jak se chvěl v očekávání, jak rozřeší se povësti o výboru pro Sachalín. Říkalo se, že z Kary, z Zeruntujského, Algačinského i z jiných větších dolů „vymetli“ naprosto všecko zdravé obyvatelstvo a zanechali na místě pouze mrzáky a choré; ba že posílali na Sachalín i ty, jimž končila se lhůta nucené práce, ale jimž ještě nepřišlo dosud určení kraje.

Byl však na Šelajském dolu jeden člověk, který se bál ze všech nejvíce; zbledl, zhubl, všecek se naježil a skrčil, jakoby doufal, že v takové podobě ho nespozorují a nechají ho na pokoji. Nebyl to nikdo jiný, než náš starý známý a přítel Kuzma Čirok. Vzpomínal si silně na svou historii s psím beranem a ačkoliv tvrdil, že útěk jeho, jako prostá vycházka, nebyl zapsán do protokolu, přece jen nebyl v hloubi duše o tom přesvědčen. Ubohý Čirok pozbyl spánku i chuti k jídlu. A zlí šprýmaři, spozorovavše záhy jeho nepokoj, použili ho k tomu že začali ho bez ustání a na celé čáře drážditi.

— Dostaneš se nyní ke své Lukejce, jistě že dostaneš! — bzučeli mu ve dne v noci do uší.

— Proč pak nadáváš, Kuzmo Aleksandryči? Nevají sestřička a švakříček Bohem daný.

— Ať jde ke všem čertům, nestvůra prašivá, neřád!

— Proč pak nadáváš, Kuzmo Aleksandryši? Nebo snad nevěříš ve své štěstí? No to se ta věc může popohnat. Vždyť máme u nás písaře. Nikiško sepiš prosbu, že tady Kuzma Čirok naléză se osm let v těžkém rozločení s jedinou pokrevnou sestrou svou Lukerií Aleksandrovnou, i prosí nejponíženěji vaše prevoschodítělstvo, nebo tak nějak . . . aby se zase shledali! A proto si přeje dostati se na ostrov Sachalín, kde ona má byt s manželem svým Semenem Pelevinem a s dítkami. Posaď se, bratře, já ti to nadíchtuju. (Pokračování).

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 22. května 1904. Číslo 20.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 koı. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

FORMAN STÁREK.

Vesnická črta.

Chalupník Stárek měl zase svůj kříž. Hádal se s ženou, ošklivých jmen jí dal — fen, darebnic opilých. A jak se také nezlobit! On se synem dře, jezdí do lesa, celý den tahá klády neschůdnými úvozy a ona prodá poslední se sebe — i nový zimní kabát, který jí před Vánoci koupil — jen aby měla na kořalku . . .!

Zlořečená kořalka! On si jí ani ve svátek nepřeje, jen do lesa na poledne se synem berou si láhvičku a kus chleba k tomu, a to je jejich oběd!

A ona — — — Tuhle zase celé dojení zanesla kupci Henychovi za kořalku; a večer, když měla trochu bryndy uvařit, vymlouvala se, že jí kočka mlíko s police snědla. „Tolikrát už jsem jí vybil, tolikrát na mráz vyhodil, aby mně na oči nechodila a denně je to horší!“ —

Tak láteřil Stárek, když se dověděl od kupce na večer, že jeho žena udělala tam včera a dnes dva zlaté dluhu.

„Vícekrát jí na dluh nedávejte“ — nakazoval kupci „na cukr a na kafe jí dám a na pití nepotřebuje!“

A přišed domů, „dělal pořádek“ — — Proč jsem si tě jen bral? Tvůj táta se upil, máma také nezahodila. Chalupu mi propiješ nad hlavou! Co je mi platno se dřít? Je to všecko nadarmo, dřeme se ti s Tondou jen na kořalku. Táhni mi z očí! — sypalo se z úst rozzlobeného formana.

A skrčená bába s brunátným obličejem pilců odklidila se kamsi do stáje, aby přinesla unaveným koňům ovsa a vody.

Zlobil-li se Stárek, nezdržel se nikdy doma. Potva si trochu oddechl a pohuboval, odešel s klením na rtech do hospody, ačkoliv tam nikdy nohou nepáchl.

„Aha, Stárek má zas svůj den,“ povídali baráčníci, vidouce ho kráčeti večerním soumrakem rázným formanským krokem k vesnické hospodě.

„To bude zase v noci u Stárků zle!“

Stárek se totiž pokaždé podnapil a potom v chalupě rozbil všecko od hrnců na polici až do hliněných květníků na okně. Jinak byl člověk nad míru dobrý a dobrosrdečný. Jezdíval časně z rána v létě v zimě s párem koňů do panských lesů na Jílové a nakládal se synem Toníkem těžké klády na vůz a dovážel je k nádraží hodinu vzdálenému. Pýchou a jedinou radostí byl syn jeho Toník. Urostlý, silný jako otec, pracovitý a dobrosrdečný. „Letos půjde k odvodu. To bude mít císař pán vojáka“ — říkával starý, nepomýšleje ani, že mu jeho jediná pomoc a posila v stáří na dlouhý čas odejde.

Dnes seděl v šenku starý Stárek skoro sám. U stolu u kamen hráli tři sedláci dardu o trojníky; hádali se a přeli, až konečně zaplativše, odešli.

A Stárek pil. Skleničku za skleničkou a nezvyklý nápoj stoupal mu do hlavy. Za chvíli přišel Toník.

„Tatínku, pojďte domů. Už je devět, zmrznete někde, pojďte se mnou!“

„Nepůjdu“ — resolutně prohlásil už podnapilý Stárek. „Napij se Toníku!“ a podával mu plnou sklenku.

„Nebudu, tatínku, pojďte radš domů!“

„Tak si jdi k mámě, kluku, beztoho při ní vždycky držíš,“ rozzlobil se staroch. Toník se odklidil, věda, že v takové chvíli není radno s tatíkem si zahrávati.

„Však se vrátí za chvíli, až ho šenkýř vyhodí,“ těšil se nadějí a šel si lehnout.

Kolem desáté hodiny po opětném vybídnutí ospalého hostinského vypotácel se Stárek z hospody. Jazyk se mu pletl, ale stále mluvil k sobě: „Udělám ti to, darebnice, nebudu tě živit, nebudeš mě déle o jmění a zdraví okrádat. — Však on se Toník neztratí na světě, chalupa bude jeho a tebe může vyhodit — a snad si taky s dobrým na tatíka vzpomene, oh, oh . . .“ a další slova zanikala v tlumeném, trhaném vzlykotu opilcově.

— — — — — — —

Starkova do půlnoci očekávala svůj „soudný den". Čekala, že přijde Stárek z hospody, že bude láteřit a všecko tlouci . . . Avšak forman nepřicházel. V čekání usnula a neprobudila se až ráno o půl šesté.

„Ty, Tonku, táta není doma, co se mu kde stalo? — Jdi, podívej se vokolo chalupy!"

Tonek v neblahém tušení vyběhl na dvůr. Díval se po cestě ku vsi, hledal v příkopě, ale tatík nikde.

Konečně prohledal půdu, stodolu, jestli tam snad starý někde nespí . . . Zašel i do stáje. Vrazil do dveří, ale leknutím ucouvl zpět.

Stárek visel za dveřmi na háku oběšen, modrý už a studený . . .

L. BUBELOVÁ:

BŘEZNOVÝ MOTIV.

Kdys navštívil jsem tichý altán
a used ke starému stolu;
na stole od loňského léta
se chvěla hrstka svadlých stvolů,
jež pnou se po laťové stříšce
a padnou dolů.

Chtěl shrnout jsem je prostě k zemi,
však zašumělo svadlé listí
tak zvláštní starou tichou písní,
jak podzimní když větry sviští.

Svou hlavu nade stolem v dlaně
jsem v zadumání tiše sklonil,
a již mou duší starý hymnus
v oživlých znovu tonech zvonil,
a já v to suché, svadlé listí
jsem slzy ronil.

„Oh, já tě slyšel, jak's k ní mluvil!"
„A já tě viděl, jak's ji líbal!"
„A já se k vašim mladým hlavám
a k vaší slunné lásce shýbal!"

Tak suchých listů hovor šuměl
a v duši zašlé budil štěstí,
jež chladný podzim zhoubně orval
svou tvrdou, drsnou, krutou pěstí,
že k zemi padlo suchým listem
z své ratolesti.

NOČNÍ VÝPRAVA NA SUNION.

Máte-li dlouhou chvíli a zdá-li se vám život příliš šedý a jednotvárný, zajeďte z jara do Řecka, súčastněte se některé okružní cesty archeologické, kterou pořádá sekretář německého archeologického ústavu Dörpfeld a prožijete řadu dnů tak plných života i tak bohatých různými dojmy, že vzpomínkami na ně můžete léčit dlouhou chvíli mnoha příštích měsíců. Nemáte při tom žádných starostí: Dörpfeld napřed objednal, co budete jísti a kde budete spáti a vám třeba na nejvýše jen trochu trpělivosti, abyste se spokojili s těsným lůžkem v kabině a nebyli nevrlí pro studenou jehněčí nebo tvrdou hovězí pečeni, která se vám někdy předloží u oběda a večeře. Pravidelný tlukot lodního šroubu provází vaše bdění i váš spánek, tmavomodré moře šumí kolem vás a z blízka i z dáli ukazují se vám modravé, skalnaté ostrovy a ostrůvky, připomínajíce vám ve všech dějepisech Řecka opakovanou pravdu, že četné ostrovy, roztroušené mezi Asií a Řeckem lákaly národ ku plavbě a učinily z něho podnikavé námořníky. A neméně baví to, co se na lodi děje. Jmenuje se ta loď Kefallénia a hostí asi 45 pocestných, pánů i dam z různých končin Evropy. Fotografických aparátů je na lodi asi 10, jeden veliký „úřední", který pracuje pro archeologický ústav.

Dne 2. května 1904 večer zakotvena byla Kefallénia v nevelikém zálivu u předhoří Sunia, kterým Attika na jihu jest ukončena. Siemensovy lampičky osvětlují palubu, kde se skončila večeře; sedí se po různu, hovoří se a uherský turista hraje na housle zádumčivé melodie. Lodní šroub odpočívá; na nebi kmitají se hvězdičky a okolo zálivu černají se silhuetty vysokých břehů. Čekáme na 10. hodinu; po té má vyjíti měsíc a při jeho světle ohledáme trosky antického chrámu Poseidonova, trčící na blízkém návrší Sunia. Ještě po měsíci ani stopy, a již se spouštějí čluny na moře. Do každého postavena lucerna, usedlo asi 12 osob a vesluje se černou hladinou k černé pevnině. Byl to podnik s počátku až nemile romantický. Dörpfeld s první částí družiny, která se s ním vylodila, zmizel na výšinách a v temnotách, když jsme z druhého člunu vystupovali a bylo naší úlohou potáceti se a lézti kamením na zdařbůh do výše, kde jsme rozeznávali trosky chrámové. Teprve za chvílku objevil se očekávaný měsíc a osvětlil slabě naši příliš hrbolatou necestu. Došli jsme cíle.

Stojíme mezi 11 dorskými sloupy, díváme se na východ k moři, na západ k moři, jež zdánlivě blízko pod námi se leskne. Na něm stojí nepohnutě Kefallénia, zářící elektrickými lampičkami. Rozptýlili jsme se po troskách a díváme se mlčky na krásný obraz. Na západě vybleskuje a shasíná v delších intervalech světlo: maják Ajos Jeorjios. Za chvíli zvedne se Dörpfeld a začne svůj výklad žer

tovným vyzváním: Also meine Herren, wer noch nicht da ist, der möge sich melden. Všichni hrneme se k němu blíže, a starý badatel antických měst a chrámu upozorňuje nás na krajinu, kterou vidíme, mluví o chrámu Poseidonově, v jehož troskách stojíme, povídá nám o starší stavbě z kamene p o r u, o rozšíření a mramorovém přestavění chrámu; o tom, jak sám před 20 léty tyto trosky, z nichž jenom sloupy vyčnívaly, vykopal a jak tenkráte 3 neděle zde bydlel. Slyšíme jeho plný hlas, ale nevidíme jeho živé, sympatické tváře. Je málo lidí, kteří by svým životním úkolem s takovou chutí a láskou se obírali, jako Dörpfeld. To není suchopárný učenec, jenž žije mezi folianty a vyrábí z nich nové folianty; slyšíte-li mezi starými troskami jeho živé výklady, zdá se vám brzo, že neprobírá otázky zařízení pradávných staveb, které mají pro nás celkem význam nepatrný, nýbrž vykládá o nejakutnějším thematě literárním nebo sociálním. Setkání se s ním zanechá ve vás příjemný dojem a během cesty jeho energická i veselá tvář zdá se dodávati celé společnosti dobré mysli. Neomezuje se na archeologické poučování, ale upozorní také na příhodném břehu na příležitost vykoupati se v moři. „Pánové, kteří se chtějí vykoupat, ať jdou na levo a dámy na pravo.."

Dörpfeld tedy vykládal nám o Poseidonově chrámu. V minulých dobách, kdy jen sloupy vyčnívaly z rumu, přicházeli sem někdy z dola plavci, které tu bouře zadržela a podpisovali svá jména na sloupech. Je tu také podpis lorda Byrona.

Výklad ukončen. Pozorujeme bílé sloupy, na něž svítí měsíček, díváme se zase na moře a zemi, rozmanitě se střídající. Několik Němců zapělo polohlasitě píseň, jejížto melodie se tak dobře hodila k náladě toho okamžiku. Člověk by byl chtěl slyšeti hodně dojemnou hudbu nebo slova pěkné básně. Anebo býti tu sám a sám a ponořiti se nevyrušovaně do básně, kterou tvořilo celé to místo se svým měsíčním osvětlením.

Ale nejsme ještě u konce se svou výpravou. Nedaleko je ještě nepatrný zbytek chrámu Athénina, — pouze podlaha, a Dörpfeld posílá nás tam, abychom se na to podívali. Sám sestupuje už s pohodlnějšími dolů, nechtěje tuze namáhati svou nohu, kterou si nedávno v Delfách vyvrtl. Vydrápeme se na označené místo a prohlédnuvše je, sestupujeme po balvanech a roštím dolů k moři. Nepříjemná cesta, ale když sedíme zase v člunu a šplýchající veslo nese nás na Kefallénii, která svými světélky a v té pustině září jako vánoční stromek, cítíme zase blahý dojem bezpečnosti. Vylézáme na palubu a sestupujeme zase na svá lůžka.

Kefallénie ještě nějakou hodinu tiše postojí a potom ozvou se do našeho spánku údery lodního šroubu, jimiž bude poháněna k severu k městu Eretrii.

L. Brtnický.

V. L. LIBERTÉ:

U SOPKY.

Od rána dusno, mrtvo.
Ni větřík nezavanul,
strom i květ svadlý. Z oblak
krvavý oheň planul,
sloup dýmu stoupal hustý
ze krateru do výše —
však sopka hrozná stála
v svém probuzení tiše;
a k večeru shluk mraků
kraj celý pokryl stínem
a smutek prolnul tvorstvo:
„My zhynem, zhynem!"

A když noc černá, dlouhá
se líně odplížila
bez změny vše. Jen šedá
obloha se snížila,
a pod zemí jen časem
hrom děsně zaburácel
až hory se zachvěly
a mnohý dům se skácel . . .
Plakala matka s dcerou,
bled otec byl se synem
a oči všech pravily:
„My zhynem, zhynem!"

BESÍDKA.

Antonín Dvořák.

(Dokončení.)

Dosud pamatujeme pohnutí, jež jako přátelský pozdrav na uvítanou šlo řadami posluchačů při prvním hlavním thematě. A jak květnatě se rozvíjelo, jak nehledaně, jak hravě! Přesná logika stavby není darem Dvořákovým; on má slovanskou náklonnost k opakování, k sesilování, bohatou fantasií vždy jinak vyzdobenému. Jeho themata neznají změn hluboce promyšlených; oblékají se rychle v nový šat, avšak čím dále krásnější. A potom následovaly ve Vídni Legendy a utvrdily legendu o Dvořákovi v pevnou skutečnost. Prvé symfonie z D dur a moll, potom kus po kuse jeho kvarteta a tria úplně již podmanila Vídeň českému skladateli. Nedlouho potom Dvořákovu úspěchu dostalo se pečeti: Anglie vyžádala si od skladatele jakožto tribut oratorium

Konečně povolal Nový svět umělce ve Starém světě proslulého: Dvořák přijal americké zlato a naslouchal písním amerických Negrů.

Dvořákova slavná prvotina, Slovanské tance, byly původně napsány pro klavír na čtyři ruce; našly rovněž cestu do orkestru, jako legendy. V orkestru tkvěly kořeny náklonnosti Dvořákovy, ovládal orkestr suveréně. Inspirován onou zvukovou fantasií pravého orkestrálního skladatele, který váží z podstaty nástroje myšlenky své, mísí zvuky. Při tom neztrácí se tato technika v pouhém espritu, nepodává se lákání pouhých orkestrálních vtipných nápadů. Dvořákův orkestr zní vždy zdravě a přirozeně, při vší romantické nádheře, při vší bravuře jisté effektem. Skoro bychom věřili, že tato vláda nad barvitostí orkestru zvolna přivedla skladatele k určitějšímu využitkování tonomalebných prostředků hudby, nikoliv snad změna přesvědčení, tím méně doznání, že by snad nemohl dále za své klasičně formované symfonie a ouvertury.

Dvořák napsal již pět symfonií, poslední nazvanou „Z nového světa“, když se náhle obrátil k symfonické básni. Vstoupil do šlépějí Smetanových. Smetanova obrázková kniha „Má vlast“ zabývá se geograficky a ethnograficky lidmi domoviny, Dvořák přidržel se národní pověsti.

Tak skýtá Polednice, Vodník, Zlatý kolovrat přitažlivou hudbu k odpuzujícím námětům. Rovněž jako Smetana neužívá ani Dvořák vyumělkované motivické polyfonie dneška, aby nahražoval nedostatek vlastní muzikální síly tvůrčí, rovněž jako on — přiváben, nespoután poetickou ideou základní — neobětuje snadno hudební myšlenku, její samostatné provedení. Avšak tyto věci nejsou nikterak tím nejlepším z jeho tvorby; byla to cizí krůpěj v jeho krvi. Právě krátce před tím dal hudbě bezprogramní kvetoucí díla: právě poslední e moll symfonii, kvarteta z F a As, smyč. kvintet z Es. I zde přijala měkká naivní bytost skladatelova cizí vlivy: jako v symfonických básních novoněmecké, tak zde americké. Ale jak tvoří Dvořák z tohoto bizarního, nepodajného materiálu! Nejprkennější negerská melodie mění se ve zlato. Dvořákova americká hudba dvojnásob působí v naší slavné periodě Cake-Walku.

Několik dní před jeho skonem přišla na jeviště českého Nár. divadla nová Dvořákova opera. Nevzkvetl mu toužený úspěch v opeře před jeho smrtí. Armida zove se nové dílo slovanského mistra. Nejiná Armida, než je hrdinka stejně zvané opery Gluckovy, romantické sestry klasické Ifigenie. Jako Armida, svůdná kouzelnice, chrabré křižáky neodolatelně lákala a ničila, tak i opera Dvořáka po celý jeho život rovněž magicky přitahovala, bolestně ničíc jeho naděje. Neúnavně toužil znova a znova po jevišti, po onom nebezpečném čarovném ostrově; avšak jemu scházel až do konce diamantový, kouzloborný štít: dramatický talent, zřetel na scénu a její požadavky. Mnohem menší skladatelé než Dvořák mají tento dar. Velmi význačně vyjádřil se kdysi Dvořák sám o věcech dramatu: „Obecenstvo miluje efekty, které jsou mně zrovna protivné. Mně je Carmen právě tak protivná jako Cavalleria neb Hugenoti nebo Židovka. Brutálnost v hudbě se mi protiví — snad to nazvou nedostatkem dramatické energie.“ Zajisté, že nazvou. Dvořák dosvědčuje těmi slovy hudební zjemnělost těch, kdož nemají dramatické krve. Divadelní krev není modrá krev. Dvořák jest a zůstává absolutním instrumentálním skladatelem i v opeře. Epické thema staví se vedle deroucí se melodie operní. Chybí mu rychlý spád, souvislá těsnost, k ději příléhavé rozčlenění a vyvrcholení. U Dvořáka bychom nejraději text i scénu vypustili; u něho do jisté míry přihází se, jak Grillparzer mínil, že slovo kazí hudbu. Kde je prost těchto pout, je Dvořák živější, rozmanitější, ba dramatičtější. Z oper Dvořákových jen dvě získaly trvalejší úspěch, byť i ne trvalý: Šelma sedlák, komická opera a romantická Rusalka. Šelma sedlák je jediné divadelní dílo Dvořákovo, jež do Vídně proniklo. Má mnoho hudby a mnoho rozkošné; avšak slabý text selský je tím šelmou, který hudbu zničil.

Smrt vyklízí mezi našimi velikými hudebníky. Brahms je mrtev, Dvořák — jmenujeme jej v odměřené vzdálenosti od Brahmse — šel za ním. Oba byli téměř posledními významnými zástupci „absolutní“ hudby. Hudební umění dospělo, jak se zdá, k velké generální pause. Kvasí to sice všude, tápá se po nových ideálech. Zatím však želíme smrti těch, kteří kráčeli jistě. Antonín Dvořák nebyl ze zcela velikých. Jeho tony nebudí veliké tuchy, ani hrůzy nekonečna. Osud nebuší na brány v této čerstvé, živé, hřející hudbě; ale otvírá široké brány krásné smyslnosti, lehké romantičnosti, zdravých pocitů bytí. Želeti jest nám mistra, jenž podav nové svědectví o hudebně tvůrčí síle rakouské půdy, náleže! celému světu.

Přeložil **Konrád Pospíšil.**

ROBERT SAUDEK:

MUŽ BEZ UNIFORMY.

Dvě veliká vojska tábořila naproti sobě. Jenom jeden člověk nenásledoval žádného z vůdců, neměl uniformy. Ale volno mu nebylo na té jeho svobodě. Brzy mínil se vysoko povýšeným nad obě vojska; tehdy to mrazilo a toužil pak dolů s té sluneční výše na zemi. Brzy zdálo se mu, že je hluboko v nitru země, v teplém, bezpečném útulku; tehdy cítil hrobovinu a toužil nahoru na světlo. Z pravidla však

vznášel se nad horami na pravo nebo na levo bojiště a toužil dolů k jednomu z vojsk, lhostejno ke kterému, jen dolů a mezi lidi.

Jednou večer nesnesl toho déle. Sešel dolů a vstoupil mezi chasu, která za jedním z vojsk vařila a tančila a výskala.

„Heslo!“ zavolali na něho.

Mlčel.

I slitovala se nad ním jedna z nejnevázanějších nevěstek:

„Zavolej jen: „Zde Vávra a Rudý. Pak jsi náš a můžeš se veselit s námi. Dosud mi nevyhlížíš vesel. Máš hlad? Chceš jít se mnou? Řekni tedy: „Zde Vávra a Rudý!“

Chraptivě ze sebe vypravil osamělý:

„Zde Vávra a Rudý!“

Pak pustil se s nevěstkou do tance. Ale nechtělo se mu jísti ani jíti s ní. Odkradl se pryč od chaty a vnikal dále do předu. U každého oddělení tázali se ho po heslu. Namáhavěji a chraptivěji pokaždé vypravil ze sebe: „Zde Vávra a Rudý!“

Neznal naprosto Vávru osobně, a rudá nebyla mu milejší kterékoliv jiné barvy.

Takto dostal se až k přední stráži. Zatím nastala noc a táborem rozléhalo se: „Zde Vávra a Rudý!“ Osamělý tiše proklouzl hlídkou, aby po případě u druhého vojska zůstal a bojoval.

Když byl asi na půl cestě mezi oběma tábory a jen ještě slabě zaléhalo tam volání: „Vávra a Rudý!“ — doráželo k němu heslo již i druhého vojska: „Zde Kroupa a Bílý!“

Muž bez uniformy stanul. Ani Kroupy neznal osobně. A ani bílá barva nebyla mu milejší ostatních.

Tam, kde byl stejně vzdálen obou táborů, se zastavil. Byla tam pěšina. Na pěšině stál dřevěný kříž Znaven opřel se muž bez uniformy o kříž; vztáhl potom obě paže a položil je na příčku kříže a čekal Čekal celou noc.

Z obou stran zaléhal k němu ryk válečný, z obou stran létaly svítivé koule, jež osvětlovaly nepřátelské vojsko a z obou stran fičely granáty, jež měly zapáliti nepřátelské ležení.

Přes hlavu osamělého fičely svítivé koule a zápalné granáty. Obě ležení byla osvětlena, osvětlena požáry i ohňostroji; ale byla světlá! Na pěšině byla tma. A osamělému zdála se válka s ohněm a vraždou veselejší, než jeho mír. A celou noc záviděl vojákům heslo a veselé uniformy.

Jak zasvitlo jitro, vytáhla vojska proti sobě Z obou stran byl sestřelen.

Šeřilo se opět a na bojišti pátrali po padlých. Obojí mrtví byli hozeni do hluboké jámy. Všichni vypadali v smrti zuřivě, nebo vesele, nebo i klidně Jen jedinému mrtvému zíralo zoufalství z tváře. Ležel pod dřevěným křížem a on jediný neměl uniformy. Pochovali ho zvlášť. Pod dřevěným křížem.

DROBNOSTI.

Zrušit knihkupectví? Týdenník Rozvoj v Pardubicích 5. května vydal heslo proti koncesím knihkupeckým. V delší úvaze praví: „Můžete a smíte knihu dobrou napsati, ale nesmíte ji prodati. Dvěma censurami, dokonce až třemi, musí kniha projíti úřední, nakladatelskou a knihkupeckou, ale ani tu není ještě křížová její cesta skončená, knihkupec ji přijme, ale nerozšíří.

Je-li příčina, proč česká dobrá kniha nevniká mezi lid, nekoná své poslání, pak dlužno ji hledati jenom tam. Knihkupectví je koncesovaná živnost, netřeba zkoušek, netřeba znáti literatury, netřeba žádného zájmu kromě obchodnického, a muž takový obstrarává duševní potravu pro tisíce občanů. Jest chráněn vysokým ziskem, jakým žádný obchodník se nemůže těšiti, je chráněn před tísnivou konkurencí. Nač by se namáhal, nač by se něčeho odvažoval, dával se do spekulací? Na skladě má necelý tucet šestákových knih a časopisů, a čeho je třeba musí teprve objednati. Někdy se také stane, že má několik knih v komissi; prodá-li je, dobře, neprodá-li je, pošle je zpět a je zase dobře. A tak je celé knihkupectví jenom skladem toho, co týden dal. Starší knihy tam nenajdeš, jest to pravý módní závod, jen že ta moda netrvá ani sezonu; za týden přijde nové zboží, a staré jak by zmizelo se světa Takové jednání není ani obchodnické ani moderní: knihy nutno nabízeti, posílati na výběr, na obecenstvo více naléhati. Jinak by si počínal knihkupec, kdyby nebyl chráněn koncesí. Kdyby knihkupectví bylo volným obchodem, kterému by se mohl věnovati každý, který proň má zálibu, bylo by to zcela jinačí. Ceny by snížil, poskytoval by výhody, nabízel by, nutil by, přiměl by i konkurenta k větší přičinlivosti, a do světa by se dostalo knih nadpočetných. Každý kramář, který beztrestně smí prodávati kořalku, mohl by kupovati a prodávati knihy, rozvážel by je po vesnicích a byl by šťasten, že má zboží, které se nekazí a na kterém tolik vydělá Jsou v Čechách města čtyřtisícová, která nemají knihkupectví, a tu se poštou knihy notně prodraží. Lidé odvyknou četbě a nečtou pak vůbec. Kde není nabídky, není poptávky ani potřeby. Každý kupec je pohodlným člověkem. Velkoobchodník ve větším městě kdyby knihy prodával s takovou horlivostí, jako prodává svoji kávu, cukr a pomoranče, ten by agenty svými zaplavil celý venkov a kniha česká pronikla by do nejzazšího koutu naší vlasti. Proč jsou tak rozšířeny krvavé romány? Až bude prodej dobrých

kněh tak organisován a veden s takovou obchodní routinou a horlivostí, pak budou rozšířeny i ty, a to daleko více. Najdou-li se dobří agenti pro věc špatnou, najdou se tím spíše pro věc dobrou. Namítne se mi ovšem, že by se mezi lid dostalo plno špatných knih a že by vkus jeho ještě více klesl. Nikoliv. Knihy špatné nepotlačuje ani censura. Ty mají nyní takový odbyt, že lepšího ani při nejsilnější agitaci nedosáhnou, ale pádem koncese dobrá kniha získá půdy, že pro špatnou ani místa nezbude. Doposud získaly všecky obchody rostoucí konkurencí a získal by tím i obchod knihami. Privileje knihkupců jsou neoprávněné a nezasloužené a jsou velikou překážkou všeho pokroku.

Dnes jsou poměry na našem knihovém trhu věru ubohé. Dosti dobrých knih nedosáhne se rozprodejem ani 1000 kusů, a jak jsou ty knihy drahé — však by konkurencí zlaciněly. Bylo by dobře pro nakladatele i spisovatele. Takové smutné poměry a takové hladové honoráře, při nichž musí spisovatel míti buď výnosný úřad neb bohatě se oženiti, musí přestati. Kniha musí se státi životní potřebou našeho člověka, a k ukojení této potřeby nesmí litovati peněz. Volná kolportáž časopisů a novin má u nás již mnoho zastanců, znamenalo by to zajisté veliký krok ku předu, ale zrušení knihkupectví a volný prodej knih jest potřebou stejně důležitou."

Rozvoj vyzývá pokrokové strany, aby otázky v jeho článku nadhozené tlačily do popředí. Stesky na valnou část venkovských knihkupectví jsou správné. Pisatel pozoroval skutečnost asi hodně zblízka na několika místech. Zdali je názor jeho venkoncem správný, netroufáme si rozhodnouti, ale za přemýšlení stojí a nějaká náprava je žádoucí. V Americe není vůbec žádných koncesí. K čemu kdo má schopnosti a odhodlanost, to může provozovat. Ani tiskárny, ani knihkupectví, ani lékárny a p. nemají koncesí.

LISTÁRNA REDAKCE.

Pan J. H. K. Pořád stejná historie: žádná myšlenka a samá nálada! Už to čtenáři prokoukli. **Pan K.** Cizoložné pletky se přežily i v beletrii a žádná tak zv. duchaplnost jich nevzkřísí. Tím méně pikantnost, která se odstěhovala už jen do pokoutních knihoven a tam ji vyhledávají staří vyžilci. Vzor Schnitzlerova Reigen? Nedám si namluvit, že je v tom ždibec něčeho jiného mimo nečistotu. **H. na M.** Školácké pokusy, ještě dětinské a nezralé. **Pan S. K.** Není to zle vypravováno, ale kdyby tak celou povídku někdo přepsal do češtiny! Zdá se, jakoby na středních školách z češtiny učili jen tomu, co je špatné.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Hádanku z minulého dětského koutku první správně rozřešil Jiří Kraus, žák III. třídy obecné školy na Král. Vinohradech. Rozřešení uveřejníme, až přijde více odpovědí.

Slavná redakce! V dopisech dětského koutku, majících za účel naznačiti, který z králů českých nejlépe svému poslání vyhovoval, marně hledal jsem zmínky o králi Václavu II. a přece byl král ten i jako člověk, i jako panovník, výborný. Jako člověk proslavil se svým výrokem, že by milerád ustoupil panovníku schopnějšímu a jako panovník vyznamenal se tím, že dal raziti peníze plné hodnoty, což dříve nebývalo.

František Kremlička,

žák IV. třídy ob. školy v Karlině.

*

Dvě dějepisné otázky.

I.

Dne 17. ledna dal jsem mladým čtenářům Besed Času dvě otázky: 1. Který z českých králů se vám nejlépe líbí? A proč? 2. Ve které době vedlo se českému lidu nejlépe? A proč?

Odpovědi našich mladých čtenářů na obě tyto otázky z dějin českých už by sotva přinesly něco zajímavého, a proto s nimi provedeme závěrečné súčtování.

Ve všech skoro případech naši mladí čtenáři vzpomněli si jen na dva české krále, o kterých mohli mluvit s nadšením. Líbí se jim Karel IV. a Jiří Poděbradský. Jen několik čtenářů vzpomnělo si také na knížete Břetislava I., na Soběslava I., na Spytihněva a na krále Václava II. Je vidět, že jsme pořádných a dobrých králů měli velmi málo. A blahobytu v Čechách že bývalo také málo.

Ale i za těch poměrů odpovědi nepřinesly nám mnoho potěšení. Vlastně naše česká škola nás zarmucovala. Odpovědi čtenářů-školáků byly patrným ohlasem toho, čemu se ve školách vyučuje. Zejména chvalozpěvy na Karla IV., bezmála doslovně stejné, jsou důkazem, že naše učebnice dějepisné a dle nich vyučující učitelé chvalozpěvy ty dětem vštěpují. Na tento směr dějepisného vyučování časopisy učitelské samy si už stěžují (na př. Škola našeho venkova, ročník II.). Páni učitelé málo znají dle všeho otce českého dějepisu Palackého, nebo nesmějí názory jeho vykládat žákům ve škole, což jest obojí smutné.

Po tomto úvodu přistupme k věci.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Ano! Nikiška by to napsal... To jsi našel učeného, — opovržlivě mručel Čirok, pozoruje však přece s neklidem, jak nedouk Burenkov vážně sedal za stůl, rozkládal před sebou papír a přiostřoval drobivý úlomek tužky.

— Ano, však já to napíšu! — dráždil ho Nikifor a začínal směle prováděti jakési podivuhodné hyeroglify: — Prosba. A na to následují puntíky. Sestra Lukerie. Ostrov Sokolinin. Podepsal se Kuzma Čirok. Hotovo!

A začal vítězoslavně skládati domnělou žádost. Toho Čirok již nesnesl.

— Oh! vy neřádi! — vykřikl: — oni mne ještě do opravdy přivedou pod bič!

Vyskočil z místa a vrhl se na Nikifora, aby mu vzal papír. Tomu se však podařilo vytrhnouti se i proběhl po pryčnách přes hlavy i nohy ležících trestanců, vyskočil za dvéře a vyběhl na dvůr sledován v patách Čirkem. Oběhli několikrát kolem věznice Lehkonohý Nikiška, který ještě k tomu byl bos a pouze v prádle, nedbal sněhu na dvoře ještě ležícího a letěl jako vítr; avšak i nemotorný Čirok obutý v těžké boty s okovy a v plátěných šatech, ukázal se býti také pozoruhodným běhounem. Po dvakrát nebo třikrát téměř Nikifora doháněl, ale tomu napadlo uhnouti vždy na stranu a konečně docela utéci Čirkovi udýchanému a supícímu jako parostroj. Za dvě minuty Burenkov sám k němu přišel.

— Kam jsi tu žádost dal, neřáde? Dej sem! — dorážel na něho Čirok, který ještě těžko dýchal, kašlal, nadával a odplivoval.

— Hodil jsem to pod vrata — odvětil Čirok: — Ať si to dozorce zvedne.

— Lžeš?! — vykřikl Čirok na půl žertem, na půl vskutku polekaně a začal jak jen mohl nadávati, ba pěstmi bušiti do Nikifora, zajíkajícího se smíchem. Tyto žerty a zábavný strach Čirkův před Sachalínem byly brzo známy i dozorcům a jeden z nich vstoupil jednou do naší komory a s vážným výrazem přečetl seznam trestanců — který právě prý dostal — ustanovených pro výpravu na Sachalín: mezi nimi byl i Kuzma Čirok. Čirok zbledl, všecek se zachvěl a rozevřel ústa. Žert zašel již příliš daleko a někdo slitoval se nad Čirkem, dal se do smíchu a vysvětlil Čirkovi, že je to umluveno proti němu. Rozhorlení jeho nebylo konce a zároveň i novým výbuchům veselí kobylky.

Jednoho krásného březnového dne jakoby jiskra elektrická proletěla věznicí: roznesla se zpráva, že došel konečně seznam třinácti osob, které podrobeny budou výpravě z dolu šelajského na Sachalín. Všecko rázem stichlo, všichni, jakoby se ponořili v sebe jen zřídka a po tichu sdělovali druh druhu domněnky, kdo by to mohl býti oněch třináct lidí, dle mínění jedněch — nešťastných, dle mínění jiných — šťastných. V onen den sotva se mohli dočkati večerní prohlídky. Bylo lze slyšeti mouchu letět — tak bylo ticho, když Lučezarov, který přišel sám na prohlídku, hromovým hlasem oznámil po modlitbě, že právě za týden posláni budou na Sachalín všichni rodáci Zabajkalské oblasti, počtem třináct osob, mezi jinými též bratranci Burenkovi. Toliko Ďudin připletl se jaksi k této kategorii, ačkoliv vůbec k ní nenáležel.

Toto oznámení znamenalo pro všecky jako ránu blesku z jasného nebe. Některým vydral se z prsou hluboký vzdech ulehčení, jiným téměř výkřik úžasu, a ještě jiným — zaklení vzteku a sklamání.

— Pane veliteli! Vždyť máme rodiny — promluvil naříkavě Nikifor: — ženy a maličká děťátka... Ještě k tomu, nejsou tu u nás... A trest již bude docela skončen.

— A proč nás nevezmou? Vždyť jsme o to prosili! — zahučeli trestanci s dlouhými tresty.

— Mlčet! Jaký je to způsob, abyste mluvili všichni najednou? Počkejte, až vám to velitel sám vysvětlí. Letos není třeba pro Sachalín nikoho z jiných kategorií. Věřte, že bych byl sám rád, kdybych se některých z vás zbavil. Poslal jsem seznam všech umělcův, kteří nehodí se do mé věznice, vzali si však, bohužel, jediného Ďudina. Pokud se týče oněch s krátkými tresty a s rodinami, jako jsou bratranci Burenkovi, tu je stav jejich vskutku smutný. Ale ničeho tu nepořídíš: zákon! Musí se mu podrobiti. Já za to nemohu. Mohu vám jen jedno poraditi: telegrafujte neprodleně ženám, aby se vypravily na cestu. V Ušť-Kaře budete asi dlouho seděti, a tak vás mohou ženy dohonit.

— A což prositi, pane veliteli — nesměle pronesli trestanci s malými tresty: — což telegram poslati panu gubernátorovi?... Dětičky že máme malé, ženy nemocné... Možná, že budou tak laskavi a nechají nás.

— Marně byste peníze vyhazovali. Zákon nemůže býti změněn; rodáci Zabajkalské oblasti musí býti osadníky na Sachalínu.

— Přece však bychom to mohli zkusiti, pane veliteli!

Lučezarov pokrčil rameny.

— Zkuste si to třebas. Dozorcové rozveďte trestance po komorách.

V našem čísle nespali toho večera hluboko přes půlnoc. Čirok podával se bláznivé radosti, pohrával si se všemi, vtipkoval a jedovatě se posmíval těm,

kaož jiným jámu kopali, podvržené dopisy a žádosti spisovali a nyní sami do neštěstí padli. Nikifor i Michajla byli jak zařezaní a mlčeli. Petin, Nogajcev a Sokolcev, kteří blouznili o Sachalíně, potěšili se dříve než všichni ostatní a začali kouti jiné plány, jak by se zbavili Šestiokého a jeho věznice.

Druhého dne Burenkovi vypravili do Trojickosavska telegram svým ženám. Dva jiní z určených pro výpravu poslali telegrafickou prosbu gubernátorovi. Nevím, odeslal-li Lučezarov tuto prosbu, ale po čtyřech dnech jim ohlásil, že byli odmrštěni, a že musí se chystati na cestu. Burenkovi byli velice rozčileni, že nedostávali z domova dlouho odpovědi. Nikifor přímo prohlásil, jestli žena jeho z jakékoliv příčiny odepře za ním přijeti, že je ztracený člověk.

— Uteču zcela jistě z cesty a dojdu k ní... A! povím jí: Mrcho, tys myslila, že když jsi mne nechala poslat na Sachalín, že jsi již rozvedená? Chtěla bys užít svobody? Nikoliv, mýlíš se. Tu jsem. Ani řetěz mne nemohl udržeti. Vždyť já, bratři, opravdu... Když se již k něčemu odhodlám, jsem potom statečný chlapík! Nebojím se pak ničeho, — ani samého Boha. Jestli zpozoruji, až přijdu, nějakou nevěrnost nebo nějaké mazlení, nebudu mnoho mluvit: rychle podlé hlavu dolů! Abys poznala nás, sokolince! No a zabiju ji — i děti pozabíjím Když Bůh nedal otci štěstí, nekazte vzduch na světě širém a nebuďte také tak nešťastni.

— Dosti je toho nesmyslu, Nikifore, — namítal jsem mu: — vždyť vy sám nevěříte tomu, co mluvíte. Dobře víte, že je vám žena věrna a že za vámi půjde i do ohně.

— To je pravda, dejme tomu... Dalo by se i myslit Mikolajiči, že pojede . . . Jenom že pochybnosti takové napadají. Vždyť zítra je již pátý den, co telegram odeslán a není tu odpovědi.

— Nic nevadí, ta přijde ještě. Raději nám vypravujte, jak jste se oženil? Otcové vás zasnoubili nebo jak?

— Únosem, Mikolajič . . . To se u nás u „rodinných" (Skopcův), často stává. Víte, otcové dají spíše své svolení a také se často stává, že zůstanou — i bez svolení. Jako na příklad my . . . Pamatuješ si, jak jsi nám čítal různé romány a vyprávěl? To si myslíš, nepochybně, že jenom u vás různá láska se vydaří a my, sprostí mužíci, že žijeme jako dobytek? Nikoliv, bratře, i u nás stává se to samé Když chceš, budu vypravovati o sobě.

XXVI.

Román Nikiforův. — Výprava.

— Naše dvě rodiny, moje otcovská a Nastina, ženina, žily mezi sebou v nejstrašnějším nepřátelství — tak začal Nikifor svůj román. Naši otcové i matky nemohli druh druha ani klidně shlédnouti, zuby skřípali. Nemohu ani dobře říci, z čeho to mezi nimi povstalo, byl jsem v tu dobu ještě maličký. Rozumí se, že i my, děti, jsme dospělé napodobovaly. Musím se přiznat, že jsem nejednou Nasťce natloukl . . Vyslídím ji někde samotnu a hned jí vjedu do vlasů, nebo ji celou pískem poházím. Ale ona nikdy ani nezaplakala, snad ze zlosti, že neměla síly se brániti . . Pere se také, kouše, mrška, rozzuří se všecka . . . Ale to se rozumí, já jí přece jen na konec namazal. Žalovati se jí také nechtělo; nikdy neřekla ani otci ani matce, že jsem jí nabil, protože by mi to moji staří nebyli prominuli, přes to, že s dospělými v nepřátelství žili. I bála se mne Nasťka: jak mne uviděla z dálky — dala se na útěk . . . Běží, běží, upadne, zdvihne se a opět vší silou uhání . . . Byl jsem malý divoch, zeptej se tu Michajly. On se pamatuje. Sám mi nejednou za uši vykrákal. Nu, rozumí se jak jsme oba s Nasťkou poodrostli, že jsme se prátí přestali — bylo nám již stydno . . . A Nasťka přede mnou již neutíkala; jen tak jde kolem mne — ani okem nemrkne, nepohlédne na mne. Jako cizí. Jako nějaká carevna jde mimo mne. S druhými výrostky s mými soudruhy, všelijaké žerty provádí a baví se s nimi (výrostci, jako velcí, spolu chodí, zvláště dívky) a já jako bych pro ni vůbec nebyl. Někdy jsem ji něco vzkázal, někdy jsem se jí posměšně klaněl . . . Nic a nic! Nejvýš, že mne pohledem zpraží, tak nenávistně se podívá! Začal jsem i já cítiti se uražen, rozezlil jsem se.

Jednou z jara (bylo mi již šestnácte let) jel jsem na koni a Nasťka s matkou šly proti mně někam na návštěvu. Byl svátek; obě byly tak nastrojeny, vyfintěny . . . Na ulici bylo bláto — tolik bláta, že se mohl v něm utopit. Jak ve mne zlost vzkypěla! Udeřím koně bičem, jak projíždím mimo ně: celé jsem je od hlavy k patě blátem zamazal! Děvčata kolem, děti a hoši spustili smích . . . Nastina matka křičí: Chyťte ho, zadržte zbojníka! — Kde je? Po mně dávno ani stopy nebylo. Potom jsme se dlouho nepotkali. Sám jsem se začal jaksi stydět: zahlédnu ji někde — obrátím se stranou. A když nebylo vyhnutí a my se někde setkali, při chorovodu mezi mládeží, hleděl jsem nedívati se na ni a žertuji s druhými děvčaty. Ale právě v tu dobu padla mi do srdce . . . Byla statná dívka, jen co je pravda Tu Michajla ví, nedal by mi selhat . . . Až směšno povídat: tak někdy spím a vidím ji ve snu, objímám ji a pěknými jmény jmenuji . . . Bůh ví, že nelžu! A ráno vstanu — rozzloben, raděj bych světlo denní neviděl. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 20. května 1904. Číslo 21.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

Z NOVÉ NĚMECKÉ ŽENSKÉ LYRIKY.

III.

RICARDA HUCHOVÁ:

DÍVČÍ SNY.

Na tichý kraj měsíc bílý
kolkolem svou záři vlil,
chtěla bych, by přítel milý
ke mně se dnes přidružil!
Na stráň bych s ním vyjít chtěla,
stuleny kde jedle sní,
zda se v jejich větvích bělá
luny zář či stříbro chví.

* * *

Nedávno jsem o půlnoci snila,
překrásný mi Bůh dal sen v tu chvíli,
přišel's ke mně: „Jdu už, moje milá!"
Já zas na to: „Vítám tě, můj milý!" —
Potom políbení dlouhá vřelá,
políbení roztoužených retů,
všechen žal jsme zapomněli zcela,
přešla noc jak dech, jak vůně květů.

NADĚJE.

Naděj po úponkách skáče
mého srdce. Plaché ptáče,
neodlétej! zůstaň v hloubi
mojich prsou stinném loubí!

Modrá křídla jako pera
páví rozložilo sterá,
chouli se, pak vyhoupne se, —
každá snět se v srdci třese.

TOUHA.

Chci nouzi s bídou třít,
jen abych u tě byla,
já domov, přátele
a vše bych opustila.

Já toužím po tobě,
jak vlna k břehu pluje,
jak v podzim vlašťovička,
když k jihu odletuje.

Tak touží dítě Alp,
když v noci měsíc svítí,
po hor svých temenech,
kde věčný sníh se třpytí.

Gem.

KAREL SCHEINPFLUG:

PERLY V OCTĚ.

V.

Temperament.

(Žaponerie.)

Slovo „temperament" dostalo se do Žaponska již před mnoha léty s jinými plody vábivého Západu. Bylo to však z počátku slovo docela nevinné, jako kterékoli jiné a mívalo dokonce i svůj ideový obsah; užívalo se ho celkem dosti zřídka a bylo srozumitelno jen vzdělancům. Teprvé na sklonku století vyskytuje se v žaponské literatuře častěji. Ale módním učinil je teprvé básník Káminari a populárním teprvé politik Taifun.

Káminari objevil se v žaponském obzoru náhle a hlučně, jak se sluší na muže jeho jména;*) zahřímal kdesi na západě a než se obrátily zraky zvědavců tím směrem, zahřímal již na východě; a než mohli překvapení provésti „čelem v zad", zahřímal jim zrovna nad hlavami. Psal povídky plné národní svéráznosti, romány plné lásky a pamflety plné nenávisti; ve svých polemikách utrácel své odpůrce v hekatombách, jeho manifesty praskaly nadšením a jeho kritiky obracely na ruby všecky pojmy o umění, žádajíce, aby sochařství bylo malířstvím, malířství poesií, poesie hudbou a hudba vůní. Jeho sloh vynikal neobyčejnou rázností výrazu a prudkou pohyblivostí obrazů. U něho slunce

*) Káminari = hrom.

nevystupovalo majestátně po obloze, lesy nešuměly táhle, skaly neplakaly echem, jak bylo ustáleno staletou tradicí žaponské poesie: „slunce vyrazilo z rozbitých mraků a potácelo se opile o obloze", „les zasvěčel vztekle jako ušlápnutý had", „skaly se rozštěkaly ozvěnou". A luna, ta poetická luna, tichá, snivá, zamlklá, roztoužená . . .? „Měsíc sletěl s výše jako hrouda a rozstříkl se v černé kaluži". „Omine trhla hlavou v zad a mrskla jej do krve svým zuřivým pohledem". U něho se všecko hnalo úprkem, vše se řítilo, hřmělo, vše vířilo, kypělo a vřelo, vše malé bylo stokrát zmenšeno, velké zvětšeno do nesmírna, nejčernější stíny uléhaly vedle nejoslnivějších světel, pointy byly napuštěny jedem a hyperboly vyhnány za meze možnosti.

Přišel kritik a konstatoval, že Káminari má temperament; přišel druhý a vyzdvihl, že má temperament; a třetí velebil, že má temperament. Literární gourmandi jali se sháněti po knihách básníka, jenž má takový temperament. Redaktoři začali se ucházeti horlivě o jeho práce, v nichž je tolik temperamentu. A kritičtí diletanti chopili se s jásotem zázračné vlastnosti nového muže a učinili ji heslem dne. Ty zdlouhavé procesy analytické, jimiž se jejich vzory probíjely k úsudku, to znavující schodiště vědomostí historických, po němž sestupovali do hlubin literárního díla, ty srázné výšiny světových názorů, které slézali k jeho přehlédnutí — — br, jaká protivná dřina! To všecko teď učinila zbytečným jednoduchá formulka: krása, toť temperament. Dle této formulky posuzovala se celá literatura domácí i cizí, stará i nová. Ušlechtilá architektura vět Tákaiových, snivá zádumčivost lyriky Tsúkiyovy, tklivá prostota písní Itamiho, hluboké reflekse Kiriho, jemný humor románů Háchimitsových — vše to zasypáno zaslouženým opovržením. Krása toť temperament!

A temperament?

Těžká definice! Neboť pojem se měnil den ke dni stávaje se ustavičně širším. Káminari zahrnut takovým přívalem slávy snažil se překonati temperamentností sama sebe. A jiní básníci jej následovali jedinou cestou vedoucí k úspěchu. Kdo myslil, že má temperament, bičoval jej k horečné čilosti, a kdo cítil, že nemá žádného, snažil se nahraditi jej zoufalou odvahou. Drastičnost výrazu přecházela v bizarrnost, k hyperbolám přidružila se paradoxa. Bílé zástěry veřejnosti byly zbroceny řeznickou krví, malíři hnípali v potu tváři své vějíře a paraventy, a v osamělých dvorech štěkaly krásné výjimky. Prahory Himalajské provozovaly závitkové tance se šlojíři mlh, nákladní vlaky poletovaly graciésně ve vzduchu a usedaly polehounku na květy chrysanthem, blesky vyrážely z mraků hlemýždími kroky a rezavý krab Kúfku vypil jedním douškem Tichý oceán. Účelem metafor nebylo již suggerovati, nýbrž másti a v přirovnáních spojovány představy tak antagonické, že se ve světle rozumu srážely s hromovým třeskem, jako kyslík a vodík třaskavého plynu světlem přiblížené svíčky.

Nový útvar jal se dobývati říše poesie: polemika. Ne polemika na obhájení pravdy nebo k potření lži, na obranu svobody či k objasnění záhad; polemika k osvědčení temperamentu.

Jakže, tážete se, polemiky v zemi, kde se i šestiletí kluci titulují navzájem „san"?*) Polemiky v národě, jehož příslušníci si přikládají dobrovolně jména zvířecí? Polemiky vedené řečí, která měla ve svém bohatství jedinou, dle našich pojmů ještě hodně mdlou nadávku „baba"?

Ale všecky tyto nedostatky a závady odstraněny společným úsilím takřka přes noc, pojmy o zdvořilosti a slušnosti zvráceny a citelná mezera slovníku mateřštiny doplněna takovým množstvím křepkých a imposantních nadávek, že se může žaponština od té doby měřiti s kteroukoli světovou řečí. Polemiky opanovaly revue, denníky i belletristické listy. Věty jejich řítily se jako vodopády a slova byla nabita třaskavinami jako torpéda. Některé vybuchovaly náhle jako podkopy; jiné hřímaly rok i dvě léta, vycházejíce v pokračováních, v kapitolách napínavě vyhrocených a se stupňováním effektů, jako historické romány. Některé činily značné požadavky na obratnost sazečskou, operujíce písmem tučným, půltučným, ležatým, proloženým a podtrženým. V tiskárnách se přikupovaly typy pomlček a vykřičníků. Psaly se polemické kritiky, pamflety, povídky i básně. Literární výtvory jiného druhu vycházely z mody. Čtenáři novin odvykli vrhati první pohled na zprávy telegrafické a pátrali vždy nejprvé v rubrice „Zasláno". Vítězové polemik byli oslavováni jako ve Španělích toreadoři. A vítězem v polemice byl ten, kdo dovedl vychrliti dříve na svého odpůrce větší spoustu nadávek, obvinění a podezření, nebo, při stejných výkonech ten, kdo dostal později písařskou křeč.

Rozumí se, že se vítězné heslo nezastavilo na hranicích umění, nýbrž překročilo záhy i práh střízlivé vědy. Lékařské listy přinesly nadšené články o temperamentu mladého operatéra Áráshiho, jenž odstraňoval kuří oka odejmutím nohy v kyčli a v „Časopise žaponských mathematiků" podniknut prudký útok na „Logarithmické tabulky" profesora Átami,

---

*) san = pán.

jakozto knihu správnou sice, ale postrádající všeho temperamentu.

A když si šťastné slovo podmanilo vrstvy žaponské inteligence, ujal se ho Taifun, aby mu prorazil cestu v lid. Taifun byl redaktorem lidového listu Nippondski a prorokem žaponských kuliů. Živý a pohyblivý uměl řečniti v jednu a tutéž hodinu v Aomori na severním Nipponu a v Miasaki na jižním Kiushiu a současně říditi pouliční demonstrace stávkujících kurumaiů v Tokiu. Uměl nadchnouti své posluchače líčením růžových dob, jež nastanou jistě žaponské chudině ve čtrnácti dnech po jeho zvolení poslancem, uměl je rozesmáti vyprávěním starých i zánovních anekdot, uměl je pobouřiti svými útoky na bonzy, samuraje i na vládu mikadovu; a uměl se vytratiti jako dým, jakmile se objevili ve dveřích strážcové veřejného pořádku. Jako řečník dovedl tlumiti svůj zvučný barytou v sladké domlouvání a rozpoutati jej obratem ve hřmivé tirady, při nichž bušil pěstí do stolu a potřásal svou černou, hřivnatou kšticí. Klel v každé druhé větě a gestikuloval tak živě, že v kterési schůzi shodil rozžatý lustr a v jiné rozbil předsedovi jenž seděl po jeho boku, nos. „Promiňte, pánové, mám příliž živý temperament," omlouval pak sladce takovou nehodu. A shromáždění uvítalo jeho omluvu nadšeným potleskem, neboť bylo poučeno hned z počátku jeho řeči, že temperament je první a poslední podmínkou úspěšné politiky.

Toto přesvědčení stalo se záhy nedotknutelným dogmatem, před nímž vůdcové političtí skláněli uctivě hlavy. Poslanci nejopportunnějšího smýšlení, kteří sešediveli ve službách vlády a tykali si v Tokiu se všemi ministerskými lokaji, útočili před voličstvem divoce na vládu, mluvili tuřím hlasem, kouleli očima a bušili pěstmi do stolu. Všecky jejich projevy temperamentu zastínil však mocně O-žinoku, jeden z nejnadanějších žáků Taifunových, jenž doprovázel silnější místa svých kandidátních řečí výstřely z revolveru, při čemž mu zvláštní zřízenec nabíjel zbraně. Zchudlý samuraj, jenž prohrál celé jmění na burse a chytal se mandátu jako tonoucí břevna, rozhrnul na voličské schůzi na své odpůrce šosy a byl zvolen s jásotem současně ve třech okresích jako muž, jenž má temperament a tedy v politice něco zmůže. A hleděli-li poslanci předstihnouti se silou svého temperamentu, snažili se jej osvědčiti ovše také voličové. Nesympatičtí řečníci umlčováni huronským řevem a deštěm shnilých vajec, političtí odpůrci přesvědčovániráznými pohlavky a vyhazováni s třetího patra na dlažbu.

Z novin a politických schůzí šířilo se kouzelné slovo do divadel, koncertů, plesů, do všeho veřejného života. Obecenstvo přijímalo s radostí tuto novou míru, jíž bylo lze snadno složiti do kapsy u vesty, kdykoli roztáhnouti a měřiti jí všecky hodnoty života. „Co jsi říkal včerejšímu anglickému zpěvákovi?" „Oh, ten má temperament!" — „Jak se vám líbí výstava Ošimova?" „Báječný temperament!" — „Pánové, uznáte zajisté, že v čele korporace tak důležité, jakou je náš „Spolek pro ochotnické pěstování malby papírových krabic na čaj" musí státi muž způsobilý, vážný, energický a především muž, který má temperament. A proto navrhuji pana . . ." — Tanečnice letního divadla v Nagasaki vypläzla při produkci na kritika, jenž jí činil den před tím nějaké výtky, jazyk. Byla zasypána květinami a celý týden docházely jí ze všech koutů říše nadšené telegramy, v nichž vyslovován obdiv jejímu temperamentu. Charakterní herec, jenž uzavřel s dvorním divadlem v Tokiu smlouvu na šest let, dal si vyplatiti tři tisíce yenů zálohy a uprchl druhého dne k císařskému divadlu v Pekingu, byl jmenován devětašedesáti městy čestným měšťanem a věnován mu národní dar v podobě velkostatku. Obskurní skladatel, jenž měl šťastný nápad pokřtíti svůj nový pochod „Temperament", stal se takřka přes noc boháčem.

Pak se zmocnil zázračného slova obchod. Nosily se slaměné klobouky „Temperament", pila se pálenka „Temperament", kouřilo se ze zdravotních dýmek zvaných „Temperament".

Ani brány Spravedlnosti neodolaly jeho vytrvalým útokům. Společenští předáci, kteří se veřejně obviňovali navzájem z nejhorších podlostí, omlouvali se před soudy svým temperamentem. Lodníci hakodatští, kteří se seprali v čajovně tak důkladně, že zůstavili čtyři mrtvé na bojišti, byli porotou osvobozeni, neboť dokázali výpověďmi svědků, že mají ohnivý temperament.

Rozumí se, že všeobecným hnutím nezůstal nedotčen ani nadějný dorost žaponského národa. Na počátku školního roku 1898—1899 podalo žactvo všech národních škol ministerstvu vyučování petici podepsanou čtyřmi milliony podpisů, aby byla na vysvědčeních zavedena známka z temperamentu místo přežilého mravného chování.

Ve sněmovně poslanců slavil temperament vrchol svých úspěchů v březnovém zasedání 1899, kdy při debatě o korejské otázce rozbili oposiční poslanci o hlavu referenta většiny pro jeho umírněnou řeč dvaapadesát kalamářů naplněných tuší. V dalším průběhu schůze vyměněno mezi vládní stranou a opposicí několik výstřelů z revolverů. O třetí hodině přivezl poslanec Taifun se čtyřmi soudruhy do sněmovny

Maximovu mitrailleusu, vyhnal poslance i ministry a nadiktoval stenografům, uvázaným k sedadlům, změnu ústavy.

Následkem byl pověstný výminečný zákon ze dne 23. března 1899, zvaný obecně „Zákonem o temperamentu". Zákon ten má pouze tři paragrafy, jež zní:

§ 1. Všem poddaným říše vycházejícího slunce i cizincům zde bydlícím zakazuje se užívati výrazu „temperament" slovem i písmem.

§ 2. Kdo by jednal proti ustanovení § 1., trestán bude po prvé těžkým žalářem od tří do desíti let, při opětovaném provinění smrtí.

§ 3. Zákon tento nabývá platnosti dnem vyhlášení.

U SEVEROČESKÉHO SOCIALISTY.

Interview.

Proč je schůze odvolána? Byla zakázána?

— Nebyla. Sám svolával jsem na dnešek veřejnou schůzi; chtěli jsme promluvit o české škole. Nikdo se o ni nestará, musíme ukazovat na závady sami. Úřady jsou německé, školní inspektor je bez moci — nezbývalo nám, než svolati všecky rodiče a veřejně ozvati se proti odstrkování české školy. Byl jsem ještě u pana řídícího opatřiti si některé informace, ale ten se bál se mnou mluvit a nechtěl mi oznámit počet dětí v jednotlivých třídách. Řekl mi: „Schůze žádné nepořádejte a v novinách nepiště, to by Němce pobouřilo a pak nám školu teprve nerozšíří." Jak vidíte, bojí se Němců, ač je jinak s nimi jedna ruka. Když konečně mi slíbil, že přičiní se sám, aby vymohl to, oč my ve schůzi chtěli žádat a že to půjde hladce, rozhodl jsem se učinit mu pro tentokrát po vůli a schůzi odřeknouti. Po čase ji však svoláme přece. My, socialisté zdejší, chceme, aby děti naše byly řádně vychovávány a když úřady spí, chceme jim veřejnými schůzemi spánek rušit.

Jest s vámi učitelstvo za jedno?

— Celkem není. Učitelstvo nejde s lidem, straní se ho, nezná ho — a my tolik bychom potřebovali inteligentu mezi sebe. My víme, že učitelstvo nepoutá jen tlak klerikální a byrokratický, známe vratkost existence učitelské v kraji německém, známe i systém denunciační, který tu kvete, známe ty Flachsmanny, kterým se tu dobře daří — proto nežádáme na učitelích, aby chodili k nám do socialistických schůzí a řečnili, styk náš může býti jiného rázu a přec účinný. Pokrokový, demokratický učitel znamená v tomto uhelném revíru mnoho. Za to učitel renegát, nebo hrdopýšek uzoučkého obzoru, zostudí tu češství na dlouho. A jsou tu takoví. Dnes je už mezi námi, horníky, dost lidí pokročilých, dost vzdělaných, charakterů pevných, ale mezi inteligencí je mnoho třtin, bezcharakterů. Věřím, že inteligent bojí se o existenci, ale což pak my nezápasíme stejně o místo a chléb? Já nevěřím žádnému ze zdejších inteligentů, protože jsou to povahy slabé; ten jak má dům nebo dobré místo, odhodí svobodomyslné zásady, nebo s nimi jen módně koketuje. Věru, někdy raději jednám s úředníkem německým než s českým. Český inteligent má tu pověst člověka skrčeného, konservativního a zpátečnického, národně chladného, jenž opustiv všecky vyšší vzněty, plouží se za skyvou chleba. Malicherný život zdejší inteligence je toho výsledkem; jděte se jen na něj podívat.

Já, socín, internacionál, pracuji národně víc než mnohý „vlastenec". „Vlastenci" získává národnost slávu a prospěchy — mně pronásledování a nouzi. Vyskytne-li se opravdový lidový inteligent zde, pak tu lidé ještě po letech s chválou na něho vzpomínají. Tak v Mostě byl řídící učitel Rašín — dnes je v Praze — ten cítil s lidem, chodil mezi nás, radil nám . . . Tenkrát učitelé byli s lidem za jedno.

Vidím, že máte tu pěknou knihovnu; čítá se hojně?

— To je knihovna našeho odborového spolku. Už umíme ty knihy skoro zpaměti, máme málo peněz, nemůžeme si nových koupiti. Za to pořádáme občas přednášky.

Sokol, Severočeská a jiné spolky také mívají přednášky, jak čítám — —?

— Máte pravdu, přicházejí sem řečníci z Prahy i odjinud. Každou snad neděli je tu nějaká schůze. Výsledek přednášek nás neuspokojuje. Páni přednašeči očekávají tiché posluchačstvo, které jim zatleská a poděkuje, a oni že s vavříny a s pocitem vykonané národní práce pojedou domů. Tak mi to nechceme. My bychom rádi se rozhovořili. U nás už neplatí, aby doktor z Prahy byl nám autoritou neomylnou; my máme pochybnosti, žádáme vysvětlení — ale páni řečníci obyčejně hned po „amen" přednášky nám ujedou.

Žijete s „národními" spolky v nepřátelství?

— Žijeme klidně vedle sebe. My máme svůj sociální program, ony pracují na jiném poli, nekonkurujeme proto spolu. Někdy se dokonce spojujeme. Byl to hlavně dr. Štumpf z Prahy, který zde pracoval k tomu, aby v důležitých akcích postupovalo dělnictvo národní i mezinárodní svorně. A také se mu to na několika místech podařilo (Hostomice, Čouš,

Kopisty, Záluží). Týká se to hlavně vymáhaní českých škol a voleb do obecních zastupitelstev. Kde šli národní a socialisté pohromadě, Němci všudy prohrávali. Že bychom my byli proti své národnosti, jsou dětinské klevety.

My jsme národovci a upřímní přátelé české školy. My víme, že od učitelstva přijde lepší lidstvo; učitelé to způsobí, nikdo jiný. My potřebujeme učitelstva víc než bohaté měšťáctvo. Naše děti vyžadují ve škole obzvláštní péče. Děti rodičů majetnějších obsluhuje služka, matka, bdí nad nimi, vychovávají a vedou se k dobrému, mají vybranou, společnost, jsou dobře živeny — mají tedy již z domova příznivé disposice pro školní vyučování; ale děti naše . . .! Otec je v šachtě, matka je v práci, děti jsou ponechány samy sobě. Nikdo se o ně nestará, jen když něco provedou, naprášká jim někdo. Jsou špatně živeny, nuzně ošaceny — i vyžadují ve škole na učiteli větší námahy a pozornosti než jiné. Sem by měli přicházeti nejobětavější učitelé a ne často karikatury charakteru. Severočeský revír musí přestat býti útočištěm lidí jinde nemožných. Němcům je vhod člověk mravně chabý, takový jim nikdy vzdorovati nebude; za to jako vlci ženou se za charakterem silným a vypudí jej odtud. Rozumí se, že vlastenecká veřejnost pro takového vyštvaného ani prstem nehne. Koho potom zláká jeho příklad k napodobení? Vždy po vyštvání některého prvního Čecha nastává mezi ostatními ještě větší sklíčenost; mají to Němci dobrý bič na nás: stále nám sviští kolem uší, a my klonime hlavu k zemi a počítáme se, kolik nás ještě zbylo, kolik nás těch, kteří mají tvrdé dlaně a ocelové paže . . . Až odejde ještě ten a ten, jak bude potom?

Co by se mělo dělat?

— Svádět pokrokové kroužky inteligentů při hlavní účasti učitelstva.

Čeho by se tím dosáhlo?

— Lid by měl zastance a rádce. Různí „vlastenci“ zdejší klepali by se přes prsty. Vnitřní život českých menšin dostal by se do pokrokových kolejí. Posvítilo by se důkladně na některé patentované vůdce. Národní Jednotě Severočeské a Matici podávaly by se spolehlivé informace a pokyny. Nastávalo by nové třídění; ne jako posavad na lid dělný a třídy „vyšší“, ale na lidi uvědomělé, pokrokové — a prázdné, sobecké, bezcharakterní, čímž by se velice vzduch severočeský vyčistil. — Vážná práce místo planého vlastenčení. Postup vědomý místo náhodného. Bdělá ostražitost k počínání Němců. Sblížení lidu dělného s inteligencí. Šíření vzdělání. **Zvonek.**

Z NOVÝCH BÁSNÍ LOUISE KŘIKAVY.

TMA, ZLÁ TO TMA . . .

Tma, zlá to tma, jež kolem houstne . . .
Bůh suď . . . Zas bolí duše má . . .
Jsem jak ten pták, když v kleci tloustne,
je spokojen a nezpívá.
Když síly jeho uplývají,
duši si vyzpívá.
Před lety tupě jako ovce
hnán modou, chodil v davu jsem
v hod tento Boží ve Stromovce,
bavil se druhů rámusem
a touhu tu měl, natáhnouti
své údy v svěží trávu sem.
Rozdílné dnes a tehdy touhy.
Cos jiného bych dnes zas radš.
Hospodin na ovce své dlouhý
má neposlušné karabáč.
Přes celé stádo své je šlehá.
Tu nespomahá hněv a pláč.
(Tak ulice se na mne řítí
tu dnes. Ten rachot děsivý . . .
Přátelskou ruku zachytiti!!
Jsem živý dnes či neživý!?)
Kol uší jako ovád bzučí
karabáč zlý a plesnivý . . .
Zdá se mi, hustým mořem plynu
soustrasti vlastní. To je zlé.
A nelíbím se Hospodinu
na celé této pouti své
na tabulkách těch podél cesty
pramálo, věru, odvislé.
Ba ovšem. Cítím horko v líci.
Ne, nebyl v tom všem rozum. Ne.
To slon jen může dovolit si
stromky jím čerstvě zlomené
naházet v cestu a jít píti
z nejbližšího vždy pramene.
Nu, brzo bujný přejde zápal.
Což musilo to vše tak být!?
Po zelené jsem krvi šlapal.
Teď nemohu se zachytit
stromečků v chůzi. Zlomeny jsou.
Což musilo to vše tak být!?
Tma, zlá to tma, jež kolem houstne.
Bůh suď. Zas bolí duše má.
Jsem jak ten pták. Když v kleci tloustne,
je spokojen a nezpívá.
Když síly jeho uplývají,
duši si vyzpívá.

BÁSNÍK.

Nu, ano, vidím. Ostré kontury . . .
dům v kterém žiji, že? A zase dům
a řada domů sbíhajících se
a moře domů. Město veliké.

V něm pobíhají malé starosti mé,
košilaté, nemyté, spuštěné.
Starosti moje jako člověka —
Starosti moje jako občana —
s různých tak hledisk několikerým
jsem otcem. Vida. Proto zbudily
mne ze snů těžkých, vroucích, neplodných.
Je nutno obléc, umýt, učesat
starosti svoje. Leč — jsem nešika.

*

Necítíval jsem slunce, sníh, ni déšť.
Lhostejně táhly vnějška rysy kol.
Já do sebe zřel a ne na venek.
V jiných jsem chodil krajích. V těchto ne,
jiné jsem druhy než dne druhy měl
a melodiím jiným sloucha jsem
než zvukům, které rostly z půdy kol.
S nechutí jen jsem probouzel se vždy
dotekem vnějška. Krásnou byla by
i smrt mi tehdy byla bývala.
V sobě jsem žil. Co ve mně umírá,
to neumírá. A co kolem je,
to lhostejným mi. Nemiluji to.

*

A pak ten obrat přišel, přeměna.
Zvrat! Dobrým zachycen jsem násilím —
a sténaje, jsa hotov zavraždit
ty, jejichž prsty okno protknuly
blouznivé duše, vzdychavé to sklo, —
jak z otravy se budí morfiem
jsem k vědomí byl sebe zlomcován.
Zapadly kraje. Druzi zmizeli.
Co těžké hrany táhnou do dáli
zdlouhavým zpěvem, kolovrátek hrá
zpěv pouliční „Marianko má . . .“
A vstávám. Ruka neumělá má
starosti malé moje, košilaté,
nemyté, spuštěné a nečesané
myje a češe, myje, obléká.
A zabita je,
a zabita je duše básníka.

DROBNOSTI.

Ubohá tichá Korea je název knihy Jiřího Ducrocqua právě vydané Francouzské listy přinášejí výtahy z jejího zajímavého obsahu, z něhož chceme také některé ukázky sděliti svým čtenářům.

Hlavní město Seoul Ducrocq líčí jako venkovskou osadu, jejíž přízemní chalupy se prostírají na nekonečné ploše. Muži korejští jsou silní, širokoramenní bez zlomyslného výrazu obličeje, jaký je význačný pro čistokrevné příslušníky žlutého plemene. Chodí ve svém bílém šatě klidně, bez nepřirozených pohybů a posunků japonských. Lze v nich postřehnouti jakýsi nádech snivosti, dovedou se spokojit málem. V ulicích hlavního města je dost živo zejména dost obchodního ruchu. Charakteristické jest také, že každé řemeslo umístěno jest odděleně v jiné čtvrti města. Ženy, štíhlé a tiché, z nichž některé lze nazvati i krásnými, smějí vycházeti zahaleny jen večer. Zvláštní jsou jejich sňatky. Žena je při něm vystrojena v hedvábí, ale tak zahalena zabalena a zavázána, že se spíše podobá poštovnímu balíku než živoucímu tvoru. Teprve manžel může jí dovolit, aby svlékla svůj obal, aby slyšela, mluvila, žila... Osudem jejím je připravovat muži jídlo a práti mu šaty. Žen, které si do tohoto osudu stěžují, Korejci si neváží a mají pro ně posměšný název „kokrhající slepice“. —

Pohřby bývají v noci. Celá procesí, k nimž najímají se naříkající a plačící ženy, táhnou za zvuku pohřebních zpěvu ulicemi. Korejci totiž všemi možnými prostředky snaží se odehnati ďábly od těla nebožtíkova.

Nejzajímavější však je literatura korejských přísloví, v nichž obráží se skromná a resignovaná duše Korejcova. Aspoň dvě přísloví ukázkou: „Někdo je narozen, aby se smál, někdo, aby plakal.“ Nebo jiné, které se tušim výborně hodí pro dnešní situaci Koreje: „Perou-li se velryby, korýši mívají rozbitá záda.“

DĚTSKÝ KOUTEK.

Ctěná redakce Času!

Dali jste do Beseď Času otázku, který z těch kamarádů měl blíž. Ten, co šel k Františkovu mostu, měl blíž o dvě šíře obou mostů, kdežto druhý při dvou koncích obou mostů musel přejíti na druhou stranu. Tedy ten, jenž šel ke Františkovu mostu měl blíž, než ten, jenž šel ke Karlovu mostu.

Se vší úctou

Jiří Kraus, žák III. tř. obec. šk.

Ctěná redakce „Času“ v Praze.

Hádanku Vaši v č. 19. rozluštil jsem následovně: Student, který vyšel od pomníku císaře Františka a šel přes Karlův most, Kampu, Malou Stranu a most cís. Františka, vykonal cestu delší než jeho protichůdce a sice o šířku mostu Karlova a šířku mostu císaře Františka, což sobě jeho kamarád ušetřil. Neboť po pražských mostech se vždy chodí po pravém chodníku.

S veškerou úctou

Jan Funda,

žák II. třídy měšťanské školy v Poděbradech.

V Hájku, 24. května 1904.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Nu, slovem, dělo se mi slovo od slova tak jak v těch rómanech, které jsi nám čítal, Mikolájiči . . . To znamená lásku! Začal jsem, upřímně řečeno, schnout po Nastě. Myslím si: je vidět, že se jí musím pokořiti, prosit ji za odpuštění; možná, že svolí státi se mou ženou. A zase přijdou pochybnosti: hněvá se velice na mne, napadá mi, nemůže toho zapomenout, jak jsem ji ubližoval a před všemi lidmi zahanbil — blátem postříkal. Má dobrou paměť nadarmo není v ní tolik hrdosti, nikdy na mne nežalovala, a jak maličká byla, zřídka jen plakala.

Jednou vracel jsem se domů z honby. Chodíval jsem z jara na kachny. Loudám se po břehu říčky a vidím — Nasťka pere prádlo na vodu. Srdce ve mně zabušilo, přiznávám se . . . Zakroutil jsem si knír (ačkoliv se sotva proklubávat začal), urovnal ručnici na rameně a jdu přímo k ní.

— Pozdrav Bůh, Nastasio, pravím . . Poprvé v životě se k ní obracím. Tak se lekla (víš, nezpozorovala, že jsem se přiblížil), až válek z rukou upustila . . .

— Ach, praví, jak jsi mne polekal, Nikifore!

A kousla se do rtů, že jí mimoděk jméno moje vyklouzlo. Stanul jsem vedle ní.

— Tuze se na mne hněváš, Nasťo? tážu se.

Ona neodpovídá.

— Bůh mi svědkem, lituji toho všeho, lituji . . . (Mluvím, ale jakoby mi byl někdo hrdlo sevřel) — odpusť, Nastasjuško!

Nepodívá se, ždímá dále prádlo.

— Proč bych se hněvala? — praví. Naše cesty jsou různé, nemáme si co vyrovnávat.

— Jak pak nemáme? — tážu se. — Říkáš, že se nehněváš, a sama se na mne ani nepodíváš.

Podívala se — a zasmála se. Tak se zasmála, že ve mně se všecko přímo zasmálo, jakoby slunéčko vyšlo proti duši — tak se světlo stalo.

— Není na tobě vzorků nakresleno: nač se mám dívat?

Osmělil jsem se, a přistoupil jsem ještě blíže.

— Poslyš, co ti povím, Nasťo, já bez tebe nemohu žít. Vezmeš si mne?

Rozesmála se ještě více.

— Hle, co mu napadlo! Maličkou mne bil, otloukal, nedávno ještě přede všemi lidmi zahanboval a nyní si namlouvá. Cožpak, měl bys mne moc rád?

A podepřela si ruce o boky, dívá se na mne — jako když ohněm pálí a sama se směje. Tu jsem zapomněl na celý boží svět, chytil ji za ruce a chtěl ji objemouti . . . Odstrčila mne od sebe, rozzlobila se, až všecka zrudla . . .

— Co jsi's to vzal do hloupé hlavy? Myslíš, že jsem běhna nějaká, či co? Věz tedy, praví, Mikiško: nebudeš mne vídat, jako svých uší nevidíš! Nebudeš míti nikdy moci nade mnou! Ničím na světě nedám se ti ošidit!

— A nebojíš se, — tážu se jí, — že tě zabiju? Hned teď že zabiju tebe a sebe také?

A sdělávám ručnici s ramene.

— Střel, — praví — nebojím se, třeba hned střel!

Ruce křížem složila a stojí. Zaplakal jsem až, nevydržel jsem toho a utekl domů.

Vydal jsem se na rýžování zlata. Po celé léto jsem se tak lopotil, že nevím ani, jak to, že jsem při tom neshrbl. S hochy se mi dařilo: vyplavili jsme mnoho zlata. Za nějakého půldruhého měsíce přišlo pouze na můj díl asi půl druhého tisíce rublů, — i začal jsem hýřit. Pil jsem ve dne v noci, bouřil, rozhazoval peníze jako smetí, rozhazoval na všecky strany. Z krámů do krčmy vystýlal jsem si cestu drahými kartouny: nechci choditi po blátě! . . . Do našeho města zalétly pověsti: „Mikiška už je prý docela ztracen, zkazil se.“ A já jsem schválně hochům, kteří šli domů, nakazoval: Pozdravujte příbuzné a známé a proste všecky přátele a soudruhy za odpuštění, uslyší-li na mne něco špatného! Již mne více nespatří. Jsem mrtev pro boží svět. Jen co poslední peníze ještě prohýřím.

— A skutečně, bratří, ošklivé myšlenky mi hlavou táhly. Jednoho rána probudím se prostřed ulice, otrhaný, špinavý, všecek zakrvácený, čert učiněný. V kapse ať ji jak obracíš, není ani vindry. Bos; hlava třeští. Nu, nyní, myslím si, je čas: teď kámen na krk a do Čika-tatíčka! . . . Sedím tak v prostřed cesty a přemýšlím. Je časně ráno. Na ulici není ani živé duše. Slunečko vychází nad kopci. Je tak radostně a jasno na božím světě . . . I vzpomněl jsem si opět na Nasťku . . . Jakobych slova její slyšel: „Jak jsi mne polekal, Nikifore!“ Vidím, jak se na mne podívala a rozesmála se . . .

— Eh! myslím si . . . dříve než umru, půjdu ještě třeba jen jedním okem pohledět na ni, rozloučím se s ní. Jak jsem byl, v témž stavu povstal jsem na nohy a za jeden den uběhl jsem pěšky bez mála šedesát verst. Přijdu do vsi, večer již na krku, všichni ulehli již spát. Jdu přímo do jejich zahrady a k oknu Nasťkiny komůrky. Dívám se — okno otevřeno a ona sama sedí v pouhé košilce u okna. Já jako zjevení, jako čert, všecek zaprášen a zablácen se zakrvácenýma nohama objevím se před ní . . . Chtěla vykřiknout a utéci od mne; ale zachytil jsem ji za ruku.

Nekřič, miláčku, pravím, neľekej se, přišel jsem se pouze rozloučiti. Ty mne, zlosyna, ani vidět nemůžeš a já usýchám po tobě a nechci bez tebe žíti . . . Přišel jsem se jen naposled podívati . . . Kámen na krk . . . a do vody . . . Odpusť!

A chci odejít. Ale ona, jak vidím, sama mne nechce pustit . . .

— Počkej, šeptá mi, povím ti celou, ryzí pravdu. Sama bez tebe hynu . . . Myslila jsem, že ty o mne již na světě nestojíš, že jsem ti lhostejná a také jsem se chtěla o život připraviti.

— Cože? To znamená, že si mne vezmeš?

— Třeba hned a půjdu s tebou až na kraj světa! Myslím, Mikiško, jenom na tebe již od těch dob, co jsi mne jako děvčátko strkal a bil.

A hned jsme se rozhodli, že spolu utečeme, protože by rodiče naši za nic na světě nám nedali svolení. Udělali jsme to i tak, však Michajla se pamatuje. A potom, když věc byla již hotova, i staří vůčihledě měkli. Tím skončilo i dřívější nepřátelství, pro nás s Nasťkou se všichni smířili. To byly šťastné časy, Mikolajiči! Víš, chtěl jsem nejvíce proto naučit se psát, abych ti svůj život popsal!

Nikifor mluvil vše to v silném rozčilení, procházeje se velikými kroky po komoře s rukama založenýma a s ohněm v modrých očích. Jakési ušlechtilé vzplanutí ozařovalo tvář jeho, zastíněnou dlouhými plavými kníry a vzpřímovalo jeho vysokou kostnatou postavu . . .

— Vidíš, ty mamlase, jak jsi se do baby zaberanil! — posměšně poznamenal Čirok, který poslouchal vypravování Burenkovovo: — a musí to ještě napsat . . . Co pak by popisoval? Hlupák jsi byl — to je všecko: pro děvčisko se chtěl topit! To jsi ještě nevěděl, co umějí tropit, mrchy!

Sokolcev, Železný Kocour a jiní chopili se slov Čirkových a začali je široce rozvíjeti a rozptylovati tak ponenáhlu kouzlo prostého a zároveň dojemného románu vypravovaného Nikiforem. Ten však, jak se zdálo, nevšímal si cynických poznámek a žertů soudruhu a chodil dále hluboce zamyšlen po komoře. I já přemýšlel jsem s mimoděčným smutkem o tom, jak nešťastně utvářil se osud tohoto člověka, od přírody tak přímého a sympatického.

— Tak vidíte, Nikifore, — pravil jsem mu na útěchu, — jak hříšné je to, když myslíte si nepěkné věci o své ženě; což pak je možno pochybovati o tom, že taková žena nemůže nikdy zraditi?

— Nikiška opravdu nerozvážně brebtá o své ženě, — potvrzoval Michajla: — Nastasja je ve všem žena výjimečná. Ale ta, moje žena — to je had falešný. Vím, že odepře sem jeti. A byl jsem hlupák, že jsem svolil, aby peníze na telegram vyhodil. Ona je jistě strašně ráda, že mne nyní na Sachalíně přikovou: Odtud snad již neuteče! . . No, a já se pro ni také tuze trápit nebudu, a pozdravovat ji nebudu!

— A což jste si, Michajlo, ženu nebral tak, jako Nikifor?

Michajla se tiše zasmál. Nikifor odpověděl za něho.

Matka oženila ho donucením. Žil před tím s jinou. Vždyť se za ním všecky holky bláznily, protože byl statný junák a pořádně žil.

— A proč tedy myslí, že žena odepře za ním jeti? Vždyť ona snad za něho nešla z donucení.

— Když nejela dříve, — odvětil sám Michajla — pojede nyní tím méně. Sachalín! Neznámá země! Vždyť tam žijí lidé s psími hlavami, napovídají jí rozličné baby: Na co bys jezdila za ním, za divochem? Tam boží sluníčko nesvítí, celé dvacetčtyři hodiny trvá noc. Že se nevdávala z donucení, pravíte? Cha! vždyť jsem tenkrát měl peníze v rukách, ruce nesvázané, a ve tváři také krev hrála . . . A nyní jsem již bez mála starci podoben a ona, na svobodě, ráda by snad na mých darovaných statcích ještě tančila . . .

— To má Michajla pravdu, — přisvědčoval Nikifor: — jaký pak lid jsou ženské? Sejdeš jim s očí — sejdeš s mysli. A tu ještě ty proklaté baby začnou přemlouvat. Ty, Mikolájiči, neznáš ještě našich bab. Čarodějnice učiněné — jen ohon jim chybí . . . Proto se bojím také o svou Nasťku. Tak třeba Michajlova žena, jest-li si sama usmyslí nejezdit, to jistě začne i mou ženu přemlouvat, aby se sama před lidmi stydět nemusila!

Obrátil jsem hovor na to, jak Burenkovi půjdou, jak na Sachalíně žít budou. Tázati se na to Nikifora, bylo by ostatně bezúčelné: on byl člověk okamžiku, podléhající okolnostem a vedlejším vlivům a kdyby se i zaklínati a Boha dovolávati začal, že taškařit již více nebude, neměla by slova jeho žádného významu pro mne. Mohl jsem mu jen jedno přáti z celé duše: aby podmínky jeho nového života uzpůsobily se co možná příznivě pro čestné bytí, a prvou z takových příznivých podmínek by byla, dle mého mínění, starost o rodinu a společné žití s ní! Nikifor sám dobře poznával, že je člověk okamžiku, a právě v ty dny před rozchodem vyprávěl o sobě směšnou a nejvýš karakteristickou anekdotu:

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 3. června 1904. Číslo 22.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

LOUIS KŘIKAVA:

SVOBODA A SVOBODA.

Mohl bych to také nadepsat král a král. A snad by se to hodilo lépe.

* *
*

Pod jednou z obrovských lip ve vídeňském Augartenu sedíme na prohnuté pohodlné lavici dva: dělník, čtoucí brožuru jakousi, jejíž červený titulní list černá se nápisem „Freiheit“, a já. Sedím v jednom rohu, soused v druhém. Můj klobouk a jeho klobouk leží mezi námi vedle sebe na lavici. Kouř mé papírosy utíká v pravo pod klenbu stromu. Chvílemi rozběhne se za ním mohutný proud kouře z lulky sousedovy, dohání ho, pohlcuje ho.

Pracuji na povídce. Kniha, jež je mi podložkou, zvednuta je kolenem až k sehnuté tváři. Ale nejde to o nic lépe. Ani zde nemohu najíti klidu a zceliti se dovnitř. Stále mne cosi vyrušuje. Skřípavé kročeje chodců ubírajících se kolem písčitou cestou, pokřik dětí hrajících si u blízké lavice, volání chův, hrkot vozu na Augartenstrasse, ba i bzučení hmyzu na prohřatém již vzduchu. Bylo by při práci nejlépe být slepým a hluchým . . . myslím. Ne — nemohu psát . . . Je mi, jakobych pletl punčochu a bavlna mi stále sjížděla s prstu . . . Odkládám papír, podložku i tužku.

Dívám se za kouřem cigaretty, trhajícím se pod lipovými listy.

„Svoboda vůle, svoboda učení, svobodný projev svobodných občanů a 14 dní vězení — tak se to rýmuje,“ praví náhle soused vedle mne. Schovává brožuru do kapsy a nahýbaje se při tom na levo, dívá se na mne přes rameno pohledem, jenž se směje upřímně a poctivě. „Aha, chce se ti mluvit, holečku“, myslím si. „Jak to?“ pravím nahlas.

„Nu tak, jak jsem řekl,“ opakuje soused, nahýbaje se a vrtaje v lulce. „Svobodný projev, vlastně projev osobní svobody a 14 dní vězení . . . tak to . . . — —“ Soused oblečen je v tmavý kabát, pod nímž se modrá košile — v kalhoty téže barvy a solidní boty. Padesátiletá asi, hnědá jeho tvář je zarostlá, zdravá. Dívá se na mne klidně a sebevědomě jako dělník, jenž si dovede vydělat.

„Jste Čech?“ „Ano . . .“ Ptá se mne na to, na ono . . . Otázky jeho jsou tak bezprostřední a upřímné, že odpovídám, kde by každý vyrazil: Co je vám do toho? Rozumím, přítelíčku. Chce se vám něco povídat a chcete se přesvědčit, zasluhuji-li víry. Opatrnosti nikdy nezbývá. „Přesvědč se,“ myslím si a odpovídám . . . Ano . . . Také dělník. Literát, tedy také dělník. Co to chtěl říci s tou svobodou?

Vypravoval mi tuto komedii. Dýmal pilně, plival, nadával při tom, ťukal do lavice, místy pozvedl hlas, až se lidé obraceli, užíval rád cizích výrazů (bylo vidět, že hodně četl) a při tom mluvil s takovým přesvědčením, jeho oči tak poctivě se tomu a onomu divily . . . Ne, on to nedovedl pochopit, že by tohle . . . ostatně . . . vypravoval toto:

Máme ještě míň svobody, než myslíme. Na to přijdeme tak při zvláštních okolnostech. Když na př. si koupíte ve Vídni lístek do Prahy . . . jedete vlakem, který kolem sedmé večer vyjíždí, a do Prahy k sedmé ráno přijíždí, chcete také, když vlak zastaví a vy jste u cíle, vystoupiti z vlaku, ano či ne?

„Zajisté,“ pravím. „Kam míříte? Zajisté . . nerozumím, proč . . .

Hned uvidíte: Stalo se mi před rokem — montoval jsem právě v Brně, když dostal jsem telegram. Odtud z Vídně. Syn mi telegrafoval, že má žena těžce náhle onemocněla. Nutno přijeti. Běžel jsem k inženýrovi, prosil, zapřísahal . . . Bylo to těžko, ale povolil. Během hodiny jsem mu sehnal soudruha a obdržel jsem na dva dny dovolenou. Jel jsem na nádraží — v čas dostihuji rychlíku. Ve vlaku chodil jsem jako dravec v kleci. Nikdo neví, co byla žena pro mne v době, kdy jsem byl pijákem a hráčem jako sta jiných. Tahala mne z kaluže, tahala rok, dva roky — a vytáhla, vidíte . . . Spolužití s ní udělalo ze mne pořádného člověka.

Sedět jsem nemohl. Vnitřní nepokoj mne sžíral . . . Chodím, stojím, padám, spolucestující, jichž je jako much, bručí . . . ne . . . Vnitřní nepokoj nedá mi sedět, nedá . . .

Vlak uháněl. Míjeli jsme stanici po stanici, strážné domky jen lítaly na zad . . . Ucházela cesta a přece se mi zdála být jízda pomalou. Když jsme se blížili Vídni, přišel kondukteur do vozu . . . Dívám se naň. Naklání vousatou tvář od lavice k lavici a povídá cosi . . Přichází i ke mně a opakuje dle všeho, co řekl již jiným přede mnou. Nerozumím mu dobře. Pádící vůz lomozí a cestující ptají se, volají na sebe navzájem s tvářností plnou účasti . . . Vlastně jakási radost obrazila se na jejich tvářích, taková devotní radost, víte, jako by chtěli říci: Tohle mohu všude vyprávět, že jsem jel ve vlaku s tím a tím králem. To jsem pochytil z povídání kondukterova a z hlučení spolucestujících, totiž že ten a ten král jede tímto vlakem . . . Incognito . . . Nu dobře, co na tom? Nepochopuji, proč ti lidé kolem jeví tolik účasti? V salonním voze za lokomotivou jede . . ., král tolikátý a tolikátý, v jiných vozech nějaký dvorní rada, finanční koncipista, nějaký obuvník, obchodní cestující a v mé osobě Král, František Král, mistr monteur, jenž vydělává od malička, občan, jenž platí své daně — a mastné daně . . . bohužel . . . A myslím zase na ženu a co se asi stalo . . . Co to ale slyším? Jakže? To pravil též průvodčí? Že po příjezdu budeme musit asi čtvrt hodiny na nádraží čekat? Proč to? Šedivý pán s hloupou a blaženou tváří naproti mně sedící mi vykládá . . . Všichni musíme sečkati ve vozech, až vystoupí král se svými průvodčími, až bude uvítán . . . krátce, až se odbudou ceremonie . . . Slyším, dívám se na odměřeně se stahující a roztahující svaly v bezkrevné tváři protějšku, na strkavou jeho gestikulaci a nenahlížím . . . opravdu nenahlížím . . . . Proč mám čekati? Proč? Jedu do Vídně vlakem, vlak zastaví — co je přirozenějšího, než že vystoupím, jakmile zastaví? Proč mám vyčkávat, sedět ve svém voze, když jsem u cíle své cesty? Jaké pak čekání na odbytí ceremonií? Nevěděl bych! I kdybych neměl tak na pilno . . . Vlak zastaví, vystoupím, to se přece rozumí samo sebou!

A, vidíte, pojalo mne jakési rozhořčení. Žena mi snad umírá a já mám čekat na nádraží jen k vůli tomu, že náhodou ve vlaku jede incognito král tolikátý a tolikátý. Jak k tomu přijdeme my, poddaní tohoto státu? Jakoby se to rozumělo samo sebou. Tomu může uniknout za onu čtvrt hodinu obchod, jímž by si pomohl na nohy . . . onen přijde pozdě k tomu či onomu. Jako všichni lidé, kteří neradi vyhazují peníze za dražší rychlovlak, představoval jsem si, že cestující rychlíkem mají velmi na pilno . . .

Vlak vrachotil pod klenbu vídeňského nádraží. Passažeři shlukli se u oken a strkali hlavy ven jako poslušný dobytek, jenž nepromítá, proč ho zavírají a nepouštějí. Vlak zastavil. Vyšel jsem na plošinu a chytil za kliku, jsa odhodlán domoci se otevření. Dvéře nad schůdky se pod otočením mé ruky otevřely. Náhoda . . . Průvodčí dle všeho zapomněl zavříti.

Stál jsem na perroně. Výkřiky údivu, zděšení, ba, myslím, i hrubé rozlehly se kolem. Po celé délce perronu připíchnut ke stěnám stál po různu personál, jenž se při objevení jedné osoby z vozu III. třídy, a tou jsem byl já, zakelísal v rozpacích, co s ní počíti, aby nebyla vzbuzena pozornost vznešené osobnosti vystupující daleko přede mnou s průvodčími ze salonního vozu. Hlasy z oken vyrážely výkřiky nevole . . . „Zpátky, zpátky“ volá tiše a důrazně zbledlý kondukteur . . . Spěchá ke mně po špičkách a chytá mne zuřivě za prsa. Rád bych věděl, proč . . . Vytrhl jsem se a kráčel dále. Jsem blízko východu. Od skupiny stojící daleko přede mnou odtrhuje se uniforma a občanský frak a řítí se ke mně. Hádám se s nimi. Strašná nenávist svítí jim z očí. Snažím se nehnouti se z místa. Strkají mnou ve jménu zákona. Přijel jsem, mám ženu nemocnou, musím domů, pusťte mne! Na strážnici s ním . . . Ve jménu zákona tedy na strážnici.

Vidím ještě, jak vysoce postavená osobnost se obrací . . . Nu ano, vidí člověka, jenž přijel a vystoupil, nic více neučinil, poněvadž se domnívá, že má k tomu právo. Vidí, že občan je strkán po perronu a že se revanchuje za úder, který obdržel . . . Osobnost se usmívá a mává rukou . . . vidíte, takhle . . . to pravilo asi to vznešené mávání rukou: — Ale, má-li to být demonstrace toho dobrého muže, to přece mne se nemůže dotknout . . . Vidíte, to gesto se mi líbilo . . . proto jsem ho nastudoval.

Po zjištění jména mne propustili, prozatím ovšem. Později jsem dostal čtrnáct dní vězení.

Nebyla to žádná demonstrace . . . Věřte mi. Pociťoval jsem to jako nešetrné a mně nepochopitelné omezování osobní svobody . . . jak jsem vám to naznačil . . .

Ale — to gesto se mi líbilo, pravím vám. . . když mi žena (uzdravila se brzo, staroch) něco vytýká a já ji chci pozlobit, pokouším se o onen úsměv a ono gesto . . . a to pomůže. Nemluví pak celý den.

Nu, vidíte; jednou jsem přišel do styku

se vznešenou osobností a to jsem profitoval. To bylo také to jediné, co jsem mohl stykem tím — kromě těch čtrnácti dnů ovšem — s takovou osobností profitovat . . .“

Montér se odmlčel, nacpával lulku a díval se na mne. Stáhl rty a zakroutil očima, tak že bylo vidět jen bělmo. Myslil, že to je komické. Někdo by myslil konečně, že i tato příhoda, — je-li pravdivou a proč bychom jí nevěřili? — je komická. Ale to není pravda.

Z TREN:

JANA KOCHANOWSKÉHO NAD DCERUŠKOU VORŠILKOU.*)

Snad žádný otec více dítě nemiloval
a snad ho žádný více než já nelitoval:
a také sotva kdy se dítě narodilo,
jež lásky rodičů by tolik hodno bylo:
tak hodné, čistotné a nevyhýčkané,
mluvící, veršující, rozezpívané,
všech napodobující gesta, postavu,
znající dětské způsoby i zábavu,
rozvážné, přívětivé, pranic rozpustilé
a prostičké a skromné, stydlivé i milé:
ba ona nikdy jídla nevzpomněla z rána,
než byla modlitbička Bohu odevzdána;
spát nešla dříve, nežli matku políbila
a zdraví rodičů svých Bohu poručila.
Vždy přese všecky práhy letět otci vstříc
a z cesty přivítati ho, se radujíc,
pomáhat v každé práci, služebnictvo všecko
vždy předběhnout a sloužit rodičům — to děcko
v tom věku mladičkém, v tom věku třiceti
měsíců, kterak tolik mohlo uměti?
Ach, tolik schopností a tolikerých ctností
to mládí nesneslo, a vlastní od bujnosti
upadlo přede žní. Můj klase jediný!
Tys ještě nevypučel, a já hodiny
své nečekaje znovu v smutnou zem tě seji —
touž mohylu však sypu také nad naději;
neb nevzejdeš už nikdy, ani před mými
nevzkveteš věkověčně zraky smutnými.

*

Měl-li jsem stanouti kdy s pérem u dětí
a v lehké verše pro ten věk se pouštěti,
kéž bych byl raděj houpal děcko na kolébce
a s druhými psal písně, které matka šepce
svým novorozeňátkům, jimiž nejmilejší
robátka uspává a pláč jich ukonejší!
Tím zabývati se by prospěšnějším bylo,
než — co mi neštěstí mé dneska připravilo —
nad hrobem němým plakat pro svou pro dívčinu
a horšiti se na ukrutnou Proserpinu.
Leč volby mezi dvojím nepoužil jsem:
ono jsem pominul, tak jakby s rozumem
se nesnášelo mužným; v toto náhodou
násilně nesmírnou jsem vržen se škodou.
Či ulehčí mi, slyšet, určeno že jest,
že v budoucnosti za můj pláč mne čeká čest?
Já živým nezpíval; dnes musím umrlým;
smrt cizí oplakávám a sám hynu tím,
a nadarmo — vždyť jak se osud k lidem staví,
tak nám buď dobré nebo zlé myšlénky vpraví.
O právo křivdy plné! O zlá, nepřející,
o neuprosná kněžno stínů bledých líci:
což Voršilka má, ještě žíti na tom světě
neznajíc, musila již v ranném umřít letě?
A nenapatřivši se slunečního světla,
proč ubohá již ve kraj věčné noci vlétla?
A kéž by byla světa neuzřela ani;
či poznala cos víc než rod a umírání?
a místo potěch, jež kdys rodičům dát měla,
je zanechavši v těžkém smutku odletěla.

*

„Ctnost marností je,“ řekl Brutus udolaný:
kam podíváš se, marnost, s každé strany.
Zda zachránila někdy koho zbožnost jeho?
Zda dobrota jej uchovala ode zlého?
Náš život jakýs tajný škůdce máte asi,
jenž ani dobrých ani špatných nevšímá si;
když zavane dech jeho, nikdo neodkvapí:
ať práv, ať křiv je — zkrátka každého on lapí.
A my přec udat chcem ty rozumy, co víme,
nad lid se pyšníce tím, že nic neumíme.
Až v nebe po tajemstvích Božích pátrajíce
se vtíráme; však slába na to zřítelnice
smrtelná; baví nás jen snové nesmyslní,
jež, jak už bývá, nikdy se nám nevyplní.
O trýzni! Co mi činíš? Což už o oboje
mám přijít — o rozum i potěšení svoje?

*

Mnou pohrdla jsi, moje utěšené robě!
Snad byla otce tvého domovina tobě
tak nepatrná, že jsi na ní nepřestala?
Ba pravda — jak jen by se srovnat byla dala
s tvým časným rozumem a se vlastnostmi tvými,
jež příštích krásných cností byly znameními?
O zábavy, o milé úklony a slova!
Jak velký stesk dnes duše moje po vás chová!
A ty, má potěcho, se věčně nenavrátíš
už ke mně, ani mého smutku neukrátíš.
Nic, nic jen obírat se tebou možno je mi
a za tebou se bráti tvými šlépějemi:
tam, dá-li Bůh, tě spatřím, a ty rychle sama
se otci v náruč vrhni svýma ručinkama.

Přel. Em. Chalupný.

---

*) Viz v lonských Besedách Času č. 43. a 46.

POŘÁDNÝ STUDENTSKÝ BYT.

Píše Dr. H.

Teprve, když sestra vrátila se z Jihlavi, šel jsem já na studie.

Byla tam v jakési soukromé škole, aby se naučila německy. Otec staral se o nás oba poctivě, se společnou upřímností a rozhledem člověka, nasbíravšího svoje zkušenosti na vojně. Byl 14 let vojákem, a to už něco znamená.

Sestra přijela. Byla veliká, statná a začali jí říkat: slečinka. Té chvíle byl jsem hrdý, pyšný, prsa se mi dula něčím velikým, že konečně došlo na mě.

Sestřina kufru jsem se zmocnil nejdříve. Byl z měkkého dřeva, černě natřen. Kufr ten šel jsem objednat sám s otcem ke strýci truhláři, před odjezdem sestřiným do Jihlavi. Jak jsem jí tenkrát záviděl. Ale teď, teď já jsem pán! Kufru zmocnil jsem se, jakoby mi dávno patřil a začal jsem hned z počátku prázdnin ukládat do něho svoje věci. Těch „mých věcí“ bylo safraportsky málo. Ukládaje jednou do kufru nějakou tu dětskou drobotinu, zpozoroval jsem na vnitřní straně víka celou řadu tužkou psaných a přetrhaných čárek. Zastavil jsem se a zamyslil. Proč zde ty čárky, jak se sem dostaly? Záhadu vysvětlila sestra. Nějak pomalu v Jihlavě jí čas utíkal, toužila po domově, na víko napsala čárky a každý den jednu přetrhovala. Aby ten čas rychleji utíkal! Nepochopil jsem, co v těch čárkách všechno bylo, kolik utajené touhy, kolik vzdechů a — — slzí! Byl jsem od jakživa kluk paličatý a ledaco nešlo mi do hlavy. Taková velká holka a píše si na víko čárky! Já bych se byl odstěhoval do Jihlavi hned a třebas na celý život. Inu hrdina! Snad se počala vyplňovat na mně slova mého strýce Dra Novotného, assistenta Purkyňova, která jednou pronesl k mé naříkající matce, že jsem stále a stále churav: „Jen ho nech, ze všeho se vykřeše a bude z něho kluk jako buk.“ Chudák strýc, škoda, že tak dlouho již hnije na hřbitůvku chuchelském! Snad by ze mne dnes měl radost. Míval také svoji hlavu a dovedl se dle ní prát se životem. Pral se, pral, ale — podlehl v krutém existenčním zápasu. Skonal tragicky. Chudák!

Do Jihlavi jsem se nestěhoval, nýbrž do krajského města T. Té chvíle nemohl jsem se dočkat. Dni vlekly se plíživě, jako had. Konečně! Prázdniny chýlily se ke konci, a moje kuráž — — ochabovala. Ten kousek půdy, na níž jsem rostl a všechno svoje dětství nezkaleně prožil, byl mi najednou tak drahý, milý, každý schod, každý kámen v domě byl bych políbil. Náhlá tesknota zajala mi duši a strach před neznámem, který přijde, musí přijít, celého mě schvátil. Každý šelest křídel kanárových, spokojené vrčení kočky, bylo mi nyní tak milé, nové, že bych byl u klece vydržel stát celou hodinu dívat se na kanára, že bych kočku byl choval na klíně třeba do skonání světa. A když se setmělo, chodil jsem po chodbě dole, přes schody dřevěné do prvního patra a zde zase po chodbě a hleděl rozevřenýma očima do stínu, které večerní šero rozlilo ve všech prostorách ve všech koutech. V tom bloudění po domě něco nevyslovitelného tisklo mi srdce, jako v obavě, v úzkosti před tím neznámem a hlava, jakoby se mi točila. Jakýsi zmatek naplnil mi duši. Ten stupňoval se, kdykoli pohlédl jsem pohlédl na matku; její oči byly tak nějak smutné a jako zamžené. Zdálo se mi, že se ani na mě nechce podívat. A byla přece vždy tak dobrá!

Dnové utíkali neúprosně dál. Kufr byl připraven, napěchován až do vrchu pečlivou rukou matčinou. Když jednou ten kufr rovnala, zastihl jsem ji, že pláče. Chtěl jsem se jí zeptat, proč? Ale v tom okamžení stáhlo se mi hrdlo tak těsně, že jsem ani vydýchnout nemohl a vyvrávoral jsem ze dveří na chodbu. Tam se mi ulevilo. Stoupl jsem k oknu, vedoucímu z chodby na dvorek a zadíval jsem se ven. Před oknem stála stará jabloň, na kterou jsem tak rád lezl a na které znal jsem každou větev, kde a jak pohodlněji se sedělo. Jabloň, jakoby se zachvěla, rozhoupala se, větve a nažloutlé listí splynuly mi před očima ve velikou černou, kulatou tmu. Černí ta rostla, houpala se a sedla mi do hlavy. Neviděl jsem. Až po hodné době tma řídla, začal jsem rozeznávat okenní rámy, tabule skla, jimiž vnikalo nažloutlé světlo zářijového podvečera. Rozhlédl jsem se po chodbě, jakobych byl právě procitl. Šeré světlo ji nějak sesmutnilo, sešpinavilo a bývala přece vždy čistá, jako křída. Zrak můj svezl se na štoudev, v koutě u okna stojící, na její vodu a na kousek křenu, který matka do vody házívala. A zdálo se mi, že bych třeba celou tu štoudev vypil a ten křen schroupal, jen kdybych nemusil pryč, kdybych mohl zůstat — doma! Ty sestřiny čárky na víku kufru! Kufr ten cestoval se mnou celým životem, a dnes, náhodou-li ho otevru, dnes znám význam těch čárek dokonale.

Den před odjezdem stál jsem v kuchyni. Matka s otcem seděli u stolu vedle v pokoji a rokovali. Sestra přiotevřela dvéře a jimi zaslechl jsem slova matčina: „Ode dneška bude ten náš hoch doma jen hostem,“ a zaštkala. Sestra přistoupila ke mně v kuchyni a pohladila mě po hlavě. Nebýval jejím zvykem takový projev sesterské lásky.

„Nedělej si z toho nic, na Vánoce přijedeš,“ těšila mne. Ti moji nejdražší na mně pozorovali, že nejedu rád; chodilť jsem poslední dni jako ve snách.

Nebylo zbytí. Byt jsem měl zamluvený, vysvědčení z obecné školy v kapse, nedělní oblek na sobě. Chodil jsem v něm celý poslední den.

Toho dne, kdy jsem z domova odjížděl, časně ráno zahrčel před naším domem povoz. Kufr, který na cestě sloužil za sedadlo, byl dán do prostřed, rozebraná, žlutě natřená postel s uzlem peřin do zadu. V předu vozu byla sláma, pokrytá koňskou houní. — Nastalo loučení. Prvý krok do života! Matka seděla u stolu, nemohla stát, tak se pod ní nohy třásly a stírala slzy, deroucí se v její dobré oči: „Bude vydán v šanc," zašeptala.

„Dělejte, dělejte," pobízel otec. „Musíme být v čas v T. Přijímací zkouška je v 10 hodin."

To pomohlo. Matka vstala a dělajíc mi na čele, ústech a na prsou kříž, dala se do usedavého pláče. Kolikrát mě políbila, nevím. Nevím také, jak jsem se vypotácel ze dveří a dostal na vůz, kde jsem usedl na slámě. Otec se sestrou seděli na kufru. — Bylo sychravé, časné jitro. Kůň trhl vozem. Vyjeli jsme. Bylo mi, jakobych měl s vozu vyskočiti a běžet domů. Otec mlčel, jen sestra něco vypravovala. Nevím co. Mijeli jsme dům za domem, vyjeli až nahoru ke kapličce a odtud, stále do vrchu, kol hřbitova k mýtu. Dokud jsem viděl známé domy a domky, dokud jsem cítil ten vzduch svého rodiště, ještě to šlo. Když však dojeli jsme ven, do volné přírody, za město, když jsem spatřil ty známé stezky a stezičky v polích a blízké lesy v ranních parách zahalené, sedl mi do duše takový stesk, taková úzkost, že jsem se dal do pláče.

„Neplač, neplač — musí to být," napomínal mě otec a hlas měl v tu chvíli jaksi zamžený. A sestra, opět tak zvlášť mile, laskavě, pohladila mě po tváři, slibujíc, že Vánoce nejsou tak daleko, že opět přijedu, tak že to musí být, že jest tak každému, kdo se s domovem loučí. Jí že bylo také tak . . .

(Pokračování.)

HAD A SEDLÁK.

Georgijská bajka.

Tuto bájku já jsem si nevymyslil. Bájky vůbec nelze vymýšleti, poněvadž pravda nedá s sebou tak jednati. Bájky jsou jednoduše pravda. Jako lidé přicházejí v dětském věku na světě; i ony jsou děti. Děti snad lhou někdy, ale tehdy jsou to již odrostlé dětí, opravdová bájka však nelže nikdy.

Byl kdysi šťastný král. Velký i malý, muž i žena byli spokojeni v jeho království. Každý byl šťasten a vesel.

Tu snil se králi sen. V půlnočním snu viděl, jak se stropu paláce visí liška, která za ocas tam byla pověšena. Král se probudil a nedovedl si sen vysvětliti. Ani rádcové svolaní nedovedli nic říci.

Tehdy řekl jim král:

— Svolejte všechny obyvatele mého království; snad bude mezi nimi, kdo mi vyloží můj sen.

Třetího dne všechen lid shromáždil se před palácem na volné prostoře. Mezi nimi byl i jeden chudý sedlák, který na cestě do města šel úzkou pěšinou mezi holými skalami. Tam uviděl hada, který hřál se na slunci a vyplazoval dvojklaný jazyk.

Když přišel k němu, oslovil ho:

— Dobrý den sedláče! Kam jdeš?

Sedlák pověděl mu.

Had tak odpověděl:

— Nezapomeň nic. Dej mi slovo, že řádně rozdělíš se se mnou o to, co dostaneš od krále darem. Tehdy ti povím, co máš mluviti.

Sedlák zaradoval se, dal slovo a přisáhl:

— Donesu ti všecky dary od krále, když mi pomůžeš.

Had tak mluvil:

— Rozdělíme se o vše. Když se tě král zeptá, odpověz mu: Liška znamená, že v království je klam a mam a zrada.

Sedlák odešel a když přišel před krále, řekl mu to co slyšel od hada. Král byl s tím spokojen a slušně ho obdaroval.

K zpáteční cestě vybral si sedlák druhou cestu, aby nemusil se poděliti s hadem.

Po krátkém čase zase měl král sen; v půlnočním snu viděl vytasený meč, který visel se stropu. Tehdy vládce hned poslal k vynalezavému sedlákovi a vyzval ho, aby mu poradil. Sedláka našli: ale nemohl v té věci poraditi: dal se na cestu a zase tou pěšinou mezi skalami.

Ale tam na tom místě už nenašel hada. Hlasitě a prosebně zvolal:

— Ó, hade! Pojď sem trošku; potřebuji tě!

Bylo mu chvíli čekati. Potom zjevil se had a tázal se, co chce. Sedlák vypověděl mu svou bolest a dostal tuto radu:

— Řekni královi: Obnažený meč znamená, že nepřítel chystá se k útoku vně i uvnitř. Ať jej má v ruce a je připraven.

Sedlák poděkoval hadovi a šel dále. Přišel do paláce, řekl královi, co mu řekl had. Král se lek, ale přece byl spokojen. Bohatě obdaroval moudrého sedláka a připravil se proti vnitřnímu i vnějšímu nepříteli.

Sedlák touže cestou šel nazpět, kterou přišel. Had ho oslovil:

— Dej mi teď polovici, co jsi dostal.

— Polovici? To věru nedostaneš! — odvětil nevděčný sedlák. — Spíše dostaneš černým kamenem a hořícím polenem!

A vytasiv meč, dal se do pronásledování prchajícího. Had vsoukal se do jedné skalní jeskyně, avšak sedlák ho dostihl a usekl mu konec ocasu.

Po nějakém čase zase snil se královi sen. V půlnočním snu viděl mrtvou ovci viseti se stropu paláce. Rychle vyslal lidi, aby zavolali venkovského mudrce před jeho prestol. Sedlák tehdy začal se chvěti a báti se o život.

— Jak pak půjdu před krále? Vždyť nic nevím. Jindy vymyslil to chytrý had. Ale teď neodvážím se přiblížit k němu. Pro jeho dobrotu poranil jsem ho mečem.

Ač tuze se bál, přec pustil se skalní pěšinkou.

Když přišel na to místo, kde had ponejprv hřál se na světle slunečním a vyplazoval dvojklaný jazýček, nespatřil nic.

V úzkostech zavolal na hada. Po krátkém čekání přece se objevil. Sedlák v duši se zaradoval. Had se ho tázal, co chce, ačkoliv i tak dobře věděl. Sedlák stěžoval si na svoje trampoty.

— Dáš-li mi polovici královského daru, dám ti radu! — řekl had.

Sedlák přislíbil a přisáhl na to svatou přísahou. Tehdy had řekl:

— To je znamením, že teď už všude bude panovati pokoj. Lid bude takový, jako bodrý, trpělivý, v slově stojící beránek.

Sedlák poděkoval hadovi za ochotu a spěchal dále. Před králem opakoval slova svého moudrého rádce.

Král neobyčejně byl spokojen a dostal se do dobré nálady. Zahrnul sedláka ještě vzácnějšími dary než dříve, poněvadž tato zpráva lépe se mu líbila než dřívější. Na místě zrady, klamu a mamu, na místo války vně a uvnitř třetí sen věštil pokoj a mír. Co může býti milejšího královi?

Sedlák dal se cestou ku skále. Tam setkal se s hadem, který už čekal. Vše, co od štědrého krále dostal, teď poctivě na dvě polovice rozdělil a tak oslovil chytré zvíře:

— Byl jsi vůči mně trpělivý, teď dám ti nejen to, nýbrž vše, co jsem kdy dostal od krále. A poníženě prosím, odpusť, čím jsem se dříve provinil.

Had tak odpověděl:

— Buď klidný a neznepokojuj se tím! Při prvé příležitosti, když panovala všude zrada, mam a klam, i ty jsi byl zrádcem a proti svému slibu zvolil jsi druhou cestu. Když po druhé království bylo plno rvaček, krveprolití a vražd, i ty rval jsi se se mnou a poranil jsi mne. Teď, když láska a mír shlédly na zemi, i ty přinášíš dary a nabízíš poctivý díl. Jdi, brachu, a Boží milost buď s tebou! Nepotřebuji tvých pokladů.

Na to zmizel v úkrytu.

Jsme děti každý svého věku. Příroda nutí nás k našim činům. Proto mírně posuzujte bližní a položte kámen, který jste zdvihli, abyste jím uhodili.

DROBNOSTI.

Příšerná historie.

Wen der Weiszdorn blüht,
wird's mir so helle im Gemüt . . .

Herman Conradi. (Naše Doba 1904. —)

Když z jara kvete hloh,
já bych se štěstím zbláznit moh' . . .

P. Dostál-Lutinov (Nový život 1904. —)

Pan Dostál-Lutinov se zbláznit moh'
pro Conradiho vonný bílý hloh,
ten bílý hloh,
se štěstím zbláznit moh'.

Když Lutinov tak přeložil mu hloh,
jak Conradi by v hrobě spáti moh',
pro bílý hloh
se „štěstím“ zbláznit moh'.

„Ó kdybych býval věděl — škoda slov —,
že přeloží pan Dostál-Lutinov
můj bílý hloh.
Ó zbláznit bych se moh'!

A od té doby vždycky z večera
ho straší verše pana pátera. M.

Z uměleckého literárního světa. Ústřední výbor 9. mezinárodní umělecké výstavy v Mnichově usnesl se, že r. 1905 uspořádá ke cti zesnulého malíře Frant. Lenbacha velkolepou výstavu veškerých jeho obrazů i těch, které jsou majetkem soukromých osob a proto méně známy. Bude tu i první dílo umělcovo „Venkované utíkající před bouří“, nyní majetek městského musea v Magdeburku. — Ve velmi rozšířené, vkusně vypravené sbírce populárních spisků hudebních redigované Richardem Straussem, vyjde též monografie o Chopinovi z péra mladého polského hudebního spisovatele Adolfa Chybiňského; bylo by věru také na místě, aby i český některý hudebník zařazen byl do sbírky této. — Posmrtné dílo Arnošta Renana „Směs náboženská a dějepisná“, které právě vyšlo, obsahuje kromě literárně cenných prací také studii o náboženských otázkách současné Francie. — V letním městském divadle v Dessavě bylo představení Beyerleinova „Čepobití“, jehož se Němci dosud nemohou nabažit, přerušeno v závěrečné scéně, kdy strážmistr chce zastřelit svou dceru. Někdo vykřikl s galerie: „Nedělej to! Nestřílej!“ Obecenstvo bylo vzrušeno i herec se ulekl, — není-li snad nedopatřením revolver ostře nabit. Teprve za chvilku pochopili všichni, že některý divák na galerii bral hru tak do opravdy, a hra byla klidně dokončena.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Jednou šli jsme s Michajlou z rýžovadel a došli k široké řece, která však měla brod. Já jsem se první zul a řekl Michajlovi: Přenesu tě na zádech, nesvlékej se. Pravím mu to vážně a myslím si: vskutku přenesu. On z hlouposti uvěřil a vlezl mi na záda. Tak odešel jsem od břehu na třicet kroků, zabředl na nejhlubší místo a rozmyslil se. Víš co? pravím, — jsem unaven. — I to nic není, praví, nějak mne dovlečeš. — Nikoliv, pravím, jsem unaven, nepcnesu tě dále. Sednu si. — A začal jsem sedat si do vody... On vykřikl: — Což jsi zhloupl, Mikyško, nebo co? — A já přece si sedám. Vyskočil jsem pod ním a utekl. On jako ďábel nějaký vylézá se dna: voda mu ze šatů proudem teče! Na břehu se chechtají! Od té doby o mně Michajla říká, že se mi déle třiceti kroků nedrží myšlenky pohromadě . . .

Slova Michajlova měla větší závažnost a význam a mně nezdálo se, na příklad, v jeho ústech být pustým tlachem, když vyprávěl, že začal taškařit spíše ze zlosti, než pro kořist. Dle jeho slov byl již ženatým člověkem, když vlastní matka, popíchnuta strýcem, který se k Michajlovi choval nepřátelsky, naléhala, aby obec potrestala ho veřejně metlami. Větších provinění v ten čas za sebou neměl, ale strýc přesvědčil hloupou stařenu, že syn může se na konec zkaziti, popustí-li mu uzdu. S rozhořčením, které zachovalo se mu ještě nyní, po projítí patnácti let, vyprávěl Michajla, jak potupně ho potrestali přede všemi lidmi, a jak za to chtěl zabit i strýce i matku; jak matka potom sama litovala svého skutku, ale bylo již pozdě; on se zatvrdil a spustil se na celé čáře . . . Zloba proti spoluobčanům, kteří mu i potom mnoho urážek způsobili, byla v Michajlovi tak silná, že v případě, kdyby se mu život na osadách nevydařil, sliboval si, že uteče a vypořádá se s nimi po svém způsobu.

— Mně se myšlenky nyní v hlavě rozcházejí na dvé — odpovídal obyčejně na mé otázky: — taškaření jsem záliby nenalezl. To pravím přímo, že jsem jí nenalezl, a zanechati těch pletek nebylo by mně za těžko. Mikyška tu mne dobře zná: když se k něčemu odhodlám, tedy to také udělám. Lidé, soudruzi — ti mne nijak nemohou odvrátit. Avšak i to mi opět na mysl připadá: léta má klóní se k starobě, budu-li tak sám samotinký, pro koho a pro co mám žít? Zvláště, bude-li se ještě k tomu špatně žít? Tak nemohou nic jistého slíbiti. Podívám se. — uvidím, k něčemu se rozhodnu a potom vám napíšu.

Pokud týče se dopisování mezi námi, vymyšleno bylo celé spiknutí. Dopisu Burenkových adresovaných přímo na mé jméno, Lučezarov by mi v žádném případě neodevzdal: dle instrukcí trestanci mají právo dopisovati si jenom s nejbližšími příbuznými. Se zřetelem na to umluvili jsme si vespolný styk cestou kolem světa: Michajla musil psáti do Ruska mé matce, jejíž adresu zapsal jsem mu do evangelia.

Teprve pátého dne očekávání došla konečně odpověď od žen. Michajla zůstal pro churavost ve věznici a my s Nikiforem, vrátivše se z dolu, zastali jsme ho, jak již asi po desáté luští došlý telegram. Jedovatě se usmav, podal mi list a já přečetl jsem z něho doslovně následující: „Rodní, nehněvejte se, děti těžko jeti.“

Srdce se mi bolestně sevřelo a v prvém okamžiku nenašel jsem jediného slova útěchy. Nikifor náhle klesl na duchu a měl nejzoufalejší náladu. Druhého dne proměnila se ve výbuch rozpoutané veselosti a čistě trestaneckého junáctví. Kroutil si své dlouhé kníry, kráčel zpříma, jaksi zvláště švihácky, a z úst vyklouzla mu co chvíle slova: My, sokolínci . . . O ženě hleděl nemluviti, a o ženských vůbec vyjadřoval se s bezmezným opovržením. Já jsem však dobře věděl, že ani tato jeho nálada není ničím více než chvilkovým výbuchem, i nechav výbuch minouti a vychladnouti, až v předvečer výpravy pokusil jsem se přesvědčiti ho, že v telegramu není viděti nic zlého, mluvícího o přímé zradě ženině; že postavení její jako matky skutečně je úžasně těžké: bylo rozhodně skutečným hrdinstvím, rovnajícím se téměř zoufalství, — aby, sotva dostala telegram o výpravě na Sachalín, již neprodleně sebrala malé děti a vydala se s nimi na neznámou cestu. Poukazoval jsem Nikiforovi na to, že podrobný dopis, který žena jeho těchto dní obdrží, dá jí možnost, aby lépe posoudila a promyslila tento odjezd, a ubezpečoval jsem ho, že v Ust-Kaře ho jistě dohoní příznivější odpověď. Slova moje byla skutečným životodárným balzámem pro rozbolené srdce Nikiforovo, a on se opět rozveselil. Michajla měl o nich, jak patrno, pochybnosti, byť se i zjevně o ně nepřel. On i Nikifor dávali čestné slovo, že nepokusí se o útěk, alespoň během jednoho roku a dočkají se té doby, až se určitě vyjasní jejich rodinné záležitosti.

Co se týče poměru bratranců k sobě, tu větroplach Nikifor, rozměkčený neštěstím, sřítivším se stejně na něho i na Michajlu, jak se zdálo, dokonce zapomněl na své předešlé nepřátelství s ním. Jméno Michajlovo téměř ani nescházelo s jeho jazyka; v každém slově i v každém ohledu vyjadřoval čistě bratrskou něžnost k němu a postranný pozorovatel mohl by se domnívati, že mezi nimi nikdy ani černá kočka neproběhla, že v přátelství jejich nic vody nezkalilo. Jak patrno bylo, nenapadlo mu ani pochybnosti o tom, že pujdou cestou jako bratří a soudruzi. Za

týmž účelem zhotovoval všelijaké pytlíčky, váčky a brašny a tak mnoho sháněl, jakoby měl na starosti celou rodinu s nejsložitějším a nejspletitějším hospodářstvím. Michajla však nesmýšlel stejně, jak jsem viděl, a na všecky expansivné a sentimentální výstřelky Nikiforovy úporně mlčel. Když jsem to zpozoroval, zavolal jsem ho jednou stranou a tázal se ho, proč, jak se zdá, hněvá se na Nikifora.

— Nehněvám se, Ivane Mikolájiči, — odvětil Michajla, jenom jsem si pevně umínil: nepujdu s Mikyškou ve spolku.

— Jak to? Proč to?

— Proto. Znám dobře svou i jeho povahu. Jeho dobrota vystačí na dva dny — nic více. Začne, jako dříve, seznamovati se s rozličnými hýřily a v kartičky hrát, začnou mezi námi sváry, zloba, a to já k smrti nemám rád. Tak je lépe hned ze samého počátku neklamati druh druha a jíti různo.

Dlouho, velice dlouho musil jsem Michajlu oblamovat, aby zapomněl na všecky minulé neshody, účtování a urážky a se zřetelem ke společnému neštěstí aby učinil ještě jeden, poslední již pokus společného žití s Nikiforem. Bylo patrno, že jenom proto, že přeje si učiniti úslužu mně, jemuž považoval se býti navždy zavázán, svolil na konec ještě jednou zkusiti to s Nikiforem. Nikifor vůbec nedověděl se o této naší rozmluvě.

Konečně 25. března, ve svátek zvěstování P. Marie, v jasný slunečný den, sokolinci vydali se na pochod, provázeni až do vrat rozhodně celou trestnicí a přáními všeho dobra. Políbil jsem se srdečně s Burenkovými na rozloučenou...

Bohužel nevím však ničeho o jejich dalším osudu. Moje matka nedostala nikdy žádných dopisů od Michajly. Trestanci vysvětlovali to tím, že nepochybně utekl z cesty. Někteří dokonce tvrdili, že o tom slyšeli; ba proslýchaly se i takové podrobnosti, jakoby v Sachalínské partii byl učiněn pokus ohromného útěku „na ura“ a Nikifor Burenkov že byl mezi množstvím jiných zabit a Michajlovi, že se podařilo skrýti se . . . Říkala-li kobylka pravdu, nebo lež — jak to poznat a vyšetřiti? Přivyknuv si zachovávati se s nedůvěrou k trestaneckým pověstem, dávám přednost tomu, že kladu na tomto místě vypravování tečku.

XXVII.

Útěky a prvá krev.

V prvých dnech květnových dostihla kterousi cestou z Pokrovského dolu do Šelajského volného sboru sensační pověst o útěku jednoho trestance horními průkopy. Pověst tato přešla brzo i do stěn věznice a rozčílila neobyčejně její obyvatelstvo. Co to bylo hovorů o odvážném Krasotkinovi (tak se jmenoval uprchlý trestanec)! Mnozí se podivovali že dříve ještě nikomu nenapadlo utéci horou.

— Slýchal jsem i dříve, — vyprávěl téměř každý, s kým jsem besedoval o tomto předmětě, — že kdesi z druhé strany hory, kde se stráže nestaví je východ. Vždyť tam prý na padesát verst, říkají, jdou vykopaniny. Tam se může zabloudit . . . Učiněný les: tu jdeš přímo, tu v pravo, tu se v levo vrátíš, tu se dolů spustíš, tu zase vzhůru polezeš . . . A dole i napříč táhnou se desítky chodeb . . . Jenomže je strašno zajíti daleko. Některé vykopaniny jsou již po mnohá léta opuštěny a choditi do nich se nejpřísněji zapovídá; opěry všecky shnily — jen jen že se nesvalí a neumačkají tě; a na jiných místech je voda, led.

Slovem, většina tvrdila, že východ přece jen z druhé strany je a odvážný člověk že může tuto utéci. A básník Vladimírov vyslechnuv několik takových úsudků, zdvihl se náhle s pryčen a zabasoval kategoricky:

— Ano i dříve tudy utíkali!

— Kdy utíkali? Kdo utíkal?

— Ano, utíkali! Jenom že nechtěli docela utéci, protože měli rodiny, ale průchod našli. Tak Polák Nijas s Chochlem Jegozou ho jednou našli. Zaběhli do ledové chodby a zabloudili. Co strachu vystáli, potom vyprávěli . . . Po omrzlých schodech lezli položiví . . . Prostydli a promáčeli se celí . . . A najednou přišli k východu . . . Vyšli ven — dívají se, — les kolem, a řetěz stráží daleko, daleko zůstal stranou! Tak by byli mohli utéci, kdyby se jim bylo zachtělo. Jenom že nechtěli, protože byli ženatí, i šli kozákům naproti. Ti je s počátku nechtěli propustiti řetězem, ale potom, když se vysvětlilo, oč se jedná, tu byla stráž průvodní prostě udivena a polekala se!

— Nezdálo se ti to, Medvědí ouško? — tázal se ho posměšně Sokolcev.

— Proč by se mi to zdálo? Optej se Chochla Jegozy a Nijasa, optej!

— Kde pak se jich nyní optám, když jsou již dávno v kraji? A tobě to oni sami vyprávěli?

— Třeba ne sami . . . Druzí to stejně slyšeli . . . Mohli utéci, kdyby byli chtěli! Jenomže nechtěli, proto . . .

— Tak, tak, kdyby se jim bylo chtělo. Ne, my si raději počkáme, až uslyšíme, jakou cestou Krasotkin utíkal a potom uvěříme tobě. Nikoliv, kamarádíčku, kdyby byly východy z hory, představenstvo vědělo by lépe než my i s tebou, že jsou a nenechávalo by je bez stráže po čas práce. Tak já předpokládám. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 12. června 1904. Číslo 23.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

BOŽENA BENEŠOVÁ:

QUO VADIS!

Když v noci tmavé širém na moři
dvé lodí potká se, tu na pozdrav
a na památku vlasti vzdálené
jich světla jasněji si vzplanou vstříc,
— jen okamžik, a temno, pusto dál.

Dva lidé potkají se v žití tmách,
a náhle pozdrav plachý, důvěrný,
jak upomínka chvil, jež čekají,
zazáří v zraku, padne v duše jím,
— jen okamžik, a temno, pusto dál.

MÍSTO OMLUVY.

Jak chtěla bych ti děkovat,
jak měla bych ti děkovat,
a nemohu.

V mou duši, světlou poznáním,
jde lehkým krokem podzimním
už příští chlad.

A mizí vřelost poslední,
těch smutně rozjasněných dní
lež laskavá.

Sníh přijde potom najednou
a jas i barvy poblednou
jak zázrakem.

A přece dlouho než-li pad',
mlhavé vzdechy smutných lad
šly mu vstříc.

ZE SANSSOUCI.

V květnu 1904.

Se zvláštním pocitem nedočkavosti a touhy jsem vstoupil v nedělní ráno v Berlíně do vagonu přeplněného vlaku na Postupimském nádraží. Pršelo a přec nával byl veliký. Berliňák užívá neděle jinak než my, jemu je neděle skutečným svátkem, dnem naprostého klidu a odpočinku. Pokud nožno, ven do přírody! Krajina kol Berlína, plna malebných jezírek, je překrásná. Příčina přeplněnosti vlaku ovšem byla jiná, neboť Berliňák navštěvuje okolí více méně až odpoledne, dopoledne se spí. Jděte v neděli ráno berlínskými třídami, třeba i Friedrichstrasse, nebo Leipzigerstrasse, potkáte sem tam chodce, ruch velkoměstský spí, milionové město spí. — Tam, kde všedního dne ryk, hluk až k ohlušení, v neděli ráno maloměstská idylla. — Tedy příčina návalu byla jiná: od 1. května počíná v Sanssouci saisona: vodotrysky jsou uvedeny opět v činnost; návštěva letohrádku Velkého Fritze, autora Euvres du Philosophe de Sanssouci, pudila ty tisíce lidu i mne vydati se už v neděli ráno ven z Berlína. Po půlhodinné nepřetržité jízdě minuli jsme N o v o u V e s, přečetl jsem v letu firmu Podhajski, známku to českých emigrantův, a za několik minut zastavil vlak v nevelkém nádraží města Potsdamu (Postupim).

Obrovský dav vyhrnul se z nádraží. Vmísil jsem se do množství, věda, že mě dobře povede. Celé rodiny s dětmi, každý v ruce balík, v něm kus chleba nebo masa, po případě i láhev piva — na „Stolli“ Berliňák nikdy nezapomene. Někdy mají s sebou i kávu. — Déšť zatím ustal, sluníčko ozlatilo Potsdamskou krajinu, tonoucí v panenském třešňovém květu. Potsdam leží na poloostrově „Potsdamer Werder“, jejž tvoří jezero Havelské, jedno z nesčetných jezírek, lemovaných modravými lesy, zámky, restauracemi, jež se táhnou až k samému Berlínu. Kdo viděl Hawel, Jungfersee, vzpomene na pohádkové obrazy Böcklinovské.

Vešli jsme přes Havolu do města, pod mostem četné bárky i čluny, mezi nimi labutě brázdily hladinu vodní; nedaleko přístaviště parníků.

Hned proti mostu je renesanční residence z dob Bedřicha Velikého, budova obrovská, podkovovitá, nedaleko chrám garnisonní, z téže doby. Na budovách Potsdamských vlály prapory, den před tím bylo oslavováno narození následníkovo. — Venkovský, sváteční

klid — na ulicích, potkáš li chodce, je to voják. Potsdam je město vojenské. Na garnisonním chrámě loretanské zvonky odehrávaly zbožný chorál, týž, jejž jsem slyšel v Berlině v 6 hod. ráno na Boží Hod Velikonoční. Ubíráme se venkovskou ulicí dále, a za necelých 10 minut dostihujeme brány, zvané Brandeburské; je to římský triumfální oblouk z r. 1770., — jdeme stále po stopách Velkého Fritze. Cesta v pravo, stromořadí, a již s tlukoucím srdcem vstupuji do parku, do místa, jež bývalo střediskem století osvíceného, do paradiesu, jejž zvěčnil patriarcha Ferneyský.

Prožijme zde jeden okamžik,
nebe nám bude záviděti,

praví filosof sanssoucký. — Bylo to po nešťastné pro Čechy válce o dědictví rakouské, když Fritz, chtěje se zbaviti protivných diplomatů, vojáků, a chtěje míti místo, kde by si mohl odpočinouti, dal načrtnouti plány, jež Knobelsdorf provedl, dal přivézti z Francie vzácné druhy stromů, jež mu přítel Jordan, mathematik, doporučil a které slavný zahradník versaillský La Quintinien vypěstil. Roku 47. na severu Potsdamu otevřeno dílo. Otevřen pak i letohrádek, v jehož průčelí byla zlatá slova: Sanssouci.

Na pravé straně bílá útulná basilika, napodobení římské rotundy. Stanul jsem v úžasu, — ve dvoře Rietschlova Pieta, skupina Thorwaldsenova Vzkříšení Kristova. — Otvírám dvéře basiliky, chrám pln zbožného lidu, protestantský kazatel chystá se čísti evangelium, nechci rušiti, vracím se zpět . . . — Jdu tiše tím bizzarním rokokovým parkem, cítě stopy, ducha i myšlenky století, jež minulo, jehož myšlenky však ještě nejsou zcela uskutečněny . . . Mám představu, že jsem někde jinde, ne v tomto světě, ten park zcela jiný, než jsem zvyklý vídat, ti ptáci zcela jinak pějí, ti bůžkové, antické sošky v stromoví . . .

Slyším šumění vodopádu: na hlavní stezce, jež se táhne přímočárně celým parkem. Obrovská fontána, lemovaná kruhem římských matron, lesních Dian. — Voda se tříští ve stříbrných proudech s výše 30 m. Konec stezky v dáli asi 1 km. probleskuje v zelenu něco bílého, třpytavého — toť sídlo snad krále této antické říše. Obracím zrak v pravo, sním, či bdím, je to pohádka, či svět skutečný? Věru těžko najíti slov: na pahorku, na mnohonásobné terasse (nepočítal jsem kolik jich bylo) s umělými secesními thujemi, s řadami loubí stromů ovocných, miniaturní antický letohrádek. Milý čtenáři, tuto pohádkovou budovu musíš vidět . . . vmyslíš se do 18. století a jdeš s jakousi úctou po bílých, křišťálových schodech stále výš a výš . . . Představ si obraz Boecklinovský, plný neznamé vůně, touhy . . .

„Quand je serai là, je serai sans souci"

a jsi v Sanssouci, pravé sídle královském. —

Co to dalo Fritzovi práce, než sem Voltaira dostal; Jordan, Le Mettrie, Maupertuis nestačili, ctižádostivý král potřeboval muže, jehož paštičky hltali na dvorech evropských, jenž byl modou té rokokové, osvícené Evropy. — Autor Karla XII. neodolal modrým očím filosofa Sanssouckého, jeho pěti bitvám, 20.000 livrům pense. A zvláště bohaté kuchyni . . .

Il est grand roi tout le matin
Après diner grand écrivain
tout le jour philosophe humain
Et le soir convive divin . . .

Voltaire od r. 1750 obýval malý pokojík pravého křídla tohoto letohrádku. Píše, pracuje, opravuje, předčítá, dělá vtipy . . . Vejdete, hodiny markýzi Pompadour, pracovní stolek, koš na papíry a — malá skizza, práce Bedřichova: ošklivý stařec s vysedlými lícními svaly, bezzubý, malá očka, toť Voltaire.

Ale na Bedřicha také došlo. Najdete brzo pendant k této skizze v opáčném křídle letohrádku, druhý obyvatel Sanssouci, vladař a filosof: umírající stařec z lože se vztyčující s gestem hledajícím, zrakem vytřeštěným — sžíraný ještě v poslední chvílce svého života skepsí, hledající pravdu, neukojený . . . Filosof dvojí duše. Napsal Antimachiavelliho, považoval válku za nespravedlivou, chtěl zrušiti poddanství — a prakse? Pravda vznikla přemýšlením není pravdou životní.

Svět miluje esprit, hlouposti se směje
esprit, ano esprit a vše okřeje.

A ve dvoraně Sanssoucké bylo toho espritu až příliš mnoho, tak že vtip brzy ztratil cenu a místo point nastala fadessa. Fritz a Voltaire byli příliš silné individuality, aby se mohli snésti. Dokud bavily vzájemné komplimenty, byla poesie; jakmile ty přestaly, zůstala holá prosa: „zapadající slunce", „vymačkaný citron" (Voltaire) po affaiře s Maupertym, po špinavém židovském obchodu Sanssouci opouští, aby se už nevrátil . . .

Sanssouci tichne. „Společnost k čertu zmizela, blázen je ve Švýcařích, Vlach — Algarotti stal se neviditelným, Mauperty leží na pryčně v nemocnici, ďArgens si prst poranil a nosí rámě obvázané, jakoby před Phillipsburgem byl dostal kulí z kanonu . . . Žiji se svými knihami, bavím se s lidmi ze století Augustova a brzo nebudu znáti lidí svého století jako Jordan nezná ulic Berlínských . . ." Tak píše Bedřich po odchodu Voltairově. —

Odcházím pln dojmů do parku. Kdybych měl vše vylíčiti z parku Sanssouci, bylo by to, milý čtenáři, příliš dlouhé. Těch památek je nepočitaně. Bedřich chtěl snésti do svého paradiesu (ráje) všechnu antiku, jsou to sice jen nápodobeniny, ale velmi cenné nejpřednějších sochařů francouzských. Sanssouci je dílo francouzské a italské, dílko slunného jihu: najdete Sicillský park, věrně odpozorovaný, malou gondolu a máte představu dokonalou, vynoří se vám z nenadání Japonský domek, rokoková japonerie, stanete před Charlottenhofem, cítíte ženské teplo, jemnost — intimnost římského domu, a když jste se dokonale nabloudili v parku, objevíte konečně z pozadí Sanssouci officialní Bedřichovu letní residenci Neues Palais, s pracovnou, proslulým mušlím sálem a intimním divadélkem, kde dávány příbuznými Bedřichovými dramata Voltairova, Diderotova, Bedřichova a Voltair byl režisérem. Zmiňuji se jen o Bedřichovu „Le Palladion", jehož děj koná se v Čechách, sv. Jan Nepomucký má v něm důležitou roli.

Za Neues Palais vidíte děla, vojsko, aby byla představa o osvíceném století ucelená. Bedřich, básník, filosof, osvícený panovník, ale na prvním místě voják.

Odcházím ze Sanssouci zamyšlen. Ty oči, vytřeštěné portretu Bedřichova u jeho ložnice stále mne pronásledují. — Bedřich, jakož i jeho vrstevník, jehož obraz visí v Neues Palais, Josef II., jistě cítili, že tomu osvícenství mnoho chybí, byli si vědomi těch stínů, theoretisovali, přemýšleli a nedomyslili. Byli si vědomi toho, že století jasně nekončí, červánky nové doby byly na obzoru, přišla obrovská vlna revoluce, která práva člověka uskutečnila. A Sanssouci tiše sní o zašlé slávě rokoka . . .

ov.

POŘÁDNÝ STUDENTSKÝ BYT.

Píše Dr. H. (Pokračování)

Vycházející slunce zatím osvítilo rozsáhlé lány polí, sedlo svým zlatem do korun stromů, políbilo vrcholy lesů, jimiž jsme jeli. Vzduch začal se oteplovati. S přibývajícím světlem bylo jasněji i v mé hlavě. Neplakal jsem již, jen mdle jsem pozoroval nové pro mě vesnice, samoty, městys, zase vesnice, samoty, mlýny a dlouhé aleje. K osmé hodině byli jsme u poslední vesnice před krajským městem T. Lesklý pruh říjnového slunce (tenkráte školní rok počínal říjnem) rozrazil mlhu nad rozlehlým historickým městem, z níž vyhoupla se vysoká věž děkanského kostela, věž starobylé radnice. I obrysy domů stávaly se znatelnější. Zastavili jsme v hostinci u „Soudků"; bývala to zájezdní hospoda venkovanů z našeho okolí. Byl jsem jako sbit. Rozčilení, dlouhá cesta, chladno říjnového rána, nezvyklý ruch a lidstva hemžení na ulicích spleteného Babylonu, to vše na mě účinkovalo mámivě. Protahoval jsem se, jako po dlouhém snu.

Otec zařídiv, čeho potřebí, řekl zkrátka:

„Tak půjdeme!"

Šli jsme po nerovném, hrbolatém dláždění. Cítil jsem každý kámen. Až na chodníku šlo se lehčeji. U brány, na níž ještě byly železné kruhy bývalého padacího mostu, jsme zahnuli v levo do uličky. Tam bylo mé nastávající bydliště. Slunce vystoupilo ještě výše a rozzářilo se ve smavý, jásavý, podzimní den

Byt, k němuž jsme kráčeli, byl široko daleko vyhlášený, jako nejlepší, nejpořádnější; můj bývalý učitel otci jen ten doporučil. A otec ho také najal. Dům tuctový, jednoposchoďový. Pod ním soukenické parkány s dřevěnými rámy na sušení suken, dole řeka, přes řeku vesnička, co bys kamenem dohodil, jako Betlém mi připadala, v pravo rozsáhlý, starý les. A nade vším tím jásalo jitrní, svěží, sálavé světlo teplého podzimního dne. Stanul jsem jako vyjeven.

Jen otec pobízel. Abychom nezmeškali. Vstoupili jsme do síně, tmavé, vlhké a po dřevěných schodech do prvního poschodí. Přede dveřmi jsme se zastavili. Otec zaklepal. Otevřely se dveře a stará, malá paní, s čepečkem na šedé hlavě, zvala nás dále. Vstoupil otec, za ním sestra a posléze já. Paní, na svůj věk dosti čiperná, s černými dosti znalými knírky pod nosem, před námi. Prošli jsme kuchyní, pokojem a vešli do pokoje druhého. Všude uklizeno, světlo. U stolu seděl stařec vysoký, v zádech něco shrbený, v županu, se zeleným stínidlem na očích. Snídal. Vstal; slyšel již, že přišel nový strávník. Podával si s otcem ruku. Při tom podávání jsem vypozoroval, že je slepý. Nějaký, ne zvláště milý pocit, mě projal. Zahleděl jsem se raději na okno, jímž všecka záře rozjasněného nebe vnikala a nesměle jsem k němu přistoupil. Co mluvil otec, sestra, nastávající paní a pán, nevím. Díval jsem se přes řeku, vesničku, přes kopce za ní, někam do nekonečna a zaletěl v myšlenkách k matce, od níž jsem se dnes poprvé odloučil. A to krásné jitro, ten krajinný půvab, nezdál se mi již tak jasný, světlý, to nebe nebylo již tak čistě modré . . .

„Pojď sem!" zavolal mě otec.

Vytrhl jsem se ze svých myšlenek a šel ke starému pánovi. Pěkně jsem mu políbil ruku. Jak jsem mu tu ruku líbal, svezly se jeho teplé, měkké, dlouhé prsty po mé hlavě, po čele, po obličeji, vlasech, krku, i po zádech. Chtěl mě poznat — hmatem! To bylo moje první představení člověku neznámému v ži

votě. — Býval učitelem, ale říkalo se mu profesor. Když jsem z bytu odešel, nepátral jsem po tom. Laskavě několik vět prohodil, ano i nějaké latinské přísloví a tázal se mě na věci nepatrné. — Znal všechny moje nastávající profesory osobně. Chválil, všechny chválil, dodával mně srdnatosti, domlouval a rozhovořil se o přijímací zkoušce. Obdivoval jsem se mu, jak to všecko znal. Ale pod zelené stínídlo na oči, neodvážil jsem se pohleděť, bál jsem se.

Zatím paní, které musil jsem od té chvíle říkat milostpaní, projednávala se sestrou, co a jak ke snídaní, obědu, svačině a večeři, mám-li to, ono, mám-li svoji jehlu, náprstek, niti (na tom bytě si studenti všecko musili spravovat sami, sami knoflíky i záplaty na kalhoty přišívat a pod.), svůj svícen, kratiknot (svítili jsme svíčkami, které nám milostpaní prodávala), zkrátka: všecko své. Konečně formalie byly odbyty, smluven měsíční plat — a já byl do bytu definitivně přijat. A to dálo se slavnostně. Milostpaní podala mi ruku, kterou jsem poníženě políbil a dala mi — — hubičku. Ještě dnes tu hubičku cítím. Píchala!

Zkouška přijímací vypadla dobře. Byl jsem tedy primánem a bydlil v pořádném bytě.

Spokojen odjížděl otec se sestrou v té víře, že mohou být o mne beze strachu.

Odpoledne jsem je na zpáteční cestě vyprovázel, až ke sloupu, stojícímu na křižovatce dvou silnic. Ta levá šla k nám. Byla jako mlat a měřila 3⅜ míle. I tohle číslo pamatuji. Když mi nějaká starost stiskla srdce, když nevěděl jsem ve svojí dětské hlavě kudy kam, chodíval jsem k necitnému sloupu, četl zde, jak je k nám daleko a bývalo mi lehčeji. Ten sloup býval mým zpovědníkem. Díval se na mne chladně, kamenně, mrtvě, ale já mu přece všecko svěřil, já ten sloup měl rád, radši než kteréhokoli člověka. Aspoň neublížil a rány dát nemohl. Byl sice vysoký, ale pevně stál, ač přes hlavu jeho převalila se všecka slota i počasí, i lidská.

Zde jsem se se svými drahými rozloučil. Otec starý voják, kanonýr, zaslzel. Viděl jsem ho slzet ponejprv. Povoz se vzdaloval pomalu, jak hubená herka šla a chtěla. Bič nepomáhal. Upřel jsem zaslzené zraky naň; jeho hrkot byl mi v tu chvíli milý jako nejkrásnější melodie a slaměné sedadlo, pro mne upravené, bylo by býválo pro mne měkčí, než hedbávné podušky nějakého královského sídla z pohádky. A napadlo mi, že bych i na vyčuhující prkna v zadu sedl, sedl s nohama dolů, až by otekly, jen kdybych mohl zpět. Nebylo možno. Stál jsem u sloupu, jako ten sloup, a hleděl za vozem. Ten zmenšoval se a mizel ponenáhlu mým očím. Jen praskání jeho postranic a kol zaléhalo mi v uši, čím dál tím méně. A sotva i toho posledního posla svého domova jsem postřehl. Rozeběhl jsem se kousek po silnici vzhůru, za povozem a zaslechl zase jeho hrčení. Obrátil jsem hlavu, levým uchem, ani nedýchaje abych slyšel . . . slyšel . . .

Konec. Stál jsem na silnici sám, sám ponejprv ve svém životě. Že od toho okamžení budu v životě sám, sám na sebe, svoji práci odkázán, že okamžením tím ztratil jsem veškero svoje dětství, že začíná život nový, život pro život, toho jsem necítil. Že však připadal jsem si, jakobych byl opuštěn, jakoby na mě něco velikého padlo, něco velikého, co rostlo do nezměrných dálek a šířek, to cítil jsem a cítím do dneška. „Ten hoch bude ode dneška doma hostem,“ vířilo mi hlavou, schvátilo moje údy tak, že nohy najednou mi byly příliš těžké, jakoby od silnice ani nechtěly a já, položiv rozpálené čelo na chladný kámen sloupu, dal jsem se do pláče. Bylo zde pěkně ticho a lítost moje nesmírná . . .

Zapísknutí vlaku, který se hnal přes černý, železný most, mne vzpamatovalo. To zapísknutí, nezvyklé mému uchu, jako zařvání dravce, jemuž honec nůž v bok vrazil, přivedlo mě k sobě. S hlavou těžkou, do níž sedla černá chmura a nohama, jako když je někdo přemlátí, kráčel jsem pomalu, pomaloučku do ulic rušného města, do víru života, do jeho bojů, sám, bez řidiče, kormidelníka! Tu samotu jsem procítil nejvíce, když jsem domů přišel. Ani vyhlídka na můj Betlém mě netěšila. V bytě bylo všecko cizí, cizí nábytek, obrazy, malba, cizí lidé, cizí obličeje, cizí dechot, pohled, úsměv . . .

I ta postel moje, která v pravém koutě u okna stála, zdála se mi cizí. Jen kufr, ten černý kufr který jsem sestře tak záviděl, mluvil ke mně známou mluvou, byl se mnou jaksi spřízněn; měla ho sestra, do něho urovnávala moje potřeby matička, její dech dotýkal se jeho prken a i slza její sem do něho skápla. Byl bych ten kufr ve své opuštěnosti objal . . .

Byl jsem velmi, velmi unaven. Šel jsem brzy spát. Přivřel jsem oči a celý ten kraj, ten zastrčený koutek světa, stanul před nimi. Spatřil jsem tvář otce, sestry, matky, viděl jsem, jak na mě, odcházejícího, upřela v nevystihlé lásce své předobré oči, jak nerada mne z domu pouštěla, dobře vědouc, co na mě čeká, co mi hrozí, vycítil jsem teprve teď, jak mě měla ráda . . . Jakýsi horký proud projel mými nervy a život dětský, v němž každičký detail měl určité místo, živě odehrával se v mé hlavě. A to snění bylo tak smutné . . . Smysly moje nějak zatemněly a něco jako silná horečka schvátila mou duši . . .

Sjeli se ostatní spolubydlící. Dva kvintáni z reálky, hoši jako svíčky, pěkně urostlí, inteligentních pohybů a — — vousatí, a jeden sekundán. Ti tři bydlili v pokojíku předním. Já, jako nejmladší, bydlil

v pokoji druhém s domácími pány. Naproti posteli mé, v koutě u kamen, vyhřívajících oba pokoje najednou, stála postel milostpaní s plentou, různými výstřižky z obrázkových časopisu polepenou; nad dveřmi, spojujícími oba pokoje, stála postel milostpánova. Ještě jedna postel zde byla, v opačném koutě naproti posteli milostpánově. Staré piano a dlouhý stůl, k němuž zasednout mohlo pohodlně deset lidí, doplňovalo celou garnituru.

Zadní konec dlouhého piana byl ustanoven pro mne, za můj psací stůl. Jinde pracovat své úkoly jsem nesměl. Každý měl svůj koutеček tak odměřený, že scházely pouze čáry křídou na zemi, aby jeden druhému do jeho království nepřešel a hrubě neporušil mezinárodního práva. Není nad pořádek a můj první byt byl velmi pořádný! S novými spolubydlícími přišlo kus nového života. Se sekundánem Skálou uzavřeli jsme hned první den přátelství. Kvintáni z reálky pohlíželi na mne přes rameno. V mých očích byli také už velikými pány. Směli v bytě kouřit, a tím respekt můj k nim rostl. Skála zasvětil mě hned do všech tajností nového krbu domácího. Štípal, když mluvil, kousal, vyličuje, že to zde není všechno tak pěkné, jak se zdá a mluví. I o škole vypravoval a mnohé setřel s chvály pánovy. Na nebi mého života vyvolával mrak. Začal jsem se jinak dívat na milostpaní, na její ruce s oblými, ve hroty vybíhajícími nehty, na prstýnky, za nimiž byla špína, na její umolousanou kuchyňskou zástěru . . . A ta hubička, kterou jsem jí na znamení úmluvy dal, začala mně na rtech pálit.

„Však uvidíš — poznáš," končil Skála svůj výklad, přátelsky mi tykaje. Jak se hned takoví dva kluci seznámí!

První dni to ještě šlo; pro mne bylo všechno nové, i ta strava byla nová, nezvyklá a tu ledacos jsem přehlédl. Mimo to myšlenkami svými byl jsem víc ještě doma a škola se svými profesory zaměstnávala také příliš moji hlavu. (Pokračování.)

MAXIM GORKIJ:

ČLOVĚK.

I.

V hodinách duševní únavy, kdy ožívají stíny vzpomínek mrazíce v srdci, kdy myšlenka, to necitelné podzimní slunce — osvětluje děsný chaos přítomnosti a děsivě se otáčí na jednom místě, nemohouc se vznésti do výše, ani letět ku předu, — v trapných hodinách duševní únavy vyvolávám svou obrazností zjev majestátního Člověka.

Člověk! Pravili, že v mých písních skvěje se slunce, a že v jeho zářivém světle jest člověk tragicky krásný, nesmírný jako svět, pokračuje volně ku předu a vždy výše!

Zřím jeho pyšné čelo, jeho statečné a hluboké oči, a — v nich — září nezadržitelné a mocné Myšlenky; Myšlenky, jež pochopila podivuhodnou harmonii všehomíra; jemné síly, která ve chvílích únavy tvoří Bohy a v dobách odvahy je rozkotává.

Ztracen uprostřed nekonečných pouští, sám na malém kousku země, unášené nepostižitelnou rychlostí — neznámo kde, v hloubi nekonečného prostoru, rozervān palčivou otázkou „proč tu jsem?" — kráčí odvážně — ku předu! a vždycky výš! — obklopen vítězstvím nade všemi tajemstvími země i nebe.

Kráčí, skrápěje svoji trudnou cestu krví; pevný, hrdý a z krůpějí té krve vyrůstají nehynoucí květy poesie; úzkostlivý výkřik své zarmoucené duše umělecky mění v hudbu; pokusem tvoří vědy a každým krokem život — jako slunce na zemi svými nesmírnými paprsky; kráčí vždy výše a ku předu, slouže zemi za vůdčí hvězdu . . .

Ozbrojen silou myšlenky, někdy zářivé, někdy chladné a tiché jako ledovec, kráčí, volný a hrdý, přede všemi lidmi, výše než život, sám — uprostřed hádanek života, sám — uprostřeď hemžení jeho omylů . . . A ony všecky utlačují těžkým jhem jeho srdce, zraňují je, rvou jeho mozek, a hanobíce ho, žádají jeho zničení.

Jde! V prsou řvoucí instinkty: hlas sobectví, který jako drzý žebrák vymáhá almužnu; zmotaná vlákna náklonnosti jako břečťan oplétají jeho srdce, ssají jeho teplou krev, a síla jejich volá hlasitě po ústupcích . . . všechny smysly jej chtí ovládnouti, všechny žízní po vládě nad jeho duší.

A zbytky života stávají se blátem a ropuchami jeho cesty.

A právě jako planety obklopují slunce, kupí se těsně kolem Člověka plody jeho tvůrčího ducha: vždy hladová Láska; opodál ni kulhajíc sleduje Přátelství; před Člověkem kráčí umdlená Naděje; tam Nenávist, jež v hněvu chřestí řetězy trpělivosti, poutajícími jí ruce; a Víra, z jejíž temných zraků, — jen pohleď dobře v její obličej — svítí revolta; a ona se klidně poddává útisku . . .

Pokryty cáry přežilých pravd, nabaženy jedem předsudků, sledují nepřátelsky Myšlenku, jako krkavci orla, nemohouce stačiti jejímu letu. — Upírají jí prvenství a jen zřídka se s ní spojí v mocný tvůrčí plamen.

A tam, stranou — věčná družka Člověkova — němá a tajemná Smrt, vždy připravená zasaditi ránu jeho srdci, jež tak po životě žízní.

Zná je všechny, celou svoji věčnou družinu, a mimo tyto zná ještě jednu — Vášeň.

Spěchajíc jako mocný vichr, pronásleduje nepřátelským pohledem Myšlenku, a svojí silou ji nutí k útěku, snažíc se ji strhnouti ve svůj divoký tanec . . . Zná celou svoji smutnou družinu — znetvořené, nedokonalé, slabé jsou ty plody jeho tvůrčího ducha!

A jedině Myšlenka je přítelkyní Člověkovou, jedině od ní nemůže se odloučiti, jen plamen Myšlenky ozařuje mu překážky cesty, hádanky žití, soumračná tajemství přírody a temný chaos vlastního srdce.

Volná družka Člověkova — Myšlenka, všady nahlédne bdělým, pronikavým zrakem, a vše osvětlí nemilosrdně: skryté a šilhavé počínání Lásky, její touhu lichvařiti milováním, choutky její po ponížení jiných i sebe samé — a chlípnou tvář smyslnosti, která za ní vyhlíží; — ubohou neschopnost Naděje a její okrášlené, nalíčené sestry Šalby — živoucích lží, hotových vždy všeho utěšovati a vždy zrušiti slova; — Myšlenka osvětlí ve svadlém srdci Přátelství jako skrytou vypočítavost, krutou zvědavost a prázdnotu a hnilobu rozkoše, na níž zří zárodky pomluvy.

— Myšlenka vidí sílu černé Nenávisti, a ví, že zbavena řetězů, zničila by vše na zemi, nešetříc ani poupat Spravedlnosti!

Myšlenka osvětlí nehybnost Víry a její bídáckou žízeň neobmezené moci, jež by zotročila všechny city; vidí skrvté drápy fanatismu, malomocnost jejích těžkých křídel, a — slepost do prázdna upjatých zraků.

Zápasí i se Smrtí, — staví se na odpor té, která učinila Člověka živočichem, která stvořila zástupy bohů, filosofické systémy, a vědy — klíče k hádankám světa — té staví se na odpor volná a nesmrtelná Myšlenka, nenávidí ji, sílu strnulou, často zlou a bídnou.

Vidí ve Smrti veteŠnici, která šťárá ve smetištích a do svého špinavého pytle hromadí vše, co dožilo svůj čas, co je shnilé, zbytečné, která však často drze ukradne i zdravé a silné.

Vydávajíc zápach hniloby, zahalena závojem hrůzy, necitelná, netělesná, němá, tlačí se Smrt jako přísná černá záhada všade před Člověka. Myšlenka, stvořitelka a světlo, žárlivě ji stopuje, podobna Slunci, plnému šílené odvahy a vědomému své hrdé nesmrtelnosti.

Tak razí si Člověk buřičsky cestu středem trapných temnot hádanky žití — ku předu! a výše! vždy ku předu a vždy výš!

(Dokončení.)

DROBNOSTI.

Z lidové knihovny jihomoravské. V Kobylím na jižní Moravě mají patero knihoven (farní, žákovskou ve spolku Pokrok, učitelskou a lidovou). Paní Augusta Šebestová je knihovnicí v knihovně lidové a zaznamenává si, co lidé o knihách říkají. Ukázky:

Dvacetiletý. — Půčijú mně nejakú knížku, ale nejaký vymyšlenosti, co není pravda, já nechcu. Aji naši tatínek, jak se jim to nezdá pravdú, hned s tým křápnú. Co je ze života, to oni chcú. A to D třetího a kolikátýhosi pokolení esče žá! nej nevrátil?

Třicetiletý chalupník. — Toto (Dejiny vědy politické se zřetelem k mravovědě) je vzácný čtení, ale musí to číst s rozumem, to není pro každyho.

Třicetiletý rolník. — Á toto (Vojna a mír) je tuze pěkný, ale musí to číst tuze pozorně. A aji nekerú chybu pravopisnú sem tam našel, to jistě sazeči. A včil dyž ně pošlete nejaký knihy, dycky vyberte rolnický.

Čtyřicetiletý rolník. — Temuto su tuze povděčnej (Hellwald Přírodopis člověka), čtl jsem to našim ženským, ani nechcely věřit, že je to pravda. A včil si vezmu Evropu.

Padesátiletý chalupník. — Pál bych si nejaký čtení, ale tak neco domácího, z našej dědiny, lebo z úkolí. Třeba starodávní. Tak se mně zdá, že indá to bývalo v tech knížkách lepší, prostý, jak naša domácnosť. Ale včil takový hlúposti, ani se to pro nás nehodí.

Čtyřicetiletý. — Mně se ty zábavný knížky taky nevidijú, ty starodávný byly věc poučný. Včil sama láska a samý hlúpoty. Tuto si vezmu (Stanley: Temnou pevninou.) Já cestopise rád.

Padesátiletá. — A mé taky nejakú, ale svatú, světskú já nechcu.

„Slovesa nepravidelná — ta rozeznávají se od sloves pravidelných tím, že se při nich dostává ještě více bití — jsou hrozně těžká. Ve tmavých a dusných chodbách františkánského kláštera, nedaleko třídy naší, visel tentokráte šedý dřevěný kříž. Pod tímto obrazem ukřižovaného Krista často jsem stával a modlil se: O ty ubohý, stejně mučený Bože, můžeš-li jen trochu, tož hleď k tomu, abych slovesa nepravidelná nějak v paměti podržel." **J. Heine.**

„Proti pravdám, jež vyslovil náš Komenský, jednáno přede dvěma sty lety z nevědomosti; dnes hřeší se úmyslně nejen proti pravdám těmto, ale i přirozené a samozřejmé zákony lidskosti zašlapávají se surově do bláta." — **J. Úlehla.**

E SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Skeptický názor Sokolevův sdíleli Gončarov, chorev a jiní starší a zkušení lidé. Názor ten byl o nějakém čase otřesen, když došla druhá, víc rná zpráva, že Krasotkin vůbec neutekl, nýbrž že usil pouze odpočinouti si v hoře, avšak dík vlastní louposti byl za dvacet dní přinucen vzdáti se před- aveným. Sokolev sám přinesl z dílny tuto zprávu následující vyprávěl obklopující ho špance:

— On by byl mohl vskutku utéci, ten Krasotkin dyby jiný byl býval na jeho místě. Já ho dobře nám a hned tenkrát, když jsem to poprvé uslyšel, omyslil jsem si, že Krasotkin není toho schopen rovésti takové dílo. A nevymyslil si to on sám ýbrž hoši mu to navrhli, téměř mocí ho přemluvili, rotože jim bylo líto hocha: docela mladý a má na řbetě čtyřicet pět let práce. Bylo to tak vymyšleno. chovali ho po čas práce ve starých vykopaninách e velice krásném místě, o němž věděli pouze dva ž tři lidé z celé trestnice. Nanosili mu tam dříve šemožného proviantu, aby tam mohl dva nebo tři ny poseděti. Založili ho kameny a odešli. Skončila pracovní doba, byl čas jíti do trestnice. Kozáci očítali trestance, jednou, dvakrát čítali — ký ďas tom vězí? Jeden schází. Není ho tu a není. Dali ýstražné znamení. Celou horu oběhli kozáčci — a emohli nic nalézt. Usnesli se přece jen stráží ne- volávati a vyčkati: možná, že se někde schoval kryl se — a tak se musí dříve nebo později přece n objeviti. Stráže se zaklínali a bohem dokládali, nikoho řetězem nepropustili. Kdyby kobylka si yla dobře počínala a hlavně, kdyby sám Krasotkin ebyl prospal, nebylo by to vše bývalo žádné neště- í, že stráží neodvolali, protože hoši i dříve před- kládali, že tři čtyři dny hlídka potrvá. Po ty dny ylo třeba uši dobře nastavovati a tiše seděti. prvou noc vešla do hory celá setnina kozáků se vítilnami, všecko prohledala a přeryla. Zase nik zumí se, nenašli. Ještě dvakrát dvacetčtyři hodiny stáli, — a odvolali stráže. Rozhodli, že stráž mu- la ho propásti a v tu chvíli propustiti řetězem u by se i bylo dalo Krasotkinu pláchnouti — naši ovedli mu pošeptat, že pátrání utichlo, průchod že volný. Oděv svobodný, peníze — všecko měl. Ale n, ďáblův syn, dostal strach. Ještě tak pro cosi tři ny proležel. A tak mu i proviant došel, který měl zásobě. Musili mu ho každý den tahati z trest- ice. Přijdou ráno na práci. Nu, myslí si, nyní mu- il již odejíti. Podívají se, — a on stále ještě leží. o pak to děláš, tak a tak? Chceš se sám zahubit? – „Při sám Bůh, bratří, dnešní noci uprchnu. Byl bych již zmizel, ale ukázalo se, že hlídka opět stojí.“ Hle, bázlivý zajíc! A ještě mladý hoch, čtyřicet pět let vyhnanství. A tak se to mezi kobylkou začalo šeptat. Z počátku o tom věděli pouze čtyři lidé, věrní lidé; veliká část, jakož i představení myslili rovněž, že Krasotkin je již dávno na svobodě — a chytá v poli vítr. A najednou — zpozorovala nějaká čubka, že mu nosí stravu do hory, buď si o tom šeptali mezi sebou, nebo nějak jinak, — avšak brzo celá trestnice se dověděla, že Krasotkin leží ve starých vykopaninách. A celá trestnice se o tom dověděla — i dozorcové se to dověděli i průvodní stráž. Po- plašili se opět, — opět postavili řetěz hlídek; začali přísně prohlížeti všecky, aby mu chleba neprone- sli... A toho bylo ještě málo! Jaké chytré šelmy: popela nasypali po všech chodbách, nitky natáhli. Myslili: když bude v noci chodit — vody se půjde napít k prameni, nebo bude chtít utéci — zůstanou jistě stopy. A dnem i nocí začali v hoře kutiti. Jaký kousek také jednou provedli? Nevyhnali trestanců do práce, na místě jich dali kozačiskám kladiva a nebozezy do rukou. Způsobili takový klepot v dole jakoby žádná práce konána byla. Ale Krasotkin uhodl podle něčeho, že je to podvod a nevyšel. Vy- trpěl však za ty dny strachu, chudák. Jednou (vyprá- věl potom hochům) dva kozáci při prohlídce došli až k samému místu, kde byl založen kameny. Za- stavili se, on slyší, že kamení rozbírají. Jeden říká druhému: „Ihned bídáka zapíchnu, jak se jen uká- že.“ Až se v něm dech zatajil: již, již ho uvidí!... Nenadále na jeho štěstí, kdesi v dálce zakřikli: „Zde, zde je!“ Jak se tam vrhli, čerti... Tak pro- šla bouřka mimo něho. Přece však jeho věc zle dopadla! Pronésti dalo se jen po kousíčku chleba a i to ne každý den. Seslábl docela. K tomu ještě tma, dusný vzduch... Nohy začaly mu otékati, kur- děje se objevily... A ještě tu by se jiný obratný uměl vykroutiti! Pustil by se na zdař Bůh! I kdyby přímo na stráž v noci narazil: vyčíhal by si, když se zalívá, stojí si, v nosu se dloubá a srazil by chlapa proklatého! Ale Krasotkin mohl jen kolem obcházeti a k ničemu se neodhodlal. Jednou si přece dodal smělosti a šel... ale tak neopatrně vylezl, že ho voják na stráži uviděl: vystřelil a zakřikl! Ko- záci přiběhli... Sotva že nohy odvlékl. Potom již načisto zbázlivěl a přestal ze své nory vylézat. Do- cela se rozstonal. „Nyní patrně nastává smrť“, myslí si. Jednou tak leží, náhle slyší — někdo přichází a hrabe v kamení. Drobné kamení padá. Až k němu k samému přistoupil a v temnotě se zrovna rozsví- tilo. Stojí před ním jako živý člověk — ani vysoký, ani nízký s šedou bradkou. „Ty jsi zde?“ — táže se. — Jsem, odpovídá Krasotkin. — „Chceš jísti?“ — Tuze bych jedl, praví. — „A je ti chladno?“ — Jsem všecek ztuhlý. — „Nu, počkej, praví, maličko

‚ulevi ti.“ To pravil a jako by se do země propadl stal se neviditelným. A ulehčilo se mu skutečně ihned: hlad zmizel a jakoby teplo odněkud vanulo.

— Na druhý den na to (to byl již devatenáctý den!) Krasotkin přímo prohlásil hochům, že již není s to, aby déle trpěl, a jestli si nevymyslí prostředek, jak by ho vyvedli živého, že vyjde sám, — nechť ho zabijí. Co měli počíti? Řekl to staršímu dozorci (dobrá duše, říkají o něm, je lidský k našinci): tak a tak, prý člověka smrt čeká, protože ho kozáci beze vší pochyby zabijí, jak se jen ukáže, — jsou silně rozezleni; prokažte boží milost, přijměte ho pod svou ochranu. Ráno dozorce zašel s hochy do hory, oblékl Krasotkina do šatů svobodných a vyvedl ho, tak že kozáci toho nezpozorovali. Kdo byl na Pokrovském, vždyť ten ví, že důl je tam zcela vedle věznice a řetěz stráží rozestavuje se dalekým širokým kruhem... Když došli k vratům, — tu dva mladí vojáci ze stráže záložní zpozorovali, oč běží. Jako bez smyslů uháněli k nim, zuby zatínali a nevěděli, co počít. „Jen se opovažte prstem hnout!“ — vzkřikl na ně starší dozorce: — Přísně budete se zodpovídati. Stráže vrhli se do strážnice, — odtud vyběhla celá stráž s ručnicemi. Byli by zcela jistě zabili Krasotkina, nebyli by se na nic ohlíželi, ale v tu chvíli dozorce službu konající otevřel rychle vrata a vstrčil ho do dvora. Tak zůstali kozačiska s dlouhým nosem, pohrozili toliko ručnicemi skrze mříže a odlehčili si nadávkami. Vždyť jsou to taková zvířata!

— Každý z nich by se měl uškrtit, čerti proklatí, — potvrzovali posluchači, hluboce rozčileni vypravováním Sokolceva.

Krasotkinovi také nadávali na celé čáře. Zklamání bylo úplné. Byť i idea útěku horními vykopaninami neměla smyslu na Šelajském dole, kde rozsáhlé vykopaniny starých dob nalézaly se daleko od nynějších, v trestanecké duši byly se však touto historií probudily nejzákladnější city a rozezvučely nejbolestnější struny . . . Ještě k tomu byla vesna v plném rozkvětu; za vysokou vězeňskou ohradou zelenaly se krásné kopce, voněly květy a stromy... Všecko připomínalo svobodu, život a štěstí, a srdce každému bolestně nylo . . . Ale utéci z Šelajské věznice tak bystře střežené Šestiokým, bylo nesnadno a i ti nejdrzejší smělci raději vyčkávali příznivých okolností a snili o předběžném převedení do jiných dolů. Za to však s počátkem leta začali hromadné útěky z volného sboru, nad nímž nebylo téměř žádného dozoru.

Nejprvé zmizeli kuchař a kuchařka samého Lučezarova. Lučezarov nařídil za nimi honbu několika dozorců a kozáků; ale trojdenní pátrání nevedlo k ničemu a pronásledovatelé vrátili se s prázdnýma rukama. Sotva že se utišilo rozčilení způsobené ve věznici tímto prvým útěkem, když zmizel trestanec, který byl oblíbencem Lučezarova a zaujímal v jeho písárně hodnost písaře. S ním zároveň šla na potulku švakrová Rakytinova, dívka čtrnáctiletá, jež byla přijela do vyhnanství za sestrou. Tentokráte se chrabrý stábní kapitán sám vypravil na stihání, byv kýmsi z trestanců upozorněn, kterým směrem dali se uprchlíci. Vyprávěli, že prý se chlubil, odjížděje, že písaře přivede zpět živého nebo mrtvého.

— Vidíte, jaký je to had! — rozumovali trestanci mezi sebou: — proč v jiných dolech nedozírají na to, že z volného sboru utíkají? Vždyť představenstvo za ně neodpovídá. Jděte si, miláčci, do širého světa, třeba všichni se rozběhněte!

— Protože je to drak šestioký a šestihlavý, — řečnil naslouchající a rozhořčený Žebrejok, — on si našince cení zrovna jako lakomec zlata. Jako bychom byli jeho rodní bratří — tak si nás váží! Nemůže bez nás klidně spát, ani jíst klidně nemůže. Po celý život by se ani s jediným trestancem nechtěl rozloučit. Začíná chřadnout, když někomu lhůta svobody dochází a břicho mu roste radostí, když někomu trest zvýšen. Proč nás nepustili na Sachalín? Protože tomu on nechtěl. Já vím, že on nechtěl! Sám se za uprchlým trestancem pustil — kde to bylo vídáno? Který laskavý představený si všímá takových nesmyslův? Nu, nechť se potěší, nechť se krve naší napije, nechť! Však někdy přijde i jeho chvíle . . . Vždyť vím, že přijde! Při-jde!

A zdvihnuv ruku, Žebrejok vítězoslavně vztýčil ukazováček k nebi.

Chlubení Lučezarova ukázalo se však býti planým. Musil s kozáky jeti po jízdní cestě a uprchlíci mohli jíti stranou, tajgou (hustý sibiřský les), měli před sebou celé desítky cest a jen se jim z dálky posmívali. Něco jiného bylo — další cesta, kde na 30—50 verst od šelajských kopců začínali až po samou Čitu i dále holé stepi, pokryté kozáckými stanicemi. Tudy projíti je neporovnatelně tíže, a z desítek i set uprchlíků, vypravivších se každého léta ze všech něrčinských dolův, podaří se jenom nemnohým prodrati se za čáru vyhnaneckého rayonu. Většina padá opět v ruce moci. Pro šelajské uprchlíky bylo i to štěstím ostatně, když se jim podařilo dostati se po zajetí do jedné z druhých věznic.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 18. června 1904. Číslo 2.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

POSLEDNÍ SLZA.

Už nastal den, kdy Kristus smrt svou našel.
Po cestě plné utrpení, běd
zde visel Mesiáš — on, zvolený král lidu,
nah skorem na kříži. A z trní koruna
mu hlavu drásala. Vlas jeho scuchaný
se v krve potůčkách lesk' temně do černa.
Už Kristus umíral a hlavu skloniv svou
zdál usínat se po všem trápení,
jež chátra odvážná a zlotřilá
mu víc než z obou lotrů každému,
již viseli tu jemu po boku,
po celý den dnes byla strojila.
Dech jeho hasl, krev stydla v žilách už
On umíral . . .

Tu náhle temný stín
se kolem kříže mih', stín velký, příšerný —
to Satan, anjel zavržený, zlý
se pod kříž na Golgathě postavil.
Ret stažený a v očích zloba plá
a ústy cuká posměch ztajený:
„Nu, Galilejský, dnes jsi zvítězil!
Hleď, velký králi, pokorný tvůj lid
jak slávu ti a jménu tvému řvou —
a jaký trůn ti postavili dnes!
Na Olivetské hoře nemoh' stát,
vždyť Golgatha je městu tvému blíž . . .
Pod nohou svou zříš Jerusalem svůj,
svou celou zem a věrné ovce své.
Já přišel též, ó Messiáši, dnes
ti poctu vzdát. — Buď králi zdráv!
Na poušti podle jsem tě zkoušet chtěl,
chtěl vše ti dát i země celé půl,
moc, bohatství i lásku krásných žen.

Tys odmítl. — Sám tedy tomus chtěl . . .
Já Satan, odvěký tvůj nepřítel
jsem přišel dnes sem poctu tobě vzdát!
Ó Hossanah! Dnes Kriste zvítězils . . ."
A Satan smál se smíchem potupným
a v jeho slovech zloba syčela,
plál vášní zrak mu, mocným triumfem.

A Kristus umíral . . . Chtěl ďáblu odpověď
dát, jako tolikrát . . . Však hlas mu v hrdle váz'
a život prchal z žil. Stesk pad mu na srdce —
zřel malomocnost svou a trpnost svojich chvil.
A smutek celý jeho života,
a smutek těžký velké chvíle té
mu řezal v duši jeho zmučenou.
Zřel sebe zas u loží nemocných,
jimž kázal vstát a znova choditi,
zřel sebe v zástupu, jejž nasytil,
a spásu věčnou dával tolikrát —
A včera všichni, všichni volali:
„Jej ukřižuj a zmučit nám jej dej!

A za vše to, za život zmařený,
za každou touhu svoji zničenou,
za tolik dobra, které v srdci nes
a které vůkol sebe rozdával,
dnes uprostřed tu visí zločinců
na místě hanby, místě potupy,
a pod ním stojí dávný nepřítel
a slova posměšná mu metá v tvář.
On síly nemá k odpovědi už,
hlas vypovídá, tělo bez vlády.

Veliký smutek pad mu do duše,
veliký smutek pad' mu do srdce
nad marností té dnešní oběti.

A velká slza z očí skápla mu
na zemi v černou hlínu vyprahlou.
Však sotva slza země dotkla se,
jak balvanem by mrštil o zemi,
se hrozným hlukem země zatřásla
a zachvěla se ve svých základech.
Zhas slunce jas a na zem padla tma,
a zástupy prchaly v zděšení,
v strašlivé hrůze nazpět do města.

I Satan zbled a ve tmách ztratil se . . .
A byla noc, kde měl být jasný den,
vždyť na Golgathě právě vydechl
naposled lidstva spasitel . . .

MAXIM GORKIJ:

ČLOVĚK.

II.

Nyní je unaven, potácí se a stená, zlešené srdce hledá Víru a hlasitě touží po něžném milkování Lásky.

A tři ptáci, zrozeni ze slabosti, Sklíčenost, Zoufalství a Hoře — tři černí znetvoření ptáci — usedají na dně jeho duše a všichni tři pějí pochmurně: že je nepatrným červem, nickou, že jeho svědomí je slepé, Myšlenka malomocná, jeho svatá hrdost směšná, a že zemře, čiň co čiň.

Jeho rozervané srdce chvěje se při zvucích té zlé a zlověstné písně, v mozek zatínají se mu spáry pochyb a v očích lesknou se slzy ponížení. A nevzbouří-li se jeho svatá hrdost, vžene strach před Smrtí Člověka moci do vězení Víry; Láska s vítězným úsměvem rozpíná mu náručí vstříc, sliby štěstí zastírajíc truchlivou nemožnost svobodného života, a despotismus pohlcuje snahy . . .

Ve spojení s Přetvářkou zpívá mu bázlivá Naděje o rozkoších odpočinku, o sladkém štěstí přizpůsobení, a sladkými slovy kolébá jeho malátného ducha, klesajícího do bahna sladké Lenosti — a do spárů jejího dítěte Nudy.

A pod suggescí krátkozrakých citů sytí svůj mozek i srdce spěšně příjemným jedem cynické Přetvářky, která přímo učí, že pro člověka není cesty kromě té, jež vede na dvůr klidné spokojenosti sebou samým.

Ale Myšlenka je hrdá, a Člověk je jí drahým. — Ozbrojena pouští se v zápas s Přetvářkou, a bojištěm je srdce Člověkovo.

Pronásleduje ho jako nepřítel, jako červ hlodá neustále jeho mozek, pustoší jeho ňadra jako souchotiny, a mučí Člověka nemilosrdně jako kat. Svírá mu srdce chladem, probuzením úzkosti před drsnou pravdou, moudrou pravdou života, viditelnou, — ač roste pomalu — jako květ zrozený Myšlenkou.

Je-li však člověk nevyléčitelně otráven jedem Přetvářky, a věří-li již pevně, že neexistuje vyšší štěstí než naplnění břicha i duše, že není vyšší radosti než nasycení, spouští Myšlenka smutně svá křídla a usíná, zanechávajíc člověka jeho osudu.

A hnilobná Banalita — dcera bidácké Nudy — podobna morové nákaze, žene se k Člověku se všech stran, šedým, sžíravým prachem pokrývá mu i srdce, i mozek, i oči. A člověk je ztracen, je slabostí proměněn ve zvíře bez hrdosti a Myšlenky.

Leč když se v něm ozve Revolta, probudí Myšlenku a znovu kráčí ku předu. Sám jde mezi omyly, sám uprostřed žhavých jisker svých pochyb, sám na zříceninách přežilých pravd.

Temný, hrdý a volný, hledí odvážně v oči Pravdy a dí svým pochybnostem:

— Lžete, ujišťujíce mne, že jsem malomocný, že mé svědomí je nejisté! Ono roste! Znám je, vidím je, cítím je — roste ve mně! Vzrůst svědomí chápu silou svých útrap — vím, že bych již netrpěl jako dříve, kdyby nerostlo.

— Ale každým krokem více vím, více cítím, lépe a hlouběji vidím. To rychlé stoupání mých tužeb — toť mocné, rostoucí svědomí! Nyní je ve mně, podobno jiskře. Po čase zanítí mne požárem ve tmách vševesmíra! Jsem povolán osvítiti celý svět, rozptýliti temnotu věčných záhad, nalézti harmonii mezi sebou a světem, stvořiti harmonii v sobě samém, a — osvítiv celý temný chaos života na zemi, která tolik trpí, pokryta korou bolesti, neštěstí, hoře a zloby — smésti všechno bláto ve hrobku zapomnění.

— Jsem povolán, abych rozřešil všecky uzly chyb a omylů, jež mění lidstvo ve smečku krvežíznivých, vzájemně se potírajících zvířat.

— Jsem stvořen Myšlenkou, abych potřel, zničil, ušlapal vše přežilé, úzké, podlé, všecko špatné, všecky nehybné závory Myšlenky, volnosti, krásy a úcty mezi lidmi.

— Nesmiřitelný nepřítel všech bídných lidských žádostí, chci, aby každý tvor lidský byl člověkem!

— Nechápu, stydím se za ně, a odpírám celému tomu žití, kde práce otrocká a nad sílu jednotlivců jdoucí si nepředstaví, že druhé olupuje o chléb i stravu duševní.

— Buďte zlořečeny všecky předsudky, bludná učení a zvyky, jež jako pavučinovou tkaní uvěznily mozek a život člověka! — Zničím je!

— Myšlenka je mou zbraní! Svědomí mé je pevné ve svojí volnosti, nesmrtelnosti, věčné víře ve svou tvůrčí sílu a v nevyčerpatelný zdroj mé moci!

— Myšlenka je věčným majákem, jež mne řídí v temnotách žití; vidím ji vždy silnějším leskem zářiti, vždy hlouběji osvětlovati tajemství propastí, a kráčím v jejích paprscích, nesmrtelný, stále ji následuje — výše! a ku předu!

— Pro Myšlenku neexistují nedobytné pevnosti, ani nedotknutelné svatostánky! Ano všecko stvořila a má již tím svaté, neodňatelné právo zničiti vše, co by se mohlo postaviti v cestu její volné víře.

— Doznávám, že předsudky jsou troskami starých pravd, spálených plamenem téže Myšlenky, jež je kdysi vytvořila.

— Vidím smysl života v principu tvoření, který zůstává sám sebou a nezměnitelný!

— Nevím o jiných odměnách: moc je hanebná, bohatství trudné a tupé; sláva je předsudkem prýštícím z lidské neschopnosti oce-

ňovati a z jejich servilního zvyku, poučovati se. — Přijde den, kdy následkem mojí citlivosti slije se v mých ňadrech stvořitelka světa a moje nesmrtelná Myšlenka v jediný veliký plamen. Ten spálí vše, co je v mojí duši temného, krutého a špatného, a učiní mne podobným bohům, jež moje Myšlenka vytvořila! Všecko je v člověku, všecko je pro Člověka!

A tu je opět, jemný a volný. Zvedaje svou pyšnou hlavu, kráčí zvolna, ale pevným krokem, přes prach starých předsudků, sám v šedé mlze omylů; za ním zbývá popel minulosti a před ním kupí se zástup záhad, s netrpělivostí na něho čekajících.

Jsou nesčetny, jako hvězdy v nebeské propasti, a konce není cestě Člověka!

Tak vzdorně kráčí člověk — ku předu! a výše! vždy ku předu! a výš!

POŘÁDNÝ STUDENTSKÝ BYT.

Píše Dr. H. (Pokračování.)

Čím dále, tím více padal lesk, do něhož zahalen byl můj byt. Strava byla bídná, nedostatečná, všelijak slátaná, jen aby se oběd a večeře odbyly. A káva? Učiněná brynda, kterou jsem si ještě tím zhnusil, když jsem s ní jednou vypil chumáček vlasů. Ty vlasy sotva jsem z úst dostal. V buchtě, knedlíku, šváb nebyl žádnou vzácností. Ale přísnost — přísnost na takové ježatce, ta platila u profesorův a rodičů více, než dobrý a zdravý žaludek. Pivo k večeři, na něž zvláště se připlácelo — býval ho starý žejdlík — bylo pořádně křtěné. Na ten křest vodou bez ducha hubovávala i nahluchlá služka Barče, starší žena, s rukama prací zhrublýma, ale dobrou duší. Byla odněkud z Blat a také blaťácky se nosila. Ta držela s námi se studenty, a klíčící nespokojenost podpíchla na př. sdělením, že milostpaní rozdělala tvaroh na rozhudu vodou. Voda vůbec u té dobré paní byl velice potřebný živel a našim organismům svědčila. Dobrá ta paní! I máslo bývalo jí rozředěno. Jednou chtěl jsem si omastit tou vodou a vzal si jí více — vzdor ve mně rostl —. Dobrá milostpaní, mrskla po mně hněvivým okem, vzala svoji lžíci a hrrr! na můj talíř a nabrala něco té vody zpět. Kam by prý přišla. Překvapením nechutnalo mi tenkrát a snad i hanbou. Nějaké takové pocity mnou zatřásly.

Za nějakou dobu nastěhoval se na prázdnou postel, proti posteli milostpánově, Bulhar D . . . ov. Měl stipendium a přišel studovat do T. na školu hospodářskou. Byl to mladík vysoký, ramenatý, černých očí a vlasů jako uhel. Pořádný byt táhl! Stipendium z otčiny dostával ve zlatě. Tenkrát jsem viděl ponejprv zlaté peníze, byly to tuším franky. A dostával jich hodně. Byl mezi námi králem a také podle toho si vedl. Cítil nad námi převahu aspoň v ohledu hmotném. A stal se postrachem milostpaní. My přece jen tiše a mlčky sesoukali všelijakou tu hatlaninu, ale on ne. Kolikrát stalo se, že, odšoupnuv talíř, vstal a odešel do — hospody, aby se najedl. On to mohl dělat. Při prvním podobném výstupu milostpaní zdřevěněla, to jí ještě nikdo neudělal a měla již na bytě studentů hezkou řadu. Tenkrát, nemýlím-li se, i knírky pod nosem jí stouply jako jehly. Šibeničník Skála mi prozradil, že si je jednou za týden stříhá. Uklidila se s procedurou tou vždycky do třetího pokoje — parádního. Tenkrát nebyly salony, byly jen parádní pokoje. Tam, na kredenci, měla svůj sekretář. Ležela tam kniha, z několika archů sešitá a každý student měl svoji stranu. Tam znamenala, co jí ten onen zůstal dlužen, co a nač si vypůjčil, kolik svíček spálil a p. Studenti od rodičů nesměli dostat krejcaru, vše zařídila ona a potom, měsíčně, se vyrovnávala. Dobré zařízení, k čemu pak dávat takovému klukovi peníze do ruky, nakoupil by si studentenfutr (= mandle s hrozinkami, nevím již, v jakém poméru smíchané) a byl by na blátě. A ti větší? Ti by chodili do hospody a to v jejím bytě nesmělo být. A bylo! Jednou večer mě budí! Tahá za nohu, za ruku. Vyjevil jsem oči. Byla přistrojena jako na cestu. Neměla však v ruce koště a nebylo posledního dubna. Za to v ruce měla rozžatou svítilnu, dřevěnou, poctivé, pevné práce.

„Vstal, půjde se mnou."

Hrabal jsem se s postele, nevěda, co se bude dít. Stála nade mnou jako komandant, pobízejíc, abych se rychleji oblékal. Byl jsem hotov a s otevřenými ústy čekám, co ta lucerna a konečně, co já? Neuvažoval jsem dlouho.

„Tumal," a vstrčila mi lucernu do ruky. Poslušně jsem ji vzal a hajdy za bab . ., pardón, za milostpaní.

Mohlo být hodně přes jedenáct v noci. Před domem změnili jsme řadu. Já napřed s lucernou a ona za mnou. Dirigovala krátce, úsečně, slovem. A já pořád před ní, do ulice, která vedla k mému rodišti. Hlavou projela mi vzpomínka na matku. Ta kdyby mě tak byla viděla . . .!

Zastavili jsme až před známou zájezdní hospodou „u Soudků". Znala patrně spády svých kumpánů z dřívějška. Ztlumeným hlasem, ve velký „šáltuch" zahalená, dávala mi instrukci:

„Půjde tam, zeptá se, jsou-li tam. Ví, do kuchyně. Do šenkovny ne. Do kuchyně, proti dveřím," seznamovala mě se situačním plánem.

Na slovo poslušen, bral jsem se, svítilnu maje v ruce, tam, kam nařizovala. Na síni zastavil mě vlídný hostinský, tázaje se, co chci, koho hledám.

„Naše kvintány", pane soudek, odpovídám nesměle. Dobrý muž se usmál, vešel do kuchyně a oba kvintáni, se sklenicemi v ruce, najednou před námi. A pan Soudek se smál . . . Musil jsem já s milost-

paní pěkně vypadat. Milostpaní, jako černý mrak, se přihnala deklamovala něco o pořádku, o bytě, o penězích a kdo se vůbec na to vše již pamatuje. A teď rozchechtali se oba kvintáni, ba jeden šel ve své odvaze tak daleko, že jí nabízel skleničí, aby si připila. A teď zas pan Soudek spustil na celé kolo. Smích, současný smích, hrál se všem z hrdel, jenom mně ne. Hrál jsem v celé té komedii smutnou úlohu. A milostpaní? Utekla. Já za ní. Domů jsme kvintánů nepřivedli. Kdy přišli, vůbec jsem nevěděl, spal jsem jako dudek. Druhý den Skála se mi vysmál. Tuto roli hrával vloni on. Nejmladší — s lucernou! Tak zněl jeden paragraf domácího řádu.

Od té doby v očích kvintánů jsem asi o coul vyrostl. Bylo mi dovoleno jim i dýmky čistit, ba i dýmku na-panou rozkouřit. Byl jsem na ty služby hrdý, ač mi při tom bývalo kolikrát nevolno od žaludka.

Bulhar D . . . ov dělal dojem rozervance. S ničím nebyl spokojen, se stravou nejméně. Bručel a hučel a při tom dýmal cigaretky z pravého tureckého, který z domoviny dostával, že ho mnohdy ani vidět nebylo.

Starý pán vše to snášel resignovaně. Neviděl chudák a musil tomu životu, 'kol něho vířícímu, něco slevit. Ale jednou neslevil. Dával, snad na ukrácenou dlouhé chvíle, francouzské hodiny. Chodily k nám slečinky, ale ne, když jsme byli doma . . . My přicházeli ze školy, a ony odcházely z bytu. Jedna byla nám všem protivná a hlavně kvintán R. nemohl jí ani vidět. A ta, kdykoli, odcházejíc, šla z předního pokoje do kuchyně, podívala se do zrcadla, vedle dveří visícího. Nechci nikoho vinit, ale fakt jest, že jednoho dne bylo zrcádko obráceno a na jeho zadní starně přilepen obrázek. Co bylo na obrázku, nemohu říci, neviděl jsem ho a zprávám nelze věřit, bývají mnohé přehnány, nebo i nepravdivě líčeny. Že tam nic pěkného nebylo, předpokládám z rozčilení starého pána. Zlobil se, tloukl pěstí do stolu, huboval, že i D . . . ov přestal kouřit, ač ďábelsky se před tím usmíval. Slečna totiž, která nešťastný obrázek spatřila, žalovala. Vinník se nenašel a proto dostali jsme všichni. Ještě dnes mi toho starce líto. — V ovzduší visela vzpoura proti domácímu řádu.

Starý pán měl mě asi nejraději, aspoň tak myslím. Se Skálou nebylo pohovoření, byl to kluk jako vítr, realisté nebývali doma a D . . . ov měl svoje spády. Starý pán snad i proto na mne více držel, že jsem byl tak trochu muzikant. Měl jsem svoje skřipky pověšené nad postelí. Nestály za mnoho, asi jako celá moje hra. Nám, totiž mně a starému pánu, obé dostačilo. Hrával jsem z paměti polky, čtverylky, jak takoví venkovští hoši tenkrát hrávali, a starý pán mne na rozrachoceném, nevím z kterého století, pianě doprovázel.

A někdy sedl k pianu sám, a jeho slepé oči jakoby někde hodně daleko spočinuly. Přehraboval se v rozviklaných klávesách, vyluzuje akkordy jako ve snu, tu rychleji, tu pomaleji, tu slaběji, tu silněji. Byla to ozvěna jeho duše? A hra ta bývala tak neobyčejně tklivá jako vzdálený — pláč. Po takové hře hluboce, velmi hluboce se zamýšlel. Co dralo tu starou duši, nevím. V takových chvílích chvěl soucit duší mojí.

Byl hodně stár a ani ve stáří neměl na růžích ustláno; jinak nedržel by studentů. Rozpovídal-li se, mluvíval tak nějak natrpkle, nahořkle, že mi ho bývalo dvojnásob líto. Toho, co povídal, mnohdy jsem nechápal, bývalo to duši mé tak nějak nejasné, temné. Jen to vím, že býval v oněch okamžicích měkký jako žena a že hlas se mu při tom třásl.

„Tak, tak, tak, tak to je na tom světě, inu tak," slovy těmi pravidelně končíval a hluboce vzdychnuv, odcházel do své vysezené a zamaštěné lenošky. — Zde, sepjav na klíně ruce a sehnuv slepou hlavu, trávíval dlouho a dlouho se svými myšlenkami. Jakási úcta před tím starcem, úcta před jeho myšlenkami plnívala mi duši a abych nevytrhoval, raději jsem se vytratil na návštěvu.

(Pokračování.)

KONRÁD POSPÍŠIL:

ZA ANTONÍNEM DVOŘÁKEM.

Na Tebe kdykoliv vzpomenu, Mistře, obraznost
vznícena v minulo letí,
v doby, kdy Guliwer cestami svými podivné vidiny
bájí mi kouzlil:
Vidím Tě obra jak s dítěte tváří na břehu mořském
loviti perly,
házeti k potěše drobným kol dětem zářící duhami
poklady moře,
házeti poklady nesmírné ceny zakryté podivným
lastury tvarem,
zakryté tomu, kdo neznaje nitra z povrchu drsného
o celku soudí,
zakryté tomu, kdo nedbaje perel pro hrdlo zhýralé
ustřic jen hledá.
Vidím tě broditi bosou se nohou k ostrovům
vzdáleným pro perly nové,
lovené v nejzazších hlubinách moře.
A na tak přemnohé té slze moře,
jež svitem kouzelným ve slunci hraje,
plamenem červeným krev Tvoje hoří,
krev Tvého velkého dětského srdce . . .

V říš lidí maličkých spadl's jak s nebe:
hoj, jaký zmatený poplach a reje!
Mužík tu titěrný přístrojem měří,
nevida hlavy Tvé, Tvé nohy výšku,
Tvé nohy bosé se šlachami slona,

se svaly lvími — a přec děcka tvarem:
ušiv pak hvatně moderní botky:
půl z pergamenů učených pánů,
půl z kozí usně své aesthetiky
ty nohy do nich vtěsnat se snaží,
a když to nejde, zasyčí vztekem:
„Hle, jaký vstoupil v svatyni barbar,
barbar, jenž nezná způsobů dvorních,
barbar, jenž nepřešel oslího mostu,
jenž vede jediný do říše duchu
přes školní škamna, přes maturitu!
Barbar, jenž nezná helénské mluvy, barbar, jenž modlí se jako stará bába!“
Mistr však neslyší skřítkova skřeku,
ve tváři dobroty úsměv mu hraje,
v oku jen jiskrném rosa se třpytí,
v oku, jež v dálavy tajemné touží. —

Mistře, jak pálí rouhavá slova těch drobných běsů v hloubi mé duše,
jak hrozně dráždí hnusná ta závist, s jakou Ti účtují každou tu cetku,
každou tu cetku uznání Světa, každou tu hvězdičku kotilionu,
o kterou's neprosil, o kterou's nestál,
kterou jsi přijal jen, jak dobré dítě, nechtěje urazit dobroty dárců!
Mistře, jak uráží banální pompa, s jakou Ti vystlali poslední cestu
levnými stuhami, z papíru květy,
přátel žal lichý, líčené vzdechy, protivné fráze těch nekrologu —
(co byly lepší, byly od Němců!) —
Tobě, jejž nést měly v hrobovém tichu zástupy nesčetné pěvců a hudců,
gajdošů z Tater a Šumavských hochů,
Břeclavských trouvérů přírody volné, do rodné vísky k Tvému tam lidu,
když možno nebylo vystrojit Tobě důstojné velkosti Tvé Dies irrae,
Vereščaginu, jak bylo pláno:
za řevu děsného kovových hrdel,
v bleskotu velesvic stožárů vzňatých,
v sykotu zpěněných kraterů moře,
vzteklí kde živlové v zápase marném
zmlkají v přesile Nirvany tůní —
zvolna se hroužiti se sarkofagem
v hlubiny nezpytné k věčnému klidu! —

TROCHU VLASTENECKÁ KAPITOLA.

Píšu seznamy osob; kdo píše adresy na pásky novinářské, má více látky ku přemýšlení nežli já, pohybující se v kruhu dosti malém, a přece i takový obmezený kruh dá dosti látky ku přemýšlení. Jména rodová, jaká to směsice! Kdo tato jména svého času dávali, byli podivní lidé. Mnoho důmyslu ani vzletu v jejich hlavách nevězelo. Našli obstojné jméno křestní, a nebylo-li příčiny obzvláštní, učinili z něho jméno rodové, ku př. Šimon, Petr, Váša, Vaněk, Vítek, Vitík, Lorenc, Lamplot, Mach, Mašek, aneb Ignac, Nácek. Když těch se nedostávalo, aneb byly postejné, a každý třetí jmenoval se Vašek, připadli na divné myšlenky. Na některém panství nadělali Červených, Zelených, Bílých, Černých, ku podivu málo Žlutých neb Modrých. Jinde si vzpomněli na ptáky, a tak překřtívali: Soják, Dlask, Čermák, Špaček, Kavka, Vrána, Datel, Holub, Kohout. Když jim dohrál a dotočil se mlýnek obrazotvornosti, aneb jiný rozmar nastal, psali předstupující, neboť rodových jmen nebylo,: Dostal, Zbořil, Vystavěl, Přecechtěl, Doležal, Rozbořil, Sehnal, Nečas, Kratochvíl, Vyhnal a podobně. Těmito jmény se obzvláště honosí požehnaná Haná na Moravě, nejspíše tam vrchnostenští úředníci mnoho moudrosti z těch pověstných hanáckých buchet a koblihů se nenajedli.

Někteří z této zatrolené konskripce, která zasloužila lepších osudů, odnesli přece něco kloudného, co se nepříčí rozumu ani vkusu ani duchu řeči české. Aspoň místo, z něhož pošli, jest označeno, Dolanský, Hořanský, Řečický, Horský, Skalský a p. Nejsnadněji bylo s příchozími, těm se přišilo na záda, odkud byli: Táborský, Makovský, Litomyšlský, Písecký, Meziříčský, Střítežský, Zašovský, Příborský, Příbramský, Klatovský, Limberský, Chodouňský, Neveklovský a do libosti. To jsou znaky, které jedenkaždý s sebou povlečeme až do hrobu, i děti naše, a tak pokolení za pokolením. Čiň co čiň, jméno rodové je s tebou svázáno, spíše se šlechtic zbaví svého erbu, než obyčejný smrtelník svého jména — lečby chtěl něco, čeho nyní v Maďarii užívají renegáti, že svá poctivá slovanská jména překřtívají na maďarská, aby si dodali lesku finského původu. Já po něm nebažím, a raději slouti budu Kaše nebo Koblih, než Czürke nebo Czomor. Nuž to sluší trpělivě nésti, však proto nekaždý, kdo se jmenuje Žižkou, bude Žižkou, a mnohý Vomáčka může se státi slavným mužem, aneb Vocásek hlavou národa.

Ale jedna věc je v moci naší, a to jsou křestní jména našich dítek. Říká se: každé jméno jest hezké, když se pěkně vysloví. Ale není to pravda, jen částečně. Víme, že za protireformace, když malí Čecháčkové přinášeni byli ke křtu, patres pečliví cest, které k Římu vedou, se zálibou dávali jména, tomuto věčnému městu milá, a tak se naplodilo v Čechách Františků zajisté ke cti tomu z Assisi. Nemám nic proti němu, ale proč já Čech mám nositi na sobě košili Taliánovu a zahazovati svou, třebas poctivého Václava, toho nechápu? A potom Antonín? Proč by dal Čech synu svému říkati Antonín? Čím se ten dobrý muž učinil záslužným o národ Český? Dožil se dlouhého věku 105 let, vedl odříkavý život, jest zakladatelem mnišských řádů, to jest pěkná věc, a byla svého času, — ale už Prokop Holý na sněmu Basilej-

skem, když se ho jeden v kutně tázal: Slyším, mistře, že nedobře smýšlíte o řeholích, byl nucen mu dáti odpověď: Poněvadž ani od Krista Pána ustanoveny nejsou, ani nic dobrého neplodí, odkud by byly, než z ďábla? Ať si tedy dávají jméno: Antonín, jeho rodáci v Egyptě, nám se méně hodí.

A potom, prosím, vlastenci, kolik běhá synků vašich po vlasti se jmény těch, které prohlašuje za své úhlavní nepřátely? Karel, Rudolf, Jindřich? Co chcete s těmi jmény? Proslavit svou vlast, anebo způsobiti, kdyby se dostali mezi Němce, aby jejich křestní jméno na ně nekřičelo? Bojujme poctivě, s otevřeným hledím, dávejme synům a dcerám svým poctivá jména biblická, česká, křesťanská, ale ne cizácká, ultramontánní, ať aspoň to nové pokolení nosí vlastnější roucho na sobě, než nám jest nevědomostí neb nedbalostí, neprobuzeností našich jinak ctihodných předků příštího. Pokročilí Čechové, na křtiny pozor! **Jozef Martinek.**

DROBNOSTI.

Tesklivou vzpomínku připravila čtenářům „Společnost přátel starožitností českých“; vydala v těchto dnech spis: **Poprava** na Staroměstském rynku 21. června r. 1621 z péra dra **Josefa Teiga** a **Jana Heraina**. Řada vyobrazení v textu doplňuje hrůzyplné divadlo, první akt vítězné protireformace českého národa. Spis vyličuje osoby popravené i popravující, jejich vězení, přípravy na smrt a samu exekuci. Budovec, Šlik, Kryštof Harant, Kašpar Kaplíř ze Sulevic, Ota z Losu, mistr Jesenský . . . kráčejí před námi v dojemné hrůze. Vládní komisař kníže Liechtenštein sesílil pražskou posádku o 700 jezdců, 17. června tesaři začali stavět lešení před radnicí před tváří Týna, v sobotu 19. června svezeni vězňové před Staroměstskou radnici z různých vězení, v neděli vězňové připravováni od duchovních na smrt a pokoušeni od Jesuitů, zda by se nedali zviklat u víře, v pondělí 21. června vykonána poprava na 27 osobách stavu panského, rytířského a městského. Vězňové umírali statečně, neboť Čechové umějí líp umírat než žít. Po popravě mnozí čtvrceni, hlavy některých v košíkách vyvěšeny na postrach na Staroměstské věži mostecké, odkud sňaty až r. 1631 po deseti letech. Herain našel památku z popravního lešení. U Milosrdných v klášteře v hořejší části schodů stojí **nízký prkenný kříž**, který po popravě tam byl odnesen. Domnělý meč kata Jana Mydláře, chovaný v Museu je však jedním z četných padělků pozdějších. Spis nelze čísti bez velikého pohnutí a vážného rozjímání.

DĚTSKÝ KOUTEK.

K. P.:

Jak jsme s Fandou skládali přání.

Když byl kmotřiččin svátek, říkal Fanda přání, které si sám složil — ovšem, že tatínek trochu připomohl. Přání se povedlo: kmotřička měla radost a Fanda také, neboť si mohl nabrati cukrovinek, co chtěl — a to on rád! Když se to zdařilo u kmotřičky, jak by ne u maminky. Den před jejím svátkem šli jsme za bránu skládati přání.

„Tak co bys dal mamince k svátku?“ ptám se.

„Dal bych jí koně,“ myslí Fanda — „ale ona jich nechce; ani psa hadrového“ (tak říká Fanda pejsku ušitému z flanelu, kterého má nejradši, protože se s ním dá všecko dělat: házet, válet — všude stojí a všecko si dá líbit; při tom kouká tak hloupě a dobrácky svýma očima z černých korálků, že je k smíchu.)

„Tedy něco mamince kup!“

Fanda, že nemá peněz.

„Dej jí tedy, co má nejradši!“

„To jsem já,“ uhodl Fanda, hned jsme začali veršovati:

„Milá mámo! něco k svátku
rád bych Ti dal . . .
na památku! (dořekl Fanda).
Ale co? Ty nechceš koně,
ani ovci, ani hrad — (Fanda chce mermomocí přidati svého „pca“, ale to nejde, protože by bylo o tři slabiky víc!) —
— něco bych Ti koupil snad
za peníz — leč bída o ně. (S tím byl Fanda méně spokojen, ale dal si říci a šlo to dále):
Já Ti přece něco dám,
protože tak — — — rád Tě mám (hejkal Fanda)
něco hodně pěkného: —
vem' si Frantu celého!“

Poslední dvouverší líbilo se Frantovi tak, že je křičel do omrzení, neustávaje ovšem ve svých tělocvičných prostocvicích — potom opakoval celé přání, odříkal je paničkám, co seděly na valech, tetě a každému, kdo jej o to požádal. Maminku ovšem překvapil nejmileji.

Poznámka. Komu by se z vás, děti, zdálo slovo „máma“ sprosté, řekněte si upřímně, hlasitě a vroucně větu: „Mámo, mámo, mamičko moje!“ a uvidíte, že nad slovo máma není v české řeči krásnějšího.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

Šestioký vrátil se ze své nezdařené projížďky rozezlen a zachmuřen jako noc. Za to [illegible] kobylka potajmu plesala i ve věznici i ve volném sboru. Od posledního útěku opakovaly se útěky [illegible] jednou; zůstávali na místě pouze rodinní, nebo ti, u nichž lhůta zcela brzo končila. Vyprávěli, že v touž dobu Lučezarov dostal nepříjemné listiny s důtkou za zbytečné náklady při zařizování Šelajského dolu a že nebyly potvrzeny rovněž jím navržené rozpočty na nové výdaje, které částečně již byl z vlastní kapsy učinil. Nevím, byla-li to pravda, nebo lež, ale takovými pověstmi hleděli si vysvětlit proměnu, kterou zpozorovali toho jara na Lučezarovi. Přes všecky hromy a blesky svých řečí mluvených k trestancům, představoval jim až do nynějška člověka stejného, vždy stejně hrozného, ale způsobilého držeti se v mezích přísné zákonitosti. Ba i po urážce způsobené mu Šach-Lamasem, nepodal se, jak se zdálo, citu osobního rozhořčení, omezil se na karcery, na to, že zavřel komory na zámek, a na slovní výhrůžky. Nyní se však v něm projevil náhle úplně nový, dříve skrytý rys povahy: čistě ruská vlastnost „zasednout si". Ve věznici objevoval se v posledním čase velice zřídka, ale prorážely až k nám pověsti o jeho činech na svobodě. Tam dělal to, čemu se říká zuřiti. Především jiným zakusili jeho rozdráždění trestanci, kteří ryli příkop podle trestnice: začali jim ukládat nepřiměřeně veliké úkoly, téměř po kostkovém sáhu za den na jednoho člověka, zapomínajíce, že trestanci nejsou najatí dělníci, kteří mají i lepší stravu i více fysické síly a mravní zdatnosti. Po několika dnech podobné práce začali slábnout i nejsilnější. Malého Luňkova soudruzi musili bosého vytáhnout z hliniténo příkopu, v němž tak vázly boty, že jich musily dobývat železnými lopatami . . . Kdož nedodělali úplně svůj úkol, těm zmenšili druhého dne porci masa a chleba a přece jim přikázali jít na práci. V tomto případě vyšla na jevo nejostřeji mělkost oněch trestanců, kteří vládli silným hrdlem a ivanskou pověstí a byli stateční a smělí jen slovy. Když totiž došlo ke skutku, byli tiše jako pěna, maličcí jako tráva a jako voli táhli tiše, aby nepohněvali hrozného Šestiokého. Za to Luňkov ukázal nade vše očekávání, že není zbabělcem. Když ho jednou síly opustily, vynadal dozorci a šel do karceru. Šestioký nařídil, aby byl vězněn po celý měsíc, zakován do náručních okovů a odevzdán potom soudu. Témuž osudu podrobil se brzy jiný můj přítel — tlustý Nogajev.

Karcery v ty dny nebyly prázdny. Povídalo se, že Lučezarov řádil i také doma, že vlastnoručně se pořádal se služebnictvem. Několik dozorců, kteří se ho vůbec více báli než sami trestanci, bylo také sesazeno a podrobeno domluvám a trestům. V trestnici s třesením očekávali jeho návštěvu při večerních prohlídkách, jsouce přesvědčeni, že stane se něco strašného. Všichni dech zatajovali, jako v očekávání bouře . . . A bouře skutečně přišla, byť ne z té strany, odkud ji očekávali.

Když jsme se vrátili jednou z dolu, uslyšeli jsme novinku, při níž nám všem mimoděk klesly nohy: ve volném sboru byl právě podroben přísnému trestu metlami kočí Lučezarova, Salmanov, při čemž slyšeti bylo zřetelně po dvoře trestnice ba až v nemocnici jeho srdcervoucí výkřiky. Salmanov byl všem nám dobře známý Kirgiz, žijící několik měsíců v Šelajské věznici, nevlídný medvěd ohromného vzrůstu, s ošklivou tváří, rozrytou neštovicemi a hlasem podobným řevu zvěře z tajgy, ale za to byl vyšší měrou dobrodušný a poctivý. I trestanci, kteří nemčli rádi Kirgize, podivili se, když uslyšeli, že takový člověk byl obviněn z krádeže erárních chomoutův. Později se vysvětlilo, že zlodějem byl jiný trestanec, který svůj trest již byl skončil a čekal, do kterého kraje ustanoven bude. To vše mohlo se vysvětliti v týž den při troše klidného vyšetřování věci; ale Lučezarov hrkem podal se prvnímu zběsilému výbuchu hněvu: bez otálení poručil potrestati Salmanova metlami pod okny své kanceláře. Kati kozáci byli nemilosrdně sveřepě. Po třiceti ranách vyšel Lučezarov přede dvéře a tázal se kočího, kamže dal chomouty. Nešťastný Kirgiz klesl na zem, ale odpovědi dáti nemohl, protože sám ničeho nevěděl. Tu chrabrý štábní kapitán odešel, nařídiv, aby se v trestu pokračovalo. Po třiceti nových ranách vyšel opět z kanceláře, znova položil touž otázku a neobdržev znova žádné odpovědi, ještě jednou mávl rukou na kozáky. Tento surový výjev pokračoval čtyřikráte za sebou a Salmanov sám pravil mi později, že dostal celkem 134 rány metlou. Tenkráte ještě „dle instrukcí" měla místní správa právo potrestati z vlastní moci jen 100 ranami. Zalitého krví odvedli Salmanova potom do vězeňského karceru, a na to byl odevzdán soudu a když uplynul měsíc, vsazen byl do společné komory. Na štěstí vyšla nevinna jeho brzo sama na jevo i byl znovu vypuštěn do volného sboru. Dobrodušný a bázlivý divoch neměl odvahy stěžovati si na svévolné nakládání s ním a příhoda sama tak vešla v zapomenutí. Pro samého Salmanova, jakož i pro ostatní kobylku byla vážnou věcí jenom fysická bolest, kterou provázelo barbarské mučení: bolest minula, — stálo-li za to vzpomínati na ni? Ale ne tak cítil jsem já. Mně se zdálo, že lepší část mé duše byla poskvrněna a zhanobena, že tímto způsobem urazili i mne rovněž, že spáchali i na mně

surovou nespravedlivost. Ve všem dřívějším chování Lučezarova v celém systému jeho řízení věznice mohl jsem shledávati nesprávný výklad mnohých otázek, zbytečně formální pojímání zákona a pod., nyní však ve vší kráse a v celém lesku obnažil se přede mnou jeho pravý rub, ten ruský otrocký rub, jehož dlouho ještě nezničí žádný evropský lesk, žádné nejnovější výmysly systému a režimu...

Po dlouhý čas nemohl jsem po této příhodě vi děti tělnaté postavy Lučezarova bez mimoděčného chvění po celém těle; avšak běda! člověk jest bytost všemu zvykající . . . Brzo i ve mně uložil se tento ušlechtilý cit rozhořčení, byv zatlačen jinými temnými dojmy života, a já ukázal jsem se býti způsobilým přežit události ještě více duši otřásající a pobuřující!

XXVIII.

Osykový zvonek mne rozveseluje.

Jako slunce nebývá beze stínu a noci bez jitřních červánků, tak i v životě něco temného a smutného téměř vždy stojí vedle komického a zábavného. Několik dní po historii se Salmanovem roznesla se po trestnici pověst, že prý Rakytin v opilém stavu napolo zakousl svými zuby ženu svou, a kdyby nebylo sousedky, která ihned běžela k staršímu dozorci, byl by s ženou konec . . . Večer téhož dne, po prohlídce, zahřměl zámek v naší komoře, dvéře se otevřely a na prahu zjevil se Rakytin s věcmi.

— Má úcta, staroušci! — rozpustile obrátil se k nám Rakytin.

Kobylka radostně zakdákala.

— Dostal jsi se sem, holoubku! Brzičko! Nu, vypravuj bratře, zač a proč?

Tu Rakytin napovídal takových nesmyslů, že přímo nebylo ničemu rozuměti. Do jednoho chumle spletl i tajný obchod s pálenkou, z něhož prý ho Šestioký podezříval, i útěk švakrové s písařem i poměr Marfy, ženy své, s týmž písařem a čert ví co ještě.

— A je-li to pravda, Rakytine, že jste ženu pokousal?

— Trochu jsem ji poštípal, Ivane Nikolájeviči, co je pravda — to je pravda. A jak pak bych ji nebyl měl kousat, podlou? Vždyť ony mi hlavičku zakroutily! Vždyť ony se dávno již chystaly strčiti mne do věznice!

— Kdo ony?

— No, ony: žena Marfa a Domna, sestra ženina, co s písařem utekla. Kdybyste věděl, co ony vše dělaly, jak mi srdéčko dráždily... Krev v žilách mi jednoduše do varu přiváděly!

— Co pak to dělaly?

— Ech! za celou noc bych toho nevypověděl. Domně je všeho všude třináct let. Nemá ani otce ani matky — sirotek úplný. Já jsem se jí ujal, já ji oděl, já ji nakrmil a napojil. A jakého vděku dočkal jsem se, Ivane Nikolájiči? Hada litého hřál jsem na svých prsou! Ani neuvěříte, kolik podlosti a licoměrnosti tajilo se v ní, v podlé! Dokud jsem ještě ve věznici seděl, tázal jsem se jednou Marfy, co dělá Domna. „Domna se zabývá většinou čtením, pravila. Stále s evangeliem sedí.“ Ona umí opravdu číst, ta Domna. No, to je dobře, myslím si. Tak jsem vyšel na svobodu, Ivane Nikolájeviči, a vidím: skutečně Domna sedí u čtení. Co to čteš, Domnuško? tážu se jí. „Boží slovo, bratře,“ odpovídá. Mohl jsem se tehdy sám přesvědčiti a podívati se do knížky, protože jste mne přece trošku naučil slabikovati, Ivane Nikolájeviči. Ale jenomže pořád nebylo kdy. Když jsem vyšel na svobodu, zatočila se mi trochu hlava — kde pak tu byla chuť do učení? No, ale jak utekla... s tím proklatým písařem — aby mu čeldoni střeva vypárali z útrob! — napadlo mi nahlédnouti do jejích knížek. A co byste si myslil, Ivane Nikolájiči, jaké knížky to byly? Samé o lásce, ano o lásce . . . Bylo tam popsáno i všecko takové, co se nehodí, aby to dívky četly! To písař jí nepochybně vláčel od dozorců a od Monachova různé románky. A jaké bulíky mi věšela na nos: slovo boží, pravila, evangelium a biblí! Vida, co naše pitomá hloupost znamená! Co to znamená, když ve své prázdné kotrbě nemáme nic než řezanku. Zcela jistě začnu se nyní učiti u vás, Ivane Nikolájeviči, chci se zcela jistě pohroužiti v učení!

— A proč od vás Domna utekla?

— Neviním ani tak ji, Ivane Nikolájeviči, protože je ještě dětsky nerozumná dívčinka, jako spíše jeho, tu plevel, Dormidošku, hada! Vždyť je mým krajanem a byli jsme přátelé věrní a do poslední chvíle kamarádi nerozluční . . . Ani neuvěříte, Ivane Nikolájeviči (tu Rakytin snížil hlas až do šepotu): vždyť jsem právě já . . . Jegor Alekséjev a nikdo jiný ho nepřipravil k útěku! Nasušil jsem mu i sucharů na cestu, i jiných zásob naložil . . . A on — hle, jaký úklad mi nastrojil, děvče vylákal na toulku!

Trestanci se rozesmáli.

— Ale proč pak ji tak lituješ? — tázal se Čirok: — Nebo jsi snad na ni sám myslil? Což je tvá pokrevní příbuzná, či co? Utekla — čert ji vem, zbytečný žaludek je s krku! Zvláště byla-li to taková falešnice licoměrná.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 26. června 1904. Číslo 25.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

KAREL HORKÝ:

MOJÍ MRTVÉ ŽENĚ.

HROB.

Dva metry zdéli, podle šňůry,
a kupka dobře uplácané hlíny.
Zde v šosáckém tom, uhlazeném bytě
je uvězněna hlava beze viny.

Má drahá ženo, vyrval bych Tě nehty
a hlavu Tvou ať vlny raděj hostí,
než přihlížet, jak mlčky strádáš, trpíš
i po smrti tou nízkou šosáckostí.

A jak Tě znal jsem, jak Ti vidím v duši,
jak srdce v srdci vlastní tlukot tuší,
jak ležíš tady v zakřiknutém bole,

tak svatě věřím, že ta zem Tě tlačí
a že bys sama ustlala si radši
na klíně skály v zasypané štole.

DÍTĚ.

Je letní večer, ticho mezi rovy.
Jsi vzhůru, Minko? Přišel jsem dnes skrytě:
jdu pošeptat Ti horoucími slovy,
že chtěl bych míti z Tvého lůna dítě.

Má drahá duše, vyslyš mne, ach, prosím!
Pro choré srdce patří živá hračka.
Já vřelou touhu v svojí hrudi nosím,
chci malinkého míti košiláčka.

Chci košiláčka s Tvojím bílým čelem,
jenž, jaká rozkoš, měl by jméno Minka,
a s večerem, když slýchám vytí šelem,
by žvatlal v klíně: „Máma jenom spinká …“

Má drahá ženo, ticho na hřbitově —
a nikdo nás teď spolu neuslyší.
Och, slyš mne, promluv! V jednom Tvojím slově
je zaklet výbuch poloshaslých říší.

Jen jedno dítě! Dítě, dítě, dítě!
Chci dítě, dítě za každou mít cenu!
Kdo skolil tělo, krev kdo vyssál litě,
ať oplodní teď moji mrtvou ženu!

Chci dítě, dítě! Chci mít košiláčka,
již vidím, jak se k ňadrům Tvojim tulí,
jak pije, pije, div prs nerozmačká
a hubinku pak měkce na mne špulí …

Je ticho v rovech, tiše pluje luna,
dvě velké slzy tiše s očí kanou . . .
Chci dítě, ženo, dítě z Tvého lůna!
Ty neslyšíš?
Snad zítra — — ?
Na shledanou!

KDYŽ ODEŠLA'S . . .

Jde jaro, léto, podzim, zima,
sníh cítíš za sebou,
den ze dne chladne teskné klíma,
však ruce nezebou.

Jdou zase chvíle žhavých smršti,
však člověk necítí . . .
Je bez masa. Až smrt jím mrští,
nu, dobré zažití — —

POŘÁDNÝ STUDENTSKÝ BYT.

Píše Dr. H. (Pokračování.)

Ve přízemí totiž obýval jednu malou, klenutou, vlhkou světnici švec Křížek. Byl vlastně jen příštipkář, té doby asi padesátník. Bída, utrpení, strádání vtiskly mu ve tvář všechny své biče. A také s životem se bičoval. Úporné žití! Byl vysoký, vychrtlý. Polykal-li slinu, ohryzek na krku mu skákal. Tak měl ten krk hubený! Na tváři seděl mu výraz přestálého protivenství a oči smutnými stíny odříkání se mu často zakalily. Bída s nouzí podávaly si tu dvéře. Oběd jeho byl prostý a večeře? Často — hlad a žízeň. Duši svoji otevřel snad mně jedinému. A ta jeho slova! Odpor a hnus nad řády světa z nich

čišel, útisk chudých a slabých. Hovoříval se zájmem i o událostech dne, které k němu z velkého světa zabloudily. Chodíval do schůzí dělnického spolku, odkud přinášíval domů ještě větší nespokojenost, kletby do té světské tročiny, nářek do nespravedlnosti lidské. Do kostela nešel. Co tam prý? To království nebeské ho nevytrhne. Měl příbuzného boháče. Jen jednou na jeho dveře a srdce zaklepal. Snad pohled na něho byl boháči nepříjemný. Prostě ho — vyhnal.

„Takhle, při zemi se plazit, mlčet a každému lotrovi ruku líbat — —“, odlehčoval si Křížek.

Súčastnil se i politického táboru na Blaníku. Odseděl si to. Tím se chlubil a oči mu jen svítily. Často zpívával svoji zamilovanou: „Já jsem v Čechách narozený“ a když přišel k místu:

„Kdyby právo to chtěl nám někdo bráti,
na smrt, na život, budu se s ním práti,
práti do krve....“

oči mu zářily a pěsť vznášela se nad hlavou. — Žena mu brzy zemřela, souchotěmi, zůstavivši mu dcerku, které té doby mohlo být asi osmnáct let. Vypadala však jako patnáctiletá. Dlouhá, slabá, prostičká, obličeje bezbarvého, zubů zažloutlých, vlasů řídkých, světlých.

Když jsem s otcem jejím tu sedával a on vypravoval, co a jak mluvilo se v dělnickém spolku, kdo mluvil, co přinesly dělnické listy, jaká jest politika, ona sedala u okna a nechavši ruční práce, zahleděla se z okna ven, na parkány, řeku, ale tak nějak tupě, bezmyšlenkovitě, že jsem ji míval v podezření, že snad — neposlouchá.

Od Křížka čerpal jsem první sociální svoje znalosti. A měl jsem ho rád, bylo mi vedle něho volněji, dýchalo se mi lehčeji, lépe, než u nás, nahoře. Tu ten člověk mluvil ze srdce, člověk ke člověku a tam u nás? Tam viselo něco ve vzduchu, jakási zakrytá starost, neupřímnost, vyděračnost. To jsem cítil, nedovedl si toho ale uvědomit. Hned bych se byl ke Křížkovi přestěhoval. Tam na tom dřevěném stole bych psal úlohy, postel by se dala ke kamnům do kouta, kufr vedle ní a housle k oknu. Místa bychom tu měli dost. Tak arci jen jsem si v duchu maloval, ale ke skutku nedošlo. —

Naše milostpaní měla dvě kočky. A ty kočky mi ztrpčovaly život. To bylo zas takhle: Na dolním konci piana býval můj psací stůl, jak jsem dříve se zmínil. Konec ten byl právě u okna, kam přímo z mého Betléma slunce ráno a celé dopoledne pražilo. A zde vyhledaly si ty kočky svoje lože. Hezky, jedna ve druhou stočená, zde líhaly, vyhřívajíce si kožichy. Zlost jsem měl na ně proto, poněvadž mi nadělaly na mém „psacím stole“ hrůzu chlupů, kterých jsem nemohl hned tak vyčistit. „Však já vás odtud dostanu,“ myslil jsem si, každý den je odtud plaše. Skála radil rozkřipec nebo měchuřinu s hráchem na ocas; toho jsem přece neudělal. Nebyl jsem takový divoch.

Přišed jednou ze školy domů a spatřiv kočky na známém místě, chopil jsem se t. zv. rajšiny (příložného pravítka) a hrr! Na kočky! Byl z toho pekelný rámus. Starý pán nebyl právě v pokoji.

Najednou „břink“ a jedna kočka, prorazivši okno, utekla; druhá zalezla někam pod postel. Milostpaní, všecka zděšena, co se to zde děje, přiběhla z kuchyně a vyšetřivši záležitost, těsně dotýkající se jejích miláčků, šla do parádního pokoje, do sekretáře, zapsala škodu do svého zápisníku, obtíživši moje: „má díti“ patřičnou položkou za okno. Potom vzala kus papíru, odřízla, sedla a psala, našim psala. Co psala, ovšem nevím, ale list, který jsem potom od otce dostal, nebyl nikterak lichotivý. Ba dostalo se mi napomenutí, že „jestli ještě jednou... že musím se stěhovat.“ Napadlo mi, že bych jinam se nestěhoval než ke Křížkovi. A také jsem mu o tom všem řekl. Zavrtěl hlavou a poškrábav se za uchem, řekl, že by to snad přece stěží šlo. Ale já bych se byl nastěhoval, třebas bez jídla nastěhoval.

První srážka s milostpaní, vlastně s jejími kočkami, vypadla pro mě špatně. Zde i onde vroubek, ba i pohrození, že půjde na mě si stěžovat třídnímu. To mě odzbrojilo. Skála však dodával mi mysli: smál se, to že jen tak, kvintáni pokrčili nad celou záležitostí nosem, jen D...ov slíbil, že bude mým spojencem. Tykal mi, ale já mu musil říkat vy. Čahán černá! To je mi krásné slovanské bratrství!

Ale nepotřeboval jsem ho. Pomstil jsem se sám. Jednoho krásného dopoledne kočky zase se na pianě vyhřívají. Šel jsem po špičkách, abych jich nevyplašil; znaly mne. A sehnuv se, chytil jsem bačkory, které u postele zde stály a ala — po kočkách. Okno bylo náhodou otevřeno, kočky ven a bačkory — za nimi. Stál jsem jako král na své půdě. Nenapadlo mně, hlupáka, abych pro bačkory běžel a je přinesl; později, když byla poslána pro ně Barča, nenalezla jich. Nenalezla jich ani milostpaní, která sama šla hledat. Nějaký dobrodinec patrně je odnesl, ale na mou věru, nestály za to. Rubrika „má dáti“ měla zas o jednu položku více a zase psaní putovalo rodičům. Bestie kočičí, málem by mne byly připravily o pořádný byt! Od těch dob kočky nemohu vidět. Něco „do kuchyně“ urovnalo neshodu, která zahladila mraky na čele a očích mé dobré paní. Myslím, když to „něco do kuchyně“ přišlo a účet za bačkory byl vyrovnán, že milostpaní na mě hleděla daleko a daleko laskavěji, než před tím.

Pořádný tento byt byl bez prádla. Prádlo posílával jsem každých 14 dní domů v dřevěné bedničce, zvláště k tomu pořízené. Ta moje radost, když starý

postilion Antonín (jinak se mu u nás neříkalo) bednu přinesl! Nezáleželo mu, kam a jak ji postaví jen když stála. Bylo v ní mnohdy vše „přežehleno" tím postavováním.

Někdy dal ji na stůl, jindy vedle kamen, ale z pravidla pod piano. Srdce mi v těle poskočilo když jsem pod pianem bednu spatřil. Kus domova, kus vzduchu, kus práce matiččiny jsem z ní cítil. A že v ní nebylo jen a jen prádlo, dá se předpokládat: posílalať to matka, a bábovky tenkrát jsem ohromně rád jedl.

A co, když bedna nepřišla! Tu chodil jsem jako vrtohlavý, pátral, přemýšlel, proč, co se stalo; vždyť tak pravidelně vždycky přicházela — slovem, celý den mi něco chybělo, nebyl jsem svůj. Ta bednička s prádlem znamenala pro mě kus svátečního dne, kus radosti, kus spokojenosti, ba zdálo se mi, že z té bedničky slyším milé hlasy, matky, sestry . . Cítil jsem, s jakou péčí to vše upravily, jak běží sestra pro papír do krámu, aby případná bábovka prádlo nepomastila . . . A pak, jak Marjánka s tím běží k Antonínovi, jak ten to loudavě do ruky béře, jak hází pod sedadlo poštovního vozu, kde již více podobných komisí leželo. Bývalo tak zvykem u nás. Takovéhle slepé pasažéry mohl Antonín vozit a vozil — za šesták.

K večeru opět já, napěchovanou bedničku špinavým prádlem, odnášel jsem ji Antonínovi na poštu. A jak rád! Viděl jsem kamaráda otce svého z let chlapeckých, mohl jsem s ním promluvit slůvko, dvě, ač Antonín nikdy mnoho slov nenadělal. — Kruté bylo tohle přenášení v zimě. Jednou mi až ruka přemrzla, nemohlť jsem obsáhnout bedničku rukou; byla na to krátká. Tenkrát jsem i stonal. Od té doby přicházel si Antonín k večeru pro bedničku sám. —

Starý milostpán stával se zamyšlenější a zamyšlenější. Bylo na něm vidět, že nějak nápadně schází a v lících žloutne jako podzimní listí. Udělala se mu na holeni bradavička, kterou on rozškrábal. Léčila ho milostpaní, tím, oním. Nic na plat. Bolest se nehojila a pán snášel veliké bolesti. Teď koncertovali jsme spolu řídčeji a řídčeji. A když, koncerty byly čím dále tím smutnější. Starý pán musil kolikrát pro bolest přestat. Jednou v té bolesti povolán byl lékař. Rozškrábaná bradavička rostla, zajala všechny měkké části, zažrala se v kost vyrostla v nádor a rostla tím více, čím více síly starého pána opouštěly. Přestěhovali ho do parádního pokoje, aby měl více klidu.

Jednou, odpoledne ve středu, mě zavolal. Šel jsem k němu a usedl na židli k posteli. Starý pán hledal moji ruku a sáhl mi na čelo. Až jsem se zatřásl, jak ta ruka byla vlhká a studená. Podal jsem mu ruku svoji. Dlouho ji držel než začal. Mluvení ho namáhalo, za každým slovem pomlčku, oddech.

„Na světě jsou lidé zlí a těch — těch se varujte," bylo asi, co mi utkvělo v paměti. Snad slova tato nějak souvisela s jeho životem. Toho dne jsem se starým pánem mluvil naposledy. V noci zemřel. Druhý den D . . . ov šel spát ke svému kolegovi, Skála vlezl pod peřinu hned po večeři, kvintáni odešli k „Soudkům"; jen já se nebál toho doteku smrti, ač mně od mrtvoly dělila pouze zeď. Bylo mně velice nápadno, že milostpaní příliš netruchlila, neplakala. Ještě dnes vidím Barču, jak za ní pěstí hrozila. Proč? Nevím. Všímal jsem si toho života, těch všelikých ran osudu, toho štvaní, mizernosti a podlosti lidské, licoměrnosti a faryzejství příliš málo.

(Pokračování.)

MUROMSKÉ LESY.

Krásné jsou muromské lesy na Rusi. Ruský to prales, totiž les, jehož nikdo nesázel, jejž seje Pánbůh sám a kácí Pánbůh společně s mužiky. Stromy — hlavně břízy — roste tu divoce bez ladu a skladu, houštiny střídají se s kmeny na řídko rozestavenými, tu leží polovyvrácená sosna, tam svalil se buk na souseda, zapletl větve své do jeho a živoří tak dále, jako nemocný v objetí statnějšího bratra, onde bělá se přes cestu, která se před ním rozvětvuje v pletivo cest užších a zvolna mizejících, štíhlá bříza, která padla věkem; opřete-li se hůlkou o tu ležící mrtvolu bělostné stařenky, zajede do ní a protkne ji, jako by byla z másla.

Na nějaký kilometr ode vsi vyházen je v pralese příkop do oblouku. Středem oblouku jest vesnice. Až k tomu příkopu vesničané — mužíci a mužičky —vycházejí směle, beze strachu. Příkop jest jakousi hradbou proti pralesu dalšímu, kde se snadno zabloudí. Za příkop se odvažují jenom zkušení mužové, kteří častými potulkami nabyli zkušenosti a nezabloudí. Oni dovedou dle slunce, dle mechu, dle rázu stromoví a snad i dle toho, jak se lesní zvěř chová, poznati, kde jsou a kterým směrem mají se dáti. Ale ani zkušenější nevydávají se často do lesa, jakmile nastane podzim.

Jak čarokrásné je jaro a léto v ruském pralese, plném ptactva a zvěře, tak nebezpečno začne být na podzim a ještě hůře v zimě. Muromské lesy jsou dodnes hojně oživeny vlky a medvědy, a ledakdes leží v trávě či mechu vybílená lebka nebo několik žeber dobytčete, které se dostalo do lesa vlastní lehkomyslností, anebo tam odvlečeno dravcem. I koňské kostry rozházené zříti lze, a vesničané

vzpomínají na hrozné chvíle, kdy ten či onen, štván v trojce vlky, odpráhl raději koně jednoho, zůstavuje jej na pospas, aby, než ho rozsápou, mohl uniknouti s oběma druhými.

Místem rozdupán a zvláštním způsobem rozhrabán mech a hubený trávník, až černá rašelina z rýh vyhlíží — to rozhrabali vlci za nočních zábav, při kterých, jak mne zkušení lovci ujistili, rozhrabují po způsobu našich psů zadníma nohama půdu, ba časem postřehl čich určitý, ostrý zápach, který cítíváme ve zvěřincích.

Vlci totiž bytují v muromských lesích neustále a to počtem dosti hojným, jen že v létě ustupují do neproniklých huštin, a majíce dosti zvěře, dávají lidem a dobytku pokoj. Ten pokoj není ovšem zcela bezpečný; svědectvím toho jest, že obecní pastýř z naší vsi vyháníval odpůldne stádo, které mělo horkou noc přečkati v lese, ozbrojen puškou.

Za to na podzim počnou vlci stávati se nebezpečnými po jednotlivu, a v zimě je dohání hlad, aby se sráželi do smeček a podnikali výpravy nejen do vesnic, ale i do měst. V městě, ve kterém dříve bydlil náš milý hostitel, vyhazovali v zimě kuchyňské zbytky před dům a ty do rána mizely v nenasytných tlamách smeček vlkův, opatřujících nejedné obci na Rusi stejnou službu zdravotnickou, jako pověstní psi měst tureckých.

Medvědi nejsou nebezpeční, zvláště v zimě ne. Medvěd přespává zimu a spává prý tak tvrdě, že možno dostati se k němu do brlohu a prohlédnouti si ho. Probudí se sic a bručí prý všecek rozespalý, pokouší se, aby vstal, ale údy jeho jsou tak olověny, že se nemůže řádně probrat a neublíží.

Za to vlci. Slyšte, jak hajného Děmentije vyplatili. Hlídal les.

Jednou pozdě na podzim se zdržel v lese, a když se vracel, zpozoroval záhy podivný tepot a dupot, kterým se vlci, a to hlavně mladí, z dáli ohlašují. Pospíšil si tedy, věda, že vlci z počátku bojácně kroužívají kolem kořisti a že se teprv znenáhla odvažují zaútočiti. Za hodnou chvíli se setmělo, a v houštinách opodál cesty počaly praskati suché větvice a zelenavě žíhati planoucí oči vlčí. Zkušený Děmentij věda, že je zle, ale že vlci ještě chvíli naň neudeří, udělal to, co málokterý hrdina učinil. Ustal spěchati, usedl na zem a rozvažoval.

Zatím již počali vlci tlumeně výti, dupot a praskot větví se ozýval blíže, a několikráte bleskly zelené oči nedaleko. Děmentij měl s sebou jen sekeru, — pušku bere s sebou hajný jen, když jde na hon, a on byl jen doběhnout někam na les — a věděl, že se sekerou neubrání.

Na štěstí bylo kolem hojně suchého klestu a polosetlelých větví. Sebral rychle, co mohl, zřídil si kolem sebe velký kruh, nanesl dovnitř hojné zásoby, a když viděl, že vlci seřaďují se už ke skutečnému útoku, pokřižoval se a zapálil. Suché dříví rychle vzplanulo, a milý Děmentij seděl v hořícím kole jako černokněžník, citující zlé duchy. Vlci zaraženi ustali, a trvalo to dlouho, než se odvážili poněkud blíže. Zatím si připravil Děmentij větší větve jenom koncem do ohně, a když vlci osměleni počali dobíhati až po sám oheň, mrštil po nejdrzejším hořící hlavní, a to opakoval při každém útoku, a tvrdí, že nejednomu kožich přismažil.

Obléhání trvalo do rána, a štěstí, že nebyly ještě mrazy a že nebylo mokro. Suchého paliva bylo dosti. Po východu slunce zmizeli vlci plaše v huštinách. Děmentij vyčkal ještě hodinu, zaházel pak oheň, aby les nechytil, a odebral se klidně domů.

Ale všecky příhody nekončívají tak šťastně. Mužík Marej vracel se z města, zdržel se trochu déle asi v krčmě a šero stihlo jej v lese. Byla prudká, pravá ruská zima. Již nebyl daleko od domova, když ucítil za sebou vlky. Mužík dal se do běhu a prchal a prchal. Vlci byli mu již v patách. Z počátku byli bojácni, ale osmělovali se. A když Marej už dobíhal ke vsi, vlci jakoby chápali, že jim kořist uniká, jali se na něho dorážeti beze strachu. Oháněl se sekerou a probil se až ke stromu, který čněl v poli u vsi. Šťastně se mu podařilo vyšplhati se na strom a usednouti pevně na větev.

Nastalo obléhání. Vlci, rozzuřeni hladem, obklopili strom, vyli a silnější hleděli doskočiti k ubožáku. Marně. Ten byl dosti vysoko, objal kmen a seděl jako přikován. Měsíc svítil ledově stříbrným světlem, mráz vzrůstal, a nočním tichem se neozýval ni jediný zvuk, aby Marej byl mohl zavolati někoho na pomoc.

Ráno seděl mužík na stromě ještě jako přikován. A byl také přikován, neboť když jej konečně zpozorovali a šli jej snésti, nepustil se stromu, zmrzl tak, jak strom objal. Lidé poznali podle vlčích stop, jak Marej uháněl z lesa, jak vlci víc a více se mu blížili a jak rozedrali kůru na stromě, vyskakujíce za ubohým přestrašeným mužíkem.

(Vyňato ze vzpomínek Antonovičových v Loveckém Obzoru.)

———

ROSLAV HAŠEK a VÁCLAV KŘÍŽEK:

SCHŮZE POLITICKÉHO KLUBU STRANY STÁTOPRÁVNÍ

dne 20. června 1904 v Konviktě.

Och staroměstská poprava —
Sál nabit, pivo, všichni dobří lidé —
i sbory pějí smuteční,
dnes velkých mužů oslava
a řečníci jen výteční.

— — — — — — — — — — — — —

Slyš cinkot zvonku u předsedy,
pst! Schůze právě začíná,
popraven Šlik a starý Kašpar
svá slova říká nevinná.
Cituje řečník z knihy slova,
dnes Petra Skály ze Zhoře:
och počkej starý Ferdinande,
co Pán Bůh řekne nahoře.
A sálem „hanba" někdo hřímá
i Nosticovi „hanba" buď,
pst! Starý Kašpar ze Sulevic
teď obnažuje svoji hruď.
A bubny víří, jest to hrozné
i Jesenius z Jesenic
dnes ve schůzi zas po stu letech
svou hlavu sklonit nelení.
Kat Mydlář meče svoje tupí
a čtvrtí těla za branou,
již mrtví všichni, hlavy dole
pod vojska silnou ochranou.
A řečník ptá se, potlesk bouří:
„Jsou popravenci smířeni?"
„Ne, nejsou!" Velký jásot v sále.
„Pod břemeny jsme stísněni."
„A vláda, kde jsou naše práva?"
„Pryč s Mladočechy!" zabouří.
„Jen oni vinni, darebáci!"
Sál tone v pivu, ve kouři.

— — — — — — — — — — — — —

Och staroměstská oslava —
Sál nabit, pivo, všichni dobří lidé —
i sbory pějí smuteční
Dnes Mladočechů poprava
a řečníci jen výteční.

DROBNOSTI.

Jak působí vnější události na hry dětí. Bylo to po slavnosti Palackého, která u nás v Brně měla 1898 vzrušující průběh. Ještě mnoho dní po slavnosti neměli brněnští policisté nic pilnějšího na práci, než „vyklízet" Rudolfskou ulici. Hoši ve školách všem měli mnohem více zájmu na tom, co vykládali „očití svědkové" ze spolužáků než na všech výkladech pánů učitelů.

Naše hochy, tehda ve věku 6 a 9 let, navštívil dobrý kamarád, Němec, který jakž takž česky mluvil. Hoši se uklidili do předsíně, kde měli nejvíce místa na hraní a radili se, nač by si měli hráti.

„Budeme si hráti na Rudolfskou ulici," navrhl jeden z nich.

„Ano, ano," souhlasili druzí.

„Já budu být Němec, ty Čech a Miloš policajt," rozděloval úlohy Němeček.

„A koupelna bude radnice."

„A my budeme jít naproti sobě a budeme zpívat „Wacht am Rhein" a „Hej Slované".

„A potom přijde policajt a řekne: Ve jménu zákona se rozejděte."

„Ale my nebudeme poslechnout a budem křičet: heil a na sdar."

„A pak já vás zatknu oba a zavru na radnici" — a Miloš při té vyhlídce radostí poskakoval dle svého zvyku z nohy na nohu.

„Hloupej," poučoval ho Němeček, „Němec nesmíš zatknout, Čech budeš zatknout a zavřít a já tu pořád budu křičet: heil!"

S tímto dle běhu skutečných událostí zcela správným zařízením, nebyl však „Čech" nikterak spokojen a konec konců — dříve než začali svou „promenádu po Rudolfské ulici,", ocitli se oba protivníci ve vlasech a začali si bušiti pěstí do zad s takovou upřímností, že „policajt" patrně ze strachu, aby při tom taky nějakou neslízl, uznal za nejvýhodnější, schovat se „na radnici" sám a k rozřešení česko-německého sporu zakročiti musila — vyšší instance.

J. W—á.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Královská prádelna.

(Dle anglické pohádky od Myry Hamiltonové.)

Mladá pradlena Dolly rozevřela dokořán dveře prádelny a spokojeně si oddechla; byla ráda, že má po práci a že bude mít zase chvilku pokoj. Za ní v prádelně stály připraveny ohromné koše plničké vyžehleného prádla — jen je odnést do paláce. I všechno nářadí bylo čistě vydrhnuto a uloženo pěkně na své místo. Velké kotle byly prázdny, oheň v peci dohoříval, zatím co žehličky, které ještě před chvilkou měly tak na pilno, odpočívaly stranou, aby vychladly. Dívka stála tu se založenýma rukama a dívala se na cestu a právě se chtěla zase vrátit do prádelny, když tu spatřila divnou postavičku mužíka, který se jí blížil a vztahoval k ní ruku, jako by prosil o almužnu.

„Kdo jsi?" zeptala se Dolly, zvědavě si prohlížejíc planoucí oči a veliké uši mužíkovy. „Co tu chceš?"

„Jsem pidimužík," zněla neočekávaná odpověď. „Časinko z rána vyšel jsem z pohádkové říše a jdu daleko a daleko, kam poslala mne se vzkazem naše liliputánská královna. A když jsem tě tak viděl, že stojíš u dveří a nic neděláš, napadlo mi, že tě poprosím, abys mi něco dala."

„O, s takovou si na mne nepřijdeš," odbyla ho nevlídně Dolly. „Vydělám si prací svých rukou právě tolik, co mám tak sama pro sebe. Královského prádla bylo tento týden požehnaně, jsem hrozně unavena."

„Unavena!" opakoval po ní pidimužík. „A co víc? Na to já nic nedám. Mám hlad. Ty vypadáš taková tlusťoučká a červená, na tobě je vidět, že se máš dobře. Mohla bys mi dát něco jíst. Ty si můžeš snadno kousek jídla od úst utrhnout."

„Opravdu? myslíš, že mohu?" odsekla dívka. „Dobře, co pak bys tak asi chtěl?" ptala se se zlověstným úšklebkem v očích. „Chleba nebo koláč?"

Ale pidimužík měl velkou chybu; byl — je mi líto, že to na něho musím říci — byl velice chtivý a nenasytný; jak uslyšel o koláči, spráskl všecek rozčilen ruce a křičel: „Koláč, prosím tě, dej mi koláč! Moc a moc koláčů!"

A když mu dívka jakési kousky podávala, vytrhl jí je z ruky a zaťal hned do jednoho zuby; ale ve mžiku zavyl zlostně, vyplivl sousto na zemi, odplivl si a všecko, co měl v hrsti, zahodil. „Jak se můžeš opovážit! Jak se můžeš opovážit!" zařval, až chraptěl.

Dolly smála se hodnou chvilku, že ani promluvit nemohla, ale když se vzpamatovala, sebrala honem kousky rozházené po zemi a hodila je na stůl do prádelny, aby se neztratily.

„Neřekl's mi, na jaký koláč bys měl chuť," chechtala se — „myslela jsem, že i mýdlový ti bude chutnat, aby se ti ostatní nepřejedly. Hahaha! Viď, to vy tam v liliputánské říši nemáte o takovýchle věcech ani ponětí."

„Ne," odbyl ji pidimužík, „nemáme. Ale máme za to zas něco jiného — všelijaké tresty; na nehodné lidi na příklad."

„Co tím chceš říci?" ptala se Dolly a už se ho začínala trochu bát; neboť vzpomněla si na pohádky o pomstě pidimužíků, které slýchávala a začínala již želet svého nevčasného žertu.

Ale mužík zahrozil jí pěstí, když odcházel. „Uvidíme!" vyhrožoval, „uvidíme!" a pokud nezmizel jí s očí, slyšela Dolly, kterak sám k sobě něco mumlá a kterak děsně pr[oklíná] královskou prádelnu a všecko, co k [ní] patří.

S počátku bylo všecko, jako by se necht[ělo] melilo, neboť práce šla od ruky jako dříve. N[e]později objevila se hrozná věc. Všecko, co s[e] pralo v královské prádelně, začínalo se ukru[t]ně srážet. Prostěradla s královských poste[lí] srazila se, až vypadala jako kapesníky, zatí[m] co kapesníky se tak scvrkly, že nebyly vět[ší] poštovních známek. Krásné bílé krajkov[é] spodničky, jež nosila Její Veličenstvo králo[v]na, srazily se tak nápadně, že dosahovaly čtyř[] leté princezně Nadě sotva přes kolínka, zatí[m] co tenounké hedvábné punčochy královnin[y] nemohl po prádle navléci už nikdo jen vosk[o]vé loutky v dětském pokoji. Z ubrusů se stal[y] ubrousky a povlaky s královských polštář[ů] nehodily se k ničemu. Komorné do nich na[] cpaly levandule a dávaly je mezi prádlo, ab[y] vonělo. Slovem každý, každinký předmět p[o]nořený do královského kotle srážel se a sr[á]žel, až nebyl k potřebě. A k tomu na neštěs[tí] byl tu zákon, který přísně zapovídal, aby s[e] královské špinavé prádlo dávalo prát ven [z] paláce. Královna snášela to všechno po n[ě]jaký čas mlčky, ale jejího královského man[]žela začaly zlobit scvrklé košile a ten str[]takový povyk po paláci, že museli s pravdo[u] ven. Vypravovali mu, co se děje a byli zvě[]davi co jim poradí. Ale král — byl to chytr[ý] král — hned uhodl, že kotel je zaklet pidimu[]žíkem, k němuž se pradlena tak nepěkně za[]chovala. Ustanovil, že sám do věci zasahova[t] nebude, ale že požádá o radu Dvorního Čaro[]děje, který, jsa již starý, byl velice moudr[ý] a svému čarodějnictví výborně rozuměl.

Pradlena Dolly, ukrutně se stydíc za svo[u] pošetilost a plna kajícnosti, vyprávěla Dvor[]nímu Čaroději, co se jí stalo. Poslouchal po[]zorně až do konce, potom zvedl hlavu a pro[]mluvil:

„To je smutná historie," pravil okázal[e] „a je mi jasno, že na celé prádelně lpí kletba."

„Kletba!" opakovala pohrdlivě Královna vzpomínajíc na své zkažené prádlo. „Ovšem že kletba! To si také myslím. Ale tohle, ó Ča[]roději, jsme věděli i bez tebe. Poslali jsme pr[o] tě, abys nám poradil, co máme dělat."

Její Veličenstvo Královna vždycky ne[]náviděla Čaroděje a jen tak tak s přemáháním vyslechla jeho hloupé poznámky, až Král, vi[]da, že je rozhněvána, položil svou ruku na jej[í] ruku a hebounce ji pohladil.

(Dokončení.)

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

— Ty jsi podivín, Kuzmo, vskutku, podivín!

— Cože? — vyjel prudce Rakytin. Jakou pak bys ty zpíval, kdyby ti pěkné botky odnesla, mrcha, kožich z kuny a dvacet rublů na penězích... Tak je mi jich líto! Krvavé peníze moje!

— Nu, nelži. Kde bys ty jich vzal? Ty asi Marfa rodkou vydělala a ne ty.

— To je, bratře, vše jedno. Muž a žena, praví se v písmě, jedno tělo. Jak pak bych neměl mít chuť, hlavu jí, mrše, utrhnout?

— Ale přec jen nerozumím, Rakytine, zač jste tu Marfu pokousal?

— Za to, Ivane Nikolájeviči, že ona podlá, jistě věděla o zámyslech sestřiných, že uteče. Bez toho nemohlo se to obejíti. Já jsem člověk erární, od rána do večera nalézám se na robotě a ona je po celý den doma.

— Co to pravíte, Rakytine! Bylo by možná, aby Marfa sama byla účastna krádeže vlastních věcí a peněz? A jak pak mohla by ona souhlasiti s útěkem vlastní sestry, ještě téměř dívčinky, s vyhnaneckým ulákem, který jí může ublížit, ji zabít a oloupit? Říkají, že vaše žena je rozumná ženština.

— Ech, Ivane Nikolájiči! Vy ničemu v našich poměrech nerozumíte a ničeho neznáte... Je známá věc, že jste vždycky hotov to hadí plémě hájiti!

— Junák, Jegorko! Zdravě jsi štípl Nikolájiče! ... To jsi svatou pravdu mluvil .... Škrtit je, netvůry, musíme všecky, bez rozdílu škrtit!

— To se ví, že musíme, — osměloval se ještě více Rakytin, uhodiv pěstí do stolu. Velice ho těšilo, že sympatie trestanců, nedávno se mu posmívajících, začínala se, jak bylo patrno, obraceti na jeho stranu.

— Pozoroval jsem i dříve, Ivane Nikolájeviči, takové kousky, že by zasluhovala dávno být o hlavu kratší. A všecko jsem jí odpouštěl. Což pak jsem snad neviděl, na příklad, jak ona s týmž písařem sama lásku pěstovala? Pro to a pro ono býval u nás Dormidont Iványtč, a ať suché nebo mokré, to musíme dáti Dormidontu Ivanyči, tím ho musíme pohostiti ... Mne, vlastního muže, si tak nenadcházela! A musí-li se Jegor Rakytin zahodit před Dormidonkou? Nikoliv, jí se nechce, mrše, podle zákona žít! Zapovězené ovoce lépe chutná!

— Ale jak to, Rakytine, že jste právě nyní pravil, že jste písaře k útěku připravoval a že jste spolu byli nerozlučnými přáteli až do poslední chvíle? Když jste pozoroval mezi ním a ženou takové věci ...

— Co pak si myslíte, dovolte, abych se vás otázal, o Jegorovi Rakytinovi? Je snad hlupák zabedněný? Nikoliv, Ivane Nikolájeviči! V této kotrbě je také něco. Jak dlouhou dobu mne již znáte a stále jste mne ještě nepoznal. Myslíte, že se neumím také přetvařovati, dělati se hloupým? A jak to umím! Zalezu samému čertu bez omastku do duše, kdykoliv se mi zachce. Jak pak jsem mu mohl najednou vypovědít, že všecky jejich kousky naskrze prohlížím? Musil jsem se těšiti z toho, že prchne, ten rušitel rodiny a trýznitel života mého!

— Tu to máš! Hned přítel nerozlučný, hned trýznitel života ... Vám nelze rozuměti, Rakytine. A proč pak jste ženu zuby pokousal a nenatloukl jí nějak jinak?

— Zkoušu více, Ivane Nikolájeviči.

— Jak to, že zkoušete?!

— Tak. Zatneš se zuby do živého masa. — až jsi všecek bez ducha! Překrásná věc. Podívejte se, jaké zoubky mám, rovňoučké, jako mladá veverka, maličké, ostré ...

A za ohlušujícího smíchu komory, Rakytin nejvýš vážně vycenil zuby a ukázal mi dvě řady oslnivě bílých a skutečně drobných a ostrých zubův.

— Kdyby jí nebyli ode mne odtrhli, byl bych se napil mršiny krve a ukázal bych jí, co je to muže šidit a majetek jeho rozhazovat!

— A co chcete nyní, Rakytine, počít?

— Nyní jsem již, rozumí se, propadl hlavičkou svou, Ivane Nikolájeviči! Nyní mne pohnojí ve vězníci Šestioký. Jedno mi nyní jen zbývá: rozpárat jí břicho při prvém setkání, jak se tu ukáže ...

— Jaký nesmysl povídáte! Není-li lépe poprositi za odpuštění Šestiokého i ženu a jíti zase na svobodu? Vždyť jste byl opravdu opilý, když jste provedl svůj čin?

— Jenom na jedno oko, v druhém nebylo ani prášečku ... Ale, co bych se pokořoval? Ženské abych se pokořil? Dovolte! Aby Jegor Rakytin začal doprošovat se opět do volného sboru? Ani za nic na světě. Ať raději kůži ze mne za živa stáhnou. Vy sám mohl jste se přesvědčiti, Ivane Nikolájeviči, že nejsem ani lichotník, ani donášeč, nýbrž pravý trestanec. Tak uvidíte: jako peň bude Jegoruška státi před Šestiokým, ani slovíčka nepromluví na svou omluvu. Jen takto svěsím hlavičku na statečná prsa a nechť si pan velitel vrhne na mne svou nemilost. Je to jeho moc.

A při těchto slovech s takovou komickou opravdovostí představoval rytíře smutné postavy, že se všichni opět převalili smíchem.

— Ach, ty osykový zvonku! — opakovali trestanci.

Ale osykový zvonek nenechal mne usnouti hluboko přes půlnoc, tu padaje v nejbojovnější a nej-

krutější náladu, sliboval že zabije ženu a že bude státi pevně jako peň pod ranami obklopujících ho nepřátel, tu zase přijímaje záludně slzavý ton uváděl všecky ve stesk a málomyslnost...

Na večerní prohlídku následujícího dne přišel sám Šestioký. Zlověstné mlčení, jež zachoval po čas prohlídky, přivedlo všecky ještě u větší chvění. Avšak všecko přešlo, jak se zdálo, příznivě. Když obcházel komory, nikdo z trestancův neobracel se k němu s nějakými prosbami. Pouze Rakytina jakoby někdo perem vymrštil ze zadu; když Lučezarov chystal se vznešeně se vzdáliti z naší komory, vystoupil náhle před něho a promluvil sladkým, smutným hláskem:

— Pane veliteli!

— Stát na místě! nevycházet z řady! — zakřikli dozorcové.

— Co chceš? — tiše a bez účasti tázal se Lučezarov.

— Pane veliteli! Projevte boží milost! Vždyť jsem otec rodiny... A k tomu ještě velmi slabého zdraví....

— Co chceš? — zvýšil velitel hlas.

— Byl jsem vsazen do věznice.

— Vím. To jsi mi chtěl sděliti?

— Při sám Bůh, zbytečně, pane veliteli... Bůh ví, nevím proč.

— Ale já vím: za to, že jsi ztrýznil ženu. Nemohu trpěti zvířectví se strany trestancův svěřených mé moci.

— Rodinná záležitost, pane veliteli... Sám víte: jak by neměl muž někdy ženu nebo vlastní dítě poučiti? V případě když se kazí zejména...

— Tak se neučí, jak jsi ty učil. Sám jsem viděl černé stopy tvých zubů na jejím těle. Ty mi zaplatíš, bratře, za takové učení!

— Odpusťte velkodušně, pane veliteli!

Ale velitel blýskal hněvivě očima a vzdálil se s pospěchem. Dvéře se hlučně zavřely za ním i za jeho průvodem. Rakytin stál bez odvahy a všecek v rozpacích... Trestanci začali si z něho dělati posměšky.

— Jak jsi se včera zaklínal Ivanu Nikolájeviči, že si raději dáš kůži za živa stáhnout, — než bys prosil Šestiokého? Měly by se ti baňky nasázet, osykový zvonku!

— Ach, bratří moji rodní! — odvětil zvonek, neztráceje duchapřítomnosti: — čím pak jsem já před Šestiokým? Červ — jedním slovem. Máme-li furiantit, zdvihat vzhůru nos, my, zabití lidé? A ještě k tomu jsem člověk s rodinou... Žena, ta, rozumí se — čert ji vem! Pro ni bych nezaplakal... Ale synáček, můj vlastní Kešeňka. Když si tak na něho pomyslím, že je tam sám, holoubek můj, věříte-li Ivane Nikolájeviči, zuby tak mi samy zaskřípou! Je to jistá pravda. A jak je zábavný! S matkou leží — a za nic na světě neusne, musí se jistě tat'ky dočkati. Mám na prsou bradavičku. On ji víte, tu bradavičku stále rukama mne. Mne, mne — až tím usne.

V ten večer upadl Rakytin v temnou náladu. Kam se poděly jeho písně, žerty a bájky? Po celý volný čas mimo práci toulal se po trestnici jako zakletý, nevěda patrně, kam se díti. Neměl spánku ani chuti; o ničem jiném nedovedl mluviti, kromě o nastávajícím trestu a o způsobu, jakým bude proveden. Mnozí ho zúmyslně lekali, že mu bude zvětšen trest nucené práce, že bude bit metlami a pod. Brzo jsem zpozoroval, že Rakytin začal po Sokolcevu a druhých trestancích, kteří pracovali za ohradou poblíž volného sboru, posílati jakési tajné příkazy ženě. Uplynul týden, dva, a Marfa zotavená od ran, objevila se na návštěvě u něho... Rakytin se opět rozveselil. Večer tohoto dne pěl již dythirarnby o ženě a pustil se do svých obvyklých upřímností, ujišťuje, že je zamilována jako kočka do jeho mládí a čestné krásy, že je to věrná žena a slavná ženská, mající pouze dvě chyby — stáří a hloupost; všecko své rozhorlení svaloval na Domnušku a zločince-písaře. Marfa pak i se své strany okusivši patrně ne poprvé zubu svého líbezného mužíčka a shledávajíc tento způsob vyrovnání na tolik přirozeným jako každý jiný, začala se starati, aby vypuštěn byl na svobodu. Rodinné drama zakončilo se neočekávaně komickým výpadem samého chrabrého štábního kapitána.

Na jedné z prohlídek, když Rakytin znovu se k němu dotíral s prosbou o smilování, vypálil náhle:

— Ale škoda, Rakytine, že jsi do smrti nezakousl svou ženu, veliká škoda. Přesvědčil jsem se, že je to špatná ženština: vždyť ona prodává vodku. Je ti známo?

Rakytin byl tak omráčen těmito slovy hrozného velitele, který ho vsadil do věznice za barbarské nakládání se ženou, že nenalezl, co by odpověděl.

— Dobře, — odpověděl za tím Lučezarov na svou otázku: — pustím tě ven, ale pod podmínkou, když mi dáš slovo, že neprodleně přerušíš tento obchod.

Rozradovaný zvonek začal se zaklínati a Bohem dokládati, že svatě vyplní tuto podmínku, že nejen nebude prodávati, nýbrž ani pít nikdy nebude prokleté pálenky.

— Nu, měj se na pozoru! — pohrozil mu prstem Šestioký. — Seber si ihned věci a jdi ven.

Rakytin vyletěl z komory, jako bomba, také zapomenul se i rozloučit se soudruhy. (Pokrač.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 3. července 1904. Číslo 26.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

NA STRÁŽ!

Nelkejte bratři! Je málo nás,
však brzy mnoho nás bude.
Plam nadšení v nás neuhas',
v požáry vzplane rudé.

Chcem ještě krutý snášet smích
a chvíli v bídě mříti.
Však tucha chvílí budoucích
už v očích našich svítí.

Ať přijdou ještě nárazy,
my stůjme v pevném šiku:
— Nás lidská zloba nesrazí,
ni bolest okamžiku.

Nelkejte bratři — málo nás sic,
však brzo mnoho nás bude.
Zář svatá našich zřítelnic
v požáry vzplane rudé!

Už slunce mraky proráží,
Už mlhy mizí v kraji.
— Kdož náš, ten stojí na stráži,
kdož náš, ten pravdu hájí!

Nelkejte bratři — je málo nás,
však noc se ke dni sklání;
nám v srdci plamen neuhas', —
ó přijde z mrtvých vstání!

A padnou ti, kdož tupili,
a zvítězí, kdož mřeli.
My trpíme — jen na chvíli,
zrak brzy vznesem smělý,

a zapomenem každý žal,
jenž ještě v duši dříme.
Je svatý pravdy piedestal — —
my přece zvítězíme!

DEMOKRACIE FRANCOUZSKÁ A BIBLE.

Uvažuje Pierre Dieterlen v revui „Foi et Vie“ (Víra a život).

Na jistém ostrůvku africkém se kdys udála zvláštní příhoda. Vladař této malé kolonie, aby uctil prapor hlavního města, usmyslil si, že jej umístí na vrcholu návrší prostřed ostrova. Svolal všechny otroky, které jeho správci dosud měli a vysvětlil jim, že jeho vláda neuznává nevolnictví, ale žádá sobě viděti své poddané na svobodě, černochy jako bělochy; slovem řekl jim, že všem těm, kteří touží po svobodě, třeba pouze dotknouti se rukou stěžně, na jehož vrcholku vlál prapor. Všichni do jednoho předstoupili, všichni se dotkli stěžně a všem také v tu chvíli byla dána svoboda. Po té stalo se něco podivného. Zajištěná svoboda ty lidi přímo omráčila. A opravdu co počíti? Kam se odebrati? Čím se státi? Tato otázka mnohým připadala nerozřešitelnou a po několika okamžicích trapné nejistoty použili své svobody tak, že ji odhodili, vrátili se ke svým pánům a prostě na novo se ujařmili.

Tuto historku mívám na mysli, když uvažuji o osudu naší francouzské demokracie. Po stoletích absolutní monarchie se Francie náhle octla v plném proudu demokratismu, ale tak trochu, jako těm černým otrokům ostrůvku, bylo jí jaksi nevolno v tom novém zřízení, jemuž duší svou dosud nepřilnula. Již hodně dávno před revolucí Švýcar Béat de Muralt o nás řekl: „Jakmile se Francie vidí svým pánem, malátně pohodlní a svoboda ji činí nešťastnou. Přes ohromný otřes, kterým, jak se zdálo, pouta její budou na vždy přetržena, ještě ji usadili tu vzpurnou a nezkrotitelnou kobylu, a mohl-li Bonaparte na její hřbet vsednouti, stalo se to jen proto, že bez ocelové úzdy a zlaté otěže ji to unavovalo, a proto se mu podala.“ Dnes ještě, zdá se, jaksi přes jistou liberální výchovu mívá periodicky nostalgické záchvaty nevolnictví, horečně shání pána a už jen krk pode jho natahuje.

Buďme spravedliví. Milovati svobodu, z toho si už Francie udělala řemeslo. Není národa, který by se jí byl domáhal usilovněji neb ji ohnivěji velebil a opěvoval; není národa, jenž by byl pro ni vytrpěl více. A proč tedy tak nesnadno ji snášíme a někdy střídavě, ba někdy zároveň ji i chceme i zavrhujeme, jí se klaníme a jí pohrdáme?

To proto, že svoboda bývá dvojím způsobem pojímána a ceněna. Můžeme ji milovati jako dítě chodící za školu, pro niž má jen odboj a neposlušnost

a kde leckterý kousek provede svému mentorovi. Tato svoboda, oddělena jsouc od pojmu povinnosti a zodpovědnosti, není ničím mravným, ničím opravdovým, ničím stálým, je to prostě uličnictví vzbuzující u člověka vážného jen úsměv a pohrdání.

Jest jiný druh svobody, mužné osvobození mladého, dospívajícího člověka, ubírajícího se vlastním směrem, vydělávajícího svůj chléb a zakládajícího vlastní krb. Vnější známka tohoto osvobození není jako u školáka-sběha hlasitý výbuch smíchu, nýbrž kolmá a hluboká vráska vytvořená na čele člověka starostmi o budoucnost, zkoumáním povinnosti a pocitem odpovědnosti.

Z těchto dvou svobod naše demokracie zná první, a zbývá jí učiti se druhé. Je-li taková výchova ještě možná? Jsou dva věky, kterým svoboda se nehodí: útlé dětství a starý věk. Je naš národ ještě příliš mlád — či už tuze stařecký, abychom mohli doufati, že ještě se chopí učení svobody tak krušného a nesnadného? Může-li národ vlekoucí za sebou minulé otroctví kdy býti svoboden? Tuto palčivou otázku, kterou zakončuje Edgar Quinet, ještě dnes by ji s bolestí opakoval a my s ním, protože soudíme, že může býti rozřešena, ale nikoliv ukvapeným tvrzením pobožnůstkářského a slepého optimismu ani negací hladkého pesimistického skepticismu, nýbrž pevnou nadějí věřícího člověka, pravíme-li: „Demokracii francouzské se dostane výchovy biblí, nebo se jí nedostane vůbec.“

*

Demokracie jest — praví se nám — vláda lidu lidem. To stačí, abychom věděli, že je k tomu zvláště potřeba věci jedné: Lidí plně proniknutých svými právy, z nichž každý si troufá právem osobovati nespravedlivý v ústech Ludvíka XIV. výrok: „Stát jsem já!“

„Pospěšte si s tím právem“ — má asi mnohý na jazyku, „ježto právě až do krajnosti má francouzský občan vědomí svého práva. Neunavuje-li uši veškerého světa odporným zneužíváním tragických jemu slov „Práva člověka?“ Nedochází-li ztrnulé fetišství jeho ohlasu všeobecného? Nečiní-li si ze svého vyslance posla? Venkovan přicházející do versaillského paláce nedává-li si vzezření majetníka? Nepodporujte této vady, ale čiňte jí přítrž.“

Ale to není mým míněním. A přese vše zdání tvrdím, že většina Francouzů neví ještě o svých právech. Dovolte mi v této tak závažné věci všední vzpomínku: Jako malý hoch býval jsem na představeních „Guignolu.“ Na ta rozličná dramata, která tam hráli, mám už jen neurčité vzpomínky, ale vím ještě, že ve všech bývala jedna osoba od ostatních bita a obecenstvem opovrhována. Nemyslete však, že to byl zloděj, zrádce nebo zločinec, kde pak! Byl to dráb, soudce nebo komisař. Nemyslím, že se to zatím změnilo. Toto zařízení — bíti stát po zádech jeho zástupců — udržováno jest ve Francii ještě také u dospělých. Shledávám se s tím na hranicích, kde obecný proud obyvatelstva zúčastňuje se pašířství vůči celnímu úředníku; vídávám to u mnohých dam nejlepší společnosti, kterým by svědomí jistě činilo výčitky, kdyby na nějaké cestě po cizině neukryly na dno svého kufru lecjaké zboží, jež ovšem zaprou; překvapuje mne u mnohých počestných občanů, běží-li jim o podvádění fisku při dědictvích a pod. Tem i oném okrádati stát jest skoro morálním závazkem, neboť stát — toť nepřítel. Nedivme se houževnatosti duše francouzské v této myšlence; ponořila se do ní za věku absolutní vlády kde poddaní jsouce poplatní a robotní na milost a nemilost viděli ve státu jen tyrana, který vše od nich požadoval, ale ničeho jim nedával. Ale nepřekvapuje-li nás tento podivný zjev atavismu, nestraňme mu, nebo snadno postřehnete strašlivé následky. (Dokončení.)

POSLEDNÍ MUČENÍCI V ČECHÁCH.

Napsal A. Denis.

Od roku 1717 řadou nařízení císařských přikazuje se ničení knih kacířských, pátrání po podezřelých emissařích a potrestání nedovolených schůzek; shrnuty a doplněny jsou v hrozném mandátu ze dne 25. prosince 1725. Sedláci a sousedé měst vrchnostenských usvědčení z veřejného zločinu kacířství, budou odsouzeni na rok k těžké práci obecní, a nepřestoupí-li na víru katolickou, podrží se v této práci druhý a třetí rok; když i potom setrvají ve svém bludu, budou na přísežný závazek hrdelní ze země vypovězeni; kdo by se vrátil, bude potrestán smrtí; těm, kteří se obrátí, bude sice dovoleno vrátiti se domů, budou však postaveni pod dohlídku úřadů duchovních i světských a při novém odpadnutí posláni na galeje. Ženy odpadlé a muži staří nebo choří, k veslování nedostateční, budou mrskáni a na vždy ze země vypovězeni; statky jejich budou vydány vrchnostem, aby je osadily katolickými poddanými. Tytéž tresty byly ustanoveny pro obyvatele měst královských, jenže rozsudek nad vznešenějšími měšťany, šlechtici, kteří v kacířství byli přistiženi, s dobrým zdáním appellačního soudu předkládán bude císaři k potvrzení. Kacířští učitelé, zákeřničtí kazatelé (Puschprediger) i jiní svůdcové lidu i jich přechovávatelé, kdekoli budou vypátráni, budou zjímáni, k appellačnímu soudu dodáni a podle 19. článku hrdelního řádu Josefínského na hrdle trestáni; kdo by kacířského učitele nebo kazatele udal, obdrží odměnou 100 tolarů, kdo by ho soudu odevzdal, 300 zl.

rýn., jména udavačů měla být utajena. Kdo kdy knihy kacířské podloudně do země donášel, měl být uvězněn a mečem popraven; udavačům slíbena třetina zboží provinilci odňatého nebo přiměřená odměna z král. komory. Vrchnostem a úředníkům jejich nařízeno, aby poddaný lid při náboženství katolickém bedlivě udržovali a odstraňovali vše, co by svádělo ke kacířství. Rodičům pochybné pravověrnosti odňata bude péče o děti, jež svěřeny budou poručníkům katolickým nebo dány do služby katolickým hospodářům. Konečně všickni úřednici vrchnostenští, jakož i rychtáři a konšelé ve všech městech poddaných při obnovení úřaduv a přísahy úředníci povinni budou přísahati, že nejenom sami při katolickém náboženství pevně setrvají, nýbrž i bdíti budou, aby poddaní, pokud možná, všickni službám božím a cvičení katolickému obcovali.

V kacířství Karel VI. stíhal „zločin proti státu". Přivlastňuje si právo soudit a trestat kacířství, v pozadí zatlačoval úřady duchovní a přiváděl je na roveň správě policejní; logickým důsledkem domáhal se práva dozoru nad nimi, předpisoval jim chování jejich, dosti drsně vytýkal jim nedbalost jejich. Tvoří takto přechod od Ferdinanda II. k Josefovi II. a všickni tři vycházeli celkem z téže zásady, jsouce přesvědčeni, že státu přísluší nejvyšší řízení svědomí; jediný rozdíl jest, že Ferdinand II. je pokorný a poslušný syn církve, od níž přijímá svůj způsob života, kdežto později stát stává se vlastním svým účelem, a králové, kteří v kněžstvu nevidí již vůdce, nýbrž jen nástroj, myslí, že jsou povoláni ukládati mu vlastní svou vůli. Karel VI. osobně byl ještě velmi zbožný, a myšlenka vzpoury nedotkla se nikdy ani srdce jeho; aspoň měl za to, že povinnosti jeho k církvi dávají mu jakousi vrchní moc nad ní; v této věci byl také nasáklý tradicemi španělskými a jako Filip II. byl by s papežem rád jednal jako se svým kaplanem.

Pronásledování prováděno tak krutě, že prý ani za obou Ferdinandů kacíři nebyli vydáni horším útrapám. Pravdou jest, že se provádělo soustavněji, že správa byla lépe opatřena a že jinověrcům bylo mnohem nesnadněji uniknouti pronásledování. Že bylo jich ještě velmi mnoho, důkaz nalézáme v listu císařově ze dne 28. března 1727, podle něhož 450 osob v Praze a v okolních vinicích bylo ve vyšetřování pro zločin kacířství.

Protireformací po míru Vestfálském v Čechách provedenou kacířství vyhubeno bylo zcela ve šlechtě a v městech král., kde kryly se nepatrné zbytky; nejvíc uchováno ho v lidu poddaném, jemuž věnována proto největší pozornost. Již r. 1720 podle nařízení císařského ze dne 28. května místodržící nařizovali vrchnostem, aby při ohlašování robot tajně se přihlížalo k tomu, zdali všickni osadníci večer zdržují se doma; mimo to soused na souseda, rychtář pak na všecku ves pod ztrátou jmění měl dozírat, aby nikdo neutekl; stalo-li se tak, měl od lidí hned honěn a pronásledován být až na pomezí. Zvláště páslo se na kazatele a svůdce lidu poddaného k vystěhování, z nichž mnozí mořeni ve vězení — r. 1727 uvězněni a ve vězení zahynuli vyslanci obnovené Jednoty bratrské Melchior Nitschmann a Jiří Schmied — jiní popraveni. Připomeneme-li, že i vojsko připraveno bylo ke stíhání kacířů, poznáme, jak nesnadno bylo poddanému lidu zachrániti si svobodu svědomí útěkem ze země. Tak na Opočensku dobře na 6000 duší čekalo na vysvobození a rádi by byli všecken majetek svůj opustili, jen kdyby byli mohli uprchnout. Ale málo komu se to podařilo. Mezi šťastnými byl r. 1735 Matyáš Machovský ze vsi Šestajovic, jenž se spolusousedy rozloučil se listem dojemným, osvědčujícím, že by rád byl snášel všecky bídy a útrapy, kdyby při tom mohl svobodně dle zákona božího pánu Bohu sloužiti, „ale toho zde nemohu dojíti, a mé svědomí jak od vrchnosti, tak od kněží velikou mocí potlačeno jest, a já mému svědomí víru vnutiti nemohu".

Podrobné a zajímavé zprávy o zápase církve katolické se zbytky kacířství v Praze podává A. Podlaha dle rukopisných pamětí jesuitských „Litterae annuae" ve Sborníku histor. kroužku „Vlast" r. 1898. Na počátku XVIII. století pro okolí Pražské, kde na 250 domků viničných bylo roztroušeno, ustanoveni dva stálí missionáři, kteří pronikavou správou duchovní a obvyklými svůdnými prostředky, mezi nimiž neposledním bylo obnovení družiny mariánské pro vinaře pod ochranou sv. Isidora, a kde třeba bylo, i prostředky násilnými, propouštěním ze služby, vězněním působili k rozšíření a upevnění víry katolické. Překvapuje, jak veliký počet knih zabavován v chýších viničných kol Prahy. Roku 1703 zachyceno 39 knih, r. 1704 přes 21, r. 1705 odňato 54 — u jednoho bludaře dokonce 23! — Roku 1710 zachycen roznášeč s plným vakem knih. R. 1725 zabaveno 203 knih kacířských, za něž dány náhradou katolické. — Na Novém městě Pražském r. 1713 vyzrazeno, že kazatel žitavský Daniel Stránský u hostinského Tomáše Partáčka nedaleko kostela sv. Jindřicha v domě radního Felixe Weibla — špatného katolíka, jehož nikdy nebylo vídáno u zpovědi a přijímání — konal tajná hromáždění a podával pod obojí. R. 1722 prozradilo se, že podobné shromáždění konalo se v Podole u Prahy u Tomáše Poláčka, kdež až na 100 osob shromažďovalo se kol kazatele protestantského z Uher. R. 1724 na čas ustanoven od arcibiskupa ještě třetí mis-

sionář pro osady Bubeneč, Troji, Holešovice a Podhoří, kde postiženy osoby, které v neděli a ve svátek místo bohoslužby čítaly doma knihy kacířské.

Postupu užíváno bylo takového, jaký lze předpokládati při mravích tehdejších. „Zajisté," píše Zwiedineck Südenhorst o Rakousku vnitřním, „nechybělo násilností se strany vládních orgánův a kněžstva, které bylo tehdáž asi ve stavu zcela zdivočilém, a jako vláda v každém nekatolíku viděla neposlušného poddaného, tak i páni faráři, soudcové a správcové spatřovali v nich vyvrhel obyvatelstva, kterému bylo dlužno ukázati způsobem co nejhrubším svou nevoli z mnohého psaní a práce, které způsobilo veškeré hnutí." V Čechách nebylo jinak: na sta osob bylo uvrženo do vězení, dáno do želez, mrskáno metlami a biči uzlovitými, vypovězeno.

Mrskány byly mladé dívky, jež pokusily se o útěk, i ženy těhotné. Dvě sestry Alžběta a Magdalena Šramové ze vsi Radikovic na panství Stěžerském, jimž roku 1729 podařilo se prchnouti, neopatrně vrátily se do vlasti (1732). Na zpáteční cestě byly v Turnově chyceny a odevzdány soudu do Bydžova, kde půldruhého roku ponechány ve vězení: na výživu dostávaly 4 krejcary denně; missionář Mateřovský, rozzloben tvrdošíjností jejich, snížil summu na 2 krejcary a zapověděl přísně něco jim přinášeti; bylo jim nařízeno, aby poklekly, když v kostele zvoní se ku pozdvihování; protože nechtěly poslechnouti, dostaly po dvaceti ranách karabáčem; jindy až do padesáti ran uzlovitým bičem. Roku 1728 uvězněn v Náchodě stařec Jiří Urban ze vsi Žďárku na panství Náchodském, u něhož se našly knihy kacířské, a po vazbě vyšetřovací, tři čtvrti léta trvající, odsouzen na rok ku práci obecní; po přestálém trestu prchl do Sas; hned potom uvězněny jeho žena i děti, a držány čtvrt léta ve vězení, kde často bývaly hrozně mrskány, aby na nich vynutilo se vyznání, že byly od otce svého vychovány v kacířství.

(Dokončení.)

DROBNOSTI.

S. Kierkegaard: **Svědek pravdy.**

Svědek pravdy jest muž, jehož život naprosto nezná toho, co se nazývá požitkem — a ty víš dobře, nechť je ti více nebo méně popřáno, jak jest příjemné to, co nazýváme požitkem. Avšak jeho život (t. j. svědka pravdy) naprosto neznal toho, co slove požitek, naopak do všeho, co slove utrpením, důkladně byl zasvěcen — ach, ty, i když jsi zůstal ušetřen od všeho dlouho trvajícího trýznivého utrpení, přece znáš z vlastní zkušenosti, jaké vzdechy utrpení z člověka vynucuje! Avšak do toho byl jeho život důkladně zasvěcen, do toho, o čem se mezi lidmi méně mluví, poněvadž se to řídčeji vyskytuje, totiž do bázně a třesení, do vnitřních bojův, do chvění, do pokušení, do duševních úzkostí a muk; a pak byl kromě toho pokoušen ve všech utrpeních, o kterých se ve světě všeobecně mluví. Svědek pravdy jest muž, který svědčí pro pravdu v chudobě, v ponížení a pohrdání, tedy zneuznaný, nenáviděný, opovržený a proto posmívaný, porouhaný a potupený. Vezdejšího chleba snad nemíval vždy s dostatek, tak byl chudý, ale denního chleba pronásledování dostávalo se mu každý den bohatě. Pro něho nebylo ani postupu ani povýšení kromě pravého opaku, že krok za krokem klesal vždy hlouběji. Svědek pravdy, jeden z pravých svědkův pravdy, jest muž, jejž bičují, týrají, z vězení do vězení vláčejí, jenž na konec — a to jest jeho poslední povýšení, kterýmž jest přijat do první třídy křesťanské stupnice hodností — jenž na konec jest ukřižován nebo sťat nebo upálen nebo na rožni upečen. Jeho bezduché tělo nepohřbené bývá katem na odlehlém místě pohozeno — tak se pohřbívá svědek pravdy! — anebo bývá na popel spáleno a na všechny strany rozmetáno, aby byla zničena každá stopa tohoto vyvrhele světa, jímž stal se tento apoštol podle svých slov.

To jest svědek pravdy, jeho život, smrt a pohřeb.

Přel. J. V.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Královská prádelna.

(Dle anglické pohádky od Myry Hamiltonové.)

(Dokončení.)

„Má milá, má milá," šeptal něžně, „buď klidna, prosím tě. Královský Čaroděj je už starý a se starými lidmi musíme míti trpělivost. Po čase i my sestárneme a snad i my budeme žvatlat na plano a potom bychom jistě nechtěli, aby nás za to někdo trýznil."

„Mne by nikdo trýznit nesměl," prohlásilo pyšně Její Veličenstvo, „neboť já jsem Královna."

„Ani mne ne," pravil Král — a byl rád, že mu to napadlo, — „neboť jsem Král. Nuže, když se oba nemusíme bát, uhoďme na starce. Zdá se mi, že usnul."

Zvolna, slovo za slovem pronášel Čaroděj své dobré zdání, že jediný prostředek proti kouzlu by byl, aby v kotli vykoupán byl nejvzácnější klenot celého království. Její Veličenstvo Královna zbledla strachem, neboť ona věděla, co je nejdražším pokladem říše, ale když slyšela domněnky státních přítomných,

uklidnila se, neboť viděla, že to nikdo z nich neuhodne.

„Korunu tam přece nenamočím!“ pravil Král podrážděně. Měl tajný strach, že by z ní měl prstýnek. „Drahokamy zasazené v ní jsou příliš vzácné a nedopustím, aby se poškodily.“

„O tvoji korunu se nejedná!“ odpověděl s pohrdáním Čaroděj. „Jsou jiné koruny mnohem dražší, než je tvoje.“

„Není možná,“ odpověděl Král a ledově chladně se na něho podíval. Potom upadl v hluboké mlčení. Myslil na to, kterak by si opatřil korunu drahocennější.

„V knihovně chováme velice vzácné rukopisy,“ pravil smutně Královský Knihovník, „jejich cena se ani určit nedá, a nikdo by nám jich už nenahradil. Ovšem, — je-li to nutné, ať je pohrouží do kotle, ale bojím se, že čerň se rozmočí, rozmaže a že budou bezcenné.“

„Rukopisy!“ zvolal Čaroděj zlostně. „Třesky, plesky! To je nápad!“ A potom upřev své zraky na královnu pravil: „Nemá Vaše Veličenství ani zdání, co je nejvzácnějším pokladem celého království?“ vyzvídal.

Královna vstala a postavila se tváří v tvář celému dvoru; ačkoliv rty její zbledly jako plátno, stála tu vzpřímena a pravila statečně:

„Ano, vím. A klenot ten je můj. Nejvzácnější a největší poklad této říše je moje malá dceruška, princezna Naďa a ručí-li Čaroděj za její bezpečnost, dovolím, aby se vykoupala v kotli.“

Bylo rozhodnuto. Královská prádelna změněna v rozkošný pavillon, stěny byly ověšeny bohatým vyšíváním, prapory jasných barev vesele vlály se stožárů schválně ke slavnosti vztyčených a zvon radostně vyzváněl, když v určitou hodinu královský průvod se blížil. Byli tam Král i Královna, Dvorní Čaroděj, Královský Lékař, Nejvyšší Komoří, Nejvyšší Dozorkyně Chův s chůvami jí přidělenými, pradlena Dolly a posléze, ale úřadem svým neposlední Královský Voňavkář, jehož úkolem bylo, aby voda v kotli, kde koupati se bude princezna, líbezně voněla. Slovem každý, kdo zastával nějaký úřad nebo měl nějakou hodnost, byl přítomen; nebylo opomenuto žádného jména v seznamu hostí, jakoby se chystal důležitý státní akt. Jeho Veličenství Král vší mocí chtěl ponořiti ukazováček levé ruky do vody, aby se přesvědčil, jak je teplá. Ponořil jej tam několikrát za sebou, protože se rád dělal důležitým. Ve skutečnosti jen každému překážel a protože prádelna byla velice těsná, byl by mohl zůstat doma a byli by se bez něho docela dobře obešli. Ale tohle nikdo nahlas nepovídal, třeba že si jich to velice mnoho myslilo a Král proto překážel dál. Jediná osoba, která důsledně se vzpouzela proti obřadu, byla malá princezna sama; křičela a pištěla, co hrdla měla. Měla na sobě krásné hedvábné koupací šatečky schválně ke slavnosti utkané, ale když pradlena Dolly uchopivši ji něžně, ponořila ji lehounce do vody, vzlykala tak usedavě, že jí bylo všem líto. Brzy však bylo po slavnostním obřadu a královské dítě usnulo dříve, než slzy uschly na jeho růžovém líčku a dřímalo klidně ve své postýlce. Ráno však Královská Chůva přihnala se do pokojů Královniných s hroznou zprávou, a sotva že vyřídila své smutné poslání, rozlétla se novinka po paláci a každý se díval, jakoby mu byly slepice chleba snědly. Výsledek lázně byl neočekávaný. Místo, aby sňata byla kletba s kotle, v němž vykoupala se její Královská Výsost, scvrkla se Královnička sama po lázni v malounké děťátko, jaká se chovají v peřince. Také ruce pradleny Dolly, která si je omočila v kotli, když tam pohroužila princeznu, srazily se tak, že jimi nemohla naprosto nic dělat. Ani sám Král nebyl ušetřen, neboť ukazováček jeho levé ruky zachvácen touže kletbou, srazil se, že vypadal jako dětský malíček.

Nevole poddaných, když se dověděli o novém neštěstí, jež stihlo královskou rodinu, neznala mezí a ukvapeně nedbajíce rozkazů Králových ani Královniných hnali se k domku Čarodějovu a po tuhé potyčce — neboť mudřec, ač obstarožní, byl zdravý a statný — omočili ho několikrát po sobě do zakletého kotle, tušíce, že je z velké části vinen osudem, jenž stihl hezounkou Královničku. Bedlivě se dívali, až konečně se zadostiučiněním viděli, že se Čaroděj také začíná scvrkat. Potom ho odvezli zas domů a byli by ho tam nechali umřít, — neboť mudřec dokázal svou moudrost tím, že žil docela samoten, — kdyby Královna i v neštěstí jemnocitná — nebyla sama poslala pro směšně vypadající obstarožní dítě.

A Královnička i Čaroděj — oba náhle v malounká děťátka v peřince proměnění — žili spolu v královském dětském pokoji v dobré shodě, jen o hrkačky se někdy porvali, trhajíce je jeden druhému z ruky. Lidé bydlící u Královského Paláce přivykli už dvěma podivným dětem, jež vozily Královské Chůvy každodenně v dvousedném kočárku na procházku.

Tak uplynuly skorem dva roky a pidimužík s planoucíma očima a v zeleném kabátku zase kráčel po cestě, při níž stávala královská prádelna. Tentokráte si vesele prozpěvoval, neboť vykonal dobře svůj úkol a byl rád, že už brzy se navrátí do své drahé pohádkové říše. Zažil na cestě mnoho podivných dobrodružství a příhod, tak že by si byl ani nevzpomněl, co se stalo

u královské prádelny, kdyby byl nepotkal chudou, otrhanou, hladem zmořenou dívku, jež prosila u cesty o almužnu. Byla to bývalá pradlena Dolly, ale jak se změnila! Pro hroznou kletbu, jež její vinou stihla královskou prádelnu, byla vypovězena z dvorních služeb a musila si hledat práci jinde. Od té doby, co še její ruce, dříve velké a obratné, scvrkly v ručičky malého dítěte, nemohla jimi pracovati a záviselo na milosrdenství a dobré vůli vesničanů, měla-li či neměla co jísti.

Pidimužík se zastavil, zadíval se na ni a jeho oči ještě jasněji zaplály.

„Zdá se mi, že jsem tě už někde viděl," zvolal. „Ale nevypadáš dobře. Co se ti stalo?"

„Propustili mne z práce," vyprávěla dívka. „Nemohu pracovat a musím žebrati."

Pidimužík honem rozvázal svůj vak a vyňal něco stříbrných peněz, neboť bylo mu dívky líto a rád by jí byl pomohl.

„Nastav ruku," poroučel, „dám ti něco. Proč pak ruku schováváš za záda?"

„Nechci své ruce ani vidět," pravila dívka a plakala. „Jsou malounké, jako mají děti v peřince, a nemohu jimi nic dělat. Nevidíš, že jsme již dosti vytrpěli, cos vyřkl nad kotlem hroznou kletbu? Nechtěl bys být tak hodný a zase nás od ní osvobodit?" A Dolly vyprávěla udivenému pidimužíkovi celý příběh: o jeho prosbě, o své surovosti, o jeho spravedlivém hněvu, o hrozné kletbě, již ve své zlosti uvalil na prádelnu. Co tak spolu mluvili, šli po cestě, až došli k prádelně, teď zanedbané a opuštěné a tu na prahu dveří, kde ho urazila, Dolly znovu prosila pidimužíka, aby jí odpustil a zapřísahala ho, aby všemu, co se v kotli srazilo, dal zase původní tvar a velikost.

Teď teprv vzpomněl si pidimužík, co se stalo. Uznal, že trest za urážku byl nepoměrný a sňal kletbu s kotle. Když rukám Dollyným vrátil zas původní tvar, byl všecek šťasten vida, že se usmála radostí.

„Ale teď už musím jít," pravil na konec. „Dostalo se ti naučení a tys jím zmoudřela. Nebudeš si už tropit žerty z mimojdoucích a co se mne týče, já zas budu hledět, abych se tak krutě nemstil. No tak s pánem bohem."

Ale Dolly chytila ho za ruku a nechtěla ho pustit. „Ne," volala, „ty nesmíš odejít, ještě jsi všeho nenapravil. I jiní trpí kouzlem, nejenom já a nebude mi dobře, dokud nás všechny neuzdravíš."

Pidimužík, dívaje se, kam ukazovala, najednou sebou trhl. Po cestě jel široký dětský kočárek a v něm malounká Královnička jako obvčejně po boku svého scvrklého soudruha, jenž točil svou scvrklou tvářičku zvědavě se strany na stranu.

„Tohle jsem také zavinil?" ptal se pidimužík. „Bůh mne netrestej! Divím se, co všecko jsem vyved!"

A potom spěchal ke kočárku, mumlaje zaklinací farmulku, kterou se snímá kouzlo. To byl zmatek! Jak bylo kouzlo sňato, Královnička i Čaroděj začali hned tak rychle růst, že je nemohli ani dost rychle z kočárku vytáhnout.

Královnička vřískala a Čaroděj bručel tak úpěnlivě, že pradlena Dolly vší silou ho uchopila za ramena, mocným trhnutím vyprostila z kočárku a postavila na nohy. Potom mu narovnala pomačkaný kabátek a sukynky, sehnula se a povytáhla mu bílé punčošky. „Tohle," pravila přívětivě, berouc mu z rukou ssací lahvičku s mlékem a vidouc jeho udivenou tvář, „tohle teď snad už nebudete potřebovat; běžte honem domů a převlékněte se."

Zatím vypukl takový jásot nad uzdravením princezny, že pidimužík nepozorovaně zmizel, — ale nedošel daleko; Dolly běžela za ním a volala, aby se vrátil.

„Co pak ještě?" ptal se mrzutě, neboť bylo již pozdě, byl velice unaven a bál se, že do večera domů nedojde. „Co pak se ještě srazilo? Vždyť jsem snad už všecky a všecko napravil," pravil s úsměvem, vzpomínaje si, jak podivně vypadal Čaroděj.

„Ano, ano" pravila pradlena vděčně. „Byl's velice hodný, ale jedná se ještě o Králův ukazováček. Srazil se v kotli jako všecko ostatní a je náramně malounký."

„Opravdu?" ptal se vážně pidimužík a chystal se, že jí uteče. „Dobře, vyřiď Králi, že mu vzkazuji, protože má ještě devět prstů, které se nesrazily, ať se učí . . ."

„Ano" pravila Dolly žádostivě. „Ať se učí . . . Čemu?"

„Být spokojen s tím, co má a nestrkat do všeho prsty!" volal pidimužík v zeleném kabátku, ale uháněl, co mu nohy stačily, — jen se za ním prášilo.

Dolly dívala se chvilku za ním, jak utíká po cestě a potom se zahleděla na své ruce, jež byly zas velké a obratné jako dříve a spokojeně si oddechla.

„Nejsou krásné, ani bílé," pravila sama k sobě, „ale co práce udělají. Jsem ráda, že mi je vrátil.

Gem.

———

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování)

XXIX.

Vraždění nemluvňat a žen.

Šestioký zuřil dále. Propuštění Rakytinovo do volného sboru bylo jakousi šťastnou náhodou, která byla proti celé jeho politice v onom neblahém roce. Trestanci, dozorcové, ba i kozáci, kteří ani nebyli jemu přímo poddáni, všichni byli každého dne plni nevyléčitelného strachu. Žebrejok, který tak rád prorokoval a předpovídal, k mému podivení ani neradoval se z vítězství, ani nereptal, nýbrž chodil po celý čas zarmoucen a mlčeliv. Jednou mi tak nějak napadlo, abych si s tímto bláznivým člověkem promluvil o zlých časech, nastalých v trestnici. Žebrejok místo odpovědi na mne pouze smutně pohleděl, potřásl vousem červeným jak oheň a zabručel: Kdo ví, čeho se ještě dočkáme! — a odešel vznešeně svými nestejnými a drobnými krůčky . . .

Jednou nešel jsem pro churavost na práci. Náhle přiběhl do komory zardělý Čirok a sděloval, že jeden z nejneoblíbenějších dozorců, Hadí hlava přezdívaný, bourá hnízda ščurků pod střechou trestnice Ščur nebo stříž (ščur — hejl, stříž — břehule) jmenuje se v Sibiři druh vlašťovek s velkými, nemotornými hlavami a hlasem podobným vrzání kobylky polní. Tato neškodná a milá stvořeníčka lepící svá hnízda pod okny domů a vracející se každého jara na smutný a studený sever, poskytují velkou útěchu obyvatelům trestnice svou pracovitou starostlivostí a neumlkajícím veselým štěbetáním a švitořením. Všichni trestanci velice milovali tyto ptáky a ochraňovali je. Přihodilo-li se něco, že někdo nabyl kousku vaty, tu ho roztrhali na drobné kousky a rozházevše je po dvoru, dávali s nejživější zvědavostí pozor, jak je ščurci chytali a odnášeli si do svých hnízd. Někdy trestanci zaobalili do vaty kamínek a bavili se tím, jak ščurkovi nestačila síla, aby utáhl touženou kořist, jak zdvihl se do vzduchu, upustil ji na zemi a znovu zkoušel zdvihnouti ji . . . Když hloupí ptáci se slabýma ještě křídloma předčasně vyletovali z hnízd, tu je trestanci opatrně zdvihali a snažili se umístiti je u nejbližší cizí rodiny, protože bylo těžko poznati rodinu vlastní. Stávalo se, že vlašťovky zříkaly se podvrženců a vystrkovaly je ven. Tu se vždycky našla mezi trestanci taková útrpná duše, která vzala na se starosti matčiny a odchovala opuštěné sirotky šváby a mouchami.

Bude nyní pochopitelno, jak se celá věznice rozčilila, když uslyšela o neštěstí, které zastihlo milované ptáčky. Vyšel jsem i já s ostatními na vězeňský dvůr. S dlouhou žerdí v rukou Hadí hlava skutečně obcházel kolem stavení a rozbíjel hnízda nešťastných ščurkův; z jedněch sypala se na zem ještě nevysezená vajíčka, z druhých holí ptáčci; padajíce hned se rozbíjeli, a množství svíjelo se jich již v předsmrtných křečích. Jen v málo hnízdech byla holátka opeřená, ale ani ta neuměla ještě lítat. Soucitní trestanci chytali je v letu do čepic a odnášeli je pryč, doufajíce je nějakým způsobem vykrmiti a vychovati. Druzí, smělejší, obrátili se k dozorcovi s otázkou, proč provádí své vraždění.

— Velitel mi přikázal, — odpověděl Hadí hlava, zamávav holí po novém hnízdě: — zpozoroval nečistotu na základech věznice a pravil, aby toho více nebylo.

— Proti nečistotě lze učiniti jiná opatření, — vmísil jsem se do řeči: — lze nakázati parašníkům, aby základy denně ometali.

— To není má věc, — odpověděl Hadí hlava: — plním jen to, co mi bylo předepsáno.

— A kdyby vám přikázali, abyste bil hlavou o stěnu, — poznamenal starosta Juchorev: — nebo že máte nás zabíjet, také byste to plnil? Ve všem musí člověk míti rozvahu . . .

— Za taková neslušná slova mohl bych tě potrestati, Juchoreve, kdybych chtěl. Velitel nemůže mi takového rozkazu dáti. Vždyť je také člověk.

— A toto je snad lidský rozkaz? — tázal jsem se. — Pohleďte, vždyť oni jsou také živé bytosti; cítí bolest, jako lidé . . . Hle, kolik jste jich již pobil! A kolem celé věznice najde se takových hnízd snad několik set s tisícem ptáčkův . . . A vy je všecky usmrtíte? — Kobylka podporovala má slova hlasitým reptáním. Hadí hlava byla v nesnázích.

— Co pak mám dělat? — promluvil naříkavě. — Což pak mi toto zaměstnání působí nějakou rozkoš? Požadují toho ode mne přísně.

— Oznamte veliteli, že za dva týdny ptáci budou opeřeni a pak, bude-li toho třeba, bude možno sraziti hnízda.

— Nikoliv, děkuji pěkně za oznamování. Nás on ještě více prohání nežli trestance.

— Tedy já půjdu ihned s ukázkou oběda a oznámím to, — nabízel se Juchorev.

— Nu tak to je výborné, — obměkčil se Hadí hlava: — do jedenácti hodin mohu posečkati. Což já! Budu velice rád.

Juchorev vypravil se k Šestiokému s ukázkou oběda a skutečně s ním měl zajímavou besedu za příčinou ščurkův. Tento rozumný a zevnějškem statný zbojník uměl mluviti velice patheticky. Lučezarov vyslechl ho klidně a pravil s posměškem:

— Aha! pozdě jste se rozpomenuli. Ve vyhnanství začali jste slitování nabývati? Na svobodě jste rodiny pozabíjeli, malé děti jste za živa pekli: je mezi vámi jeden takový umělec... Ba i ty sám, pamatuji se, jsi nejednoho člověka rozsekal? . . . A ta-

dy je jim ptáčků líto! . . . Nesmysl, nesmysl, přetvářka! Rač vyříditi dozorci, že přikazuji, aby všecka hnízda byla do večera shourána. Přijdu se na prohlídku sám podívati.

Juchorev byl nucen mlčeti a po obědě obnovilo se vraždění holátek. Kobylka omezila se na to, že v přítomnosti Hadí hlavy zlobivě posuzovala odpověď Šestiokého. — Je jisto, že jsem byl divoch, — praví Sokolcev, který tuto Lučezarovu narážku vztahoval na sebe: — takový divoch, jakých je na světě málo. Ale přece jsem jen k takové surovosti nedospěl, jako vy a váš představený. Bez nutné potřeby jsem mouchy nezabil, jak pak teprve ptáka. Protože dle mého mínění je menším hříchem zabiti škodlivého člověka, než nevinného božího tvora — vlaštovku. Z dítěte může se vyvinouti časem největší divoch, ale vlaštovka nikomu žádné škody nemůže způsobiti. Filosofie Sokolceva byla trestanci na dvoře shromážděnými s velkým souhlasem vyslechnuta a svorně rozpřádána a ilustrována příklady. Avšak vlaštovkám se tím neulehčilo: hnízda se jen valila, tak valila pod vzteklými ranami Hadí hlavy. Vzrostlí ščurkové kroužili s naříkavým pískotem v celých desítkách kolem svých drahých sbořenišť, ale pomoci si nijak nemohli. Teprve po dvou hodinách zajímalo samého Lučezarova podívati se do věznice a když uviděl vlastníma očima práci Hadí hlavy, rozkázal, aby zastaveno bylo krvavé vraždění. Tak zůstalo neporušeno kolem sta hnízd; avšak hlavní dílo bylo již dokonáno. Množství malých mrtvolek válelo se po celém dvoře a budilo těžké vzpomínky . . .

Přibližně v touž dobu sběhla se druhá nepříjemná událost. Vrátiv se jednou z dolu, byl jsem neobyčejně překvapen, když jsem uslyšel, že naše komora čís. 1. podrobena jest na celý měsíc těžkému trestu: bude zavřena na zámek, zakována do náručních okovů, zbavena tabáku, vlastního čaje, návštěv a dopisování s příbuznými; starosta komory byl mimo to ještě vsazen na týden do temného karceru. Spolu s ostatními byl jsem i já nucen podrobiti se režimu ustanovenému pro celou komoru.

Vyšlo na jevo, že ráno tohoto dne přišel sám Šestioký na prohlídku do trestnice a zpozoroval, že petlice na dveřích naší komory se trochu viklá. Rozkázal ihned jednomu z trestanců, aby přinesl železnou páku a aby jí petlici vytáhl. Několik trestanců, jeden po druhém zkoušeli to učiniti a nemohli.

— Tak to nedělejte, — ozval se jeden z dozorců a vzav páku do ruky, začal pomocí ní kroutiti petlicí jako šroubem. Tím způsobem se skutečně podařilo petlici vyjmouti. Lučezarov přikázal odnésti petlici do kovárny a znovu ji zkovati, komoru uvězniti a vzdálil se s úsměvem.

Všichni byli v rozpacích. Věc vysvětlila se teprve na večerní prohlídce: starší dozorce přečetl zástupu trestanců příkaz pro Selajskou věznici, v němž stálo, že při prohlídce provedené samým velitelem ukázala se býti dveřní petlice v komoře čísla 1 „vyjmuta“, což prý je beze vší pochyby svědectvím, že připravuje se útěk. Všichni rozevřeli ústa, když vyslechli tento příkaz, tak byl neočekávaný a podivný.

Kobylka, jako obyčejně, posoudila a pobručela si polohlasně a poddala se svému osudu ani nepomyslivši na to, aby nějak protestovala proti zjevné nespravedlivosti na ni spáchané; ale mne, přiznávám se, to rozčililo... Mne to tím více urážело a bolelo, protože jeden z uložených trestův (zápověď dopisování) vztahovala se přímo na mne a pouze na mne protože většina ostatních trestancův nepsala dopisy častěji než jednou za rok . . .

Když prohlédl jsem pečlivě ono místo dveří z vnitř komory, kde napovrch vycházel konec staré petlice, zpozoroval jsem, že bylo právě tak hladce pokryto barvou, jako celé ostatní dveře: to bylo jasným důkazem toho, že žádného zahnutého konce petlice nikdy nebylo a že tedy nemohlo ani býti žádného úmyslného pokažení. Vedle toho bylo i trestancům i dozorcům velmi dobře známo (o tom dalo se lehce přesvědčiti), že dveřní petlice i ve mnohých jiných komorách právě tak se viklaly, jak u nás a byly patrně již při stavbě trestnice nepevně přibity. Nemluvím ani o tom, že chystati se na útěk dveřmi komory, vedoucími do chodby se všech stran zavřené kde stále dlel dozorce, bylo by bývalo zjevným šílenstvím a předpokládati takové šílenství mohla pouze zlobná touha, aby užiti mohla prvé naskytnuvší se záminky k novému týrání a utlačování. Avšak i tato záminka byla nejvýš nepodařeně a nevtipně vybrána . . . Podobné úvahy mne hrozně rozčilovaly a zlobily. V prvou neděli žádal jsem knihu stížností a napsal jsem do ní prohlášení o nespravedlnosti spáchané nade mnou i nad celou komorou. Nejbližším výsledkem tohoto prohlášení bylo, že za tři dny náš starosta, osoba dle zákona nejvíce zodpovědná, přímo z černého karceru byl propuštěn do volného sboru . . . Tím jako by se ještě důrazněji podtrhovala nesmyslnost našeho trestu. Šestioký, jakoby nám tím řekl: „Vím sám, že obvinění moje je nesmyslné a nespravedlivé; pomněte však ve dne v noci toho, že co chci — to i udělám.

Právě za půl roku po této historii, téměř všemi již zapomenuté, bylo nám při večerní přehlídce vítězoslavně oznámeno, že má stížnost na trest jakoby nezákonný za dveřní petlici trestanci vytaženou ponechána ředitelem Něrčinského vyhnanství bez následkův . . . (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 10. července 1904. Číslo 27.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

RUSKÝ MUŽ ČINU.

Lev Nikolajevič Tolstoj vzbudil svým odvážným činem: veřejným protestem proti válce rusko-japonské, proti carovi a jeho ministrům sensační dojem nejen v cizině, nýbrž také v Rusku. Před válkou by takový otevřený útok na cara a ruskou ústavu byl býval jistě censurou potlačen a nejen on, ale každá zmínka o něm a každá kritika. Svědčí o veliké změně situace ve vnitřních ruských poměrech, je-li ještě hr. Tolstoj na svobodě a smí-li se projev jeho v ruské žurnalistice kritisovat. Podáváme dvě ukázky z táborů zcela protivných. Novosti jásají nad projevem Tolstého a kritiku svou nadepsaly: Vítězství Ruska, pravíce v ní: „Ze středu lži a pokryteckého řinčení zbraní, ze středu skutečného rachotu děl a stenů raněných a umírajících — ozvalo se věštecké slovo lásky a rozvahy, slovo upřímných citů a světlé mysli, vycházející z ňader samého Ruska a všichni — přátelé i nepřátelé jeho — pokorně sklonili hlavu před veličenstvím tohoto slova. Rusko zvítězilo!“ — Redaktor Petrohradských Vědomostí A. Stolypin mluví za tábor protitolstojovský asi takto: S naivní důvěřivostí geniálního dítka a slepou tvrdohlavostí proroka dal hr. Tolstoj zbytečnou zbraň do ruky nepřátelům Ruska. Dnešní tisk je bez odporu takovou zbraní jako děla, obrněnci, podmořské lodi, telegraf bez drátu a pyroxilin. Dříve než japonské minonosky, daly se do vojny s Ruskem nepřátelské časopisy s Times v čele . . . Článek hr. Tolstého, bolestně kritisující válku a všechny ruské poměry, přišel zrovna vhod nepřátelskému časopisu, který ho využitkoval s překvapujícím úskokem . . . Když se objevilo číslo Times ještě s pouhým reklamním ohlášením o stati, byl dojem úžasný: předvídalo se neštěstí a ono se událo. Zachtělo se obrátit se s malomocnou prosbou k velikému spisovateli: ‚Lve Nikolajeviči, drahý náš a milý, vy naše slávo a hrdosti, smilujte se, vy jste se zmýlil, vy nás v propast vlečete, ať každý jiný, ale jen ne vy.‘ Dojem svůj jsem vyzkoušel: každý, komu jsem mohl ukázat článek Tolstého, souhlasil, že jím bude raněn sám Tolstoj, bolestně raněn v samo srdce. A kromě toho, zda možno kritisovat Lva Nikolajeviče a odporovat jemu? Bída je v tom, že zápas nás, pidimužiků, s tímto gigantem je málomocný a že je marno chytat ho v jeho omylech a logických odporech, když on svými mohutnými omyly může jako horou rozdrtit naše důvody, nejsprávnější a nejvěrnější. Taková je síla genia a proto jeho článek je neštěstí nesmírné a neodvratitelné. On zůstane a vše co bude řečeno proti němu, bude zapomenuto. Nemají pravdu Petrohradské Vědomosti a jejich článek svým lichocením geniu hr. Tolstého je vypočten na dojem. Ale z něho, více než odjinud čerpati lze poučení, jak heroický čin provedl hr. Tolstoj a co znamená tento muž v současné historii ruského národa.

POŘÁDNÝ STUDENTSKÝ BYT.

Píše Dr. H. (Pokračování.)

Smrtí pánovou jakoby dobrý genius z našeho bytu se vystěhoval. Nebylo tu tmelu, který by dekorum na veřejnosti udržoval, nebylo tu jména, které u mnohých ještě něco platilo.

A měli jsme se nyní mnohem hůře. Milostpaní šetřila každým krejcarem. Dle toho vypadal i její zevnějšek, od čepečku po bačkory, které i v létě po domácku nosila. Častěji jsem ji zastihl v parádním pokoji u sekretáře, kterak listy v naší dlužní knížce převracela, častěji jsem spatřil, jak přihýbá si ze štamprlete, do něhož z větší láhve odlévala.

Po smrti pánově odstěhoval se z bytu Bulhar D...ov. Nehněvali jsme se my druzí. Nijak nám nepřirostl k srdci. Místo nebylo však dlouho prázdné. Milostpaní sháněla se po strávníku novém. Musila. Za krátký čas přibyl. Byl to písař od hejtmanství, Juliš. Postavy byl prostřední, pohyblivé. Úsměv na rty sedal mu zřídka. Tvář jeho byla zarostlá mohutným plnovousem. Zaujal postel pánovu. Dostal v T. koutecek jistý, bezpečný, byl „pánem od

péra". To smavé a plaché dítě, štěstí, patrně ho nepolíbilo, když musil spokojit se studentským bytem. Od rána do večera býval v úřade; po večeři na hodinku, na půl, odcházel a přišed, psával — — denník. A bylo mu již daleko přes třicet let!

Slýchal jsem, že studenti v kvartě, v kvintě píšou si denníky, ale Juliš? Ne, to mi nešlo do hlavy. Takový starší již člověk — — ! A jak ten denník horlivě psaval. Každý večer a třeba hodně do noci.

Měl někde ve městě lásku, a to mu milostpaní vyzlívala. Člověk, který sám sotva se nají a láska! K smíchu! „Kdyby toho raději nechal," zaslechl jsem jednou její nakyslá slova. Docházelať k nám po smrti pánově nějaká panina příbuzná a to vždycky po večeři. Dříve jsem ji neznal, až nyní. Snad tam dřív nesměla. A tu zasedly obě matrony za stůl a zdrbaly živé i mrtvé. Já již pravidelně ležel v posteli a — poslouchal. Že by mne byly svými řečmi do světa neuváděly, toho nemohu tvrdit. — Bylo-li něco, co jsem slyšet neměl, šeptaly, a já tím víc uši natahoval. A zaslechl jsem všecko. Ta dobrá žena, která k nám docházela, byla trochu nahluchlá. Byla to dobrá pro mne průprava pro život. Když zaslechl jsem, jak třepou pana Juliše, hořký stesk nad tím člověkem prochvěl moji duši. Může za to, že je chud? Proč se mu upírá všechen lidský cit, ba duše, což ta chudá duše nemůže milovat? Ty baby připadaly mi, jakoby svědomí neměly a něco odporného, co bych jim měl do očí říci, bouřilo mým nitrem. Neznal jsem arci všechen hnus života, všechnu tu mrzkou slinu jedovatých úst...

Od té chvíle jsem měl Juliše velmi rád a ctil jsem ta okamžení, ve kterých psal svůj denník. Co tam všechno musilo být napsáno! Místa některá podtrhával červeným inkoustem. Byla to místa sladkých vzdechů, tužeb, slov lásky, anebo zde srdce krvácelo?... Kdož to ví! Denník svůj zamykal pevně, na zámek.

Jako nejstarší sedával Juliš na pánově místě, v čele stolu a jako nejstarší dělával doma pořádek. Měl již svým věkem na to právo. A práva svého užil jednou na Skálovi. Dal mu pořádný pohlavek. To bylo takhle:

Jednou večer šel Juliš domů a viděl, kterak nějaký nezdara tluče Křížkovi na okno. Po činu pokaždé utekl. Schoval se za roh a čekal, co se bude dít. Juliš vypozoroval, jak mistr po každém zabouchání přiběhl k oknu, dýchal na ně, — bylo to v zimě a okna byla zamrzlá — aby uviděl pachatele. Arci, mohl dýchat na okno třebas do rána. Juliš, jako by nic, přitočil se k nezdarovi a když zase vztahoval ruku, aby na okno zabušil, dopadl na jeho hlavu pohlavek jako hrom z čista jasna. A v tom se poznali.

Dobra odbyla se doma. Juliš Skálovi pořádně vycinkal, co že to za způsoby, z chudých lidí blázny si dělat.

Od té doby měl jsem Juliše ještě radši a ochotně jsem mu konal různé službičky. Nebylo jich mnoho.

A tohle stalo se mi ve škole — dere se to z mé duše a proto s tím na papír. Bylo rýsování. Profesor Č., starý pán, předkresloval na tabuli. On pravítkem, dlouhým přes celou tabuli, my jen od ruky. Býval jsem od jakživa zpěvák. Rýsuji, rýsuji a najednou bouchne profesor křídou na kathedru, odhodí pravítko a po mně. Nebyl jsem si ničeho vědom. A už u mně stál, složil mi učení a marš! Z kreslírny do třídy. Prý jsem si nějakou písničku notoval. Nevím do dnes, co na tom pravdy. Jen tolik vím, že jsem byl zapsán do třídní knihy, dostal domácí vězení, byl vyhozen z kreslírny. To byla moje první srážka s kázeňským řádem. Dobrý ten pán dával hodiny. Chodili do nich židé (býval oť rýsování v sobotu) a ti, kteří se nechtěli učit, z pravidla floutkové z bohatých rodin. Kdo chodil na hodinu, prošel, kdyby byl hloupý jako poleno. I kuchyně páně profesorova bývala do kořán. Já arci do hodiny nechodil; zdálo se mi, že bych tím snad udělal ostudu — otci. Tak mně to připadalo divné.

Ve třídě seděl jsem po té příhodě skoro půl druhé hodiny sám a sám. Duše má jinak si tu školu kreslila, a domov, po němž jsem tesknil, se vší lahodou a slunností, před ní se vyhoupl. V očích i hlavě se mi setmělo. To ponížení, zahanbení pro skutek, kterého jsem nechápal, to mě pálilo a hrdlo stáhlo. Ale neplakal jsem. Děsil jsem se pouze toho stařeckého obličeje, na němž zaleskly se oči jako ze skla. Ten nelidský pohled jako přízrak utkvěl mi v duši, že jsem ho nemohl a nemohl zapudit. Takové úzkosti jsem v životě málo kdy pocítil. Té chvíle lidská moje duše ponejprv byla bita. Profesora Č. od té doby představoval jsem si jako nepřítele — tak musí jen nepřítel vypadat!

Otevřel jsem svoje nitro jen Julišovi a postěžoval si jemu.

„Darebáctví!" — řekl tenkrát a plivl.

Nemohl jsem usnout. Lehl jsem na postel a zadíval jsem se ven z okna na svůj Betlém. Z chaloupek vycházela okny světélka ve vzduchu se třepetající, tu zářivá, tam zlatá, tam červená, jako krev. A odtud zabloudil jsem na oblohu, hvězdami posetou, které i dnes svítí tam daleko, za těmi kopci, u nás, nad tím tichým krajem... V myšlenky a obrazy ty jsem se tak vhroužil, že ani jsem nezpozoroval, kdy od nás pravidelná večerní návštěva — nahluchlá paní — odešla.

(Dokončení.)

POSLEDNÍ MUČENÍCI V ČECHÁCH.

Napsal A. Denis.

(Dokončení.)

Některé činy prozrazují jakési zuřivé šílenství pronásledovatelů, jakési kruté pomatení, jež zmocňuje se lidí nepatrných, vzdoruje-li se jejich moci. Tak v Heřmanicích na panství Litomyšlském, kdež u čtyřiceti sedláků nalezeny knihy kacířské, vyzradilo se na třicetiletého Josefa Hájka, že penězi přispěl na vydání zpěvníku Vratislavského. Proto při prvním výslechu byl na zem povalen, šaty s něho strhány a po dvě hodiny mrskán. Při druhém výslechu dostal ještě více a s druhými společníky, jimž nevedlo se lépe, přikován v tuhém žaláři, kdež od vojáků byli až do krve biti, tak že v jejich ranách, poněvadž jich nikdo neošetřoval, červů jen se hemžilo. Jan Jiřický do zvláštní bedny byl ohnut tak, že jenom zadek z ní vyčníval, a holí bit tak dlouho, až pozbyl vědomí. Také tři dívky z Heřmanic, jež pokusily se o útěk, byly v žaláři ukrutně mrskány: na spoutané jich nohy stoupl si jeden pochop, druhý držel hlavu a třetí mrskal. — V Cerekvici na Litomyšlsku sedlák Tomáš Kazda, jenž roku 1717 pro víru se dostal do vězení, byl holí tak stlučen, že na celém těle neměl místečka zdravého; po roce byl propuštěn z vězení. Roku 1725 farář ho udal znovu, že chová u sebe knihy kacířské, byl dán do tuhého vězení v okovech, a ježto nechtěl přestoupiti k víře katolické, asketický děkan litomyšlský Sigm. Adam Náchodský z Neudorfu ze strachu, aby příkladem jeho nebyli svedeni jiní vinníci, dal ho otráviti; lidu oznámeno, že se sám otrávil, a tělo jeho zahrabáno na rozcestí. — Roku 1729 lesník na panství Velišském Tomáš Svoboda za to, že zrušil slib a znovu čítal knihy kacířské a rouhavě a potupně mluvil o sv. Janu Nepomuckém, jest popraven a tělo jeho spáleno.

V Chrudimsku, Náchodsku, Litomyšlsku a Hradecku mnoho podezřelých lidí bylo tudy vsazeno do vězení, zbaveno svých usedlostí a odvedeno k vojsku. Na panství Opočenském hraběte Rudolfa Colloreda několik set jinověrců, roznícených hnutím, jež způsobeno bylo působením a spisy kazatele Jana Liberdy, žádalo za vydání pustého kostela v Oujezdě (1732), by v něm mohli konati své bohoslužby; do vesnic jejich posláno osm setnin vojska od pluku Königseckova, jež zacházelo s obyvatelstvem co nejkrutěji. Ukrutenství to připomíná nejhorší dragonady v době války 30leté a po míru Vestfálském. „Důstojníci hospodáře, u nichž byli ubytováni, tahali za vlasy, tloukli do obličeje, hořícími loučemi mezi prsty pálili, při tom poroučejíce, ‚Zazpívej nám lutrskou písničku‘; ba ty, kteří se jim vzpírali, dávali do naha svléci, k lavici přivázat a od vojáků holemi, ve vařící vodě změkčenými, tak bíti, až krev z nich stříkala a kusy masa jim z těla padaly. Mimo to dovolili důstojníci vojákům domy pleniti a dobytek poddaných dle libosti porážeti.“ Jednoho a téhož dne zatčeno po vesnicích 32 „starší“ a 98 „spolubratří“ a rozvezeno do vězení po okolních městech. Zvláštní komise appellačního soudu prováděla v Opočně vyšetřování, jež protáhlo se na dvě léta. Ze starších dvacet bylo odsouzeno do vězení na pevnosti, druzí ku práci obecní, spolubratři po dvou létech propuštěni bvvše na svobodu, vrátili se k Bohu. — Jakási hrůza vznášela se ve východních Čechách. Jesuité právě zaváděli v zemi pozdrav křesťanský, jehož venkované podnes užívají: ‚Pochválen buď Ježíš Kristus.‘ — ‚Až na věky věkův! Amen.‘ — Kdokoli ho neužíval, byl ihned podezřelý, a stačilo to k udání u vrchnosti a ke trestání karabáčem. Jesuita Firmus na panství Náchodském, aby donutil obviněné k vyznání, kam schovali své kacířské knihy, tahal je za vlasy a za uši, šlapal jim na bosé nohy svými podpatky, do nichž dal starostlivě nabiti ostrých hřebíků.

Stěží bylo možná lépe podporovat úmysly panovníků sousedních, kteří snažili se rozmnožiti počet dělných sil nových na škodu Habsburků. Velký kurfiřt Bedřich Vilém a král Bedřich I. učinili z Pruska zemi, jež útulku poskytovala vystěhovalcům pro víru. Bedřich Vilém I., jehož orthodoxnost byla přísnější, nepřijímal bez výčitek svědomí tyto cizince: vyznání jejich bylo povšechné a učení jejich kolísavé, ale lakota jeho byla větší než úzkostlivost a utišoval svědomí své tím, že doufal vrátiti pravé víře ty, kdož usadí se na jeho území. Počínaje rokem 1718 řadou patentů nabízen v Prusku útulek „sluhům Kristovým, kteří trpí pro pravdu“. Emigrace česká, trvající po celou dobu panování Karla VI., nabývá zvláštní důležitosti po roce 1732 následkem hnutí, způsobeného hromadným útěkem protestantů ze Salcburka. Králi Pruskému, který méně dbá ohledův od té doby, co ochladly styky jeho s Karlem VI., slouží velmi obratně někteří kazatelé, Jan Liberda, Václav Litochleb a jiní „Berlinčané“. „Bylo by mi milo,“ psal roku 1735, „kdyby Čechů bylo tolik, aby zabrali celou ulici.“ Až do roku 1737 přišlo jich asi 1200, kteří se usadili v samém Berlíně a v okolí, zejména v Rixdorfě.

Ještě roku 1748 odsouzen byl na hranici Jan Pita, krejčí z Chudonic na panství Bydžovském, přidržující se víry židovské, odpadlík a rouhač. Až do poslední chvíle své odpíral přiznati se k bludu svému, když jesuita Koniáš vložil pod polštář jeho ostatky svatých. Pita probudil se po nějaké chvíli a nečekaje ani rána, žádal za kněze; vyzpovídal se

a kajícně zemřel na hranici. Spoluvinník jeho rabín Mendl z Bydžova po dlouhém věznění byl v Praze upálen 1750. — Celkem však podobné popravy řídnou víc a víc, a ač za vlády Marie Teresie ještě vyskytují se četné případy přísnosti, šíří se přece praxe mírnější. Misionáři nejzuřivější jsou odstraněni a arcibiskup Moric Gustav hrabě Manderscheid (1733—1763), mírný, beze všeho fanatismu, doporučuje kněžím svým, aby se vystříhali násilí; zpozorováno jako po vládě Ferdinanda II., že všecko toto přenáhlené jednání bylo spíše škodlivé nežli užitečné, a snaží se působiti na příště přesvědčováním, získávati duše spíše nežli je přinucovati.

V jedné věci aspoň zákon zustává neúprosný: v naprostém zákazu přechovávati knihy podezřelé, i pátráno po nich s větší bdělostí než kdy jindy. — „Divíte se, když my, duchovní otcové, knihy od vás vybýváme," píše jesuita Koniáš, „přehlížíme, zlé a zmíchané trháme a pálíme, z toho se horšíte, přenáramně nás pomlouváte, naříkáte, ano, vlasy sobě z hlavy trháte, medle povězte mně, také-li byste dítkám svým pokrm sice sladký, cukrový, mastný, chutný, však tajně s jedem smíchaný, požívati popřáli a dovolili; jsem jist, byť by oni naříkali, prosili jakkolivěk, pokudž otcem jste, žeť byste jim takový pokrm bez meškání od úst odtrhli . . . A divíte se, ano i horšíte, když my z lásky křesťanské, ano i z povinnosti pastýřské duši vaší jedem pekelným nadívanou potravu odjímáme." Opatrnosti nemůže někdy nezbývati, když nejmenší nedbalost bývá nebezpečná: i knihy vědecké, hospodářské a jiné, které nejednají o náboženství, mají býti zakázány, pokud v nich skrývá se snad blud kacířský: libenter carebo poculo, in quo suspicio veneni est. Čtení písma svatého lze dovoliti jen těm, kteří nejsou v nebezpečí, že zbloudí: „Dobrá jest zbraň a ve mnohých případech potřebná; avšak dětem a prchlivým beze vší křivdy se ujímá. Dobré jest písmo svaté, bible zákon, ano i celé obci křesťanské k spasení potřebné: však dítkám církve svaté, to jest neučeným lidem, anobrž i učeným, kvapně na způsob prchlivých, Písmo ke škodě vykládajícím, spasitelně se někdy odnímá." Tyto důvody nepřesvědčovaly ovšem sektářů, chtěli souditi svobodně, nebylit nerozumnými hovady, neschopnými rozeznávati dobré od zlého. — „Ne jiným troštem úlisný had první rodiče naše podvedl . . . žádný dobrých knih na hranici neodsuzuje." — Konec konců píše dnes obránce Tovaryšstva, professor církevních dějin v Brně (Hodr), že všecky zmizelé knihy české nezasluhují toho, aby byly oplakávány; kdyby zničeny byly exempláře Dějin řádu Tovaryšstva Ježíšova od Bílka, neuškodilo by to nijak české literatuře; naopak dobrá její pověst historická by tím získala. — Ohavné to zásady, které — přes vynikající zásluhy tolika členu Tovaryšstva — z těchto nehodných následovníku Kristových činí nepřátele pokolení lidského."

KONRÁD POSPÍŠIL:

FLUORESCENCE DUŠE.

Viděl jsem duši Ženy! Viděl jsem záři, linoucí se z oka dívčina, tajemný svit, jehož nemohu přirovnati k ničemu pozemskému, o němž domnívám se, že jest paprskem nebeské glorioly světic, že jest atomem onoho Ženství, jehož stopy vytušili mistři Renaissance ve zracích svých Madon, že jest atomem vody života, nektaru ráje, jehož kapka usmrtila by neskonalostí svého blaha pozemčany smrtelné. Proto zajisté Prozřetelnost rozlila krůpěj jedinou mezi myriady bytostí, jichž úkolem jest nositi plod životů příštích.

Kolem kolébky nemluvněte, buclatého hošíka s velkýma očima s bělmem téměř modrým a pupillami jako uhlíky, stálo několik děvčat.

„Jak je krásný!" zašeptala slaboučká bruneta s povzdechem jako teplý jarní výdech prohřáté ornice.

A velké, tmavé oči její zářily, tvář pak její proměněna jest jako tvář Mistra Nazaretského na hoře Tábor; — všední rysy nabyly kouzla andělů.

Tak tucha příštího mateřství vzbudila fluorescenci nebeské duhy: viděl jsem duši Ženy!

VÁCLAV JINDRA:

TOUHA.

„Tu jde přece někdo! — Napijte se, Vácho!"

Postrčil svoji sklenici až k němu, sotva že si usedl.

Vácha se rozmýšlel.

„No — dyť . . ."

Bylo to řečeno příliš rozhodně, aby mohl dále odporovati.

„Tedy na zdraví!"

Upil trochu pěny, postavil a podíval se na hostinského tázavým zrakem. Tento pochopil ihned.

„A na mou duši! Když on ho nepoznal!" a rozesmál se. „Vácho, co pak se nepamatuješ na Vojtu, co sloužil u Křiváčkouc? No ovšem — jsou to už leta . . . Kolik, Vojtěchu?"

„Deset let."

„Tak pěkně vítám," podával mu ruku Vácha. „Já bych tě už, pánbu ví, za nic nepoznal. A jak se ti dařilo pořád? Takhle jsi nějaký přepadlý . . ."

„Však jdu z nemocnice!“ zasmál se Vojta!

Bylo to na něm také vidět. Hubený, tváře vpadlé — takřka jen lícní kosti, koží povlečené — krk tenký . . . a oči, oči takové nějak kalné . . .

„Já říkám: ta Vídeň strhne lidi! Což, tys mladý — ze všeho se můžeš vylízat . . .“

„I nevylížu, Vácho, nevylížu! Já to cítím — tadyhle — chachacha!“ a ukázal na prsa. „Ale což na tom — ne, šenkýři?“ Dopil sklenici chvatně a hlučně postavil. „Tak ještě jednu! — Vidíte, Vácho, dneska — v mých poměrech — oh, nakašlat na to — nechme toho . . . Jakou to máte fajfku? A to je ještě ta lorinka — ty už nejdou. Tu máte, zapalte si!“ podal mu viržinku a sám si také jednu zapálil. „To je ještě z Vídně!“

„No, a co — proč jsi se sem zved'?“ zeptal se vracející se šenkýř zvědavě. „Máš tu něco . . .?“

„Co bych tu měl? Co bych tu já měl? Nic! nic! To víte dobře oba . . .“

„Proč — tedy . . .?“

Vojta náhle oživěl.

„Přišel jsem se podívat na ves. Kruci, což bych nesměl se snad na ni podívat?“!

A vypravoval, jak náhle (vyšel z nemocnice právě) přišla na něho taková touha, podívat se sem, taková — —

„Já myslil, že mne to udusí, nepojedu-li!“

Vrazil poslední svoje věci do „amtu“, sehnal pár zlatých a jel.

Nastalo chvíli ticho.

Zatím se setmělo. Hostinský rozsvítil a v malé chvíli potom přišlo několik denních hostí. Usedli k témuž stolu. Vojta si jich skoro nepovšiml.

„Kdybys tady měl rodiče!“ zapřádal Vácha znovu řeč, „nedivil bych se. Ale takhle . . .“

„Cože? Rodiče? — Ani na oči mi nesmějí přijít! Já je neznám. Ani nevím, kam se odstěhovali . . . Hýml, co jsem já už jakživ zkusil! Otce jsem nepoznal do šesti let. Já se narodil dříve než otec . . . . než otec . . .“

Tu se zamlčel a napil se vztekle.

„Tys se narodil dříve než otec?“ rozesmáli se hlučně všichni posluchači. Šenkýř div se smíchem neroztřásl. Jen se mu hlava třepala a kolena vyskakovala.

„No jo — než otec si matku k sobě vzal! Měla mne napřed — dopustila se, kruci — což mi nerozumíte?!“

Zuřil, tloukl pěstí do stolu. Sotva ho utišili.

Náhle rozčilil se znovu.

„Co vy víte? Vy? Vyrostli jste jako lidi! Ale já! Já vyrost' jako pes! Jako pes!“

„Od malička mezi cizími lidmi. Sotva jsem prut unesl v ruce, už jsem musil jídlo vydělávat! Jídlo! Chachacha! Kousek suchého chleba — a ještě ho nebylo! často nebylo! A ten nocleh — ve stáji jako dobytče . . . Ale čert to vem! To by nic nebylo. Ať si. Ale jak se mnou dělali! Kruci, když na to vzpomenu“ —

Dopil rázem a umlkl na chvíli, třesa se po celém těle. Pak začal zase.

„Tenhle Křiváček! Co ten se mne namučil! Do rána bych moh o tom povídat. Však jsem si na to vzpoměl už na cestě. Přišel jsem ke křížku u vsi. Tam mají Křiváčkouc pole. Rozhazovali jsme spolu s hospodářem hnůj. Mně to šlo pomalu, byl jsem slabý... On se dopálil a hodil po mně vidlemi! Letěly prudce — točily se ve vzduchu . . . Jen jsem se sehnul. Jako David před kopím Saulovým! Chachacha! — Ale ty vidle . . . Dodnes je vidím: letí a točí se! . . . Do smrti je budu vidět . . . Oh, ten starý darebák! . . . A co se mne namlátil. Já byl bit věčně! Kolikrát denně! Šel do polí, vrátil se večer. Já přihnal s pastvy. „Kde jsi pás? Já tě nikde neviděl!“ A bil, bil — až jsem byl modrý. Když on mne nikde neviděl! Moh jsem já za to? —“

Mlčení.

„Však bys ho dnes, Křiváčka, nepoznal!“ ozval se kdosi.

„Vždyť já ho už viděl!“

„Tys byl u nich?“

„Zašel jsem tam. Ale ani poznat jsem to nemohl. Chalupa otlučená. Polovic tašek na střeše rozbitých. Jako po vyhoření. Dvůr samé bláto a prázdný. Jenom nějaké harampádí se v koutě válelo. Jdu ku chlévu — otevřu — prázdno. Jedno tele jsem tam přece uviděl. Zabučelo na mne. Hladem snad . . . Ale ani hnoje vám tam nebylo! Myslil jsem zprvu, že snad je dobytek na pastvě anebo na poli! . . . „Tak vida,“ povídám si, „tak vida . . .“ A tak jsem se díval, kde jsem líhával . . . Potom se zvednu a jdu do sednice. Zavřeno. Co dělat? Šel jsem zpátky . . .“

„Mladí jeli do města. Bez toho že na ouřad. Budou jim to prodávat tenhle měsíc . . . A starý je už na výminku!“ vysvětloval Vojtovi Vácha. Ten však pokračoval, jakoby neslyšel:

„Na dvoře srazil jsem se se starým. Pánbu ví, že jsem na něj zůstal koukat. Jak byl sešlý! Sotva nohy vlekl: A bílý a shrbený! . . . Nepoznal mne. Jářku: „Já jsem Vojta!“ Drmolil s těží jazykem — jako děcko . . . Kruci, dědku, to tě to dostalo! myslím si. No — a co je na tom — sáhnu do kapsy, dám mu dva šestáky . . . Dal se do pláče, chytil mne za ruku a chtěl ji políbit . . . Sotva jsem mu ji vyrval. A pryč! Zdálo se mi, že mi to — —“

Vojta nedokončil. Vytřeštil oči, drže se za srdce.

Potom začal prudce bafat z dohořívající viržinky.

„Však jsem si nepomyslil, že sem ještě přijdu. Celých těch deset let mi to nenapadlo ani ve snu. Až najednou — jak jsem už povídal . . . Posedlo mne to jako psa. Zbijí ho, uteče — a najednou se vrátí. Pivo, šenkýři!"

„Já ho nesmím pít," smál se potom, „doktoři mi zakázali. Ale, kruci, když mám jednou pojít — tak co?!"

Hrozný kašel přerušil jeho smích. Drže sklenici jednou rukou na stole, opřel se druhou a při každém zakašlání zatřásl se na celém těle . . .

DROBNOSTI.

Poslední mučeníky v Čechách vybrali jsme z Denisova díla Čechy po Bílé Hoře, jež překládá prof. dr. Jindřich Vančura a vydává knihkupectví Bursík a Kohout. Ponecháváme si o knize úvahu, až bude ukončen I. díl. Ale spravedlnost toho žádá, abychom aspoň upozornili předběžně na to, že překladatel v tomto příkladě není jen tlumočníkem krásné knihy Denisovy, nýbrž i doplňovatelem, opravovatelem a v pravdě spolupracovníkem Denisovým. Doplňky prof. Vančury pod čárou jsou práce mravenčí a jsme za ně také upřímně vděčni. Také ve výňatku zde v Besedách Času otištěném skoro třetina vzata z poznámek jeho.

* **Drobnosti umělecké.** Skladatel Massanet dokončuje velkou skladbu na slova Catulla Mendèsa s názvem „Ariane". Skladba bude provozována v národní akademii hudby. — Pomník francouzského skladatele Césara Francka, dílo sochaře Alf. Lenoira, postaven bude z veřejných sbírek v sadech St. Clotilde v Paříži. — Město Avignon oslaví šestistoleté narozeniny Petrarkovy velkolepými slavnostmi ve dnech 16., 17. a 18. září. Mezi jinými provedena bude i skupina představující Petrarka, který přistál v Avignonu, aby ve skvělém průvodu šlechtickém, v němž byla i krásná Laura, odebral se ke dvoru papeže Klimenta VI. — Plovoucí výstavu obrazů chystají v Haagu. Chtějí vystavěti výstavní loď, na níž by výstavy holandských obrazů byly pořádány a s níž by se mohly stěhovati do všech dílů světa. — V Petrohradě připravují velkou výstavu Vereščaginových obrazů, která by později byla uspořádána i v několika západoevropských městech. — Malíř Sáša Schneider, známý v Praze ze samostatné výstavy v Topičově saloně, povolán byl za učitele na uměleckou akademii ve Výmaru. —

V Charkově odhalen byl pomník A. S. Puškinovi a ulice vedoucí k pomníku nazvána Puškinovou. Za posledních 5 let přičinil se Charkov, aby důstojně uctil památku velkého básníka. Otevřena tu „Puškinova škola" pro 900 žáků. Město věnovalo 1000 rublů na „Puškinovu knihovnu" v lidovém domě a rozhodlo se, že takové knihovny zřídí při všech městských školách a nemocnicích.

„Slavnost vyučování" pořádaná v Paříži dne 19. června v Trocadéru a na Martově poli pod předsednictvím presidenta Loubeta, za přítomnosti ministrů a mnohých poslanců na počest veřejného školství.

Bylo to 19. června 1872, kdy „liga vyučování" podala Národnímu Shromáždění ve Versaillu první petice; bylo jich 115 balíků a vážily 200 kg. Ke každému podpisu, jichž bylo 1,267.297, přidán byl „sou proti nevědomosti." Podepsaní žádali, aby bylo zavedeno vyučování povinné, zadarmo a od světských učitelů, protože jediné zásada „vědomostem uč se dítě ve škole, náboženství v kostele" — odpovídá žádoucí svobodě svědomí. Nicméně konservativní většina Národního Shromáždění zamítla republikánský návrh na debatu o peticích, jichž by byl býval bezmála plný vůz. Zakladateli ligy byli Jean Macé na venkově a Emanuel Nauchez v Paříži. Stařičký Emanuel Nauchez dožil se i letošní slavnosti, jíž zúčastnilo se veškeré žactvo veřejných škol se svými učiteli a nepřehledné zástupy obecenstva. Řečnili: nynější předseda ligy Ferd. Buisson a ministr vyučování. „Slavnosti vyučování" slaveny po celé Francii na př. v Nimes, Brestu, Remeši, Bordeaux, Marseillu, Clermontě a konečně i v Tunisu.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Psaníčko.

(Zachytil Hanuš Sedláček.)

Helena P. a Josefa Š. jsou žákyně čtvrté třídy v S. Jsou to dvě hodná děvčata. Ale hodí se k sobě jako den k noci. Helena je čilá, stále veselá, rychle mluví a ani chlapců se nebojí. Pepička je tichounká, stále bledá, ani s děvčaty příliš nedovádí. Mají se však rády a často se navštěvují. Když se dlouho neviděly, píší si psaníčka. V zimě si psaly:

Milá Pepi!

Dnes navečer přijď k nám, ujednáme si, jestli půjdeme do kostela. Já jsem dostala hezký shawl do kostela. Pečeme koláče a housky, tak si přijď. Chtěli jsme udělati Bomile radost a u Kratků jí to řekli. Já bych byla ráda, kdybychom šly na půlnoční, protože je to krásné. Přijď se podívat na ten šál. A. B. snad také půjde. Když tady byla A. Š., to byly Vánoce! Pepičko, co ti koupila Mári? Dobře se připrav. S Milenou moc nepeču. Mnoho se na Tě těší Tvá upřímná Helena.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Komora naše měla ještě vězení, když od vrchní správy přišly důtky Luňkovu a Nogajcevu za to, že odepřeli pracovati a nadávali dozorci. Prvý, jako více vinný, byl zbaven všech výhod za „zachovalost" (což rovnalo se přídavku jednoho roku vyhnanství) a byl podroben stu ranám metlami a druhý byl odsouzen na měsíc do vazby v temném karceru a padesáti ranám metlou (z ředitelství přicházejí obyčejně táž rozhodnutí, jaká navrhují ve svých udáních představení věznic). Luňkovu skutečně ihned nasekali v jednom z karcerných dvorků, ale Nogajcev zachránil se karcerem: když z něho vyšel, bouře se již přehnala, Lučezarov byl znova v humánní náladě a Nogajcevovy metly byly zapomenuty.

V ony dny statečný štábní kapitán vedl úpornou vojnu s vyhnaneckými ženštinami, nalézajícími se ve volném sboru. Ženské trestnice při Šelajském dolu nebylo, avšak pro vykonávání některých čistě ženských prací bývalo i v Šelaji stále několik vyhnanek, nezřídka doživotních, které mimo věznici žily na svobodě. Ve vzpomínkách z cesty vyprávěl jsem o tom, že odsouzená vyhnanka bývá ve většině případův i zároveň prodejná ženština. Nakupení ohromného množství mužův, trestancův i kozáků při úplném nedostatku ženského živlu, způsobovalo, že v Šelajském volném sboru oněch 5—6 vyhnanek bylo v doslovném smyslu obecnými ženami . . . Spustlost dosahovala úžasných rozměrův. Nestoudnost některých z těchto meger, opilých téměř vždycky a nebojících se žádných trestů, dostoupila až jakéhosi kretinismu. Zničiti vnější pohoršlivé projevy spustlosti bylo jen dvojí cestou možno: buď zvětšiti počet ženštin, nebo vypověděti ze šelajské oblasti i ty, které tu byly. Lučezarov chtěl však nalézti třetí cestu: věřil v léčivou sílu útlaků a přísných trestů. Onoho osudného roku zvláště neúnavně stál na stráži trestanecké mravnosti a každého dne posílal do vězeňského karceru celé tlupy trestanců z volného sboru, ba i samy ženy. V posledním případě, kobylka nedbajíc křiku a hrozeb dozorcův, civěla a přebíhala pod okny samovazebných místností; plynuly příjemné hovory, s výměnou komplimentův, rozumí se, že nevybíraných z Hoppova „Dobrého tonu": do karceru dodávalo se tajně maso, čaj, cukr i tabák. Avšak pouze čistě platonická láska, rozumí se, neuspokojovala vězeňské lovelasy, nebo-li „milovníky", jak si sami říkají v trestaneckém žargoně, a brzo rozpoutány byly všecky trestanecké chytrosti obratnosti i drzosti: vždyť v případě, že by postiženi byli na místě činu, nehrozil jim jen nějaký malicherný trest, i bylo k tomu třeba skutečně drzé odvahy a odhodlanosti . . .

Mezi vyhnaneckými ženami byla jedna, která až do té doby byla méně zkažená a nestydatá, avšak nyní zejména strhla na sebe hromy a blesky lučezarovského hněvu. Lučezarov nemohl pochopiti, proč dříve skromná a tichá Jelenka nenadále se převrátila v drzou hrubiánku, kterou nemohlo učiniti pokornější a mravnější ani každodenní sedění v temném karceru. Ani mu nenapadlo, že v týž čas, kdy vůkol plnou mocí panovala hrůza, puštěná, jak se zdálo, na trestance jeho přísnostmi, karcery, náručními okovami, metlami, zbavením výhod a pod. — v tytéž dny že věznice, jeho v z o r n á v ě z n i c e stala se peleší spustlosti, a že vlastní jeho nařízení k tomu působila! Co pocítil by chrabrý štábní kapitán, co řekl by, kdyby třeba jen ve snu jednou uviděl, jak nenáviděni jím „umělci", nastaví hlídku na dvoře a přelézají ohradu karcerního dvorku, pronikají do „samovazebné" chodby a chodí na tajnou shledanou k Jelence Zonové skrze uměle rozbírající se dřevěnou stěnu karceru?*) Pravděpodobno, že by se zbláznil, nebo zemřel raněn mrtvicí . . .

Za čas svého přebývání v karcerech tato vyhnanecká silfida dovedla si vydělati a odnésti na svobodu několik desítek rublů! Drzost „milovníků" dosáhla na konec toho stupně, že i z jedněch karcerů do druhých byly provedeny tajné průchody, takže podajná Jelenka ve dne v noci nacházela pro sebe práci, a pro trestance dostati se do karceru nebylo netoliko strašnou, nýbrž naopak touženou věcí. Když pak později dozorcové objevili tyto tajné průchody, tu užasli a neodhodlali se ani zpraviti o nich Šestiokého a při blížící se obhlídce karcerných místností, vlastní mocí donutili trestance, aby průchody zadělali. Já sám dověděl jsem se mnohem později o těchto romantických dobrodružstvích svých spoluobyvatelů a dlouhý čas jsem nechápal, co znamenalo všecko to šeptání, tajemná sháňka, záhadné vtipy nad Čirkem a pod., a pod., — tak pravdě nepodobné bylo to, co vypravuji. Lučezarov, rozumí se, ještě méně než já, podezříval pravdu a spoléhaje, že bouře jeho hněvu je jedině mocným prostředkem nápravy trestaneckých mravů a krotitelem vášní, pokračoval ve svém nevhodném postupu vůči ženám.

Jednoho krásného dne roznesla se po věznici pověst, že Šestioký postavil Zonovou a Kalinkina z volného sboru před soud za nepřístojné chování před

---

*) Vyjímaje kamennou ohradu stavení Šelajské věznice, bylo venkoncem vše dřevěné i zděné, abych pravdu řekl, děláno ledabyle, přes vydané ohromné sumy peněz. Jedna vysoko postavená osoba, která nás navštívila, vstoupila nohou na houpající se desku podlahy a pravila, kývajíc káravě hlavou: „Ale vždyť každá deska stála zde na sto rublů!"

očima maličkých dětí jednoho z dozorců. Jedno dítě bylo dvouleté, druhé tříleté. Mimo ně nebylo svědků, maličcí udavači musili by míti asi pěkné vychování, kdyby byli mohli rozuměti podobným věcem . . . Od vrchní správy dostali příkaz: Kalinkina aby vsadili až do konce jeho trestu znovu do věznice, a Zonové vysázeti sto ran. Lučezarov dlouho neohlašoval tohoto příkazu a posadiv Kalinkina do věznice, ohledně Zonové, která seděla jako dříve v karceru, nečinil žádných opatření. Její vyměřený trest nucené práce se zatím končil; přišel již vojenský průvod, který ji měl odvésti do osad, i bylo lze se nadíti, že surový příkaz nebude splněn. Avšak naděje i tentokráte sklamala . . .

Časně ráno vyvedli Zonovou z karceru a za vraty, nedaleko věznice, sveřepě ji ztrestali. Katy byli Tataři trestanci, kteří, jak se povídalo, chovali zášť proti své oběti, a vrchní dozorce, který přítomen byl exekuci, a přikazoval sekati silněji, popustil po mučivém žertíku, který není možno svěřiti tisku.

Věděl jsem dobře, že žena tato byla na nižším stupni mravního úpadku a že v obyčejném čase neměla snad více stydlivosti v sobě, než poslední z trestanců; věděl jsem to — a přece, nemohl jsem se zbaviti myšlénky, že vysekali ž e n ě, že zhanobili jednu z nejdražších posvátností, dělající člověka člověkem a ne dobytčetem!

A kdo se zaručí, že ve strašných okamžicích mučení nezaševelil se v této padlé duši cit, který do té doby byl udušen nevědomostí a spustlostí — cit pohaněné ženy? . . .

Přemýšlel jsem o tom zejména, když jsem se dověděl, že právě po trestu vyhnanecké přítelkyně Jelenčiny, právě takové, jako ona, bytosti poklesle a nešťastné, skupily se kolem ní a dlouho mlčky plakaly . . .*)

XXX.

Zajímavá beseda.

Za dva týdny po těchto událostech byl jsem nejvýš neočekávaně vyzván do vězeňské kanceláře. Za širokým psacím stolem seděl Lučezarov, záře v celé tváři, tlustý, ruměnný, patrně v ono jitro sám sebou spokojený a se vším na světě. Uklonil jsem se mlčky.

— Tu opět došla na vaše jméno zprávička, — laskavě promluvil chrabrý štábní kapitán: — obtěžujte se sám otevříti si ji a přijmouti ji ve vší úplnosti a neporušenosti. Při té příležitosti chtěl jsem se vás otázati . . . osobně otázati: jak se cítíte zdráv?

Podivil jsem se a suše jsem se tázal, jaká může býti příčina podobné pozornosti.

— Vidíte, — odvětil poněkud v rozpacích: — jedna osobnost v Petrohradě přeptává se mne na to.

— Osobnost? V Petrohradě? — podivil jsem se ještě více. — V Petrohradě mám pouze matku, kterou může zajímati můj osud; ale s tou si sám dopisuji.

— Nikoliv, jsou patrně i jiné osoby. Alespoň jedna osoba — a považte: vysoce postavená osoba! — prosí mne, abych telegrafoval, jste-li zdráv.

— Naprosto tomu nerozumím. Vysvětlete mi to, prosím.

Lučezarov po okamžitém váhání podal mně telegram. Četl jsem: „Telegrafujte zdraví N. Příbuzní znepokojeni.“ Následoval podpis ne neznámý. V silném znepokojení vrhl jsem zkoumavý pohled na Lučezarova.

— Proč se moji příbuzní znepokojují? Proč netelegrafovali mně osobně, proč obrátili se na člověka vzdálenějšího? Nebo snad . . .

Strašné podezření šlehlo mi hlavou. Vzpomněl jsem si, že před třemi nedělemi byly moje narozeniny, které na svobodě bývaly v naší rodině vždy slavnostně oslavovány a já v ten den očekával jsem dokonce blahopřejný telegram, avšak nedočkal jsem se ho. Potom během rychle se střídajících nepříjemných dojmů, pozapomněl jsem na to; avšak nyní podezření mé převrátilo se ihned v přesvědčení.

— Vy jste mi patrně zadržel telegram mé matky? — tázal jsem se Lučezarova rozčileným hlasem.

— Ano, musím se k tomu přiznati . . . Skutečně . . . promluvil spěšně: — ale . . . vidíte, neobviňujte mne. Dle povinnosti služební (ovšem, jak já ji chápu), nemohl jsem vám odevzdati ten telegram.

— Proč?

— Protože . . . se mi zdál podezřelým.

— Podezřelým? Telegram matčin?

— Ano. Nyní arciť vidím, rozumí se, že jsem se mýlil, ale tenkrát . . .

— Pro Boha, povězte mi rychle, o čem jednal telegram.

— Tázali se po zdraví a posílali blahopřání.

— A jen tolik? Bože můj! Přání bylo k narozeninám . . . Co jste tu mohl podezřívati?

— Ano! ale proč nebylo připomenuto, k čemu vlastně vám blahopřejí? Nějaká zbytečná dvě slova . . . dvacet kopějek . . . a nebylo by se nic takového přihodilo!

*) Na jaře r. 1893 rozhodnutím carské rady navždy zrušen v Rusku tělesný trest žen.
Pozn. autorova.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 17. července 1904. Číslo 28.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé deníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

KONRÁD POSPÍŠIL:

VAŠEK POD OBOJÍ.

Šel Vašek, Honzův bratr, na cesty,
měl prášilo, vdolky v tlumoku —
a jako kdysi Herakles
se na rozcestí ocitnul.

Staričký zastavil jej muž:
Než do světa nastoupíš pouť,
zde přiznej barvu určitě,
vol ze dvou korun, jež tu mám!

A při tom na hřbetě vybalil
zářivou zlatou tiaru:
až Vaškovi přecházel zrak
ze třpytu zlata, smaragdů!

Pak druhé pouzdro otevřev,
korunu vyňal z papíru,
na které řvoucí ďáblové
černí a rudkou vkresleni.

Šel Vašku mrazík po hřbetě,
když hranici si představil,
kde zdoben touto korunou,
stál mistr Jan před popravou.

Cos táhlo jej k té koruně
jakoby poutem kouzelným,
byl soucit to a tradice,
vrozená snaha trpěti.

Než tiara zas blesky své
odrazem metala mu vstříc,
že nedovedl odolat
té svůdné kovu lichotě.

Vaškovi dobře nebylo —
nevěděl, jak by volil líp;
cos táhlo jej, cos drželo —
odvěká jeho choroba!

Tu starý přišel k němu čert
zakuklen v roucho ovčáka:

„Beř obojí jen, hochu můj,
na cestu dobře hodí se!

Škoda přec zlata, bláhový;
toť dobré zlato — čtrnáctka!
toť věru hříchem bylo by
tak vzácnou věcí pohodit!

Nu, když tě táhne mocný cit
k té kacířské tam koruně,
vezmi ji sobě nádavkem —
stařec? nu ten již povolí.

Hleď, jak to bude praktické:
až vejdeš někam mezi lid,
přes tiaru si nastrčíš
velkého Jana čepici.

Pak přízeň máš — a jistotu
před zištnou lotrů loupeží,
jež moh' by svésti kovu třpyt,
že někde by tě zabili.

A zas až přijdeš k panstvu blíž
a vkročíš v brány z mramoru,
čepici sejmeš Husovu,
bys užil ji jak podšívky.

Tiary chladný, tvrdý kov
papír tu měkce vyplní
a přec se nikdo nedoví,
co kryje vnějšku nádhera.

Nuž jenom, hochu, poslechni:
je třeba štěstí žhavé kout!
Ručím ti za to — vždyť jsi můj —
že velkým pánem staneš se!“

*

A od té doby Vašek náš
tak chodí si „pod obojí“
leč velkým pánem nestal se,
čert selhal; mrcha prašivá!

———

POŘÁDNÝ STUDENTSKÝ BYT.

Píše Dr. H. (Dokončení.)

Bylo po velikonočních svátcích. Jel jsem z domova. Pro dobré oko vezl jsem milostpaní nějaký present. Nedalo mi to a v poště, v níž jsem se do T. harcovával, rozbalil jsem škatuli a prohlížel, co matka posílá. Ve škatuli byla vejce, čistá jako padlý sníh a nějaká látka, snad na šaty. Celou cestu jsem uvažoval: „mám, nemám" a snad i fatum bral v potaz, počítaje na knoflíkách. Když jsem před domem stanul, byl jsem rozhodnut, že „nemám" a present hezky rychle zanesl jsem — Křížkovi. Juliš mě za to pochválil, měl z toho nápadu radost. Radost měl jsem i já, když dcera Křížkova vyrukovala v nových slušných šatech. A ještě větší měl jsem radost, když milostpaní, klepajíc s paní, která k nám chodívala, v proudu řeči řekla: „Taková žebrota a zas má nové šaty. Kde ti lidé jen na to berou?" Tenkrát radostí schoval jsem hlavu pod peřinu — a pocit neskonalého blaha rozlil se mi duší. Inu, nestál jsem za nic — pra za nic!

Přijel otec. Měl v T. nějakou obchodní záležitost. Trnul jsem, že to praskne. S obavami svěřil jsem se Julišovi. Ten mne konejšil: Vezme si otce na starost. A vzal, ani ho z ruky nepustil. Milostpaní za present neděkovala a otec? Nikdy od nikoho díků nečekal. Nebyl na to zvyklý a všechno poklonkování se mu hnusilo. V tomhle jsem snad po něm. Milostpaní žalovala, co a jak mohla. Juliš se zastával. Přišla řeč i na profesora Č., jak mě ze třídy vyhodil. Vysvětlil jsem otci vše, povídal jsem, jak to při tom rýsování bývá a bylo, vysvětlil jsem, jak zase pan profesor nás k píli nabádá, říkaje: „Zítra budu zkoušet a dvojky dávat." — vysvětlil jsem otci, že to prvé patřívá „hodinářům", t. j. těm, kteří na hodinu chodí, to druhé nám ostatním.

„A chtěl bys na hodinu?" — otázal se otec. „Ne — ne!" — odpověděl jsem rychle a zase něco, jako stud rozlilo se mi mozkem.

Juliš odešel s otcem. Vysvětlil mu jak náleží vše, vylíčil i byt.

Když se otec s milostpaní loučil, byl nějak k ní chladný. Inu, vzal si ho Juliš na starost. — Ale ten rok přece pořádný byt vydržel, i po prázdninách jsem se do něho vrátil.

Oposice proti milostpaní rostla, vyrůstala na všech stranách. Paní pozorovala, že podlehne. Nás byla ohromná přesila. Viděla, že sotva na rok v bytě jejím se sejdeme a podle toho také s námi jednala. Strava druhého roku byla pořád horší a bylo jí méně a méně. Intervence Julišova nepomohla. — Bylo léto, a my po šesté večer nesměli již ven a to léto tenkrát bylo tak krásné a příroda lákala — lákala..

Jednou milostpaní odešla hned po večeři a — zamkla nás doma, pro jistotu. Zapomněla však, že zamkla také — Juliše a ten měl se svojí láskou, přes všechnu milostpaninu nepřízeň, dostaveníčko. Tenkrát byl jsem již v sekundě, jak řečeno, a v pútkách tuženější. Juliš zuřil; oknem vyskočit nebylo možno, rozbit dveře stálo peníze, volat na ulici, veřejné pohoršení a pak — dům stál o samotě. Nebylo pomoci, musil zůstat doma, poněvadž i Křížek, dostav při posledním kvartalu výpověď, z přízemí se vystěhoval. U jeho bývalé světničky zkoušel Juliš dveře, povolí-li. Nepovolily, byly na zámek. Juliš chtěl totiž oknem z této světničky na ulici. Nešlo to. Hřmot, bouchání do stolů, zjitřené, hněvné hlasy, výkřiky a různá epitheta, nikoli však ornantia, svištěla vzduchem. Roztrhány byly staré řády a spráchnivělé instituce. Hotová rebellie! I Barča se k nám přidala. Ráda si v podvečer v sousedství pohovořila. Juliš byl naším centurionem. Plán byl hned hotov. Nařezali jsme třísky, každý dle svých sil a hajdy dolů, k domovním dveřím. Třískami těmi ucpali jsme klíčovou dírku, srdíčko ve zvonku jsme podvázali a zvonek celý otočili hadrem. Byli jsme odhodláni milostpaní toho večera nepustit domů. Zub za zub! Kol deváté večer vracela se milostpaní a nemohla otevřít. Ta naše radost! Ležíce již v postelích, zmítali jsme se na nich jako ve křečích v ukrutném řehotu. Jen Juliš chodil po pokoji, s tváří od zlosti přibledlou a netrpělivě poškubával si kníry.

Slyšíme, jak milostpaní buší do dveří, slyšíme harašit drát od zvonku... My nic. Slyšíme její hlas na ulici, volala, a to volání bylo již jakýmsi skučením, jako k pláči, pomíšeno, — my zas nic!

A Juliš chodil prudčeji a prudčeji po pokoji, s hlavou níž a níže k zemi; jen knírem stále potrhával. Dnes jeho hněv chápu...!

Byli jsme napjati jako struny jak to dopadne. A dopadlo! Milostpaní došla někam pro zámečníka, ten vytahav třísky, otevřel a bouřka hnala se od země nahoru — obráceně tedy, než bývá pravidlem. Ale bouřka tato byla jiného původu a proto ten převrat v odvěkých zákonech přírody.

Nejdřív uhodilo do Barči. Bože, ta dostala jmén! Chytrák, vymlouvala se, že neslyšela a zatím byla úplně zasvěcena ve válečný plán.

A potom došlo na nás. Otevřely se dveře a milostpaní, jako mrak do pokoje. My všichni pod peřinami. Jen Juliš mužně, tváří v tvář nepříteli, stanul na prahu, dělícím oba pokoje. Milostpaní zdřevěněla. Toho se nenadála, že Juliše také zavřela. Náhledy s obou stran vyměňovaly se tak rychle, s takovým důrazem, s takovým akcentem, že reprodukce jejich je nemožná. Milostpaní slevila. Aby nebyla autorita zlehčena, odvedla Juliše do parádního po-

koje. A ten jí tu všecko jak náleží řekl za všechny a řekl také všechno. Trvalo hodně dlouho, než z pokoje se vrátil. Tenkrát vzal klobouk a odešel, třeba že už šlo na desátou, do hospody.

Když odešel, dostali jsme přece, někdo to odnést musil. Bože, to byla slova, zlatá slova! Dělaná pro život!

A ještě něco dere se mi do hlavy; kdybych to neřekl, zdálo by se mi, že upomínka tato, na dva první roky mého gymnasijního studia a pořádného bytu, nebyla by úplná. Týká se školy.

V sekundě měli jsme tenkrát již český dějepis; nevím, dle jakého plánu, ale byl. Přednášku jako sekundáni jsme si psali, jak profesor vykládal. Knihy snad jsme neměli. Dobře pamatuji, jak mě po takové dějepisné hodině brnívaly od psaní prsty. Mezi krámy, které jsem si do kufru složil, měl jsem dějepisnou knížku, ze které jsme se učili doma v páté třídě obecné školy. Tu jsem brával na pomoc. Na jednu hodinu byla lekce o králi Václavu III. Tušil jsem, že budu vyvolán a nejen z poznámek, ale i z oné dějepisné knížky naučil jsem se lekci do slova. Vyvolán jsem byl a dostal — dvojku. Proč? Poněvadž neznal jsem přesně roku 1306., jímž vymřel rod Přemyslovců. A roky vůbec jsme musili znávat! Takový kluk a měl chápat, jak je ten rok důležit! A dnes? Ta sláva Přemyslovců notně pobledla a jejich historická pýcha padla. Užitek pro život! V sekundě musili jsme kreslit i mapy z paměti, na tabuli, podle poledníků, se všemi horami, městy, řekami, přesně, každičký záhyb hranic...! To bylo mučení! Tak to bývalo na gymnasiu v T. a pro slovo dostal student dvojku, až se mu hlava zatočila a srdce ... zabolelo! —

Konče tuto vzpomínku, prosím živé i mrtvé, jichž jsem se dotekl, za odpuštěnou. Nestalo se tak v žádném zlém úmyslu. Chtěl jsem nastínit, v jakých asi poměrech studenti žili, rostli, bez domova, dohledu, opory. Jak musili od prvního kroku z domova žít svůj vlastní život, se vším úskalím a spoléhat jen a jen na sebe. A mnohdy za mnoho a mnoho peněz. Ještě štěstí, dostali-li „pořádný byt". A je dnes lépe?

R. TĚSNOHLÍDEK:

O NĚKOM, KOHO BOLELY JIŽ RUCE.

II.

Dva lidé sedí naproti sobě v čítárně. Kolem nich ševel novin a stlumené kroky. Ti dva lidé by si asi rádi hodně řekli, ustavičně se na sebe dívají; ten plavovlasý (má vlasy pro ostudu dlouhé) visí zrakem na ústech svého krajana, jenž právě přijel z domova. Ptá se ho na to na ono vyschlým, skřípavým hlasem, bodavým, nesnesitelným, až skutečně kdosi pohodí novinami, zakašle, zabručí a vykřikne konečně: „Ticho". Ale plavovlasý se zvolna obrací, přehlédne krátkozrakýma očima místnost, jakoby hledal strážce ticha, a neurvale vykřikne: „Kuš".

Čitárnou vlní se zas jejich šepot. Nedělá víc hlomozu než pod okny tramway. Ale ten hlas .. Jeden starší medik si myslí: „Není to s ním zrovna dobře, není. Zaplať Pánbůh mně je líp, což já".

A černovlasý povídá o jejich rodišti.

Dnes je tam pouť, tak slavno dopoledne, ale po poledni sklíčí všecko smutek, velkým náměstím prostře se jako velký závoj vyčítavé ticho, žlutavý prach pošpiní světlo.

Doma u nich, doma. Sváteční ticho a zahrada překypělá vůní a svěžestí zeleně, doma. Tak se stýská vlasáči a pod černým skřipcem vandrují snad slzy. Čtenářům se zdá, že vypadá nevýslovně drze s tím úšklebkem na rtech.

„Proč jste jim povídal o někom, koho bolely již ruce? Vaše společnost u jelena tomu nerozuměla."

Černovlasý díval se s klidnou otázkou.

— Nerozuměla. Hrají teď ferbla již od deváti. Dni jsou v létě delší, co by dělali. A když jdou na velkou, vystřídá je parta z deváté.

Plavovlasý vzpomene na zakouřenou, klenutou jizbu, na lidi shrbené nad stoly, jejich rozběhaný, vodnatý a protivný hovor; několik bohatých sedláků, jimž v neděli dopoledne je milejší trochu demokratičtější společnost než v besedě, několik řemeslníků a pak crême společnosti — vtipní, blýskaví poddůstojníci (sprostí sem nesmějí, leda byl-li by tatínek jejich zazobán). Vzadu mne si ruce tlustý hostinský nad pekařem prohlížejícím pornografické kukátko a panem „radou" slabikujícím Národní.

A černovlasý pokračuje, co druh ztrácí se do těchhle vzpomínek.

— V besedě? Milý kamaráde, tos měl vidět. Sotva jsem přišel, přisedl si ke mně pan tajemník. (Aspoň tomu jsi měl dát pokoj, ten už se do svých šosů nadosmrti zaplet.) Přisedne a povídá: „Ten Č a s, je to plátek, co?"

„Ba je."

„A ti naši studenti."

„Co se stalo, pane tajemníku?"

„Samý realista."

„I snad ne všichni."

„Tak, ještě horší, socialisti, anarchisti a .."

„Dovolte, pane tajemníku, to není přece nic hrozného, učí se myslet samostatně. Ať se probíjí krisemi, jen aby jim nikdo ten proces nestěžoval. Z něho se každý vybouří."

Pan tajemník odbafl z trabuka, napil se a praví žalostně:

„Tak vy nejste realista? Ale ten (věděl jsem, že již hovoří o tobě), ten má na mále, že se nestane redaktorem Práva lidu."

Nechápal, proč se mu tak do očí smějí. V tom se přibatolil maličký človíček, nový obecní úředník a takto [illegible] páně tajemníkův. Hybký jako rtuť.

„Prosím vás, jak vypadá?“

„Inu má dlouhánské vlasy.“

„Če — černé.“

„Ano, černé.“

„A, a dlouhé vousy?“

„Ano, dlouhé vousy.“

„Nenene to bych ho rád znal, tototo vypadá jako loupežník z Abruz.“

„Málem.“

A pan tajemník milostně zakroutí očima, zapaluje si a říká strašně důležitě:

„Podívejte, podívejte, kdyby byl hodný a měl úctu, ano, kdyby měl, mohli jsme mu také něco zaopatřit jako tady, panu . . .“

Pan . . . se nestydí, ale zamžourá vděkovděčně vstříc očičkám pana tajemníka. Vůbec byla to panika v besedě, pan doktor X. našlehal svému psu, dělníka P. vyhodili z práce a Čas toho dne hemžil se vtipnými korrekturami. A ještě něco. V besedě se šeptala tahle anekdota. Pan „redaktor“ (ty říkáš také-redaktor) dostal důtku, že přijal feuilleton o Macharovi. Pisatel, poněvadž je z vážené rodiny, byl jen šetrně napomenut. Chudáček, idealista, co ho to natrápilo. Proklínal Machara do horoucích pekel. Najednou (fama to povídá) dostane z Vídně „Satiricon“ a poděkování asi tak: „Děkuji Vám za Vaši pozornost, zasílám Vám jen tohle ještě, („feuilletonista nejspíš z Machara přečetl snad ne celou knížku“) kdybych byl císařem pánem, poslal bych vám kříž.“ Hleď a tohle, že jsi zkazil mladého muže, přičítají tobě. A náš okresní poeta říká: „Psal to pro honorář, to já znám, jeho basis, jeho objekt leží jinde, mimo reálný život, v mystice, tímhle si neposloužil.“

Co říká tvůj pan otec a pan švakr, víš snad sám líp. —

Plavovlasý dívá se němě před sebe. Listy ševeli. Snad to zaplakal verš, snad věta, kterou někdo psal celým zuboženým srdcem. Ale on je dnes bezútěšně smuten. Ohlíží se na svůj život zpět.

Dnes je u nich pouť, dnes je tam veselo. Vychází z čítárny.

Hledí na něho kamarád s jizlivým úsměškem:

„Máte peníze, pane kollego?“ ptá se.

„Tak, dnes jsem právě dostal.“

„Že bych vám byl půjčil.“

„Byl bych řekl t o m u.“ (Jmenuje svého krajana).

Byl by mu řekl, ale pro lítost nebylo mu možno. Kolem jdou kollegové od oběda, hovoří o krásném svátečním odpuldní venku, co dá se za několik hodin užít. Jde. Na kolejích tramwayových leží opelichaný vrabec. Plavovlasá hlava se níž sehne. Potkává mladého básníka, kterému kdysi jeden pan redaktor vrátil „nemravné“ verše. Snad že v nich srdce plakalo trochu hlasitěji. Hovoří. Plavovlasý mávne jaksi zlomeně rukama. Ze slov jeho zalétá jen tohle:

„Ne, nejsem literát. Co jsem napsal, to byla moje bolest. Kapka hořkosti.“ „Kam pojedeš na prázdniny?“ — „E což.“

Jde a hvízdá si tiše. Medik z čítárny za ním a snaží se cosi uhodnout. — Ano dva dni nejedl. Což, dnes ještě vydrží, krev mu nějak stoupá k hlavě. — Plavé vlasy proletují v lehkém větru, kroky se trochu třesou — a známí jdou po druhé straně ulice. Proč? Dnes on sám jich nechce vidět. Je mu docela volně a dobře. Něco mu pohasíná v očích. Lítost? Ne. Ne. Svatý a prudký, nezlomný vzdor a vztek.

— — — —

Podívej se, tatínku, snad mým dopisům je těžko rozumět anebo je líp rozumět panu doktorovi X. a panu tajemníkovi atd. Ano je mi volně a dobře. Ale vidíte vy tam dnes tu moji nesnesitelnou bídu? Nebudiž vám ničeho líto, co ztracený syn . . . Lépe už zapomenout. Nelze pomoci, vím to, a od nikoho jiného pomoci nezasloužím, proto že nedovedu být h o d n ý. Myslili ti páni, proč studenti nemají už tolik nadšení pro ně, uvažovali, proč dobrodiní hořkne? Bože, bože, nemají komu mne denuncovat.

Tak u vás je pouť. Hlavou mi zpívá mrzácké processí žebráků, táhnou, žluté, modré, bílé plameny, rty říkají malomocně „hoří, hoří“ — a oči snaží se procitnout, zda to opravdu hoří drahá, milá střecha, zda to vlaštovky naříkají v kotoučích kouře. Tolik se bojím, hodiny tikají, tramwaye zvoní, u nás je pouť, páni jsou lidé — — — et cetera, et cetera, kam pojedeš na prázdniny — — —

A tu mne kdosi lehce líbá na čelo, na jizvu po první ráně kamenem.

— Tatínku, nejsem zlý!!!

Líbej, líbej, líbej, drahá duše!*)

---

*) Panu J. R. Vilímkovi, nakladateli v Praze, jenž snad jediný není důkladně zásoben pro příští saisonu. Působilo by výhodně, pane nakladateli, k českému vydání Maye vystavovat živého briganda. Svůj k svému: tož také českého, lze se doptati ve Čtenářské Besedě v Čáslavi. Račte aspoň zkusit. Názornost v belletrii, dvojnásobný požitek! Ostatně se dovídám, že mají brigandy v Jičíně, i jinde, zvláštní species v Kolíně. Dosud byl maten s anarchistou-mineurem (tonu c-dur).

DEMOKRACIE FRANCOUZSKÁ A BIBLE.

Uvažuje Pierre Dieterlen v revui „Foi et Vie“ (Víra a život).

(Dokončení.)

Jestliže všecko jest oprávněno proti státu, jaký bude asi jeho osud? Chrožen jsa těmi, kteří by jej měli podporovati, nemůže trvati leda stavěje proti moci moc ještě větší: odtud militarism. Majitel vidí své statky zanedbány a v nepořádku. V některých krajinách nemůžeme nasázeti stromů podél silnic: než by vyrostly, byly by mrzáky. Co bude, až jásající socialismus znárodní zemi s jejím obsahem, dráhy, všecky prostředky výrobné? Jestliže duše francouzská se změní a každý občan se stane strážcem a ochráncem jmění veřejného, věci dobře půjdou; ale pak-li bude i dále zneuznávati takovéto své právo a pak-li bude i dále pohlížeti na jmění národní jako na něco, co není jeho, pak se bojím o blaho Francie: pak brzy bude konec, nejen kapitalistův, ale také kapitálu! Všecky opravy hospodářské a společenské jsou předem porušeny tímto nevyvratitelným předsudkem, že stát jest nepřítel, proti němuž všecko je dovoleno.

Co činiti, aby se zamezilo toto zlo? Odpovídají mi slovem, jež ve prospěch nynějšího obecenstva úplně nahradilo „bratrství“, slovem s o l i d a r i t a. Budiž: Kažme solidaritu nebo jí nepochybně se doděláme výchovy demokracie francouzské. Jenom, netajme, je-li toto magické slovo teď ve všech ústech a plyne-li ze všech per, že skutečnost, kterou představuje, jest daleka proniknouti srdce a že mnozí ho užívají netušíce, co že značí. Mezi dělníky solidarita má všecku sílu, běží-li o přípravu nebo dodržení stávky; ale jak brzy slábne, jakmile mír byl obnoven a jsou-li tu oběti! . . . . Zákonodárci vykřikují hezky hlasitě ve svých řečech národní solidaritu, ale kolik z nich představuje opravdu něco jiného, než vlastní zájmy předních voličů jejich strany? Tam v srdci a zvláště v trudné chvíli objevuje se vždycky zase neblahé „spas se, kdo můžeš“ a „každý pro sebe“, výkřiky zmatků a převratů.

A kdo Francouzovi podá pravý pojem státu? Kdo mu vysvětlí, že národ, třeba nejroztříděnější, jest tělem živým a že vláda není jeho nepřítelem, tak jako není hlava nepřítelem svým údům? Kdy pocítí, že bije pitomě do této hlavy bije vlastně do sebe? Jaké učení zapudí bývalé lidské sobectví a přesvědčí všecky, že každý je něčím jen z jiných a vzhledem k nim, že z jejich zdraví kořistí a jejich bolestí strádá? Kde nalézti ducha prodchnutého širokým pojmem bratrství, který lépe než všecky předpisy znovu upevní v duši francouzské svatá pouta, která by pojila přítomné s minulým a budoucím, provincie severní s jižními, stav se stavem?

Nežli bylo stvořeno slovo „solidarita“, bible je obsahovala ve svém učení. Nijaké slovo lidské nevzbudilo hrozného toho svrchovaného zákona solidarity zla, jako stará naše bible, když nám ukazuje hnusný obrys hříchu špinícího pokolení za pokolením; nijaké péro nevystihlo útěšných divů solidarity dobra jako tato bible, když nám praví, že poslušnost a smrt jediného zajistila všem ostatním spásu a život na věky. Jde-li o učení solidarity, nijaká moudrost lidská se nikdy nevyrovná roznícení křížem.

Jsou monarchie protestantské, které mají všecky svobody republiky, a republiky katolické, které mají veškeru porobu monarchií. Zbytečno hledati příčiny v dáli: ony mají bibli, tyto bible nemají.

II.

Utvořiti demokracii a vykázat jí její práva jest zcela dobře, ale s výjimkou, že ihned popojdeme ještě o krok. Sice první snaha by byla v nebezpečí, že přivodí pád. Tento druhý krok záleží v připomenutí, že s každým právem spojena povinnost a s k a ž d o u s v o b o d o u o d p o v ě d n o s t. Často bylo pozorováno: co způsobilo nezdar částečně v díle revoluce, b y l o, že přílišně mluvila člověku o jeho právech a ne dosti o jeho povinnostech.

Dotýkáme se tu jiné závady duše francouzské, té, kterou můžeme vyjádřiti pravíce, že kromě čestných a četných výjimek, jichžto zásluhy chci tuto uznati, francouzský národ se skládá z lidí, kterým začátek moudrosti je strach z odpovědnosti. Což není vědomí povinnosti právě to — co činí člověka? Právě na ten stát, s nímžto zacházíme rádi jako s nepřítelem, zase s jiné strany pohlížíme jako na jakýsi druh Prozřetelnosti, trochu méně mocné, ale mnohem spolehlivější než ona, pohlížíme jako na příbuzného, po kterém budeme děditi, jako na strýce z Ameriky, bohatého milionáře, který v boji o život nás má se zastati a výměnou za naši svobodu zlepšiti naši přítomnost a pojistiti naši budoucnost. Toto dědictví církve katolické, společnosti, která za vzdání se člověka myslícího pojistí věrnému ráj v nebi, nalézám až i v socialismu rázu francouzského, kterému méně jde o to, aby vyprostil dělníka, než-li o to, aby mu pojistil za poslušnost ráj na zemi: to i ono zabíjí člověka, chtíc jej učiniti šťastným.

O čem rozjímá mladý člověk ve svých snech? Je-li Američanem, zajímá jej asi „trust“ nebo nějaký průmyslový pokus; je-li Angličanem, je to asi podnik v některé kolonii nebo dosud nepřekročený vrchol hory; je-li Němcem, vydati hodně tlustou knihu; je-li Francouzem? . . . . chtěl bych se mýliti; ale dáte mi za pravdu, řeknu-li, že mnohému mladému franc. člověku z buržoasie jest snem dostati místečko v úřadě státním, totiž zcela nepatrné

zaměstnání odměněné nepatrným služným a na konec nepatrným výslužným, to všecko stejně skrovné, ale rozhodně zajištěno. Dodejte k tomu život mládenecký, nebo svolí-li už ženiti se, alespoň co nejméně dětí, nebo rozumí se, viďte, že účelem života jest zejména uspokojovati tělo a duši, redukovat až do nejmenšího stupně povinnosti a odpovědnost.

Ale trestuhodnějším zřeknutím těchto mladých lidí je ono zřeknutí mnohých bohatých a inteligentních, které příznivé poměry činí zvláště schopnými bráti se za osud své vlasti, kteří však ze strachu odpovědnosti nebo protože si ošklivi lid, utíkají před prospěšným bojem a tím svým zříkáním vydávají budoucnost své země a svých dětí vyděračům a politikům.

III.

Jaká budoucnost tu očekává demokracii, která nemá lidí zdravých a silných, lidí duše železné a srdce zlatého? — A kdo znova zplodí uprostřed nás pokolení silnější a zdravější? Učiní to bible —!

Vraťte ji lidu, dejte každému občanu vědomí povinnosti, cit spravedlnosti, právo svobodného posudku, a v demokracii francouzské bude učiněn veliký krok v před!

„Bible utvoří lidi mysli svobodné!“ Nezdá-li se vám to paradoxem? Řeknete snad: „Bible t. j. zjevení je přece sbírka doktrin, které se vymykají veškeré kritice! A mezi demokracií francouzskou a biblí, mezi svobodomyslností a vírou není vyrovnání možno.“ Avšak zkoumejme: Jisto ovšem, že prvním úkonem, vstupujeme-li do pravdy náboženské, jest úkon důvěřivé poslušnosti. Ale jakmile vstoupíme, můžeme, ano povinni jsme ji zkoumati, abychom jí porozuměli. Proto bible jest knihou svobodného a statečného zkoumání, a tu asi církev katolická bojí se také tohoto zkoumání.

Co však vyčítám naší nynější generaci, co mě roztrpčuje a proč tolik se bojím o její budoucnost, jest — nikoliv, že příliš zkoumá a posuzuje, ale že toho vůbec nečiní. Duchem je ještě katolická, přijímá lež a odvrhuje pravdu, tu radostně, tu zlostně, ale stejně bez kritiky. Jedněm třeba kněze, jiným vůdce, všem potřeba jest orakula, které by nimi řídilo a sprosťovalo je: m y s l i t i. — Buržoa jako proletář, věřící jako atheista, vždy stejně stádo podlízavé a otrocké, které dnes vedou na pastvu a zítra na jatky.

rr.

VZPOMÍNKA.

Před rokem přednášel u nás v Libštátě pan profesor Masaryk (12. července).

Už hned tenkrát po oné přednášce byla jsem v pokušení napsati, jaký osobní dojem učinil pan profesor. Než dílem ze sobeckosti, (bylo mně jaksi líto děliti se ještě s někým o ten pocit) a větším snad dílem z přirozené ostýchavosti psáti nezkušenou rukou pro veřejnost, neodhodlala jsem se.

Dnes po roce, kdy vzpomínky živěji se hlásí, nemohu odolat. Myslím si, že nebude tak těžko napsati ze srdce několik slov, a pan profesor mně je snad nezazlí. Nechť ví, jak rádi si tu v horách na něho vzpomínáme a jakou nám zanechal památku.

Bylo velkou událostí, když do našeho malého městečka měl zavítati. Také já byla velmi žádostiva poznati pana profesora. Mívala jsem potyčky s mužem, nejsouc nakloněna p. profesorovi tak, jak on by si byl přál a neoceňujíc jako on jeho veliký význam pro náš národ.

Čekali jsme. Uvítací deputace na perroně, já jak obyčejně na nádražích bývá, vyhlížela z okna. Vlak přijel. —. Páni jakoby ve sklamání tu stáli — z druhé ani první třídy nikdo nevystupuje, a jinde pana profesora hledati to ovšem nikomu ani nenapadlo. Ale on přijel jako obyčejný, prostičký smrtelník.

Mne již to jaksi tuze mile překvapilo a ještě víc těšila jsem se na večer. Za nic nebyla bych zůstala doma, ačkoliv se mně navalilo hojnost nečekaných překážek. Výsledek večera převýšil také všechno očekávání. Pan profesor mluvil o Husovi a náboženství způsobem u nás zcela novým a s ním mluvil — celý jeho zjev. Brzy cítila jsem, že stojí před námi nejen povolaný řečník krásného slova, ale, že stojí před námi živý příklad. Jaký pan profesor je učenec, jaký on je politik, tomu ovšem já málo rozumím, ale to jsem pocítila, že je to vzácný, vzácný člověk. Ano, dojmem nevýslovné prostoty působí a dojmem povahy, které možno se s úplnou důvěrou a beze strachu svěřiti. Takový dojem odnášela jsem si z onoho krásného nezapomenutelného večera.

A od té doby jsme s mým milým mužem v mínění o panu profesorovi za jedno a ctíme a vážíme si ho jeden víc než druhý. A takovým dojmem působil i na mnoho jiných. Toho důkazem bylo, mohu říci, ono řídké, upřímné nadšení, s jakým se ještě dlouho mluvilo o něm. Bylo až ku podivu — na rozdíl od jiných přednášek, jak dlouho a hluboko zvířil život a myšlénky našeho obyvatelstva. Trvalo týden a člověk nevyšel z domu, nepotkal známého, aby nebyl osloven nějakou otázkou nebo poznámkou, týkající se přednášky a váženého, milého hosta. Bylo vidět, co dalo by se docíliti, kdyby lidé takoví kypřili a vzdělávali símě, které v srdcích našich je zaseto. Bůh mu žehnej!

Nevím, kde vzalo se ve mně tehdá tolik smělosti jíti k němu a stisknouti jeho ruku a dnes znovu divím se sama sobě, kde béře se mi odvahy psáti o něm. Ale nemohu jinak. Tak snad razí si cestu jen vroucí cit a hluboká vděčnost .

A. V.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

— Telegram byl se zaplacenou odpovědí?

— Ano.

— A vy jste nic neodpověděl, třeba jen sám?

— Nic.

— Nemohl jste mne však alespoň zpraviti o tom že došel telegram, který nemůže býti vydán? Vskutku nevím, jakým jménem nazvati by se měl váš skutek. Chápete-li, jaké mohl míti následky? Má matka — ubohá! — co si pomyslila, nedostavši odpovědi? Co myslí a cítí nyní po třech nedělích marného očekávání! Ona sama mohla se roznemoci a zemříti z hoře . . . Dovedu si představiti, kolik úřadů obešla, než přišla konečně na soucitnou duši.

— Ano, to je pravda, to je pravda. Trpká pravda. Nepomyslil jsem na to v onen čas; jsem skutečně vinen před vámi. Pospíšíme si napravit chybu. Budu telegrafovati hodnostáři, který se táže . . . Povězte mi, co bych měl zvláště napsat?

Odpověděl jsem s hněvem, že mi ani v nejmenším není nic po hodnostáři, ten že se ke mně neobrací, a on že mu může odpověděti, co chce.

— Ale přece . . . Mám napsat: zdráv, bodré mysli?

— Opakuji: pište, co je vám libo. Já pošlu telegram samé matce!

— Výborně, výborně. Tu je papír, sedněte si a pište ihned třeba. Tu je i blanket na telegram. Mám je vždycky. Pište, prosím, odešlu to hned na stanici. Vím, že jsem vám způsobil silné rozhořčení. Za nynějších časův podobná náklonnost k rodičům je vzácností a silně mne dojímá.

Tato svobodomyslná slova, z nichž vála bezsrdečná spokojenost s sebou samým, mne opět popudila. Znovu chrlil jsem hořké výčitky.

— Pronásledujte si mne, urážejte si mne, — pravil jsem s nervosním chvěním a slzami v hlase: — snižujte, mučte mne! Jsem člověk se svázanýma rukama a všecek ve vaší moci . . . Jakým však právem a proč mučíte lidi zcela nevinné — mou matku a mé příbuzné?

Lučezarov na chvilku přišel, jak se zdálo, do nesnází, začervenav se jako pivoňka, nevěděl, co dělat, co mluvit.

— Myslím, že jsem vás nemučil, neurážel, — koktal, — ba naprosto naopak . . .

— A to nepravíte proti svému svědomí? — pokračoval jsem ve svém výpadu: — Neurazil jste mne při příhodě s petlicí? Všemi nespravedlivými útisky a týráními, které jste učinil trestancům a zároveň i mně? Předpokládal jste, že hledím lhostejně i na to, že ve věznici se prolévá krev a hanobí se žena?

— Vidím, že jste velice rozčilen a že nevíte, co mluvíte — odvětil Lučezarov, sníživ hlas téměř k důvěrnému šepotu. — Vyjdi ven, bratře, za dveře! — obrátil se hlasitě k vojínovi stojícímu zde se zbraní na stráži. Ten okamžitě poslechl.

— Nejvýš zbytečně viníte mne za chování k trestancům, — začal svou obhajobu. — Pokud týče se Vás osobně, jak pak Vás mohu vyjmouti z obecného množství? Nemám k tomu práva. V případě s petlicí, na příklad, pustil jsem dokonce se zřetele s prvopočátku, že se nalezáte v oné komoře.

— Je-li možná, abyste byl do dneška upřímně přesvědčen, že byl jste v právu v oné příhodě?

— Vidíte, to je tak. Vy soudíte jako soukromá osoba a z části i poněkud interesovaná . . . Lze říci i postižená . . . Vám nelze vniknouti v postavení osoby, která je představeným takového . . . takového složitého ústavu, jako je vyhnanecká věznice. Já dokonce pochybuji, že byste byl již dobře poznal, jací umělci páni trestanci jsou. Vy jste na to příliš nezkušen v životě a . . . příliš nezkažen! Na to, aby je člověk udržel na uzdě, je třeba, aby uměl být hrozným, je třeba čas od času užívati hrozných prostředkův!

— Ale přece jen spravedlivých prostředků . . .

— Ovšem, ovšem. Dle možnosti . . . Víte-li, na příklad, že na jaře letošího roku dostal jsem zprávu, že se připravuje útěk a o tom, že jeden z těch umělců nalézá se vlastně ve vaší komoře?

Vzpomněl jsem si na pilky Sokolceva a usmáv se v duchu, mlčel jsem. Lučezarov pokračoval, upíraje na mne vítězoslavný pohled:

— Ne tak lehce řeší se otázky, jak se Vám zdá. Pokárání bylo nevyhnutelné. Znám dobře vyhnanecký svět, deset let mám již neštěstí býti blíže znám s těmi umělci. Ale přiznávám se Vám: řízení Šelajského dolu přijal jsem s nejrůžovějšími sny, s vírou v člověka, byť i poznamenaného hanbou, s nadějí, že k jeho nápravě a skrocení stačí pouze hrozby a obyčejné prostředky trestů . . . Věřte: mluvil jsem vážně a s plným přesvědčením jsem mluvil . . . před zástupem jsem mluvil . . . že nechci sahati k tělesnému trestu. A nesáhl bych!

— Ale přece jste sáhl? Trestal jste dokonce i ženu, učinil jste to, nač nelze vzpomenouti bez otřesení!

— Nač pak tak silně cítit? . . . Víte-li, jaká to byla ženština?

— To je lhostejno. Na váhu nepadá, jaká byla ona, nýbrž že to byla žena.

— Ale co jsem měl dělat? Viděl jsem, jak všecky druhé prostředky, zákonem mi vykázané, jsou bezmocné, když zkaženost a drzost té nestvůry dostupuje až do nemožnosti a vliv moci buď tak nebo jinak musí být utvrzován.

— A myslíte, že jste ho metlami utvrdil? V čích očích? Je-li vám známo, jak se trostanci sami chovají k tělesnému trestu?

— Bojí se ho strašně.

— Ano, bojí se tělesného trýznění. Celá pak mravní stránka tohoto trestu pro většinu neexistuje. Víte-li, že kterýkoliv trestanec dá neveliké porci metlami přednost před těžkým žalářem v karceru? Následovně, v čích očích jste utvrzoval vliv moci? Snad ne v očích vzdělaného světa? Ostatně, přál-li byste sobě, aby tisk ruský i zahraničný jmenoval Vaše jméno ve spojení s takovým faktem, jako je pohanění ženy? Jistě že ne? Tímto faktem dosáhl jste jen jednoho, že zašpinil jste své jméno!

— Dosti, dosti. Zkraťme tento hovor. Podíval bych se na toho, kdo by se osmělil zašpiniti moje jméno!

— Neměl jsem na zřeteli urážeti Vás, nýbrž jen otevříti Vám oči na skutečný stav věcí. Tělesnými tresty lze, dle mého mínění, i mezkažené lidi zkaziti, když sníží se nadobro v nich cit lidského důstojenství, a přinutí se, aby ztratili poslední jiskru studu.

— Je ovšem možná, že máte pravdu. Jednal jsem ve výbuchu zoufalství. Všecky mé dobré záměry utrpěly jeden po druhém porážku, viděl jsem kolkolem pouhý černý nevděk a nízkost. Sám Hospodin Bůh ztratil by trpělivost na mém místě! V každém však případě postupoval jsem na základě zákona. Z mezí zákonitosti jsem nevybočil. Co počít, jsou-li naše zákony ještě zastaralé? Nejvíce ze všeho mne ostatně roztrpčuje, že jsem způsobil takové nepříjemnosti Vaší matičce. Nemohl-li bych něčím zahladiti svou vinu před ní?

Pokrčil jsem mlčky rameny.

— Avšak? Uvažte . . . Neměl-li bych jí poslat za sebe telegram?

— To je zbytečné. Buďte tak laskav — a odešlete ještě dnes tento můj telegram. To stačí. Co se stalo, toho nelze odčiniti. Můžeme si jen přáti, aby se příště nepřihodila podobná nedorozumění.

— Ano, zejména nedorozumění! to je to pravé slovo . . . Velmi smutné nedorozumění!

Sebrav si svou zprávu, poručil jsem se a pospíchal do trestnice pln smutných citů a myšlenek na matku, na to, co musila vytrpěti za ty úžasné tři týdny má ubohá stařenka. Později dostal jsem od ní dopis, v němž popsána byla její muka, dopis srdce mi deroucí . . . Nevím, cítil-li nějaké výčitky svědomí statečný štábní kapitán, avšak po vylíčené besedě se mnou, začalo se ve věznici opět lehčeji dýchati: na čas ustal svist metel, ustalo sázení do karceru a zbavování výhod. Pokud se týče trestanců, nestávali se ovšem ani lepšími, ani horšími tímto novým pokračováním lučezarovské politiky.

XXXI.

Odražení.

Léto se svými kratkými nocemi a zvětšenou pracovní dobou bylo vždycky nejtěžším obdobím v životě obyvatelů Šelajského dolu. Zvláště těžké byly práce v příkopu, o nichž jsem již pravil. Mně osobně dostalo se zakoušeti rozkoše zelinářského zahradnictví. Se slovem „zahrada“ spojuje se obvykle představa o poměrně lehké, a, což hlavní jest, příjemné práci na volném vzduchu, práci užitečné pro fysické otužení sil a vzbuzení chuti k jídlu. Odmyslete si na chvilku tuto obvyklou představu. Představte si, čtenáři, že vás nevyspalého a unaveného postavili na nohy ve tři hodiny ráno, vyhnali na dosti chladný ještě ranní vzduch, obklopili vás řetězem vojáků ozbrojených bodáky a nutili vás kopati tupou železnou lopatou tvrdou, často venkoncem kamenitou zemi. Nejste-li spokojen nehoráznou velikostí uloženého „úkolu“, tedy račte kopati „od zvonku do zvonku“, to jest do sedmi hodin do večera. Unavení trestanci chtějí si zakouřiti, sedají si k oddechu. Uplynou dvě minuty a „nad duší stojící“ dozorce již křičí, že je čas chopiti se práce. Jedno dvě slova odporu — a hrozí karcerem.

Avšak . . ., sluněčko stoupá stále výše a výše. Trestanci stále netrpělivěji pohlížejí na nebe v naději, že brzo musí již zazníti milosrdný zvonek k obědu. Táží se konečně dozorce, kolik je hodin, a dostávají odpověď: „Půl desáté“.

— Hospodine! Ještě celé půl druhé hodiny zbývá!

Slunce připeká stále silněji a silněji; pot začíná se líti celými potoky s tváře i se šíje; nohy jsou znaveny od našlapování na rýč špatně do země vnikající . . . Náhle rozlehne se velení:

— Ticho! Čapky dolů!

Všichni se uleknutě zastavují, odhazují na zem lopaty, jak žádá se dle instrukcí, a spěšně obnažují hlavy. Teprve potom ohlížejí se nesměle kolem sebe a vidí blížiti se Šestiokého s holí v ruce.

— Čapky na hlavy a pracovat dále! — slyšet jeho křik a trestanci pokrývají hlavy a znova chápou se lopat. Práce u přítomnosti představeného započíná úsilovněji než dříve. Lučezarov přistupuje. On zná vše, on je veliké práce mistrem. Lze-li věřit jeho slovům, byl i zahradníkem, pecnařem a sadařem; umí i zahradničit a kovat, tesat, stavět pece, dělat cesty. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 24. července 1904. Číslo 29.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

KAREL HORKÝ:

DĚTI.

To bylo jednou v parku za večera.
Dav dětí hrál se v sklonu sluníčka:
a hoši dva — ach, vidím to jak včera —
si hráli vám — na Karla Havlíčka.

Dva precličky si dali kolem rukou
— zda kouzlo dětství někdo vypoví?
a cítil jsem, jak srdéčka jim tlukou,
když chlubili se: Máme „okovy“ . . .

Mé drahé děti, co jen v duši jest to,
že mnohdy denně na vás vzpomínám?
Ach, pravda, děti, nadšení jest těsto . . .
A špatně, špatně rozumíte hrám . . .

Až vyrostete, vzpomeňte si na mne.
Krev, okovy? Ach, trochu povyku . . .
Jsme v Čechách, děti. Nadšení je klamné.
Jen kousněte do svého precliku!

KAREL ČERVINKA:

KOUZLO VALAŠSKÉ DĚDINY.

(Několik hodin spokojeného života.)

Po celý rok těším se velice na prázdniny. Netěším se na ně proto, že bude méně práce, nebo že nebude vůbec co dělat, nikoliv; mně aspoň je práce potřebou a opravdovým požehnáním a myslím, že bych bez ní zhynul, ale těším se na — na — ba, nevím ani, jak bych to řekl, nač vlastně se těším. Je toho mnoho, nač se těším. Celou zimu děláme tatíž plány na prázdninové cesty. Půl světa sjezdíme v útulném koutku u stola na „Panském domě“, ale mnohé z těch cest pouze na mapách. Mně z našeho cestovního konsorcia připadá obyčejně úkol přesně stanoviti cestovní plán, prostudovati předem kde jakou historickou, uměleckou a místopisnou zvláštnost, zjistiti krásné rozhledy a půvabné pro turisty koutky, zkrátka vše, co souvisí s cestou. K tomu patří také určiti „finanční effekt“ projektované cesty. A o tento nešťastný finanční effekt rozbije se často i sebe lepší plán. Přes to jsme v posledních letech vykonali přece několik tur. Procestovali jsme Moravské Jeseníky, veliký pás Karpat, prošli Valašsko, Těšínsko, kus Haliče i Bukoviny, Tatry, Krkonoše a j.

Každý rok však aspoň na nějaký čas podívám se do Hodslavic. Myslím, že na ty těším se nejvíce a na svoji „hvězdárnu“, možnoli, ještě víc. Moc tohoto zvyku je veliká. Ke konci roku nemám už klidu ani stání. Vše mne rozrušuje a dráždí, stávám se nervosním a nenabudu klidu, pokud nesednu na dráhu. — Ale ani tu nemám ještě pokoje. Cesta půvabně divokým údolím Svitavy k Brnu mne nezajímá, zastávky zdají se mně zbytečně dlouhými, divoká skaliska nad tratí visící mne nepoutají, tunely projíždím se zavřenýma očima, na nádraží v Brně nemám stání, cesta do Kojetína zdá se mně hrozně nudná, oběd na kojetínském nádraží — jinak dobrý — mně nechutná, požehnaná Haná zdá se mně, synu hor, k smrti unavující a vzduch horký k zadušení. Ani pohled na svatyni hostýnskou mne neuspokojuje. —

Až za Bystřicí nabývám trochu klidu; cítím už blízkost svěžího valašského vzduchu. Tu si oddechnu. Do vozů vstupují Valaši, lidé upracovaní, tvrdé řeči a rázovitých postav, ale vždy humoru plné, z vedlejšího kupé ozve se veselý smích valašských děvčic a za nedlouho už vjíždím do metropole Valachů — Meziříčí nad Bečvou. Odtamtud za chvíli jsme na nádraží v Krásně. Tam už rád postojím. Vyhlédnu z kupé a podívám se do dálky na posvátný Radhošť s bílou kapličkou, zdali „kúří“ a už táhne mne vlak namahavě supící kolem krasenských skláren do „našeho“ lesa Domorace (Domoraze). Ve hlubokém lese na nádraží zastavuji a po celodenní jízdě slézám. Jak krásně tu v lese; jak volně se tu dýchá. Sotva se vzpamatuji, už tu černooký Býmůch Ondra, nesměle ze dveří čekárny vykukující, bere můj kufřík. Rychle projdu čekárnou, seběhnu po příkrých schůdkách a jsem ve vonném

se na cestě do dědiny. Vyjdu z lesa a nový, krásnější obraz tu přede mnou. Celé pásmo horské malebně tu ohraničuje obzor. Dívám se na Trojačku a hledám starý strom „troják“, nepodlehl-li prudkým zimním vichrům; přeletím zrakem Holou Dolinu, Hundorf, Huštín, Krátkou, Dlouhou, Javorník a dále pásmo hor od Radhoště a Kněhyně na zádumčivý Smrk až do zadu, kde v modravých mlhách na obzoru měkce konturuje se imposantní Lysá. Jak černý ohromný hrob ční v předu pochmurný Ondřejník. Při pohledu naň a na Lysou vynořují se mně v duši vzpomínky na národní reky Ondráše a Juráše, kteří tam kdysi vládli. Neslyším černookého Ondry, čiperně vedle mne klusajícího, mechanicky odpovídám na vlídné pozdravy, tu a tam sám staré známé zdravím a jsem na „kútě“, na kopečku nad dědinou, odkud už vidím věže obou kostelíků a půl dědiny. To jsou Hodslavice. Leží v kotlince pro mnohého turistu zcela obvčejné, beze všech zvláštností, pro mne však velice půvabné a milé. Přes to, že jsou v kotlince, přece okolní sousedé rádi škádlí Hodslavské známým: „Hodsuavjané na kopéčku lejú vodu do hrnéčku“. V Hodslavicích totiž „obalují“ a prodlužují. Proběhnu horní konec dědiny, podívám se na dřevěné chaloupky, oč se naklonily, zjistím, kde jaký nový plot a už jsem v nejživějším místě Hodslavic „u fojtství“. Ještě několik kroků přes lávku a jsem „u Býmůch“, kde je můj letní byt i má milá „hvězdárna“. Přivítám mamu Býmovu, Joška, Nýnu, Zusku a ostatní milé známé, zjistím, přibyl-li kdo za rok a oč malí vyrostli, oprášim se a vyjdu na dědinu.

Setkávám se se známými. Jdeme dědinou půl hodiny dlouhou na dolní konec; hrnou se otázky a sypou odpovědi. Pohlédnu na „Brno“, „Malou Stranu“, „Městečko“ a dojdeme až na konec dědiny.

Sešeřilo se; vracíme se zpět. Potkáváme lidi, vracející se s pole domů. Vlídné pozdravy: „Pěkně jich vitám“ a „Pámbu daj dobrý večér“ střídají se se stereotypickým „Pochválen buď“š Kristus“ školních dětí, krávy s pastvy ženoucích; krávy bučí, kravaři práskají biči, na dědině zakejhají poslední husy, vracející se z potoka.

Zvoní klekání; ruch zvolna umlká a utišuje se na dobro. Jen tu a tam ze dvora slyšeti ještě řinčení řetízků s vozů a koňských postrojů. Rozloučím se; postojím ještě chvíli na dřevěné lávce nad prohloubeným potokem. Je velebné ticho. Nad lesem zardí se obloha a vyhoupne se majestátní měsíc. Bledé jeho světlo lehce proniká prořidlé vrbové větve, z jejichž stínů splétá podivné obrazce. Nastává noc.

Ubírám se na svoji „hvězdárnu“, kde trávívám prázdninové noci. Tiše otvírám domovní dvéře u Býmů, pak dvéře od půdy a už kradu se lehkým krokem po příkrých schodcích na půdu. Tu je moje „hvězdárna“. Veliká půda na selském gruntě rozdělená ve dvě polovice. Ve větší spousty sena, v menší — deskami oddělené — kadluby na obilí, malované truhly, bidéuka se šorci, kordulkami a bílými rukávci, dlouhá truhla na mouku, zvaná židla, za trámem suchý kmín a v míšku sušené hřiby; u dvou štítových okének stojí moje uože (lože), vystlané velikými zhlavci a ohromnou peřinou. Vše čisťounké a vůní zrovna dýšící.

Ulehnu; v hlavě honí se myšlenky, vzpomínám na cestu a chvíli přemýšlím. Je mně volno a blaze. Pohlédnu okénkem ven na náves. V hospodě „u fojtů“ ještě světlo. Avšak už zhášejí. Poslední „host“ sestupuje těžkým krokem se schůdků na cestu. Je v melancholické náladě. Odešel kus cesty a teprve v dálce zanotil: „Všichni musíme umříti, císař pán také“.

V malé světnici vedle „besedy“ také už tma. Jistě stará paní fojtová už spí, ač neznepokojuje-li „stařenku“ (ještě statnou a čilou) některé košilaté vnouče ve světnici na dvoře.

Vedle fojtství na pravo na kopečku matně leskne se v bledém svitu měsíčném dřevěný bíle natřený kostelíček, náleževší druhdy moravským bratřím, že nelze ani rozeznati blikavého červenavého plaménku věčného světla.

Otevru okénko. Svěží noční vzduch mísí se s vůní čerstvého sena; potůček pod zahrádkou bublá, slyším cvrkot usínajících vlaštovek pod střechou a ostrý hvizd netopýří. Zavru okno, zaslechnu ještě zaržání a dupot koňů ve stáji — to už jen jako z dáli a ve snu — a usínám.

Nespím nikdy a nikde tak tvrdě, jako na své „hvězdárně“, na niž těším se celý rok. Neprobudí mne ani ranní zvonek blízkého dřevěného kostelíčku, ani jasný hlas zvonu ze vzdálenějšího kostela evangelického. Jen ve snu jako bych je slyšel a probouzím se až pozdě ráno.

Zase otevru okénko a podívám se ven: Oknem derou se ke mně fazole vysoko vyrostlé. V zahrádce pod oknem plno vůně a vedle ve veliké ovocné zahradě zrovna ptačí koncert. Jen na dvoře ticho. Je překrásné nedělní jitro, plné jasu. Po cestě před fojtstvím trousí se porůznu lidé ve svátečních šatech. Z fojtovy síně vyjde malý fojt, stoupne na schodky, rozkročí se a dívá se pohodlně na dědinu. Pohlédne po obloze, nevidět-li „beránků“, sveze se zrakem po okénci mé hvězdárny a klidně se vrací ke snídani. — Nevýslovný půvab má

pro mne toto nedelní jitro. Avšak již zahledám Hostašovjany, hrnoucí se s horního konce do katolického kostelíčku. To jistě odzvonili už po prvé na „ranní“.

Sběhnu dolů; jizba prázdná. Jen škopek s čistou potoční vodou a kus mýdla upomíná mne na ranní moji toiletu. Opláchnu se rychle ve svěží vodě, ustrojím se kvapně a už vchází máma Býmova s objemným hrnkem kávy. Sotva zodpovím, „jak sem sa vyspáu a co sa mi zdáuo“, trousí se malí občané, kterých jsem včera ještě neviděl. Dívám se na malou Nýnku s jiskrnýma očima, pohladím jiné a jdu ven.

Zvony zahlaholí po druhé; přeběhnu lávku a rychle kráčím vysypanou cestičkou ke kostelíku, slunečním jasem přímo zaplavenému. Na trávníku před kostelíčkem sedí několik babiček; rozmlouvají tiše. Vedle válí se pětileté vnouče, kdežto menší dvouleté trhá na trávníku „iskerky“ a strká je babičce do úst.

Vejdu do kostela a jdu na pavlač. Malými otevřenými okénky vniká do kostela plným proudem ranní sluníčko; vzduch tu prohřátý, vše vesele jasné; i ty hvězdičkv na stropě jako by svítily a holubička nad kazatelnou chtěla vzlétnouti.

Děvčata před oltářem čisťounká a jedna pestřejší druhé. Kostelem šíří se vůně z mařího listí, muškátu a božího dřevce, zavzní zvonek u zákristije, spustí varhany a kostelem ozývá se velebná píseň: „Otče, náš milý pane!“

Jaká to poesie venkova!

Můžete-li pak vysvětliti blaseovanému měšťákovi, když se vás optá, co se vám líbí na té dědině a jak můžete spáti na té „hvězdárně“?

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

Z předmluvy k druhému vydání.

O důležitosti a nutnosti konfesionálního míru jsem tak přesvědčen, jako každý jiný. Nic mi není protivnějšího než konfesionální štvaní, ke kterému počítám nejen každý prudký a nenávistný útok proti jinému vyznání, nýbrž také nejjemnější urážení oprávněných citův náboženských.

Této zásady přidržoval jsem se dříve jakožto příslušník řádu jesuitského, a přivodil jsem si si tím nepřátelství a podezření se strany svých řádových soudruhův — ustavičně jsem odpíral spolupůsobiti při štvavých „Letácích k poučení i obraně“ — této zásadě zůstal jsem také po svém rozchodu s řádem a s římskou církví tak věren, že mnohý nesouhlasný úsudek padne nade mnou z kruhův evangelických pro přílišnou mírnost a ohledy na katolické n á b o ž e n s t v í.

To mne však nezmýlí. J á n e b o j u j i b o j n á b o ž e n s k ý.

Kdo si vezme za úlohu katolické křesťany převést k eivangelickému vyznání, provádí dobré dílo, avšak požehnaně rozřeší svoji úlohu pouze v d u c h u m í r n o s t i, d o b r o t y a l á s k y, n a c e s t ě t r p ě l i v é h o p o u č o v á n í a n i k o l i v j a k o f a n a t i c k ý h o r l i v e c a n e t r p ě l i v ý s u d i č, kterému mimo to v nejčastějších případech chybí ještě nutná znalost věci. Otevřeně přiznávám, že mnoho se hřeší v tomto směru na evangelické a nejvíce na tak zvané konservativně-orthodoxní straně. Tam podávají si nekřesťanské náklonnosti a veliká nevědomost častokráte ruce. Způsob vyjadřování, který nečiní dojem mužného rozhořčení, nýbrž malicherné zlomyslnosti, neslouží ani k odražení římsko-klerikálního nebezpečí, ani k utužení konfesionalního míru, ani konečně k posilnění a vzdělávání evangelického uvědomění.

A právě poctivé zdůrazňování pravého evangelického uvědomění na společné půdě evangelia, zdůrazňování bez falše a nenávisti přispělo by k porozumění a tím ku pokoji mezi konfesemi. Avšak, kde by to tak mělo býti, tam to chybí téměř až do zapření křesťanského stanoviska.

Nuže, posvátný budiž konfesionální mír! Moje kniha slouží tomuto pokoji. Ona ukazuje nepopiratelným způsobem, že klerikalismus nemá co dělati s náboženstvím, že člověk může býti dobrým náboženským katolíkem, který svoje náboženské povinnosti věrně plní, aniž by byl klerikálem. Moje kniha rozšiřuje osvětlení v světsky politické podstaty protikřesťanského klerikalismu. Mnoho náboženských katolíkův bude otvírati oči nad tím, že jejich náboženství se zneužívá k nenáboženským účelům a uzraje v nich rozhodnutí, obrátiti se ke klerikalismu zády.

Právě tak nepopiratelně ukazuje moje kniha, kde vlastně vězí rušitel pokoje, kdo neustále mezi křesťanskými vyznáními roznécuje nesváry, aby dosáhl svých světsky politických cíluv.

To však jest práce k míru v nejlepším slova smyslu.

Jasné a klidné vyjádření o skutečných poměrech neruší nikdy pokoje.

Úvod.

1. „Klerikalismus“ jest mnohonásobně a těžce zneužívané slovo. Stalo se namnoze heslem a nadávkou pro nejmělčí a nejpovrchnější štvaní. Chce-li někdo katolíkům říci něco nepříjemného, nazve je klerikály; neví-li někdo, jak

by ulevil svojí zlosti proti katolictví, mluví o klerikalismu. Nevědomost a vášnivá zlomyslnost skrývají se za toto slovo. Tímto slovem vzbuzujeme nejasnou představu, ale nevíme čeho.

Světodějný význam a ostře ohraničený pojem slova zmizel. Nemohlo býti nic příznivějšího pro klerikalismus.

Byl hledán tam, kde ho nebylo, a byl přehlížen tam, kde byl. Tím, že pojmy „klerikální" a „katolický" bez rozdílu byly zaměňovány, prokázána byla klerikalismu důležitá, skutečně ohromná služba. Propůjčila se mu rouška náboženská a pohlíželo se na něj a jednalo se s ním jako s náboženstvím. Přeložen byl do posvátné sféry, která pozemským prostředkům moci jest nedostupná, tak že každý útok na ni činí mučedníky a tím náboženský t. j. nejtrvalejší a nejvášnivější odpor.

Ovšem byl to především klerikalismus sám, jenž se obestřel náboženstvím. Byl si vědom, jaké tím nabývá nedotknutelné svatosti, která zadržuje všeliké útoky. Avšak nikdy by se mu nebylo podařilo trvale se udržeti na této nepřípustné výši, kdyby mocní tohoto světa nebyli ho podporovali svojí nerozumnosti a krátkozrakostí.

Mlčky i skutky uznávali vetřelce v jeho bezprávném a nepřirozeném postavení.

Tak se stalo, že všecky boje, které během několika století byly vedeny proti klerikalismu, zdály se býti namířeny proti katolickému náboženství. Nastalo takové zmatení pojmův, že se katolík cítil uražen ve svých náboženských citech, když dopadaly rány na pustošitele jeho náboženství. Z boje, který měl býti pokládán za hmotný zápas o moc, stala se tisíciletá válka náboženská, v níž všecko zášti padlo na stát, kdežto protináboženský klerikalismus skvěl se v gloriole náboženského mučednictví.

Tento nejvýše škodlivý zmatek s následky stejně neblahými pro stát i pro křesťanství musí býti odstraněn.

2. Století za stoletím, stát za státem, vláda za vládou vedly boj proti klerikalismu; všichni bez trvalého výsledku. Neboť všichni se dopouštěli veliké chyby, že nerozlišovali klerikalismus od katolického náboženství. Všichni uznávali náboženský závoj, kterým se klerikalismus zastíral s vypočítavou chytrostí, za pravou postavu. A proto ten tisíciletý nezdar.

Jenom rozlišováním mezi tím, co jest náboženský katolické a mezi tím, co jest klerikální, může býti vítězství konečně dobyto. Tento rozdíl dokázati nejen v podstatě, nýbrž i v jeho dějinách jest velmi důležité.

3. Jest však tento rozdíl, byť pojmově i historicky byl dokázán, ještě nyní možný? Nevnikl klerikalismus tak hluboko a všestranně do katolicismu, že obě tvoří jeden celek?

Nepopírám, že klerikalismus dnes a již dlouho ovládá katolické náboženství. Právem mluvíme o „klerikálních katolících", neboť katolík už s mlékem mateřským jest vychováván v klerikálních zásadách, díky moci, které klerikalismus dosáhl v katolickém náboženství. Svoje náboženství vidí jen v klerikálním rouše. Tak se stává náboženský katolík klerikálním, a dospívá k tomu, že toto vlastně nenáboženské pojmenování pokládá přímo za čestný název. Klerikalismus prostupuje a proniká katolické náboženství ve všech směrech. Často není ani možné říci, kde přestává katolické náboženství a kde nastává klerikalismus. Avšak dvě rozdílné věci to jsou a zůstanou přece a tedy i nerozlučitelné.

Ovšem, poněvadž spojení stalo se tak úzkým, nemůže se rozdělení státi mechanicky.

Kdo by chtěl odstraniti daleko rozvětvenou rostlinu, neutne pouze jednotlivé větvičky její, nýbrž odejme potravu společnému kořeni a přivede tak veškeré sebe četnější a rozčleněnější větvičky zcela jistě k zahynutí.

Sekeru ke kořeni přiložiti znamená též vítězství na klerikalismem! Až dosud se tak nikdy nestalo.

4. Nevědomost o podstatě klerikalismu tvoří nejpevnější tmel mezi klerikalismem a katolickým náboženstvím. Nevědomost nepanuje pouze v evangelických kruzích, nýbrž také v kruzích katolických téměř všeobecně. Mezi stem vzdělaných katolíkův — u nevzdělaných se to rozumí samo sebou — neví sto procent, co jest klerikalismus. A tento veliký nedostatek znalosti nevztahuje se pouze na jednotlivé body, nýbrž na celý systém.

Ani obyčejný katolický duchovní nezná přesně klerikální nároky, a když je konečně pozná, uzná je za společné se zájmy svého stavu, poněvadž jest klerikalismem tak předělán, že otevřený odpor proti nim se sám sebou vylučuje.

5. Teprve v srdci klerikalismu, ve stavu řeholním odkrývá klerikalismus svůj obraz. A tam jsem ho také poznal. Avšak tam přináší poznání jenom strach, takže se mnich klerikálnímu systému teprve oddá tělem i duší, a se snaží více a více se stávati bezvolným jeho nástrojem.

Kdož se z lepších a vzdělaných kruhův katolických přidá k řádu, činí tak se živým náboženským nadšením, se skálopevným přesvědčením, že všecko ve stavu řeholním jest nejvyšším ideálem křesťanské dokonalosti, s energickou vůlí Bohu ke cti šlapati vlastní vůli a vlastní úsudek, že bývá s neodolatelnou mocí přene-

sen přes veškeré pochybnosti a rozmýšlení. A když prvé bouřlivé nadšení se utišilo, jest většinou vnitřní přeměna ve vědomého, strnulého klerikála dokonána. Systém už přešel mu v maso a v krev, cítí se s ním a ve všech jeho požadavcích za jedno, a oddává se sebeklamu, že tomu tak bylo od počátku a že katolické náboženství, vložené mu do srdce v otcovském domě jest totožné s klerikalismem, vočkovaném mu v domě řeholním.

6. Co jest vlastně klerikalismus?

Klerikalismus jest světský politický systém, který pod rouškou náboženství a zneužíváním náboženství usiluje o světské, politické, pozemské a hmotné panství a moc; systém, který duchovní hlavě katolického náboženství — papeži — přiznává postavení světského, politického velkokrále nad knížaty a národy.

Náboženství, jehož klerikalismus užívá za plášť, které donutil do svých služeb, jehož po tisíciletí zneužívá pro svoje nenáboženské účele, jest náboženství katolické.

Hlava klerikalismu, jeho ztělesnění jest římský papež.

Nikoliv organickým a nutným vývojem, nýbrž znetvořením vyrostl z katolického náboženství a jeho náboženské hlavy, papežství, klerikalismus, podporovaný řadou vnějších a vnitřních okolností.

7. Jako všecky velké přeměny tak i tato, kteréž co se týče škodlivosti nelze žádnou jinou po bok postaviti, dokonala se ponenáhlu.

S mnohým kolisáním, postupem napřed a zpět, ve stoupajících a klesajících čarách a mnohonásobně zamotaných závitech provedla se tato změna.

Označiti posledního katolicky náboženského papeže, který nevěděl ještě nic o klerikalismu a prvního klerikálního papeže, který už nic neměl z náboženského katolicismu, jest už proto nemožno, že klerikalismus, jak již pověděno, jest tak srostlý s katolicismem a tak se zastřel náboženstvím, že téměř každá část katolicismu klerikálně jest znetvořena a každá část klerikalismu nábožensky olemována.

Není však třeba hodinu narození klerikalismu přesně udávati. Od několika století stojí před námi jako hotový systém a my máme co činiti s ním samým a nikoliv s dobou nebo způsobem jeho vzniku.

(Pokračování.)

ZA KRÜGEREM.

Napsal DOROŠEVIČ.

Veliká utěšitelná smrt přerušila nesnesitelné strádání, které se nazývalo životem. Svět už neuzří takového vůdce-patriarchu. I v našem věku zdál se býti přízrakem jiných dalekých časů. S citáty Starého Zákona v ústech — on sám zdál se býti postavou ze Starého Zákona. Spíše jakýmsi „soudcem Israele“ nežli současným vůdcem současného národa.

Tam v dalekých končinách Afriky toužebně myslil na nás Evropany. Soudil, že my křesťané snažíme se žíti dle zákona božího. V jednom svém poslání k Angličanům píše: Vy zakládáte svoje naděje na žalmu tom a tom. Vy se mýlíte. Vy nesprávně chápete onen žalm. My zakládáme svoje naděje na žalmu tom a tom. A my správněji. — Byla to naivnost i veličenství.

Když jeho vlast, zalitá krví, upadla a umírajíc ještě, pokračovala bránit se posledními hasnoucími silami — zůstavil ji v agonii a odjel do Evropy — ke křesťanům. Zapřísáhat je jménem soustrasti, pravdy, bratrské ochrany spravedlivé věci, křesťanské pomoci strádajícím a umírajícím. Evropa ho přivítala básněmi, květinami a potleskem.

Prosil o pomoc a předložili mu verše. Mluvil o svých bratrech, kteří prolévají krev v tuto chvíli, a nosili mu koše květin. Zapřísáhal jménem živého Boha: „Pomozte!“ a v odpověď zalétaly jen křiky: „Ať žije Krüger!“ Kdo podá kámen prosícímu za chléb? Kdo v Evropě, v křesťanské Evropě? Tomu, jenž prosil za ochranu, nabídli květy. Tomu, jenž prosil o pomoc, přečetli krásné verše. A křiky „Ať žije Krüger“ splynuly v jedno s předsmrtným chropotem heroické udušené republiky.

Se srdcem na smrt raněným, těmito ovacemi, květy a verši utekl stařec v tichý, vzdálený koutek Evropy umírat, plakat a modlit se.

DROBNOSTI.

Dánská zdvořilost.

Vzpomínám si na onu „zdvořilost“ řidiče elektrických vozů v Praze, líčenou jednou v „Čase“ a přirovnávám ji se zdvořilostí dánskou.

Nejen inteligence, ale veškeren lid, který jest sebevědomý, prostý vší servilnosti a neobyčejně vzdělaný, překvapují cizince svou zdvořilostí. Právě tak, jak obecenstvo nesnáší nezdvořilosti „řidičů“, nesnesli by ani tito řidiči podobného zacházení se strany obecenstva.

Němec Theodor v. Wedderkop líčí tuto zdvořilost následujícími slovy: „Zdvořilost zdejší (dánská) odpovídá srdci, prýští z dobromyslnosti, která se střeží zle činiti a jejíž snahou jest s druhým po právu zacházeti. Potkal jsem na ulici člověka trám nesoucího a poněvadž jsem byl odvrácen, nespatřil

jsem ho: „Z cesty!“ byl by zvolal nosič v Německu, kdežto dánský prosí: „Buďte tak dobrý a dejte pozor!“ — a zdvořilost Němců není o nic horší než naše.

Mnohem závažnější jest ona zdvořilost, kterou Dánové projevují vůči cizincům, přicházejícím se poučiti, a která, jak se zdá, jim je na škodu. Právě jako byli Dánové pohostinní k naší rolnické expedici, vedené prof. Krausem, zde dobře známým šiřitelem poznání o Dánech v Čechách, byli přijati, prováděni a hostěni po dvakrát již ruští rolníci, později meklenburští, angličtí, švédští a j.

Cizinci se vyspělosti dánského rolníka obdivovali a zasypávali ho komplimenty, za to šla dánská zdvořilost tak daleko, že věnovala cizincům nadšené články a referáty v novinách, státní úředníci cizince prováděli, a prokazovali jim různé pocty.

Následky jeví se totiž v ruské konkurenci. Může totiž sibiřské máslo, děkujíc za zlepšení výroby dánskému osadníku a domorodci poučenému v Dánsku, konkurovat s máslem dánským a zabírá také již pozvolna anglický trh. Tak se vývoz sibiřského másla v posledních letech zdvojnásobil a ministři (Witte) přičiňují se o pozvednutí tohoto vývozu. Jest totiž veřejným tajemstvím zde v Dánsku a v Rusku již všeobecně známou věcí, že máslo, vyrobené v Sibiři, se prováží ve značném množství Dánskem do Anglie pod dánskou známkou. Hledí se to předejít, usnadnit vývoz a zjednat půdu ruskému máslu v Anglii přímou cestou. Nejnověji zřízena skladiště pro máslo v Rize, kterýmž městem se hlavní vývoz vede.

Dalo se předpokládati, že Dánové budou méně ochotni přijímati cizince a sdělovati jim takřka své obchodní tajemství (vývoz másla činil v prvé polovici r. 1902 přes 95 milionů marek) a skutečně se objevil počátek v časopise „Politiken“, kde v dopise z Moskvy se radikálně vyzývalo ku přemýšlení o dánské zdvořilosti vůči cizincům. A přece se nezdá, že Dánové budou budoucně méně zdvořilými.

V. W.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Rozmluvy dětí.

Onehdy k večeru seděly v koutku na nízkých stoličkách děti, dvě sestřičky, Jarmila a Boženka se svým bratříčkem Vašíkem. Jarmila přijela včera na prázdniny z Prahy z vyšší dívčí školy a vypravovala dětem o Praze, o škole, o slečnách učitelkách a že ona také by ráda byla učitelkou. Vašík s Božou tiše naslouchali a potom se rozhovořili, čím by kdo z nich chtěl býti. „Ty, Vašíku, bys mohl býti knězem. Ten skoro nic nepracuje a má se dobře“ prohodila Boža. Myslila patrně na místního pana děkana, kterého vídala jen o pohřbech za hudbou v pěkném pluviálu si vykračovati. Vašík se zamyslil, a po chvíli se vší rozhodností odmítl: „I ne, já nechci býti knězem, to bych musil říkat, že byl Hus kacíř.“

V.

Špačíček v úzkostech.

Na trávníku u lesa pásl se mladý špaček. Když jsme náhle vykročili z lesa, já a rek, ulekl se nás velice, zapískl a prchl na veliký hlohový keř, jenž rostl uprostřed trávníku. Usedl na vršku a polekaně si prohlížel člověka s puškou a ještě více, zdá se, loveckého reka. Napadlo mi, popojít k němu, co bude dělat? Jen hleděl a hleděl. Až když jsme se mu přiblížili asi na 15 kroků, začal se vrtět a rozhlížet se na všecky strany. Nepochybně měřil vzdálenost od hlohu k lesu, k první stodole, na louku s olšemi, kam by se mohl útěkem spasit. Na všecky strany bylo daleko s hlohu a nejdále k mamince na louce, od které se zatoulal. Zdálo se mu, že je teď ztracen. Nejblíže bylo k lesu, ale jak mohl k lesu, když mezi lesem a hlohem stáli a číhali na něho dva obři, příšery, obludy! Rozhodl se tedy, že se schová. Hop s vysoké větvičky a šup do hlohu. Jen že nic platno. My viděli jeho a on nás ještě líp. Když jsme se přiblížili polehounku o dalších pět kroků, tu již dostal smrtelný strach. Upřel na nás ztrnule očka a dal se do hrozného křiku, pištěl, volal o pomoc, třásl se a přec se nemohl hnout s větvičky ve své skrýši, jakoby byl hrůzou na ní přimrazen. Blížili jsme se ještě víc, rek se na mne tázavě ohlížel, co má dělat. Už jsem myslil, že ho chytneme živého do rukou.

Jeho úpěnlivý křik o pomoc uslyšela však maminka, která se pásla u rybníka na louce. Jak by ne! Vždyť ten jeho křik byl srdcelomný. Přiletěla vyděšená k němu a zakroužila dvakrát těsně nad hlohem, jakoby ho chtěla z křoví vytáhnout. Špačíček, jak uzřel maminku, zapištěl radostně, vydral se z houští, vyskočil na krajní větvičku a frnk k matce, volající a povzbuzující, a již uháněl s ní na louku. To jste měli vidět, jak těsně letěl vedle maminky, dív se na ni nepřilípl. Jako když se kluk chytá maminčiny sukně. Když se snesli na louku, nevzdálil se od své ochránkyně ani na píď a pořád jí něco štěbetal. Patrně o dvou strašidlech, která ho chtěla sežrat. A snad i sliboval, že se víckrát sám nebude svévolně toulat k lesu, kde ti čerti číhají na malé špačíky.

Dva naši hoši, kteří šli kolem lesa, dívali se se zájmem na toto divadlo od okamžiku, kdy jsme s rekem začali špačíka strašit. Když se divadlo skončilo, dali se vesele do smíchu. Bezděky cítili se asi na místě špačkově a rozuměli jeho úzkostem i maminčině sukni.

J. H.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Táže se hlasitě dozorce o vlastnostech půdy, při čemž zde vypravuje případy ze svého života kdesi ve zlatých dolech. Dozorce všemu podlízavě přikyvuje a všemu se diví. Avšak při této rozmluvě vševidoucí oči Lučezarovy nespí a nepropase poznamenati Petinovi, že musí hlouběji zabírati lopatou a Nogajcevu, že lenoší.

— Dej sem rýč, ukáži ti, jak se má rýti.

Bere rýč z rukou Nogajcevových a zkouší ho zarýti svou elegantní lakovanou botkou. Marně se však celá tučná postava statečného štábního kapitána naparuje, namáhá a rudne; marně supě a funě, se vztekem kope do rýče: umíněný rýč těžko hrouží se do země a nechce „ukázati, jak se má rýti“.

— Je tu docela kamenitá země, pane veliteli, — osměluje se poznamenati Nogajcev: — úkol příliš veliký byl uložen.

— Nesmysl ráčíš mluviti, bratře! — hněvivě odporuje Lučezarov, nedávaje se zmýliti: — příčina je jednoduchá, — kovář špatně rýč nabrousil. Je tomu tak, ostří je naprosto chatrné! On také musí lajdačit, kanálie. Kdo je dnes kovářem u nás? obrací se s otázkou k dozorci.

— Voďanin! — přiskakuje Hadí hlava, klade ruku na štítek: — pomocníkem je Jefimov.

— Aha! znám tyto umělce . . . Počkejte, zajdu k nim sám a podívám se.

A Lučezarov, nespokojen a zachmuřen vzdaluje se směrem ke kovárně. Z prsou všech vydírá se vzdech ulehčení.

— Musíme si oddechnout, Vasile Andrejeviči, — praví dělníci a nečekajíce ani na dovolení, sedají si na zem a zapalují dýmky.

Ale v tu chvíli ozve se zvonek na oběd a trestanci s radostným hlučením a bzučením zdvihají se z míst, strojí se a odcházejí do trestnice. Zvonění k obědu dělí v létě tři hodiny oddechu od zvonění do práce. To je doba největšího vedra, kdy země je rozžhavena jako železná pánev, kdy rozpálená hlava třeští nesnesitelnou bolestí a unavené nohy mohou se sotva zdvihati. Blaze tomu, kdo vládne šťastným uměním spáti ve dne, kdo nemá rozechvěné nervy, komu nekypí žluč varem a koho nebolí od křiku duše! Ten se převalí jako mrtvý na pryčny a proleží ty tři hodiny, nehýbaje se, bez paměti, bez vědomí, ve spánku beze snů. Ale tento odpolední spánek málo osvěžuje. Probouzíš se se strašnou bolestí ve spáncích a se zanícenýma, do světla plaše hledícíma očima. Jsou dvě hodiny odpoledne; v uších zní ještě zvuk vás zbudivšího zvonku. Slunce stojí ještě vysoko a nemilosrdně pálí svými hněvivými paprsky. Opět musíš pracovati, pracovati a pracovati neustále až do sedmi hodin večer, pod týmiž bodáky, pod touže bouří dozorcovského a Lučezarovského okřikování, pracovat proto, abys, prospav se za krátkou letní noc spánkem jako zabitý, probudil se ráno právě pro takový trapný den vyhnanecké práce . . . Nikoliv, nemohu bez mimoděčného zachvění vzpomenouti si na zelinářské zahrady Šelajské věznice!

Když v polovici června skončilo sázení zelí a druhých zelenin a skupinu horních dělníků začínali zase posílati do dolu, pociťoval jsem radost a ulehčení, přes to, že i letní práce na dole měly své bodliny a trny. V šachtách bylo chladno, jako v lednici. Z rozmrzlých schodů a stěn proudila všude voda a kapala horníkům za krk a oblévala jim boty. Aby mohli vrtati, musili pod sebe klásti desky; avšak i ty byly brzo zality vodou pozvolna se nahromadivší. Tu jsme museli vylézti nahoru, aby se vyčerpalo několik džberů vody, abychom mohli dále vrtati až do nového čerpání vody . . . Temno, chladno, voda, ruka zdřevěnělá únavou, mrazení v celém těle! O prokletý, nelidský svět práce a věznění! Stávalo se, že vylezli jsme ze dna pošmurné studně na světlo boží, kde bylo tolik modra nebeského, tepla a slunečního svitu, kde šuměl a zelenal se v daleku vonný listnatý les a ještě opodál krásným polokruhem vyvyšovaly se kopce, téměř všechny oděné lilovým do krvava květem pěnišníku (Rhododendron dahuricum) — při pohledu vší této velkolepostí vítězoslavné přírody zvedá se v duši žluč, vzkypí hněv! Ano, nejednou jsem z celé duše nenáviděl a proklínal tuto mlčelivou, bezduchou krasavici, schopnou jen kvésti a radovati se před tváří velikého lidského smutku a trápení, při živých ještě vzpomínkách a prolitých tu potocích slzí a snad i krve!

Za horami hory
chmurou ovité,
hořem oseté,
krví zalité . . .

— Ech, takhle mít peníze a posedět si nyní na svobodě u jídla! — blouzní kdosi z trestancův nahlas při pohledu na žírné svině a prasata Monachova, běhající na úpatí hory: — pak by bylo možno i v těchto vrstvách deset vršků vytlouci! Ale takhle tady, jakpak? Nejsme žádní siláci!

— Vida podivína! což od vyschlého břicha nemůže se práce žádati? Nechť si mne posadí do karecu, to tlusté pandero, ale já více než šest vršků nevyvrtám. Ať pukne! Raději se takhle na sluníčku proválím a ohřeju.

— Ba neškodilo by nyní svobodnou stravou dušičku zahřát, — pokračuje prvý — o šestioké polévce

umřeš. Prizim, říká, vyhnanecký ... pro vás holí . . Na to je vyhnanecká trestnice . . . Ať ti vypadnou ta zatracená očiska! Proč pak tohle neříkají v druhých lodech? Proč pak tam každou stravu propouštějí? Kdyby byly peníze tak si nakup, co chceš, ať slouží ke zdraví: mléka, i vepřového, skopového, i jahod, nač si jen vzpomeneš. Jak pak může býti jídlo škodlivé? Jídlo může býti člověku jen na prospěch.

Jídlo?! To čistí krev, bratře, bystří a rozeiluje. Kdyby tak nyní, na příklad, mohlo se pět liber masa zmoci na jedno posezení, kolik zdraví rozešlo by se z toho po kostech!

A slyšel jsi, co se povídá? Že prý doly objíždí nový gubernátor! Mohli bychom si postěžovati tedy.

— Slyšel jsem; jenom není-li to trestanecké bumó? *) Spleskal to někdo a uvěřili mu. Ale ovšem že si musíme stěžovati.

— Nestěžovat si nic, nýbrž jednoduše prosit o přeložení. Raději ať si nás na kraj světa posílají, jen odsud pryč!

Takové byly obvyklé sny trestanců. Dobrá polovice obyvatel šelajské věznice při nejmenší možnosti dala by se s radostí převésti na neznámý Sachalín, do Chabarovky, na Karu, do Zerentuje, do Kadaje a kamkoliv libo, jen aby byli dále od Šestiokého s jeho „stravovním režimem“ a až do onemocnění nudnými pravidly, která panovala ve věznici, kde nebylo ani her, ani písní, ani majdanův, a ničeho z toho, co obveseluje duši trestancovu s beznadějně dlouhým trestem. Většina ovšem reptala jen potichu, tajíc u sebe své sny o převodě do jiné trestnice: doprošovati se o převod není nic platno a čeho více dosáhneš? Ale bylo dost takových lidí, kteří za každou cenu rozhodli se „odrazit se.“ Povzbuzoval je příklad Ďudinův, který dovedl se Šestiokému tak zprotiviti, že se sám staral, aby byl poslán na Sachalín. Myslili, že je třeba jen se zprotiviti a — že s nimi udělají totéž. Prvým, který touto cestou šel, byl nějaký Komlev a známý nám již Petin Sochatý. Dlouhý čas doufali v pokoji vyříditi to s Lučezarovem, každý večer při přehlídce obraceli se k němu s prosbou, aby byli převedeni na Sachalín. Lučezarov odpověděl několikrát, že on při tom nemá co činiti, protože nemá žádné moci nad Sachalínem a přestal brzo poslouchati všecky podobné prosby. Tu Petin i Komlev uzavřeli spolek mezi sebou a přistoupili k systematickému „odrážení“ tou cestou, že měli neustále hádky s dozorci, byli nesmírně lenivi, vzpírali se práci a pod.

Tu se nejvýznačněji objevil karakter a vnitřní hodnota jednoho i druhého ze společníkuv dle trestaneckého názoru. Lučezarov odpověděl na prvé kousky odbojných obyčejnou odpovědí — karcerem. Společníci se nepoddali a vedli dále svůj zápas. Tu pak Komlevu prvému ohlášeno bylo, že sprošťuje se výhod.

— Jaká důležitost! — pravil Komlev. — Napliju na výhody! . . . Jsou mi od narození čtyřicet dva roky a mám na krku třicet pět let vyhnanství. Což pak mohu tolik prožít a zůstat při tom mladým? Není-li mi všecko jedno, jest-li mi k takové spouště přidají ještě pět nebo deset let? Ať si třebas přidají — lhostejno! Našinec nesmí spoléhati na volné sbory a manafesty, nýbrž na svou vlastní hlavu a na svou vůli. Dám si já sám sobě manafest!

— To znamená, že se budete vzpírat jako dříve? — zajímalo mne otázati se Komleva.

— A jak pak by ne? — odvětil jako udivený.

— Nu a což když . . . Šestioký sáhne i k jiným prostředkům?

— To jest k bičům? Vím dobře, že mu nyní nezbude než pustiti biče a metly na nás. Tak co, ať slouží ke zdraví! Jaký bych byl trestanec, kdybych se biče bál? Nevážím si ani za mák takového trestance. Když jsi se nebál vyhnanství, — neboj se ničeho na světě! —

Slova tato řečena byla s takovou prostotou vlastní všem řečem a skutkům Komlevovým a beze vší vypínavosti, ale zároveň s takovou vnitřní silou a energií, že, přiznávám se, zalíbil se mi tento člověk.

Po celý průběh svého „odrážení“ choval se nejvýš prostě, bez oné vyzývavé hlučnosti, kterou vyznamenávalo se chování jeho spolčence a přítele Petina. Ten, když vzpíral se práci, pokládal za nutné řičeti, gestikulovat, vyhrožovat i slovy i posuňky. Komlev naopak nejvýš klidně ležel na pryčnách, čekaje až dozorce, službu denní mající, přilítne jako zběsilé zvíře volati ho do práce.

— Komleve! Jak dlouho na tě mám ještě čekat? Všichni se vypravili, stojí u vrat a tebe tam stále ještě není. Spěšně se zdvihej!

— Kam? — zvolna a lhostejně, ani hlasu nezvýšiv, tázal se Komlev.

— Jak to, kam? Pravím ti, do práce.

— Já dnes nepůjdu!

— Jakže, nepůjdeš? Nejsi snad zdráv?

— Ne, jsem zdráv.

(Pokračování.)

*) V trestaneckém žargoně je mnoho slov beze vší pochyby francouzského původu. Tak „bumó“ (klepy, vymyšlené pověsti, dobírání) je, rozumí se, zkomolené b o n m o t; moťa (osud, úděl) — moitié a pod. Pozn. autora.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 31. července 1904. Číslo 30.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

H. B.:

MOMENTKA Z TULSKÉHO SOBORU.

(Z ruských obrázků.)

Před zlatými vraty oltářními stanula vysoká, rozložitá postava kněze ve zlatém ornátě. Dlouhé, černé vlasy mu splývaly v jemných vlnách až na plece a v předu splétaly se v divokou houšť s prorocky dlouhou bradou.

Hlubokým basem zanotoval píseň.

Hlas jeho zněl dutě, jakoby vystupoval z bezedných hlubin podzemských a dlouhé vlny jeho pomalu se nesly prostorem chrámu, lámaly se na pestrých, bohatě malovaných stěnách a zmíraly kdesi v hruškovitých klenbách modrých věží.

Temný, hrozivý hlas knězův měl v sobě něco démonického a připomínal spíš Mefista s jeho chladnou, drtivou silou pekla, než sluhu božího, jehož píseň má mysl i srdce k nebi povznášeti. —

Ještě nedozněly poslední tóny písně knězovy, a už vpadl mohutný sbor zpěváků na kůru do dunivého hučení hlasu jeho. Jásavě zavířily třpytné akkordy starého chorálu, plného nehledané prostoty a svatého citu.

Jako praménky čisté, stříbřité vody po drsných, mocných skalách, proplétaly se a skákaly kovové, plné hlasy hochů mezi mohutnými, zvonovitými nárazy hutných, mužských hlasů.

Jak křepký, vonný vánek jara rozlétly se hbité tóny chorálu po klenbách chrámu, přehlušujíce hrozivé dunění zpěvu knězova, které odkudsi z dola mrazivě a dutě hučelo, jak poslední pohřimování vzdalující se bouře.

A lidé v němém vytržení klečeli a stáli mezi ztrnulými ikonami, jichž černé, jak by začazené hlavy mrtvě vyhlédaly z rámů zlatem a drahým kamením se třpytících. Ruce jejich opisovaly v ozdobných obloucích pravoslavné kříže na čelo, hruď i bradu; kříž za křížem metaly hbité ruce bez únavy. Křížů už nestačilo. Mužíci i báby vrhli se na zemi a bili čelem a kamenné kvádry dlažby s očima jak v exaltaci po svatých ikonách stočenýma.

Jako zjevení z časů dávno minulých stála bídou a nouzí vychrtlá a stářím shrbená postava bogomolky (poutnice) před svatými ikonami. Hrst rozedraných cárů kryla prací a nedostatkem strhané její tělo, na skrovném, ušpiněném ranci houpaly se na provázku vetché krbce a zvonil malý kotlík na čaj.

Svou dlouhou, poutnickou hůl položila na zem přes sebe a očima připjala se na chladnou, jak by z černého kamene vytesanou tvář bogorodice. Stála tu s tváří jak ze žlutého pergamenu složenou, a bezzubé čelisti její rychlým tempem odříkávaly bezduchou, stereotypní modlitbu.

Modlitba za modlitbou prchala jí s okoralých retů, a pokaždé provázela jméno boží rojem obřadných křížů, a na zem padla s rancem svojím i hadry svými a vraštitým, suchým čelem bila v tvrdou zemi.

Ji nemátl zpěv choru, ani bouře hlasu knězova. Od obrazu k obrazu nosila své modlitby, své kříže, i své poklony. Rty stále cosi šeptaly, a oči žádostivě hleděly na bohorodici, matku divotvornou, která všechny její prosby měla splniti.

Doburácel kněz svůj zpěv a zmizel za zlatou branou oltáře, utichl i chór. Kostel se vyprázdnil. Bylo ticho. Prostřední kopulí vnikl paprsek slunka dovnitř a zlatý jeho pruh šikmo padl na asketické hlavy svatých věrověstců.

Bogomolka stála ještě před ikonou bohorodice. Rty dále šeptaly a ruce křečovitě k nebi se spínaly.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

I.

Rozdíl mezi katolickým náboženstvím a klerikalismem.

8. Státní vláda a národ, který chce úspěšně vésti ohromný boj proti klerikalismu, musí za-

čími prohlášením, že boj neplatí katolickému náboženství, nýbrž výhradně klerikalismu; katolické náboženství že jest nedotknutelné.

Toto rozlišování, jehož nedbáno způsobilo veškerý nezdar bojů proti klerikalismu dříve i nyní, popírá se ovšem se strany klerikální co nejrozhodněji, a klerikalismus skutečně získal tolik převahy a vedení v katolickém náboženství, že oboje zdá se býti oku povrchního pozorovatele jediným celkem.

9. Prohlašuji-li tento rozdíl za skutečný a velice důležitý, a kladu-li důraz na nejostřejší potírání klerikalismu, ale zároveň na svobodu katolického náboženství, neděje se to proto, že bych uznával katolické náboženství za správnější nežli evangelické. Kdyby tomu tak bylo, nebyl bych jej opustil. Katolické náboženství pokládám za neevangelické a za pobloužení od pravého křesťanství, avšak boj proti katolickému náboženství — dokud lze vůbec užiti zde slova „boj“ — leží na jiném poli nežli boj proti klerikalismu.

Příslušenství ke katolickému náboženství zakládá se na náboženském přesvědčení. Náboženské přesvědčení však může a smí býti potíráno jenom náboženským poučováním, a tohoto vítězství přeji z celého srdce náboženství evangelickému nad katolickým. Avšak nebude dobyto bojem proti klerikalismu, neboť v boji proti klerikalismu přicházejí — podle přirozenosti protivníkovy — k platnosti jenom světsky politické prostředky, jež proti náboženství ani užitečné ani působivé nejsou.

10. Záleží mi zvláště na tom, abych ukázal katolíkům věcně soudícím, že útok na klerikalismus není útokem na jejich náboženství. Povedu tudíž důkaz o rozdílu mezi katolickým náboženstvím a klerikalismem se stanoviska náboženského katolika. Náboženský katolík věří, jako každý křesťan, že jeho náboženství spočívá na základě Evangelia, t. j. na učení a příkladu Kristově. Systém, který odporuje Evangeliu, který v hlavních bodech jest opačný učení Kristovu, odlučuje se proto od každého náboženství, usilujícího býti křesťanským náboženstvím, nepřeklenutelnou propastí. Označil jsem klerikalismus jako světský, politický systém, který pod rouškou náboženství a směšováním se s náboženstvím usiluje o světské, politické panování a moc, jako systém, který náboženské hlavě katolického náboženství, papežovi, přiznává postavení politického nadkrále.

11. Kdo se probírá v Písmě a sleduje učení a skutky Kristovy, nalezne, že téměř k ničemu nebyl Kristus tak vytrvale a energicky odmítavý, jako k tomu, co bylo světsky politické, pozemsky hmotné: tedy k tomu, co tvoří podstatu klerikalismu.

Čtvři události ze života Kristova, které toto jeho pojímání dokazují jasně, buďtež zde uvedeny. Písmo nám vykládá (Mat. IV. 8. a násl.; Luk. IV. 5. a násl.), že „pokušitel“ Krista zavedl na velmi vysoký vrch a ukázal mu všecka království světa a jejich nádheru. Za cenu odpadnutí od pravé služby Bohu měl Kristus obdržeti pozemskou světskou moc a nádheru. Slovem: „Odejdi, Satane“ odmítl Kristus nabídku. Nic nechtěl míti se světem jakožto říší světsky politickou a zemsky hmotnou; jeho úmysl a úkol byl: sloužiti jedině Bohu. Významné jest, že tento projev Kristův, kterým nejrozhodněji zdůraznil svoje čistě duchovní a nadzemské povolání, stal se hned na počátku jeho veřejné působnosti. To byl jeho program, jemu zůstal věren až do smrti.

Druhá událost, která se častěji opakovala v různých formách, uvádí nás do učitelské činnosti Kristovy: „I řekl jemu jeden ze zástupu: Mistře, rci bratru mému, ať rozdělí se mnou dědictví. A on řekl jemu: Člověče, kdo mne ustanovil soudcem aneb děličem nad vámi?“ (Luk. XII. 13. 14.) Vměšování do pozemsky světských obchodův, zasahování do občanských poměrův právních a soudcovství nikterak nepatří k činnosti Kristově, to leží zcela mimo jeho povolání.

Třetí událost zvěstuje nám, pro svoji základní důležitost, ode všech tří evangelistův podrobně: „I poslali k němu učedlníky své s Herodiány, řkouce: Mistře, víme, že pravdomluvný jsi, a cestě Boží v pravdě učíš, a nedbáš žádného; nebo nepatříš na osobu lidskou. Protož pověz nám, co se tobě zdá: Sluší-li se daň dávati císaři, čili nic? Znaje pak Ježíš zlost jejich, řekl: Co mne pokoušíte, pokrytci? Ukažte mi peníz daně. A oni podali mu peníze. I řekl jim: Čí jest tento obraz a nápis? Řekli mu: Císařův. Tedy dí jim: Dávejtež tedy, co jest císařovo císaři a co jest Božího, Bohu.“ (Mat. XXII. 16.—21., Marek XII. 13.—17., Luk. XX. 20 až 26.) Jasně a zřetelně vyslovuje zde Zakladatel křesťanství učení, které má býti pro všecky časy vodící zásadou v jeho náboženství: že časový a věčný pořádek lidstva, stát a náboženství mají státi vedle sebe bez vzájemného zkracování; křesťanství a jeho přívrženci mají býti poddáni a poslušni zákonův a nařízení státu, v němž žijí; náboženství, a co je pozemsky a světsky politické nemá býti spolu směšováno; císař t. j. světská vrchnost má svůj nedotknutelný, samostatný obor, co se jemu dává, nezkracuje povinnou daň Bohu, pánu v oboru náboženském.

Čtvrtá událost stala se na konci života Kristova. Jeho nepřátelé obžalovali ho před řím-

ským místodržitelem, že hraje úlohu politického krále. Slavnostně se ho na to táže Pilát a slavnostně odpovídá Kristus: „Království mé není z tohoto světa: Byť z tohoto světa bylo království mé, služebníci moji bránili by, abych nebyl vydán Židům. Ale nyní mé království není odtud.“ (Jan XVIII. 36.) Kruh jest uzavřen! Co Kristus hlásal na počátku svojí činnosti jako program, co opět ve svém životě potvrdil svým účením a příkladem — častokráte unikl nátlaku Židů, kteří ho chtěli učiniti králem — to zpečetil svou smrtí: umřel jako král, ale jako král duchovní, král srdcí. Pozemské, politické království, panování a vládnutí na tomto světě, postavení politického nadkrále odmítl od sebe rozhodně: Odstup, satane, ode mne! Kdo mne ustanovil soudcí nad vámi! Dávejtež, což jest císařovo, císaři! Mé království není z tohoto světa!

12. Toto učení Kristovo jest také učením jeho apoštolův, jeho učedlníkův, učením celého křesťanského starověku.

O vměšování se do vnitřně politického života státův, o nadřízenosti nad knížaty a vládami není ani stopy, nýbrž z výpovědí starokřesťanského náboženství a jeho zástupcův vychází všude na jevo opáčné pojímání: straň se každého politického postavení, poddanost pod státní zákony, poslušnost a věrnost světské vrchnosti. „Poddáni tedy buďte všelikému lidskému zřízení pro Pána, buďto králi, jako nejvyššímu, buďto vladařům, jako od něho poslaným, ku pomstě zle činících a k chvále dobře činících.“ (I. Petr II. 13. 14.) Tak píše Petr, podle katolické víry „první papež“, to byl jeho „vládní program“ pro něho a jeho stádce. Diametrálně protilehlý programu z klerikalisovaných papežův.

A co jiného jest velkolepá 13. kapitola epištoly k Římanům, nežli opsání a vysvětlení Kristových slov: Dávejtež císařovo císaři. „Každá duše vrchnostem poddána buď. Neboť není vrchnosti, jediné od Boha, a kteréž vrchnosti jsou, od Boha zřízené jsou. A protož kdo se vrchnosti protiví, Božímu zřízení se protiví; kteříž se pak protiví, odsouzení sobě dobudou. Nebo vrchnosti nejsou k strachu dobře činícím, ale zle činícím. Chceš-li se pak nebáti vrchnosti, čiň dobré, a budeš míti chválu od ní; Boží služebník zajisté jest, tobě k dobrému. Pakli bys zle činil, boj se; neboť ne nadarmo nese meč. Boží zajisté služebník jest, mstitel žuřivý nad tím, kdož zle činí. A protož náležiť poddánu býti, netoliko pro hněv, ale i pro svědomí. Neboť proto i daň dáváte, a služebníci Boží jsou, pilnou práci o to samé vedouce. Každému tedy, což jste povinni, dávejte. Komu daň, tomu daň; komu clo, tomu clo; komu bázeň, tomu bázeň; komu čest, tomu čest.“ (Řím, XIII. 1—7.)

Těmito slovy z úst nejpovolanějších, pravých a prakřesťanských jest celý klerikální systém kolik století před svým vznikem označen jakožto nekřesťanský.

„Každá duše“ píše Pavel, t. j. všichni bez výjimky jsou „poddáni“ světské vrchnosti. Kde zbývá ještě místo pro zvláštní postavení klerikálního papeže, jenž nikomu nechce býti poddán? Buď se musí vzdáti nejvyšší hlava katolického náboženství svého mimozákonného, nad každé poddanství povýšeného postavení a podrobiti se zásadě apoštolově pro všechny křesťany platící: „Každá duše vrchnostem poddána buď“; anebo musí se vymititi se svou politickou povýšeností z křesťanství. Třetí možnosti není podle jasných slov apoštolových.

Klerikalismus ovšem praví: Třetí jest právě výjimečné postavení papežovo. Avšak, jest v Písmě nejmenší zmínky o takovém papežském postavení? Nemluví všechna uvedená data opak? Nebyl by právě Pavel, když vyslovil svoji zásadu v tak všeobecné formě, která vylučuje jakoukoli výjimku, uvedl existenci nějaké výjimky, kdyby mu byla známa? Bez pochyby. Dokážu hned na klasických příkladech. Že i velicí papežové, avšak náboženští, nikoliv klerikální papežové, nic nevěděli o svém zvláštním postavení světské vrchnosti, nýbrž slavnostně přiznávali se k Pavlově zásadě oddanosti pod politickou vrchnost.

„Každému, což jste povinni, dávejte“ píše veliký vykladač učení Kristova „komu daň, tomu daň, komu clo, tomu clo.“ A klerikalismus? Uvedu břitkou protivu k tomuto křesťanskému předpisu. Celá římsko-klerikální hierarchie: papež, biskupové, kněží, řeholníci, kostelníci jsou osvobozeni od každičké „daně“, každičkého „cla“, takže pro tyto tisíce, kteří také křesťany býti chtějí a mají, slovo apoštolské by mělo zníti: „Nedávejte, co komu patří, komu daň, ne daň, komu clo, ne clo.“

13. Nadarmo odvolává se klerikalismus na církevní otce staré církve, aby dokázal svoje náboženské požadavky jakožto křesťanské. Tento tak zv. „důkaz z církevních otcův“ hraje vůbec velikou roli v klerikální vědě.

Aby se prokázalo nějaké klerikální učení, jež nalézá opory v prameni křesťanství, v Písmě, uvádějí se v dlouhé řadě místa z církevních otcův od Ignátia po Augustina, která prý obsahují ono učení. Jsou to většinou věty obratně vytrhnuté ze souvislosti, které beze všeho souvisu zdají se mluviti anebo jenom naznačovati kýžené učení, které však v souvislosti nemají s ním co činiti.

Takové zneužívání výroků církevních

otcův vyskytuje se i při světsky politických požadavcích klerikalismu.

„Nebeské předchází zemské“, „věčné záležitosti stojí výše než časné“ stává v uváděných citátech ve všech možných variacích. Zajisté, to nikdo nepopírá; avšak to sluší popírati, že v takových místech mluví se o poměru moci mezi státem a církví. Ani jediný spisovatel prvého století křesťanství neznal klerikalismu. Tak oblíbená pečeť semper et ubique, kterouž klerikalismu chtějí vtlačiti ráz křesťanského starověku, jest padělána. Theorie a praxe staré církve jsou antiklerikální.

Všude, kde církevní otcové a spisovatelé mluví o přednosti náboženství před státem, nebeského před pozemským, naznačují nepochybně, že přednost vztahuje se pouze na duchovní, vniterný odbor náboženství. „Podřízenost“ světské vrchnosti církvi má prostě ten smysl, že nositelé světské moci, pokud jsou křesťany, odkázáni jsou v záležitostech náboženských a v užívání náboženských prostředkův milosti na náboženství a jeho služebníky, t. j. mají se podrobiti, jak se samo sebou rozumí, náboženským předpisům a zásadám ve výkonech náboženských. V státních, světsky politických záležitostech naproti tomu jest státní moc zcela neodvislá a církev a její služebníci jsou v tomto oboru poddáni státu.

(Pokračování.)

SAMA . . .

Sama a sama v širém světě. — Jaká změna! Před deseti lety bylo jich v rodině ještě deset. Teď jejich rodiny vůbec není — je jen ona, Žofa Müllerová. Přišla smrt, — bylo to as před devíti lety — vtiskla na všechny členy rodiny svoje signum a jednoho po druhém odvolávala. Již zbyla jen Žofa. Snad i ona měla zemříti a zakončiti ve 28 letech svůj unavující život. Ale Žofa na to nemyslila. Cítila se zbičována ranami osudu, přece však pořád ještě cítila, že je v ní něco, co chce žít, co ještě od života něčeho očekává. Proto tedy vlekla bez reptání svůj těžký život dále. Těžce dopadaly rána za ranou na její hlavu. Někdy se jí zdálo, že již musí klesnout, však vždy se zase znovu vzchopila. Tak stávala se silnější snášeti bičování osudu, ale také tupější pro ně. Poslední rána zanechala nejdelší stopy. Zemřela jí matka, a ona zůstala zcela sama, ona, jež uměla žíti pouze rodinným teplem.

Zdálo se, že osud svůj snáší lehce. Aspoň Žofě se tak zdálo. Sama sobě se někdy podivovala. Jen některý okamžik cítila, že vše to je jen tupost, utloukající v ní vše živé, toužící. Nechtěla se z ní probuditi, neboť věděla, že tento duševní stav jedině ji může odvrátiti od zoufalství. Vždyť člověk je jak strom: vnějších ran mnoho potřebí, aby klesl, ale vnitřním neduhem klesne hnedle.

Byla již několik let učitelkou. Zabavovala se tedy prací: vyučování, opravy, přípravy — a den míjel za dnem. Blížily se Vánoce. Žofa se jich bála. Věděla dobře, že tam dole v její duši spí cit opuštěnosti. Ozýval se někdy, Žofa však jej tlačila vždy zas dolů na dno duše. Při tom však cítila, že mu přibývá síly, a s hrůzou pohlížela k okamžiku, kdy opanuje celou její bytost. A štědrý večer, večer vzpomínek, ten jistě jí dá pocítit, že je sama. Bývalo jí po několik let smutno o štědrém večeru, což teprve dnes, kdy všecky teplé city štědrovečerní budou schlazeny smutnou vzpomínkou té řady milých mrtvých.

Rozhodla se proto, že použije pozvání své provdané přítelkyně Anny Králíkové, a stráví štědrý večer v její rodině. Vždyť ji tak zvala! Zdálo se jí ovšem, že jen tak, z formy, či z okamžité útrpnosti tak činila, ale nevěřila svému zdání. Chtěla se uhnout tomu, čeho se děsila.

Nechala si schválně hodně práce na štědrý den dopoledne. Brzo však s ní byla hotova. Přišlo odpoledne, a tu začínalo jí býti úzko. Z okna viděla chvat vánoční, a divné city se jí zmocňovaly: každý se raduje, každý někomu radost připravuje, jen ona je sama! Cítila mráz v nitru a něco jakoby závist. Zapudila ji honem a spěchala ke Králíkovům. Myslila si: Pomohu Anně strojit stromek pro děti a vařit štědrovečerní večeři, abych nepřišla jen tak k jídlu.

Vstoupila ke Králíkovům. Anna právě všecka uhořčena vyndavala poslední vánočku z trouby. Ohlédla se s divným výrazem ve tváři, který mluvil: Co nás jdeš rušit v našich přípravách pro náš milý okamžik? Ale ústa řekla jen povzdech: „A, ty už jsi tady? Pojď tedy dále. Králík strojí stromek, půjdeme mu pomoci.“ Žofě bylo nevolno. Nesměle se svlékla a šla s Annou do zadního pokoje. Pohybovala se nesměle a nuceně. Připadalo jí, že je žebráčkem, který soucitnými lidmi byl pozván mezi nasycené, ale ne aby se nasytil, ale aby se na ně pokoukal a tím více cítil svůj hlad.

Přišel večer. Žofa seděla uprostřed rodiny Králíkovy. Děti jedly, myslíce na příští chvíle, Anna obsluhovala tu děti, tu zas muže, který klidně obíral svou rybu. Jen chvílemi ozvalo se zdvořilé: „Žofo, ber si, nedej se pobízet!“ Bylo po večeři. Ježíšek zazvonil, a děti hrnuly se do vedlejšího pokoje. Dostaly dárky, hlaholily radostí, pak zpívaly u jeslí koledy.

Anna štěstím slzící mlčky dívala se s mužem na tu svou jásající drobotinu. Nikdo z nich nepozoroval, že tu Žofy není. Až za chvíli tázal se Králík: „Kam šla slečna?" Anna se vzpamatovala z něžné extase. „Chuďák Žofa, musím se podívat, kde je." — „Slečně přišlo trochu špatně, celý den prý nejedla, tak snad od toho," oznamovala služka Máry. „Musí prý domů, aby tu nemusila ulehnout." Anna nebránila, pomohla Žofě se obléci, a Máry ji dovedla domů. Celou cestu míhal se jí svítící stromek, zářící dětské oči, ale nejvíce radostné slzy Anniny. Ty ji pálily, a v duši znělo ustavičně: Proč já ne, proč já ne?

Svlékla se a ulehla. Příval slzí ulevil její hlavě. Plakala pro vše: proto, že je tak sama, že jiným dává osud celé štěstí a jí ani trochu rodinného tepla nedopřává. Ale hlavně proto plakala, že je tak sama, tak zcela sama. Cítívala se někdy silnou, že dovede žíti sama, ale dnes věděla, že tomu tak není. Dovede se užiti sama, ale žíti sama nedovede. Jen trochu tepla, jen trochu tepla v ten chladný život! Vyplakala se až do únavy, kteráž konečně jí přinesla úlevu, spánek.

Ráno se probudila už jen s tichým, krásným smutkem: „Jsem sama, mám mnoho citu, ráda bych jej někomu věnovala, ale nikdo ho nechce. Proč jen ho nikdo nechce? Dávám jej patrně tam, kde je ho dosti. Proč nevzpomínám na to, o čem jsem kdysi s nebožkou sestrou horovala? — „Tam lásku svou rozsívej, kde jiní síti zapomněli!" Ano, budu hledat, „kde jiní síti zapomněli!"

*

Bylo po Vánocích. Učitelka Müllerová tentokráte obzvláště ráda spěchala zase do školy. Těšila se, že zaměstnáním unikne svému tyranu — citu. Mezi těmi roztomilými caparty druhé třídy dýchalo se jí volně. Ještě před vyučováním se s nimi rozhovořila o tom, co jim Ježíšek nadělil, co se jim zvláštního přihodilo a v duchu byla zase ráda na světě. Tu si povšimla, že Vlčková zamlkle poslouchá veselé vypravování ostatních dětí. Co že Vlčkové nadělil Ježíšek? Místo odpovědi dalo se dítě do pláče. Müllerovou zabolelo, že nechtíc,děckou duši rozbolnila. Dítě nedalo se ukonejšiti ani vlídným slovem, ani pozorností ostatních dětí.

Na štěstí začalo vyučování. Pomodlily se, a začaly čísti. Vlčková vytáhla z lavice novou, pěknou čitanku. To bylo něco zvláštního, neboť až do Vánoc musela čísti se svou sousedkou, nemajíc své. Slečna ihned si všimla té změny a chtěla jí využít k ukonejšení Vlčkové. „Vidíš, vždyť ti koupili rodiče čitanku, a ty, když to není hračka, tak si toho nevážíš!" „Prosím, prosím," hlásily se o překot děti, „ona si na ni vyškubala!" — „Jak to, vyškubala?" „Prosím, ona škubala židovi Polákovi drůbež na trh a to dostávala za oškubání dvou kuřat krejcar." Slečna Müllerova se zamyslila: „To tedy je její Ježíšek! — Ta také neměla radostný štědrý den!" —

Od té doby zbystřila slečna Müllerová pozornost na tuto svou žačku. Bylo to bledé, nepořádně oblečené dítě. V očích však mělo dojímavou krásu dětského soužení. Pátráním dověděla se Müllerová, že otec její je nenapravitelný opilec. Matku má nevlastní, která sama jsouc nespokojena s mužem, tím více týrala své dvě nevlastní dcery. Soužila je prací, plísněním, bitím, hladem a nepořádkem všeho druhu. Slečně Müllerové bylo líto té malé trpitelky. Pomalu začala ji vyznamenávati. Potřebovala-li si posloužit, volala Vlčkovou; i do svého bytu ji vodila a v 10 hodin dělila se s ní o svou svačinu. Dítě ji mělo rádo. Za každé pohlazení, za každé vlídné slovo odměnilo slečnu vděčným pohledem. Pomalu začala slečna Müllerová pociťovat, že nejen Boženy Vlčkové lituje, ale že ji má opravdu ráda.

Pojednou v slečně Müllerové uzrál úmysl důležitý pro celou její budoucnost. Myslila na to stále a stále. Jednou večer dlouho neusnula a čím déle přemýšlela, tím více cítila, že musí učiniti všemu rázem konec a odhodlati se ke skutku. Vskutku se odhodlala.

Ráno, když Božena Vlčková uklízela ve škole její skříň, vzala ji za ruku a povídá hlasem pevným: „Boženko, chtěla bys jít ke mně a být u mne pořád?" Děvče udivením rozevřelo oči a po chvíli nesměle namítlo: „Prosím, slečno, ale já ještě nic neumím, jen nádobí mýt a koštětem zametat!" „Ale, blázínku, já nechci, abys mi posluhovala; budeš jen tak u mne a budeš chodit do školy. „Prosím, ano, prosím, ano!" zajásala Božena „a hned dnes, ano!" „Ne, dítě, řekni tatínkovi, aby zítra ráno ke mně přišel."

Druhý den přišel starý Vlček. Opakovala mu totéž, co děvčeti. Nechtěl věřiti a když uvěřil, blábolil požehnání, že Bůh musí slečně odplatit, že se chce o dítě starat a ji živit, on že beztoho ztěžka ty dvě holky živí a šatí. Ale jen jestli prý slečně nebude vadit, že dítě je ještě malé a málo práce zastane.

Slečna Müllerová vešla do třídy a řekla Boženě: „Tak v sobotu se čistě umyj a oblec se do čistého prádla a šatečků, a já si pro tebe večer přijdu."

To bylo ve čtvrtek. Jak se Müllerová na to dítě těšila! Vzala své skrovné úspory, nakoupila na košilky, sukničky, šatečky. A šila, a šila. — —

Sobota přišla, a s večerem šla si Müllerová pro Boženu. Když tam přišla, byla světnice prázdná a osvětlená jen plápoláním ohně v kamnech. U kamen před otevřenými dvířky stála Božena jen ve spodničce a košilce. Měla umytou hlavu a u tepla rozhrnovala si mokré vlásky, aby jí oschly, než si pro ni slečna přijde. Nevýslovně dojemný obrázek!

Již přišli staří a chtěli Boženě do uzlu balit i staré hadříky. Ale Müllerová vzala jen Boženu, zavinula ji do šátku, který si s sebou přinesla, a přátelsky se poroučejíc starým Vlčkovým, odváděla si svoji svěřenku. Nemohla se již dočkat, až ji oblékne do prádla a šatečků vlastnoručně ušitých.

Jaké roztomilé dítě se z ní vylouplo! S počátku byla Boženka vyjevená a tichoučká, ale za chvíli začala se volně pohybovat a švitořit. Müllerová všecka okřívala jejím hovorem a smíchem. Povečeřela s ní a potom jí povídala pohádku. Též si pochutnávaly spolu na koledě, kterou tenkráte o vánocích Müllerová nejedla. Vzpomněla na štědrý den. Jak jinak jí bylo dnes! Cítila v duši teplo, a i ten její pokojík zdál se jí mnohem vlídnější, než jindy.

Byl čas jíti spát. Prozatím uložila Müllerová Boženku k sobě do své postele, aby se nebála. Pak shasila a uložila se vedle ní. Boženka schoulila se k slečně a zašeptala polo školsky, polo vřele:

„Prosím, slečno, já jsem u vás tolik ráda!“ — Müllerová přitiskla ji vroucně k sobě. Bylo jí teplo a blaze. Cítila slzy v očích a maně vzpomněla na štědrovečerní slzy své přítelkyně Anny. —

Tak měla i Müllerová svůj štědrý večer.

Josefa Šecková.

DROBNOSTI.

Městské děti o prázninách. Velká města jsou i při nejlepších školách špatnou půdou pro vychování dětí. Mimo školu nemají děti volnosti a přírody, mají za to příliš mnoho nuceného styku s lidmi a se společností. Obojí škodí. Jeť v městech mnoho lidí pochybného a nebezpečného rázu. Odtud u dětí předčasná zralost a zasvěcenost do života nedětského, odtud nedostatek prostoty, naivnosti a klidu. Uzrávají pro nervosu.

O prázninách bývá městským dětem nejhůře. To pochopili v Lipsku. Tamnější odbor německého spolku pro zdravotnictví lidu pečuje o vhodné zaměstnání a zábavy dětí, když nastanou prázniny. Především vedou se děti k tomu, aby uměly tělesně pracovat, neboť práce zcela nesmyslnou snahou po jakési noblese vytlačuje se z výchovy mládeže. Vymýšlí se ovšem práce, aby se jí účastnilo celé tělo pohybem, běháním, pochody. Další stránkou zaměstnání jest, aby se lišilo radostí od školní nálady, založené na přísné kázni a povinnosti. Vážné a důležité může být, ale přece rozmanité a veselé. Posud nejvíce pěstují v Lipsku výpravy dětské z města ven, do přírody. Na takových pochodech polodenních a celodenních vůdcové výpravy jsou dětem vlastně staršími kamarády. Vůdce vezme si na starost 25—30 školáků a vede je, opatruje a baví. Jídlo a nápoj (bez lihu) nesou si děti z domova, hostince se nepěstují; výprava opatřena jest jednoduchým náčiním na vaření neb ohřívání. Děti prohlížejí si hospodářské práce venkovanů, mlýny, řemesla, loví ryby, koupají se, hledají houby, učí se zeměpisu, kreslí, ukazují se jim dráhy, řeky, lesy a na noc vracejí se domů, poněvadž přenocování způsobovalo by obtíže. (Viz Časopis pro veřejné zdravotnictví č. 7.).

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jak se někdy nevyplácí být pražským purkmistrem.

Jaryk a Miloš navštívili své kamarády na ev. faře. Hráli si v zahradě, která je sice velmi hezká, ale samá stráň, samá mez, tak že nějaká ta boule a odřenina jsou téměř pravidelnými zjevy v četném houfečku farské drobotiny.

Tentokráte farské děti měly pro své malé hosty překvapení — novou hru „na doktora Podlipného“. Podrobný návrh přivítán byl s velkým jásotem: „Sláva, povezeme pražského purkmistra z nádraží!“

Jak vidět, žily stále ještě ve vzpomínkách na velkou slavnost Palackého, která se nedávno před tím v Brně konala. Před kůlničkou, která představovala nádraží, strhla se čilá debata. Každý by rád býval primatorem. Na konec přisouzena ta čest Jarykovi, jako hostu. Jaryk hrdě vylezl hned na malý ruční vozík. Jeden z hochů představoval koně, druhý studenty, kteří pomáhali koňům táhnout a ostatní hoši i děvčátka jako slavnostní publikum obklíčili „kočár“ a za hlučného volání: „Na zdar! Sláva! Ať žije doktor Podlipný, ať žije pražský purkmistr!“ ujížděli. Jen že zapomněli, že mají jeti důstojně a krokem: oni ujížděli s panem purkmistrem vzhůru, dolů o všecko pryč. Pan purkmistr ve své slávě se jen líbezně na všecky strany usmíval, když v tom najednou — hrc — nějaká ta pozemská nesrovnalost udělala celé jeho slávě konec a on, dříve než se nadál, ocitil se v prachu zemském s rozbitým kolenem.

„Vidíš, vidíš,“ zpola soucitně, zpola vyčítavě pravil Miloš, zatím co soucitná děvčátka honem běžela o pomoc k mamince, „měl být raději koněm a ne purkmistrem.“

J. W—á.

… SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

… sibiřského vyhnance.

Napsa… (Pokračování.)

— Tak co … čerty si ze mn… tropit, nebo se ti ka…

— Když do karceru — … ie. — odvětil týmž stejným hlasem, … a šel do karceru.

Sochatý nebyl takový. Přes jeho zevnější rozjařenost bylo patrno, že je jaks… nější" Komleva: poznávali to trestanci i dozorco… Neopomenul to sám Petin fakty potvrditi. Týž čas, kdy Komlev neúprosně a neúnavně dále bral se jedním a týmž směrem, žádaje, aby přeložen byl do jiné trestnice, vzpíraje se práci a nelekaje se ani perspektivy bičů a metel a tím vštěpoval představenstvu seriosní vážnost k sobě i strach. Petin … nejkritičtějších chvílích, kdy záležitost brala na se …ážný obrat, pokaždé zbázlivěl a ustupoval: bál se …rozně bičů a metel . . . Proto v jeho chování ne…ylo žádné důslednosti: brzy byl lenochem a hrubi…nem a byl špatně zapsán u dozorcův, brzy převra…el se v horlivého dělníka a tichého a pokorného …restance. Představení viděli, že není nebezpečný a … strachem lze s ním všecko udělati.

Náš starý známý Semenov byl rovněž z počtu …něch, kteří blouznili o tom, „odraziti" co nejdříve … Šelajského dolu a podobně jak Komlev nelekal … se nižádných prostředků a výhrůžek Šestiokého. …ezbýval mu však ani celý rok k východu do vol…ého sboru i choval se proto neobyčejně zdrželivě … rozumně. Nicméně však pro všecky nanejvýš ne…ekávaně, a nejvíce ze všech pro samého Seme…ova, odehrála se historie, která v očích představe…ých učinila z něho jednoho z nejnebezpečnějších a …o věznici Šelajskou nejnemilejších obyvatel.

Letní noci byly strašně krátké. V 8 hodin večer …ováděla se přehlídka; byl-li při ní přítomen Lu…zarov, protáhla se téměř hodinu, i nemohli jsme …nouti před desátou. O půl čtvrté se již ozýval pís…t dozorcův s vyzýváním, abychom se připravili … nové přehlídce. Zmořeni prací a špatnou stravou …ávali trestanci někdy jako churaví se zatíženýma …ma, které nemohly hleděti do světla, s bolestí ve …ncích a s lámáním v celém těle. Dozorce Bezym…ných, který z celé duše trestance nenáviděl a na …dém kroku rád jim „zasoloval", zkracoval ve …ch své služby ještě i tento pro spánek nedosta…ný čas. Ještě za úplné tmy o druhé nebo třetí …ině chodil již pod okny komor a tloukl na ně … silou pěstěmi nebo i klíči, budě všecky, křičel …idským hlasem:

— Starosto! Lampy shasit!

Semenov byl toho času v jednom z čísel starostou a jednou tak tvrdě spal, že neuslyšel ani tohoto pekelného hluku. Za dvacet minut Bezymjonných přistoupil ke dveřnímu kukátku a vida, že lampa stále ještě není shasnuta, začal bubnovati prsty po skle a hlasitě volati Semenova jmenem. Ale ten spal dále, jako zabitý, mladým, bohatýrským spánkem. Druzí trestanci dělali směšné vtipy pod svými halaty, tvářili se, jakoby také spali a nehýbali se …ra.

… dobrá, já ti ukážu, darebáku! — pravil … ztrativ trpělivost a odešel pryč.

Když došlo k ranní přehlídce, trestanci jaksi zapomněli zpraviti Semenova o tom, co se stalo a Bezymjonných … ho vysvětlení do karceru. Semenov ničeho netušící, ohlušen poslechl mlčky, ale když přišel do karceru a dověděl se, oč se jedná, tu užil okolnosti, že byl beze svědkův, a vrhl se se strašným nadáváním a stisknutýma pěstěma na nepřítele. Bezymjonných sotva nohy odvlékl a sotva mohl zavříti za sebou závorku dveří karcerní chodby. Běžel hned k vrchnímu dennímu dozorci ohlásiti, že Semenov ukládal o život jeho. Okamžitě objevila se vojenská stráž: Semenova zakovali do náručních okovů a vsadili ho do těžké samovazby. Očekávalo se, že se mu tato příhoda draze vyplatí... Nejvěrnější přítel Semenovův, stařík Gončarov, chodil zamračen a zamyšlen.

— Nyní je ten tam Peťkův volný sbor, — pravil mi smutně: — a je-li ztracen volný sbor, — je ztracena i jeho hlava! Přidají-li mu několik let trestu, tu se Bezymjonných nemůže čítati k živým na božím světě... Peťka jak živ nezapomene mu takovou urážku!

Déle měsíce proseděl Peťka v karceru, připravuje se na nejsmutnější rozuzlení svého osudu...

Jaké však bylo obecné podivení, když jednoho překrásného dne od vrchní správy dostali rozkaz, — aby Semenovu byl do trestu započten měsíc těžké vazby v karceru a aby převeden byl zároveň s Komlevem do Zerentujské věznice. Semenov se nepochybně od srdce pokřižoval opouštěje ještě téhož dne nenáviděný šelajský důl, a soudruhové, kteří zůstali v moci Šestiokého, z duše mu záviděli jeho štěstí. Vůči Komlevu mlčeli, protože on v očích všech nebyl pouhý miláček štěstěny: vedl dlouhý a úporný boj o to, čeho se konečně domohl, jsa hotov vlastní krví spečetiti svůj temný a pevný úmysl, a daleko ne všichni ti, kteří blouznili a mluvili o odboji, cítili v sobě sílu a schopnost k témuž. Nejvíce ze všech cítil se zahanben Sochatý. Chodil rozezlen a zamračen, vztekal se a vyléval si zlost slovními

a pěstními potyčkami s Luňkovem a druhými, kteří byli pod sílu a velikost jeho „laciného“ tlachubství a junáctví.

Byly však i jiné typy „odrážejících“ se trestanců. Vyprávěl jsem již, na příklad, jaký umělý plán sestavil Sokolcev a jaký neúspěch zastihl jeho prvý pokus. Každý pusobil podle svého temperamentu a nadání. Tak celé množství trestanců předstíralo různé beznadějné nemoci, které dělaly je neschopnými ke všeliké fysické práci a pomáhaly, dle jejich mínění, dříve než lhůta vyprší, vyletěti do volného sboru, nebo třeba dostati se do chorobince. V každé trestnici nalézá se neustále mimořádné procento domněle kulhavých s chromýma rukama, slabých a postižených všemožnými neduhy. Avšak není tak lehko býti simulantem, jak by se na prvý pohled zdálo. Ani dozorcové, ba ani doktoři nejsou hlavními překážkami pro podobné nemocné, nýbrž vlastní „kobylka“; vůči každému chronicky onemocnělému, osvobozenému od práce rodí se brzo závist mezi vlastními; nastávají podezření, klepy, posuzování, systematické špehounství nemilého soudruha (— a nemilým je téměř každý —) podezřelého z přetvářky nemoci. Zpozorovali, že dnes nekulhá na onu nohu, na niž kulhal včera, druzí viděli v noci, jak domněle nemocný předpokládaje, že ho nikdo nepozoruje, nebo že ze spaní zapomněl na svou chromotu, vstal a prošel se jako zdravý, nekulhaje ani na tu, ani na onu nohu . . . Taková i podobná podezření, často docela lživá, proměňují se v plné přesvědčení a nejasná pověsť dochází, neznámo jakou cestou, až k samému představenstvu. Na skutečného nebo domněle chorého si zasednou a nedbajíce nemoci, ženou ho do práce... Skuteční nemocní mívají občas těžký život, nemají-li na neštěstí zjevných pro oko nevidomých příznaků nemoci: mají celé ruce, celé nohy, nemají široce zejících ran, odporných boláků. Jenom takových příznaků váží si kobylka a zároveň s ní většina felčarův. Všecko ostatní, kašel, horečka, bolest hlavy, slabost, reumatické bolesti a bolesti srdce — vše to může býti prostou simulací! V šelajské věznici byly mezi jiným dvě speciální příčiny, které posilovaly obvyklou nepřízeň trestanců k chronickým nemocným a slabým, nechodícím do práce. Následkem nevelikých rozměrův věznice a poměrně nicotného počtu trestancův, porce masa nedělily se v ní tak, jak bylo přijato na druhých dolech, t. j. na porce pracujících a chorých, nýbrž vydávaly se všem stejné. Z druhé strany byl lazaret těsný a malý a mohl pojmouti jen velmi omezený počet nemocných. Po souhrnu všech těchto příčin trestanec, který se rozhodl zbaviti se práce na základě předstírané nemoci, musil vládnouti mimořádnou zásobou odvahy a dovednosti. Takovým smělcem a umělcem ukázal se býti dříve než jiní stařec Gončarov.

Poležev si několik neděl v lazaretě s nemocí skutečně vážnou, začal si brzo stýskati na stálou bolest v nohách, potom schroml a na konec docela zůstal seděti na pryčnách . . . Poslední okolnost stala se právě současně s odvezením Semenova ze šelajského dolu. Žádných viditelných příznakův této podivné nemoci nebylo; avšak lékař, který čas od času přijížděl, nemohl rovněž s dobrým svědomím konstatovati simulaci. Nemalý dojem ovšem také činilo stáří nemocného, jeho mocná lví hlava s vlasy v poslední době silně prošedivělými . . . Konec koncův nad Gončarovem máchli rukou a zbavili ho vší práce. Z počátku mu i trestanci věřili. Avšak čas ubíhal a mnozí začali i jeho podezřívati, nevyslovujíce toho zjevně v přítomnosti Gončarově (tak báli se všichni jeho fysické síly a břitkého jeho jako meč jazyka). Stávalo se, že při hádce vrhala se taková podezření v tvář; tu pak Gončarov upadal v žalobný, dříve mu úplně cizí slzavý ton. S hořkostí vzpomínal starých dobrých časův, kdy měl nohy a sílu, kdy na každou urážku mohl odpověděti stonásobnou urážkou, kdy se nepřátelé třásli před ním a on měl peníze, přátele a nepřátele . . .

Když jsem slyšel podobné žaloby a výčitky osudu, pocítil jsem někdy, jak se mi srdce v prsách obrací soucitem a vlastní má podezření tála jako vosk. Viděl jsem v Gončarovi skutečně bezmocného, nešťastného staříka, kterého každý může urážeti a jehož nikdo nebrání. Nezřídka musil jsem se za něho páliti, odrážeje vzteklé (ovšem za zády konané) výpady trestancův. Jaký byl můj údiv, když Gončarov sám zavedl jednou se mnou přátelsky upřímnou rozmluvu o příčině své nemoci.

— Kde je asi nyní můj Peťka? — začal, vzdychaje: — ech, Ivane Mikolájeviči! kdyby mne pustili do volného sboru . . . Zašel bych si zcela jistě do Zerentuje a domohl se shledání s ním.

— Jak pak byste s vašima nohama šel takovou dálku? — tázal jsem se udiveně.

— Nu, což pak mne budou věčně boleti? — odvětil stařík, — Bůh dá, že se někdy zlepší. Zvlášť kdybych byl na svobodě. Tam lze se vždycky uchytit, znám mnoho řemesel: ševcuji, krejčuji i koš plésti umím a uhlí páliti . . . Strava bude volná svoboda . . .

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 7. srpna 1904. Číslo 31.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

JIŘÍ MAHEN:

HORNÍKŮM SEVERU.

A všechno dříme krásný sen.
Ďas ví, co srdce tolik jímá —!
Horečka, myslím — teplo, zima —
kterak jsem divně zas unaven!

Příliš jsem spoléhal kdysi a věřil,
málo jsem s lidmi však dovedl žít.
Bojovník — museł jsem míti svůj štít,
kterému život svůj tady bych svěřil.

Ticho a klidno bylo tu chvíli.
Života příboj do břehů bil,
nějaký nepokoj uchvátil
okamžik štěstím podivným milý.

Hoho! Co bylo to? Holé mám ruce,
pěsti však zaťaty. Co to jen bylo?
Kam pak jen vyrazit, skrytá chceš sílo,
co pak to srdcem nám prochvělo prudce?

Ah, vesnice špinavé, skrčené v koutech
v dalekém, dalekém Rudohoří
zas ostrovy smutné ve vzdutém moři
reptání slyší o nových poutech.

A „banda“ se bouří — („poběhlíci“ —
říkají jinde, z celého světa),
jež nemá kde prožít mužná svá léta,
než pod zemí, jinde jíž Matko! lze říci;

a chátra chce jísti, chce lépe se míti,
chce lepší život, než doposud měla.
Sem tam už najdou se buřičská čela,
jež o něčem lepším začala sníti.

Pán směje se, otvory dolů se smějí:
zdvihejte, ubozí, jen ruce své!
To, co se dobrým právem přec zve
kráčí vždy s velikou beznadějí.

Svět celý směje se. Nějak se žilo,
nějak přec, ďábli, tu dožijete!
Tou cestou, po níž ve hněvu jdete,
nezdaří vám se spasení dílo . . .

Hoho! Co bylo to? Holé mám pěsti,
dnes doma ponejprv nechal jsem štít.
Pes, byl-li tolikrát, tolikrát bit,
ten že by někým dal se snad svésti?

Hory to říkají: Je nutno žíti!
Lesy to hovoří: Život je tvůj,
nedej si bráti ho! Duj, větře, duj —!
Co dobré, vzkvete, co shnilé, se zřítí —

Tak banda se bouří —! Nějaká klička
chystá se na ni. Nechce ji brát.
Raději bude prý trpěti hlad,
v němž osud dávno své děti si hýčká.

Drobečky, drobečky, divně to chutnáte,
odměno podivná za práci zlou!
Chceš jísti, — pojď! A zástupy jdou
z práce, jdou do práce proklaté.

Pod zemí uhlí se výčitkou šklebí.
Daleko v městech jdou v starostech lidé,
jaká zvěst z bojiště dálného přijde,
zda mohou Slované děkovat nebi —

Zdraví zda veřejné neutrpělo —
České dítě dej do české školy!
Zda možno z úrody národních polí
vykrmit nejedno lenivé tělo.

Eh —! Bezruči Petře, už stýská se, stýská,
v Ostravě, v Duchcově, pomalu všade.
Hrozný stín v krajinu zprahlou se klade,
v obzorech znovu se blýská a blýská . . .

2. srpen 1904.

H. B.:

AVE CAESAR . . .

(Z ruských obrázků.)

Na divadelním náměstí v Moskvě shromáždily se husté zástupy lidstva. Muži, ženy i děti tlačili se na chodnících, na výstupcích, schodech a terasách rozsáhlých, monumentálních budov. Rampa u veliké opery, u dumy, i zeď před domem Romanových byly obsypány hlavami

zvědavců. Bradatí žandarmové sotva stačili udržovat tísnící se davy v celé chodníku. Museli i rázní kozáci pomoci.

Ohromné divadelní náměstí bylo prázdné. Uprostřed tohoto širokého, nyní pustého čtverhranu postavili s oficiálním nevkusem dřevěnou verandu a holé, prkenné stěny její zakryli zelenými větvemi, prapory v říšských barvách a carskými znaky.

Od Kuzněckého mostu ozvaly se vřeštivé zvuky vojenské hudby, hned na to také od historického musea; a širokými proudy, v úhledných řadách postupovaly oddíly vojska se všech stran na prázdnou plochu náměstí. Pěchota, dělostřelectvo a v zadu jízda.

Za chvíli hemžilo se celé náměstí zmatenou chumelenicí jednotlivých proudů vojska, které hledaly svá místa, les pušek a kopí jezdeckých chmuřil se nad hlavami motajících se lidí.

Konečně nastal klid. V dlouhých, přesných řadách stály tu houfy mladých, silných, zdravých lidí, navlečených do pestrých uniforem. Ostře odrážely se od jejich pružných postav čety rozložitých, pevných těl mužů, jichž tváře prací a útrapami zbrázděné vroubily dlouhé, chundelaté vousy. Zamračeně a se zoufalou oddaností v osud stály tu mužné, zavalité postavy reservistů, které milostivý hosudar zavolal do zbraně na obranu ohrožené vlasti. V plném vření života vážného a trpkého, ve věku, kdy starost o rodinu, starost o byti nejtíže doléhá na muže, zastihl je carský ukaz.

Přišel ukaz, poslechl mužík bídou sedřený a otroctvím zlomený, zahodil pluh a vzal pušku do ruky. A ruka se mu chvěla. Opouštěl dům, opouštěl rodinu, opouštěl vše, nač si zvykl, a nevěděl proč, nevěděl, co ho čeká; jen tušil, že dobrého to nebude nic. Hučeli mu do uší o životních zájmech svaté říše ruské, o sveřeposti divokých šelem japonských, které svou divokou, nezkrotnou nenasytností ohrozily svatou, velebnou Rus.

— Kde svatá Rus, kde sveřepí Japončíci? Neděle nás tam povezou. Jak by nás mohli Japončíci ohrozit?

Ale car káže, a za carským rozkazem stojí žandarm v bílé čepici, a kozák praská nagajkou.

Sevřel v pěsti pušku a tvrdou dlaní setřel slzu, která se mu v oku zachvěla.

Nastrojili ho do pestrých šatů vojenských. — Zželelo se sytým pánům viděti ho, mužika jdoucího na dálný východ — umřít. Šli dívat se na něho, jako v arenu kdysi chodil pustý Říman opíjet se krví obětí dravé smrti propadlých.

Vstali od tučných stolů a místo projížďky po Tverské přišli vidět jeho, nuzného mužíka, jdoucího na smrt, prý za vlast.

A mužíček stál smutně v divných, nezvyklých šatech, pěstí svíral pušku a zmateně těkal očima kol sebe. Vážné ticho lehlo na zástupy tu shromážděné. Zdálo se, jako by démon smrti poletoval nad hlavami těchto nevinných obětí a žádostivým okem vyhledával svůj plen.

— — — —

Od „krásné plošadi" zahrčely kočáry nádherné, lesklé, s gumovými obručemi na kolech. Kočí v pestrých kožiších sotva udrželi žlutými opratěmi zpěněné, bujné koně.

Vozy zahnuly okolo dumy a projely širokým špalírem vojska až k tribuně plné fáborů a trikolor.

Vystoupil veliký kníže, veliká kněžna, suita, generálové, činovníci v nádherných, zlatem se třpytících uniformách. Hudby hrály „Bože carja chrani", trubači troubili, bubeníci bubnovali a prapory — tyto fetiše moderního vojska — se uctivě skláněly.

Veliký kníže sedl na koně a pomalu projížděl řady mužíků-vojáků. Netečně těkaly oči jeho s roty na rotu, a nedbale zdvihal ruku ke štítku čepice, když mužíci-vojáci hrdly zadrhlými volali: Zdravie želajem Vašemu Vysočestvu.

Tak volávali gladiatoři své: Ave caesar! Morituri te salutant, když před šklebivou tváří smrti, zděšení, v poslední úzkosti se obraceli a spínali ruce k němu, všemocnému caesaru. A caesar otylý, hrubý, pásl se spokojeně na každém křečovitém záchvěvu ustrašených obětí, bledých a třesoucích se.

Zdravie želajem — — — — změnily se jen osoby, hra zůstala táž.

Jako zvířata obětní nastrojená v pestré hadry je vedou v slavném průvodu, a hudba hraje jim k tomu tklivé melodie. Zmírajícím okem patří na caesara sytého a klidného, ze sevřených dechem smrti hrdel se dere výkřik: Ave caesar . . .

BÓŽA DAPECIOVÁ:

NÁLADA ZIMNÍHO VEČERA.

(19 10./2. 03.)

Břeh řeky bahnitý, pár holých kolem stromů,
dál spících polí lán, kus bílé skály k tomu.
Houšť mraků šedivých nad námi v klenbu splývá
a v holých korunách vichřice vážně zpívá.
Chlad stoupá z ledných vod, chlad mrazivý a chorý,
je smutno v údolí, v tmě ztrácejí se hory.
Jde večer krajinou, stesk v patách za ním plíž.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Však náhle vynořil se z mraků měsíc bílý
a bylo po stesku. —
Jdem stopeni v své snění
a při tom se nám zdá, že ani zima není,

že jarních písní jich nás měkce líbá v čelo
sta bílých holubic, že z křovin vyletělo
že květu tisíce se v ztuhlé zemi rodí,
nám jaro v srdcích plá a víří v naší hrudi
— — — — — — — — — — — — — — .
Však měsíc v mraky padl — s ním prchlo všechno
snění
Již ani písně tón tu nikde slyšet není
Noc kráčí krajinou, bol v patách za ní pílí
a z mraků ďábelských se slzy vyronily.
Břeh řeky bahnitý pár holých ve tmě stromů —
A v dáli rýsují se silhouetty domů.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS,

JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Jasněji to nemůže býti vysloveno, nežli jak to činí na př. Jan Zlatoústý v kázaní na uvedenou kapitolu 13. z epištoly k Římanům: „Aby ukázal, že světská vrchnost poroučí všem, nejen světským osobám, nýbrž také kněžím a mnichům, píše Pavel hned na začátku: Každá duše vrchnostem poddána buď, i apoštol, evangelista, prorok i ostatní." (Hom. 23.)

Velmi daleko od počátku křesťanství musíme jíti, abychom našli křesťanské učení o „poměru státu a církve", jak zní moderní název, zvrácené v protináboženský, klerikální opak. Až do devátého století učí se správnému poměru státu a církve od samých papežův, kteří o svém postavení jakožto duchovní hlavy náboženství, pastýřský úřad, mají vznešené a určité názory.

Papež Damasus I. (366—384) prohlásil v listě k císařům Gratianovi a Valentianovi, že jest přednost římských biskupův souzenu býti od císaře, když církevní koncil papeže nesprávně odsoudil. Že to není nic nového, nýbrž tradice dochovaná od starodávna, a odvolává se — na důkaz podřízenosti papeže císaři ve světských věcech — na svého předchůdce Sylvestra a, což jest význačné, na apoštola Pavla, který se také odvolal k císaři.

O století později papež Gelasius I. (492 až 496) odsuzuje směšování náboženství a politiky, snahu učiniti z osoby náboženské nejvyšší hlavy světsky politického krále, prohlašuje za nekřesťanské, aby královská a velkokněžská hodnost byla spojena v jedné osobě.

V stejném smyslu vyslovuje se nástupce Gelasiův, papež Symmachus (498—514): „podřízenost" císařova jest mu výlučně povahy náboženské.

Přímo klasický pro naši otázku jest list papeže Řehoře Velikého (590—604) císaři Mauritiovi. Je to náboženský katolický a antiklerikální výklad a aplikace výroku Kristova: Dávejtež, což jest císařovo císaři a co Božího, Bohu.

Císař Mauritius vydal zákon, který zakazoval státním úředníkům a vojínům vstupování do duchovního stavu a přijímání církevních úřadův. Právem prohlašuje Řehoř podobný zákon za nesprávný pro vsahování do náboženské svobody lidské. Mocně pozdvihuje svého hlasu pro to, mužně ukazuje císaři jeho nespravedlnost. Potom následují karakteristická slova: „Co jsem však já, jenž takto mluví k svému pánu, nežli prach a popel. Poněvadž pokládám tento zákon za bludný před Bohem, nesměl jsem zamlčeti svůj názor svému pánovi. Poněvadž jsem podroben tvé vládě, poslal jsem tento (nesprávný) zákon do různých provincií (k prohlášení). Že však tento zákon nesouhlasí s Božím přikázáním, zvěstoval jsem tímto listem svému nejjasnějšímu pánu. Tak jsem vyplnil svoje povinnosti na obě strany: císaři dodržel jsem poslušnost a pro Boha zvedl jsem svého hlasu."

To jest řeč služebníka náboženského. On ví, že také státní vrchnost může křivditi a zhřešiti proti Božím přikázáním; ve vědomí svého náboženského postavení pastýřského prohlašuje mužně spáchanou křivdu za křivdu — avšak ví neméně, že světská vrchnost jest také pro něho, hlavu náboženství, zástupce Boha, do jehož oboru nesmí vsáhnouti ten, kdo stojí pod přikázáním: Každá duše vrchnosti poddána buď.

Když takto slyšíme samotné papeže odsuzovati klerikalismus svých nástupcův, jaký div, že hluboko do středověku skutečné křesťanské pojímání poměru mezi státem a církví mělo nadšené zastance, že opravdu nábožensti mužové, hvězdy katolického náboženství, jsou nepřátely klerikalismu?

14. Druhý důkaz rozdílu mezi katolickým náboženstvím a klerikalismem, stejně vzatý z katolického pojímání, jest vyňat z dějin, jak leží před námi celé tisíciletí.

Katolík věří, že jeho náboženství jest založeno od Krista jako poklad míru a svornosti, jako anděl míru, který staletími kráčí a přináší smíření knížatům a národům. A co učí dějinná fakta? Od té doby, kdy klerikalismus pozvedl svoji hlavu a ovládl katolické náboženství, nepodařilo se žádnému státu udržeti trvale mír se zklerikalisovanou církví.

Nevtírá se každému věřícímu katolíkovi ten důsledek, že to v jeho náboženství, co vždy a všude i v katolických státech a katolických vládách vede k nepokoji a hašteření mezi státem a církví, nemůže pocházeti od Krista.

nemůže patřiti k náboženství, od něho založenému?"

„Jest nedoceněným, ale významným faktem, že světoprávní theorie klerikalismu v žádném, ani v katolickém státě, neměly nikdy platnosti. Na papíře snad, ale v praxi nikdy! Žádný ministr ani hlava státu nemůže vládnouti s těmito theoriemi! Staviť každou vládu bez odporu a v nejkratší lhůtě před rozcestí: buď se vzdáti anebo se rozloučiti se světsky politickými požadavky klerikalismu; a přirozeně stává se druhé."

„Nejkřesťanštější Veličenstva Francouzská, „katolická" Veličenstva Španělská, „apoštolská" Veličenstva Rakouská nepomyslila na to, aby zásady klerikální pozvedla za vládní programm. C i s a ř F r a n t i š e k J o s e f jest zajisté dobrý katolík v n á b o ž e n s k é m smyslu slova, ale k l e r i k á l n ě nevládne. Zrušuje konkordát s Římem, sankcionuje školní zákony, které církev zavrhuje, a podpisuje návrh zákona na zavedení civilního sňatku právě v korunní zemi, která má ze všech států na světě nejkatoličtější název „Mariánské Království Uherské." Nikoliv, země, kde by se vládlo k l e r i k á l n ě, ještě nebylo, ač se římská církev velmi namáhá, aby toho dosáhla.

„Každý myslící katolík musí se, když o tom přemýšlí, přesvědčiti, že světsky politické nároky jeho církve na panství jsou neoprávněné a falešné.

„Katolík věří v založení své církve Bohem. Jak mohl však Bůh své církvi dáti moc — světsky politickou moc totiž — která se během času nejen ukázala života neschopnou, nýbrž při každém pokusu uskutečňování vzbudila za protivníky právě katolické státy a katolická knížata? Bůh přece chtěl, podle katolického předpokladu, s p o ř á d a t i poměr mezi státem a církví, a přece vzniká n e p o ř á d e k. Tu zbývá jenom jediné: jest mylné a falešné, že Bůh církvi takovou moc vůbec chtěl uděliti a udělil. Politická nadvláda papežova nad královstvími a národy, nárokův plná moc nad vnitřním životem státův jest podle cílův a prostředkův čistě světsky politického původu, tato moc nemá nic společného s n á b o ž e n s t v í m." (Hoensbroech, Die Parität im Preuszischen Staate.)

Nebyla to — abych klasický příklad Řehoře Velikého uvedl ještě jednou — vhodná příležitost, aby nesprávný zákon císařův „anuloval" a „kasíroval"? Neměl vysloviti učení o papežově „právu" vsahovati do světských, občanských zákonníkův? S m ě l — když toto „právo" přináleží hlavě katolického n á b o ž e n s t v í — přímo je p o p í r a t i a přiznávati se jasnými slovy za poddaného i nesprávně poroučejícímu císaři?

Avšak k čemu tolik otázek o chování se „náměstkův Kristových"? Kristus sám a jeho apoštolé vyslovili napřed soud nad nenáboženským, světsky politickým postavením svých „následovnikův".

(Pokračování.)

POESIE V ASIJSKÉM NITRU.

(Z cestopisu Svena Hedina: V srdci Asie.*)

Abdall jest osada ve východním Turkestanu, kde mohutná řeka Tarim vlévá se do stěhovavého jezera Lop-noru. Tu v Abdallu Sven Hedin dokončil plavbu po vodách Tarimu, na nichž nebo v jichž blízkosti prožil více než rok (1900). V Abdallu odpočíval delší čas a konal přípravy k výpravě do severního Tibetu přes tajuplná nebetyčná horstva a mrtvé, lidu prázdné pustiny. Ve dnech od 20. do 30. června Sven Hedin zapsal si pro zábavu několik starých i nových lopských písní. Sám o nich praví: „Všecky tyto písně jsou jednoduché a prosté, neumělé, svědčíce o omezené obrazotvornosti a naivním názoru života. Ale dokazují přece, že ani tomuto malému rybářskému národu, který žije jednotvárný svůj život v srdci Asie, stranou od velkých cest karavanních a odloučen od ostatních kmenů, poesie není cizí a že láska tak jako u jiných lidí na tom světě, hned sladká, hned zase trpká, vládne i mezi nimi. Těmito písněmi nabudeme také pojmu o mezích obzoru, v němž pohybují se jejich myšlenky i jejich vědomosti. Ale překladem ztrácí na svém půvabu a ve formě původní, v řeči turki, v kostrbatě rýmovaných verších zpívané jednotvárnou melodií s průvodem dutaru, nesou se mnohem lépe. Zádumčivost však, která jako červená niť se táhne slovem i hudbou, dobře se hodí tomu, kdo jest osamělý a jeho naděje tím určitěji a jasněji vystupují."

Toto jest píseň, kterou zpíval Džahan Bek, otec starého Kučekkan Beka, tedy aspoň stoletá; mluví v ní žena, jejíž láska byla zhrzena:

„Duchové krásnějším tebe učinili než všechny muže. Když jsi se vrátil do své otčiny, byla bych letěla za tebou jako husa, kdybych křídla byla měla, a byla bych kejhala jako husa divoká. Nevěděl's, že jsem čekala na tebe po celý rok a čekajíc na tebe

---

***) Sven Hedin: V s r d c i A s i e, přeložili prof. dři. Arnošt Kraus a Jiří Guth, vychází nákladem J. R. Vilímka sešit po 60 hal. s četnými obrázky. Nemůžeme dost vynachváliti tuto krásnou knihu. Čtenář chvílemi neví, co jej víc zajímá, zda napínavé události výzkumné cesty či vzácná osobnost Hedinova. Poznáváte neznámé končiny, o nichž jste neměli tušení a poznáváte člověka, s nímž známost obohacuje váš vlastní život; zasluhuje, abyste ho milovali aspoň tak, jak on miloval lidi, se kterými se potkával.**

že nemilovala jsem žádného jiného muže nežli tebe. Čekám na tebe již dlouho a prosím všecky, kteří k tobě jdou, aby desetkrát tebe pozdravovali, ty druhá moje polovice. Přijímáš všechny, kteří jdouce kolem u tebe se zastavují a hraješ a zpíváš, ale když hraješ a zpíváš, nesmím býti přítomna. Tvoje nohy jakoby byly svázány, sic bys přišel sem. Tvoje jméno je známo po celém Alti-šahru. Učiň jako Juldus Vang, buď líný, a nech jiné pracovati za sebe. Nechceš-li mne míti, přijdu přece a budu tvou služkou dle schopnosti své. Všecky ženy mi radí, abych šla k tobě; po celý rok k vůli tobě nemohla jsem se usmáti, neboť mluvil's nepravdu; neměla jsem radostí z tebe žádných, moje oči přetékaly slzami jako řeka. Bůh nechce, abychom byli svoji. Tvoje řasy a brvy jsou nejkrásnější na světě.“

Z téže doby pochází roztoužená, s hořkostí smíšená píseň milence, jemuž zbožňovaná dala košem:

„Co jsi odejela na koni, chodím tady a toužím viděti tvoje černé obočí. Budu-li míti příležitost, přijedu k tobě tento měsíc, a budu zpívati, hráti a bubnovati. Jsi ještě mladá a tvoji rodiče dali tebe dobrému muži. Jsi divočejší nežli smrt, panno Sahib, máš tvrdé srdce; nerozumíš mým slovům, divoký ďáble! Jsi jako počasí, hned zamračená, hned slunná. Tvoji rodiče tě milovali a strojili tě vybraně a měkce. Vzkaž mi, kdy budeš míti svatbu, abych přišel a jí se súčastnil. Tvoje matka byla lepší než Iman Pattma a čistší nežli nefrit. Imam Pattma tě miluje; když jsme byli všichni mladí, hráli jsme si spolu a byli jsme přáteli. Kolísáš sem a tam, jako chochol ptáka okkara, a tvoje pověst letěla jako na křídlech až do Čimenu. Až se na podzim odebéřeme k Tarimu, oči naše se setkají. Nemáš teď ani otce ani matky, ale všichni dají ti více, než otec a matka mohli dáti. Oblékneš-li svoje šaty, podobáš se hvězdné (svatojanské) mušce.“

Tchán Kunčekkana Beka zpívával tuto píseň, která je tedy aspoň 80letá, ačkoli je stejně pravděpodobno, že již tenkráte to byla píseň stará. Milující, který se ještě nevzdal vší naděje, pěje:

„Jsem pln smutku, že jsem si nevzal svoji malou přítelkyni; mrznu proto jako zimomřivá vydra. Máš krásný chalát, ale nebyl jsem dosti silný, abych tvého chalátu získal. Nedostanu-li tě nyní za choť, přec pojedu kolem tvého domu a uvidím tě. Černý tvůj vlas je velice krásný; kdybych tě byl dostal, černé tvoje vlasy byly by spočívaly na mých prsou, ale můj sok vzal si tě a již tě mně nevydá.

Kdybych byl věděl, že nosíš prsten na prstě, nebyl bych nikdy chtěl se s tebou seznámiti, ale přijdu v desátém měsíci. Až přijdu v desátém měsíci, zeptám se tě, jak se máš, ty čarovný anděle, ty, která sama jsi zůstala v prázdném domě. Tvoje prsa jsou bílá jako rozsvícená lampa; rozhalíš-li šat svůj, lesknou se ňadra tvoje jako křídla. Tvoje nehty jsou jako den. Miluji tě vřele, jsi jako hvězda ve stopách měsíce. Prosím-li tě, abys posečkala maličko, odkvapíš na rychlém koni. Teď, když je ze mně starý žebrák, nemohu dostati tebe, nejkrásnější z žen; nad slunce jsi krásnější. Jdi k ní Assane, a vyřiď jí slova, která jsem řekl! Poprosím beky, aby tě mně dali. Když jsem viděl tvoje šlépěje na vlhkém písku plakal jsem tak, že malé pahorky byly pod vodou. Jsi jako kněžna a tvůj čajový koflík stojí na kovové misce. Přišel jsem do Jači, abych tě viděl, ale našel jsem toliko tvoji misku s rýžovou kaší. Protože jsem tě nedostal, žil jsem mrtev na tomto světě. Poprosím Boha, aby mne nechal ještě několik let na živu, abych tě snad přece ještě dostal. Svoji starou ženu jsem zapudil. Kéž Bůh mi tebe dá! Chodíš tak lehce jako sokol lítá, ale tvůj muž tě ještě neopustil a já jsem sám a sám.“

Deset let stará píseň z Arganu, zpívaná od muže, který nedostal tu pravou, zní takto:

„Tak jako Tajir Chan a Suja Chan zemřeli téže noci, tak i my dva jsme se nedostali. Tajir Chan zemřel ve vesnici svého děvčete, dříve než je dostal. Kara Bater uhodil jej třikráte mečem, a teď se již nezotaví. Nebyl poraněn těžce, ale měl asi mnoho hříchů na svém svědomí, že přece zemřel. Jako nikdo nepomstil smrti Tajira Chana, tak se nikdo nebude starati o to, že jsem tě nedostal. Teď, když jsem se s tebou seznámil, přijde naposledy někdo a zabije mne. Vzal jsem si teď jinou ženu a s tebou ať si nyní dělají co chtí. Lituji však, že jsem nepožádal beka Ahuna, aby tě dali raději mně. A myslím tedy, že nedá-li mi Bůh zemříti, lidé mne nikdy nebudou moci usmrtiti. Bylo by ovšem lépe bojovati s celou vesnicí a býti usmrcenu, než míti na krku ženu, kterou mám nyní.“

Agača Chan byla dívka z Kum-čappganu, jež se utěšovala zpívajíc:

„Můj přítel přišel sem a od té doby všecko se zelená. Jest čas, abys pšenici sil ty, jenž vzděláváš zemi rýčem. Kdybych mohla rozuměti řeči divoké kachny, ptala bych se jí, jak se ti vede. Přišel's sem, ale nechtěl's pohleděti na mne, a pak jsi se zase vrátil domů. Agača Chan tě neprovázela, vsedla na kůň a odjela s jiným.“

Ještě jiná milostná píseň truchlivého obsahu, jež před několika lety byla zpívána v Tusun-čappganu, zní:

„Podobáš se bílé kachně. Chtěl bych stráviti noc na tvých ňadrech. Tančíš-li večer za zvuku strun, obletují tě krásné stuhy. Sedím doma, ty ve svém domě, ale vím, že na mne myslíš. Pošli mi sokola, kterého nosíš na své ruce. Jdu-li večer spát, nemohu usnouti, poněvadž myslím na tebe. Tvojí rodiče nechtí mně tebe dáti, dají tě beztoho nějakému beku

z Turbanu. Lidé povídají, že tvoji rodiče proto nechtí tě mně dáti, že se jim nelíbím. Hlava se mi točí touhou po tobě, jako by oblaka tančila kolem mne. Dostala jsi vznešeného muže a já jsem opuštěn a sám. Jiný si tě vzal, já tě nedostal. Tvoje matka má množství chleba i semene, její zásoby nemají konce. Když tvoje matka peče ráno chléb, voda v kotli již se vaří. Už dávno tomu, co jsem tě viděl naposledy."

Týž žalostný tón zaznívá všemi těmito výlevy lásky: stará historie, ale věčně nová, ať kdekoli na tomto světě. Však také písně, které nic nemají s láskou společného, jsou stejně záduměivé. Tak pěje za časů starého Numeta Beka (narozen asi r. 1700) mladík píseň o svém bratru; byli oba z Kara-Košunu, ale odebrali se do Abdallu:

„Jeď domů a poptej se tam, jak se mají; já si vyjedu lovit ryby. Bude-li zde ryb málo, vrátím se domů a budu loviti tam. Toužím tak po domovu, že nemohu jísti. Všichni v této krajině, dobří i zlí, mne hubují, tak že nemohu jísti. Přišel jsem sem, abych se podíval, je-li to místo dobré, ale moje žena a děti zůstaly v Jači (vesnice na starém Kara-Košunu). Odpluji-li ráno se člunem, vrátím se za den. Teď odcestuji; hloupé bylo, že jsem vzal s sebou kožich a jiné věci, jež bych byl mohl nechati doma. I kdyby Abdallští mne chtěli zabíti, neohlédnu se, nýbrž pojedu domů. Nechať za mnou nadávají a křičí, jak jim je libo, ale domů pojedu. Jako sedmihvězdí na nebi a aschari v horách odešel jsem z domova a teď pláči. Teď jedu domů; buď zdráv, můj jediný příteli na tomto místě. Jakmile tě opustím a domů se vrátím, jsme odloučeni jako nějakou vysokou horou."

Před sto lety vyslovil slepý stařec z Tusunčappganu svoji bolest v písni, která dosud se zpívá:

„Mne ubohého Bůh slepotou potrestal. Jak jsem teď nešťasten; nevidím ani chýší ani houštin kamišových kolem nich, ale sám a sám musím seděti ve své sattmě! Je to teď smutné, nemohu svých přátel ani viděti ani vyhledati, a moje kosti změkly jako mouka. Od té doby, co jsem oslepl, jest mi, jako by celé tělo mne bolelo. Bůh mně těžce potrestal, že mi nedá viděti chýší a lánů kamišových. Proč, o Bože, dal jsi mi naroditi se, když jsi mne potom oloupil o světlo mých očí? Od té doby, co jsem oslepl, jest moje nitro plno smutku a lítosti. Kéž Bůh nikdy neraní žádného jiného nebožáka slepotou! Poněvadž nevidím, nemohu jíti, leč hmatám rukama před sebou. Moje děti volají na mne: nic nepracuješ, nechytáš ryb, neopatřuješ nám žádné potravy. Bylo by lépe, kdyby Bůh mne nechal zemříti, abych se netrápil na tomto světě. Dříve mohl jsem vydělávati peníze, teď jich ani nevidím a poznávám je toliko, čichaje k nim. Bůh mne těžce potrestal, že učinil mne tak bídným. Chci-li mluviti se svojí ženou, odpovídá mi toliko tvrdými slovy. Dokud jsem viděl, dostával jsem jídlo dobře připravované; teď sotva čaj postaví přede mne. Kdybych jen viděti mohl, vyplul bych na jezero tak jako dříve jsem činíval a zatáhl bych svoje sítě. Kdybych se teď chtěl o to pokusiti, nemohl bych nalézti cesty a přišel bych na místo nepravé. Když jsem byl dítětem, patrně rodiče moji pro nějaký můj poklesek vyslovili přání, abych oslepl. Dříve mohl jsem svoje sítě zatahovati, ale slepec rybařiti nemůže. Teď, kdy svoji rodinu nemohu opatřovati rybami, nasytí se jen z pola. Myslil jsem, že ty, můj synu, mi na moje stará léta pomůžeš a že mne budeš živiti, ale tys mne od sebe zapudil."

Že národ, který se dříve živil výhradně rybami, opěvuje rybolov a malá dobrodružství při něm se vyskytující, rozumí se samo sebou. Ukázkou této neumělé jezerní poesie budiž nehoda, která se stala v rybářské vesnici Kara-Košunu a tamže byla opěvována:

„Byl jsem venku na jezeře, když se strhla bouře a převrhla můj člun, a teď zde ležím a otec a matka o tom nevědí. Ryby a chléb, jež jsem měl s sebou, přistaly v žaludku jezera místo v žaludku mém. Při ztroskotání nemohl jsem zachrániti nic jiného, než hrnek na vaření. Bohu chvála. Jistě jsem užil krutých slov vůči některé starší osobě nebo dopustil jsem se vůbec nějaké nesprávnosti, že se mi dostalo tohoto trestu. Můj soudruh, který byl venku zároveň se mnou, neztratil nic; Bůh jistě jej miluje. Měl jsem 30 ryb ve svazku jednom a 12 ve druhém a všecky jsem ztratil. Vstanu-li nyní a pospíším-li si, dojdu k večeři domů. Pohlédl jsem na chumáče sítin, plovoucí po vodě, a pak spěchal jsem domů. Při návratu svém hubovali mne moji rodiče, řkouce: Co jsi dělal se všemi těmi rybami? A odpověděl jsem: Jsou-li vám milejší ryby než moje zachránění, můžete si mne zabíti. Ty, můj příteli, pojď, vytáhneme člun na pevninu, aby vyschl."

VÁLKA.

Lidé deset tisíc verst od sebe vzdálení, statisíce takových lidí, s jedné strany buddhisté, jejichž zákon zakazuje vraždu nejen lidí, ale i zvířat, s druhé strany křesťané, vyznávající zákon bratrství a lásky, jako divá zvěř na souši i na moři vyhledávají se navzájem, aby se pobili, zmučili, zmrzačili způsobem nejkrutějším. Co jest to? Sen či skutečnost? Děje se něco, co nemá, co nemůže býti, a člověk by milerád uvěřil, že je to sen, a procitnul.

Ale ne, to není sen, to jest hrozná skutečnost . . .

Lev N. Tolstoj.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Tak vidíš Mikolájiči, povím ti to, — promluvil náhle s tajemným pološeptem: — před tebou nemusím toho tajiti. Vždyť ty nejsi našinec, kobylka, ty mi neuškodíš. Týrají mne, že se přetvařuji, že jim ujídám pracovních porcí . . . Bylo mi líto, velice líto, když měl jsem poslouchati tyto výčitky, protože mne nohy až strach bolely . . . Nu a nyní jsem se již dopálil. Nyní je mi na nohy již tak lépe. Ba, řeknu nyní až toto: i choditi bych mohl, i pracovati nic hůře než každý z nich . . . Jenom že si myslím sám u sebe: k čemu by mi to bylo? Potřebuji-li od nich něčeho více? Jakou milost si od představenstva vysloužím, což mi pověsí na krk metál, nebo co, když začnu pracovat a dřít se jako býk, až mi budou žíly praskat? Kdybych jen mohl se dostati do volného sboru, Mikolajiči, ale nemocného dříve pustí, protože jsem pro Šestiokého v trestnici naprosto nepotřebný člověk, ale tam, na svobodě mohu se k lecčemus hoditi: zásobárny hlídati, nebo uhlí páliti pro kovárnu. Vidíte, o čem já blouzním, Ivane Mikolajiči. Nu a tenkrát, rozumí se, nebudu pro ně na světě! Nedlouho mne bude vidět šelajská věznice! Peťka vyjde brzo do volného sboru: spřáhneme se — a s bohem, matičko vyhnanství, s bohem, tatíčku Bajkale! . . .

Rozumí se, že zachovával jsem svatě tajemství Gončarovo a cítil jsem s ním z celého srdce, když jeho nejtajnější přání se vyplnilo, a Lučezarov ho v měsíci září propustil do volného sboru dříve, než mu lhůta vypršela, a učinil ho hlídačem zásobáren. Domníval jsem se, že stařec jenom zimu přečká a v prvých dnech jarních že se dá do služby k jenerálu Kukuškinovi (t. j., že uteče). Avšak k mému podivení stalo se to značně dříve: utekl v prvých dnech října, jak jen vydali trestancům teplý „mundur“: kožich, spodky a rukavice... Šelajské představenstvo se strašně horšilo na chytrého starce, který dovedl je tak obratně podvésti: včera lezl ještě na kolenou a dnes pustil se do tulačení. Dozorcové plesali hlasitě nad špatně volenou dobou roční, jež ho nade vší pochybnost brzo musela předati do rukou spravedlnosti.

— Však my mu potom ukážem! Až bude opravdu nemocen — neuvěříme mu!

— To mu čert napískal, starému bláznovi jít v takovou dobu, — říkaľa si mezi sebou kobylka: — Les je všude obnažen, ukrýt se nelze nikde, potravu je těžko nalézti, přijdou zimy . . . Ani se nenadáš a sněhu může v nejbližších dnech napadnout!

Ale staří, zkušení trestanci se jen smáli do vousů, když slyšeli takové řeči.

— Nyní se může jíti, — odvětili na mé otázky: — vždyť Gončarov také není hlupák . . . a k tomu je ještě sám Čeldon-Sibirják . . . On nepůjde nerozvážně! Lidé nejsou nyní na polích, protože je vše sklizeno, cesta je volná, nikdo se k člověku nepřidá. Potom se hoši vracejí nyní z rýžovadel domů, — zase méně podezřelé, že jde neznámý člověk. Snad jde také z rýžování ctihodný stařeček . . .

Přes to že i zkušení lidé tak usuzovali, připadalo mně přece jen podivným, že takový rozumný člověk, jako Gončarov, vybral si k útěku tak pozdní dobu; srpen a částečně i září byly ještě ucházejícím časem pro tuláctví, ale nikterak již ne říjen. Z podobného útěku válo cosi vynuceného a nesvobodného.

A skutečně, za krátký čas proběhl věznicí jakýsi z počátku nejasný šepot: v jednom z velikých dolův stala se ve volném sboru vražda, po níž několik lidí uprchlo. Potom začali mezi uprchlíky jmenovati i Semenova . . . Říkali, že inspektor Zerentujského dolu, jsa v neshodě s Lučezarovem, jemu na vzdory Semenova, ihned když převeden byl, propustil do volného sboru. Tam Semenov za hádky při kartách pích nožem jednoho Tatara a pronásledován jsa stihateli, kteří se v patách za ním pustili, uprchl. Po nějakou dobu jsem však přece jen nechápal, jaký vztah měla pověst o tomto útěku k útěku Gončarova, avšak brzo došla mne i druhá zpráva (sdělená jen jako hluboké tajemství): Semenov přiběhl po svém zločinu do Šelajského dolu a byl svými krajany a soudruhy, Gončarovem a Rakytinem po několik dní ukrýván. Potom stalo se mi vše srozumitelno. Při pohledu na nejmilejšího přítele, téměř syna, který chtě-nechtě musil utéci, ozvala se ve starém vlku z tajgy krev, probudila se nesnesitelná touha po prostoru i svobodě, jíž nemohly přemoci nijaké rady opatrnosti . . . Oslnivě zableskl se mu sen o domově, o rodině a snad i o mstě — a tak, nedbaje let, ani blížícího se chladna a zimy, propláchl si hrdlo několika skleničkami oživujícího moku, a vydal se na pouť, kráčeje směle vstříc všem nebezpečím a náhodám tuláckého života . . .

Padli-li uprchlíci do drápů zabajkalských kozákův, složili-li své bujné hlavy pod kulemi divokých Tunguzův, či šťastně-li prchli za „Svaté Moře“ — Bajkal, o tom nemám nižádných zpráv. Myslím však, že oba neprodají ani svůj život, ani svobodu lacino těm, kdo se o ně pokusí! . . .

XXXII.

Šelajští návštěvníci.

Zatím ukázalo se, že pověst o příjezdě nového gubernátora není jen prázdným trestaneckým „bu-

mó“ V trestnici začaly se skutečně konat přípravy ku přijetí vysokého návštěvníka. Ba chrabrý štábní kapitán, který se vždy pyšnil tím, že svěřený jemu důl je stále hotov „přijmouti návštěvu samého hosudara“, jevil dokonce zřejmé příznaky nepokoje a rozčilení: je známo, že nové koště vždycky lépe mete, a hlavně — sám Bůh ví, jaké mravy a jaké zásady má nový vládce kraje . . .

Nesnížil se, pravda, Lučezarov k tomu, aby se osobně míchal a staral o všecky malichernosti a tajnosti vnitřního vězeňského života, avšak dozorcům byly patrně dány přísné instrukce. Po celé dni od rána do pozdního večera smejčili po všech koutech budovy, zdvihajíce každou smítku a plísníce trestance za každé nejmenší zanedbání čistoty a pořádku. Podlahy, které se dříve umývaly dvakrát za týden, drhly a myly se nyní ob den a po umytí barvili je okrem, který jim skutečně dodával pěkného vzhledu, ale oschnuv, stával se rychle drobounkým prachem, pro který všichni při metení kýchali a kašlali. A starostové komor metli div ne každé půl hodiny . . .

Lučezarov přišel na jednu večerní přehlídku a obrátil se k trestancům s následující řečí:

— Tak tedy! Slyšeli jste již nepochybně, že v tyto dny musí tu již býti nový vojenský gubernátor. Poslouchejte pěkně píšťalku, která dána bude denním dozorcům, opatrujte pořádek a čistotu. Potom neobtěžujte gubernátora hloupými prosbami a žalobami. Vím, vy rádi rozmlouváte s každým novým představeným: koupit prý nelze, ale smlouvati se může . . . Budu trestati za hloupé hovory. Každý, kdo chce mluviti, je povinen dnes, když budu obcházeti komory, sděliti mi to předběžně. Rozhodnu sám, — je-li to nárok spravedlivý, nebo nesmyslný. Mimo to, ne zítra, ale pozítří navštíví naši trestnici ještě jeden cizinec, putující za náboženským účelem, — kazatel. I v chování k němu buďte rovněž slušni, a nemyslete si obraceti se na něho s nějakými prosbami. Nedostává se vám rozumu. On je osoba docela soukromá, není mu svěřena nižádná moc. A co vám ještě povím. V komorách je hnusný zápach. To je neslušné. Nemohl jsem nyní po čas modlitby vydržeti státi za Nogajcevem . . . Naprosto se neumíte chovat. To je hloupost, jakoby život praskl z chleba a zelí, hloupost! Sám jím také černý chléb a mám rád šči (zelná polévka) . . . Přemoci lze se vždy, ale vy zkrátka nechcete!

Omráčiv trestance takovouto řečí, Lučezarov začal obcházeti komory. Téměř všude obraceli se k němu s prohlášením, že chystají se mluviti s gubernátorem.

V našem čísle vystoupili především Petin a Sokolcev.

— O čem chcete mluviti? tázal se jich Lučezarov zamračeně.

— Prositi o převedení na Sachalín, pane veliteli.

— Proč?

— Protože není nijak možno, pane veliteli, odbyti si svůj trest v této věznici, tuze přísno je tu. A máme na hřbetě po třiceti i čtyřiceti letech práce v dolech.

— A což pak na Sachalíně trest se zmenší? Nesmysl mluvíte. Není třeba dolízati s takovými hloupými prosbami. A kdyby si i gubernátor vzpomněl vyhověti vám, tu byste sami litovali. Sachalín je desetkrát horší šelajské trestnice; tam posílají mimo rodáky zabajkálské jen nejvážnější zločince za trest.

— Přece však dovolte, pane veliteli, přednésti naši prosbu.

— Nu, třebas, jen předneste. Vězte však, že nebude o ní uvažováno. Co pak se vrtíš, Luňkove?

— Já, pane veliteli . . . Poněvadž jsem dostal nepřiměřený trest . . . tedy dovolte mi prositi . . .

— Stěžovat si?

— Hm . . . Ano.

— Neradím ti. Ty se domníváš, že tě potrestali nespravedlivě a já myslím, že úplně spravedlivě.

A s těmi slovy Lučezarov vzdálil se do jiných komor. Tato obchůzka protáhla se na delší dobu. Všude žádali na Sachalín a do jiných dolův a všichni byli odmrštěni. Nicméně u mnohých uzrálo pevné rozhodnutí promluviti s gubernátorem, ať by se za to na ně Šestioký jakkoliv rozezlil.

Druhého dne k večeru, neočekávaně pro všecky, objevil se ve věznici cizinec kazatel se svým tlumočníkem, pouze v průvodu jednoho staršího dozorce: Lučezarova nebylo doma, vzdálil se někam.

Vysoký shrbený stařec se šedou bradou, v černém svrchníku a s balíkem evangelií pod pažděma, začal obcházeti komory a říkati trestancům německou řeč, kterou tlumočník doslovně překládal do ruštiny.

— Tato kniha — je velká kniha, stejně nepostrádatelná pro sedláka, jako pro císaře. Učení, obsažené v této knize, je pravé učení. Ono je však nejen pravé, nýbrž také vyšší měrou praktické a užitečné. Musíme upřímně věřiti a prositi Boha — a on splní všecky naše prosby a přání . . .

Sotva že mohl kazatel pronésti v naší komoře tato slova, rozlehlo se ohlušující komando: „Ticho!“ a do komory vletěl udýchaný a všecek se lesknoucí Lučezarov s dozorci. Cizinec se vyrušil a umlkl.

— Velitel Šelajské věznice, štábní kapitán Lučezarov! — představil se mu chrabrý štábní kapitán.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 14 srpna 1904. Číslo 32.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

VYCHOVÁNÍ DONA JUANA.

Přeložil V. A. Jung.

Don Juan (nechán otcem bez závětí)
při soudní zdědil se dvory a lány,
jež, dokud nenabyl by plnoletí,
zisk mohly přinést, dobře spravovány.
Stráž matka sama vzala při dítěti
dle zákonů, jež přírodou nám dány.
Syn jedináček matky jediné
se jistě při ní moudřej vyvine.

Jsouc nejmoudřejší ze všech vdov i žen,
jej vzorem mužstva chtěla mít a dbáti,
by cti s ním došel jeho vzácný kmen
(z Kastilska otec, z Aragonu máti)
a aby v junáka byl vycvičen,
by král, náš pán, se v boj měl zase bráti,
on jízdou, šermem, střelbou na vojenský
řád zvykal: slézat val — neb klášter ženský.

Však Inez spokojit chtíc sebe samu,
den po dni starala se neunavně,
by moudří pěstouni, jež najala mu,
jej vychovali bez výminky mravně,
a sama nahlížela do seznamu
těch předmětů, v nichž měl být vzdělán hlavně.
Zrak jeho ve věd i všech umění taje
měl vniknout — přírodopis vyjímaje.

Zvlášť řeči, jimiž nemluví se víc,
a vědy, při nichž hlava kolem chodí,
a z uměn ty jen, o nichž možno říc',
že k denní potřebě se nejmíň hodí.
On všech těch věcí poznal rub i líc,
však pranic z toho, cudnosti co škodí,
neb trvání co plemene se týká,
znát neměl, by se nezvrh na hříšníka.

Ji klasikové velmi zlobili,
že bozi v lásce málo byli svatí;
dost za dávna sic hluku tropili,
však šněrovaček neměli ni gatí.
Ctní jeho pěstouni se potili,
když často bylo jim jaks omlouvati
tu Virgilův, tu Homérův zas tlach,
neb z bájesloví Inez měla strach.

Verš Ovidův je četbou pro mrav krušnou.
Morálka Anakreonova hrůzná,
Catullus sotva napsal báseň slušnou.
Kdož ódu Saphinu kdy za vzor uzná?
ač Longinus dí, perutí že vzdušnou
se žádná hymna nenese tak luzná;
však Virgil cudně pěl, krom tam, kde on
si zanotoval „Pastor Corydon“.

Až příliš silně Lukretius chýlí
se k bezbožství, by snes ho mladý hoch;
též za to mám, že Juvenal se mýlí,
ač ovšem dobrou vůli míti moh',
an zpěvem svým tak přímo mířil k cíli,
že věru místy má až drsný sloh;
a kdož by slušný řek', že patří chvála
těm kluzkým epigramům Marciála?

Však Juan opatřen byl vydáním
již od učenců přebraným; ti bděli,
by před žákovým skryli poznáním
část hrubší; avšak nejsouce dost smělí,
by autor zhyzděn byl tím ubráním
a s jeho kusostí že soucit měli,
co vynechali, snesli ve dodatek,
čím uspoří nám se hledání zmatek.

Neb tu je máme všechny pohromadě,
kde knihou roztroušeně neběží;
jak na povel tu stojí v hezké řadě,
by vstříc šli příští vtipné mládeži,
až méně přísný vydavatel snad je
dá zpátky v klec, kam který náleží,
a čumět nedá jim tak přenápadně
jak bohům v parku — stydlivějším nad ně!

Též missál (rodinnou jenž památkou byl)
byl zdoben na způsob těch mešních knih,
jež na okrajích kolem tisku vroubil
řad postav pitvorných: — rád věděl bych,
jak ten, jenž vida je se líbat, hloubil
zrak do řádků, by pomodlil se z nich.
Však Inez synu svému spěchala
dát jiný — onen pak si nechala.

On přednášek i kázání si všímal,
čet' homilie i jak žili svatí;

když Jeronyma, Chrysostoma vnímal,
i tamto prostudoval bez závrati;
jak víru však bys získal a ji třímal,
z nich sotva kdo tak vzdobným slohem šatí,
jak svatý Augustin v svých Konfesích,
že maně závidíš mu každý hřích.

Ta kniha též ho měla tajna býti —
v čem zazlít matce sotva dovedu,
když syn měl řádné vychování míti.
Jej nepouštěla na mžik z dohledu.
Jen staré služky měla, a když vzíti
si chtěla novou, vzala šeredu.
Ten zvyk i za nebožtíka byl při ní,
a ten bych radil každé hospodyni.

Náš mladý Juan prospíval vždy víc;
jsa zbožným, roztomilým děckem v šesti,
a v jedenácti jeho jemná líc
v něm krásy mužné byla jistou zvěstí.
Rost rychle, moudřel, takže možno říc',
že našel cestu k nebeskému štěstí:
půl dne ho v práci měli páteři
a půl dal pěstounům a mateři.

V šest, řek' jsem, byl to hošík rozmilý
a v dvanáct švarný jun, však tichý spíše;
ač jako děcko býval zvětřilý,
on při nich zkrot'; neb žár, jímž mládí dýše,
ne darmo v něm se ztlumit snažili.
Tak aspoň zdálo se, a matka v pýše
naň hledíc, říkala, jak mudrc ten
je při svém mládí tich a ustálen.

DROBNOSTI O SPENCEROVI.

Z „Przegledu Filozoficznégo" VII. seš. II. přeložil K. Rieger.

I. Spencerův pohřeb.

Když jsem četl v denních listech zprávu o úmrtí Spencerově v Brightonu, rozhodl jsem se vzdáti poslední poctu největšímu anglickému filosofu naší doby a súčastniti se jeho pohřbu. Provedení záměru toho není však v poměrech anglických tak snadné. V Anglii neznají ani našich klepsyder, ani širokých časopiseckých zpráv o úmrtí a pohřbu sebe znamenitějších lidí. Petitová zpráva o úmrtí, zastrčená v některém denním listě a určená pro veřejnost, a tištěné oznámení — zase jen úmrtí — rozesílané příbuzným a přátelům— to je vše, co se tu děje. Pohřbu súčastní se obyčejně jen úzký kruh nejbližších příbuzných a přátel, a i ti musejí se sámi dopátrati bližších podrobností smutečního obřadu. V případě Spencerově teprve v poslední chvíli noviny samy od sebe oznámily, že tělo převezeno bude 14. května o 11. hod. ráno z Brightonu do stanice Wiktoria, téhož pak dne o 12½. hodině že spáleno bude v krematoriu Golders Green.

Věděl jsem tedy dobu odjezdu; ve zmíněnou hodinu čekal jsem na nádraží. Bylo mi divno, že nenalezl jsem ničeho, co by svědčilo o jakýchkoliv přípravách ku pohřbu. Teprve, když přijel vlak, viděl jsem, jak několik pánů a paní poodešlo k železničnímu vozu, čekajíce, až jej otevrou. Připojil jsem se k nim a ve chvíli spatřil jsem rakev, podobnou podlouhlé truhle, sbité z prken žlutě obarvených. Na plochém víku rakve ležely dva vavřínové věnce. Nikde nebylo jediné květiny, neboť mrtvý filosof, vyslovuje v posledních dnech svého života přání týkající se pohřbu jeho, prosil, aby nebylo na rakev jeho kladeno květin. Potom jeden z pánů přikryl rakev fialovou aksamitovou pokrývkou, načež přenesli ji do pohřebního vozu, opět zcela nepodobného našim umrlčím vozům; je to zcela obyčejná krytá skříň, lišící se od jiných jen tím, že jest všecka černá, po stranách se skleněnými okny, jimiž možno vidět rakev.

Když se pohřební vůz hnul, ukázalo se, že jej provází nemnoho více než deset lidí ve třech kočárech a jedné drožce, do níž jsem vsedl já. Nemůže být tedy ani řeči o nějakém průvodu ve smyslu našich průvodů pohřebních, nehledě ani k tomu, že vůbec průvod nemohl býti, protože se jelo velmi rychle. Po více než hodinné jízdě přijeli jsme do krematoria, ležícího severně od Londýna, asi 10 km. od stanice Wiktorie.

Ve velkém sále krematoria Golders Green, do něhož po našem příjezdu rakev byla přenesena, shromáždilo se ke stu osob. Sál, podobající se veliké, vysoké síni a celá budova vůbec nepůsobí příjemným dojmem, neboť bije do očí červení svých zdí vně i uvnitř. Rovněž úplný nedostatek emblemů i symbolů a vůbec jakýchkoliv ozdob dodává jí rázu hrozné jednotvárnosti. Rakev postavena v levo hlavou ke zdi, v níž nalézá se v tom místě otvor, uzavřený železnými dveřmi. V prostřed sálu nedaleko rakve postaven jednoduchý pulpit, označující místo pro řečníky.

Při obyčejných pohřbech nebývá v Anglii zvykem pronášeti nějaké řeči. I církevní pohřeb konává se bez nich. Duchovní omezují se jen na odříkání krátkých modliteb. Tu však nebožtík si přál, aby před spálením jeho mrtvoly mluvil přítel jeho, John Morley, známý autor filosofických prací a vydavatel spisů Emersonových. Kdyby on tak učiniti nemohl, má jej zastati Leonhard Courtney, autor biografie J. St. Milla a Ethiky, založené na zásadách Kantových. Poněvadž pak p. Morley nedlí v Anglii — sídlí trvale v Palermu, odkudž nemohl v čas přijeti — stanul u onoho pulpitu p. Courtney, letitý již muž, a jal se mluviti ke shromáždění.

Řeč jeho byla prostá, nehledaná, beze všech

pathosu nebo rhetorismu, ale působila mezi posluchačstvem hluboký dojem právě svou upřímnou prostotou. Těžkého úkolu — pravil — dostalo se mu, když mu svěřeno, charakterisovati osobnost i dílo mrtvého filosofa. Úkolu tím těžšího, uváží-li se, že všechen učený svět s živou účastí hledí k jeho smrti. Přes to však musí poslechnouti přání přítelova, s nímž od dvaceti let jej pojily přátelské styky. Všichni, jimž známa jest jeho literární činnost, budou při myšlence na jeho smrt především jati upřímnou úctou k jeho velikému dílu: Systém filosofie synthetické. Velké jest už celým svým plánem a rozvrhem, oznámeným r. 1860; ale neméně velké jest i postupným svým, šestatřicetiletým realisováním. V tomto postupném realisování jeví se spolu veliký charakter muže, jenž žil pouze svému dílu a přes různé, často velmi vážné obtíže, s jakými setkával se při jeho spisování i vydání, přivedl je až ke konečnému cíli. Když při neobyčejné své energii překonal první obtíže, byly tu druhé, jež zdály se mu nepřekonatelnými jednak neochotou nakladatelů, jednak nedostatkem vlastních prostředků na vydání četných, silných svazků toho díla. Teprve nečekávaná přátelská pomoc ze zámoří umožnila uskutečnit prvotní plán myslitelův. A jaké je to při tom skvělé dílo! Jak velké množství je v něm dosaženo podrobných bádání i širokého vědění všeobecného! V stavbu jeho jsou shrnuty všecky vědy, celé dějiny lidského pokolení, všecky objevy myšlenkové i náboženské, všecky zvyky a mravy národů, konečně všecka zřízení společenská v nejrůznějších svých podobách. A vše to harmonicky je proniknuto jedinou, určitou ideou stálého vývoje a pokroku od nejjednodušších počátků až k nejsilnějším rozkvětu! Konsekventní provedení oné ideje základní patří též k neocenitelným zásluhám Spencera jako myslitele.

Ale Spencer — pravil dále Courtney — byl příliš velký filosof, aby v synthetickém svém názoru na svět nedotkl se též nejhlubších tajemství života. Před jedním takovým tajemstvím právě teď stojíme. Veliký duch, který ještě před několika dny myslí svou objímal nekonečný vesmír, ustal ve své práci. Tělo velikého myslitele obrátí se za nedlouho v hrstku prachu. Mizí však spolu s přerváním činnosti mozkové též mysl, vědomí jeho? Není osobnost, jež žila v oněch nepatrných ostatcích, něčím více než ony, něčím nezničitelným? Ty a mnoho jiných, stejně tajemných hádanek kladl si mozek, jenž leží zde před námi, ale uznával, že rozřešení jich jde nad jeho síly. Nepoznatelno bylo Spencerovi daleko větší než směs pravd, jež jsou nám dostupny. Při tom však při všem za základní motiv své životní činnosti pokládal: bez ohledu na to, co jej v budoucnu čeká, pracovati, pokud je čas, k uskutečnění nejvyšších cílů lidského života, posvětiti život svůj Nejvyššímu Dobru. Přehlédneme-li dlouhá léta Spencerova života, musíme přiznati, že zásady své držel se stejně upřímně a svědomitě jako ti, kdo dospěli určitějšího rozřešení tajemství života než on. Můžeme tudíž tomu duchu, jenž jej oživoval a v dílech jeho se jevil, bez výjimky zvolati: F a r e w e l l!

Po řeči zavládlo mezi shromážděnými hrobové ticho. Oči všech upřeny byly na rakev. Otvor, před kterým stála, otevřel se dovnitř, v něm pak bez jakékoliv viditelné pomoci, jakoby tajemnou silou pohlcena, rakev zmizela. Mizí nám s očí, a železné dvéře otvoru opět se samy zavírají. Všichni byli zřejmě dojati tímto posledním rozloučením.

Po chvíli veliká síň zaměněna byla na obyčejný salon, v němž shromáždění volně spolu hovořili. Někteří odešli k p. Courtneyovi a děkovali mu za jeho řeč. Nikdo z nich nebyl smutečně oblečen, neboť nebožtík si přál, aby se po něm smutku nenosilo. Ostatně nezůstavil po sobě blízkých příbuzných, neboť rodiče své přežil, sám pak, nejsa ženat, rodiny neměl. K nejbližšímu kruhu jeho přátel náleželi přítomní zde: Dr. H. C. B a s t i a n, lékař a autor prací o darwinismu, s chotí, pí. Tyndallová, dr. H. T h o m p s o n, znamenitý chirurg, M. F o s t e r, člen parlamentu, L. H u x l e y, R. G a r n e t t, známý básník a ředitel Britského Musea, Fr. G a l t o n, cestovatel, předseda ústavu anthropologického a jiní. Všichni obklopili p. Courtneye. Konečně představili mu i mne. Uslyšev, kdo jsem, pravil, že zná Varšavu a upřímně se zajímá o myšlénkový život Poláků; mezi jiným zeptal se též, existují-li polské překlady děl Spencerových.

Sotva jsem mu na otázku jeho odpověděl kladně a počal jsem mu věc blíže vysvětlovati, když tu ozval se ze shromáždění zvučný hlas mladého muže, žádajícího, aby mu bylo dovoleno promluviti ke shromáždění alespoň několik slov. Byl zván k pulpitu, ale nepřijal vyzvání a jal se mluviti z prostřed pokoje, obklopen jsa posluchačstvem. Olivová barva pleti a černé havraní vlasy svědčily, že není anglického původu. Přes to však mluvil výborně anglicky. Několika větami zmínil se o vědeckém významu filosofie Spencerovy, jakož i o potřebě jejího doplnění ve směru Spencerem naznačeném. Chtěje něčím přispěti k ukojení oné vědecké potřeby, věnoval prý tisíc liber šterlinků (asi 10.000 rublů) na zřízení zvláštní stolice při universitě oxfordské, jež by propagovala filosofii Spencerovou. Až na vřelé přijetí oné dotace všichni přítomní chovali se zcela klidně. U všech bylo viděti jen snahu, dověděti se, kdo jest onen mecenáš. Ve chvíli se to dověděli: byl jím mladý, učený Ind, nále-

žející ke známé ve své vlasti rodině a píšící se anglickým pravopisem: S h y a m a j i K r i s h n a w a r m a.

Ve chvíli začalo se shromáždění rozcházeti. V rozsáhlé dvoraně zbylo sotva třicet lidí. Čekali na další průběh pohřebního aktu, především však na spálení mrtvoly. Po necelých dvou hodinách, jež rychle uplynuly ve volném hovoru hlavně o mrtvém mysliteli, vnesena do sálu urna, obsahující Spencerův popel. Courtney vzal ji do rukou a kráčeje zvolna v čele shromáždění, vynesl ji z krematoria a postavil opět do pohřebního vozu. Přítomní vsedli do povozů a odvezli ostatky slavného muže na blízký hřbitov Highgate. Tu v slavnostní náladě, beze všech řečí neb zjevů, uložena k věčnému odpočinku do mramorového hrobu.

Tím skončena tato vskutku puritánská slavnost pohřební, stejně puritánská jako celý život tohoto předního představitele současné filosofie anglické. Odešel tak, jak žil, se stínem ponuré resignace nad omezeností lidského vědění, bez planých okras a květů, bez sentimentalismu, povznášejícího srdce v končiny lepší, nadzemské!

* *
*

Slunce již zapadlo a uschovalo se za obzor, když jsem opouštěl hřbitov; když pak jsem se ze severu Londýna vracel na jih, bylo již úplně tma. Nikde nebylo ani stopy po krásném, slunném dni! A pohroužen hluboce v sebe ptal jsem se: proč tolik šlechetných a dobrých lidí, tolik hlubokých a učených mužů pro noc, jež na chvíli je zahalí, pochybuje o existenci onoho zářného slunce, jež jest zřídlem jejich života i práce, jich myšlení a tužeb i v temnu nočním i v chladu rána? Proč? Jsou nešťastní, politování hodní, žijí jen v noci a proto nevidí slunce!

Henryk Struve, professor ve Varšavě.

KAREL SCHEINPFLUG:

PO DLOUHÉM SUCHU.

Jsou hodiny, kdy člověk uskromní se.
Sny pyšné plaše ukryly se kdes
a v duši jenom jedna touha chví se:
ó, kdyby chtělo pršet dnes!

Zřít zase mraky zakrýt obzor celý,
lví skoky blesků stíhat v soumraku,
hlas hromu slyšet slavně rozeznělý
i monotonní píseň lijáku!

Déšť všude kolem slyšet šumět, šplýchat
a cítit oknem stoupat vlhký chlad
a vůni země napojené dýchat
a choré stromy slyšet zajásat.

zřít svadlou řepu skleslé listy zdvihnout,
vstát mrtvou trávu v slávě zeleně,
kol ztrpklých rtů zas úsměv zřít se mihnout
a „Prší!“ slyšet šeptat blaženě . . .

Jak hrozné je to věčně modré nebe —
vrah, palič, tyran v rouše neviny;
poslední krůpěj krve květům střebe
a v spáleniště mění krajiny.

Je mi tak trudno v zpupném jeho jase,
tak dráždí mne ten jeho tvrdý smích.
Ten prostý zázrak chtěl bych vidět zase,
jak s výše padá voda v krůpějích!

6. srpna 1904.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Pokud nábožensky katolický křesťan chce setrvati na půdě Evangelia — a pro křesťanství není „jiného základu než ten, který od Krista položen byl“ — potud musí zavrhovati klerikalismus, poněvadž nepatří k jeho náboženství.

Neslučitelnost klerikalismu s křesťanským náboženstvím a hlubokou propast mezi nimi, dokázal jsem — doufám — dostatečně „z Písma i z tradice“, dvou pramenův katolicismu.

15. Avšak také klerikalismus má své „důkazy“. Neudržitelnost jeho „důkazu z tradice“ jsme poznali. Zbývá ještě vyložit jeho „důkaz z Písma a z rozumu“. Protiva mezi klerikalismem a náboženstvím vystoupí ještě ostřeji.

„Biblický základ klerikální theorie jest mezi jiným výrok Kristův: „Cožkoli svížete na zemi, bude svázáno i na nebi, a cožkoli rozvížete na zemi, bude rozvázáno i na nebi. (Mat. 18,18.) „C o ž k o l i svížete, c o ž k o l i rozvížete!“ píše J e s u i t a H a m m e r s t e i n. „Kde však Zákonodárce nerozlišoval, nemáme také my rozlišovati. Tedy nevztahuje se moc církve pouze na jednotlivce; nýbrž — pokud vyhovuje to účelu církve — také na lidské svazky, domácí i státní.“ Co na to odpovědět?

Nejprve musí při tom upotřebení t o h o t o místa biblického býti ukázáno, jak světský klerikalismus zatlačil náboženský katolicismus.

Ve staré katolické modlitbě církevní římského missálu a breviře na svátek „slavnosti Petrovy stolice“ jest moc svazování a rozvazování omezena ještě výhradně na d u š e. Stojí tam: „Bože, jenž jsi propůjčil Petrovi nejvyšší kněžství k svazování a rozvazování d u š í atd.“ Toto omezení zabraňovalo neomezenou moc klerikalismu: muselo proto padnout, a klerikální „oprávce“ missálu přeškrtnul slovo „duše“.

Jezuita Bellarmin ospravedlňoval toto škrtnutí, jež jest vlastně falšováním, slovy: „božská Prozřetelnost vnukla vynechání tohoto slova“. Tato událost jest pro klerikalismus v jeho protivě k náboženství velmi karakteristická.

Nechme falšování platit; jenom bezmyšlénkovitý katolík bude souhlasiti s klerikálním důkazem.

„Zdůrazňuje se na klerikální straně obzvláště, že Kristus, jenž tato všeobecná slova vyslovil, byl Bůh, tedy všemohoucí, moudrý zákonodárce. Právě na tuto vlastnost Kristovu chtěl bych připojiti úvahu, vhodnou k objasnění neudržitelnosti důkazu katolíkovi.

„Jako božský a proto přemoudrý zákonodárce, jenž zároveň celou budoucnost svojí církve a celého lidstva napřed viděl, nemohl Kristus vydati žádného zákona, o kterém věděl, právě pro svoji předvídavost, že ho nikdy nebude dbáno, a že každý vážný pokus jej provésti bude příčinou k nejtrvalejším a nejtěžším potyčkám právě mezi oněmi mocemi, pro které tento zákon byl určen jakožto pramen míru a harmonie a jako základní zákon pro oboustranné vztahy. Nyní však tento zákon církevní suprematií nebyl nikdy, pokud trvá církev, skutečně proveden, a jeho zavádění vedlo vždy k nejtrpčím sporům mezi církví a státem, tedy tato slova Kristova nemají smyslu jim podkládaného, neobsahují ustanovení zákonné o poměru církve a státu a nejméně obsahují, jak se tvrdí, církevní hegemonii.

„Tomuto logickému závěrku nemůže katolík uniknouti námitkou: také při mnoha jiných zákonech chodí to podobně, zvrácenost a vášnivost lidská znemožňuje jejich uplatnění. Kdo tak mluví, vymykají se z úkolu obhajců božství Kristova.

„Kristus jako Bůh, jako všemohoucí a přemoudrý zákonodárce, nemůže býti srovnáván s „jinými zákonodárci“. On chtěl založiti svou církev pro všecky časy, a pro všecky poměry a pro všecky státy, nemohl tedy pro tuto církev vydati zákon, který by nikdy, v žádných poměrech a od žádného státu nedošel uznání. Zákon, určený za základní zákon, a stále nad hlavami létající a svého účelu, reálních vztahův mezi státem a církví nedosahující, odporuje všemohoucnosti a moudrosti božského zákonodárce.

„To jest podle katolického učení pravda; tedy jest také podle téhož učení pravda, že v uvedeném místě není řeči o nějaké moci nad státy. Neobsahuje nic jiného, nežli propůjčení duchovní moci pro čistě duchovní účely; apoštolové nejsou tam dosazováni jako pánové světa, jako svrchované nad státy a knížaty, nýbrž jako pastýřové duší jednotlivých věřících. Jest to na jiném místě opakované slovo: „Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé“; a jenom zneuznání přirozenosti a účelu náboženství Kristova může vkládati do těchto a podobných slov panství nad státem.

„Ani jediné slovo Kristovo, pokud nám je Písmo zachovalo, neobsahuje nejmenší narážky, že by byl chtěl svoji církev nadřídit světské moci, učiniti ji strážkyní státu. A přece by musel býti podobný úmysl, kdyby ho stávalo, nejen naznačen, nýbrž jasnými slovy vyjádřen.

16. „Kristus postavil totiž svou církev jako novou moc do starého stávajícího pořádku sociálního a politického, církev měla se trvale stýkati ve všemi národy všech věkův, a poněvadž národy rozpadají se na různé státy, se všemi státy. Tyto státy mají však svoji stávající, přesně vymezenou oblast moci a nikdo nebude tvrditi, že před tím nežli byla církev, měl stát nad sebou vrchnost (kromě Boha). To věděl zakladatel církve také, a věděl dále, že lidé, jací už jsou, se neradi vzdávají svých práv. Kdyby byl chtěl, aby stará státní práva byla omezena novou církví, a tato dobyla si nadpráví nad státem, tu byl by jako moudrý a rozumný zákonodárce oznámil a jasně stanovil tuto násilnou přeměnu stávajících poměrů, tento nový pořádek. Nic se z toho nestalo, žádné slovo k tomu směřující nebylo proneseno. Tudíž nechtěl také Kristus nic měniti na stávajících politických poměrech, jeho církev neměla býti postavena jako nová moc nad státy.

„Ano, ještě více: ani vedle státu neměla vystupovati jako taková moc; anebo jinými slovy: církevní moc nemá se státní mocí bezprostředně nic společného.

17. „To nás přivádí na podstatu a účel církve, z nichž obránci církevní supremacie odvozují svůj „důkaz z rozumu“.

„„Poslední, ale nejpřesvědčivější, a nejlépe vystihující důkaz pro hegemonii církevní spočívá v poměru účelnosti obou mocí: té moci, jejíž účel jest vyšší, patří hegemonie. Vyšší účel má církev, tedy jí patří hegemonie.“ (Hammerstein, Kirche und Staat.)

„Tento důkaz podobá se tomuto: společnost pro pěstování umění a vědy má vyšší účel nežli společnost pro pojišťování proti ohni, tedy patří prvé společnosti hegemonie nad druhou.

„Vyšší účel nerozhoduje, zdali některý spolek má nadpráví nad jiným spolkem, nýbrž rozhodnutí vyplývá z vyslovené vůle zakladatele obou společností — mají-li ovšem jednoho a téhož zakladatele — nebo z jejich přirozených vztahů vzájemných, t. j. mají-li se obě společnosti — tedy ne proto, že mají tytéž členy — pronikati vzájemně a na sebe působiti. Potom ovšem, avšak jen potom, rozhoduje o hegemonii vyšší účel.

„Ani jedna z těchto podmínek není však u církve v jejím poměru ke státu.

„Nikdy nemluví Kristus o nějakém vztahu svoji církve ke státní moci, nikdy neříkaji Kristovi učedlníci a apoštolové ani slova o takových vztazích.

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Don Juan lorda Byrona, satirický román ve verších, přeložil V. A. Jung. Ve Sborníku světové poesie vyšel zatím 1. a 2. zpěv. Podáváme ukázku z Jungova překladu a sotva se mýlíme, řekneme-li, že Jung je naším nejlepším překladatelem jak z ruštiny tak z angličiny. K mistrnému překladu Eugena Oněgina řadí se mistrný překlad Dona Juana, básně nesmírně těžké, pro naše dni už značné temné.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Napsala Ludmila Kottnerová.

I.

Blízko povltavského městečka leží vesnice s domky, které vypadají mezi košatými lipami jako bílé květy mezi zelenými listy. Za vesnicí na samotě žil starý Holub se svou poloslepou ženou v nuzné chatrči. Sami si na ni cihly udělali, na slunci usušili a poněvadž byla bez omítky, uhasl jim plamen, kdykoliv rozsvítili.

Chatrč měla jen tři zdi, čtvrtou tvořil svah, na kterém jakoby byla spočinula po dlouhé cestě. Bylo odtud vidět na řeku i na druhý její břeh, na němž v mírném návrši ležela rozprostřena pole i lučiny zelené. Vysoké jedle stály blíže chaloupky u svahu jakoby na stráži a chránily ji před vichřicí. Staří Holubovi žili tu chudobně a měli jen, co si vyprosili.

Jednoho dne na začátku zimy, — zemřela stařenka, a muž její shrbený tak, že chtěl-li se na někoho podívat, musel hlavu pozvednout, zůstal sám. Chodil jako dříve každý den do jiné vesnice a co vyprosil, skládal do režného pytlíku, který nosil stále přes rameno na tkanici.

Zašel jednou k domkáři Kolářovi, kde s ním vždycky laskavě zacházeli.

Začal si stěžovat: „Panímámo drahá, špatné je to se mnou. Když ještě nebožka byla, aspoň poklidila sednici. Ta teď vypadá, samá pavučina: kdepak já shrbený, co já mohu dělat."

Dceruška Kolářova, Pavlína, u okna šila. Pozvedla hlavu, podívala se na starečka, který si stíral rukávem slzu.

Příštího dne ráno odešla tiše, aby jí nikdo nezpozoroval, z domu. Věděla, že starý Holub po sedmé odchází do vesnic. Šla podle silnice, zvýšenou cestou, vydlážděnou širokými kameny, mezi nimiž vyrůstala tráva a kvetly bledé, fialové zvonky a mandlově vonící jitrocel. Dole hladina řeky při svitu slunce leskla se jako perleť.

Pavlína dala se do běhu. Brzy dostihla Holubovy chatrče. Zastavila se před černými vrátky, zatáhla za provázek, který visel z malé dírky, klička železná, za kterou byl uvnitř uvázán, povolila a Pavlína vešla.

Na podlaze z upěchované hlíny bylo rozházeno klestí, které praskalo pod každým krokem, s nízkého stropu jako třásně visely dlouhé pavučiny, prachem obalené, z nichž se dávno vystěhovali jejich tkalci.

Postel stála tu se zcuchanými peřinami, popelavými od prachu, na peci, ohništi podobné, stály střepy hrnků a talířů, opředené pavučinami. Pavlína odběhla do lesa, vrátila se s košťátkem chvojovým a nedočkavě, udýchána dala se do práce. Ometla pavučiny, umetla podlahu, přinesla vodu z řeky, všechny střípky umyla, na slunci usušila a uklízela malý stolek u dveří. Kusy drátu na něm ležely, kladívko, zrezivělé hřebíky, zbytky od stavby chaloupky, břitva a tříhranný střep zrcádka. Pavlína si vzpomněla, jak lidé ve vsi povídali, že jednou páni z Prahy slíbili navštívit Holuba a jak ráno, když k němu vešli, holil se před zrcádkem a uvítal je s tváří břitvou pořezanou.

Když Pavlína ještě peřiny natřásla a postel ke spaní připravila, natrhala jitrocele, zvonků a chrastavce, uvila kytici, dala do džbánku s vodou a postavila na stůl.

Ještě jednou přehlédla sedničku, usmála se, uzavřela pozorně dveře a odešla.

II.

Stávalo se často, že starý Holub nalezl chaloupku poklizenu, ale vypátrat nemohl, čí ruka to všechno dělá.

Až jednou se stařec neočekávaně vrátil, když děvče uklízelo.

Pavlína se lekla, zčervenala, Holub zůstal překvapen stát u dveří.

„Má hlavičko drahá, to ty Pavlíno? A jak, že jsi si vzpomněla na mne, na žebráka, poslali tě vaši?" tázal se.

„Ne, dědečku, já sama jsem přišla."

Starci vytryskly slzy z očí a zastavovaly se u každé hluboké vrásky a rozlévaly se v ní. Pohladil Pavlínu po světlých, jako sluncem vybledlých vlasech, sáhl do pytlíku, vyňal červený uzlík a podávaje ho děvčeti, řekl:

„Tu máš, Pavlínko, pár suchých švestek, jsou sladké, vezmi si děvečko, jsou od tety Rabiňačky. Jiného nemám, podívej, jen chleba jsem dnes vyprosil."

Pavlína celá se zarděla a odstrkujíc uzlík, řekla rozpačitě: „Proto sem, dědečku, nechodím, nechte si švestky, málo jich asi dostanete," řekla Pavla a než se starý Holub nadál, vyklouzla dveřmi a ubíhala k domovu.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Stařec jmenoval své příjmení, poklonil se, podal mu ruku a současně vytáhl z kapsy papír, který dosvědčoval o účelech jeho cesty i o dovolení, aby směl navštěvovati vyhnanecké věznice. S naivností až vtipu se blížící vyprávěli trestanci později, že Šestioký, jak se jen objevil, ihned žádal od cizince ...pačport".

— Vida ho, junáka! — říkali o něm trochu s posměchem, trochu se skutečným nadšením.

— On nemá z nikoho respektu. On třeba i samému gubernátorovi dá dvanáct oček napřed!

— No což, — pravil Lučezarov po několika sekundách nepříjemného mlčení, vrátiv starci jeho „pačport": — již jste si s nimi promluvil?

Stařec, když dověděl se od tlumočníka smysl otázky, přikývnul hlavou na znamení souhlasu a začal trestancům rozdávati knihy, tázaje se jich dříve, umějí-li číst nebo ne. Ale všichni říkali, že umějí číst, ba i ti, kteří znali sotva abecedu. Potom se hosté odebrali do jiných čísel, při čemž při vstupu do každé z nich rozléhalo se hromové „ticho!" Cizinci se pravděpodobně nelíbilo tuze kázati za takových okolností. Pospíšil si vzdáliti se, a trestanci začali ho se všech stran posuzovati. Bohužel, neslyšel jsem mezi těmi úsudky ani jediného slova o tom, k vůli čemu kazatel navštívil věznici a co mluvil. Hovořili o jeho zevnějšku a oděvu.

— No, takového housera potkat tak na cestě — chvástal Andrjuška-kuchař: — ten by na jedno slovo všecko dal, co má při sobě, i hodinky, i svrchník, i peníze!

— No, peníze musí mít, ti mívají, — přisvědčovali druzí.

— A co by mu to udělalo, kdyby nám daroval desítku nebo dvě? Nate, prosím, hoši, upravte si na mé zdraví dobrý oběd. Je lakomý, jak je vidět.

Bylo mi za těžko poslouchati podobné řeči a bolestno pomysliti si, že vlastně pro tyto výsledky přijel přes tisíce verst onen stařec, snad upřímně věřící ve svatost a význam své misie a srdečně miloval ony lidi a snil o tom, zapustiti do jejich duševní tmy jiskru onoho božského světlo, kterým plálo jeho vlastní srdce... Avšak koho měl jsem viniti zase z druhé strany? Na co se horšiti?

Evangelií, rozdaných trestancům, většinou užito bylo, jak obyčejně, naprosto za jiným účelem, než jaký přikládal jim kazatel: bylo jich užito na kuřivo a ještě na jiné nízké potřeby...

Konečně nadešel den, v němž očekávali příjezd gubernátorův. Od časného rána dozorcové nastrojení do papach (vojenské čepice), svátečních stejnokrojův a bílých rukavic, běhali v neobyčejném rozčilení po trestnici a udělovali trestancům své rozkazy. Především jiným přikázali opět umývati a barviti okrem podlahy, umyté teprve večer. Ale když je umyli ukázala se nová starost: uschnou-li ještě? Otevřeli do kořán všecka okna v komorách i na chodbách a všecky dvéře... A přece se rozčilovali a co chvíle běhali se dívati, jak pokračuje schnutí. Den byl větrný a pošmurný. Poobědvali a oddechli si; o gubernátorovi stále nebylo ani slechu. Všichni byli unaveni od nezvyklého duševního napjetí. Konečně, když vrátili se již z dolu dělníci důlní, prolétla zpráva, že ze stanice přijel posel:

— Už sedl! ... Jede! ...

Všecko se zase rozčililo a rozhemžilo. Ale i potom ještě za půldruhé hodiny teprve přijel gubernátor. I veleli tedy trestancům konečně, aby se shromáždili v komorách, oblékli do chalátů a sestavili se do řad... U vrat skutečně rozlehl se pronikavý hvizd; seřadili jsme se. Jenom ti nejsmělejší stáli ještě v chodbě a vyhlíželi na dvůr, kde musila se objeviti velitelská suita. Luňkov a Petin byli našimi vyzvědači. Od nich přicházel „telegram" za telegramem. Dle prvé zprávy gubernátor byl muž vysokého vzrůstu s ryšavou bradou a zlostným pohledem; dle pozdější zprávy tlusťounký a maličký, černavý... Tak odporující sobě byly i telegramy o zevnějšku Šestiokého. Luňkov sděloval, že je bledý a všecek bez sebe, že se rozplývá před generálem a drží ruku na štítku, že podle všech příznaků dostane veliký výtopek! Sochatý, který byl zamilován do vojenské výstroje Lučezarova, tvrdil naopak něco jiného.

— Pomluvači! Očerňovateli prašivý! Co lžeš? Šestioký hledí jako hrdina nad hrdinami. Viděli jste snad někde na jiném místě takového umělce? Mohl by být snad štábním kapitánem? Mohl by být samým feldmaršálem!

— Ještě ani pysky neoschly tvému Šestiokému. U nás ve Voroněži je jeden hodnostář: ten si je může všecky za pás zastrčit! Kníry jako smůla černé, chůze přímo hrdinská... Ale tento tukem přetéká!

— Trdlo, čemu pak ty rozumíš? O rozum se jedná a ne o papulu!

— A jak pak je rozumný, ten tvůj Šestioký?

— Tím, že umí vás držeti na uzdě, výhod vás zbavuje, řeže... Samého Boha se nebojí!

— Zanech smíchu! To vás, laciné, může postrašiti, ale my se nelekáme. Já si na př. budu stěžovati gubernátorovi a uvidím, jak ty budeš stát jako socha.

— Nemehlo! . . .

— A, přestaňte, čerti . . . Vzpomněli si míchati syrup! — Vždyť již hned přijdou.

— Už jdou, už jdou! — vyzvědači, stojící na chodbě letěli, co jim nohy stačili.

Všichni se seřadili, odkašlali, narovnali se — jako kdyby pravítko spolkli.

— Ti-i-cho!! — zakomandoval dozorce a do komory vešli: gubernátor, jeho pobočník, ředitel vyhnanství, Lučezarov, okresní správce, prokurátor a mnoho jiných osob vyššího i nižšího druhu. Gubernátor obešel spořádané řady trestanců, hledě přísně každému do tváře a potom, vrátiv se, tázal se, nemá-li někdo prosby nějaké, nebo nároku? Lučezarov ukázal na Petina a Sokolceva.

— Co chceš? — tázal se gubernátor, přistupuje k Sochatému.

— Vaše prevoschodítělstvo, projevte nám boží milost!

— Jakou pak?

— Pošlete nás na Sachalín.

— A proč to?

Petin se zamlčel.

— Mají příliš dlouhý trest, vaše prevoschodítělstvo, — vmísil se Lučezarov: — on tedy doufá na základě trestaneckých pověstí, že ho tam hned propustí na svobodu.

— Ty se velice mýlíš, přítelíčku, — pravil gubernátor, — zákon je všude stejný. A potom, neznám ještě zdejších řádův. Mám-li k tomu moc učiniti to? — obrátil se k řediteli vyhnanství: — Jak se to u vás dělává?

— Dostávají se čas od času úřední zprávy a dle nich provede se na jaře volba zdravého a dobrého lidu. Obyčejně posílají se pouze zabajkálští rodáci.

— Tak vidíš, holoubku, — obrátil se gubernátor k Petinovi: — dá se to těžko udělati. Ostatně, budou-li zprávy . . .

— Vaše prevoschodítělstvo, — promluvil nenadále Nogajcev, který nebyl Lučezarovu ohlásil své přání, aby směl promluviti s gubernátorem. Chrabrý štábní kapitán až se zachvěl překvapením a naježiv obočí, zdvihl rozpačitou tvář.

— Vaše prevoschidítělstvo, — statečně pokračoval Nogajcev: — a mne též pošlete na Sachalín . . . Buďte tak laskav . . . Prokažte mi tu laskavost . . .

— Prokázati tobě laskavost? Vidíte, čeho se mu zachtělo! — usmál se gubernátor, obraceje se ke suitě: — Nu, proč chceš ty na Sachalín? Proč pak je vám tak milý?

— Ale tak, vaše prevoschodítělstvo. Aby člověk již aspoň k jednomu břehu přistál.

— To jest, jak to myslíš: k jednomu břehu?

— Tak. Kolem je voda a není kam se vrtnout . . . Přestal by člověk už blouditi po širém světě.

— „Blouditi? To můžeš, i když tady zůstaneš, zanechati blouzení. Kdo má ještě něco?

Lučezarov ukázal na Sokolceva.

— Ten také žádá na Sachalín. . . Takových by se půl věznice našlo . . . Oni rádi cestují!

— Aha! A jaké je jejich chování?

— Nic zvláště zlého není dosud, — pravil Lučezarov proti svému svědomí a vrhl úkosem pohled stranou trestancův.

— Nemá nikdo již nic více, co by přednesl?

— Vaše prevoschodítělstvo, — promluvil dětský písklavý hlásek Luňkova.

— Co pak?

— Umoří nás tu prací nad síly . . . tresty nespravedlivé ukládají . . .

— Oč se jedná, vypravuj podrobněji.

— Ryjeme příkop . . . Úkoly tuze veliké se uloží . . . Nemohl jsem to udělati . . . zbavili mne výhod a dali sto metlami . . .

— Je to pravda? — obrátil se gubernátor k řediteli vyhnanství, položiv současně ruku na rameno Luňkovu. Cosi měkkého, soucitného k tomuto hezkému trestanečkovi, téměř ještě hochovi, přelétlo, jak se zdálo, po tváři starého generála.

— On lže, vaše prevoschodítělstvo, přiskočil chrabrý štábní kapitán: — panu řediteli je dobře známo, že nebyl potrestán za špatnou práci, nýbrž ze urážku učiněnou dozorci.

Ředitel potvrdil tato slova.

Gubernátor sňal ruku s ramene Luňkova a tázal se ho:

— Proč pak lžeš, holoubku? To není hezké.

Zaražený Luňkov mlčel. Gubernátor, jsa patrně nespokojen, vyšel ven, aby zašel do jiných komor.

Moji spolubydlitelé shlukli se do jednoho hloučku a začali šeptem posuzovati to, co se sběhlo. Luňkov s Petinem si ihned vynadali, začnouce jeden druhého kritisovat. Petin přezdíval Luňkovu nemehel za to, že se neuměl obhájiti.

— Jak přišlo do tuhého, huba mu zamrzla! Jakoby ho palicí do hlavy praštili! Oh! Utrhač, chvastoun . . . Však ty si to nyní odskáčeš, utrhači proklatý.

— Když já jsem utrhač a ty zase Irkules-obr So-chatý podle přezviska, jak to, že jsi neuměl svoji věc vypovědět? Nedovedl jsi vysvětliti, proč žádáš na Sachalín . . .

— Osle! Blbče! načpak mám vysvětlovat, když mi sám velitel pomohl z bryndy? No, co! Souhlasíš nyní, že štábní kapitán Lučezarov je hrdina proti nim všem? Jaký je to gubernátor? Ani statný není, ani se pěkně nedrží, nic . . . A ten má aspoň trochu těla! A ruměnec na lících . . . I smělý je!

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 21. srpna 1904. Číslo 33.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

TY NEJSI . . .

Příteli.

Tvá touha chtěla by se výše vznesti,
však hmota tiskne tebe na zemi.
Ty nejsi duše, která hledá štěstí,
stesk vyzpívá si z duše písněmi.

Ty nejsi duše, která hledá štěstí,
i když je krví srdce zalito.
Pro tebe nevyrostly tady růže,
tvé tajemství je hlouběj' ukryto —

tajemství hmoty, která vzhůru hledí
a nemůže se z prachu země vznest.
Ty tážeš se a nemáš odpovědi —
tím smutkem zmíráš ve prachu svých cest . . .

JEN JEŠTĚ DEN . . .

Jen ještě den a zahynouti může,
co doposud se smrti vzpíralo.
— Hyacint na čelo a na srdce dej růže —
je toho dost a přece pramálo,

je toho dost, že klidně můžeš mříti,
a přece je to málo k životu.
Jsou noci, kterých nikdo neosvítí
a nezažene z duše tesknotu.

Jen jeden den — tvůj duch se loučit může,
neruší nikdo klidnou siestu.
Hyacint na čelo a na srdce dej růže . . .
— A ohně do šera, ať svítí na cestu!

SEN ROZVALINY.

Sestře Malvíně.

Za vsí na kopečku, pokryta už mechem,
stojí rozvalina, svěděk dávných let.
Nezní šály její hlučných hlasů echem,
nekvete už v parku bílých růží květ;
na nádvoří starý kaštan větve sklání,
šeptá tiše píseň konce, umírání.

Kolik těžkých roků přelétlo jí hlavu,
kolik jejích vládců zvrátilo se v prach!
Mnoho krutých bojů, mnohou zřela slávu,
dnes už jenom žije v dávných vzpomínkách.
V jejích stěnách díry, v nichž se myši tají,
rorejsi a kavky v střílnách hnízda mají.

Z rána letní slunce okny v síně svítí,
v tmavých koutech pavouk sítě zapřádá,
na střeše si tráva našla živobytí,
klíčí, roste, kvete, v podzim uvadá.
Večer rudé světlo západu sem padá,
pak už jenom tma se v rozvalinu vkrádá.

A když měsíc vyjde, siné světlo jeho
padá na ruinu, která vzpomíná,
minulé své slávy, věku uběhlého,
a pak v nočním tichu zvolna usíná.
Po nádvoří leží vlahé noci stíny,
jehličím sem voní blízké boroviny.

Jak tak tiše dřímá stará zřícenina
padl na ni náhle dávných časů sen:
Těžký most jak kdysi vyschlý příkop spíná,
z oken zámku line jasná zář se ven.
Na nádvoří koně řehtají sem z stáje,
s vížky světlý prapor vesele v kraj vlaje.

Naličené dámy, v bílých copech páni
u bohatých stolů usedli si zas.
Mnohý ret se směje, mnohá hlava sklání,
nad kytice v klínu rokokových váz.
Mnohé oko v šeru divným plamem blýskne,
ruka ruku hledá, pod stolem ji tiskne.

Všude tolik šumu, všude tolik plesu,
fanfára teď slétla ve kraj s vysoka,
údolím se nese, letí v dálku k lesu — —
Blažené to časy doby rokoka!
Pod besídkou zděnou v měkkém parku klínu
něžně tiskne k sobě dvojice se stínů.

Měsíc bílý stín svůj na vše tiše vrhá,
na nádvoří zámku, na padací most — —
Náhle dole ve vsi kohout zakokrhá,
ruina se budí v smutnou skutečnost.
Holé její stěny zejí teskně, chudě,
na východě rdí se k ránu nebe rudě.

ADOLF BRABEC:

PRVNÍ SLUŽBA.

Za smutného, mlhavého listopadového dopoledne přijel jsem v rozviklaném dostavníku do Českého Krumlova, kde jsem dostal první místo. Krajina kolem byla nevýslovně teskná, že zdálo se, jakoby s umírající přírodou vše chtělo dokonati, jakoby vše živé zkamenělo, a já jediný zůstával na živu, očekávaje mrazivý dotek studené smrti!

Tehdá bylo mně dvacet let — jak krásná jsou to léta! Déšť bubnoval bez přestání na zamlžená okna dostavníku a jeho smutné ťukání přivádělo mne i v rozkvětu mladosti do smutku nálady. V hlavě vířilo tisíce myšlenek. Brzy bylo mně úzko z toho, co mne čeká; brzy volno, že zbavil jsem se školních lavic a vstupuji do veřejného života. V životě skoro každého z nás nastává podobný okamžik, kdy loučí se se zbytky prvního rozkvětu mladosti a uvazuje se v suchopar úřadu.

Starobylý Krumlov ležel v dolině a jeho ovdovělý zámek smutně připomínal vybledlou slávu pánů z Rožmberka. Staré toto město bylo rodištěm mé záhy zemřelé matky. Ze šedivé mlhy vynořoval se pomalu velkolepý hrad, a dole plynula stříbropěnná Vltava. Již tehdá miloval jsem staré, zašlé památky, a ten hrad unáší člověka na chvíli do minulých časů šestnáctého století!

V hostinci „U města Vídně" vystoupil jsem ze zajetí v dostavníku a kráčel k zámku.

Byl jsem tomu rád, že osud zahnal mne na začátku mého působení do tohoto města.

Ty jeho starobylé, útulné ulice v náručí modravé Šumavy! Jdete ulicemi úzkými, a všude na vás volá vzpomínka o velkém západu Čechů. Bolestná a milá vzpomínka. Ve dvaceti letech bývá člověk příliš měkký, a divný smutek často svírá mladé srdce. A toto město plné vzpomínek na mé jinošství bylo tehdá tak příbuzné mojí duši!

Latronskou branou vešel jsem do prvního nádvoří vlastního zámku. Kamenný most spojuje vnitřní zámek s nádvořím. Pod mostem šklebil se hluboký příkop. Vnitřní nádvoří jest nejzajímavější! Strážnice knížecí švarcenberské gardy stojí po pravé straně. Několik starých děl hájí vstup k ní a vedle jsou nahromaděny staré koule různých velikostí, tvořící v pyramidách ozdobu strážnice. Ani ten starý, na stráži chodící gardista nerušil mého dojmu o starobylém zámku. V tmavomodrý plášť se stříbrnými knoflíky zahalen, s beranicí a černou kokardou na hlavě a s puškou přes záda položenou, konal vážně svoji povinnost. Zpod pláště vyčnívaly světle modré kalhoty a na prsou blýštěla se na bílé šerpě torbice s plamínkem.

Viděl jsem v duchu míjet ta dlouhá staletí a všechny ty proměny odehrávaly se před mým zrakem. Pokolení vystřídalo druhé, jen zámek hrdě na skále vztýčený, byť i několikráte po svém zbudování přestavěný, přetrval ty bouře věků a stojí dosud. Bílá paní v dlouhém bílém šatě, bledá a smutná, Petr Vok z Rožmberka, Don Caesar, levoboček krále Rudolfa II., objevovali se přede mnou. Když jsem kráčel kolem gardisty do klenuté chodby příkře vzhůru do druhého nádvoří, zdálo se mně, že slyším zvonivý smích dvořanů, klusot koní a hrčení kočárů . . .

V tom probudil mne protivný hlas neznámého muže: „Zajisté jsou to voni ten nově přijmutý pán?"

— Ano.

„Pan správce je prosí, aby ho navštívili. — Čeká již na ně na kapucínské chodbě, kde budou bydlet!"

Vystřízlivěl jsem. Přede mnou stál člověk s černým pichlavým zrakem. Hubený chlapík s tenounkými rty, které křečovitě svíral, jakoby měl nějaké hrobové tajemství. Ostatně kolem a kolem vzato, bylo mně to tehdá úplně lhostejno. Mne zajímala myšlenka jediná: Tak střízlivé je moje první setkání v neznámém, starobylém Krumlově. Teprve teď všiml jsem si, že muž ten má v rukou svazek klíčů, nejrůznějších velikostí. Modrá čepice a čistě vyholená tvář — klíčník? Mnoho jsem nechybil. Byl to sluha zámecký.

Poslušně, jako beránek, kráčel jsem za ním. Než jsem se nadál, stál jsem u dveří chodby před vysokým, zavalitým pánem, který mne změřil od paty k hlavě a zpět. Jeho masitý obličej zdobily císařské vousy.

Pozdravil jsem a představil jsem se.

„Pan ředitel vás již očekával netrpělivě před týdnem," — pravil pan správec zámku blahosklonně, — „a nařídil mně, abych vám vyhledal byt."

Čím' to, že mimovolně vzpomněl jsem si na několik krásně ztrávených dnů, kdy loučil jsem se s volností a svobodou v přátelském kroužku? Ve 20 letech mívá člověk ještě mnoho strýčků a tet. Každého z nich jsem navštívil, s každým jsem se dojemně loučil, jako bych podnikal výpravu na jižní točnu. A každý z nich sáhl hlouběji do tobolky a obdaroval mne. Jeden strýc dokonce mně slíbil, až umře jeho starší bratr, že mně odkáže, až něco dostane — všecko! Strýc onen neměl ničeho, a přece mně byl ze všech strýců nejmilejší. To vše přeletělo mi hlavou.

Zatím mne vedli správec zámku se sluhou, kapucínskou chodbou k m é m u bytu. Klíče chřestily v ruce sluhově. Kráčeli jsme kolem několika dveří a čím dále temna přibývalo. Konečně nejzadnější dvéře sluha otevřel.

Prázdný, vysoký pokoj. Přecházel jsem pokojem. Vyhlídka z jednoho okna byla překrásná. Pod zám-

kem leželo údolí a v dálce zdvihal se v mlhách Kleť.

Správec předal mně klíč, odcházel se sluhou a kroky duměly v klenuté chodbě.

Stanul jsem uprostřed pokoje! Pokoj byl pěkný, ale prázdnota děsila mne z jeho čtyř stěn. Teď teprve objevovala se mně holá skutečnost v pravém světle. Celý týden žilo se vesele v kruhu známých a přátelů a zlatníky rozkutálely se do všech koutů. Přistoupil jsem k oknu a počítal jsem svoji hotovost. Mnoho toho nebylo! Postel a peřiny jsem měl z domova, bylo tedy po první starosti.

Netrvalo dlouho a někdo zaklepal na dveře mého pokoje. Byl to strašně zamračený sluha; za ním nesli dva nádenníci moje zavazadla a postel.

Šťastně ji postavili v rohu, položili do ní slamník a peřiny.

Uprostřed pokoje zelo hrozné prázdno. Pokoj byl veliký a stolu a židle jsem neměl. Připadl jsem na šťastnou myšlénku: Převrátili jsme vyprázdněnou obrovskou bednu a přehodil jsem ji dlouhou přikrývkou. Kufr s knihami a prádlem postavil jsem vedle. Jeden strýc mi daroval kdysi bílou kožešinu z polárního medvěda. Později teprve, při bedlivé prohlídce vetešníkově, kam jsem ji v peněžních nesnázích zanesl, ukázalo se, že je to vydělená kůže z kozy. Ale to nepatří k věci! Kožešina rozprostřená na kufru se velice pěkně vyjímala a proměnila kufr na pohovku.

Můj první byt stával se již zajímavějším. Kroků nebylo již tak slyšeti. Přikročil jsem k výzdobě zdí. Nad postel pověsil jsem obraz Napoleona I. Napoleon seděl na koni zahalen v tmavý plášť. Za ním hořely vesnice a města a jeho vojsko prchalo z dálného severu. Ten obraz měl jsem ve zvláštní úctě a přivezl jsem si jej z domova. Dnes nevím proč.

Přišel večer. Podzimní večer! Slunce krásně zapadalo a jeho růžové polibky loučily se na stěnách mého pokoje. Maloval jsem si ten večer první obraz budoucnosti. Ubohá budoucnost, člověka odkázaného na sebe, člověka určeného k otroctví svého povolání. Těch mých dvacet roků plakalo a každý rok kráčel jako smutný, bledý stín kolem mne. Sladké naděje zbyly mně ze všeho, a bylo by lépe v životě, kdyby těch nadějí nebylo. Žijeme a prožijeme měsíce a roky a celý půvab našeho snění bývá placen ohromnou částí naší životní energie.

Oheň v kamnech hořel vesele a jeho plameny podobaly se hořícímu keři, na jehož větvích skákalo tisíce červených a bílých květů. Měl jsem poprvé spáti ve svém pokoji.

Venku již mrzlo. Černé stíny spící krajiny plazily se pod mým oknem; vysoce nad ním klenulo se modré, podivuhodně modré nebe. Bílé, třpytivé, stříbrné květy hvězd protkaly nekonečnou klenbu a za černými, kostrbatými štíty domů vykukoval bledý, uplakaný měsíc, polévaje úzkou, pustou alej svou mlékovou září. Byla to krásná podzimní noc na Šumavě plná velebnosti, plná smutku a tajemství. Každá hvězda jakoby hledala jednoho člověka v tom starobylém městě. Měl jsem i já již hvězdu života a štěstí? Divokou krásu té noci bylo těžko vystihnouti a uložil jsem ji na věky do svého srdce.

Přecházeje sám od okna k stolu a od stolu k oknu hledal jsem srdce, které by mně rozumělo; hledal jsem duši, která by byla příbuznou s mojí.

Jediný měsíc mně tehdá rozuměl. Pomalu zdvihal se do okna a jeho bílé květy vnikaly na podlahu mého pokoje a jeho záře polila gloriolou obrázek mého Napoleona na stěně . . . Ten podivný měsíc jediný byl tak blízkým mému srdci.

Po letech s nadšením vzpomínám na Krumlov a na tu první krásnou noc!

Usedl jsem konečně ke stolu nad knihou, dívaje se do plamene. Zdálo se mi, jakoby měsíční záře hrála si s plaménky v kamnech a tmavé stíny tančily a obskakovaly kolem. Byla to podivná chvíle při bělavém svitu lampy, byla to chvíle zadumání. Duše okouzlená tichem a září vystupuje zřetelněji a pátrá po hádankách žití. Byl jsem jak očařován krásnou měsíční nocí venku a klidné světlo měsíce poprvé smířilo mne se světem. Neměl jsem ničeho a byl jsem šťasten, nekonečně blažen. Mé srdce bušilo, mé oči zářily, má ruka se chvěla. Byl jsem šťasten, že dopřáno mně cítiti a žíti . . .

DROBNOSTI O SPENCEROVI.

Z „Przegledu Filozoficznégo" VII. seš. II. přeložil K. Rieger.

II. Spencerova závěť.

Krátce po smrti Spencerově přinesl denník rodného kraje Spencerova „Sussex Daily News" úplný text jeho závěti. Dokument ten obsahuje mnoho zajímavých a charakteristických podrobností, jež tuto podáváme.

Přese všechnu finanční tíseň, s níž Spencer z počátku své literární činnosti musil zápoliti, zanechal přece, dík pozdějšímu značnému odbytu svých prací, dosti velké jmění, páčící se asi na 18.000 liber šterlinků (asi 180.000 rublů). Byl tudíž, počítáno-li v polských zlatých, hotovým milionářem.

Vykonavateli poslední své vůle Spencer jmenoval upřímného přítele svého, Auberona Herberta, lékaře svého, H. K. Bastiana a Davida Duncana, spolupracovníka svého při vydávání „Sociologie popisné".

Jmění záležející z cenných papírů a nemovitostí (dům Brightonu) Spencer odkázal různým dílem vzdáleným svým příbuzným. Hlavní však

zřídlo jmění toho, totiž důchod ze svých spisů, jakož i autorské právo k novým vydáním původním i ku překladům do francouzštiny, němčiny a vlaštiny, převedl na zmíněné vykonavatele závěti, žádaje, aby s důchody těmi naloženo bylo takto:

Především má se jich užiti na dokončeni „Sociologie popisné“ dle obšírného, závěrem stanoveného plánu, jakož i na její vydání. Doba ta jevila se však i samému Spencerovi dosti dalekou, neboť jako poslední termín její stanoví 21 let po smrti posledního potomka královny Viktorie, nevyjímaje ani nejmladšího, jenž žil v době jeho smrti. Vykonavatelé závěti zajisté se však postarají — při vší důslednosti a svědomitosti v podrobnostech — o rychlejší dokončení velikého toho díla.

Po úplném vydání „Sociologie popisné“, dříve nebo později, ale dle daných pokynů, mají se veřejnou dražbou prodati nejen autorská práva Spencerova, nýbrž i zbylé exempláře jeho spisů, jakož i stereotypy mnohých oněch děl. Kapitál takto získaný má se rovným dílem rozděliti mezi těchto dvanáct učebných společností londýnských: geologickou, zeměpisnou, botanickou (Linéovu), anthropologickou, zoologickou, chemickou, Institut královský a Associaci britskou.

Rukopisná autobiografie jeho současně má být vydána v Anglii a v Americe. Jest to jeden akt Spencerovy vděčnosti k Americe, odkud dostalo se mu svého času první pomoci na vydání jeho spisů. Mimo to prosí pana Duncana o sepsání životopisu svého na základě materiálu, sebou samým sebraného, ale životopisu objektivního, zaujímajícího jeden nevelký svazek.

Museu britskému, v jehož čitárně před lety velmi mnoho pracoval, Spencer odkazuje úplný příruční exemplář všech svých spisů, mimo to však i čtrnáct svazků rukopisův oněch spisů.

Galerie národních portretů obdrží darem mramorové poprsí Spencerovo, dílo Boehmovo, jakož i olejový potret filosofův od J. B. Burgessa. Rodnému městu Derby odkazuje kopii portretu toho, zhotovenou od J. H. Walkera.

Z pozůstalých movitostí zmínky zasluhuje odkaz K. Holmeovi, jehož otec Jiří Holme byl Spencerovým přítelem z let školských a zachránil prý jej před smrtí utonutím. Obdrží na památku zlaté hodinky s řetízkem, jichž si Spencer velice vážival jako daru svých přátel v Bostonu v Sev. Americe, pak hodiny, nábytek, obrazy a knihy z jídelny Spencerovy, vyjma ty, o nichž zmínka učiněna výše.

Konečně charakteristické je v závěti ustanovení, týkající se jedné ze starších prací Spencerových, totiž brožury „O metrické soustavě měr a váh“. Spencer byl veliký nepřítel desetinné soustavy měr a váh. Dle jeho mínění dělení duodecimálné t. j. na dvanácte části jest mnohem lehčí a prostší, neboť části, z nichž se skládá, zvláště šestky, lze opět beze zbytků dělit na poloviny a tudíž na menší počet celků, kdežto druhý podíl z pěti nelze vyjádřiti leč pomocí zlomků. Z oposice proti metrické soustavě, v Anglii zaváděné, Spencer ustanovil, aby spolu s předlohou příslušného návrhu zákona tato zmíněná práce jeho znova byla vydána a doručena všem členům parlamentu obou sněmoven. V brzké době ocitne se nové vydání oné práce jistě i na trhu veřejném, ježto právě dva měsíce po smrti Spencerově běžné zasedání parlamentu obírá se návrhem na zavedení metrické soustavy v Anglii. Zdá se, že argumenty Spencerovy nepřiměji parlamentu, aby nepřijal oné soustavy měr a váh, jež rozšířena již po vší zeměkouli.

O přáních Spencerových, týkajících se pohřbu jeho a obsažených rovněž v závěti, zmínka učiněna již v první poznámce.

LEV PORICKIJ:

SNÍLKOVÉ.

Aleksandr Jefimovič Nikitin a Anton Antonovič Jurjevskij sedí vedle sebe na pohovce. Začalo se tmít a jizbu zakryla tma. Nikitin ospalýma očima přezíral světnici a stěny, a na ráz utkvěl zrakem na velikém pavouku, který právě rdousil mouchu.

— Podívej se, jak pavouk rdousí mouchu, pravil Jurjevskému. Jurjevskij se díval, avšak nepromluvil slova. Nikitin pokračoval:

Vidíš, vycucá mouše krev a ta nemůže prchnout před jistou smrtí. Takový je život. Pavouk lapne do sítě mouchu, neboť je tma, a potom jí vyssaje krev. A chudák moucha co může dělat? Ó tma, hustá tma! Ale snad ještě se moucha osvobodí před smrtí. A snad ji pustí pavouk? Ó ne, nepustí, už je jí konec. Tma a síť, to je — vidíš — také náš osud.

V tom vkročí do světnice přítel jejich, německý student.

— Proč jste tak smutní?

— Tma je, pavouk lapí mouchu do sítě a zavraždí ji.

— Nu, když je tma, pravil Němec, rozsviťte lampu! — a také ji rozsvítil. Potom, když bylo ve světnici světlo, šel k oknu.

— A pavouka je třeba zamáčknout, takhle, — řekl a rozmačkávaje pavouka, roztrhal i jeho pavučiny. — Proto jste byli smutni? Ó vy Rusové! —

*

Takovýto obrázek spisovatel ruský Porickij napsal před dvěma lety. Vyšel bez závady. Když ne

dávno vyšel opět v nějakém almanachu, censura spatřila v něm pobuřování. Nebezpečný obrázek o dvou studentech, kteří studují na německé universitě, řeč o tmě a pavoukovi censura vztáhla na vládu. Porickij poslán kamsi na Kavkaz do vyhnanství.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

„Vystupuje křesťanství, šíří se po zemích a národech, ale nevniká a nesnaží se vniknouti do politických zřízení stávajících státův, nýbrž místo, v němž slaví svůj vjezd, jsou srdce jednotlivých lidí, a jen touto cestou — poněvadž lidé jsou členy různých politických obcí — přichází do styku se státy.

„A jinak tomu ani nemohlo býti! Náboženství Kristovo podle své přirozenosti a účelu jest spásonosné zřízení pro lidi, a sice ne pro lidi rozčleněné ve společnosti domácí a státní, nýbrž pro jednotlivé lidi jakožto individua, a jest lhostejno, k jakému státnímu svazku a zdali vůbec k nějakému svazku náleží.

„Pro jednotlivé lidské duše mělo býti náboženství Ježíše Krista vodítkem; se státy jakožto státy nemá co činiti a nemá nadprávi nad nimi.

„Státu a jen státu jest od Boha — pokud Bůh jest původcem lidské přirozenosti a tím i státův — dána starost o všecky pozemské záležitosti. Z tohoto úkolu neubral Bůh při zakládání církve nic. Opravdu jest to bludička, mluví-li se o „křesťansko-sociální novostavbě“ v tom smyslu, jakoby Kristus byl učinil ve své církvi nějaký organismus, který má státy jakožto státy objímati a ovládati. Bůh jako zákonodárce nedopouští se fantastování, nečiní pro reální poměry žádných ustanovení, o kterých ví, že nikdy nebudou provedena.

„Nikoliv stát v církvi, nýbrž církev ve státě! Tak vstoupila při svém vzniku do pohanského státu, tak vstupuje ještě dnes skrze svoje missionáře do všech nekřesťanských států. A ani tenkráte, ani dnes neztrácí stát vstoupením křesťanství ani písmeny ze své suverenity, a tenkráte i dnes je stát ve všech časových věcech jediným suverenem a jediným soudcem.

„Ovšem nemá tím býti popíráno, že náboženství má vliv na stát jako stát; avšak tento vliv se ukazuje jenom proto, že jednotliví obyvatelé státu přijímají křesťanství do svého srdce a že tato vnitřní přeměna myšlení a smýšlení nutně má za následek vnější přeměnu mnoha sociálních a politických zřízení. Tak povstal z pohanského státu „stát křesťanský“. Toto pokřesťanštění bylo vlastně svobodný čin státu samotného, t. j. ty osoby, které měly státní moc a potom a protože se staly křesťany, svobodně svými křesťanskými názory vplývaly na státní zřízení.

„Při tomto pokřesťanšťování, ani při jeho dokonání nepřestal stát býti tím, čím byl před přetvořením — absolutně neodvislým a absolutně suverenním.“ (Hoensbroech „Moderner Jesuitismus“.)

„Kristus založil církev, nikoli však pozemskou říši, stát. Ani v Evangeliích, ani v Epištolách nevykládají se otázky politické a právnické, ani nestanoví se úlohy a meze státní moci. Pomyslíme-li, že Kristus zvěstuje učení pro věřící, ale nikoliv učení o státu nebo právu, že tvoření, rozšiřování nebo ničení pozemských říší a stanovení státních práv a povinností, úkolův a péčí přenechal svobodnému působení lidskému, bude jasno, že nám nemohlo býti zjeveno nic ani o principielním poměru církve k státu, ani o nadřízení obou mocností . . . . V prvních stoletích křesťanství byla hierokratická (t. j. klerikální) theorie neznáma. Církevní otcové sice důrazně vykládají, že církev stojí vysoko nade vším pozemským a že církevní účely jsou vznešenější nežli světské a státní, ale oni pojímají vznešenost církve jenom ideálně, nikoliv prakticky a právnicky. Naproti rozličným pokusům položiti vznik hierokratického učení do dřívějších dob, musí dějepisné bádání, které jest bez předsudkův, uznati, že tato theorie nastoupila svoji dráhu Pseudo-Isidorskými dekretáliemi, objevivšími se v devátém století, nalezla první vynikající ocenění za Řehoře VII. a konečně přešla ve veřejný život středověký pomocí Gratiana, tvůrce kanonického práva . . . Nepředpojatá úvaha nesmí přehlížeti, že Kristus a apoštolé před závislostí na věcech světských důtklivě varovali, a že podobná varování obzvláště k těm jsou obrácena, kteří mají hodnosti duchovní. V tom ohledu jest nejvýše důležitý výrok sv. Pavla. (2. Tim. 2, 4.) Žádný, kdož rytířuje (t. Ježíši Kristu), neplete se v obecné živnosti, aby se svému hejtmanu (t. Ježíši Kristu) líbil.“ (Marteus, Beziehungen zwischen Kirche und Staat.)

Tato slova katolického učence souhlasí zcela s mými vývody.

18. Přesvědčily moje vývody? Jest dokázán pojmový a dějinný rozdíl mezi katolickým náboženstvím a klerikalismem?

Katolík, jenž jest přesvědčen o nutnosti, že katolické náboženství, chce-li býti náboženstvím, musí býti zbuďováno na základě evangelia a souhlasiti s jeho učením, bude tím, co bylo pověděno, aspoň k vážnému přemý-

šlení o „křesťanství“ svého zklerikalisovaného náboženství.

Srovnává-li jasné výroky Písma a mnohých papežů o protivě mezi křesťanstvím a světsky politickým s tím, co jeho církev a jeho papež dnes a již dlouhý čas o tom učí, musí v něm vzniknouti pochybnost a vážněji přemýšleti. Bude nucen ke zkoumání. Takové zkoumání jest však již neocenitelný zisk: katolická poctivost a katolická zbožnost stanou se tím antiklerikálními.

10. Kněžstvo i se svátostí oltářní, s mší i s hierarchickým stupňováním a stoupáním až k papeži, jakožto středu a východišti církevní jednoty, jest pochopitelné a bylo po dlouhou dobu v dějinách přísně náboženským, asketicky mystickým, nesvětským zařízením. Nic v jeho vnitřním útvaru nepřesunuje ho přirozeně z náboženského pole na pole světsky politické.

Kněz podle nábožensky katolického pojímání jest vlastně pastýř duší, prostředník mezi člověkem a Bohem, udělovač nebeských prostředků milosti. Na této jeho přirozenosti nic se nemění tím, že jest knězem, biskupem, arcibiskupem, patriarchou nebo papežem. Tyto hierarchické stupně jsou — podle náboženského pojímání a tak tomu má býti — jenom středy stále větších náboženských kruhů; středy, v nichž splývají koncentrické paprsky náboženského života ze stále rozsáhlejších periferií, a které naopak vyzařují do dalších a dalších vzdáleností svůj náboženský vliv. Jejich vlastní, příslušný kruh působnosti jest stále vnitřní člověk, srdce; jejich prostředky jsou duchovně náboženské: svátosti, kázání, ritus, oběť.

Ovšem biskup, arcibiskup, patriarcha a papež jsou centra organisace, avšak přísně náboženské organisace. Neboť také pastýřové duší, kteří společně, spořádaně, podle jednotného plánu, obsahem všude a vždy stejné, nezměněné náboženství pěstovati a rozšiřovati chtějí, potřebují organického spojení, a čím jsou četnější, čím dále se rozcházejí v okršku zemském, cestujíce a kážíce, tím naléhavěji potřebují sjednocení, rozčlenění na vedoucí a vedené. Potřebují středu, v kterém a skrze který by jednotlivci v rozlehlých periferiích cítili se vzájemně spojeni a sjednoceni.

Na tomto základě zůstávající, tento obsah zachovávající kněžstvo, nestalo by se ani při staletém a tisíciletém vývoji nikdy klerikálním, t. j. světsky politickým systémem vládním. Klerikální kněžstvo, klerikální hierarchie nebo — abych věc hned pravým jménem nazval — klerikální papežství — neboť papež jest římskou církví — odpadlo od svého nadzemského, náboženského povolání, používajíc svého, původně náboženského centrálního postavení, aby zaujalo politické postavení velmocenské pod pláštíkem náboženským a nekřesťanským slučováním se s náboženstvím.

(Pokračování.)

STUDENTSKÝ KOUTEK.

Jediné slovo.

Jednou jsme byli na letním bytě, dosti četná družina mladíků mého věku, a vedle toho také dva starší páni. Líbilo se nám tam znamenitě, ale jedné věci budu litovat snad až do své smrti. První večer jsme všichni seděli kolem ohně a hovořili. Jeden soudruh nám povídal povídku. Tu na jednom místě já dvakrát, nic nemysle, jsem přičinil velmi nehezkou poznámku. Hned jsem sice poznal, že jsem chybil, ale bylo pozdě.

Byl bych si neraději zlosti překousl jazyk, ale bylo pozdě. Jeden z těch starších mužů se na mne beze slova podíval, a já už věděl, že podle té poznámky si o mně učinil úsudek. Věděl jsem, že nezasloužím takového úsudku, jaký o mně ten muž měl, ale také jsem cítil, že sám dal jsem mu k tomu úsudku příčinu. To jediné slovo mne velmi krásně zrovna nerepresentovalo, a přece nemohl jsem popříti, že by to nebylo moje slovo. Celou nastávající noc jsem ležel koukaje na hvězdy a přemýšleje o tom, co jsem řekl. Mohl jsem spočítati na prstech, kolik takových slov jsem kdy vůbec ve svém životě promluvil. Nebyl jsem dle svého zvyku sprostý, ale pro toto (a jiná podobná) vyjádření jsem se musil hrozně stydět a opovrhovat sám sebou. Určil jsem si tedy, že budu již velmi opatrný, aby onen muž nabyl jiného úsudku o mně. Ale zrovna druhý den ráno telegram jej povolal domů k jeho rodině.

Od té doby často jsem se s ním potkával, on se mnou jednal vždy velmi vlídně, a přece jsem z jeho tváře četl, že o mně soudí podle toho slova, které tehdy jsem neprozřetelně vypustil z úst. Často jsem měl příležitost mu ukázat, že nejsem vskutku zlým člověkem, ale to přece bylo jen malým vlivem na jeho mysl a domnění o mně.

Asi za dvě léta jsem se ucházel o velmi výhodné místo. Měl jsem velikou naději, že toho místa se mi dostane. Ale onen člověk byl jedním ze tří, kteří místo to přidělovat měli. Ačkoliv nevím nic určitého, silně jsem přesvědčen, že právě on svým domněním o mně příležitost tu mi překazil. Zvolil jsem si potom zcela jiné zaměstnání, nepochybuji však, že to jediné slovo změnilo mi celý život úplně.

K. L.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Hádka rozpřádala se vždy prudčeji a prudčeji přecházejíc ze šepotu v hukot, když se na konec roznesla zpráva, že gubernátor již vyšel z trestnice Tu se všichni z komor vrhli do chodeb, kde se skupila celá trestnice a sdělovaly se novinky. Vyšlo na jevo, že téměř v každém čísle žádali dva nebo tři lidé na Sachalín a že gubernátor pravil v jednom z čísel k řediteli: „Což! Vypravte je z jara!“ Plesání bylo všeobecné.

— A já jsem slyšel něco jiného, — prohlásil nenadále švec Zvonarenko, podle přezdívky Kožený hřeb, hlava vězeňských vyzvědačův: — slyšel jsem, jak ředitel pravil gubernátorovi na chodbě: „Příští jaro bude asi sotva výběr.“ A on odvětil: „Nechť doufají! Ať se dítě čím chce potěší, jen ať nepláče.“ Tak doufejte si nyní, že vás pošlou na Sachalín!

Tato novina působila v prvý okamžik na blouznivce jako škopek studené vody; ale protože se chtělo věřit tomu, co slibovalo jakoukoliv naději v životě a nikterak tomu, co bylo pravdivější, tedy v následujícím na to okamžiku obecná nevůle obrátila se proti samému zpravodaji. Na nešťastného Koženého hřeba sesypaly se, neznámo proč, tak vybrané nadávky, že se jim sotva mohl ubrániti. Div, že věc rvačkou neskončila. Byla přerušena novou zprávou, že Luňkova a Nogajceva odvedli do karceru.

— Jak že? A za co? Kdo nařídil zavříti je?

— Šestioký. Za nesprávné a svévolné řeči.

Všichni v tom okamžiku oněměli.

— Nu, nyní jim Šestioký nasolí, — myslil si každý; — budou pamatovati, zač je toho loket! . .

XXXIII.

Noc.

Noc. Uplynulo již hodně času od čepobití v kozáckých kasárnách; všecky rozmluvy dávno umlkly spoluobyvatelé moji leží převaleni, někdo na pryčnách, někdo na podlaze a tvrdě spí. Mrtvé ticho i v komoře i na chodbách věznice; zřídka jen dozorce přikrádá se kočičími kroky k dveřnímu okénku a cvaknuv klíči, odchází pryč; čísi chrapot se ozývá, kdosi obrací se na druhý bok, zavrčí nebo zasténá ze sna, břinkne okovy, — a opět je všude ticho, jako v hrobě... Lampa visící na stěně zazpívá chvílemi tenkým, komářím hlasem — a zase také utichá, jakoby se sama polekala svého falešného zpěvu. Já však stále ještě bdím, sám mezi množstvím živých, přede mnou rozložených těl a mučivý stesk zmocňuje se pozvolna mé duše, zdvihaje se jako mořský příboj, vlna za vlnou, s tichým, avšak vše přehlušujícím hučením a repotem...

— Vítám tě, známý hosti, dítě vězeňské bezsennosti! Vím, ty mne dnes zase potrýzníš až do jitřního svítání, zase zdrtíš moje nervy, tělo i duši! ... Mythický Proteji! kolik máš proměnlivých forem a způsobův, kolikerou zbraň máš k mučení! Tu — umrtvující nuda, netvor s ledovým objetím a s bezednými temnými jamami místo očí; tu pocit únavné opuštěnosti, jímž se chce tak plakat, plakat a křičet bez naděje, že bys byl kým uslyšen; tu — konečně — i strach, zdvihající vlasy na hlavě a přebíhající mrazem celé tělo...

Zasmušilé myšlenky povstávají jedna za druhou, neznámo, z jakých hlubin mozku, a dlouhým pohřebním průvodem táhnou před očima obrazy minulosti, milé, dobré, minulosti, které, běda! vzkřísiti nelze. A strašná, těžká, proklatá minulost, věčně živá, stojí nezměnitelná zde v záhlaví, se všemi svými chybami, poklesky a urážkami...

A přece... jaká podivná halucinace? Kde jsem? Jaké mrtvoly to leží kolem mne — z prava i z leva, tam dole pod nohama? Je-li možno, abych byl jediný živý uprostřed mrtvých? O, radosti, kdosi se pohnul... To znamená, že nejsem sám jediný živý? Ano, ano, vzpamatovávám se... Mohu jen křiknout, když mi nebude možno přemoci hrozný sen, — a tyto mrtvoly vyskočí na nohy, zazvoní okovy, promluví, pohnou se a všecky přízraky noci uletí pryč... Ale proč? Vždyť oni živí jsou mrtvi pro mne. K čemu zavírati oči vůči trpké pravdě? Jsem sám. Sám jako člunek na oceáně, jako bylinka v poušti, sám, sám! Neměl bych zde soudruhův, kdybych nelitoval těchto ubohých lidí, kdybych nechtěl do nich přelíti část svého ducha; není zde srdce, které by bilo stejnoměrně s mým srdcem, není zde ruky, na níž bych se mohl důvěřivě opříti „ve chvíli duševního rozladění“. O hoře, hoře! S kým jsem já? Kterak zapadl jsem do této smrduté jámy, nad níž vznáší se dech zkázy a zločinu? . . . Co je společného mezi mnou, jenž vznášel jsem ke světlým nebeským výsostem a mezi světem nízkých nevědomcův a ziskuchtivých vrahův? Krev, krev je kolkolem, na střepy rozbité lebky, přeřezaná hrdla, zardousené šíje a prostřílená prsa . . . A nade vším přebývají stíny zahynulých, hledají své vrahy, a plní sny jejich černými vidinami . . .

O, jak zabolela mne duše . . . Jak jsem unaven zachováváním vzhledu chladnokrevného filosofa! Jak vášnivě přál bych si oddechnout na blízké, rodné hrudi! Kdybych měl vedle sebe soudruha, — třeba chatrného, třeba omezeného, ale spůsobilého přemýšlet týmiž myšlenkami, cítiti týmiž city . . . O kolik bychom si pověděli . . .

„O Schillerovi, o slávě, o lásce!“ . . .

Jsou tomu celkem dva roky, a jak zdá se mi to býti dávno, co jsem odervan ode všeho, čím žije vzdělaný svět. Co se tam všecko přihodilo za tyto dva roky? Možná, že změnila se tvářnost celého politického světa; možná, že vyplynuly na povrch a přišly na řadu veliké palčivé otázky, které se tentokráte při mně zdály předčasnými, tolik vzdálenými... Možná, že mohutný život vyvřel proudem, že vzduly se bystré vlny neslýchaného světla . . . O, tam, tam chtěl bych nejrychleji sdíleti všecko nadšení, všecko namáhání a starosti svých bratří, chtěl bych státi v řadě vedle prostých pracovníkův a je-li třeba, i zahynouti s nimi pro dílo pokroku a blaho národa!

A možné je i to: nad Evropou visí temný mrak nepohody . . . Lepší bojovníci sešli s jeviště, hemží se tam jenom drobní, ziskuchtiví brouci a mušky .. A přece bych tam chtěl! Trpět a zahynout tam, na svobodě, se všemi!

A jak vypadají nyní věda, literatura, naše vlastní literatura, poesie, umění? Opustil jsem je v těžkou chvíli, kdy odešli z arény poslední Mohykáni veliké epochy a v „v chrámě pravdy, v posvátném chrámě pravdy“ začala pozvedati hlas drobná, nenadaná literární „španka“. O, je-li možná, aby i tam nyní panovala ohavnost spuštění?! Ne, ne, to nemůže být! Vzplanuly jistě nové zářivé hvězdy, vyprýštily čerstvé prameny sil, objevili se svěží vůdcové světla a pravdy, nedadouce beze stopy zahynout prácím tolikerých pokolení. O, ano! objevil se mohutný básník, který udeřil na srdce s neznámou silou, narodil se slavný umělec, který ve velkém románě vyobrazil vše, co — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — —

Bože, Bože! zábsti v této smutné noře a ničeho nevěděti a nemoci jíti na pomoc . . . Možná, že musím zde i umříti v tomto zasmušilém světě vyvržených, umříti všemi zapomenut, s vypáleným znamením veřejného opovržení na čele, v srdci se vzdechem bezmocného zoufalství a prokletí, koho — neznámo! . . .

Ach, usni, nepokojné srdce! Umlkněte šílené myšlenky!

Konec dílu prvého.

— — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — —

Dnešním čtením končí se prvý díl dokumentárních zápisek L. Melšinových o sibiřských trestnicích. Slíbili jsme čtenářům pověděti něco zevrubnějšího o spisovateli těchto zápiskův, ale nepodařilo se nám dosud přes všecko pátrání i samých Rusův v Praze usedlých zjistiti podrobnější data jeho životopisná. Víme stále jen tolik, že rodinné jméno Melšinovo jest Jakubovič, četli jsme sbírku jeho pěkných básní, a dověděli se z Ruska, že nedávno Jakubovičí zakázáno bylo veřejně řečniti. Od té doby, co se vrátil z vyhnanství, žije v Rusku pod policejní dohlídkou. A protože zejména mládež si politického trpitele oblíbila a kdekoliv veřejně mluvil, řeči jeho s nadšením poslouchala, zakázali mu nedávno vubec veřejně mluviti . . .

Více nemohli jsme dosud o spisovateli zjistiti.

Budeme pokračovati v překladu druhého dílu Světa vyvržených, jenž je proti dílu prvému pracován více umělecky, ve stopách Dostojevského. K dalším vzpomínkám, jejichž 20 kapitol je shrnuto pod názvem Se soudruhy, pojí se samostatné náčrtky, arciť z téhož vyhnaneckého prostředí: Kobylka na cestě, Mezi vrchy a Epilog.

Prvý díl uváděl nás do hrozných zabajkalských oblastí, cestou etapovou do dolů sibiřských a mezi jejich obyvatele. Poznávali jsme život ve vyhnanecké trestnici a jednotlivé typy trestancův, jak jevily se inteligentovi, mezi nimi žijícímu. Druhý díl uvádí ještě více událostí a zajímavých zjevů. Ivanu Nikolájeviči dostane se toužených soudruhů inteligentův, osvědčený režim Lučezarova shroutí se jak na hliněných nohách, hrozný velitel rozloučí se se svou vzornou věznicí a kobylka zmocní se vlády. I Ivana Nikolájeviče čeká útěcha, — než nechceme prozrazovati příliš mnoho . . .

Vážné toto dílo plné těžkého utrpení, líčící také kus ruského života u nás méně známého, dílo prodchnuté velikou láskou k bližnímu, a plné spravedlivého porozumění pro člověka zcela nevzdělaného a zločinného, — zasluhuje širšího rozšíření. Proto rozhodli jsme se, vydati později tyto sibiřské zápisky také po sešitech, aby se širšímu čtenářstvu stali přístupnější.

Bronislava Herbenová.

AFORISMY.

Lyrika a nadšení, jakkoli jsou skvostné věci o sobě, a jsou síly pohánějící život myšlenkový, přece pro myšlenku jsou zánětem. Myšlenka je chladná, je-li zdráva, jako cit je teplý, je-li přirozený; ale jest zle, zmocní-li se myšlenky zánět. Oheň, jenž pohání stroj, stává se nebezpečným, nalezne-li cestu k stroji samému; a totéž platí o plameni nadšení.

Jiří Brandes.

•

Pravím o svém smutku, co Angličan říká o svém domě: můj smutek je můj hrad. Však mnozí lidé, mají-li pohnutku ke smutku (totiž mají-li flor na klobouku), nežádají si účasti, aby tím jejich smutek se umírnil, nýbrž aby tím byli trošičku pohýčkáni, a spatřují tedy ve smutku jednu z výhod tohoto života.

Sören Kierkegaard.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 28. srpna 1904. Číslo 34.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

LOUIS KŘIKAVA:

PLZEŇ.

(Vojenské krčmy.)

Naproti velkým kasárnám,
kde císaři a pánu
sta slouží mužů s portepéem
a trpělivých kmánů,
v ulici, kterou světili
kdys velikému Čechu,
dnes vedu tě se podívat,
děvčátko, pro potěchu.

Ty stále ještě vzpomínáš,
jak do přísah květ voní,
a kterak listy padají
v loučení pod jabloní.

On na vojnu ti odešel,
když jeseň rvala listy,
ty věříš: On se vrátí mi,
jak odešel, tak čistý.

Naproti velkým kasárnám
a v ulici tam dále
se zotavuje dnes tvůj hoch
po práci v službách krále.

Jej uvnitř zříš, když jdeme kol
v jak mléko bílém vzduchu,
tvář jeho vidíš opilou
s čepicí slezlou k uchu.

V ulici živou valí se
změť zdivočilých tonů,
a do nich od večera hrá
činda, činda, čindadrá,
třeskot orchestrionu.

Ty jenom tomu rozumíš:
„Můj hoch se mi tu zkazí“ —
já domů jda však přemítám,
kdo že jsou jeho vrazi,
kdo štěstí tvého zhoubci jsou,
kdo na jatka je vleče,
a tato silná, zdravá krev
pro koho vlastně teče.

V. LEVORA:

HRDINA.

Skizza.

Konečně! Po několika týdnech deštivých, blátivých a mračných konečně jeden krásný zimní den! Po zoufale dlouhé řadě šedivých dní a nekonečných nocí trávených v zajetí čtyř stěn — konečně opět svoboden! A již prchám ven do boží přírody, abych na její široké hrudi pookřál po úmorném, rozčilujícím zaměstnání, abych v jejím čistém ovzduší setřásl rmut a aspoň na chvíli odvrhl pouta malicherných poměrů života, abych v jejím slavném, velebném tichu nalezl opět sebe!

A hle, tu leží již přede mnou širý zasněžený kraj. Jeho bělostnou pláň protínají elegantní linie zčernalých stromořadí, nad ním klene se bleděmodrá obloha a na vzdáleném obzoru černají se lesy. Vítr jakoby na chvíli byl zdřímnul kdesi v horách, drobounký snížek jedva znatelně snáší se k zemi, s výše zaznívá přes tu chvíli krákot vran, a což nejhlavnějšího: nikde, nikde stopy lidské! Ó slavná, požehnaná chvíle!

Abych se úplně zajistil, že mi ošemetný osud nepošle v cestu některý nevítaný exemplář hominis sapientis, uhýbám se silnice a dávám se pěšinou, která se vine mlázím po úbočí táhlého pahorku. Nic nedbám, že stezka je úplně zaváta a v ní stopy leda zajíců a koroptví, nic nedbám, že s hustých větví sype se na mne sníh plnými hrstmi — i tato studená lázeň je mi příjemná, i ona má cosi osvěžujícího, očišťujícího v sobě. A jdu dále mladým smrkovým lesem, přecházím do nízkého doubí, a hle, již stojím na široké pasece a radostně i zvědavě prohlížím její bílý háv, po němž jako po hermelínovém plášti se černají temné skvrny houštin, a vesele pozdravuji staré duby, semenáče, které mi odpovídají pouze tichým šelestem svého suchého listí. Jdu stále dál beze stopy únavy, dýchá se mi tak volně, tak sladce, hruď se mi šíří a duše, chuděrka, počíná narovnávat svá schlíplá křídla.

Tu i dlouhý průsek přede mnou, skvostná promenáda letních i podzimních jiter. Vysoké smrky tvoří mu s obou stran imposantní stěny. Po zčernalých větvích jsou rozvěšeny chomáče sněhu jako kří-

ila velikých bílých ptá[illegible] Vrcholky stromů splývají ve dvě mohutné linie, které daleko, daleko kdesi se sbíhají v zasněžené dáli. Cosi uklidňujícího, však spolu melancholického, vyjadřují ty linie: Vizte, rozpory života [illegible] v mihavých dálkách se vyrovnávají!

Obracím se k bližšímu konci průseku. Kráčím sic vysokým sněhem, ale únavy dosud nepociťuji. Mám jen jediný pocit, pocit osvobození.

Jsem na konci průseku. Odtud se půda prudce svažuje k silnici, za silnicí černají se ohromné massy mladého lesa. Stanu a dívám se přes jeho vrcholky do bělavých dálav. Sníh stále poletuje v drobných, lehounkých vločkách, a kolem do kola vládne hluboké ticho. Jen slabé, ostýchavé písknutí střízlíčka nebo zlatohlávka zaznívá občas odněkud s větví, pak dále ticho, ticho! A to nesmírné, nekonečné ticho naplnilo i uchvátilo mou duši, a její neklid v něm utonul jako kapka v okeánu.

Jak dlouho jsem stál v sebe pohřížen v úplném zapomenutí světa? Nevím. Pojednou však vyrušily mne jakési zvuky. Ohlas těžkých, zdlouhavých kročejů, klapot holi o tvrdou půdu, sténání člověka jakoby těžké břemeno nesoucího a časem krátké, suché zakašlání věštilo, že silnicí v pravo kdosi namáhavě stoupá do vrchu. Lhostejně obracím v tu stranu své zraky. Výběžek vysokého lesa mi dosud zakrývá neznámého chodce. Však již se vynořuje. Sehnutá postava mužská s nůší na zádech. Těžce a klopotně se vleče vzhůru, div, div, že neklesá. Pravicí se opírá o tlustou hůl; je mu toho třeba, neboť kulhá na levou nohu a při každém kroku jí opisuje veliký oblouk. — Soucitně jej provázím očima. Konečně se octnul na nejvyšším bodu silnice. Opatrně sešel do příkopu a pomalu pustil své břímě na zemi. Vyprostil ramena z popruhů a pomaloučku vstával. Pak položiv levou ruku na zad jal se za ustavičných vzdechů narovnávat své zmořené údy, co zatím pravicí utíral s čela pot. Byl obrácen ke mně, i mohl jsem jej, sám nepozorován, dobře viděti.

Byl to vysoký, kostnatý stařec asi šedesátiletý nebo něco starší. Byl nuzně oděn krátkým kabátkem neurčité barvy. Nohy měl ovázány hadry, ohromný šál měl ovinutý kolem krku, hlavu pokrývala čepice s důkladnýma ušima. Jen podlouhlý, dost jemný obličej z ní vyzíral, vroubený věnečkem bílých vousů. Z obličeje vynikal mohutný nos a pár živých očí.

Jen malou chvíli odpočíval stařec; sotva že nalapal trochu čerstvého vzduchu, popadl znova hůl a oprášiv dříve modrou zástěrou malé místo vedle nůše od sněhu, pustil se dost čiperně zpátky cestou, po níž se byl tak namáhavě přibelhal, i zmizel hnedle zase mým zrakům. Já s napjetím čekal, co se bude dále díti, ačkoli jsem to bezpečně předvídal. Neboť znal jsem toho muže a tušil jsem, proč, zanechav nůše, namířil své kroky nazpátek.

A vskutku uplynulo sotva pět minut, když znova se ozvalo klapání, chrkání a stony, a po malé chvíli objevil se muž zase. Nesl opět břímě, ale tentokrát živé. Sice na první pohled mohlo se zdáti, že je to jen veliký balík hadrů, co staroch vleče na zádech; ale z hadrů vyhlédala nehezká vrásčitá tvář stařeny, a ve kostnaté ruce objímaly starcův krk a spínaly se na jeho hrudi. S nemenším namáháním než prve došoural se staroch na vrchol silnice a stejně opatrně, jako před tím nůši, posadil stařenu na oprášenou zemi, načež znova se narovnával, sténal, prudce oddychoval a kašlal. Stařena schoulila se do svých hadrů. Oba mlčeli. Dost dlouhou chvíli staroch odpočíval, jeho rozviklané kosti neměly patrně naspěch. Posléz pravila stařena:

„Starej, abys šel. Bude hnedle tma a máme ještě kus cesty."

„Ba, ba," odtušil smutně její druh. Slezl do příkopu, vzal nůši na záda, s nesmírnou námahou vstal a pustil se dále po silnici, která teď vedla mírným svahem dolů. Stařena hleděla za ním. Zašel opět za les, ale po deseti minutách se vrátil mdlým, zmořeným krokem, naložil si druhé břímě a za malou chvíli zmizel s ním docela.

Dlouho ještě hleděl jsem v místo, kde zaníkl mým zrakům. —

Řekl jsem, že jsem toho muže znal. Ba mohl bych napsat i jeho životopis. Byl tu všude po kraji znám „starý hodinář". Pocházel z kterési bídné vesnice na Klatovsku. Ale podědil tuláckou krev. Již jako výrostek dal vale pastýřské holi, kterou mu osud chtěl vtisknout do ruky, a od té doby se toulal světem. Chodil s nejrozmanitější čeládkou, chytal se nejrůznějších zaměstnání. Tu onde sloužil kratičkou dobu u hospodáře, pracoval mezi trhany na stavbě železnic, mezi cihláři v Dolních Rakousích, byl horníkem v uhelných dolech, i některým řemesliům se počal učiti. Nikde však nezapustil kořenů. — Našel si také družku své neklidné pouti. Minulo jaro života, rodily se děti, pomřely nebo odrostly a jaly se toulat světem na vlastní pěst. Staří znova osaměli jako dva ptáci. Ale s dětmi prchlo i života léto, nastala jeseň. Zdraví a síly ubývalo. Po úrazu jakéms muž okulhavěl, žena počala trpěti dnou. — Znenáhla se jejich život poněkud ustaloval. Z jara zabírali se do úrodných krajů zemědělských na řepu, na chmel; na podzim uchylovali se do chudších, ale útulnějších pahorků poblíž mužova rodiště.

Zároveň vytasil se muž s novým zaměstnáním pro zimu: hodinářstvím. Bůh ví, kde se tomu naučil. Ale chodil ode vsi ke vsi a napravoval hlavu starým, pojančeným švarcvaldkám. I kapesní hodinky dovedl vyleštit a „vyfouknout". Oháněl se starou, puklou lupou a zacházel obratně s dmuchavkou a pilníkem. Spájel plechové nádobí, spravoval

leštníky, fušoval hnedle do každého řemesla. V některých chalupách míval svůj stálý stav. Dávali mu přespat v chlévě, na půdě nebo v stodole. Uměl si zjednat přízeň hospodářů svou veselou myslí. Byl nevyčerpatelný ve vypravování pohádek a neuvěřitelných dobrodružství, a proto vítaným ukracovatelem zimních večerů. Žena zas drala peří, chovala děti i jinak se uplatňovala.

Ale znenáhla stávalo se hodinaření jediným pramenem výdělků mužových. Výpravy na řepu, na chmel přestaly docela, nikdo již starců nenajímal. Kde teď hodinářství nedostačovalo, bylo třeba klepat na milosrdenství lidské. Žena posléz ochromla úplně, ruce i nohy jí vypověděly službu. Nocleby v stodolách a stájích nepostačovaly k zažehnání „giftu".

Tu dal se staroch se ženou dopravit do domovské obce. Každý pochopí, s jakou malou radostí je tam uvítali. Zaopatření, jež jim tam nabídli, bylo takové, že dali přednost jakýmkoli útrapám v širém světě. A tehdá — před lety — zahájil starý kočovník onen způsob cestování, při kterém jsem jej dnes dopadl: poponášel střídavě nůši s rodinným majetkem a zmrzačenou ženu.

Slýchával jsem o tom často, dnes poprvé spatřil jsem tu dojemnou pouť na vlastní oči.

Ten bídný opovržený tulák objevil se mi dnes v novém světle. Tento člověk s minulostí snad nikoli zcela čistou stál přede mnou jako bohatýr, jako mravní hrdina. Neboť kdo nesl kdy — doslovně nesl — břímě života s větší statečností, s větším hrdinstvím? Který muž kdy projevil více lásky, věrnosti a něhy k sestárlé, zmučené a zhořklé družce svých šťastnějších dnů? Co sílilo tak pouto, jímž byl k ní připoután, že žádná muka, žádné útrapy je nedovedly uvolnit? Odkud tolik heroického sebezapření v těch hadrech, v tom rmutu na dně života? —

Byl jsem v nejhlubším svém nitru dojat, zahanben a pokořen. Připadal jsem si tak směšně malý a malicherný se svými drobnými strastmi a trampotami. „Má duše," řekl bych s Macharem, „choulila se kdes v koutě jak vypráskaný pes." —

Domů jsem se vrátil v náladě značně jiné, než s kterou jsem vyšel, v náladě vážné a sesmutnělé. Ale vrátil jsem se posílen a očištěn.

DROBNOSTI O SPENCEROVI.

Z „Przegledu Filozoficznégo" VII. seš. II. přeložil K. Rieger.

III. O způsobu života Spencerova.

V díle „The Worlds Works" nalézáme tyto podrobnosti ze života Spencerova:

Spencer tvořil divným způsobem. Tak na př. v létě r. 1860, žije nad jedním jezerem skotským, diktoval sekretáři svému „Přední zásady psychologie", projížděje se loďkou po jezeře. Čtvrt hodiny diktoval, čtvrt hodiny vesloval pro čilejší oběh krve. Po obědě nikdy nepracoval. O deset let později, když zdraví mu dovolovalo, hrával náruživě tennis a v přestávkách mezi hrou diktoval.

Za svého pobytu v Londýně procházíval se každého dne o 9. h. ráno v parku Kensingtonském. Chodil s hlavou mírně skloněnou, hluboce zamyšlen, přes to však poznával známé a pozdravoval se s nimi úsměvem. Vrátiv se do své pracovny na náměstí Leinster, kde byl zbaven vší dotěrnosti návštěv, diktoval svému sekretáři nejprve odpovědi na dopisy a potom to, co se mu během ranní procházky v hlavě bylo uložilo. Práce ta trvala do jedné hodiny po poledni, načež šel ke snídani. Necítil-li se zdráv, ustal náhle v práci; nemohl-li spořádati svých myšlének, vykouřil půl doutníku, tvrdě, že kouř tabáku působí plynnost myšlení. Diktoval volně, pouze s malými přestávkami, velmi plynně, nikdy neopravuje toho, co nadiktoval; raději začínal práci znovu. Vůbec činil dojem člověka, jenž vše, co napsal, dříve důkladně tvořil v mysli. Poznámkami podporoval svou paměť velmi zřídka.

Nerad mnoho četl. Říkával, že kdyby tolik četl, co jiní lidé, nevěděl by o nic více, než oni. Kupoval málo knih a málo si jich vypůjčoval z knihoven, vědění jeho bylo však ohromné. Čítal většinou po ranní a druhé snídani, rovněž v hodinách po obědě, jež trávíval v klubu „Athenaeum". Mnoho za své vědění děkoval též přátelům Huxleyovi, Tyndallovi a Hookerovi, kteří byli hrdi, mohli-li o své vědomosti sdíleti se se Spencerem.

Měl znamenitou paměť pro fakta a závěry, za to slov si nepamatoval; ani několik veršů nedovedl správně citovati. Přes to však vynikal takovým darem výmluvnosti, jakému Augustin Thierry podivoval se u Waltera Scotta. Literární vědomosti Spencerovy nebyly příliš veliké, to však mu nijak nevadilo, aby měl o všem vlastní své názory, sympatie i antipatie.

Vše, čemu v Ethice své učil, osvědčoval v praxi vlastního života. Všechny povinnosti své plnil co nejsvědomitěji. Po dobu čtyřiceti let byl takřka vlastním svým tiskařem, rytcem, knihařem i nakladatelem. Na každého, kdo s ním někdy přišel ve styk, působil dojmem člověka spravedlivého a velkomyslného. Neohroženě ujímal se vždy lidí šlechetných proti lidem výše postaveným a vlivným. Jakkoli v mládí svém nevynikal příliš silným zdravím, dovedl žíti tak, že v šedesátém roce svého věku těšil se plnému rozvoji svých sil fysických. Teprve

r. 1884 musil upustiti od dlouhých procházek, jež do té doby každodenně konával.

Často jej trápívala bezsennost, neboť mysl jeho ve dne v noci zaujata byla velikými otázkami filosofickými. Po ukončení Psychologie stižen byl takovou bezsenností, že po 18 měsíců nesměl se zabývati nijakou prací duševní. Pozvolna nabyl opět zdraví, ale od té doby upustil ode vší večerní práce a čtení.

V dětských letech nikdo by mu nebyl věštil slavné budoucnosti. Byl líný, vzdorovitý, neústupný, při tom však jevil schopnosti k matematice; to právě jej přimělo, že se původně věnoval inženýrství. K jazykům klasickým, zejména k řeckému, cítil nepřekonatelný odpor.

Po osmi letech inženýrství věnoval se žurnalistice a teprve potom oddal se filosofii. Na této dráze dlouhá léta zápasil s bídou; nebyl však z oněch lidí, kteří klesají pod bídou nezdarů hmotných. Vytrvale vždy zůstával při díle předsevzatém.

„Práce jest elixír života," říkal.

Když se konečně dostavila sláva a existence jeho jakž takž zajištěna, odmítal stále všeliké pocty, vyznamenání vědecká a hodnosti i odměny, nabízené mu v podobě jakékoliv. Bylo potřebí žádosti, podepsané řadou největších učenců anglických, aby u příležitosti svých osmdesátých narozenin dovolil namalovati portrét svůj pro národní galerii.

Žen nevyhledával. Lásky ve smyslu pohlavním neznal, za to tím hlubší láskou žil ke své matce, již po čas nemoci její ošetřoval tak pečlivě, že sám těžce onemocněl.

Nerad dlíval i ve společnosti mladých lidí. Nervosním jej činily banální řeči. Stalo-li se však přece, že byl vtažen do kruhu mladých, kladl jim otázky těžko zodpověditelné, ku př.: Proč jest mořská voda slaná?

Ve volných chvílích konal cvičení tělesná; rád hrával v šachy, vhist a billera. Hlavně tato poslední hra jej zajímala.

Jednou hrál s mladým důstojníkem. Hned s počátku hry selhala mu rána. Důstojník hrál pak tak výtečně, že vyhrál partii, nepustiv Spencera ani k billardu.

Ťat tím do živého, Spencer pravil:

„Pane, jistá zručnost ve hře je známkou správné rovnováhy duševní, vaše však zběhlost jest leda důkazem špatně prožitého mládí!"

MOIR:

MNĚ NĚKDO UMŘEL.

Mně někdo umřel dnes, já slyšel jeho povzdech,
jak útlou květinu když vítr přelomí.
Pláč tichý, drásavý šel po ztemnělých hvozdech,
kde křídla bělavá se chvěla nad stromy.

A něco sřítilo se v nivách mojí duše,
a marno proudily tam horké slzy mé.
Já půjdu životem tak zlomeně a hluše...
Oči se nezvednou a duše nevzplane...

JSOU VÝŠKY PYŠNÉ . . .

Jsem v úpadku. I smát se zapomínám.
Můj smutný hrad se v trosky rozpadá.
I bude třeba obrátit se jinam,
až dozpívána bude ballada.

Jsou výšky pyšné, nedohledné kdesi,
slunce v nich hýří, mládí kvete tam,
jsou zlatá pole, nepropustné lesy,
jas života a skvoucí lásky plam.

hlas zvonů kraj ten v hedvábné mhy halí,
a stále měkká jarní nálada.
Tady je tma a někdo pláče v dáli,
kde nad ruinou slunce zapadá.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

20. Že katolického kněžstva a papežství bylo zneužito k takovým účelům, mimo jeho podstatu ležícím, a že toto zneužití bylo korunováno tak obrovským výsledkem, pro to dají se uvésti mnohé důvody.

Římský biskup stal se velmi brzo potom, kdy Řím ztratil císaře, nejváženějším a nejmocnějším mužem západní Evropy; k němu, k náboženskému středu, vzhlíželi pokřesťanštění národové také v zemském, politickém zmatku a nebezpečí jakožto k svému záchranci a pomocníkovi. Slabost tak mnohých byzantských císařův dávala stále ostřejší relief mohutné postavě římského pontifexa maxima, který se stal ponenáhlu největším statkářem západořímské říše. Jeho sídlo ve starém císařském Římě, zvyklém na panování, podporovalo značně představu mass, že římský biskup jest pokračovatel císařů, mající jenom o náboženskou moc více. Tento náhled, historickými událostmi podporovaný, usazoval se stále hlouběji a pevněji do hlav a srdcí lidských.

Tak se vyvýšila — abych užil biblického obrazu — pro „náměstka Kristova" „hora pokušení"; on byl na ní vyveden shodou nejrůznějších okolností; s vrcholu jejího byly mu ukázány království a knížectví, moc a sláva světská: „Toto všecko dám ti, padneš-li a budeš se mi klaněti", t. j. odpadneš-li od pravé služby Bohu, která jest tvým výhradním povoláním. A nepodobně Kristu, který jak

vítěz podobné pokušení odmítl od sebe, který sestoupil s vrchu tak, jak na něj byl vystoupil, t. j. jako zakladatel a nositel náboženství, které nic nechce věděti o světském světě, o politické moci; zcela nepodobně, pravím, tomuto vznešenému vzoru podlehl „náměstek Kristův" vábení. Jako přemožený opustil horu pokušení, a co od té doby, se strany onoho vrchu k nám a k lidstvu přichází, to jest klerikalismus.

Rád přiznávám, že pokušení přesahovalo téměř lidské síly a že podlehnutí papežství dokazuje pádně, že „náměstek Kristův" jest právě jenom člověk, že mu schází božská síla.

Rád přiznávám dále, že tuhá organisace, kterou katolické kněžstvo a papežství mělo téměř od počátku, také jako náboženské zařízení veliké služby vykonalo jeho světsky politickému přetvoření, že v této organisaci, která byla vystavena na rozkazování a poslouchání, spočívalo ustavičné nebezpečenství, rekl bych nejbližší příležitost k světsky politickému zneužití.

Systémy panování jsou souhrnem vnější moci, veliké obratnosti a příznivých poměrů, avšak nikoliv naprostých nutností. Také klerikalismus jest systém panování, postavený na stejných podmínkách životních jako ostatní.

Ovšem, jednu přednost má přede všemi, a tato přednost dává mu trvání delší ostatních — náboženství.

Poněvadž se zahalil do roucha náboženského a svoje prostředky moci bez výjimky nábožensky olemoval, poněvadž tak zaujal náboženský smysl a náboženská srdce katolíkův, proto a jenom proto jest Methusalemem.

21. Náboženství, které se prohlašuje za nerozlučitelné od politiky, jest zklerikalisovaným náboženstvím. Spatřuji v tomto pojímání nový, velice významný důkaz pro to, že klerikalismus svým tisíciletým nepřirozeným spojením s náboženstvím, svým obrovským vlivem, kterým působí na všechny poměry lidské společnosti, na myšlení a cítění lidské, se podařilo jak filosofický pojem náboženství vůbec, tak také historický pojem křesťanství zfalšovati tak všeobecně a pronikavě, že i neklerikálové a nekatolíci běřou za základ ke svým vývodům o náboženství a křesťanství nevědomky zklerikalisovaný pojem náboženství. Ovšem, že státní církevnictví 17. a 18. století, které až podnes páše neplechu, má velikou účast na zločinu, že náboženství spojeno bylo nerozlučitelně s politikou a tak s klerikalismem, třeba že v zdánlivé protivě k němu, a tak vykonalo služby podavače nejhoršího druhu.

Náboženství samo o sobě, podle pojmu, jest poměr člověka k Bohu, a sice jednotlivého člověka, nikoliv lidstva rozčleněného v rodiny nebo státy. Sociální a politické sjednocení stojí jenom potud ve spojení s náboženstvím, pokud jednotliví lidé, z nichž sestávají rodiny a státy, stávají se náboženskými a svoje vlastní náboženské pojímání jakožto jednotlivci nechají působiti na sociální a politické svazky. Tyto organismy samotné nemají však přirozeně nic společného s náboženstvím.

(Pokračování.)

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jak se baví lázeňské děti v Luhačovicích.

Letošní vedra připravila zdejší děti o jednu z nejmilejších zábav — hledání hříbků. S jakou to pýchou vloni malý Fanouš ukazoval po slanici „velikánského hříbka", kterého prý sám, ale „do opravdy sám" našel, a letos ani ta žlutá kuřátka (v Čechách „lišky"), která jindy v celých stádech své hlavičky z mechu vystrkovala, se neobjeví.

Proto však mají lázeňské děti přece jen zábavy dost. Na louce, která přes veliké sucho je v našem údolíčku přece jen stále zelená, najdete u potoka denně celé skupiny horlivých rybářů. Brouzdají se vodou, nakukují pod kameny, nebo chytají na udici pěkné bělice, které vítězoslavně, avšak k malé radosti maminek donášejí domů aby jim je usmažily k večeři.

Odpoledne, jakmile hudba spustí pochod k odpolední promenádě, dostaví se na silnici kozlí ekypáž. Měli byste je vidět, ty dva vousaté chlapíky!

Velikánské rohy, vousy skoro až po zem a dlouhou srsť, která jako nějaká řasnatá pokrývka po obou stranách jim splývá.

Bývají vždy trochu zamračeni a jsou to vůbec nejvážnější a nejzasmušilejší obyvatelé lázeňští. Při tom mají je děti přece jen velice rády a buclatá dvouletá Mánička, nejhorlivější cestovatelka v kozlím kočárku, říká jim lichotivě „hodné tozičty". Je v kozlím kočárku taky fotografována a aby se pak někdo nespletl, vysvětluje ochotně: „To je Mánička, a to jsou tozičty."

Malý kočí vyšlapuje si vždy hrdě vedle té své, drobnými pasažéry naplněné ekypáže.

Mimo ty dva vousáče mají děti ještě různé jiné kamarády ve veliké kleci u lesa, které často navštěvují.

V jednom oddělení křičí dotěravé straky a natahují krčky, doufajíce, že jim hodné děti nechaly kousek rohlíka od svačiny. Vedle krčí se do kouta mladí výři a ve vedlejším oddělení sedí vážně vedle sebe na hůlčičce několik mladých sov. Kývají melancholicky pravidelně hlavičkou, jakoby si chtěly povzdechnouti: „Tak je to na tom světě, tak, tak.“ — Králíci s lesklou srstí vystrkují zvědavě hlavu z budky a s chutí ohlodávají kousek jablíčka, které jim děti uštědří a neposedná veveřička ze svého oddělení kouká vesele na děti a pořád poskakuje sem tam, sem tam.

Nejmilejší však z celé „menažerie“ je dětem přece jen káča. Je vám to taková rozumná a veliká kavka. Poletuje svobodně celými lázněmi, i do lesa někdy zabrousí, ale nejraději promenuje při hudbě po trávnících. Ráda si hraje s dětmi. Potahá je za vlásky, bere sousta z jejich rukou a dostane-li halířek, zahrábne ho zobáčkem do hlíny. Jak vidět, nezná při vší své chytrosti ceny peněz a to ještě v lázních! Někdy jim sebere i nějakou hračku nebo tretku, ale daleko to neodnese; však ví, co se patří. Poručí-li jí opatrovník zvířátek, položí se na záda a dělá mrtvou. Stáhne nožičky, zatlůče křidélky, potom je roztáhne, svěsí hlavičku na zad a je na dobro mrtva. Však jí její malí přátelé dlouho mrtvou nenechají a počnou-li ti maličcí trochu již postrašeni volati: „Vstaň káčo, nebuď mrtva!“, zavolá vesele ťá, ťá, a uletí na strom.

Onehda zde děti měly zvláštní velkou zábavu. Byl výlet na louku, a ačkoliv byly na plakátě pozváni i „slečinky a mladí páni“, „tatínci a maminky“, „dědečci a babičky“, byly to nejvíce děti, které se na výlet nejvíce těšily. A to byl shon, když hudebníci odpoledne zatroubením svolávali účastníky výletu. Káva a mléčko zůstaly nedopity, rohlík na stole nakousnut a ze všech stran bylo viděti úprkem na slanici uhánějící drobotinu, že se bílé a černé punčošky jen tak vzduchem míhaly. Velikánský vůz žebřinový, všecek kvítím a chvojím ozdobený s párem statných koní již tam čekal. Na něj svižně vyhouply se 4 luhačovské Hébe, ty naše číšnice, které nám každého rána a odpoledne ty slané vody s tak sladkým úsměvem podávají, jako by to byl opravdový nektar. Říkáme jim podle pramenů slečna Vincentka, Amandka, Aloiska a Janovka. Byly ve svých ladných krojích slováckých a držely ochrannou ruku nade vší tou mládeží, které stálo brzy tolik na voze, že se tam sotva směstnala.

Ty malé Hanačky, Slovačky a celá ostatní pestrá a veselá společnost na voze skýtaly věru rozkošnou podívanou.

Také kozlí ozdobené spřežení s nejčastějšími svými pasažéry mělo své čestné místo v průvodu.

Za hudebníky čtyři v obličeji zečernění a v jakési pytlové řízy odění a povřísly přepásaní výrostci, s vysokými papírovými čepicemi nesli na rožni za svázané nohy pověšeného beránka, který se měl dle valašského zvyku nad ohněm na rožni péci. Však se těch malých černochů jindy tak udatný Fanouš tak bál, že se chtěl honem dát na útěk a jen pomyšlení, že by se mu mladší sestřička Mařenka vysmála, jej přimělo k tomu, že se přece vrátil.

Když průvod s hudbou v čele dorazil na určenou louku, tu osvědčení odborníci zarazili koly do země, zapálili velký oheň a na koly položili rožeň s beránkem a pěkně pomalu jej otáčeli.

Zatím byly pro děti nachystány všelijaké jiné zábavy. Nejvíce je bavilo pouštění balonů. Ten první letěl tak vysoko a tak rychle a zamířil prý přímo k matičce Praze, že — nevím, nevím, — jestli tam někde na Letné nezůstal viset. Nemotorný medvěd a jiní tvorové s křídly i bez křídel začali se vznášet k nebesům, jen že někteří samým „zápalem“ před očima obecenstva proměnili se ve vzduchu v hrstku popela.

Když už to všecko „vylítalo“, našli si ty malé i větší šelmičky novou zábavu. U potoka rostou všelijaké bodláky s těmi ostnatými kuličkami, které jsou jako stvořené k házení. V malé chvíli jich měla ta omladina celé zásoby, a nastalo všeobecné bombardování. Než se kdo nadál, už mu to sedělo na vousech, ve vlasech, na šatech.

Bylo to tak nakažlivé, že i dospělí se vmíchali do boje, ba i velebníček, který tam opodál dosud vážně stál, jakoby se při všem tom ruchu modlil breviář, najednou se hbitě začal shýbat pro kuličky a házel slečinkám zrovna za uši.

Malému Bohuši zazdál se nejvhodnějším terčem býti moderní, ze všech stran načechraný účes jedné slečinky a než se nadála, sedělo tam plno zelených kuliček jako ptáčků v hnízdě.

Však se na něho maminka proto velice hněvala a vysvětlovala mu, že si chudák slečinka hebké vlásky potrhá, než si to vše vyndá a proč si nenajdou jiný vhodnější terč. A v tom se tu vmíchal mezi houf dětí pan ředitel, kterého oni dobře znají jako svého zvláštního přítele a považte — ti malí nevděčníci vyhlídli si za svůj cíl jeho široká záda. Než si pomyslel, lítalo to na něho ze všech stran. Ten se polekal. Na všecky strany se chtěl útěkem spasit, ale celá ta banda s jásotem se hnala za ním, až jeho záda vypadala jak zelený ostrůvek.

Zatím se beran pěkně upekl, až to kolem do kola vonělo. Děti honem běžely k maminkám, aby jim taky kousek pečeně na krajíček

vylicitovaly, kterou řezník na velkém stole pěkně krájel a sekal. Chutnala všem znamenitě.

Na konec přijely zase ty dva slavnostní „povozy" pro děti, a když se celý průvod s hudbou do lázní navrátil, tu ještě, jak se setmělo, lítaly na louce před slanicí rakety a hořely římské svíce k nemalému jásotu a obdivu výletníků.

Taky si tu naše omladina uspořádala zábavný večírek s básněmi, hrou a zpěvy, ale o tom se dnes nebudu rozepisovati. Jen tolik povím, že celý sbor dětí od 9letých až po velké slečinky a pány universitány provedl velkolepou symfonii, při níž bylo zastoupeno nejen piano, housle, basa a podobné nástroje, ale i brkáče, plecháče, píšťaly, slavíci, kukačka a vůbec všelijaké možné i nemožné, hudební i nehudební nástroje.

Dopadlo to tak skvěle, že bylo usneseno na přesrok zase takovou symfonii provésti a kdo ji chce uslyšeti, udělá nejlépe, když sem do Luhačovic taky přijede. Věru — nebude litovati, stojí to za to!

J. W—á.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Se soudruhy.

I.

V důlní kovárně.

Jednoho mrazivého březnového dne, kdy tlupa důlních dělníků nahrnula se podle obyčeje do světlíku, nebylo tam správce. Čekali jsme svědomitě na něho kolem hodiny. Konečně přišel od Monachova kočí Burmakin s příkazem, abychom se odebrali na obvyklá místa práce.

— A co tam budeme dělat? — bylo slyšeti nespokojené hlasy.

— Jak co? — vrtat budete.

— Ty si svým jazykem vrtej! Napřed nabrus nebozezy a potom nás posílej vrtat.

— Na to je kovář, — pravil Burmakin. — Palčikove, proč okouníš? Marš do kovárny a dělej svou práci.

— Nikoliv, jen si tam jděte sami, když jste tak chytří! — zlostně namítal Palčikov, vyjímaje z úst maličkou dýmčičku „nosohřejku" a jakoby lhostejně plivl na zem. V nitru jeho drobounké, nervosní i v obyčejný čas vždy čilé postavičky, jak patrno, všecko klokotalo a vřelo. Maje již obléknutu koženou kovářskou zástěru a bledou tvář s vybledlou bradkou zamazánu uhlím, stál na počátku výjevu tiše a nehybně na prahu, ale nyní poskočil náhle rychlými kroky ke kufru, v němž se schovávaly nebozeny a kladiva, a nepochybně proto, aby zřejměji zdůraznil svou vzpurnou náladu, usadil se na něm nejpohodlnějším způsobem.

— Co to znamená? — tázal se Burmakin, nechápaje toho.

— Což pak jsi tu ty snad ustanoven za správce?

— Dávno-li je tomu, bratří, co s námi seděl a blbec blbý byl, ale jak vyšel do volného sboru, namazal si boty dehtem, nasadil svobodnou furažku — už se stal pánem! Plete se i do správcovství sobě rovným chce poroučeti!

Tyto pobouřené zvuky byly pochvalně přijaty celou tlupou. Burmakin přišel do rozpaků.

— Nač pak tak nerozmyšleně mluviti, hoši? Jaký pak správce? Pán mi poručil, abych to šel říci — a já jsem šel. Co je mi do toho? Dnes sloužím za kočího u Monachova a zítra rozkáže velitel a — půjdu zase do trestnice. Jsem člověk poddaný.

Všichni umlkli.

— No tak, co povím správci? Palčikove, pověz a? Půjdeš do kovárny?

Palčikov se zamlčel na chvíli.

— A čím budu nebozezy svářeti? — jakoby se utrhl se řetězu, nenadále vyskočil na své kráťké nohy a hrozivě přistoupil k Burmakinu, — kde máte ocel, kde? Kolikrát říkal jsem Petru Petroviči, i samému Monachovu? Stále zítra a zítra, a komu potom trestanci nadávají a od koho toho žádají? Ode mne! Což pak si mohu prst uříznout, nebo co — aby vás černý mor! — místo oceli, co? Ne, jen mi odpověz, a? Proč se kradeš ke dveřím? Jsem kovář a to vy myslíte, že nejsem člověk! Žíly byste mi strhali, draci, to je to! Všecku krev byste ze mne vypili, divoši, černý mor vás pober!

— Ale vskutku, hoši, co oni si k němu troufají? — zahučela soucitně kobylka, která bývala obyčejně s Palčikovem na kordy, poněvadž jeho zájmy, jako kováře, byly protichůdné s jejími zájmy. — Což my nejsme lidé, nebo co? Nebozezy nejsou trvanlivé, protože není v nich vůbec ocele a úkolů od nás žádají úplných. Nosič nebozezů co chvíle běhá do kovárny; tu Ivan Nikolájič až se všecek unavil, vzdal se toho a začal opět vrtati, — v tom není žádného smyslu. Říkají, že není ocele, ale kam se poděla? Když však správce, nebo vy sami v domácnosti něčeho potřebujete, rychle si ji najdete!

— Nu tak počkejte, hoši, — vmísil se do hovoru starý hlídač, — přijde nový dohlížitel co nevidět. Vždyť Petr Petrovič dostal načisto výpověď.

Jak to výpověď? Co to pravíš?

Stařec kousl se patrně do jazyka, avšak jakmile Burmakin, jenž okouněl ještě trochu na prahu světlíku, — vyšel ven, vybuchl náhle:

— Pro Ivana Mikolájiče dostal výpověď, ano! ..

— Pro mne?! — tázal jsem se všecek překva-

pen, přistupuje ke starci. — Co to znamená? Zdá se, že jsem nejen neměl sporů ani s Petrem Petrovičem, ani s Monachovem, nýbrž dokonce s nimi i málo hovořívám.

Stařec mlčky žvýkal ústy, jakoby si ještě stále netroufal všecko říci, avšak kobylka ho obklopila těsným houfcem a začala na něho doražeti.

— Když jsi načal, horní duchu, tak to pověz do konce! Co se to tu u vás děje?

— Ale to se děje, že i mně se tu v posledním čase stalo žití nesnesitelným. Jsem prý také vinen, že se tu ve světlíku zdržujete, snad prozpěvujete a se mnou klábosíte a nepracujete.

— Co však já mám při tom činiti, že pro mne Monachov Petru Petroviči dal výpověď?

— Tolik, že ani polovici úkolu nikdy nevyvrtáš a ostatní hoši že se na tebe dívají a také lenoší. A o Monachova se tu také jedná, víš-li, musí skládati účty horní správě. Taková hádka mezi ním a Petrem Petrovičem vypukla. Petrucha pravil: Promluv si s ním sám, já nevládnu tak jazykem, zle se mi obrací! Ale Monachov na to: Ty jsi, prosím, dohlížitel, ty jsi povinen domluviti trestancům.

— Co pak domlouvati? Což nevyvrtávám deset vršků?

— Nu, možná... Také prý si zalenošíš, říkají!

— Och, vy razgildějevské plemeno!! Vy jste hotoví z člověka dvě kůže stáhnouti, asmodejové! No, a nemá-li síly Ivan Nikolájič, tak co má podle vás dělat? Má si hlavu o zeď rozrazit? Nestvůry!..

— A co vy na mne žehráte? Co rukama šermujete? Jsem snad představený? Pravím, co jsem slyšel... S vámi si ještě člověk mrzutost udělá, když hubu otevře.

— Neboj se ničeho, staroušku. Ty zůstaneš ušetřen; vím, jak mám s Monachovem promluviti.

Odešel jsem stranou, v duši upřímně rozhořčen tím, že jsem nepředvídal dříve této zákulisní nespokojenosti se sebou a pevně jsem si umínil promluviti otevřeně se správcem. Kobylka hučela ještě mezi sebou, když se dveře rozlétly a na prahu objevila se tlustobřichá a rudolící postava samého Monachova. Hovory umlkly, ačkoliv trestanci se snažili jako vždy v jeho přítomnosti, chovati se nevázaně, ani nesmekajíce čapek, volně se po světlíku procházeli. Monachov, který měl nepřemožitelnou vášeň k povídání všeho druhu i k „dudám“ (klepaření), netoliko že nevnukal vyhnancům vážnosti, nýbrž ani strachu vůči sobě a připouštěl časem nejdůvěrnější chování. Avšak dnes byl nadutý a jak patrno, i nespokojen s málo uctivým uvítáním; ba zastavil se na prahu s pohledem trochu pánovitým. Za okamžik pravil však prvý:

— Pozdrav Bůh, hoši!

Málokteří mu odpověděli. Na to Monachov, chvěje se zimou a mna si ruce, zašel do kouta světlíku a mlčky usedl na schůdky, které vedly do vrchního poschodí budovy — do dílny tesařské. Ale ani tam nemohl zachovati přísného mlčení a pochechtávaje se, začal si dělati žerty z trestancův.

— Co je to Nogajceve, jako bys začínal hubnout? Je špatná šelajská bálanda (polévka), či co?

Nogajcev uražen odešel, vrče nahlas:

— Však by tobě to tlusté břicho nejspíše také splasklo!

Monachov zaklátil se spokojeným smíchem.

— A ty, Palčikove, chystáš se již vařiti, že jsi sobě zástěru vzal?

V Palčikovu vřelo od časného jitra jako ve vodním kotle nad rozpálenou plotnou, i čekal patrně jen na toto dotknutí. Ihned vylítl k Monachovu, komicky postavil kolena a rozčiloval se, zajíkal se a přisedaje začal vylévati před ním všecky své urážky a nároky. Monachov snažil se i na to odpovídati obvyklými žertíky a posměšky.

— No a kdybys ty byl důkladný kovář, dovedl bys sobě i prstem nebozezy svářeti. Cha-cha-cha-cha-cha!

— Ne, vy se stále jen smějete, Andreji Semenyči, a já vám do opravdy suriéz pravím: nevydržím tu více! Ustanovte si jiného kováře, a já sem vícekrát nepůjdu, jestli mi ocel nevydáte.

— Nosičů abychom ani neposílali — zahučeli také vrtači: — dvakrát udeříš po kameni — a nebozez sedí, můžeš na něm jezdit! A na nás prý, povídá se, také se horšíte, že málo vyvrtáváme.

Monachov přijal na okamžik vážný výraz.

— Mějte maličko strpení, hoši. Ne-li zítra, tedy pozítří zcela jistě ocel přivezou z Algačí. Ty dva dny se bez ocele obejdeme; zvláště nebudete-li se ptáti po úkolech.

— Jakou to máte kovárnu? — stěžoval si dále Palčikov: — v jiných dolech mívá kovář vždycky pomocníka. A já jako bych byl Bohem prokletý, kdy pak mi už toho pomocníka dáte...? Sám si do měchu foukám, a sám jsem pomocník i mistr. Jaká pak práce to může být, černý mor aby ji sebral! Ne, Andreji Semenyči, jen mne dnes pošlete vrtat a na mé místo ustanovte někoho jiného.

— Měj i ty strpení, Palčikove. Však já snad i pobídné brzo vydám.

Ve světlíku vše okamžitě stichlo: takový magický vliv mělo slovo — „pobídné“. Trestanci zdrželi se jen trochu ještě ze zdvořilosti a začali se rozcházeti po své obvyklé práci. I kovář odešel. Monachov však seděl dál stále na svých schůdkách. Přistoupil jsem k němu. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 4. září 1904. Číslo 35.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 65 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

JAROSLAV A. VOJTÍŠEK:

PÍSEŇ ZRAZENÝCH BOJOVNÍKŮ.

Tam v daleku se lesy stměly
a slunce žár již zvolna has'; —
tak mnozí dávno zapomněli,
kdož přišli jednou mezi nás. —

My šli tak pevně dál a dále,
se stálou touhou, naději,
my doufali, že nenadále
se naše Města zastkvějí.

Dny, roky zatím přeletěly
a nikde brány našich Měst; —
my šli . . . žár slunce rozechvělý
před námi zlatil pruhy cest.

My věřili, že před branami
nás vítězný zpěv uvítá. —
Vše marno . . . chlad je mezi námi
a v srdcích naděj ubitá.

POSLEDNÍ NOC.

Již všude klid . . . jen pes do noci štěká; —
pod branou města stojí kdosi skryt;
až zajdou stráže, trpělivě čeká,
a zhasne luny stříbrojasný svit.

Pak umdlená stráž odloží své zbraně,
do jizby zajde temně zšeřelé; —
před bránu kdosi vkročí odhodlaně,
zavolá tiše skryté přátele.

Ti přes hradby pak vyšvihnou se rychle,
stráž zardousí, most s brány spustí ven; —
sní temné město v noci zrádné, stichlé,
svůj poslední a nejhroznější sen.

A branou vejdou zástupy a řady . . .
— oh, běda, běda, strážci ospalí! —
Houf spiklenců pak rozejde se všady
a ze čtyř stran to město zapálí.

BEZ PRÁCE . . .

NAPSAL ARTHUR MORRISON. PŘELOŽIL V. L—y.

Celý západní Londýn nepracoval, ale účastnil se různých schůzí, protloukal se, jak to šlo, anebo plakal v chladných kuchyních. Bylo to na podzim v čas veliké stávky. Organisovaná a na všechno připravená část dělnictva zastavila práci, druhá menší část, ačkoliv neměla na stávce valného zájmu, připojila se ze solidarity, třetí stávkovali ze zvyku a tisíce ostatních byli nuceni zanechati práce proto, že stávka přerušila výrobu v závodech, v nichž byli zaměstnáni. Nezaměstnaní scházeli se sem ze všech čtvrtí a tak byl západní Londýn neustále pobouřen a což bylo nejhorší — velice hladov. Mnoho dělníků, kteří nedostali žádných peněz z pokladny a nacházeli málo výživy v demonstracích, odebrali se pěšky do vzdáleného Manchestru, Birmingamu, Liverpoolu a Newcastlu, kde doufali najíti práci. Většina z nich ubírala se v mlčenlivých hloučcích, skládajících se z 12—20 osob, ulicemi vedoucími k severu.

Na konci jednoho takového hloučku kráčeli tři muži. První z nich, neúnavný žvanil, byl asi 30 let stár a jmenoval se Newman, druhý o něco starší David Burg měl vzezření nemotorného, ale dobrého člověka, třetí pak Jirka Kleyton nesoucí v odřeném uzlíku svoje k práci potřebné nářadí, byl ubohý nervosní mladík s nepříjemným křečovitým kašlem.

Hlouček mlčky míjel ulice a většina z nich nestarala se vůbec o své soudruhy. Když vyšli z města, z hluboka si oddychli a pustili se směrem k Newcastlu. Jeden mladík, kterého netížila starost o rodinu a jemuž byla tato cesta dosti příjemnou, vzal s sebou harmoniku, hrál na ni vesele a tak protestoval proti všeobecné stísněné náladě. Za tímto veselým hochem kráčel tiše a zamyšleně Jirka. Pojednou sáhl zcela melancholicky do kapsy a když vytáhl ruku, nalezl v ní tři šilinky.

„Bože můj," zvolal zaraženě, „to mi potají vstrčila do kapsy žena a sama si pro sebe a děti ponechala jediný šilink." Zasmušil se a po chvíli dodal: „Na nejbližší stanici pošlu ji ty peníze nazpět. Ovšem, ovšem, musím tak učinit."

„Poslat nazpět?“ zvolal s velkým podivením Newman. „Ti se už nějak protlučou, a ty by si musel za několik dní pojít hladem. Ženská si vždycky dovede pomoci. Co nejdříve budeš sám peněz potřebovat — tuze potřebovat. Dej si jen poradit Jirko, a jednej rozumně! Není-liž pravda, Davide?“

„Zajisté,“ odvětil stařoch. „Moje stará mi zase důkladně prohledala kapsy, dříve než jsem vyšel z domu. Vsadil bych se, že nepošlu-li jí brzy peníze, pujde do chudobince. Jsou takové ženské . . .“

Šli dále cestou plnou prachu. Veselý jonák s harmonikou šel napřed; někteří opouštěli hlouček, jakmile šli kolem některé továrny, jiní usedali na pokraji cesty, zoufajíce si dříve, než mohli nalézti nějakou práci.

Po nějaké dosti dlouhé chvíli mlčení tázal se maličký Jirka Kleyton: „Kam je blíž, Davide, do Newcastelu nebo do Darlingtonu?“

„Do Darlingtonu,“ odvětil David, „už jsem touto cestou jednou šel.“

„Není cesta příliš obtížná?“ tázal se opět Jirka „snadno jsi tam došel?“

„Ano, došel — ale s pořádnou námahou, poněvadž tehdy byla cesta pramizerná.“

„Nenajdu-li tam, kam jdeme, dobrou a lehkou práci,“ vmísil se do hovoru Newman, „tak tam způsobím stávku.“

„Cože?“ zvolal Jirka, „ty bys tam chtěl začít stávku?“

„Ano chci. Já vím, jak do toho. Jsou-li dělníci v nouzi a bez práce, hladovějí-li uprostřed rozkoše, bohatství a mrhání peněz — pouze tehdy, soudruzi, jest čas k dílu, tenkráte je možno přinutit kapitalisty, aby se vzdali . . .“

„Bravo! Bravo!“ zvolal beze vší účasti Jirka. Slova ta byla mu patrně již dávno známa. Newman měl totiž ve zvyku pronášeti podobné řeči vždy, jakmile se naskytla vhodná příležitost. Naučil se řečniti v dělnickém klubu a Jirka Kleyton byl vždycky mezi jeho vděčnými posluchači.

Nastala krátká pausa a harmonika spustila . .

Po chvíli počal však Newman znova řečniti:

„Mezi řemeslníky říkají mi líný Newman — a proč? Protože jsem opravdu lenochem. („Slyšte! slyšte!“ zabručel jako ze spaní David.) Na mou čest, soudruzi! Já nemám mozolů a doufám, že jich nikdy míti nebudu; čím méně jedni pracují, tím více dělníků musí býti zaměstnáno, a tím více musí kapitalisté platit — není-li pravda? Proto jsem já lenochem — z přesvědčení.“

„No teď budeš moci lenošit, jak dlouho budeš chtít,“ flegmaticky odvětil David Burg, „o to neměj starost“.

Poutníci zastavili se ve stínu košatého stromu, aby si oddechli; usedli na pokraji cesty a pojídali tvrdý chléb se sýrem nebo bez sýru a zapíjeli studeným čajem z krabic po konservách. Newman neměl s sebou žádných zásob a přiživoval se u svých dvou soudruhů. Když se pak zase zdvihli k další cestě, pravil, narážeje tím na Jirku: „Kdybych já měl peníze, všecky bych vás pohostil.“

Jirka se zamračil: „No, a protože nemáš, musím dát já.“ Na to zamířil k maličké krčmě stojící poblíže cesty. „Davide,“ pravil, „chceš se se mnou napít?“

„Zaplatíš-li, proč ne.“

Jirka umínil si potom poslati domů nejméně aspoň dva šilinky, ale Newman srážel ho z toho, pravě, že je nutno míti pro všechen případ něco v kapse a opakoval to, co již dříve řekl o tom, jak se ženy dovedou o sebe postarati — a Jirka se rozhodl ještě dva dny počkati.

Prachu bylo čím dále tím více, tak že se šlo stále obtížněji. Příznaky dlouhé chůze objevovaly se již jasně na každém z nich. Harmonika čas od času zanotovala některou melodii, ale k večeru umlkla docela. Některým starcům, kteří jen s největší námahou brali se ku předu, byla ta muzika již nesnesitelná. Obzvláště na Jirku, jehož plíce byly rozdrážděny prachem, působilo velmi nepříjemně opakování jedné a téže melodie, kterou zachycoval v přestávkách mezi silnými návaly kašle. Neříkal však nic, ba sám si ani neuvědomil, že tím trpí.

Ještě před večerem dorazili k malému nádraží kdež si někteří vydělali překládáním těžkého nákladu jeden penny, ostatní pak zmořeni, rozešli se po dvou, po třech a připravovali si v kolnách nocleh. Harmonikář zašel do krčmy, doufaje, že si vydělá aspoň na večeři a na nocleh. Stmívalo se již a nastávala chladná noc. David, Newman a Jirka ulehli pohromadě. Oba starší usnuli ihned, Jirka však celou noc nespal, často kašlal a bojácně se díval v temno; vše zde bylo pro něho nové, ničeho neznal, připadalo mu to jakoby sem byl přiveden z dlouholetého vězení.

Ráno dostalo se jim nepřídvídanou náhodou snídaně. Tři velocipedisté dali jim chleba a masa, že stačilo pro všecky. Později dohonil je harmonikář; měl peníze na nocleh, na jídlo a vedle toho ještě několik penců. V nejbližší krčmě zůstal však opět, jsa zlákán včerejšími úspěchy. Tak se zbavili aspoň protivné muziky.

Jirka Kleyton ztratil již veškeru představu o čase. David vzal mu uzlíček s nářadím, aby pomohl nevyspalému a sesláblému soudruhu. Newman, který dokončil právě výklad nějaké nové myšlénky, pravil, že s nimi zůstane, ať to stojí cokoliv a dal při tom na jevo, že má opět žízeň. David dal mu dva pence, které dostal za to, že podržel na jedné stanici plachého koně za uzdu.

Jirka nechápal ničeho kolem sebe a mechanicky kráčel po prachem žluté silnici. Jeho kašel se horšil a žlutozelené kruhy dělaly se mu před očima.

Ostatní byli již daleko napřed; spěchali do jistého větrného mlýna, kde doufali, že budou moci přenocovati. Naši tři poutníci zůstali na nocleh v jedné rybářské chatrči poblíže řeky. Jirka převalil se na znak, usnul a nepohnul sebou až do svítání. Když otevřel oči, viděl Davida sedícího ve dveřích. Newmana zde nebylo. Rovněž i Jirkův uzlík scházel.

„No, vidíš," pravil David, „o ten se ti už někdo jiný postaral."

„Co?"

„Newman zmizel a s ním i tvoje věci. Bůh ví, kde už je."

„Ne, ne," blábolil chvějící se souchotinář a studený pot vyvstával mu na čele. „Ukradl? On? Bože, buď mu milostiv! Docela nové kružidlo, stálo mě patnáct šilinků. Není zde někde?"

David zavrtěl záporně hlavou: „Prohlídni si raději kapsy, možná že ti i ty vybral."

Peníze byly pryč. Ubožákovi chvěly se nohy. „A já chtěl poslat domů dva šilinky. Pro Boha, já je chtěl poslat domů . . . Co si teď počnu bez nářadí? V nejhorším případě byl bych je mohl zastavit a poslat peníze domů. To je hrozné!"

Od namahavé cesty a těžkého spánku zdřevnatěly mu údy a bolely ho. Davidovi bylo trudno hleděti na trpícího soudruha a snažil se zavésti hovor o něčem jiném. Tak ušli spolu dvě míle. Pojednou Jirka přemožen únavou klesl bezvládně na kupku trávy.

„Proč mě nenechal na pokoji?" naříkal. „Já jsem jakživ nikomu neublížil; deset let jsem pracoval u Ruttera a teprve když vypukla stávka, přestal jsem také pracovat — ne proto, že bych byl chtěl — ne, ostatní tak chtěli. A když jsem pak s několika jinými šel znova do práce, přepadli mě čtyři silní chlapi a zbili tak, že jsem zůstal polomrtvý ležeti; já nevěděl, že tam byla také stávka. Namlouvali mi, že budu dostávat z kasy peníze, přestanu-li pracovat, nedali mi však ani penny, vysmáli se mi jen a vyhodili ven — a teď umírám hlady na pusté silnici. A tenhle Newman — ještě mě okradl!"

V ty dny živil se Jirka syrovou cibulí a mrkví. Kašlal tak silně, že se musel vždycky zadržeti stromu, aby nepadl; krev hrnula se mu při tom hrdlem. Mluvil málo, pohyboval se přes sílu a nechápal ničeho; jednou otázal se jakoby ze sna: „Ostatní tam také byli?"

„Ostatní?" odvětil David, nechápaje, nač naráží. „Ach, ano, byli, ale odešli."

Jirka ušel asi půl míle a znova se ozval: „Jim je také zle."

„Ba že," přisvědčil David.

Nějaký čas Jirka mlčel a často kašlal. Pak se dal znova do hovoru: „Měli s sebou vzít harmoniku; každý má mít harmoniku, když jde na delší cestu. Znal jsem jednoho člověka s harmonikou a tomu se šlo dobře; nebylo mu to těžké — harmonika hrála."

David vyvalil překvapeně na Jirku oči, ale neřekl ničeho.

Den byl škaredý. Před nimi vinula se do nekonečna široká cesta. Jirka, který si již ani vlastní bolesti neuvědomoval, byl spokojenější než David. Po poledni pravil: „Opravdu, mnohem lehčeji, hraje-li harmonika — mnohem lehčeji . . . Při sám Bůh!" dodal po chvíli, „my všichni jsme — harmoniky."

Tichounce se usmál a znova se rozkašlal.

Oddechnuv si, pokračoval: „My všichni jsme harmoniky a každý může na nás hrát jakoukoliv melodii; tím se vydělávají peníze. Na mou duši, Davide, my spolu jsme také — harmoniky."

Hlasitě se zasmál.

„Nu, ano, ano!" zabručel David a s potěšením hleděl na svého soudruha, který se dříve nikdy tak vesele nesmál. Tento byl nyní úplně zaujat svou ideou a stále se k ní opět vracel.

„My všichni jsme — harmoniky. Nechť si jen každý zahraje na nás nějakou melodii — vždyť my jsme — harmoniky?! Já ale nevěřím, že my jsme celá harmonika, — ne, my jsme pouze malinké klapky — docela malinké klapky z cinku — a na nás se hraje. Hloupé, malinké klapky! Na mně se už hodně nahráli."

Davida tato řeč velice znepokojovala a rád by byl začal o ničem jiném, ale Jirka neslyšel.

„Na mně se už mnoho sehrálo," pokračoval. „Jednou hrál na mně můj soudruh a cosi zlámal..."

Následující noc byla velice špatná; přišel na ně strážník s velikým psem a vyhnal je z kůlny. Bylo jim tudíž jíti tak dlouho dále, dokud nenašli jiného místa k noclehu — stoh sena. Tu noc David nespal; měl takový pocit, jakoby mu někdo kladl mokrou trávu na obličej — byla to hustá mlha.

„Ty jsi zde, Davide?" zaslechl náhle ze strany, kde ležel Jirka. „Milosrdný Bože, já myslel, že jsi se mi ztratil. Co se to stalo, kde jsme? Ve vodě, ne? Já jsem celý mokrý."

David byl také všecek promočen, ale přemlouval Jirku, aby si jen zase lehl a usnul. Návaly kašle se obnovovaly. „Slyšel jsem hrát harmoniku a probudil jsem se," blábolil Jirka.

Ráno slezli oba druhové naskrze promočeni se stohu a, třesouce se zimou, pustili se na další cestu.

Jirkovi točila se hlava a cítil se velice slabým.

„Na mně se něco zlámalo," naříkal si při každém novém záchvatu. „Nějaká malinká, hloupá klapka." A pojednou dodal: „Nyní možno na mně hrát již jenom jednu melodii — pohřební pochod."

Práve přicházeli do malého městečka. Jedna starší tlustá dáma, procházející se se svým psíčkem, dala jim šilink. David vzal jej Jirkovi z ruky a pravil: „Podívej se, tohle je šilink, který jsme dostali od oné dámy. Pojď, vypijeme něco!“

Koupili bochníček chleba a zašli do krčmy. David napil se vína a Jirkovi poručil sklenici porteru, do něhož mu přilil kořalky. Účinky se brzy objevily. Jirka sklonil hlavu na stůl a usnul. David se zdvihl strčil chléb do kapsy a kouskem křídy napsal na stole: „Pro Boha, smilujte se nad tímto ubožákem a zavezte ho do nemocnice.“

Po té sebral drobné peníze, nechal několik měďáků na stole a nepozorovaně vyšel na ulici . . .

RUDOLF KRUPIČKA:

Z DĚTSTVÍ.

Motto: Pane učitel,
půjčte mi pytel . . .

Když čítával jsem v čítánkách
ty staré, moudré básníky,
kterak jsem naivní duší práh'
také být jednou v čítánkách!

Ty verše dnes mi napadly,
ta poesie dětských let…
Oh mládí květe uvadlý,
kam že tvé vůně zapadly?

Ó synu moudrý,
kéž ti postačí
jak tamo oslu
pouhé bodláčí!

Osel sic hloupý,
hanba povídat,
však Tvůrce nebes
má i osly rád.

Bůh zkouší mnoho
nežli umřeme,
když budem hodní,
v nebe přijdeme.

Sluníčko svítí,
zem se otáčí,
kéž ti, ó synu,
bodlák postačí!

Slyším ten hovor do dnes v čítánkách,
tu moudrost starých básníků,
po nichž jsem naivní duší práh'
být s nimi jednou v čítánkách . . .

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Náboženství jest podstatně neorganický pojem, něco subjektivního; ovšem nikoliv čistě subjektivního, neboť všechna historická náboženství mají více nebo méně objektivní obsah. Avšak subjektivismus v náboženství jest tak mocný, tak převážný, že právě jím objektivní obsah i nejpevněji a nejtvrději krystalovaných náboženstev rozpadává se na kousky. Centrifugální síla svobodně myslícího a svobodně chtějícího lidského já přemáhá daleko centripetální síly objektivních, organisovaných a systemisovaných náboženstev.

Obrátíme-li svůj zrak od náboženství vůbec ke křesťanství jakožto k hlavní formě pojmu náboženského historicky konkretního, tu shledáme plné potvrzení řečeného.

Křesťanství evangelia především není organismem v obyčejném slova smyslu. Ono jest zcela odvráceno od každičkého vměšování do věcí pozemsky politických. Ono jest náboženstvím subjektivismu v takové míře, že opět a opět od jeho počátku až do dnes vznikající „kacířství“, t. j. **subjektivní pojímání křesťaství** byla způsobena a prováděna převážnou většinou hlubokou a pravou **náboženskou** silou. Pojem „církve“, jak v evangelickém a ještě více v katolickém smyslu, nepochází z křesťanství, nýbrž ponenáhlu byl do křesťanství vnešen. Teprve realisovaným pojmem církve vstoupilo křesťanství jakožto organismus do styku a poměru ke státu, a teprve tím, tedy na scestí, vznikl onen „poměr“ mezi státem a církví, na kterém „vedle protivy národův spočívá zcela pokrok dějin světových“.

Ano, pokrok světových dějin spočívá nyní a už dlouho na proměnlivém poměru mezi státem a církví, avšak, že tomu tak **bohužel** jest, není následkem vyplývajícím z křesťanství v pravé jeho podobě, nýbrž je to zlo, které klerikalismus s sebou nese, zlo, jehož „nutnou“ existenci učinil klerikalismus státům, národům a jednotlivcům věrohodnou. Kdo by Kristu, apoštolům a křesťanům prvních století byl mluvil o nějakém „poměru církve a státu“, o nerozlučitelnosti náboženství a politiky, byl by sotva našel porozumění, neřkuli uznání. Stále by mu opakovali jako odpověď správný pojem křesťanství, které pro svůj objektivní obsah zároveň se subjektivním prováděním nalezlo nejpravdivější, nejkrásnější výraz, totiž obě slova Písma: Totoť jest pak věčný život, aby **poznali tebe samého Boha**

a kteréhož jsi poslal, Ježíše Krista." (Jan 17, 3): „náboženství čisté a neposkvrněné před Bohem a Otcem totoť jest: Navštěvovati sirotky a vdovy v souženích jejich a ostříhati sebe neposkvrněného od světa". (Jak. 1, 27.)

22. S tímto antiklerikálním pojímáním katolického náboženství zcela souhlasí výroky papežův a biskupův, které jsem před tím uvedl. Damasus, Gelasius, Řehoř, Jan Zlatoústý a mnozí jiní jsou nepopíratelnými svědky pro rozdíl, ba protivu mezi katolickým náboženstvím a klerikalismem.

Pokud tato svědectví nebudou odstraněna jakožto nepravá a falšovaná, zůstává historickou událostí, že světla a ideální postavy katolického náboženství, některé z jeho středu, vědomých své síly a sílu vyzařující, římští papežové, zavrhovali klerikalismus.

23. Tolik na obhájení skutečnosti rozdílu mezi katolickým náboženstvím a klerikalismem. Avšak také jeho důležitost musí býti akcentována.

Nejprvé, ulehčuje rozlišování boje; odnímá mu nenávist, která s bojem proti náboženství jest vždycky spojena. Klerikalismus a jeho zástupci ovšem rozdíl popírají, neboť rozdělení od náboženství znamená pro něj smrt. S této strany tedy boj proti klerikalismu staven jest stále jako boj proti katolickému náboženství. Avšak právě proto máme povinnost s největším důrazem vytýkati pořád a pořád tento rozdíl a především přiměřeně jednati.

Pozná-li nábožensky katolický, avšak klerikálně poštvaný lid zkušeností, že náš způsob a naše prostředky boje jeho náboženský život, denní praktické provádění jeho náboženství nepřekážejí, ani neškodí, pak nastoupí — třebas pomalu — u něho poznání, že boj proti klerikalismu není totožný s bojem proti katolickému náboženství. A toto poznání jest prvý krok od klerikalismu.

24. Dále, prvek, který činí katolické náboženství jako náboženství tak tvrdým a neshovívavým, tak odmítavým proti každé jiné formě křesťanství, jest klerikalismus. Čím více bude v katolickém náboženství ztráceti půdu, tím slabším a bezbrannějším bude katolické náboženství samo. I ten, kdo chce je potírati jakožto náboženství, učiní tedy nejlépe, když bude pomáhati nejprvé vypáčiti mu strnulou klerikální páteř. Ještě vždy ukázala historie, že v dobách, kdy byl klerikalismus slabým, ukazovalo se katolické náboženství poměrně shovívavým. Pak nastával nezřídka ideálně krásný poměr mezi různými křesťanskými konfesemi. Jenom si vzpomeňme na konec předminulého století a na první desítiletí devatenáctého století. Takové doby však jsou nejvhodnější pro nastoupení trvalého křesťansky náboženského vyrovnání; ony umožňují nejdříve, aby pravé evangelické křesťanství nalezlo vstup také do katolických srdcí.

Klerikalismus sám nepřeje si ničeho více, nežli stotožňování s katolickým náboženstvím, on se neobává ničeho více, nežli svlečení svého náboženského roucha. Učme se od protivníka. On zná svou sílu a své slabosti nejlépe.

Cesta, která jedině vede k makavým výsledkům, jest cesta rozlišování mezi katolickým náboženstvím a klerikalismem. Každá jiná cesta jest scestím. To nás učí dějiny tisíciletého boje církevně-politického.

II.

Podstata klerikalismu.

25. Naše definice zní: Klerikalismus jest světský politický systém, který pod rouškou náboženství a směšováním se s náboženstvím baží po světsky politickém panství a moci, který duchovní hlavě katolického náboženství, papežovi, přiznává postavení politického nadkrále.

Tato definice se má dokázati.

Když vyslovíme slovo „klerikalismus", postaví se nám před naše duševní oko celý obrovský organismus římské církve. Organismus, objímající svět daleko rozvětvený, mnohotvárný stojí před námi. Zkoumati ho ve všech podrobnostech vedlo by daleko. Obmezení jest dáno podstatou klerikalismu, bez újmy na důkladnosti.

26. Klerikalismus jest totiž ztělesněn, „přijal tělo" — jak se vyjadřují klerikální spisovatelé — v jedné osobě, římském papeži. On jest nynější římská církev. Pius IX. řekl jednou velké slovo: La tradizione son' io, t. j. správně přeloženo: klerikalismus jsem já.

O tom se také na klerikální straně nepochybuje. „Učitelská a soudcovská autorita církve sloučena a soustředěna jest v nejvyšším knězi římském . . . S jeho stolice září světlo, jež se rozptyluje a rozšiřuje, aby osvětlovalo vesmír . . . Jeho trůn vyzdvižen jest nade všechny trůny podřízených prelátův, a z tiary, která spočívá na jeho skráních, vycházejí paprsky, kterými září infuly všech biskupův na světě." Tak charakterisuje postavení papežovo klerikální autorita přítomnosti, jesuita Liberatore.

Ani rouhám se Bohu neštítí, aby byl papež vyvýšen. Vynikající spisovatel středověký píše: „Mysliti, že náš Pán a Bůh papež nemohl ustanoviti, jak ustanovil, jest kacířství." (Zenzelinus).

Také 19. století sdílí tyto náhledy.

Kardinál arcibiskup Donnet z Bordeaux nazývá papeže r. 1866 v úředním listě: „živoucí ztělesněním autority Kristovy." Klerikální spisovatel L. Veuillot píše o papeži: „Papež byl Kristem učiněn absolutním panovníkem svědomí a žezla; on jest král králů, který rozkazuje duchovním i světským a jeho výnosy jsou božské, nepromĕnné, věčné. Mimo dosah výnosů papeže-krále nestává nic dobrého. Není času, člověka, od nichž by věřící v Ježíše Krista — kdyby mohli — nemusili požadovati nějakou poslušnost výnosův papeže-krále." Oslovuje papeže jako Boha: „Věřím v tebe, vzývám tebe." „Civiltà cattolica" prohlašuje: „Když papež myslí, Bůh v něm myslí." Anglický oratorian Faber, nejvlivnější klerikál své vlasti, přimlouvá se dokonce o zavedení „pobožnosti k papeži", kterou takto odůvodňuje: „Svrchovaný nejvyšší kněz jest třetí viditelnou přítomností Ježíše Krista mezi námi.

(Pokračování.)

ZDĚNEK BROMAN:

SNY VEČERA.

Sny večera kdy na větvích a tuních visí
svou drnkám tiše píseň nervosní,
jež ve sny večera se tesknym echem mísí.
Ta píseň v duši věčně nedozní.

Bronz červánků už zvolna s nebe mizí
a bledá vzchází měsíce.
Své mrtvé světlo hází v bílé břízy
a v žlutých listů divé směsice.

A tichý větřík suchým listím čiší.
V ten šustot divně moje lýra zní.
Je děsný klid tu ve večerní tiši,
jen tichá píseň má je nervosní.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Opička.

Do městečka O. na českomoravském pohoří přijeli komedianti. Bubnem oznamovali svůj příchod; hromovým hlasem vykřikoval principál, co vše se bude u něho viděti. Měli také malý zvěřinec, skládající se z krokodila, gazely, z lysého afrického psa „Káro" a konečně z velmi vycvičené opičky, kočkodana zeleného.

Celé městečko bylo vzrušeno. Děti i dospělí při hlasu bubnu vybíhali na ulici a všichni poslouchali vyvolávače, aby žádnému nic neušlo z toho, co oznamuje. — Děti ve městech, které každou chvíli něco takového vidí, nepochopí, jak taková návštěva na zapadlých městečkách a vesničkách je vzácnou událostí.

Téhož dne principál navštívil řídícího školy, jemuž plamennou řečí vychvaloval své společnosti i zvířat dovednosti. Řídící svolil k návštěvě dětí, a hodina představení se ustanovila. Dítky se dostavily a seřadily kolem provazu, který odděloval kruhem jeviště od hlediště. Líbil se jim padesátiletý prý krokodil, jak po zemi se pohybuje. Také imponovaly jim jeho četné kuželovité zuby a divily se houbovitému a celou délkou přirostlému jazyku. S dobráckým psem Kárem principál provozoval celou exercirku jako s poslušným vojáčkem. Také všecko ostatní se dětem nesmírně líbilo, nejvíce však ke konci ta čiperná opička. Smíchu a radosti nebylo konce. Přestrojená za slečinku, zavěšená jednou rukou do principála, v druhé ruce nosila lucerničku a vykračovala si po kruhovitém jevišti. Pitvořila se hrozně, kroutila sebou, poklonkovala a všelijaké posuňky činila. Velice směšně to vypadalo, jak jí kus ocasu pod vlečkou vykukoval.

V první řadě školních diváků seděl malý nezbeda, Jeník Krausů, který ničemu nedal pokoje. Ten hned zahlédl onen ocas, a když opička šla kolem něho, natáhl se a pokaždé ji za chlupy ocasu zatahal. Pan učitel napomínal Jeníka několikráte a Jeník si dal říci a chvíli seděl tiše. Zlý duch ho však stále pokoušel, aby si opičku přece ještě jednou zatáhl a štípl, a hned pokus provedl. Avšak — ó hrůza! — opice postavila svítilničku, vyrvala se z ruky principála, skočila na Jeníka, políčkovala a drásala ho, jak jen mohla. -- To vše stalo se s takovou rychlostí, že se strany učitelů nebylo ani možno zabrániti pomstu opičky. Na to opice odskočila do dřívější své posice a vykračovala si dále, jakoby se nic nebylo stalo. — Učitelé leknutím ztrnuli prohlíželi honem Jeníka, má-li obě oči zdravé. Byly zdravé, dívaly se však z rozdrásaného a zakrváceného obličeje velmi zděšeně. Teprve nyní Jeník spustil na celé kolo; když ho opice rvala, leknutím ani nehlesl.

Bylo po představení, děti hrnuly se ven. Rozechvěný otec Jeníkův chtěl, boje se, že hoch může míti následky z tohoto případu, aby komedianti byli potrestáni. Principál se hájil, že nikde dosud opička nic podobného neprovedla, jen nezbednost Jeníkova že ji tak dopálila.

Jeník šťastně vyváznul; ale jistě podnes již jakožto dospělý muž nejednou si na tu opičku vzpomene.

M. Č—á.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

— Slyšel jsem, Andreji Semenoviči, že jste s mou prácí nespokojen.

— Jak to vlastně nespokojen? — zrudl Monachov.

— Myslíte si, že lenoším a kdybych chtěl, že bych mohl více vyvrtati.

Monachov zkoušel zachychtat se, ale uviděv z výrazu mé tváře, že nejsem k žertům naladěn, promluvil jinak:

— To vám tu naklepali, že, snad ne starý?

— Nikoliv, starý ne.

— Nu, tak to musí být Petr Petrovič. Je to šelma takový! Neuvěříte, co on se mi do uší nahučel toho, že po vašem příkladu všichni trestanci lenoší. Ale já jsem ani jedenkrát nic takového neříkal... Ostatně, vskutku, nevím, co mám napsat ve zprávě . . .

— To je ovšem vaše věc, co máte napsat. Mohu jen říci tolik, jest-li vy, nebo váš dohlížitel vzpomenete si někdy vyčítati mi lenost, nebo budete žádati, abych více vyvrtal, že zcela lhostejně odepřu vůbec všelikou práci, staň se z toho, co staň!

— Ale prosím vás, nač pak to . . . Podívejte se, co uděláme. Palčikov si neustále stěžuje, že nemá pomocníka, — sám jste to slyšel. Pravda, pomocníka v našem maličkém dolu naprosto není třeba, ale já ho přece jen mohu uvésti v účtech. V kovárně vás budu moci pohodlněji ukrýt nežli v šachtě . . . Chy-chy-chy-chy!

— Možná, že vám to bude pohodlnější, ale co řekne Palčikov, když dostane takového pomocníka? Vždyť kovář musí býti silný.

— Jaké pak síly je tam třeba! Nebozezy brousit? To je čistě ženská práce. Budete pouze dmychačem . . . No tak pojďme k Palčikovu — já mu vás představím. Chy-chy-chy!

Vydali jsme se do kovárny, — já nepříliš spokojen se svým novým povoláním, Monachov vesele se usmívaje a pohybuje tlustým břichem. V kovárně již řval měch. Palčikov nás však sotva uznal za hodný ohledu, když jsme se objevili ve dveřích jeho panství, pouze uchopil hrst uhlí a zlostně hodil je do sálající výhně. Celá tvář jeho byla zamazána sazemi a ozářena jsouc plamenem zdála se přímo zlověstnou. Maličký střízlík, který v trestnici jen se všech stran dráždil k posměchu, zde při své práci, sotva že se oblékl do zástěry a rozdělal oheň, najednou jakoby se proměnil a začal vnukati jistý druh úcty nejen dělníkům-trestancům (kteří na něm, buď jak buď, přece jen záviseli), nýbrž i samému správci. Bral na se neočekávaně mocné, vyšší měrou samostatné vzezření a věčnou svou podrážděností, svým vrčením a strašným proklínáním osudu, Boha, představených a samého sebe, mimoděk nutil couvnouti a cítiti se vůči němu čímsi vinným každého, kdo jen s ním přišel do styku.

Dříve než mne Monachov „představil“, pokusil se zažertovati na vrub Palčikova:

— Co tu bylo kovářů, u každého pozoroval jsem tuto zvláštnost: jak jen sem ráno vejdou, především máznou se sazemi pod nosem . . . Abys věděl, křesťanský lide, kdo já jsem! Chy-chy-chy-chy!

Hrobové mlčení bylo odpovědí na tento smích; jen měch dále hučel a v peci uhlí dále praskalo. Nebylo mi volno, i stál jsem v rozpacích vedle lavičky, na níž sedal obyčejně pomocník, rozdmychující oheň.

— Nu, tu máš pomocníka, Palčikove, — prohlásil konečně nerozhodně Monachov, přešlapuje z nohy na nohu: — on tu bude již stále u tebe.

Palčikov nepodíval se ani na mne, ani na Monachova a vybuchl v úžasné proklínání.

— Jaký tu může býti řád? Raději, kdybych co nejdříve zdechl, do pekla horoucího se propadl se všemi svými hnáty! Aby tě trojí záhuba pohltila, černý mor, nestvůro proklatá!

— Ale koho pak to tak proklínáš, bratře? Buď trochu mírnější — zvýšil Monachov poněkud hlas.

— A což pak vás proklínám? Což nevidíte snad, — uhlí syrové proklínám, nemůže se nijak rozhořeti, zdechlina zlořečená, černý mor ho seber a mne zároveň s ním! Mor ho sraz! Jakého že mi to pomocníka dáváte, Andreji Semenoviči? Což pak on může na železo, jak se patří, uhodit, nebo při svárce pomocen býti?

— Nu, však on tak nebo tak přece udeří. Co pak jsi najednou takový? Podívej se napřed. Musíš ho někde umístit . . .

A Monachov odešel, zanechav mne samotného s Palčikovem. Stavěl jsem se nejvýš lhostejným k jeho neumlkávajícímu proklínání Monachova, který ustanovil mu ubohého pomocníka, a začal jsem se rozhlížeti kolem. Býval jsem již mnohokráte v této kovárně, i jen jako pouhý divák, i jako netrpělivý nosič nebozezů, ale nyní jevila se mi docela v jiném světle, vtiskujíc mi do paměti všecky své nejmenší podrobnosti. Byla to maličká kůlna spěšně stlučená z jakýchsi starých prken, plna ohromných skulin, kterými dul chladný vítr a metly se hromady sněhu. Měch byl také starý, všecek začernalý a jakoby neochotně skřípající a nadýmající se, když mu trhali za provázek. Pec stavěna byla z cihel nedbale a železná trubka, skrze níž z měchu procházel vzduch, špatně do pece zalepená, každé chvíle vypadávala a vzbuzovala proklínání kovářo-

vo. Právě takové kletby vyvolávala kovadlina, umístěná na sloupě špatně zapuštěném do umrzlé země, a její tak zvaný „nos“ byl nedostatečně dlouhý a nepohodlný pro ruzné kovářské práce. V protějším koutě stálo koryto se zamrzlou vodou na kalení ocele. Na zemi válela se hromada nebozezův, jež měly býti nabroušeny. Zahleděl jsem se upřeněji i do tváře samého kováře, jemuž nevěnoval jsem dříve téměř žádné pozornosti. Byl to maličký, hubeňoučký človíček se vzdorovitě ohrnutým nosíkem, zlostnýma hnědýma očima, nehledícíma vám nikdy přímo do očí a chudou bradkou, kterou při zvláště pathetických místech řeči potřásal nejkomičtěji výhružným způsobem. Zpozoroval jsem, že v peci leží nebozez, i začal jsem tahati za provázek měchu a rozdmychovati oheň.

— Stůj . . . utrhl se ihned Palčikov, nepohlédna na mne: — železo beztoho dávno je rozžhavené a on duje . . . Oh, aby zdechli, draci, vyssávači naší krve!

Vytrhl z ohně nebozez, a div že mi jiskrami sršící železo do úst nevstrčil, položil je na kovadlinu.

— Kuj! . . .

Hledav zmateně sem tam vytrhl jsem z jeho rukou maličké kovářské kladívko a co jsem mohl, začal jsem jím bušiti do nebozezu . . . Palčikov plivl, praštil nebozezem o zem a div že se zlostí nerozplakal, vybuchl se strašnými kletbami, které nemusil jsem, připouštím, vztahovati na sebe, nýbrž považovati je za formální urážky, ale jež se nicméně, — cítil jsem to, — nevztahovaly na nikoho jiného. Stál jsem zmaten, všecek v rozpacích, nanaprosto nechápaje, jakého zločinu bych se byl dopustil.

— O, aby je černý mor všecky pohltil! Aby mu vnitřnosti vylezly, aby mu jeho tlusté břicho puklo! Abyste všichni zdechli!

— Nad čím se hněváte, Palčikove? Vždyť já ne schválně . . . vždyť je to na poprvé . . . Potom snad přivyknu, naučím se tomu . . . vykoktal jsem jako vinník.

A tu nenadále padl mi zrak na veliký mlat, který ležel mi u samých nohou, i vzpomněl jsem si, že jsem nejednou viděl, jak pomocníci kovářovi pracovali zejména tímto mlatem, kdežto maličké kladívko, jež vytrhl jsem z ruky kovářovy, představovalo vždycky neodcizitelný majetek kovářův. Když jsem si na to vzpomněl, pochopil jsem, že svým skutkem jsem mu ani tolik práci nepokazil, jako urazil cechovní jeho důstojnost. . . Zdvihnuv mlat, zkusil jsem se usmáti, ale bylo ještě hůře. Nejprudčí nadávky sypaly se do vzduchu ještě bohatším proudem. Konečně jsem toho nesnesl a udělal jsem Palčikovu dosti ostrou poznámku, žádaje ho, aby si dal pozor na jazyk. Tu, stichnuv trochu a zamlčev se, nenadále se ke mně nahnul, rychlým pohybem ohnuv kolena, jakoby dělal poklonu a poprvé mi do očí pohlédnuv, promluvil s přátelskou důvěrností:

— A co vy sám soudíte, Ivane Nikolájevìči, — nezasluhují toho, čeldoni žlutohubí, aby se jim střeva rozpárala? Nafukují se, štítí se našince, jako bychom nebyli ani lidé.

— Proč pak se nás štítí? Vždyť jsme ve vyhnanství — mohlo by se nám třeba ještě hůře vésti.

— Nu, odpusťte, těch práv již není! Minuly razgildějevské časy . . . A co se mne týče, raději kdyby mne bil a do karceru vsadil, než aby si mne dobíral svými hloupými úsměšky a různými nepořádky mne dřel. Pokaždé mne špičkuje „skutečným kovářem“, mou ctižádost dráždí a sám mi žádné poplatky nevyplácí, aby má ctižádost byla ospravedlněna. Tažte se každého, kdo mne na svobodě znal: každý vám řekne, že Palčikov nebyl z posledních mistrův! Pro to svoje mistrovství, mohu říci, dostal jsem se i do vyhnanství, a zde jsem u nich tím nejposlednějším člověkem. Už říkají, že Palčikov ani nebozez nabrousit nedovede! Ano, čert je vem, choleru ať dostanou, najde-li se v celé trestnici kdo druhý, kdo rozumí tak zakalování, jako já? Voďanín? No, ten jistě ne! Rýčem by Voďanín proti mně nevyhrál. Když budu chtít — postavím vám až na sto různých zákalův!

— Co to pravíte, že vás mistrovství kovářské do vyhnanství přivedlo?

— A tak, protože jsem samému generálu Zavjalovu nemohl dovolit vypínat se nade mnou a div jsem mu břicho nerozpáral, to je to.

— To jste tedy byl vojákem?

Na tuto otázku Palčikov neodpověděl. Trestanci, kteří byli před vyhnanstvím vojáky („duchy“), vůbec se z jakési příčiny hanbí za svou minulost a neradi o ní rozmlouvají; k tomu ještě vyhaslo již v Palčikovu hnutí přátelské ke mně a ochota upřímnosti. Začal opět rozpalovati nebozez a zlostně mi kázal douti měchem. Poslechl jsem. Měch opět zafuněl a hovor se mimoděk přerušil. Tentokrát, když přišla na řadu práce mlatem, chytil jsem ten pravý mlat, ale za to začal jsem jím tak úsilovně bušiti do nebozezu, nedbaje žádných výstražných klepů Palčikovových do kovadliny (— říci slovo „stůj!“ snad považoval pro sebe za ponížení —), že se z nebozezu na konec stala placka.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 11. září 1904. Číslo 36.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

BLAŽEJ JORDÁN:

PLZEŇ.

(Rodina.)

U stolu sedí: otec, matka, dcera, syn.
Syn, měšťan budoucí, má tučný týl.
V tom přetrumf otce.
Toho to stálo víc a trvalo to dýl.
Matka řečí hned německou, hned českou
hovoří se svou dcerou hezkou.
Na dívku čeká pěkný kšaft.
Dva roky byla ve Vídni. Vše je jí „eckelhaft".
Otec i syn jsou Češi hned, hned Němci,
jak a v jaké společnosti kdo z nich meškà.
Matka látá slova česká, německá
a myslí, že je Češka.
Pro dcerušku bílou jako lilie
otázka podobná vůbec nežije.
U stolu sedí. Před sebe hledí.
Známých tu dost.
Není však „jejich" tu společnost.
Odpuzujícím pohledům otce
vyhne se, k stolu jenž sedat chce, host.

Hledím tak na ně. Bože, to jsou časy!
Tyhle lidské exempláře, co je baví asi?
Co dcerku, to víme. Matku klepy ovšem.
Otce, syna, v Mandžurii kdy už bude po všem.
Port-Arturu kdy už jednou přece budou konce,
vyzraje-li Kuropatkin přece na Japonce.
Jak Gordon Benettova honba
dopadla,
to jsou ty body v dějinách dneška,
k nimž se líně pohybují jejich tykadla.

* *
*

V tuku tom bahní, líně prýští
síla.

V popudech nízkých poslání své tříští.
Torby mít plné dostačí i svišti.
Amen buď té generaci.
A příští?

V tuku se ztrácí, mrtvě prýští
síla.

Poutníče, jdi, rci na východě lidu:
„Část tvoje hnije v živočišném klidu,
a na tupé, duševní její bídě
svou zlou změř bídu!"

Z koutů se vzpírá, do očí tu zírá
temno.

Chtěl bys, by šlehl v tupé oči plamen!
Ta síla, kdyby vzpjal se sval těch ramen!!
Ty ale zříš a této generaci
díš: Amen.

VLASTENECKÝ LEVIATHAN.

(EMOCE.)

Napsal Dr. HAVEL.

Duše česká trpí neuznávaným mladočešstvím, které má být ochráncem českého života vůbec. Hyneme! — Zdá se mi, jakoby právě mladočešství, které nevidí nebo vidět nechce, bylo naším jediným — nepřítelem! Velcí naši duchové — žijí v ústraní. Po boku jeho, pod rouškou náboženství, bojuje o statky tohoto světa klerikalismus, podporovaný paragrafy rakouského zákonodárství.

Bolestně zklamaní zamítáme to i ono: jest jen jedna pravda! Odtud moje slova . . .

Na západě zachmuřilo se nebe. Lehké otřesy chvěly půdou, na níž v šílené bolesti hynul dobrý, ideální a kulturní — lid. V přírodě k smrti ticho, ticho nastávající děsné noci . . .

Mraky, jako kontury celých světů, houstly v neproniknutelnou, těžkou tmu, již nebylo lze zvážit. — —

Tma houstla víc a více . . . otřesy stále se opakující působily závrať, a lid zoufale pohlížel do mračné černě, na okrajích sinavějících mraku. —

Půda rozhoupávala se jako loď, zmítaná zuřivostí zběsilých proudů.

Temný hukot, jako nekonečná a neustávající bouře, hnal se ze západních dálek . . .

Ohromná rána otřásla ovzduším a země

jakoby pakala. V chaos ten zaznívaly lkavé zpěvy, na nichž lpěla krev člověkova.

Země zastenala jako utrapená, vyžilá ďáblice středověku, jako furie, která — zabíjela . . .

Nesmírné oběti vysilující, tvrdé, lidské práce, vyžádavší si často statky i krev, veliké myšlenky, veliké cíle pravd vědeckých, náboženských, sociálních, knihy na hřbitovech měst a vesnic. — Výpary hrobů světélkovaly v temné šedi životní matným jasem. Nebyly to duše nekřtěňátek — ale krev vznešených duší a mozků, povýšených nad rvaním a výkřiky, nad všednosti vylhané slávy . . .

Světélka, vytryskla z mozku a duší, nesena byla v olověné mraky a tu kvílivým pláčem zanikala . . .

A na chudé půdě rysy tváří vadly . . . byly staženy křečovitou bolestí . . . trhaly se . . . modraly . . . a děsná bolest hrdla zadrhovala.

Cirkulace zdravé, svěží, vřelé krve brala se dráhami neobvyklými a sliznice, rety, nehty sinavěly, fialověly . . . I krev ze zpuchlých sliznic tryskala . . .

Nové rány zařvaly z mraků, rány ohromné, jakoby celé světy řítily se v daleké, nekonečné propasti. Šíleným zmatkem ozývala se rána za ranou, rozrážejíc se nekonečnou ozvěnou o boky skal, o temena hvozdů, objímajících železně zemi, kde žil a rval se s tíhou osudu lid chudý — sám doma žebrák!

Sinavá obruba mraků vyrůstala do šíře i dáli, přecházejíc barvou oranžovou v neproniknutelnou jejich čerň.

Blesklo! — Půdu, kde žil dobrý lid — sám doma žebrák — ozářil na vteřinu oslňující jas, který v oči řezal, v oči spuchlé pláčem a zoufáním. V zápětí blesku ze mraků vynořila se hlava dračí obludy s čelem hlubokými brázdami prorytým. Za hlavou vinulo se tělo mohutností nohy barbadovské. Ohromná tlama, až za boltce ušní roztažená, se zachechtala, zachechtala se tak příšerně, že chechot ten přehlušil rány hromové a řvaní vzbouřených vichrů. V ráz vyschaly živné šťávy organických těl, schly morky v kostech; potoky a řeky v proudech svých se zastavovaly, stromoví a obilí žloutlo; kmeny staletých stromů lámaly se jako třísky a ohlušující praskot zaléhal v uši, jichž bubínky byly překrveny.

Ztrnula příroda — lid . . .!

Leviathan . . .!

Hynula humanita, mužnost, spravedlnost, moudrost, otevřenost, hynula — pravda. Vše vznešené, krásné a dobré zašlápnuto v prach!

Leviathan padl na zemi a přikryl olověným tělem půdu, na níž žil dobrý lid — sám doma žebrák!

Krev nadšenců, krev proroků domácích stříkala z otevřených ran celými proudy do černých, těžkých mračen. Dým vřelé krve té naplnil ovzduší, jímž třepetaly se slzy, vzdechy . . . Bylo k zalknutí — k zadušení! . . .

Na zemi kupila se těla ničených, ubíjených, a zmrzačelé jich údy trčely do vzduchu jako beztvárné trupy, pahýly . . . trupy, pahýly bytostí lidských s lidskou — duší!

Ječela hrůza, studená jako led, a bída jako ohromný skelet bila bezzubou sanicí o sanici . . .

V to mísily se pláče altruismem leptaných mozků, pláče zoufalé, které neprosily za milost, ale svolávaly kletby na hlavu Leviathanovu. Echo kleteb zanikalo v dáli . . .

Lid — sám doma žebrák — úpěl . . . A čím více úpěl, tím mocněji doléhala naň tíže těla Leviathanova. Útrapy vyrůstaly nad temena Himaláje . . .

Zátopa krve, řinoucí se ze zanícených ran duševních, ryla ve sprahlé půdě nová koryta a tekla mocným proudem rozvodněných řek . . .

Leviathan se zachechtal, tak se zachechtal, že tekoucí krev ustydla ve hmotu beztvárnou . . .

A nový rachot hromů — nové blesky . . .!

Za hlavou Leviathanovou vztýčen do výše dřevěný — kříž, kříž jako titan, jejž třímala jakás ohromná, černá ruka . . . Za křížem mihla se pobožnůstkářsky rozšklebená tvář asketického — jezovity. Hle! — Černý středověk . . . hle vtělený paskvil díla — Vykupitelova . . .!

A lid, který dříve znamenal se ve svých úzkostech jeho znamením — zaplakal pláčem velikým jako moře . . . Do výše trčelo — dřevo . . . bez srdce . . . smilování . . .!

Leviathan zajásal, zajásal tak, jakoby světy řítily se v širé nekonečno . . .

Spoušť . . .! —

Ležely tu mrtvoly nejlepších mužů, těla jich rozervána a vytékající mozky z hlav svlažovaly vyprahlou půdu úžasem a strachem nekonečným. Z dáli — v tu spoušť — křičely hlasy omladiny křikem ostrým, jako nože v uši se zabodávajícím, na jejichž jasných čelích . . . znamení žalářů . . . pout . . . duševních muk . . .

Leviathan — nepovolil: přilehl ještě tíže na půdu, kde žil smutný lid — lid smutný — sám doma žebrák, a posupně hýřil nad spouští dravosti tigra a za ním jako ve věčné noci ztrácel se kříž — kříž příšerný, nesený rukou černou . . .

A dál . . . vzduchem řinčely těžké povozy . . . ve smutném průvodu . . . vezoucí těla padlých velikánů duševních, a vozatajem byla . . . smrt.

Smrt — stařena, s očima mrtvolnýma a studenýma, jakoby slzela . . .

Vlající její šedivý vlas šlehal v obličeje těch, kdož ustrnulým zrakem patřili na hrůzný ten průvod . . . průvod, jemuž hrála zasmušilá hudba z lebek umrlčích . . .

A za povozy bědování matek, vyjí lkic — pro děti . . . syny . . .! Ve pláči kletby, těžké jako ocel, srší, padají na hlavu Leviathanovu.

Vzduchem úpí: „miserere mei Deus . . .!

Odpověď . . .? — Studený chechot, ledový, pálící, jako časný, jarní mráz . . . a váha nesmírného těla Leviathanova přilehla — ještě tíže . . .

I jediná Naděje, která lidstvu zbyla . . . spálena! — A hynou zase nové oběti, nesčetné životy, svěží, ideové, teplé, vzdorné, plné vznětu, síly . . .

Tvář Leviathanovu zhyzdila hrozná uštěpačnost . . . dívající se na ty zhasínající životy . . . a z hrdla jako ze krateru sopky vylila se vřelá láva frásí, surového násilí, banální všednoty . . .

Odnikud spásy . . . smilování . . .!

Jen páže nad hlavami vztýčené bijí do bratrů, sester, otců, matek . . .

Na pažích každý sval jako provaz a prsty křečovitě v pěsti sevřeny. A pěstmi, jako kladivy, bije do sebe zoufalé lidstvo dál . . . buší, pere . . .! Příbuzenská krev lije se novými proudy po nešťastné půdě . . .! Zmizelo božství, láska, lidskost, poctivost, cnost, a svaly jako provazy a pěsti jako kladiva bijou, perou dál . . . až svaly praskají, až pěsti ochrnují . .!

A Leviathan hýří nad těly padlých a směje se — tak hrozně se směje . . . Máť za sebou — kříž, s tou ohromnou, černou rukou . .!

A jásá — Leviathan! —

Kol kříže seskupily se zástupy černých duší, lhoucí spásu, lhoucí lidskost, lhoucí bratrství, lhoucí nezměrnou lásku — Kristovu — —

A nad hlavami jejich poletují hejna havranů . . . v jich skřeku hluše zní . . . „jdouce do celého světa, učte . . .“ . . „,miluj bližního . . .“ zní jako potupa . . . výsměch . . .

Oči Leviathanovy lesknou se svitem radosti . . . radosti neskonalé. Vidí další, nádherně vyšperkované zástupy, z bastill vlasteneckých vycházející, zástupy prázdných nadšenců, s prapory barev národa chudého jako žebrák . . .

Fanfáry, hudba, zpěvy fantastických tónů i barev chví vzduchem.

Hle! — Z mlhy valí se řada družiček, oblečených rouchem nevinnosti, s hlavami ostýchavě skloněnými. Na jejích bělostných hrdlech antické gemmy třpytí se karneolem, onyxem, jaspisem. A zjevy ty, patricijsky jemné, nesoucí v rukou lilije, palmy a myrty, rozechvěly vzduch tajemně něžnou písní. Nejvzácnější z nich, jako hypnotisovaná somnambula, kráčí k Leviathanovi a věnčí hlavu jeho laurem a ostatními vítěznými trofejemi.

Kol hlavy Leviathanovy zářná, velebná — gloriola . . .

Nikdo nevidí hystericky smějících se harpyji, nad zástupy poletujících, s rukama nad malými velikány vztaženýma, v nichž zelenají se snítky hrobových cypřišů . . .

Lid jásá — jásá Leviathan —!

A v jásot zaléhají pyšně vznešené hovory rozhoupaných zvonů, zvuky varhan a jemné tóny houslí . . . které mění se ve kvil — — umíráčku . . .

Lid neslyší, jásá, hudba hrá, bouří; ryčné, vítězstvím spité hlasy třesou celou massou, prozpěvujíce: „marné vaše proti nám jsou vzteky!“ — —

Nad massou, jako páry nad řekou, visí: vlastenectví, pósa, nepoctivost, frivolní intriky, brutální panovačnost, nedotknutelná hrabivost, malichernictví, lži, nízká plazivost, obročnictví, bezpáteřnost, krach politický a mravní, vnitřní pusto a prázdno . . .!

A Bída s očima zelenýma patří na ubohý, ohlupovaný lid, jenž — sám doma žebrák! . . .

Štěstí, blaho životní, uvolnění, pokrok mrou pod tělem Leviathanovým dále . . .

Kde Messiáš?! — —

MOIR:

ZDE MOHLY KVÉSTI RŮŽE.

Nesmírný smutek mi zaplavil duši,
valí se od břehu k břehu.
Bože, kéž mohl bych vyzpívat jednou
tu jeho vražednou něhu!

To chápu: Mohly zde růže kvésti
svět se moh' rozvonět růžemi.
Veliké štěstí, jasné jak slunce,
mohlo se usmívat na zemi.

Ale pak přišly ty záhubné deště,
pršelo dnem i nocí . . .
Ó bože, tak najíti v sobě sílu,
ten smutek vyzpívat moci!

ZBLOUDIL JSEM S CESTY . . .

Dnes pochopil jsem, že jsem zbloudil s cesty,
s té jediné, jež k cíli přivádí.
Pro touhy veliké, sny s gigantními gesty
já zapomněl jsem zcela na mládí.

Zbloudil jsem s cesty . . . Měsíc pode mračny,
a nevidím ni na krok před sebe.
Opodál číhá vrah můj krvelačný.
A je už marno prosit do nebe.

Tož tady zvadnu, jedovatý kvítek,
a — zbloudiv s cesty — padnu do bláta.
Rodiče cnostní buržoasních dítek!
Výstražný příklad vám dá [illegible] ta.

Z MOSKVY.

25. srpna 1904.

Křivolaké, široké ulice, hanebně dlážděné, v nichž každé zavanutí větru zvedá spousty prachu . . .

Na jízdní dráze neobyčejně mnoho vozů nájemných, soukromých i nákladních a mezi nimi klidně stojí obrovští strážníci. Po chodnících valí se lid: špinaví mužíci a vojáci, poněkud čistší měšťané, kupci. Dvě třetiny mužů nosí furážky různých barev, černé převládají, muži z lidu k tomu dlouhý vlas a plnovous.

Na každém kroku kostely, jichž plechem kryté kupole jsou buď zlaceny, nebo natřeny zeleně, modře, červeně, nebo různobarevně pruhovány, posety hvězdami. A na kupolích zlacené, 2—8ramenné kříže září v paprscích slunečních. Zevně na kostelích, na domech a v jich průjezdech lesknou se zlaté, mnohdy drahokamy osázené rámy začernalých ikon a všichni kolemjdoucí od generála do prodavače telegramů, jenž právě byl vykřikl své „paslědnija izvjestija iz těatra vajny", obnažují hlavy a zbožně se křižují . . .

Jen tu a tam pozorujete výjimku. V drožce přijíždí mladý jakýs činovník. Nadzvedne opatrně barevnou čapku a pokradmo se třikrát pokřižuje. Je stejným modlářem jako druzí! Chce jen vyhlížeti rozumnějším než ti pariové-mužíci v červených košilích a černých furážkách, již tak spontanně opisují ve vzduchu veliké kříže a klaní se až k zemi. Nepokřižovat se a nesmeknout se neodváží, neboť, kdo ví, neztrestal-li by ho Bůh?! . . . Lidí, kteří skutečně vycítili tu ubohost pohanského kultu obrazů, není na Rusi příliš mnoho a ti nesmějí to veřejně říci. Jak mohla by ta černá ruská vláda dovolit psáti proti ikonám, když samého cara posílá rozdávat obrazy vojákům z celého Ruska?

Domy kolem vás jsou z cihel, většinou jednopatrové, bez omítky, nebo hrubě omítnuty. Čím dále do středu města, tím více množí se reklamní vývěsky a nabývají větších rozměrů. Jdete hlavními ulicemi: Tverskou a Kuzněckým mostem. Vedle nízkých baráků vidíte i obchodní paláce s obrovskými výkladními skříněmi. Málo vkusu, nepodařená secesse, či jak tu říkají dekadence; ale neujde vám i několik krásných, slohových staveb, ku př. gigantské rjady (řady), t. j. několikapatrové budovy s průchody a galeriemi, věnované výhradně obchodu, velkolepý hotel „Central" a j. Všude neobyčejný obchodní ruch. Veliké závody, sklady, jimž podobných marně hledali byste ve Vídni, jakých málo má Paříž, Berlin nebo Petrohrad. Každý, počínaje od malých, před několika dny ze vsi přišlých kluků, obchoduje a snaží se lehce „vydělávati" tím, že prodává různé věci třikráte dráže, než stojí . . .

A uprostřed toho hanižného ruchu, nad kalnými vlnami říčky Moskvy, ohražen zubatou zdí s mnoha věžemi zvedá se malebný, naivní a zanedbaný Kreml . . .

Tak vypadá Moskva!

Vletavín.

ÚRODA.

Lán nepřehledný. Čtyřicet pět volů:
třicet po páru, patnáct dvounohých*)
zde od rána plahočí nahoru a dolů; —
únavu, mdlobu zřít již u mnohých.

Volové mlčí, pacholci klejí,
šafář nadává, skřivánek zpívá. —
Pšenici zlatou knížeti sejí.
Pospěšte, neb se již připozdívá. —

Příznivé jaro. — Krásné osení. —
Velební s průvody po polích chodí.
Pokoř se bohu, chabé stvoření;
chce-li Hospodin, všecko se rodí. — —

Krásná pšenice. Z Uher Slováci
přijeli hojnou úrodu zkosit.
Korunu denně. — Rychle ku práci!
Lenoši, snad vás nebudem prosit?!

Úroda svezena. Pšenice platí.
Ve dvoře parní stroj dýmá a hučí.
Ze stohu snopy valem se tratí.
Správce si veselý popěvek bručí. — —

Prodána pšenice. Knížete pána
zajisté potěší výtěžek zjevný. — —
Z večera do rána úroda prohrána. — —
Na hony odjel pán modrokrevný.

Netřesk.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

On jest viditelný stín, pocházející od neviditelné hlavy církve v nejsvětější svátosti oltářní. Papež jest pro nás, v našem celkovém chování, co svatá svátost oltářní pro naše vzývání. Ať se někdo pokusí, aby byl dobrým křesťanem bez pobožnosti ke sv. Panně nebo bez pobožnosti k papežovi. Pobožnost k papeži jest podstatnou částí křesťanské zbožnosti, nutným prvkem vší křesťanské svatosti." Na tento

---

*) Správci nečiní rozdílu.

podnět rozširoval „papežský nakladatel“ Ch. Letaille v Paříži obrazy, které představovaly papeže, sedícího na oltáři s hořícími svičkami na obou stranách a s nápisem: Vzýváme Ježíše Krista v nejsv. svátosti, slyšíme Ho v papeži. Papež jest viditelná přítomnost Ježíše Krista mezi námi. Jako jeho božský Mistr také on jest nutně králem, nejvyšším knězem a hostií.“ Tento rouhavý obraz byl hromadně prodáván na „výstavě křesťanského umění“, pořádané samým papežem v čase vatikánského koncilu. Jiní jdou ještě dále: nahražují ve starých církevních hymnách jméno Boží papežovým: „Papeži králi: Otče chudých, dárče darův, světlo srdcí, sešli s nebe paprslek Svého světla.“ (Veuillot.) To jsou slova z ctihodného hymnu „Veni Creator Spiritus. „Tuhá sílo světa, Pie, kterýž nepohnutě v sobě spočíváš, sešli slova života, která by panovala nad jehňaty, ovcemi a světem.“

Podobná rouhání se Bohu nejsou ostatně nijak podivná, neboť papež sám rouhavě (úmyslně opakuji toto slovo tak často) vztahuje na sebe výrok Kristův: „Já jsem ta cesta i pravda i život.“ (Pius IX., 1866.)

Tedy postavení papežovo, klerikálního „Boha“ nebo „místoboha“ — jak také bývá nazýván — skoro výhradně budeme míti na zřeteli.

Všechno, co klerikálně-kanonická věda učí o moci „církve“ a její světsky politické nadvládě, vztahuje se bezprostředně na papeže.

Vatikánský koncil (1870), souhrn a korunování klerikalismu, pozdvihl ústřední a převážné postavení papežství za „dogma“ těmito slovy: „Učíme a prohlašujeme, že podle nařízení Páně soudcovská moc římského papeže jest bezprostřední, vůči které pastýřové i věřící každého ritu a řádu, jakož i každý jednotlivec sám pro sebe a všichni dohromady, mají za povinnost hierarchickou podřízenost a pravou poslušnost nejenom ve věcech víry a mravův, ale i ve věcech kázně a vlády církve, rozšířené po celém okršku zemském.“

1. Papežská moc všeobecná.

27. Vzrůst klerikalismu jest, jak praveno, ponenáhlý. Lze ho srovnati se vznikem papežství vůbec. Neboť také náboženská plnomoc papežova se vyvíjela. Od římského biskupa Viktora I. a Štěpána I. až k papeži Mikuláši I. jest dlouhá a spletitá cesta. Ještě delší a zmotanější jest dráha klerikálního, t. j. světsky-politického papežství.

Na základech zdánlivě náboženských, t. j. zneužitím a zkroucením náboženských názorův a biblických výrokův, vztyčila se znenáhla nenáboženská stavba. Ale nikdy by nebyla bývala dokončena, kdyby bohatství a hmotná moc nebyla dodávala stavebního kamene a tmelu.

Římský biskup byl nejbohatším a nejmocnějším velkostatkářem Italie. „Zástupce“ toho, kterýž neměl, „kde by hlavy sklonil“, „nástupce Petrův“, kterému od Krista bylo uděleno poučení: „Neberte s sebou zlata, ani stříbra, ani peněz do opasků svých, ani mošny na cestu, ani dvou sukní, ani obuvi, ani hůlky“ (Mat., 10, 9. 10; Mark 6. 89; Luk. 9, 2. 3.) dospěl k držení ohromných prostředkův; statisíce byli odvislí od něho jakožto majitele pozemků.

Dvojí tvrdím. Předně, že nadbytek hmotné hojnosti, kterého během doby přibývalo, měl býti od něho jakožto „náměstka Kristova“ odmítnut, neboť nutný následek velikého bohatství, vnější nádhera a světský lesk jsou nekřesťanské.

Za druhé, že na tomto nekřesťanském základě, který z hlavy náboženské učinil světskou veličinu, přirozeně vystavěl se světsky-politický klerikalismus.. Už svým náboženským postavením nejvlivnější muž v křesťanství stal se majetkem a hmotnou moci vlivným také na poli pozemsky světském.

Tak se dokonalo smíšení náboženství se světskou politikou, základ pro klerikalismus byl položen. Dokončena byla nekřesťanská stavba, když biskup římský stal se pánem „církevního státu“ a vstoupil do řady světských knížat. Před čím ještě papež Gelasius I. důtklivě varoval, co ukázáním na starořímské císaře označil za „ďábelské poblouzení“ — spojení kněžské a královské hodnosti v jedné osobě tím nastalo.

28. Od té doby šlo to se světskou mocí papežskou obrovskými kroky nahoru, avšak právě tak mocně dolů s křesťanstvím papeže-krále.

Katolická církev stala se světským státem.

„S knížecím postavením její hlavy, s právy a povinnostmi, které jí tím připadly, především pak se stále se rozšiřujícími zájmy ve světském shonu, politickém působení a knížecí hodnosti, měnil se pomalu, ale stále karakter papežství a tím i církve.

Neobyčejná duchovní moc, která přínáležela římskému biskupovi, stávala se oporou a posilou pro čistě pozemské a světské snažení, a naopak světská moc s příslušnou nádherou, politikou, peněžnictvím, bojováním a diplomatickým hašteřením znetvořila ducha církevního regimentu. Škodlivé theorie o povýšenosti papežově nade všechny krále, o jeho právu zasahovati do vnitřních záležitostí cizích státův, theorie, na které dříve nikdo ani nepomyslil, bujely v atmosféře církevního státu divoce.

Řím skleslý na sídlo světského knížete se světskými zájmy vlil toto svoje sesvětštění do celého křesťanstva. Nehospodářství duchovních

knížectví, simonistického čachrářství s prebendami, opatstvími a biskupstvími, vše to, na co křesťanstvo jako na rakovinu nějakou po sta letí stonalo a v následcích ještě stůně, bylo by nikdy nedozrálo bez příkladu papežského státu, jenž sám příliš často býval předmětem pustých a nesvědomitých bojův stranických se strany pretendentů papežství." (Hoensbroech, Die römische Frage.)

29. Jak správně jest označovati světskou pozemskou moc papežskou za východiště jejich hierokratických nárokův, poučují nás papežové sami.

(Pokračování.)

HODNÝ BEDŘICH.

(Příběh pro čítanku, která musí být schválena.)

Karkošův Bedřich slyšel ve škole o hodném Bedřichovi (všichni hodní chlapci jmenují se Bedřichové), jak ho otec poslal s důležitými dopisy na poštu, jak cestou uviděl zástup lidí čekající na dragony, jak přes svádění chlapců ostatních přece jen šel na poštu, protože otec tomu tak chtěl. A hle! Když se vracel, dragoni již odjeli a hodný Bedřich přišel o podívanou. Ale nic si z toho nedělal, jen když tatínka byl poslušným. „Vidíte, milé dítky, (dítky jsou vždycky milé, když jim dáváme někoho za příklad) jak jest to pěkné, když děti poslouchají, jako hodný Bedřich. Buďte i vy poslušný!"

Karkošův Bedřich umínil si, že on začne a dá ostatním dobrý příklad. K tomu ho nevedla snad snaha, aby slova učitelova nepadla na skálu, nýbrž předně ta okolnost, že se taky jmenoval Bedřich a za druhé tajné přání, aby se též on dostal do čítánky. (Tomuto přání činí se tímto aspoň částečně zadost.) Jednou ho poslal tatínek pro Národní Politiku a Ill. Kurýra. Vyšlo zvláštní vydání o dobytí Port Arthuru, o popravě sedmeronásobného vraha, o dvojnásobné vraždě dvou nešťastných milenců, dopis J. V. Klofáče o národně sociální straně v Mandžurii atd. Kurýr přinesl o tom všem obrázky od zvláštního illustrátora, který všude byl přítomen, takže Kurýr mohl tytéž obrázky přinésti jen o 14 dní později, nežli vídeňský Extrablatt. Bedřich byl poslán jako rychlonohý posel pro Politiku a Kurýra. Cestou potkal mnoho lidí, kteří stáli hustě v ulicích a čekali, až půjdou vojáci z kostela. Bedřich mezi nimi nalezl své kamarády a připojiv se k nim, čekal, až vojáci půjdou kolem. Dlouho čekal, až konečně po drahné chvíli přišli. Pak teprve běžel pro noviny do trafiky. Ale ó běda! Tato pro nedělní klid byla již zavřena. Běžel do jiné, ta byla rovněž zavřena. I musil dlouho běhati, až konečně našel jednu otevřenu, ale prodavačka mu oznámila, že je celý náklad Politiky i Kurýra rozprodán, že však vyjde brzo třetí vydání Sunntagu kráčel Bedřich k domovu. Jeho milý otec (všichni otcové nehodných dětí jsou milí) jej již očekával a podrobil bolestné operaci, na jisté části těla, kterou neradi jmenujeme, a které by chlapci z dobrých důvodů rádi postrádali. Bedřich nemoha doma z pochopitelných příčin vydržeti, odběhl ven, kde hořce plakal. Sousedka o něm tvrdila „že řval, jakoby ho na vidle bral". Šel mimo jeden starý, vážný pán, jemuž bylo ubohého chlapce líto (všech plačících chlapců jest lidem, kterým do toho nic není, hluboce líto a nazývají je ubohými) a ptal se Bedřicha, proč pláče. A on věděl, že proto, poněvadž nebyl hodný a vyprávěl mu svůj bol. Nejvíce želelo Bedřicha, že to nevydržel nedívat se na vojáky jako ten hodný Bedřich, a že takto přijde o svou slávu jako „Bedřich hodný č. 2.". Starý pán se hluboce zamyslil (zrovna jako všichni staří páni) a pravil toto mravní naučení: „Neplač! Lépe jest že trpěly tvoje kalhoty, než aby trpěl tatínkův mozek!" Hned na to vážně odešel.

J. Ř.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Pijan.

V jedné vsi žili Horáčkovi, kteří měli Josefa. Ten když byl mladý, byl červený a pěkně vzrostlý, tak že byl jako květina. Když se oženil, chodil se špatnými společníky, kteří ho navedli k pití.

V sobotu, když šel z práce, místo aby nesl domů peníze, šel do kořalny a dal si nalít čtvrtník. Když mu ho krámský dal, postavil se u dveří a zpíval si. Doma děti a žena měly hlad. Žena se ustrojila a šla pro muže a prosila kořalníka, aby ho poslal brzy domů.

Kořalník ho poslal domů, ale muž vzal si na cestu sklenku s kořalkou. Když přišel ke sloupu, upadl a rozbil sklenici. Nehledí, že lidé na něho koukají, ale dívá se, co se stalo se sklenkou. Došel domů a měl oběd na stole. Z opilosti uhodil do talíře, až se rozbil, a chtěl práti ženu.

Žena popadla děti a utekla pryč. Opilec měl prsa odhalená, vlasy neučesané, zrak měl ztrhaný, obličej žlutý, kdežto dřív býval červený. Dříve každý se na něho rád díval, ale teď se od něho každý s ošklivostí odvrací.

Anežka Müllerova z Kovanic.

Poznámka.

Tato povídka je napsána 11letou žákyní podle obrázku, který vydala Jednota lidumilů na Moravě. Obrázek je tak „průhledný", že ani dětem nečiní potíží, aby vyvodily náležitý a správný úsudek. Je tedy docela na místě, když se ho užije ve škole, třeba i při cvičení slohovém, jak tato ukázka dosvědčuje.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Palčikov omezil se tentokrát ostatně na to, že se vztekem odplivnul a znova vložil zkažený nebozez do ohně; ale já jsem se tím více zastyděl, než kdyby byl dal průchod hněvu svému pádnými ruskými slovy. Na konec prvého dne práce mé v kovárně Palčikov stal se pro mne pravým strašidlem; nejmenšího jeho křiknutí jsem se lekal a ztrácel duchapřítomnost . . . A mnoho dní bylo k tomu třeba, než jsem přestal bráti si tak tuze k srdci neustále vybuchující zlobu svého vládce!

Měch hučí a řve pod mým zoufalým namáháním, brzy přerývaně vybuchuje a tím přivolává v mou stranu kosé, zlostné pohledy Palčikova, který neustává přikládati do ohně syrové uhlí, brzy dutě supí stejným, vlnitým dechem, dechem jakéhosi pohádkovitého netvora, který již již se probudí a rozevře hlavou tlamu. Ruce, tahající za provázek měchu, začínají trnouti únavou; záda jsou rovněž hrozně znavena a dělají lehké úklony při každém pohybu ruky; oči oslably hleděním v sálající pec, mozek ochabl nudnými a monotonními myšlenkami, myšlenkami spíše podobnými nějakým matným, nezřetelným snům, — a chce se mi hrozně spáti, narovnati si ztuhlé, unavené údy, zavříti oči, pohroužiti se do tmy a zapomenouti.

— Duj! ... rozlehne se okřiknutí Palčikova a dostavující se spánek rychle se rozptýlí; oči se polekaně rozevírají a ruka začne energicky táhat za provázek.

Uhlí se již rozhořelo. Pec sálá z toho prudce, že není možno dlouho do ní hleděti. Ohnivý sloup jisker vystupuje vzhůru, uletuje do otvoru střechy, který nahražuje komín. Jaké nesčetné množství je těch svítících teček! Tisíce, miriady krouží jich, točí se a letí šíleně zběsilým galopem. Tu s praskotem a svistem vydral se jeden oslnivě zářivý snop jisker, zatančil s neobyčejnou rychlostí jakýsi fantastický tanec a vzlétl vzhůru, a zdola dohání ho již druhý ještě zářivější a veselejší roj, za ním ještě a ještě, a tu celá řada jich slila se na okamžik v jeden veliký potok modrerůžového plamene a ten v jarém veselí vznesl se k ohromnému, mrazivému nebi, aby tam ihned uhasnul, zanechav po sobě pouze saze a dým.

Oči bolí, ale není síly odtrhnouti se od ohnivého divadla, a ty jiskry nezdají se mi býti již prostými mrtvými jiskrami vyskakujícími z rozžhavené pece, nýbrž živými, rozumnými bytostmi: proto se tak žádostivě věší druh na druha, proto je tak zběsilé jejich veselí a tak oživen bláznivý tanec. Vždyť všecko živé raduje se ze života a nechť je krátký jenom okamžik ten život — vezmou si z něho svůj podíl štěstí a umrou potom bez hněvu a žaloby! O, vystupujte, vystupujte, nové miriady malých, světlých gnomův, veselte se, hltejte plným douškem svůj radostný okamžik! Co je vám do toho, že není viditelného účelu v tom věčném rozpadávání a znovurození jedněch a týchž forem — vždyť život existuje pro život! Ano, rozeznávám již zřetelně zvláštní pěkné rysy každého z těch milionův drobounkých, živých duchův: někteří z nich letí, zářící, plni radosti ze života, jako májové víly, setkané z étheru a zlata, druzí naopak, smutní, smutně utuchnuvší s křídly bezmocně spuštěnými, bledí, jakoby si přáli zhasnouti před časem a pohroužiti se v nirvanu ... Nač hořeti? Není-li to vše lhostejno — jeden nebo dva okamžiky? ...

— Stůj! Kuj! ! Odsekávej!

A Palčikov vyjímá z ohně dlouhou, do běla rozžhavenou tyč ocele, z níž jen tak prskají ohnivé střely na všecky strany. Jen jen že do očí nepadají, i hledím si instinktivně zakryti obličej rukavicí; avšak strach před hrozným Palčikovem přemáhá tuto obavu o kůži i uchopím spěšně svůj mlat, začnu jím ze vší síly bušiti do kovadliny.

— Rychleji, rychleji tluč, propaseš var! ... Och, černý mor, propásl, sestydla ... Vyvrhelové, draci proklatí, proč chtějí ze mne duši vyrvat, jakého mi to pomocníka podstrčili? Ať mi oči vylezou, vnitřnosti ať mi vypadnou! Černý mor, sibiřský mor vás všecky pober!

Ale obavy kovářovy byly tentokrát zbytečné: „var“ zachycen v čas a mé zoufalé rány mlatem po „zobáku“ docházejí svého cíle; od většího kusu ocele odpryskuje se menší kousek, který se ihned zase dává do pece, velký úlomek za neustálého podezřelého ohlížení na dveře kovárny zastrkává obratně ruka Palčikovova do chladného popela po straně pece. Tu ptám se sám sebe, v rozpacích: kde vzala se tato ocel, když si ještě nedávno stěžovali na její nedostatek? Zatím vyjímá opět rozpálený kousek z ohně a k mému podivení mění se postupně pod dovedným kladívkem kovářovým v maličkou podkovku, takovou, jaké nosívají na botech vojáci parádníci. Domýšlím se, oč se jedná. V kovárně objevuje se brzo i sám budoucí vlastník podkovek, vousatý poddůstojník, šikovatel vojenských průvodčích.

— No, co, hotovo? Jsi junák, hochu, slavně jsi to udělal. No, já ti potom zaplatím, nemám nyní ... Včera jsem poslední dal Lubce.

— Ale kolik jsem již ztratil za vašimi lidmi — vrčí Palčikov nespokojeně: — Burcevu co jsem se nadělal, Koreckému také — a ani zlámané grešle jsem nedostal. A může mne ještě dohlížitel přistihnout a budu za vás ještě trpět ... Řeknou, že jsme tu s Ivanem Nikolájičem zlodějové!

— No, nestrachuj se, bratře, u mne o to nepřijdeš.

A dříve než jsem se mohl vzpamatovat, poddůstojník odchází, vstrčiv podkovy do kapsy. Ale tu jsem s velice zuřivým pohledem pravil Palčikovu:

— Jak pak jste to tak pravil: „že jsme tu s Ivanem Nikolájičem zlodějové?“ Vždyť vy přece dobře víte, že já s tím nemám co dělat?

Palčikov bez všeliké patrné příčiny rozhrabuje úsilovně železnou lopatkou uhlí v peci.

— A co jsem řekl? Jaké pak tu může být zlodějství? Pracuješ a pracuješ, jako stará herka a nemohl bys si drobínek ocele vzíti? Aby je černý mor všechny sklidil! Bude veliký výdělek, pomyslíš si. Viděl jste — mnoho si na nich vezmu, na duchách proklatých.

— Ať si je výdělek veliký nebo malý, jen mne do toho míchati nesmíte!

— Nesmíte... Což pak proti mně budete svědčiti? Kde to bylo vídáno, aby na svého druha trestance svědčili? A jací lidé ještě k tomu, hodí-li se k nám vubec do španky?

— Svědčiti, rozumí se, nebudu, nemluvte nesmysly, ale jenom opakuji: Mne nesmíte více do toho míchat. Já rozhodně nic nevidím a nevím, to si pamatujte. Děláte-li erární práci, nebo jinou, — do toho mi nic není. Slyšíte?

— Duj!

Vidím v ohni zastrčený maličký nebozez i chápu se opět již zcela nepochybně erární práce.

Poměry se po tomto malém sporu nezměnily ostatně ani o puntík. Palčikov kradl dále před mýma očima a nejdrzejším způsobem lhal dohlížiteli i soudruhům trestancům. Já jsem stál stranou a tvářil se, že ničeho nevidím a nevím; ale je lehko něco chtíti a není tak lehko splniti to vskutku. Když se někdy přede mnou Palčikov zaklínal všemi bohy, že mu všecka ocel došla do posledního drobku a dohlížitel nebo správec mu říkali v žertu i vážně, že je zloděj a podvodník, stávalo se mi pokaždé nevolno, jako kdybych i já byl mlčelivým účastníkem jeho lži a krádeže, a zejména tato okolnost byla pro mne nejnepříjemnější stránkou práce v kovárně. Tím více, poněvadž z měkkosti povahy nepřipomínal jsem již více Palčikovu své prohlášení, vykonané ve výbuchu hněvu a on, jak se zdálo, brzo na ně zapomněl; alespoň jeho nevázanost dosahovala tak daleko, že stoje při práci zády ke dveřím, nezřídka říkal obraceje se ke mně:

— Podívejte se, Ivane Nikolájiči skulinou, aby někdo z nenadání nevešel.

A já, jako hypnotisovaný touto nevázanou drzostí, mlčel jsem a díval se pokorně štěrbinou...

Brzo nastouplý nový dohlížitel byl ostatně dostatečnou měrou nehloupý člověk, aby nepodezříval mne z účasti v krádežích kovářových. Byl to týž dozorce Pětuškov, na něhož Bezimjonných složil kdysi vražedný epigram:

Jako kostra suchá, daremná,
zpívá, zpívá bez slov,
a přezdívka příhodná,
lakonická: — Pětuškov!

Pětuškov uměl číst a psát, byl na svou osobu dosti sečtelý a co hlavního, příliš ctižádostivý člověk na to, aby mohl dlouho vydržeti pod dozorem takového despoty, jako byl Lučezarov, i sotva že se uprázdnilo místo důlního dohlížitele, vyměnil si je za místo dozorce a liberálnič nyní úžasně na adresu vězeňské správy.

— Nu, jak pak se ráčíte míti, Prokope Filipoviči? — pravil ironicky k našemu starému známému, svému nedávnému soudruhu, přivádějícímu trestance do světlíku: — Mnoho-li nových tužek a jehel našli v trestnici? Na kterého z vás si velitel zasedl?

Bledá, oholená tvář Prokopa Filipoviče, hleděla na Pětuškova přísnýma, šedýma očima a ani jeden sval nezachvěl se úsměvem.

— Žijeme podle instrukcí, — suše a krátce odpověděl: — Konáme vše, jak velí zákon.

— Ha-ha-ha-ha! — ohýbal se Pětuškov: — a to ti také zákon velí, aby si drzoun na tebe zasedl, a ty abys salutoval a klaněl se, když on pro nic za nic do tebe nohama kope?

— A ty jsi snad nesloužil ve vojenské službě?

— To je, ty podivíne, služba vlasti, povinnost občana; ale vždyť nyní sloužíš za peníze?

— Sám jsi také sloužil.

— Sloužil a odešel. Ne, kopati do sebe již nedám. Jsem, bratře, člověk samostatný!

Prokop Filipič nebo-li „Proňa“, jak mu říkali trestanci mezi sebou, mrzut odešel, a Pětuškov rozhlížeje se pohledem vítěze kýval na něho šibalsky v tu stranu, kde byla kobylka s účastenstvím se usmívající. Bylo patrno, že všemi silami namáhal se založiti si s kobylkou dobrý poměr a se mnou si také přímo zahrával. Když se všichni trestanci rozešli po svých pracích, zašel do kovárny a tam po celé hodiny breptal se mnou o všemožných hloupých i vážných předmětech.

— O, vždyť je tu chladno, hoši! — nezdržel se na konec: — Palčikov si to sám udělá, pojďte, Ivane Nikolájiči, do světlíku, povím vám něco.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 17. září 1904. Číslo 37.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

KAREL SCHEINPFLUG:

POKROKOVOST.

Několik psů leželo na výsluní na kraji silnice v sladké siestě. Tu zazněl na blízku zvonek, a cyklista přeletěl kolem nich. Ryšavý Ořech vyskočil a hnal se kus cesty za ním, štěkaje zuřivě. Ostatní psi sotva že otočili hlavy za svým soudruhem a hned se odvrátili lhostejně. Jen Černý Azor nemohl utajiti svého opovržení. „Šosák!" řekl pohrdlivě. „Štěká ještě na velocipedy, jakoby nevěděl, že jsou již na světě motocykly a automobily."

JIDÁŠ.

Když hody duševní svým uspořádáš věrným —
což nezříš, netušíš, můj naivní proroku?
Tvůj Jidáš ryšavý, tvůj Jidáš s vousem černým,
tvůj Jidáš bezvousý ti sedí po boku.

Svůj pohár pozdvihneš a krev svou dáš jim píti.
— To čiňte v pamět mou dnes, zítra, každý den.
Tu nelze Janovi již slzí utajiti
a Petr zachvívá se mocně rozrušen.

Však Jidáš povstane a tiše vytratí se,
tam venku uvolní svůj sarkastický smích
a kráčí k nároží, kde černé stíny tmí se.
— Je mistr na blízku. Jen třicet stříbrných! —

Ta báj tak stará jest. Ta báj je věčně nová.
Však konců tragických jak kdys už nebéře.
Náš Jidáš do kapsy své groše klidně schová
a jde a přihlásí se k službě žoldnéře . . .

HUGO SALUS:

ODKUD PŘICHÁZEJÍ DĚTI?

Pohádka.

Kdybychom měli děti — šestiletý hnědý kluk by se jmenoval Wolfgang, to se samo sebou rozumí, a plavá čtyrletá dívka Riccarda, neboť to jméno tak divukrásně zní — kdybychom tedy měli děti, sedával bych asi za soumraku s nimi v dětském pokoji — chlapec ho jmenuje maštalí, poněvadž má své koně nastaveny v koutě — a nebyly by to moje děti, kdyby tu nechtěly poslouchat ode mne pohádky, a já jejich otcem, kdybych jim je odepřel. A vím určitě, že by potom najednou kluk pozvedl své veliké lesklé oči a tázal se mne:

„Tatínku, řekni mi, odkud vlastně přicházejí děti?"

Na takovou otázku má vlastně každý otec býti připraven, když jeho klukovi je šest let; neboť tenkrát je přec jistě nejvyšší čas, aby se takový malý člověk počal těmi důležitými věcmi obírati a lámal si tím hlavu! A nebyl bych to já, kdybych nezačal v takovém rozhodném okamžiku svoji povídku asi takto:

Ano, odkud tedy přicházejí děti? Neviděli jste v parku velké, vážné, dlouhonohé čápy? A venku před městem, tak daleko, že elektrická dráha nemůže vůbec až tam dojeti, tak daleko je to, tam je malý rybník, a v tom rybníku leží malé děti, a ti čápové . . .

Ale myslím, že by můj kluk byl chytřejší a ptal by se mne: „Ano, ale kdo pak položí ty děti do rybníka?"

A vím, že v tom okamžiku by se tiše, docela tiše otevřely dvéře dětského pokoje a matka by vkročila, aby jako každý večer poslouchala pohádky. A nebyl bych to já, kdybych se pak nezačervenal pro tu lež, kterou jsem chtěl svým malým přírodovědcům vypravěti, a vypravoval bych potom svoji pohádku asi docela jinak, a to by už nebyla pohádka, nýbrž bylo by to překrásné, mnohem, mnohem krásnější, než to zde mohu napsati, a byla by v tom celá moje láska, můj dík a niterná soustrast, a moje děti — kdybychom měli děti — poslouchaly by s velkýma, moudrýma nebo vzpomínajícími očima a vzhlížely by k matce, jako by jí byly ještě neviděly, a měly by ji ještě jednou tak rády jako dosud. A moje pohádka, jež pohádkou vůbec není, zněla by asi tak:

Ano, odkud tedy přicházejí děti na svět? Odkud vy jste přišly? Tedy, tam nahoře v nebi, tam na-

hoře, kde vídáváte záclonami míhati se krásnou večernici, tam si hrávají za takových večerů andělíčci, a je-li obzvláště krásné počasí, dívají se také dolů na zem a do oken lidí, kteří se mají vzájemně rádi. A tu před sedmi lety podívali se také do našich oken a viděli maminku a mne u sebe seděti a hned zpozorovali, že jsme dva podle jejich přání a jak rádi bychom měli Wolfganga a Riccardu. A když ti chytří andělíčci něco takového zpozorují, chytí se vzájemně za ruce a tancují kolem jedné hvězdičky do kolečka a zpívají při tom:

Nebeský sad, hvězdičky,
chtí Salusovi dětičky,
dvé hodných dětí míti;
kluka nejprve, pak holku zas.
Kdo splní jim to přání as?
kdo chce k nim kluka vzíti?

A potom tancují ještě jednou, celý řetěz andělíčků, kolem té hvězdy a konečně pustí si ruce a běží každý k jedné špičce hvězdy; neboť taková hvězda má hromadu zubů, mnohem, mnohem víc a větších než ta vánoční hvězda nad stromečkem. Ten andělíček, který přijde pozdě a žádné špičky nedostane, musí na zem dolů a přinésti poselství. A aby na cestě dobře trefil, ulomí si kousíček z jedné špičky hvězdičky a hodí jej na zem dolů, aby svítil. A dole oba lidé, maminka a já, hledí zrovna k nebi, a když vidí ty svítící oharky padati, zavrou pevně víčka a přejí si něco zrovna od srdce a mají-li oba stejné přání, pak se jim jistě vyplní. A, vidíte, jednoho večera přáli jsme si my oba právě od srdce Wolfganga, a tu byl už také andělíček u našeho okna a třikrát fouknul na okenici a řekl své požehnání. Tu zasvitlo okno stříbrem, a my jsme věděli, že naše přání se vyplní. —

Až bych vypravoval až potud, jistě by měly obě děti už oči jako to okno, na něž andělíček fouknul, jejich líčka by hořela, a Wolfgang by si připadal náramně důležitým, neboť k vůli němu musel světlý anděl s nebe dolů, aby ho zvěstoval. Riccarda však by se asi neklidně třela kol mých kolen, neboť je přec také na světě a ráda by slyšela svoji povídku. Ale já bych teprve nyní právě stal se vážným a slavnostním, neboť má pohádka, která zajisté není žádnou pohádkou, měla by přece vlastně teprv nyní začíti, a já bych vzal ruce své milé, milé ženy do svých a chtěl bych ty ruce před dětmi dlouho a dlouho líbati, což pokaždé na naši drobotinu činívá obzvláště hluboký dojem. A potom bych vyprávěl dále; matka by stála před námi a děti kol mých kolenou nedělaly by nic jiného, než k ní vzhlížely a divily se, jak stále větší, stále krásnější a světější před nimi vyrůstá . . .

Tedy vidíte, milé dítky, když takový hezký anděl k lidem dolů slétne, aby jim Wolfganga nebo Riccardu, ano, mé milé plavé děvče, nebo Riccardu zvěstoval, pak bude jim darováno dítě, ale vlastně bude jen otci darováno, neboť matka, matka dostane od toho milého andělíčka poselství, aby dala otci dítě. A na to počne to pod její srdcem pučeti, víte, jak jsem vám v loni ukazoval bob, který počíná ve vlhké zemi pučeti; půda dává mu šťávy a síly, aby mohl pučeti a přinésti sazenici. A tak roste také pod srdcem matčiným malé, malounké robátko, a matka mu dává sílu, její krev je živí a teplí, její láska je celé prohřívá, naděje, že to bude hezké a dobré dítě, dávají mu růsti a býti větším. A ona chodí ulicemi a obstarává dům a chodí jako v oblacích, tak jest plná štěstí, že smí předati děťátku svou krásu, svou sílu a svou dobrotu; a tak vroucí jest všecko její myšlení a cítění na život rostoucí jí pod srdcem, že musí mysliti stále jen na ten pučící život, v nějž ona dává prouditi svůj život. A to děťátko pod jejím srdcem cítí, co lásky je hřeje, co krásy mu přivádí krev matčina, která je živí, a ono roste a roste, a stává se vždy větším a krásnějším.

Vidíte, děti, — a nyní by byla moje slova jako provázena vzdálenými slavnostními varhanami — tak vy jste byly pod srdcem této matky, ona vás živila svou krví, vás ve svém těle chovala a opatrovala, a to není žádná pohádka, a přece je to největší pohádka a zázrak, který se stal na zemi. Je to tak vznešená pohádka, že největší mudrci sklánějí úctyplně hlavu, když ji znova slyší, a že nejmocnější králové na kolena padají, když chtějí své matce děkovati za všecku lásku, kterou jim věnovala, ještě než na světě vydechli. A proto i teď si nedůvěřujte k milé matce vzhlédnouti, a také za slzy se nemusíte styděti, milé vy dítky, které teď při této pohádce, jež není vůbec žádnou pohádkou, po vašich tvářích proudí, neboť jsou to slzy díků a lásky, a tento dík a tuto lásku si matka u vás tisíckrát zasloužila.

Nyní však chci vám pohádku ještě dopověděti. Neboť zatím hrávali ti andělíčkové nahoře v nebi každý večer své hry, a večer za večerem procházel, a měsíc sto a stokrát nebem proplul, a konečně jednoho večera hledí ten anděl, který tehdy k nám přiletěl, opět do našeho okna, a volá k sobě ty ostatní andělíčky, a všichni se posadí kolem hvězdy a hledí hned dolů do naší světnice a hned na hvězdu, neboť zatím špička, kterou jí tehdy andělíček ulomil, opět narostla, a zrovna v ten večer se scelila a svítí něžně a laskavě modrým nebeským sadem.

Tu chytí se andílkové opět za ruce a zpívají docela tichou píseň, tak tichounce a tak krásně, že ji žádný člověk na zemi nemůže ani slyšeti, natož zazpívati, avšak to znamená, že se nám může narodito děťátko, že mu matka dosti dala ze svého

života, a že nyní má přijíti na svět. Tu pak slítne andílek opět dolů k zemi, a tentokrát už nepotřebuje světla, aby našel cestu, a foukne opět třikrát na okenici; matička hned uzří andělíčka venku; jest jí, jakoby měla umřít štěstím, neboť její dítko, její vlastní dítko jí má být dáno. A to dítko odloučí se od jejího srdce, matku přecházejí smysly, už nevidí andělíčka, ale když se probudí ze své hluboké bolesti, on už leží vedle ní a dívá se na ni velikýma udivenýma očima. Ale to není ten andělíček, docela ne, nýbrž její dítě, a otec stojí u ní, je to také jeho dítě, a matka se usmívá a podává mu je plná štěstí. A pak slyší skutečně andělíčky v nebi zpívati...

Vidíte, milé dítky, to je ta pohádka, a tak přicházejí děti na svět. A vím, že co bych tuto pohádku vypravoval, budou děti velmi tiché a velmi zamyšlené, a matka bude státi před námi a v hloubi duše se chvěti a chtělo by se jí plakati studem a blažeností, a ona tiše, tiše z pokoje zmizí. Děti nepromluví slova a sotva se odváží dýchati, tak působí to čistě lidské na mysli jejich, a potom je zdvihnu s podlahy a v každé ruce jedno, donesu do postýlky; a tohoto večera nebudou chtíti už docela nic jísti. Není to také nutné toho večera, kdy uslyšeli pohádku o tom, jak povstali!

A kluk by nebyl mým klukem, kdyby této noci nesnil o andělíčkovi a kdyby mu písnička: „Nebeský sad, hvězdičky“ v uších nezněla, a holka by nebyla dcerou mé ženy, kdyby, jako v úzkostlivém tušení, neplakala do své podušky; a vím, že by Wolfgang časně jako dokonalý muž vstal a především by vytrhl čápa ze své neroztrhatelné obrázkové knihy; vím dobře, že si už dříve dal nabulíkovat o tomto ptáku všelijaké nepotěšitelné lži...

A matka by mi jistě dělala toho večera pro mou lidskou, příliš lidskou pohádku výčitky, jimž bych však statečně odporoval; neboť já mám už své názory na dětskou výchovu v našem jasnookém století a měl bych svou pohádku, ačkoli a poněvadž žádnou pohádkou vůbec není, za mnohem podivuhodnější než všecky pohádky na světě. A kdyby to matka nechtěla věřit, pak bych ukázal k nebi, kde zrovna hvězdný oharek padá k zemi, a řekl bych jí něco do ucha. A tu by se jistě docela stišila...

Kéž bychom, ano, kéž bychom měli děti...

Přel. Zdeněk Broman.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Innocenc III., Řehoř X. a Innocenc IV. odvolávají se výslovně na „k o n s t a n t i n s k é d a r o v á n í“, tedy na onen padělek, podle kterého císař Konstantin daroval prý papeži Sylvestrovi velikou část západní říše římské. Na základě tohoto padělku papež Urban II. činí nároky na majetnictví Korsiky a papež Hadrian IV. daruje Irsko Anglii.

30. Také nesmí býti přehlíženo při posuzování základův klerikalismu, že spočívá — nehledě k neudržitelnosti jeho náboženského podkladu — podstatně na d ě j i n n ý c h p a d ě l c í c h.

Již páté a šesté století jest bohaté na padělky, které — jak kardinál Hergenröther přiznává — „mohou býti označeny takměř za výrobek ke zvýšení moci papežské“. Báchorkovitá historka o obrácení a pokřtění císaře Konstantina papežem Sylvestrem, která až po dnes v úřední knize modlitební církve římské, v Breviarium Romanum lživě se udržuje, akta synodu synuesského, Constitutum Sylvestri, mnohé jiné římké výmysly byly do křesťanstva podloudně vpraveny a dosáhly nepopíratelné důležitosti. Připravovaly cestu nejprve pro „d a r o v á n í k o n s t a n t i n s k é“.

Toto darování bylo zhotoveno v 8. století. Podle něho císař Konstantin z vděčnosti za svoje uzdravení z malomocenství daroval papeži Řím, Italii a západní provincii. Konstantin vypravuje sám, že vedl koně papežova z úcty za uzdu. Od prvního až do posledního slova jest všechno v tomto „darování“ nepravdivé; ale mělo to neobyčejný vliv. Na něm zakládají se papežské nároky na světské panství a nadvláda nad knížaty. Vysvítá to opět a jasně v korespondenci papežské s Karolingy, proti Pypinovi a Karlovi dovolávají se výslovně na jednání a darování Konstantinovo.

Zcela podobným účelům jako „darování“ sloužil „L i s t s v a t é h o P e t r a“ králům Franckým, „jeho adoptovaným synům.“

Když došly takové padělky víry a měly výsledek, mohlo se odvážiti na více; P s e u d o-I s i d o r s k é d e k r e t a l i e byly [illegible] dány do oběhu.

Nikdy by se nebylo papežství podařilo dobýti svého světského panství, kdyby se mu nebylo podařilo oba nejvelkolepější padělky, jaké dějiny znají, „darování Konstantinovo“ a „dekretalie Pseudo-Isidorské“ opatřiti pečetí pravosti a přivésti theoreticky i prakticky k uznání.

Zdrcující ironie spočívá ve faktě, že papežství, které sebe staví za sloup pravdy a spravedlnosti, více nežli kterýkoliv jiný systém založen jest na lži a klamu.

31. Světsky politická moc papežova vystupuje d o g m a t i c k y poprvé za pontifikátu Bonifáce VIII. (1294—1303). Jeho učení o postavení papežově ve světě jest samozřejmě je-

nom zakončením dlouhého vývoje. Vývoj necháme stranou a zůstaneme u výsledku.

Svoje učení dogmatisoval Bonifác v bulle Unam sanctam v listopadu 1302. „Slovy evangelia jsme poučeni, že v církvi a v moci Petrově jsou dva meče, duchovní a světský. Neboť, když apoštolé řekli: Hle, jsou zde dva meče, neodpověděl Pán: příliš jest, nýbrž: dosti jest. Zajisté málo dbá na slova Páně: Schovej meč svůj do pochvy, kdo popírá, že světský meč jest v moci papežově. Oba meče jsou tedy v moci církevní, duchovní a světský. Ale tento tasí se pro církev, onen od církve, tento rukou kněžskou, onen rukou králův a knížat, avšak podle vůle kněze a pokud tento to trpí. Avšak jeden meč musí být pod druhým a časná autorita podrobena duchovní moci, neboť apoštol praví: Není moci, která by od Boha nebyla, ale které jsou, od Boha zřízeny jsou. Tyto však nebyly by zřízeny, kdyby jeden meč nebyl podřízen druhému a nižší druhým (vyšším) nebyl nahoru tažen. Jak pravda svědčí, má duchovní moc dosazovati moc světskou a souditi ji, není-li dobrá. Odbočí-li tedy pozemská moc z pravé cesty, bývá od duchovní moci souzena.“

32. Musíme pobýti u toho biblického odůvodnění, neboť jest pro podstatu klerikalismu příliš charakteristické.

Nejprve dokazuje, že klerikalismus svoje nekřesťanské nároky skutečně s náboženstvím směšuje a pod rouškou slova Božího do světa posílá.

Pak zřetelně vystupuje nesvědomitá lehkomyslnost, se kterou slova Písma jsou zbavována svého pravého smyslu a nepřirozeně znetvořena jenom proto, aby podávala „důkaz“ pro papežské nároky.

Lze si mysliti většího znásilňování Písma nežli vztahovati případ s oběma meči při zajímání Kristově na světské nadpanství papežovo, i s tím předpokladem, že papež jest nástupcem Petrovým? Jest horší sofistiky nežli v tomto důkaze: protože Kristus při tasení dvou mečů řekl dosti jest a nikoliv příliš jest, proto přiřkl Petrovi majetnictví obou mečův t. j. duchovní i světskou moc?

Aby nepřirozenost tohoto způsobu vykládání Písma byla zřetelnější, stačí uvésti ona slova Evangelia (Mat. 26, 51. 52.; Mar. 14, 47.; Luk. 22, 38. 50. 51; Jan 18, 10. 11.) „Oni pak řekli: Pane, aj, dva meče teď. A on řekl jim: Dostiť jest. Obrať meč svůj v místo jeho; nebo všichni, kteříž meč berou, od meče zahynou.“ Že v tomto odstavci jedná se jenom o bránění Krista pomocí dvou mečův ocelových anebo železných, jest samozřejmé. Oba meče stávají se najednou papežským výkladem symboly nejvyšší moci na zemi, duchovní a světské! Kristus prý tyto „meče“ svým slovem „dosti (ale ne příliš) jest“ přiřknul Petrovi a jeho nástupcům! Nemáme žádného výrazu, který by byl dosti silným, aby přibil takové znásilňování Písma.

Ovšem Bonifác VIII. nenese výhradně zodpovědnost ani za takové vykládání Písma ani za nároky papežské. Mělť své předchůdce.

Avšak Bonifác jest prvním, který světsky politické nároky papežské obléká do — jak se nyní říká — kathedrálního rozhodnutí s plnou papežskou důstojností. „My prohlašujeme, vyslovujeme, definujeme a zvěstujeme, že jest nutné pro dosažení spasení, aby každé „lidské stvoření“ bylo podrobeno papeži římskému.“ Tak končí bulla Unam sanctam a není pochybnosti, že konečná slova, kteráž obsahují podle všeobecného katolického pojetí pravdu věroučnou, vyslovují nejenom podřízenost každého člověka papeži v náboženském poměru, nýbrž zvěstují především odvislost světské vrchnosti od římského biskupa ve světsky pozemských věcech.

33. Vedle Innocence III. (1198—1216) jsou to hlavně Bernhard z Clairvaux (1091 až 1153) a papežové Řehoř IX. (1227—1241), tvůrce kanonického práva a Innocenc IV. (1243—1254), kteří „theorii biblických mečův“ a podobné „písmařské“ učení o papežské moci zavedli a přivedli k uznání.

34. Slýchá se často při připomínání bully Unam sanctam a jiných prohlášení ze středověku námitka, proč ty staré věci opět předkládati? To bylo už před mnoha staletími, avšak dnes to jest dávno zastaralé.

V takových slovích jeví se veliká povrchnost a chatrná znalost podstaty a dějin klerikalismu. To jest — smím-li tak říci — právě veliké na něm, že ani písmeny ze svého učení a nároků na klerikalismus nikdy nevzdává. On je odkládá, nejsou-li nálada a poměry pro ně příznivy — „s ohledem na časové poměry“ zní officiální výraz kurie; avšak, zdá-li se mu, že přišel vhodný okamžik, myslí-li, že má tu moc, aby je prosadil, tu se ukazuje, že v klerikalismu není nic „zastaralého“, nýbrž pouze jediné, věčně nové a věčně čerstvé učení, ať jest Řehoř VII., Bonifác VIII., Sixtus V., Pius IX. anebo Lev XIII. jeho nositelem a hlasatelem.

Tuto důležitou, příliš zanedbávanou pravdu, že máme pouze jednoho papeže, papeže klerikálního, a nikoliv jednoho středověkého a druhého moderního, ještě více poznáme. Zde při bulle Unam sanctam muselo býti na to všeobecně poukázáno.

35. Duch této bully jest ještě dnes živý. A sice nejen u uznaných zástupcův klerikálního učení a požadavkův, které ihned uvedu, nýbrž

u papeže Lva XIII. samého. Jeho „neomylné“ učení o poměru státu a církve jest totéž jako Bonifáce VIII.

V Encyklice Diuturnum illud z 29. června 1881 píše: „Když však občanská společnost téměř ze zřícenin říše římské se pozvedla a opět obživla k naději křesťanské velikosti, tu dali římští papežové utvořením svaté římské říše politické moci zcela zvláštní postavení.“ Že tato papežská slova obsahují hrubou dějepisnou nepravdu, se nás dále nedotýká. Ona praví, a na tom záleží, totéž, co před 581 lety psané věty Bonifáce VIII. „Římská stolice přenesla císařskou hodnost na Německo, ona udělila několika německým knížatům právo římského krále voliti a vše, co má německá říše na vážnosti, cti a důstojnosti, dostává se jí z milosti a dobroty této sv. stolice.“

Bonifác VIII. nebo Lev XIII., třinácté nebo devatenácté století, klerikalismus zůstává stejný.

36. Nejinak přirozeně mluví vynikající vůdci klerikalismu.

„Bulla Unam sanctam“ — píše jesuita Liberatore (Církev a stát, 1871) je zřejmě dogmatická, nechť hledíme na předmět, o němž jedná, nebo na autoritu, od které pochází. Papež mluví v ní k celé církvi a poučuje o velmi důležitém předmětě, o poměru mezi státem a církví. Co se pak dále týče autority (bully), tu má autoritu nejen bulla Bonifáce VIII., jež by sama postačila, nýbrž i bulla Lva X., který ji opět v jiné bulle potvrdil, a schválení pátého všeobecného koncilu lateránského. Neměla by býti dogmatickou bulla, dvěma papeži potvrzená, oekumenickým koncilem schválená, obsahující rozhodnutí věroučné?! Tato autorita (bully) jest rozhodná, upřímný katolík nemůže ji odmítnouti.“ Jesuita Palmieri píše ve svém díle, r. 1891 (v 2. vyd.) vylém: „O římském papeži. Když duchovní moc (papež) míní, že by sloužilo náboženství ku prospěchu, aby světská moc vydala jisté zákony neb některé špatné zákony nevydala, tu může duchovní moc dotyčnému knížeti rozkázati, aby se tak stalo, a on jest právně zavázán rozkaz provésti. To jest nepochybné učení bully Unam sanctam... Bonifác VIII. tím nestvořil ovšem nového práva, nýbrž staré a božské právo jenom authenticky prohlásil... Proto je pravda, když Innocenc III. píše: ‚Kristus chtěl, aby nástupce Petrův (papež) nejenom mezi knížaty seděl, ale nad nimi a je soudil.‘“ Německý theolog, známý kanovník špýrský, Molitor, přivádí se do nadšení nad bullou: „Jak velkolepou se jeví bulla Unam sanctam! Jak malicherná a ubohá ona interpretace její, která — aby se nepřiblížila k liberálním taky ideím — skrývá se za nedobytelnou hradbou neomylné věty závěrečné v bulle a ostatní velikolepé myšlénky její opouští, poněvadž nevěře nebo nedověře se nelíbí.“ (Brenende Fragen.) Belgický professor Perin „spatřuje v bulle Unam sanctam souverainní rozhodnutí neomylného papeže.“ (Křesťanská politika, 1876.) Podobně vyslovuje se kardinál Manning (The Vatican decrees), Phillips (Kirchenrecht), von Hammerstein S. J. (de Ecclesia et Statu), Moulard (Staat und Kirche) a celá řada klerikálních spisovatelův novověkých.

Nelze tedy skutečně hoditi bullu Unam sanctam do starého železa.

37. Přeskočíme téměř dvě století. Učení Bonifácovo vyrostlo do obrovské velikosti: papež cítí se pánem světa a jedná dle toho.

(Pokračování.)

BOLESLAV L. ČERNÝ:

BÍDA.

I.

Co stesku vepsáno je v tvojí tváři,
Co zašlých, dávných utrpení!
A tichá bolest z tvého oka září
a nikde v líci klidu není.

Což síla tvá? Snad v chabé paži zmírá?
Či v sebe opouští tě stará víra?

A v oku slzy? pláčeš svého srdce kusy? —
Snad, pro Bůh, týrat lidstvo se ti hnusí?

II.

Druh starý lidstvo doprovází,
až k hrobu líbá sešlá těla.
A jeho hlava šedivělá
ve službách člověčenstva schází.

Je prokvetlý a jen se plazí
a kosti trčí z jeho těla . . .
Druh starý! Lidstvo doprovází,
až k hrobu líbá sešlá těla.

Ba v příští věků cestu razí
ta vetchá jeho ruka smělá,
a ještě dál, kam slunce spěla,
stín jeho za člověkem schází —
druh starý, lidstvo doprovází . . .

ROZJÍMÁNÍ NA CESTÁCH.

(Věnuje pořadatelům mariánské výstavy v Praze F. K.)

Chodívám v létě po českých krajích pěšky s tlumokem na zádech. Je takové cestování po mnohé stránce poučnější než jízda ve vlaku nebo na kole, třeba trochu déle trvá. Poznávám zblízka bídu našich městeček a vesnic, vidím ty chalupy nízké s rozbitými vrátky a rozházeným po celém dvorku hnojem; mám dosti pokdy pozorovati vedle těch chatrčí velké, rozsáhlé dvory uprostřed rozlehlých lánů polí — a mám kdy po cestě uvažovati. Ty chalupy tam jsou naše, v nich po celý život dře se do úpadu náš chalupník, řemeslník nebo dělník; ty dvory s úrodnými poli náležejí německým velkostatkářům, v nich bohatnou nájemci jejich, většinou židé. A mimoděk namítá se otázka, odkud to, že v té naší krásné vlasti Čech jenom v podřízeném postavení otročí, kdežto cizí národ sklízí ovoce jeho práce, tyje z jeho mozolů, bohatne a bohatství své rozhazuje v Alpách a ve světových lázních, zatím co český dělník sotva se nají suchých brambor̊ů. Kde je toho příčina? Je vina v nás, v naší národní povaze, v naší nepodnikavosti, v naší duševní lenosti? Či leží také mimo nás, v okolnostech pro náš národ tak neblahých, jež jsou výsledkem historických událostí minulých tří století? Marně hledaje odpovědi na tyto otázky, vystupuji na návrší, odkud otvírá se mi pohled do české krajiny: dole lučinou vine se potok olšemi vroubený, od něho po svazích táhnou se pole ke kopcům, porostlým borovými lesy. Na kopci nejvyšším z lesa vyniká bílá věž kostelíka. Je to poutnický kostelík Panny Marie. Jak pěkná krajinářská idyla, kdyby jen za ní člověk netušil té strašné skutečnosti! Do tohoto kostelíku spěchají několikráte do roka „zbožní" vesničané, aby tu prosili za pomoc Matičku Boží, aby se napili ze zázračné studánky a potom se navrátili domů s nějakým křížkem nebo marianskou soškou. Hle! kultus marianský, jak jej církev katolická v lidu vypěstovala! Nezapomněli páni kanovníci, preláti a doktoři theologie, kteří uspořádali marianskou výstavu v Praze, na ty jarmareční šošky marianské s růžencem na krku, které „zdobí" příbytky našich venkovanů? Nezapomněli na ty Marie, křiklavě oděné, ve věncích z umělých květin, na nosítkách, které nosí vybrané dívky do poutnických kostelů? Jestli na ně páni pořadatelé zapomněli, pak není výstava marianská úplná. Nebo ne v obrazárnách a výstavách velikých měst, ani na hlavních oltářích chrámových nebeské tváře madon, vytvořené klasickými umělci, jsou pravé podoby Marie, jak žije v myslích prostého lidu a jak ji maluje tradice poutnických míst. Každý z těch poutnických kostelů, postavených na návrších, aby věže jejich k nebi se pnoucí zdaleka byly viditelny, má přece jinou Marii, s jinou podobou a jinou zázračnou mocí. Jiná jest v Tuřanech u Slaného, jiná v Lorettě u Vlašimě, jiná v Klokotech u Tábora a opět jiná v Sepekově u Milevska a na Svaté Hoře u Příbramě. Jejich ambity, pomalované hrůzostrašnými příběhy, které ďábelská fantasie na ohloupení důvěřivého lidu vymysliti dovedla, jejich marianské figury, které se lidu od služebníků božích k uctění předkládají, a voskové údy, které se Panně Marii obětují, aby spíše k uzdravení jich u lidí pomohla — to jsou dokumenty marianského kultu, jímž protireformace působila na lid od 17. století, aby jej odvrátila od světla ke tmě, od víry k pověře, od uctívání pravého Boha k modlářství. Ach, 18. století české historie, kdy najdeš svého historika, jenž by věrně a pravdivě vylíčil všechny prostředky, jimiž protireformace uváděla lid v porobu duševní, v níž dosud žije! Myslím, že v 18. století dlužno hledati příčiny naší povahy, v něm leží odpověď na otázku po příčině naší n y n ě j š í c h u d o b y. Ó lide, ubohý lide český, kdy odvrhneš klapky, které ti dali služebníci protireformace, abys neviděl skutečného světa a života! Ty bílé věže poutnických kostelů ukazují ti do nekonečného vesmíru, kde nemáš če ho hledati; z d e n a z e m i jest pole tvé činnosti, jest začátek i konec tvého života!

Nejen četnými poutnickými chrámy, ale ještě jinak mluví k vám 18. století, procházíte-li se po če ském jihu. Jsou to sochy svatojanské. Tu v lese na rozcestí, tam u vchodu do vesničky, jinde na návs nebo na náměstí pod košatými lípami spatříte soch tohoto světce v bílé rochetě s kvadrátkem na hlav a s očima zbožně k nebi obráceným a. Postůjte a za myslete se chvilku před sochou patrona českého li du. Jakými cnostmi stkví se tento svatý boží? Je kněz, a to ne obyčejný jakýsi kaplan nebo farář ale generální vikář v Praze, tedy stojí hezky vysok na žebříku katolické hierarchie a je mučedník zp vědního tajemství — mlčelivosti. Jistě vzor hodný n sledování pro našeho sedláka, chalupníka a řemes níka! Nemůže-li pak následovati ho v tom, aby s stal generálním vikářem a mučedníkem, následuj ho alespoň v té mlčelivosti. Mlčí všude, hlavně tam kde by měl mluviti; rozváže-li jazyk, je to jenom při pivě. Ó, Jene Nepomucký, tys pravým výrazem povahy českého národa. Mlčet a nečinně obrac zraky vzhůru, odkud má přijíti pomoc. Ne za Husem statečným a rázným obhájcem českého jazyka a pr vdy boží, ne, za ním nepůjdeme, ale za tebou, t c h ý m u č e d n í k u! Páni pořadatelé mariansk výstavy letos na tebe zapomněli; doporučujeme ji aby na přesrok uspořádali výstavu svatojansko Bude jistě tak poučná jako letošní.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Můžete mi to říci třeba potom, není-li to nic vážného.

— Nikoliv, velice surjozní.

Šel jsem za ním do světlíku. Pětuškov usedl si tam na kufr, mne posadil vedle sebe a zvláště když u kamen nehřál se nikdo z vojenského průvodu (před starcem hlídačem se neostýchal), začal tajemným hlasem, přecházeje ke kamarádskému „ty“:

— Že se ti chce, Nikolájiči, žít v takovém slotě! Vždyť jediný tento Proňa, živá smrt, zač stojí? Nemohu ho vystát! A druzí dozorcové jsou také pěkní Nu a co velitel? A trestanci? Což je tady místo pro takovou hlavu, jaká je tvoje? Ty bys měl někde sedět a knížky spisovat, nebo snad v samém Pitěnburchě za vysokého úředníka sloužit, ale ty . . . nějakému Palčikovu, mamlasovi, musíš měch nafukovat!

— A co mám dělat? Kdo se dal na vojnu . . .

— Nikoliv, já bych věděl, co udělat.

— Utéci, ne? Vždyť vy mi nepomůžete, Iliči?

— Nu, nač pak utíkat! — zamračil se Ilič! — Nikoliv, ale tak — žádost podat! Já bych na tvém místě každý den dvacet žádosti napsal, některá z nich by se jistě vyplatila. Bylo by to tak, pravím ti: slyšel jsem od samého Lučezarova, že představení pouze čekají na to, abys začal prositi o milost . . . . Často jsme si my, dozorcové, mezi sebou povídali: vždyť lze se samému čertu pokloniti, jen když se člověk na svobodu dostane! No, ubude tě, nebo co? . . . Ale Lučezarov o tobě říká: To je — skála a ne člověk.

Smál jsem se těm naivním úsudkům, a abych hovor ukončil, řekl jsem Pětuškovu:

— A víte co, Iliči, vždyť ta skála chce jíst. Není čas vařit čaj a dělníky svolati?

— Což, zavolejte si je třeba, — odvětil suše Pětuškov, jsa nespokojen, že jsem se vyhnul důvěrnému hovoru s ním.

Tajně před trestanci, ba i před starým hlídačem nabízel mi nezřídka, abych se účastnil jeho vlastních snídaní, které mu přinášely žena nebo dcera a jež záležely z buchet s tvarohem nebo ze sibiřských bochánkův, a velice se pokaždé hněval, když jsem mu někdy rozhodně odepřel vzíti si těchto výborných pokrmů. Přiznávám se, že jsem vůbec nikdy nemohl vyrozuměti pravému smyslu všeho toho přátelského blížení Pětuškova ke mně, jež bralo někdy na se až sentimentální karakter; časem cítil jsem sám k tomu člověku hlubokou sympatii a úplnou důvěru; časem, jsa podezřívavě naladěn, byl jsem hotov považovati ho za nic více než za chytrého politikáře, nemajícího v srdci nic jiného, kromě osobních ctižádostivých cílů a zájmův. Také při všem svém slovním liberalismu byl ve skutečnosti řádným zbabělcem a ať si ho trestanci jakkoliv prosili, aby jim se své strany nebránil kupovati si u starce ve světlíku za zády dozorcovými svobodnou stravu, koláčky, brambory a pod., velice zřídka a ještě k tomu s velikou neochotou přimhuřoval oko nad těmito zakázanými snídaními a stranou zastrašoval starce, že pozbude místa.

— Hoši, což pak bych vám překážel, kdybych měl moc? — říkával kobylce srdečným, přátelským tónem: — jaká škoda může povstat ze stravy? Proč mořiti lidi postní bálandou? Ale jen si sami pomyslete: co když se to nenadále udá?... Mezi vámi najdou se již takoví... I mně i vám samým, jak se potom povede?

— No o nás neměj strachu, Iliči. Nikoliv, ty se jednoduše bojíš, a docela zbytečně, protože je to věc dozorcova stopovati nás a nikterak tvoje.

— Nesprávně soudíte, hoši. Sami víte, jak mne dozorcové nenávidějí. Jen tenhle Proňa, živá smrt, by mne hned snědl, čert ho vem! Hned řeknou, že s vámi držím. No a vystřídají mne, ustanoví sem jiného dohlížitele, — bude vám pak snad lépe? Sami vidíte, že mám srdce, že jsem ochoten všecko uvážiti, jak jen možno. Člověk musí jen být vždycky opatrný.

Téže politiky držel se i v otázce práce a pomocí svých duševních vlastností nutil trestance dobrotou a laskavostí pracovati více a lépe...

Byla sobota, chladný, sychravý den téhož měsíce března. Pronikavý vítr vál všemi skulinami naší ubohé kovárny, metl do tváře sněhový prášek, a nad prahem dělal celé závěje sněhové. Měch hučel jakýmsi zvláště zlobným hukotem, soptě ze sálající pece sloupy zběsile tančících jisker. Neméně soptil i Palčikov proudy svých obvyklých klateb, a já schouliv se pod lehkým trestaneckým kožichem, mlčky a bez zájmu ke všemu na světě nepřestával jsem se klaněti a dout měchem. V nohy mne nesnesitelně záblo a v takové hodiny se mně zdálo, že začíná mi stydnouti sám mozek, že se ponenáhlu proměňuji v hroudu bezduchého kamene, který po celé věky ležel na jednom místě bez účelu, bez myšlenek a přání... V tento den byl jsem zvláště pochmurně naladěn a nevšímal jsem si ani dost málo toho, že Pětuškov se již několikrát podezřele kolem mne vrtěl, jakoby si přál něco mi sděliti a zároveň jakoby váhal. Konečně, když Palčikov vzal koš a vyšel za dveře kovárny, aby si přinesl novou zásobu uhlí, Pětuškov nahnul se ke mně rychle a zašeptal:

— Dnes!

Pohlédl jsem na něho lhostejně.

— Pravím dnes...

— Co pak?

— Přijdou.

— Kdo přijde?

— Ale což pak nevíš? Dva... soudruzi pro tebe... Jeden, říkají, že je dochtur, takový prý dochtur, že prý u nás v Sibiři takového ještě ani neviděli. A je ještě docela mladý. Jen si nemohu vzpomenout, jak se jmenuje, čert ho vem! ... má příjmení těžké, naprosto ne ruské... Ale již jsem si vzpomněl, vzpomněl: Štejngor! A druhý — Bašurov. Nevím, čím ten byl, ale musí být také z vysoké šlechty, v niversitě sloužil. Nu, ano, jedním slovem, nejsou kobylce rovni, nýbrž přímo povídám — soudruzi tvoji. Ale prosím tě, pověz mi, jak se takový lid dostane do vyhnanství? Ach, že se vám chtělo!

— A mluvíte pravdu, Iliči?

— No bodejť budu lhát!

Mně došel dech . . . Oslňující záře zableskla se v pekelné temnotě — a v týž okamžik pohasla. Div jsem nepadl do mdlob, sotva jsem se na nohách držel i přisedl jsem si na lavičku.

Palčikov vrátil se s plným košem uhlí. Pětuškov neklidně přecházel po kovárně, vida, jak silný dojem učinil na mne svým sdělením. Za zády kovářovými hleděl na mne upřeně a dělal prosebné posuňky. Porozuměl jsem, že mne prosí, abych o novině zachoval nejpřísnější tajemství, i usmál jsem se tiše a přikývl hlavou na znamení souhlasu.

Ach, čert to vem! . . . vylil si city Pětuškov v oblíbených slovech a vzdálil se spěšně do světlíku.

Mne zmocnilo se zatím nepopsatelné rozechvění. Počítal jsem hodiny i minuty, kdy měly se skončiti hornické práce a co chvíle zabíhal jsem podívati se do světlíku, nevrátili-li se dělníci ze šachet; Pětuškov snažil se při tom nedívati se na mne a vedl o čemsi živý hovor s kozáky. Bylo patrno, že měl strach a kál se děláním pořádku z toho, že mi vybrebtal veliké vězeňské tajemství . . . Cítil jsem, jak se mi chvěla kolena a jak příjemný chlad přebíhal mi po celém těle, když trestanci konečně se vypravili a jak obyčejně jako když nad hlavou hoří, zamířili směrem k trestnici. Vždycky jsem se v nitru zlobíval na tento spěch, ale dnes mi zdálo, že běžíme ještě stále nedosti rychle. Brzo mi bylo horko, že rozepjal jsem si kožich. A sestydlý mozek začal táti — jasné, veselé myšlenky naplňovaly ho, jako teplé paprsky slunce vyšlého z noční mlhy; nedávno cítil jsem se téměř starcem, bezmocným a ubohým mrzákem a nyní byl jsem zase mladý a silný, opět jsem chtěl žít, doufat, věřit . . . A znovu jsem vroucně miloval svět, v němž jsem teprve před několika hodinami viděl pouhý bezúčelný i nesmyslný zmatek jevů, miloval jsem život i lidi, jimiž jsem nedávno ještě opovrhoval, jako ubohými, pro ubohou svou existenci se štípajícími, směšnými marionetkami.

— Ještě budeme žíti, ještě se budeme píti s osudem . . . šeptal jsem si, stále zrychluje kroky a šlapaje téměř na paty průvodčím v předu jdoucím: — nyní se bude lehčeji žíti . . . se soudruhy!

II.

Vítaní hosté.

Když hornická četa došla k věznici, neuniklo její pozornosti, že mezi kozáky u vrat stojícími jsou dvě, tři nové „ne zdejší“ osoby a že ve strážnici rovněž se cosi hýbá.

— Bratří, ale vždyť to jistě přišla četa?

— Ano, podívejte se, i průvodčí tam stojí. Nu, pěkná četa — půldruhého člověka s žebrem . . . Prohlížejí je.

Ti nejbystřejší, kteří viděli nejen skrze okno, nýbrž, jak kobylka říkala, i skrze bodák, rozeznávali také všecky podrobnosti prohlídky.

— Dva! . . . Mladý a starý . . . Mladý — rusý, starý — černý . . . Nu a věcí, co věcí, bratří moji, prohlížejí — a prohlédnout nemohou. Nepochybně to nejsou prostí lidé, protože i oblek mají panský. Hleďte, hleďte, hodinky zlaté jednomu odejímají . . . Oni myslili, junáci, že jako v jiné věznici propustí jim všecko do komory a že jim dovolí chodit v šatech ze svobody . . . Nikoliv, to se mýlíte! Šestioký všecky srovná! Živte se šalajskou bálandou a věci račte dáti schovati!

— Hoši, oni mají knihy! . . . Jestli pak to nebudou kamarádi pro Mikolájiče? No to by bylo slavné! Snad zase přivezli „Čičikova“?

Takovými poznámkami házeli trestanci nahlas mezi sebou, pokud je dozorce prohledával pod oknem strážnice, kde se prováděl příjem nováčkův. Ale zvědavost španky nebyla příliš napjata a jak se jen vrata rozevřela, sypala se jako krupobití do komor, spěchajíc k obědu. Zůstal jsem sám u vrat. Dozorce vrata zavírající se ošklíbl na mne.

— Na co čekáte?

— Kdo přijímá nováčky?

— Jaké nováčky?

— Nu, nač pak to zapírání? Dovím se všechno ihned přímo sám. Velitel tu není?

— Není, pouze vrchní dozorce sám. Tu chvíli vyjdou.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 25. září 1904. Číslo 38.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

BLAŽEJ JORDÁN:

PLZEŇ.

(Budoucí matka.)

Promenádou jdu v zamyšlení
barevným davem zalitou.
Typ mnohý tu, jenž právě není
ni v jiných městech raritou.

Kol hradby jeunesse dorée naší
do šumů v příboj rostoucích
afektovaný půvab vnáší
nejedna z matek budoucích.

Jakési . . . cosi . . . v mladé hlavě.
Na nohou svůdné botičky.
Nevypadá ošklivě právě
tento typ příští rodičky.

Naivní oči . . . žádná přání,
pod ňadry hrozny umělé,
tak přichází ·k flirtování
na korso každé neděle.

Kolenou v chůzi pohyb chabý,
kterému z chiku navykla,
a sukně v hrsti, plastika by
nohou a kvčlí vynikla.

Nu — je-li jinak jen jí zdrávo.
Potřebí nemá skrývat vad.
Ví, za vářečné že je právo
možno si něco diktovat.

Čí, dívko, čí as budeš ženou?
Manželství!! Snové velební!
Najde tě muž tvůj připravenou
na víc, než na noc svatební?

* *
*

Děvčátko, odpusť, v rukou kleště
pro Tebe že jsem v zástup sáh.
Takových, jak Ty, běhá ještě
hodně nám slečen po Čechách.

Ty máš mít jednou děti české,
posílit rod, z kad vyšla si,
nemysli tedy, děvče hezké,
na crême jen, barvu na vlasy,

ohlížej se, čti, mysli přeci,
ať z tebe duše radost má;
také pro jiné lepší věci,
nežli jsou břinkající reci,
mozek tvůj má svá departements.

Muž — ten tě znovu nevychová,
když jemu Tě již oddali —
a nemůže Tě stvořit znova,
když matka, škola, katecheta
a nějaká nasládlá teta
na Tobě léta packali!!

BERNARD SHAW.

Jméno tohoto moderního dramatika anglického začíná se usilovněji hlásit o časovou pozornost. Německé scény jej hrají, z potřeby lákat stále nějakou novotou a neznámostí. Dost možná, že velmi brzy Shaw zase zmizí s povrchu denního zájmu. Bývá tak dnes. Ale přece jen chvilka, na kterou jeho jméno se vynořilo, nutká, aby nebylo pouhým zvukem. Ať tedy víme o něm aspoň to, co nám mohou povědět tři vybrané jeho divadelní hry. *)

Shaw, narozený r. 1856, vystoupil v literatuře nejprve novelami, ale nepronikl. Působil pak jako řečník a agitátor socialistický, nejprve marxistický, brzy však antimarxistický. Byl z vůdčích členů známé společnosti Fabianské. Od r. 1885 psal kritiky hudební, literární a posléze i umělecké do různých časopisů (The World, Pall Mall Gazette, The Saturday Review). Vydal filosofující brožury o Ibsenovi a Wagnerovi. Divadelně vystoupil

*) Candida; The Devil's Disciple (Učenník ďáblův); Arms and the man (Arma virumque. Zbraně a muže, t. j. opěvám, první slova Vergiliovy Aeneidy). Přeložil do němčiny S. Trebitsch. Překlad byl nepříznivě zkritisován L. Kellnerem, ale Bahr se ho zastal.

dost pozdě a to v Independent theatre, založeném dle vzoru Freie Bühne. Rozhodnější úspěch měl teprve v Avenue theatre a v newyorském divadle Mansfieldově. Jeho dramatických prací vyšly dosud tři sbírky: Unpleasant plays, Pleasant plays a Plays for Puritans.

Shawův pastor Jakub Morell praví v prvním aktě Candidy svému tchánu Burgesovi: „Bůh udělal z vás to, co já zvu darebákem, a ze mne to, co vy právě zvete hlupákem. V obou případech není mou věcí, přít se s ním o to. Pokud sem přicházíte jako poctivý, přesvědčený darebák, který váží si sebe sama a který hrdě se snaží ospravedlnit své padoušství, potud jste vítán. Ale nechci vás zde mít, jestliže se tváříte, jako byste byl vzorem zaměstnavatele a zbožným mužem k tomu, kdežto jste jen odpadlíkem, řídícím svůj plášť po větru, aby dosáhl svého cíle . . .“ A pastorova krásná žena Candida, když osmnáctiletý básníček Marchbanks se jí ptá, smí-li jí říci něco zlého, odpovídá: „Ne. Ale smíte mi všecko říci, co skutečně a opravdu cítíte, ať je to cokoli, všecko. Nebojím se, pokud vaše skutečné já ke mně mluví a ne pouhá póza . . .“

Uvědomělá pravdivost v každém hnutí a v každém slově, to jest, za čím jdou dramata Shawova. Ne nadarmo Shaw mluvil pro Ibsena. Uvědomělá osobní pravdivost. To znamená: snažit se nedávat si zdání ničeho, čeho v člověku není, pojmenovat vše pravým jménem, vystupovat ve všem s odkrytým hledím, nebát se žádného faktu, žádné přirozenosti. Docela po ibsenovsku Candida otevřeně dovede diskutovat se svým mužem otázku, nebylo-li by dobře, aby ona to byla, jež by mladinkého Marchbankse zasvětila v lásku: „Víš-li, že se do mne šíleně zamilovává . . . Co řekne jednoho dne, až pozná, že jsem to jistě věděla? . . . Dejme tomu, že bude to špatná žena, jež mu zjeví lásku, jak se děje mnoha mužům . . ., dejme tomu, pravím, že odhalí cenu lásky, teprve až ji pohodí a až ji ve své nevědomosti sám sníží, — bude mi moci odpustit, že jsem jej sáma lásce nenaučila, nýbrž že jsem jej pro své blaho přenechala ženám špatným?“

Ale ovšem obvčejně Shawovo úsilí o naprostou pravdivost a upřímnou přirozenost nevztahuje se k takovýmto jemným, choulostivým problémům citovým a dušetvorným. Míří více proti hrubším denním přehnanostem, falešným okázalostem, parádním přetvářkám a lžím. Jeho „ďáblův učenník“, americký jonák Richard Dudgeon, zakládá si na tom, že se může hodně zostra posmát anglickému soudu vojenskému (v osvobozovací válce r. 1777), jenž jej předurčil k oběšení a přece ještě zahajuje s ním výslech na zjištěnou jeho rebelantství, slavnostně a důstojně: jaké výslechy, když bude oběšen tak jak tak? „Radím vám, zajatý, abyste nebyl drzý,“ napomíná jej předseda major Svindon. „Když jste ustanovili někoho vůbec na postrach druhým oběsit, proč by měl být k vám zdvořilým? Je přece jedno být oběšen jako býk nebo jako tele,“ odpovídá Richard a metá mu do očí nejhorší neuctivosti o králi Jiřím, o anglickém lupičství, o své situaci, — neuctivosti tím horší, že jich nelze popřít. To je tak asi vlastní způsob Shawův.

Nejvíce napadá naduté a odivné hrdinství vojácké. V komédii Arms and the man dává líčit útok jízdy, který se pokládá za úchvatný kousek: kavaleristé jsou unášeni svými koni k nepříteli proti své vůli, útočí jen, protože jich nemohou zadržet, krčí se na koních, většina ani nepokouší se o boj, poranění záleží hlavně v kolenní zlomenině, povstalé tím, že koně na sebe narazili. Srbský major Sergius Saranov, který jinak trpí vší konvenční vojenskou domýšlivostí a osobivostí, přiznává ve slabé chvíli: „Eh, odvaha zuřit a zabíjet je laciná. Mám anglickou doggu, jež má této odvahy tolik, co bulharský národ a ruské vojsko dohromady, ale nechává se přece vypráskat od mého sluhy. Takoví jsou vojáci. Umějí ti chuďasové uřezávat krky, ale při tom bojí se svých důstojníků, snášejí jejich nadávky a rány . . .“ Ideálem vojáka je Shawovi švýcarsko-srbský námezdný setník Bluntschli, jenž se nic nestydí, že po dvoudenním boji stává se nervósním, že prchá z marné bitvy do dámské ložnice, že přinutí revolverem bezbrannou slečinku, aby ho skryla, že se schovává za její záda, že jí únavou usne na posteli. „Jsem voják z povolání; bojuji, musím-li, ale jsem vždy rád, nemusím-li nutně bojovat.“

Je patrno, že pravdivost Shawova může se nést i zdánlivě dost nehorázně a hrubě. To tím, že více nežli z nějakého jiného popudu vychází z potřeby smělé síly a neohrožené převahy. Pravda říká se tu především proto, že vyžaduje energie a statečnosti. Ve shodě s tím dramata Shawova nejsou demonstracemi těch neb oněch sociálních thesí, jak by se mohlo myslit dle příbuznosti s Ibsenem, nýbrž rozjařenou hrou nebezpečných a povážlivých situací, jež se na konec zcela snadno a šťastně řeší. Ukazuje-li se něco, ukazuje se leda, jak přímá, bezelstná síla kráčí bezpečně a pokojně tam, kde vyhýbavá, váhavá slabost úmorně se pachtí a potácí a trudí. Taková Candia může si všecko dovolit, může svůj poměr k Morel-

lovi a Marchbanksovi vystrit k nejzazší krajnosti, k nejchoulostivějšímu bodu a bude vždycky jista svou nepodvratností, svou rovnováhou; kdežto Morell, který se bojí rozhodného objasnění, bude stále zmítán od domněnky k domněnce, od citu k citu. Co všechno podstoupí takový Richard Dudgeon! čelí nejnenávistnější zlobě příbuzných a známých, dá se zatknouti místo jiného, jenž má být oběšen, dá se soudit s nejhoršími vyhlídkami, vydá se hrůzám popravy až do samého zadrhnutí kličky, — a všecko to jaře a spolehlivě, — poněvadž vždy v ujasněné, neotálivé shodě s nejosobnějším názorem a tíhnutím. Kdežto Judita Andersonova, — co to kolisání a podivných obratů a rozpaků a hryzení, jež nikdy nemůže říci, je-li oprávněno!

Z vědomí síly jde právě humor Shawův. Humor, který se pevně a znale dívá každému do očí, v nichž vidí všecky skryté pohnutky a záludy. Který každou chvíli nastaví někomu nohu, aby klopýtl a rozpomněl se, že také jen chodí po zemi. Který vesele přijímá všecky sebe krutější nutnosti, jsou-li neodčinitelny, a který se směje, když pláčem nedá se nic změnit. Shaw nechá po celý kus (Arms and the man) Rainu vznešeně deklamovat, že její poměr k majoru Sergiovi Seranovi je „opravdu nejkrásnější a největší událostí jejího života“, a zatím každý už ví, že Bluntschlimu takřka nadbíhá a že na konec pustí se obratem ruky svého heroického Sergěje bez nejmenší, ale nejmenší známky lítosti. Nebo nechá v dlouhých scénách Morella, Marchbankse, Candidu mluvit o nejdůležitějších zájmech jejich srdce a života a při tom druh o druhu velmi přesvědčeně prohlásí, že — se minuli rozumem. Raina pošklíbne se o své sokyni, komorné Luce, že poslouchá za dveřmi. „Dokážu, že aspoň to je pomluva.“ zvolá slavnostně Sergěj, — otevře dvéře a — Luka je tam. „Suďte tuto bídnici, Bluntschli,“ křičí patheticky Sergěj, „suďte tuto zádveřní nasluchačku, vy, chladný, nestranný muž.“ A Bluntschli jej ochladí: „Nesmím ji soudit, sám jsem také jednou naslouchal před stanem, kde byla umlouvána vzpoura. Záleží vždy na ceně, o kterou se hraje, — šlo o můj život.“ Humor náchylný k nedůstojnosti a urážlivosti, — že?

Humor Shawův najde se ve všem vedení scény a děje, ve stavbě hry, v rozvoji povah, v duševních obratech. Shaw jakoby se nikdy nestaral o to, co bude dál, o to, jak se věc dále vyvine, jakoby mu docela nezáleželo, skončí-li tak či onak, a jakoby se chtěl vždy s požitkem bavit jen tím, co má právě před sebou. Přijde-li k pastoru Morellovi v prvním aktě C a n d i d y jeho tchán Burges, Shaw si ho důkladně dopřeje, všecka jeho verva soustředí se na jeho zištnosti, zaměstnavatelské tvrdosti a měšťácké politice, a když omlouvá se pak Candidě, že pro Burgesa zapomněl jít ji naproti na dráhu, nezapomněl jen on, nýbrž také Shaw a docela už každý jiný. Celý první akt Ď á b l o v a u č e n n í k a je věnován účinné charakteristice staré Dudgeonové, urputné, nevlídné a zlobné stařeny, která nepromluví slova, aby někomu příkře neublížila. A přece stařena hned ve druhém aktě zmizí, ve vlastním dramatě nemá vůbec účasti. Shawovy akty končí pravidelně něčím neočekávaným, něčím, co vpadne napříč do průběhu věci, co není vyvrcholením postupujícího nutkání, nýbrž náhlým vyrušením, nárazem, jenž dá chodu děje jiný směr. Bluntschli na sklonku druhého aktu A r m s a n d t h e m a n by odešel a Raina by zůstala se svým Sergějem, ale v tom zkrátka vstoupí Petkov a neodvolatelně jej zadrží. Nebo Judita Andersonova je přesvědčena, na konci druhého aktu „Ď á b l o v a u č e n n í k a“, že Anderson okamžitě vyskočí a poletí dostavit se místo Richarda: ale on sebere peníze, pistole, osedlá koně a — pryč: utekl? či co?

Ovšem, t e n t o humor nebyl by humorem, kdyby ta neočekávanost nebyla jen zdánlivá. Autor dobře, až příliš dobře ví, kam spěje, a ví to také divák nebo čtenář, ale právě proto autor naschvál nechá věc po libosti ubíhat jinam, až k jakýmkoli odbočkám, extrémům a zmatkům: avšak on se už najde správný východ, ten, jehož si přeje on i jeho obecenstvo!

Kuriósní jsou u Shawa poznámky scénické, pokyny o povaze, situaci a chování osob. Režisér nebo herec mohou přijít do rozpaků, co s nimi. Mají ráz úplně románový, nedbají, co scénicky lze vyjádřit a co není. Úvodní výklad k prvnímu aktu C a n d i d y, jenž se hraje v p o k o j i Morellově, začíná na př.: „Krásné říjnové jitro v severo-východní části Londýna. Zde jest mnohem méně úzkých, špinavých, zapáchajících a nevzdušných uliček, nežli ve vzdáleném na míle Londýně slavností a Sv. Jakuba. Tu odehrává se silný, denní život středních tříd. Široké lidnaté ulice jsou opatřeny ohyzdnými železnými záchody...“ a následuje celý obšírný popis Morellovy městské čtvrti a jejího života. V knihovně pastorově „cvičené oko“ má rozeznat „Mauriceovy theologické essaye, úplné vydání básní Browningových, vázaný svazek Pokrok a chudoba z Fabianových essayí, Sen Johna Balla, Marxův Kapitál a p.“ Pastor Morell, mimo to že je křesťansko-sociálním duchovním anglické církve, „disponuje velkou zásobou slov,

kterou úplně ovládá... Jeho zápal a jeho sympathické nadšení neochably ještě ani na okamžik. Jí a spí ještě dosti dobře, aby vyhrál denní bitvu mezi únavou a zotavením..." Jeho žena Candida má krásně utvořená ústa a bradu, označující rozsáhlého ducha a důstojnou povahu, jež šlechtí její obratnost v dobývání náklonnosti..."

Myslíte, že míra těch poznámek je přehnána? Leda pro herce, který má ustálené šablony na poctivé a řádné pastory, na výdělkářské měšťácké kramáře, na naduté, záletné důstojníky. Ale ne pro herce, jenž hledí hodně hluboce a podrobně vpravit se ve speciální náladu a ovzduší hry, v individuální ráz povahy, v každý jednotlivý moment hry. Shaw vysvětlí mu vždy nejen, c o a j a k má dělat, nýbrž především, p r o č má dělat. Má-li být Burges „nejvýš rozčilen", tedy proto, poněvadž „jeho požadavek zdá se mu být jen správným a slušným." Má se tvářit sklesle, neboť „tato poznámka otřese základy jeho morálky." Nemá promluvit, protože „nepokládá Proserpinu za hodnu odpovědi." Shaw učí herce m y s l i t a jeho drama vyplatí se po té stránce studovat i těm, kdož jich nebudou hrát. Humor, který stále v jeho poznámkách proráží, vychází jistě také z pomyšlení, jak málo inteligentní a bystré pozornosti budou mít k nim ti, pro něž jsou psány.

Wilde, jenž zároveň se Shawem přišel do divadel evropské pevniny, je již na příští saisonu slíben i v Národním divadle. Doufejme tedy, že se tam dostane také Shaw, přece ještě dříve, nežli jeho jméno, na čas vynesené, zase zapadne a pozbude zajímavosti. Budeme musit všeličemu u něho zvykat, čemu nejsme zvyklí. Pastorům, kteří chodí řečnit do komunistických a anarchistických spolků a kteří přes to těší se přízni biskupské. Ženám, které více nežli pobuřujícím frázím moderních milenců věří oddanosti svých mužů. („Když myslil Jakub, že bych mu mohla odejít, jeho jedinou úzkostí bylo, co z e m n e bude.") Občanům, kteří dovedou říci veřejně nejpříkřejší pravdy a kteří se z vlastenecké povinnosti dají bez váhání třeba oběsit. Nás Slovany, zejména jižní, Shaw má za plemeno velmi nečisté a nevzdělané: mýt se každý den pokládáme prý za nepřirozené, koupáme se jednou měsíčně jen v nejlepším případě, knihovna a to prabídná vyskytuje se v našich domácnostech výjimkou a mluví se o ní jako o zázračném luxu, nábytek a šaty máme dle starších vídeňských vzorů.

DOJMY MLADÉ KOROPTVIČKY, JAK JE SAMA VYPRAVUJE.

OD ALFONSE DAUDETA. Z FRANCOUZŠTINY PŘELOŽILA MILA KASANDOVÁ.

Je vám známo, že koroptvičky běhají v tlupách, a sedají pospolu v dolících brázd, odkud při nejmenším poplachu vylétají, rozprchajíce se v letu jako hrst zrní, když se při rozsévání rozhodí. Naše společnost je veselá a četná, bytujíc na pláni při kraji velkého lesa, majíc hojnou potravu i krásné přístřeší z obou stran. Také, od té doby, co jsem se naučila lítat, dobře opeřena, dobře živena, radovala jsem se ze života. A přece jedna věc mne trochu znepokojovala; bylo to ono pověstné zahájení honby, o němž naše matky počaly potichu mezi sebou mluviti. Jeden starý kohout z naší společnosti říkával mi vždy při této příležitosti:

„Neboj se, Červinko, — říkali mi Červinka, poněvadž jsem měla zobák a drápky červeně zbarvené; — neboj se, Červinko. Vezmu tě s sebou v den zahájení honby, a jsem přesvědčen, že se ti nic nestane."

Byl to starý, prohnaný kohout, ještě čilý, ač již měl podkovu na hrudi a tu a tam několik bílých pírek. Když byl zcela mlád, dostal brok do křídla, a jelikož následkem toho byl trochu těžkopádný, rozmýšlel se dvakrát, nežli vyletěl vzhůru, dával si na čas, a pomahal si z tísně. Často brával mne s sebou až ku vchodu do lesa. Stojí tam malý, osamělý domek, hnízdo v kaštanovém háji, němý jako prázdné doupě, a vždy uzavřený.

„Všimni si dobře tohoto domu, maličká, říkával mi starý kohout; až uzříš vystupovati komínem kouř, dvé e a okenice otevřené, bude s námi zle."

A já spolehla jsem na něho, vědouc dobře, že to nebyla první honba, kterou zažil.

A skutečně, druhého jistra, na úsvitě slyším, jak kdosi tiše volá v brázdě...

„Červinko, Červinko."

Byl to můj starý kohout. Měl podivné oči.

„Pojď rychle, řekl mi, a dělej, co já."

Následovala jsem ho napolo spíc, plížíc se mezi hroudami, bez letu nevyskakujíc ani, jako myš. Běželi jsme směrem k lesu a viděla jsem běžíc mimo jak se kouří z komínu domku, světlo v oknech a přede dveřmi dokořán otevřenými lovce, úplně vyzbrojené, obklopené psy, vyskakujícími do výše. Když jsme předcházeli, jeden z lovců zvolal:

„Vezměme pláň teď ráno, les vezmeme po snídaní."

Pochopila jsem, proč mne můj starý průvodce

vzal s sebou nejprvé do vysokého lesa. Přes to bušilo mi srdce, zvláště když jsem si vzpomněla na naše ubohé přátele.

Pojednou, když jsme dosáhli mýtiny, dali se psi do běhu v naší stranu.

„Skrč se, skrč se," řekl mi starý kohout shýbaje se.

V tom asi deset kroků od nás, vyplašená křepelka rozpjala křídla, otevřela zobák dokořán a vyletěla s poplašným výkřikem. Zaslechla jsem hrozný břmot a byli jsme zahaleni v prach zvláštního zápachu, bílý a horký, přes to, že slunce teprve vycházelo. Měla jsem takový strach, že jsem sotva běžela. Na štěstí vešli jsme do lesa. Můj přítel schoulil se za malý dub, já usadila jsem se vedle něho a zůstali jsme tam ukryti, hledíce skrze listy.

V polích byla děsná střelba. Po každé ráně zavřela jsem oči, všecka smyslů zbavena. Potom když jsem se odvážila je otevříti, viděla jsem pláň, velkou a holou, psy, pobíhající a čenichající v trávě a řádkách a zase se vracející, jako blázny. Za nimi lovci láli a volali; pušky leskly se na slunci. Jednu chvíli zdálo se mi, že vidím v malém oblaku dýmu, — jakkoli nebylo kolem dokola žádného stromu — poletovati jako rozváté listí. Ale můj starý kohout pověděl mi, že je to peří: a opravdu, sto kroků před námi spadla krásná koroptvička do brázdy, sklánějíc na zad zkrvácenou hlavu.

Když slunce bylo vysoko a pálilo, palba pojednou přestala. Lovci vraceli se do domku, odkud slyšeti bylo praskot ohně z chrastí. Hovořili mezi sebou, pušky přes ramena a posuzovali rány, zatím, co jejich psi přicházeli za nimi, umdlení, s vyplazenými jazyky . . .

„Budou snídat," pravil mi můj společník, „dělejme totéž."

I vešli jsme do pohankového pole, které bylo právě u lesa, pole veliké, bílé a černé, dílem v květu, dílem majíc již zrní, vonící po mandlích. Krásní bažanti s hnědočerveným peřím tu ďobali, krčíce také své rudé hřebínky, ze strachu, aby nebyli viděni. Ach! byli méně pyšní, než obyčejně. Při jídle ptali se nás po novinách, a nebyl-li nikdo z jejich čeledi ještě zastřelen. Snídaní lovců, nejprvé tiché, stávalo se čím dál tím hlučnější; slyšeli jsme ťukati sklenice a vylétati zátky z láhví. Starý kohout uznal, že je již čas, abychom se uchýlili do svého úkrytu.

V té chvíli byl by každý řekl, že les spí. Malá bařina, kde srnci pívali, nebyla zkalena ani jediným dotknutím jazyku. Ani jeden čumáček králičí v mateří doušce remízku (králičího sádku). Bylo cítiti jen tajemné chvění, jakoby každý lístek, každý stvol trávy chránil ohrožené žití. Zvěř lesní má tolik skrýší, tolik děr, houštin, chrastí, křoví, a pak příkopů, těch malých lesních příkopů, jež tak dlouho udržují vodu po dešti. Přiznávám se, že bych byla raději bývala uvnitř některé z těch jam; ale můj společník dal přednost zůstati neskrytu, míti volnost, viděti daleko a cítiti volný vzduch před sebou. S dobrou jsme se potázali, neboť lovci přicházeli právě do lesa.

Ó! ten první výstřel v lese, ten výstřel, jenž rozrážel listí jako jarní krupobití a poznamenal kůru, na ten nikdy nezapomenu! Králík utíkal přes cestu, vytrhávaje chomáče trávy svými napjatými drápy. Veverka sletěla s kaštanu a shodila několik ještě zelených plodů kaštanových. Tuční bažanti vznesli se dvakrát nebo třikrát nemotorně od země a v nízkých větvích i suchých listech povstal šumot, když zahoukla rána z pušky, jež rozčilila, vzbudila a poděsila vše, co žilo v lese. Lesní myši skryly se uvnitř svých děr. Roháč, vylezší z dutiny stromu, proti kterému jsme se krčili, vyvalil na nás své hloupé oči, strnulé děsem. Modré vážky, čmeláci, motýli, ubohá zvířátka rozplašila se na všecky strany. Až na malého cvrčka s purpurovými křídly, který přiskočil se posadit zcela na blízko mého zobáku; ale byla jsem sama příliš uděšena, abych těžila z jeho strachu.

Starý kohout byl stále dosti kliden. Velice byl pozorný na štěkot psů a na rány z ručnic; když se přibližovaly, dával mi znamení, a utíkali jsme trochu dále z blízkosti psů, skrývajíce se v listí. Jednu chvíli však, myslila jsem přece, že jsme ztraceni. Alej, kterou jsme musili přeskočiti, byla hlídána na každém konci ozbrojeným lovcem. S jedné strany velký chlapík, černých licousů, který při každém pohybu celou výzbrojí svou zvonil, zabijákem, řemenem k nábojnici, růžkem na prach, nemluvě ani o vysokých, zapjatých kamaších až ke kolenům, které ho dělaly ještě vytáhlejším; na druhém konci drobný stařec, opřený o strom, kouře klidně svou dýmku, a mžouraje očima, jakoby chtěl spáti. Tohoto jsem se nebála; ale tam toho velkého dole . . .

„Toho nedbej ani za mák, Červinko," pravil mi můj přítel se smíchem, a beze strachu, křídla rozevřená uletěl kolem samých nohou strašného lovce s licousy.

A je jisto, že ubohý muž byl tak spoután svou výzbrojí loveckou, tak zaměstnán obdivováním sama sebe od hlavy až k patě, že, než přiložil svou pušku k líci, byli jsme my dávno z dostřelu. Ó! kdyby lovci, kteří myslí, že jsou sami někde v koutě lesa, věděli, kolik upřených, malých očí na ně číhá v křovinách, kolik malých, špičatých zobáčků zadržuje smích nad jejich nemotorností!

Běželi jsme stále a stále. Neměla jsem na práci, nežli sledovati svého starého průvodce, moje křídla třepetala za jeho křídloma a složila se nehybně

[illegible] se posa[illegible]? Vidím stále ještě všechna ta místa, která jsme minuli: remízek, porostlý růžovým vřesem, plný děr u kořenů sežloutlých stromků, s tou velkou stěnou dubů, kde zdálo se mi, že vidím všude ukrytu smrt, malou, zelenou alej, kam matka moje Koroptev tolikrát vyváděla nás drobotinu na májové slunce, kde jsme všechny skákaly, zobajíce červené mravence, kteří nám lezli přes drápky, kde potkávaly jsme malé, fintivé bažanty, těžké jako kuřata, kteří nechtěli si s námi hráti.

Vidím ji jako ve snu, svou milou alej, právě v okamžiku, když běžela přes ni laň, vysoká na svých štíhlých nohách, s očima vytřeštěnýma, a připravena ke skoku. Potom bařinu, kam jsme chodily v hejnech po patnácti až třiceti, všechny stejným letem, zvednuvše se najednou z planiny, abychom se napily vody z pramene a postříkaly se kapkami stékajícími po lesklém peří . . . Uprostřed této bařiny byl velice hustý hájek olšin, na tento ostrůvek jsme se utekli. Psi byli by musili míti zvláštní čich, aby nás tam byli hledali. Byli jsme tam sotva okamžik, když přiběhl srnec, vleče se o třech nohách, a zůstavuje za sebou rudou stopu na mechu. Pohled na něho byl tak smutný, že jsem skryla hlavu pod listím, ale slyšela jsem raněného, rozpáleného horečkou, jak supě pije z bařiny . . .

Den se nachýlil. Rány z pušek se vzdalovaly a stávaly se řidšími. Potom vše utuchlo. To byl konec. Vraceli jsme se tedy zcela po tichu ku planině, abychom zvěděli noviny o své společnosti. Míjíc lesní domek, spatřila jsem strašlivou věc.

Na okraji příkopu leželi zajíci, ryšavé srsti, a malí šedí králíci s bílými ocásky, jeden vedle druhého. Malé nožky, sepjaté smrtí, jakoby prosily o milost; očka zastřená, zdálo se, že pláčí; pak červené koroptve i šedé koroptvičky, jež měly podkovu, jako můj přítel, a mladé, letošní, které měly ještě chmýří pod peřím jako já. Znáte něco smutnějšího, než mrtvé ptáče? Křídla jsou něco tak živého! Viděti je svěšená a vystydlá, to působí ztrnutí . . . Veliký a překrásný srnec, leže bez pohnutí, vypadal jakoby spal, vyplazuje svůj malý, růžový jazyk, jakoby chtěl ještě lízati.

A lovci stáli tu skloněni nad tou porážkou, počítajíce a házejíce do svých brašen zkrvácené nožky, roztrhaná křídla, bez ohledu na čerstvé rány. Psi, stojíce při svých pánech, připraveni jsouce na cestu, krčili pysk, jakoby se chystali pustiti se znova do mýtiny.

Ó! když veliké slunce zapadalo tam dole a všichni odcházeli, umdleni, vrhajíce dlouhé stíny na zoraná pole a na stezky večerní rosou zvlhlé, jak jsem je proklínala, jak jsem je nenáviděla, lidi i psy, celou tu rotu . . . Ani můj průvodce, ani já neměli jsme odvahy rozloučiti se krátkým zakuropěním, jako obyčejně s končícím dnem.

Na své cestě přišli jsme na nešťastná, malá zvířátka, postřelená náhodou brokem, jež opuštěná zůstavena byla zde mravencům: hraboše s čumáky plnými prachu, straky a vlaštovky, zasažené v letu ležící na znaku a vztyčující své stuhlé nožky do noci, která se rychle skláněla na zem, jako vždy na podzim, jasná, studená a vlhká. Ale nanejvýš srdcervoucí bylo poslouchati z mýtiny lesa, z okraje lučiny a tam dole z vrbový na břehu, porůznu se ozývající úzkostlivé, smutné volání, na něž nikdo neodpovídal.

KAREL HORKÝ:

MŮJ OTEC.

Můj drahý taťko, vidím Tě jak dneska . .
Tvář vosková a na rtech úsměv chví,
ve sněhu vlasů mizí známá stezka,
na vpadlých prsou párek medailí.

Ty medaile . . . Jak bývaly Ti milý!
A dali Ti je také do truhly . . .
Můj drahý taťko, přemýšlím už chvíli
a na tváři mi slzy přituhly.

Den ze dne cifry, znovu, znovu, znovu,
ach, počítal jsi přes půl století . . .
Na konec stužka, kousek mdlého kovu
a milostivý půlarch v zápětí.

Můj drahý taťko, umřel's jako bohém . . .
Krev vycedil's — a kdo měl zlato z ní,
ten nepřišel říct ani s pánembohem
a na shledanou, pane důchodní . . .

Spi dobře, taťko . . . Padesát let sloužit,
to věru rády zdřimnou oči mdlé . . .
Už cifry, taťko, nebudou Tě soužit
a tiskni k prsoum ty své medaile . . .

DROBNOSTI.

Školní knihovny a literatura dětská. V naší Době (září) nejmenovaný pisatel uvažuje o tomto předmětě. Úplný seznam knih pro knihovny školní schválených a doporučených roku 1902 bylo 1900 čísel. Úžasný počet! Ale kdo by myslil, že máme aspoň 250 dobrých spisků pro mládež, jistě by se velice sklamal. Mezi těmi 1900 čísly je na př. od V. Špačka 14 knih, od F. J. Andrlíka 43 knih. Jak ubohý je R. Kipling! Nenapsal pro děti knih dosud ani patero. — Z uznaných českých spisovatelů zastoupeni jsou v seznamu knih pro knihovny školní schválených: Čech, Čelakovský, Erben, Heyduk, Jablonský, Jirásek, Kollár, Krásnohorská, Mácha, Němcová, Pravda, Rais, Sládek, Světlá, Třebízský. Nejhůř se povede naší dětské literatuře, bude-li vycházet ještě více časopisů pro mládež, než vychází.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

A vskutku za několik minut vyšla ze strážnice elá tlupa lidí a ve vratech trestnice objevily se vě postavy nováčků-trestanců. Vrhl jsem se k nim několika vítajícími slovy . . . Ale k mému podiení vrchní dozorce a hospodář v jedné osobě, vždyky červený jako cihla, směšně šeplavý a tlustý lověk, ihned postavil se mezi nás a hlasitě protetoval:

— To jeste nemůze být, jeste ne! Velitel ihned lijde, musíme se oholit!

I druzí dozorcové mu přisvědčovali, zdvihše rověž křik. Mimoděk jsem couvl. Nováčci rozhlíželi e kolem roztržitě a v rozpacích. Hrubý způsob prolídky již patrně na ně působil, i hleděli oba jak štvaní vlci; ubohého, komického vzhledu dodával im právě navlečený, pytlovitý trestanecký oděv. touhou zadíval jsem se do jejich tváří, vyhledáaje v nich inteligentní, sympatické rysy . . . Kobylka se nemýlila: jeden, docela ještě mladík, byl londýn, druhý, značně starší, byl brunet. Blondýn yl zavalitý, širokoramenný; měl bezvousou, mlaistvě růžovou tvář s velikýma očima, plnýma doroty; byl rozčilen a nejvýš zmaten prvními šelajkými dojmy . . . Jeho soudruh, vysoký, hubený luž s hedbávnou černou bradou, byl naopak spíše odrážděn; temné oči jeho hleděly zlostně pod hutými brvami, téměř srostlými nad nosem; hleděl na mne tak s nedůvěrou a ani jednou se nesmál . . .

— Nu, s tím se asi nesejdeme, — pomyslil jsem mimoděk s lítostí: — Ten asi je tím doktorem. ladý, zdá se býti prostší i společenštější . . .

Když dozorcové vešli s trestanci do podjezdu ěznice před hlavní chodbou, mladý člověk obrátil e stranou ke mně (— šel jsem pozadu v jisté vzdáleosti —) a poslal mi rukou vzduchem políbení; ale oudruh jeho se ani neohlédnul, jsa všecek pohrouen ve své myšlenky. Potom zašli oba do kanceláře, de je zavřeli, očekávajíce příchodu Lučezarova. dyž se na to dozorcové vzdálili, přiskočil jsem zamknutým dveřím, a tu mezi mnou a zamčenými ošlo k rychlé, úryvkovité, ale oživené výměně otáek:

— Jak se jmenujete? — bylo slyšeti přísný hlas atrně staršího z nováčků.

Jmenoval jsem se.

— Jakže! vy jste Ivan Nikolájevič? Je to ravda?

— Proč se tak divíte? — zasmál jsem se: — či em již tak zešpaněl zevnějškem za ta léta? ?

— Nikoliv, já jsem hned hádal, že jste to asi vy, — odvětil mladý hlas.

— Ale mně ani nenapadlo, — pravil první: — myslil jsem pro cosi, že tu nejste a že budeme úplně osamělí.

— Ach, vida, proč jste se mi zdál být takovým hrozným a netrpělivým!

— Tak? O, ve skutečnosti nejsem ani trochu hrozný, ba spíše povídavý. Ale víte, vaše věznice nahání strachu!

— Počkejte, vždyť to je teprve začátek . . .

— Lučezarov je prý netvor?

— Pánové, vždyť já ještě ani vašich příjmení neznám?

— Buďte tak laskav: Já jsem — Štejngard, Dmitrij Petrovič Štejngard, studující mediciny čtvrtého roku.

— A já — Valerián Michajlovič Bašurov, právník prvého roku.

— Jste patrně ještě mlád?

— Ano, rozumí se . . . Dvacet tři roky

— Ale i vás, Dmitriji Petroviči, kobylka, jak se zdá, zbytečně starcem pokřtila? ?

— Tak již pokřtila? Ostatně což, je mi 28 let a sem tam mám již šedý vlas . . .

Prohodili jsme několik vět o příčinách, pro něž se octli v Šelaji, a zase jsme přeskočili k daným okolnostem. Horečnatě rychlé otázky honily jedna druhou.

— Jak se tu vůbec žije? Tuze ošklivě?

— Co je zde ze všeho nejpřednější? Otázka čapková?

— Aha, již jste slyšeli?

— Jaké jsou vaše styky s trestanci?

— A s představenstvem?

— Počkejte, pánové, na tolik otázek nelze najednou odpověděti.

— Neodpověděl jste: je-li opravdu Lučezarov takový netvor, jak se o něm povídá?

— Někdy je i netvorem, ale někdy je i člověvěkem: různě, jak kdy.

— Jak nám poradíte, abychom se k němu chovali?

— Lze-li tu vůbec žít?

— Jak vidíte, já jsem žil . . . A nyní po vašem příchodu tím více začnu žít!

— A není-li možno dostati se s vámi do jedné komory?

— To by bylo výborné!

— Nevím, je-li to možno. . . Ostatně, bude-li Lučezarov k vám vlídný, — požádejte ho o to.

— Bude-li nám tykati? V takovém případě chceme mu odpověděti mlčením. Jak myslíte?

Avšak dříve nežli jsem stačil sděliti jim o této věci své mínění, rozlehl se na dvoře pronikavý, vyrušující hvizdot, zvěstující příchod velitelův do věznice, i pospíšil jsem si, abych se dostal do své komory. Příjem skončil se dříve, než jsem očekával a nové hvízdnutí oznamovalo odchod Šestiokého. Tu vrhl jsem se opět do chodby a uviděl jsem již vstříc mi jdoucího Štejngarta a Bašurova s pytlíky erárních věcí v rukou. Zde jsme se poprvé objali a políbili . . . Španka, vyhrnuvší se z komor, hleděla zvědavě i soucitně na tento výjev.

— Nu, jak a co? Do kterých komor jste ustanoveni?

— Představte si, Lučezarov byl neobyčejně laskav, hotový gentleman! Pronesl malou řeč na chválu své humannosti a zkušenosti z věznic a radil nám jedno: trpět, trpět a trpět! Vedle toho vyjádřil velkou radost z toho, že jsem medik a že mohu být velice užitečen ve věznici.

— Ano, vaše sláva jako výtečného lékaře se zde již před vámi rozlétla.

— Dostal jsem tento titul již v Sibiři během etapové cesty, od vděčných pacientův. Do opravdy jsem však jen student čtvrtého roku, jak jsem vám již řekl . . .

— Nu a co jste s ním mluvili o komoře?

— Nu, co. S velkou ochotou souhlasil s tím, abych se já ubytoval s vámi, Valerianovi určil číslo druhé. Já mám, pravil, za obecné pravidlo: dle možnosti drobiti na menší části všecky skupiny, jaké jen možno zpozorovati mezi trestanci, — Tatary, skopce, raskolníky . . . Dovolte, — tážeme se my, — ale vždyť my nejsme ani Tataři ani skopci? — Vás nazvu skupinou vzdělaných lidí . . . Umí si pomoci, bestie!

Uvedl jsem své nové soudruhy do své komory a trestanci ihned, nečekajíce na požádání, uchopili jim z rukou pytlíky a skočili očistiti na pryčnách místo vedle mého lože a když se dověděli, že pouze sám Dmitrij Petrovič bude bydleti zde, vyjadřovali silné rozhořčení.

— A co jim, barbarům, překáželo, umístiti všecky tři pospolu? Snad jim pryčen nestačilo? — rozčiloval se přítel můj Čirok. — To jest, oni vidí ve všem jen škodlivost a jen hledají příležitost, kde by mohli utlačovat!

Odporučil jsem Čirka pozornosti nováčkův jako svého starého spolubydlitele, s nímž jsem velmi spřátelen.

— Nepochybně se sem dostal nevinně? — tázal se Valerian Bašurov: — jest mu i na tváři ihned viděti, že je poctivý člověk.

— Nu, jak vám to říci, — zasmál jsem se. — trestanci z jakési příčiny říkají o jeho poctivosti to, čert ho česal a zlámal si o něho ohřeblo!

— Vida, vida, jaký nebezpečný člověk je ten Mikolájič! — poškraboval Čirok svou hlavu oběma rukama: — jak mně svým soudruhům představuje! Nevěřte mu, nevěřte — je to první dudák (klepař) z celé věznice!

— Budete nás také učit, jako Ivan Nikolájevič? — přistoupil Luňkov k nováčkům, usmívaje se lichotivě, — vy nevíte, že je tady u nás celá škola založena, pánové, a já jsem v ní prvým žákem.

Sochatý opovržlivě frknul ve svém koutě, ale mlčel.

— Jen to je neštěstí, — pokračoval Luňkov, — že Ivan Nikolájevič začíná jaksi lenivěti a nevyučuje nás každý večer.

Vyprávěl jsem Štejngartovi a Bašurovu o své škole; živě se o ni zajímali. A když jsem jim pověděl i o bývalém předčítání v trestnici, tu mi trestanci přisvědčovali hlasitým repotem, plným účasti; vrčeli i nadávali na Sestiokého i ti, kteří se druhdy velmi málo zajímali o knížky.

Zatím se Čirok nabídl, že zaskočí do kuchyně vařiti pro nás čaj. Dal jsem mu svůj kotlík, do něhož jsem nasypal čaje, a sám zavedl jsem soudruhy do komory ustanovené za obydlí Bašurova. Trestanci, kteří tam bydlili, uvítali nás s touže živou sdílností a pohostinností, při čemž došlo přibližně k takové právě výměně myšlének, jak v mojí komoře. Tam bydlel mezi jinými i starosta Juchorev. On ihned k nám přistoupil a volně i po přátelsku pozdravil se s nováčky podáním ruky, usedl si vedle nás a pustil se do hovoru.

Representativní zevnějšek Juchorevův, otevřený, rozumný pohled a obrovský vzrůst učinily na ně, jak patrno, úctu budící dojem, takže dlouhou dobu nemohli porozuměti, s kým jednají. Člověk tento mohl skutečně učiniti takový dojem. Zdálo se, že se skládá všecek jen ze svalstva, mohutného a silného jak ocel; veliké šedé oči hleděly odvážně a rozhodně, a bylo těžko snášeti jejich přímý, pronikavý pohled; dlouhé vousy lemovaly energicky rýsované rty. Za to podbradek, oblý a poněkud vystupující a rovněž i líce byly vždycky oholeny sklem, nebo tajnými trestaneckými břitvami. Čelo měl nápadně nízké a do prostřed čela zasahovaly pravidelným trojúhelníkem tvrdé černé vlasy. To dodávalo snědé, dlouhé jeho tváři přísného, téměř surového výrazu, ačkoliv to ani trochu neumenšovalo dojem velkého, neoblomného rozumu, jenž se jevil v každém ryse a v každém pohybu tohoto silného člověka.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 2. října 1904. Číslo 39.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 65 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

SKIZZA.

V jasu, teple si po rynku chodím.
Na žluté prostoře jak na moři klidném
podobny dvěma maličkým ospalým lodím
dvě kašny, ta zde — ta tam si do sna šumí. Ni tváře.
Jen veliké modro nebes se do rynku dívá
a přes domky nízké vážná linie lesů.
Ni tváře, ni hlesu.
Dvanáct. Fabrická píšťala zaječela divá.
Jdou z úřadu páni. Smekám. U školy černý hrozen dětí
se drobí. Z rynku do ulic chlapci vesele letí.
Poledne z radnice zvoní. Muž starosvětský smekl, šeptem se modlí.
— — — — — — — — — — — — — — — —
K. k. privilegirte Wollzeugfabrik. Zrak prodlí
na nápise, velikých vratech, jež český lev hlídá.
Za vraty prastaré veliké lípy hostí letošní ptáčky. Ti úsilně pějí.
Na vše se hojné a sladké paprsky sluneční lejí.
— — — — — — — — — — — — — — — —
Ta divná vrata prvního pustila muže. Paže
klonkají sem tam, tam sem při trupu zmořeně. Trup shrben.
Zkřivené nohy. Tvář-lebka. Tupé vyniká čelo, nos suchý.
Ostatek hluboké důlky. Vodnaté oči zírají blbě.
Za ním jde druhý, třetí. Houstne ten zástup.
Dělnice spolu, jdou v páru, po třech, jdou rychle.
Ni krve v jich tvářích, ba ani v bosých těch nohách.
Každá v sukni lehké, v kajdě vždy stejné.
Jak z trestnice ženy. Bože, ty tváře!
Ošklivá kůže, již tráví ekzem. Oči se horečně lesknou,
anebo zírají zjeveně, prázdně. Ta koukne drze.
Jsou hnusné a olejem nesnesným páchnou.
Jen sem tam tvářička měkčí a svěží.
— — — — — — — — — — — — — — — —
Kdy ale zjeví se Lízka mi Kunešova?
Zas chumáč jich vyšel. Tupě běží.
To není ještě má Lízka Kunešova.
— — — — — — — — — — — — — — — —
Kde je má dělnička čistá, Madonka malá,
v modrých koketních šatečkách ubraná čistě?
Kvítečko, jahůdka růžových tváří?
Panenka bělounká z porcelánu?
S očima modrýma, třpytnýma, čilýma,
našich líh rusá koroptvička?
Kdy přijde má Lízka?
— — — — — — — — — — — — — —
Zas chumáč nový. Skot mátonohý tak
k žlabu se hladově tlačí. Mizejí rychle.
Či za ten rok se mi provdala Lízka?
Teplé tílko její osmahlý manžel
v postýlce bílé objímá v bolestech lásky?
V světničce jasné teď Lízka prostírá na stůl?
Zatím co nádobí září a květiny voní?
— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
Či otročí fabrice Lízka jak loni?
Hledím a zírám a špehuju Lízku.
Je ticho zas po rynku valné. — A proti mně kráčí — má Lízka.
— Smekám a ve tvář se dívám.
— — — — — — — — — — — — — — — —
Hledí tak prostě na mne a úsměv jí na rtech se nítí.
— — — — — — — — — — — — — — — —
O Lízko, poupátko, dcerko, srdečné kvítí!
Jaká jsi pěkná a svěží!
Mezi těmi hnusnými který anděl půvab tvůj střeží?
Ty nemají tváří, jen lebky,
Tvůj obličej je hebký,
jich oči jsou voda,
Tvůj zrak vesele bodá,
bledá jsou jich líce,
Tvá se smějí rdíce!
O proč Tebe tak rád vidím Lízko,
proč směji se, když jsi mi blízko?
A proč ty druhé si hnusím?
Proč hnusit si je musím?
Proč, Lízko, tak něžná jsi s nimi?
Jak mám je milovat, rci mi,
to nauč mne, prostá, pěkná a dobrá!
— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
Pro Tebe nejsou hluboké lesy naše, kam denně se stápím,
a jejich kouzelná píseň.
Tobě zní do snů prostých diskretní písnička tisíců vřeten

svěžích jemně v teple páchnoucím ohromné síně,
kde čas jde pomalu. . jak hnil by . . líně.

— — — — — — — — — — — — — —

Není Ti, Lízko, v síni té těžko?
lásky k bližnímu má dobrá Ty kněžko,
holčičko malá, není Ti úzko?
Nečekáš náhlé vysvobození?

— — — — — — — — — — — — — —

O pojď, slunce nám svítí, všecko se směje,
chytnem se za ruce, veselé reje
nám slibuje život, jsme mladí, jsme mladí!

— — — — — — — — — — — — — —

Jsme mladí?! Lízko, ubohá Lízko, mně zdá se,
že cosi škodit chce smavé Tvé kráse.
Nechceš mi vadnout trochu?

— — — — — — — — — — — — — —

Ty zdáš se mi říkat: „Můj hochu, můj hochu,
den ke dni se řadí, jinak bylo loni,
den ke dni se řadí, hlavičku mi kloní.
Viď, dva hroby hrozí:
jeden je živý, v slunci, plný dvojí hrůzy,
duše sotva v něm tyje;
druhý je tmavý:
duše je volna, jen tělo hnije.“

— — — — — — — — — — — — — —

O Lízko, pojď, prchněme hrobům,
žijme a pějme, nastavme ruce,
chytejme slunce v jásavé muce,
milujme sebe, milujme hnusné,
jich žal ať usne!
Měňme to slunce na zlaťáky zlaté,
na všechny strany je házejme útratně,
veselí, dobří, dávejme závratně
všem, aby jedli, kdo hladoví,
všem, aby pili, kdo žíznivi,
všem, aby děti jich kvetly,
všem, aby jim do duší vlétly
radost, zdraví a síla . .
Lízko, má milá, má milá!

— — — — — — — — — — — — — —

Přešla mi Lízka. Dívám se za ní.
Pustý je rynk. Cos srdce mé raní:
Zapadá v hrob živý mi Lízka . .

— — — — — — — — — — — — — —

Mně stýská se, stýská.

A. Lý.

ROZLOUČENÍ.

Napsal JOHN HENRY MACKAY.

Spala třináct hodin ve zmalátnění Smrti podobném, beze snu, bez vědomí. — Byla to první pokojná noc po mnoha týdnech. Nejprve ta strašlivá, zdlouhavá nemoc, potom pozvolná, mučivá smrt, konečně ty tři dny vnějších i vnitřních vzrušení, jež ji pronásledovaly až do snu nočních a rušily její spánek, jako jeho vzdechy činívaly dříve.

Teprve, když krypta byla zavřena a truchlící se rozešli, když osaměla se služebnictvem, znaveným stejně ve velkém, tichém domě, cítila, jak potřebný je jí klid a ulehla ke spánku třináctihodinnému.

Když se probudila, pocítila poprvé zase po dlouhé době pocit síly a vůle, jež byly vlastností její povahy. Zastyděla se za tento pocit. Byl skorem nepříležitým, myslila, v době, kdy musí být ještě pohřížena v bolest a oddána jemu.

Ale nedalo se nic napravit a proto hotovila se vzíti otěže života opět do ruky a vpraviti se v novou roli: v roli vdovy slavného muže, jíž měla budoucně hráti. Těžší nemohla býti, než dřívější role manželky.

Po snídaní, když se starým sluhou umluvila první pokusy přivésti porušený chod celého domu v pravidelné koleje, vstoupila do pracovny mrtvého. Okna byla otevřena a čisté světlo tichého podzimkového jitra proudilo dovnitř. Bylo tu všechno ještě tak, jak bývalo za posledních jeho dnů, dříve než ulehl, aby více nepovstal, tři dny před smrtí.

Onoho odpoledne otevřel sám ještě dopisy posledního týdne, a listy ležely na psacím stolku, kam je uložila jeho mdlá ruka. Co přišlo od té doby až do večera, kdy všemu byl konec, spořádal sluha na druhém konci stolu v pořadu, jak listy došly.

Zatím co četla soukromé dopisy, jeden, dva neb tři od jeho blízkých přátel, kteří se tázali po stavu nemoci a vyjadřovali naději na blízké uzdravení, jiný od vřelého obdivovatele velikého umělce, jenž podobně zněl — přišlo jí na mysl, jak málo sdílela ve skutečnosti se svým mužem, žádné jeho přátelství, málo jeho vnějšího života. Neznala žádného z těchto přátelských jmén a jemu nikdy nenapadlo ukázat jí některý dopis svých ctitelů, jichž tolik jistě dostával.

Jenom tyto poslední kapky z plné, přetékající číše slávy, nyní rozbité, řinuly se v její ruce, náhodně v její. — Mechanicky otevřela v těchto myšlenkách nejbližší dopis. Četla, zprvu nerozuměla, četla opět a pochopila:

„Čtu v novinách, že jsi nemocen a ruším po pětatřiceti letech přípověď, již jsem si sama dala. Neboť píši ti ještě po tak dlouhé době a naposled. — Kdo jsem? Vzpomeň si, koho jsi před pětatřiceti lety miloval a budeš věděti. — A proč ti píši? Buď kliden. Jen abych ještě jednou přivolala na Tvoje rty úsměv, úsměv vzpomínky na štěstí, jehož jsi snad tak málo zapomněl, jako já. — Snad poslední vyvolala úsměv! Jen proto Ti píši. Neb

jakkoli veliký jsi a bohat a jakkoli v této hodině snad povýšen jsi nad obyčejnou radost a bol — tolik slunce nemuže být plna tvoje světnice, aby nebylo dovoleno jednomu ještě paprsku do ní vniknouti a polibkem spočinouti na Tvém čele v okamženi posledním. —

Ale snad jsi, ačkoli bohat a veliký, přece osamocen uprostřed mnoha lidí. Pak nechť tento paprslek naplní ještě jedenkrát světlem a teplem Tvoji světnici: vzpomínkou na Tvou první lásku, jež snad nebyla Tvoje největší a nejhlubší, ale jistě nejšťastnější a nejbezstarostnější, o níž nikdo neví, než já a ty.

Děkuji Ti, můj příteli, za štěstí, jež jsi mi dal, vzpomínám na ně, jak se ho vzpomínat má — jako nejdrahocennější vzácnosti tohoto života: S úctou. Nevyhnutelnou bolest a žal, jenž následoval, jsem již zapomněla a klidně mohu ti dnes říci: Děkuji ti!

S Bohem, můj příteli! Nevidíš nás opět, jak jsme byli tenkrát? Bílý dům a zahradu s růžemi, cestičku pískovou, po níž jsme tolikrát chodívali? Nemyslíš ještě jedenkrát na naše první polibky a nepřichází k Tobě živoucně zpět slova, jež jsme si šeptali?

Jistě! Jako já jsem na hodinu zapomněla, že jsem stará, i Tobě budiž tak a zatím co ruka Tvoje zmačká tento list a spálí plamenem svíčky, budeš se usmívat, jak jsem to chtěla.

S bohem, příteli! S bohem, miláčku mého mládí!“ —

Když dočetla list, dívala se ještě dlouho na řádky, jež psala stará, třesoucí se ruka. Ale srdce bylo mladistvé. A nic se v ní nepohnulo, než bezměrné rozhořčení a jistý druh nenávisti proti této staré, romantické osobě. Když potom povstala a roztrhávajíc list na malé útržky, sem tam chodila, výraz nenávisti ustoupil v jejím chladném a prázdném obličeji výrazu jakési radosti, vulgární a všední radosti z toho, že zemřelý listu nečetl, že nepocítil toho štěstí posledního. —

Přeložil N. Neklan.

MUZIKANTSKÁ RODINA V SADSKÉ.

(Dle besídky Fr. Marka v Našich Hlasech.)

Rodina Němečků, rodina Němečků-Varhaníků. Jelikož od dávna bývalo v Sadské množství Němečků, sousedé dávali jim rádi pro rozeznávání přezdívky a přídomky, a tak shledáváme Němečka-Kováře, Němečka-Plevu, Němečka-Křamuňku, Němečka-Jindřicha, Němečka z Vysokého domu a také Němečka-Varhaníka.

Tento Němeček-Varhaník — Jan Jakub — býval kdysi městským důchodním, později magistrátním radou a na konec purkmistrem sadským (1768 až 1862). Přídomku Varhaník dostalo se rodině této již po Jiřím Němečkovi, jenž v 18. století byl kantorem a varhaníkem při kuru sadském.

„Jan Jakub byl purkmistrem v Sadské, kdežto bratr jeho František Petr byl universitním profesorem v Praze a ve Vídni. Za svého pobytu v Praze spřátelil se tento hudební znalec a spisovatel s Vitáskem, kapelníkem od sv. Víta a hudebním skladatelem; a když slavný Wolfgang Amadeus Mozart přesídlil do Prahy, vyhledával i on profesora Němečka a stal se jeho upřímným přítelem. Profesor Němeček byl také prvým Mozartovým životopiscem.

Tento **profesor Němeček** nelíbil se mi však nikdy tolik, jako jeho sadský bratr, protože ač žil v prostředí, v němž vyrůstalo naše národní znovuzrození, nepřilnul nikdy k vlasteneckým snahám, byl typem konservativce, jenž nevražil na svého universitního kolegu, slavného pokrokového Bolzana, a ač Čech od kořene, nedůvěřoval nadšeným buditelům, kteří viděli sílu a budoucnost v zachování lidu.

Krásnou, ušlechtilou vlastností tohoto profesora Němečka je však jeho láska k hudbě a jeho zásluhou je vlastně ta okolnost, že v Sadské za doby Jana Jakuba Němečka tak utěšeně hudba rozkvétala. On přivedl do Sadské hosty, kteří nadchli, on posílal sem množství not a skladeb církevních i komorních. Přivedl do Sadské Mozarta i Vitáska, a když později stal se universitním profesorem ve Vídni, pěstoval styky se skladatelem Diabellim. Diabellimu líbily se české písně lidové, jež pro něho sbíral Jan Tadeáš Plaček, kantor v Hradištku u Sadské a za to dostávalo se sadskému kůru kostelních skladeb Diabelliových. Hle již tehdy líbila se odborníku česká národní píseň ne jako studie národopisná, nýbrž sama jakožto píseň a hudební prvek.

Není divu, že při těchto stycích dobře se dařilo muzice ve světnicích sadského Němečka a v obou sadských chrámech. U „Varhaníků“ byla škola všech tehdejších sadských muzikantů i zpěváků, říkali „Němečkova sadská konservatoř“. Jan Jakub Němeček učil hochy zdarma, z lásky k hudbě ba opatřoval jim i stejnokroje, vycvičil si hudební sbor pro skladby komorní i kostelní, jakož i říznou kapelu pro bály a později i pro národní gardu.

V kostele sedával Němeček jako rada a později purkmistr u oltáře v panské lavici, na kůr nechodil. Když však při mši nahoře někdo hrál, nebo zpíval falešně, škubalo to jím nervosně, ba stalo se jednou, že tak se zapomněl, že z lavice vystoupil a muzikantům na kůr takt dával. Byl vážným hudebníkem a nestrpěl chyb a nevážnosti v hudbě.

Jako krásná idyla připadá nám celá ta doba probuzenská, doba prvního úsvitu a právě tak idylicky vypadá i tehdejší život v Sadské. Veliký mistr Mozart, miláček Prahy, přináší několik chvil svého

velebného života do Sadské, sedá se sousedy, k nimž patřil i znamenitý Franěk Vavák z Milčic, o němž profesor Němeček v roce 1796 vydal německou, životopisnou knížku, zvěčniv tak tehdy ještě žijícího milčického rychtáře. (Knížka ta vyšla později v Brně česky a pojmenována: Zrcadlo výborného sedlského obcování, představující život a příhody Fr. Vaváka, rychtáře dědiny Milčic.)

Dle zachovaných tradic přinesli prý jednou u Němečku k večeři, když tam Mozart byl návštěvou, „brambory na loupačku“ s pomazánkou. Mozart prý nevěděl, jak do toho a tvrdil, že to nikdy ještě na stole neviděl a pustil se do milých koroptví motykou střílených s náležitou chutí.

O kterémsi poutním dnu v lázeňském kostelíku u Sadské profesor Němeček přinesl svému sadskému bratrovi tajně odňatou, dosud neprovozovanou Mozartovu komposici, kterou sadští měli rychle nastudovat a provésti o pouti jako vložku na počest přítomného Mozarta. Když pak po mši Němeček tázal se mistra, jak se mu slavná mše líbila, pochvaloval, že dobře — o vložce se ani nezmíniv, tak jako by jí neznal. Když se ho ptali, jak ta vložka se mu líbila, prohodil: „Muzikanti byli znamenití, ale skladatel nestál za nic.“ — O těchto vzpomínkách vyprávěl rád nedávno zesnulý sadský regenschori Antonín Jelínek, vždycky s hrdostí, že diriguje chór, jejž sám Mozart pochvaloval.

Když dlel v Sadské na návštěvě kapelník a český skladatel Jan Vitásek, tu složil pro týž kostelík kvartetto Ave Maria a seznámiv se s rychtářem Vavákem, složil mu nápěv k jeho „Marši každého Čecha ctného.“

Dům sadského Němečka byl dům hostinný, jeho žena, rozená Pinkasova ze Sadské, sestra známého doktora Pinkasa, byla hospodyní znamenitou a ženou milou, jež zvyšovala půvab své domácnosti. Pod krovy Němečkovými v dobách, kdy české znovuzrození úzkostlivě dýchalo, zpívalo se z plných plic. Staré české písně národní i chrámové pěny tu hrdly dětskými i hospodářovými. Na večer zpívalo se vždycky: „Pod večer Tvá čeládka, co slepici kuřátka“; hospodář sedal u domácích varhan a kolem varhan zasedla rodina i s čeládkou a zpívalo se.

Můj otec učil se u „starého Varhaníka“ na klárinet. Němeček určil každému instrument takový, kterého bylo právě v dětské kapele nejvíce zapotřebí. Náš tatínek se toho málo naučil, ale mnozí žáci „Varhaníkovi“ byli hledanými hudebníky. Varhaník sám dosáhl vysokého věku 94 let a dlouho uchovají Sadské tradice památnou dobu jeho života. Po jeho smrti hudba v Sadské upadá a vidíme tu spíše jen, abych tak řekl, atavistické zjevy u jednotlivců, kteří jsou vášniví milovníci hudby a zpěvu a dovední muzikanti.

V roce 1848, kdy kapela Varhaníkova vodívala národní gardu na parádu a na cvičení, vidíme takového nadšeného přítele muziky v Jakubu Janákovi, rolníku a měšťanu, jenž však tak si muziku do hlavy bere, že protancuje, prosóluje a propíjí s muzikanty celé jmění. Pamatuji se, že jako malé děti, když jsme si hráli a křikem a mrukem kapelu napodobili, nebubnoval jsem (ústy) bum bum tadrata, nýbrž ztlumeně se říkalo: Kuba, Kuba, Kuba Janák, Kuba, Kuba, Kuba Janák!“

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Dne 4. května 1493 poslal Alexandr VI. katolickým královským manželům španělským, Isabelle a Ferdinandovi, bullu Inter cetera: „Z vlastního popudu a nikoliv na vaše nebo jiného prosby, nýbrž z čisté štědrosti a z plnosti apoštolské moci darujeme vám a vašim potomkům všechny ostrovy a pevniny, odkryté i neodkryté, a vedeme čáru od severního pólu k jižnímu, která od každého z obou Azorských ostrovův sto mil na západ a sto mil na jih jest vzdálena, takže všechny ostrovy a pevniny, odkryté i neodkryté, západně a jižně od této čáry vám náležeti mají se vším jejich panstvem, městy, místy, hrady, vesnicemi, právy, soudy z moci autority všemohoucího Boha, která nám ve sv. Petru a jakožto zástupci Kristovu jest propůjčena.“

Tento akt nepotřebuje výkladu. Tvoří věčně památné znamení lidské panovačnosti, spojené s nejhrubším zneužitím náboženství.

„Zástupce Kristův“ rozděluje svět „z vlastního popudu“ a „z čisté štědrosti od severního pólu k jižnímu“!

Co že čteme o Kristu? „Opět pojal ho ďábel na horu vysokou velmi a ukázal mu všecka království světa i slávu jejich, a řekl jemu: To to všecko tobě dám, jestliže padna budeš se mi klaněti. Tedy řekl Ježíš: Odejdiž, satane; neboť psáno jest: Pánu Bohu svému klaněti se budeš a jemu samému sloužiti budeš.“

38. Před těmito dvěma projevy a za nimi leží nesčetné jiné, stejného způsobu a podobného obsahu.

Řehoř VII. jako „nástupce Petrův“ a majitel jeho moci mluví dne 7. března 1080 tato hrdá slova: „Způsobte tedy (oslovuje apoštoly Petra a Pavla), aby celý svět uznal a nahlédl, že, když vy v nebi můžete svazovati a rozvazovati, můžete také na zemi císařství, království, knížectví, vévodství, markrabství, hrab-

ství a majetky všech lidí podle slušnosti každému b r á t i a d á v a t i." V psaní ze dne 28. října 1074 králi Š a l a m o u n o v i U h e r s k é m u označuje království Uherské za „vlastnictví římské církve" a „apoštolské léno". L e v X. prohlašuje dne 19. prosince 1516 na 5. koncilu Lateránském, že papež jest „z Boží milosti postaven nad národy a říšemi". M i k u l á š V. uděluje v bullách Romanus pontifex a Nuper non králi portugalskému „plnou moc, všechny Saraceny a pohany a jiné nepřátely Kristovy na všech místech (západní Afriky), jejich říše, vévodství, knížectví, panství, usedlosti, movitý a nemovitý majetek napadati, dobývati a ujařmovati a jejich osoby do věčného otroctví uváděti." Ř e h o ř XI. zabírá v bulle In omnem fere „nemovité statky všech Florenťanův, kdekoliv jsou; osoby, všechny a každá jednotlivá, jsou věřícím v šanc vydány, aby otroky byly učiněny; movitý majetek může býti zabrán od každého, papeži věrného." H a d r i a n IV. zmocňuje krále anglického k dobytí Irska. I n n o c e n c IV. ustanovuje v bulle Ad exstirpanda ze dne 15. května 1243 zcela všeobecně, že každý kacíř ztrácí svůj veškerý majetek, který mu může býti od každého věřícího vzat; domy, v nichž kacíři byli nalezeni, musejí býti zničeny; kdo kacíři jakkoliv pomáhá, stává se proklatým, neschopným k vykonávání politických práv, k vydávání svědectví, k zřizování posledního pořízení a k dědictví; jestliže jest soudcem, jsou jeho výroky neplatné.

Že papežové osvobozují poddané od přísahy a věrnosti k jejich prastarým knížatům a mohou tyto sesaditi, jest „právo" v papežských bullách velmi často užívané. Vrátíme se k tomu později.

39. Učení klerikálních spisovatelův o papežské povýšenosti nad státy, knížaty a národy vystupuje ve dvojí podobě, „p ř í m o" a „n e p ř í m o" bývá tato moc papeži připisována.

Hluboko do středověku panoval náhled, že papež je bezprostředně — d i r e k t n ě — pánem světa; všechna práva jednotlivcův, jakož i států a knížat jsou jenom potud a jenom tak dlouho právy, pokud jsou od papeže uznávána a neodvolána, papež má jediné, pravé vlastnictví všech statkův a majetků lidí a jenom skrze papeže mají jednotlivci v držení, co nazývají svým vlastnictvím:

„Papež jest jediný pán světa, on může císaře a krále sesazovati b e z j i n é h o d ů v o d u k r o m ě s v o j í v ů l e. (Dominicus Venet.) „Celý svět tvoří jedinou říši, jejíž souverainem jest Kristus, papež jest jeho zástupce. Moc císařova jest jenom přenesená papežem; císař jest sluhou papežovým. Proto může býti papežem jmenován i sesazen. Papež jako zástupce Boží, od něhož nepochybně pochází vše duchovní i světské, požívá zajisté světské i duchovní moci zároveň. Zákony žádného císaře, krále nebo některého jiného knížete nejsou platné a závazné, kromě pokud jsou papežem schváleny a potvrzeny." (Augustinus Triumphus.) „Dokážu, že není žádného právoplatného majetku kterékoliv osoby, mimo pod církví a skrze církev, takže k a ž d é p o l e n e b o v i n i c e, n e b o c o k o l i v, c o t e n n e b o o n e n m á v d r ž e n í, j e m u p r á v o p l a t n ě j e n o m s k r z e c í r k e v n á l e ž í." (Aegidius Romanus.)

Toto neobyčejné učení o „d i r e k t n í m o c i" bylo od prvých světel klerikální vědy pod zrakem papežským stále a stále zvěstováno a nalezlo rozhodný souhlas. Ještě Sixtus V. dal osobně hlavní dílo slavného jesuitského kardinála B e l l a r m i n a na index proto, poněvadž popíral učení o „direktní moci" papežově ve světských věcech.

Avšak křesťanstvo pociťovalo opravdu brutální protivu mezi takovými nároky a učením Kristovým přece ponenáhlu příliš silně; a tak vymyslil klerikalismus formu, která tutéž věc ukázala přijatelnější, učení o „i n d i r e k t n í m o c i."

40. Papež, tak se řeklo, nemá přímo nic společného se světsky politickými záležitostmi, jeho úlohou jest jenom bdíti nad nebeskými a duchovními věcmi. Avšak, poněvadž jest nejvyšším vůdcem lidstva na cestě k věčné blaženosti a poněvadž tomuto poslednímu cíli lidskému v š e c h n o se musí podříditi a přispůsobiti, proto přísluší papeži právo „s o h l e d e m n a d u c h o v n í b l a h o s v ě t a" autoritativně prohlásiti, že toto neb ono ve světsky politických zřízeních jest škodlivé k dosáhnutí věčného cíle, že tato neb ona vrchnost překáží svými nařízeními a zákony svým poddaným na cestě k nebesům. Vyšlo-li však takové prohlášení, pak musí míti také vliv, t. j. co papežem zavrženo, musí ztratiti skutečně svoji platnost.

Papež nezasahuje tím do světského, státního oboru, nýbrž zůstává v oboru, jemu jako duchovnímu přilušejícím. Jeho autoritativní výrok vztahuje se d i r e k t n ě pouze na h ř í c h, na i m m o r a l i t u, které se některá vláda, nějaké kníže některým jednáním anebo nařízením provinilo; z r u š e n í zákona od něho označeného za hříšný, s e s a z e n í exkommunikovaného knížete pro hřích, provádí se jenom n e p ř í m o.

41. V jedné depeši ze dne 19. března 1870 papežskému nunciovi v Paříži, monsignorovi Chigimu, rozvíjí kardinál státní sekretář A n t o n e l l i učení o nepřímé moci papežově takto:

„V pravdě neměla církev nikdy v úmyslu, aniž má dnes v úmyslu, provozovati nějakou

absolutní moc nad politickými právy státními. Poněvadž obdržela od Boha vznešenou úlohu vésti lidi, ať jednotlivce ať společnost k nadzemskému cíli, obdrzela s tím zároveň autoritu a povinnost souditi nad mravnosti a spravedlnosti všeho jednáni — ať jest toto vnitřní nebo zevnějši — s ohledem na jejich souhlasnost s přirozenými a božskými zakony. Poněvadž však žádné jednání, ať od nejvyšší moci nařízené, nebo od svobodného individua vycházející, nemůže býti prosto od rozhodujících známek mravnosti a spravedlnosti, tu stává se také, že soud církve, ačkoliv se přímo vztahuje pouze na mravnost jednání, nepřímo však na všechny věci, které s ní souvisejí. Avšak toto není stejného významu s direktním vměšováním se do politických záležitosti, které jak skrze pořádek, Bohem zřízený, tak také skrze učení církevní, náleži světské moci bez jakékoliv odvislosti od nějaké jiné autority. Církev neprovozuje direktní vměšování, ani tím nejsou postiženy konstituční principy vlád, formy občanského pořádku, politická práva občanův a povinnosti státu. Avšak, poněvadž žádná občanská společnost nemůže obstáti bez nejvyššího principu, řídícího mravnost jejího jednání a jejích zákonův, obdržela právě církev od Boha toto vznešené poslání, které má za účel štěstí národův, aniž by v nejmenším zadržovala prováděním tohoto svého úřadu svobodnou a neznemožňovanou činnost vlád.“

Tedy podle úředního prohlášení papežského státního sekretáře vztahuje se nepřímá moc papežova „na všechny věci, které s morálkou jsou spojeny.“

42. Jest však nějaké jednání, ať jednotlivcovo nebo vlády, které není „s morálkou spojeno?“ Kterákoliv klerikální „Učebnice morálky“ poučuje nás, na co vše „nepřímá moc“ papežova se vztahuje v souvislosti s „morálkou.“

Obsah rozšířené „Morální theologie“ od jesuity Güry-ho obsahuje mezi jiným: „Lidská konání. Svědomi. Zákony (základy, objekt, subjekt, promulgace, závaznost, výklad, osvobození od ní, zakončení; přirozené, božské, církevní, občanské právo, právo zvykové; privilegie). Hříchy. Ctnosti. Desatero přikázání. Církevní přikázání (sváteční dni, velikonoční zpověď a přijímání, abstinence, posty). Spravedlnost a právo (pojmy; způsoby práva: vlastnictví [objekt, subjekt, vlastnictví duchovních, regularové, auktorové]: nabývání vlastnictví). Užívání a požívání: — Porušení práva (krádež, restituce). — Smlouvy, (objekt, subjekt, důvod; závaznost, změna, [potvrzení přísahou, modus, podmínky] způsoby: slibování, darování, půjčování a precarium, zápůjčka, sequestrace, zmocnění, dlužení se [úroky, zastavárny], koupě a prodej, společnost, pronájem, směnky, důchody, rukojemství, zástava, pojišťování, sázky, loterie, hra). Jednotlivé stavy (Laikové: povinnosti soudcův, advokátův, soudních plnomocníkův, písařův, notářův — žalobcův, obžalovaných, svědkův, lékařův, chirurgův, lékárníkův, polních a lesních hlídačův, umělcův, řemeslníkův).“

Každý nepředpojatý vidí, že theorií o „nepřímé“ moci nemotorné učení o „přímé“ moci papežově bylo přikryto jako pláštíkem; věc zůstala táž. Zda-li papež „přímo“ zrušuje zákony, sesazuje krále, dávati a bráti může soukromé vlastnictví, jest celkem lhostejno, hlavní věc přece zůstává, že zrušuje, že sesazuje, že dává, že bere.

Poctiví klerikální theologové přiznávají to také nepokrytě. Tak píše Moulard, professor na universitě Löwenské: „V každém z obou systémův zasahuje (papežská) moc svůj předmět přímo. Papež vydává soud přímo, on zrušuje, on dosazuje, on vydává zákony . . Mezi systémem direktní a indirektní moci stává více zdánlivý nežli skutečný rozdíl.“ (Kirche und Staat, Mohuč 1881).

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Hugo Salus, pražský německý básník, občan ským povoláním lékař, Pražanům známý a milý jako člověk i jako básník, autorisoval český překla svojí pěkné pohádky Odkud přicházejí dět jejž jsme 18. září uveřejnili, velice ochotně. Novel ta vyňata je z knihy Novellen des Lyriker (Egon Fleischl u. Co. Berlin). Vyšla již také frar couzsky a rusky.

Z. B.

Čeští spisovatelé 19. století. Nakladatel pan Ja Laichter na Kr. Vinohradech začal veliký podnik l terární. Začal vydávati sebrané spisy všech předníc spisovatelů 19. století, tedy novelistiku, básně, pros naučnou, cestopisy, paměti, korespondenci, slover vše, v čem spočívá duševní, stále ještě živý obsa prací našich předchůdců, hlavně buditelů. Sbírku t pořádá prof. dr. Jaroslav Vlček. Sbírka zah jena sebranými spisy Boženy Němcové. Vyš už sešit I. v úpravě velmi vkusné (obálka prof. K těry); sešit po 24 haléřích.

O několika děvčátkách a chlapcích jmenuje milá knížečka Josefa Krušiny ze Švamberka, kter vydalo Dědictví Komenského v „Knižnici mládeže Devět pěkných povídek. Z nich „Včelka“ vyšla v B sedách Času.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

Jsa úplně neznalý čtení i psaní, Juchorev mluvil vždycky tak rozumně a krásně, proplétal svou řeč takovým množstvím svérázných epitet a rčení, že, nebyla-li tato rčení příliš upřímná, mohli jste s ním besedovati půl dne, a ani vám nenapadlo, že jednáte s prostým, nevzdělaným mužíkem a nikoliv s nějakým menším pánem, zemanem, statkářem. Neoblomná vůle dávala se tušiti v celé té železné, bohatýrsky složené postavě, v jejích prudkých a zároveň umírněných pohybech, v bystré, vždy rychlé, ale graciosní chůzi. Dokresluje zevnější podobu Juchoreva, pravím ještě to, že jsem byl jednou silně podiven a téměř polekán, když uviděl jsem ho svlečeného v lázni pokrytého hustými a kosmatými chlupy po celých zádech . . . Hle, bohatá strava pro lombrosovské vývody! — pomyslil jsem si mimoděk.

Trestanci muž vedle muže vážili si i báli se Juchoreva, ale zdálo se vůbec, že nejen proto, že byl starostou; neviděl jsem případu, aby se s ním někdo byl vážně utkal, nebo aby se pustil s ním z jakéhokoliv důvodu do hrubé hádky. Ostatně Juchorev netrpěl ani odmluv vůči své osobě. S drobnou špankou, když stalo se, že ho pohněvala, vypořádal si to podle svého: skočil rychle s pryčen a svýma žilnatýma rukama začal bez jediného slova, tlouci a mlátit pěstěmi (zprotivění nebylo ovšem myslitelno), takže oběti zbývalo jen jedno — obrátit spor v žert a prositi o milost.

K „vážným“ trestancům Juchorev choval se za to vyšší měrou taktně a opatrně.

— Vaše věci, pánové, — obrátil se k mým soudruhům, — byly odneseny do skladiště. Já sám je uložil. Budete-li z toho cokoliv potřebovati, jen mi řekněte. Vždyť já tam chodím s křivojazyčným čertem a co je mi vhod, to si umím vzít, on toho nezpozoruje. „Ty, hleď se, Juchoreve, nesebel neco!“ A zatím, co on očí vyvaluje na jedno místo, zrzavý kohout, já jsem se již obrátil na dvacetern stranu. Ráz! ráz! — a je to hotovo, vzal jsem si, co potřebuji. V jednom z vašich kufříčků viděl jsem, máte tam uložen inkoust, péra, dopisní papír . . . Jen na mne mrkněte očima!

Poděkovali jsme Juchorevu za laskavou nabídku jeho, ale nepřijali jsme jí.

— S Lučezarovem jsem také velice spřátelen ... Vždyť mu nosím každý den do kanceláře zkoušku oběda, — nu a tu si pohovoříme o všem možném. Nalívám pro něho tak, samo sebou se rozumí, aby nahoře plavalo více tuku . . . ~~Tu~~ Ivan Nikolajevič mi k vůli této věci jednou domluvil: proč prý to dělám? Měl by se prý naopak představeným ten nejhorší druh stravy ukazovat . . . Ale to je proto, pánové, protože Ivan Nikolájevič, — nebudiž mu to řečeno na urážku, — deset let prožije ve věznici a přece jen ničeho nepochopí z našeho mizerného života! Jejich rozum se tím naprosto nezabývá, oni se domnívají, že pravdou lze všeho dosáhnouti. A já vím ze zkušenosti, že všecky starosti představených o našince — jsou pouze na oko. Jako jsme pro ně vyhnanci, varnáci (uprchlí zločinci), tak jimi budeme do skonání světa! Vždyť, což, zkusil jsem ukázati i skutečnou balándu. Zadupal nohama a zakřikl: „Ah! ty jsi, dle všeho, zloděj!“ Považte, prosím Vás — zloděj. Aby jemu samému na onom i na tomto světě vynesla krádež tolik, kolik mně tady vynáší. Chodil by, myslím, bez kalhot. Nepřu se — kradu, ale nikdy našinci; stačí mi to, co správce prolelkuje, když s ním chodím k váze. Tak tedy, pánové, po takovém výtopku, rozhodl jsem se nositi Šestiokému k okoušení pouze vrchního nálevu. A nyní jsme dobří přátelé. Škoda, že dnes nemáme lázeň vytopenu, spravuji tam kamna. Za to však příští sobotu vás, pánové, vlastnoručně vypařím, tak vypařím, jak se snad ani sám gubernátor nepaří . . . Cha-cha! Lázně to je, lze říci, moje specialita!

— Avšak Čirok nám snad již uvařil čaj, — zdvihl jsem se z místa, — pojďme, pánové.

Juchorev také zdvořile vstal.

— Vlastně, my budeme spolu na jedněch pryčnách ležet, budeme, abych tak řekl, spolu kamarádi? — obrátil se k Bašurovu. — To je výborné. O čaj se nebudete nikdy starati, já tu mám sto ďáblův k obsluze, aby do kuchyně skočili. Hoj ty, šuchonské čumidlo! — křikl nenadále na trestance, který ležel vedle lůžka Valerianova, — táhni odsud po dobrém a za zdraví, já tu budu líhat!

— A což je mi tu zle? — zakoktalo čumidlo.

Ale Juchorev, jako kočka, skočil na pryčny a než-li se mohl trestanec vzpamatovati, již přeletěl zároveň se svým slamníkem na jiné místo a slamník Juchorevův octl se vedle Bašurova slamníku. Kobylka pochvalně zahučela; zamysliv se poněkud, zasmál se i postižený, usoudiv, že nejrozumnější ze všeho je, pojímati žertovně své mimoděčné salto mortale . . . Rozesmáli jsme se i my, vycházejíce ven z komory.

— Jaká je to osobnost? — tázal se mne Štejngart.

— Starosta celé věznice, druhý vládce zdejší po Lučezarovu.

— Je to i vidět; ale což se starosta těší takové moci?

— Ne každý, rozumí se; ale tento člověk, jak vidíte, není tuctový.

— Zdá se mi býti velice sympatický; a vám? — tázal se Bašurov.

— Nijak zvláštně. Ostatně znám ho velice málo, protože jsme stále byli v různých komorách.

Čirok již provedl své dílo: kotlík s připraveným čajem a jak se ukázalo i s mlékem, neznámo odkud vzatým, stál na pryčnách, zakutaný se všech stran mým chalátem.

— Aby nevystydl — pravil Kuzma, zubě se a úslužně čaj vykutávaje.

— Nu, tak tedy hodujme, páni! — zval jsem hosti.

Avšak sotva hody počaly, když se hlučně rozevřely dvéře a do komory vešel v čepici na kuráž a v chalátě fešácky přehozeném přes ramena, usmívaje se celou papulou a jaksi směšně vyvracuje stranou kolena, — vězeňský šašek a hlupáček Karpuška Lipatov. Zrzavé vlasy jako mrkev, právě taková bradka, vyrůstající až někde pod krkem a podbradek nechávající holý, nehezká pihovitá tvář s nevelikým ohrnutým nosem a lstivýma šedýma očima, žertovné pošklebky a čistě kankanové pohyby těla — to vše bylo na Karpuškovi svérázné a vyšší měrou komické. Jedni z trestancův považovali ho přímo za blázna, druzí za chytrého filutu, který považuje pro sebe za výhodné dělati ze sebe blázna. Řešiti tuto otázku bylo velmi těžko, tím více, že Lipatov naprosto nepachtil se za tím, za čím pachtili se obyčejní vězeňští simulanti, t. j. za osvobozením od prací a za umístěním v nemocnici. Druhdy, dostav se do nemocnice, začal se dráti zpět do věznice a na práci se rovněž spíše neobyčejně rád namáhal, než aby byl lenivý a chytrý.

— Pozdrav Bůh, ctění pánové, — začal Karpuška, přisedaje si vedle nás, — nepřijmete-li mne do své chevrje.*) Vždyť já jsem také šlechtické krve, protože — ačkoliv matka má byla měšťanka, otec byl úředník.

— Ale vždyť jste sám Karpuško, říkal, že jste otce nikdy neviděl, že jste — nemanželský.

— Ani nyní neříkám, že jsem manželský, ale ať si nejsem z pravého boku, ale krev šlechtická se ve mně přece jen jeví. Mluvím pravdu! Vždyť mám i pravý šlechtický obličej . . . Je-li pak možno srovnávati mne s larvou toho nebo onoho? — kývl Karpuška stranou trestancův. Ti se zachechtali.

— Ale vždyť jsem k vám přišel, pánové, za určitou záležitostí. Který pak z vás je tu dochtur, jak říkají?

— Nu, dejme tomu, že já — ozval se Štejngart.

— Ale dovolte, abych věděl, jak vás uctívat?

— Dmitrij Petrovič.

— Tak tedy s tebou Mitriji Petroviči, budu si musit promluviti mezi čtyřma očima.

*) Chevrja zdá se býti slovo židovského původu, znamenající společnost, nebo artěl.

Pozn. autorova.

Karpuška při tom učinil významný posuněk.

— Oč běží? Nebo se stydíte diváků?

— Nemám se za co stydět! Já se nikde nebojím. Já samému Šestiokému na každé prohlídce všecky své myšlenky povím. Tak pořád čekám — a nemohu se dočkat okresního dochtura, s ním bych si chtěl také nějaké slovíčko prohodit.

— Bolí vás něco?

— Ve vnitřnostech sedí mi ta pravá bolest. Vidíte, Mitriji Petroviči, myslím, že mi schází jedna kůstka v zádech. Ale feršal zdejší, Zemljanskij, říká: Lžeš, psí synu, máš kůstku. A jak pak mám, když dobře vím, že nemám.

— Víte co, Lipatove, — navrhl jsem mu, — poraďte se Dmitrijem Petrovičem někdy jindy; potom on si vás dobře prohlédne. Ale nyní je, jak vidíte po cestě, dejte mu pokoj. Nemohli jsme si sami ještě pohovořiti, jak se patří.

— Do opravdy táhni ven, Karpuško! — zakřikli na něho trestanci. — Proč pak děláš ze sebe takového blbečka? Kliď se domů!

Karpuška si odplivl lhostejně stranou a zůstal seděti.

— Jak jste chytrý, Ivane Mikolájiči, chcete odstřeliti od sebe Karpušku. Chce se vám mezi sebou pohovořiti a ve své chevře čajku se napíti, ale u mne jedná se, může se říci, o život neb o smrt. Pravím, kůstky nemám v zádech! Pravím feršalovi: Dávej mi pravé chananie, takové, která by nemoc z kostí vyhnala. Ale on, ciganská duše, mne packá kalidátem! A kalidát — vím, co to je. Vždyť on nemoc do vnitř, do kostí zahání . . .

— Co je to ten kalidát, a jaké pak chananie potřebuje? — obrátil se Štejngart na mne v rozpacích.

Znal jsem již dosti celý Karpuškův slovník i vysvětlil jsem mu, že chananie říká patrně všem lékům, odvozuje toto slovo snad od chininu a kalidát, že je — kali jodat.

Štejngart i Bašurov se hlasitě zasmáli, a Karpuška sám jim pomáhal.

— Tak se věci mají . . . To je ihned vidět, že je skutečný dochtur, — všemu rozumí. Však já vím, že mi té pravé chananie předepíšou. Hned poznáš dobrého člověka, a ne jako tu Ivan Mikolájič, který se mi nikdy ani neusměje . . . Táhni, Karpuško Lipatove. Ty nepatříš k mé chevře . . . A proč pak nepatřím? Vždyť ve mně je také šlechtická krev. Kdyby mi pánové dali šlechtického čajku napít. Černý čaj — víte, ten se také dobře po žilách roztéká, zvláště s mlékem. Je lepší než všecky léky.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 9. října 1904. Číslo 40.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stránách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

LOUIS KŘIKAVA:

SVATÝ OBRÁZEK.

Naposled, když jsem do trafiky přišel,
v které jsem po čas, kancelářský otrok,
poštovní známky, kolky kupovával,
na rozloučenou v užaslou mi ruku
obálku malou chorá slečna vtiskla.
Rozevřel jsem ji zmaten. Obraz vypad...
obrázek svatý s třepením kol kraje.
František na mne z Assisi tu hledí,
na druhé straně drobným psáno písmem:
„Útěchou buď Vám v žití utrpení..." —
Pozved' jsem oči. Divý smíchu nával
hnal se mi v hrdlo. (Žert to, žert snad, slečno?)
Ne. — Viďím, není. — Ve vážné zřím oči,
upřímné, klidné, vlídně dobrotivé
a chápu: Tato drobná malá slečna
tak neúhledná ve skřivánčím svém šatě
to s obrázkem tím myslí do opravdy...
Vztáhl jsem ruku. Její prsty jaly
mou ruku jemně.. „S Bohem! Mnoho štěstí!"
Vyšel jsem, vložil do náprsní kapsy
obrázek svatý. Doma jsem ho schoval
v kytice suché, do sežloutlých listů
a připsal datum...

*

Namane-li časem
se do ruky mi obrázek ten svatý,
radost mi dává v komice své prosté
vzpomínka ona... a chce myslit se mi
o podivně naivně prosté víře
slečny té malé, choré, neúhledné,
zapadlé v krámek tmavý na předměstí,
že útěchu v životě přinést může — —
papírku kousek — a figurka na něm...
Rád tomu jsem, že nevypuk' jsem ve smích,
neb nikdy bych si nemoh' odpustiti,
kdybych byl ranil churavé to děvče,
kdybych byl viděl naivní ty oči
rozstoupit' se v bolestném překvapení...
Jsem tomu rád. Dnes bolelo by mne to,
že posměchem jsem zalil dárek prostý...
To nikdy bych si nemoh' odpustiti! —

KUKÁTKO.

NOVELA GABRIELY REUTEROVÉ.

Tiché bylo moře, šedavé a stříbrošedé. Lehká ranní pára vznášela se nad vodou. Již se m[illegible] obloha a vítězné slunce měnilo mléčnou barvu mlhy v matně lesklou opálovou. Dlouhé bílé pruhy pěny tříštily se o břeh. Vzduch byl tichý, tichounký. Bylo slyšeti hučivé nárazy vln o nábřeží.

Promenáda byla ještě skorem liduprázdná. Stará hokynářka rovnala si stánek. Blízko ní pobíhala žena s černými kadeřemi na čele a s bronzově žlutou pletí, jaké mnohdy rozmar osudu zavane do severních přístavů. Lhostejně dívala se na obchodnici, jak rovnala z košů pomeranče a svatojánský chleb. Vůz s uhlím zarachotil kolem nich, a za ním přešla tlupa dělníků. I děvčata, která zívajíce — a občas chladem se zachvívajíce ubírala se do obchodů, cupala po cestě. Potom přišla dáma vedoucí dítě za ruku.

V levo prostírá se přístav. Tam vynořují se stožáry a komíny strašidelně z mlhy. Mladá dáma, která s dceruškou se procházela po nábřeží, pozorovala, kterak obrysy jejich stávají se stále určitějšími, kterak již je možno rozeznat bílé a červené pruhy a krátké černé komíny parníků a nyní dokonce i spleť lan na ráhnech plachetních lodí.

Velký škuner oddělil se od massy jiných lodí a vyjel; pomalu a opatrně plul po úzkých vodních cestách přístavu, až měl cestu volnou. A na to vznášel se jako zjev ze stříbra utkaný pyšně a klidně do dálky.

„Tamhle — tamhle — tam jede strýček Bedřich?" volalo dítě a vesele ukazovalo prstíčkem na vysoké stožáry, na nichž nadouvaly se plachty v modrém jasu oblohy sněhobíle se lesknouce.

„Budeš ticho," šeptala mladá dáma, zardívajíc se a ohlížela se, neslyšel-li snad někdo výkřik dítěte. Vyňala kukátko z pouzdra, jež měla na řemínku přes rameno zavěšeno. Její ruce se chvěly. Přitiskla skla k očím a dívala se. Ještě ničeho nemohla rozeznat. Nařizovala si skla.

Na palubě škuneru pobíhali plavci. Druzí opírali

[illegible] a dívali se na moře: Dítě poskakovalo [illegible] nevidím!" volalo. „Docela nikoho. To je škoda! Už je tak daleko, tak daleko ta ošklivá loď."

„Vidím ho," šeptala mladá dáma. „Našla jsem jej. Stojí u kormidla, jak nám povídal. Námořník vedle něho točí kolem. On má v ruce dalekohled — hledá nás. Katinko!"

Honem vytáhla [illegible] batistový šáteček a zamávala jím do dálky. Vždyť měl dalekohled v ruce — jistě že ji ještě mohl vidět, jak tu stála na samém pokraji nábřeží, štíhlá a něžná v stříbrošedém plášti a malém kloboučku — dívka i žena zároveň se svou roztomilou holčičkou, která mu ručinkou kývala na rozloučenou.

A zase přidržela skla k očím — ta drahocenná, milá skla, která ji dopřávala, aby ho ještě jednou viděla — ostře a jasně: jeho mohutnou postavu, zároveň tak hezkou a elegantní — tak elegantní, jako by se ubíral k nějakému vyslanectví a ne jako první kormidelník na plachetní loď, myslila si již tehdy, když se loučil. Jeho svěží opálený obličej s těma šelmovskýma očima — o kdyby jen na okamžik sňal dalekohled, takto nemohla vidět jeho očí . . . Ale jejich upřímný pohled cítila stále ve své duši.

Měl její dítě tolik rád — tak roztomile hrát si s ním uměl — byl k němu tak dobrý. Tím získal si nejprvé její důvěru. Nebyl jako jiní, kteří se ucházeli o mladou vdovu lichocením a dotěrným dvořením. Byl jí přítelem a k dítěti jako otcem. Každé odpoledne, když pívali čaj, přicházíval do jejího tichého salonku, aby si s ní a s Katinkou pohovořil. Jak upřímně a srdečně si naříkal, že ho učí, aby se mu příště zase v cizině po domově stýskalo . . .

— — Ještě jednou smět milovat — ještě jednou smět doufati . . . Je to přece jenom sladko, jsme-li ještě mladí. Ještě jednou začít nový život . . .

Jak jeho poslední pohled od úst dítěte přelétl k jejím rtům — jak pálil polibek, který naposledy vtiskl na její ruku . . .

Slzy zatemnily skla. Už nic neviděla.

„A vrátím-li se — za rok . . .?"

— — Žena, která stála prve u hokynářky, pomalu se přiblížila dámě. I ona dívala se upjatě svýma černýma očima na moře. A potom na cizí dámu s kukátkem. A potom zase na moře a zase na kukátko s takovou chtivou žádostivostí.

„Madame?", ptala se hlasem, který se nutil, aby zněl skromně, „Madame — kdybyste mi laskavě dovolila . . . ." Hlasitý vzlykot vydral se jí z hrdla, rukou utřela si cizozemský žlutý, bolestí znetvořený obličej, „kdybych se tak směla vaším kukátkem podívat?", vypravila ze sebe pracně, ukazujíc prstem jako dítě na předmět své horoucí touhy.

„O ano, s radostí", pravila mladá dáma, dívajíc se na ni udiveně a ostýchavě — na ošumělý pestrý šátek na bujných tvarech těla, na černý krajkový [illegible] na divoce bujných kadeřích. Jak vášnivě a křečovitě tiskly její ruce kukátko — jak chvěly se její rty a polykaly slzy, a potom se náhle pootevřely v úsměvu smyslně blaženém.

Už ho našla — toho, jenž u ní sedával večer co večer ve sklepním výčepu, kde námořníci kouřili, hráli a nuzně se stravovali — on, který byl přece jenom pánem, jak bylo hned na něm vidět — jehož obdivovala, protože se nikdy neopíjel — jemuž se divila, protože nikdy nezačínal hádky ani pračky a protože ho nemusila nikdy vyhazovat, jako ostatní své hosty. Jenž pomáhal jí počítat a všecko zařizovat i hospodařit s chytrostí muže a upřímností dítěte, jehož milovala jako matka i milenka zároveň s psí oddaností služky, pro něhož obětovala své úspory, aby jeho mlsný jazýček k sobě připoutala tučnou úhoří polévkou a dobrým vínem. A jenž přes své jemné šaty uměl tak divoce a vášnivě milovat.

Ach — kdyby tu tak na nábřeží, kam jí objednal, aby jí mohl poslat poslední pozdrav, byla musila státi a jen tak slepě a oddaně upjatě se dívat na vzdalující se loď . . . Vášnivě přitiskla kukátko k prsoum a políbila je.

Smutně se usmívajíc pravila dáma jí po boku: „Půjčme kukátko také tamhle tomu děvčeti, — té snad také někdo milý odjíždí."

Sotva dechu popadajíc, rudá jak oheň přiletěla dívka z trhu, vlekouc těžký koš a její modré oči bloudily zoufale po vodě za víc a více vzdalující se lodí, přidržela si ruku k obočím jako stínítko a zoufale přitiskla k očím obě červené pěstky a zaplakala.

„Chtěla byste také svého milého ještě jednou vidět?" oslovila ji mladá dáma. „Počtejte nařídím vám skla." Ale chtěla se jen sama ještě naposled podívat. Rusovlasá služka v bílém čepečku na vlasech hladce ke skráním přičísnutých, němě a rozpačitě se uklonila. Ale potom vykřikla s dětinskou radostí.

Tam opíral se o kormidlo — jakoby ho viděla tady před sebou, jak každého rána na ni čekával za rohem ulice . . . Ten, jehož veselá čilost ji zaslepila; ten, jenž nenaléhal hrubě jako ostatní — ale něžně a laskavě s ní zacházel jako bratr, až mu bez rozvahy dala mladý květ svého života. Ó ta žhavá, šťastná noc v dusné podkrovní komůrce . . . Ten milý, dobrý člověk . . . Za rok, vrátí-li se, bude jeho ženou. Důvěřivě usmívala se do dálky na své naděje, které tam vyjížděly do světa a vzdalovaly se vzdalovaly . . .

Ženy podávaly si kukátko jedna druhé. A muž u kormidla díval se ku břehu na ty tři postavy, jak tam svorně stály vedle sebe. Jak poslušně splnily jeho prosbu . . . A usmíval se. Jeho upřímné hnědé oči zvlhly pohnutím. Utřel si rukou slzu. Měl

je všecky tři velice rád — každou takovou jaká byla. A potom se obrátil a šel po své práci.

Jako daleký bílý přelud, jako vzdušný přízrak zmizela loď na obzoru. Ženy se pozdravily a potkaly-li se ještě kdy, neznaly se už.

Kukátko ničeho neprozradilo.

Přeložil G. a M.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Kdežto zástupcové „direktní" moci papežské nepožadují pro zasahování „zástupce Kristova" jiného důvodu nežli „vůli" papežovu, vyjadřují se zastancové „indirektní" moci zdánlivě umírněněji. Prohlašujíť: „Jistá causa ardua, když nejvyšší duchovní soudce (papež) svůj soudní výrok má provésti na světském poli." (Molitor).

Avšak také zde jest seslabení jenom zdánlivé. Neboť, zdali a kdy jest „causa ardua" nebo „peccatum mortale", o tom rozhoduje jedině a pouze — papež; prohlásí-li on, že jest „důvod" pro zasahování do světsky politické věci, „ohled na duchovní blaho a spásu duší" dělá ku př. zrušení státních zákonův a nařízení „nutným", pak jest právě „důvod" a „nutnost" skutečně na snadě.

Jednolivé body tohoto postavení, jednotlivé nároky klerikalismu, jichž v předcházejícím bylo již se dotčeno, museji býti pro svoji důležitost projednány ještě zvláště.

II.

Papežská moc v jednotlivostech.

A) Právo sesazovati světská knížata.

43. „Má se tedy skutečně a ve vší vážnosti" — táže se německý kapitulní kanovník Molitor (Brennende Fragen) — „hájiti sesazování knížat papežem? Musím to hájiti, nemám-li se zcela zmýliti v církvi. Po Řehořovi VII. nemálo jeho nástupcův právě tak pokračovalo. Řehoř VII. sám vyslovil ještě nad králem Boleslavem Polským výrok sesazovací. Jeho nejbližší nástupce Viktor III., Urban II., Gelasius II., Kalixtus II., potvrdili jeho výrok o Jindřichovi IV. Alexandr III. prohlásil Friedricha Barbarossu za zbaveného koruny; Innocenc III. krále Jana Anglického a Ottu IV. Německého; Innocenc IV. císaře Friedricha II., Kliment VI. Ludvíka Bavorského; Pavel II. Českého krále Jiřího (Poděbradského); Kliment VII. a Pavel III. Jindřicha VIII. Anglického; Pius V. královnu Alžbětu Anglickou, kterýžto výrok Řehoř XIII. potvrdil. Konečně Sixtus V. a Řehoř XIV. krále Jindřicha Navarrského. Zde jest možné buď — anebo. Buď byli náměstkové Kristovi panovační usurpátorové, a to s katolickými pojmy, bohudík, se nedá spojiti, anebo moc svazovati a rozvazovati, která na papeže Petrem byla přenešena a od Spasitele samého označena byla za všeobecnou a neobmezenou, vztahuje se také na trůny držitelův světské moci. Pius V. vyslovil sesazovací výrok nad královnou Alžbětou Anglickou. V bulle „Regnans in coelis" odvolává se ovšem na odůvodnění kompetence svého [illegible] výroku [illegible] na plnou moc od lidí na něho vznešenou, anebo na právní zvyklosti [illegible] obvyklými slovy, že proti královně Anglické zakročuje podle auktority, která na něho v osobě Petrově od Krista byla přenesena."

44. Dne 15. února 1559 vydal Pavel IV. bullu „Cum ex apostolatus officio". Zahajující slova zahalují ji plnou vážností učební moci papežské. Žádná ex cathedra vydaná bulla nemůže býti důležitěji hájena. Kromě podpisu papežova nese podpisy všech kardinálův, tehdy v Římě přítomných. Mluví řečí jako sotva který jiný akt klerikálního papežství, tak přebohatého na neobyčejné nároky. A což jest zvláště vytknouti, její obsah nebyl nikdy odvolán, aniž jenom i seslaben:

„Tímto naším pro vždycky platným nařízením z plné apoštolské svrchovanosti nařizujeme, ustanovujeme a definujeme, že všichni králové a císařové, kteří se stanou kacíři nebo schismatiky, jsou bez dalších formalit právních zbaveni svých královských a císařských hodností a nesmějí jich nikdy více dosáhnouti. Propadají trestům, ustanoveným pro kacířství (smrti uškrcením anebo upálením). Projevují-li lítost, mají býti z milosrdenství zavřeni do některého kláštera, aby tam při vodě a chlebě konali pokání. Nikdo nesmí je uznávati za císaře nebo krále; kdo tak činí, budiž exkomunikován. Kacířští císařové a králové ztrácejí svoje říše ve prospěch těch, kteří se jich se svolením papežovým ujmou. Od svých dřívějších poddaných mají býti považováni za čarodějníky, pohany a veřejné hříšníky." Pius V. potvrdil tuto bullu slovy: „My obnovujeme a sesilujeme ji a chceme a rozkazujeme, aby nezkráceně do podrobna byla zachovávána."

45. Papežské pojímání poměru „náměstka Kristova [illegible] knížatům [illegible] Pavel IV. a Pius V. vyslovili, nalezlo potom

v theolozích řádu jesuitského nejsilnější obhájce.

Tak píše František Suarez: „Papež může krále odsouditi k tělesným trestům, na př. bičování a galejím, a když provinění zasluhovalo smrti, může je odevzdati světskému soudu a jemu poručiti, aby vykonal svůj úřad. To se vztahuje obzvláště na kacířství.“ Tento veliký theolog „společnosti Ježíšovy“ jde dokonce tak daleko, že nadvládu papežovu nad králi staví jako učení věroučné: „Papežská moc nad králi vztahuje se až k jejich sesazení, když jest k tomu důvod. Toto jest právě tak jisté, jako že církev ve věcech víry a mravu nemůže se mýliti.“ Jeho řádový současník Becanus, zpovědník císaře Ferdinanda II., praví s narážkou na obraz biblický zkrátka a dobře: „Papež jest od Krista dosazený pastýř celé církve. Ke psům tohoto pastýře náležejí také císařové a králové; nedbalé a líné psy má co nejdříve pastýř odstraniti.“

46. Sixtus V. prohlásil v bulle ze dne 9. září 1585 Jindřicha z Navarry a prince Condé jako kacíře za neschopné, aby nastoupili na trůn francouzský.

Když Friedrich I. stal se „králem pruským“, zavrhnul papež Kliment XI. v jedné allokuci počínání „markraběte brandeburského“ jakožto „sacrilegální“; kacířská knížata mají prý vzdáti se panování. Zároveň poslal papež psaní katolickým knížatům, v němž „attentát“ Friedrichův slavnostně zatracuje.

Za krátkou dobu potom uznal ovšem Benedikt XIV. královskou korunu pruskou, avšak také přidržel se zásadně pojímání svého předchůdce, že královská hodnost jenom církví, t. j. papežem může býti udělena. Benediktem vydané a ještě dnes užívané „Pontificale Romanum“ obsahuje pod nadpisem „O posvěcení a korunování králův“ popis korunovace královské. Na počátku slavnostního obřadu vystoupí biskup a obrací se k arcibiskupovi, majícímu provésti korunovaci, s prosbou: „Nejdůstojnější otče, naše svatá matka katolická církev žádá, abys tohoto rytíře zde povýšil na hodnost královskou.“ Na otázku arcibiskupovu, zdali zasluhuje této hodnosti, odpovídá biskup: „My víme, že zasluhuje a jest užitečným církvi Boží.“ (Martens.) Římská církev, t. j. papež, činil si tedy v úřední knize rituální nároky na právo udělovati královskou, t. j. vlastně světsky politickou hodnost.

Kristus zavrhnul býti soudcem v rozepři o dědictví; jeho „náměstek“ uděluje koruny!

Pius VII. zvěstuje jako „kanonické pravidlo právní“, že kacířská knížata jsou zbavena svých knížatství a poddaní prosti každé přísahy, jakož i věrnosti a víry oproti těm knížatům.

47. Konečně Pius IX. výslovně znova uznal „právo“ sesazovati knížata. V oslovení literární společnosti v Římě pravil dne 20. července 1871: „Mezi všemi omyly dnešní doby není zlomyslnějšího, nežli onen, který připisuje neomylnosti právo sesazovati krále a osvobozovati národy od jejich poddanské povinnosti. Toto právo nepochybně bylo od papežův čas po čase v nejkrajnějších případech prováděno. Nemá však naprosto co dělati s neomylností, nýbrž ovšem (pochází a má co dělati) s autoritou papežovou. Nad to bylo v oněch dobách víry, které ctily v papeži, co v něm jest, t. j. nejvyššího soudce v křesťanstvu, a uznávaly dobrodiní jeho tribunálu ve velikých bojích národův a souverainův, provádění tohoto práva, opírajíce se o veřejné právo a všeobecný souhlas národův, častěji vztahováno na nejvyšší zájmy států a jejich panovníků. Naprosto rozdílné jsou však podmínky nynějšího času od tehdejších podmínek a jedině zlá vůle může zaměňovati věci tak rozdílné, jako jest neomylný soud o pravdách božského zjevení a právo prováděné od papežův z jejich autority, když veřejné blaho toho žádalo.“

Zřejmě vyplývá z těchto slov, že Pius IX. odmítá sice vztah papežského práva sesazovacího k papežské neomylnosti, avšak uznává výslovně právo sesazovací jakožto právo spočívající v nejvyšší papežské autoritě a z ní vyplývající.

Pius IX. prohlašuje, že „provádění“ tohoto papežského práva se sice častěji „opíralo“ o veřejné právo, vytýká však, že národové při tomto „podporování“ dávali papeži jenom to, co už sám ze sebe držel; tím jenom uznávali, „co on jest“. Pius IX. přiznává rozdílnost středověkých poměrův a dnešních, avšak vyzdvihuje formální „právo“ papežův sesazovati knížata ještě dnes.

48. K jednomu sesazení knížecímu musím se ještě zvláště vrátiti, neboť ukazuje, že „náměstkové Kristovi“ nejenom pouhé sesazování kacířských knížat s trůnu, nýbrž podněcování otevřeného odboje proti nim a dokonce jejich zavraždění pokládali za papežské „právo“.

V bulle „Regnans in excelsis“ ze dne 25. února 1570 sesadil Pius V. královnu Alžbětu anglickou. „Panovník na výsostech odevzdal jedinou, svatou a apoštolskou církev, mimo niž není žádného spasení, jednomu jedinému na zemi, totiž knížeti mezi apoštoly

Petrovi a nástupci Petrovu, římskému papeži. Tohoto jednoho posadil za knížete nade všemi národy a říšemi, aby vykořeňoval, bořil, rozprašoval, ničil, pěstoval a stavěl, aby věrný lid, obepiatý svazkem vzájemné lásky, v jednotě ducha udržoval a svému Spasiteli uchoval a neporušený zachoval. Opírajíce se tedy o autoritu Boží, prohlašujeme z apoštolského plnomocenství, že jmenovaná kacířka Alžběta a její přívrženci propadli prokletí a odloučeni jsou od jednoty těla Kristova. Ano, řečená mimo to zbavena jest oné říše a každého vlastnictví, každé hodnosti, každé přednosti. A právě tak všichni stavové, poddaní a národové říše a kdokoliv jí někdy nějak přísahal, navždy buďiž osvobozen od této přísahy, od každé povinnosti věrnosti lénní a poslušnosti, jakož my ho tímto osvobozujeme; a zbavujeme řečenou Alžbětu jí příslušné říše a všech před tím jmenovaných věcí, zakazujeme stavům, poddaným národům a ostatním poslouchati ji, jejich rozkazů, výnosův a zákonů.“

Sesazení a osvobození od přísahy však nestačilo Piu V. O dalších krocích dostává se nám sdělení od nástupce Albětina, Jakuba I. Anglického. „Kolik machinací a úkladův se dělo proti životu zemřelé královny Alběty, a sice od úkladných vrahův, kteří byli k tomu zmocněni od svých zpovědníků na rozkaz samého papeže. Na důkaz toho stačí poukázati na to, že v oné době až po dnešní den na žádného duchovního nebyl od papeže uvalen proces pro účastenství na podobných spiknutích.“ Toto otevřené obvinění zůstalo nejen nepodvráceno, ale i nepopřeno. Sám Bellarmin, který přejal oficialní odpovídání na obžalovací spis anglického krále, mlčí o tomto bodě.

„On zřejmě věděl, že papež Pius V., prohlášený od Klimenta X. za blahoslaveného a od Klimenta XI. za svatého, v tomto bodě nebyl čist.“ (Döllinger-Reusch.)

(Pokračování.)

KAREL HORKÝ:

V ZÁŠEŘÍ MOJÍ GARDEROBY.

Dru O. Wagnerovi.

Má šatna páchne skomíravou plísní,
zatuchlá vůně vane z kostymů
a člověk jde, když myšlenky ho tísní,
se nadýchat té vůně podzimu.

Já šťasten jsem v té svojí garderobě
a svoje larvy prohlížím si rád,
mé škrabošky tu dřímou jako v hrobě
a zlíbal jsem je víc než tisíckrát.

Jsem vykoupen, bič nedopadá, [illegible]
na scéně stojí nová krajina.
To měkké dítě nehraje už [illegible]
však do dneška si na to vzpomíná.

To dítě kdysi tolik milovalo
a v lásce chtělo slavit dozvuky,
s úsměvem na rtech ještě sladce spalo,
když vložil mu dýku do ruky.

Ach dítě! Moore! Jak se těžce zvyká
Ta škraboška je vlhká slzami —
a v garderobě ještě je ta dýka
co nechala proud krve za námi.

Co vzpomínek v té tiché šatně hárá!
Zde pobyl jsem již mnohou hodinu . . .
Zde visí na zdi kostym Lomikara
a škraboška, v níž hrál jsem Kozinu . . .

Můj repertoir? Boly, boly, boly . . .
V mých hrdinech spí smutek galejí —
a není jedna ze všech mojich rolí,
by nestála pár rudých krůpějí.

Škrabošky dřímou . . . Mám jich celou sbírku,
na parukách už plíseň narůstá . . .
Jen jedna chybí. Je to larva z cirku.
Já nehrál, páni, nikdy augusta.

Rád prohlížím si garderobu tlící
a myslím si, jak je to podivné,
když člověk změní dýku v sukovici
a místo slz si hrdě odplivne . . .

Má šatna páchne skomíravou plísní,
vzpomínkou tklivou dýše každý cár,
paruky chví se Kozinovou písní
a je tam Moor a je tam Lomikar . . .

PES A VŮL.

Lovecký pes, nezachovav se dle rozkazů pánových a vyraziv na zvěř dříve, než měl, byl nemilosrdně sešlehán. Žalostivě kňuče zalezl do boudy poblíž žentouru, kde vůl zvolna kráčel kruhovou svou drahou.

„Vidíš, vidíš,“ soucitně vytýkal psu volek; „pročpak nedbáš přání pánova? Hleď na mne! S trpělivou oddaností táhnu svůj žentour, neohlížeje se ani v pravo ani v levo; dělám, jak to žádají a jsem spokojen při vší té lopotě.“

„Pravda, pravda,“ odvece pes, „tak svět žádá: dobře těm, již dovedou podříditi se, avšak nekaždému dáno — býti volem!“

K. P.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Chudáček z Assisi.

Opravdická vlašská pohádka

Jednou žil v malém vlašském pohorském městečku, které se jmenuje Assisi — vyhledejte si je na mapě — člověk — František se jmenoval, který byl tak hodný a vlídný ke každému stvoření, že celý svět mu teď říká „svatý“. Ale František si příliš málo o sobě myslil, natož aby si myslil, že je svatý, a obyčejně si říkal „Poverello“, — což znamená „chudáček“, a pod tímhle jménem ho znali všichni lidé v městě. Co lidí na světě přemýšlí, jak by se jim podařilo nejrychleji zbohatnouti, ale František si přál býti chud. Je to k neuvěření, viďte, ale je to pravda; on tolik cítil se všemi chudými lidmi, že se mu zdálo, jakoby jim to bylo opravdu něco platno, bude-li sám také chud. Prodal tedy všecko, co měl, a nosil prosté hrubé roucho a pracoval v potu tváře jako každý chudý dělník, a více nežli to: ošetřoval churavé v městečku, krmil ty, kteří měli hlad, a také svůj hrubý plášť sňal s ramen a dal jej otrhanému žebrákovi, jejž potkal na cestě. A často učil lidi a napomínal je, ale nikdy je neučil než vlídnosti a lásce ke všemu živému stvoření.

Miloval i němou tvář, díval se i na zvířata jako na bratry a sestry, a zdálo se, že i ona cítila, jak upřímně „chudáček“ je má rád! Mnoho zázračných pohádek vypravuje se o Františkovi a o zvířatech, jichž nikdo neuměl tak krotit jak on. Nerad vídal, když lidé s ubohou němou tváří surově zacházeli a myslil si, kdyby s nimi zacházeli vlídně, že i zvířata dovedla by lidskou péči a vlídnost oplácet a ocenit. Jednou, když kráčel po cestě, potkal řezníka, vedoucího jehňátko. Františkovi bylo jehňátka líto, koupil je od řezníka, přivedl si je domů, a to si můžete pomyslit, jak o ně pečoval, — ačkoliv mu asi hodně překáželo, když potom vyrostlo. Jednou zas chudák zajíc pronásledovaný myslivci běžel se schovat do chatrče, kde František seděl, a hledal u něho útočiště, jakoby věděl, tam že se myslivci neodváží.

A ptáci byli stále u něho a přilétali a stavěli si hnízda pod jeho střechou, jakoby mu chtěli být co možná nejblíže; jednou hejno vlaštovek ho obletovalo a naslouchalo mu, jak mluvil k nim o božské lásce ke všemu stvoření. A nejenom pro ptáky i pro trpělivé oslíky, kteří vynášeli a snášeli břemena po příkrých stráních kolem Assisi, kde František žil, — i pro voly, již táhli těžké vozy; i pro krávy, jež v Italii zapřahují k tahu místo koňů — měl vlídné slovo, a když je František pohladil, nebo k nim promluvil, zdálo se, že potom pracovali tak nějak o mnoho trpělivěji než dříve. A jednou o vánocích vůl a oslátko šli prý za Františkem až d[o] kostela — Je to téměř k neuvěření, není-l[i] pravda?

Ale ze všeho toho nejvíce neuvěřitelná j[e] pohádka o vlku z Aggubia. Tento vlk byl po[strachem] celé krajiny, odnášel ubohá jehňátka když se pásla, a byl tak divoký a zlý, že se h[o] každý bál, neboť napadal i ovčáky. Lidé v měst[ě] se usnesli, že ho zabijí. Ale stalo se, že práv[ě] František šel do Aggubia, a když četa lidí, o[zbrojených] noži a palicemi, vydala se na vlka, potkala na cestě „chudáčka“.

„Stůjte, lidé dobří!“ pravil František, „takhle se s vlky nejedná. Poradím vám něco lepšího. Půjdu k vlkovi a promluvím s ním.“

Myslili si tedy, že František jde vlka zabít, a divili se, kterak to chce provést beze zbraně. Hnali se tedy všichni za ním k vlkovu doupěti. A vlk nejspíše již věděl, že jdou k němu, neboť šel jim naproti, díval se zlostně a divoce a oblizoval se, protože právě poobědval křehoučko[u] jehněčí pečínku. Hrůza! Jak vycenil své bílé zuby, když je uviděl! Někteří se tak ulekli, že se obrátili a utíkali, jakoby je honil, ale ostatn[í] stáli a čekali, co bude dál.

Ale jak se podivili, když viděli, kterak „chudáček“ jde klidně přímo k vlkovi a povídá: „Tak co, bratře vlku? Ty se nechováš, jak se na pořád[ného] vlka patří, a přicházím, abych ti řekl, ž[e] se na tě tuzince hněváme pro tvé nepěkné cho[vání]. Teď pojď, dělej dobrotu a zanech svých vlčích nezpůsobů.“

A co byste myslili, že vlk udělal? Snad by[l] rád, že mu František řekl „bratře“, neboť zved[l] svou pracku a podal mu ji, sklopil hlavu a díva[l] se, jakoby se do opravdy styděl a svěsiv oca[s] mezi nohy šel za „chudáčkem“ až do města. A v Aggubiu žil potom vlk ještě kolik let, — nelže-li legenda — a myslím, že by snad ne[]lhala — a Františkovi musili lidé slíbit, že k vůl[i] němu budou se chovat vlídně k vlkovi Aggub[i]skému. A tak vlk stal se téměř mazlíčkem celého města. Ovšem, že celý svůj další vlčí živo[t] trávil v přísném pokání a chodil dům od domu prose o odřezky masa, které mu lidé házeli.

A po příhodě s vlkem František ještě úsilovněji hlásal, jakou moc má vlídnost a dobrota a zvířata stále důvěřivěji lnula ke svému bratru Františkovi. A když zpíval velebnou píseň, kterou snad budete čísti, až budete větší, — „Žalmy chvály“ — byl by chtěl, aby všichni ptáci i zvířata mu přizvukovala, neboť se mu zdálo, jakoby ptáci i zvířata, každý ve své ptačí a zvířecí řeči písně chvály zpívali. A možná, že je opravdu zpívají; — kdož to ví?

*

(Z „dětského koutku“ Daily News.)

Přeložil GEM.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Dali Karpuškovi koflík čaje. Nemohli jsme si ez toho sami pobesedovati: brzo bylo slyšeti hvizd enního dozorce a jeho rozčilený křik na chodbě:

— Vylez na přehlídku! Sám velitel přijde!

Lučezarov nebyl se již dávno osobně objevil na řehlídkách a dnes — patrně při příležitosti přícho u nováčkův — chystala se slavnostní ceremonie.

— Byl k vám laskav, ale chce vás předem postrašit, — poznamenal jsem žertovně k soudruhům, dyž jsem vycházel s nimi do dvoru trestnice a spěhal jsem zpraviti je o tom, co muselo se dělati běem přehlídky.

Rozloučili jsme se zde s Bašurovem, jelikož sme se domnívali, že se do rána již neuvidíme. On al se směrem ke své komoře, která se seřaďovala a druhém konci dlouhé trestanecké řady. Tam o Juchorev ihned přijal pod svou ochranu, postaviv o za svá mohutná záda. Zavedl jsem i Štejngarta a místo, kde se hemžili naši spolubydlitelé. Stálý ůj soudruh v páru — Čirok — stál již v přední adě, očekávaje mne a s energickým hubováním dháněje každého, kdo by byl ze zapomnětlivosti htěl zaujati za ním moje místo. Před Štejngartem, terý stál podle mne, vypínal se obr Petin.

Dozorce neklidně se zmítal před zástupem tretanců a počítal si je předběžně. A teprve potom azvonili na přehlídku; avšak i po zvonění mrzli sme ještě asi pět minut, a Šestioký stále nepřiházel.

— Dopřává nám oddechu jako dobrým hřebcům — tipkovali si neúnavní trestanci.

Konečně za mřížovými vraty bylo viděti ruch a před očima všech objevila se vznešená postava e veliké kosmaté papáše a se široce vlajícím pláštěm. My tři jsme stáli již dávno bez čapek. Vrata e široce rozevřela. Vzpřímen jakoby byl loket polkl, dozorce zařval nepřirozeně ječícím hlasem lova komanda:

— Ti-i-cho! Čapky dol-lu!

Setnina hlav se okamžitě se šumem obnažila.

— Pokrýt hlavy! — pronesl rychle Lučezarov, enechávaje ani dokončiti dozorcův křik.

— Je i dále laskav, — šeptnul jsem Štejngartovi, akloniv se zlehka v jeho stranu. Avšak Štejngart ni ničeho neodpověděl a zpozoroval jsem, jak mu vář zbrunátněla a co chvíle se zachvívala nervoými křečemi ... Lučezarovská laskavost ho parně málo těšila. Další část přehlídky minula s obyklou pompou, dle ustálené formy a na štěstí bez šelikých nepříjemných příhod. Řád pracovní se epředčítal, protože byla sobota.

— Do komor, pochodem po-chod! — zahřmělo konečně velení a přímým rhytmickým krokem v párech trestanci pohybovali se k věznici. Štejngart šel přede mnou bled a zachmuřen, se skloněnou hlavou. V chodbě k nám přiběhl Valerian Bašurov.

— To je hrozné ... to je hrozné, pánové! — zašeptal a zalamoval konvulsivně prsty u rukou. Jinošský růžová tvář jeho rozčilením zčervenala ještě více. Štejngart mlčel, avšak rozuměl jsem jeho citům. Nic méně zkusil jsem usmáti se a pravil jsem utišujícím tonem:

— A což pak jste očekávali něco lepšího, pánové? Hleďte na ty věci filosoficky. Nebylo by špatné obrniti se humorem, je-li možno. V každém případě, když zde budete žíti nějaký čas, budete se mnou souhlasiti, že tato rozhořčení nejsou nejhorší stránkou vyhnanství.

Ještě jednou jsme si stikli navzájem ruce a rozešli jsme se. Já se Štejngartem postavili jsme se jako dříve za Čirka a Sochatého vedle svých pryčen.

Dveře se rychle rozlétly, pět dozorců vletělo jak uragan a jeden z nich zakřikl obvyklé:

— Ti-icho!

Přísně uvolněnými kroky vešel Lučezarov, prohlížeje si zkoumavým pohledem tváře trestancův, patrně někoho hledal. Vykrmená, rudá tvář jeho se podle obyčeje poněkud ironicky usmívala; vůbec neudála se s chrabrým štábním kapitánem žádná změna od té doby, co ho čtenář viděl naposledy, vyjímajíc jedno pouze: nosil již úplné kapitánské náramky a tato okolnost ovšem mohla mu dodávati jenom větší přísnosti a vznešenosti.

Konečně uviděl Štejngarta i přiblíživ se mlčky, podal mu dopis, který vyňal z poboční kapsy. Potom se ostře obrátil k dozorcům a pronesl zlostně:

— Cítíte zápach? Je tu zápach?

— Nevíme, pane veliteli, — odvětil kterýsi podlízavě v nerozhodnosti.

— Jak to, že nevíte? Museli byste nemít nosu, abyste toho necítili! Ohavný, otravný zápach!

Těžký zápach v naší komoře stal se v poslední době z jakési příčiny předmětem stálých pozorování a dráždění statečného velitele. Cítil ho i v takové dny, kdy měli jsme kukátko dlouho otevřeno a kdy ovzduší druhých komor jistě bylo jednou tak dusivé, a pro nic za nic dorážel na dozorce a na nešťastného starostu. Právě nyní vrhl se také za přehradu, kde stály kádě komory. Za ním šla tam celá suita.

— Otevřete! — uslyšeli jsme odtud rozkazující hlas velitelův: — přičichněte! Ne, řádně přičichněte!

Bylo slyšeti, jak jeden dozorce po druhém přistupovali a čichali. Kobylka se tiše smála a vyměňovala pohledy.

— Tak vida! — pravil Lučezarov [illegible] — [illegible] spatře zná i své povinnosti. Málo čistoty a pořádku! Mějte se na [illegible]!

A [illegible] kroky [illegible] vyběhl na chodbu, s klapotem a dupotem následovala za ním suita, dvéře se zavřely a zámek zapadl. Trestanci zahlučeli, zasmáli se a dali se do svých obvyklých besed a zaměstnání.

Štejngart, skloněn nad stolem, četl při kalném světle lampy dopis, který byl dostal, a zasmušilá tvář jeho s hustým nachmuřeným obočím připomínala mi prvý okamžik našeho setkání. Srdce mé se bolestně sevřelo... Cítil jsem se opět osamocen a žárlivě jsem přemýšlel o tom, že tento člověk bude vždycky mívat svůj zvláštní svět, v nějž já nikdy nepronikmu a v němž on bude trpěti a radovati se, jsa uzavřen a mlčeliv. Lehl jsem si do svého koutku, oddávaje se těmto smutným myšlenkám; ale soudruh seděl ještě dlouho nad dopisem, jehož čtení byl, jak patrno, již dávno skončil. Potom se zdvihl a nejméně hodinu procházel se vzhůru dolů po komoře v hlubokém zamyšlení, neobraceje nejmenší pozornosti ke svému okolí.

Luňkov a Sochatý rozložili si své sešity, seděli za stolem a druh druhu nadávali.

III.

Vypravování Štejngartovo.

Bylo již docela pozdě. Trestanci, nevyjímaje ani mých žákův, již dávno pravidelně chrápali, když Štejngart odebral se na pryčny a rovněž začal si upravovat své lůžko vedle mne.

— Vy ještě nespíte, Ivane Nikolajeviči? A víte, od koho jsem dnes dostal dopis? — neočekávaně pravil polohlasem, zpozorovav, že nespím. Když jsem mu pohlédl do tváře, zachvěl jsem se radostí: byla opět vlídná, dobrá, a temné oči zářily pod rozjasněným obočím, jako dvě hvězdy a oblívaly mne teplými, laskavými paprsky.

Nevěděl jsem arciť, od koho by dopis byl. Od matky? Sestry?

— Nikoliv, od nevěsty, — pravil Štejngart smutným a zároveň radostným tonem. — Již jsem nikterak nedoufal, že ho dostanu! Dnes, při příjmu, Lučezarov nám právě ohlásil, že bude vydávat dopisy pouze od nejbližších a nepochybných příbuzných, všecky ostatní že u sebe uchová do doby našeho východu do osad. To je prý zákon, jehož nelze přestoupit. A tu nenadále přinese večer tento dopis... Přiznávám se, Ivane Nikolajeviči, že za tento velkodušný čin jsem hotov mnoho, velice mnoho odpustiti Lučezarovu a smířiti se s velice nemilým [illegible] jeho režimu!

[illegible] viděl jsem [illegible] lojem na vás udělala přehlídka.

— Úžasný! ... Ale ... víte-li, oč mne nevěsta žádá? Ostatně chce se mi vypravovati vám vše, celý [illegible] příběh. Jsou to ovšem osobní strasti a radosti a vám se, možná, nebudou zdáti zajímavými...

— Odpusťte, Dmitriji Petroviči, je-li snad zajímavější to, co jsem zde musil po léta poslouchati? Bojím se pouze, že nezasloužil jsem si ještě takové důvěry s vaší strany.

— Nikoliv, cítím, že vám lze úplně důvěřovati, že všecko, co pověděno bude od srdce, vy rovněž od srdce přijmete... A pro toho, kdo jako já již po tak dlouhý čas tají v sobě myšlenky své i strasti, — jak mnoho znamená, když najde takového posluchače!

— A což Valerián Michajlovič? Což s ním nejste spřátelen?

— To je tak. Mám Valeriána velice rád, avšak nejsme přátelé. Je příliš ještě mladík a — víte — v něm jsou rysy, které neladí ke sdílnosti... Nu, jedním slovem, sám to potom poznáte. V každém případě je mu můj intimní život znám toliko v nejobecnějších črtách. Především jiným, víte-li, že jsem israelita?

— Vy, israelita? Nikdy bych si to nebyl pomyslil! Ale i vaše jméno...

— Nu, jméno nic neznamená. Vždyť ve skutečnosti nejsem Dmitrij, nýbrž Morduch, a nikoliv Petrovič, nýbrž Pejsechovič... Když žije člověk uprostřed lidu, s nímž tvoří duchovní celek a ničím se přímo neliší od jeho vlastních synů, ale v jehož řeči Morduch připomíná slovo morda (tlama), budete souhlasiti, že není velice příjemno jmenovati se svým vlastním jménem... Ale ostatně možná, že jste judofob nebo antisemita? Povězte mi to upřímně.

Zasmál jsem se.

— Na štěstí nejsem. Mohu to říci, položiv si ruku na srdce. Narodil jsem se i vyrostl jsem v severní pustině, kde israelitů téměř ani není. Když jsem potom vstoupil na petrohradskou universitu, považoval jsem dlouhý čas každého černého chochla (Malorusa), který říkal „chadosť" místo „gadosť" (ošklivost) za israelitu. A potom jsem měl několik lepších soudruhův a přátel mezi israelity.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 16. října 1904. Číslo 41.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

J. S. MACHAR:

DO PAMÁTNÍKU.

Líně Dierlhuberové.

Je-li nám dvacet let, tu duši snové spějí
o vonné cestě v slunci zářící...
A život zatím chodí nejraději
po vyjezděné šedé silnici.

Krok v kroku s někým, s kým lze hovořiti,
dlaň v dlani důvěřivě ležící —
Lenočko, věř mi, dá se také jíti
i vyjezděnou šedou silnicí.

JAN JÍLEK.

Román TEREZY NOVÁKOVÉ.

Máte jej, přečetše knihu, tak živě před očima, ve všech výjevech, v nichž jej autorka postupně uvedla. Bledého, slabého mládenečka dlouhých plavých vlasů, bledě modrých očí, skoro zakrytých těžkými víčky, zádumčivých, blouznivých, přišpičatělého obličeje, s řídounkým, rusým, kadeřavým vousem. Poslouchá, ani nedýchaje, vzrušující zvěst sedláka Mřeně o svém otci, jenž ani se nemodlil k obrazům a soškám ani nechodil „na pouty a proceství", nýbrž v bibli čítal, z krásných kancionálů zpívával, z kalicha pil. Jílek prchá, jako tolik jiných, z Čech do Saska, nedbaje poddanských závazků, aby mohl slyšet slova té otecké víry a oddat se dle svého svědomí službě Kristově. Byl zajat — při výpravě do Čech, odkud má odvést jiné souvěrce, — od pátera jezuity a jeho náhončích, aby podstoupil surové trýznění, o jakém by se nevěřilo, že je může člověk dopustit na člověka. Je vyhladovělý a umořený, mrskán biči, dokud krví zalit nepadne bez sebe na zem. Je léta vězněn v hlubokém sklepení, vlhkém, studeném, nedlážděném, nízkém, kde se nemůže hnout, kde mu dřevěnější nohy, kde žáby, krysy, slepýši, stonožky a jiná havěť jezdí mu po těle příliš spatně krytém rozpadávajícími se cáry. Jest živen za krejcar denně, potravou, po které zvrací...

*

Kniha pí. Novákové jest aktuální, jak jen může být. Všechny rysy, všechen smysl a význam naší protireformace jsou v ní shrnuty a výrazně vytčeny. Znovu a znovu vystupuje tu, jak byla právě jen zuřivým bojem na potření osvícenosti a vzdělané uvědomělosti. Rozpoutala pod pláštěm náboženské horlivosti nejnižší vášně lidské. Vyštvala ze země nejlepší část obyvatelstva. Rozšířila přetvářku, podlost, necitnost, necharakternost, nechuť a bázeň před vyšší kulturou. Jan Jílek umírá r. 1780, v době, kdy se začínají objevovat „jitřní červánky nové svobodné budoucnosti". Ale je možno, aby těch sto dvacet let, jež zatím uplynula, bylo přemohlo fakt, že tak, jak jsme dnes, jsme potomstvem lidí, kteří v názorech a povahách podlehli tak trudným vlivům? Půldruhého sta let jest tomu teprve, co zástupy našich lidí mohly stát na náměstích, klnout a zdvihat hrozebné pěstě na své rodáky jen proto, že chtěli věřit v Krista po svém způsobu! Tak malou časovou mezerou jsme odloučeni od svých předků, kterým nějaký Jan Jílek, hodný, pracovitý, tichý, byl „míň, než dobytčetem", jimž žádné mučení, žádné mrskání, žádné žalářování nebylo na něho dost těžké! Takřka předvčírem ještě to bylo, kdy ten neb onen z nás, Andrle, kostelník, Chadima, chalupník, šli ze msty, nebo ziskuchtivosti, nebo služebnosti, udat souseda, že drží s „kacíři", a necouvli před jistotou, že bude trestán na hrdle. „Některým se líbilo právomoc vykonávati a takto důležitosť svého postavení na jevo dávati," píše pí. Nováková. Ta právomoc znamenala vylít nejnižší zášti, schladit nejbrutálnější choutky, znamenala na př. dát heřmanickou Máňu za účast na demonstraci svléknout do naha a bičem ji zmrskat tak, že „div ji neumrskal". A pouhých půldruhého sta let nás dělí od těchto našich předků!

Jak lze pak chtít, aby bylo u nás lépe, nežli jest! Je přece více nežli přirozeno, čtouli se knihy, jako Jan Jílek, i dnes ještě lhostejně a nechápavě, nebo s pohrdavým úsmě-

škem: jaký nesmysl, trpět tolik „pro svědomí“, pro náboženské přesvědčení! Ne, my bychom pro ně netrpěli, jako bychom sotva dovedli trpět pro které jiné přesvědčení! Nechápeme, že právě ta síla k utrpení je jedinou silou, která něčeho dobývá.

*

Způsob, kterým pí. Nováková napsala svou knihu, měl by nám být vzorem v tolikerých našich národnich projevech. Ničeho nechce dosáhnout nežli věcí samou, přesně a správně vylíčenou. Vzala skutečný příběh a vynaložila vše, aby jej uvedla na jeho původní dějinnou tvářnost. Žádný detail, místní, povahový, dějový, mluvový, nesměl zůstat nepodepřen zjištěnými a zjistitelnými doklady. A všude mělo být patrno, že se nechce nic přidávat, nic přizpůsobovat a upravovat, že se jen a jen spoléhá na to, čeho poskytují zaručené zprávy, informace a shledávky. Nejpřísnější ekonomie ve výběru a sestavení, pozornost, svědomitost a zdrželivost panují v knize pí. Novákové. Popíše místo, kde se věc děje, co nejvěrněji dle všech daných a sebraných údajů, popíše také tak vnějšek osob, popíše výjev, jak si jej kritickou rozvahou mohla zrekonstruovat, v jeho průběhu, v řeči, v ději, — a nic víc! Nesnesla by, aby se jí řeklo: tos si vymyslila! tos nadsadila! tos si nastrojila! Snad někomu bude se zdát suchým a upjatým její způsob. Ale nevím: mně každý detail jejích světniček, jejích krajin, jejích zámeckých a radničních síní, každý rys jejích osob, každé slovo jejích dialogů (zvláště tam, kde je veden východočeským nářečím), — mně všecko to připadá tak nějak zvlášť působivým a získávajícím, jako všecko, co je určité, solidní, jasné, prosté a čisté. Pí. Nováková na nic neupozorňuje, nevykřikuje, nepodtrhuje, neoznačuje; má-li její kniha tendenci, vystoupí na příslušných místech sama sebou, neúmyslně a nenastrojeně. Hájí-li se na př. ustrašený Chadima: „Nylostivý pane, dyť sem poudal, že my žádnej nikdá od svatý, samospasitelný církve katolický nevodstoutyli, — Panenku Marji sme vzývali a bibli nikdá nemeli. To vod toho proklatýho plemena Filipovýho šecka ta nákaza pochází —“, je to v knize holým historickým dokumentem, ničím víc. Ale historickým dokumentem jaké výmluvnosti! *)

---

*) Kniha pí. T. Novákové vyšla u J. R. Vilímka, stojí 3 koruny. Historický materiál spisovatelka nalezla v autobiografii Jílkově, kterou německy vydala Bratrská církev v Herrnhutě v prvé polovici 19. století.

KAREL B. HÁJEK.

PRAVDA.

V podobách ruzných po planetě nasí obchází:
s tím chvalně známým listem fíkovým,
i bez něho vídána občas bývá,
tak nahá docela pro pohoršení filistru,
v krunýři těžkém s povědomě čistým štítem,
v taláru přísném svaté Justice,
s frygickou čapkou krvavé svobody
i v kajícnice rouchu pokorném,
na tragických kothurnech mučednické slávy
i v sandálech biblických pastýřu,
s fleuretem mrštným, který podle regulí
a s elegancí hladce vjíždí pod žebra,
i s palcátem, jenž tvrdě lebky rozbíjí,
s vaudevillem na rtech dětí bohêmy
i se surovým pokřikem zpilého lancknechta,
s kathedry přísné vědy hřímá dnes,
a v černé kutně zítra s kazatelny —
ta, která na kříži neumře a v ohni neshoří.

*

A českých našich po vlastech a po nivách,
jež rájem zemským jsou, jak známo, na pohled,
zjevení její dávno strašit přestalo.
Ji v pachtu mají dva tři naše žurnály.
Ty občas zburcují svědomí národa,
dnes pro morálku frivolní herečky,
zítra pro rituální krev, a jindy pro tenôra,
jenž kamsi v lepší světy upláchl s kontraktem,
či pro houslistu příliš slavného,
kterému vlastní jeho impresario
bačkorky jakés v Americe zpeněžil
a při tom Havlíčkovi vynadal,
pár suverénních kritiků s ní tajný poměr má,
jenž bez následků nezůstává křiklavých,
a za nocí — denního světla štítí se —
v strakatých cetkách, utahaná, zmořená,
po domech veřejných s úsměvem prodejných se potlouká
a za skleničku hřejivého absinthu
lascivní kuplet zpívá. (Nechápeš,
že pro tu lehkou holku jedenkrát
se u nás v Čechách taky umíralo...)
Je pod dohledem policie národní,
má od ní „knížku“ řádně vidovanou,
a na nárožích ulic, firmy lomozné
kde rozkřikují hesla obskurních i velkých stran,
diskrétně kuplíř podstrčí ti její adresu.

Eviva, holka! Jaký ráj a plný kras!
a kdo tu mluví o šibeničkách, je ras!
Eviva Veritas!

JOSEFINA KLUMPARTOVÁ:

UČITEL MÉHO BRATRA.

Nezapomenu nikdy na ten den...

Kdosi zazvonil u našich dveří. Matka otevřela — a vstoupil mladý statný muž, jehož tvář na první pohled prozrazovala inteligenta. Byl zřejmě rozčilen, jeho rty se chvěly a oči svítily horečným leskem. Já i matka tušily jsme, že je to jeden z té nepřehledné řady soucitných lidí, dojatých naším neštěstím...

Neznaly jsme ho, viděly jsme toho člověka poprvé ve svém životě. Chvatně přikročil k mé matce, a uchopiv obě její ruce, mlčky a vřele je tiskl. Nemluvil, jakoby se obával, že každé jeho slovo ztlumí slzy, bohatým proudem z očí mu vytrysknuvší.

A matka rozechvělým hlasem se zeptala: „Kdo jste, milý pane?" Tu teprve vypravil ze sebe a jeho slova provázelo hlasité štkání: „Gräser, bývalý učitel vašeho Bohuslava."

Smutný a nevýslovně dojemný ve své truchlivé kráse byl ten obraz: učitel a matka ruku v ruce a plačící v tichém ztemnělém pokoji... Jen jednotvárný zvuk hodin rušil bolestný projev jejich zarmoucených srdcí. Ten, jemuž v té chvíli platila jejich myšlenka, jejich vzpomínky a slzy, miláček mé matky a svého učitele, Bohuslav, byl mrtev. Před několika dny vyšed zdráv a vesel z domova, klesl na ulici k zemi, zasažen byv tragickou náhodou kulí z revolveru... A on, jeho učitel, přišel, aby matce vyslovil vřelé účastenství s krutým jejím osudem a pověděl jí, jak její dítě nesmírně měl rád...

Zajímal se o vše, co v našem bytě upomínalo na mého nešťastného bratra. Zastavil se u jeho lůžka a řekl pohnutě: „Tady s pondělí na úterek posledně spal..." Zadíval se na jeho podobiznu nad stolkem a pronesl tiše: „Ano, to je on! To jsou ty jeho krásné hluboké oči!"

Obdivoval se pěkně provedenému loutkovému divadlu, které zesnulý den před svojí tragickou smrtí mladšímu svému sourozenci byl dostavěl. Zvláště pak upoutaly ho kresby, jimiž Bohuslav v hodinách svého odpočinku se bavival. Byl mezi nimi i nedokončený obraz, zvětšená to ilustrace z jakéhosi časopisu. „Příští neděli to dokreslím," řekl ubohý hoch — a příští neděli ležel mrtev, zohaven a s rukama zčernalýma v kapli na hřbitově sv. Tomáše v Rixdorfu...

Potom učitel přistoupil k jeho knihovničce. Byly tu většinou knihy české: Psohlavci, Němcové pohádky a Babička, Povídka o svatbě krále Jana, Moravské pohádky a pověsti, spisy Třebízského, Světlé, Besedy Lidu, čítanky pro české školy a j. Z německých tu byla nejmilejší kniha Bohuslava, písně kostelní, na jejíž titulní list napsal citát z Písma pastor Augar od sv. Tomáše v den Bohuslavovy konfirmace.

Některé z českých knih nebyly panu Gräsrovi neznámy. Bohuslav totiž k jeho přání přinášíval svoje poklady do školy a čítával a překládal z nich úryvky dětem i panu učiteli. A ušlechtilý tento muž líčil nám, jak ti malí Němci berlínští s podivením a dychtivostí naslouchali neznámým zvukům lahodné cizí řeči. Milovali českého hocha všichni. Byli na to pyšni, že se naučili jeho křestní jméno česky vyslovovati — znělo to ovšem trochu „berlínsky" B o j i s l á. Zpíval jim naše národní písně a vyprávěl i různé události z českých dějin. Zvláště je zajímal Karel IV. jako český král, neboť mramorová socha jeho i Zikmundova stojí v berlínské „Vítězné aleji" mezi sochami panovníků marky braniborské.

S nadšením mluvil učitel o pokrocích Bohuslavových ve škole, jak z přistěhovalého českého hošika, neznajícího slova německého, stal se během čtyř měsíců nejlepší žák jeho třídy. A německý ten učitel říkával nejednou svému českému žáku: „Jak je krásná tvoje domovina, jak je krásné tvoje rodné město Praha! Také je znám! Nezapomínej jich v cizině . . .!"

„Máte ještě jeho školní sešity?" tázal se pan Gräser mé matky. A ona se slzami v očích rozkládala mu na stole relikvie po svém miláčku . . . Byly to úkoly z různých předmětů vyučovacích, vkusně a čistě napsané. Mnohé byly podepsány červeným inkoustem „Gräser". A on se teď zvolna jimi probíral a slzel. Jaké asi vzpomínky vířily v jeho hlavě? . . .

Tu ležely vedle spousty kondolenčních dopisů noviny, české noviny, Čas. Vzal je do ruky a pravil: „Jistě nějaký český list?" Vzadu bylo oznámení bratrova úmrtí v černém rámečku. Prosil mne, abych mu je přeložila do němčiny. A sledoval jednotlivá slova i věty v oznámení a jak znějí německy. Ptal se na jméno a směr listu.

Zvěděv, že jsem českou učitelkou, dotazoval se mne po různých poměrech českého školství. Nesmírně se tomu podivil, když jsem mu řekla, že na jisté škole učila jsem v jedné třídě 112 dětí.

Když se s námi loučil, prosil, abychom prominuly, že nemohl se súčastniti bratrova pohřbu, ačkoliv byl by tak rád učinil. Ale navštíví některý den jeho hrob.

V jednom z prvních dnů lednových připevnil kdosi na malou vánoční jedli, jíž ozdo-

bili jsme bratrův hrob, kytici čerstvých fialek. Nebyl to snad on, učitel z berlínské dvaačtyřicáté obecné školy?

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Jak málo byl „čistým", dokazují jeho vlastní chvalořečníci Girolamo Catena a Gabutius. Jejich Vita del gloriosissimo Papa Pio quinto (Roma 1586), Sixtovi V. věnovaná, podává zprávu: „Aby na jedné straně královně Skotské (Marii Stuartce) přispěl na pomoc, na druhé straně staré náboženství v Anglii obnovil, poslal Pius některé muže do této říše, aby se poučili o hnutí kacířův a katolíkův a jemu sdělili o tom a katolíky povzbudili, aby opět zavedli starý ritus. On (papež) staral se o to, aby Roberto Ridolfi, šlechtic florentský, pod záminkou obchodování bydlel v Anglii a mysle podněcoval k povstání a sesazení Alžběty. On působil v tomto smyslu ve jménu své svatosti nejen mezi nesčetnými katolíky, nýbrž také mnohými vynikajícími protestanty. Po čas těchto tajných vyjednávání naléhal Pius u katolického krále (Filipa II. Španělského) na to, aby podporoval anglické spiklence. Aby povstání bylo více podporováno, uveřejnil Pius bullu a výrok proti Alžbětě, ve které ji jakožto kacířku zbavil panství, a prohlásil poddané její za osvobozené od přísahy, věrnosti a od každého jiného závazku, a vyobcoval ty, kteří by jí nadále byli poslušni, čímž dovolil, že každý může proti ní vystupovati. Spiklenci vzkázali Piovi, že s jejich strany jest všechno připraveno, aby byl ve jménu papežovu začat podnik ve prospěch náboženství a královna skotská dosazena na trůn. Pius chválil plán, poslal Ridolfiho ke katolickému králi a dal mu také breve na krále portugalského. Ridolfi sdělil katolickému králi breve a nařízení papežova."

„Nařízení" papežovo naznačuje vévoda z Alby ve psaní Filipovi II. ze dne 7. května 1571 velmi zřetelně: Třikráte mluví o případu, že Alžběta „zemře přirozenou nebo jinou smrtí" a vypravuje, že chtějí se zmocniti osoby královniny a londýnského Toweru. Každá pochybnost o obsahu papežských „nařízení" odstraněna jest však psaním Filipa II. Albovi ze dne 14. července 1571. Ridolfi dorazil dne 28. června do Madridu a předložil mu psaní a instrukce (papežovy). Řekl mu, že nejpříznivější okamžik ku provedení podniku spiklenců jest srpen anebo září. Tehdy opustí královna Londýn a odebéře se na venkov, této příležitosti mohou použiti, aby se zmocnili její osoby a ji usmrtili. Sv. Otec, kterému Ridolfi o všem podal zprávy, mu psal, že pokládá věc za velice důležitou pro službu Bohu a blaho církve a napomíná ho, aby je podporoval. Papež mu navrhnul, aby podnik stal se ve jménu jeho (papežovu) a jakožto provedení výroku, který vynesl proti královně anglické. Totéž povídá zpráva španělské státní rady ze dne 7. července 1571. „Ridolfi, papežův agent, ujišťoval, že angličtí katolíci jsou rozhodnuti, aby se zmocnili královny a ji usmrtili, že pokládají za příznivou příležitost k tomu překvapiti ji v domě jednoho vznešeného pána, neboť často takové domy navštěvuje. Jeden z těch, kteří si vyprosili, zasaditi jí ránu, jest Chapin Vitelli. V plánu jest zabíti nejen královnu, nýbrž také Bacona, Cecila, Leicestera a Northamptona."

Také Piův bezprostřední nástupce, veliký přítel Jesuitův, Řehoř XIII., schválil a podporoval vražedné podniky proti královně Alžbětě.

Dne 2. května 1583 papežský nuncius v Paříži, Msgr. Castelli, píše kardinálovi, státnímu sekretáři Řehoře XIII., Tolomeo Gallimu: „Vévoda z Guise a vévoda z Mayenne mi řekli, že mají plán, dáti usmrtiti královnu Anglickou rukou jednoho katolíka, který jest u nich, ale vydává se za nekatolíka. Oba vévodové zajistili mu, a neunikne-li jeho synům, 100.000 franků. Co se týče zavraždění oné ženy, řekl jsem mu, že nebudu o tom psáti papeži. Nečiním také tak a neukládám také vám, abyste to papeži řekl. Neboť, i když myslím, že papež by byl s tím spokojen, kdyby Bůh nějakým jiným způsobem chtěl potrestati onu jeho nepřítelkyni, přec by nebylo vhodné, aby jeho náměstek způsobil to takovými prostředky. Vévoda byl spokojen, avšak pro ten podnik anglický, který by byl v onom případě daleko snazší, musil by míti zde připravené peníze, aby mohl vojsku vypláceti žold. Vévoda z Mayenne žádá 100.000 anebo nejméně 80.000 franků."

Kardinál, státní sekretář, odpověděl již dne 23. května 1583. „Zpravil jsem papeže o tom, co jste mi psal o anglických záležitostech a poněvadž jeho svatost může s tím jen srozuměna býti, aby nějakým způsobem ona říše byla osvobozena od potlačování a opět získána pro Boha a pro naše svaté náboženství, tu praví on, že v případě, že by se věc skoncovala, bude oněch 80.000 skudi bez pochybnosti velmi dobře upotřebeno. Papež nebude tedy činiti žádných obtíží, aby zaplatil čtvrtinu sumy, když agenti katolického krále zaplatí

tři čtvrtiny.“ Dne 30. května 1583 zvěstuje nuncius: „Z plánu, vzhledem k osobě královny anglické, myslím, nebude nic.“

Španělský agent J. B. de Tassis píše dne 4. května 1583 svému králi Filipovi II.: „Vévoda bude potřebovati peněz pro svoje plány, zvláště pro jeden, o kterém pro jeho nebezpečnost neodvážím se vám podávat zprávu. Nuncius bude o věci psáti papeži.“ Dne 24. června označuje ten nebezpečný plán jako „násilný skutek proti jedné dámě“. Filip II. podškrtnul slova „násilný skutek“ a vedle toho připsal: „Zde jsme tomu, doufám, také tak rozuměli a kdyby se tak stalo, nic zlého by to nebylo.“ Podle psaní pažížského nuncia Raggazoniho ze dne 10. března 1585 kardinálovi státnímu sekretáři zdá se, že vražedný úmysl v Angli byl prozrazen a tím znemožněn. „Provincial Jesuitův, Claude Matthieu, mi dnes vypravoval, že Pater William Creigthon byl tázán, zdali ví, že jeho Svatost u Jesuity Claudia deponovala peníze, aby královnu Anglickou dal zavražditi.“

K těmto v krátkosti podaným aktům poznamenává jejich vydavatel, Osatorian Knox: „Arcibiskup Glasgowský, papežský nuncius, (státní sekretář) kardinál z Como a snad i papež, věděli o plánu a nevyslovili nejmenšího neschválení, nýbrž zaznamenávají jenom, jaký by z toho byl prospěch pro náboženství, kdyby ta zlá žena mohla býti odstraněna tou neb onou smrtí.“ Nepochybnou pravdu má tedy M. B r o s c h ve svém konečném úsudku o této záležitosti: „Se strany katolické byl učiněn pokus, popírati vražedný plán, aneb alespoň ten fakt, že byl schválen od vysoké církevní autority. Po tom, co se nalézá u přísně katolického Knoxe v jeho vydání dopisů kardinála Allena, jest takové popírání nemožností.“ (Oliver Cromwell.).

Papež S i x t u s V. prohlásil se taktéž pro tento způsob „sesazování knížat“ v konsistoriu v srpnu 1589. Chválil vraha Jindřicha III. Francouzského, mnicha Clementa, srovnával ho s Eleazarem a Judithou a připojil „Co Bůh tímto způsobem ve svém milosrdenství začal, račiž ve své dobrotě pokračovati.“

Uvidíme, že papežové tímto počínáním proti „kacířským“ knížatům nic neslýchaného nekonají, nýbrž zůstávají zcela v mezích pravých klerikálně-kanonických názorův.

49. Klerikální theologové, spisovatelé a poslanci hledí papežské právo sesazovací a vůbec papežské právo trestní proti knížatům tak vyličovati, jakoby bylo jenom výronem „s t ř e d o v ě k é h o s t á t p r á v a“. Jak falešné jest toto pojímání, vychází již z toho, co před tím bylo uvedeno. Bulla Pia V. proti Alžbětě Anglické mluví jenom o plnomocenství papežově jakožto „náměstka Kristova“ a německý theolog, Molitor, vytýká výslovně, že papež se n e o d v o l á v á na lidské zvyklosti právní. Pavel IV., Pius VII. a Pius IX. nepřipomínají ani slovem, že jejich „právo“ sesazovati knížata jest „středověkým státním právem“.

(Pokračování.)

U NÁS ROKU TOHOTO.

Nad hlavou vesele nám vlají
červeno-bílé prapory —
dole se krade, balamutí
a jedí suché brambory.

M.

V TŘEBÍZI.

Malá vesnice na Slansku, rodiště povídkáře Václava Beneše. Touha mých mladých let spatřiti ji.

Po silnici z Třebíze do Slaného — kudy Beneš denně do školy chodíval — přemýšlím o životě mladého toho kněze.

V měkké jeho duši obráží se život český let osmdesátých, romantické nadšení nad listy naší historie. Proto český lid tolik rozuměl Benešově tvorbě, byl květem z jeho duše vlastní. Autor měl nad to svůj vlastní sloh, osobitou vůni slohu. A přispělo ještě k oblibě, že kněz, katolický kněz, svobodomyslně píše a tak nadšeně o době husitské.

Pamatuji, co touhy po idyle a romantice bylo v českém životě na počátku let osmdesátých století minulého. Mimo beletrii pěstovalo se málo vážně četby mezi námi studenty a myslím i jinde. Sladké povídky a básně, nepravdivě idealisované obrazy venkova, romantika historie byly duševní stravou naší. Sbírky vážné četby moderní začaly se objevovati teprve později. Tenkráte by se snad byly ani neudržely.

Třebízský tehdy kvetl. I mužnější a jadrnější Jirásek byl stavěn za něho. Širokým vrstvám čtenářů byla měkkost a sentimentálnost Benešova tuze blízká.

Jako u dětí je touha po životě pohádkovém, vysněném, planém jasu a bohatství, i prosté čtenářstvo, velké děti, touží po romantické, idealisované tvorbě literární. Proto ta lačnost po krvavých románech. A konečně i největší část čtenářů literárně vyspělých čte proto, že v knihách je život více méně idealisován. Tedy také touha po životě jemnějším, lepším, než je skutečný. V knize snáze hrdinové dosahují cíle, překážky se lehčeji překonávají než ve skutečnosti, i bolesti jsou mírnější, zášti ne tak kruté. Jen že vyspělý čtenář chce při všem tom přece jen — pravdu.

Beneš měl tisíce ctitelů po Čechách i mnoho literárních napodobovatelů, upřímných, jako on k nim upřímně mluvil. Jak želeli jsme života Třebízského při jeho úmrtí! Za ohromnou, nenahraditelnou ztrátu pro národ měli jsme jeho smrt.

Bylo dvacáté výročí úmrtí Benešova († 1884). Po letech — takové jubileum dá popud — sáhl jsem zase k jeho tvorbě literární, a užasl jsem, jak většinou postavy jeho povídek — kdysi mně tak milé — jsou strojené a nepravdivé. Bludné duše, z nejlepších prací autorových, uváděly mne před lety přímo v nadšení, a dnes vidím stavbu nemožných situací a postav. Jen tam, kde kreslí autor postavu svobodomyslného kaplana, je vidět, že líčí statečnou osobu — sebe.

A přese vše to jest osobnost Benešova velmi sympatická. Je jistě úcty hodný kaplan, který za moci panujících knížat kněžských nebál se říci: „Je a bude věčně věkův zřejmo, že v naší zemi popel Táborů. A kdyby tu půdu její chtěli přerýti až do nejhlubších útrob, nic platno.“ A nebyla to jen prázdná slova.

Proto vážíme si bělovlasého klecanského kaplana.* K. H.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Kam odlétají vlašťovky?

„Nuže, teď každý na své místo a již je nejvyšší čas!“ křičel starý vlašťovčí tatínek a kroužil kolem do kola po poli, jež si vlašťovky vyhlídly k odletu. Bylo jich tam už černo. Vlašťovky netrpělivě přilétaly a odlétaly všemi směry a bylo vidět, že mají všechny velice na pilno. Dole v rovině prostírala se vlhká, bahnitá louka, kde se v létě scházívaly u starých vrb tam u řeky ke svým vlašťovčím sněmům, protože tam se dalo nejvíc hmyzu ulovit.

„Dobře, dobře, tatínku,“ švitořila vlašťovčí maminka a supala a zajíkala se spěchem. „Jenom, prosím tě, tak nekřič! Co pak si lidé pomyslí!“

„Bože, to jsem ráda, že už poletíme!“ šeptala mladá vlašťovčí slečinka a hladila a čechrala si lesklé peří: pro mne je tu málo sluníčka!“

„A kde pomýšlíte strávit tuto zimu, milostivá slečno?“ ptal se jí zdvořile mladý pták s jasnýma očima a pyšně rozpínal své silné perutě.

„I nejspíš, že se octnu někde v jižní Francii. Víte, to je ještě tak to nejmoudřejší, co může vlašťovka udělat,“ odpověděla vlašťovčí slečinka a tak nějak hledaně ta slova protáhla.

„Nemluv mi o takové hloupé, sprosté krajině!“ rozkřikl se hrubě tlustý pták, který se teprve letos naučil létat. „Proč pak bych se nepodíval kousek dál do světa? Já půjdu na zimu do Egypta; rád bych viděl tu velikou řeku, které říkají Nil. Vždycky slýchávám, jaké je tam překrásné bydlení na jejích březích, ve zříceninách starých chrámů.“

„Nemluvte mi o zříceninách!“ zakřikl je sám vlašťovčí tatínek. Byl rozhněván a všecek ulítán, neboť několik dětí se mu najednou ztratilo a teď nevěděl, kde jsou.

„Takové ošklivé, plesnivé barabizny! Já mám rád takhle něco nového a časového. Takhle nějaký z brusu nový pobřežní hotel, dokud je všude ještě plno stavebních odpadků — cihel a hlíny, — to by bylo něco!... Kdybych našel nějaký koutek...“

„Pro nás snad tam bude „dětský koutek“?, zacvrlikal malý vlašťovčí chlapeček.

„Já mám ráda něco zvláštnějšího,“ vykládala jiná vlašťovka a při tom pilně chytala mouchy. „Teď zamířím rovnou do Afriky. Kdo chce letět se mnou do Alžíru? Tam je obloha stále modrá a štíhlé zelené palmy lehounce kolébají korunami. Uhnízdíme se pod bílými, pyšně klenutými střechami mešit, a zachce-li se nám výletu, vyletíme si daleko — daleko přes širou poušť, kde karavany a obrovští velbloudi se plahočí v horkém písku.“

„Tohle se krásně poslouchá! Jestli pak nás také vezmou s sebou, co myslíš?“ šeptal malý vlašťovčí chlapeček, ten, co se prve zmínil o „dětském koutku“.

„I že se ti to chce poslouchat!“ cvrlikal smělý ptáček, který vypadal jako už zkušený turista, jenom že s sebou neměl „Průvodce“ a fotografický aparát. „Mnohem hezčí bude, poletíš-li se mnou do slunné Italie. Co krásných věcí jen po cestě uvidíme! Poletíme přes vysoké hory, říkají jim Alpy a na těch sníh nikdy neroztaje — považ, celičký den tam budeš moci klovat zmrzlinu! Poletíme k teplým údolím, tam rostou košaté moruše a olivy a v jejich stínu bělají se roztomilé domečky. V jejich prostranných vikýřích bývají už úplně upravené ptačí byty . . . Anebo zakroužíme si nad modrými jezery! Jsou hluboká a růžově planoucí vrchy . . .“

V tom vlašťovčí tatínek vykřikl, jak mohl nejzvučněji: „Ráz, dva, tři!“ . . .

V hejnu vzlétly všecky vlašťovky a odletěly. Bůh ví, kam zamířily. Co myslíte?

(Z „dětského koutku“ Daily News.)

Gem.

---

*) Jsme divní lidé. Beneš má v Třebízi pomník, v Klecanech pomníky dva, a na památník na hrobě teprve po dvaceti letech sbíráme.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Tomu jsem velice rád. Snímáte mi těžký kámen se srdce. Uvěříte-li, Ivane Nikolájeviči, jaké podlé věci se dějí nyní na Rusi! Vzdělaní, zcela patrně inteligentní lidé neostýchají se nahlas a veřejně vyslovovati slovo „žid" a vyslovovati opovržení a nenávist k israelitům. Tím bolestněji je hleděti na to a poslouchati to člověku, který jako já původem je israelita, ve skutečnosti však nemá se svým rodným plemenem nic společného a zná výborně všecky jejich chyby a nedostatky. O, až příliš dobře je znám! Ale když se se všech stran na tento nešťastný národ plivá a hází kamením, lze-li se pak tázati, s kým jsem povinen cítiti a koho jsem povinen milovati?... Ano, hlavně ta proklatá židovská otázka byla kletbou v mém vlastním životě!... Posloucháte mne?

— Jsem sama pozornost.

— Tak tedy povím Vám svou historii. Byl jsem studentem teprve druhého ročníku, když jsem se seznámil se svou nynější nevěstou. Mně bylo dva a dvacet roků, Jeleně bylo dvacet let; byli jsme oba, podobně jako všecka tehdejší mládež téměř stejnou měrou proniknuti onou „svatou nespokojeností", o níž mluví Někrásov ve své básni, — stejně nadšeni, stejně naivní i mladistvi duší... Tím je vše řečeno, — i jakým způsobem i na jakém základě vytvořil se náš román. Vzpomínáte-li si na jarní petrohradské noci, na ty bílé divukrásné noci s jejich fantastickým koloritem a bolestným smutkem, jako by rozlitým kolkolem ve vzduchu? Vzpomínáte-li na noční projížďky na loďkách po Něvě i po přímoří, ve společnosti jiných. právě tak nadšených snílků? Nebo na zimní studentské večery s hlučným tancem a smělými písněmi?

Ostatně já osobně s největší láskou vzpomínám nyní na jiný obraz. Vyvstává přede mnou světnička Jelenina na Peskách, maličká, útulná světnička... Na stole dávno vyhasl samovar, ale my sedíme do půlnoci při světle lampy a vedeme nekonečné hovory. O lásce? O, nikoliv, nejméně ze všeho a nejřidčeji o lásce! Předmětem našich hovorů bývaly stále takové vážné a solidní látky: tu přetvořujeme život člověčenstva, rozhodujeme o osudech světa, tu chystáme se k velikým činům, sloužícím vlastnímu národu... Stávalo se, že Jelena vzpomínala na konec, že jí překážím učiti se lekci a že i mně samému by neškodilo mysliti na totéž: a tu mne začala zaháněti domů. Začali jsme se loučit, ale loučili jsme se a drželi se za ruce a dali se opět strhnouti na celé hodiny tu vážným hovorem, tu čistě dětinským štěbetáním. Stál jsem po celý čas u prahu světnice, zcela oblečen, a nemohli jsme se nijak rozloučiti, desetkrát podávali jsme druh druhu ruce a desetkrát načínali jsme zase hovor. Ano, o ovšem možném jsme tenkrát hovořili, o všem přemýšleli kromě jednoho: že já jsem israelita a ona pravoslavná... V našich stycích připadalo nám vše tak prosté a jasné: zamilovali jsme si jeden druhého, to znamená, že půjdeme po celý život spolu, ruku v ruce, „bez rozmýšlení, bez boje, bez myšlenky urážlivé..." Myšlenka na zákonité zvyklosti nenapadala nám pouze z té příčiny, že srdce naše, bijící společně, vznášela se v tu dobu nadmíru vysoko nad starostmi osobního sobeckého štěstí; ano, přiznávám se, lekala nás oba otázka mého křestu... Jeleně zdála se proměna víry bez přesvědčení býti jakýmsi druhem rouhání, byť se to i z lásky stalo; mne lekala mimo to nevyhnutelnost, že způsobiti musím ránu stařence matce, která mne šíleně miluje, ale při tom je až fanaticky oddána starohebrejským zákonům a podáním. Vše to dohromady nutilo nás nejen otálet, nýbrž i málo myslit na sňatek. A život zatím neotálel a rozřešil otázku dle svého. Když mne jednoho krásného jitra zavřeli, Jelena nejen že nebyla ke mně připuštěna na návštěvu jako nezákonitá žena, nýbrž byla rovněž zatknuta a poslána do rodné své obce. Dopisovati si nám také nedovolili... Kdybyste věděl, do jaké zuřivosti jsem přišel, jak jsem šílel, když jsem neměl ani tolik moci, abych se dověděl, je-li živ a zdráv milovaný člověk!.... Vskutku, divím se do dneška, že jsem si nerozbil lebku o ten chladný, bezcitný kámen!

Avšak, Ivane Nikolajeviči, člověk je — bezmezně trpělivé zvíře, jež dovede hanebně snášeti, a já jsem také všecko snesl, ani jsem se nezbláznil, ani hlavy jsem si nerozbil, nýbrž zůstal jsem živ a zdráv. A zatím uběhly celé dva roky v takovém beznadějném rozloučení! Konečně mne odsoudili do vyhnanství a jako příslušníka výpravy na Sibíř, převedli mne do budovy předběžné vazby. Jaký šum, jaký ruch mne nenadále obklopil, nehledě na to, že i to bylo stále vězněni, samovazba. Na chodbách bylo neustále slyšeti kroky, hlasy, živé hlasy živých lidí: všemi směry stěn, zcela jako neposední datlové klepali na sebe vězňové... Nu, však vy to sám znáte — netřeba o tom vyprávětí. Ale přiznávám se, po dlouhý čas mne hrozně dráždil tento hluk života, i vzpomínal jsem si s upřímným politováním na svou dřívější tichou rakev.

Při převodu do předběžné vazby byl bych mohl, rozumí se, ihned dopsati Jeleně, — a věděl jsem to, — ale ani mi nenapadlo psáti. Rozhodl jsem se jaksi dávno, že mne Jelena nemiluje a že se již jistě provdala. Na počátku, když mi napadaly takové myšlenky, zmocňovala se mne zuřivost, žárlil jsem, plakal, vyhrožoval; avšak během času smířil jsem

se „s nevyhnutelným zákonem ženské přirozenosti“, jak jsem to s trpkostí nazýval. Hle, muž, — zdálo se mi, — je něco zcela jiného! Kdybych měl i dvacet let čekati na milovanou nevěstu, našel bych v sobě dostatečné lásky a síly a dočkal bych se!

A hle, jednou otevrou se dvéře mojí komory a dozorce podává mně depeši, Otevírám ji a nevěře svým očím, čtu: „Telegrafuj Tomsk, správci věznice, jak brzo budeš vyslán. Budu očekávat. Miluji, nezapomněla jsem. Věčně tvá Jelena“. Telegram byl z Tjumeně.

Div jsem radostí neomdlel. Ledová duševní kůra se protrhla a mrtvola, pod ní spící, oživla. Vesna, vesna! Vzkříšení!

V prvý okamžik nebyl jsem ani tak roztrpčen tím, že i Jelena je vypovězena na Sibíř, že i ona zbavena je svobody, jako nadšen zprávou, že je moje jako dříve, že nejsem zapomenut, že jsem milován a že znova nadešla naděje na shledání, které včera ještě zdálo se býti možným pouze za hrobem. Nesčíslněkrát četl jsem si telegram a zapomínaje na to, že rukopis jeho byl cizí, líbal jsem drahá slova a tiskl je k prsům. V týž den ještě poslal jsem odpověď, v níž nemohl jsem bohužel určitě naznačiti, kdy budu vyveden. A teprve na druhý den má divoká sobecká radost se vystřídala s hlubokým žalem nad ztroskotaným životem Jeleniným, ztroskotaným k vůli mně, jenž nikdy nebyl hoden její čisté svaté lásky. Ubohá, trpělivá! A já jsem o tobě smýšlel tak nepěkně, tak nečestně... I mučivé obavy začaly mne trýzniti: což jestli se můj telegram opozdí a nezastane Jeleny více v Tomsku? Shledání bylo tak blízké, tak možné, — a tu se třeba do toho zamíchá nějaký zlý démon, a shledání zůstane prázdnou, chorobnou vidinou!

Výprava moje uskutečnila se teprve po dvou nedělích, koncem července a teprve v polovici srpna loď naše doplula konečně k tajemnému Tomsku. Vylíčiti Vám, jak jsem v ono památné jitro byl rozčilen, nemám sil. Je dosti řečeno, že pro mne naprosto neexistovaly ony obavy, které trápily mé soudruhy: jak budou přijati představenými, jakého způsobu prohlídka nám nastává a pod. Byl jsem všecek pohřížen v otázku: je-li zde Jelena? Je-li zdráva? Jak se shledáme po dvouletém rozloučení? A jako rána blesku zasáhla mé srdce zpráva, že ve věznici není nikoho z předešlých čet, že mne nikdo neočekává! Vrhl jsem se ke správci s otázkami. Mrzutý, nepřívětivý stařec odpověděl s patrnou neochotou, že telegram můj byl svého času dodán, že však nižádného podání učiněno nebylo, aby Jelena ponechána byla ve věznici.

— Byla-li zdráva?

— Docela, ba veselá.

Veselá! Žádost o ponechání nepodala! A telegram dostala v čas... Tyto myšlenky jako rozžhavené nebozezy provrtávaly mi mozek. Zdrcen, ubit a zahanben odešel jsem od správce i zdálo se mi, že se za mnou podíval posměšně i trochu soustrastně.... Pocit studu i rozhorlení vzplanul mi v duši: to znamená, že jsem zapomenut! A tak brzo!

Ale s pověstí o veselé slečně-trestance, potkával jsem se téměř na každém novém místě, kam jsem přišel: mluvili o ní trestanci, vozkové, ba i vojenští průvodčí...

— No, a nevyčerpatelná je ta slečna! Přímo srdečný člověk! — prohlašovali o ní se vřelým soucitem staří, zkušení tuláci: — každého přivítala, polaskala, s každým požertovala, zasmála se.

Sám jsem skutečně zapomněl v oné době na povahu Jeleninu, jež mne překvapovala již na svobodě: v okamžicích nejhlubšího duševního hoře uměla býti v přítomnosti cizích lidí veselou, jistou, hovornou, a stříbrný smích její zvučel tak hlasitě a často, že nikomu ani nenapadlo mysliti si, že je v tu chvíli nešťastna. Zapomenuv na toto vše, říkal jsem sám sobě: „Být veselou, žertovat a smát se, když . . .“

V takové pohřební náladě opustil jsem Tomsk. Od tohoto místa, jak se pamatujete, začíná skutečná etapová cesta, pěší cestování vyhnaneckých čet.

Sotva jsme ušli několik krokův na prvé stanici, když z hloučku soudruhů, kteří šli přede mnou a mírně se bavili s důstojníkem četu provázejícím, doletělo k mému sluchu přijmení Jelenino. Lekl jsem se a naslouchal jsem hovoru, kterého jsem až do té chvíle nevnímal.

— Pravím vám, pánové, že s tímto lidem nutno se míti dobře na pozoru. Jen se trochu zakoukej, a hned „hlava dolů“ — a vytáhni nože! Vždyť pohleďte tady, co utrpěla roztomilá dívenka, která naprosto nebyla ničím vinna! — tak řečnil tlusťoučký důstojník s dobrodušnou, otevřenou tváří a již šedou bradkou.

V okamžení byl jsem vedle něho.

— Co se s ní stalo, kapitáne, pro Boha, co se stalo? . . .

Viděl jsem, jak moji soudruzi úsilovně mrkali na důstojníka očima, hlasitě smrkali a kašlali, ale on nic z toho nezpozoroval a s velikou roztomilostí byl ochoten opakovati mi své vypravování.

— Což pak jste neslyšel o události, která se sběhla v Chaldějevské etapě? Je to druhá stanice odsud.

— Neslyšel jsem nic.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 23. října 1904. Číslo 42.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

KAREL HORKÝ:

MOJÍ MRTVÉ ŽENĚ.

Už skřípe, Máňo, ten můj kaleidoskop,
vybledlá sklíčka malátně se točí,
a člověk nejradš nohou by ho rozkop'
a hledal na dně odlesk Tvojich očí.

CESTA DO ZASLÍBENÉ ZEMĚ.

Schváceni mdlobou vždycky staneme,
výpary zlými hrozí moře rudé,
a zdrávi-li to moře přejdeme,
pak dozajista červenější bude.

A onou krví směle podpisu,
že vůbec nikdy nedojdeme k ránu...
Je v karavaně mnoho Mojžišů
a kostkami si rozdílejí manu.

Vyzáblí hladem táhnou velbloudi,
sedřená kost se provaluje bokem,
do vyschlých důlků slza zabloudí
a teče zvolna smutným, kalným okem...

KONRÁD POSPÍŠIL:

MARIE A MARTA.

Pod hustými kaštany restaurační zahrady seděla společnost. Slunce chýlilo se k západu, vlahý vzduch, nasycený parami ze skropených cest a trávníků chvěl se čistými harmoniemi smíšeného sboru, jež nesly se z verandy, kde zpěvácký spolek s jinými spolky místními pořádal matiční slavnost.

Za stolem uprostřed zahrady seděli úředníci se svými rodinami. Adjunkt Kolář naslouchal se zálibou; delikátní přednes staršího sboru Pivodova unášel jej nazpět do blahých let, kdy ještě jako sopranista gymnasijního sboru zpíval tutéž skladbu. Oranžový svit zapadajícího slunce kreslil na bílém ubruse silhouety listů, hrál duhou ve sklenici, kde větralo pivo, a rozžhavěl rudé máky na klobouce protější dámy, tak že tvořily s temnou pletí krasavice a jejíma velkýma krásnýma očima čarovný soulad. Do duše Kolářovy, prohřáté harmoniemi tónů, linií a barev, vedrala se náhle dissonance; napadl mu text písma, jímž Tolstoj motivoval svou Kreuzerovu sonatu: „Kdožby pohleděl na ženu ku požádání jí, již zcizoložil s ní v srci svém.“ Tato vzpomínka porušila soulad duše, přivodivši celou tlupu představ tíživých a trapných, tlumených dosud s veškerou energií mužné sebevýchovy... Závěrečný trojzvuk zhasínající v nejčistším pianissimu jako zvuk rozechvělého zvonu, přerušený banálním potleskem, přetrhl neladné předivo myšlenek. „Hlahol se činí,“ prohodil Kolář k protějšku. — „Skvostně zpívají,“ přisvědčila paní, žena kolegy Kolářova, Rokosa; „ode dneška budu členem, ač jsem nezpívala již skoro pět let.“ — „Tak dlouho? Neměl jsem sice potěšení slyšeti váš zpěv, milostivá, ale již dle hlasu tuším, jaká to škoda.“ — „Snad ani není; — muž není hudebník, také se o hudbu nezajímá, nu a to víte, my ženy jsme přec jen vždy marnivy — nač zpívat, když nikdo neposlouchá? Sotva že odpůldne zasednu na chvíli ke klavíru, hraji tak ráda...“ —

„Jen když to vím! Dovolíte-li, milostivá, uspořádáme hudební večírky — střídavě, jednou u vás, podruhé u nás.“ —

„Proč ne, bylo by to krásné. Jenom nebude-li vaše paní žárlit. — Hleďte, jak se baví s mým mužem; divím se, jak je pojednou hovorný.“

Zatím vystoupil na podium mladík, syn místního varhaníka, jenž jsa profesorem na konservatoři voroněžské, zavítal na dovolenou do svého rodiště.

Velebná kantiléna Smetanova dua „Z domoviny“, vylouděna plnou šířkou smyčce mistrova, zjednala si ticho takové, že zdálo se, jakoby ani lísteček netroufal si zachvěti se. I paní důchodňová, která obyčejně začíná svůj rozhovor se sousedkou po prvním taktu skladby, umlkla a naslouchala, překvapena snad účastí celé společnosti. Jen paní Kolářová jevila patrný neklid, jakoby nemohla se

dočkati konce skladby. To [illegible] splendidnímu [illegible]; pohřbili [illegible] se a zraky [illegible] vyměnily mžikem celé pásmo myšlenek [illegible] resignace a soucitu, lásce spřízněné, [illegible] struny zachvěly se v resonanci [illegible] kouzlo velkých černých očí jejich zazářilo perlovým leskem neskonalé něhy. Kolář vzpomněl na obraz, jejž viděl kdesi dávno: anděl strážný bran ráje provázel týmž pohledem zapuzené rodiče. Sotva skladba dohrána, povstala paní Kolářová: „Prosím tě, muži, co dělají děti? Ostatně, chceš-li, zůstaň zde, dej mi klíč, půjdu sama napřed.“ — „Není třeba, půjdu,“ odpověděl nevrle Kolář a zavolav sklepníka, zaplatil účet. Rokosovi zdvihli se také a odešli s nimi. Na rohu ulice se rozloučili a šli pak mlčky v nervosním neladu. Myšlenky obou manželů vířily jako mraky honěné větrem. „Jak šťasten je Rokos. Jaká to žena, jak duchaplná, ušlechtilá, plná ženské něhy a citu!“ Zaťal zuby do rtu a tepny v skráních bušily. Reflexe o životě rodinném, jež dosud odháněl, jak hejno neodbytných vos, vedralv se do mozku jeho, jako zpitá luza do vypáčených dveří krámu...

Připadalo mu, že je lvem v kleci bídné menažerie, lvem zuboženým, sesláblým a zmořeným, jenž nemoha rozlomiti mříží, sžírá se pekelným ohněm nitra...

Tiše, sotva slzy potlačujíc, šla jeho žena. Tušila, co se děje v duši mužově, ale nedovedla se zmoci, aby vysvětlila mu, proč byla zase tak roztržitá v koncertu, proč chvátala odtud: jak vzmáhal se v ní strach, zda Bohoušek neutopil se v parku, jak do ladných zvuků hudby zaléhal v duši její pláč dětí tam doma, jimž snad něco se stalo, jak tyto představy zatlačovaly vše, co kolem ní se dělo, tak že odpovídala často panu Rokosovi něco zcela jiného, než se tázal; jak vůbec nemá nikde stání; děti vyplňují celou duši její, že nezbývá místa pro jiné... Věděla, tušila, co se v nitru mužově děje, ale netroufala si promluviti; kdykoliv začala, zúžilo se jí hrdlo a promluvila-li přec, nezmohla se leč na obyčejnou všední otázku, jež vyvolala leda nevrlou odpověď mužovu. —

Přišli k domu, okna byla osvětlena. Vše bylo doma a v pořádku; Baruška připravila večeři sama, majíc vše uchystáno. Lidunka už spala a Bohoušek hrál si u stolu s dominem. Kolář mlčky povečeřel a nepromluviv slova, odešel do ložnice, kvapně se svlékl a ulehl na rozestlané lože, kde zmítal se tlumě vzdechy dlouho přec půlnoc, zatím co žena jeho nad knihou sedíc, tiše plakala.

Rokosovým nebylo lépe. Když přišli domů, služka právě namáčela obklad do ledové vody: Jaroslávek uhodil se, honě se s Ma[illegible] do hlavy, div že si oko nevyrazil. Rokos činil jako pominutý, sváděje vinu na paní, která prý ničeho si nevšímá, o děti se nestará, myslíc, že je stále ještě děvčátkem; tam že vede výchova v pensionátě; [illegible] Kolářové aby si vzala příklad! Ta že neměla stání, myslila jen a jen na děti, které jsou jí celým světem. —

Vášnivé kázání Rokosovo střídalo se strojeným klidem ženiným, jenž zdál se mu vzdorem, až k výbuchům nešetrným, hrubým.

„Děti bys třeba zabit nechala, služky dělají, co chtějí, jen na zábavy myslíš...“

„Na ty zábavy, zde — jednou za dlouhý čas — a s tebou,“ pomyslila si žena, hluboce povzdechnuvši.

Trpkým úsměvem prosvítal plamen mučivé ironie, oči její plály. Zdálo se jí, že je ženou vodníkovou, jak v Erbenově baladě... nebýt těch dětí...

Na druhý den Kolář s Rokosem v úřadě na sebe nepromluvili. K řevnivosti úřední přibyl nový motiv nenávisti: otravná, nezkrotná, krutá závist.

HUMOR PAEDAGOGEM.

I.

Napsal jsem kdysi do těchto listů článek, jak velký vliv na mládež — bohužel neblahý — mají humoristické obrázky a vtipy, znázorňující ruzná allotria dětí i dospělých. Článek byl přijat s velkou účastí a otištěn v několika listech paedagogických; i jinak byl účinek jeho patrný: na př. firma, která dávala „humoristické“ obrázky za nádavek a lákadlo, zaměnila je za jiné, neškodné; — nicméně obnovuji théma a rozšiřuji, volaje: n e z n e u ž í v e j t e v t i p u, j e h o ž v ý c h o v n ý ú č i n e k m ů ž e b ý t i z h o u b n ý m n e j e n m l á d e ž i, a l e c e l é s p o l e č n o s t i.

Znám rodiče, kteří úzkostlivě brání tomu, aby na př. šestnáctileté děvče nepřečetlo ničeho závadného; bývá to často úzkostlivost lichá, ba povážlivá.

„Co to čteš, matinko?“ ptá se dceruška. „To pro tebe není, toho nesmíš čísti“ a podobně vymlouvá matka, nepováživši, že tím jenom dráždí děvče, aby sáhlo po zapověděném ovoci, čemuž těžko, ba nemožno zabrániti. Jedno děvče přečtlo si zakázaný román mezi cvičením klavírním. Otci bylo nápadno, že přestávky mezi etudami jsou tak dlouhé, vešel do pokoje a uviděl knihu zastrčenou mezi — notami. Děvče bylo muzikální, nebylo to z dlouhé chvíle, z nudy při cvičení, ale z dychtivosti, přečísti knihu, kterou sám otec, v té příčině liberální, schoval. — Ale při vší bdělosti, aby děti se nepokazily, dávají

rodiče bez rozpaků dětem probírati — ve starých ročnících „Fliegende“, Palečka, Humorů a j., nedbajíce, že jest napodobovací pud u dítěte nad jiné mocný a že obrázek pro dospělé nezávadný a nevinný, může býti dítěti jedem nad jiné zhoubným.

Proto třeba jest opatrnosti, velké opatrnosti. Nedávejme dětem těchto knih; který pak mladý hrdina nezatouží napodobovati kresby „malého Morice“ z Fl. Bl., Venouška z Vil. Hum. kal., Ludvíka Trcníčka ze zašlého Telefonu a jiných a jiných reků šibalství?

Tím pak větší opatrnosti je třeba časopisům dětským, zejména Malému Čtenáři, jehož poslední stránka bývá vyplněna obrázky beze slov, ne vždy bezvadnými. — Ovšem dnes je velmi nesnadno uchrániti dětí těchto neblahých vlivů: velkoměstské děti vidí obrázky časopisů satirických, jichž smyslu pochopiti může jen dospělý, jichž pravé tendence zná jen inteligent (Simplicissimus!) a které mají tudíž na mládež vždy účinek neblahý, na dospělé pak velmi často.

Karikatura je dvojsečná zbraň a nebezpečná: břitva, která může amputovati úd nezdravý, ale i zraniti zdravého, ba i usmrcovati. Slyšel jsem kdysi rozhovor mladíků, prohlížejících si Šípy. Litoval jsem jich, byli to dobří hoši, ale z hovoru toho, jenž vysvětloval (obrázek o Tolstém), poznal jsem, kam vede jednostranná informace lidí chápavých, poučení chtivých, ale nepřipravených. Štěstí ještě, že ostří břitvy časem samo se otupí, dnes karikatura je něčím zcela obyčejným, ba i pamflet pozbývá účinku; lidé zvykají všemu — zápachu plynu i kloak. Ale zdravý vzduch nepozbývá proto ceny.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS,
JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Také mezi ostatními bullami sesazováni ani jediná nemluví o „středověkém státním právu“, nýbrž všechny mluví výhradně o božském právu, papeži příslušejícím. První koncil lyonský a čtvrtý koncil lateránský připomínají jenom „božské právo církve“ nad knížaty, a sotva by se našel některý klerikální theolog významný, který by původ nejvyšší papežské moci trestní odvozoval ze „středověkého státního práva“. Naopak, božský původ tohoto „práva“ stojí v klerikálních kruzích tak pevně, že „umírněný“ kardinál Hergenröther připisuje papežům právo sesazovací už v dobách pohanských císařův, kdy ještě křesťanského státního práva vůbec nebylo.

50. Nejjasněji vysloven jest „božský“ charakter papežského práva sesazovacího Řehořem VII.

Jeho výroky sesazovací proti Jindřichovi IV. znějí: „Svatý Petře, kníže apoštolův... spoléhaje se na tuto důvěru, ke cti a obhájení Tvojí církve, se strany všemohoucího Boha, Otce i Syna i Ducha sv., Tvou mocí a autoritou odpírám otěže celé říše Německé a Italské králi Jindřichovi, synu císaře Jindřicha, který s neslýchanou pýchou se pozvedl proti Tvé církvi, a sprošťuji všechny křesťany pout přísahy, kterou mu vykonali nebo vykonají, a zakazuji, aby mu kdokoliv sloužil jako králi. Neboť kdo se přičiňuje, aby umenšil čest Tvé církve, zasluhuje, aby sám ztratil čest, kterou se zdá míti. A poněvadž opovrhoval poslušností jako křesťan a nenavrátil se ku Pánu, kterého opustil, a obcoval s vyobcovanými a mnohé nedovolené věci páchal, a mými napomenutími, která jsem mu dával k jeho spasení, — jakož Ty jsi svědkem, pohrdal a od Tvé církve se oddělil, snaže se ji rozpoltiti: proto svazuji ho poutem kletby na Tvém místě. A tak ho svazuji z důvěry k Tobě, aby národové viděli a poznali, že Ty jsi Petr a na Tvé skále Syn Boha živého postavil svou církev a brány pekelné ji nepřemohou.“

„Proto důvěřuje v milosrdenství Boží a jeho nejzbožnější matky, ustavičné panny Marie, spoléhaje na vaši (apoštola Petra a Pavla) autoritu, podrobuji často jmenovaného Jindřicha, kterého králem jmenuji, a všechny jeho přívržence exkommunikaci a svazuji ho poutem kletby. A znova mu zakazuje říši Německou a Italskou ve jménu všemohoucího Boha, beru mu ve vašem jménu všechnu královskou moc a hodnost a zakazuji, aby ho některý křesťan jakožto krále poslouchal a sprošťuji od přísahy všechny, kteří mu přísahali nebo přísahati budou. Jindřich sám pak a jeho přívrženci nemají míti v žádném boji síly ani dobýti ve svém životě žádného vítězství.“

Zde jest božsko-papežské právo sesazovací a dosazovací králův a knížat na vrcholu a zároveň — pamětihodný fakt — na svém počátku, neboť Řehoř VII. byl prvním papežem, který činil nároky na toto právo a prováděl je. Jeho pojímání poměru papežova k vládám a knížatům stalo se a zůstalo potom vzorem pro všechny potomní „náměstky Kristovy“. Innocenc III. a IV., Bonifác VIII., Pavel IV., Pius V., Kliment XI., Pius VII. a IX., slovem všichni papežové, které jsem uvedl, neučili a nečinili nic jiného, nežli co učil a činil Řehoř VII.

B) Právo zrušovati státní zákony.

Některé historické příklady osvětlí klerikální theorii.

51. Innocenc III. „annulluje“ anglickou Magnu chartu dne 15. srpna 1215: „ut nullo unquam tempore habeat aliquam firmitatem“. Urban IV. prohlašuje zcela všeobecně statut každého města za „neplatný“, který překáží církevní inkvisici a tato ustanovení přijímá se do kanonického práva. Řehoř XI. zatracuje r. 1373 zrcadlo saské. Lev X. „annulluje“ pragmatickou sankci Karla VII. Francouzského r. 1516. V bulle In Coena Domini prohlašují se všechny zákony za neplatné, „které jsou právům papežské stolice, přímým a nepřímým, výslovně nebo mlčky na škodu“.

Innocenc X. zrušuje v bulle Zelus Domini ze dne 26. listopadu 1648 westfálský mír: „Z vlastního popudu a z moci apoštolské autority prohlašujeme jmenovaný článek za neplatný, mylný, zatracený, nepůsobivý,“ a připojujeme k tomu, že ani přísežný slib, zachovávati mír westfálský není závazným. Pius IX. zavrhuje 1868 rakouský základní zákon státní: „Zatracujeme z moci naší apoštolské autority uvedené zákony a prohlašujeme, že jsou a budou se všemi důsledky svými neplatné.“

Podobnými výrazy zatracuje týž papež dne 5. února 1875 pruské květnové zákony.

52. Vůbec jest „právem“ papežovým zasahovati do všech politických poměrův. Příklady z minulých dob přecházím, budiž připomenut jenom zákaz volební Pia IX. katolickým Italům: „Ne elettori, ne eletti!“ Tento zákaz, t. j. zasáhnutí do politických práv italského lidu, bylo obnoveno od Lva XIII. a bylo na důkaz, jak rušivě a zadrživě působí papežské vsahování do státního života — od italských klerikálův následováno.

Ještě v březnu 1897 vydal předseda výboru pro připravování katolického sjezdu, právní zástupce Paganuzzi, okružní list, ve kterém stojí: „Non expedit obsahuje zákaz, jak jest obsažen ve slavnostním prohlášení papežově při audienci dne 30. června 1886 a opětně v papežském psaní ze dne 15. května 1895. Tento zákaz nebyl nikterak odvolán a platí také tentokráte v plné své přísnosti. Vedoucím katolíkům italským jasně jest ukázána povinnost vzdalovati se každým způsobem politických voleb a právě tak přemluviti všechny ostatní katolíky, aby činili totéž a nepřestupovali absolutní a všeobecný zákaz ani v takových zvláštních případech, kde by zúčastněným bylo lze očekávati nějaký prospěch, na př. že by mohl zvítěziti muž umírněnějších názorů nad jiným, katolíkům nepřátelsky smýšlejícím. Při všem tom musí horlivost, rozvinutá ke zdržení se voleb, sloužiti k rozvíjení a upevnění oné organisace, která leží sv. Otci tak na srdci a kterou papež požaduje v přítomném okamžiku od italských katolíkův více nežli cokoliv jiného.“

C. Papežské právo vzhledem na konkordáty.

53. Konkordáty, t. j. oboustranné smlouvy mezi státem a církví, které mají za následek vzájemnou přísnou závaznost, podle klerikálních zásad jsou nemožné. Neboť přísluší prý jedině papeži vésti hranice mezi pomezím moci církevní a státní, on jediný rozhoduje ve sporných případech, on má jediné právo zrušovati zákony, „které překážejí blahu církve“.

Kanonické právo také nezná konkordátu ani podle jména, ani podle pojmu. „Také tak zvané Pactum Calixtinum, které často bývá označováno za první konkordát, nebylo nijakým skutečným konkordátem. Kalixt II. a Jindřich V. složili ve dvou rozdílných listinách, každý zvláštní slib, aniž by jedna část měla nějaký vliv na slib druhé části. První formální konkordát byl r. 1448 uzavřen mezi Friedrichem III. a Mikulášem V., tedy teprve na konci středověku.“ (Martens.)

Od té doby množí se konkordáty a lze říci, že téměř ve všech státech nové doby spočívá poměr mezi církví a státem na konkordátu. Poznati církevní názory o konkordátu jest tedy velice důležité.

Také zde zdánlivě a ve slovích přiznal Řím samostatnost státní, ve skutečnosti však zůstalo hierokratické pojímání v praxi: papež, jakožto nejvyšší pán nad knížaty a národy, jakožto nejvyšší soudce politických mocností, nemůže býti právně zavázán státu, jehož jest nejvyšší hlavou.

Konkordáty ve smyslu dvoustranných, církvi a státu závazných smluv pro klerikalism neexistují.

54. Nejpříkřeji vyslovuje to jesuitský kardinál Camillo Tarquini. Vážnost Tarquiniho v dnešním klerikalismu jest velmi veliká. Dlouhá léta učil pod zrakem papežovým kanonickému právu v Římě a za svoje zásluhy v tomto oboru byl povýšen od Pia IX. za kardinála. V jeho díle Juris ecclestiastici publici institutiones (1883, v 8. vyd.) stojí: „Konkordáty sluší počítati k krivilegiím; konkordát jest tedy: zvláštní církevní zákon, vydaný z autority papežovy

pro některý stát na žádost příslušné nejvyšší hlavy státní, aby tento zvláštní církevní zákon navždy byl zachováván. Konkordáty náležejí ku privilegiím zcela dobrovolným, anebo nanejvýše k privilegiím, která nesou s sebou jistou vzájemnou dobrovolnost, nikoliv však ku privilegiím, zavazujícím ku vzájemnému plnění, pokud tyto znamenají vlastní smlouvy. Věcí církve jest rozhodovati o pravém smyslu konkordátu a odvolávati ústupky, od ní učiněné, když toho vyžaduje věčná spása duší. Neboť jest věcí nejvyšší hlavy, vykládati privilegia, která některému poddanému udělila, a odvolati je, když se vyskytne spravedlivá příčina. Nuže tedy, konkordáty jsou privilegia a při jejich uzavírání stojí církev jakožto nejvyšší hlava a světská státní moc jako poddaný."

55. Každá pochybnost, zdali toto pojímání konkordátu jest správně papežské, odstraněna jest výslovným uznáním theorie Tarquiniovy Piem IX.

Strassburský klerikální profesor Moritz von Bonald uveřejnil v r. 1871 spis „Deux questions sur le Concordat de 1801", kde odvolávaje se na Tarquiniho, prohlašuje „konkordát uzavřený mezi Piem VII. a Napoleonem I. za papežskou koncesi, poněvadž jest absolutní nemožností, aby mezi dvěma nestejně oprávněnými individui, jako jest stát a církev, provedena byla pravá smlouva." Bonald, který zaslal spis papeži, dostal breve ze dne 19. června 1871, ve kterém stojí: „S velmi velikým uspokojením přijali jsme, milovaný synu, tvoje dílo, neboť jsi v něm prokázal neméně náboženské horlivosti, než učenosti a vlastní podstatu oněch smluv anebo **poshovění** osvětlil a sice tak, že mohou nadhozené otázky bez obtíží řešeny býti. Přejeme ti tudíž štěstí a slibujeme si od tvého spisu, že ti, kteří se rouhají tomu, čeho neznají, poznají konečně z něho, že církev oněmi konvencemi, jež se obírají věcmi, které jí náležejí, neustupuje práva jiných, nýbrž dává dobrovolně v užívání svoje práva."

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Země, v níž není jediného zrádce.

Sven Hedin zadržen byl Tibeťany, nesměl vkročiti do posvátného města Lhassy. Vracel se tedy s nepořízenou a mířil do Ladaku. Kdykoli zahnul od směru cesty své k jihu, pokaždé narazil na odpor Tibeťanů a jmenovitě obou náčelníkův, ustanovených od Dalajlámy, aby jeho cestu střežili a ze země jej vyprovodili. Starší náčelník slul Jamdu Tsering, mladší Daši Tsering.

Odbočka na jih. A Sven Hedin vypravuje: „Za svítání dostal náš průvod opět posilu, a teď objevil se také starý Jamdu Tsering. Tibeťané nevzali s sebou žádných stanů a mrznouce krčili se pod šírým nebem. Starý pán (Jamdu Tsering) vypadal uboze; jel po celou noc a byl promrzlý, sklíčený a zarmoucený z těch starostí, jež jsme mu způsobovali. Prosil mne, abych pro bůh jen se vrátil ke karavaně, a když nic nepomohlo, povídal, že poručil svým vojákům, aby břemena s yaků sundali, — že nám nesmějí již pomáhati, nepoddáme-li se jejich vůli. To byla rozhodně lež, sic by mi byl Šagdur (jeden z kozáků Hedincových) poslal kurýra.

Když jsme jeli údolím vzhůru dále na jih, Jamdu Tsering prohlásil, že teď skutečně se již vrátí a vezme nám yaky, kteří z rozkazu Dalajlamova propůjčeni byli karavaně Hedinově na výpomoc. „Učiňte to," pravil jsem, „ale mějte se na pozoru před kozáky!" Kolem nás hemžilo se opět vojáky a jezdci; byla insceno-vána nová mobilisace. Jamdu Tsering měl teď tolik starostí, že ani nevěděl, kde mu hlava stojí.

Za jízdy viděli jsme v údolí ještě několik kočovnických stanů. Jsou-li obyvatelé příliš dotěrní, voják jen pokyne rukou a oni zmizejí. Divná věc, jak ten polodivoký lid stojí k sobě! Jakoby mezi nimi vládlo jisté svobodné zednářství; jsou slepou oddaností poddáni bohům a vrchnostem a nedali by se žádným zlatem podplatiti. Nepodařilo by se nám někoho přemluvit, aby nám ukázal cestu na jih. Jaká to vzácnost: země, v níž není jediného zrádce! —"

Jan Jílek. V předešlém čísle (Besed Času) upozorněno bylo na cenný tento román Terezy Novákové, ve kterém vystižen je dobře kus života na Litomyšlsku a v osadách vystěhovalců. V poznámce čteme, že spisovatelka nalezla historický materiál v autobiografii Jílkově, kterou německy vydala Bratrská církev Ochranovská v prvé polovici 19. století. Životopis Jílkův byl tu vydán u výtahu. Je však také uveřejněn úplný, dle Jílkova vlastního sepsání v Berlíně chovaného, v Evanjelických Listech r. 1887, tak jak složil jej prostý český emigrant. Najde jej tam, kdo zajímá se více o smutný osud Jílkův. Z některých nesrovnalostí patrno, že pí. T. Novákové tento úplný životopis nebyl znám.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Vrabeček.

(Napsal J. R. Koch.)

Byl jednou jeden sedláček, a měl hezkou zahrádku. A v té hezké zahrádce rostly pěkné stromečky. Přišlo jaro, a stromečky se zazelenaly, a měly pěkné, heboučké, zeleňoučké listí. A v zahrádce bylo tak pěkně, že se srdce smálo. V tom se nalihlo hromadu škaredých housenek a ošklivých chroustů a pustili se do toho pěkného, heboučkého, zeleňoučkého listí a byli by je všecko okousali.

Přišel sedláček podívat se do zahrádky, a když viděl, jak mu ji housenky a chrousti spustošili, spráskl ruce a povídal: „I vy škaredé housenky, a vy ošklivi chrousti! Kdo pak by mi tak od vás pomohl?“ Přiletěl vrabeček: poskočil, otočil se a zakřičel: „Čim, čim, čim čarara!“ Sedláček mu povídá: „Milý vrabečku! Kdybys mi pomohl od těch škaredých housenek a ošklivých chroustů, to bych tě měl rád, to bych ti byl vděčen, to bych se ti odplatil.“ A vrabeček zas poskočil, otočil se a zakřičel: „Čim, čim, čimčarara, čim, čim, čim? Čím pak sedláčku, bys se mi odplatil, co pak bys mi dal, kdybych ti vychytal ty škaredé housenky a ošklivé chrousty?“ A sedláček povídá: „Milý vrabečku! Kdybys mi vychytal ty škaredé housenky a ošklivé chrousty, tedy bych ti dal třešinek, až uzrají, a hrozinek, až budou dobré, a v zimě, až nebudeš mít, co zobat, dal bych ti pšeničky.“ Vrabeček povídá: „A jak mnoho té pšeničky bys mi, sedláčku, dal?“ A sedláček povídá: „A jak pak mnoho bys té pšeničky, vrabečku, chtěl?“ A vrabeček se zamyslil, a potom poskočil, otočil se a zakřičel: „Čtvrt! čtvrt! čtvrt!“ A tak sedláček slíbil dát vrabečkovi v zimě pšeničky čtvrt, když mu nyní vychytá ošklivé housenky a škaredé chrousty. Ale vrabeček byl chytrý a povídá: „Milý sedláčku! aby potom nebylo mezi námi mrzutostí, žádných sporů a soudů, dej mi to černé na bílém, dej mi na to úpis, že mi dáš v zimě pšeničky čtvrt, když ti nyní vychytám ty škaredé housenky a ošklivé chrousty.“ A tak mu sedláček dal na to úpis. —

Vrabeček se pustil do těch škaredých housenek a ošklivých chroustů, chytal je a pojídal je. Potom uzrály na zahradě třešinky a vrabeček přiletoval a vybíral si ty nejkrásnější, nejčervenější a nejsladší a jedl je. Potom uzrály na vinohradě hrozinky; a zase přilétal vrabeček a vybíral si ty největší a nejlepší a jedl je. — A potom přišla zima; napadlo sněhu a nikde nic nebylo; a vrabeček neměl co zobat. Tak šel na sedláčka, aby mu dal pšeničky. Sedláček poškrábal se za uchem a povídá: „Jak mnoho té pšeničky slíbil jsem ti, vrabečku, dát?“ A vrabeček poskočil, otočil se a zakřičel: „Čtvrt! čtvrt! čtvrt!“ Ale sedláček poškrábal se za uchem a povídá: „Mně se zdá, vrabečku, že jsem ti slíbil té pšeničky jenom žejdlík.“ Ale vrabeček poskočil, otočil se a zakřičel: „Čtvrt! čtvrt! čtvrt! Vezmi, sedláčku, ten úpis a podívej se do něho, a uvidíš, že's mi slíbil pšeničky čtvrt.“ Sedláček vzal úpis, dívá se do něho, ale myslil si: I vždyť vrabeček neumí číst; já ho už nějak ošidím. A tak povídá: „Mně se zdá, vrabečku, že zde v úpise stojí také, že ti mám dát pšeničky jenom žejdlík.“ Vrabeček se rozhněval poskočil, otočil se a zakřičel: „Čtvrt! čtvrt! čtvrt! Čti líp! čti líp! čti líp!“ A tak sedláček viděl, že vrabečka neošidí. Poškrábal se opět za uchem a dal vrabečkovi pšeničky čtvrt. Ale mrzelo ho to, že vrabeček tolik pšeničky chtěl a tak urputně ji žádal. A neměl vrabečka rád. —

Jednou seděla kočka u díry; chtěla si chytit myšku, až vyleze z díry. Vrabeček se na to díval se střechy. Myška už by byla vylezla z díry, ale vrabeček vždycky na ni zavolal: „Myšičko, nevylízej z díry; u díry sedí čert, čert, čert!“ A tak myška z díry nevylezla. Kočku mrzelo, že jí vrabeček tak překáží, rozhněvala se a vrabečkovi pohrozila: „Počkej ty, vrabčáku, až já tě chytnu, já ti dám!“ — Ale vrabeček dal se kočce do smíchu a povídal jí: „Až mne chytneš! Než ty mne jednou chytneš, já ti tisíckrát uletím.“ A posmíval se kočce, a kdykoli ji uviděl, vždycky na ni pokřikoval: „Čert, čert, čert!“ A tak kočka měla také na vrabečka zlost.

Jednou kohouti a holoubci a slepičky a husičky zobali na dvoře zrní. A vrabeček zobal s nimi. Vzal vždy zrnečko a sezobl je a pak poskočil, otočil se a křičel: „Čim, čim, čim, čimčarara, čim, čim!“ — Kočka seděla schovaná v koutku za dřívím a číhala. A když vrabeček zase vzal zrnéčko a je pohltil a pak poskočil, otočil se a začal křičet: „Čim, čim, čimčarara, čim, čim,“ tu najednou kočka udělala hop a chňap a už držela vrabečka. Vrabeček křičel: „Čert pryč, čert pryč, čert pryč!“ ale kočka ho nepustila. Když vrabeček viděl, že si tak nepomůže, obrátil a jal se prosit: „Strýc, pusť! pusť strýc! Strýc pusť, pusť! Strýc! Strýc!“ Ale kočka si povídala: „I ty jeden vrabčáku! Napřed se's mi posmíval a nadával mi „čert“, a teď se ke mně lísáš a říkáš mi: „strýc!“ Bodejť!“ a nepustila vrabčáka. Držela ho a potom ho roztrhala a sežrala.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Čerkesové vzbouřili se v četně a začali Rusy ni'ati noži. A jeden tak udeřil Jelenu N. železnými okovy po hlavě. — že prý jí půl lebky rozbil!

Celý svět zatočil se mi před očima, a já svalil jsem se jako snop na zem. Když jsem zase nabyl vědomí, soudruhové i sám prostomyslný kapitán, jenž už věděl o tom, že vyprávěl mi právě o mojí nevěstě, začali mne upokojovat a těšiti.

— Ale vždyť jste mne nevyslechl do konce, — vysvětloval mi v rozpacích malinký kapitán: — vždyť jsem neřekl, že umřela . . . Ba i co se týče rozpůlené lebky, vyjádřil jsem se tak spíše jen o-brazně . . . No, jaká pak půl lebky! Kůži ji pouze odškrábl trochu . . . Ujišťuji vás, že je živa a zdráva.

Upokojiti mne, rozumí se, nebylo však tak ehko, tím více, že kobylka, k níž rovněž došla po-věst o vzpouře Čerkesův, vypravovala událost na-rosto jinak: Čerkesové prý se vlámali v noci do komory žen a ženy zachráněny byly pouze přispě-havšími vojenskými průvodčími, kteří na místě za-bili několik Asiatů; v tlačenici byla prý zraněna jedna ženština . . . Je pochopitelno, že podobná erse mohla mne jen ještě více znepokojit a polekati. e snu i za bdění zjevovala se mi Jelena bledá, ška zalita krví a minuty zdály se mi býti dlouhý-i, nekonečnými hodinami.

Sotva jsem po čtyřicetiosmi hodinách přibyl na haldějevskou etapu, mohl jsem se sám přesvěd-iti o přehnanosti svých a znepokojení a obav. Do-romyslný kapitán, jenž mne byl tak polekal, při-edl mi neprodleně velitele chaldějevského sboru a n mne osobně ujistil, že nevěsta má je živa a lráva.

Stalo se to tak. Jeden z Čerkesův pohádal se ruským trestancem a bodl ho tak silně nožem životu, že Rus za několik dní na to zemřel, avšak erkes sám byl za to raněn do hlavy. Jelena s pří-lkyní šla převazovati raněné, a v tu chvíli roz- řený horal (— patrně pomatený —) zdvihl obě ce, zakované v náruční okovy a chtěl jimi ude-ti jednu z dívek, nikoliv však Jelenu. Jelena při-očila a nastavila do rány svou ruku. Zasáhl ji usek pod loktem. Ačkoliv jí mnoho krve vyteklo, byla rána nebezpečná a brzo se zacelila. Toto vy-avování potvrdili také vojáci chaldějevské posád-a starý dohlížitel komor; pochybovati o jeho rnosti bylo nemožno.

— A jaká je to veselá slečna, — dodávali ichni vypravovatelé stejně: — ještě se smála po-m! Povídají jí: „Nepřibližujte se na sto kroků ma zvířeti.“ A ona: „Žádné neštěstí — odpovídá — je patrno, že ho příliš podráždili, ubožáka. A co si myslíte? Schválně chodila ještě potom ke dveřím samovazby, kam Čerkesa vsadili a táže se ho: „Proč jsi mne udeřil? Vždyť jsem ti chtěla ránu převá-zati.“ Nu, a on — zvíře zůstane zvířetem: hledí pod obočím zrovna jakoby ji chtěl sníst . . . Ano, oni jsou „ubozí“! Pověšet je na první osyce — všecky bez rozdílu.

A starý kapitán, který mne polekal, vesele si mnul ruce a stále mi říkal:

— No, tak vidíte . . . A potom prý půl lebky! To, bratříčku, zamilovaná obraznost tak vymalovala! Che — che — che . . . odpusťte mi mou upřímnost.

Zapomněl patrně již docela, že to vymalovala ne moje, nýbrž jeho vlastní obrazotvornost.

Teprve v Ačinsku dostal jsem prvé zprávy od samé Jeleny, telegram z Krásnojarska: „Zdráva, če-kám.“ To byli pro mne dnové plní jakéhosi blaže-ného opojení. Poslední stanice nepřesedal jsem té-měř ani na povoz a ušel jsem přes těžké okovy a nezvyklost chůze necítě únavy po dvaceti verstách pěšky; a když jsem si i přisedl, abych si odpočinul, tu vyskakoval jsem záhy na nohy: zdálo se mi stále, že povozy příliš pomalu se pohybují a pospíchal jsem tam, kde v předu čety šli nejlepší z trestane-kých chodcův.

Přibyli jsme do Krásnojarska za parného slu-nečního dne. Jen jako v mlze pamatuji se na loučení se soudruhy předešlé čety, kteří stáli u vrat věznice a chystali se právě v tuto pozdní chvíli vykročiti na další cestu. Téměř každý z nich s úsmě-vem tiskl mi ruku a blahopřál mi, že se nyní ko-nečně shledám s Jelenou. A já jsem se chvěl jako v zimnici a odpovídal jsem jen mechanicky na všec-ky otázky mně kladené. Rozhodně se nepamatuji, jak se to přihodilo, že jsem se octl na dvoře věz-nice, když ostatní četa zůstala ještě před vraty; vyběhl jsem, potýkaje se a zaplétaje se do řinčí-cích okovů do vchodu věznice, jejž mi kdosi ukázal, a tam potkal jsem se ve dveřích s bledou, hube-ňoučkou dívkou, jež mne objala . . .

Když jsem se vzpamatoval, seděli jsme již v malé komůrce, v níž Jelena bydlila a hovořili jsme spolu. Mám-li ostatně vypráveti o tom, že tato první rozmluva po více než dvouletém rozloučení se podobala spíše blouznění chorých, nebo spletenému žvatlání dětí než hovoru dospělých lidí? Dlouho jsem se ostýchal sejmouti svou trestaneckou čapku a ukázati Jeleně oholenou hlavu, ale ona sama ji obnažila a s něžností dotkla se jí rukou . . . Potom, jako u Někrásova v „Ruských ženách“ — pamatu-jete se? — klekla neočekávaně na kolena a přitiskla rty na železné kruhy mých řetězů . . . Byl jsem tak překvapen a tak zahanben tímto naivním projevem

lásky a oddanosti, že jsem ji dlouhou chvíli nezvedal s podlahy a mlčel.

Vždyť, zdá se mi, Dante pravil, že nejtíže je vzpomínati v okamžicích smutku na dny blaženosti? Tak je i mně nyní trapno a bolestno vzpomínati... Budu proto stručný. Myslili jsme po celý čas, že se budu musit dáti bez prodlení pokřtíti, že nám dovolí se oženiti a že se již více nerozejdeme. Ale jak jsme byli překvapeni, když jsem se dověděli, že vyhnancum dovolují se ženiti pouze po ukončení jakési zkušební a polepšovací lhůty a že já mám tuto lhůtu — sedmiletou!... Irkutsk byl konečným bodem, až do něhož nám bylo jíti v jedné četě, a nové rozloučení naše, rozloučení na celých sedm let odloženo bylo pouze na dva měsíce... Byly to blažené a zároveň i hrozné měsíce, tím strašnější, že s každým dnem musili jsme stále jasněji cítiti, že se blíží našemu štěstí Damoklův meč. V Irkutsku byli jsme podle zvyku vřazeni do rozdílných oddělení, já — do mužského, Jelena — do ženského, jež bylo kdesi na druhém dvoře. Shledání bývala pouze neoficiálná, při procházkách po vězeňské zahrádce. Všecko mluvilo o blízkém rozloučení, všecko uvádělo na temné myšlenky a tušení. A rozloučení přišlo nejvýš neočekávaně.

Jednou večer v půli prosince přijela před vrata věznice trojka. Zavolali mne do vězeňské kovárny, aby mi zakovali okovy (— před tím lékař nařídil, aby mne na čas rozkovali —). Stálo mne velké namáhání, než jsem oblomil dozorce, aby sem přivedl Jelenu, abychom se mohli rozloučiti, a právě ve chvíli, kdy seděl jsem na podlaze kovárny a kovář oháněl se kolem mne kladivem, zatloukaje mi nerozlomně okovy, uslyšel jsem známé, spěšné a nervosní kroky... Ano, jako bychom si byli v tento večer proměnili své obvyklé úlohy: dříve býval jsem já skleslý a zasmušilý po všechen čas, kdežto Jelena byla bodrá a veselá na pohled; její věčný stříbrný smích a zdánlivá bezstarostnost o budoucnost mně až někdy nervy rozdrážďovaly... Ale nyní bylo jinak: vůči neštěstí tak nenadále přikvačivšímu a ničím již neodvratnému cítil jsem se silným, smělým a pronášel jsem slova útěchy a naděje, kdežto v zamlžených a potemnělých očích bledé a mlčící Jeleny chvěly se po celý čas jasné slzy... Do té doby neviděl jsem jí v žití ani jednou plačící... Z kovárny šla mne doprovodit až za vrata věznice — dozorce nepovažoval jaksi za nutno protestovati proti tomu. Byl slavnostně tichý prosincový večer; hvězd hořelo na temném nebi nepočítaných... Když jsem konečně sedl do povozu vedle dvou vousatých vojínů průvodčích, promrzlá trojka téměř rázem sebou trhla a šíleným klusem letěla do sněžné dálky. Ohlédl jsem se a křičel jsem cosi Jeleně, nepamatuji se, co: zdálo se mi, že mezi námi zůstalo cosi nedopovězeného, nevysvětleného a zároveň i něco neobyčejně vážného... Možná, že křičel jsem nějaké nesmysly. Dlouho se mi ještě zdálo, že rozeznávám v soumraku hvězdnaté noci, jak stojí podle bílé vězeňské zdi u svítilny známá, žalem sehnutá postava...

Štejngart umlkl, a já jsem cítil, že mu křeč dusí hrdlo, že toho nevydrží a propukne ve vzlykot. Nenacházel jsem sám slov útěchy. Tázal jsem se:

— A věděli jste, když jste se loučili, že vám nedovolí oficiálně si dopisovati?

— Ano ovšem, věděli, ačkoliv pro všechen případ (a on, jak vidíte, i nastal) Jelena slíbila někdy psáti. Vůbec jsme se umluvili dopisovati si prostřednictvím jedné z mých tet, ženy vzdělané a dávno zasvěcené do našeho poměru. Bydlí v Minsku. A tak si pomyslete, Ivane Nikolájeviči, za jak dlouho budu dostávati zprávy o Jeleně a ona o mně? Dříve než za pět měsíců dopis nevykoná tuto cestu kolem světa! Co je však dělat? Jsem Lučezarovu za odevzdání tohoto listu v každém případě nesmírně vděčen; snad to i jím pohnulo... A kdybyste věděl, jaký význam pro mne má tento dopis! On mne prostě obrozuje a úplně mění ony záměry, s jakými jsem se vracel dnes do komory z přehlídky . . . Tam jsem jasně cítil, že nemohu snésti podobný režim, že nemohu se jako beran podrobovati všem těmto kouskům; a nyní . . . víte-li, Ivane Nikolájeviči oč se jedná? Jelena žádá mne jménem naší lásky abych snášel zde vše, co jen nedotýká se mého lid ského důstojenství, — a já se domnívám, že jsem povinen vyplniti její přání.

— Vida, v čem spočívá tedy tajemství, proč vám Lučezarov odevzdal tento dopis! — zažertova jsem neopatrně.

Štejngart se zamyslil.

— Máte třeba pravdu . . . Ale to je lhostejno Budu snášeti vše, co se jen nedotkne základů m duše, mého lidského důstojenství. Vždyť vy jste t také snášel? O n i také snášejí!

— Nu o nich si ještě pohovoříme, nyní není č su . . . ani místa k tomu, — dodal jsem po fran couzsku: — tam Luňkov, zdá se mi, nespí.

Ještě jsme si chvíli povídali. Štejngart vyjádi nahlas podivení nad tím, že se stal tak sdílným l mně a zasvětil mne ve svůj intimní život.

— A litujete toho snad?

— O, nikoliv! Nechť si o mně cokoliv myslít nelituji.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 30. října 1904. Číslo 43.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

MĚL SRDCE PRO LID . . .

Čtyři léta uplynula od smrti Jakobowského.*) Ve 34. roce plodného života sklátila ho náhlá smrt v předčasný hrob, který dnes zdobí prostý náhrobek s nápisem: Rastlos — Furchtlos — Selbstlos. (Bez oddechu, bázně a nároků.)

Toto heslo vystihuje životní snahy zvěčnělého básníka a pracovníka, jehož jméno zapsáno trvalým písmem nejen v dějinách poesie německé, ale i lidové osvěty. Pečoval totiž Jakobowski úsilovně o ukojení duševního hladu malého člověka, chtěl jej vychovati pro umění a všední jeho život prosytiti aesthetickými požitky. Umění pro lid bylo z hesel zvláštního muže, jehož kolébka stávala v chudičké rodině židovské v zastrčeném hnízdě až na samých hranicích ruských. Tam poznal dostatečně bídu i tmu i chtěl jí čeliti stůj co stůj. Nízké vrstvy těšiti a blažiti bylo jeho přáním nejvřelejším. Proto se snažil otevříti i těm nejmenším brány umění.

Umění pro lid — nesnadná to úloha! Ale Jakobowski cenil výše kýžený úspěch nad obtíže a nelekal se práce sebe těžší. Horlivě studoval poesii lidovou všech národů, ovšem předem německou a pilně obíral se myšlenkou, jak by si nejsnáze básnictví mohlo zbudovati stánek také v zastrčených chatách veských. Vzory lidových básníků Burnse, Berangera byly mu vůdčí hvězdou.

Práce ta nesla záhy ovoce. Jakobowski upravil lidové vydání Schillera, pak vydal cenný výbor lidových písní; pořídil anthologii z nových básníků; sdělal krásný výbor z Goetha. Cenné pohádky bratří Grimmů spatřily světlo až po jeho smrti. Osnovaný zpěvník pro vojsko nedošel již uskutečnění.

Ale důležité tyto práce literární byly jen částí jeho činnosti. Jakobowski uměl i jinak myšlenkám svým raziti cestu. A po té stránce jest neméně zajímavým zjevem. Horlivě bojoval řadou článků a studií za své plány, a což ještě nad jiné důležito, sám prováděl, čeho žádal. Neobyčejné čilosti jeho jest mnoho zajímavých důkazů. Pracoval proti zhoubným vlivům krváků na lid a kolportáží svých spisů snažil se v 10fenikových sešitech zameziti neblahé působení zhoubné četby té. Všemožně pracoval o zušlechtění vojenské písně a podnikl již kroky, aby provedl své ideje. A vskutku došla věc tak daleko, že počalo s básníkem vyjednávati ministerstvo války, aby mohl uskutečniti výchovné své plány ve vojště.

Jakobowski byl výborným organisátorem. Sta a sta dopisů dopsal svým známým a všem, kteří se o věc jeho zajímali, upozorňoval, radil, povzbuzoval, žádal o radu, tázal se na úspěchy svých děl v lidu, spolkl mnohou hořkou pilulku úzkoprsých kritiků a nespokojoval se vavříny, jimiž ho nadšení přátelé lidu věnčili, chtěl dále, dále, až by byl provedl svůj plán do podrobna, a lidu německému podal pohár pravého umění básnického. A tu se zase jednou ukázalo, jak lid má jmné porozumění pro pravou poesii. Jakobowskému dostala se řada takých dokladů milých, dojemných. Jestliže německé listy pokrokové přinášely bohaté ukázky z jeho sbírek, stále a stále na zajímavý podnik upozorňujíce, jestliže německé společnosti všemožně měly péči, aby knihy Jakobowského vnikly v nejširší vrstvy, tož zajisté ještě cennější jsou prostinké výlevy radosti lidu samého.

Poštovní posel, odkudsi z Bavor, dlouho do noci seděl se ženou nad lidovým výborem písní, nevěděli prý ani, že by něco tak krásného mohlo býti na světě. „Takový básník prý jest pravý nebešťan". Dle svědectví předsedy chudinské komisse v Hamburku, přinesla kniha Jakobowského do mnohého ponurého bytu vlahý paprsek štěstí a radosti. Četné rodiny, u nichž bída byla hostem, si je radostně předčítaly a odrostlí hoši učili se jim zpaměti. Stavební dělník z Drážďan tázal se Jakobow-

*) Zpracováno dle Thielovy stati „Jakobowski's Volkstümliche Bestrebungen" v knize Ludwig Jakobowski im Lichte des Lebens. Herausgegeben von Maria Stoma. Schlesische Verlags-Anstalt. v. S. Schokländer Breslau. Str. 159.

ského, co je lepší, zda směr Goetheův nebo Hauptmannův. Berlínští socialisté, ač pohrešovali v knihách Jakobowského strunu svého rázu, přece se snažili spravedlivě o rozšíření jeho věci. Ano i lidé alkoholu oddaní se zálibou chápali se krásných prací těch. „V té knížečce“ liboval si takový prostý Berlíňan, „je všecko tak, jak to vskutku je, a přece tak pěkné a dojemné a místy také veselé, — jak se to právě hodí. A proto se mi líbí ta knížka a líbí se také jiným!“ Na vesnicích o posvícení zpívaly se věci z Jakobowského zpěvníčku a prosté ženy z lidu stávaly se jejich kolportérkami.

Úspěchů těch se Jakobowski dožil. Neúprosná smrt přerušila další jeho práci. Co mohl ještě vykonati ten muž pro svůj lid? Kdo zvedne dnes jeho štít v Německu — a kdo, táži se, chtěl by býti Jakobowským českému lidu? —er.

BISKUP OBŽALOBCE.

(Ze statí »Ve válce a kolem války« Lístku Osvobožděnija.)

Hned v prvém měsíci války, v únoru, biskup Perejaslavský Innokentij, žijící na dalekém východě, vydal okružní pastýřský list, v němž vyzýval pravoslavné křesťany dalekého východu k modlitbě a ku pokání a odsuzoval osoby, které ve dnech národního smutku navštěvují kavárny, bulváry, divadla a jiné zábavné místnosti. Tento pastýřský list byl otištěn i posuzován v ruském tisku. Nejostřeji vystoupil proti biskupovi A. V. Amfitěatrov (známý autor Rodiny Obmanových) a věnoval mu besídku v časopise Rus. Biskup Innokentij odpověděl v Izvěstiích bratstva pravoslavnoj cerkvi v Kitaji.

V této odpovědi biskupově — praví List. Osvobožděnija — nalézáme ostrý obraz mravů v městech dalekého východu před válkou i ze začátku války, obraz oné kultury, jejímiž představiteli tam byli Rusové a ve jménu jejímž ruská vláda, opovrhnuvši pravdivými zájmy oněch krajin, vyvolala krvavou řež, jež si vyžaduje desetitisíce životů. Oficiální postavení neočekávaného obžalobce nedovoluje podezřívati ho z nějaké politické tendenčnosti a dodává slovům jeho zvláštního významu a zájmu.

„Můj okružní pastýřský list — píše biskup Innokentij byl vyvolán velice smutnými zjevy ve společenském životě v Mandžurii, jimiž se vysvětlují mnohé oběti přinesené Ruskem na dalekém východě. Když jsem žil v městě Dálném, podivoval jsem se i rmoutil nad onou bezstarostností a nad nerušeným hýřením, jež tam panovaly v předvečer samých válečných událostí. Zdálo se, že pro ruského obyvatele dalekých končin není nic hrozného a že může se potkati bez zachvění se svým blížícím se nepřítelem. Avšak prvé osudné rány ze smrtonosných zbraní uvrhly všecky v nevylíčitelný úžas: všichni ztratili hlavu, všichni utíkali... Těžká katastrofa v St. Mandžurii může sloužiti za nejlepší ilustraci k mým slovům.

„Abych vzpružil a posílil klesajícího ducha obyvatel Dálného, vyzýval jsem je nejedenkrát k modlitbě a ku pokání. Ale málo kdo poslouchal mého hlasu. Sotvaže umlkl strašný třesk zbraní, lid nešel do chrámu, nýbrž naplňoval nemravné místnosti. Vzpomínám zdrcujícího obrazu, když byla vylovena z vody těla zahynulých námořníkův na „Jeniseji“, neoplakaná, polonahá ležící v hromadách na čínských vozích jako drva — a v týž čas strakatily se na ulicích plakáty zvoucí obecenstvo na taneční zábavy . . .

K naléhavému přání úřadu místních i vojenských, vyjel jsem v prvé sedmině velikého postu do Charbina. Tam mne nadobro ohromil obraz mravního úpadku místního ruského obyvatelstva. Pouliční nepřebroditelné bláto bylo v úplném souladu s úplnou mravní zpustlostí města. Nebylo lze objeviti se na ulici, abys se nepotkal s opilým obyvatelem a neuslyšel pouliční hádky . .

Není pochybnosti, že události na dalekém východě byly vyvolány neuspořádaností ruského života v našich dalekých okrajinách. Nelze před nikým skrýti, že události překvapily nás v nevhod a že přinutily nás přinésti veliké oběti, které byly, dík naší všeobecné nesjednocennosti, všemi nesouhlasně a překrouceně vykládány. Právě tak bude sotva kdo upírati, že pouze vinou své obvyklé bezstarostnosti a přílišné sebedůvěry pozbyli jsme lepší části svého loďstva a div že jsme neprožili podruhé události Sevastopolské.

Celé zástupy veřejných japonských ženštin, které s velkou pozorností a starostlivostí vyprovázeli z nových ruských kolonií, svědčí nade vše výmluvněji o tamějších mravech; taková hrubá spustlost nemohla nevzbudit v domorodcích ošklivost k ruskému člověku, jenž usiloval osvěcovat cizince. Nepouštím se ve vypočítávání všech nenormálních zjevů místního společenského života, o nichž výborně se vyslovil pan Kravčenko, obeznámený dobře s dalekým východem, stačí odvolati se na místní cizí časopisy, které naše nová ruská města porovnávají se Sodomou a Gomorou. Člověk přejížděje z nových

ruských měst do cizích měst čínských. mimoděk musí se přesvědčiti o mravní převaze měst čínských nad ruskými.*)

V poslední době setkal jsem se několikrát na stanici čínsko-východní dráhy s nemocnými vojíny, i lze říci, že 8 desetin všech nemocných bylo nakaženo tajnými nemocemi a to v době, kdy v Mandžurii byl počet vojínů znám do jednoho a každý jednotlivý vojín byl neocenitelně drahý pro společnou ruskou věc.“ *)

Dále ukazuje biskup Innokentij, že desorganisace v armádě má ještě jiné příčiny. — „Když pozoroval jsem obrazy z místního života vojenského — praví — a slyšel z úst důstojníků tolstojovskou morálku, týkající se vojny, mimoděk musil jsem se podiviti, jak se může armáda za takových poměrů srovnati se svými velikými úkoly . . . Nositi vojenský stejnokroj a býti ctitelem učení tojstojovského — to podobá se tomu, jako kdyby člověk vystrojil si koráb a pustiv se na širé moře, opustil by směr k cíli své plavby.“ *)

TRÁVNÍK-MECENÁŠ.

Dám kvítky dětem na věnec,
a botanikům k slávě,
malíři škálu zeleni —
a tučnou pastvu — krávě.

K. P.

HUMOR PAEDAGOGEM.

II.

Méně ostrý za to však neméně nebezpečný jest vtip slovní. Nechtěl bych býti redaktorem humoristického časopisu — ani politického ani nepolitického: náš politický humor nemůže býti tohoto času jiný než šibeniční, nepolitický pak vtip je příliš vzácný pták, aby mohl vyplniti každého téhodne nesčetné klece humoristických časopisů, kalendářů, ročenek a j. p. Staré vtipy vyčichlé jak pivo na výletě, jež stálo hodinu na slunci, také stejně protivné, ba hnusné, vracejí se často i do skvěle vypravených čísel časopisů zahraničních, vládnoucích kapitálem, majících ve stálých službách nejlepší odborníky. Není divu, kde nabrat nového, kde ani starého není a nebylo nazbyt!

Mezi těmito starými vtipy jsou pak některé nebezpečné, jako dotěrné mouchy, druhdy jedovaté, vždy protivné, znečisťující vše, na co dosednou. Uvažujme o některých. Z nejstarších tuším jsou vtipy o zlých tchyních. O tchyních nepíše se, nemluví se u nás, leč s příhanou, výjimky jsou velmi vzácné; vtip nezná vůbec jiných tchyní než zlé, jako ďábel: jízlivé, dotěrné, škodolibé, závistivé, slovem nesnesitelné. Smrt tchynina jest tu štěstím větším než smrt bohatého strýce, než výhra losu; smrt tchynina jest tu komedií, kde pod černým suknem a florem srdce div radostí nevyskočí, kde smuteční hudba a zpěv div že nepřejde v rozpustilou pouliční píseň... Bylo by třeba jednou podrobiti hlubší analysi poměry manželské vůbec, tedy také ovšem poměr příbuzných ženiných k muži a naopak; bylo by to zajímavé a vděčné théma, k němuž musil by se sebrati materiál a dokumenty ze života rodin nejchudších až nejbohatších, rolnických, dělnických, měšťanských; podobnou studii toho druhu podal nedávno prof. O. Schrader (Die Schwiegermutter und der Hagestolz. Eine Studie aus der Geschichte unserer Familie. Braunschweig, 1904) a prof. R. Meringer ve feuilletoně N. Fr. Presse z 9. října 1904 (příl.). Doporučuji každému, aby si aspoň feuilleton přečetl; doufám, že snad se najde u nás zájem pro studium poměrů těchto. Soudní úředníci, notáři, kněží, učitelé mohou tu vážiti přímo ze zřídla pravdy života. Snad by pak mnoho tchyní našlo svého obhájce i mezi spisovateli, jichž objektivnosti v té příčině by se věřilo. — Ale já jsem zase zabředl jinam: chtěl jsem jen říci, jak neblahým předsudkem naplňuje mladého manžela právě tato tradice o zlobě tchyní, dokumentovaná vtipy do nekonečna se opakujícími. Manželský život a vše, co s ním souvisí, zasluhoval by větší šetrnosti; on měl by býti nedotknutelným tabernakulem. Kdyby personifikovaný vtip měl býti souzen z toho, kolikrát svatokrádežně znesvětil toto tabernakulum, kolik zlého způsobil v rodinách nevinnými na oko plody svými, bylo by mu zajisté úzko.

Horší ještě jsou vtipy na ženění vůbec. Počí-

---

*) Kultura veřejného domu na dalekém východě — dodává k těmto slovům biskupovým Listok Osvoboždenija — je logicky nevyhnutelným doplňkem kultury carského „vinopolija“ (monopol kořalkový), jež ruská vláda doma podporuje. Kořalny v Rusku a veřejné domy v koloniích — toť jsou kulturní pilíře ruského samoděržaví.

*) Na časté případy čerstvých onemocnění venerických v Mandžurii ukazoval též dobře zpravený dopisovatel „Ruských vědomostí“.

*) K těmto slovům biskupovým dodává ještě Listok Osvobožděnija: „Takovým způsobem na jevišti války stýkají se odpuzující se protiklady: nejhrubší zpustlost a ohlasy — bohužel z větší části platonické — jednoho z nejvyšších mravních učení současnosti. Tolstojovci důstojníky! Ve vyznávání tolstojovství a v nošení vojenského stejnokroje s plně- ním povinností důstojníka obsažena jest — jak spravedlivě poznamenává i biskup Innokentij — nesmiřitelná dvojakost. Tato dvojakost jest jedním z úkazů hluboké morálně-politické krise přežilého Ruska. Nesmyslná válka, která vyrostla ze ztřeštěné státní výbojnosti, sama provaluje na povrch vnitřní jizvy této krise.

najíť utvrzovati tradici novou, dle níž každý muž od 25—50 let, buďsi kolikátýmkoliv členem ve stupnici krásy tělesné i mravní, jest přímo Vykupitelem, sestupujícím „do pekel“, aby vysvobodil některou z nehodných deer Eviných z pekel staropanenské hanby do ráje manželství. Takovýto „sestup“ moderního reka dokumentuje tyran Vtip jako oběť, kterou lze vyvážiti jedině zlatem, kterým se v přítomné době hází po tisících jako padlými ve válce rusko-japonské. Moderní rek-Vykupitel je, jakmile oběť přinesl, vždy přec jen předmětem soustrasti: ženichovi budou se snad posílati lístky kondolenční zároveň s gratulačními pro nevěstu!

Stará panna jest dle tradic vtipu stvoření nehodné, aby je země nosila: ohyzdné, ubohé a zlé. A já bych tak často s největší pietou políbil ruku mnohé z těch „ubohých“, jež byly příliš dokonalé, aby je byl dovedl pochopiti a oceniti všední muž, omámený pošetilou touhou po — všednosti a sprostotě, neboť přečasto ani mamon nebyl zde překážkou! Není věcí vzácnou, že „zůstane sedět“ děvče se všemi P. Snad jen proto, že nenašel se ten, jenž by jí byl hoden. — Za to starý mládenec z profese, který bez příčiny, z pouhého hnusného sobectví, hraje ve světě svou smutnou roli, tento starý mládenec, jenž býval v opovržení vždy a všude, jemuž na př. zákon upíral právo dědictví, pro něhož nemají v Alpách jmena než „Bua“, ve Slezsku „svobodný chlap“ a ve Francii „garçon“, nabývá mocnou protekcí vtipu vážnosti nebývalé a neslýchané: je to chytrá hlava, chlapík, jenž se nedá chytit, na nějž marně líčí...!

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Naši státníci a zástupci lidu učiní dobře, když si uvědomí, tyto zásady při vyjednávání s Římem. Každé skutečné dodržení smlouvy, každá pravá spolehlivost ujednání jest znemožněna. „Poddaný“ stát dostává od „představeného“, papeže, výhody, „poshovění“, avšak jenom potud, pokud se papeži neuzdá za lepší je odvolati.

D. Papežské právo proti kacířům.

56. Kacíři, t. j. všichni nekatoličtí křesťané, jsou pokládáni od klerikalismu za rebely. Jsou a zůstávají de jure podrobeni římské církvi a jejím zákonům, ačkoliv se de facto zprotivili bezprávně papežskému panství kacířstvím, apostasií nebo schismatem.

To jest ustáleným, dogmatisovaným učením klerikálním, jež v naší době bylo vyjádřeno opětně ve známém listě Pia IX. císaři Vilémovi I.: „Každý, kdož přijal křest, náleží nějakým způsobem papeži“. (7. srpna 1873). Známý biskup Martin paderbornský prohlašuje taktéž ve svém spisu „Biskupské slovo“ (1864), že „jest podle božského i lidského práva pravým vrchním pastýřem také protestantův ve své dioecesi.“

57. Poněvadž kacíři jsou rebelové proti papeži, jsou tedy především podrobeni jeho trestní moci. Na tuto trestní moc se musíme trochu blíže podívati.

Proti kacíři jest zrušen každý poměr práva a piety. Všichni, kdož stojí v nějakém poměru smluvním ke kacíři, jsou oprávněni pokládati smlouvy ty za neplatné. To platí pro čeleď, služebníky, nádenníky atd. Žaloby kacířův, na vyplnění závazků ze smlouvy, mají se zamítati. Věci, které kacíři dali jiným v opatrování, netřeba vydávat. Kacířům dané slovo nesmíme dodržovati, právě tak jako „mořským anebo silničním lupičům“, to platí také pro smlouvy, které byly s kacířskými národy uzavřeny dle mezinárodního práva. Kacířští otcové ztrácejí otcovskou moc nad svými vlastními dětmi, tyto děti nepotřebují více poslouchati svých rodičův. Dítky, které udají své otce, upadlé do kacířství, zachrání tím svoje právo dědické, jež by jinak ztratily. Innocenc III. vydal ustanovení, přijaté do kanonického práva: „V našem vlastním světském knížectví mají býti statky kacířův veřejně vydraženy. Totéž poroučíme knížatům v jejich zemích, a jsou-li toho nedbalí, mají býti církevními prostředky trestními k tomu donuceni.“ Každý, kdo dopomohl kacíři k církevnímu pohřbu, jest povinen, — aby se sprostil exkomunikace, — vlastníma rukama vykopati pohřbenou mrtvolu kacířovu.

58. Ale to všechno klerikalismu nestačí. I životem propadli kacíři a všichni podobní rebelové. Poněvadž však „náměstek Kristův“ nechtěl schváliti žádné vraždy, bylo nejprvé prohlášeno, že usmrcení kacířův a vyobcovaných není vraždou.

Již Urban II. (1088—1099) vyslovil zcela všeobecně zásadu, která také přešla do kanonického práva, že usmrcení lidí zcírkve vyobcovaných od papeže není žádnou vraždou. „Usmrtitelům exkommunikovaných ulož, jak znáš mravy římské církve, přiměřené pokání podle jejich vlastních úmyslův. Neboť nepokládáme za vražedníky, kdož vzplanou proti exkom-

matku, a několik z nich zabijí. Aby však kázeň téže matky netrpěla příliš, uložíš jim pokání, kterým by si mohli udobřiti zraky božské sprostnosti, jestliže snad z lidské slabosti provinili se něčím dvojsmyslným při tomto přestupku."

Ve smyslu této „křesťanské" zásady „náměstka Kristova" vyzýval 4. lateránský koncil 1215 důrazně „vypleniti všechny kacíře". Innocenc IV. přijal zákony císaře Friedricha II. o spalování kacířův do své bully Cum adversus ze dne 31. října 1243. Lev X. odsoudil dne 16. května 1520 v bulle Exsurge Domine větu Lutherovu: „Jest proti vůli Ducha svatého upalovati kacíře." Bulla jest nepochybně ex cathedra, t. j. neomylná. Jest tedy „neomylnou pravdou", že nad „kacíři" ustanovená smrt ohněm není trestem, odporujícím vůli Boží. Lev X. prohlásil, ve smyslu své theorie, v breve ze dne 16. března 1521 kardinálovi Wolsley-ovi, který se zdráhal spáliti spisy Lutherovy, že Luther sám zasluhuje, aby byl upálen. A Luther skutečně byl slavnostně upálen in effigie se svými spisy dne 12. června 1521 v Římě.

Pavel IV. obnovil v bulle Cum quorumdam ze dne 7. srpna 1555 ustanovení svých předchůdcův proti kacířům.

Od Pia V., Svatého, který chtěl dáti královnu Alžbětu Anglickou zavražditi, pochází celá řada výrokův o usmrcování kacířův. On žádá, aby byli pronásledováni až do úplného zničení; a prohlašuje, že raději by ušetřil stonásobného vraha, nežli jen jediného zjevného kacíře. Trest smrti neprovésti na bezbožných jest prý ukrutné milosrdenství.

Tato trestní ustanovení byla výslovně uznána v 19. století od Pia VII. Papež lituje jenom, že církev, t. j. on sám, se nyní nalézá v době, „kdy svoje práva zabírati statky kacířům bohužel nemůže prováděti."

Takové a podobné výroky papežů vzbudily v klerikální theologii rozšířené učení, že usmrcením prokazuje se kacířům dobrodiní, neboť tím zůstávají ušetřeni dalších hříchů a těžšího zatracení, a že zjevní kacíři a vyobcovaní smějí od každého býti zabiti.

59. Theorie klerikalismu o jeho chování vůči statkům a krvi kacířské shoduje se s jeho praxí.

Kliment V. zabral v roce 1309 soukromý majetek veškerých Benátčanův a prohlásil dože, senát a lid za bezprávné, protože z církve vyobcované. Řehoř XI. potrestal podobným způsobem exkomunikované Florenťany. „My jsme podle rady našich bratří kardinálův, nemovitý majetek priorův, gonfalonierův (praporečníkův), soudcův a všech něch Florenťanův, kdekoliv se nalézá, zabrali a jejich osoby, všechny a každou jednotlivě, avšak bez práva usmrcení nebo zkomolení, vydali věřícím, aby se stali otroky těch, kdo se jich zmocní; jejich movitý majetek však dovolujeme každému věřícímu vzíti za svůj."

60. „Právo usmrtiti a zkomoliti", které zde papež ještě z trestův proti kacířům vyjímá, bývalo velice zhusta prováděno od inkvisice, do jejíchž podrobných dějin přirozeně se nepouštím, které však přece nesmějí býti zcela pominuty.

Také „státní" španělská inkvisice byla zřízení pod dohledem a schválením církevním, tak že velice slavený v klerikálním světě spisovatel, Španěl Orti y Lara právem o ní píše: „Církev, která ji vyvolala, uznávala ji vždycky se zvláštní zálibou. Žádný katolík nesmí vysloviti jména sv. tribunálu víry, aby nesklonil úctyplně hlavu před institucí, která jest podstatně katolickým, takořka podstatným obrazem církve, naší matky." Totéž povídají mnohá papežská prohlášení.

(Pokračování.)

HRA PAŠIJOVÁ.

Děl Osud, přísný režisér:
„Hej hola, hola, vzhuru již,
je čas, byste se strojili,
sál plní se již publikem."

Tu choré údy pozvedám,
jak na popravu měl bych jít,
do těsné šatny divadla
jdu připravit se na roli.

— Je první akt; lid v průvodu
již jásá vstříc mi Hosana!
a stele cestu palmami.
(Mně part je Kristův přidělen.)

— Ach palmy jsou jen z papíru
a pára pouhá nadšení!
ten sykot záští z hlediště
se zdá mi pravdou jediné.

— Pak druhý akt: pot úzkosti,
Jidášův zrádný polibek
již žoldnéřům je znamením,
by vlekli mne před Kaifáše.

— Tu Petr, jenž mne zapřel zas,
tu Pilát ruce umývá:
„I což jest zlého učinil?"
a zástup křičí: Ukřižuj!

Ač pod ranami klesám již,
přec bouře kypí přívalem;

děšť metá jablek nahnilých
po hlavě trním zraněné,
jak blínem zpit a vzteklinou,
dav, v lité šelmy změniv se,
a prahne žízní zříti krev,
krev z boku s vodou smíšenou . . . .

*

Vzduch zavál v tvář mi studený,
Je mi, jak bylo by vše sen,
však šat můj zedrán, poplíván,
a čelo krví podlité . . . .
— Dí Osud, zrádný režisér,
mně hodiv k nohám krve žold:
„Tys dobře hrál, zde odměna!"
A šašek propuk v pustý smích . . . .

K. P.

DROBNOSTI.

Vysvědčení zachovalosti — jak staří uměli psát! „My pudmistr, rychtář ouřední a celá obec dědiny Polkovic k panství důstojnej Holomouckej kapitoly patřící poddaní známo činíme a vyznáváme vobec přede všemi, obzvláštně pak tu, kdyby toho potřeba následovala, že náš obyvatel a soused Jan Linhart čtvrtník, v naší obci nejenom z poctivých a křesťanských rodičů zplozen, nýbrž taký ve vší kázni až do jeho dospělého věku vychován byl; dále v času jeho dospělosti na čtvrtnický grunt pod Nrem 24. dosazen a za oud obce neb souseda přijatý byl, v kterémžto stavu a závazku se ctně, poctivě a chvalitebně tak, jak na dokonalého souseda se patří, choval, tak sice že z nás v jeho obci žáden ničeho říci, tím méně dokázati nemůže, s čím by jeho česť neb dobré jméno zlehčeno býti mohlo; a protož jej jednomu každému za dokonalého a zachovalého souseda představujem. K důkazu tej Bůh milující pravdy se jemu toto vysvědčení bez všech ouplatků z lásky nejenom udělilo, nýbrž taký našima vlastníma podpisy a obecní pečetí stvrdilo Jenž se stalo v Polkovicích dne 17. března 1823. (Pečeť.) Vencl Vláčel, pudmistr, Thomas Svačina, rychtář, Jan Černý, svědek, Štěpán Kouřil, soused na místě celé obce." Tak je listina uložena v obecní truhlici Nezamyslické. — Pomyslil jsem si, když jsem tu listinu četl v Selském Archivu, kolik pudmistrů, rychtářů a rolníků, ba kolik obecních tajemníků našlo by se v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, aby tak písmácky dovedli dnes napsat vysvědčení svému spolusousedu. Měli jsme v 16. až 19. století (aspoň do r. 1848) jadrný úřední sloh český. Dnešní český sloh úřední je německý byrokratický šiml a pěstují jej nejen vysloužilí vojáci a jiní vzácní diurnisté při úřadech, nýbrž i profesoři na vysokých školách.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Obr a trpaslík.

(Dle Goldsmithova Vikáře Vakefieldského.)

Jedenkrát žili obr a trpaslík a byli přáteli. Učinili spolu úmluvu, že se nikdy navzájem neopustí. I šli do světa hledat dobrodružství.

První boj svedli se dvěma pohany Saraceny; tu trpaslík, který byl velice odvážný, zasadil jednomu z nepřátel první, nesmírně prudkou ránu. Pohanu Saracenovi ovšem mnoho neublížila, za to on máchnul po trpaslíkovi mečem a usekl mu levou ruku. V tomto žalostném stavu obr přichvátal trpaslíkovi na pomoc a za krátko pobil oba pohany Saraceny. Trpaslík ve vzteku uřízl mrtvému Saracenovi hlavu. Obrovi z vítězství zůstaly dva krásné damascenské meče.

Potom cestovali dále a měli druhé dobrodružství. Tři zakuklení rytíři unášeli mladou dívku na svůj hrad. Ona naříkala a volala o pomoc. Obr i trpaslík pustili se do rytířů. Trpaslík už nebyl tak prudký jako prve, ale přece zadal jednomu z tytířů ránu dřív než obr. Rytíř se však ohnal kopím a vypíchl trpaslíkovi oko. Obr vrhl se na rytíře prvního, druhého i třetího, až všichni tři dali se na útěk, a sličná dívka byla osvobozena. Dívku odvedli rodičům a ona z vděčnosti za své zachránění slíbila obrovi, že bude jeho ženou.

Šli a šli opět a šli daleko, dále než dovedu pověděti, až se potkali s tlupou loupežníků. Obr napřed, trpaslík zůstával v zadu. Boj s loupežníky byl urputný a dlouhý, obr rozdával rány jako krupobití a kam zamával kyjem, tam zbojníci padali před ním. Trpaslík mu statečně pomáhal, bodal i sekal. Když vůdce loupežníků viděl mnoho soudruhů mrtvých, utekl se zbytkem do lesů a nechal na bojišti několik pytlů peněz a jiných pokladů, které obr posbíral. Trpaslík ležel však opodál, neboť jeden loupežník usekl mu nohu. Tak ztratil trpaslík už ruku, oko a nohu, kdežto obr měl jen maličké škrábance na těle.

Obr zdvihl trpaslíka se země a pravil: „Vstaň, ještě jednoho vítězství dobudeme a budou z nás slavní hrdinové po celém světě!" Trpaslík však odpověděl: „Děkuji, odříkám se dalších vítězství, neboť už ani nemohu bojovati; a mimo to při každé půtce ty sklidíš čest a odměnu, a na mne dopadají jen rány."

Nerovné spolky bývají vždy nevýhodné pro slabší stranu, ježto bohatí nebo silní klidí potěšení a chudí nebo slabí nepříjemnosti, které ze spolků takových vyplývají.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Dimitrij stiskl mi vroucně ruku.

— Nepovažujte mne za tuze špatného člověka, Dimitriji Petroviči! Věřte, že zejména od tohoto večera zamiloval jsem si vás nejupřímnějším způsobem.

— Já to cítil! — pravil oduševněně: — mrtvý nebude se smáti mrtvému . . . Víte-li, Ivane Nikolajeviči, mně se zdá po celý čas, že toto jest ten tak zvaný „onen svět“ — ten svět, v němž žijeme nyní spolu. A že vyprávěl jsem vám dnes o svém pozemském životě dalekém, jenž na věky se již nevrátí!

Potom jsme se odmlčeli a rozhodli se, že pokusíme se usnouti.

Ale spánek dlouho nepřicházel. Vyslechnuté vypravování probudilo v mé duši tolik dávno usnulého a zapomenutého . . . Hluboká, palčivá tesknota zachvátila mou duši... Štejngart se také do pozdní noci převracel s boku na bok na svém tvrdém lůžku.

IV.

Po novotě.

Hvizd dozorcův přetrhl můj sen v nejzajímavějším místě. Zdálo se mi, že jsem ještě gymnasista, jinoch čtrnáctiletý a že sedím v hlučící třídě opuštěn a soudruhy nemilován. Všichni hledí na mne s posměchem a zjevnou nevážností, ačkoliv příčina tohoto posměchu uniká mému poznání. Je mi hořko a uráží mne bezmezně nespravedlivé chování soudruhů ke mně. Já bych však vše to přehlížel, vše bych snesl, kdyby s nimi nesouhlasil i ten, do něhož jsem zamilován se vší horoucností prvého mládí, ten, jehož považuji za nedostižný vzor, za ideál rozumu, hrdinnosti a nadání. Ale kdo je vlastně ten milovaný druh? Na to nemohu si dáti vysvětlení: jeho tvář má i rysy dávno zapomenuté, rysy kteréhosi mého gymnasijního soudruha, jenž skutečně existoval, i rysy zcela nové, které jsou mi trapně známé. Hle, profil přísné, bledé tváře s nachmuřenými, černými brvami . . . O, proč pak nechce na mne hleděti, proč se odvrací? Je-li možná, aby také on mne tak křivě chápal, jako všichni, aby nevěděl, že já sám jediný uhodl jsem jeho duši a že sám jediný mohu ji upřímně a vroucně milovati? . . . Očekávám, že se potkám s hněvivýma, tmavýma očima, že budu čísti hněv na té přísné tváři, a místo toho — o Bože! vidím obličej jeho zalitý slzami . . . Dobré, láskyplné oči hledí s dojemnou prosbou a chvějící se ruce vztahují se ke mně . . .

— Dmitriji! — zvolám a vrhám se v jeho objetí, vzpomenuv si náhle na jeho jméno.

Avšak on se uhýbá a přikládá prst k ústům, prose o mlčení... Nám oběma hrozí jakési strašné neštěstí; pouhý zvuk může nás oba zahubiti.... A najednou si vzpomínám, že jsme ve vyhnanecké věznici, oba nešťastní, všemi opuštění... Kolkolem noční temno a jakási vysoká kamenná zeď, za níž žije Jelena a odkudž ji musíme vytrhnout, abychom společně prchli... Krademe se po tichu, držíce se za ruce a co chvíle se lekáme... Náhle ozve se ze zadu vzteklý smích, hřmot klíčů, břinkot zbraní — vše je ztraceno! Jsme prozrazeni, poznáni a není se kam skrýti! Poznávám zlostné hlasy Lučezarova, dozorců a Juchorevův...

— Do karceru je odveďte! Náruční jim dejte!

A v hrůze jsem se probudil.

— Vstávat na přehlídku, vstávat!

Dozorce prochází se po chodbě a hvízdá... Chytám se za hlavu, namáhaje se vzpomenouti si na cosi — jakoby ani příliš ošklivého, ani příliš hezkého.

— Ano, vždyť nejsem již sám uprostřed této hrůzy! Jsou zde se mnou soudruzi...

O jak jsem šťasten! Jaká vzpružující síla proudí mi nenadále všemi žilami! Pryč pochybnosti a zoufalství! Nyní mám účel života a tento účel je — ulehčiti utrpení lidí mně drahých, kteří právě teprve začínají těžkou vyhnaneckou dráhu, lidí nezvyklých, slabých, neotužilých ve zkouškách...

— Dmitriji Petroviči! — volám na Štejngarta: — také jste se již probudil?

Štejngart sedí na své posteli a nervosně a spěšně se obléká. Nespěhá však s odpovědí a jakoby i trochu pohněván i trochu v rozpacích odvrací se stranou.

— Kam tak pospícháte?

— Jak to... bude hned přehlídka.

— Ráno konává se přehlídka v chodbě. Toto ulehčení je již dávno vybojováno... Po zahvízdnutí otevírají se dvéře komory teprv až za dvacet minut. Tedy stačíme ještě obléci si chaláty; a potom, vzhledem k tomu, že dnes není pracovní den, budeme si moci ještě hodinku nebo půldruhé pospat. Nu, jak pak jste ztrávil noc? Co se vám zdálo? ?

— Spal jsem špatně a zdály se mi všemožné nesmysly: Lučezarov jakoby byl učitelem latinského jazyka v našem gymnasiu a dal mi pětku!

— Ano, o něm bude se vám nyní velmi často zdávat.

Po přehlídce jsme však již neusnuli, nýbrž trochu jsme se pováleli na lůžkách a potom jsme se vydali do komory Bašurova, abychom zvěděli, je-li živ a zdráv. Potkali jsme se s ním v chodbě — šel nás také navštíviti. Procházeli jsme se ve třech po chodbě a sdělovali si své noční dojmy. Bašurov stěžoval si na vražedné ovzduší v komoře, na proceduru přehlídek, na všeobecnou těžkopádnost vězeňského režimu, za to však byl velice nadšen trestanci a složením své komory.

— Představoval jsem si je mnohem hůře, soudě dle dojmu cestovních, — pravil: — avšak tam, na cestě poměry životní jsou na tolik nenormální, že nelze ani mnoho od lidí žádati. Všichni jsou si na vzájem cizí, dnes jdou společně a zítra půjdou různě; těžko je tam i povahu člověkovu řádným způsobem poznati. Ale zde je něco jiného.

— No, nějakého zvláštního přátelství ani zde třeba neuvidíte, — poznamenal jsem ochlazujícím tonem. — Ale kdo se vám ze všech spolubydlitelův nejvíce zalíbil?

— Především — jako humoristický živel Karpuška Lipatov.

— Radím vám, abyste jen nepovzbuzoval zvláště jeho žvatlání, sice si vám zasedne na krk a nezbavíte se ho.

— Ach, jaký jste vy, opravdu, Ivane Nikolájeviči . . . tvrdý člověk! Zpozoroval jsem již včera, že jste k němu veskoncem přísný . . . On je milý, ten Karpuška . . . Představ si, Dmitriji, pro co se včera s celou komorou pohádal. Prosil jsem, aby otevřeli kukátko a starosta je otevřel, ale on se postavil v prostřed komory a protestoval: „To vy všichni selského rodu, jste v konírnách vychovaní, tak potřebujete čistého vzduchu, ale ve mně teče dvořanská (šlechtická) krev, já nepotřebuji čistého vzduchu.“ A tak zábavně vyslovuje ta slova: „dvořanská“, Dvinsk (jeho domov) a pod. Co se mu nasmáli! Konec koncův poprosil mne o cukr a tabák, ale tu se Juchorev (to je mocný člověk, ten Juchorev!) zvedne z pryčen a okřikne ho . . . A můj Karpuška běží ihned do kouta, do kouta na své místo! Vůbec celá komora učinila na mne potěšitelný dojem především důsledností v chování, solidností a rozumností. Naprosto zapomínáš, že máš co dělati s vyhnanci a nikoliv s obyčejným lidem. A jaká žízeň po učení a poznání! Představte si, u mne ustavila se včera celá škola, div že se půl komory žáků nepřihlásilo! To je zajímavé, jak vy, Ivane Nikolájeviči, hledíte na ty lidi! Mně připadá, že theorie Lombrosova je hanebná, skutečně, bezcitná theorie! Opravdu aspoň většinou naši provinilci jsou na vlas takoví, jako všichni Rusové a pouze nějaký nahodilý sběh okolností vžene je na cestu zločinnou.

— Nespěchejte pro všechen případ se sevšeobecňováním, Valeriane Michajloviči. Žiji zde již půl třetího roku a Bůh ví, že do dneška nevím, co bych určitého vyslovil o této věci. Věda řeší ovšem někdy tuto otázku, dosud však jen lze sbírati fakty pro budoucí přesné závěry.

— No, rozumí se, že s vámi nevedeme vědeckou disputaci, ale přece jen jsou prvé dojmy velice vážné. Na příklad, když vezmeme Juchoreva. Nyní je považován za vyhnance, bývalého zbojníka, ale rozeberte si podstatu věci a povězte: za jiných poměrů, v jiné zemi, nemohl-li by býti vůdcem nějaké garibaldovské čety, bijící se za vyšší zásadu? On má i zevnějšek spíše společenského protestanta než kriminálního zločince!

— Zevnějšek má, pravda, velice representativní, ale přece jen je těžko říci, co by bylo, kdyby . . . Dosud je zbojník a nic víc.

— Ne tak docela. Snad ani nevíte, za co dostal se do vyhnanství z olekminských rýžovadel? Byl tam nosičem líhu. Rozumí se, že to není Bůh ví jak vznešené zaměstnání, ale přece také není nějak hrozné. Kozáci chtěli jemu a jeho soudruhům vzíti zlato, on zprotivil se jim se zbraní, nikoho ostatně při tom nezabil.

— Tak. A za co se z Ruska dostal do Jakutské oblasti?

— Vždyť ho společnost poslala na Sibiř, a lze-li věřiti jeho vlastnímu vypravování, — a zdá se, že nelhal — skládala se tato společnost z pořádného dobytka. On prý zastával zájmy chudiny. V každém případě je to člověk beze vší pochyby pozoruhodný. Představ si, Dmitriji, ve skutečnosti negramotný mužík, nic více a umí zpaměti velikou obhajovací řeč, kterou mu napsal jeden jakutský vyhnanec. Juchorev měl ji přednésti na soudě, nedovolili mu toho však. Řeč skutečně není hloupá a je velice smělá. A jak energicky, jak výrazně přednáší ji ten zbojník, jak mu říká Ivan Nikolájevič!

Vzpomněl jsem si, že i mně Juchorev chtěl několikrát přečísti onu řeč, ale stále nebylo vhodné příležitosti.

— Valeriane! . . . ozvalo se náhle z druhého konce chodby hlasité zavolání Juchoreva, o němž jsme právě mluvili: — Pojďte pít čaj, vše je hotovo!

— Hned, hned! — ozval se Bašurov, trochu v rozpacích a pospíšil do své komory.

Štejngart zpozoroval, že jsem poněkud zachmuřen.

— Vy, jak patrno, nemáte příliš v lásce onoho Juchoreva? — tázal se mne.

— Ani v nejmenším. On je beze sporu vynikající člověk mezi šelajskými vyhnanci, a ačkoliv ho osobně téměř neznám, často se těším pohledem na jeho energický zevnějšek! Já bych vám jen radil, Dmitriji Petroviči, protože jste si bližší s Valeriánem Michajlovičem, abyste jeho vřelost trochu zadržoval a odporučil mu, aby se v žádném případě nepouštěl do veliké důvěrnosti ani s Juchorevem, ani s kým jiným z trestancův.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 6. listopadu 1904. Číslo 44.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

LORDA BYRONA

DON JUAN.

Přeložil V. A. Jung.*)

Teď dvůr se bavil tlupou tanečnic
a krsku, eunuchu — též básník tu byl,
čímž do ensemblu nechybělo nic;
ten básník věhlas měl a rád se chlubil:
verš bezvadný on chrlil přímo z plic
a pěl — níž nesměl, sic by se byl ubil —
jen za plat: chlebil, skandál pěstoval,
a jak dí žalm, „věc dobrou zvěstoval".

Plil na minulost a plul s dnešním větrem,
tak zvrátiv dobrý starý obyčej;
dřív Pavel-radikál, teď kýval s Petrem
a za žlab dal svůj čestný obličej —
let několik on hlásal pružným metrem
mstu tyranům, a to teď hnětlo jej;
teď pěl však, jak chtěl sultán nebo paša,
jak Southy pravdiv, veršem jako Crashaw.

On dobře znal, že dny jsou proměnlivé,
a měnil směr tak jistě jako střelka;
že nevěřil své hvězdě pohyblivé,
znal v čas se vyhnout, nejsa duše mělká;
tak podlý, ušel sudbě, často mstivé;
jsa plynný (krom když nebyla mzda velká)
on s takým vroucím citem uměl lhát —
šel jistě do pense jak lauerát.

Měl ducha však — jej větrnička má-li,
a „vates irritabilis" má stesky,
když měsíců pár svět ho nepochválí;
i dobrý člověk chce být slaven dnesky:
než, k věci — počkejme — kde jsme to stáli? —
Oh! — v třetím zpěvu, kde ten párek hezký
se miloval, jak strojil se, pil, jedl
a jaký život na ostrově vedl.

Jich básník, kejklíř ubohý, však přes to
byl společník to velmi rozmilý;
jej ke svým stolům zvalo celé město;
též řečnil, když byl trochu napilý;
ač nechápali jeho řeč ni gesto,
přec hučet nebo bučet ráčili
mu v podar potlesk, slavný nad míru,
kde původ s účinkem je na štíru.

Však že teď přišel ve společnost vyšší,
a tu i tam že poplet svobodnými
se hesly, jaká na cestách se slyší,
mnil, na ostrově pustém, mezi svými,
že při jistotě před vzpourou zde v tiši
si dlouhým lhaním křivou páteř vzpřímí;
a pěje, jak pěl, dokud mládím hýřil,
on s pravdou na krátkou se chvíli smířil.

Znal Turků, Arabů a Franků vlast
i sebelásku v různých plemen nitře;
styk s lidmi pěstoval všech tříd i kast,
cos míval vždy, čím mnil, že zrak jim vytře —
což získalo mu mnohý dar i část.
On způsob lichot měnil celkem chytře;
„Žít jako Říman v Římě", tento zákon
on zachovával v Řecku — chytrý pták on!

Tak o píseň když naléhali naň,
on různým nacím pěl jak nacionál;
vše lhostejno mu — „Bože, krále chraň"
neb „Ça ira", nač dnešek právě stonal:
žerď vlajek všech se hodila mu v dlaň —
dnes vzletný lyrik, zítra racionál:
když Pindar dostihům vzdal hold svůj dlužný,
proč sám by nebyl jako Pindar pružný?

Tak ve Francii pěl by chansony;
nás v Anglii by tlustým svazkem ztrestal,
v Španělsku, Portugalsku kanzóny
by na zápas pěl, jenž tam právě přestal,
a v Německu, dle Gothovy fasony
by sedlal Pegasa — (viz, co dí de Stael);
bral ve Vlaších by vzor si z „Trecentisti"
a v Řecku hymnu tu pěl, buďte jisti:

I.

Ty výspy řecké — moře skvost!
Kde Sappho pěla lásky vznět,

*) Ukázka z III. zpěvu.

kde ctili mír i rekovnost —
kde Delos vstal i Phoebus vzlet'!
ač květ je krášší věčných jar,
vše, krom jich slunce, vzalo zmar.

II.

Bard slepý s Anakreonem!
Zpěv milenců i reků čin
šly proslavit se v jinou zem;
je hluch jen práh jich domovin
k té písni, jejíž pláč i smích
vlast našly v srdcích západních.

III.

Zří hory v marathonský dol
a Marathon zří na moře;
tam stál jsem chvíli, v srdci bol,
zda dosud v Řecku síla vře:
já, vstoupiv na hrob Peršanů,
snil, že se robem nestanu.

IV.

Král na skalném stál pohoří,
jež hledí dolů v Salamis;
tam na sta lodí na moři,
co lidu tam — vše jeho, viz!
on sčet' je jitra za šera —
než, kam se děly z večera?

V.

Kam děly se? Kam ty's se děl,
můj kraji? V němém ovzduší
i mužný zpěv tvůj oněměl —
tvá mužná hruď již nebuší!
Mám lyru tvou, k níž pěl kdys bůh,
teď snížit já — já sluha sluh?

VI.

Dost, když já v neslavný ten čas,
ač spoutaného rodu člen,
i teď, kdy pěje vám můj hlas,
se aspoň zardím za svůj kmen;
neb co má básník dáti zde?
stud Řekům, slzu Heladě.

VII.

My lkát jen pro lesk zašlých let?
jen rdít se? — Děd náš krvácel.
Oh, země! z lůna vydej zpět
nám zbytek našich spartských těl!
Z těch tří set vrať nám pouze tři
a nové Thermopyly zři!

VIII.

Mluv! mlčíš? Mlčíte i vy?
Ach ne; hlas mrtvých reků v ráz
zní jak slap moře dunivý
a dí: „Jen jeden živý z vás
ať povstane — my jdem', my jdem'!“
to jen je živý, kdo je něm.

IX.

Nic! Marno! — Píseň jinou pěj;
sem samosského vína číš!
boj hordám Turků ponechej,
krev chiosské ceď révy spíš!
Slyš! na podlé té výzvy hlas
jak bakchantický hýří kvas!

X.

Vám pyrrhický zbyl ještě rej,
kam pyrrhický se poděl šik?
z dvou obyčejů obyčej
proč mužnější k vám nepronik'?
Kdys písmo dal vám Kadmův dům —
či dát je mínil otrokům?

XI.

Číš samosského vína sem!
nač volat stíny zašlých dob?
ctil Anakreon božství v něm:
byl rob — však Polykratův rob —
a tyranův, kdy tyrani
přec byli naši krajani.

XII.

A tyran, Chersonesu pán,
byl druhem volných hrdinů;
ten tyran Miltiadem zván!
oh, kéž by v tuto hodinu
zas taký tyran řídil nás!
to pouto by se neslo snáz'!

XIII.

Číš samosského vína sem!
Břeh Pargy, suliotská tvrz
jsou posud zbytků domovem,
jichž předky kojil dorský prs;
snad vzejde z toho semene
květ Heraklova plemene.

XIV.

Frank nezná vaší vlasti žel —
on krále má, jenž kramaří:
jen z rodných mečů, rodných čel
čin odvážný se podaří;
pěst Turka, Latiníka lest
štít zláme, nechť i silný jest.

XV.

Číš samosského vína sem!
hle! v stínu tam rej našich děv —
jich černý zrak hrá plamenem;
však vidím-li tu mladou krev,

až k slzám je mně líto jí,
že otroky zas odkojí.

XVI.

Mne na Sunia mramory
raděš zaveďte: tam sám a sám
mít budu s mořem hovory;
tam labutí zpěv zazpívám:
kraj robů nechci zváti svým —
číš tříštím s vínem samosským!

Tak moh' neb měl by ladit zpěv svůj pravý
Řek novodobý ve verších dost plynných;
když ne jak Orfeus v čas Řecka smavý,
však nemoh' líp v těch časech nehostinných:
ten zpěv měl cit — ať ryzí nebo lhavý;
a v pěvci cit je zdrojem citu v jiných;
však pěvci lhou, až je to k nevíře,
a mění barvy — jak dlaň barvíře.

Čímsi přec je slovo — černi drobný střik,
jak rosa skáplý v nápad, dá cos, nad čím
pak dumá milionů několik;
toť div, že krátký znak, jímž řeč svou značím
být může článkem v dlouhých věků šik;
hle, nač já, člověk, vůči času stačím,
když papír — ba i cár, jak tento zde,
mne, hrob můj i mé všecko přebude.

Když prach můj setlel a můj zapad' hrob,
když stav můj, rod můj, ba i celý kmen
se ztratily a zašly beze stop
neb jsou již prázdným letopočtem jen,
kýs tupý M. S.*) s prachem dávných dob
neb rytý kámen uvnitř kasáren
v zdech záchodové odkopávky, snad
mé jméno zjeví jako vzácný vklad.

A slávě vždy se smáli moudří muži;
co je to? — nic, klam, slova, polní tráva —
co spíš se k slohu historika druží
než ke jménu, jež člověk zanechává:
co Troja Homéru, whist Hoylu dluží:
věk dnešní neznal, Marlboroughova**) že sláva
jen leží v tom, že štulce dával kdys,
až děkan Coxe když vydal o něm spis.

Byl Milton pěvcem králem — tak se praví,
ač těžký trochu, přec se božstvím třpytí:
svým časem bytost nepoddajné hlavy —
ctný, zbožný, střídmý v lásce své i pití;
než, jak nám Johnson před oči ho staví,
prý jako žáček často dostal bití

*) Manuscript.
**) Čti Malbrova

ten kněz všech Mus — zlý otec — morous
k tomu,
šlať první Mrs Miltonová z domu.*)

To fakta jsou, jež slyší se tak ráda,
tak jako Shakespere že byl zloděj zvěři;
co Titus, Caesar všecko svedli z mláda!
co Burns (jejž Dr. Currie dobře měří)
a Cromwell tropili! — ač pravda žádá
všech těchto ptáčků sebrat pestré peří,
když jejich život chceme líčit právě,
to smutný příspěvek je k jejich slávě.

*) První žena Miltonovi uprchla.

FR. SOKOL-TŮMA:

NA ŠACHTĚ.

Hornický román z uhelného revíru ostravsko-karvínského. - Tři díly. - Fr. Šimáček. - K 10·—.

Je to dlouhý zolovský román, má přes tisíc stran, ale přečte se mnohem lépe, se zájmem nohem větším, nežli některý tenčí sešit naší moderní novelistiky. Nic nevadí, že má často stavbu, sloh a ráz velmi staromodní, že oplývá naivnostmi. Aspoň však v něm jde o předměty a otázky vskutku důležité, jimž dobré vylíčení, pochopení a rozřešení znamená něco hluboce a široce platného. Aspoň je nesen opravdovou a mužnou snahou, vykonat něco obecně užitečného a důsažného. Aspoň je vážen z názorů a zkušeností založených na životě, jehož palčivá a těžká doléhavost se rozmazleně nepřehání ani neafektuje, nýbrž prostě j e s t. Jsou-li tu i problémy, jimiž román stýká se s problémy jiné dnešní literatury (láska a manželství), — jaké velké mají v něm pozadí! na jak velké a daleké vztahy jsou v něm převedeny!

A ovšem že v románě p. Sokolově-Tůmově stále přichází k řeči trudné postavení dělnické třídy hornické. Podávají se zaručené fakty a data, jež m l u v í. Ale věru, více než tím román bude působit hlavním svým obsahem, m r a v n í u b o h o s t í a z b ě d o v a n o s t í, kterou ukazuje na hornickém dělníku a to dělníku poměrně vzdělaném, zušlechtěném, povznesených zásad a snah. Strojník Soukup rozkotá nejhroznějším způsobem svou pěknou domácnost a zaviní dvojí strašlivé neštěstí na dolech z pouhého podezření, jež mu vnuknou o jeho ženě a inženýru Dušanovi. Inženýr Dušan je ve všem nejvýbornější a nejryzejší člověk na světě, je největším dobrodincem Soukupovým, a Soukup nedá a nedá se přesvědčit, co se mu o něm donáší, že je zlá lež, že co mu Dušan prokazuje, vychází z pouhé nezištné lidskosti: není s to v ni věřit! A k té

otázce přivádí román: co jej tak krajně připravilo o veškeru víru v čisté dobro a v čistou lásku člověka k člověku? Co tak znetvořilo jeho mravní bytost, že nedovede vidět nežli špatnost, i tam, kde jí není?

Právě na tom stanovisku p. Sokol-Tůma nedělí horního dělníka od všech těch, jimž je podřízen, od jeho ředitelů, inspektorů, báňských radů, závodních inženýrů, od celé té vyšší společnosti na dolech. Je p. Sokolovi-Tůmovi znemravnělá v největší míře, utonulá v nekalých spádech, v nejnižších podlostech. Dívčí neporušenosti a manželské věrnosti se v ní nezná: prodává se za postup, za slib kariéry, za přízeň budící závist, za peníze na luxus. Pořádají se rafinované zábavy, na něž citlivější otec bojí se dceru vésti: a uvolňují se k nim i lidé jinak vzorní. Není surovosti, která se v té společnosti nespáše, hnusnosti, jíž by se vyhnula. „Jest možno," ptá se Irena, krásná a svůdná dcera ředitele von Berghöhe, „jest možno, aby tam dole pod námi byla životní stoka bahnitější?" Ale také táž Irena, zrazená majitelem dolů Reichensteinem, jemuž dala se za maîtressu z naděje na oslňující sňatek, dospívá k přesvědčení, že její společnost ve své zvrhlosti je stejnou obětí jako ti, nad nimiž stojí. Učítí se za jedno s davem, jemuž její otec poroučí, a její vrcholná řeč k Reichensteinovi jako by plynula z pobouřené mysli zástupů: „Jest něco ve mně, co hýbe tímto krajem . . ."

Co by mohlo na románě p. Sokolově-Tůmově nejvíce vadit, jest, že jest všecek jen osnován k tomu, aby přivodil jisté příkré, neuniknutelné s i t u a c e. Hlavní osoby, Soukup, Dušan, jsou tu předurčeny k záhubě, která se skuteční mimo jejich podnět, mimo směr jejich vůle a konání, pouhým nahromaděním a nátlakem vnějších okolností. Nakupí se různé známky a údaje tak, aby podezření Soukupovi vnuknuté m u s i l o se zdát odůvodněným. Připraví se dvojí hromadná katastrofa četných životů lidských tak, aby m u s i l a být zaviněna Soukupem. Dušan stane se ženichem Heddiným ani neví jak, docela jen tak, že jej jím udělají Hédda, Irena, ředitel, ředitelová: nepřipustí ho k slovu, když by měl a chtěl mluvit proti jejich domněnkám. Kdykoli děj na některém místě spěje ke koncům, jež by situaci rázem rozetly, dříve než autor chtěl, vždy stojí už někdo za dveřmi nebo dole pod okny, kdo ještě v čas zakročí, aby věc obrátil, nebo zadržel. Ba možno říci, že celý román p. Sokolův-Tůmův visí na faktu zatajené kastrace Dušanovy! Přiznat se Dušan ke svému zmrzačení dříve, — je po románě!

Avšak zdá se skoro, že ani jiný román nemohl vzniknouti v prostředí, kde nikdo necítí se pánem sama sebe, kde všecko připadá si žít ve věčné závislosti na mocech a mocnostech mimo sebe. Ať už jsou to tisícerá nebezpečí, jimž člověk vyšší i nižší je vystaven tolikerým způsobem ve velké soustavě dolů, či ať je to mnohonásobná a příliš složitá podrobenost osob a věcí pod vůli jistých vrchních rozhodujících činitelů. Nelze zde mít svého vlastního úmyslu, aby nebyl odněkud jinud zkřížen; nelze dělat plánů, nadějí, direktiv, aby nemohly být zkaženy nenadálým vpádem cizích a vnějších vlivů. Nevede to přímo k mythologickému pojímání života, osudu, štěstí, k tomu, jejž p. Sokol-Tůma vyslovuje v některých odstavcích třetího dílu? A p. Sokol-Tůma má přece ještě také j i n o u příčinu, proč tak všecko nazírá v nastavené situaci. Věří příliš pevně, příliš vroucně v dobrotu a hodnost lidskou. Není mu člověka tak zrůdného, aby nebyl schopen lepších citů a činů. Nejzkřivenější, nejschátralejší povahy mají u něho okamžiky, kdy se v nich hne jejich pravé čisté jádro a kdy by se daly zachránit pro dobro. Jak by tedy p. Sokol-Tůma mohl pojmout hrůzy života jinak, nežli jako výsledek stýkajících se a srážejících se nevypočitatelných okolností vnějších, jimž nevinný člověk je vydán na milost a nemilost?

Kdo pochopí celou tuto souvislost v pojetí p. Sokolově-Tůmově, pochopí p a t h o s jeho knihy. Jeho pathos může mít přídech falše tam, kde s nadšením horuje o volné lásce hornických párků proti uzákoněným sňatkům předsudkové společnosti. Může znít dost sentimentálně a melodramaticky tam, kde dvě ideální dušinky setkávají se v ideálních vzletech něhy a družného soucitění. Může se číst skoro nedůsledně a protimyslně tam, kde bytosti zásadně a hluboce zvrácené (jako Irena a jako ředitel) stávají se náhle mluvčími nejryzejších vznětů, horliteli nejlidštějších myšlenek. Může se zdát z míry důvěřivým a z míry odvážlivým v tom, jak vášnivou smyslnost slučuje s nejvyšší ušlechtilostí mravů a názorů. Ať to či to, — pathos p. Sokolův-Tůmův nepozbývá tím ničeho ze své účinnosti. Je tak prolnut vůlí dobra a pravdy! Žhne tak upřímnou touhou, zastat se „uražených a ponížených", buďtež to kdokoli! Rozechvívá se tak mocně všemi plodnými vlohami našich srdcí a duší! Má tak hlubokou, vřelou úctu před vším skutečně velkým a krásným v člověku!

HUMOR PAEDAGOGEM.

III.

Do stejné oblasti jako vtipy o tchýních, starých pannách a o manželství náležejí také úplně zvětralé, nicméně hojně podávané vtipy o kuchyni, o manželkách-kuchařkách, jež důsledně připalují jížku, paří zajíce a kazí mladému manželu vzácný jeho a často jediný důležitý úd — žaludek. Celý život manželský a rodinný, všecko štěstí dvou lidí, visí na — kuchyni. Už to! Ale nejbřitčí ostří vtipu řeže do učitelek a žen vůbec vzdělaných. A přece známe pravý opak. Vzdělanost i v kuchyni je prospěšná. Známe nejednu bývalou učitelku, která až přišla k vařečce až po svatbě, nestudovavši umění gastronomického ani u Křižovníků, ani u Brejšků, ani v Domácnosti, dovede říditi svou domácnost, vařiti, uklízeti a vše jako stará hospodyně; při tom pak šetří jen což, aby se vystačilo. Znám paní, nyní vdovu po úředníku, která by právem mohla zaříditi vlastní pensionát, kde by sama mohla vyučovati nejen řečem a hudbě, ale i vaření a řízení domácnosti. A přece hrála z mládí a hraje dosud — mnoho a krásně — na klavír!

Tu jsme opět u jednoho, tentokrát neživého terče tyrana Vtipu!

Co ten klavír zkusil, nechtěl bych udělat ani jinému sebe silnějšímu a třeba čtyřnohému neživému tvoru. Chápu muka velkoměstského literáta, úředníka, přepočítávajícího v lejstrech, jež si z kanceláře přivlekl domů, starého pána, jenž si chce po obědě zdřímnout, ozývají-li se ze sousedství neúprosné škály, přerývané, ztrhané rytmy banálních etud. Snad i někdy ve chvíli neodkladné práce duševní hra skutečně cenná je s to, aby člověka rozladila; než to ještě není příčinou, aby byl „hrozný třínohý netvor" z rodin vyobcován. Křičí-li kojenec, není to také příjemné sousedu; ergo: . . . Kanonáda, namířená na klavíry, měla účinek; mnoho jest nyní rodin zámožných a inteligentních, kde klavíru neuzříme; za to učí se mnoho děvčátek hráti na housle — a což neskonale horší — na citeru!

Není to správné. Hra na klavír poskytuje nám nejúplnější reprodukci hudebních děl; vedle toho pak nejlepší průvod ke zpěvu a ostatním nástrojům. Mimo to není ani špatná hra na klavír nikdy takovou trýzní jako špatná hra na housle. Kdo se chce státi obstojným houslistou, musí míti vedle naprosto čistého sluchu hudebního nezmornou píli a vytrvalost; na klavíru svede nějakou tu písničku a malý doprovod i ten, komu by se byly housle dávno zhnusily; klavír je domácí přítel, který i v rodinách nehudebních může konati své dobré služby, jistě tolik, jako nádherná salonní kredence za několik set zlatých. Proto mladé dcerušky, jen hrejte na klavír, dokud vás to těší a pokud je to k něčemu; z toho vám ruce pro vařečku neztuhnou!

A teď mi napadá: což vtipy o židech? — Tyto vtipy jsou dnes úplně neškodné; připadají mi jako bývalé a dnes nadobro odstavené vtipy o ševcích. Pozbyly, vyvětravše, nejen pernosti — ale i zápachu — proto zmizí samy sebou, jako zmizí zajisté u Němců ubohé vtipy o Češích. Ani ševce, ani žida, ani Čecha již ne[illegible]!

K. P.

MOIR:

PÍSEŇ.

Karlu Procházkovi.

Za noci kvítí vykvetlo
zoufale chudé.
Na ráno čeká, na světlo,
na slunce rudé.

Jdou hodiny a týdny jdou
a mraky stojí nad vodou
nad příšerně temnými lesy.
A slunce — je v dálku kdesi.

Nebe je pusté bez boha,
bez slunce smutná obloha
A kvítí čeká na slunce,
rosa mu pláče v korunce . . .

MÁJ A SRDCE.

V Máji všechno jásá:
„Bože, jaká krása!"
V Srdci jenom jedna touha je:
Vyrůsti už brzy do Máje.

DROBNOSTI.

To byl lid! V osadách amerických již roku 1761 bylo pozorovati rozčilení lidu proti mateřské zemi anglické a jejímu parlamentu, jenž v osadách svých v Novém světě viděl jen dojnou krávu. Když r. 1765 parlament anglický přijal kolkový zákon (Stamp act), osadníci utvořili syny svobody, v New-Yorku sešel se první koloniální kongres, na kterém zástupci lidu protestovali proti jednání vlády. Obchodníci se usnesli neobjednávat nic v Anglii a veškeré soudní pře a procedury byly zastaveny, aby lid nemusil užívat nenáviděných kolků. Zákon kolkový byl následujícího roku z Anglie odvolán. Odvolání zákona bylo vítězstvím kázně a soucítění národního. Po nějaké době přijat byl anglickým parlamentem zákon celní na vývoz čaje, skla, papíru atd. Osadníci ame-

nictí opětně silně protestovali, a srážky mezi vojsky a „syny svobody“ stávaly se častější. Anglická vláda později ustanovila daň jenom na čaj, ostatní předměty od cla osvobodila. Leč Američané nechtěli platit nejmenšího poplatku. Všichni se usnesli, že nekoupí žádného zboží, ze kterého by musili platit poplatek, jejž kolonie pokládaly za vydírání. Východoindické společnosti vláda poskytla takové výhody, že mohla v Americe prodávati čaj laciněji než doma v Anglii; tak doufala vláda přivésti kolonie k tomu, aby platily malicherný poplatek více jen pro jméno než pro užitek vlády, a velké zásilky čaje poslány přes oceán do Ameriky. Lodím těm však Američané nedovolili vylodit v New Yorku, v Charlestownu nedovolili prodávat a v Bostonu byl čaj naházen do vody. Tato důslednost amerických osadníků byla plodem kázně a soucítění všeho občanstva.

To byl lid! Jak pak bychom se chovali asi my? Jak bychom se chovali teď, těžko hádati. Ale kdykoli v minulosti sebeobrana a čest národní kázala nám takovou jednomyslnost, pokaždé selhala. Když Ferdinand I. sáhl na svobodu českých měst, šlechta mu tleskala. Když po majestátu Rudolfa II. nadcházela doba pokoje, šlechta katolická z jesuity štvala a rozeštvala pokoj země. Když po Bílé Hoře všechen národ šlapán, obírán a katanován, jedna polovice národa šlapala, obírala a katanovala druhou polovici národa. Když ve století 18. dostavilo se bezbožné ujařmení a zotročení poddaného lidu, karabáčníci jmenovali se — Svobodové. Nesmíme nikdy zapomínati, že do století 19. přešli jsme jako národ, v němž žijí potomci nejen utiskovaných, nýbrž i utiskovatelů. Snad odtud ten zjev, že je nemožný v českém národě spolek v duchu Havlíčkově, kde Čech Čechu rozumí bez stanov, pravidel, bez slova, kde nás sdruží týž cit společného vědomí, i když o něm nikdo nepromluví. Když se na sebe podíváme, měli bychom si v jistých věcech rozumět. A zatím jest obava: přijde-li doba reakce na český národ, provede tu reakci jedna část národa proti druhé, sicut erat in principio . . . Čte-li člověk o těch starých puritánech, jak zakládali novou vlast za oceánem, řekne si závistivě: To byl lid!

DĚTSKÝ KOUTEK.

Dle K. Ewalda.

Prázdná světnice.

Pan profesor skončil vyučování počátkem července, a celá rodina vypravovala se na letní byt. Totiž čtyři osoby: pán, paní, hoch a služka. Všecko již bylo sbaleno a dva muži naložili to na vozík a tlačili jej k nádraží. Rodina i se služkou sedli do drožky, drožka zahrčela po dláždění také směrem k nádraží. Ale nežli se pohnula, chlapec podíval se na dům, na zastřená okna jejich bytu a pravil:

— Jak dlouho budeme pryč?

— Dva měsíce a týden — odpověděl otec.

— A kdo bude bydlet u nás?

— Nikdo, řekla matka, naše světnice budou prázdné.

*

V bytě profesorově v jednom okně byla rozbitá tabule. Tím rozbitým otvorem vletěla m o u c h a do světnice. Sedla si na strop udýchána k houfu ostatních much. Sotva však chvilku poseděla, sletěla (jakoby spadla) na stůl, zůstala ležet na hřbetě, třepala všemi šesti nožičkami a křečovitě se smála.

„Čemu se tak neobyčejně raduješ?“ tázaly se jí družky. Ale moucha jen se smála a smíchy slova ze sebe nevypravila. Mouchy posedaly si kolem ní a udiveně na ni hleděly. Š k v o r rozepjal křidélka — a to činívá škvor, děje-li se jen něco zvláštního — vyletěl na stůl, kde moucha ležela. Také b l e c h a tam vyskočila a zvědavě se dívala. „Pominula se s rozumem,“ prohlásil škvor.

„Moucha neztratí nikdy rozum,“ odpovídaly ostatní mouchy uraženě.

„Snad je nemocná,“ domníval se m o l, jenž se přiblížil ze záclony.

Moucha však jenom se smála: „Chachacha, chachachacha!“

Smíchem tím přilákána přiletěla z kuchyně t r u s n i c e. „Nu, vzpamatuj se přece a promluv již!“ pravila mouše křečovitě se smějící a bzučíc poletovala kolem ní. A moucha konečně se vzpamatovala. Vyskočila na nožičky, protřela si oči, ale ještě se chichotala.

„Ne, pomysleme si jen!“ pravila. „Před chvílí, když odjížděli . . . ti lidé, co zde bydlí . . . tu pravila paní — já jsem seděla v drožce právě na její nose — tu pravila . . . . chachacha . . . až odjedou . . . chichichi . . . že světnice zůstanou docela prázdné . . . chichichi chachacha!“

Blecha uslyševši to, šklíbila se radostí a vesele si třikráte poskočila. Škvor se smál, mouchy se smály, mol se usmíval, trusnice se smíchy všecka třásla.

„Není-liž pravda? Ti lidé jsou velice směšní!“ pravila zase moucha. „My tu žijeme, celý národ snaživých a vážených rodin, celé dni, týdny s nimi, jsme v jejich bezprostřední blízkosti ve dne, v noci, a jim ani nenapadne na nás mysleti. Mohu směle říci: V celém domě není koutečka, není pukliny v podlaze, aby nebyly obydleny, a tu ti lidé řeknou, že dům zůstane prázdný, když oni odjedou na krátký čas.“

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— No, víte, to bude velice těžké. Valerian má vůbec tento nedostatek: hned bez příčiny vstupuje s lidmi v poměry příliš přátelské, téměř důvěrné, hned nenadále, téměř bez viditelné příčiny odstrkuje je od sebe. Rozumí se, že to nepochází z ničeho zlého, jen tak — z mladistvé lehkomyslnosti . . . A mimo to má velikou sebedůvěru a je velice domýšlivý. Však vám četl dnes již také trošku levity o vašem jakoby tvrdém chování k lidem a nepochybně upřímně myslí o sobě, že sám není takový, že je schopen milovati bratrsky všecky ty lidi a odpouštěti jim všecky jejich nedostatky. Ale na to ani nepomyslí, že jste vy zde prožil bez nás již celé roky a že našli jsme vás milovaného a váženého vší věznicí; my také teprve načínáme svou dráhu a kdo pak ještě ví, co uděláme, jak se budeme snášeti s tím lidem? Na štěstí Valerianovo není osmiletý trest jeho tak dlouhý: se všemi výhodami a s časem na cestě ztráceným zbylo by mu prožíti na těžké práci . . .

— Tři roky a sedm měsíců, — dopověděl jsem já: — také žádný malý kousek! I ten člověk musí umět spolknout.

Potom jsme se odebrali do své komory také píti čaj. Byla neděle a trestanci trávili celý den v nepřetržitém spaní, nebo pili dvacetkrát čaj. Místy též hráli si v karty, místy vedli jalové hovory z látek dávno vyčerpaných. Za to látka našeho hovoru byla nevyčerpatelná. Sotva že stačili jsme promluviti si o jednom předmětě, již vrhali jsme se k druhému, třetímu a tak dále do nekonečna. Já jsem ostatně z počátku více poslouchal, poněvadž prožil jsem tolik času vzdálen od živého světa, hořel jsem netrpělivostí dověděti se, co se událo v tom světě za léta mé nepřítomnosti. Sotva však upokojena byla v hlavních rysech má zvědavost, když se vypravovatelův zmocnila také přirozená a pochopitelná zvědavost, týkající se podrobností života, který je očekával na Šelajském dolu a tak jsem se zase z posluchače přeměnil ve vypravovatele. Všichni tři do sebe zavěšeni procházeli jsme se po chodbách věznice a celý den ztrávili jsme takovým způsobem v nejživější zábavě. Položil jsem mezi jiným soudruhům otázku o jejich peněžitých prostředcích. Ukázalo se, že Štejngart i Bašurov počítali na to, že dostanou od příbuzných po dvaceti rublech měsíčně.

— Výborně, — zvolal jsem, — téměř tolik i já dostávám . . . Avšak pokud jsem tu žil sám jediný, nebyly mi tyto peníze téměř k ničemu, poněvadž pomáhati celé věznici s takovou nicotnou sumou není možno a užívati jí sám je obtížno a nepříjemno. Nyní, souhlasíte-li, zařídíme věc tak, že celá věznice bude žíti snesitelně v ohledu hmotném.

— Což pak je to myslitelno při rozpočtu 60 rublův?

— Dám vám rozpočet, suďte sami. Počet vězeňských obyvatel nepřevyšuje obyčejně 120 lidí, pouze v řídkých případech 150 a více. Především trestanci trpí nedostatkem tabáku. Půldruhé libry komisního tabáku na týden stačí úplně pro jednu komoru, jako přídavek k onomu tabáku, který trestanci mohou si sami objednati. Počítaje deset komor, musíme nakoupiti půldruhého pudu tabáku každý měsíc.

— A co stojí tabák?

— Čtyřicet pět kopějek libra. To znamená, že půldruhého pudu stojí dvacet čtyři ruble . . . To je nejvyšší položka vydání. Když potom v postní dni přidáme do kotle po jednom pudu masa, dostaneme dozajista velkolepou balándu. Skopového masa stojí zde pud 2 ruble. Následovně polepšení stravy v postní dny (osm postních dní) vyjde nám měsíčně na 16 rublův.

— Tak málo?

— To znamená, že nám zbude ještě kolem 20 rublů, za něž můžeme míti černý čaj, cukr a tabák pro sebe a dělati si, třeba jen zřídka, avšak přece ve svátky přímo výtečné obědy pro celou trestnici, když na př. přidáme po půl pudu masa k erární dávce.

— Ale dovolte, co tomu všemu řekne Lučezarov?

— Nic. On sám nejednou prohlásil veřejně, že zlepšení společného kotle zákon dovoluje. Nehoda byla pouze v tom, že páni trestanci chovají se v této věci dle svého zvláštního mínění: s komunistickými theoriemi jich nesvede ani sám zákon nic a nenalezlo se ani jediného dobrodince trestnice až do dneška. A jsou mezi nimi i bohatí lidé . . .

— No tak, Ivane Nikolájeviči, naše mnohohlavá artěl volí vás jednohlasně za starostu. Znáte tak výborně všecky tyto věci. A již i se Šestiokým máte ustálené styky.

Bez odmluvy ujal jsem se otěží správy, promluvil ihned se správcem a objednal u něho i maso pro blížící se půst. Když tlustý správce uslyšel o našem přání, aby za naše peníze živena byla celá trestnice, zachechtal se, považuje mne i s novými soudruhy za ztřeštěné hlupáky, avšak neodmlouval v ničem a příštího dne dodal nám 15 liber tabáku.

— Velitel pravil, — oznámil nám, při tom široce se usmívaje, — že by nikomu mimo vás nedovolil ve věznici majdan zakládat.

— Jak to, majdan? Což pak chci obchodovat?

— Chi-chi-chi! Ale já vám budu od nynejska zíkat majdancík.

Obešel jsem všecky komory a rozdal starostům dle dílů po půl druhé libře tabáku na každé číslo. Starosta když přijímal tabák, nevyjádřil ani nejmenšího podivu, ani zvláštní zvědavosti. Když jsme se vrátili potom do komory, nemohl jsem se zdržeti, abych nepozoroval, jaký dojem učinil na každého ze spoluobyvatelův trestnice zjev v životě trestaneckém neobvyklý. Stařeček Šemelin, náš komorní starosta, utřel pečlivě stůl a jal se tabák rozkládati na šestnáct hromádek na vlas tak, jak dělával denně s masem. Pospíšil jsem si, pošeptati mu, aby mne se Štejngartem nebral do rozpočtu. Šemelin mne uctivě vyslechl a ničeho nenamítal. Dvě hromádky okamžitě zmizely se stolu a stejnými špetkami rozděleny byly mezi ostatní čtrnáctku. Potom stařec stále s touže čilostí a pečlivostí smetl rukou svou hromádku do jakéhosi papírku (ačkoliv mi bylo dobře známo, že nekouří) a odešel na své místo, sděliv komoře hlasitě:

— Rozeberte si to, hoši!

Ale hoši nespěchali a nikdo z přítomných nehnul se při tom vyzvání, jakoby neslyšel, — každý se vážně obíral svojí prací. Pouze oni z trestancův, kteří ničeho nevěděli a přicházeli do komory přímo ze dvora, když uviděli tabák, udiveně se tázali:

— Jaký je to tabák?

— Berte si po hromádce, — odvětil krátce Šemelin a podivno, že tato odpověď ukázala se býti úplně dostatečnou, takže jen velice zřídka někteří neprozíravější ostatních tázali se ještě potom:

— A odkud je? Čí je?

Většina přijímala tento dar bez řeči, téměř lhostejně, jako něco dávno známého, povinného a úplně zákonitého. Některé hromádky ležely ostatně do pozdního večera a já jsem se již domníval, že majitelé těchto hromádek si je nevezmou, — snad z pocitu hrdosti, že mají sami dosti prostředkův a ostýchají se bráti si stejně s chudáky, — avšak, konec koncův všecek tabák zmizel rozhodně se stolu; i ti, kteří nekouřili, vzali si svůj díl, i ti, kteří mohli ho volně obětovati ve prospěch soudruhův.*)

Stejný průběh byl i v druhých komorách. Možná, že některé z trestanců vedla při tom obava, že by svým odepřením mne i soudruhy urazili.

V nejbližší postní den, když místo těžko ztravitelné kašičky se zdáním sádla objevila se na stole výborná balánda s masem, mimoděčná zvědavost nutila mne zase pozorovati kobylku: jak se k tomu zachová? Co bude říkat? Avšak i tady viděl jsem po velmi dlouhý čas pouze chladné mlčení a zevní nedbalou lhostejnost. Mnozí ostatně, jak bylo zcela patrno, vskutku ani nezpozorovali, že na místě postní jedí nepostní stravu. Rozmluvy odbyly se pravděpodobně v kuchyni za našimi zády, ale my jsme jich neslyšeli a obsahu jejich se nedověděli. Pouze značně později začaly se nám dostávati k sluchu jednotlivé děkovací ozvy a to nejvíce se strany zbožných a lojálních stařečkův na způsob našeho Šemelina:

— Kdyby nebylo dobrých lidí, pomřeli bychom v této trestnici! Bez tabáku, bez masa bychom se naseděli! ... Dej jim Bůh dobrého zdraví, dobrodincům našim!

Stupeň těchto „dobrodiní" se až zveličoval a přeháněl: jmenovali se časem závratné sumy, které my prý utrácíme pro věznici. Avšak Ivani a všichni ti, kdož považovali se za pravé, profesionální trestance, chovali se v tomto ohledu hrdě a nezávisle, zachovávajíce se k hlasitým pochvalám starců, když ne s opovržením, tedy s okázalou lhostejností. tabák však stále si brali a nepostní balándu v postních dnech jedli). Jenom za hádek mezi sebou, když ztráceli všelikou sebevládu, i takoví lidé vyslovovali se nahlas v témž duchu i smyslu.

— Co pak jsi ty na světě viděl, mrzáku prokletý? — křičel kolohnát Petin na malíčkého Luňkova: — Což pak jsi ty žil ve skutečných věznicích? Což pak by tě kde jinde hostili podarovaným tabákem, nebo masem by tě krmili, jako brav?

— A tebe by snad krmili?

— Srovnává mne se sebou, osel! Můžeš ty si snad zasloužiti pozornost takových lidí? Nebo se snad zasloužiti pozornosti tako vých lidí? Nebo se Ivan Nikolájič nebo Dmitrij Petrovič v jediném malíčku u nohy?

Bylo jistě zajímavo věděti, jak si trestanci vysvětlovali hmotnou pomoc, kterou jsme jim prokazovali a jaké pohnutky podkládali našim skutkům? Pozdějšími událostmi vyšlo na jevo, že mnozí připouštěli i sobecké výpočty s naší strany, myslelí, když přijímají naše dary, že nám tím prokazují jisté dobrodiní . . . V nejvyšší podivení přivedl mne za tou příčinou jeden průměrně nehloupý trestanec, jenž se mně tázal po nějakých postních dnech, které náhodou minuly bez zlepšení stravy:

— A což, Ivane Nikolájeviči, došly vám snad již známky?

— Jaké známky? — tázal jsem se s podivením.

— No ty, za něž je vám uloženo maso a tabák pro nás kupovati?

(Pokračování.)

*) Ostatně později, když hmotný stav věznice stal se ještě stísněnějším, došlo k takové shodě mezi trestanci samo sebou a komoroví starostové začali děliti náš tabák podle množství kuřáků.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 13. listopadu 1904. Číslo 45.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 str nách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

KAREL HORKÝ:

SEN.

I. W.

Vzpomínám, paní, co se kdysi zdálo.
Byla noc smutná, teskná do rána,
dvé bílých rukou zadumčivě hrálo,
nezvykle zněly zvuky piana.

Červená lampa mdle se rozhořela,
pokojem lil se zkrvavělý nach
a v jeho ohni hořela dvě čela,
zadoutnal smutek v žlutých klávesách.

Doutnaly smutky, zapraskalo v hlavě,
vrátil se život, dávno minulý,
dech bílých ňader rozhořel se žhavě,
dva horké rety divě splynuly.

Okamžik krátký, polibení hnance . . .
Polibek žhavý, pálí ještě dnes . . .
A potom třeskla divná dissonance,
znavená hlava padla do kláves.

Šílené hudby předposlední sloka.
A poslední už zašla bez hlesu.
Proud horkých slzí sjel Vám tiše s oka
a zalil brzy žlutou klávesu.

Červená lampa dávno dohořela,
v šeď tupých barev rozplynul se nach,
hlodavá bolest lámala dvě těla,
krůpěje horké stydly v klávesách.

A potom náhle pozvedla jste čelo,
do vlhkých kláves zajela jste v ráz,
v těch divných tonech srdce krvácelo,
a tenkrát, paní, pochopil jsem Vás.

A podnes, paní, sen ten je mi trýzní,
zvuk klavíru už skoro nesnesu,
mně každý akkord v dissonanci vyzní
a vzpomínám na vlhkou klávesu.

Dnes právě, paní, sen mi přišel nový,
že chtěl jsem koupit slzy za duši,
a že jsem líbal šátek batistový,
jenž Vaše oči někdy osuší.

JAN BRANBERGER:

RENÉ DESCARTES O KRÁSE UMĚLECKÉ A ZVLÁŠTĚ HUDEBNÍ.*)

Descartes ve svém spisku o hudbě a v různých dopisech bohužel dosti málo pojednává o p o d s t a t ě k r á s n a, t. j. jak sám praví, o otázce, proč zvuk jeden jest nad druhý příjemnější. Užívá slov p ř í j e m n o a k r á s n o jako synonym, poslední výraz prý spíše k zraku se vztahuje. Příjemné smyslu jest Descartesovi mírou krásy. Jest závislé na smyslech, jež dojmy na ně doléhající uznávají za krásné aneb ohyzdné dle toho, jak se jim zdají býti přiměřené aneb protivné (mají-li jim vyhovující vlastnosti aneb nemají-li). Z toho povstává dle Descartesa druh lásky ke krásným předmětům, jejž možno nazývati z á l i b o u. (Traité des passions de l'âme, čl. 85.) Má tedy Descartes při kráse čistě smyslový dojem. Příjemno čili krásno neoznačuje dále všeobecně vzato nic jiného, než p o m ě r s o u d u n a š e h o k u p ř e d m ě t u. Ovšem soud lidský jest rozdílný, proto nelze krásnu vůbec vymeziti nějakou hranici. Co se líbí největšímu počtu lidí, to možno prostě nazvati krásným, ovšem zevrubněji definovati to není možno. (Dopis 106.)

---

*) Vyňato z většího spisu o Descartesovi jako hudebním spisovateli. Slavný francouzský filosof napsal v mládí svém roku 1618 latinský traktát o hudbě (Musicae compedium); stručný sice, ale svou methodičností a průhledností vědeckou tvoří v celé tehdejší literatuře hudební velikou vyjímku. I ve svých dopisech hlavně na Mersennea a Konstantina Huyghense (otce Christiana, známého učence) zmiňuje se Descartes často o hudbě. Možno jej pokládati za jednoho z prvých objevitelů svrchních tónů, a tím za předchůdce Rameaua, zakladatele naší nauky o harmonii. Velký význam Descartesova spisku o hudbě spočíval též v tom, že snažil se očistiti novověkou hudební theorii ode všech antických reminiscencí a bezvýznamného zahrávání si se systémem dávno přežilé hudby řecké. Jest to prvý novověký ryze vědecký spis o theorii hudby. Mnoho jím působil Descartes hlavně na francouzské hudební spisovatele 17. a 18. stol. Poutavé jsou pokusy Descartesovy o zdokonalení loutny a klávesnice klavíru.

Descartes vycházeje z předpokladu, že všechny smysly jsou schopny nějaké libosti, vyžaduje k ní jakéhosi poměru předmětu se smyslem. Na př. pouhý hluk, poněvadž uši uráží není vhodný pro hudbu. Tento předmět má býti takový, aby nepříliš obtížně a zmateně přišel do smyslu. Za příklad tu uvádí Descartes „matku“ v astrolabiu (astronomicko-mathematickém nástroji), jejíž síť jest velmi spleteným, ač pravidelným obrazcem. V ní smysl mnohé nedosti jasně pojímá proti obrazci jinému, jenž záleží ze stejných čar a v němž menší jest rozdíl částí. (Comp. mus. str. 1—2.) Tak rovněž snadněji se vnímá rozdělení koberců zahradních, složených jen z jednoho, aneb dvou druhů obrazců, než kdyby byly sestaveny z deseti aneb dvanácti různě rozložených. (Dopis 106.) Tento Descartesův názor esthetický o nutnosti jasného pojímání předmětu uměleckého zakládá se samozřejmě na jeho zásadě filosofické „clare et distincte“ (jasně a zřetelně).

Váhu také kladl na poměr jednotlivých částí předmětu. Měl býti arithmetický a ne geometrický. Při prvém poměru není třeba mnoho pozorovati, poněvadž stejné jsou všude rozdíly, neboť při arithmetickém smyslu vše přesně a jasně rozpoznává, ale při geometrickém poměru jest neustále klamán.*) K těmto předpisům pro předmět krásný dokládá ještě Descartes, že není mysli zrovna to nejmilejší, co dá se pojímati velmi snadno aneb přetěžce. Nesmí tu nastoupiti ani snadnost, která by zcela neukojila přirozenou žádost, jíž se smysly nesou ku předmětům, ani nesmí zavládnouti nesnadnost, jež by smysl unavila. Veliká libost povstává také změnou (varietas) věcí. (Comp. mus. str. 2.)

Uvážíme-li tyto všechny požadavky Descartesovy, poznáme, že zaměňuje poznání s libostí. Snadnost pochopení při prvém ovšem ohromně rozhoduje, libost jest však více než pouhé poznání. Nastupujeť někdy i tam, kde poznání není snazší, jasné a zřetelné. Nutnost neobtížného poznání odůvodňuje Descartes hlavně požadavky oka. Následkem takového hlediska jasnosti a přesnosti obrovský stoupla pravdivost v díle uměleckém. Descartesova věta „omne est verum, quod clare et distincte percipio“ (vše jest pravdivé, což jasně a zřetelně pojímám) ukazuje, že pravda i krásno mají u něho stejné východisko. Descartes při kráse počítá jen s rozumem, tím blíží se požadavku pravdy Boileauova klasicismu („Rien n'est beau que le vrai“) a stává se zakladatelem francouzské rationalistické esthetiky. Galileo Galilei sice nedlouho před ním tvrdil, že pravdivé jest zároveň krásným, ale Descartes již obráceně žádal při krásnu pravdu. Od té doby počíná slavná fase francouzské esthetiky, již hlavně charakterisují snahy o literární přesnost. Jasnost a rozumovost platí stále za hlavní heslo. Není divu, že Descartes na tyto vlastnosti kladl takovou váhu, byltě vlastně jen přírodozpytcem a mathematikem, vůbec pracovníkem v positivních, exaktních vědách. Avšak tím se nijak nepřiblížil proniknutí do pravé podstaty uměleckého díla. Viděl-li v něm jen mathematickou rozumovost, nemohl postřehnouti ostatních složek dojmu uměleckého. Bylo-li k tomu krásno u něho, jak bylo již podotčeno, pouze smyslovým jevem, tak neviděl v umění ničeho více, než o čem se zmiňuje při některých věcech z hudby doleji uvedených. Helmholtz ve svém slavném spisu „Die Lehre von den Tonempfindungen“ *) dobře poukazuje na vady používání čistého intelektu na umění a počíná si při tom, jako by si hlavně na mušku bral Descartesovu mathematicko-rationalistickou esthetiku.

Zdá se, že Descartes hlavně nepochopil pravou krásu hudby. Předně se zmiňuje o melodii jako o prostředku k vybavování associačních představ. Praví, že melodie jednou před tím za zvláštní nálady slyšená nově doléhajíc k sluchu znovu oživuje vzpomínku na tehdejší představy a pocity (na př. bol, chuť k tanci a j.). Tento účinek vyskytá se prý též u zvířat. (Dopis II. 106). Patrno z toho, že Descartes při oceňování hudby přidržel se jen povrchního dojmu smyslového. Také nevelkou cenu esthetickou má věta, že melodie veselé i smutné v nás libost vzbuzují. Obě prý působí rozdílným dojmem a přece stejnou libost v posluchači zanechávají, taktéž prý elegie a tragedie tím více se líbí, čím větší žal z nich povstává. (Comp. mus. str. 1.) Při tomto úsudku jest nejzajímavější, že Descartes přisuzuje žalu esthetický význam a hlavně o něj opírá účinek tragedie a elegie. Není to opět správné hledisko: nejsmutnější tragedie nebývají vždy nejlepšími, aniž také hudební jakost melodie záleží na tom, vyznívá-li smutněji či veseleji. Toť jsou jen méně významné pravou krásu a estehetický soud provázející jevy. Podobně bezcenný jest Descartesův výrok, že hlas lidský jest nám nejmilejší, poněvadž ze všeho jest nejbližší naší duši. (Comp. mus. str. 1.) Exaktní myslitel Descartes se při těchto slovech jistě zapo-

---

*) Při konsonancích užíval Descartes také arithmetického dělení.

*) Ein Werk, von dem wir wissen und erkennen, dass es durch reine Verstandesthätigkeit zu Stande gekommen ist, werden wir nie als ein Kunstwerk anerkennen, so vollkommen zweckentsprechend es auch sein mag. Wo wir in einem Kunstwerke bemerken, dass bewusste Reflexionen auf die Anordnung des Ganzen eingewirkt haben, finden wir es arm. (5. vydání, 1896, str. 589, z článku „Die unbewusste Gesetzmässigkeit der Kunstwerke“.)

mněl a mimo i k pronesl větu hodnou jen středověké tónové mystiky.

Starému umění Descartes vůbec nepřinesl vstříc mnoho lásky a pochopení. Tak tvrdí o hudbě prastaré, neumělé, že byla mocnější než současná, poněvadž byla nenaučenější a neučená. Všichni hudebně nadaní tehdy nebyli vázáni zákony diatoniky a proto pouze silou své fantasie lépe skládali, než by se naučiti mohli od nauky komposiční. Uši tehdejších lidí mnohem snáze prý se daly uchvátiti neb nebyly navyklé na hudbu utvořenou dle zákonů. (Dopis 105.) V těchto slovech vidíme opět kus názoru Descartesova, směřuje v nich k prostotě, jednoduchosti a bezprostřednosti. Škoda jen, že nevyužil tu správně a na pravém místě těchto svých požadavků krásna. Chválí hudbu bez diatoniky (bez systému) pro její snadnost pochopení, zapomínaje, že sám v hudební theorii stanovil za normu jednoduchost akustických poměrů. Čísla vibrací tónových dávala určitý poměr, jehož jednoduchost vyžadoval Descartes. A pojednou zde vyhlašoval nepravidelnost, bezzákonnou primitivnost hudby staré za nejsnazší k pochopení. Zdá se, že jest to známka zápasu v jeho názoru o umění mezi suchým rozumem a mezi cítěním jsoucnosti tvůrčího vzletu, síly fantasie a nevědomého uvolnění z mathematických předpisů.

Shrneme-li ke konci této úvahy všechny názory o kráse umělecké Descartesem pronesené a v dějinách esthetiky významnější místo zaujímající, vyplývají z nich čtyři hlavní body, jež skytají přehled po tom, co právě řečeno:

I. Příjemné smyslu pokládá se za stejné s krásnem, jež jest následkem toho čistým smyslovým dojmem.

II. Krásno vnímáme jako poměr soudu našeho ku předmětu,

III. jenž musí míti určité vlastnosti, aby se líbil, jako nepříliš obtížné pochopení a poměr mezi částmi jeho má býti přesný a jasný (arithmetický).

IV. Krásno hudební s fysické stránky vidí Descartes v jednoduchosti akustických poměrů a s hlediska psychologického povšiml si na něm jen povrchní associace představ a náladovosti (veselá, smutná melodie).

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

Uvedu pouze jedno. V bulle Immensa Dei z r. 1588 praví Sixtus V.: „Jest naší vůlí, aby nebylo na inkvisici, zřízené v království španělském autoritou stolice apoštolské, kterou vidíme denně přinášeti bohaté ovoce na poli Páně, nic měněno bez souhlasu našeho a našich nástupců.“

Avšak zanechme dějin tohoto „svatého tribunálu víry“, psané zcela krví. Poněvadž bezprostředně a formálně nebyla v život uvedena a vedena církví, bude nevědomost a nepoctivost vždy prohlašovati církev za neobtíženu jejími krvavými činy. Římská inkvisice naproti tomu jest skrz naskrz církevní.

61. Formu dostala od Sixta V. v roce 1586 a v té formě ještě dnes existuje. Její oficiální titul zní Sacra Congregatio Romanae et Universalis Inquisitionis, anebo také Congregatio Sancti Officii. Jejím předsedou jest sám papež a jejími členy kardinálové.

„Kardinálové inkvisice mívali sezení obyčejně ve středu v dominikánském klášteře Santa Maria sopra Minerva. Následujícího dne, tedy pravidelně ve čtvrtek, shromažďovali se kardinálové v papežském paláci k sezení pod předsednictvím papežovým. O usneseních pod předsednictvím papežovým podává se pravidelně zpráva formulí Sanctissimus ordinavit, decrevit, mandavit (Nejsvětější nařídil, ustanovil, rozkázal). Do kompetence této inkvisice náležejí mimo kacířstvo ještě také jiné přečiny, které částečně pro svou značnou právnickou fikci jsou pokládány za přečiny proti víře a za podezření z kacířstva, jsou to blasfemie, čarodějství, zneužití svátostí. (Reusch, Der process Galilei's und die Jesuiten.)

62. Zásady, podle kterých se „svatá inkvisice“ řídila, vylíčuje nám jesuita Petra Santa s cynismem, který v dějinách náboženství jest bez příkladu. „V Římě není pro první kacířství nikdo smrtí trestán, není-li haeresiarchou; jest jenom, když kacířství odpřisáhnul, potrestán a potom propuštěn. Pouze ti, kteří upadli zpět v totéž kacířství, bývají k smrti odsuzováni, avšak nikoliv za živa upalováni, nýbrž nejprve uškrceni a potom upáleni, jestliže se byli obrátili a vzdali svých bludův. Zůstanou-li tvrdošíjnými, bývají ovšem upáleni za živa; ale to se neděje z tvrdosti, nýbrž v naději, že se z nich ta tvrdošíjnost vyvaří a velikostí trestu pohnou se alespoň k vyznání pravé víry.“

Jiný jesuita Theofil Raynaud sevšeobecňuje tyto „náboženské“ zásady: „Trest smrti není příliš těžkým trestem pro kacíře, kteří jsou nejodpornějšími a pro všeobecnost nejzhoubnějšími zločinci. Církev sice podle své mírnosti netrestá smrtí těch kacířů, kteří neupadli zpět a kteří před vynesením rozsudku obrátili se dobrovolně: provinění z kacířství mohlo by však bez nespravedlnosti také býti

potrestáno smrtí, právě tak jako jiné nepatrnější a méně zhoubnější zločiny bývají i pokáním trestány smrtí. Že upalování za živa, které změkčilým křesťanům zdá se býti krutostí, jest spravedlivým potrestáním odsouzeného kacíře, ukazuje stará praxe.“

Nejdůležitější však jsou výroky jesuitského kardinála **B e l l a r m i n a**, který také jako člen příslušel k římské inkvisici a podepsal mnohé rozsudky k smrti proti kacířům. Slova „úctyhodného služebníka Božího“, jehož „prohlášení za svatého“ horlivě se podporuje, znějí: „Kacíři neděje se křivda, když jest od církve odsouzen k smrti a také **d u c h o v n í r u k o u** jest usmrcen.“

63. Takovým zásadám odpovídají skutky římské inkvisice; několik málo budiž jich uvedeno.

„V roce 1533 byli minorita Giovanni Mollio a jeden Perugiňan pověšeni a potom upáleni, 1558 valdenský kazatel Gianlodovico Pasquali, zatčený v Calabrii za živa upálen.“

Dne 29. června 1566 podává benátský vyslanec zprávu: „Poslední neděle (byla to křesťanská zvyklost inkvisice, že prováděla svoje „náboženské“ ukrutnosti v den Páně jakožto „svěcení neděle“) byly v Minervě za přítomnosti všech kardinálův uveřejněny rozsudky inkvisiční proti patnácti přítomným a jednomu nepřítomnému . . . Sedm, kteří byli kacíři, odpřisáhli veřejně; jeden, který dříve před nynějším papežem (Piem V.), dokud tento byl komisařem inkvisice, byl odpřisáhnul, byl vydán jakožto zpět upadlý kacíř rameni světskému.*) Až dosud nebyl popraven . . . 1567 byl popraven dřívější pronotář Pietro Carnesecchi.“

Benátský vyslanec vypravuje: „Dne 27. září 1567. V neděli byl vykonán slavnostní akt inkvisiční v Minervě za přítomnosti všech kardinálův, jež Jeho Svatost napomínala v posledním konsistoriu, aby přišli. Ze sedmnácti vinníků patnáct odpřisáhlo a byli odsouzeni částečně k zazdění, částečně k doživotnímu žaláři nebo galejím. Oba ostatní byli vydáni světskému rameni; jeden z nich jest františkánský konventuál z Cividad di Beluno, který jakožto zpět upadlý byl odsouzen, druhý jest Carnesecchi . . . Oba byli oblečeni do roucha s plameny a vedeni do sakristie, aby byli degradováni a potom odvedeni do žaláře, aby v nejbližším týdnu byli popraveni.

Dne 4. října roku 1567 Carnesachi a Františkán byli sťati a potom upáleni. Dne 28. května 1569 v neděli byli v Minervě za přítomnosti 22 kardinálův čtyři nekajícníci odsouzeni k smrti ohněm.“ Dne 3. července 1570 byl Aonio Paleario, ačkoliv se odhodlal odvolati, pověšen a upálen. Z doby Řehoře XIII. podává benátský vyslanec zprávu o případě z roku 1581, při němž se nejednalo o pouhé kacířství. „Jednu neděli přiskočil nějaký Angličan ke knězi, sloužícímu mši, který chtěl právě pozdvihnouti posvěcenou hostii a pokoušel se mu ji vyrvati ... Ve vězení inkvisičním přiznal se, že přišel s několika jinými z Anglie právě proto, aby něco podobného učinili a potom pro svou víru zemřeli. Byl za živa upálen a na cestě k popravišti ustavičně hořícími pochodněmi připalován.“ Dne 20 února 1583 podává však vyslanec zprávu: „Poslední neděle byl ohlášen v Minervě rozsudek inkvisiční proti 17 osobám. Tři byly jakožto zpět upadlí kacíři odsouzeni... Jeden umřel jakožto zpět upadlý a pokání činící kacíř na šibenici, ostatní byli jakožto tvrdošíjní za přítomnosti veliké části obyvatelstva pomalu upáleni. Za Sixta V. byl Bartolomeo Bartoccio upálen. Za Klimenta VIII. 1594 nebo 1595 podává se zpráva opět o jednom fanatickém Angličanovi, že pokusil se při procesí vyrvati knězi monstranci; byl odsouzen ku smrti, před kostelem, kde spáchal atentát, byly mu ruce uťaty a koš na ústa přivázán; podle jiné zprávy jazyk mu vyřezán, potom na Campo di Fiore veden, cestou hořícími pochodněmi připalován a pak za živa upálen. Ve zprávách o tomto případu se připojuje, že téhož roku byl za živa upálen jeden starý flámský lutherán s dlouhými vousy, jakožto tvrdošíjný kacíř. Dne 17. února 1600 byl Giordano Bruno za živa upálen, dne 5. července 1610 byl benátský františkán Flugentio Manfredi jakožto kacíř pověšen a pak upálen.“

64. Po takových ukrutnostech vyjímají se podivně slova klerikálního **h r a b. d e M a i s t r e-a**, psaná v nevědomosti: „Nikdy nezřídil kněz popraviště. Káže jenom milosrdenství a milost a na všech místech okršku zemského neprolil jiné krve kromě své. Chcete-li poznati pravého ducha kněžského v tomto bodě, studujte ho v těch zemích, kde kněz držel, anebo ještě drží žezlo. Ve vládě papežské projevuje se pravý duch kněžstva nepochybným způsobem.“

Ano, kdyby se na katolické straně „vláda papežská **s t u d o v a l a**“, pak bylo by jasno k požehnání katolického náboženství, jak lží a lesklé fráse klamou náboženské katolíky o faktě, že klerikalism nemá z ducha Kristova ani zbla. „Ale (Samaritáni) nepřijali ho. A vi-

*) Výraz „vydán **s v ě t s k é m u** rameni“ jest v Římě zcela prázdná formule, neboť „světským ramenem“ v církevním státě byl **p a p e ž**. Avšak i jinak „vydán světskému rameni“ není nic jiného nežli pokus vypočítaný na lidi nevědomé, aby církev byla zbavena krve „kacířův“ proudem vylévané.

děvše to učedlníci jeho Jakub a Jan, řekli: „Pane, chceš-li, ať díme, aby oheň sstoupil s nebe, a spálil je?“ Ale obrátiv se, potrestal je, řka: „Nevíte, čího jste vy ducha. Syn zajisté člověka nepřišel zatracovati duší lidských, ale aby spasil.“ (Luk. 9, 52—56.)

To jsou Kristova slova a příklad!

65. Nemusil by náboženský katolík pocítiti nejhlubší odpor, když čte — abych uvedl ještě další příklad — o „náměstku Kristově“: „O mučení obžalovaných (kacířů) k vypátrání pravdy a jejich soudruhův. Dne 28. července 1569. Přidržev se dekretův, které před tím od papeže Pia IV. blahoslavené památky byly vydány, ustanovil náš nejsvětější Pán, papež Pius V., že všichni a každý usvědčený obžalovaný, který se vyznal z kacířství, mají býti mučeni podle libosti pana soudce, aby byla pravda a jejich soudruzi vypátráni.“ Nebo: „Posledního března 1556. V kongregaci za přítomnosti našeho nejsvětějšího Pána a pánův kardinálův generálních inkvisitorův nařídil náš nejsvětější pán, papež Pavel IV.: Jest zjištěno, že Portugalové v Italii žili po způsobu židovském, i mají být jakožto odpadlí od křesťanské víry odsouzeni (k smrti), třeba že by při mučení popírali, že kdy byli přijali křest.“

To znamená pak, že Ecclesia non sitit sanguinem!

66. A tento duch římské inkvisice ještě dnes žije.

Civiltà Cattolica, orgán Pia IX., nazývá inkvisici „vznešeným obrazem sociální dokonalosti.“ Německý jesuita J. B. Wenig, c. k. professor a v roce 1866 rektor c. k. university v Inšpruku, napsal ještě v roce 1875 oslavu inkvisice a obhajoval trest smrti kacířům, „neboť zločin haeresie může býti jen trestem smrti dostatečně usmířen a úspěšně pro církevní i občanskou společnost neškodným učiněn... Viděli jsme, že církevní inkvisice s moderními ideami o toleranci, osvětě a humanitě nedá se spojiti, avšak nehledě k tomu, volám: „Ať žije církevní inkvisice! Neboť ony ideje jsou nejen prostě nekřesťanské, ale nerozumné. Poslání církve však, která pomocí inkvisice bdí nad čistotou učení víry a mravů, jest božské a proto neodvislé od ducha doby a časových poměrův.“

Co znamená „neodvislost inkvisice od okolností časových“ jiného, nežli že také ještě dnes a za všech dob má býti v činnosti i se žaláři, mučením a trestem smrti?

Katolický biskup dr. von Hefele přiznává 3. prosince 1870: „Opravdu nechybí hierarchii vůle, aby byly hranice v 19. století opět zavedeny.“

A neslyšeli jsme ještě v roce 1895 z Říma zaznívati významné volání církevního časopisu Analecta ecclesiastica, vycházejícího pod dohledem a se schválením papežovým: „Požehnány buďtež, vy planoucí hranice“?

To vše nejsou, — jak by rádi z opatrné strany klerikální namluviti chtěli — vášnivé výroky jednotlivců, nýbrž jsou to projevy, které stojí v nejvnitřnějším a nerozlučitelném spojení s celou minulostí klerikalismu, s učením a skutky jeho hlavy, římského papeže.

Když neomylný papež (Lev X.) staví za článek víry: Kacíře upalovati není proti sv. Duchu, pak jest volání: Požehnány buďtež, vy planoucí hranice, jenom přísně logický důsledek této „víry“.

67. Snad v žádném bodě neukazuje se, jak ukázáno, křiklavý rozdíl mezi klerikalismem a křesťanstvím tak zřetelně, jako zde při násilném a krvavém pronásledování „kacířův“ „náměstkem Kristovým“. Velicí apologetové křesťanského starověku, kteří jistě byli plni horlivosti pro křesťanství, odsuzují co nejpříkřeji násilí pro náboženství a svědomí. „Rozvažte — píše Tertullian — zdali není přičiňováním se o nenáboženskost potlačovati svobodu náboženskou a zbraňovati svobodnou volbu služby Boží, takže nesmím více uctívati to, co bych rád uctíval, nýbrž jsem přinucen uctívati to, co nemohu uctívati.“ V podobném smyslu vyjadřuje se Lactantius: „K čemu nucení a násilí! Jedná se o náboženství a toto nemůže býti vynuceno. Nikoliv ran, které naháněji strachu, nýbrž slov lásky, která přesvědčují, se má užívati. Krvelačnost a zbožnost jsou tak velice rozdílné věci a pravda nemá býti spojována s prostředky násilnými ani spravedlnost s ukrutností. Obhajování náboženství neděje se zabíjením, nýbrž sebeobětováním, nikoliv zuřením, nýbrž trpělivostí. Chceš-li obhajovati svoje náboženství krví a mučením, poskvrňuješ je a urážíš je.“ —

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Krakonoš v Jičíně 5. listopadu napsal: „Po knihovnách školních roztahuje se brak nejhoršího druhu, blbé povídačky, ohlupující děti, ale jsou-li jen z klerikálních a podobných oficín, jež jsou proto nezávadny: okresní školní dozorci je doporučují.

nebo sami naplňují jimi knihovny. A na tento ne-mravný brak censura nesáhne, za to obvázala se na [illegible] Jana Palečka, jednu z nejlepších knih pro mládež české. Nic tak nedokazuje jasněji fakt, že jsme před panstvím výslovné reakce, jako tato byrokraticko-klerikální censura zemské školní rady!" —

Jak Tolstoj píše svoje povídky. O tom pěkně vypravuje v jednom ruském krajinském listě p. Teneromo: „Když Lev Nikolajevič napsal svou známou povídku **Ivan durak**, šel mezi mužíky a přečetl jim ji. Povídka se jim velmi líbila. Jeden z mužíků byl zvláště dojat. Tolstoj obrátil se k němu slovy: „Nu, Konstantine Nikolajeviči, ty bys nám mohl povědět, co jsi sobě zapamatoval z mé povídky. Buď tak laskav!" „Mohu, proč pak ne, do slova si ji pamatuji." A začal plynně opakovat obsah. Ale k největšímu podivu všech přítomných vypravování docela se neshodovalo s originálem, mnohá místa vypadla zcela jinak. I slova i výrazy byly jiné, ba dokonce celá jedna příhoda udála se jinak. Mužíci začali ho přerušovat a opravovat: „Nelži, takhle to nebylo! . . ." Ale Lev Nikolajevič lačně lovil právě ona změněná místa a krotil ostatní: „Netřeba, netřeba, jen ať vypravuje. Velmi dobře to povídá." Mužík-vyprávěč byl nejchudší z celé vesnice. Bydlel na samém kraji vsi a měl nejrozedranější chaloupku. Ale měl znamenitý dar řeči a velice miloval čtení knih. Knihu Savichinovu **Děd Sofron** přečetl padesátkráte a uměl ji nazpamět. A když tento Konstantin opakoval povídku, Lev Nikolajevič spěšně si činil poznámky na pokraji listů a zářil radostí, když se ve vypravování blysklo výrazné rčení, pěkný obraz a vhodný výraz, nač byl Konstantin znamenitým mistrem. Povídka „Ivan durak" dostala se potom do tisku v té formě, jakou jí dal Konstantin. „Já vždy tak dělám — pravil hr. Tolstoj — opravuji tím sebe a učím se od nich psát. Je to také jediný způsob, jak třeba psát lidové řeči. Moje povídka **Bůh pravdu vidí, ale hned ji nezjevuje** povstala stejným způsobem." — Proto lidové povídky Tolstého dýchají tak bezprostřední pravdou i jazyka ruského.

Hádanky v časopisech pro mládež. V **Učitelských Novinách** 28. října promluvili nám z duše. Píše tam pan H. Promyk: „A ještě něco k té literatuře pro mládež. Naše časopisy lákají odběratele hádankami — vlastně odměnami za hádanky. Je to přímo nestoudné. Dobrá věc se doporučí sama, dobrá četba zvítězí sama — ale hádankami lákati a při tom z kapes malých odběratelů vytahovati stále desetníky za poštovní známky — snad není potřebí. Noviny Mládeže v rekordu vynikly tím, že v prvním čísle vypsaly hned ceny za 50 K, 25 K, 15 K a 10 K, celkem knih za 100 K. . . . Proti sensením **Malého Čtenáře** vyslalo do světa družstvo Máj novou sensaci — **Noviny Mládeže** — „slohem, pestrostí obsahu, ilustracemi připomínají i jednak „Politiku", jednak „Ill. Kurýra". Bystrý J. R. Vilímek nelení a slibuje sensaci všech sensací — **Vilímkův Týdenník**, v němž (prý) vedle zajímavého obsahu poučného a časového přinášeti bude romány: J. Verne: „Drama v Livonsku", Pavla d'Ivoi „Mstitelé", L. de Rougemonta „Neuvěřitelná dobrodružství", K. Hlouchy „Požár na východě" (nanejvýš poutavý román z války rusko-japonské!). Sliby, nad nimiž se rozmyslný pedagog, znající vliv celé velice cizojazyčných románů pro mládež, zachvěje hrůzou."

DĚTSKÝ KOUTEK.

Vysvědčení.

Ota je čiperný klučina. Již v mateřské školce býval prvním a slečna mu dávala při hrách nejtěžší úlohy. Jen jednou slyší píseň — umí ji; jen jednou mu slečna předříkala říkánku — a říká ji bez chyby. Hry na zahradě řídíval, ovšem že někdy také pěstí, ale slečna mu odpouštěla ráda; dělal jinak všechno správně, co mu nařídila.

Teď chodí do první třídy. Tam má více učení, ale všechno mu jde zase snadno. Pan učitel ho chválí. Škoda, že jej musí často stavět před lavice, protože sousedům nedává pokoje. Doma říkává mamince: „Zase jsem musel stát před lavicemi. Ale víte, maminko, to je tak, já to už umím a tamti nic, tak co tam mám dělat? Nedám Lejskovi nebo Hrabovi pokoje — a už jsem u tabule!" Když to maminka řekla panu učiteli, Ota dostával úkoly delší a potom již před lavicemi nestával.

V prvním čtvrtletí přinesl Ota ve zprávě samé jedničky a to radostně vběhl do kuchyně. Tak chodíval ze školy ostatně vždycky s veselou a již na schodech si prozpěvoval. Ale když přinášel podruhé vysvědčení, nezpíval; přišel, sedl do koutka, vzal papír, inkoust a péro a psal a psal a psal. Mamince to bylo podivné i povídá: „Otačku, co píšeš? Máš snad trest?"

„I ne, maminko! Ale víte, já neumím psáti dobře inkoustem a tak mám na vysvědčení trojku ze psaní! A víte, teď se budu učit psát — a musím dostat jenom jedničky! Ta trojka mě přece jen mrzí!" a ukazoval vysvědčení mamince.

Ota slibu dostál. Stále psal doma, až se naučil slušně psáti. A na konci roku měl na vysvědčení opravdu samé jedničky. Potom jel k babičce do Bobnic na prázdniny a tam nám vypravoval, jak se naučil psáti inkoustem.

Hanuš Sedláček.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Trestanec se trochu pomátl, když viděl mou u[illegible]enou tvář a já jsem se tak nedověděl, co rozuměl pod svými známkami.

Nováčkům bylo Šestiokým ponecháno několik dní k oddechu a potom je ustanovili do dolu jako mne. Tak jako já kdysi, Bašurov i Stejngart silně se rozčilovali, když šli do dolu, lekali se ho a současně si netrpělivě přáli poznati těžkou vyhnaneckou práci.

Když přišli do světlíku, zavedl jsem je ihned do štoly, kde čekali jsme na rozdělení do práce. S hlukem a veselím běželi do temné chodby a nechali mne se svítilnou pozadu.

Vůbec jsem zpozoroval jistý rozdíl mezi nynější náladou soudruhův a tím, co jsem sám kdysi zakoušel. Pamatuji se, že já jsem měl v prvý čas pocit uštvané zvěře a očekávaje každým okamžikem a se všech stran urážky a útisky, hleděl jsem ulekaně a podezřívavě na každého dozorce jako na svého přirozeného nepřítele a tato podezřívavost nezmizela ve mně docela ani posud; i nyní ještě považuji za lepší, co možná nejméně mluviti a co možná nejméně jednati s každým, kdo by měl sebe menší podobnost představených v mých očích. Výjimkou nebyl ani Pětuškov, jenž se sám doprošoval mého přátelství. Nováčci, podobně jako já, v prvých chvílích přebývání v šelajské věznici, vypadali uštvaně a ulekaně, netrvalo to však dlouho: byla-li příčinou jejich přirozená povaha více ze života se radující, nebo ona okolnost, že nezastávají hodnosti průkopníkův a setkávali se ve všem s půdou již připravenou, — chovali se právě v přítomné chvíli tak, jakoby byli v šelajské věznici prožili už celé roky; byli volní, nenucení, volně rozmlouvali nejen s trestanci, nýbrž i s dozorci a tito, se své strany zastrašeni mým zdrželivým chováním, odpovídali jim ochotně, ba s patrnou radostí. Bylo, jakoby se byla nějaká temná kouzla rozehnala, led dlouho držící jakoby roztál a prolomil se v ovzduší jej obklopujícím . . . Nezapírám: přistihl jsem se v tyto prvé dny i při tajné nespokojenosti s nováčky . . . Připadalo mi, že již již následovati bude něco velice zlého po jejich beztaktním, jak se mi zdálo, a venkoncem svobodném chování, i krčil jsem se stranou jako divoká kočka, když vyvedla svá mláďata z brlohu do světa a stále se ohlíží, nehrozí-li jim nějaké nebezpečí. Nebezpečí nehrozilo však žádné a moje plachá, zledovatělá duše též zvolna roztávala a rovnala unavená křídla . . .

Sotva jsme zašli do hlubiny štoly a zběžně si ji prohlédli, když Bašurov nerozmýšleje se dlouho, zazpíval, až jsem se lekl, jak neočekávaně:

Rány kladiva od věku po věky
těžký zvuk zarezavělých okovů . . .
Druhu! viděl-li jsi guoma-člověka
na dně studených dolů?

Křepké noty mladého, zvučného tenora ozývaly se ozvěnou od zasmušilých kamenných stěn, jež tolik let neslyšely jiného kromě unylého řinčení okovův, monotonního poklepávání kladivem a těžkých vzdechův ztrápených, nešťastných lidí. S počátku poněkud polekáno, ale potom potěšeno ozvalo se těmto svěžím zvukům i moje rozbolavělé srdce . . .

Tam svět je jiný, svět trpkého, těžkého údělu . . . vpadl krásný baryton Štejngartův:

Tam je říše nekonečných muk.
Půl života — den práce a vězení,
půl života — noc surových vichřic,
A tma a smrt panují tam nad světem
a každá rána kladivem
zvučí, proto, by hody střídaly se s hodem
na prospěch otylých pánův.
Když bezstarostné hodování skončí štěsteny děti,
rodí se otázka v mé mysli:
Nejsou-li naplněny tyto poháry
vínem z krve a slzí . . .

Zvuky stoupaly stále výše a výše, doprovázeny jsouce zvučením skutečných řetězů, řezaly do duše a zvučely trpkou urážkou kohosi a vyzývaly něco smělého a velikého . . .

— Odkud jste, pánové, vzali ta slova a ten motiv? — zajímalo mne, když řetězy ukončily své improvisované duetto.

— Naučil nás tomu cestou jeden tulák-zpěvák. Ujišťoval nás, že prý je to hymna vyhnancův nebo „katrijská hymna“, jak ji on nazýval.

— No, pánové, tuto „hymnu“ s těžkem skládal skutečný vyhnanec: zná špatně vyhnanství, kdo na př. „zarezovatělé okovy“ považuje za přívlastek zvláště těžkých útrap.

— Proč to?

— Však sami uvidíte, zarezovatí-li vám okovy při stálém nošení. Naopak, budou se lesknout jako zrcádko! Ale každým způsobem nejsou ani slova, ani motiv špatné, — co je pravda, to je pravda . . . Hleďte, jsem až k slzám pohnut . . . Avšak máme čas jíti do světlíku.

Ve světlíku bylo rozdělení pracujících téměř již skončeno.

— A, páni tuláci, — přivítal nás Pětuškov, — zrovna jsem již myslil, že jste se dali na útěk! No, poraďte mi, Mikolájiči, kam mám nováčky umístiti. Vždyť vrtati se jim snad nehodí? Kolera vezmi to vrtání!

Nováčci však vyslovili přání, že rozhodně zkusí vrtat a já jsem je zavedl do horní šachty. Štejngarta, tak jako kdysi mne, namáhalo vystupování na horu i zachvacovala ho ustavičně [illegible] Ba-

sm v za to chodil lehce a volně, jsa rodem z Krymu, byl navyklý chůzi po horách. Bez zvlastního namáhání naučil se i velmi dobře vrtati, zatím co Štejngartovi se toto umění špatně dařilo. Ustavičně tloukl se kladivem do ruky, křivil nebozez a byl těmi nehodami velice rozmrzen. Ale když se práce trochu dařila, začínal prvý zpívati při družných ranách trestaneckých kladiv:

„Rány kladiva od věků po věky . . .“

A Bašurov se připojoval. A když na temném dně chladné, nepřívětivé studně rozléhaly se zvuky „vyhnanecké hymny“, stoupající vzhůru brzo jako trpká žaloba, brzo jako hněvivá výhrůžka, bylo v duši jaksi těžko i sladko . . . Zvláště verš —

„a tma a smrt panují nad světem “

činil silný dojem, a vyvolával u mne po každé mrazení po celém těle . . .

A náhle ze života se radující Valerián přešel k veselé písničce Bérangerové:

Vínem číše září
veselí nás čeká.
Volají přítelkyně naše:
„Štěstěno, vejdi!“

A klepajíce společně rychle kladivy na nebozezy, vpadali jsme všichni sborem:

„Ťuk!“ Ťuk!“ — Jaký jde host?
„Ťuk! Ťuk!“ — Na Lízu čekáme.
„Ťuk! Ťuk!“ — Štěstěna ten host.
„Ťuk! Ťuk!“ — Neotevíráme!

Slabému a nervosnímu Štejngartovi vrtání ovšem brzo nesloužilo, jak mu Pětuškov prorokoval, i zaměnil mu je za hodnost nosiče nebozezů. Záducha, rozumí se, brzo přestala a stal se z něho výborný běhoun. To nepřekáželo ostatně Sochatému, aby nevtipkoval nad ním a neříkal mu „buronos“ (bur — nebozez), nýbrž burenos (burja — bouře) a rozuměl tím, že by spíše jeho samého vítr a bouře mohly nositi po kopci, nežli aby on tahal na plecích těžké otepi nebozezův. Mnoho stravy pro vtipy a žerty různého druhu dodal všem Štejngart, který jednou přišel po skončení prací do věznice a jak se při prohlídce u vrat ukázalo, přinesl v roztržitosti za ňadry dva krátké nebozezy . . . Dozorce, který učinil tento objev, byl s počátku zmaten, jakoby se rozmýšlel, nebylo-li by záhodno zavésti pro tu věc vyšetřování, avšak brzo vpadl do obecného veselého tonu a začal se rovněž smáti.

— Zeď věznice chtěl provrtati a útěk provésti! — špičkovala kobylka, rozbíhajíc se s hlukem po komorách.

O nějaký čas později našlo se ostatně pro Štejngarta mnohem vážnější zaměstnání, než je vrtání a nosení nebozezův; zaměstnání, které ho najednou povýšilo nejen v očích trestanců, nýbrž i u představených mnohem více než oba naše předchozí fondy. Jednou, pozdě večer, zachrastil v naší komoře zámek, dvéře se rozlétly a silně polekaly karbaníky, kteří v koutě seděli; přišedší dozorce vyzval mého soudruha k ženě správcově, která nenadále onemocněla.

— Sám velitel vás prosí, abyste se na ni podíval — pravili lichotivě.

Štejngart se spěšně oblekl a odešel. Vrátil se teprve po dvou nebo třech hodinách a netoliko že prohlédl nemocnou, nýbrž připravil jí osobně pomocí felčarovou i potřebné léky. Prvý případ medicinské prakse Štejngartovy byl velice šťastný: nemocná na druhý den cítila se úplně pozdravena a sláva jeho, jako znamenitého lékaře, rozlétla se daleko vůkol. Po dozorcích a jejich ženách a dětech začala se k němu obraceti všecka Šelajská vyšší společnost — kozácký kapitán s rodinou, jeho pobočník, Monachov, písaři z vězeňské kanceláře a na konec sám Lučezarov, který pocítil k mladému lékaři velkou sympatii: dal mu dovolení, aby za přítomnosti dozorců v každém čase i v noci navštěvoval nemocniční lékárnu a když ho nemocní volali, aby vycházel — rozumí se s vojenským průvodem — za vrata věznice. Nezřídka Štejngarta vyvolávali přímo z dolu, vytrhujíce ho z práce a jindy ho docela neustanovovali po celý týden do dolu. Valem hrnuli se k němu i vězeňští osadníci. Opilec felčar zůstával úplně pominut, a věci dospěly tak daleko, že on pouze formálně osvobozoval trestance od práce nebo ukládal je do nemocnice na lože, ve skutečnosti vše řídil Štejngart. Během doby začalo to hněvati samolibého Zemljanského a stal se naším úhlavním nepřítelem . . . Avšak zatím radoval jsem se od srdce z toho, že okolnosti vytvořily se pro druha mého tak příznivě, a že pobyt ve vyhnanství mohl se pro něho státi užitečnou praktickou školou pro naučení oblíbené vědy, — „pátým ročníkem akademie“, jak se sám vyjádřil. Viděl jsem ho v dobré míře, veselejšího, celou bytostí pohříženého do svého nového zaměstnání, nemajícího ani dostatečného volného času k tomu, aby byl těžkomyslný a aby se trápil svými osobními žaly a útrapami. A to bylo rovněž velikým blahem pro toho, koho čekalo, aby prožil na jeden rok v Šelajském dolu!

Za růžemi a vavříny následovaly svým časem i bodliny a trny, budu o nich však později vypravovati.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 20. listopadu 1904. Číslo 46.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

STESK SATANŮV.

Má každá myšlenka je novým hříchem kleta,
snim bohem být a panem všeho světa —
mé sny jdou v moře daleka.
Nad sluncem polárním i nad ledovci mrazu
u pekla brány na skalnatém srázu
nepřítel stojím člověka.

A v nenávisti všech a věky přemáhaný
jsem v stálém výboji na všecky světa strany
a v stálém boji s člověkem.
Tu v ohni geysirů se vznáším, sirném kouři
tu větrem oblétám, jenž od severu bouří
ve zkázy chvatu odvěkém.

To dávno už, co zem se ve základech chvěla,
kdy z nebe vyhnal jasný meč mě archanděla
a v temnou svrhl tiš.
Zpět cesta zavřena a pevná nebe brána —
má pomsta na zemi je pouze odkázána
a boj můj v lidskou říš.

A denně sedím tu a denně zírám němý,
jak tepnami jde dole život všemi
a každý slyším pláč a smích.
A vidím: lidstvo roste, roste denně vzhůru
svou smělou hlavu zdvihá do azuru
ji koupá v nových nadějích.

Dřív tolikrát jsem zvábil je vždy novým svodem,
svým červánkům dal zaplát nad východem
o vítězství můj zpíval ret —
ať Evy jablkem neb Lilith nahým klínem
ať kouzlem hříchu nebo vášně vínem
jsem získal je — byl u nohou mých svět.

Však dnes už Satan o vládu se leká,
mně zdá se, důmysl můj sláb je na člověka,
má trhá pásma utkaná.
Je otřesena už má v světě moc a vláda
a do duše mé jistota se vkrádá
o malomoci Satana...

A lidstvo roste... Roste k zlatým hvězdám
vzhůru
a směle zdvihá hlavu do azuru
k splnění velikých svých tuch.

— Ať v ohni geysirů se vznáším, sirném kouři
neb větrem oblétám, jenž od severu bouří
jsem přec jen mrtvý, starý bůh...

Však přece každým dnem zas nové plány snuji
o nové zradě sním a léčky připravuji,
mé sny jdou v moře daleka.
Nad sluncem polárním a nad ledovci mrazu
u pekla brány na skalnatém srázu
nepřítel stojím člověka.

JULIUS HIRSH:

NA STOPĚ ZAŠLÉ SLÁVY.

Jen málo měst založených a kvetoucích v dávné době zachovalo svůj význam do přítomnosti. Nehledíme-li na starověk, i velkoměsta středního věku pozbyla své důležitosti následkem změněných poměrů, hlavně obchodních po objevení Ameriky, která dala plavbě mořské nový směr, a též následkem událostí politických. Potulky po takových místech dávné slávy a návštěva němých svědků velkých událostí patří k největším požitkům turistovým. A tak jsem se při letošním svém pobytu na Baltě uchopil příležitosti, abych navštívil některá starobylá města Skandinavských říší.

Vstoupil jsem na parník vyjíždějící ze **Svinemünde** krátce po poledni. Jeli jsme podél břehu, na kterém se rozprostírá řada lázeňských míst, jichž bílé domy a villy se krásně odrážejí od tmavozelených bukových lesů.

Pomíjíme Ahlbeck, Heringsdorf, Bansin, Zinnowitz, ležící na úpatí Steckelbergu, blíže něhož ležela pyšná slovanská Vineta, o níž pověst hlásá, že spočívá na dně mořském. Jedeme dále podél břehu též druhdy slovanské Rujany do Sasnic. Přistáli jsme k večeru. Ale teprve v 1 hodinu v noci opustila přístav větší loď, která nás měla převésti do Švédska. V dáli plál maják na temeni Arkuna, kde v době dávno minulé hořely ohně na oltáři k oslavě boha Svantovíta. Vhodný úvod k mému výletu.

* *
*

V 6 hodin ráno jsme v malém švédském přístavu Trelleborg. Odtud pouze 43 km. vzdálen jest Lund, někdejší Londinum Gothorum též Metropolis Daniae nazývaný. Již v roce 1048 bylo tam založeno biskupství; padesát let později byl biskup povýšen na arcibiskupa, stav se zároveň primasem Skandinavie. V době svého největšího rozkvětu mělo město Lund přes 200 tisíc obyvatel, více než 20 chrámů a mnoho klášterů. Tam jsem chtěl nejdříve.

Vlak, v obou třídách (ve Švédsku mají vlaky pouze 2 třídy) k úplnému pohodlí cestujících zařízený, projíždí požehnanou krajinou, o níž mezi Švédskem a Dánskem vedeny byly krvavé války. Vysoko a hustě stojí žito a pšenice, na žírných lukách se pase krásný skot i koně — tu a tam spatřujeme hustý les jehličnatý — míjíme četné vesnice s bílými kostely, jednotlivé dvorce, skoro všechny dřevěné, přízemní, některé pestře natřené. Po jízdě asi hodinu trvající dorazíme do starého universitního města. Kdysi mohutné město, kleslo téměř na vesnici. Poblíže nádraží je několik domů rázu městského, jinak jsou domy většinou jednopatrové i přízemní, v odlehlejších částech města slámou kryté, poskytující obraz spíše vesnice než města.

Z nádraží jdeme jen několik minut a stojíme před chrámem, který působí mohutným dojmem na pozorovatele. Stojí na volném prostranství, na jehož severní straně je sad starými, košatými lípami osázený. Ostatní strany uzavírají domy, jež jsou neúhledné, tak že velkolepá stavba tím více vyniká. Průčelí s monumentálním portálem a okrouhlými oblouky spočívajícími na sloupích, jest sevřeno věžemi, které jsou na tři patra rozděleny, podobnými oblouky a sloupy jsou zdobeny. Zvláště krásný jest kůr, který se končí otevřeným sloupořadím nad vlysem. I vnitřek jest architektonicky krásný, hlavně kněžiště, ke kterému vede 17 stupňů a které jest zdobeno krásnými moderními freskami na zlatém podkladě a umělecky provedeným mramorovým oltářem. Přece jen cítíte, že tu něco chybí; prostor zdá se prázdný; do těch starých románských a gotických chrámů jejich šerosvitem patří též předměty — katolického kultu, k jichž účelům byly postaveny. — Pozoruhodná jest krypta, nesená 24 sloupy různého tvaru; v jedné z nich jsou vytesány postavy muže a ženy, postavy to obra Fina a jeho manželky. S tímto sousoším souvisí pověst o zbudování chrámu. Najal je totiž sv. Vavřinec, aby chrám vystavěli. Oni díla toho se podjali s podmínkou, že budou odměněni od světce sluncem, měsícem neb jeho vlastníma očima, ovšem neuhodne-li jejich jména. Na štěstí zaslechl světec jméno obou manželů od ženy, když zpívajíc uspávala své dítko. Tak si zachránil oči. Rozzlobení manželé chtěli chrám strhnouti, ale svatý Vavřinec proměnil oba obry v kámen, jak to v kryptě lze spatřiti. Chrám Lundský jest nejen z nejstarších církevních budov, bylť již 1145 sv. Eskilem, Angličanem a apoštolem Södermanlaudu posvěcen, ale vedle chrámu Trondheimského, ještě nedokončeného, nejvýstavnější na celém skandinavském severu; jest to jedna z těch málo budov, které jsou vystaveny z ušlechtilejšího materiálu než z cihel.

Opodál chrámu jsou staré universitní budovy, lípami zastíněné, na místě bývalého arcibiskupského sídla, jehož poslední vládce byl zavedením reformace Christiánem III. r. 1536 vypovězen. Uuniversita byla tam založena o 30 let později. Nyní jsou tam uloženy sbírky a knihovna. Nedaleká nová, hlavní universitní budova, monumentální stavba slohu řecko-rennaisančního, dokončena byla r. 1882. Poněvadž byly teď právě letní prázdniny, byla uzavřena, vůkol ticho a prázdno. Uprostřed sadu stojí osamocený bronzový pomník Tegnerův, pěvce Frithjofssagy. Tegner přebýval v Lundě v letech 1813 až 1826. Viděl jsem jeho obydlí. Jest to přízemní domek, neúhledný, s deskou, na památku někdejšího slavného obyvatele.

Odtud jel jsem do Malmö. Přijel jsem tam o 1. hodině polední, abych mohl v hôtelu poobědvati. Strava ve Švédsku zasluhuje zmínky, nebo tak levně a dobře v celé Evropě se nejí. Před obědem jedí se, podobně jako v Rusku, lahůdky a pálenky zv. Smörgasbord, jichž velký výběr stojí k volnému použití na stole uprostřed jídleny. — Malmö — hlavní přístav úrodného a bohatého kraje Skänc — bylo již ve středověku značné město a udrželo si podnes svůj význam. Má asi 60.000 obyvatel. Na pohled jest zcela moderní. Některé staré budovy, jako chrám sv. Petra, gotická cihlová stavba s počátku XIV. století a radnice ze XVI. století jsou obnoveny. Stará tvrz „Malmöhus", ležící západně od města, ve které byl od r. 1573 uvězněn a zemřel Bothwell, třetí manžel Marie Stuartovny, proměněna jest v káznici, cizincům nepřístupnou.

Cesta vede mne dále na sever ke klíčnímu bodu Sundu, kde úžina není širší než 4 km. Místo to činí držitele svého neobmezeným pánem severního moře. Proto bylo o úžinu dlouhá léta bojováno tu mezi Hansou a Dánskem, tu mezi Dánskem a Švédskem. Válek těch se súčastnily i Holandsko, Anglie, Francie, jednak činně neb aspoň peněžními podporami jedné neb druhé straně — jak právě byla náladá politická. Na straně severovýchodní leží Helsingborg, pod jehož hradbami se srazili Dánové po dvakrát vítězně s Hansou v r. 1362 a 1535. Teprve v r. 1658 se podařilo Švédům vytlačiti Dány a zabrati jižní přilehlé kraje skandinavského poloostrova. Dnes jest Helsingborg velmi čilé a pěkné město. Na příchozího činí daleko spíše velkoměstský

dojem než Malmö, ačkoliv má sotva polovici obyvatel. Podél přístavu se táhne krásné nábřeží s několikapatrovými domy a imposantní radnicí, před níž stojí jízdecká socha Magna Stenbocka, chrabrého vojevůdce Karla XII. Ze starého opevnění zbyla jen 31 m. vysoká věž nad městem z cihel uprostřed sadu Konung Oscar terras na výšině. Úzké, téměř srázné schody s vyšlapanými stupni, jichž spolehlivý Bädecker udává na 146, vedou na horu. Ne bez námahy se dostanete nahoru, leč námaha vás odmění rozkošnou vyhlídkou po okolí. V záři slunce se lesknoucí a loďmi jako posetá hladina mořská, zelený kraj s městem, vesnicemi a dvorci leží pod vámi; naproti vynořuje se dánský ostrov Sjaelland s Helsingörem, vedle něhož ční hrad Kronborg, jižně spatříme Hoen a severně obzor šíří se až k mysu Kullen. —

(Pokračování.)

JOSEFINA KLUMPARTOVÁ:

ANONYMNÍ LIST.

Slečno Elso, kde ty časy,
kde ty doby smíchu, krásy,
kde je našich šestnáct let!

J. S. Machar.

Od několika dnu chodila Tonda pobledlá a s očima začervenalýma. Skoro bez jediného slova chodívaly jsme teď spolu k naší škole v zamlklé Bartolomějské ulici.

Věděla jsem, jaká jest příčina jejího zármutku: on se hněval. To nebyla věc neobyčejná; stávalo se tak velice často: pohádali se, rozhněvali se — jenže pravidelně slunce nezapadlo nad hněvivostí jejich. Ale tentokrát byl zatvrzelý, ukrutně zatvrzelý. Včera byl Tondin svátek, a on ani negratuloval! A ona tolik doufala, že den jejích jmenin bude i dnem vzájemného smíření. Ne, tohle už je k zoufání! Tonda byla dnes ještě rozmrzelejší než jindy.

Když jsme se rozcházely na schodišti školní budovy, promluvila konečně: „Tak ráda bych tě o něco prosila — ale . . .“

„Nu, pověz!“

Zamyslila se, pak zavrtěla hlavou a řekla: „Já radčji přijdu večer k vám.“

Ach on, její miláček, její hrdý hoch!

Byl vysoké štíhlé postavy, mužně krásných, pravidelných rysů v obličeji, a měl tak neodolatelné, snivé modré oči. A ta jeho zvláštní, elegantní chůze! Když tak šel v dlouhé řadě svých kolegů, prozrazoval se již z dáli pyšným, rytmickým krokem, jenž celému jeho zjevu dodával řídkého půvabu. Matka Církev měla málo tak hezkých budoucích svých služebníku. Byl alumnem pražského arcibiskupského semináře . . . Chodíval s ostatními druhy každodenně přes Karlův most do zahrady na svahu Petřína. A cestou mnohé dívčí oko toužebně se za ním ohlédlo a nejedna mladá ústa zašeptala: Škoda, škoda!

Přese všecka častá nedorozumění Tondu měl upřímně rád, jako ona jeho. —

Toho večera po svém svátku mne Tonda opravdu navštívila.

„Holka drahá,“ povídá a chápe se mé ruky, „ty mne musíš z toho vyvést, ty se nade mnou jistě slituješ!“

„Prosba tvoje týká se snad vašeho hněvu?“

„Ovšem — čeho pak jiného?!“

„Mluv tedy!“

„Poslyš, budeš tak laskava — ale neměj mi za zlé! — víš — no — zkrátka: napíšeš dopis . . .“

„Ale, Tondo, já, j á — a snad dokonce jemu?“

„Ano, má drahá, jemu, j e m u! Ty máš šťastnou ruku a dobré nápady! Tedy: napíšeš a n o n y m n í dopis . . .“

„Tondo, to by byl můj první anonymní dopis!“

„Inu, musí být anonymní! On nesmí vědět, kdo to psal. Tvého rukopisu nezná, to se dobře hodí. A vždyť to konečně nebude nic urážlivého. Můj plán je takový: nějaká s o u c i t n á d u š e, jíž záleží na mém klidu a veselé mysli, a která dobře ví, že štěstí mého srdce závisí na jeho lásce, domlouvá mu vlídně, že už je toho hněvu tak právě dost . . .“

Ach, Tonda uměla prosit, a měla jsem ji tolik ráda!

A soucitná duše tedy psala, psala věrně dle plánu „nešťastné“ Tondy. Ještě ten večer v půl hodince byl spáchán sentimentální anonymní list. Ona seděla vedle mne na pohovce, jakoby mé šťastné ruce chtěla inspirovat ty dobré nápady. Rozumí se, že s o u c i t n á d u š e mimo jiné napsala i toto: „Ona, ubohá, nemá ani nejmenšího tušení, že Vám píši. Zapřisáhám Vás, abyste jí nikdy neprozradil, že jste dostal tyto anonymní řádky!“

A teď — dopis musí být zapečetěn! Honem nějaké razítko! Ach, mohl by třebas poznati s o u c i t n o u d u š i dle začátečních písmen jejího jména. Dobrý nápad přišel jak na zavolanou: v krabici s potřebami k šití vyhledaly jsme malý okrouhlý mosazný knoflík. Byl jemně rýhován a v prostřed byla vyryta hladká, lesklá hvězdička. Jak symbolická to bude pečeť! Ta hvězda! Hvězda naděje a míru!

Pečeť jak náleží se povedla.

Tonda hvězdu naděje a míru vřele zlíbala, rychle mi poděkovala a pospíchala s dopisem na poštu. —

Anonymní list vykonal své poslání: on se obměkčil — a psal. Tonda ke mně přiběhla zářic štěstím a vděčností. Jak krásně píše! Jak jest jemnocitný a taktní! Ani nejmenší narážky neudělal, že psal snad pod dojmem anonymního listu.

Nemyslí snad ona, že jako krajané — pocházelíť oba z jedné vesnice — a dobří přátelé měli by už zanechati těch malicherných rozmíšek? Bylo by mu potěšením, kdyby mu napsala, že toho a toho dne chtěla by se s ním zase jednou sejíti k přátelskému rozhovoru a zábavě.

„Dovolíš," povídá mně Tonda, „abych mu odpověděla hned zde u vás? Víš, naše maminka..."

Podala jsem jí listovní papír a obálku a ona odepsala stručně a přívětivě: Toho a toho dne v tu a v tu hodinu na známém místě...

Zapečetěné psaní nastoupilo cestu svého anonymního předchůdce do šedé, starobylé budovy v ulici Křižovnické...

S o u c i t n á d u š e radovala se ze štěstí Tondina.

Ale pohádky končívají ledakdys všelijak podivně. Tak bylo i s historií mého anonymního dopisu. Ta vyzněla tragikomicky.

Po rendez-vous zašla k nám Tonda — a zpola se smějíc a zpola slzíc, objala mne a zvolala: „Holka, my jsme to vyvedly! No, my jsme husy!"

„Co se stalo?!" vyzvídám spěšně.

„Tak víš, co bylo jeho první, když jsme se setkali? Pohleděl mi bystře do očí, usmál se ti tak čtverácky a povídá tónem, jehož ironii a humor nedovedu napodobit: „Vy jste věděla o anonymním listě! Vy jste o něm musila vědět! Vy jste se snad dokonce s o u c i t n é d u š i do péra dívala!" A než jsme se z překvapení a rozpaků probrala, vytáhl z kapsy dva listy — můj a tvůj — — oba na stejném listovním papíře a — slyš, slyš: oba opatřené jednou a touže pečetí!... Ó, ta proradná, lstivá hvězda! A ten jeho pohled! A ten jeho smích!"...

Zrádná hvězda zapadla v popelu naší prosaické kuchyňské plotny. —

Moje přítelkyně Tonda před léty zemřela... Jak by byla skončila láska její k alumnovi, kdož ví...

Já ji jen vidím, jak tenkrát, dopověděvši konec historie mého anonymního listu, se mnou několikráte po pokoji se zatočila, a slyším ji, jak s úsměvem na rtech a se slzou v oku volá: „Ale o n se už nehněvá — a to je hlavní věc!"

VEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS,
JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

„Nikoliv šavlemi a kyji — čteme u A t h a n a s i a — zvěstuje se pravda, nýbrž učením a napomínáním." Není každé toto slovo zavrhováním klerikálních, papežských zákonův proti kacířům a soudův inkvisičních?*)

Také v přítomnosti nábožeští katolíci s pravým křesťanským pojímáním shodují se se svědky staré doby. Ovšem, jsou za to podezříváni od klerikalismu, že jsou „liberálové".

68. Když se mluvívá o hrůzách inkvisičních a krvavých rozsudcích „náměstka Kristova", tu klerikalismus mívá stále stejnou odpověď pohotově: na nekatolické, protestantské, kalvínské straně vyskytly se také takové věci; Kalvín dal Serveta, Jindřich a Alžběta Anglická dali mnoho katolíkův popraviti. A otupělý smysl klerikálních zástupův, nevzdělaných i vzdělaných, upokojuje se touto odpovědí.

Byl Kalvín, byli Jindřich a Alžběta, byl vůbec nějaký protestant, který se dopustil ukrutnosti proti katolíkům „náměstkem Kristovým"? Existovalo kdy na straně nekatolické t r v a l é z a ř í z e n í, inkvisice, k jejímuž železnému zařízení náležela mučidla a hranice? „Náměstek Kristův!" Zdali co patří k víře a k mravům, t. j. k oboru, na němž „náměstek Kristův" jest n e o m y l n ý m, pak to jest zajisté jeho chování, jeho výroky proti kacířům; a jestliže co, pak krvavé ukrutnosti proti jinověrcům od papeže samého, anebo s jeho schválením prováděné jsou nejpádnějším důkazem jeho neomylnosti, jeho neshody s Kristem.

69. Nemohu ukončiti odstavec o inkvisici, abych nepustil paprsek světla na nepravdivost klerikálního tisku a na věděckost klerikální „vědy".

Dne 15. května 1897 časopis G e r m a n i a, ústřední orgán klerikálního centra, jak se sama zove, měla drzost vypravovati svým čtenářům na čelném místě, že v osmnácti stoletích od Petra až po Lva XIII. trpěli trest smrti jenom čtyři kacíři a sice nikoliv podle práva církevního, nýbrž státního. To prý jest zjištěno speciálními studiemi se strany katolické, starokatolické a protestantské.

---

*) Nic nemění na věci, že Tertullian, Lactantius a Athanasius obracejí svá slova proti pronásledovatelům křesťanství. V jejich slovech vyjádřeno je všeobecné zásadní odsouzení každého násilí, každého nátlak na náboženské přesvědčení vůbec.

Podobně si počíná „Staatslexikon", vydaný z uložení společnosti Goerresovy ku pěstování vědy v katolickém Německu" (5 svazků, Freiburg 1889—1897). Jedná na 15 sloupcích o „Inkvisici". Z dlouha a ze široka omlouvá se španělská inkvisice, avšak ani slova, ba ani zmínky nemá o krvavých činech římské inkvisice. Spisovatel článku jesuita Blötzer, vyličuje „nejvyšší tribunál ve věcech víry" zcela nevinně.

Proč taková neupřímnost a taková „vědeckost"? Pravda o počínání papežův proti kacířům jest stejně zničující obžalobou proti nim. Jako zde v tomto bodě, tak také všude jinde. Jenom klam a mam na jedné, nevědomost a důvěřivost na druhé straně umožňují udržovati klerikalismus.

70. S papežskou inkvisicí nejúžeji spojeny jsou krvavé procesy proti čarodějnicím.

Šílení čarodějnické a jeho ukrutnosti jsou nejvlastnějším dítětem klerikalismu. Nejenom nejzuřivější nesnášenlivost, spojená s nesmyslnou pověrou, zde vystupuje, nýbrž rozšíření tohoto šílení s užíváním mučidel a trestů smrti proti čarodějnicím bylo mocným prostředkem k prosazení klerikálního systému.

Vědecká světla a opory klerikalismu, především Tomáš Aquinský, byli zastanci víry v čarodějnice. Obcování s ďáblem a z toho zplozené potomstvo, byly stálými kapitolami klerikální vědy a zbožnosti až po naše dny.

Řehoř IX. a Innocenc VIII. přitiskli tomuto náboženskému šílenství papežskou pečeť v bullách z let 1231 a 1484. Krvavé pronásledování takových „hrůz" doporučuje se od „náměstka Kristova", a „učitelé pravdy" dávají zprávu o nočních schůzkách, kterých se ďábel súčastnil v podobě ropuchy, kocoura nebo kozla. Mukami byly pak od papežských inkvisitorův, na př. Konráda z Marburku, hysterické osoby ženské nuceny, aby se přiznaly, že obcovaly pohlavně s ďáblem-ropuchou a ďáblem-kocourem, a na toto „přiznání" upálili ty nešťastné tvory.

Známý jesuita Fr. von Spee doznává, že zakořenění šílenství čarodějnického mají za vinu papežští inkvisitorové. „Příšerná obava se mne zmocňuje a již dávno se mne zmocnila, že bylo vyvoláno ono množství čarodějnic v Německu od inkvisitorův jejich nerozumnými tresty mučením."

E. Papežská tolerance a parita (rovnoprávnost.)

Předcházející odstavec osvětluje toleranci a paritu až dostatečně. Obírám-li se oběma body ještě dále, děje se tak pro zvláštní důležitost, kterou mají pro soužití příslušníkův různých náboženstev; děje se také také proto, že tolerance a parita jest neustále v ústech klerikálního tisku.

Jak tedy vypadá tato klerikální „tolerance" a „parita"?

71. Základní zákon klerikální „tolerance" a „parity" jest: jenom křesťanství ve formě klerikalismem mu dané, t. j. jenom v římské církvi má oprávněnost, všechny jiné formy křesťanství, a všechna nekřesťanská náboženství teprve existují neprávem a musejí býti odstraněna.

„Všechny ostatní společnosti náboženské, které si přisvojují jméno církev, jsou puzeny duchem ďáblovým a vězí v záhubných omylech," zní formulace této zásady v úředním Catechismu Romanu.

Položil-li by se této „zásadě" za základ ten smysl: poněvadž jest jen jeden pravý Bůh a proto jen jedno pravé náboženství, to jest jen jeden správný poměr k Bohu jest možný, tu má — poněvadž jenom pravda, a nikoliv omyl, jest oprávněna — také jedině křesťanství právo existovati a — poněvadž pravda konečně a naposled všude odstraňuje omyly, tu dobude také křesťanství vítězství nad všemi ostatními náboženstvími. Kdyby toto, jak praveno, byl význam této věty, nedalo by se mnoho proti ní namítati, avšak smysl klerikální zásady o toleranci a paritě jest zcela jiný.

Existenční právo klerikálního křesťanství nespočívá na jeho vnitřní pravdě — přijímá-li se, že obsahuje vnitřní pravdu — nýbrž na vnější možnosti donucovací. Vítězství jeho nad jinými formami křesťanství a nad ostatními náboženstvími není duchovní vítězství světla nad temnotou, nýbrž hmotné vítězství fysicky mocnějšího nad slabšími, vítězství, dobyté nucením a násilím, potlačováním a znásilňováním.

72. Kanonické právo učí tomu s hrozivou zřetelností. V žádném trestním zákoníku světské spravedlnosti nenalézají se tvrdší ustanovení, nežli v této „cautio criminalis" klerikalismu, které jakožto podstatná součástka „náboženství Ježíše Krista" ovládala a ještě de jure ovládati má křesťanský svět násilnými skutky.

Církevní censury, papežské exkomunikace a interdikty dýší duchem nejnepřátelštější a nejnásilnější nesnášenlivosti.

Exkomunikovaní jsou vyloučeni ze společných modliteb přímluvných, církev a její sluhové nevykonávají za ně více žádných mo-

dlitel, zavřeny jsou jim chrámy a přístup ke službám Božím, vstoupí li do nějakého kostela, musejí býti z něho násilím vyvedeni, nebo když to nelze učiniti, mají se bohoslužby přerušiti, jsou-li jejich mrtvoly náhodou pohřbeny ve svěcené zemi, mají se vykopati a místo pohřební, které bylo jimi poskvrněno, musí býti znovu vysvěceno, žádný přátelský pozdrav, žádné prokazování zdvořilosti, žádné společenství rodinné nesmí jim býti dopřáno.

A to vše nařizuje papež jakožto „náměstek Kristův“, v „následování“ a „napodobení“ toho, kterýž seděl u stolu s celníky a veřejnými hříšníky, kterýž se modlil za svoje nepřátely, kterýž přišel, aby zbloudilé zpět přivedl, rány hojil, kterýž doutnající jiskry neuhasil a třtiny nalomené nedolomil!

(Pokračování.)

PŘÍTEL, JENŽ MNE LITUJE.

Ze všech těch světa radostí
mne neušetřil's jediné,
otčíme krutý, Osude!
ty neúprosný katane.

Dětinství ráj, jinošský žár
i mužných ňader vzplanutí,
vše zdusil hrůzný upír tvůj,
a pokálely harpyje.

Jak laskav jsi, jak soucitný!
Vždyť sešleš, když je nejhůře,
když klesám mdlobou pod křížem,
mně Cyrenského Šimona;
jak laskav jsi, jak soucitný,
bych snáze snesl rány tvé,
ty balsám na ně sesíláš:
přítele, jenž mne lituje!

Ten přítel můj vyslechne žal
— sdělený bol je bolu půl —
on viny mojí zváží tíž
se shovívavým úsměvem,
on hněvu mého krotí žeh
a lidskou slabost omluví,
a napomene otcovsky,
bych krotil řeči zlobné ton.
On provází mne k pranýři
— o hleďte lidé, jaký rek,
jenž nepovrhne přítelem
ni v trudných dobách potupy!

A v nevděku když šílenství
jej zpupně, spurně odmítám,
útrpně krčí rameny
ten přítel — jenž mne lituje!

K. P.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Vdovec.

Jistě mnohé z našich dětí zná pěkný obraz nedávno zemřelého malíře Em. Lišky, pod nímž čteme nápis: Vdovec. Modravý přísvit noci, ozářené úplňkem, proniká tu do malé, chudé jizby, v níž u kolébky dítěte podřimuje mladý ještě muž — vdovec — a k dítěti schyluje se světlá, tajemná postava, stín zemřelé matky. Poslyšte, jaký děj vymyslil si k tomu jeden z mých chlapců, žák II. třídy měšťanské školy:

V horské vesničce žil chudý chalupník se svou ženou. Oba byli pracovití, hodní lidé. Měli se rádi a byli šťastni. Neměli však dítek, ač po nich toužili. Bylo jim někdy smutno a teskno.

Ale jednou k večeru, když chalupník po celodenní namáhavé práci vracel se domů, vyběhla mu žena radostně vstříc. Měla na rukou malé děťátko, které jim vrána přinesla. Chalupník nevěděl radostí, co by dělal, brzy ženu, brzy děťátko objímal, takže se žena bála, aby ho neumačkal. Byl to šťastný, veselý život!

Říkává se však, že štěstí o berlích se vleče a neštěstí na koni přijíždí. A tak to bylo v chalupě. Za nedlouho po narození dítka — holčičky — žena se roznemohla a skonala. To byla hrozná rána pro nebohého chalupníka! Posledně ji vyprovázel, ještě jednou naposledy ji zulíbal a pak ji do černé, chladné země zahrabal. Kudy chodil, všude slzel a v zamyšlení ani hlavy nepozvedl.

Po pohřbu odebral se do své chalupy. Bylo to již k večeru. Smutně vešel do světnice, ani nerozsvítil, svlékl jen kabát a posadil se na dubovou truhlici. Před sebe postavil kolébku, chvíli nemluvně kolébaje.

Do neveliké světnice, chudě, ale čistě upravené, padala jasná zář měsíce, ozařujíc kolébku, v níž spokojeně dřímalo nemluvně. Ve světnici bylo smutno, jen hodiny bylo slyšeti: tik, tak, tik, tak. Muž u kolébky hlavu má svěšenou a kalné oko jeho chvílí pohlédne truchlivě na dítko: „Oh, mé robátko, co si počneš bez matičky?...“

Usnul... a hle, co to? Před ním zjeví se jeho milá žena v měsíční záři. Oblečena jest v bílé roucho, nad dítě se schyluje, žehná mu a líbá je...

Chalupník sebou trhl — procitne. Protře si oči, nemýlí-li se. Ach, bylo to, bohužel, jenom sen!...

A smutné ticho bylo zas přerušováno hodinami: tik, tak, tik, tak...

Ant. Rambousek.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

Pouze za pozdních večerů, když život v komoře utichal a spolubydlitelé naši již hlasitě chrápali, mohli jsme jako dříve spolu od srdce besedovati, a těmto besedám nebývalo konce ani do pul noci. Ležíce na svých podestýlkách s hlavou u hlavy skloněnou, šeptem jsme někdy hovořili až do samého svítání, zvláště když bylo v předvečer svátku a druhého dne nečekala nás práce. O čem všem jsme my nehovořívali v ony tiché vězeňské noci! . . .

Jednou zrzavý Žebrejčík, jeden z nejbližších sousedů našich na pryčnách, přistoupil ke mně v chodbě trestnice a tajemně mi pravil:

— Víte, Ivane Nikolájeviči, na co se Vás chci zeptat Odkud jste dostal ty knížky, z nichž jste se sám učil?

— Jak to: sám se učil?

— Ale tak. Velice dobře rozumím nyní, že ony knížky, z nichž jste nám předčítal, jsou jen tak ledajaké, nesmyslné knížky pro prostý lid, jak jsme my, hlupáci. Nu, abych to přímo řekl: b í l é knížky, jako je bílý — papír a nic více. Je to všecko sepsáno pro staré baby a děti. Ale vy sám se soudruhy jste se ve skutečnosti učili patrně z č e r n ý c h knih . . . Velice dobře to nyní vidím.

— Co pak to mluvíte? Jaké pak černé knihy?

— No, jen se mnou tak nemluvte. Vždyť já nejsem nějaký Luňkov nebo Sochatý . . . Takový dnešní trestanec podle rozumu a docela dnešní, jako nemluvně . . . No a já jsem se padesáti let dožil a také něco pochopím. Měl jsem sám babičku, povím vám to přímo, nebudu se tajit, ta byla věďmou, tak tedy!

Vytřeštil jsem oči na bláznivého dědka; on byl jak obyčejně komicky vážný a důstojný.

— Vždyť slýchám vaše rozmluvy . . . Vy myslíte, že spím v noci a já docela nespím, t. j. jednoduše ani očí nezavírám! A tak do toho vnikám — nu abych přímo řekl, obě uši nastavuji vašim řečem!

— Připusťme, to není příliš chvalné, naslouchati, ale co pak jste vyrozuměl z našich hovorův?

— No, to jsem vyrozuměl, že každý z vás má svého ďábla! . . .

— Ďábla? Jaký to nesmysl! Odkud jste to vzal?

— Vidíte, odtud jsem to vzal. Vždyť u vás, když ne každým pátým slovem, tedy jistě každým desátým bude jistě ďábel. Jeden řekne: „Můj ďábel je takový“ a druhý odpoví: „Nikoliv, můj ďábel je takový!“

Rozesmál jsem se, ačkoliv jsem dlouho nerozuměl smyslu těchto slov Žebrejčíkových. Štejngart, jemuž sdělil jsem o této besedě, nazval je prostě blouzněním bláznovým. Ale po nějakém čase pravil mi, směje se:

— Ale víte, vždyť jsem teprve pochopil, o jakém ďáblu vám Žebrejčík povídal! Jak živ toho snad neuhádnete: to je ideál! . . .

V.

Ukradený manifest.

A znova nastalo jaro . . . Každým rokem jaro probouzí v duši trestancově zapomenutý sladký bol, muka naděje i zoufalství.

Všichni lidé žijou,
jako květy kvetou —

žaluje si vězeňská píseň, která dle vší pravděpodobnosti nebyla složena v žádnou jinou dobu, nýbrž jistě v jarní dobu:

Ale moje hlava
vadne jako tráva!
ať zajdu, kam zajdu,
do bídy upadnu.
Ať kde chci, hledám rady —
nikdo nepoví mi pravdy.
Svět opustím, zanechám,
klášter si raději vyhledám!

A trpkou ironií nad sebou samým, nekonečně dojemným smutkem zvučí tento slib pěvcův, že se stane mnichem, kdežto řádky po tom v písni následující*) mění netoliko rozměr, nýbrž i smysl verše odkrývá, abych tak řekl, v zoufalství všecky svoje karty — praví:

Zapěj, zapěj, nám, skřivánku,
zapěj z jara na oblevě,
na hedbávné, měkké travičce!
Vydej hlas svůj přes černý les,
přes černý les, za říčku Moskvu,
za Moskvu řeku do věznice kamenné . . .
Pod oknem sedí tam vězníček,
mladý vězníček, ach! rozbojníček.
Nesedí tam rok, ani dvě léta,
on sedí ve vězení právě osm let.
Na devátý rok začal psaní psáti,
začal psaní psáti otci svému i máteři.
Otec s matkou psaní nepřijali.
Nepřijali, vrátili je:
„Protože u nás v rodině zlodějů nebylo,
zlodějů nebylo, ani rozbojníkův.“

Jediný zpěvák Rakytin přidával někdy k této písni ještě jeden verš, kterého druzí vězenští pěvci neznali:

Mladá žena slzami se rozplakala.

---

*) Možná, ovšem, že jsou to i dvě rozdílné písně, avšak jedná se o to, že od lepších trestaneckých zpěváků, na způsob Juchoreva, slýchal jsem je vždy v celku, bez nejmenší přerývky a oni všichni ubezpečovali, že je to jedna píseň. Pozn. aut.

Ale při tom zůstával, ač prosil jsem ho naléhavě, aby si vzpomněl třeba jen na smysl dalších veršuv, hlavně nad čím se mladá žena „rozplakala“. Ostatně, osykovému zvonku nebylo těžko dáti vlastní odpověď na tuto otázku:

— Ech, Ivane Nikolájeviči! pro co jiného by ona, podlá, plakala, než pro to, že se třeba vrátí zloděj-tulák, a ona má již jiného onačejšího chlapce patrně . . . .

Já sám trávil jsem již třetí jaro v Šelajském dolu a pokaždé zakoušel jsem onen zvláštní sladký, zvláště srdce svírající bol. Avšak nyní po třetí, když se opět zazelenaly vůkolní pahorky a když z hloubi oživené tajgy nesly se do věznice oživující jarní zvonky a vůně, tu v mé duši, dlouho dřímající a nyní zbuzené příjezdem soudruhův a besedami s nimi, nebývalou dříve silou probudila se touha po životě, svobodě a štěstí . . . V ony dny, kdy práce u Palčikova v kovárně bylo docela málo, bral jsem na sebe povinnosti nosiče nebozezův v jedné ze šachet, a naslouchal jsem tam při pití čaje před hořící hranicí dřeva s žádostivostí nekonečným vypravováním trestancův o útěkách, a v nejtajnějších hlubinách duše souhlasil jsem s tím nesmyslným blouzněním o osvobození. Dole pod našima nohama rozprostírala se zelená, vonná tajga, plna svých divukrásných tajů a lákadel, kouzelná, mladistvá, strhující — a cestu k ní přehražovala procházející se kozácká stráž, se zbraní v rukou. Stáli tam ostatně všeho všudy pouze dva lidé na dvou protivných stranách čepice (střechy šachet); ostatní složili si zbraň do pyramid a seděli jako my, opodál u své hranice a trestanci často pokřikovali posměšně na tyto strážce zákona a chlubili se, že kdyby se jim jen zachtělo utéci „na urá“, že by „kozačiska“ nestačila ani po nich vystřeliti . . . Zvláště rád vychloubal se tímto způsobem Sochatý, skutečně známý svými odvážnými útěky.

— Utekl jsem z Irkutské věznice, jak pak bych neutekl odsud — pohrdlivě řval, vyvaluje své telecí oči. — Tam nestojí takovíto duchové, ne takové pně, nýbrž skuteční vojáci. Skočili jsme ve čtyřech se zdi, skočili jeden za druhým, já první . . . Padl jsem, vyskočil na nohy — pamatuji se, že jsem si kolínko pořádně o kámen narazil! — a přímo jsem běžel do města. Voják nesměl vystřeliti, protože byly domy blízko. A zatím on, duch proklatý, pozdvihl poplach, hvízdal a křičel, — a hle, i ti tři moji soudruzi byli v patách za mnou . . . A také utekli.

— Přece vás však chytili, Petine.

— To se stalo až potom, ani ne již v Irkutsku, ale já vypravuji o tom, jak obratně jsme se z trestnice dostali.

— Nyní snad už nemáte nohy tak čiperné? Sedíte zde již kolikátý rok a budete nepochybně i dále sedět.

Petin opovržlivě frknul.

— To neznáte ještě Petina-Sochatého! Neutíká-li dosud — to znamená, že se mu ještě nechce. Ale zachce-li se mu, — neudrží ho Šestioký ani den.

Jeden čas zdálo se mi, že Petin i skutečně cosi zamýšlí. Chodil zlostný, zádumčivý a zahodil své učebné sešitky. A jednou dozorce (bylo v nejprvnějších dnech květnových), nalezl při prohlídce šachty téměř celý pytel režných sucharův, schovaných za opevňovacími trámy. V hlavách představených se ihned vynořila myšlenka, že osnuje se útěk; kozáci stali se ostražitějšími, přidali stráží a přestali pouštěti trestance třeba jen na jediný krok od čepice bez zvětšeného průvodu vojenského. Suchary mohly býti ovšem nastřádány kýmkoliv ze španky i pro účely nevinnější, avšak Petin tak velevýznamně frkal, když mezi trestanci povstala řeč o tom ukrytí, že mimoděk nutil, aby byl podezříván. Později se mi přiznal v přátelském hovoru, že útěk byl již docela hotovou událostí, mnohem dříve ještě, nežli dozorce našel suchary, čekalo se však na soudruhy; mluvil s rozhorlením o dvou, třech trestancích, kteří se těšili ve věznici veliké pověsti „hromotlukův“, ale v rozhodnou chvíli se zalekli a couvli.

— A jednomu nelze nijakým způsobem samotnému utéci!

— A proč?

— Proto, že ho v první noci ospalého v lese chytí . . . Vždyť bude hon na něho. Tu musí uši dobře nastavovati. A také o hladu nemůžeš po celé cestě býti. A jak si budeš bez soudruhů stravy dobývati?

— Mně se zdá, Petine, když se již pustí někdo na útěk, že musí býti odhodlán i hlad snášeti. Deset dní budete hladověti — nezemřete, a za ten čas, Bůh ví, kam až můžete utéci.

— Hle, jak jste obratný! Nikoliv, já k hladu nesvolím . . .

— To je to. Zdá se, že Luňkov o vás povídá pravdu, že jste laciný.

— Ano, já mu, neřádovi, hlavu srazím! Čím pak je on sám? Čemu může on v těchto věcech rozuměti? Věčný obyvatel věznic!

— A což vy, Ivane Nikolájeviči, neseberete se sám? . . . obrátil se Sochatý ke mně jednou důvěrně, ceně zuby: — Stále se vyptáváte a zajímáte o to . . . Což, já bych si vás třeba i Štengora vzal za soudruhy.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 27. listopadu 1904. Číslo 47.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

Z KLASICKÝCH PÍSNÍ.*)

(HUDBA OD FR. SCHUBERTA.)

NEKLIDNÁ LÁSKA.

(W. Goethe.)

Chci v déšť se dáti
a s větry hnáti
se údolími,
kde jsou mlh dýmy,
stále v před,
stále v před,
bez přestání v let!

Radš skrze strasti
chtěl bych se bíti,
než tolik slasti
tu snášeje žíti.
Dvou u bytostí
ta veškera přízeň,
ach, v sobě hostí
tak zvláštní trýzeň!

Jak, abych vzlít'?
Mám v lesy jít?
Marno vše chtíti!
Koruna žití,
slast neklidná
tys, lásko má!

Přeložil E. Chalupný.

KAREL SCHEINPFLUG:

PERLY V OCTĚ.

VI.

Králové houslistů.

Nedivte se nadšeným ovacím, které jej uvítaly, sotva se zjevil ve světle rampy. Král! Jaké kouzlo dříme v tomto slově! Zvláště nám Čechům nepoštěstí se tak snadno spatřiti korunovanou hlavu. A tato byla tak blahosklonná, že se nezdráhala zanésti svou zář i v náš šedý, maloměstský kout. A není jedním z nejmenších vladařů světa tento vládce v říši tónů. Po několik měsíců čítali jsme ve svém listě skoro denně enthusiastické zprávy o jeho vítězstvích na východě i západě Evropy. V Petrohradě mu vypřáhli studenti koně a dovezli jej sami do hotelu; královna rumunská pozvala jej k sobě a sama jej doprovázela na klavíru; v Londýně hrál v křišťálovém paláci a stará královna Viktorie, vládkyně tří set milionů poddaných, připjala mu vlastnoručně podvazkový řád.

A zde tedy stojí před námi! Černě oděn, mladý, bledý, s jemným knírkem a mohutnou hřívou černých vlasů. V pravici drží své žíněné žezlo a pod levou paží tiskne lehce housle. Jeho snivý pohled bloudí hledištěm.

Mrazivé zachvění proletí obecenstvem, když pozdvihne housle a první tóny vytrysknou z pod jeho smyčce. Hraje. Nasloucháme nejprvé s pootevřenými ústy a rozšířenými zraky, hlavou lehce nachýlenou v před. Potom se nám znenáhla rty svírají, zraky úží a klesáme pohodlně v opěradlo sedadla.

Hraje. Ale jak podivně hraje! Slavnostně vypjaté tóny vlekou se pomalu sálem, sílíce nebo slábnouce; pak si několik tónů čile poskočí (jako by si děti zadováděly), ale hned zas ustanou (to se v okně objevila přísná tvář kantorova), pak jako by si někdo zanotoval několik taktů písničky, ale ostatek pohltilo neodolatelné zívnutí. Není to veselé a není to smutné, není to valčík, pochod ani mazurka a nemá to kouska melodie, jíž by si mohl člověk zapamatovati a zítra zahvízdati. Podivná hudba, naškrobená a fádní, jako trůnní řeč.

Co pak povídá program? Beethoven... Hm... Nesmíme projeviti, že se nudíme. Říká se, že Beethoven... A pak Petrohrad, Bukurešť, Londýn, novináři, podvazkový řád... Ne, nesmíme. A králům třeba odpustiti nějaký nepříjemný rozmar.

Zatím můžeme trochu pozorovati. Vskut-

---

*) Překlady tyto, stejně jako některé, již před delší dobou otištěné v Besedách Času, jsou překládány s přesným ohledem na hudbu. Zejména v písni Goethově kvantita každé slabiky překladu je volena s ohledem na hudební deklamaci, jak se možno přesvědčiti srovnáním s originálem a s hudbou. Podobně je tomu s deklamací kontexu a s vokalisa í.

ku, hezký hoch a ještě tak mladý. Má krásné, černé, kadeřavé vlasy a snivé oči. Je však trochu bled a vypadá nevyspale — patrně následky uměleckého života.

— Všimla jste si, paní radová, toho brilantu na pravé ruce? Ten má asi pěknou cenu . . . —

— Nu, to víte! Dar rumunské královny . . . —

— Jsou to housle, pane Pískáčku, co? Ten zvuk, ta čistota a síla!

— Inu, za čtyřiadvacet tisíc může již něco být. Vždyť by si člověk za to koupil pěkný dům. —

Ta skladba jest však opravdu protivná a ke všemu nemá konce, jak se zdá. Bůh ví, proč všecky fádní věci trvají tak dlouho. Nu, nu, nu . . . zdá se, že se přece nějak rozehřeje . . . Ach, nic! Už se to zas vleče jako rekvie.

O čem bych se jednou tuze rád přesvědčil: zdali se všem těm novinářům a kritikům, kteří takovéhle věci vychvalují, zdali se jim také líbí? A tomu učiteli vedle, který má obličej vyjevený nadšením, kdybych se tak mohl teď podívati do duše, je-li vskutku tak unesen, či tváří-li se tak pouze, aby byl považován za znalce.

Vida, přece konec! A hezky se kloní, opravdu, graciosně. Nu, musíme také zatleskat — mladý člověk . . . krásný brilant . . . anglická královna — něco na něm rozhodně jest a něco z něho bude. Tak, ještě jednou — jak se vlídně usmívá, nezdá se být pranic pyšný na svou mladou slávu — bravo! Ještě jednou, ještě . . . ať má radost.

— Co pravíte, pane učiteli? Nu, hezky hraje, bez odporu. Ale, víte, Joachim — slyšel jsem před léty Joachima . . . Buďme si upřímni, to naše listy přece trochu nadsazovaly. —

Ticho. Hraje zase. Ó, ó . . . to . . . to je jiná! Trůnní řeč jest odbyta a král pořádá hostiny a udílí řády.

Odněkud z prava nebo z leva vyskočí taková drobná notička, odrazí se lehounce od podlahy a vymrští se do výše. A za ní druhá, třetí, čtvrtá . . . než se nadějete, je jich plná síň, tančí, cupou, vyskakují, honí se výskají, smějí se a tleskají. A jsou pořád rozpustilejší, rychlejší, divočejší. Budou to asi šestnáctiny, ne-li dvaatřicetiny. A on při tom stojí tak klidně a jen je tak sype z rukávu, jako kouzelník papírové stužky. Rychleji a rychleji, až sluch přechází z toho reje. Ne, téhle rychlosti již nelze stupňovati, myslíte; musí ochabnouti, musí zemdlíti. Kdež! Notičky se náhle vezmou dvě a dvě za ruce a všecky ty obraty a skoky provozují v párcích. Potom do toho vpadnou vysoké a jasné zvuky, jako když ptáček zapípá. Flageolety! Ach, jak je to něžňounké, jak sladké — pili byste je zrovna. Nežli se však vzpamatujete ze svého okouzlení, zadrnká to jako harfa a v reji se mihají úsečná pizzicata.

A tento rej sdílí se nárazy naší krvi, že je těžko se přemoci, abychom vydrželi klidně seděti, hlava hoří sladkým opojením, jako po šampaňském a oči žen jsou rozzářeny jako po ohnivém vyznání lásky. Tančili a zpívali bychom nejraději, každý čeká jen, až začne soused . . .

(Dokončení.)

JULIUS HIRSCH:

NA STOPĚ ZAŠLÉ SLÁVY.

(Pokračování.)

Převoz do Helsingöru trvá parním prámem asi 20 minut. Město s 315.000 obyvateli je velmi staré a neúhledné s úzkými ulicemi. Na severním konci leží Kronborg. Jdeme z nádraží podle přístavu, ve kterém odpočívají lodi všech národů, podél loděnic a továren a přijdeme ze čtvrt hodiny k hradbám; mosty a průjezdy dojdeme k zámku, imposantní budově jedné z nemnohých staveb z pískovce v Dánsku stavěných. Zámek byl vystaven od krále Frederika II. (1577—85) v době, kdy po pádu Hansy Dánsko zmocnilo se Sundu. Zničen byv požárem, byl od Christiana IV. v letech 1635—37 obnoven. Monumentální branou renaisančního slohu vejdeme do vnitřního dvoru, odkud lze pozorovati architektonicky nejkrásnější části věže a štíty pocházející z doby Christiana V. Budova proměněna nyní v kasárnu! Na prostorném dvoře cvičí se vojáci v stínu vysokých zdí ve hmatech a obratech. Zde cítí se člověk o století zpět. Kdežto venku pracují tisíce pilných rukou, znějí údery kladiv, signály lodí, obchod mezi národy sprostředkujících, neslyšíš zde leč stejnoměrný krok ospalých stráží a údery pažeb o dláždění. Na hradbách vystrkuje několik baterií hrozivě do okolí lesklé hlavně, jako by chtěly zabrániti cizím lodím vjezd do přístavu. V dobách, kdy úžinu ovládala Hansa — bylať Gibraltarem severu — brala clo od lodí cizích států ,jež proplouvaly úžinou. Po nich právo to přešlo na Dány, od nichž r. 1857 bylo odkoupeno za více než 30 milionů tolarů dánských od států, které úžiny potřebovaly. Sály zámku, pokud neslouží účelům vojenským ,neposkytují nic pozoruhodného. Historický zájem budí poněkud pokoje, v nichž byla uvězněna r. 1772 královna Karolina Mathilda, choť Christiana VII., byvši obviněna (asi neprávem) z cizoložství s pověstným ministrem Struenseem. V dánské národní pověsti hraje Kronborg úlohu jako Blaník u nás, nebo Kyffhäuser v Němcích. V hlubokých kasematech spí rek Holger, jehož vousy prorůstají stůl mramorový, u něhož

hož se.í. Až Dánsko se ocitne v nebezpečí Holger objeví se a zachrání vlast.

Více než touto bájí jest známo jméno Helsingöru vlivem Shakespearovým, v jehož Hamletu se objeví duch zavražděného krále na „Platform before the castle of. Elsinore“, jako tuto platform (teras) se jeví nynější praporní baterie. Christian IV., který zámek v nynější své podobě zbudoval, byl pravý král své doby — doby Ludvíka XIV. Despota který považoval zemi a lid za svůj osobní majetek, pamatoval proto na povznesení národa, protože jeho vlastní příjmy závisely od něho. Při tom byl bojovný a milovníkem nádhery. Vrhá to divné světlo na povahu lidskou, že právě tací panovníci bývají nejpopulárnější! Byl to týž Christián, který se zastal českého krále Bedřicha Falckého a protestantské víry v Německu, ale z pouhé řevnivosti proti Švédům, hlavně proti králi Gustavu Adolfovi zmařil spolek protestantské ligy se Švédskem; chopil se pak sám velení vojsk ve válce proti císaři Ferdinandovi, jejíž výsledkem byla porážka u Lutteř. Z doby jeho pocházejí nejkrásnější zámky v království, rovněž 25 km. vzdálený od Helsingöru Frederiksborg u Hillerödu.

Jedeme vnitrozemní drahou, která spojuje Hölsingör s hlavním městem. Dráha jiná je pobřežní. Krajina, kterou projíždíme, připomíná nám Čechy. Vzorně obdělaná pole s pšenicí hustě stojící, krásná luka, úpravné dvorce a statky — vše svědčí o zámožnosti lidu.

Malé, čisté městečko se rozprostírá kol jižního břehu Frederiksborského jezera. Náměstí je bezprostředně u jezera proti němuž je uzavřeno balustrádou, ozdobenou pomníkem Frederika VIII., pod nímž se dostalo Dánsku nynější ústavy. Odtud jest krásná vyhlídka přes hladinu jezera na Frederikborský zámek. Mohutné červené stavení působí odtud mnohem imposantněji než z blízka. Jest totiž příliš masivní a postrádáme architektonických a ornamentálních ozdob, na které jsme uvykli při budovách z kamene, a jichž přirozeně při stavbách z cihel není. Zde si architekt ovšem pomáhá, užívaje pro některé části pískovce, tak na oblouky hlavních bran, jmenovitě při portálu hlavní budovy, nad kterým se klene renaisanční loggia. Vlastní zámek je čtyřpatrová budova, k jejímuž průčelí se pojí 2 křídla. Proti předvoří nízké křídlo ji uzavírá. Ve středu tohoto prostoru jest krásná vodní fontána, nápodobení staré fontány, kterou Švédové 1659 odvezli. Zámek stojí na ostrově, před nímž dva jiné ostrovy se nalézají, z nichž jeden s byty úředníků a mohutnou věží tvoří předdvoří, kdežto na vzdálenějším jsou umístěna stavení hospodářská. Do roku 1859 býval zámek obydlen královskou rodinou; v tom roce velká část jeho shořela. Zdá se, že apanáže dánských králů nestačí na znovu zbudování zámků, které jejich absolutní předkové vystavěli. I v Kodani ční do výše zdivo královského paláce roku 1868 vyhořelého. Časy se změnily. Jiné kruhy vládnou nyní penězi. V Dánsku, kde podmínky pro průmysl, tedy pro vývoj průmyslových baronů, nejsou zvláště příznivy, je více všeobecného, mírného blahobytu, méně těch, kteří na útraty druhých miliony nahromaďují; nic méně je možno při dnešním kapitalistickém řádu hospodářském, aby podnikavý člověk nabyl značného jmění, aniž byl hrubým vyssavatelem. Takových mužů je v Dánsku dost. Jeden z nich jest sládek Dr. Jacobson, jehož jméno je sloučeno se všemi dobročinnými a kulturními podniky Dánska. Též pro novostavbu Frederiksborgu věnoval 600.000 korun dánských (asi 800.000 K), jež byla úplně provedena soukromými prostředky. Nebyl ovšem palác už odevzdán svému původnímu účelu, nýbrž jest podobně jako Versailles přeměněn v museum. V něm nahromaděné poklady, zámecký kostel (korunovační to kostel králů z rodu oldenburského) se svým skvostným zařízením z doby Christiana IV., rozsáhlý park ve slohu Ludvíka XIV. zařízený, mluví o lesku minulých časů.

(Pokračování.)

KRÁTKÁ PÍSEŇ

o tom, jak vyrukovali „Zvonaři“ proti „Májistům“, — s praktickými radami a poukami na konci. — —

Namířili z leva
kanonýři jaří,
namířili z prava
kanonýři staří
v tom je popad strach:
Jak pak, milí braši,
když se kanon splaší?
A když není kuráž?
a když není prach?

Zanechme těch špásů,
pošlem sváry k ďasu —
ať si je tam má!
Buďme jako prve,
vždyť jsme z jedné krve!
Ať si všecko praská,
svornost mocná páska,
nás nechť objímá! — —

Řekli si tak tiše
a šli domů v pýše
s svými prapory.

Smysl pro čest, synu,
cti jak medicinu,
zebou-li tě nohy,
kup si bačkory!

———

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování.)

73. Koho stihají hlavně tresty vyobcování z církve? Podle bully Coenae Domini: § 1. Všechny kacíře a každého jednotlivého z nich, všechny, kteří jsou jim nakloněni, jim ochrany poskytují, jim jsou příznivi, nebo je obhajují. § 2. Všechny, kteří se odvolávají z rozsudku papežova ku všeobecnému koncilu. § 11. Všechny, kteří vztahují ruku na kardinály, arcibiskupy, biskupy římské církve. § 16. Všechny, kteří zabraňují vnitřnímu i vnějšímu soudnictví církevnímu a používají k tomu soudnictví světského. § 15. Všechny, kteří potahují církevní osoby před světský soud, kteří hledají ochrany před církevními tresty u soudův světských. § 20. Všechny, kteří sami nebo skrze jiné, nepřímo nebo bezprostředně zabírají usedlosti a práva církevní. Všechny, kteří se zastávají některého učení od papeže odsouzeného, ať obsahu náboženského nebo vědeckého. Všechny, kteří útočí na osoby duchovní nebo řádové, třeba že útočící jsou pouhé děti, ano, kdo útočí na koně, na kterém duchovní sedí, propadá exkommunikaci.

74. Tyto těžké tresty církevní staly se klerikalismem v katolickém náboženství tak častými, že sám Jesuita Faure nemůže jinak, nežli vysloviti svoji hanu: „Může se říci, že podle slohu kuriálního zakončuje církevní dekret právě tak pravidelně vyhrožováním excommunicatio latae sententiae, jako žalm v breviři končí na Gloria Patri. Nebylo přepínáním, když Benátčan Sanuto ve 14. století tvrdil, že polovina křesťanův jest exkommunikována, a právem byla ve Francii vznesena hrozná žaloba, že „na každý den, kdy biskupští officiálové měli sezení, více nežli 10.000 duší bylo svrženo s cesty spasení do rukou satanových.“ „Penězi bylo se lze skutečně vykoupiti z vyobcování, avšak žádaly se sumy často závratné.“ Doellinger.

75. Vedle exkommunikace hrál v klerikalismu velkou a přímo hroznou úlohu interdikt. Kliment V. vydal Benátčany v plen a otroctví. Řehoř XI. „interdikoval“ Florenťany až do sedmého pokolení. Bonifác VIII. dal město Palestrinu shladiti se země a její obyvatele odvléci.

Slovem „náměstkové Kristovi“ vztahovali pod záminkou náboženských zájmův svoje železné „ruce pastýřské“ na jednotlivce, na města i národy.

Před bullou Pia IX. Apostolicae sedis z roku 1869 existovalo 110 exkommunikací latae sententiae; v této bulle ještě 37 exkommunikací bylo výslovně potvrzeno.

76. Jak frivolně bylo užíváno duchovně náboženských trestův, ukáže několik příkladův.

Martin IV. exkommunikoval a interdikoval v roce 1282 krále Petra Aragonského, poněvadž uplatňoval svoje práva na Sicilii proti Karlovi I., kterýž byl ve spolku s papežem. Kliment IV. prodal v roce 1265 polovic jižní Italie Karlu z Anjou za roční úrok z 8000 uncí zlata a prohlásil při tom, že Karel bude exkomunikován, nedodrží-li první termín platební; zameška-li také druhý termín, pak už propadne on a celý národ interdiktu, t. j. tedy budou zbaveni služeb Božích a svátostí. Lev X. vyhrožoval v roce 1516 exkommunikací latae sententiae za otištění díla — Tacitova. Sixtus V. vydal hrozbu nad vatikánskou bibliotékou: „Kdo knihy zcela nebo částečně odnese, nebo poškodí, má býti ihned vyloučen ze společenství věřících, jest proklet a obtížen klatbou; a může býti jenom od papeže osvobozen.“ Smysl náboženského obsahu exkommunikace a interdiktu docela ušel papežům v jejich snaze po světské moci.

77. Při takové „toleranci“ ku vlastním souvěrcům není divu, že o toleranci a paritě vůči nekatolíkům vůbec není řeči.

Když Jindřich z Valois přísahal zachovávati svobodu náboženskou v Polsku, sdělil mu kardinál poenitentiář, že tato přísaha jest těžkým hříchem, vina však že se zmenší, jestliže ji složil s úmyslem nedodržovati ji. Vůbec bylo všeobecným názorem theologův, že naproti kacířům netřeba držeti daného slova ani v občanském stvku.

Benedikt XIV. naříká, že katolíci musejí se stýkati s kacíři. Jeho velice význačná slova znějí: „Tak smutné jsou poměry časové, že v mnohých krajinách, kde panuje kacířství a beztrestně se roztahuje, katolíci jsou vystaveni kruté nutnosti, obcovati společensky a přátelsky s kacíři.

Týž papež dal do nového vydání Pontificale Romanum, jím uspořádaného, slova do přísahy biskupské: „Podle sil svých budu kacíře pronásledovati a potírati.“ On i Pius VI. prohlásili, že kacíři musejí býti nuceni, aby přijímali římskou víru.

78. První článek konkordátu uzavřeného v roku 1855 s Rakouskem zní: „Římsko-katolické, apoštolské náboženství má býti v celém císařství a zůstávati neporušitelným se všemi právy a přednostmi, které má podle božského nařízení a podle kanonických ustanovení.“ Druhý článek uznává, že papež „z moci božského práva“ má primát. Tím, že se činí nároky na „božské právo“ výhradně pro ka-

tolické náboženství, jest vyloučeno ostatním náboženským vyznáním právo na existenci a pravdu.

S odkazem na „ustanovení kanonická“ prohlašují se hierokratické, t. j. klerikální zásady kanonického práva za směrodatné pro Rakousko. Parita pro katolíky a nekatolíky nemůže tedy existovati, neboť kanonické právo znamená neomezenou samovládu Říma. Tímto směrem braly se také skutečně snahy kurie po čas vyjednávání konkordátního.

79. Se schválením církevním vydal dne 15. února 1867 generální kapitán Nové Kastilie, hrabě z Cheste, edikt: „Každý bude odsouzen k smrti, kdo píše spisy proti římské církvi.“

Pius IX. praví v breve ze dne 4. března 1876 arcibiskupovi toledskému: „Ještě jednou protestujeme proti tomu, aby tolerance nekatolických kultů byla zákonitě požadována. Týž papež pronáší trpkou stížnost, že v Rakousku katolíci jsou zákonitě nuceni „nechávat pohřbívati mrtvoly kacířův na svých hřbitovech, když kacíři nemají svého vlastního“. Nazývá tento zákon „zákonem hanlivým, zatracení hodným, odporným.“

Na dotaz, zdali milosrdným sestrám jest dovoleno povolati „kacířského duchovního“, aby přispěl „umírajícímu kacíři“, kongregace sv. officia dne 15. března 1848 odpověděla záporně. V jednom Lvem XIII. schváleném „poučení“ kardinála vikáře ze dne 12. července 1878 stojí: „Papeži zvláště vyhražené exkomunikaci propadají ti, kteří tisknou pozvánky ke kacířským kázáním. Všem jest nejpřísněji zakázáno navštěvovati i z pouhé zvědavosti protestantské chrámy. Všichni, kdo poslouchají ze zvědavosti protestantská kázání, nebo třeba jen zevně se účastní nekatolických ceremonií, nebo za peníze zpívají, nebo na varhany hrají v protestantských kostelích, sazeči a tiskaři, kteří z bázně před svým chlebodárcem, aby nebyli propuštěni, sázejí kacířské spisy, těžce hřeší. Sazeči, kteří spolupůsobí při spisech, které obraňují kacířství, propadají exkommunikaci papeži zvláště vyhražené. Stavitelé, stavbyvedoucí a dílovedoucí, kteří se účastní na stavbě nebo na vyzdobování protestantského chrámu, dopouštějí se smrtelného hříchu.“

80. Kacíři jsou podle klerikálního pojímání šílenci, a má se s nimi také tak zacházeti. Tak píše suchými slovy kardinál Tarquini ve svém daleko rozšířeném díle Institutiones juris ecclesiastici publici: „Co se týče kacířův, jest pro ně, pokud se nalézají v dobré víře, směrodatným totéž, co pro šílence, také se jim nepřipočítává, co konají v šílenství.“ (Pokračování.)

V ČEM TO VĚZÍ?

Jeden známý dělník stále opakoval, že ničeho neužije. Namítl jsem mu, že není cílem člověkovým, aby užíval. Uvedl jsem, že lidé vyššího charakteru neužívají, ani když mohou. Povídal jsem o Tolstém a o jeho učení: lidé si navykli na zbytečné věci — na všeliké kartáčky, řetízky, matrace atd.

„Není třeba užívat,“ pravil jsem konečně, „člověku postačí voda a prostá halena; Tolstoj chodí bos jako sedlák, ač mohl by se oblékat do hedvábí; poznal, že jest lépe vésti skromný způsob života, než-li užívati.“

Pamatuji se, že mi na tato slova dělník odpověděl velice rozhorleně. Tehdá jsem jeho nevoli nechápal a o co se zde právě jedná. Neboť dnes úplně pochopuji, co chtěl říci, když pravil: „Kdybych já byl hrabětem Tolstým, třeba bych taky nosil hrubou halenu a chodil bos, ale protože jsem chuďas, musím se stydět, mám-li ošumělejší hadry než ostatní... Jemu dělá hrubá halena čest, ale mne před světem snižuje!“

Přiznávám se, že tenkráte mi to připadalo nemožné a dosti hloupé. Ale časem poučil jsem se o mnohém a mnohém — — a také o této věci.

Stalo se to takto:

Poslední dobou ztenčily se moje příjmy tou měrou, že mi zbylo sotva na chleba a tak — třebaže mi neušel smutný stav mého oděvu — přece nemohl jsem pro svůj zevnějšek ničeho učiniti. V neděli se mi pak stávalo, že jsem se dostal do proudu obecenstva na korse. Tu zmocňoval se mne pocit, že jsem tady nevhodný. Byl jsem přesvědčen, že každý se upřeně dívá na roztřepené moje nohavice a na sešlý kabát. Snažil jsem se, co možná se přikrčiti a co nejrychleji proklouznouti promenádou, a bylo mi, jako bych se byl zbavil něčeho nečistého, když ukryl jsem se v postranní ulici.

Ale včera v sobotu přišel krejčí a přinesl mi nový oblek. Zkusil jsem ho a poznal, že mi padne výborně. Látka byla pevná, vzorek moderní, střih úplně podle mého vkusu. Pověsil jsem své nové šaty s uspokojením do skříně a co byste myslili, že se stalo druhého dne ráno? Mám ovšem demokratické názory a protiví se mi od jakživa všecko šosácké nedělní fintění. Zdá se mi však, že od té doby, co umístil jsem nové šaty v almaře, mé přesvědčení se jaksi upevnilo.

Ba, co záhadnějšího — ač byla neděle — ani jsem nových šatů neoblékl. A když jsem pak šel po hlavní ulici, obživla pojednou v mé paměti slova onoho známého dělníka. Neboť jsem se musil divit klidu, se kterým jsem si pojednou vykračoval ve svých starých otřepaných kalhotech a kabátu pokrytém lysinami. Nepociťoval jsem ani dost málo dří-

vějších rozpaků nekryl jsem se již a na lotěšné pohledy odpovídal jsem stejně směje. S tváří spokojeného člověka prošel jsem mezi krajkami a cylindry a ani mi nenapadlo utíkat do postranních ulic.

Ptám se: v čem to vězí?

Pišta.

DROBNOSTI.

Spisovatel o nakladateli. Spisovatel ruský A. Zarin napsal v Birž. Ved. tento nekrolog. Něco u nás tak nezvyklého, že čeští spisovatelé se jistě nad ním zamyslí.

Marks umřel. Adolf Feodorovič Marks, vydavatel „Nivy". Vysoký, silný, s šedou bradou, s dobráckým pohledem přes brýle. Tak jsem ho uzřel poprvé před 18 lety; právě tak viděl jsem ho nedávno, ani ne před 2—3 nedělemi a myšlenka o jeho smrti příčila se jaksi představě o jeho energii a jeho neúnavné činnosti. Výslovně: příčila se, — tak byl silen.

Na 25letém jubileu svého děcka, svého časopisu, při slavnosti vysvěcení své nové tiskárny i při trudném pohřbu svého společníka a přítele J. O. Grünberga, byl nejstarším ze všech přítomných, avšak podle energie a podle své svěžesti — zdál se býti mladší všech.

A zemřel. Zemřel při práci, zemřel radostnou smrtí, „náhlou smrtí".

Pro miliony čtenářův zemřel „Marks, vydavatel Nivy" — nejrozšířenějšího časopisu na Rusi. Ale pro nás, nevelikou hrst spisovatelů, zemřel — přítel.

Ano „přítel spisovatelův". To opakují mnozí z těch, kdo s ním měli co jednati. Já sám znal jsem se s ním po 18 let a obraz jeho zůstane na vždy vtisknut v mé duši.

Neúnavnou prací zbudoval svůj blahobyt a úspěch svého časopisu. Prvých místností redakčních jsem neznal. Praví se, že se skládaly ze tří světniček. Avšak potom uviděl jsem ho s Grünbergrem a s nebožtíkem Kljušníkovem na Něvském prospektě, naproti Morské. Jak přátelsky spolu pracovali a jaké vážnosti a pozornosti těšil se u nich spisovatel!

Potom se redakce přestěhovala do nádherných místností. Abonentův počítalo se na sta tisíce, ale Adolf Feodorovič zůstával v chování svém ke spisovatelům týmž delikátně pozorným člověkem.

— Spisovatel a vydavatel musejí jíti vždy ruku v ruce. Pomáháme si druh druhu, — říkával a skutečně to bylo jeho základním názorem o poměru ke spisovatelům.

Smrt A. P. Čechova vyvolala výčitky proti Marksovi se strany závistivých nakladatelův. Avšak právě z těchto nakladatelů žádný nenabídl zemřelému spisovateli toho, co nabídl mu Marks. A každý, kdo zasvěcen byl do poměru jeho k témuž Antonu Pavloviči (Čechovu), ví, na kolik byly tyto výčitky zlomyslně nespravedlivé.

Zesnulý A. F. Marks vydal Turgeněva, Dostojevského, Gončarova, Grigoroviče, Lěskova, Čechova, Šellera, Gorbunova a v tom spočívají jeho nesporné historicko-kulturní zásluhy.

Pisemskij na vrcholu své slávy prodal úplné vydání svých spisův s právem vlastnictví za 10 tisíc rublů! Marks nabídl Čechovu 75.000 rublův! V tom je již rozdíl — a zároveň s tím i za zvýšení řádkového honoráře, i za zvýšené oceňování práce spisovatelské byl Marks jedním z prvých, komu díky vysloviti musí ruský spisovatel. Je těžko psáti vzpomínky na člověka, s nímž smrt právě byla přervala mnoholeté přátelství obcování. Obraz jeho je ještě příliš živý a jasný, avšak jest-li — mimo mne — oberou si to za stejný úkol všichni spisovatelé, kteří ho znali — veřejnost uvidí postavu vynikajícího významu v historii našeho literárně-osvětného díla. Pokoj tvému popelu „příteli spisovatelův!"

Přelož. **B. H.**

DĚTSKÝ KOUTEK.

Fandův kůň.

Nemyslete, že má Fanda rád nějakého pěkného koně, to byste se zmátli. Pěkného houpacího koně si ani nevšimne, jen toho nejhoršího všude s sebou vláčí, ba i do postele si ho bere; spí s nim, jí s nim a když ho chvilku nevidí, už má strach, kde je. — Býval pěkný ten jeho kůň, ale už dávno není. Hlava se mu ulomila a ztratila, nohy všecky čtyři jsou chromé. Na místě, kde se odštípla hlava, namalovala mu Mařka inkoustem oči a nějaký podivný nos a hubu, tak že ten kůň vypadá, jako ty podivné figury před egyptským chrámem, jak to má Mařka vyobrazeno v dějepise.

Hrozně vypadá ten ubohý koník, ale Fanda by ho nedal za živý svět. Když jel tatínek do Prahy, ptal se Fandy, co mu má přivézt. „Nic, tati, nic!" bránil opravdově Fanda. To nám bylo divné, nic nechtíti z Prahy! Ale brzo jsme pochopili: Fanda se bál, aby mu tatínek nepřivezl koně, že by pak snad starý chuďas koník byl odstrčen, anebo že bychom ho spálili, jak často vyhrožujeme Fandovi, když není hodný. — Nechce-li Fanda při učení být pozorný, položí Lidka, která ho učí, koníka na stůl a vezme do ruky malou vařečku. A jak Fanda něco špatně řekne, klep! uhodí Lidka koně vařečkou a Fanda se div nezblázní. „Budu hodnej, už budu hodnej!" slibuje.

Bůh ví, proč toho koně tak miluje! Když se ho na to zeptáme, říká: Protože je chudák!

K. P.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— A jaký byste z nás měl užitek? Máme oba špatné oči, to znamená, že bychom byli špatnými hlídači; a nohy jsou na tom ještě hůře . . . Slovem, byli bychom vám jen na překážku!

— Za to máte zase peníze. A šaty ze svobody byste také mohli ze skladiště dostati.

— Aha, vida, čeho je vám od nás třeba! A potom byste si vzal od nás, co potřebujete, a při příležitosti byste nás třeba i „přišil“ co?

— No, jak vy o mně smýšlíte, Ivane Nikolájeviči! Děkuji vám uctivě! Nikoliv, na Sochatého lze spolehnouti, jako na kamenný sloup. Nebylo ještě případu, aby své soudruhy prodával. Ale vám je vždycky milejší nějaký lichotník, neřád trestnický, který umí podlízat.

A Petin se tvářil, jakoby se na mne byl vážně rozhněval. Avšak sám, rozumí se, velmi dobře chápal, že jsem s ním mluvil pouze žertem o svém účastenství při útěku; alespoň on i druzí trestanci nejednou mluvili o mně i o mých soudruzích:

— Vy se k nám nehodíte, Mikolájiči: nejste náš bratr. Vy buď musíte zemřít ve věznici, nebo z ní vyjíti zákonitou cestou, nic jinak. A proto, jak pak byste utíkal? A kdyby vás převlékli za samého čerta ani ne za čeldona, první dítě, které vás potká, pozná vaši osobnost. Řeč a chování všecko, všecko je přece na vás jiné!

A skutečně, přátelé trestanci měli v tomto případě pravdu. Buď zemříti na nucené práci, nebo se dočkati zákonitého východu z ní — nic jiného nás neočekávalo . . .

Onoho jara, jež jsem líčil, celý trestanecký svět, nejen v Sibiři, nýbrž i v Rusku prožíval nebývalé rozčilení; přihodila se v životě trestaneckém událost, skutečně nepravděpodobné vážnosti. S počátku trousily se jakési prázdné, kusé pověsti, vycházející větším dílem z pramenů dosti kalných a lehkovážných. Takový Karpuška Lipatov chodil po komorách a „breptal“:

— No, křesťané pravoslavní, slyšte, co vám Karpuška poví. Vy se pořád posmíváte a posmíváte Karpuškovi, a on vám přinesl takovou zprávičku, že tak hubu otevřete! Teď si nebude ze mne ani felčar šašky tropit. Řeknu mu: Dej mi, cigánská ty larvo, pravé chananie, takové, aby do nosu štípala, aby kosti propláchla tak jako tvůj spiritus, a ne aby . . .

— Ale mluv, zrzavá tlamo, oč se jedná!

— O to se jedná, že Hosudar Amperator nás všecky pustí na svobodu.

— Cha-cha-cha! Jdi si ke všem čertům, žvanile nesmyslný! Odkud to můžeš věděti?

— Nikoliv, staroušci, — zdvihá se nenadále z koutu nějaká dosud mlčící postava. — Nikoliv, staroušci, on je hlupák, hlupák, ale tentokrát mluví pravdu. Ještě když jsem do Šelaje šel, tak na cestě jeden etapní důstojník vyšel k nám a pravil: „Hoši, netruchlete! Brzo vás dojde od Hosudara Amperatora veliká milost.“ No tak!

— Brzo, bratře můj, slunéčko vyjde, ale do té doby rosa oči vyžere! Dávno již se mluví o tom velkém manafestě, a pořád nikde nic.

— Počkej, musí se napřed sejíti synod a výnos sestaviti. Ty, veliká kotrbo, jak pak jsi's to myslil? Což je to snadná věc? Sedne se za stůl, vezme se papír a skříp-skříp-skříp a už je to snad hotovo?

Dávno již mudrovalo se podobným způsobem a hovořilo, ale nikdo tomu nepřikládal většího významu. Avšak jednou, v polovici května, krejčí Bulanov přišel od kozáckého kapitána, pro jehož rodinu šil a sděloval již skutečnou sensační novinu: Vyšel konečně manifest, onen „veliký“ manifest, který všichni tolik let očekávali, ale sibiřské představenstvo dosud tají před trestanci listinu, protože je polekáno neslýchaně ohromnou milostí a neví, co počít: kdyby propustili najednou všecky vyhnance, nedojde-li ke vzpouře? . . .

— Co to pra-víš?! — pronesl téměř každý posluchač, zblednuv náhle, tichým, od rozčilení klesnuvším hlasem.

Rozmluva konala se v dílně, kde zhotovovány byly oděv a obuv pro trestance, kde však vedle mistrův byl stále přítomen dav jiných lidí. Obuvníci upustili z rukou svá kopyta, krejčí poztráceli jehle. Všichni obstoupili šibalského tlučhubu, jehož tvář vždycky se usmívající byla tentokrát vážná, ba téměř až přísná.

— Je-li možná, bratří, aby všecky propustili? Kdo pak ti to řekl, Bulanove?

— Sama kapitánka. — Já ti — praví — Bulanuško, povím, aby pán nevěděl, protože to dosud náramně přísně tají. Potěš ty své soudruhy-trestanečky: dvě třetiny z celého trestu slevuje se jim podle manafestu!

— Dvě třetiny? No, to znamená, že nevypustí všech najednou?

— Prasečí hlavu máš! — zahlučela nenadále kobylka, vrhajíc se na zklamaného soudruha, zahlučela, jakoby se byla probrala z těžkého ztrnutí: — Tobě je toho ještě málo? . . .

— A na zákonitou třetinu jsi zapomněl — přistoupil k němu mezi jinými i Šmatov (zvaný Gnus, jenž jak obyčejně těžce a přerývaně dýchal, živě ru-

kou gestikuloval a ševelil dlouhými švábími kníry.

— Na zakončenou třetinu jsi zapomněl? Vždyť ti ji nikdo nevezme.*) No, však ono to vyjde na to že při dvou třetinách cárského manafestu všichni vyjdeme na svobodu, vyjma dlouhotrestné!

Se zběsilou radostí a střemhlavým spěchem rozlétli se vězeňští „zpravodajové“ po komorách, a brzo celá vězeňská osada věděla novinku a posuzovala ji se všech stran a ve všech podrobnostech. Když jsem se vrátil z dolu, uslyšel jsem o ní i já se soudruhy, ale my jsme se začali smáti lehkověrným. Trestanci se až poněkud urazili, ačkoliv ani v jediném z nich nebylo ještě neochvějně pevného přesvědčení.

— Ale já hned zaběhnu ke správci, – rozhodl se Juchorev: — vytřesu rovnou ze šeplavého ďábla matku-pravdu!

Když se vrátil z tohoto rekognoskování, vrhl se s nejtvrdšími nadávkami na Bulanova a na všechny, kdo uvěřili jeho zprávě: správce se zaklínal a Bohem dokládal, že Lučezarov nižádné listiny odnikud nedostal, a že je to vše pouhý trestanecký výmysl. Kobylka svěsila nosy. Když všeobecná rozhořčenost se vylila na krejčího, který zvířil obecný mír, věznice ztichla a stala se, jak se zdálo, dvojnásobně smutnou a zasmušilejší, než byla dříve. Tak minul den nebo dva.

A zase začalo nové jakési šuškání po koutech... „Manafest“, „dvě třetiny“, „milost“ — zalétaly opět k našemu sluchu, nebudily ostatně s naší strany velké pozornosti. Avšak i my mimoděk jsme nastavili uši, když jednou Juchorev přišel od správce a prohlásil:

— Ale vždyť ono jen přece cosi je . . . Šidí mne, šelma křivojazyčná, tají to!

A téhož dne otevřeně začali mluviti, že prý sám Šestioký některým z volného sboru ohlásil velikou milost, a to, že v nejbližších dnech bude ve věznici modlitba, po níž přečtou o dvou třetinách.

Což, opravdu „cosi je“, o tom nebylo lze téměř ani pochybovati; zbývalo jen zachovati se skepticky k pověsti o tak veliké úlevě trestu. Ostatně Bašurov byl hotov uznati již i ty dvě třetiny (tím více, že i pro nás to byla dosti lichotivá perspektiva) a pouze my dva se Štejngartem úporně nepodávali jsme se všeobecnému optimismu.

— Je-li to možno? — pravili jsme: — jak by se mohla vláda odhodlati najednou a současně vypustiti na svobodu div ne několik desetitisíc lidí, které v předvečer považovala ještě za nebezpečné živly pro společnost a držela je na řetězích?

— A proč by ne? — namítal nadšený Bašurov. — předně i když budou propuštěni, zůstanou přece v Sibiři, na niž všichni přivykli hleděti jako na stoku společenských nečistot; no a za druhé nebude ani žádného nebezpečí, jen když se postarají dáti tomuto lidu práci a kousek chleba.

— Ale odkud jen vzíti tolik kousků?

— Jak to, odkud? Vždyť ve věznici je musejí stejně krmiti? Ale vy zapomínáte, pánové, ještě na jednu vlastnost lidské duše: ať zločinná, je přece jen lidská... Vždyť podobná „milost“ vyvolala by v lidech takový výbuch enthusiasmu, takové povznesení ducha, že — kdož ví? — možná, že by se ti lidé mohli mravně obroditi . . . Vy se smějete, Ivane Nikolájiči? Nu, když i ne docela se obroditi, tedy aspoň se mohou státi přístupni mravnímu vlivu. Je třeba pouze nepropustit okamžiku, je třeba, aby vláda a veřejnost se postarali, aby zaseto bylo dobré símě do této rozměklé půdy. Podobným semenem zdá se mi, mohla by se přede vším jiným jeviti důvěra k nešťastnému, zavrženému člověku!

Takového způsobu vedli jsme theoretické spory za příčinou sensační pověsti, kloníce se brzo na stranu víry, brzo na stranu — pochybností.

Beseda v dolu s Pětuškovem mně načisto popletla rozum. Zaklínal se a Boha dovolával, že sám, vlastníma očima četl lístinu a že se v ní přímo mluví o dvou třetinách slevy trestu.

— Slyšel jsem včera — dodal Pětuškov, — jak sám Lučezarov pravil vojenskému veliteli: „Dle rozpočtu zůstane ve věznici všeho všudy sedm lidí.“

— To znamená, že přece jen zůstanou? Kdo je to?

— Někdo z věčných, z takových, koho vůbec nelze propustiti . . .

— A já jsem myslil, že i věznici vystěhují a všem dozorcům, že službu vypovědí.

— Proňovi hned sklesla hlava. „A co bude nyní, pravil, s instrukcemi? Pro koho budou?“ No, potěšil jsem ho: kdyby jen jediný trestanec ve věznici zůstal, zůstali by i dozorcové! Jeden nad druhým by měl stráž, dokud by novou kobylku nepřihnali . . . Cha-cha! Kolera ho chyť!

To, co mohlo sníti se pouze v blouznivých snech, nyní uskutečňovalo se za bdění. Musil jsem i já na konec uznati, že hlas lidu — hlas Boží . . . A bouřlivá radost zachvátila duši, opájejíc ji růžovými nadějemi! Skončena dlouhá muka, rozváta jsou temná kouzla . . . Svoboda! Svoboda! (Pokračování.)

*) Jedná se totiž o to, že trestanci II. a III. řádu, odsouzení na 12 let včetně do vězení a pevností, bývají z nedostatku těchto posíláni obyčejně do dolů (— pobyt v dolech považuje se podle zákona za nejtěžší trest —) a těší se pak tak zvané důlní slevě po 4 měsících z každého roku. Vyhnanci I. řádu této slevy nemají. Pozn. autorova.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 4. prosince 1904. Číslo 48.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

Z KLASICKÝCH PÍSNÍ.

(HUDBA OD FR. SCHUBERTA.)

Z cyklu: ZIMNÍ CESTA (V. Müller):

4. ZTRNUTÍ.

Já hledám v sněhu marně
tu stopu ztracenou,
kde ona se mnou vedla
se nivou zelenou.

A chci tu půdu líbat,
roztavit sníh a led
slz vroucích proudem horkým,
až bych tu zemi shléd'.

Kde najdu jaký kvítek,
kde trávník zelený?
Teď kvítí zbledlo, zvadlo,
drn mrazem spálený.

Což na památku vzít bych
si nesměl odtud nic?
Až ztichne žal, kdo pak mi
co může o ní říc'?

Teď, v srdci ztuhlém, její
ztrnulý obraz mám;
až roztaje hruď, zmizí
mi též ta tvář ta tam — —

23. TŘI SLUNCE.

Tři slunce stát jsem v nebi zřel,
a v ně se dlouze zahleděl.

I ona stála utkvělá,
jak by se loučit nechtěla.

Ach, slunce, nejste mými, ne —
vy svítíte jen pro jiné!

Ba, dříve já jsem též měl tří,
teď pryč už jsou dvě nejlepší.

Ty poslední, též pod zemi
jdi! Po tmě lépe bude mi.

Přeložil E. Chalupný.

Lev Tolstoj:

ČASOVÉ ÚVAHY.*)

Prožíváme kritické dny. Válka jako bouře v přírodě vyvolává v duchu lidském blahodárnou změnu v tom smyslu, že hnutí dříve nepozorované stává se viditelným. Jest to hnutí směřující k rozvoji svědomí. Doby jsou kritické a tím nezbytnější jest žíti svědomitě.

Každý zápas tisku, nejen ruský, ale i cizí nebo revoluční, proti panujícímu zlu jest jalový. Jest to totéž jako řezati plevel: znovu vyhání ještě s větší bujností. Jest třeba vytrhnouti kořen. A to možno učiniti jen v náboženské oblasti. Ona toliko jest mocná a nepřekonatelná.

*

Myslím, že máte poslouchati toliko svého srdce, abyste poznali, jak máte jednati. Věříte-li v Boha a v jeho zákon, ne ve slova, ale věříte-li skutečně, nemůžete býti na rozpacích, co máte činiti. Čtěte Matouše kap. X. verše 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32. a 33. Tam jasně se praví, jak má jednati ten, kdo věří v Boha a v jeho zákon. A jednáte-li ze strachu, předstíráte-li, že věříte v pravoslaví, pak jest lépe popříti Boha, neboť takový čin ukazuje, že nevěříte ani v náboženství ani v pravoslaví, ale že se staráte jen o věci pozemské.

Není v tom nic zlého a ani já, aniž kdo jiný nevyčte takovým lidem, že nemají náboženství. Ale špatné jest, lhou-li lidé, předstírají-li, že mají náboženství, plísní-li jiné, že nevěří jak se sluší. To jsou právě ti pokrytci, o nichž mluví Kristus.

*

Jedním z nejdůležitějších motivů činnosti lidské jest hypnosa. Jest velmi prospěšno, užívá-li se této síly pro dobrou věc a dobré city, nebo pro indiferentní skutky; lidé nemohli by žíti bez této schopnosti. Ale jest to něco hrozného, užívá-li se této síly k tomu, aby vyvolala zlé city, klamné myšlenky a zlé

*) Původní, posud neznámý, článek v Courrier Europen ze dne 25. listopadu 1904.

skutky co se činívá vždy v hypnose vládní a náboženské — takové, o nichž chci mluviti.

Špatní lidé spojili s myšlenkou Boha tolik lží a zla, že čestní a poctiví lidé dneška propracovali se k tomu, že schopni jsou vědomé obrany proti této hypnose, právě jako se dobrovolně zdržují zívání, zívá-li někdo před nimi.

Opakuji: s dobrými lidmi dneška, kteří málo přemýšlejí, přihodilo se totéž, co cestujícím, kteří pozváni byvše několikráte na nocleh, byli oloupeni a když slyšeli od jiných cestujících podobné zprávy, nešli si potom nikam odpočinout a ze strachu, aby nebyli oloupeni, nepřijali ani upřímného pohostinství; a nešťastníci cestovali bez ustání, pokud je nohy nesli. Totéž děje se s naší mládeží.

Tím způsobem zlo způsobené podvodníky a náboženskými hypnotiséry neomezuje se pouze na ty, kteří podvádějí, ale zachvacuje i ty, kteří zamítají slyšeti o tom, co samo nutno jest lidem, a zdráhají se mysliti na to.

*

Poslední dobou obíral jsem se sepisováním denní četby, skládající se z nejlepších myšlenek našich nejlepších spisovatelů. Při čtení netoliko Marka Aurela, Epikteta, Xenofonta, Sokrata, mudrců bramánských a čínských, Seneky, Plutarcha, Cicerona, ale i novějších spisovatelů: Montesquieua, Rousseaua, Voltaira, Lessinga, Emersona, Channinga, Parkera, Ruskina, Amiela a ostatních (jest tomu dva měsíce, co nečtu novin ni revuí) divil jsem se čím dále tím více a zhrozil se nikoliv nad nevědomostí, nýbrž nad „civilisovanou“ surovostí, v níž naše společnost vězí. Poučení, kultura je nám dána, abychom se radovali z duševního dědictví zanechaného předky, abychom se mu přizpůsobovali, a my zatím čteme Zolu, Maeterlincka, Ibsena a j. Jak chtěl bych odpomoci poněkud hroznému tomuto neštěstí, horšímu války, neboť tato surovost civilisovaná, a následkem toho sama sebou spokojená jest nejhroznější; z ní prýští všechny hrůzy a v počtu jich i válka.

*

Jak lidé žijí špatně, bezbožně, jsouce si méně vědomi smrti než svého pozemského putování. Netřeba mysliti na smrt, třeba žíti a dívati se jí v tvář.

Celý život stane se pak slavnostní, důležitý, opravdu užitečný a radostný. Se zřetelem k smrti není možno, aby člověk nepracoval horlivě, neboť ona může v každém okamžiku přerušiti jeho práci; a též se zřetelem k smrti, nemůže člověk činiti nic, co by nebylo nutno pro celý život, totiž pro Boha. A pracuje-li takto, život stává se radostný, není již bázně před smrtí, kteráž otravuje život lidí. Strach před smrtí jest nepřímo úměrný s dobrým žitím. Je-li život svatý, klesá na nulu.

A tento vztah mezi životem a smrtí může býti způsoben výchovou. Ale nám se této výchovy nedostalo a musíme pracovati sami o sobě. A přece jest společná náboženská výchova možná. A jaké by to bylo dobrodiní! . . .

Přel. **Rich. Navrátil.**

KAREL SCHEINPFLUG:

PERLY V OCTĚ.

VI.

Králové houslistů.

(Dokončení.)

A tak to jde dále po celý večer, čísla jsou stále effektnější, štědrost našeho krále roste. Tartini, Bazzini, Paganini, Ries, Wieniawski... Tance skřítků, Ďáblův trilek, Rej čarodějnic, Motto perpetuo ... Dvaatřicetiny ustupují čtyřiašedesátinám (nebo co to jest), flageolety se zdvojují a zaznívají současně s pizzicaty v arpeggiích — jako by hrály najednou troje housle, nebo jako by náš král měl u levé ruky nejméně patnáct prstů. A když je naše extase vyhnána k závrati, náš král se slibně usměje, nasadí sordinku a zahraje nám serenadu. Prostou, volnou, měkkou, snivou ... tóny její chodí po špičkách, v bílých sukýnkách, modré zraky upřeny k stříbrnému měsíci, v jemných prstících kytičku fialek a na tváři úsměv sladký, jako med.

Ó, ó, královská Milosti, poruč, pokyň, naše hlavy, naše srdce, všecko jest tvým a především naše dlaně, ty bezúčelné, nemotorné dlaně, jež neumějí hráti bublavých arpeggií s pizzicaty, ani flageoletových dvojtónů! Vavřínové věnce, stuhy, palmy! Ohlušíme ho rykem svých ovací, utýráme žádostí: „Opakovat!“ Pak ho zavezeme do vyzdobeného sálu, posadíme v čelo stolu, okrášleného kyticí a složíme mu k nohám projevy své loyality, přípitky a řečmi, všichni po řadě, počínaje ředitelem pěveckého spolku a konče místním kandidátem poslanectví.

— Náš národ může hleděti klidně budoucnosti vstříc, dokud rodí takové syny. —

— .... a kdežto jiní králové udržují si poslušnost svých poddaných mohutnými armádami, stačí našemu králi pokyn jeho žezla, aby všichni poddaní leželi u jeho nohou. —

— Co Čech, to muzikant. Ten národ ještě nezhynul, dokud mu věštec zpívá. —

— A tak se naplnilo mnohem více, než hrdý sen našeho velikého Přemysla Otakara: český král vládne dnes nejen celé střední Evropě, ale celému světu!

Přijdeme domů pozdě v noci, vstaneme s bolavou hlavou, budeme dlouho vzpomínati na návštěvu „svého“ krále (neřekla-li Jeho

Milost, že večer, zažitý mezi námi byl jedním z nejkrásnějších jeho života?) budeme čítati s blahým uspokojením o jeho úspěších ve světě. A naše dcerky budou dlouho vzdychat před usnutím na svých panenských ložích, kochajíce se vidinou zajímavé bledé tváře v příboji vzedmutých vln černých kadeří...

Pak... pak se jednou dovíme z novin, že máme n o v é h o krále houslistů. Jak se to stalo, umřel-li dřívější král, vzdal-li se trůnu, nebo byl-li sesazen, toho se nikde nedočteme. Ale fakt je tu: máme nového krále, my i celý svět. A třeba to nebylo nikde přímo vysloveno, vyciťujeme určitě, že dřívější král byl ubohým břidilem proti novému. Cožpak rumunská královna jest náruživou pianistkou a šťastna, může-li doprovázeti obstojného hudebníka; petrohradští studenti vypřahují koně každé hezké baletce, a stará Viktorie zve si kde jakého virtuosa, neboť se jí při zvucích hudby nejsladčeji — spí. Ale tady... tady září hvězdy první velikosti a úspěchy hraničí na zázraky.

Císař Vilém II. pozbyl po jeho přednesu variací na anglickou hymnu na hodinu řeči; ruský car, vyslechnuv jeho „Hymnu na svobodu“, udělil říši demokratickou ústavu a všem politickým vězňům sibiřským amnestii, vážný sbor římských kardinálů pustil se při jeho „Bal champêtre“ do tance, sultán provedl ho všemi kouty svého haremu a admirál Dewey, vítěz manilský, jímž nezachvěl pohled na hořící a tonoucí španělské loďstvo, plakal při zvucích jeho ukolébavky jako dítě. Báječné housle, posázené dvaašedesáti kohinoory, zvící lískových ořechů, darovala mu slečna Alice Rockefellerová v upomínku na šťastný výsledek souboje, který podstoupila o jeho ruku se slečnou Mary Carnegieovou. (Svatba bude v květnu.) A neklamou-li výklady páně Flammarionovy, i obyvatelé Marsu projevili v těchto dnech světelnými signály přání, aby je náš král navštívil.

Dovedete se vžíti v nadšení, s nímž jsme ho přijali?

Jest ještě o nějaký rok mladší než jeho předchůdce, má ještě o nějaký půlton bledší pleť, ještě o nějaký centimetr delší černou hřívu a také brilant v jeho prstenu zdá se býti o nějaký karát těžší.

Opojné dojmy první královské návštěvy se vracejí, ale ve zvýšeném lesku. Zase se přetrpí nějaký „velký koncert“ chladný a fádní jako trůnní řeč a zase kráčejí sálem Tartini, Bazzini, Paganini . . . . zase dovádějí Tance skřítků, Ďáblovy trilky, Motta perpetua, zase se sypou dvaatřicetiny a čtyřiašedesátiny jako kroupy, kadence vystupují jako rakety, pizzicata proskakují bubláním arpeggií a současně švitoří flageoletové dvojtony a vlní se táhlé trilky. A zase, když je naše krev rozehřáta na bod varu, nalije se do ní sladce tišícího oleje nějaké serenady, ukolébavky nebo barcarolly se sordinkou.

A bože! ty prostředky ku projevu vděčnosti a nadšení jsou tak chudy! Neurazí se, podáme-li mu stříbrný věnec? pouze stříbrný — jemu, jenž má i krabičky na sirky posázeny safíry? A co dále? To vypřahování koní je již tak všední a vésti jej do besedy pod baldachýnem v průvodu pážat v růžových trikotech nelze při tom hanebném počasí. Bude arci slavnostně vyzdobený sál, bude banket po třech zlatých za osobu, budou řeči a přípitky; vše to jest však už přece jen známé a všední. Na štěstí je tu geniální vynález konce století, jsou tu pohlednice. Světlotiskové a litografované, krajinářské a figurální, naše dámy jich přinesou koše a náš král bude mít do rána co podpisovat.

A pak?

Pak se dovíme za nějaký rok, že máme zase nového krále. A zase jdou novinami zprávy o vladařích a admirálech, amerických milionářích, anglických podivínech a statisícových honorářích za turnée Spojenými Státy. Čteme to však dost klidně, rozumí se to u našich houslistů již samo sebou.

Co je však velmi podivno: k n á m nový král nepřichází. Místo něho přijede k nám znovu ten král nebo exkrál číslo 1. Co ten tu hledá? Je mu již třicet let a jeho jsme přece již v i d ě l i — teď chceme zase viděti nejnovějšího krále.

Je tu náhodou několik lidí, kteří mají měkké srdce a tv[illegible]ť; zaagitují po městě nu a . . . dopadne to dobře. Přízemí se přece jakž takž naplní a jedno číslo musí bývalý král dokonce opakovat. Potom se rozsvítí dva plynové plameny v modrém salonku vedle besedního sálu, jeden stůl se prostře čistým ubrusem a k němu zasedne bývalý král s jednatelem besedy, ředitelem pěveckého spolku a několika učiteli. Král si objedná beafsteak s vajíčkem a jeho společníci krabičku sardinek v oleji, trošku si popovídají, vypije se několik skleniček piva a o jedenácté jdou všichni spat.

A noví králové nastupují na trůn, skoro každoročně jeden. Je nám čím dále tím zřejmější, že v tom království houslistů panuje nějaké hrozné mnohovládí, nebo spíše, že to je s tím kralováním pouhý novinářský tlach. Máme teď sedm živých, panujících králů a jak se tuhle dočítáme, také Němci, Francouzové, Angličané mají své. Možno, že ostatní svět

právo na trun našich kralu ani tak jednomyslně neuznáva, jak by nám noviny rády namluvily. Eh, kdo by si tím lámal hlavu, houby na tom záleží!

Ale jednoho z těch nových králů, právě toho nejnovějšího napadne pošetilost, že nám ohlásí svou návštěvu. Chudák, ten pochodí! Takovou ubohou reklamu má, zase jen ty petrohradské studenty (tentokrát, pro změnu, nosili prý našeho krále na ramenou) a nějaké triumfy v Kroměříži. (V Kroměříži!) Arci, také o dceři nějakého amerického milionáře se kdesi cosi psalo; ale slyšel kdo jakživ o nějakém panu Knightovi? Celé jeho jmění páčí se na padesát milionu — tedy sotva tolik, co má Rockefeller ročních příjmů! A za tohle chce ten člověk zlatku za sedadlo!

Sedí nás v celém divadle asi třicet osob. Světel hoří jen polovina a třeseme se zimou. Je také mladý, bledý, vlasatý ten nejnovější král a na prstě se mu také cosi třpytí; bezpochyby nějaká imitace, Scharfova, neb Cleyova. Trůnní řeč nám odpustil, vycítil asi náladu. Jde to hned z počátku obvyklou cestou: Tartini, Bazzini, Ries . . . Tanec skřítků, Ďáblův trilek, Motto perpetuo, čtyřiašedesátiny s arpeggiemi, flageolety a pizzicaty. . . a naposledy serenada, ukolébavka či barcarolla se sordinkou. S počátku je stísněn trémou, patrně následkem slabé návštěvy; pak se rozehraje a jde to dobře. Což nám ovšem nevadí, abychom se upřímně nenudili. Jen ty flageolety člověka tak trochu vyruší, a i ty pozbyly již svého zázračného účinku. Z koncertu jdeme rovnou domů. Koně vypřahovat bylo by novému králi těžko, jde do hotelu pěšky a housle si nese pod paží.

Pak přijede po čase ještě jeden král. Sejde se mu večer osm osob, odloží tedy koncert o několik dní. Zatím obchází se svým impresariem po domech a nabízí vstupenky. Prodali jich přece ke dvaceti, milý král si odehraje svůj program (viz výše), impressario zaplatí deficit a odjedou.

A teď doufáme, že budeme míti od vás již pokoj, královské Milosti? Už to umíme všecko nazpaměť, Tartiniho, Bazziniho, Riese, Tanec skřítků, Ďáblův trilek, Motto perpetuo i serenadu se sordinkou. Víme, že umíte sypati krátké notičky, dvaatřicetiny, čtyřiašedesátiny, nebo co to jest, umíte hrát kadence a trilky, arpeggie promíchané pizzicaty a flageoletové dvojtony. Je to všecko velmi hezké a snad i dost nesnadné, ale — dále jste to nepřivedli. A my chceme přece vidět nějaký pokrok, chceme slyšet nebo vidět něco nového. A proto, chcete-li zase dobyti našich srdcí a našich tobolek, musíte hráti své kadence, arpeggie s pizzicaty a flageolety stojíce na hlavě, houpajíce se na vysuté hrazdě, kráčejíce se zavázanýma očima po drátěném laně, nebo musíte současně házeti osmi hořícími pochodněmi, anebo polykat živé holuby.

JULIUS HIRSCH:

NA STOPĚ ZAŠLÉ SLÁVY.

(Dokončení.)

O kvetoucím hlavním městě Dánska, které svými krásnými boulevardy a nábrežím, imposantním přístavem, velkolepými musei, svědčí o hmotné i kulturní vyspělosti malého pilného národa, na tomto místě zmiňovati se nebudu — navštívíme bývalé hlavní město, na jehož místo nastoupila Kodaň ke konci první polovice XV. století. Jest to **R o s k i l d e** od Kodaně 33 km. vzdálené na západosjaellandské dráze. Již z daleka vidíme, kterak špičaté věže a střechy vyčnívají z husté zeleně stromů. Nádraží jest velké s prostranným perronem a poukazovalo by na větší město než Roskilde, jež má pouze 8000 obyvatel, ale ulice městečka jsou dlážděny a čisté. Polohy jest půvabné, leží na nejjižnějším cípu Roskilského zálivu, který až sem do délky 40 km. do vnitrozemí vniká. Osudy města připomínají Lund ve Švédsku. Za svého rozkvětu mělo prý přes 100 tisíc obyvatel; po přeložení residence královské do Kodaně, zachovalo si význam jako sídlo biskupské do reformace. Od té doby zmizely všechny kostely a kláštery až na kathedrálu s hrobkou králů dánských. Nejstarší ovšem dřevěný kostelík vystavěl v 10. století král Herald Blaatand. Již v 11. století byl zbudován velký kostel o 3 lodích z kamene, který byl r. 1084 vysvěcen. Nejstarší a základní části nynějšího chrámu pocházejí ze 13. století, neboť stavba ještě nedokončená zničena byla požárem v r. 1282. Při obnově své kostel opatřen byl zachovalou dosud klenbou hlavní lodě. Lze tedy tuto část lodi pokládati za nejstarší. Značnou škodu způsobil požár, který vypukl r. 1433. Od té doby stále se přistavovalo. Tak severní věž pochází z XV. stol. měděná střecha ze stol. XVI. Hlavně pak kaple zvenčí přistavené způsobují, že nám stavba nepodává žádného celkového obrazu. I vnitřek podlehl značným změnám. Za reformace bylo přes 40 oltářů odklizeno, mnoho cenných předmětu odstraněno. Nicméně i tak působí trojlodový prostor vysokými, četnými okny osvětlený dojmem příznivým. Sotva vejdeme do vnitř, padne nám do očí bohatě zlacená a malovaná lože krále Christiana IV. naproti varhanám podobně zdobeným. Na kuru jest veliká dubová stěna, mistrovské dílo renaisančního slohu. Dle pověsti chtěl ji nizozemský plavec, přijížděje z Gdánska, podloudně přenésti. Byl však zachycen. Udal pak za ni velmi nízkou cenu, že ji král Frede-

rik II. odkoupil, obraz pak v zámku Frederiksborgském umístil. Christian IV. ji daroval kostelu zmíněnému. Dvě řady lavic s řezbami vysoce zajímavými gotickými, představujícími výjevy biblické, pocházejí dle nápisu z r. 1420. Za oltářní stěnou jsou dva nejstarší zachovalé královské náhrobní pomníky. A to Kryštofa, posledního mužského potomka královského rodu Estritidů, který padl v bitvě proti Hanseatům r. 1363. Hrob jeho byl r. 1687 rozbořen. Zachovala se však alabastrová socha, představující ležícího mladíka v rytířském zbrojení. Druhý náhrobek je skvostný sarkofág královny Margarety, jež pod svým žezlem spojila všechny tři říše skandinavské; je z černého mramoru s její ležící podobou z alabastru. Čtyři další mramorové, figurálně bohatě zdobené rakve jsou poměrně mladšího data. Odpočívají tam Christián V. († 1699), Frederik IV. († 1730) a jejich manželky. Při obnově této části kůru bylo pro tyto nové hrobky mnoho vážně poškozeno a zničeno na př. hrobka Kristofa, několik starých hrobů biskupských a hlavní oltář s obrazy ze 14. století, ve kterém, mimochodem poznamenáno, byla uložena hlava papeže Lucia, patrona kostela.

Pozoruhodné jsou i fresky na pilířích choru z r. 1521, bohužel tak nešťastně restaurované, jako některé obrazy na Karlově Týně. Představují první zakladatele a příznivce původního chrámu, jichž ostatky jsou prý zde zazděny, mezi nimi ostatky krále Haralda Blaatanda († 988), krále Estridsena († 1077) a jeho matky Estrithy, biskupa Viléma, který začal stavbu prvního kamenného kostela; ještě před několika lety bylo lze viděti skulinou zdiva část jeho kostry. S kaplí lodě chrámové obklopující je nejstarší zasvěcená sv. 3 Králům, vystavená od Christiána I., prvního panovníka z rodu nyní panujícího oldenburského r. 1459. Jest v každém ohledu nejzajímavější. Freskv jsou velmi zachovalé, restauracemi nepoškozené z 15. stol. Do sloupů nesoucích klenbu a sestavených ze dvou kusů starých vyryty jsou výšky rozličných panovníků, kteří chrám navštívili. Podnět k tomuto měření dala známka, o níž šla pověst, že značí nadlidskou výši těla Christiána I. Aby se výška skutečná zjistila, dal Christián VIII. hrobku otevříti a kostru změřiti — měla 72". Nesvědčí to zajisté o velké pietě k předkovi. Při té příležitosti byl z rakve vyňat meč a visí nyní na stěně. Není neobvykle dlouhý. Historicky ověřené známky jsou novější. Nejvyšší zde měřenou osobou byl car Petr Veliký, 79" vysoký. Car Alexander III. měl 73", nynější král dánský Christián IX. má 71". Také král řecký Jiří a mnoho jiných osobností královských bylo zde změřeno. Zakladatel této kaple a jeho choť odpočívají v podzemní klenbě pod jednoduchými kameny. Tím nádhernější jest sarkofág Christiána III. († 1559) zhotovený antwerpským umělcem van Vriendlem, v čisté renaisanci provedený. Představuje krále ležícího v plné zbroji na skvostné posteli, jejíž nebesa spočívají na 6 sloupech; 4 postavy v římském rouše zdobí rohy. Vedle stojí sarkofág krále Frederika II., slabá nápodobenina prvého. Kromě toho i několik jiných králů je tu pochováno. Kaple Christiána IV. je zbudována dle jeho vlastních plánů. Christian VIII. ji dal vyzdobiti skvostnými freskami od předních dánských malířů. Mohutným dojmem působí hlavně vzkříšení Kristovo od Marštrauda. Z pěti rakví tam se nalézajících nejvíce nás zajímá rakev zakladatele, s jehož stopami činnosti stále se potkáváme. Jest poměrně jednoduchá z dubového dřeva, černým aksamítem potažená a stříbrnými deskami zdobená. Na víku jest meč, jímž prý bojoval v nešťastné bitvě u Lutter. Kaple Frederika V. stojí na místě staré kaple „Matky Boží“, r. 1310 od biskupa Olafa vystavené a r. 1772 zbořené. Stavba nové kaple byla teprve r. 1825 dokončena. V ní jsou pochováni všichni členové královského roku dánského od Frederika V. počínaje, částečně v nákladných mramorových, částečně v jednoduchých rakvích. Poslední, kdož tam odpočinku došli, jsou bratr nynějšího krále rakouský polní maršálek princ Wilhelm V., Glücksburg († 1893) a králova choť Louisa († 1898). V místnostech kostela umístěno jest mnoho zajímavých předmětů, jako zbraně, brnění vyřezávané nářadí kostelní a m. j. Památné jsou v hlavní lodi hodiny z konce XIV. stol. se dvěma figurami muže a ženy, které bijí hodiny a čtvrti, a se sv. Jiřím, kterak na koni zápasí s ještěrem. Když figury na zvon uhodí, dupne kůň na ještěra, tak že tento bolestně vykřikne.

Opouštím chrám s city různými. Převládá však lítost nad tím, co zde z fanatismu bylo zničeno a že i myšlenky nejvznešenější, nebyvše davem pochopeny, nerozumem jeho bývají potlačovány. Znamená zajisté reformace ohromný pokrok v duševním vývoji lidstva, ale zničila nejeden plod — umění, které přec bylo tehdy skoro úplně ve službách církve. Trvalo pak to dlouho, než pustilo kořeny do nové půdy a jiné pokolení s větším porozuměním snažilo se zachovati, co cenného a krásného zbylo z dávných dob zašlé slávy.*)

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

F. Papežské právo nad školami a vědou.

Všeobecná pravda, že budoucnost má v rukou ten, kdo má v rukou školu, jest i kleri-

*) V min. čísle čti: Helsingör má 15.000 obyv.

kalismu dobře známa, a tak jest mu otázka školní otázkou všech otázek. Jeho „práva“ na školu jsou neomezená.

81. „Řekněme bez okolkův, píše Jesuita von Hammerstein, že veškeré školství státní, nejen školy národní, nýbrž také jeho gymnasia, jeho university, jeho kadetní školy, podléhají až do jisté míry církvi, a to direktně v náboženském a mravním oboru, indirektně ve světském, pokud se vztahuje k náboženství a mravnosti... Indirektně podléhá také zde celé právo, které jest vyhraženo občanským obcím a státu v příčině vychovatelském a školském, plnomoci církevní. Ona má souverainní právo zakládati školy jakéhokoliv druhu, od školy národní až po universitu, a vésti je podle svého dobrého zdání neodvisle od jakéhokoliv vměšování se státního dozoru: ani zdravotní dohled, ani pěstování národního ducha nemůže poskytnouti státu záminku, aby zakročoval proti vůli církve. Právo státní naproti tomu i pro světskou stránku školství jest daleko omezenější a má zvláště na školství národní v katolických krajinách sotva jaký vliv. Neboť jeho postavení naproti vychovatelství jest naprosto subsidiární a může jenom potřebou jeho býti vměšování odůvodněno. Tato potřeba však nevzniká tam, kde církev může se svobodně rozvíjeti; neboť ona pak pečuje přebohatou měrou o nutnosti, takže státu nezbývá, nežli podati církvi pomocnou ruku. Na školách, na kterých církev a stát společně pracují, náleží hegemonie církvi.“ „Učebnice a učitelé, kteří jsou prohlášeni od církve za škodlivé a nebezpečné víře a mravům, nesmějí býti užíváni na školách státních. Všechny státní školy jsou podrobeny církvi, přímo ve věcech náboženských, nepřímo ve světských předmětech vyučovacích. Školy církevní však, i takové, které jsou řízeny náboženskými společnostmi, jsou od státu a jeho úředníkův zcela neodvislé. Státu není dovoleno dohlížeti na církevní školy a předpisovati jim učební plán.“

82. Zcela stejného tónu jest knížka, vyšlá roku 1897 v Mohuči, „Der Zerstoerungsgeist der staatlichen Volksschule“. Spisovatel se nejmenuje, jest však dostatečně ověřen církevním dovolením tisku, protože se počítá k „vyšším desetitisícům“ klerikálním. Několik ukázek jeho fanatismu a jeho zásad: „V křesťanské škole národní musí náboženské vzdělání a vychování tak ovládati a pronikati ostatní předměty vyučovací, že tyto proti oné hlavní úloze vypadají jenom jako přídavek.“ Jak velice jsou „ostatní předměty vyučovací“ jenom „přídavkem“, vychází z toho, že i „psaní a čtení“ pokládá za dosti zbytečné: „jakoby člověk který neumí čísti a psáti, přestával už býti vzdělaným (!) člověkem“. „Jest nezvratným požadavkem zdravého rozumu (!) lidského, aby konfesionální škola stála úplně a zcela, učitelský personál a školní knihy, methody vyučovací a vychovávací pod bezprostředním dozorem a vedením příslušné konfesionální autority, t. j. církve.“ Z toho vyplývá „neodvratný důsledek“, že musejí býti zakládány konfesionální semináře učitelské, „které pod přímým a naprosto neodvislým vedením a dohledem příslušné konfesionální autority se nacházejí“. Kdo takové požadavky a důsledky neschvaluje, proviňuje se „hrubým znásilňováním svědomí“. Spisovatel dokazuje ze slov Písma Mat. 28, 18—20. „Jdouce, učte všechny národy“ atd., že jenom církev má skutečné právo na školu: „Církev jest podle božského nařízení nejprve oprávněný školní úřad v křesťanské společnosti“.

(Pokračování.)

DĚTSKÝ KOUTEK.

Hanácké nebe.

Spisovatel Otakar Bystřina vypravuje v nejnovější knize své (Hanácká legenda s obrázky Adolfa Kašpara), co je to hanácké nebe.

Jednou žil v Tovačově pan děkan a byl veliký šprýmař. Šprýmaříval často i s kazatelny. Aby své farní ovečky navnadil toužit po nebi, vylíčil jim nebe naplněné vším, co Hanáci rádi jedí. Kázal (v hanáckém nářečí):

„Milí farnici! Představte si velekánské rebnik, plné rozpuščené putrečke (másla). V prostředku teho rebnika velekánské kopec ze stróhanyho perniku. Kolem do kola teho rebnika ležijó Hanáci na břuchách, hube majó otevřeny a čekajó.

Na vrchu teho pernikovyho kopca stojijó andilci, dělajó šeške tvarohovy, trnkama (povidly) nadity — a jak nekeró veplácajó, položijó ju na ten nastróhané pernik; seška se pěkně kotóli — ováli se, a dule — žbluňk do teho rozpuščenyho másla, a pěkně plová — — přímo do hube Hanákovi, co na břehu na břuchu leži. Ten — chlamst! a už je šeška v něm! —

A to je všecko ešče hadra proti blaženosti nebeské!“ —

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Byl jasný jarní den, dvanáctého května, když ustanovena byla modlitba a z té příčiny odvolány práce. Do prostřed dvoru věznice již záhy z rána postavili stůl, pokrytý čistým bílým ubrusem. Správce rozložil na něm balíčky voskových svící.

Kobylka kupila se ve dvoře s radostně zářícími tvářemi. Mnozí nastrojili se do čistých košil a na mastili si vlasy tukem. Nebylo slyšeti ani nadávek ani obvyklých hádek. Včera ještě zapřísáhlí nepřátelé — dnes besedovali klidně a po přátelsku. Juchorev s dvěma nebo třemi ze svých přátel, vězeňských vůdcův, procházel se svým obvyklým hrdinským krokem pod průčelím trestnice, a z jeho hovoru s nimi dolétaly chvílemi k mému sluchu oddělené fráse:

— Pustím se opět na Olekmu! . . . Jako čert vrhl jsem se v Zabajkalí do života! . . . Tam jsou i ženské, podle mého, sladší a líh silnější.

Přišli ke mně také moji přátelé Čirok a Nogajcev, oba slavnostně — slušní, lehce se usmívající.

— Nu což, Mikolájiči, i my dočkali jsme se svátečku?

— Zdá se to být sen, pouze jako sen! Každou chvíli si protíráš oči — ze strachu, abys se neprobudil.

— Nu, co vy nyní, Nogajceve, počnete? Vrátíte se domů?

— Vrátím se, rozhodně vrátím. Mám tam dědečka . . . Velice mne měl rád dědeček!

— Jak se tam budete živit, čím?

— Je opravdu divné, nač se ptáš . . . Což, nemám rukou, nebo co? Nebo myslíš, když jsem jednou v životě jednoho nebo dva neřády zabil, že budu zase čumět někde ve vězení? Víš sám, Mikolajiči, že jsem ve vyhnanství nerad lenošil. No, a že jsem tak sádlem zarostl, což pak je to samo sebou? To je nemoc. To je nezdravý tuk; stal se ze mne nemocný člověk ve vyhnanství . . . Ale dej mi svobodu a svobodnou stravu a stane se ze mne opět pořádný člověk!

Čirok poslouchá pozorně řeči Nogajcevovy a tvář jeho stává se stále vážnější a důstojnější.

— Svatou pravdu mluví Nogajcev, — prohlásil přesvědčeným tonem: — což může snad ve věznici býti člověk člověkem?

— A vy, Čirku, nebudete již hlídače škrtit? — mimoděk se tážu, připomínaje tak, že tento člověk před věznicí byl mnohem méně člověkem, než ve věznici, — tážu se — a téměř současně již lituji své otázky.

Tvář Čirkova přijala výraz nejvýš rozhořčený.

— Ech, Mikolájiči! — smeká čapku a energicky se škrábe na zátylku a toto „ech!“ zní čímsi na způsob výčitky.

Napadají mi samy sebou úsudky Valerianovy o okamžiku příznivém pro mravní obrození: není-li vskutku v těchto úsudcích nějaká část pravdy?

— Seřadit se! — rozlehlo se náhle ohlušující zvolání dozorcovo a vše se rozhýbalo. Trestanci se téměř okamžitě postavili v řad. Vrata se rozlétla a pochodovým krokem vešla do nich celá rota místních kozáků s mladým praporečníkem v předu. Bylo slyšeti i jejich velení a kozáci seřadili se v pravo od trestancův na puntík stejnými řadami. Bylo patrno, že očekávala se velkolepá, úctu budící ceremonie.

Dozorce již ani nemukal, když v zápětí na to do vrat vstoupil stařec kněz s urostlým, representativním diákonem, kteří přijeli ze závodu, kozácký kapitán, tlupa dozorcův a kancelářských písařův a v čele jim Šestioký v ruce s papírem, při jehož pouhém shlédnutí srdce všem v těle se sevřelo a sladce omdlévalo. Na konec vpustili trestance z volného sboru a seřadili je na levém křídle v oddělenou četu. Vše to stalo se rychle, s neobyčejnou pompou a velkolepým pořádkem.

— Požehnej, Vla-dy-ko! — vřísknul statný, ramenatý diakon, přerušiv nenadále úctyhodné ticho a bohoslužba začala. Všichni jako jeden muž se hlučně pokřižovali širokým křížem. Jistotně křižovali se i ti trestanci, kteří nevěřili do slova, jak se říká, ani v čerta, ani v ďábla a kudy chodili, se rouhali a prohlašovali se za nejkrajnější atheisty. Bylo-li to upřímné dojetí, vážná ochota obroditi se? Neměla-li na to z části vliv přítomnost četných představených? . . .

Před „mnoholetí“ (modlitba za dlouhé žití panovníkovo) přiblížil se slavnostně ke stolu chrabrý kapitán, zvolna rozevřel tajemnou listinu, kterou po celý čas držel v rukách, přelétl plesajícím pohledem zástup oholených trestaneckých hlav a pronesl hlasitě:

— Tak vidíte, bratří, dočkali jste se veliké milosti . . . Poslyšte výnos, který obdržel jsem od vojenského gubernátora.

Kdyby byla moucha přelétla v tu chvíli po vězeňském dvoru, tu by její šelest nepochybně byli všichni slyšeli. Kdesi daleko, za vězeňskými vraty, kdosi zakašlal; vysoko pod nebem zašveholila vlaštovka . . .

Lučezarov četl nahlas, neobyčejně zřetelně a výrazně, netoliko hlasem, nýbrž i pohledem a gestem ruky zdůrazňuje následující slova: „Pod podmínkou dobrého chování, upřímného pokání a dobrého mínění představenstva, lhůty trestu soudem

trestancům vyměřené mohou být zmenšeny do dvou třetin!!!"

Jako by se těžký kámen všem svalil s prsou: nyní již všichni na vlastní uši slyšeli to, čemu dříve musili věřiti pouze na základě domyslův a pověstí, byť i nejhodnověrnějších. Kobylka hluboce zavzdychala, pokřižovala se a radostně se zakolísala . . .

— Sláva Tobě, Pane! — bylo slyšeti hlasy starců.

Lučezarov zatím pokračoval ve čtení gubernátorské listiny bod po bodu, ačkoliv ho nikdo již neposlouchal a nikdo mu nerozuměl.

— Nu, tak tedy: do dvou třetin se vám slevuje! — vítězoslavně prohlásil ještě jednou, ukončiv čtení a vysoko zvednuv listinu ve vzduchu.

Bylo patrno, . . . chrabrý kapitán sám upřímně plesal. Temně rudá jeho tvář s dlouhými žlutými kníry nezdála se tentokráte být hroznou, nýbrž zuřila dojetím . . . Ba i celá mocná postava Lučezarova přijala na se, jak se zdálo, proti obyčeji menší rozměry, proměnivši se v postavu obyčejného smrtelníka . . .

Šestioký pohlédl potom pozorně na obě strany trestaneckých řad a popošel bystrými kroky ke mně a podav mi listinu, pravil laskavě:

— Podívejte se ještě jednou a vysvětlete jim v komorách, jest-li snad něčemu nerozuměli.

To bylo poprvé, co mně říkal vy bez všelikých okolkův při tak velice oficiálním okolí.

Zatím kněz, krásný stařec s dlouhými bílými vlasy, také dojemně promluvil:

— Tak vidíte, synáčkové, jaká milost vás potkala! Možná, že někteří z vás jí ani nezasloužili, ale i těm budou odňaty dvě třetiny trestu. No, pomodlíme se ještě jednou důtklivěji a vroucněji!

A znova začalo vroucí modlení!

— Hosi, kdo si chce svíčky koupit, ať si bere! — skočil k řadám trestancův tlustý a jako cihla červený správce se svazkem voskových svíček v rukách. Rozebrali je rychle od něho (on výborně zapomínal, kdo vlastně). Brali nejen zbožní stařečkové, nýbrž i k náboženství lhostejný „mladík“, nejen zámožní lidé, nýbrž i takoví, kteří v kanceláři neměli nic víc zapsáno než deset kopějek. Diakon, nakažen všeobecným nadšením, prostě přepínal hlas, když prozpěvoval mnoholetí a když mohutný bas jeho zahřměl „mnogaja ljeta“ zajatým, uvězněným a potom i jejich představeným, tu trestanecký sbor vřískl mu v odpověď tak upřímně, tak hromovitě, že pravděpodobno bylo ho slyšeti na nejvzdálenějších kopcích; alespoň sup visící v nebeské modři v podobě maličké tečky, ihned ztratil se mým očím . . .

Bujnou vlnou proudila plesající kobylka do chodby věznice, obklopujíc mne a hlasitě žádajíc, aby ještě jednou přečtena byla drahocenná listina.

— Písmeno po písmeně se jí naučíme! Čti, Mikolájiči, čti!

Podívali jsme se teprve nyní se Štejngartem na sebe a já jsem uviděl, že máme jednu a touž myšlénku v hlubině duše.

— Počkejte, bratří, — obrátil jsem se k zástupu sotva vlastní rozčilení potlačuje: — vždyť tu je veliký omyl, nedorozumění . . . Žádné dvě třetiny se nám neslevují, všeho všudy pouze jedna třetina, ale ani ta není zcela jista v celku a u každého. Mohou sleviti i méně, mohou i vůbec ničeho nesleviti.

— Co to pravíš? Posmíváš se nám, nebo co?

— Ani trochu se nesměju; avšak i velitel i kněz i vy všichni nerozuměli jste listině, jak se jí rozuměti má.

Po minutě ohromeného mlčení zdvihl se nevylíčitelný hlomoz. Rozléhali se zběsilé hlasy:

— Co on to plete? Chce nás ohloupit!

— Neposlouchejte ho, bratří! Vždyť jsme to sami, na vlastní uši slyšeli!

— Vezměte mu listinu a sami ji čtěte. Kdo umí číst?

— Tito lidé sejí vždycky zmatky, vždycky představené očerniti hledí! — zaslechl jsem v zadních řadách zvonivý hlas Bogodarova, vyhnance šlechtice, který kdysi prošel VI. třídu irkutského gymnasia a odsouzen byl pro padělání do Sredněkolymska a odtud pro vraždu, v opilém stavu spáchanou, — do Šelajského dolu. Byl to souchotinář, rozezlený proti všemu na světě a strašně samolibý člověk, domýšlející si o sobě, že je vysoce vzdělaný (a ve skutečnosti neuměl správně psáti) a hluboce nenáviděl mne, rovněž bývalého šlechtice, vládnoucího skutečným vzděláním.

— Je jim nepříjemno, že vláda projevila takovou lidskost! . . . — hlasitě, neostýchaje se nás, křičel dále Bogodarov a bylo lze sem tam zachytiti i souhlasné mručení. V zápětí na to se Bogodarov kamsi skryl. Ukázalo se potom, že běžel udati Šestiokému, že já se soudruhy bouřím trestance a vykládám jim, že není a nebude žádných dvou třetin, že je to pouhý klam. On sám potom kobylce vyprávěl, že prý se Šestioký strašně rozhněval a zakřičel:

— Pověz mu (t. j. mně), že jsem ho doposud považoval za osvíceného člověka, ale on se ukázal býti jednoduše — oslem!

Nevím, zda-li se chrabrý kapitán tak ostře vyjádřil, ale že byl silně podrážděn mou námitkou proti obecnému (a zároveň též jeho, Lučezarovu) mínění, to je úplně pravděpodobno.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 11. prosince 1904. Číslo 49.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 str. nách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

LOUIS KŘIKAVA:

PLZEŇ.

Úryvek z básně BORY. Letní motiv.

I.

Silnicí jak psi zapřažení
táhnou v svém tupém ponížení
trestanci káru. S blýsknavou
za nimi puškou dozorce jde
chůzí línou a zdlouhavou.
Míjejí zvolna kasárny.
Pod popruhem zrychleně dýchá
vyvrhel lidstva nezdárný.

*

Vojenská stráž do cesty zívá;
bez účasti se v nebe dívá,
v nebe modré a zářivé;
zří na cvičiště neživé,
zří v pravo k Borům, odkud z ticha
z hospody v levo silnice
šumařská z dáli hudba vzdychá . . .
Naproti domu, v jehož síni
záhadný dirigent prst slíní
k obracení not špinavých —
trestnice strmí. Do světa
chladnou svou vážnou žlutí svítí
trestnice hvězda prokletá.

*

Od Plzně kráčím. Svit polévá slunce
nedělní kraj . . . Na cestu si lehá,
po žlutých zdech proudí a v stromoví běhá .
Raněné oči zavírám.
Do snů, jež sluncem vzbuzeny kráčí,
drsně se v duši žluť strmých zdí tlačí . . .
v illuse o šťastném českém kraji
hrany se ostré zarývají.

II.

Tolik, o, bídných! Jich hněv a žel
ve žlutých zdech těch zkameněl!
Věřit, že pro mnohé návratu není,
život že zúžit lze do kamení!
Hrázemi žlutého rybníka
zoufalství temné proniká . . .
Z oken se tísní sny a touhy,
naděje ve dny budoucí!
Oh, umí provazec mstivý, dlouhý
revolty poutat budoucí
[illegible] krvavá rozšlehat záda
za čin, v nějž vrhnout zná čivů zrada,
za hříchy lidské výchovy
kol nohou klásti okovy . . .
Proč děti v mysli mám . . . lehající
v nečisté, stuchlé ve světnici,
předměstí život, bahno jeho?
Tonutí života zbídačelého?

*

Cihel co, malty ve vězení
k potřebě lidstva se nepromění
pro ukutí těch, jež rozum střídmý
nehodné uznal v děsné chvíli
pro lepší život mezi lepšími lidmi!!
Voják, jenž opodál tohoto hnízda
vyvržených si lhostejně hvízdá,
netuší, po chvíli krví že rudé
neznámým dohnán počinem
hlavu svou zvlhlou že svírati bude
za zdí tou, pokrytý od hlavy k patě
povržením a zločinem!

*

Silnicí jak psi zapřažení
táhnou v svém tupém ponížení
trestanci káru . . . S blýsknavou
za nimi puškou dozorce jde
chůzí línou a zdlouhavou.
Míjejí zvolna kasárny.
Pod popruhem zrychleně dýchá
vyvrhel lidstva nezdárný.

STŘEDOŠKOLSKÁ ČETBA ŽÁKOVSKÁ.

Věstník českých profesorů přinesl v prvním čísle nového ročníku nevelkou, ale zajímavou stať řed. Fr. Rutha, v níž podán seznam knih půjčovaných ze žákovských knihoven středoškolských. Ke konci připojena poznámka, v níž, velmi opatrně ovšem, nazna-

čeno, které z knih tu nebo onde do knihoven zařazených nezdají se pisatelům dost přípustnými. Jsou mezi nimi na př. Čechovi Adamité a Evropa, Haikův Vřed, Heydukovi Bohatýři, Jiráskovi Skaláci a Ráj světa, Raisův Pantáta Bezoušek, Shakespeare Romeo a Julie, Šmilovského Parnasie. Článek některé lidi popudil. Co už by tedy v té středoškolské knihovně žákovské směle zůstat? Že tak už dosti žáci vyšších tříd hledí ke knihovnám školním s nedůvěrou a s opovržením. Že, čím úzkostlivější výběr se jim nabízí, tím více se shánějí po četbě jiné, na kterou nikdo jim nedohlíží. Že se škodlivost knih nerozumně přeceňuje. Atd. Zkrátka žádají, aby žákovské knihovny středoškolské byly co nejméně obmezovány ve svém výběru; tvrdí, že článek řed. Rutha, přes svou zdánlivou opatrnost výrazu, zase ještě zhorší dosavadní způsob a že může mnohému knihovníku přivodit nepříjemnou mrzutost.

Otázka je však složitější, nežli se zdá, a nelze ji odbýt jen tak nějakým zabouřením. Byla mnohokrát a všude přetřásána a to nejkompetentnějšími spisovateli. U nás Durdík napsal k ní klasický článek, v němž rozhodl, že není knih nebezpečných, že jsou jen knihy — nepřiměřené pro jistý věk a duševní obzor čtenářův. Tedy přece jen také — nepřiměřené! Světlá naopak píše o odporu matek proti lektuře dcer: „Obavy matek, aby nedostaly se dívkám do ruky knihy, v nichž jsou líčeny stinné stránky společenstva i člověka, jsou často přehnány. Což, uslyší-li dívka o nich některou všetečnou přítelkou neb udá-li se jakási výstřednost v jejím kruhu, jíž nemůže ani nejopatrnější matka před ní skrýti? Mnohdy sezná takovou nepředvídanou náhodou jen vábivou stránku poklesku, i nemá tolik ještě zkušenosti, aby předvídala nevyhnutelné smutné následky. Takový případ působí zajisté mnohem škodlivěji v mysl její než spis, v němž sezná snad podobnou chybu, ale zároveň bídu i žel, skrývající se za lesklou rouškou její, ale i pohnutky a příčiny, z nichž vyplynula. Proč by utrpěla bezúhonnost povahy a čistota duše u dívky, sezná-li slabosti, jimž podrobeno její pohlaví? Naopak důležito, aby byla upozorněna svědomitou matkou na všecka skaliska a propasti, které se vyskytnou v cestě její. Nevědomost není ještě nevinností, nemůžeme toho nazvat poctivcem, kdo neodcizil věc, poněvadž o ní nevěděl . . .“

Světlá mluví asi nejvíce vhod těm, kdož by chtěli úplnou volnost pro četbu našich studentu. Francouzi mají o věci dokonce celé drama: jmenuje se Le Fils de l'Arétin a jest od vikomta de Bornier. Předvádí se v něm zhoubné účinky, jež knihy pověstného Benátčana mají na jeho syna Orfinia. Volá se: „Proklety buďtež nebem díla zbyrališka! Jejich vliv, ach, lichotě našim mrzkým náruživostem, začíná u zaslepených [illegible] králů. Brzy však nakazí massu lidovou a nadělá tím více zla, čím níže sestupuje . . .“ Dumas mladší byl patrně téhož názoru, když v jedné své předmluvě pravil k dámě, se kterou hovoří: „Jsme zde, abychom si porozprávěli, že? Jsme všichni lidé, kteří víme více nebo méně, co znamená život, neboť myslím, že ani jste nedala této knihy svým dcerám, ani že jste ji nevedla na mé kusy, můžeme tedy mluvit svobodně a hlavně volně.“ Cítil by se Dumas vázán a tísněn kdyby musil mít zřetel k tomu, že jeho obecenstvem nejsou jen lidé dospělí, nýbrž také nedospělí. Dumas nebyl při tom o nic šosáctější, nežli mladý Goethe, který už r. 1765 v listě svém sestře Cornelii přísně reguluje její četbu. Radí jí číst den Zuschauer, dává jí návod, jak jej má číst, a dodává: „To je lepší a užitečnější, než kdybys byla četla dvacet románů. Ty ti tímto zakazuji úplně.“ Nechť jen si kdokoli, názorů sebe volnějších, pomyslí, že by viděl studenta, jak obchází soudruhy s exemplářem Shakespearova Romea a Julie, v němž podškrtal některé verše, a jak jim je předčítá s jistými úsměchy a s jistými poznámkami: nevyrazil by mu knihu z ruky? nepřipadlo by mu, že je znesvěcením, dovolit ji číst takovému stvoření?

Ano, ale jde z toho, že Romeo a Julie nemá být v žákovské knihovně středoškolské? Nebudou zase jiní, kteří Shakespearovu tragedii budou číst bez nejmenší stopy nízkých myšlenek a jen s opravdovým, čistým zápalem? Bylo by velmi smutným svědectvím pro paedagogiku našich středních škol, aby tomu tak nebylo. Jaké občany a jaký dorost národní by nám to vychovávaly? Jakou chabou havěť lehko přístupnou všemu špatnému? Jak to připraven, jak vyzbrojen půjde do života oktaván, který nemůže číst Svobodův Rozklad, aby se nezkazil? Jiráskův Ráj světa, aby si nenaplnil hlavu sprostými představami a choutkami? Tím, že určité knihy se mu nedají, tím věc není přece vyřízena, tím svědomí vychovatelovo nemůže být uspokojeno. Jeho snahou musí být, aby jeho žák mohl konečně číst každou knihu, bez nebezpečí, že ona mu v něčem ublíží. Musí se o tom jako o všem přesvědčovat, musí k tomu navádět, musí umět řídit žáka, jak má na kterou knihu hledět, jaký její velký cíl má mít na mysli, co zušlech-

ťujícího má si z ní osvojit. Učitel bude s p o- [illegible] knihy, jež mu odepřel, číst s újmou mravů a názorů; bude-li jeho mír jednou porušen obrazy vášně, jež měla mu být nejposvátnějším projevem života (krásně o tom Ruskin ve své předmluvě ke Grimmovým pohádkám); bude-li knihami stržen ve vír směrů a proudů, jež zničí jeho lidskou důvěru.

Řekněme jen přímo: středoškolský žák naučí se mnohým a mnohým věcem, ale — n a u č í s e č í s t? Týden co týden vrhá se mezi žactvo spousta knih, beze zřetele k tomu, jak jsou cenné či necenné a jak se přečtou či nepřečtou. Pod záštitou n e z á v a d n o s t i může to být třeba nejprázdnější brak nebo aspoň knihy, na něž je hříšně škoda času vzhledem k jiným, nekonečně potřebnějším a vyšetnějším. Rozdělíme-li s Ruskinem (Sézam a lilie) knihy vůbec na knihy hodiny a na knihy všech dob, na knihy, jež mají hodnotu žurnálu čteného k snídani, a na knihy, jež jsou uměleckými díly psanými pro věky, pak dlužno říci, že naše studentstvo opatřuje se četbou b e z tohoto rozdílu. Učí se číst c o k o l i, učí se mařit čas něčím, co dnes přečte a zítra zapomene, učí se ne zabývat se knihou jako něčím vzácným a trvalým, nýbrž odbývat ji pouhým přečtením, jen aby už zase byla nová. Mladý člověk vyjde ze školy a místo, aby v prázdné hodince vyhledával společnost duševních králů a královen, bude ji protlachávat s kočími a služkami. Místo aby raději o b m e z i l počet svých knih, ale za to „jako australský horník“ vnikal do jich ducha, bude zase hltat knihu za knihou, jak mu přijdou pod ruku, bez výběru a bez zahloubání. Jakého měřítka dostalo se mu školskou knihovnou pro [illegible] být čteno? Kdo mu pověděl, j a k se které knihy [illegible]

„Nejvíce zaráží,“ píše řed. Ruth, „jak vedle belletrie málo se čte spisů v ě d e c k ý c h.“ Považíme-li, že student zabývá se vědou jinak celé dny, můžeme to částečně omluvit. Ale důležitý rys v tom vězí přece: student se učí pokládat knihu více jen za pouhý prostředek z á b a v y a to lehké, hravé zábavy. Půjčují se mu — z á b a v n é knihy. Půjčují se mu zcela tak, jako se hraje na Smíchově divadlo. Knihy, z nichž s e u č í, jsou — ne- [illegible] vela, povídka, kde se vypravuje nějaká napínavá, sensační, veselá historka; ty jsou zase [illegible] zapomnělo na tam ty mrzuté, z nichž se zkouší. Není to zase jen cesta k tomu, aby student [illegible] si odnesl m y l n é ponětí o něm? aby třeba, zvážní-li jednou, stal se lhostejným ke knize jako k něčemu zbytečnému? Ne každý má vždycky chuť se bavit! ne každému připadá vždycky dost dlouhý, aby na to měl kdy! Jinými slovy: nutno především z l e p š i t c e l ý p o j e m s t u d e n t ů v o knize, která se mu půjčuje. Musí vědět, proč ji čte a co v ní má hledat. A musí to nejen vědět, nýbrž musí se mu to stát p ř i r o z e n o s t í. Musí umět vážit si knihy jako štědrého a bohatého dárce, bez jehož darů žil by život mnohem ubožší, jak zdroj povznášejících, posilujících a objevných pohledů na svět a člověckou existenci.

Ať jen tedy ve středoškolské knihovně bývají v š e c k y knihy skutečně c e n n é a p l a t n é! Jen dostane-li se jich vždycky tolik o tomu, kdo jich umí s pravým prospěchem u ž í t. A je-li čeho dbát, tož právě jen toho, aby u m ě l!

GOTTFRIED KELLER:

RATZENBURK.

[illegible]
tož honem staré lípy skácet dal.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
tu vidět denně s konce přímých čar
[illegible]
se pohybuje elegantně líně,
jak důmyslně ve své krinolině
ze sudu obruč nosí místo per.
Tak všecky plány povedly se lehce,
však Ratzenburk už nikdo vidět nechce.

Gem.

Ivan Hálek: ZE ZÁPISKŮ SLOVENSKÉHO LÉKAŘE.

(Z horní Trenčanské stolice.)

II.

Před mými okny zastavuje selský vozík. Vozka pomalu obrací, pomalu slézá, pomalu vypřahuje postraněk, vytahuje z vozu seno a klade je před koně.

„Oni sú pán velkomožný doktor?“

„Velkomožný priam niesom, ale doktor [illegible]“

„Ale dali jich pekne prosiť, keby sa jim lúbilo tam do nás.“

„A odkial ste?“

„Od kaplinky hned výše fary.“

„Ale z ktorej dediny mi najprv povedzte."

„Z Oščadnic."

„A kdo je u vas chorý?"

„Moja švagrina. Homolička."

„A čo?"

„Ale — nemôže sa voľajako oslobodiť od dieťaťa. Už druhý deň sa trapí. Už je aj málo živa."

‚Teda k porodu?'

„No, k porodu."

Zatím, co si chystám potrebné věci, tážu se dále:

‚Babicula je pri nej?'

„Je, ale sa na to nebere. Včera ještě jej pomáhala, už sa zdálo, že čosi bude, ale dnes už nechce. Hybaj, povedala, do doktora, s tým já mám pokoj. — Teda na čo je taká bába!"

„A čo mi odkázala?"

„Nuž čo — len aby sa ľúbilo prisť, aby sa ponahlali." — —

Jedeme špatnou vozovou cestou. Jedeme hodinu; začíná se smrákat a do údolí snáší se mlha. Za kostelem obracíme do druhého údolí a nejedeme už cestou, ale potokem. Je už úplná tma a jedeme posud. Lucerny, rozumí se, nemáme. Koník je malý, polský, za 70 rýnských. Cestu zná dobře a do vrchu vydrape se jako kočka. Tomu je možno svěřit se i bez lucerny. Bujný není; u našeho sedláka kůň nezbujní. Lekavý rovněž není; přivykl všem trudům života, čeho by se ještě bál. Kdybych byl buddhistou, jistě už jen pomyšlení, že by se má duše mohla jednou vtělit do takového koně, pohnula by mne k cnostnému životu. Horšího údělu neznám, než být koněm na Kysucách.

V mlze proniká několik osvětlených oken. Zastavujeme u skupiny stavení. U jedné chalupy povstávají ženy, halíce se před mokrou mlhou do bílých plachet. Ze stavení slyšet je několik ženských hlasů modlících se sborem a chvílemi přehlušovaných bolestným, hlasitým nářkem. Vcházím dovnitř. V jizbě je sychravo, ale dusno. Na vychladlé peci stojí několik začazených hrnců. Ty vidím nejdřív, protože lékař jdoucí k porodu nejprve se ohlíží po svařené vodě. — Modlící se hlasy umlkají, klečící ženy vstávají pomalu se země a za mnou tlačí se do jizby tolik nových žen, kolik jich jen světnice může pojmout. Všechny mají si co povídat, ale mluví nyní šeptem. Jedna starší žena béře mi z ruky kabelu a praví hlasitě:

„Oj zle je s námi, pán doktoreček, zle."

‚Vy ste babicula?'

— Ona, odpovídá za ni gazda, patrně muž rodičky, který se stal jaksi nepatrným a zbytečným v tom shluku ženských. — A múdrá babicula! Má aj examentu složenú. —

„Múdrý je pánboh. Já som len učená," brání se babka. „A či ma už nepoznajú, pán doktorko? Veď sme už mali spolu robotu, hlaďže, tam u Švancáry."

Ve světnici není hnutí. Asi sedmiletý chlapec hledí se skrýt kdesi na peci. Třeba nejprv trochu prostoru, zbytečné diváky odstranit a jen tři, čtyři ženy ponechat v jizbě. — Na stole hoří malý, čadivý kahánek, který nestačí osvětlit ani malou část světnice. V temném koutě na posteli ve špinavých kanafasových peřinách leží rodička a dívá se plaše a prosebně. Vztahuje ruku po mé tváři a chce mne hladit.

„Nech mi len nebližia, pán velkomožný!"

„Ticho len, ticho," okřikuje ji babka. „Veď oni budú pomali s tebú robiť, neboj sa ty nič."

‚Vodu ste prichystali?' obracím se k babičce.

„Máme," odpovídá sebevědomě.

‚Ale ste ju svarili?'

„Oj nie, nič sme s ňou nerobili. Ako ju z potoka doniesli — taká," odpovídá babka stejně sebevědomě. Myslí patrně, že by to byla těžká chyba, kdyby ji byly svařily.

‚Ale babka, babka, veď to je prvé — svarená voda.'

„No prečo ste ju nesvarily?" obrací se bába k ženám.

„A či nam kdo kázal?"

Okázalo se, že v oněch vysokých očazených hrncích jest sice dosti vody, ale ve všech těch nádobách že jest na stěnách usazen celý nános vařených zemáků. Vymývat to, bylo by marno. Nebyly myty snad od té doby, co se jich začalo užívat.

‚Nože, ženičky, či byste nenašly u súsedov nejaký nový hrnec!'

Všechny ženy zahovořily najednou:

„Keď u nás takých čistých nemáš," míní jedna.

„Kdeže, bože môj, či máš čas kolo toho chodiť? Veď to není ako u pánov. U pánov — to já viem."

„Ale tak sa mi vidí, že Žofka má taký nový."

„Ale nepočúvajte. Žofka má inakší, ona má taký světlý, polievaný."

„A či by nemohol byť aj taký?"

‚Môže,' odpovídám, ‚hárjaký, len čo by bol čistý a čo byste ho chytro doniesli.'

„Veď prečo ste ho prvej neprihotovily?" ozývá se ještě babka. —

Rodička nespouští se mne oči. Sleduje každý muj pohyb, jakoby čekala, že už už ji přinese něco bolestného. V napjatém očekávání zapomíná i naříkat.

‚Žije dieťa?‘ obracím se k babičce jen tak nazdařbůh. Vím, že to nepozná.

„Čuješ je v sebe?“ táže se zas ona rodičky; ale spokojuje se i bez odpovědi. „Kdož ho tam vie. Veď není možná vec sa v tom vyznať. Akosi všetko je v kope, i ručičky i hlava i nožky.“

(Dokončení.)

DROBNOSTI.

Na stopě zašlé slávy.

K cestopisu v č. 46. Besed Času zahájeném dovolil bych si připojit několik poznámek. Slova „vlak projíždí požehnanou krajinou, o niž mezi Švédskem a Dánskem vedeny byly krvavé války“, obsahují sice pravdu, ale pravdu tak necelou, jako kdyby skandinavský cestovatel napsal o Kladsku, že je to kraj, na který si činily koruna pruská i česká nároky. Jako Kladsko je stará česká země, tak i Skansko jest zemí dánskou, mnohem větší měrou, než Blekinge a Halland, které stejným mírem roeskildským přešly v držení Švédů. Jestliže pan Hirsch se dostal do vlastního Švédska, — nevím to podle části cestopisu dosud uveřejněné, — pak mohl poznat sám rozdíl mezi ním a Skanskem, jehož domy, nivy, lidé, dobytek, strava vše mnohem spíše upomíná na blízký Själland, než na kraje švédské za lesy. A nářečí je čistě dánské přes pošvédštění i déle dvou století trvající.

Je v tom tragika dějin, že břehy Sundu, této krásné úžiny, této silnice, stvořené k přátelskému styku, jsou v rukou dvou mocí, jež jí vedlv celní hráz a chrání ji pevnostmi pro případ války, které se každý hrozí, byť jen proto, že by před obléháním Kodaně musily být poraženy buky obory její, ty velebené buky, jimž není rovno.

Zvláště osudným jeví se toto neblahé rozdvojení Sundu v případě pro nás Pražany zajímavém: ostrov Hven, kdysi léno slavného Tychona Brahe, je v rukou švédských; rok co rok odbývá tam královský rod švédský velký lov na zajíce. Ale pozůstatků po Brahovi si nikdy nevšímají princové, o ty se starají někteří Dánové. Harald Mortensen, na něhož si snad leckdo vzpomene, kdo se účastnil Tychonovy slavnosti v Praze a viděl ho lesknout se v červeném kabátě král. dán. listonoše, tento Mortensen napsal brožuru a několik článku o zříceninách na Hvenu, které má v evidenci jako nikdo jiný.

Před třemi roky při slavnosti Brahově uložil král švédský říšskému „antikváři“ Brov Hildebrandovi a dánskému astronomu prof. Thieleovi, aby společně dbali o zachování zřícenin na Hvenu, ale prof. Thiele (známý jako host dánský při slavnosti v Praze) v otevřeném dopise ze dne 30. září letošního roku vyčítá Hildebrandu, že soustavně se vyhýbal jakémukoli vyjednávání o té věci, a že by nepatrné vykopaniny byly bývaly zničeny hned prvním mrazem, kdyby je Thiele nebyl na vlastní odpovědnost dal přikrýti; pak při mezinárodním sjezdu hvězdářů v Lundu, že dal Hildebrand zříceniny odkrýt znovu a tak málo o ně dbal, že jakýs Němec, hvězdář-ochotník Archenhold z Berlína, si troufal na jaře letošního roku samovolně kopat na Hvenu a odvezl odtamtud nástroje a části jich dokonce se svolením úřadů. (?)*)

Hildebrand odpovídal sice, ale tak, že rozhořčení nejen v Dánsku, nýbrž i v astronomických kruzích švédských je veliké.

Vidíme, že rána půl třetího století stará někdy ještě krvácí.

Zda-li Kristiana IV. právem lze nazvati despotou, pochybuji. Vždyť byl pouze hlavou stavovského, vlastně šlechtického státu, který samostatně ani nemohl jednati. Teprve jeho syn zavedl samovládu, když páni šlechtici právě jako jejich druhové v Čechách, byli tak důkladně šetřili při obraně země, že málem polovice její byla ztracena.

A. K.

*

Ratzenburk, báseň Kellerovu, otiskli jsme z nového časopisu *Krása našeho domova*, jejž rediguje prof. Jiří V. Klíma (Vinohrady, Moravská 1117). „Krása našeho domova“ jest měsíčníkem a orgánem svazu českých okrašlovacích spolků v Čechách.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Naše děvčata.

U nás máme tri děvčata, dvě Mařenky a Kačenku. Starší Marenka je druhých dvou sestrenicí a jest u nás, aby mohla choditi do české školy.

Všechna děvčata máme rádi, ale nejmladší Kačenku nejvíce, poněvadž nás všechny dobře baví. Jest tlustoučká jako soudek, jen se batolí, ale šelmovstvím chvíli neposedí. Točí se jako vřetánko, směje se, až se na zem převalí a nikoho se nebojí — ani kominíka ne! Kačenka má ráda papíry, zvláště barevné. Nosí je s sebou, chlubí se jimi každému: „Podívej se, co mám! To mi dal tatínek!“ a schovává je jako poklad pod paží nebo do zástěry. Často se jí Mařenky vysmívají, že s papíry spává, ale ona si z nich nic nedělá, a

---

*) Týž podnikavý pán objevil také v Praze nástroje Tychonovy a doufá, že je odveze, neučinil-li toho již. Snad by naši odborníci mohli tomu ještě předejít, kdyby se v čas o věc postarali.

[illegible] najde, nebo dostane papír, [illegible] z ruky, pokud neusnula.

Starší Mařenka chodí prvním rokem do školy. V Trutnově by musila do německé, proto že česká [illegible] pro Trutnov [illegible] postačuje. Aby se neučila a spolu nemučila cizím jazykem, jest u nás [illegible] a chodí do naší školy. Ale má smůlu s panem učitelem, špatně čte. A třeba ji doma tetička učila, nejde jí to nijak. Až posledně se mi chlubila, že již umí, že pan učitel ji už nestaví před lavice.

Mladší Mařenka se stará o hospodářství. Ptává se babičky, kolik slepic má, nesou-li, co dělají telátka a kde jsou na poli. Malá hospodyňka si také vzpomíná často na maminku, jež jim zemřela letos na jaře. Ba ona nejvíce se stará o Jeníčka, ani ne dvouletého a pozoruje každé jeho [illegible] a každý krůček.

Naše děvčata si hrávají různě, ale nejčastěji na domov. Každá má svůj dům, tam je hospodyní, vaří z jablka a z cukru, peče z chleba buchty a zve sousedky na návštěvu. Říkají si „paní“, někdy také „milostpaní“ a dávají si jména známých paní z naší vsi. Mařenkám se hra daří, ale Kačenka se často plete a tak všechno zmodrchá, že bývá křiku dost a dost, někdy i pláče, často však smíchu až příliš.

Nedávno přišla Kačenka na návštěvu a povídala: „Paní Nováková, spíte?“

„Nespíme, u nás je bílý den!“

„U nás je černý den!“ vykřikla Kačenka.

„To se neříká, že je černý den!“

„A říká a u nás je!“ volala Kačenka. Z toho povstala hádka, Kačenka zašla do koutka, poplakala, ale za chvilku kráčela znova na návštěvu. Však byla opatrnější, aby se jí nevysmáli.

Hanuš Sedláček.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Trestanci zatím dále se rozčilovali a hlučeli. Čím déle četli jim listinu vlastní jejich čtenáři, tím silněji zakořeňovalo se v nich přesvědčení o dvou třetinách. Sotva že četba dospěla k řádkům: Pod podmínkou a t. d. . . . lhůty trestu soudem trestancům vyměřené mohou být zmenšeny do dvou třetin — posluchači přicházeli hned v zuřivé nadšení, mávali rukama a se zápalem křičeli:

— Nu, a o co se pře? Vždyť je to tu napsáno! Nejsme přece také hluší . . . Nebo nás považují vůbec za hlupáky? Ti, vysocerozumní . . . Učili se, učili, ale rozum se jim již vykouřil!

Mnozí z trestancův přestali v ty dny docela se mnou mluviti a chodili kolem mne nepozdravujíce, jak vždy dříve činili, odvraceli hlavu stranou, a někteří zase naopak hleděli mi drze do očí s nepokrytým výrazem nenávisti a opovržení. Pomalu ne mnozí pouze zachovali ke mně přílišnou vřelost v ob[illegible]cování.

Tak Kuzma Čirok pravil mně s dobrodušnou výčitkou:

— Vyrostl jsem uprostřed lesních pařezů, Mikolájiči, a sám [illegible] jsem více než [illegible] pen[illegible]. Co lidé praví, tomu i věřím. No, přece jen však musím si myslit, že jsis dal tentokrát ránu! Je to velice zřetelně napsáno v listině, — já dokonce rozumím že dvě třetiny a ty [illegible] jedna třetina!

— Poslechněte, Čirku. Když já, dejme tomu, nebudu míti chleba a uvidím u vás celý krajíc, přijdu k vám a řeknu po přátelsku: „Kuzmo, dejte mi chleba, zmenšete svou porci do dvou třetin.“ Kolik pak necháte pro sebe a kolik dáte mně?

— No, dám ti třetinu a sobě nechám dvě třetiny! — rozhodl Čirok, ani se nerozmýšleje.

— Aha, když se věc týká vašeho prospěchu, tak jste to pochopil? Proč tam, kde je nevýhodno pro vás nechati si dvě třetiny, necháváte si pouze jednu třetinu?

Čirok v silném rozčilení škrábal se na hlavě i na břiše.

— Ach Mikolájiči, Mikolájiči. Nedráždi, mého hněvu, umlkni!

Mezi nemnohými jinými „vážnými“ a staršími z trestancův Juchorev ani o vlásek nezměnil svého chování ke mně a k soudruhům. Jako vždy honosil se svým vyhnaneckým opovržením k milostem všelikého druhu.

— A napliju jim na to, — pravil, potřásaje jako lev svou mohutnou hlavou: — Dají-li třetinu, vezmu třetinu, se zlého psa špetku chlupů . . . A, ostatně nejlépe je spoléhati sám na sebe!

A přidav jadrné slovo, odběhl jak obyčejně lehkou chůzí po svých záležitostech. Co se však týče smyslu listiny, o tom jsem nepochyboval, že jí v hloubi duše rozuměl právě tak jako všichni.

Po skončení jednoho z prudkých sporů mých s trestanci, jehož účastnil se dozorce toho dne službu mající, — vyzval mne Luňkov tajemně stranou a pravil:

— Ivane Nikolájeviči, jsem zúplna hotov vám věřiti. Rozumí se, co jsme proti vám nejen my, nýbrž i sám Šestický. Ale jen jedno vám poradím: nechte si to pro sebe, co si myslíte . . . No, což když se to najednou donese vyšším představeným? Oni se toho uchytí a nedají nám dvou třetin . . . Vždyť je to pro nás lépe, když oni tomu špatně rozumějí . . .

A Luňkov hleděl na mne tak dojemně prosebně když to pronášel, že jsem nebyl s to, abych se zasmál.

Zatím Lučezarov, rozzuřen v prvé náhlosti, za-

čal neochvějně uvažovati. Když na jedné z večerních přehlídek kdosi z trestanců se ho tázal, opravdu-li se odpouštějí dvě třetiny vyhnancům, tu chrabrý kapitán odpověděl již trochu rozpačitě, vrhnuv kosý pohled stranou ke mně.

— Poslal jsem dotaz vrchnímu veliteli vyhnanství... V gubernátorském výnosu jsou vskutku v tomto bodu trochu nejasné výrazy... V každém případě bude však otázka brzo vyjasněna.

Pětuškov rovněž nejednou začínal se mnou spory v dole. Rozuměl listině jako všichni ve prospěch trestanců a, na půl v žertu a na půl vážně vyčítal mi samolibost, a přání být jiným než druzí.

— Vím dobře, že jste lidé učení a my že jsme pně z tajgy, přece však, když ne my, tedy aspoň ten Monachov s Lučezarovem mohou tomu snad neméně rozuměti?... Oni se také něčemu učili... Ba co! sám prý vrchní velitel, jak slyším, vysvětloval, že se slevují dvě třetiny... Což pak je možno, aby nikdo, při koleře, nikdo a nikdo mimo vás jediné v celé Sibíři neuměl čísti?!

— Nikoliv, že by čísti neuměli, Iliči, ale nastrojili si vše ve prospěch dvou třetin — a tak to i chápou. Podívejte se, povězte mi toto: dejme tomu, že byste dostával 90 rublů služného na měsíc.

— Och, to by bylo výborné, kolero!

— Dejme tomu, že by vám za nějaké provinění zmenšili toto služné do dvou třetin. Kolik byste potom dostal?

— Dříve, pravíš, jsem měl 90? Nu, rozumí se, že by mi zůstalo 60 rublů.

— Nu tak vidíte sám, že to vychází po mém.

— Jak to? Co to je? Jak pak po tvém, kolera tě zahlaď? — vyskočil z místa Pětuškov a pokračuje ve sporu, dal do sázky svého zamilovaného koně Voronka proti 50 rublům s mé strany...

Řeč o tom, že tři vzdělaní trestanci začali mudrovat, valila se jako sněžná lavina po šelajském okolí a brzo se o tom dověděli a mluvili o tom také v závodě. Veřejné mínění nebylo na naší straně, a všichni se zjevnou škodolibostí očekávali rozhodnutí vyššího představenstva; rozhodnutí, které nás na konec mělo zahanbiti a pohaniti.

— A což, Ivane Nikolájeviči, — pravil mi žertovně jednou Štejngart: — vždyť největší nepříjemnost nastane pro nás nyní, jest-li představenstvo na vzdory přijme a užije v náš prospěch těch dvou třetin? Nebylo by snad lépe zůstati třeba ve věznici, ale za to v hodnosti vítězů?

— O ne, já nesouhlasím, — odvětil jsem rovněž v žertu: — po mém je lépe propadnout, ale dostat dvě třetiny!

Čas zatím ubíhal. Většina trestanců očekávala, že začnou propouštěti z věznice, — nejpozději — za několik dní, a někteří byli sklamáni, když je nepropustili hned po modlitbě a když večer dělali jak obyčejně přehlídku, četli pořad pracovní a zamkli je na zámek. Druhého dne kdosi roznesl pověsť, že z chorobince v Aleksandrovském závodě všichni trestanci dávno jsou propuštěni a sedmdesátiletí choří, že se procházejí po krčmách a chlubivě že šišlají bezzubými ústy:

— My ještě zahromujeme, bratří!...

Avšak pověsť tato byla brzo zavržena. Dni plynuly po dnech. Přehlídky, práce, celý stroj vyhnaneckého života pokračoval ve svých kolejích; něžná nálada dozorců i samého Šestiokého proměnila se v předešlou vážnost a přísnost, a kobylka rychle začala klesati na mysli. Potajmu věřila dále ve dvě třetiny, avšak zjevně stále častěji a častěji slyšeti bylo hlasy:

— Pravdu má Ivan Nikolájevič, pravdu měl: — ani k té jedné třetině nám nedají přivoněti! Jaký pak může býti zákon v Sibiři? Jedním slovem — čistý soud!

Uprostřed léta již nikdo vůbec ani nemluvil o manifestě. O provádění jeho nebylo ani slechu, ani vidu. Konečně v měsíci září roznesla se pověsť, že v Zerentujském dole ohlášena byla sleva trestu o dvě třetiny.

— O dvě třetiny?

— Ano, — pravili přesvědčivě zpravodajové.

— Ale jak to?... Je-li to onen Malyšev, kterého znám, tedy by mu zbývalo pouze několik měsíců a je odsouzen na dvanáct let.

— A já znám Suchopjatova — vskočil do řeči jiný z posluchačův: — Byli jsme v týž den odsouzeni, jenom že mně rok přidali... To znamená, že on již beztoho přeseděl, protože i mně v tyto dny trest vyprší!

— Jaké pak jsou to dvě třetiny?

— Nu, ano, možná že to není ten Suchopjatov, nýbrž někdo jiný...

A tak jednoho překrásného večera Lučezarov předčítal na přehlídce, že tři trestanci, nalézající se v Šelajském volném sboru, podle manifestu vyjdou do osad. O těchto trestancích již všichni věděli, že jednomu zbýval do osad měsíc a druhým dvěma že zbývalo po dvou měsících! Každá pošta začala nyní přinášeti podobné slevy trestancům, větším dílem trestancům z volného sboru, jejichž tresty beztoho končily se v nejbližší budoucnosti, a jednou došel i úkaz o roční slevě trestanci, kterému právě večer před tím skončilo vyhnanství!.. Sklamání bylo nejúplnější. Vyhnanci hlasitě reptali. Ivani více než kdy jindy se chvástali, prohlašujíce, že oni se o žádné milosti neprosí, ale drobná španka bručela, že sibiřské velitelství „ukradlo“ jí dvě třetiny.

— Kdyby aspoň jen jednu úplně dali, — ale takto nevychází to ani na jednu!

Rozhodli se, že se obrátí na Šestiokého o vysvětlení. Statečný kapitán, jakoby se ani nechumelilo, odpověděl s převelikým aplombem:

— Chlapectvím bylo mysliti, že vám odpustí celé dvě třetiny! V listině byla opravdu jistá nejasnost, ale já vás tehdy varoval: Neklaďte v to veliké naděje, počkejte do vysvětlení!

— Ale bude-li alespoň ta třetina slevena, pane veliteli?

— Třetina zcela jistě. Musí se jen vyčkati, až dojde řada na každého. Najednou nelze všem manifest přizpůsobiti, vždyť jsou vás celé tisíce...

O této fysické nemožnosti mluvil později k trestancům šelajským i sám vrchní velitel vyhnanství. Avšak já jsem jí nikdy nepochopil, jako jí nechápu do dneška. V ředitelství něrčinského vyhnanství pracují celé desítky úředníkův všech možných titulův a příjmův; zatím, myslím, že by dva až tři dobře gramotní a svědomití písaři bez zvláštní námahy za nějaký měsíc mohli sečísti tresty dle protokolův a odečísti od nich třetinu, všem 3000 lidí, kteří se nalézají v něrčinském vyhnanství. Kancelářská zdlouhavost dovtípila se však, že je na tuto dosti nevtipnou práci třeba jednoho až dvou let!

Život vešel na dobro v obvyklé koleje. Růžové iluse se rozprchly. Během celého roku „po obědě na zákusek“, jak vtipkovali trestanci, ohlašovaly se slevy málotrestným. Na dlouhotrestné, zdálo se, zapomněli úplně. Ovšem že i při odpočtení jedné třetiny zůstával na jejich bedrách ještě dostatečný počet let vyhnanství, i nebylo tedy zvláště nutno spěchati s prohlašováním „milosti“, avšak nespokojenost dlouhotrestných měla i svou nikoliv neodůvodněnou příčinu. Oni zejména doufali (a mně samému zdála se tato naděje býti spravedlivá), že jim bude nejen celý trest zmenšen na jednu třetinu, nýbrž že právě v takové míře zkrátí se i doba „zkušební“, která má se odseděti mezi zdmi věznice a proto představuje nejtěžší část vyhnanství. Naděje tato vzala však za své, jako mnohé jiné naděje, a když uplynul rok, Lučezarov ohlásil nám vysvětlení, které byl odkudsi dostal, že zkušební lhůty musejí zůstati na vlas tak, jak byly před manifestem.*) To bylo jedno z nejtrpčích zklamání pro dlouhotrestné.. Věčný, u něhož užili manifestu, stal se 20tiletým vyhnancem, 20tiletý — 13tiletým vyhnancem, ale totď zkrácení bylo málo potěšitelné v daleké budoucnosti když v daném okamžiku prvému z nich nastávalo jako dříve odseděti si ve věznici jedenácte let, druhému — sedm let s hlavou znetvořenou holením a s nohama zakovanýma v okovy.

Ale byli ještě jiné rysy v přispusobování manifestu k vyhnanství, které zavdaly vyhnancum příčinu mysliti, že místní velitelství jim „ukradlo“ carskou milost. V manifestě byla, pravda, řeč o dobrém chování, o pokání a o jiných podmínkách jeho užití, a řeč tuto slyšeli všichni vlastníma ušima, avšak každý chápal věc tak, že pozornost bude obrácena na chování jeho pouze v dobu manifestu nejbližší, na žádný způsob však ne ke všem těm proviněním, která byla pozorována a zapsána do knihy života před třemi, čtyřmi, ba až desíti lety. Jaký byl však obecný úžas, když ve skutečnosti ukázali se býti všichni takoví trestanci „vyňatými“ z manifestu! A přede všemi jinými tak zvaní uprchlíci, t. j. trestanci, kteří kdysi udělali pokusy utéci z vyhnanství! Tvrdost zejména této poslední výjimky zvláště ostře bodala v oči, jakož jsem již nejednou měl příležitost ukázati, jak přísně a časem i nespravedlivě trestáni bývají naším zákonodárstvím útěky a jak svou úplnou beznadějností temný bývá osud uprchlíkův ve vyhnanství.

— Sibiřské velitelství ukradlo nám manafest! Čistý soud! — říkala kobylka, zoufale mávajíc rukou: — ach, jak pak by našinec neprohrál!

Mnoho urputných nadávek sypalo se v ty dny na adresu představených, avšak snad nejvíce ze všech dostalo se jich starci knězi, na něhož z jakési příčiny svalovali všecku vinu.

— Dlouhovlasý ďábel!... „No, nyní, synáčkové, pravil, pomodlíme se vroucněji, — tropili si posměšky z něho, překypujíce nepochopitelnou zlobou, — protože i ti z vás, kteří toho nezaslouží, i ti dostanou dvě třetiny“!... Oh, ty hřívo nečesaná, aby se ti na nic udělalo! Dostali jsme!... Dvě třetiny.. Oh, koňské plemeno!

Nemilosrdně byli vysmíváni i ti trestanci, kteří viděli stavěti svíce po čas modlitby. Usvědčení zapírali a zase se své strany ukazovali na druhé. Jedni se rděli v rozpacích, jiní hrubě a kousavě odsekávali.

Nemálo zábavných a zároveň smutných výjevů odehrálo se za tou příčinou.

(Pokračování v příštím ročníku.)

*) Vězeňská lhůta vyhnancův závisí na čísle let celého přisouzeného trestu. Tak, u věčných rovná se 11 rokům; u odsouzených na 16, 17, 18, 19 a 20 let — sedmi rokům, na 13, 14 a 15 let — pěti rokům, 10, 11 a 12 let — půlčtvrta roku atd. Vyhnanci, kteří mají větší trest než 12 let, čítají se do prvého čili důlního pořadu a netěší se v obyčejnou dobu žádným slevám, kromě dvou měsíců z roku za dobré chování. Vyhnanství malotrestných, díky veliké důlní slevě i v obyčejnou dobu, zkracuje se téměř na polovinu. Takovým způsobem, čím delší trest vyhnancův, tím horší jest jeho postavení ve všech směrech. Pozn. autorova.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 18. prosince 1904. Číslo 50.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, pololetně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé deníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

KAREL HORKÝ:

PTÁK. Lenočce Wernerové.

Pták šedý slétá často ke mně,
nad hlavou tiše šelestí,
na moje rámě sedne jemně
a mávne křídlem bolesti.

Je stálým hostem mého stolu,
kde mnohou chvíli proteskní,
pak s ramen slétá tiše dolů
a hledí v písmo groteskní.

Na moje péro zírá zvěda,
i v kalamář se zadívá,
dráp zatne v arch a „s bohem“ nedav
zvedne zas křídla šedivá.

Lenočko, dnes byl zase u mne,
seď tiše na můj psací stůl,
měl oči jaksi příliš dumné
a křídloma mne ovanul.

To psal jsem zrovna psaní pro Vás . . .
Jsem blázen, či sním pohádku?
Můj šedý pták měl v zobci provaz,
za sivým uchem násadku.

Po celý čas se nehnul s místa
a přítulný byl nadmíru — — — —
Lenočko moje, dosud čistá
je ona čtvrtka papíru.

Pták odlét' zas, však nad mou hlavou
dech jeho křídel šelestí . . .
Lenočko, Vaši hlavu plavou
zadrhne smyčka bolesti.

MUŽ A ŽENA.

(Z Bělinského spisu o Puškinovi.)

„V naší době žíti a působiti ve sféře veřejnosti jest nutností nejen pro muže, nýbrž právě tak i pro ženu; neboť naše doba již uznala, že je žena právě tak člověkem jako muž a uznala to nejen v theorii (jak to uznal již středověk), nýbrž i v praksi. Je-li muži k hanbě býti samcem z toho důvodu, že je člověkem, nikoli zvířetem, také ženě je k hanbě býti samicí [illegible] zvířetem. Omezí-li muž kruh její působnosti na skromnost a nevinnost, dokud je žena dívkou; na ložnici a kuchyni, když se provdá (jak se to dělo ve středověku) — nezbavuje tím ženu lidských práv, nesnižuje ženu na samici? Ale, řekne se mně: žena stane se matkou a určení matčino je posvátné a vznešené, stane se vychovatelkou dětí svých. Znamenitě! Ale vždyť vychovávati neznamená vykrmiti a vyhýčkati (na první stačila by kráva nebo koza, na druhé [illegible]) a k tomu snad matka nepotřebuje pevné povahy, vědomostí, rozvoje a přístupnosti ku všelikým lidským zájmům? . . . Nikoli, svět umění, věd, slovem svět veřejnosti musí býti ženě právě tak otevřen jako [illegible] především — člověkem, a potom teprve milenkou, ženou, matkou, hospodyní atd. Tu pak ovšem poměr obojího pohlaví k lásce a jednoho pohlaví k druhému v lásce nabude jiné povahy, než měl dosud. Žena, jež dovede toliko milovati muže a děti své, a jinak ničeho nezná, po ničem netouží, — je právě tak směšná, ubohá, lásky mužovy nehodna, jako je směšný, ubohý a ženiny lásky nehoden muž, jenž se dovede toliko zamilovat a milovat ženu a děti své. Poněvadž nyní láska opravdu lidská může se zakládati pouze na vzájemné úctě člověka k lidské důstojnosti druhého člověka, nikoli jen na vrtochu citu a na choutce srdce — láska naší doby má ráz docela jiný, než mívala dříve. Vespolná úcta přátel k lidské své důstojnosti vede k rovnosti a rovnost — k nenucenosti v obcování. Muž přestává býti svémocným pánem a žena otrokyní, a stanoví se pro obě strany stejná práva a stejné povinnosti; poruší-li je jedna strana, přestane je uznávat i druhá strana. Věrnost přestává býti povinností, neboť znamená vlastně jen ustavičnou přítomnost lásky v srdci; není-li tu takového citu — i věrnost pozbývá svého významu; trvá-li cit dále, — věrnost také nemá smyslu; neboť jakou máme zásluhu, jsme-li věrni svému štěstí?“

(Stojí za uváženou, že tato slova Bělinský psal v létech 1843—1846, když psal o Puškinovi.)

Ivan Hálek: ZE ZÁPISKŮ SLOVENSKÉHO LÉKAŘE.

(Z horní Trenčanské stolice.) (Dokončení.)

Dítě posud žije, ale známky života rychle mizí. Je třeba počínat si rychle. Nejprv třeba prenést postel z kouta doprostřed izby, aby byla odevšad přístupna.

‚Ja ju prenášať? Tú veru neprenesieš. Jak s ňou porúšaš, rozpadne sa. Veď to je len taká mrcha postel,“ hlási gazda.

Postel jest konečně přece přemistěna, v peci se topí. Zbývá jen ještě hrnec na vodu. Ženička, která odběhla proň, vrací se s prázdným. Okázalo se, že Žofka žádá si nejprv zaplatit, pak teprve půjčí hrnec. — Na konec i to nějak obstaráno, přípravy zkončeny — a vše pro mne mizí. Zůstává jen rodička a plod, z něhož uniká život. V prostřed mé práce opouští mne babička, jež stála po mém boku.

„Poďte zas, vy,“ povídá druhé ženě. „Už sa nemôžem prizerať. Mám mäkké srdco, už bysom to ďalej nezdržala. Idem jej zas pridržať krky, čo by jej nezhrubly“ — a odchází k hlavě naříkající rodičky.

Život plodu asi neúprosně mizí a moje práce pokračuje pomalu. ‚Sotva príde živé na svět,‘ pravím.

Do dveří zatím nahrnulo se zase plno žen. —

„Keby nekdo nad ňou preriekal tých sedem nebes zámkov,“ míní jedna. „Že vtedy dieťa nemôže zomreť v materi, keď sa ta modlitba nad ňou číta.“

„Veď ju máme kdesi,“ hlási se rodička sama. „Ješte tretieho roku ju kdosika doniesol z Kalvárie. Pohladaj Agneska.“

Agneska hledá na polici a rodička provází ji zrakem.

„Tam nie, napravo hladaj ... tam, tam.“

Agnesa vytáhla jakýsi zamazaný, složený, potištěný papírek. Ale nebylo nikoho, kdo by to byl přeříkal: nikdo z přítomných neuměl číst.

„Ale čo by, čo,“ praví ona první ženička. Len jej to položte na život. To tiež pomáhá.“

Složený papírek umístily jí na prsou. Rodička se uspokojila.

„Trp len, trp, veď už pánbožko pomôže. Už ťa len akosi osvobodí,“ domlouvají jí ženy. Ale práce je obtížná, pokračuje zvolna a dítě, když přišlo na svět, nedýchá. Pokouším se umělým dýcháním vrátit je životu. Moje pokusy nedocházejí však u ženiček souhlasu.

„Už nech sa neunúvajú, pán doktorko. Keď ani tých sedem nebes zámkov nezpomohlo — už je darmo. Pánbožko nechce ho mať na živu.“

‚Sotva bolo by aj tak ostalo,‘ pravím po marném úsili na útěchu.

„Ale čo tam! Zomreť veru musíme všetci. Beztak čím delej žiješ, tím viacej hriechov narobíš. To len keby krstu bolo došlo!“

Beru do ruky modlitbu, složenou na prsou rodičky, a čtu mechanicky nápis: „Sedem nebeských zámkov“. — — —

Nyní ženičky oživly. Zrovna jako by hlavní věc nebyla odbyta, ale jako by teprve teď měla počít.

„Čo má teraz užívať? — A či to mlieko môže byť kyslé lebo sladké? — A či možno jej dať fajnové varené víno? — A či ju čím mastiť — A či ju nechať zasnút alebo ju preberať (probouzet)?“

Rodička, zakrytá po bradu do peřin, hledí na mne blaženým pohledem.

U její postele ocitla se najednou i židovka krčmárka.

„Čo robiš, Hana moja?! Bude z nej čo? Wird sie gerettet?“ Její zájem má nepochybně reálnou bási. Vážila cestu celých 10 minut po tmě. „Gott sei Dank, armes Weib! Ale prečo ste neposlali odrazu pre pána doktora, keď som vám kázala. Dieses Volk. Kein Gefühl haben diese Leute. Es ist ihnen leid um das Geld. Aber saufen, das wissen sie.“

‚A kdo jim predáva pálené, paní Adlerka?‘ tážu se jí.

Směje se; pokládá to patrně za dobrý vtip. —

Unaven, zpocen, vycházím do noční tmy. V dolině leží hustá mlha. Nevidět na krok. Vycházím z osvětlené světnice, a ku podivu: mně se zdá, jako bych vycházel ze tmy do světla.

* * *

Žena a šestileté dítko.

‚Choré je to devčatko?‘

„Nuž, že by už priam choré bolo — není. Nohy by chodily, ruce by robily aj hodné (veľké) je na svoje leta — len reči ništ.“

‚A očuje dobre?‘

„Oj čuje ono, pán doktorko, dobre čuje. Keby blecha mala hlas, aj tu očuje. A také ohavné dobré dieťa to je; na všetko múdré. Ale vediá, to bolo tak: Ono je ze závitku (nemanželské). A náš pánko, keď také deti krstia, to už jim lúbia dávať za trest všelijaké čudné mená, čo by boly poznamenané na vždycky. Teda nám ju pokrstili Jedvička a my sme sebe myslili, že Jevička (Eva), aj sme ju volali Jevička. A naraz, keď bolo zavčierom štepené (očkované) dozvieme sa, že sa tak nevolá. Teda my už len sebe vinu dáva

[illegible] že [illegible]

*

Přišla ke mně žena se zakrvavenou tváři i šatem na prsou. Včera byla pobita. Zakrvavenou tvář neomyla, nýbrž nechala krev zaschnout a takto znetvořena přichází si pro visum repertum. I kámen donesla pečlivě zabalený v šátku. Tím prý ji sousedka udeřila [illegible]

[illegible] ca vám nikdo nemusí veriť, že zrovna tím vás uderila.‘

„Pán velkomožný doktor, nech mi dajú britvy aj nože, já na ne holýma koleny klak[illegible]“

O svojí sokyni vyprávěla takto:

„[illegible] väčšú útechu už má z toho, keď sa v manželskom stave vadia. To už chodi podhuškávajúci tých mužov a keď sa kde s daktorým po[illegible] Aj mojmu chlapovi tak povedala za to, že som [illegible] mu nahovorila, že náš chlapec jej ukradol [illegible] chlapca a dá sa ho trepať. Hovorím mu: Ty [illegible] len vinovatý člověče, to neukradol Marek, [illegible] ty věříš — reku — takej flandre viacej ako mu sesobášenej žene — teda maj od teraj[illegible]“

Pod dojmem těchto událostí vznikla hádka, při které ona sousedka mojí žalobnici zbi[illegible]

„A vy ste jej nič neurobili? Vy ste len [illegible]“

„Nech mi veriá — nič. Až len keď už ona tým kameňom do mňa, potom som aj ja vzala kameň a hodila na ňu, ale som ju nechcela trafiť. to mi môžú verit, aj svědka mám na to, [illegible]“

[illegible] že na povrchu žádné rány není: krev pocházela z nosu. Domlouvám jí, aby se pro ta [illegible] dvě. Ženička zůstává neoblomná.

„[illegible] na odrazu ide inštanciu (žalobu) písať. [illegible] já ju nebudem žalovať?“

Pokouším se ještě i tím způsobem:

„Ste predca kresťanka a kresťania majú prepáčiť bližnimu. Není tak?“

„[illegible] ní z našeho placu, je len prindená, ani tej role toľko nemá ako my, a my musime pri nej čušať (být ticho), len ona si chodí vykrikujúci. Takú opicu — tu zas treba trocha pritiahnúť.“

Visum repertum jsem jí nevydal a vyložil, že ani žádný druhý lékař ho nemůže vydat. —

„Keď nevydajú — nech nevydajú. Ale já sa jej predca vypomstím, takému hydu, nech ma to stojí čo chce — pojdem k luteránom a [illegible]“

U nás věří, že v evangelických kostelích sloužívají tak zvané „černé omše“ nebo „omše za krivdu“, které přinesou neštěstí tomu, za něhož byly slouženy.

*

Jindy nalezl jsem v čekárně mladého sedláka, jenž četl „Kristovu reč na hore“ z vydání Makovického. To bývá dost zřídka, že by kdo sáhl po knižce. Jednak proto, že málo kdo umí číst, jednak proto, že i když umí, bojí se vzít do ruky knihu se stolu.

„Keď už je čo takého pěkného nábožného ako toto — to veru lúbim.“

Dal jsem mu onu knížku a ptám se ho, co si přeje. Nemocen není, ale zbil ho „Amerikán“ (navrátivši se emigrant americký), má na zádech několik modřin a chce visum repertum.

Zdali by se s tím svým nepřítelem „nepokonal po dobrote“?

„Ješte čo — ten sa bude s vámi jednať, taký lagan?“

Zdali by mu to tedy neodpustil?

„Aby mňa do smrti ubil?“

Požádal jsem ho, aby mi okázal onu knížku, která se mu tak líbila, našel jsem místo kde Kristus zapovídá soudit a přečetl mu je.

„Nože, to povedá Ježiš. A vy ste predca kresťan — teda čo urobite? Pojdete sa predca súdiť?“

„No pravda.“

‚Dobre. Ale lekárske svedectvo stojí dve zlatovky. To predca viete.‘

„A nedočkali by mne pán doktorko?“

‚Nie. Až donesiete dve zlatovky vtedy dostanete svedectvo.‘

Mlčí, přešlapuje, počesává se za uchem.

„Teda vedia oni čo,“ praví po chvíli, „keď pán Ježiš káže sa nesúdit, — já sa predca len pokonám po dobrotě.“

*

Radil jsem nemocné, aby si vzala vysvědčení od notára a dala se přijmout ve stoliční nemocnici.

„Ak [illegible] tam pôjdem," [illegible] „ja som nie [illegible] pôjdem, [illegible] budem ten špitál [illegible]. Ani [illegible] už nemám."

„A na čo [illegible] pri tom mu?"

„Nuž, na čo, [illegible] chlap, [illegible]"

[illegible] múdry?"

[illegible] múdry — [illegible] nepojdeš?" [illegible] aspoň [illegible]!"

* *

*

Bola [illegible] Dučková.

„Ve [illegible] ku nim, ako ku [illegible] doktorovi, [illegible] na [illegible] sa [illegible]. A keď [illegible] ten [illegible], to už tak [illegible] — [illegible]. [illegible] tam od nás, hybaj, povedá, ku pánu doktorovi, nech [illegible] — a že [illegible] mi [illegible] že už budú vedeť."

„A prečo sa tolko pajedíte?"

„Ako sa nebudeš pajedit, keď máš taký trest. Mám, vedia, služku, takého tresta. Malé dievča, ani trinásť rokov nemá, ale také otrieskané. Veždy dudre. Vždy vždyčučky, vždy. [illegible] a keď sa [illegible], tak bude fučať od jedu a tak bude kričať, až celý plac pôjde na balamút. A vtedy už nedaj bože niečo jej neurobiť po vôli. Aj na to moje [illegible] — aj na to dieťa bude dudrať. Raz jej čosi nechcelo spraviť a ona si takto predeň stane a povedá mu: „Tri sta šlakov do tvojeho Apolitána."

„Akého to Apolitána?"

„Neviem, veď já jim raz neviem povedať, akého to Apolitána. Ani u nás v celom placu nikdo nevie, čo je to za meno. — Druhý raz sa na mňa rozpajedila a kričala: Vy suka sta- rá, rozšklebenica, já vás rozdrapím na dva [illegible] — ako sa nemáš napajediť, keď s tebou tvoja [illegible] pri takej devke, pri takom trestu. Už len jich na stotisíckrát budem prosit, nech mi len dajú takej vodky, abysom sa nepajedila."

„Ženička moja, vodky proti jedu niet; ale je inší prestriedok pro vás a lacnejší než apatyka: dajte tu služku jednoducho preč!"

Zamyslela se. — „Teda oni mi len takú radu vydajú, abychom ju dala preč?" — Vidět, že je zklamána. Ale po chvíli jaksi se vzchopí a povídá: „Taký had, taký zázrak škaredý! Ale já jich poslechnem ako mi kážú. Jak prídem domov, já ju —'raus" (= heraus — ven).

* *

*

Předepsal jsem lék a pravím: „Každú hodinu mu dáte ližičku užívať. Nie polievkovú, lež takú malú, kávovú."

„Veď viem, takú ciňanku. Veď máme také."

„A budete vedet, kedy mu to dávat? Máte hodiny?"

„Hodin nemáme, to už musíme tak len. A na čo sú nám tie hodiny, veď máme kohúta."

„A súsed váš jich tiež nemá?"

„Čo by ten mal hodiny — ten má kohuty až dva."

* *

*

Nápis na lahvičce nemá pro naše lidi velké ceny — nedovedou si ho přečíst. Proto nezbývá, než radu několikráte opakovat a potom ještě zkusit, dobře-li to pamatovali. Když se pak definitivně tážu: „Teda ako sa to má užívať?" — dostávám za odpověď: „Nuž, tak ako kážú." „A ako som vám kázal?" Přestávka, pak kajicné doznání: „Keď už som to zabudla." A obyčejně ještě na omluvu: „Keď už mám [illegible]."

Dnes radil jsem ženě, aby svému dítěti připravila horčičnou lázeň. „Necháte je v kúpelu desať minut. Dělej neslobodno, lebo by je ten kúpel velmo oslabil. — Teda ako dlho že je tam necháte?"

„Nuž — ako budem mať kedy čas. Keď mám čas, nech si leží aj pol hodiny."

KONRÁD POSPÍŠIL:

PRAVDA.

U kasy nádražní [illegible] paní lístky pro sebe a pro svou vnučku. Pro [illegible] lístek poloviční. „Kolik let je slečince?" ptá se úředník. „De- [illegible]" odpoví paní. „Ne, babičko, ty se mýlíš; deset je mi!" [illegible] vnučka s [illegible], jak jen může to babička říkat, když přece ví, že je starší. Úředník se usmívá [illegible] naivnosti, [illegible] paní poloviční lístek, zamlouvaje [illegible] rozpaky.

„Ne, pane," ozve se děvče, „mne [illegible] lístek celý: babička se zmýlila, mně už je deset."

Tu zas úředník byl v rozpacích, a babička usmívajíc se zaplatila lístek celý . . . Napadla jí asi slova Písma: [illegible] Nebudete-li jako toto pachole, nevejdete do království božího. Mně zas napadlo, jak by bylo asi v království Pravdy.

PAVEL HOENSBROECH:

KLERIKALISMUS, JEHO PODSTATA A BOJ PROTI NĚMU.

(Pokračování a dokončení.)

„Jestliže tedy stát dotýká se tohoto božského práva církevního na školu, proviňuje se revolucionářskou vzpourou proti korunnímu právu božství Kristova: jeho počínání jest f e l o n i e a u s u r p a c e v nejvlastnějším a nejhorším smyslu slova.“ Základní právo státní na školu, založené na životním interesu státním, vzdělati pořádné občany státu, činí se směšným: „Leží v zájmu státním, aby měl statné vojáky, tedy přísluší mu výhradní právo vedení a dohledu na uzavírání sňatkův. Leží v zájmu státním, by měl zdravé obyvatelstvo, tedy jest plození a udržování jeho výhradní záležitostí státní. Má se tudíž pěstovati manželský život ve jménu a na rozkaz státní. Má stát tudíž výhradní právo umisťovati a dohlížeti na veškeré chůvy a opatrovnice dětí. Tedy má stát právo na vrchní dohled k veškerým kuchyním a spižírnám, nalézajícím se v jeho pomezí. „Křesťanští rodičové“, volá spisovatel, jak dlouho ještě chcete vydávati svoje dítky tomuto duše vraždícímu vlkovi v rouše ovčím, t. j. státním školám?“

„L o u p e ž d í t e k j e s t z l o č i n, který vzbuzuje nejhlubší mravní odpor nejenom proto, že lupič dítek vztahuje ruku na to, co mají rodičové nejraději, nýbrž také protože provozuje surové znásilňování na bezbranném děcku. Nepoměrně surovější však a nemravnější jest ona loupež dítek, která provádí se den ze dne v moderní státní nucené škole národní. Křesťanské dítky bývají proti vůli svých rodičův nuceny do školy, která podle náboženského přesvědčení svědomí rodičův znemožňuje křesťanské vychování a ohrožuje věčné spasení nesmrtelných duší dětských. Po léta jsou křesťanské dítky proti výslovné vůli svých rodičův násilně přidržovány v této škole. Nejurážlivější na tomto státním lupu dítek jest, že se provádí „ve jménu zákona“, tedy „legálně“. Pod larvou „ochrany právní“ uráží se bezbranné dítko surovým násilím ve svém nejposvátnějším právu na křesťanské vychování; pod larvou „státního práva“ odstrkuje se stranou surovým násilím božské právo církve na křesťanské vychovávání dítek jí náležejících. Proti ministru kultu, který stojí v čele státního školství, obrací se slovo biblické: „Lépe by mu bylo, kdyby mu žernov osličí byl uvázán okolo krku, a do moře uvržen.“ „Moderní moloch státní nucené školy národní nutí všechny křesťanské rodiče, aby mu svoje dítky vkládali do jeho kovových rukou, aby padly tělesně i duševně za oběť liberálně atheistickým modlám státním.“

Dále ztěží může býti hnán klerikální fanatism.

83. Tyto bezmezné požadavky nejsou však snad pouhým soukromým míněním jednotlivých fanatikův, nýbrž úřední klerikalism — abych se tak vyjádřil — činí nároky na totéž. —

Dva konkordáty nové doby podávají o tom důkaz.

R a k o u s k ý k o n k o r d á t z roku 1855 obsahoval ustanovení: „Čl. 5.: Biskupové z moci svého úřadu pastýřského vedou náboženské vychování ve všech veřejných a neveřejných školách, a bdí pečlivě nad tím, aby při žádném předmětu vyučovacím se nic nevyskytlo, co by odporovalo náboženství katolickému. Čl. 7. Pro katolickou mládež určená gymnasia a střední školy obsazují se jenom katolickými profesory a učiteli. Čl. 8. Učitelé národních škol na školách katolických jsou podrobeni církevnímu dohledu. Dioecesalního vrchního dozorce školního jmenuje císař z navržených biskupem osob v dioecesi. Biskupovi jest volno, není-li ve škole dostatečně postaráno o vyučování náboženství, jmenovati pro to duchovního.“

Konkordát s Equadorem z roku 1862 jde ještě dále: „Vyučování ve všech stupních má se říditi podle zásad katolické církve. Biskupové mají v ý h r a d n í p r á v o, označovati knihy, kterých se má užívati při vyučování církevním a všem vědám, které stojí ve spojení s vírou a morálkou. Nad universitami, kollegiemi a primárními školami mají biskupové právo vrchního dozoru.“

84. S ovládáním školy souvisí jakožto nutný předpoklad anebo následek o v l á d á n í v ě d y. Vatikánský koncil pozvedl toto za učení věroučné: „Církev, která s apoštolským úřadem učitelským má zároveň rozkaz chrániti podklad víry, má také božské právo a povinnost odsuzovati nepravou vědu, aby nebyl každý oklamán ničemnou filosofií. Všem věřícím jest tudíž zakázáno uznávati učení, které protiví víře, zvláště odsoudila-li je církev za oprávněné výsledky vědecké, spíše musejí takové mínění pokládat za omyly, které mají oklamávatelný vzhled pravdy.“ „Jestliže kdo praví, zní kanon 2. téže kapitoly, že lidské vědy smějí se svobodně rozvíjeti, takže jejich tvrzení, i když odporují zjevenému učení víry, dlužno pokládati za pravdivé a církev nemůže jich odsouditi, jest proklet.“

Podrobně mluví o vrchním dozorčím právu papežově nad veškerým oborem vědním k o l í n s k ý p r o v i n c i á l n í k o n c i l z ro-

ku 1860: „Ačkoliv církev neučí vědám přírodním, přece jí přísluší právo, poněvadž jest strážkyní zjeveného učení, odsuzovati filosofická učení, která odporují zjevení nebo přivozují převrat ve víře. Z toho následuje, že dlužno se vzdáti učení, která jsou odsouzena církví, že nesmějí býti stavěny systémy, které odporují učení církevnímu a církevnímu duchu, že filosofie musí býti přiměřeně přetvořována a podle příkladu církevních otců a nejvýznačnějších theologů tam, kde se dotýká nějak zjevení v duchu církve.“

Tedy na neomezené panství nad vědou činí církev a papež nároky pro sebe. Filosofie a vědy přírodní, o theologii se to rozumí samo sebou, mají poslouchati jejich placet, non placet nebo placet juxta modum a říditi se podle toho. A tak tomu musí býti, chce-li klerikalismus podržeti vrch. Z jeho oboru vládního musí pečlivě býti odstraněno všechno, co by mohlo způsobiti podrobeným duchům pochybnosti o něm.

85. Velmi poučný je článek 9. Rakouského konkordátu: „Biskupové mají plnou svobodu censurovati knihy, které jsou nebezpečné náboženství a mravům. Také vláda má užiti každého účelného prostředku, aby zamezila rozšiřování takových knih.“ Stát se svými donucovacími prostředky zabírá se od církve pro její služby, aby se zabránilo svobodnému vědeckému hnutí a aby se veškeré spisování zavedlo do kolejí klerikálních. Neboť rozsudek, zdali a které knihy jsou „nebezpečné pro náboženství a mravnost“ přísluší samozřejmě jedině a pouze papeži, a ohrožené „náboženství“ není nikdo jiný, nežli klerikalismus.

86. Papež jest nejvyšším soudcem nad vědami. On má nejenom „autoritu neomylnosti“, nýbrž také „autoritu všeobecné církevní péče“, jejíž rozhodnutí nemají sice „neomylné pravdy“, avšak „neomylnou bezpečnost“.

87. V procesu Galileiho „opravoval“ papež astronomickou vědu. Také medicina a zvláště gynaekologie jest pod jeho dozorem. Dne 31. května 1884 vydala kongregace sv. officia dekret, ve kterém se prohlašuje kraniotomie v chirurgii za nedovolenou.

88. Čeho by se měl svět varovati, kdyby papež mohl nerušeně vládnouti nad vědou a spisovatelstvím, dokazuje projev Lva XIII. z roku 1897. Nezbytno jest zabývati se tím. Dne 24. ledna 1897 vydal papež „Konstituci“: Officiorum ac munerum, jejíž obsah jest obnovením a novým formulováním klerikálního zákazu knih, od staletí stávajícího. Tato „constitutio apostolica“ tvoří slavnostní a úřední postavení „moderního“ klerikalismu vůči vědě. Ukazuje s nepochybnou zřetelností, co může náš svobodný život duševní očekávati od vlivu a panství Říma. Jest to znovuzřízený Index. Zákazy knih jsou velice staré v křesťanství. Avšak zvláštnost starokřesťanských zákazů knih se ponenáhlu — jako mnohé jiné — podstatně změnila klerikalismem.

„Za nejstarší Index zakázaných knih považuje se obyčejně výnos papeže Gelasia r. 496. Avšak, poněvadž toto Decretum Gelasianum obsahuje pouze odsouzení jistých knih, nikoliv však zákaz jejich čtení vůbec pod trestem, nehodí se označení Index v klerikálním smyslu na tento výnos.

První skutečný Index vyšel 1559 za Pavla IV. „Index auctorum et librorum — seznam spisovatelův a knih, kterých římská a všeobecná inkvisice nakazuje se střežiti všem křesťanům pod hrozbou censury a trestů.“ Koncil tridentský dal ho přepracovati a připojil k němu tak zv. regulae Indicis, t. j. předpisy o knižnictví vůbec. Pius IV. uveřejnil r. 1564 tento „Tridentský Index“, který od Sixta V. r. 1590 a Klimenta VIII. r. 1596. znova byl pozměněn a rozšířen. Mezi čtyřiceti, během času uspořádanými, novými vydáními tohoto Indexu jest nejdůležitějším vydáním Benedikta XIV. z r. 1758, neboť tvoří základ pro všechny pozdější až do r. 1894 vydané.

Konstitucí Lva XIII. ze dne 24. ledna 1897 jest tedy klerikální právo indexu úplně znova utvořeno, t. j. všechna dosavadní ustanovení o zákazu knih, vydaná papeži nebo koncily, Lev XIII. zrušil „souverainním“ aktem zákonodárným a utvořil nové „právo“, jež zní: „My chceme, aby tato naše konstituce měla od nynějška jedině a pouze zákonitou platnost. Na rozkaz nejsvětějšího koncilu tridentského vydaná „pravidla“, „poznámky“, „instrukce“, „dekrety“, „napomenutí“, slovem všechny a každé rozkazy a nařízení vydané od našich předchůdců, zrušujeme tímto s výjimkou konstituce Benedikta XIV. Sollicita ac provida 1753, kteráž má jako až podnes i v budoucnosti podržeti svou platnost.“

Poznámka. Tyto kapitoly Hoensbroechovy nejsou ve skutečnosti článkem 88. ukončeny. Musíme je však přetrhnout, třebas docházejí u čtenářstva veliké obliby, poněvadž příští číslo věnováno bude našim dětem a číslo prosincové bude již posledním číslem ročníku. Možná, že v novém ročníku budeme v kapitolách pokračovat, možná také, že i se zbytkem v Besedách Času nedotištěným vydáme je v Knihovničce Času.

HRA PAŠIJOVÁ.

II.

„Zle, chudáku, tě zanechali!"
děl šašek ke mně po chvíli:
„však dobře tak, neměl jsi hrát,
vždyť dobře znal jsi finale.

Měl's Mesiáše — první part —
nuž patř, jak vzchází símě tvé:
hle, učeníci na tebe
tam vyplazují jazyky!

Viz, jak si váží odkazu!
Tvé roucho kněžské na ruby
tu jeden na se navléknuv,
skotákům dělá maškaru:

a jiný drahou vázu sňav
se římsy tvého oltáře,
a nabrav prsti zmrvené
tam vsadil — mořskou cibuli!

Z modliteb knihy duše tvé
ten skládá listy v koníky
a onen čáku třírohou,
chtě na vojáky sobě hrát. —

— — Proč nehrál's raději Piláta?
Vděčná to věru partie:
nad nevinnými ruce mýt
a lotry pouštět v milosti . . .

svou togu římskou bělostnou
pak odměnou jsi mohl mít,
když nechtěl's chytře shrábnouti,
jak ten tam třicet stříbrných . . .

— — — Co na tom? Třeba žoldnéře!
Jeť v kalné vodě dobrý lov:
pacholků měl bys legii
a moh' bys atamanem být!

Ó, bloude, bloude bláhový!
teď principálu trucuješ?
Ten za tebe jich deset má,
jak vlídné oko ukáže . . .

ó, bloude, bloude, ubohý!
On za jednoho deset má:
dle toho také cení nás,
až na osla — ten v kursu výš!

K. P.

RUSKÉ OBRÁZKY.

Skutečně neuvěřitelná historie sděluje se telegraficky z Tiflisu:

Před zvláštním vojenským soudem stál tam náčelník zakaspické kozácké brigády gen. Kovalev pro ztýrání vrchního lékaře středně-asijské dráhy Zabuskova. Dne 14. března 1904 Kovalev poručil svému sluhovi nařezati prutů, zavolati sedm kozáků a pozvati k sobě Zabuskova pod záminkou, že je nemocen. Doktor přijel a generál ho po ruském zvyku pohostil . . . Na dané znamení vyřítili se však na lékaře klidně pojídajícího skrytí kozáci, svlékli ho, zmrskali pruty a potom propustili. Na jeho těle zjištěno 42 ran. Kovalev před soudem přiznal sice, že překročil svoji moc, zapíral však úmysl lékaře ztýrati. Vymlouval se na nepříčetnost v okamžiku, kdy přečin spáchán, jiných motivů neudal a předvolání svědků se vzdal.

Vzhledem k tomu, že věc udála se před vydáním carského manifestu, jímž za příčinou narození následníkova všechny přečiny se promíjejí, generál vyvázl bez trestu, ale byl zbaven svého úřadu. Bude-li tento neuvěřitelný případ vojácké svévole později objasněn, neopomenu Vám o něm ještě napsati.

*

Tifliská událost připomíná mi historii, kterou před třemi léty v Kijevě vyprávěl mi můj otcovský přítel p. D.: Kdesi v Turkestaně žije pod dozorem gubernátora, který je zaň zodpověden, jakýsi ruský velkokníže. Jedni říkají o něm, že je pomaten na duchu, druzí, že prý ho tam petrohradský dvůr vypověděl pro neplechu, již ustavičně tropil v Evropě . . . Jednoho krásného dne velkokníže si usmyslil dáti vyměřit své rozsáhlé statky inženýrem H., jenž těšil se po celém Turkestaně nejlepší pověsti. Vyzval jej tedy, aby k němu přijel pracovat a slíbil mu značnou náhradu. Náš krajan, p. H. je totiž Čech, ale — odmítl! Bylo mu totiž známo, že velikij kňaz má ve zvyku — neplatit. Nu, vždyť je to pomatený člověk!

Jede jednou náš inženýr kamsi za svými věcmi, když tu pojednou ve stepi, jako by ze země vyrostli, ukáží se jezdci a rovnou ženou se k jeho vozu. Milého krajana zajali a zavezli k velkoknížeti, kdež nezbylo mu než ujati se měřičských prací. Pracoval, pracoval, a když byl hotov, žádal od velkoknížete honorář před časem nabízený. Ten se však zdráhal platiti, i pravil inženýr, že se spokojí s 50 rubly, aby měl aspoň na zpáteční cestu do Taškentu. To rozezlilo „Jeho výsost" tak, že dal inženýra odvléci v step a tam až po hlavu zakopati do země; na to s družinou kozáků dvakráte hnal se přes jeho hlavu.

Představte si muka inženýrova, který dvakráte [illegible], tak [illegible] představte si [illegible] muka při přípravách k zasnoubení a při něm . . .

[illegible] pana H. vykoupali a [illegible] — bez peněz!

Vletavin.

DROBNOSTI.

Bělinského názory. Pan dr. Kolman přeložil do Světové knihovny Ottovy spis ruského slavného kritika V. G. Bělinského o Puškinovi. Kniha vzácná, nestárnoucí. Některé její výroky jsou raženy jako na dnešní naše poměry.

„Nejlepším a v pravdě nejchvalnějším důkazem Puškinovy velikosti jest okolnost, že hned při svém vstupu na pole literární uvítán byl všeobecnými pochvalami nerozumného enthusiasmu a divokým spíláním lidí, kteří ve vzniku jeho básnické slávy uviděli smrt starých literárních názorů a spolu i svou vlastní mravní smrt, — že vášnivé pochvaly a nadávky ani na minutu neumlkaly po celý jeho život, ba ani po jeho smrti, a že každé nové jeho dílo bylo jablkem sváru pro čtenáře i privilegované soudce literární. Teď tichnou tyto hlasy: a to je znamením, že Puškin náleží minulosti, neboť vášnivé posudky stíhají toliko předměty tak blízké zrakům vrstevníků, že jich nedovedou jasně a plně pozorovati právě pro tuto blízkost. Úsudek vrstevníků vždycky bývá stranický; ale tato stranickost vždy mívá zákonitou a podstatnou příčinu, jejíž vysvětlení jest také úkolem opravdové kritiky.“ —

„Poesie Puškinova ku podivu věrně líčí ruskou skutečnost, zobrazuje-li ruskou přírodu nebo ruské karaktery; z toho důvodu veřejné mínění nazvalo Puškina básníkem národním, básníkem lidovým. To to tvrzení je z části jen správné. L i d o v ý m b á s n í k e m určitého národa je ten, jejž zná všechen lid, jako na př. Francie zná svého Bérangera; n á r o d n í m b á s n í k e m jest ten, jejž znají vzdělanější třídy národa, jako na př. znají v Německu Goetha a Schillera . . . Národní básník vyjadřuje ve svých dílech základní, nerozeznatelný, nevyslovitelný, podstatný živel, jehož představitelem jsou lidové massy národa i určitý význam podstatného toho živlu, jak se vyvinul v životě vzdělanějších vrstev národa.“ —

„Každá doba má zvláštní potřeby; a dnes ani prostřednímu talentu, nerci-li geniovi, nelze vystoupiti na pole literární dílem, jakým je na př. P u š k i n o v o Rustan a Ludmila, W i e l a n d ů v Oberon, anebo snad i A r i o s t ů v Orlando Furioso; avšak všecky tyto žertovné, okouzlující, rytířské a pohádkové básně napsány byly v čas a proto byly překrásné, hodny pozornosti a podivu.“ —

DĚTSKÝ KOUTEK.

Německý Mikuláš.

Vedle českého jest i německý Mikuláš. Rozhodli tak žáčkové [illegible] obecné školy v městě severních Čech, kde žije české [illegible] s německým.

Bylo v den po mikulášské nadílce.

Ve škole před vyučováním chlapci nemluvili než o sv. Mikuláši, a co komu nadělil. Hlavy u hromady a z hloučku slyšeti jen a jen slova „Mikuláš“ a „nadělil“.

— Mně nadělil jablka, ořechy a fíky, chlubil se Kmochův Jaroslav.

„K nám Mikuláš přišel, měl dlouhé vousy, a nadělil mi jablka, cukroví a taky metlu se stužkou,“ povídal Václav Zeman.

— Mně dal do čepice za oknem jen uhlí a šišky,*) stěžoval si Kolský, žák ne vždy hodný a pilný.

Z hloučku chlapců zazněl smích nad tím nadělením.

„U nás Mikuláš nebyl, ale nadělil mi za okno na talíř,“ řekl Emil Davídek a dodal rozumně: „On nemůže přijít ke všem dětem, když je jich tolik.“

— Kolem našich dveří šel. Slyšel jsem zvonek, vypravoval František Krotkých. Ale to byl německý sv. Mikuláš, šel k německým dětem u nás v domě. Maminka šla za ním se podívat a tatínek povídal, že to není český Mikuláš.

Podiv zíral z očí hochů. A svorně přisvědčili a rozhodli, že jsou teda Mikulášové dva, český a německý.

— Co bys dělal, kdyby k vám přišel ten německý? ptal se Zeman.

„Ten chodí jen k Němcům,“ odpověděl Krotký.

— Ale kdyby si zmýlil dveře —? namítl Zeman.

„Já bych vlezl pod postel,“ prozradil Hlavsův Jeník.

— Já bych se neschoval, modlil bych se česky. Řekl bych, že jináč neumím, pravil Davídek. Snad by mně trochu rozuměl. Možná, že by mi taky něco nadělil.

K. H.

*) Jimiž se krmí husy.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník IX. V Praze, dne 24. prosince 1904. Číslo 51.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

TŘI KRÁLOVÉ. Z obrazu Hanuše Schwaigra.

STRÝČKŮM A TETIČKÁM.

Víme to ze zkušenosti, milé tetičky a strýčkové, jak se vám o vánocích povede. Býváte vždycky vítaní, ač přece jen nejvítanější o svátcích Ježíškových. Oči synovců a neteří vám jen hrají, co to ta tetička nese zabaleného, čím se to tomu strýčkovi nadouvá kapsa. Ale když se nadívali na vaše dárky a ukázali vám své [illegible] a žadonění: „Tetičko, strýčku, povídejte nám! Povídejte pohádku!“ Už jste se stokrát a tisíckrát vypovídali ze všeho, až vás duše bolela, viďte? Abyste tedy měli letos něco do zásoby, Besedy Času připravily vám tu několik drobotin. Zkuste to s nimi.

O ZAJÍCÍCH A ŽÁBĚ.

Zajíci se jednou sešli a naříkali, že jsou ukrutně pronásledováni a že se nemohou ničím bránit. Konečně se usnesli, že se půjdou všichni utopit, protože tak smutný život nemohou snést. Rozběhli se tedy k lávce, odkud chtěli poskákat do vody. Tam však seděla žába, která se jich lekla, skočila do vody a schovala se pod lávku.

Když to zajíci viděli, zaradovali se: „Přece je někdo, kdo má před námi strach!“ a tak se radostí dali tomu do smíchu, že jim pysky praskaly. Od té doby zajíci mají pysky puklé.

O HNÍZDĚ DIVOKÉHO HOLUBA.

Když náš milý Pán Bůh stvořil ptáky, ukázal všem a každému z nich, od čápa až ke střízlíčkovi, jak mají stavět svá hnízda. Divoký holub byl jeden z prvních stvořených ptáků a byl již od litání unaven, když Pán Bůh přišel ptáky učit. Posadil se v ráji na větev a zaspal celé poučování. Když se probudil, Pán Bůh byl už pryč, a ostatní ptáci mu jen vyprávěli, co se naučili a začali stavět svá hnízda. Holub seděl a plakal celý den.

Když druhého dne Pán Bůh přišel opět do ráje a chtěl dělat Adama, řekl plačícímu holubovi: „Dnes nemám kdy, havran tě tomu naučí.“

Havran tedy začal klásti stébla slámy na větve a holub se na něho díval. Byl však velice nedočkavý. Sotva viděl několik dřívek a stébel na větve položených, zavrkal: „Už vím! Už vím!“ To rozzlobilo havrana, uletěl holubovi, a od té doby divoký holub staví si taková bídná hnízda, že jimi vidíme měsíc, slunce i hvězdy.

PROČ MRAVENEC MÁ PŘERAŽENÝ KŘÍŽ.

Mravenec jednou našel na poli, kde obědvali oráči, drobínek chleba. Vzal ho a šel žalovat Pánu Bohu: „Podívej se, Pane Bože,“ povídal, „jak si sedláci neváží tvého daru. Dobře bys udělal, kdybys je potrestal neúrodou.“ Pán Bůh však uznal, že ubozí oráči nemohou si na poli prostírat ubrus, ani že se nemohou zdržovat sbíráním drobtů po jídle, rozhněval se na udavače a shodil ho s nebe.

Zrovna po hlavě sletěl mravenec na zemi a přerazil se v kříži. A od té doby vidíme všechny mravence na památku potrestaného udavačství se zlomeným křížem.

PROČ VŮL CHODÍ POMALU.

Když člověk ponejprv uviděl vola, zpozoroval také, že má velikou sílu; i začal ho zapřahat do vozu, orat a tahat s ním. Vůl poslouchal člověka, oral a tahal nejtěžší břemena tak rychle, jako když kůň běhá. Když po několika letech práce nepřestávala, ptal se vůl pána:

„Kdy pak konečně budu si moci odpočinout?“

„Nikdy,“ řekl člověk, „ty budeš pracovat až do skonání.“

„Ah, když je tomu tak,“ řekl vůl, „to já s prací nebudu spěchat.“

A my vidíme nyní, jak vůl stále chodí pomalým krokem.

O JAHODÁCH.

Jednou šel nepřejícný a lakomý chlapec do lesa a nasbíral si jahod. Když měl plný košíček a vracel se, tu ho potkal Kristus Pán a ptal se ho vlídně: „Co pak máš v tom košíčku?“ Lakomý chlapec si myslil, že ten pán bude chtít, aby mu dal trochu jahod, a proto selhal a řekl: „Nic nemám v košíčku.“ „Aj,“ řekl Kristus, „když nic, tož ti to také nic platné nebude!“ A od té doby se nikdo ještě jahodami nenasytil, i kdyby jich sebe více snědl.

JAK POVSTALO NEPŘÁTELSTVÍ MEZI PSEM A KOČKOU.

Zvířata se jednou radila o velmi důležitých věcech. Bylo svoláno shromáždění a každý druh zvířat poslal na ten sněm poslance. Přiletěli ptáci i ryby připlavaly i čtvernožci přiběhli ze všech stran. Už byli všichni pohromadě, jen velbloud chyběl. Dlouho a dlouho nepřicházel, a jednání nemohlo být započato protože v každém shromáždění musí být velbloud, což pochopíte, děťátka, až budete chodit do shromáždění. Na konec rozhodla se zvířata, že pošlou někoho, aby velblouda hledal. Losovali mezi sebou a los padl na psa. Pes řekl: „Jak pak mám velblouda přivést? Vždyť ho neznám, protože jsem ho nikdy neviděl!“

„Toho lehce poznáš," řekla zvířata, „má přece hrb na zádech." Pes tedy odběhl a hledal. Za krátko potkal kočku, která se právě hrbila, jak činívá vždy, když se zlobí. Pes zdořile ji pozval, aby šla s ním, a ona šla pořád se stále vztýčeným hřbetem. Když přišli do shromáždění, řekl pes: „Už vedu velblouda!" a představil všem kočku. Kočka se urazila a zvířata dala se do velkého smíchu, a od té doby pes a kočka se nemohou navzájem vystát.

PROČ SE PSI NAVZÁJEM OČICHÁVAJÍ.

Jednou šel sedlák se svým psem na hon a ulovili divoké prase. Když se dělili, sedlák nechal si všechno maso a psovi dal jen kosti. Pes se rozzlobil a radil se s příbuznými, co by měl dělat. Psi se uradili, že má sedláka žalovat u soudu. „Pán Bůh," pravil jejich zástupce u soudu, „stvořil psy spíše k tomu, aby jedli maso, než sedláky." Soudce řekl: „Sedláče, otevři ústa!" a prohlédl si sedlákovy zuby. Potom řekl: „Pse, otevři hubu!" a prohlédl si psův chrup. A potom rozsoudil: „Pes je práv, jemu patří maso taky." Psi napsali rozsudek na kousek kůže, a dali ho do olověné škatulky, aby byl dobře uschován. Pes, který vyhrál, strčil tuto drahocennou listinu pod ocas, pevně ji ocasem sevřel a pospíchal domů. Když přišel k řece, viděl svou podobu ve vodě, ale protože myslil, že je to kamarád, honem mu radostně vypravoval, jak vyhrál nad sedlákem. Podle psího způsobu vesele zavrtěl ocasem a bác! listina spadla mu do vody. Naříkal ouvej! ouvej! a skočil za škatulkou, ale protože neuměl plavat, utopil se.

Psi se však přece o příznivém rozsudku dověděli jeden od druhého a doufají ještě dnes, že najdou toho psa, který listinu nosí pod ohonem. A proto, když cizí pes přijde, hned ho očichávají, není-li to snad on, který nosí schovanou listinu.

O SNĚHU A SNĚŽENCE.

Když Pán Bůh stvořil trávu a květiny a dal jim krásné barvy, kterými se podnes pyšní, obrátil se ke sněhu a řekl mu: „Ty si musíš sám barvu vybrat, protože všechny barvy kazíš." Sníh šel k trávě a řekl: „Dej mi své zelené barvy!" Když nedala, šel k růži a prosil ji: „Dej mi své červené barvy!" Když nedala, šel ke slunečnici pro žlutou barvu a vůbec ke všem, protože byl ješitný a chtěl mít plášť ze všech barev. Ale tráva i květiny se mu vysmály a poslaly ho pryč.

Tu se sníh posadil ke sněžence a řekl zarmouceně: „Nedá-li mně nikdo barvy, budu takový jako vítr, kterého není vidět." Tu se sněženka slitovala nad ním a řekla skromně: „Jestliže ti postačí můj špatný pláštík, můžeš si ho vzít." A sníh si její bílou barvu vzal a stal se bílým. A také od té doby je nepřítelem všech květin, vyjma sněženku, které neubliží a která roste třeba pod ním.

MAMINKÁM.

Každé mamince se časem přihodí, [illegible] zkusíte, které jste ještě nezkusily! — že její chlapci nebo děvčátka řeknou: „A už dost. Už máme dost, maminko, těch starých pohádek!" Omrzeli [illegible] cové a princezny, čarodějníci a draci, nechtějí slyšet o karkulce, ať ji třeba vlk opravdu sežere! Popelka, Petrovští — všecko omrzelo. Zas něco jiného! Ale co? Maminka je jak od mravenců poštípána a přece neví, co vymyslit. Tuhle jsme našli takový recept, o čem se mají povídat nové pohádky. O tom, co stojí, leží, běhá a žije kolem nás. Je v té pohádce uložena opravdová moudrost. Vždyť náš rodinný stůl, naše obrazy, naše okna a dveře — jako by byly kusem našeho života vlastního. Jak málo třeba k tomu oživit tyto předměty. A potom od bližšího ke vzdálenějšímu — naše pole, lesy, řeky — látky na pohádky dost!

O ČEM MAJÍ SE VYPRAVOVATI POHÁDKY?

Když děti se chystaly na procházku, povídaly mamince: „Až se vrátíme, budeš nám vypravovat hezkou pohádku, ano? Ale ne o Červené Karkulce, ani o kocourovi v botách, — pohádku dočista novou, které ještě neznáme!"

Když děti odešly, maminka uklízela dětský pokoj. Rovnala, oprašovala a přemýšlela o té „pohádce dočista nové", které si přály její dětičky. Ale nevěděla, o čem by měla povídat v té pohádce. Nechtěla o strašidlech, ani o zlé čarodějnici, to bylo příliš ošklivé a smutné. Ne, ne, maminka chtěla pohádku hezoučkou, ze které by nešel strach a která by nerozplakala. Ale o čem tedy má být ta pohádka?

Na židli ležela p a n e n k a, chudák napolo jen oblečená. Maminka ji zdvihla a v tom si řekla hlasitě:

— Což abych tu panenku dala do pohádky?

Ale tu uslyšela hlásek, docela tenounký hlásek panenčin, který pravil:

— Ó prosím vás, mne do pohádky nedávejte! Vždycky o mně vypravují pohádky malým dětem a vždycky se tam se mnou dějí šeredné věci! Tu spadnu a urazím si nos, tu mně omyjí obličej tak, že zustanu bez barvy, anebo dokonce mě provdají

a Kašpárka, který je tak ošklivý a má hrb. Ne, ne a nechci přijít do pohádky!

— Nu, řekla si maminka, což kdybych udělala pohádku o **dřevěném koni**?

Ale už slyšela z kouta od kamen stařecký chraplavý koníkův hlas, který prosil:

— Milostpaní, nedávejte mne do pohádky, prosím vás! Děti se mne tolik natahaly, oškubaly mě a bily, že už mám ocas a uši napolo utržené, a že jsem ztratil všechnu srsť. Mám už jenom tři kolečka, a kulhám jako starý dědek. Chtěl bych přijít raději na půdu, tam bych si v klidu odpočíval; ale přijít do pohádky, to nechci!

— Rozhodně, nemám štěstí, řekla si maminka.

— Ah! mám nápad! ... **olověnî vojáci!** Tady jsou; to jsou chlapíci, kteří se nebojí ničeho, ty si dám líbit!

A vzala do ruky generála, který seděl vzpřímen a hrdý na svém vraníku.

Generál jí však povídal:

— Milostpaní, vojáci jsou lid zuřivý, který nezná než rány rozdávat nebo dostávat. Jedna, dvě! K líci zbraň! pif! paf! puf! ... to je všecko, co dovedou říci. Nemají co povídat malým dětem, aby se jim to líbilo; nedávejte nás do pohádky!

— Nuže, teď opravdu nevím, o čem povídat pohádku, řekla si maminka.

A v zamyšlení vzala hadřík a začala otírat všechen nábytek. Když se přiblížila ke skříni se zrcadlem, slyšela, jak skříň jí praví:

— Já bych chtěla, aby se o mně povídala pohádka! Povídá se vždycky jen o pannách, o kašpárcích a o vojáčcích, ale nikdy nikomu nenapadne vypravovat o zradlové skříni! A přece, já bych pěkně dovedla povídat malým dětem!

— A co bys jim řekla? ptala se maminka.

— Kdykoliv by se ke mně přiblížily,, — odpověděla skříň, — ukázala bych jim jejich tvářičky ve svém zrcadle a řekla bych jim: Podívejte se, obličej růžový a umytý je stokrát hezčí než tváře pomazané inkoustem, anebo ústa s knírý od barev! A řekla bych jim taky, že děťátko s tváří veselou a usměvavou je mnohem roztomilejší než děťátko rozdurděné, které vzdoruje a fňuká! To všecko bych jim pověděla!

— Dobře mluvíš, řekla maminka.

Na to přišla k bílé postýlce, a uslyšela hlas podušky:

— Ó, dejte mne také do pohádky, pěkně vás prosím! Řeknu vašim dětičkám: Chcete-li mít hezké sny v noci, musíte být celý den hodné! Pozoruji a pamatuji si, když děti se chovaj dobře, a večer, když na mně usnou, pošlu k nim všecky hezounké sny, aby tančily kolem jejich hlaviček!

— To bude velmi hezké! řekla maminka.

Potom přišla k oknu, a pomyslila si: Ono vidí mnoho věcí, které se dějí na ulici. Možná, že by také dovedlo mluviti v pohádce.

A skleněné tabule ihned volaly:

— Ale ovšem, ovšem! Kdykoli děti se zadívají ven oknem, místo aby se učily svým úlohám, řekneme jim: Podívejte se na všecky ty lidi venku! Tamhle jde pekař, který nese těžký koš; tam kočí čistí svého koně; metař seškrabuje bláto s chodníků... Všichni tito lidé pracují, ať je hezky ať prší nebo mrzne! Tedy nebuďte vy leniví! Honem se vraťte na svoje místo, hleďte se dobře naučit: a, e, i, o, u, y! ...

— To se mi líbí, řekla maminka: Jste hodné, jasné tabulky, a dáváte dobré rady! Dám vás do své pohádky.

I sedla maminka na stoličku blíže kamen, aby o té nové pohádce přemýšlela. A hle, i stolička k ní promluvila tiše, tichounce:

— Nezapomeňte na mne ve své pohádce, budu vypravovat vašim dětem o tom, jak byly malé, docela maličké, jak jste na mně s nimi usedala k teplým kamnům, jak jste je na klíně uspávala, houpala, konejšila, jak často byly mrzuté, rozplakané, zlostné, jak křičely a pištěly jako rozzlobený kocourek a jak jste je vy proto přece měla velice ráda! Jak velkou práci mají maminky se svými dětmi, když jsou maličké a jak potom, když ty ubohé maminky sestárnou, děti mají zase pro ně pracovat a je opatrovat. — Tohle povím vašim dětem, dáte-li mě do své pohádky zároveň se skříní, poduškou a oknem! —

A když dětičky přišly domů, maminka vypravovala pohádku o skříni, podušce, okně a stoličce, a dětičkám se ta pohádka tuze líbila.

Napsal B. Vals v časopise Jean Pierre,
přeložila M. Foitlová.

NEJKRÁSNĚJŠÍ OČI.

Tři chlapečkové šli po lukách. Po cestě vesele si vypravovali o ptácích, kteří měli v břehu hnízdo a vajíčka; povídali si také o lučních květinkách, které tam rostly; mluvili o svých hrách a starostech a Bůh ví o čem ještě. Povídali si také o barvě lidských očí. „Mně se nejlíp líbí černé oči, protože se nejvíc svítí a protože jsou nejkrásnější," pravil nejstarší. „Ne, nejhezčí jsou modré — modré tak jako obloha a jako pomněnky," tvrdil mladší. Ivánek řekl: „Nejtrásnější oči má maminta." „A jakou mají barvu?" „To já nevím, já vím jenom, že jsou ze všech nejtrásnější." M.

ČTENÁŘŮM DĚTSKÉHO KOUTKU.

Malý hrdina.

Skoro před třiceti lety byl jsem učitelem v malé vesničce, kde bylo sotva patnáct nuzných chalup kolem rybníka roztroušených, chatrný, vetchý kostelík, stará fara se školou spojená a — nic víc jen lesy kolem, tak blízko, že bys rukou dosáhl. Lesy byly přívětivé v zimě, kdy vzdychaly pod tíhou sněhových peřin, a krásné na jaře, když zdobilo je jasně zelené hedbáví bukového listí.

Ty lesy měl jsem tak rád, že dosud nemohu na ně zapomenout; ty lesy a ty děti, co ke mně chodily do školy.

Byly to děti chudé: v plátěné kabele nosívaly své školní věci a bramborové placky na poledne — to byl celý jejich oběd. Krajíc černého okoralého chleba mívaly jen ty bohatší ze statků. A měly chuděrky některé daleko z domova sem do školy: hodinu, ba půl druhé hodiny cesty. Bývaly často umoklé, zkřehlé, unavené neschůdnou cestou, když bylo deštivo, blátivo, nebo záváto sněhem. Domácích dětí byla špetka; proto také za špatného počasí bývalo ve škole málo dětí přespolních. Ale jeden klučina nechyběl nikdy: náš malý hrdina, Václav Brodníček, kovářův synek z vesnice hodinu cesty vzdálené. Nelekal se nepohody, ani deště, ani bláta, ani zimy, ani závějí!

Když byly největší závěje, přicházel do síně se smíchem, setřásaje s kabátu a čepice sníh a dupaje nohama, na něž nalepilo se sněhu. „To jsem se dnes naválel v bílých peřinách," říkal, usedaje do lavice. Byl to čtverák. Bavíval za poledne všecky žáky svými vtipy a nápady, a to čtveráctví mu tak slušelo: červený, baculatý hošík jako jablíčko, s modrýma, velkýma, dobráckýma očima a důlkem ve tváři každému rázem se zalíbil. Všickni ho také měli rádi. Když jsem se dětí ptal, koho mají ze všech nejradši, říkávali: Maminku, tatinka, pana učitele a Brodníčka. Byl čerstvý a obratný, ač byl zavalitý jako hříbek, do všeho jak oheň a síly měl nazbyt. Kdykoliv vykonal nějakou těžkou práci, a divili se mu, říkával: „To nic není, to je jako nic!"

Ačkoliv byl takový silák, že i pytel brambor zmohl a na zádech odnesl, přece se neprával. Když jej zlobil některý malý capart, říkával mu: „Mlč, dej pokoj; kdybych tě smáčkl, mohl bych ti ublížit." A starší dávali pokoj dobrovolně, měli rozum. Jen jednou největší z druhého oddělení, Baloun, začal si Brodníčka dobírati. Říkal mu: Vašíčku, dej si vařit kašičku! Václav se hned rozzlobil. Řekl jen: Jsem tak dost malej, 'eště mi říkej Vašíčku! Ale Baloun nepřestal; jako sršeň dorážel na Brodníčka; měl chuť do pračky. Bylo to za poledne venku na návsi. „Přestaň!" napomínal ho Brodníček; ale marně! Zdvihli se k zápasu. — „Goliáš s Davidem!" volaly děti. Baloun povídá: „Já jsem obr Goliáš, David mne však nezmůže! Pojď, Davídku, ať dám tvé tělo ptákům nebeským!" volal, jak to slyšel z bible. Brodníček si naplivnul na dlaně a řekl krátce: Kde chceš ležet? a než Goliáš odpověděl, uchopil jej za nohy, sevřel je v kolenech a položil pěkně Goliáše na trávník. Chvíli jej podržel jako v kleštích, až slíbil, že dá už pokoj. Potom ho pustil. Baloun všecek červený studem, ani se neohlédnuv, utekl za kůlnu a tam se schoval. Děti jásaly nad vítězstvím Davidovým, až vyplašily líčata u rybníka.

Po prázdninách přivedl si Václav do školy společnici: sestřičku Kačku, malou, baculatou a červenou jako on sám. Kvočna neopatruje tak něžně svých kuřátek, jako Václav opatroval Kačku. V ní byla jeho chlouba, bohatství, všecko. Když jsem ji pochválil při učení, zčervenal Václav do krve a oči mu plály radostí: ublížiti Kačce nenapadlo nikomu, a bylo by se také nikomu nevyplatilo: byl tu Váša! Po cestě neměl na mysli než svou baťorku, jak Kačce říkal; přenášel ji přes potok, nosil její kabelku a stále se ji ptal: neboli tě nožky?

Za pěkného podzimku bývaly to cesty veselé; hůře bylo, když napadlo sněhu. — Bylo před Štědrým dnem. Z rána bylo ujeto, takže přišlo do školy dost dětí, ale v poledne bylo již sněhu po kolena a stále hustěji chumelilo. Pustil jsem přespolní děti o hodinu dříve, o druhé. Brodníček s Kačkou vyšli sotva za rybník a již tam zapadli po pás. Volal jsem na ně, aby počkali, až pro ně přijdou, ale nadarmo; Kačka prý by se bála, že tu musí zůstati přes noc. „To nic není, to já už kolikrát přešel větší závěje," namítal hoch živě a rousal se chutě dále. V lese to ušlo, ale když vyšli z lesa, nebylo po cestě ani stopy. Václav zapadal po pás, klouzal s mezí, prodíral se však statečně, aby Kačka mohla za ním. Nicméně Kačenku znavila těžká chůze sypkým sněhem tak, že nemohla dále a chtěla usednout na kámen u božích muk a odpočinouti si. Ale Václav věděl, zdřimne-li únavou někdo ve sněhu, že bývá po něm veta. Proto nedbaje, že z něho pot řine, vzal Kačenku na záda a nesl. Ale klopýtal s ní, byl uondán k smrti a Kačka pochopila, že ji nemůže chudák Vašík déle nésti i nedala jinak a slezla. Zase potom chvíli šlo se jim lépe po mezi, až nastalo horší ještě prodírání sněhem, když přišli pod kopec. — Šero houstlo. Obloha, pole a zaváté lesy, vše splývalo v jednu šedou hustou mlhu. Václava opouštěly síly a dech mu nestačil, velké krůpěje potu stékaly mu za krk a kanuly s čela. Kačka jen se potácela

u cíl domů. Tu ozval se štěkot psů: bylo vyhráno, nezbloudili! To vzpružilo znovu Václava; popadl Kačku do náručí a nedbaje potu vlekl ji jak „mourovatá myšku“, jak doma potom žertem vypravoval.

Konečně byli u křížku za humny, kde potkali otce, který vyjel teprv se sáňkami pro ně, nevěda, že pan učitel pustí děti o hodinu dříve. „Nu ty sis dal!“ vytýkal Vášovi, ale ten prohodil veselé své „To nic není!“ Na sáňky neusedl Václav, věda, že je příliš uhřát, jen Kačenku zabalili a posadili; tatínek táhl, Vašík v zadu tlačil a za chvilku byli doma.

Doma se matka zhrozila Vaška, jak byl uhřát a zpocen. Hned se převlékl a chodil chvíli po světnici, aby se ochladil: bylo se co báti, aby se nerozstonal. Po obědě, vlastně již po večeři, šlo na něho spaní, nicméně přemohl se, čekaje, až Kačenka usne, aby mohl lepiti řetězy na stromeček, jímž chtěl sestřičku zítra překvapiti.

V noci nespal klidně jako jindy; pořád se mu zdálo, jak se Kačenka topí a on pro ní plove, tu zas, jak hoří ve vsi, a Kačenky nemohou nikde najít, a jiné a jiné hrůzné věci viděl ve snu. Ráno byl všecek zemdlený, bylo mu zima a bolely ho nohy; přes to však nedal si zabrániti, vzal sekyrku a sáňky a dojel do paseky pro stromek. Přivezl pěknou jedličku, podstavec měl od strýce koláře, a šel do komůrky strojit stromek, aby to Kačka nevěděla. Nadarmo honila jej s tím matka do světnice, bojíc se, aby nenastydnul v nevytopené komůrce, Váša nedal si říci. Že prý by Kačenka neměla večer takovou radost, kdyby viděla stromek za dne. Řetězi a sáčky z barevného papíru měl již připraveny, nalepil si jich za večerů, vždy když Kačenka usnula. Do sáčků dal po dvou cukrátkách, která včera koupil, zavěsil oříšky a jablka, upevnil svíčičky; všecko sám jediný. To bylo vše velmi hezké, ale Vašík nastydl! Večer už nebyl ve své míře, žertoval už jen, aby nepoznali, že mu není dobře a aby sestřičku nezarmoutil. Byl šťasten z její radosti a překvapení, jež jí způsobil. „Černého kuby“, na něhož se celý týden těšil, snědl sotva dvakrát na lžíci. Matka se ulekla; viděla, že to s Vašíkem není v pořádku; sáhla mu na dlaně, ty byly jak oheň — ani jablíčka neokusil, ulehl a bylo mu zle! Stonal po celé svátky a stonal ještě po svátcích. —

Ve třídě bylo neveselo! Každou chvíli pohlíželi žáci na prázdné místo, kde sedával Brodníček. Počty vázly, všecko vázlo, nešlo to jako jindy; všickni jsme myslili na Brodníčka. Vzpomínali jsme, jak se smával, když se něco veselého vyprávělo: hohohoho! tak podivně a dobrácky, že se pak děti zase rozesmály tomu jeho smíchu. A Kačku neměl kdo vodit, teprve třetí den přišla s děvčaty kolářovými. Seděla ve škole jako puťka a když ji vzpomněli na Vašíčka, dala se do usedavého pláče.

Smutno bylo po celý týden, přicházely zprávy neblahé!

Václav měl prudký zánět plic, pan doktor prý nedává velké naděje. „Děti vstaňte,“ řekl jsem, „pomodlíme se za Václava!“ Byla to modlitba, jaká má být, šla z celého srdce, ze vší duše; modlili jsme se takto:

„Ježíšku milý, ty's učil lidi, jak se mají mít rádi; a my máme Brodníčka tak rádi; ty's uzdravoval nemocné a těšil zarmoucené: uzdrav nám našeho spolužáčka a potěš rodiče zarmoucené i nás. Za to tě prosíme vroucně. Amen.“ — Děti se modlitbou upokojily, osušily slzičky a věřily pevně, že jejich modlitba nebyla nadarmo.

Ale Bůh rozhodl jinak — jako často činívá, dávaje právě nejkrásnějším květům mříti v prvém rozpuku — snad aby jich nepošpinil svět .. Kačenka osiřela; nikdo víc nevodil baťorku a neprošlapával jí cestičku do školy . . .

To je všední příběh — viďte děti, — nic neobyčejného — ale je to pravda, a to je hlavní věc! Věřte, že kdyby bylo hořelo — jak se zdálo před nemocí Vášovi ve snu — byl by i do plamenů skočil pro svou baťorku; ale vléci ji půl hodiny cesty sněhem, s nasazením vlastního života, není menší hrdinství! K. P.

Bělohlávek.

Napsal A. P. Čechov. — Z ruštiny přeložil Gem.

Hladová vlčice vstala a vyšla si na lov. Její tři vlčata sladce spala skulená v klubíčko, aby jim bylo pěkně teploučko. Olízala je na rozloučenou a odešla.

Bylo už na jaře v březnu, ale v noci stromy svištěly mrazem jako v prosinci a sotva jste vyplázli jazyk, hned začal nesmírně štípat. Vlčice byla slabého zdraví, bojácná, lekala se nejmenšího šustotu a pořád jen vzpomínala, aby doma, dokud bude pryč, někdo vlčatům neublížil. Čich lidských i koňských stop, kmeny stromů, složené klády i temná rozjetá cesta, vše ji lekalo; zdálo se jí stále, jakoby za stromy ve stínu stáli lidé a kdesi za lesem jakoby vyli psi.

Nebyla už mladá a čich ji opouštěl, tak že se stávalo, že liščí stopu považovala za psí a jindy zas, že ošálena čichem zbloudila z cesty, čehož v mládí nebývalo. Pro slabé zdraví nelovila už telat ani tučných beranů jako dříve, z daleka se vyhýbala kobylám s hříbaty a živila se jenom zdechlinami; čerstvého masa málo kdy se jí podařilo okusit, — jenom z jara, napadla-li zaječici a vzala-li jí děti, nebo vplížila-li se do selského chléva, kde byla jehňata.

Čtyři versty od brlohu u silnice stála hájovna. Tam bydlil hajný Ignát, stařeček sedm-

desátiletý, který stále jen kašlal a sám k sobě hovořil; obyčejně v noci spal a ve dne chodil po lese s puškou jednuškou a plašil zajíce. Nejspíš že z mládí býval strojníkem, protože pokaždé, prvé než se zastavil, křikl sám na sebe: „Stůj mašino!“ a než zase šel dále: „Pustit páru!“ Míval sebou ohromného černého psa neurčitého druhu, jmenoval ho „Arabka“. Když mu Arabka utekla daleko napřed, volal na ni: „Zpáteční páru!“ Jindy zas si zpíval, při tom však stále klopýtal a často padal (vlčice myslila, že jím tak vítr klátí) a volal: „Mašina vyjela z kolejí!“

Vlčice vzpomínala, jak se v létě i na podzim kolem hájovny pásával beran a dvě jarčata. Když nedávno běžela kolem, zdálo se jí, jakoby jehňata v chlévě mečela. I nyní, plížíc se k hájovně, představovala si, že březen je doba, kde v chlévě už dojista jsou jehňátka. Trápil ji hlad, těšila se na jehněčí pečínku, zamlaskala a oči jí svítily ve tmě jako dva plamínky.

Chaloupka Ignátova, jeho kůlna, chlév i studna byly vroubeny vysokými hromadami sněhu. Bylo ticho. Arabka jistě spala pod kůlnou. Po hromadě sněhu vylezla vlčice na chlév a jala se tlamou i tlapami rozhrabávat slaměnou střechu. Sláma byla shnilá a křehká, tak že se vlčice div do chléva nepropadla. V tom jí přímo do úst zavanula teplá pára, zápach hnoje a ovčího mléka. Dole jehňátko ucítilo zimu a slabounce zamečelo. Vlčice nahnula se do díry a spadla předními tlapami i hrudí na něco měkkého a teplého — snad na berana — ale v tom v chlévě něco zapištělo, zaštěkalo a zavylo tenounkým hláskem, ovce ucouvly ke stěně a polekaná vlčice popadla do zubů, co se dalo, a vyskočila ven.

Utíkala napínajíc všecky síly, ale tu Arabka ucítila vlka, zuřivě zavyla, v kurníku polekané slepice zakdákaly a Ignát vyšel na zápraží a křičel:

„Plnou parou! K píšťalám!“

A pískal jako mašina a potom go-go-go-go! A lesní ozvěna mu odpovídala.

Když ponenáhlu všecko utichlo, vlčice se trochu uklidnila a začala si všímat, že kořist, kterou držela v zubech a vlekla po sněhu, byla těžší a jakási tvrdší než v tu dobu jehňata bývají, a voněla jaksi podivně, docela jinak než jehně a vydávala jakési podivné zvuky...

Vlčice se zastavila, položila své břímě na sníh, aby si odpočinula a chtěla se dát do jídla, ale odskočila s nechutí. Nebylo to jehňátko, ale psíček, černý psíček s velkou hlavou a na vysokých nohách, psíček velkého druhu s takovou bílou skvrnou po celém čele, jako měla Arabka. Soudě podle způsobů, byl to nevzdělanec, — docela sprostý hlídač. Olízal si pokousaná, bolavá záda a jakoby se nic nestalo, zavrtěl ocasem a zaštěkal na vlčici. Ona zavyla jako pes a utekla od něho. On za ní. Ohlédla se a vycenila zuby; zastavil se v rozpacích, ale pomyslil si nejspíš, že si s ním hraje, protože natáhl tlamu směrem k hájovně a rozštěkal se zvučně a radostně, jakoby volal svou maminku Arabku, aby si šla také pohrát s ním a s vlčicí.

Už svítalo, a když se vlčice plížila osykovým houštím k doupěti, bylo už viděti každou větévku, tetřevi se už probouzeli a překrásní kohouti často poplašeně vylétli, znepokojeni neopatrnými skoky a štěkotem psíčkovým.

„Proč za mnou běží?“ — myslila si vlčice nevrle. „Jakoby chtěl, abych ho snědla.“

Bydlela i s vlčaty v nehluboké jámě; před třemi roky prudká bouře vyvrátila vysokou starou sosnu i s kořenem a tím povstala jáma. Nyní bylo na jejím dně suché listí a mech, válely se tam kosti a rohy z býka, s nimiž si vlčata hrála. Procitla už a všechna tři, podobná si jako vejce vejci, stála řadou na okraji své jámy a vidouce, že se maminka vrací, pomrskávala ocasy. Psíček spatřiv je, zastavil se opodál a dlouho se na ně díval; vida, že i oni pozorně si ho prohlížejí, začal na ně štěkat rozhněvaně jako na cizí.

Už se rozednilo a slunce vyšlo, sníh kolem se zatřpytil a psíček dosud stál opodál a štěkal. Vlčice kojila vlčata, která ji píchala tlapami do suchého trupu a sama při tom ohryzovala koňskou kost bílou a suchou; měla hlad, hlava ji bolela ze psího štěkotu a nejraději by se byla vrhla na nezvaného hosta a roztrhala ho na kusy. Konečně se psík unavil, až ochraptěl. Vida, že se ho nikdo nebojí, ba ani si ho nevšímá, poposedal a poskakoval nesměle k vlčatům. Nyní při denním světle dobře ho bylo vidět. Měl veliké bílé čelo a na čele hrbolek, který mívají jen velice hloupí psi; oči měl malinké, modré a kalné a výraz celé jeho tváře byl neobyčejně hloupý. Přiblíživ se až k vlčatům, natáhl široké přední tlapky, položil na ně tlamu a začal:

„Mňa, mňa,... nga, nga, nga!..:“

Vlčata nevěděla, co povídá, ale vrtěla ocásky. Psík udeřil tedy jedno z vlčat tlapkou po veliké hlavě. Vlče mu také dalo tlapou do hlavy. Psík postavil se k němu bokem a úkosem se na ně podíval vrtě ocáskem, potom najednou vyskočil a běžel několikrát kolem do kolečka po sněhu. Vlčata se hnala za ním, on upadl na záda a zvedl všecky čtyry, všechna tři vlčata se naň převalila a pištíce rozkoší, začala ho kousat, ale ne tak, aby ho to bolelo, jenom tak škádlivě. Vrány seděly na vysoké sosně, dívaly se na tu pračku a velice se rozčilovaly. Bylo hlučno a veselo. Sluníčko už připalovalo jako na jaře a bažanti často přeletující sosnu bouří vyvrácenou, vypadali v záři sluneční jako smaragdoví.

Obyčejně učívají vlčice své děti lovu, dávajíce jim kořist na hraní, a i nyní vlčice vidouc, jak vlčata se honí po sněhu za psíkem a perou se s ním, pomyslila si:

„Aspoň se přiučí.“

Když si vlčata už do syta pohrála, zalezla v jámu a ulehla spát. Psík si zavyl trochu hladem, potom se také natáhl na sluníčko. A když se probudili, znova se dali do hry.

Celý den a celý večer vlčice vzpomínala, jak minulé noci v chlévě mečelo jehňátko a jak tam vonělo ovčí mléko a laskominami cenila zuby a neustávala hladově hryzat starou kost, myslíc, že je to jehňátko. Vlčata pila a psíček, kterému se chtělo jíst, běhal kolem a očichával sníh.

„Sním ho,“ rozhodla se vlčice.

Přistoupila k němu, ale on oliznul jí tlamu a zapištěl mysle, že si s ním chce hrát. Dříve jídala psy, ale tenhle psík silně páchl psinou a měla tak slabé zdraví, že už teď nesnesla toho zápachu; zošklivil se jí a odešla.

K večeru ochladlo. Psíku se zastesklo a utekl domů.

Když vlčata tvrdě usnula, vlčice se zas vydala na lov. Jako minulé noci lekala se nejmenšího šustotu, lekala se kmenů, dřev, temných osamělých keřů jalovcových, které se z dálky lidem podobaly. Běžela podél cesty po sněhu. Tu daleko před ní na cestě mihlo se něco temného. Zbystřila zrak i sluh: opravdu cosi kráčelo před ní i odměřené kroky bylo slyšeti. Není to jezevec? Opatrně, sotva dýšic, uhýbala stále v bok, obešla temný předmět, ohlédla se po něm a už věděla, kdo to byl. To volně, krokem vracel se psíček s bílým čelem domů do hájovny.

„Zas by mi překážel,“ pomyslila si vlčice a honem utíkala napřed.

Hájovna byla už nedaleko. Vylezla zase na chlév po hromadách sněhu. Včerejši díra byla už zakryta čerstvou slamou a po střeše táhly se dvě nové latì. Vlčice začala rychle rýt nohama i tlamou; stále se ohlížejíc, nejde-li psíček, ale sotva že ucítila teplou páru a zápach hnoje, vzadu ozval se radostný štěkot. To se vracel psíček. Vyskočil k vlčici na střechu, potom do díry a pocítiv, že je doma v teple, poznav své ovce, zaštěkal ještě zvučněji . . . Arabka pod kůlnou se probudila a ucítivši vlka, zavyla, slepice zakdákaly a když na zápraží se objevil Ignát se svou jednuškou, ustrašená vlčice byla už daleko od hájovny.

„Fuit!“ zapískal Ignát. „Fuit!“

„Vem si ho! Žeň ho plnou parou!“

Spustil kohoutek, puška selhala, spustil po druhé, opět selhala, spustil po třetí a ohnivý sloup vyletěl z hlavně a hromová rána zatřeskla. „Bu! bu!“ Až ho to do ramene uhodilo. Vzal do jedné ruky pušku, do druhé klacek a šel se podívat, co by to bylo.

Za chvílečku vrátil se do světnice.

„Co je?“ ptal se chraplavým hlasem krajan, který tu u něho noclehoval a jejž hluk probudil.

„I nic,“ odpověděl Ignát. „Náš Bělohlávek se přivelebil do tepla k ovcím na noc. Ale nemá nápad, aby šel dveřmi, umínil si, že bude chodit střechou. Na dnešek v noci rozdrápal střechu a šel si tudy na procházku, ničema — a teď se vrátil a zas rozdrápal střechu.“

„Hlupák.“

„Ano, kolečko mu přeskočilo. Já k smrti nenávidím hlupáků!“ — vzdychl Ignát leza na pec. „Nu, člověče boží, vstávat je ještě brzy — budem spát plnou parou.“ A ráno zavolal si Bělohlávka, vytřepal ho za uši, až ho to bolelo, potom mu našvihal osykovou větvičkou a pořád nakazoval:

„Budeš chodit dveřmi! Budeš chodit dveřmi! Budeš chodit dveřmi!“

NORMAN GALE:

KLUKOVO PŘÁNÍ.

Jsem trestán za den aspoň dvacetkrát,
že v příkopě si s blátem hraju rád,
ta naše chůva pořád hubuje
a pořád tatínkovi žaluje.

Až jednou vydělám si hodně zlata,
tož koupím velký příkop plný bláta
a v něm se budu válet kolik let,
sám kominík mi bude závidět.

(Z angl.) Gem.

DROBNOSTI.

Tři králové (náš dnešní obrázek) vybráni jsou z díla Schwaigrova, které vydala Unie. Přáli bychom většině našich drobných čtenářů, aby se mohli radovati z celého Hanuše Schwaigra. Není to arci tak snadné, neboť dílo stojí 66 korun. Ale za to ty obrázky Schwaigrovy! To je malíř! Umí barvami vypravovat pohádky a čertovské kousky strašidelné, jako žádný jiný pohádkář. Jeho krysař, vodník, lesní skřítkové, Krakonoš, Věčný žid, O dlouhém, širokém a bystrozrakém, Muk, ježek ženichem — nu to jsou kousky, až se srdce třese! To arci není všechno: Schwaiger umí mistrovsky malovat svaté rytíře (Jiřího, Huberta), Slováky, Valachy, Holanďany, jejich domy a lodi a život v nich, všecko, nač se podívá. Musí se tedy šetřit a skládat korunka ke korunce, neboť takové potěšení stojí za to. — Ti tři králové nebo-li mudrci od východu jsou z paravanu průhonického — střední pole; patří hr. Sylva-Taroucovi.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.